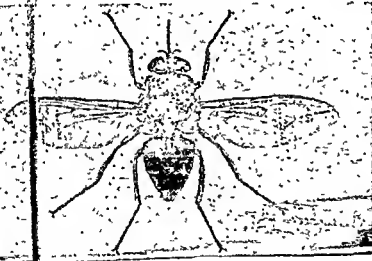

લોહી ચુસુ માખ

રતના અલુગણી અગ્નિપગીઓમાની આ છવતી જગતી અગ્નિ છે. ને આક્રિમાં થાય છે. આ અત્યંત લપકર છે અને તેને કાતેને નિદ્રા-રોગમાં સપડાવી દે છે. ને ગરીબ એવો મુદ્દા નાચ છે. પછી હ્રી ઉત્તેજ નથી. એ તેનું લોહી ચુસી લઇ, તેને દે માટે સુવાડીજ દે છે. ફરી નજીવી જાન અને દેતી હાન સકિન !

એક.....ચાર.....ત્રણ

એકસો ત્રતાલીસ નંબરની બર્મા

ચી રૂ ૮

હંમેશા પીવામાં સર્વથી એક સાંજિત થયેલી છે. પીવાથી મગજને તાકાત આપી તાગી બજો છે આમાં એ એ સેંક ટકા ઉત્તમ તંબાકુ વપરાય છે. તે ઉપર હસમુખલાલ એન્ડ બ્રધર્સ મુરત નામ છે નામ વાંચીનેજ ખરીદવા ખાસ ભલામણ છે. આ બાબુમાં છાપવાલી ૧૪૩ નંબરની રજીસ્ટર્ડ બર્મા ચિહ્નને એક વખત પી ખાત્રી કરશો તે આપે માનવુંજ પરજો કે બીજું હલકું

ચિહ્ન કરતાં ઉત્તમ છે.

અને તેથીજ તે દુન્યાના કેટલાય દેશ દેશાવરમાં પ્રખ્યાતિ પામી છે.

હિંદુસ્તાનના મોઝ એજન્ટ—

હસમુખલાલ એન્ડ બ્રધર્સ. નં. ૨૦૮૯, બરાનપુરી લાગગ, ગોપીશરી, મુરત

૨લીયામ:-Islam Bros. રેલીફનં. ૪૨૬

આઝાદ હોઝયરી

સ્વદેશી મુડી અને વ્યવ-
યાથી ચાલતી ધી શુજરાત હોઝયરી
મીલમાં બનેલ ગંજીરાક, મોજા, નેલર,
કાટ, પુલ જોવર, મકલર, બચ્ચાની જગી,
પિગેરે વાપર. મુતર તથા ઉત્તરે માલ
એક તથા એક ડીઝાઇનમાં બને છે, અને
પરદેશી માલની લરિકાર્મ કરી સકે એવો
હોવા ઉપરાંત બાપ પણ પહોળાજ ફાકાયત
રાખેલા છે. માલ ખરીદતી વખતે આઝાદ
હોઝયરી નામ જોવા ખાસ ભલામણ છે.

બહાગામના ઝોડીશ પર પરતું ધ્યાન
આપી રસીદ એન્ક મારફતે કે વી. પી. થી
રવાના કરવામાં આવે છે.

મોઝ એજન્ટ:-મસ્લામ બ્રધર્સ
હેડ ઓફીસ:-૨, કાલુપુર, અમદાવાદ
બાંચ:-૨, ભુમ્મા મરિનદાસમે, અમદાવાદ

દિલરે ઝ [રજીસ્ટર્ડ]

દરેક પ્રકારના અંતરે પ્રદેશમાં થત
શુભકાર્યો નાના મોટા હોખો, બરજીવું,
દરાજ, ગંજીપણું, નાનુર, ભાગંદર, કંઠમળા,
રુમોલી, લરસ, મસા, પેંગ વગેરે પર એક
અકગીરનું કામ આપે છે. બહાગામ વિના
શોખોને મદાડી, શરીર પર તેનું ચિહ્ન મુદ્દા
રહિવા દેતી નથી. દરેક હુદમાં એક બાટલી
જુર રાખવીજ જોએલામાંથી નીકળતું
લોહી નરન બંધ કરવામાં આવેડ છે.

કીઅત: નાની બાટલીનો એક રૂપિયો
મોટી બાટલીના એ રૂપિયા
(પેંગ પેરેજીન જુડું).

શુબર્ષ ઇલાકાના મોઝ એજન્ટ—

કાગદી શુદ્ધસભાઈ રહેમાનભાઈ,

૧. કાલુપુર ટાવર પાંચે અહમદાવાદ

[શુબર્ષમાં મરિનદા અંદર ગાડ, છાપી-
રીયથ એન્કની પાંચે કાગદી રજીસ્ટર્ડ
રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે].

વર્ષ : સાતમું

આગમ : યોધા

અંક : ૭૬ મો

ક મ ર

લ વા. ઝ. મ.

વિદ્ય : ઊપિયા : ત્રણ

અર્થ : ઊપિયા ચાર

વિદેશ : શિક્ષિત : ૭

[એપ્રિલ ૧૯૩૭]

ચિત્રો	તરફવાર અંચાર	અર્થ : ડરનો ઉપાય	૧૬૨
કેનવાસિંગ	કેરીનો અંચાર	મુખધીદાર સોપારી	૧૬૨
કાડ : ઉન્ડેશ-૧	ગાળરનો અંચાર	શુદ્ધ પોલિશ	૧૪૭
કાડ : ઉન્ડેશ-૨	બાટાનો અંચાર	કાળુ શુદ્ધ પોલિશ	૧૪૭
લોરીયુસ માખ	બોરનો અંચાર	બ્લેકિંગ	૧૪૬
શેરડી પીતવાના કાણ	લિખુનો અંચાર	રમતની ઉત્પત્તિ	૧૪૨
કમાલ કાણ	લીલાં અચ્ચોનો અંચાર	રેડી ફોટો ફિલ્મો	૧૪૬
થોડમેટ કાણ	સેવજમનો અંચાર	શેરડી પીતવાના કાણ	૧૪૦
	પ્રયોગો :	સેનેટાઈઝર	૧૪૪
તંત્રી સ્થાનેથી	આંખાણુ તેલ	વેપારી કળા	
પ્રસંગ : ગ	કેનવા : કપડા રંગવા	કેનવાસિંગ	૧૬૪
આવ બાઈ દરખા	ગેસ મેન્ટલ મિશ્રણ	લાડા ચીટી	૧૬૬
ઉપલિ-દર : ધડાકો કે	ચાઇનિસ સિલ્વર	મોહક નામ આપો	૧૬૩
વધારો	આહમાનાખવાની મુખધી		
નાદાર બેલેટ	ચોકલેટ		
સોના પર ગ્રંથાત નાખો	તાકતની ગ્રેણીઓ		
હાથવજાઈની તરફકો	દત્તમંજન		
ખર્માના આહકાને	નકલી અમૃતધારો		
	નકલી હિંગ		
	બેલ તેલ		
ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ	મુખ પિલાસ		
	મોતીની છીંપના બદન		
અંગરી	રંગવા		

દવાખાનાહ મુઘનિ-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી ~

હજીએ મુઘનિએ મુમસિકા:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કોઈ પણ રીતે તુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને પાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હજીએ મુસકદિને ખાસ યા દાદુએ એક-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિશે એટલું જ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતળું પડી ગયું હોય, શરીર નવાઈ એવો શીકા નિસ્તેજ થઈ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૨૨-૦

હજીએ ખામુલખાસ:-

ગમે તે રીતે બોયલી ખૂટેલી કે ખરચેલી મરદાઈની તાકાત પાછી લાવનાર આ ગણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તૈયાર થતી હોઈ દવાખાનાની રેપેરીયાલીટી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે સુનકકહ

સવદાની (લોહીના જિગડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ લાંબી આતિશયક (Syphilis-વિસ્ફોટક). નાચર, દાડગંબીર, ભગંદર ગાંઠા, (સંધીવા), પ્રમેહ પીટિકા, ઉપદશ, કિરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દૂર કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથી)ના ૧૦૬ ના દનગ્રેફનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ મુનાત્રી દવા છે.

કીમત માસો ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોત્તા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હજીએ જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (પાતુભાવ), એકાંતસામ (સ્વપ્ન-રોપ), અને વીર્ય વિકારની દરેક કશિયાદને આ ગોળીઓ સંમેલ રીતે મંદાડે છે. શરીરની શીકાસે અને લોહીની અછતને દૂર કરી નવાઈને મંદાડે છે. છાતી, મગજ અને જિગર (લીવર)ને નાકન-આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઈમસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પણ સારી રીતે કરે છે. દમારા દવાખાનાની રેપેરીયાલીટી છે.

કીમત ડઝન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ટિપ્પી સાહુખન-

યુવાવસ્થાની ભૂમો અથવા કોઈ પણ કારણે જિરયાન (વીર્ય સાવ) લાગુ પડી ગયા હોય, ધોતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા આડા અને પેશાબ પછી પેશાબને રસ્તે ચિકળો પદ્ધતિ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઈ કાચમનો અંધકાવ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ઘણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માસો ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોત્તા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનાહ મુઘનિ-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાવાળા-સુરત

કો સમે દિ કસ

૩૫ સુમારને લગતી દરેક ગીઝો બનાવવા, વાપરવા અને વેચવાને લગતી માહિતી ખાસ પહેલું અને એકલું જ ગુજરાતી પુસ્તક. એના વિષયાનુક્રમની ઝાંખી આ રહી—

કલક મા ખિત્રાળ	નિલક ઓફ આમન્ડસ	—	બનાવટી
કાનૂન અને સુરમે	નિલક ઓફ ઓરીસ કમ્પાઉન્ડ	—	સુમોધીદાર
કીમ જેલી	—	ટાઈલેટ	—
કોલ્ડ કીમ	—	રોઝીમ	—
વિદરા માટેના પાવડર	રત પ્રવાહી ગુવાળી	—	મોગરાડું
— લોશન	—	—	લિંબુડું
દુધ મા માલ્ય વોરા	—	બુ	વાળ માટેના લોશન
— એનથેરાઈન	—	સફેદ	—
— એનરમેન	—	પાવડર	—
— ઓટોવ	—	અધારાગા ચળકે એવો	—
— કાષ	—	ગુવાળી	—
— સોડાઈન્ડ	—	કાળો	—
ટાઈલેટ પાવડર	—	ગુવાળી	—
— નિલક	—	સફેદ	—
— સાબુઓ	—	મલમ	—
તરલ આદટા	—	કાળો	—
તેવની વાસ હુર કવવી	—	ગુવાળી	—
— કેપરેલની	—	બુ	—
— તલની	—	સફેદ	—
— સીમિદાહુલી	—	—	—
તોલ માપ	લાઈમન્યુમ ગિયરગઈન	—	—
— ઇમ્પીરીયલ	લાલીના રપના સાબુ	—	—
— એથેલિકરી	વિપચિટક	—	—
— એથેલુ પોઈમ	વાળ કાઢવાર દવાઓન્કિમ	—	—
— દેગી	—	પ્રવાહી	—
— મેટ્રિક	—	શુદ્ધિઓ	—
દવાના નામો વિષે	—	સાબુ	—
દંતમન્ન, કાર્બોલિક	વાળ માટેના કીમ	—	—
— કીમ	વાળ માટેના તેવો	—	—
— પેરેટ	—	કિવનાઈનલ	—
— બીઓ	—	ફવડનુ	—
નેત પોલિસ	—	ખરા સુચધીદાર	—
પોમેડ અને તિલિયનટાઈન	—	ખગલુ	—
— ધક	—	ગુવડીડ	—
— પ્રવાહી	—	ગુવાળલ	—
ફેઈસ પાવડર	—	અમેલીડ	—
— લોશન	—	—	—
બાય સોલ્ટ	—	ચપનુ	—

ખામ બીજી આવૃત્તિ. એન્ટિક કામળ, હક પાના, સુદર છપાઈ અને મેડિક રપરંગ
 રીમલ મોલ એક રૂપિયો (રપાય ખર્ચ ને આના) (વિદ્ય ને વિવિંગ)
 લખો. કમર ઓફિસ, મોદાગરવાડા સુરત.

વેપારી બજાર ભાવ

મુંબઈ તા. ૨૫-૩-૧૯૩૭

એક્ષચેન્જ	બેન્ક	બેન્ક
લન્ડન ડી. ડી.	૧/૬ હરે	૧/૬ હરે
" ડી. ડી.	૧/૬ હરે	૧/૬ હરે
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૨૭૨	૨૭૦
પેરીસ (૧૦૦ રૂ. ના ફ્રાંક)	૭૬૮	૮૧૩
બાપાન (૧૦૦ રૂ. ના રૂ.)	૭૭૨	૭૬૬
હોંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૮૩૬	
શેંઘાઈ (૧૦૦ રૂ. ના રૂ.)	૮૧૬	
સિંગાપોર (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૧૫૧	
બર્મિંગ (૧૦૦ રૂ. ના રૂ.)	૮૦૬	

સોલનું	તોચા દીઠ
ચાર્ટર્ડ બેન્ક	રૂ. ૩૫-૧૦-૦
નેશનલ "	રૂ. ૩૫-૧૪-૦
ટંકશાસ	રૂ. ૩૫-૪-૦

ચાંદી	૧૦૦ તોચાના
હાજિર	રૂ. ૫૦-૧૨-૦

થઈ સફેદ પીસી (હાજિર)	રૂ. ૫-૧૨-૦
" " દિલ્લી (મે.)	રૂ. ૫-૧૪-૬
" " દિલ્લી (સપ્ટ.)	રૂ. ૫-૧૪-૩
અગસી બ્રાઉન (હાજિર)	રૂ. ૮-૪-૦
" " (મે.)	રૂ. ૮-૫-૬
એરંડા મદાસી (હાજિર)	રૂ. ૭-૮-૦
કાંપાસીઆ (હાજિર)	રૂ. ૨-૧૫-૦
શાંઘદાણા (હાજિર)	રૂ. ૮-૧૧-૦
" મદાસી (હાજિર)	રૂ. ૮-૧૧-૦
" મામગોવા (હાજિર)	રૂ. ૮-૭-૦
ચોખા રંગુની (નાની મિલ)	રૂ. ૬-૫-૦
" (રપેચિયન)	રૂ. ૬-૩-૦
કાપરેલ તેલ (કવાર્ટર દીઠ)	રૂ. ૫-૮-૬
શાંઘદાણાનું તેલ	રૂ. ૪-૯-૦
અગસીનું તેલ	રૂ. ૪-૫-૬

એરંડિયું તેલ (કવાર્ટર દીઠ)	રૂ. ૪-૭-૦
તલનું તેલ	રૂ. ૫-૦-૦
એરંડીના બોળ (૮૧ દીઠ)	રૂ. ૬૬-૦-૦
" ખાનદેશી	રૂ. ૬૬-૦-૦
અગસીના (૮૧ દીઠ)	રૂ. ૭૪-૦-૦
ખાંડ ત્રવા (હાજિર)	રૂ. ૧૩-૬-૦
" (શિપ: એપ્રિલ-મે.)	રૂ. ૪-૬-૦
" (શિપ: જુલાઈ-સપ્ટ.)	રૂ. ૪-૧૨-૦
રૂ ભરેલ (એપ્રિલ-મે '૩૭)	રૂ. ૨૪૫-૮-૦
" ઉમરા (માર્ચ '૩૭)	રૂ. ૨૩૨-૪-૦
" બંગાળ (" ")	રૂ. ૧૬૬-૮-૦
ધાતુઓ (કવાર્ટર દીઠ)	
તાંબા પનરા જર્મની (ઓ. ૨૧)	રૂ. ૪૩-૮-૦
" " સિટિસ	રૂ. ૪૩-૮-૦
પિત્તળ " ફોર્સ	રૂ. ૩૪-૬-૦
" " સિટિસ	રૂ. ૩૪-૮-૦
" " મંડલ	રૂ. ૩૪-૬-૦

ગેર	
જુની સિમિટ	રૂ. ૪૪-૮-૦
કાઠખાટુર	રૂ. ૨૧૩-૧૨-૦
ગાસિયર	રૂ. ૧૫૫-૦-૦
ઇન્ડિયન	રૂ. ૫૬૫-૦-૦
કટની (ઓર્ડીનરી)	રૂ. ૪૩૫-૦-૦
પંગવળ	રૂ. ૩૩-૪-૦
ઓખા	રૂ. ૩૩૮-૧૨-૦
મુનાઈડ	રૂ. ૧૮૩-૮-૦
ચાહખાદ	રૂ. ૫૭૭-૮-૦
સિવરામપુર	રૂ. ૧૬-૦-૦
બેસાપુર ખાંડ	રૂ. ૧૮૧-૪-૦
ઇન્ડિયન રેડિઓ (ઓ.)	રૂ. ૫૨૧-૪-૦
ઇન્ડિયન ઇનવેસ્ટમેન્ટ	
મેન્ટલ	રૂ. ૫૪-૮-૦
કેસર ખાંડ	રૂ. ૫૫૦-૦-૦
તાંબા ઓક્સ	રૂ. ૩૨-૮-૦

રંજુન ખાતેના મથકુર
સુરતી બજારમાં ગણતાં ૨૧મી
માર્ચે લાગેલી ભયંકર આગથી

તાજું

વાસી

૪૦ લાખની આકી મદમુત્ર
માફ કરી છે અને ૫૦ હજાર
રૂપિયા દરમ થરીફમાં વિનળીક

બચતની માટે, ૫૦ હજાર રૂપિયા ટકરતાની
ધાર્મિક સંસ્થાઓ માટે, પોણા અઠાવીસ
લાખ રૂપિયા પોતાની પ્રગતી સામાજિક
તથા કેળવણીની સગવડો માટે, ૮ લાખ
રૂપિયા કાય માટેની ખાસ હોરિપટલ સ્થાપવા
માટે, બે લાખ રૂપિયા રોકાવરવિષે માટે,
૧ લાખ રૂપિયા તથા ઝાદિર લાયસેરીઓ
સ્થાપવા માટે તથા ગરીબો માટેના મકાનો,
રેડીઅમ, આંખની હોરિપટલ, ૪ પતીમ-
ખાનાઓ, ૪ આગ રક્ષણના સેન્ટરો વ. માટે
ખીછ લાખો રૂપિયાની યોજનાઓ ઝાદિર થઈ છે.

ભોખાલમાં રાજ્ય-તરફથી એક ગ્રોહુ
ખાંડુ કારખાનું આવતા વર્ષથી ચાલુ થશે.
બર્મા અને એડન-૧થી એપ્રિલથી હિન્દી
ફૂટ પડશે.

હિન્દી સરકારનાં નવા વર્ષના બજેટમાં
આવક ૭૬૬૬ લાખ અને ખર્ચ ૮૩૪૧ લાખ
હોવાથી, ખોટ ૩૪૨ લાખ અડસઠ છે.
રિઝર્વ ફંડમાંથી આ વર્ષે ખોટ ખાતે લેવાની
૧૮૪ લાખની રકમ ખાદ્ય વસ્તી, ચોખ્ખી
ખોટ ૧૫૮ લાખ છે.

હિન્દી બજેટની ખોટ ૫૮૫ માટે સર-
કારે ખાંડ ઉપર દર ૬-૬૬૬૬૬૬ દાલ
૩-૩-૫-૦ ઝકાત છે તે વધારાનું ૩-૨-૦-૦
કરવા તથા ચાંદી પર દર એસે બે આના
ઝકાત છે તેના તથા આના કરવા ધાર્યા છે
અને છુક પોરટનો હાલનો દર, પહેલા પાંચ
તોલા માટે ત્રણ પૈસા અને પછીના દરેક
પાંચ તોલા માટે બે પૈસા છે, તેને બદલે
દરેક પહેલા અઢી તોલા માટે બે પૈસા અને
પછીના દરેક અઢી તોલા માટે એક પૈસો
કર્યો છે. એ ઉપરાંત, દાલ પારસતનો દર
પહેલાં ૨૦ તોલા માટે બે આના છે તેને
બદલે પહેલા ૪૦ તોલા યા તેથી ઓછા
વજન માટે ચાર આના લેવાનો સુધારો
થયો છે.

નિઝામ સરકારે પોતાની રાજ્ય અમલની
સિદ્ધર જુગીસી પ્રસંગે ખેડૂનો પાસેની

રચણી માટે, ૫૦ હજાર રૂપિયા ટકરતાની
ધાર્મિક સંસ્થાઓ માટે, પોણા અઠાવીસ
લાખ રૂપિયા પોતાની પ્રગતી સામાજિક
તથા કેળવણીની સગવડો માટે, ૮ લાખ
રૂપિયા કાય માટેની ખાસ હોરિપટલ સ્થાપવા
માટે, બે લાખ રૂપિયા રોકાવરવિષે માટે,
૧ લાખ રૂપિયા તથા ઝાદિર લાયસેરીઓ
સ્થાપવા માટે તથા ગરીબો માટેના મકાનો,
રેડીઅમ, આંખની હોરિપટલ, ૪ પતીમ-
ખાનાઓ, ૪ આગ રક્ષણના સેન્ટરો વ. માટે
ખીછ લાખો રૂપિયાની યોજનાઓ ઝાદિર થઈ છે.

હિન્દ-બર્મા અને બર્મા-હિન્દ વચ્ચેની
ટપાલ માટે, ૧લી એપ્રિલથી પરદેશના ટપાલ
દરો અમલમાં આવશે. એટલે કે, પોસ્ટ
કાર્ડના બે આના, જવાબી પોસ્ટકાર્ડના ચાર
આના અને કાચગ માટે પહેલા અઢી તોલા
તોલા માટે અઢી આના અને પછીના દરેક
અઢી તોલા માટે બે આના. એજ પ્રમાણે
પારસત, તાર વ ના દરો પણ એકદમ
વધારી દેવાયા છે.

દવાખાનાહ મુકનુસિદ્ધનુસાસા, “દક્ષીમ
ચીન્ની”ના નામથી મથકુર દક્ષીમ મુકમમ
કાસિમ મિન દક્ષીમ શયખ મુકમમ સાદબને
યુનાઇટેડ પ્રોવિન્સીઝના સરકારી મેડીકલ બોર્ડે
પોતાના રજિસ્ટર્ડ તબીબોની સિદ્ધમાં નોંધી,
રજિસ્ટર્ડ પ્રેક્ટીશનર તરીકેની સનદ આપી
છે. દક્ષીમ સાદબે યુનાની દવાસાગ્રીમાં કસેલા
અનેક સંશોધનો, ખીમે ખીમે અમલતો પોચાક
પરેરતા જાય છે અને, હુકમાંજ ઉભીદ છે
કે એક નવા સાદસદાર, દક્ષીમ સાદબ
યુનાની દવાસાગ્રીમાં નવો દવર શરૂ કરશે.

ખાંડ પર વધેલી ઝકાતને કારણે લખનવ
અને તેની આસપાસના ૪૦ કારખાના બંધ
થનાર છે.

નાદાર બજેટ

ફરી એક વાર—અને ખુદાજ મિહતર નાણે છે કે આ છેલ્લી વાર હશે या નહિ?—હિન્દી સરકારે નાદાર બજેટ રજુ કરી, પ્રગતને ચમકાવી નીકળી છે. વર્ષ વર્ષે દેશ સમક્ષ આપાજ નાદાર બજેટ રજુ કરાય, વર્ષ વર્ષે કોઈ ન કોઈ અકાત, કર કે વેરામા વધારો માય તો પછી પ્રજા ખામેશ રહેજ કેમ? તે ખામેશ રહે તો, या તે પરિસ્થિતિ સમજ ન સકે એટલી મુર્ખ લેખાય, या સાચ ગાફિલ અને બિન-જવાબદાર ગણાય.

આ વર્ષે હિન્દી બજેટમાં ૩૪૨ લાખની ખોટ બતાવાઈ છે, જેમાંથી ૧૮૪ લાખ રિઝર્વ ફંડમાંથી જમે લઈ ખાદ કરતાં, ચોખ્ખી ખોટ એક કરોડ અને અઘણન લાખની રહે છે. અને એ ખોટ માટે, ખાડ અને ચાદી પર હાથ છે તે કરતાં પચાસ ટકા જેટલી અકાત વધારાઈ છે. ખાડના ઉધોગ પર કેવો કપરો ફટકો અને ચાદીના વેપાર પર કેવો કાતિલ ધા !

સાચી વાત એ છે કે, બજેટની નાદારી જેટલી દુઃખદાયક છે તેથી અનેક ગણી વધુ નાશકારક પ્રથા ખોટ પ્રવચા માટે કરો અને વેરાઓ વધાર્યા જવાની છે. એક વર્ષે કામ-ચક્રાક્રિયણે વધારાના આવા કરો અને વેરાઓ. છેલ્લા કેટલાક વર્ષોના કડવા અનુભવે દેખાડી આપ્યું છે તેમ. પાછળથી કાઠમી રૂપ લઈ લે છે, એટલુંજ નહિ જવકે બીજે વર્ષે કોઈ બીજા કર या વેરામાં કંઈક વધારોજ થઈને રહે છે. બજેટ સમનોલ્લ જનાવવા માટે મોકળે મને કરો કે વેરાઓ વધારવા જવાની આ નીતિ, ક્યાં જઈને અટકશે તે કંઈપી-સકાતું નથી એના પરિ-

ણામો કેવા કરણ આવશે તેનો વિચાર માત્ર દિલ અને દિમાગને કંપાવી મૂકે છે.

સોના પર અકાત નાખો

ખાંડ પર વધારાવધી અકાતનું તાત્કાલિક પરિણામ જે આવ્યું છે તે, હરકેઈ જાણે છે. લખનવ ઝિલ્લાના ૪૦ ખાંડના કારખાના, આટલી વધારેલી અકાત છડવી ન સકવાથી—યા એમ કહો કે, આટલી બધી અકાત પછી પરવડી સકે એ કામને ખાંડ બનાવી—વેચી ન સકતા હોવાથી—તેમણે એક બેગા દરોજ ડારા, ૩૧મી માર્ચ ૧૯૩૭થી પોતાના કારખાના બંધ કરવાનો જે નિર્ણય કર્યો છે તે પરિસ્થિતિની ગંભીરતા દેખાડી આપે છે.

અકાત નાખવીજ હોય તો, સોનાની નિકાસ પર અકાત નાખી ખોટ પૂર્ણ પૂરી સકાય છે અને સોનાની નિકાસ પર એક પ્રકારનો અંકુશ પણ મૂકી સકાય છે. સરકારને એ સંજોગથી વારંવાર કહેવા છતાં, ને શા માટે એ દિશામાં કશું નથી કરતી, એ સમજ સકાતું નથી. કદાચ તેને હિન્દી કંગાળોના હિંતા કરતાં ધનિક પન્દેશીઓના દિનો વધુ અગ્રીજ હશે !

ટપાલ-દર : ઘટાડો કે વધારો ?

છેલ્લા સાત વર્ષથી ટપાલ ખાતાએ પણ અત્યંત આશ્ચર્યકારક નાનિ અખિતવાર કરી લાધી છે. દર વર્ષે, કોઈ ન કોઈ રીતે ટપાલના દરો વધારતા રહેવાની એ રીતિ એવા અવનવા રંગ દંગ સહિત આજમાયવામાં આવે છે, કે ઘણાકે એને દિનકર્તા સમજ લે છે.

છ સાત વર્ષની વાત થાંદ ન કરીએ, તોય ગયા વર્ષે સરકારે શું કહ્યું હતું તે વાંચકા ભૂલી ગયા હશે નહિ. પરબીડના ટપાલ-દરમાં સદળ ફેરફાર સચવી, ને વધારો માથે ડોકી દેવાયો હતો તે કાણુ નથી બાણુ ? પહેલાં અહીં તોલા લગીના પરબીડ માટે સવા આનો લેવાતો હતો; ગયે વર્ષે પહેલા એક તોલા માટે એક આનો અને પછી દર એક તોલા માટે અર્ધો આનો વધુ ચુકર કરાવ્યો. પરિણામ એ આવ્યું છે કે હવે અહીં તોલાનો કાચા મોકલવો હોય તો એ આના ખર્ચ કરો-પહેલાં સવા આનો હતો તેને બદલે !

આનેજ મળતી રમત આ વર્ષે ફરી રમાઈ છે. હાલ શુક્રોરડોનો દર પહેલા પાંચ તોલા માટે ત્રણ પૈસા અને પછી દર પાંચ તોલા માટે એ પૈસા છે. નવા દર પ્રમાણે પહેલા અહીં તોલાના એ પૈસા અને પછીના દર અહીં તોલાનો એક પૈસો લેવાશે. આ હિસાબે, વા દર છે તેવાજ રહેશે. વા કદી કદી કંઈક ઝાઝો થશે. પણ સરકારી ખજાનચીએ એ છુટછાટનો બદલો-અને ઘણાજ છુટો બદલો-પારસલના દરો સુધારીને-રપટ રીતે કહેતા, વધારીને-લીધો છે. હાલ ૨૦ તોલા વા નેથી ઝાઝા વઝનના પારસલનો દર એ આના છે. પણ નવા દર પ્રમાણે ૪૦ તોલા વા તેથી ઝાઝા વઝનના પારસલના ચાર આના લેવાશે. પહેલેજ પગથિયે બમણો દર !

ટપાલ ખાતું નેકા માટે ચલાવવાનું નથી હોતું, તે પ્રગતી ખિદમત માટે હોય છે એ સિધ્ધાંત સરકાર ભૂલી ગઈ લાગે છે. નેના આ ટપાલ-નીતિ તેનો ચક્રચક્રોતો પૂરાવો છે.

બર્માના ગ્રાહકોને

આજથી બર્મા હિન્દી છૂટું પડે છે એટલે તેના ટપાલ-દરો પણ બદલાયા છે. આજ લગી તે દેશ હતું-હવે તે પરદેશ લેખાશે.

હમણા લગી "કમર"નું લવા-ઝમ હિન્દ પેઠે બર્મા માટે પણ રૂપિયા હતું. પણ હવે બર્મા પરદેશ બનતું હોવાથી છાપા મારિના ખાસ ટપાલ-દરોનો લાભ મળતો બંધ થાય છે. એટલે કે, હાલ "કમર"ની એક નકલ પર ટપાલ ખર્ચ એક પૈસો છે, તે હવેથી ત્રણ વા છ પૈસા થશે. આમ હોવાથી ન છૂટકે બર્માને અમારે પરદેશ ગણવું પડ્યું છે. હવેથી બર્મા માટે "કમર"નું વાર્ષિક લવાઝમ ચાર રૂપિયા રહેશે. એમ છતાં "કમર"ના જૂના ગ્રાહકો પાસેથી એ વધારાનો ટપાલ ખર્ચ માંગવો અમે અખલાદી રીતે મુનાસિબ લેખતા નથી. તેથી, જેમનું લવાઝમ એ પ્રમાણે જમે છે તે પ્રમાણે અને તેટલી મુદત લગી તેમને "કમર" બરાબર મળતું રહેશે-ત્યાં લગીનો ટપાલ ખર્ચનો વધારો અમે લોગવી લઈશું. ત્યાર પછી તેમણે નવા હિસાબ પ્રમાણે લવાઝમ મોકલવું.

હમીદ છે કે, "કમર"ના પાંચક લાઇએ અમારા આ નિર્ણયને મન્નુરૂં ગ્રાખશે અને અમને આપવા પડતા આ વધારાના ટપાલ-દરના લોગને નમર સમિપ રાખી, તેના વધુ ગ્રાહકો બનાવવા બનતું કરશે.

“આવ ભાઈ હરખા.....!”

અને જ્યારે હિન્દી સરકારના આ રંગદંડ હોય ત્યારે હિન્દી સરકાર પાસે વર્ગીયો એ પાઠો શિખી ચુકેલી, હમણાજ પોતાના પગ પર ઉભી રહેવા છુટી પડેલી બર્માઈ સરકાર, “આવ ભાઈ હરખા, આપણે બેઉ સરખા!”ની નીતિનો અમલ કરે એમાં નવાઈ છે ખરી? તેણે પોતાના છૂટાપણાની બિસ્મિલ્લાહ બોલતાં, પહેલેજ ધડાકે હિન્દને પરદેશ ગણી બર્મા-હિન્દ વચ્ચેના ટપાલ વ્યવહાર માટે પરદેશના ટપાલ દરો લાગુ પાડ્યા છે.

‘અમનિ હિન્દથી પરાણે છુટું’ પડાયું છે એ વાત તંદુર સમિપ ગખતાં, આ શુરઆત આવનારા કેવા દયરનું ચિન્હ છે, તે કંઈપી સકાય છે. હિન્દી સરકારે બર્માની અવાજો શિરે ચઢાવી, એક નવા વટલુકમ દ્વારા હિન્દ બર્મા વચ્ચે પરદેશી ટપાલ દરો જાહેર કરી દીધા છે. બસ હવે કિસ્સો ખતમ!

ઉંઠા ભેદો અને તે હોય, એક વાત રખત છે. આજે હજારો અને લાખો હિન્દીઓ માટે બર્મા દેશ મટીને પરદેશ બન્યું છે. તેમની શી વડે યશે તે બીજા સરખાનોમાં તેમની સાથે ચલાવાયત્રી વર્તણૂંક પરથી સત્વર કંઈપી લેવાય એમ છે. વાત ખંલુ એજ છે કે હિન્દી સરકારને બર્મામાં વસતા અને બર્માનાં ખાની ગણતા હિન્દીઓની કંઈ દરકાર નથી; તેને જો કંઈક વિચાર કે ફિકર છે તો તે ફિરંગી દિલોતીજ. નિકર ટપાલી દરોને લાગે વળગે છે ત્યાં લગી, અમનિ પરદેશ ગણવામાં ન્યયજ ક્યાં છે? સિલોનની સાથે ટપાલ વ્યવહાર હિન્દી દરોએ નથી શું-સિલોન ક્યારનુજ એક નોખું બ્રિટિશ સંસ્થાન છે છતાં? ધરાની અખાત, હિન્દના હૈય અને પોર્ટુગીઝ સંસ્થાનો સાથેય શું હિન્દી દરોએ ટપાલ

વ્યવહાર નથી ચાલતો? શા માટે ત્યારે બર્મા માટે પરદેશી દરો? શા માટે ત્યારે, એ રખત નિગમ ભંજ?

બર્માની સરકારે જે પહેલ કરી તેને કારે રાખો. હિન્દી સરકારે શરણે જવામાં, કસો વધી ન લેવામાં જે કાચું કાચું છે તેની જાણ તેને છે યા નહિ તે કહી સકાયું નથી. હિન્દ-બર્મા વચ્ચેના વેપાર પર એથી કેતા ફટકા પડશે તે તેની જાણ બહાર છે? શું હિન્દી સરકાર પોતાને હાથે પોતાના વેપારના પગ પર કુદાડો મારવા તૈયાર છે? આ જંબીર બુલ હિન્દી સરકાર જેગ જલદી સુધારે તેમ સાડું.

હાથવણાટની તરક્કી

હાથવણાટનો કુનર હિન્દનો મોટામાં મોટો કુનર છે એમ તો નથી છતાં તેની અત્યવતા એટલાં માટે વધુ છે કે તે કરોડો ખેડુતોનો મૃદકોચોગ છે, એણે ધામે ધામે જે તરક્કી સાધી છે તે, સંતોષકારક છે એમ પણ નથી-છતાં તે પ્રગતિ નો છેજ. આપણે ખેડુત સમુદ એ પ્રત્યે વધુ અને વધુ ધ્યાન આપે તો એમાં અજબ જેવો પત્રો લાવી સકાય.

હેલ્સા ૨૩ વર્ષના આંકડા આ મુજબ:-	
૧૯૧૧-૧૪	૧૦૧ કરોડવાર ૬૧૫૬ હાથવણાટથી ‘હિન્દમા બનવું’ હતું
૧૯૧૧-૨૪	૧૧૭
૧૯૨૪-૨૮	૧૨૪
૧૯૩૦	૧૩૪
૧૯૩૨	૧૪૦
૧૯૩૩	૧૭૨
૧૯૩૪	૧૭૦

એક વાત ઝુરર છે. એમાં વપરાયલું બધું સુનર હિન્દી નથી હોતું; તેમાંનો થોડોક ભાગ બિદેશી સુતરનો પણ છે.

તરહવાર અચાર

૧

૨

યુરોપમાં જે યોડીક હિન્દી વાનીઓ અત્યંત સ્વચ્છ પૂર્વક આરોગ્ય છે તેમાં અચારનું સ્થાન પહેલે નહિં તો બીજે નંબરે ઝુરર આવે છે. ચટણી અને અચાર વિનાનાં દરતરખવાન જેમ લુખ્ખા ગણાય છે તેમ હવે ત્યાંની ટેમનો પર ચટણી અને અચાર વિના વિવિધતા આણી સકામ જેખાતી નથી. સાસ ઉપરાંત ત્યાં આ હિન્દી વાનીઓને એ સ્થાન મળુ છે તેનો વ્યવહાર અર્થ, વેપારી નજરે એ થાય છે કે હિન્દી માસની યુરોપના બજારોમાં માંગ થવા લાગી છે. સાચેજ, આં દેશમાંથી અચાર, ચટણીઓ અને એવી બીજી કેટલીક માંજી વર્ગોથી યુરોપના બજારોમાં જાય છે. એની ખાત હવે રોઝ રોઝ વધતી જાય, હજી એ વાનીઓ માટે ત્યાંના બજારો સાય ખુલ્લા છે: હિન્દી આવી વસોને પાછા ગયલા "સાદગો" અને "મડગો" ને અદિ' ને ચરકાં એ રસવંતી વાનીઓનો લાગ્યો છે તે ત્યાં જવા છતાં ભૂધાને નથી. પરિણામે, એ વાનીઓની ખપ વધતીજ જાય છે.

કહેવન છે કે જુખ્ખા પેટ માટે જુખ્ખી રોટલીય પકવાન કરતાં ઉત્તમ છે. છતાં, જુખ્ખા પકવાનોને વધુ સ્વચ્છતારે બનાવવા માટે અચાર ચટણીનો સદકાર ખુબ મદદગાર થવું પડે છે. પકવાનને વધુ સ્વાદિષ્ટ બનાવવાનું નહિં, તેની ખોડો અને ખામીઓને દાંડા દેવા અને કેટલેક અંગે એ ખામીઓને ખુશી આમાં બદલી દેવા માટે અચાર-ચટણીઓ ખિનહરિફ છે.

અચાર-ચટણીઓનો આ મહીયા ગાયા પડી, આવો હવે આપણે એની બનાવટની ચર્ચા કરીએ.

અચાર બનાવવાની રીત અત્યંત સરળ છે અને વળી તે મોંઘા પણ નથી. હકીકત એ છે કે, હિન્દી દરેક દરેક કવમમાં અચાર પ્રિય છે અને લગભગ દરેક કુટુંબમાં અવરતો ઘરમેજે પોતાની કુટુંબીક ઝુરરત પૂરતા અચાર બનાવી લે છે. ખંસક, તેમના પ્રયોગો મુકરર છે અને તેમના સંખ્યા સેંકડોની છે તે છતાં, અચારની બનાવટમાં અક્ષરસઃ પ્રયોગોને અનુસરવા કરવા કરતાં ધણે બાજે બહેનો પોતાની મરજી અનુસાર તેમાં ફેરફાર કરે છે.

સામાન્ય રીતે કહેતાં, અચારની બનાવટમાં આ મુદ્દાઓ પર ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ:—

- ૧, જોઈતી જાંબી મસાલાની ચીજો ઉત્તમ પ્રકારની લેવી.
- ૨, જોઈતા ફળ વા વનસ્પતિ પણ ઉત્તમ પ્રકારની, પાકેલી અને સડ્યા વિનાની લેવી.
- ૩, બનાવવા માટે વપરાતા વાસણો અત્યંત સ્વચ્છ હોવા જોઈએ.
- ૪, અચાર બરવા માટેની બરણીઓય સ્વચ્છ હોવી જોઈએ અને, અચાર બર્વા પછી તેને, અંદર હવા ન જાય તેવી Air-tight બંધ કરવી જોઈએ.
- ૫, બનતા લગી બનાવટની ક્રિયા દરમિયાન સાફ કરેલા ચમચ વડેજ અચારને હલાવવો-મેળવવો જોઈએ. એટલે કે, બનતા લગી તેને હાથ લગાડવો જોઈએ નહિં કારણ અસ્વચ્છ હાથ લગાડવાથી ધણી વેળા અચાર બગડી જાય છે.
- ૬, અચાર બનાવ્યા પછી, મસાલાને અચારમાંના પ્રવાહી-તેલ વા સરકો જે હોય-

‘કુમર’ : અંક ૭૬ મો.

તેમાં કુખતો રાખવો જોઈએ. એ મસાલો કારો ચવો નં જોઈએ. જ્યારે એ પ્રવાહી થતી પડે કે થોડુંક વધુ પ્રવાહી લઈ ઉમેરી દેવું જોઈએ. એમાં જીલ કે કાતાદી ન કરવી જોઈએ.

આ રીતે બનાવાતા અચારો લાંબા કાળ લગી બગડતા નથી. વર્ષાદિની મવસમમાં બગડવાનો ભય વધુ રહે છે તેથી તે વેળા તેને વધુ કાળપૂર્વક સાચવવા જોઈએ. થોડે થોડે દહાડે અચારની બરછીને તડકામાં મુકવી અને તેના ઢાંકણ પર મેલ કે કચરો ન ખાએ તેની સંભાળ રાખવી જોઈએ.

બઝારમાં વેચવા માટેના અચાર પહોળા મોઢાની બાટલીઓ અથવા બરછીઓમાં ભરવા જોઈએ. બાટલીઓ હોય તો તેને ચપટ જીરુ લગાડી, પછી ‘એરટાઇટ’ સીલ કરી દેવી જોઈએ. બરછીઓનેય કાળપૂર્વક, તેઓ ‘એરટાઇટ’ રહે તેવી રીતે બંધ કરવી જોઈએ. અશખત, અચારની બાટલીઓ કે બરછીઓ માટેના લેબલો રંગીન અને આકર્ષક હોવા ખાસ ઝુરેરી છે—સ્વાદે અચાર જેટલા લગ્ન-તદારહોય છે, લેબલ દેખાવે નેટલાજ આકર્ષક રીતે અચાર

૧-કાચી કેરીઓ નંગ ૨૦, મેથી ૫ તોલા, ઝીરું ૨ ફી તોલા, સફેદ ઝીરું ૨ ફી તોલા, નમક ૨૦ તોલા, રાઇઝુ તેલ ૫ રતલ.

પ્રથમ કેરીઓને ઉપરથી આમ x એ કાપ મૂકી, ચાર ભાગ પાડી, સંભાળથી અંદરથી ગોઠવો કાઢી લેવી, પણ કેરીના કટકા છુટા પડ્યા દેવા નહિ. પછી તેને ધોઈ, તડકે મુકી મુકવી લેવી અને બેડે જાતના ઝીરા અને મેથીનં અધકચરી વારી, કેરીઓની અંદર ગોઠવીને જગ્યાએ ભરી, કેરીઓને ઉપરથી કાચા દોરા વડે બાંધી દેવી અને પછી એક બરછીમાં ગોઠવી, તેમાં નમક નાખી, ૨૪

કલાક લગી આંધી રાખવી. પછી તેમાં તેલ ઉમેરી, એક માસ લગી અચારને રાખી મુકવો અને એ દરમિયાન બરછીને દર અઠવાડિયે એક દહાડે તડકામાં રાખી મુકવી. મહિના પછી કેરીઓ નરમ થશે, ત્યારે અચાર વાપરવો.

૨-કાચી કેરીઓ નંગ ૫૦, રાઇઝુ તેલ ૧ જેલન, રાઇ ફી રતલ, કાચી મરી ફી રતલ, વરિયાળી ફી રતલ, ઝીરું ૨ ઔંસ, મરચાંની ભુકી ૧ ઔંસ, નમક ૨ ઔંસ.

તમતમતી ચટણીઓ.

પંદર ગાતની તમતમતી અને લગ્નજવાર ચટણીઓ બનાવવાની માદિતી. “કુમર” નો અંક ૩૧ અને ૩૨ મો. કીમત છ આનાં આજેજ આપની નકસા મંગાવી લો.

અખોઃ-કુમર એડીસ-સુરત.

પેંસા કેરીઓને ધોઈ, બાંધે વા ચાર ચાર કટકા કરી લેવા અને પછી તેને એક કદામમાં ઉકાળી, તેમાં બધો મસાલો નાખી, ૧૦ મિનિટ લગી પકાવી, પછી તેમાં કેરીઓના કટકા નાખી, જલદીથી હમાવી દઈ, ઢાંકણ દાખી કદામને મુકા પરથી ઉતારી લેવી અને સંભાળપૂર્વક ૩ થી ૪ દહાડા લગી મુકા આગળ વા બીજે કરી ગરમ ડેકાણે રાખી મુકવો. પછી અચાર કાઢી નેવો. કેરીઓ નરમ થઈ હોય તો અચારને બરછીમાં ભરી લેવો. કેરીઓ નરમ ન થઈ હોય તો દહાડે તેને ગરમ જગ્યાએ રાખી મુકવો.

૩-પાકી કેરી નંગ ૧૦૦, નમક રતલ ૭ ફી, દળદર રતલ ૨, રાઇ રતલ ૪, મરચાંની ભુકી રતલ ૨, હિંગ રતલ ફી, મીઠું તેલ ૧૦ રેનસ.

કેરીને ધોઈ. આડા બે કાપ મુકી ચાર કટકા થાય તેમ કરી કટકા છુટા પાડ્યા

વિના તેમાં નમક અને દહાડા મેળવીને ભરી. ફેરીઓને આંધી દેવી. ત્રણ દહાડા પછી રાખ ખાંડી, તેના કોતરા ઉરાડી મુકવા અને મરચાં અને હિંગનો ખારીક બુકો કરી. પહેલાં રાખને તેજમાં નાખી નેલ ખૂબ શીટવું અને પછી તેમાં મરચાં તથા હિંગની છકો ઉમેરવી. ત્રણ એકરસ ચાપ પછી ફેરીઓ કાઢી, તેમાં આ મેળવણી ભરી દેવી અને તેને જરણીમાં ગોઠવી, ફેરીઓ ફાપતી રહે તેટલું સાફ તેમ ઉપરથી નાખવું અને જરણીનું ઢાંકણ ચપટ બંધ કરી દમ, ચાર પાંચ દહાડા લગી અચાર રહેવા દેવો. પછી વાપરવો.

લિંબુનો અચાર

૧-પાતળી છાતના લિંબુ નંગ ૫૦, રાખનું તેજ ૧ ગેમન, રાખ કે રતમ, કાળી મરી કે રતમ, ઝીરું ૨ ઓંસ, વરિયાળી કે રતમ, મરચાંની બુકો ૧ ઓંસ, નમક ૨ ઓંસ

પહેલાં બધા મસાકાને મેળવી ભુદો રાખો. પછી લિંબુને બે આડા (X) કાપ મુકી, તેમાં બે મસાકો ભરી દો. પછી તેજને ઉકળાં, ચુકા પરથી ઉતાર્યા પછી તેમાં આથેકા લિંબુ મુકી, એક અડધાડા લગી તેમને રહેવા દો. ત્યારે લિંબુ નરમ થઈ ત્યારે ત્યારે અચાર વાપરી સકારો.

૨-પાતળી છાતના લિંબુ નંગ ૨૦૦, લીલા મરચાં નંગ ૫૦.

૧૦૦ લિંબુને ક.પી તેના રસ કાઢી લો અને બાકીના ૧૦૦ લિંબુને બે આડા કાપ મુકી, એનેમવ પા ચીલી પાસણમાં (કોઈ પખુ પ્રકારના ધાતુના વાસણ વાપરવા નહિ) એ લિંબુઓ ગોઠવી, તેમાં મરચાં નાખી, ઉપરથી અગાઉ કાઢી રાખેલો લિંબુનો રસ નાખીને વાસણને ચપટ બંધ કરી, એક

પખવાડીયા-લગી દિવસે તડકામાં અને રાત્રે ગ્રામનમમાં રાખી મુકો.

૩-લિંબુ નંગ ૧૦૦, નમક રતમ-૩૨, દહાડા રતમ ૧.

લિંબુને નિયમસર કાપ મુકી. તેમાં નમક તથા દહાડા માથ તેટલી ભરી દેવી અને પછી બરણીમાં લિંબુ ગોઠવી, તેની ઉપર વધારાનો નમક પાથરી દેવો અને જરણી બંધ કરી, મોઢું કપાડી બાંધી દેવું.

લીલા મરચાંનો અચાર

લીલાં મરચાં ચાર રતમ, રાખનું તેજ ૧ ક્વાર્ટ, વરિયાળી કે રતમ, નમક ૧ ઓંસ.

પહેલાં મરચાંને ધોઈ લઈ. પછી એક છેડા તરફથી કાપ મુકી, તેમાં વરિયાળી અને નમક મેળવીને ભરો. બીજી તરફ તેજને ઉકાળી ચુકા પરથી ઉતારી ઠંડું પાડી લો. પછી એક બરણીમાં મરચાં ગોઠવી, ઉપરથી તેજ મેડી, જરણી બંધ કરી, મરચાંને અંધાવા દો.

ગાજરનો અચાર

૧-ગાજર ૧૦ રતમ, રાખની બુકો ૧ રતમ, નમક ૧ તોલા.

ગાજરને ધોઈ, છોલીને કટકા કરી લો. પછી તેને પાણીમાં ખાસી લઈ, ત્યારે નરમ થવા આવે કે ચુકા પરથી ઉતારી ઠંડી પાડો અને પછી નમક અને રાખ સાથે આંધી, એક દહાડા લગી બંધ માટીના વાસણમાં ઘૂર્ણના તડકામાં રહેવા દો. ત્યાર પછી લગભગ ૧ રતમ ઉકળતું સ્વચ્છ પાણી લઈ, અચારમાં ઉમેરી, વાસણને ફરી વાર બંધ કરી પાંચ દહાડા લગી તડકામાં રાખી મુકો.

૨-ગાજર ૭ રતમ, રાખ ૩ રતમ, મરચાંની બુકો કે રતમ, નમક કે રતમ.

ગાજરને ધોઈ, છોલી કટકા કરી લો. પછી રાખ, નમક અને મરચાંની બુકોને ખારીક કરી, મેળવી રાખો. ત્યાર પછી એક મોટી

બરણીમાં ગાજર ભરી, ઉપરથી દોઢ ગેલન ઠંડું સ્વચ્છ પાણી નાખી, પછી મસાલાની ભુકી મેળવી, બરણીને બંધ કરી એક અડ-વાડિયા લગી રાખી મુકો. છેવટે અચાર તૈયાર થઈ જતા કીચીઓમાં ભરી લેજો.

ખટાટાનો અચાર

૧-ખટાટા નંગ ૫૦, લિંબુ નંગ ૧૦૦, નમક ૫ તોલા, સરકો ૨ રતલ, લીલા મરમાં ૫૦ નંગ.

ખટાટાને ઘોઈ, છેાંચીને એ કટકા કરી, પાણીમાં નાખી નરમ થાય ત્યાં લગી બાંધી લો. પછી લિંબુનો રસ કાઢી, તેમાં નમક અને મરચાં મેળવી, તેમાં ખટાટાને આંધી, બંધ વાસણમાં એક દહાડા લગી તડકે રાખી મુકો. છેવટે બરણીમાં ભરી, ઉપરથી સરકો રેડી દો.

૨-ખટાટા રતલ ૧, લિંબુ નંગ ૫, મરચાં તોલા ૨, રાઈ તોલા ૨, મીઠું તેલ તોલા ૧૦, હળદર તોલા ૧, નમક ૫ તોલા. મેથી ૨ તોલા.

ખટાટાને છેાંચી, બાંધી લેવા. રહેજ કડક રહે કે-ઉકળતા પાણીમાંથી કાઢી લઈ, નિયમસર ચાર ચીરીઓ કરી ગળવી પછી તેણમાં રાઈ મથીને તેમાં નમક, હળદર, મરચાં અને મેથીનો ભુકો નાખી દઈ, એ મેળવણી ખટાટાની અંદર ભરી તેને બરણીમાં ગોઠવી, ઉપરથી પાંચ લિંબુનો રસ ઉમેરી, છેવટે ખાંડોનું તેલ રેડી દેવું.

સત્તજમનો અચાર

૧-સત્તજમ નંગ ૨૫, તીલી આમલી ૨ રતલ નમક ૧૦ તોલા, સરકો ૨ રતલ સમજાવે ધોઈ, ચાર ચાર કટકા કરી નરમ થાય ત્યાં લગી ઉકળતા પાણીમાં બાંધી લેવા. પછી બીજા માટીના વાસણમાં આમલીને સ્વચ્છ પાણીમાં નાખી ઉકાળવી

અને હાથ વડે મસળીને તેનો બધો ગર પાણીમાં કાઢી લેવો. ત્યાર પછી આમલીના પાણીમાં નમક નાખી, એ પ્રવાહીમાં સત્તજમનાં કટકા આંધી દેવા. ઘોડા કમાઈ પછી. એને બરણીમાં ભરી, ઉપરથી સરકો રેડવો અને બરણીને એક અડવાડિયા લગી સુર્યના તડકામાં રાખી, છેવટે તેને ‘ઝેરટાટા’ બંધ કરી-દેવી.

૨-ઘોંટાં સત્તજમ નંગ ૧૨, વસણ ૧ ઓસ, આદુ ૧ રતલ, ખાંડ ૧ રતલ. રાઈ ૧ રતલ, મરચાંની ભુકી ૧ ઘોંટી ચમચી ભરી, નમક ૧ ઓ.સ, સરકો ૧ પાઈન્ટ.

પહેલાં સત્તજમને ઊંડી ઘોઈ, તેઈન મુકામ જવા-દેવો. પછી તેની બારીક બારીક ગોળ ચકતીઓ કાપી લેવી. બીજા દાથે સસણ અને આદુને બારીક વાટી. લુગડી બનાવવી અને તેમાં નમક અને મરચાંની ભુકી ઉમેરી દેવી. પછી રોઈની ભુકી કરી સત્તજમ પર છાંટી, પછી ઉપથી ઘુગડીવાસો મસાલો લગાડી, બધાને ખુબ મિશ્ર કરી દેવા ત્યાર પછી સરકાને એક વાસણમાં ભરી ચુસ્તે ચલાવી, તેમાં ખાંડ નાખી, ત્યાં લગી ઉકાળો કે ખાંડ ઓગળીને મળી જાય. પછી તેને ચુસા પરથી ઉતારી, સ્વચ્છ કંડો પડવા દઈ, છેવટે સત્તજમના વાસણમાં રેડી દઈ. ત્રણ દહાડા લગી અચારને અમજ રહેવા દો. છેવટે તેને બરણીમાં ભરી લેજો.

બોરનો અચાર

રેડી ખાંડ બોર રતલ ૧, નમક નવ-ટાંક, હળદર ૩ તોલા, મરચાં ૧૩ તોલા, રાઈ ૩ તોલા, ગોળ ૩ રતલ.

બોરને ઘોઈ, નમક નથા હળદર તમારી રાઈ, જુદા રાખવા. પછી ચોટુંક ગરમ પાણી લઈ, બોર ઉપર મરચાંની ભુકી, ગોળ અને રાઈ નાખી, ઉપરથી સ્વચ્છ પાણી રેડી, ખુબ મિશ્ર કરવા અને બોર પાણીમાં જળતા રહે તેટલું પાણી રાખી, અથાપા દેવા.

શુદ્ધ પૌલિશનો મુળ શોધક
કાણ હોતો યા એ ઉપયોગી
શોધ ક્યાં અને ક્યારે થયું
તે ચોક્કસ જણાવું નથી.
કદાચ એ શોધને ચેંકડોને

બદલે હાથે વર્ષ પછી ચીત્તમાં હતો. ગમે
તેમ, આજે તો શુદ્ધ પૌલિશ દુન્યા આખીમાં
પ્રચલિત છે-શુદ્ધ પોતે પગદંડા જમાવી બેસ
છે તેમ!

શુદ્ધ પૌલિશની બનાવટ ક્યો રીતે થાય
છે, એની જોડાણમાં ઉતરવા અઘરું એના
હિન્દુની દુકંદ દુકાંત બાણુધી મુતાસિજ થઈ
પડશે. હિન્દુમાં શુદ્ધ પૌલિશની આપાત પર-
દેશથી થાય છે અને હિન્દુમાં એના કેટલાય
સાદસો આરંભાયા છતાં લાંબા કાળ લગી
ટકી સક્યા નથી એ નિષ્ફળતાનો મુળ સળંગ,
પ્રશ્ન કરીને એ છે કે આ નજીવી કામતના
માસ પાછળ બહોળી અદિશાત કરી પરવડી
સકતી ગણાતી નથી અને હિન્દુમાં કેટલીક
એવી નડતરો પણ નંડે છે-અણધારેના વિદ્યે
આવી ઉભે છે કે તે માટે પહેલાંથી નવારી
કરી ન હોય-તો સફળતાની કુમ્મીદ રાખી
સકાય નહિં. દાખલા કે. પતરાની ડગ્ગી-
જોનેજ લઈએ. આ ડગ્ગીઓ સરતી અને
મુંદર અને તેજ પરદેશ શુદ્ધ પૌલિશની કીમને
હિન્દી શુદ્ધ પૌલિશ વેચી સકાય. જે તે
વખતસર ન મળે યા મળેથી મળે તો પછી
નિષ્ફળતા સિવા પ્રીય આશા રખાવજ શી?
એ ઉપરાંત, અમુક આતના મીણુ પણ
હિન્દુમાં ઓછા મળે છે. મહેંવા હોય છે અને
હરદમેશ તૈયાર રોકમાં મળી સકતા નથી.
એનું કારણ ખરી રીતે એ છે કે તેમની
ઝોછી બપતને કીધે વેપારીઓ તેમનો મહેંટો
રોક રાખતા નથી. એટલે કે, નવા સવા
કારખાનાએ જે એ સંબંધી ચોગ્ય સાવ-
ચેતી રાખી ન હોય, હુકરન પૂરતો રોક

શુદ્ધ પૌલિશ

નકાકારક ઉદ્યોગ

પ્રથમથીજ ખ્યાલ રાખવો ખૂબ જરૂરી છે. જે
તેમનો ખ્યાલ રાખી, પ્રથમથી ચોગ્ય બદોબરત
કરી રખાય તો પછી, શુદ્ધ પૌલિશનો
ઉદ્યોગ હિન્દુમાં વિકસી શકે છે.

૨

શાસ્ત્રીય જ્ઞાનમાં કહેતાં, શુદ્ધ પૌલિશના
વર્ષ ત્રણ છે:-

- ૧, બેકિંગ
- ૨, પૌલિશ
- ૩, કીમ

એની બનાવટમાં પૂરી સફળતા મેળવી
સકાય તે માટે એ ત્રણે વર્ષોનો તકાવત
જાણવો જરૂરી છે. બેકિંગની બનાવટમાં
અળસીનું તેલ અને હાડકાની મેશ મુળ તરફ
રૂપ હોય છે અને વાપરતી વેળા કંઈ પણ બસથી
પાણી મેળવીને શુદ્ધ પર લગાડતાં અને પછી
ખૂબ ઓરપૂરક, ઘસતાં શુદ્ધ ઝળકતા થાય છે.
એમ એના ઉપયોગની રીત અગવડલરી
હોવાથી હવે એની જગ્યા પૌલિશ અને કીમે
લીધી છે. પૌલિશમાં, મીણુ મુળ તરફ રૂપે
અને ચળકાટ લાવવા માટે થોડાક પ્રમાણમાં
કારનુજા મીણુ અને પૌલિશને નરમ રાખવા
માટે તર્પેન્ડાઈન ઉમેરાય છે. એની
ખુશી એ છે કે સદજ પૌલિશ શુદ્ધ પર
લગાડી, નરમ કપડાં વડે ઘસતાં તરતજ
ચળકાટ આપી જાય છે. કીમની બનાવટ,
ખરી રીતે, પૌલિશની બનાવટથી તદન વેગળી
નથી. તેમાં માત્ર સાણનાં રધારા સિવાય
બાકીની લગભગ બધી ચીજો પૌલિશનીજ હોય
છે. કીમ ચામડાને નરમ અને સુંવાણું રાખવા,

મુકી ઓગળી જાય કે ઉતારી લઈ, તેમાં તર્પેન્ડાઈન મેળવી પછી સાણવાળું પાણી મેળવી, હંદુ યજ્ઞ જાય ત્યાં સુધી ખૂબ દલાવના રહેા. [પોલિશના ઘાડપણા માટે ઝુરત નેટલું તર્પેન્ડાઈન ઉપર લખ્યા કરતાં ઓછા કે વત્તા પ્રમાણમાં પણ વાપરી સકાશે. વળી ધ્રુજા હોય તો ખરાબ વાસ દૂર કરવા થોડાક રીપાં બર્ગેમોટનું તેજ પણ મિશ્ર કરી સકાશે]

૨-મીથુ ૨૩ રતન, કારતુઆ મીથુ ૧૩ રતન, કૌસ્તીક સોડાનો દ્રવ ૪ Be ૮ ફ્લુ-ઇડ ઑંસ, તર્પેન્ડાઈનનું તેજ ૬ પાઉન્ડ, નીઓસીન ઝુરત પૂરતા પ્રમાણમાં, પાણી ૨ ગેલન.

પહેલાં બેકે ઝાતના મીથુની કાતરીઓ કરી, પથરના વાસણમાં સુકે મુકી ઓગળાવો. પછી તેમાં કૌસ્તીક સોડાનો દ્રવ મેળવી બધું એકરસ થઈ જાય ત્યાં સુધી દલાવતા રહેા. વળી એ દરમ્યાન એક નીળ વાસણમાં તર્પેન્ડાઈન નાખી, તેમજ નીઓસીન મેળવો. તેને પણ ઓગળી જવા દો. એ ઓગળી જા કે ઉપર લખેલું મીથુવાળું પ્રવાહી લઈ ગરમજ હોય એટલામાજ આ મિશ્રણ તેમાં નાખી ખૂબ મિશ્ર કરો. હેવટે પાણીને ઉકાળી મિશ્રણમાં ધીમે ધીમે મેળવી દો. હંદુ પડતાં મધ જેવા રૂપમાં થાય, એટલે તેને પનગની ડબ્બીઓમાં ભરી લેજો.

૩-પ્રથમ ભાગ ૨ ભાગ કેસીતને ૪૦ ભાગ સરકામાં ઓગળાવી, પછી તેમાં ૨૦ ભાગ પેરેફિન ઉમેરી ઘોટર બાથ દ્વારા ગરમ કરી, ત્યાં લગી દલાવતા રહેા કે બધું મિશ્રણ એકરસ થઈ જાય. પછી તેમાં ૫૦^૨ બાથ તર્પેન્ડાઈન થોડું થોડું કરાંને મેળવતા જાય અને તેને ખુબ દલાવતા જાય. જો શુદ્ધ પોલિશ લઈ ગરમ કરવું, હોય તો જોઈતા પ્રમાણમાં પાણી નાખો અને ઐર્થા હેવટે જોઈએ તેવો ફિક્કો વા ઘેરો રંગ કરવા માટે ઝુરત પૂરતા પ્રમાણમાં બનીતી મેશ મેળવો

૪-મીથુ ૪ રતન, તર્પેન્ડાઈન ૪ રતન, પાણી ૯૩ પાઉન્ડ, પીગો સાથુ ૨ રતન, એનીલાઈન, કાલો રંગ (પાણી માટેનો) ૮૩ ઑંસ.

પહેલાં રંગને પાણીમાં મેળવી, પછી તેમાં સાણુની કાતરીઓ નાખી, ઉકાળીને ઓગળાવી દો. બીજી તરફ જુદા વાસણમાં તર્પેન્ડાઈન અને મીથુ નાખી, ગરમ કરી ઓગળાવી દો અને પછી ધીમે ધીમે એ મિશ્રણને સાણુગળા પ્રવાહીમાં નાખતા જાય અને દલાવતા જાય. સતત દલાવતા રહેવાથી મિશ્રણ કાઢી જેવું એકસરું થઈ જાય. પોલિશ તદ્દન હંદુ થાય ત્યાં લગી દલાવવું, ઝુરતો જે પછી તેને ડબ્બીઓમાં ભરી લેજો.

૫-મીથુ ૧૪ રતન, કારતુઆ મીથુ ૨ રતન, તર્પેન્ડાઈન ૫ ગેલન, ઑંધ્ર મિરબેન ૨ રતન, એનીલાઈન બ્લેક (તેજ માટેનો) ઝુરત પૂરતા પ્રમાણમાં.

પહેલાં બેકે પ્રકારના મીથુને ઓગળાવી, પછી તેમાં તર્પેન્ડાઈન મેળવી, પછી ઑંધ્ર મિરબેન મેળવી, હેવટે રંગ મેળવો.

(અપૂર્ણ)

હિ લા લ બુક - હા ઉ સ

મોદાગરવાડા-ચુરત.

૧-જીવન પ્રકાશ :

સિદ્ધ દરેક મુસ્લિમ સંસ્કાર જનાજ સાહેદી સાદગીની સાત મૌલિક નવલિકાઓ. ગુજરાનના સાદ નવલકાર રમજુલાલ દેવાઈ સાદમે એ પુસ્તકની ખાસ પ્રતાવતા લખી છે. એ વાર્તાઓમાં પાને પાને રવલાવિક અને આદર્શ સામ્યવાદ માટે વાંચક આવરતાના નિશાસ નામે છે. જાડા એન્ટિક કાગળ, "મુસ્લિમ-ગુજરાત"ની છપાઈ

કીમત એક રૂપિયા (૮. ખ બે આના)

રફી ફોટો ફિલ્મ

તેમના અનેક ઉપયોગો.

છાપી પાડવા માટે આગાઉ રેકોર્ડિંગ વપરાતી હતી, પણ હવે તો અધ્યેયન ફિલ્મોનો જ દવર છે. એવી ફિલ્મો વપરાય ગયા પછી તદ્દન નફાગી મણી ફેંટી દેવાય છે, એ એક મોટી ભુલ છે. એ ફિલ્મો ખીલ કમળાંધ ઉપયોગોમાં લઇ સકાય છે અને સાચેજ, કહેવન છે તેમ, દુનિયામાં કોઇ પણ વસ્તુ નફાગી નથીજ.

સૌ ત્યારે, કાદો તમારી જુની ફિલ્મો અને મોડો નવા ઉપયોગો દ્વારા તેની કીમત ઉપજાવો.

૧

કુલ્લીકેટર

મણુજ આજા મણુના હશે કે રફી ફિલ્મો વણુજ ઉપયોગી કુલ્લીકેટરની ગરજ પણ સાર છે. સામાન્ય હેક્ટોગ્રાફ વેડે ને વેડેય જોઈએ ને લખાણની ચેંકડો નકલો જોનજોતામાં કાઢી લઇ સકાય છે.

પ્રથમ જે લખાણની નકલો કાઢવી હોય તે લખાણ એક સાદા કાગળ પર, હેક્ટોગ્રાફની ખાસ શાલી વેડે લખી કાઢો. લખાણ એક થા જે થા તણુ થા ગણે તેટલા રંગમાં પલ્લ લખી સંગ્રહી અગ્રગત, ખપી શાલીઓ ફેડેડે અફનીજ ખાસ હોયી જોઈએ.

લખાણ લખાયા પછી તેને સદજ મુકાવા દો. હવે એક રફી ફિલ્મ લઈ, તેને ઉલટાવી, પાછળની બાજુને સદજ બીના કપડા વેડે બીની કરી, પછી પેશું લખાણવાળું કાગળ એ બીની ચાકું પર મુકી સદજ દબાવીને એકાદ જે મિનિટ રહેવા દો. પછી તે કાગળ ઉપાડી લઇ, જાપવા માટેના નવા કાગળ લઇ, એ ફિલ્મ પર મુકી, દબાવી, ઉપાડી તો કાગળ પર લખાણ જાપાય મળું હશે. અસલ લખાણ હશે તેવુંજ; એટલે અસલ

લખાણ એક રંગમાં હશે તો એક રંગમાં, અસલ લખાણ અનેક રંગોમાં હશે તો એ પણ અનેક રંગોમાં.

એમ એક પછી એક કાગળ મુકતા જાય ને દબાવીને ઉપાડતા જાય. જ્યાં લખી લખાણ સારું અને વંચાય તેવું નીકળે ત્યાં લખી નકલો કાઢી સકાશે. જે ઓછી કાઢવી હોય તે એટલી પણ કાઢી સકાશે. જ્યારે નક્કર અત્યંત ઝાંખી નીકળે ત્યારે નકલો કાઢવી અંધ કશે અને ફિલ્મને ખૂબ ધોમ, મુકવી રાખી દો. બીજી વેળા બીજું લખાણ લખી, ફરી વાર ઉપર પ્રમાણેજ નકલો કાઢી સકાશે.

૨

સાણુની ટ્રે

ફોટો ફિલ્મની બીજી ઉપયોગિતા, સાણુની ટ્રે નાવવાની છે. જોઈતા માપની ફિલ્મ લઇ, સાણુના જાંબોજા માપની ટ્રે બનાવી સકાય છે. ઝુકરી સાધનોમાં કક્ત મેશ્યુરોઇંગ, વારનિસ થા સિમિન્ટ છે, જે ટ્રેના ખુણા ચોટાડવા માટે વપરાય છે.

જે તે માપની ટ્રે બનાવવા માટે પ્રથમ લાકડાં કે કુડાળું "મેશ" લઈ, તેની આસપાસ ફિલ્મ વાળી, ખૂણા પરથી કાપ મુકી, સિમિન્ટ લગાડી ચોંટાડી દો. ચોટાક કલાક લગી જોને મુકાવા દેવાથી ટ્રે મજબૂત થઇ જશે.

(વધુ ઉપયોગો ફરી કોઇ વાર)

જોઈએ છે.

ઑફિસમાં લખવા વ. નું પરચુરલ કામ કરી સકે તેવો શિખાઉ-જવાન. શિક્ષણ વ.ની ચિનો સાથે લખો થા મળો:

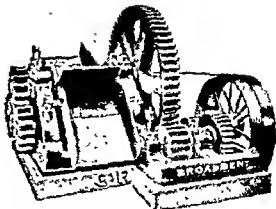
અવરયાપક, કમર ઑફિસ

સોલગરવાડા, મુરત.

શેરડી પીલવાના

કો લુ

આછો પરિચય

બ્રોડબેન્ટ કોલુ

(આકા રેલવેવાળો મોટા કારખાતા માટેનો યાંત્રિક કોલુ)

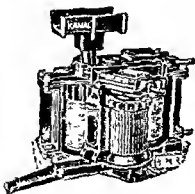
છેલ્લા બે દશકાથી શેરડી પીલવાના કોલુમાં ઘણોજ સુધારો થયો પામ્યો છે. મજદૂરીમાં મોંઘવારીને લીધે અને શેરડીનાં બેતીમાં કરવી પડતી કસકસરને લઈને શેરડીનું પાવેનર કરનારા બેડુનો લોખંડના કોલુનો છુટથી વપરાશ કરતા થયો છે. આથી રસમાં વધારો, મજદૂરીનો બચાવ અને નુકસાન ઓછું થાય છે. જુના લોકડાના કોલુ હમેશાં નરે નાશુદ થયા છે જેને ગઈએ જારી કોલુ-જેમાં ત્રણે લાટા એકજ લાઇનમાં ગોઠવેલા હોય છે-અથવા ચટનુગા કોલુ-જેમાં લાટા ત્રિકોણાકારમાં ગોઠવેલા હોય છે અને લાટા સખ્ત અથવા દીસા કરવાને સ્ક્રુની ગોઠવણ હોય છે-એ કોલુઓ વાપરવા લાગ્યા છે જ્યાં આગળ શેરડીનું પાવેનર બહોળા પ્રમાણમાં થાય છે તેવા રથઓએ યંત્રથી ચાલતા કોલુ-ઓનો વપરાશ જોવામાં આવે છે, જેથી કસકસરને લીધે કામ સાફ થાય છે.

કોલુના નીચે પ્રમાણે ત્રણ પર્ગ પડી શકાય:-

- (૧) જારી જાતના સાર્વારણ કોલુ, જેના લાટા એક લાઇનમાં હોય છે અને લાટા સખ્ત અગર દીસા ફાયરથી થઈ શકે છે.
- (૨) સુધારેલી જાતના કોલુઓ, જેમાં લાટા ત્રિકોણાકાર ગોઠવેલા હોય

- છે. જેમાં કે, ચટનુગા, કમાચ, કુપર અને નદાન. રોસંગે સખ્ત અથવા દીસા કરવાને સ્ક્રુની ગોઠવણ હોય છે.
- (૩) યંત્રથી ચાલતા કોલુઓ, ઓછા એન્જન અગર સીમ એન્જનથી. ચાલતા કોલુઓ જેવા કે અમેરીકન બનાવટનો ચટનુગા નં. ૪૪, ૨૨૮ન પ્રોક્ટર અને મેનક્ષપ.

આ ત્રણે જાતના કોલુની બનાવટમાં તથા તેના વપરાશથી થતા ફાયદામાં તફાવત છે. નં. ૧માં જણાવેલા જારી કોલુમાં ૧૨ થી ૧૪ ટકા રસ નીકળે છે અને ફરી શેરડી પીલવા એક માલુસ વધારે જોઈએ છે. નં. ૨માં જણાવેલા કોલુમાં ૧૮ થી ૩૦ ટકા રસ નીકળે છે, અને એકજ વખત

કમાચ કોલુ

શેરડી પીલાય છે, જેથી એક મજદુરની ખચન થાય છે અને આખરે માતના કાણુ ૩ થી ૧૦ એકર શેરડીના વાવેતર સાથે ધણા ઉપયોગી છે.

સુદર કામ અને ખચતને લીધે પંત્ર-અળથી ચાલતા કાણુના ધણા ફાયદા છે અને તેની સંખ્યા જેલ્લા દશ વર્ષમાં વધીને ૫૬ થઇ છે. પણ આ પ્રકારના કાણુ જ્યાં આગળ શેરડીના વાવેતરનું પ્રમાણ ૧૫ થી ૧૦૦ એકર હોય ત્યાંજ ઉપયોગી છે. આથી ૬૯ થી ૭૪ ટકા રસ નીકળે છે અને સરેરાશ ૭૦ ટકા જેટલી થાય છે. જેથી મજદુરીમાં બચાવ થઇ ઓછા ખર્ચે અને ઉતાવળથી કામ થાય છે.

શેરડીના કાણુ ખરીદની વખતે નીચેની બાબતો ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી:—

- એપ્રિલ ૧૯૩૭ : 'કમર'
- (૧) મજબુત અગર હલકું સાંચા કામ.
 - (૨) સહીસક્ષામતી.
 - (૩) છુટા ભાગો જલદીથી મળી સકે તેવી ગોઠવણ.
 - (૪) છુટા ભાગોની સમજણ.
 - (૫) લાંબા પરના ખાંચા.
- ક્યા કાણુ કેટલા નાના ભાગે વાવેતર માટે ઉપયોગી છે?

કાણુની ઝાંત	કેટલા એકર શેરડીના વાવેતર સાથે ઉપયોગી છે.
નવાન	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 10px;">}</div> <div> <p>૨ થી ૩</p> <p>૪ થી ૧૦.</p> <p>૧૨ થી ૧૫</p> <p>૨૫ થી ૬૦</p> <p>૫૦ થી ૧૦૦</p> </div> </div>
કમાત્ર	
લક્ષી, ચરક અને બારી	
ચટનુગા નં. ૪૫	
ચટનુગા નં. ૬૨	
મેનસવ એવીયટ	

લુહા લુહા ઝાંતના કાણુની કાર્ય શક્તિ.

કાણુની ઝાંત.	એંગવામાં જેલ્લું બળ.		રસનું પ્રમાણ (ટકા)	દિવસના ૧૨ કલાકમાં કેટલા રસ કાઢી સકે ?	કાણુની કીમત. રૂપિયા
	બળક	કેટલા હોર્સ પાવર ?			
બારી મીલ ...	૪	...	૬૨ થી ૬૪	૫૨૦૦	૧૫૦
નવાન મીલ ...	૨	...	૬૮ થી ૭૦	૩૨૫૦	૧૬૦
ચટનુગા નં. ૨૩ ...	૪	...	૬૮ થી ૭૦	૫૨૦૦	૨૫૦
કિસાનુ ...	૨	...	૬૮ થી ૭૦	૩૨૫૦	૨૦૦
કમાત્ર ...	૪	...	૬૮ થી ૭૦	૭૮૦૦	૨૭૫
લક્ષમણ ચરક ...	૪	...	૬૮ થી ૭૦	૫૨૦૦	૨૭૫
કૃપર કેઇન મીલ નં. ૧ ...	૪	...	૭૦ થી ૭૨	૭૮૦૦	૩૦૦
કૃપર કેઇન મીલ નં. ૨ ...	૨	...	૭૦ થી ૭૨	૩૨૫૦	૨૦૦
ચટનુગા નં. ૪૫	૭૬ હોર્સ પાવર	૬૮ થી ૭૦	૧૩,૦૦૦	૫૨૫+૧૬૦૦ એન્જનની કીમત.
ચટનુગા નં. ૬૨	૧૮ હોર્સ પાવર	૬૮ થી ૭૨	૨૬,૦૦૦	૧૨૪૦+૨૮૦૦ એન્જનની કીમત.
મેનસવ એવીયટ	૨૪ હોર્સ પાવર	૭૦ થી ૭૪	૫૨,૦૦૦	૪૨૪૦+૬૨૦૦ એન્જનની કીમત.

ટીપ્સ:—કૃપર જાણાવેલા રસના પ્રમાણના ટકા પુરીયા ઝાંતની શેરડીના છે. [૧૫૧]

રખરની ઉત્પત્તિ

પ્રજા લેખક : મિત્ર સી. એન. હુન્નાલ,
એમ. એસ સી,
અનુવાદક : ડી. એમ. મરચન્ટ.

ઇ. સ. ૧૫૧૯ ની ૧૧ મી ફેબ્રુઆરીએ ફરડીનાન્ડ કોરટેઝ અને એના સાથીઓએ મેક્સીકોને 'સ્પેઇનના સરંચાની રાજ્યો' તરીકે લાવવા ક્યુઆર્ટી પ્રવાણ કર્યું. વિજય પછી ત્યાંના રાજાએ એમના માનમાં એક મેલાવડો કર્યો એ મેલાવડામાં આ પરદેશીઓએ પ્રથમ રખરના દડાની રમતો જોઇ અને અહિંજ એમને રખરની વિશિષ્ટતા પકત અને સ્વીકૃતિ પાણીની બાજુ ચર્ચા એ પછી ઉત્તર અને દક્ષિણ અમેરીકાના પ્રવાસ દરમ્યાન એમણે જોયું કે ત્યાંના જંગલી પ્રાણીઓમાં છુટ અને જીંજા બનાવવા માટે રખરનો ઉપયોગ ખૂબ થાય છે. ઇ. સ. ૧૭૪૫ માં સ્પેઇનના વિજાની ચાર્લ્સ થેરી ડિસ્કોવરીને એજ પ્રદેશોમાંથી રખર સંબંધી ધણી ઉપયોગી માહિતીઓ આણી હતી, પરંતુ અદ્યારમી સદીના અનુસૂચી રખર ઉપર લોકોનું ધ્યાન વિશેષ બે ચાલુ ન હતું અને જુજ લોકો એ નાવન વસ્તુને એક ઔષધ વગર બદલ એક ગીની આપી ખરીદતા અને વાપરતા. યુરોપમાં પણ રખરનો ઉપયોગ વધારવા અખતરાઓ ચાલુજ દતા અને ઇ. સ. ૧૭૭૦ માં વિદ્વાન રસાયણશાસ્ત્રી પ્રિસ્ટલીએ પેનસિલવા અદ્યારો ભૂંસવા માટે રખરના ઉપયોગની અદ્યારાત કરી એ વેળા રખરને 'ઇન્ડિયા રખર' કહેવામાં આવતું. કાંદણ કે કાંદાનમે અમેરીકા શોધી કાઢ્યું ત્યાં એની માન્યતા હતી કે એ પશ્ચિમ દિશાનો કિનારો છે. ૧૭૭૮ માં મેન્ડેરિલ્ડેર ક્યુ' કે રખરને 'દયદ' અને 'નર્વે-ટ્રાકન'માં જોગળાથી સકાય છે. આ શોધ પછી રખરના જોવરકોટ બનાવવાનો ઉદ્યોગ ચાલુ થયો. રખરના ચીકણા પ્રવાહીને કોટના કાપડ ઉપર પાથરવામાં આવતું અને પ્રવાહી સુકાઇ ગયા પછી કાપડ ઉપર રખરનો એક બારીક ચર

ચઢી જતો. પરંતુ આ ક્રિયા સંતોષકારક નીવડી નહિ, કારણ કે એ ક્રિયામાં વખત બહુ જતો અને રખરનું પ્રવાહી સ્વરૂપ પણ નાજુ હતું, જેથી કાપડ એને સોગ્ય રીતે શોષી અને ચઢી સકતું નહિ અને કાંકપણને અંગે જોવરકોટ પહેરવામાં અગવડો પડતો. એ સિવાય ઠંડી ગરમી પણ એ ઝીલી સકતું નહિ અને જ્યાં ત્યાં ચોંટી જતું.

ઇ. સ. ૧૮૨૨ માં હેન્કોફે અદ્યાર ક્યુ' કે રખરના બારીક પડને બે શેલર વચ્ચે દયાની રંગમાં મેળવી સકાય. ૧૮૨૩ માં મેક્સીકોએ અદ્યાર ક્યુ' કે 'એન્જાઇન' અને 'નોથા'માં રખરને પુરેપુરે જોગળાથી સકાય એ ઉપરથી એ રીતે બનાવેલા વર્ણવના જોવરકોટને 'મેક્સીકોશ રેન કોટસ' તરીકે જોગળામાં આવતા.

રખરની બીજી જોગળાપણો, જેથી કે ચીકણાપણુ, જોણું દકાકેપણું પ્રવાહી દર કરવા યુરોપમાં ઠેરઠેર અખતરાઓ ચાલુ હતો. જર્મન રસાયણશાસ્ત્રી ડો. મેન્ડેલ્સ ડોફે ૧૮૩૨ માં અદ્યાર ક્યુ' કે તપે-ટ્રાકનમાં પીગળાવેલા રખરની ચીકણાશ દર કરવા 'એવકના ફૂલ'ના ઉપયોગ કરેલો જોગળો. ઘાડા વધુ વડીન હેવડ નામના એક અર્મદિને પણ રખર રીતે એજ શોધ કરી. ૧૮૪૦ માં હેવડનો એક સાથીદાર રખર ચડાવેલી પોરટની કોથળી હાથમાં લઇ રખરની વિશિષ્ટ કેમ મધારવા એના વિચારમાં ઉભા હતો. પામે મગડી પડી હતી એનું તેને જ્ઞાન ન હતું. એકાએક કોથળી સગળી ઉઠી અને એને પડતી મુઠા એ બદાર જતો દરવો. ફરી આવી જુએ છે તો મધકના ધુમાડાથી જોરડો ચિત્તન હતો. એથી વિદ્યાર્થને એણે 'કોથળો જીવંતો અને બદાર નાખી દેવા તત્પર થયો, પરંતુ કંઈક

ગિયાર આયવાથી એણે ફરી એને ત્યાંજ મૂકી. બીજે દિવસે સવારમાં એણે અમલખીથી જોયું કે કાથળીની કિનારીને સ્નેહજાળ આંચ લાગી હતી, પરંતુ કાથળી આખી સલામત હતી;—સક્ષાત્ હતી એટલું જ નહિ પરંતુ એની સ્થિતિસ્થાપકતા પણ કાયમ હતી. એથી વિશેષ મલતની ગિતા એ હતી કે રજરની ચીકણાસ સાવ અદ્વય યજ્ઞ મન્ન હતી. આ શોધક પોતાની શોધનો ઉપયોગ તરત કરી સક્યો નહિ, કારણ કે એની ઉપર ચઢી ગયેલા દેવાને લીધે એને થોડા સમયમાં જોતમાં જવું પડ્યું.

થોડા સમય પછી જ્યારે ઉપરની રીતિએ રજરની પરતુઓ બતાવવામાં આવી અને અમેરીકામાં એનો પ્રચાર થવા માંડ્યો ત્યારે ખાજેંડમાં થોમસ ફેન્કેરે એ વસ્તુઓનું બારીક નિરીક્ષણ કરી અભ્યાસ કર્યો અને એજ પરિણામ ઉપજાવવા કામ એથીયે વધુ સરળ માર્ગ શોધવામાં રોકાયો. ઇ. સ. ૧૮૪૭ માં એણે પોતાની રીતિ માટે પેટન્ટ મેળવ્યું, એની ક્રિયા એવી હતી કે રજરના કકડાઓને એ ઉપજી અને પીગળાવેલા મધ-કમાં ડુબાવેલા અને જોડતી વાર એ કુકડાઓ એ રસાયણમાં રહેતાં એના પ્રમાણમાં રજર નરમ અને સખત બનતું. આ ક્રિયાને 'વર્ડેનિઝેશન' કહેવામાં આવે છે. ઇ. સ. ૧૮૪૬ માં પાર્કે એક બીજા પ્રકારની શોધ કરી, જેને 'ફુ' 'વર્ડેનિઝેશન' કહેવામાં આવે છે. એ ક્રિયામાં રજરને 'કસોરામ્લ ઓફ લામ્બ' અને 'કાર્બન ગાસ સલ્ફાઇડ'માં બીજાવવામાં આવતું.

આવી રીતે બનાવેલા 'વર્ડેનામ્લ' રજરનો ઉપયોગ દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યો. મુસાફરી અને વેપાર માટેના વાહનો નેમજ ગળીયા ઉપર નકકરે રજરના ટાયર ચઢવા. ૧૮૪૮ માં વિલિયમ થોમસ નામના અમે-રીકને 'ન્યુમેટિક ટ્યુબ' અને ટાયર II કોષ

કરી; પરંતુ એની એ શોધ લોકમાં જલ્દી પ્રચાર પામી નહિ—જ્યાં સુધી કે બોનશેકર 'આઇસીકલ'ની શોધ નહિ કરી.

રજરની પથદાશ

કાચું રજર એ રજરના જાડનું ચર પ્રવાહી સત્ત છે. દક્ષિણ અમેરીકામાં આઝીઝ પ્રદેશનાં વનોમાં એ ઝાડ પુષ્પ પ્રમાણમાં થાય છે. 'ઝાડમાંથી રસ કાઢી એનું કાચું રજર ખતાવવાની ક્રિયા તીવ્ર દશવિધી ક્રિયાને લગભગ મળતીજ હોય છે:—

• રજરના ઝાડની ઝાલને દૂર કરી થડમાં કુદાડોથી ધા કરી કાણું પાડવામાં આવે છે. જેમાંથી દૂધ જેવું ઉજળું પ્રવાહી બહાર આવે છે ને તીવ્ર બાંધેલા વાસણમાં પડે છે. દરેક ઝાડને લગભગ ૧૦—૧૨ કાણું પાડવામાં આવે છે. જ્યારે વાસણો રસથી ભરાઇ જાય છે ત્યારે એને બીજે સ્થળે લઇ જવામાં આવે છે. ત્યાં આગ સળગાવી એક પ્રકારનો તીખો અને ઉષ્ણ ધુમાડો કરવામાં આવે છે. આગ ઉપર એક ચીમની એવી રીતે મૂકવામાં આવે છે જેથી એ ધુમાડો એમાંથી પસાર થઇ ચીમનીના ઉપજા સાંકડા મુખમાંથી નીકળે. પછી રજરના ભરેલા વાસણમાંથી દલેલા જેવા એક લાકડાના દરવાર વળી રજરને ઉંચકી ધુમાડા ઉપર ધરવામાં આવે છે. એથી રજરમાં રહેલો પ્રવાહી રસ મુકામ જઇ રજરનો ઘટ થઇ ફાડી ઉપર જાગી રહે છે—અને એમ તેજ ચરને ફરી વાર પ્રવાહી રજરમાં ભોળી ફરી વાર આગ પર ધરતાં તે ઘટ થાય છે અને એમ થર ઉપર થર વધવાજ કરે છે, અને પરિણામમાં ૧૦—૨૦ સતતનો એક થોડો ઝોડા ઘટ જતાં તેને એ કાડી ઉપરથી ઉતારવામાં આવે છે, જે કાચું રજર કહેવાય છે. એ પછી એ કાચા રજરને બીજે સ્થળે લઇ જઇ વેચી નાખવામાં આવે છે. રજર ખરીદનાર, ખરીદ કરતી વખતે ઘડાને કાંપી તપાસ કરી

‘ક્રમર’ : અંક ૭૬ મો—

લે છે કે રખેને દડાની અંદર વજનદાર પથ્થર મુકવામાં આવ્યો હોય. ઉપરની રીત પ્રમાણે જાગ્રિતમાં તેવાર થતું કાચું રજર ઉત્તમ પ્રકારનું મનાય છે.

રસમાંથી કાચું રજર ઉત્પન્ન કરવાની બીજી એક રીત એવી છે કે રસને એક વાસણમાં ભરી એમાં દત્તકા પ્રકારનો મીઠાનો તેજાબ નાખવામાં આવે છે એટલે રજર ઉપર તરવા લાગે છે. પછી એને વમેપી કાઢી લેવામાં આવે છે અને ધોધ એક ધંધ જાડું ‘ગ્રીટ’ જનાવવામાં આવે છે અને પછી એમાંનું અંસિડ તથા બીજી પ્રવાહી નીચોવી લેવામાં આવે છે. આ રજર ‘ફેર’ના નામે જાણાય છે.

રજરનું વાવેતર

ઇ. સ ૧૮૭૦ માં રજરના ખપ બહુ વધી જવાથી સર હેનરી ચિક્લેમ નામનો એક અંગ્રેજ ખાનદર જાગ્રિતમાંથી રજરના પુષ્કળ બીજાં ચોરી લાવ્યો. પરંતુ ઇંગ્લેન્ડના ઠંડા વાતાવરણમાં એના ઝાડ ઉગી સફા નહિ. એટલે એમને ખેડ મારફતે સિસોન લાઇ જવામાં આવ્યાં. જ્યાં એમનો વિકાસ સારો થયો.

રજરનું વાવેતર એક નિદાણ કાર્ય છે. પ્રથમ વનોને કુદાડી અને અગિયી સાફ કરવામાં આવે છે અને તકામા રોપા મૂકીયાં છાયાં ઉમેડી લેવામાં આવે છે, જેથી કરીને એમની અસર રજરના ઝાડને ન વાગે. પછી બહુ સંભાળપૂર્વક બીજાંનું વાવેતર કરી વૃક્ષ ઉમાડવામાં આવે છે એકાદ વરસમા ૨-૪ વાર નેરજું ઉંચું વૃક્ષ ઉગી નીકળે છે અને સાંજ વરસમાં ૨મ કાટવાને લાયક થઇ રહે છે.

ન્યુમેરીક ટ્રયુન. અને ટાવર નીકળ્યા પછી રજરનો વપરાશ ઘણોજ વધી ગયો એટલે યુરોપમાં પલુ કેકેડાણે એની ખાસ યોજનાઓ અનુસાર વાવેતર થવા લાગ્યાં અને અંગ્રેજ તથા ૩મ મોકાની કેબરેજ હેડિંગ સંલાયબરી રીતે એનો વિકાસ થતો ગયો. (સાકીમાંથી)

સેનેટોજન

આ એક પ્રકારના સફેદ ભૂકા છે. જે હુન્વાના દરેક ભાગમાં છુટથી વેચાય છે. ડાકટરી એની દવા સેમે નહિં, પણ તાકતમાં ખોરાક લેખે ભજામાંથી કરે છે અને તેથી તેનો ઉપયોગ પ્રતિદિન વધતોજ જાય છે.

“સેનેટોજન” નામ આજ લગી રિજિસ્ટર્ડ હતું તેથી તે વાપરવા કેમકે છુટ ન હતી. પણ હવે એના પેટન્ટની મુદત ખતમ થઈ હોવાથી એ નામ જાદર મિલકત બની ગયું છે અને કાલે તે એને વાપરી શકે છે.

“સેનેટોજન”ની જનાવદ આ પ્રમાણે થાય છે :—

ઉત્તમોત્તમ કેસીન ૯૫ ભાગ, મોસ્પિમ ગિસસોફોરેટ ૫ ભાગ.

એકોને મિશ્ર કરતાં “સેનેટોજન” બને છે. એ સફેદ ભૂકી હોય છે. જે ઘણે ભાગે સ્વાદ વમરની અને એક ખાસ પ્રકારનો મુખથી મરાવે છે. કેટલાક લે કોને એ સુખથી પસંદ આવતી નથી અને એનો સ્વાદ પણ ગમતો નથી, પણ થોડા દહોડા લગી નિર્વામનપણે “સેનેટોજન” લેવાથીજ એ અગરિયો દુર થઇ જાય છે અને મુખ દેખાવા માટે છે.

નખામ ગવવા થા બીમારીમાંથી ઉઠેલાં મરીએ માટે તાકત આપનાર ખોરાક લેખે “સેનેટોજન” ઘણોજ અગીર ઉપાય છે.

વૈદ, હકીમ, ડાકટરી

ડીમો, સનદ, સર્ટિફિકેટ થા રિપોર્ટમા રજીસ્ટર ગર્વમેન્ટ કોલેજમાંથી મેળવવા માટે એક આનાની રીકટ સાથે મળે :—

ડો. એમ. એ. રાજાદ

૩૭૮ ફિઝી દરવાજા પામે, અમદાવાદ

અ પ રી

બીજા, તેલ અને રેસાનું કાપક-કંતાનું.

[અનુવાદક:-શુરતી]

ગનાકીયા આગળ

તેલ

અગાથીના બીજામાં “ સુગા ” નામના જંતુઓ પડે છે. એ એક પ્રકારનો ટોચ છે. એ લાગવાથી અગાથીની ફસલ નષ્ટ પામે છે. એને દૂર-કરવાનો રહેતો ઉપાય એ છે કે અગાથીના ખેતરોમાં અન્ય અનાજોની ખેતી કરવી જોઈએ, આ પ્રમાણે કરવાથી-અર્થાત અગાથીનું વાવેતર જગાનાર ન કરવાથી તેમાં જંતુઓ પડતા નથી. વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે અગાથીના ફાળાને ફોર્મલિડાઇડની સાથે પાણીમાં ધોવાથી જંતુઓ પડવાનો ભય રહેતો નથી. એ વાત રિપરેટરની છે કે અગાથીનું કાચ પણ બીજા એ રોગની મુક્ત નથી, પરંતુ ફોર્મલિડાઇડ વપારે જંતુઓને તેઓ જમીનમાં પ્રવેશ કરે તે પૂર્વે જ મારી નાખે છે. છતાં પણ જ્યારે કરી એ જંતુઓના ઇંડા ઊડના પાંદડાંઓ પર નેવામાં આવે ત્યારે તેને લોડી દેશ દેશ જોઈએ અથવા ગાળા નાખવા જોઈએ.

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકાના દલિજી-પશ્ચિમ રેલની અગાથી ઉત્તર પશ્ચિમ કરતાં વજનમાં આરે હોય છે. એટલેજ ત્યાંની અગાથીમાં મેંકડે કર તકા વપારે તેજ નિકળે છે. પ્રવેશ એકરમાં લગભગ અગિયાર મણ બીજા વાવવામાં આવે છે. ખેતરોમાં ઉગનારા ધાત્રો કાદ ખાસ ઉપયોગ નથી થતો. ત્રરે જલ્દાય ત્યારે ખેતરોને પાણી પણ આપવામાં આવે છે અથવા જળા સ્રોતો

ઊંડો નિકસતી વધતે-અર્થાત વાવેતરના થોડા દિવસો પછી પાણી આપવું જોઈએ. અગર ખેતરમાં વધારે ધાત્ર ઉગ્યું હોય તો તેને એક વાર નીંદાવી લેવું જોઈએ. હિન્દમાં પ્રવેશ વીધે છ રોજથી આઠ રોજ બીજા વાવવામાં આવે છે, પરંતુ જ્યારે અગાથી રેસા મારે વાવવામાં આવે ત્યારે બીજા વધારે પ્રમાણમાં ઓરવા જોઈએ. આમ કરવાથી ઊંડ વધારે પ્રમાણમાં જાંબા ઉગે છે અને તેને કાઢો પૂટતી નથી: કેવળ ન્દાની પાંદડીઓ રહે છે. બેરિજીયમમાં એકર દીઠ ૨૨ મણ અગાથી ઓરાય છે, જ્યારે કાન્સમાં ૨૭ મણ અને હાવેનમાં ૩૩ મણ.

હિન્દમાં પ્રાચીન સમયથી અત્યાર સુધી લાથળીજ અગાથીનું વાવેતર થાય છે, પરંતુ યુદ્ધમાં “ ફિડલ ” નામક ઓરવાનું એક અન્યત ઉપયોગી વંશ છે, જે દ્વારા ખેતરોમાં ગંધી જગ્યાએ એકસરખા બીજા ઓરાય છે. જે ખેતરોમાં અગાથીનું વાવેતર કેવળ તેલના માટે થાય છે તેને લાથળી ઉમેડવામાં આવે છે પરંતુ જે ઊંડોમાંથી રેસા કાઢી વસ્ત્રો તૈયાર કરવા હોય છે તેને વંશથી ઉમેડવામાં આવે છે. એ વંશ વધુ પ્રકારના મળે છે. અગાથીમાંથી રેસા કાઢી વસ્ત્રો જતાવવાના ઉલોગ મારે ઊંડા વંશદ્વારા ઉમેડવા આવડે છે. આ વંશોની વાવેતરની તરફીજ વસ્ત્રો સાથે મળે છે. એ વંશોની ઊંડો ઉખડવાની સાથે સાથે મુળીયાં પણ ઉખડતા મળે છે અને ઊંડોનું જંડક પણ જંધાનું મળે છે. આમ એકી વખતે પણ કામ થાય છે.

રેસાની અગતીના છેડના થડમાંથી રેસા નીકળે છે. ફળો ખરવા માંડે છે એટલે એને કાપી લેવામાં આવે છે અને થડને કેટલાય દિવસો લગી પાણીમાં સડાવી પાટની પેઠે તડકામાં ફૂટી, રેસા કાઢવામાં આવે છે. યુરપ અને અમેરિકામાં વધારે હંડી પડવાથી થોડાક દિવસો લગી ઝાડખમાં છોડેને રાખી, ચંચળી રેસા કાઢવામાં આવે છે. અંદરના ભાગમાંથી અત્યુત્તમ રેસા નીકળે છે, જ્યારે ઉપરના ભાગમાંથી કેવળ મોટા રેસા અર્થાત ‘ખસન’ નીકળે છે અને એ હલકા કાપડના ઉપયોગ માટેજ કામ આવે છે. રેસા માટે અગતીના છોડ પહેલાં કાપી લેવામાં આવે છે એટલે રેસાના છોડેને બીજ કાપવા પાકવા પહેલાંજ કાપી લે છે એ સમયે એ ખાનમાં રાખવું જોઈએ કે સઘળા છોડાના થડનો ઠું ભાગ પીળા રંગનો હોવો જોઈએ.

પુરાતન કાળના સુનાનીઓ અને રોમનો દાસી અને પાકા અગતીના ખોરાક તરીકે ઉપયોગ કરવા હતા હિન્દમાં આજે પણ સેંકડો માણસો એની રાંધી બનાવી પોતાનું પેટ ભરે છે એ ઉપરાંત એનું તેજ ઘણા કામમાં આવે છે. ૧૫મી દોરના પુરાક તરીકે પણ વપરાય છે. અગતીની પોતડીસ પણ અને છે અગતીના તેલની ને કે અત્યારે ધણી ખપત છે કિંતુ અન્ય ઉદ્યોગોની જેમ અગતીમાંથી રેસા કાઢવાનો ઉદ્યોગ અર્ધન કામની છે.

આજકાલ હિન્દમાં ઉત્પાદન અને ઉપ-યોગિતાની દૃષ્ટિએ ધણુ થોડુ તેવ નૈવાર થાય છે, ઉપરાંત અગતીમાંથી રેસા બનાવવાનો ઉદ્યોગ સદંતર બંધ પડી ગયો છે. પ્રાચીન કાળમાં કપાસનો થીખનો ઉદ્યોગ હોવા છતાં હિન્દમાં કંત્રાનના વચ્ચેનો કાંઇ થોડો ઉપયોગ થતો ન હતો. અગર વેળાસર આપણે આદ્યા-ગિક દૃષ્ટિએ અગતીમાંથી રેસા કાઢવાના ઉદ્યોગની મોટા પાયા પર શુરુઆત ન કરી

તો કલ્પાંતરે આપણી પવદાવારને ભારે હાની પહોંચશે. આ મહત્વપૂર્ણ ઉદ્યોગની રક્ષા માટે દેશમાં અગતીમાંથી રેસા કાઢવાના મોટા મોટા કારખાના ઉઘાડવા જોઈએ. ખેડૂ-તો નો શ્રદ્ધાઉદ્યોગ રૂપે આ ઉદ્યોગનો આરંભ કરી શકે છે. તેઓ પોતપોતાના ગામોમાંજ મોટા પ્રમાણમાં રેસા કાઢી શકે છે, મુનામટેડ રેટસ ઓફ અમેરિકામાં પ્રથમે તો અગતીમાંથી કંત્રાન બનાવવાનો ઉદ્યોગ મોટા પાયા ઉપર ચાલતો હતો, પરંતુ સને ૧૭૮૨ થી યુનરાકે કાપડના વધુ પ્રચાર થવાથી રેસાનો ઉદ્યોગ નાશ પામ્યો છે; એટલે ઇ. સ. ૧૮૧૦ થી મુનામટેડ રેટસ ઓફ અમેરિકાના જાદ રાજ્યોમાં અગતીની ખેતી કેવળ તેજ કાઢવા માટે થવા લાગી છે. રાજ્યાનમાં અગતીમાંથી તેજ કાઢવાની ૨૮૩ મીસો હતી ત્યારે તેમાં ૪,૦૦,૦૦૦ સુશક્તી વધારે અગતીની ખપત ન હતી (જે આજકાલ એક મોટી મીસોની ખપત છે). ૧૮૫૦ થી ૧૮૬૦ સગા અમેરિકાના એ પ્રસિદ્ધ રાજ્ય આઈડિયો અને કેન્ટકીની મીસોમાં અગતીની જેટલી ખપત થતી હતી તેવી અડધી પવદાસ ત્યાંજ થવા લાગી. આમ અગતીની પવદાસ વધવાથી અમેરિકાના, પશ્ચિમ રાજ્યોની મીસોમાં પણ ખૂબ ખપત થઈ તે છતાં પૂર્વની મીસો બદારમાં અગતી મથાવતો રહ્યો. આમ મુનામટેડ રેટસ ઓફ અમેરિકામાં અગતીમાંથી તેજ કાઢવાનો ઉદ્યોગ વધતો ગયો. ઇ. સ. ૧૮૫૦ થી ૧૮૭૫ના પરચીન વરસના ગાળામાં તેલના એટલા બધા કારખાના વધી પડ્યા જેના કારણે અગતીની આવાન ભો ગણી વધી ગઈ. પરંતુ એ દર્શિયાન દેશની પવદાસમાં પણ ભારે પ્રદે થઈ. આ પવદાસ ૧૮૬૨ સગી એટલી બધી ન હતી કે પૂર્વના કારખાનાઓની માંગને પહોંતી વળી શકે. પરંતુ ૧૮૬૨ પછી અગતીનો આવાન એકદમ ઘટી ગયું. ૧૮૫૦માં આઈડિયો રાજ્યમાં સાચી વધારે અગતી

પાકતી હતી. ૧૮૬૯માં ઇન્ડિયાના અને ઇંગ્લીઝો રાજ્યોએ અગરોની પચાસ પચાસને પ્રચલ કર્યો. એ પછી અમેરિકાના પશ્ચિમ રાજ્યો એ વિકાસોમાં એવાય ગયા. ઉત્તર પશ્ચિમ વિસ્તારમાં ડેકાટા, મિનેસોટા, આયોવા, વિસકોન્સિન અને પશ્ચિમ હિસમાં કનસસ, મિસોરી ને આરકા. એકસહસ્ર અને ઇન્ડિયાના રાજ્ય હતા. ૧૯૦૨માં યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકાની અગરોની સ્વર્ણી પચાસના પડ દડા જેટલા ડેકાટામાં ઉત્પન્ન થતા હતા ૧૯૦૬માં એ ઉત્પન્ન પડ દડા સુધી પધી ગઇ હતી. એ પછી ઉત્તર પશ્ચિમના કેવળ પાંચ રાજ્યોમાં અમેરિકાની સ્વર્ણી પચાસની હર દડા અગરો ઉત્પન્ન થતા હતા. એ રાજ્યોની અગરો તેજના માટે વધારે જાગતી હોય છે, એનું મુખ્ય કારણ એ દર્શાવવામાં આવે છે કે ડેકાટામાં પહેલાં ઉચ્ચ કાટિની ઉત્તમ અગરો પિદેશથી મંગળી તેનું વાવેનર થયું હતું.

૨

દિન્ડુનાતમાં અગરોની વ્યાપાર મધ્ય દરવેટ અને ખાંડીના નેત્રે થય છે. આ દેશમાં મધુના નેત્રને જાડુધા પ્રચાર હોવાથી વેપારીઓ અને એકુનો જાણીજ સુદાધથી એ વજનને સગજ શકે છે. દિન્ડના દસ વીસ ગણેની આસપાસ અત્યંતની એક મોટી મંડી હોય છે એ મંડીમાં મોટા મોટા આપારી અથવા નેમના આદનયા અગરો ખરીદી કમકતા, મુંબાઈ અને કર્ણાટીના વંદેશથી નિકાસ કરે છે. કમકતામાં અગરોનો વ્યાય મધુમાં, કર્ણાટીમાં ખાંડીમાં અને મુંબાઈમાં દરવેટમાં હોય છે. મુંબાઈમાં નિકાસ અર્થે ખાદ આનીના ને મોટા થાય છે તેનું દરવેટમાં વજન થાય છે, પરંતુ એ મોટા ખાદ આની પિના ગોદામના માટે થાય છે તે ખાંડીમાં થાય છે એજ પ્રમાણે ગોમડાઓમાં, મુ. પી અને જિહારમાં મધુ, મધ્ય પ્રાંત અને વરાડમાં ખાંડી, માજવામાં

માની અને મનાસા અને રાજપૂતાનામાં કયાંક કયાંક પડમાંઓમાં લાખ હોય છે.

કમકતા, મુંબાઈ અને કર્ણાટીની મંડીઓમાં અગરો ગુણોમાં ભરાઈ આવે છે. કયાંક કયાંક ગુણોમાં એ મધુ અગરો હોય છે. મુંબાઈમાં પણ પ્રત્યેક ગુણમાં એ દરવેટ અગરો આવે છે. કમક દિવસ પહેલાં કમકતાથી ને અગરો નિકાસ થતી હતી તે, હ કર્ણાટીનીની ઉચ્ચ ગુણીમાં થતી હતી. પરંતુ જવાદથી અમેરિકામાં સામાન્ય ગુણીની પ્રથા ચાલુ થઇ છે, ત્યારથી અહિંયા પણ સામાન્ય ગુણીમાંજ માત્ર વળ્ય છે. અમેરિકામાં પ્રથમ એ દિવાજ હતો કે ત્યાંના કારખાના ઉચ્ચ ગુણોમાં અગરો ખરીદતાં અગર સિંગલ ગુણીમાં અગરો હોય તે કીમતમાં એક શિર્ષાંગ મોટી ચુકવતા હતા. પરંતુ હવે ત્યાં સિંગલ ગુણમાં અગરો ભરવામાં આવે છે.

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકામાં અગરો ૫ પેડના છુદાજદારા વેચાય છે. એક દરવેટ ને છુદાજ બરાબર હોય છે. એ દેશમાં અગરોના નેત્રના મોટા અને ન્દાના એ પ્રકારના છુદાજ હોય છે. એક મોટા દના ૪૦ છુદાજ વા ૨૪૪૦ પૈડ બરાબર હોય છે. નાના દનમાં કેવળ ૩૫૬ છુદાજ હોય છે.

અગરોના કારખાના અગરોની આયાત પર નિર્બર રહે છે. અમેરિકાના એક ન્દાન દડા કારખાનામાં પ્રતિદિન એક હજાર છુદાજ અગરોની ખપત છે; મોટા કારખાનામાં દસ હજારથી પંદર હજાર. અમેરિકામાં અગરો રેલ્વે ઉપરંત જળમાર્ગે પ્રણી આવે છે. એક નાના વદાણમાં ૫૦૦૦ થી ૮૦૦૦ છુદાજ અગરો આવે છે. પરંતુ સમુદ્ર વા ખાંડીઓના વદાણ એ લાખ છુદાજથી વધારે ભોજ ઉપારે છે. દિન્ડની મંડીઓમાં ગાડાં અને રેલ્વેદારા અગરો પહેણે છે. અન્ય દેશોનાં કારખાનાઓમાં અગરો રેલ્વે અને વદાણોદારા વળ્ય છે. રેલ્વે કરતાં જળમાર્ગે માલ મંગાવવામાં

‘કમર’ : અંક ૭૬ મો—

વધારે સરળતા પડે છે, કેમકે એ માર્ગે માત્ર ધોળોજ થોડો બરમાલ થાય છે. એટલે વિદ્યેશોમાં અગતીના તેજ હવાદિના કારખાના નદીઓનાં તટ પર હોય છે.

કારખાનાઓમાં માત્ર લાયકા માટે કિનારે માત્ર ઉપાડવાનાં વસ્ત્રો હોય છે. એક વર્ષથી પ્રતિદિન ૧૨ હજાર ભુથલ અગતી કારખાનામાં રહેલાઈથી પહેંચે છે. આ વર્ષ (એલીવેટર) ૨૦ ફીટ ૯ ઇંચ x ૬૭ ફીટ ૯ ઇંચના સાધનનાં હોય છે. એલીવેટર ૯૦ ફીટ ઉંચું હોય છે. એ બીજા કાંટા પાંચાંથી અગતીને ઉંચે ઉપાડવા માટે હોય છે, જેમાં પ્રત્યેકની તાકત ૧૭૦૦ મલુની હોય છે. બમો મલુની તાકતના બીજાએ પદ્ધતિ લાગેલ હોય છે. એમાં ચોવીસ ઇંચ પહોળાઈની માત્ર લાયકાની ત્રણ પટ્ટીઓ લાગેલી હોય છે, જે માલને ઉતારવાની જગ્યાએથી ઉપાડી મેળામમાં પહેંચાડે છે. એ પટ્ટીઓની લંબાઈ ૨૫ ફીટ ૨૫૫ ફીટ સુધીની હોય છે. આ પટ્ટીઓ માત્ર પહેંચાડવાની ચાર ટાંકીઓ સાથે લાગેલી હોય છે. પ્રત્યેક ટાંકી ૬૫ ફીટ ઉંચી હોય છે અને તેમાં પ્રાયઃ સાડા ચાર લાખ મલુ અગતી રહે છે. પ્રત્યેક એ ટાંકીઓ વચ્ચે એક એક માત્ર ઉપાડવાની કળ લાગેલી હોય છે, જે પોતાની પટ્ટીઓ આખા કારખાનામાં માત્ર પહેંચાડે છે. માત્ર ઉંચકનારી કળમાં અગતી ટાંકીઓની નીચાણમાંથી આવે છે. કાંટા માલને ઉપર ઉંચકી તેને આગળ લઈ જનારી પટ્ટીઓમાં પહેંચાડે છે. અહિંયા પુનઃ ફોલ મૂકારા અગતી ટાંકીમાં જાય છે. કાંટાની જનાવટની ટાંકીકારા અગતી કારખાનામાં પહેંચે છે અગતી લાયકાની ત્રણ પટ્ટીઓ ટાંકી સુધીની લંબાઈએ પહેંચે છે. સાધારણત એક વદાણમાંથી માત્ર ઉપાડે છે; બીજી રદિત રહે છે અને ત્રીજી વચ્ચેની પટ્ટી ટાંકીમાંથી અગતી કારખાનામાં પહેંચાડે છે. આ વર્ષ ૧૭૫ હોર્સ પાવરનાં હોય છે.

(અપૂર્ણ)

વેચાણ કળા

કિંવા

સેલ્સમેનશિપ

[વેપાર મથકો સંદિત].

- એ કમરનું ૧૯૩૬ ના વર્ષનું બેટ પુનઃ હોમ, ડિસેમ્બર ૧૯૩૬ એ જે આદકો દરબર પર હોય તે વધાને મુકત મળે છે.
- બેટ પુનઃ મ.સિક સાથે ખાસ ન્યૂસપેપર રજિસ્ટ્રેશનના દરમાં જઈ મુકતું ન હોવાથી આદકોએ દપાલ ખર્ચ માટે માત્ર પાંચ પેસાની ટિકિટો મોકલી પુનઃ મંગાવી લેવું.
- પરદેશના આદકોને બેટ પુનઃ જાન્યુઆરી અંક સાથેજ મોકલાઈ મળું છે, હવે તેમણે દપાલ ખર્ચ મોકલવું નહિં.
- જે આદક બાહ્યો દાલ તમન દપાલ ખર્ચ મોકલી બેટ પુનઃ મંગાવી ન લેશે, તેમને તેમના દરનું બેટ પુનઃ તેમના નવા લવાજમ બદલાને સમયે પા.પી.થી મોકલાશે.
- ૧૯૩૬માં કમરનઃ આદક ન હોય એવા લાઈઓ, છુટક કીમતથી એ બેટ પુનઃ મેળવી સકે છે. નક્ક દીઠ દસ આનાની ટિકિટો બીડવી. (દપાલ ખર્ચ મુઆઈ) ૫૦ દેસ્વાળાઓએ શિલ્ડિંગ એક મોકલવી.

લખે—

મેનેજર, કમર ઓફીસ,

મોહામરવાડા, મુરત.

ખનાવટી રત્નો-નકતી અકીક,
નીત્રમ, પરવાળા, લીરા, લસ-
ણીઆ વગયરદ ખનાવવા.

અંક ૫૬મો. કી. ૩ આના.
ખાજરો-શિરતાજ-નવા પાક-
ની માહિતી. અંક ૬૩મો.

કી. ચાર આના.

ખાનુઓ માટેના ઘરગથ્થુ
હુનરો-ઝરી કારચોખી કામ,
નેતરકામ, ભરત ચુંથણ, મો-
તીનું ચુંથણકામ. રંગુરી
શિવણકામ વગયરદ ૧૫ હુનરો
અંક ૭૩મો. કી. ચાર આના.
ખિરિકેટ-ખનાવવા સંજંધી.

અંક ૭૪ અને ૪૮મો.

કી ૭ આના

ખીલીયડનો દહા-હાધાંતાંતની
સંદર કારીગરો. અંક ૭૨મો.

કી ચાર આના.

ખુક ખાઈડીંગ કાપડ-ખના-
વટ સંજંધી. અંક ૪૬ મો.

કી. ૩ આના

ખુટ પાલિશ-દરેક રંગના ખુટ
પાલિશ ને કીમો વિશે અંક
૭, ૩૩ અને ૭૪મો.

કી. ૧૦ આના.

ખુટની દોરી-ખનાવવા સંજંધી.
અંક ૭૧મો. કી. ચાર આના

ખેડેલાકાંડ-ખજુવાળેગ વિગતો
અંક ૧૪ અને ૬૭મો.

કી. આઠ આના.

ખેટરીની ખનાવટ-સુકી ને
લીની વજળીક ખેટરીઓ,

(ખાસ પેટન્ટ પ્રયોગ સહિત)
અંક ૬, ૩૬, ૪૪, ૫૦, ૫૨,

૫૭ અને ૭૪મો. કી. ૧-૬-૦

“કમર”

ના

ખુના અંકો

લીંડા-ઉતાવળી જાતનું વાવે-
તર. અંક ૪૫મો. કી. ૩ આના

મધમાખ ઉછેર-વિસ્તૃત લેખ-
માળા. અંક ૩૧, ૩૩, ૬૫,

૩૭, ૩૯ અને ૪૬મો.

કી. ૧-૨-૦

મરઘાં ઉછેર-અંક ૪થો અને
૫૧મો. કી. ૭ આના

મરચીની રોપણી-અંક ૪૬ મો
કી. ૩ આના.

માખણ અને પનીર-ખના-
વવા ને વેચવા વિશે. અંક

૪૮મો. કી. ૩ આના.

મીઠાકાંચો-પ્રકાર પ્રકારની
ડઝનખંધ મીઠાકાંચો ખનાવવા

વિશે. અંક ૭૦ અને ૭૧મો.

કી આઠ આના.

મીણખતોની ખનાવટ-સ પુ-
ર્ણ માહિતી. અંક ૩૭ ને

૫૯મો. કી સાત આના.

મુરખમા-અંક ૩૩ અને ૭૦મો

કી. સાત આના.

મેન્ટલ કેમ અને છે? -ગેસ-

મેન્ટલ વિશે. અંક ૨૯ મો.

કી. ૩ આના.

મોટર ટાયરોના પુન : ઉપ-

યોગ-વપરાયત્રા ટાયરો ફરી
નવા બને છે ! અંક ૨૯મો.

કી. ૩ આના.

મોરચુથું-ખનાવટ વિશે. અંક
૬૯મો. કી. ચાર આના.

મચકો દ્યુશર્ન-વાવેતર વિશે.

અંક ૬૧મો. કી. ચાર આના.

મદી ટીકીટોના સંમલ-નાની

સરખી વપરાયત્રી ટપાલની

ટિકિટની કાખોની કીંમત શા

માટે ? શવકીનો અને સંચાલકો

માટે ખાસ લેખ. અંક ૬૬મો.

કી. ચાર આના.

મખર સ્ટાર્પ-અંક ૩૬મો

કી. ૩ આના.

મખર સ્ટાર્પની શાહીઓ-
કાળી, ખજુ, લાલ, વાયોલેટ

વગયરદ. અંક ૫૧મો,

કી. ૩ આના.

મંગખેરંગી પિત્તળકામ-નવ
જુદા જુદા રંગો આપવા.

અંક ૪૯ અને ૫૨મો.

કી. ૧૬ આના.

મંગખેરંગી શાહીઓ-સંખ-
વાની કાળી, ખજુ બ્લેક, ખજુ,

લાલ અને લીલી શાહીના-

પ્રવાહી અને ભૂકીના-ડઝનખંધ

પ્રયોગો. અંક ૩૦, ૬૫ અને

૭૪મો. કી. અગિયાર આના

મંગખેરંગી સાબુઓ-કપડાં

રંગવાં માટેના જુદા-જુદા

૬૩ રંગના સાબુઓ ખનાવવા.

(જ વિત્રો સહિત) અંક ૬૧મો

કી. ૪ આના.

મેશમ-કીડાની ઉછેર અને રેશ-

મનો વેપાર. અંક ૬૯મો.

કી. ચાર આના.

[૧૪૭ હુનરોની માહિતી માટે જુના અંકોની પૂરી લિસ્ટ મંગાવો]

જાઓ:- મેનેજર, કમર ઑફિસ, મોદાગરવાડા, મુરત.

૧-તત્ત ૫ રતલ, આંખગાળું
(ખી વગરના) ૧૦ રતલ, તત્તવું
તેલ ૨૦ રતલ

પ્ર યો ગો

પહેલાં તત્તને ખરડ કરી, માવો જેવો
ખનાથી, પછી આંખગાળાની ભૂકી અને તેલની
સાથે મેળવી, લોખંડના વાસણમાં ભરી,
એક માસ લગી તડકે રાખી થકા. પછી
તેમાંથી ૧૦ રતલ જેટલું તેલ કાઢી, જુદું
રાખો અને બીજું ચોક્કસ તેલ તત્તવું તેલ ૧૦
રતલ લઈ, ઉપલા દવાવાસા મિશ્રણમાં ઉમેરી,
ફરી વાર તેને એક માસ લગી તડકે રાખો
એમ છ માસ લગી, ૬૨ મામે દવાવાસા
મિશ્રણમાંથી ૧૦ રતલ તેલ કાઢી લઈ, તેટ
જુદા નવું તેલ ઉમે તા રહે. સાતમી વેળા
દવાવાસા મિશ્રણમાંથી બધું તેલ કાઢી લઈ
અગાઉ છ વેળા કાઢી રાખેલું ૧૦-૧૦ રતલ
તેલ પણ એમાં મેળવી, ગીંદીઓમાં ભરી લો.

આ તેલ, કહેવાય છે કે, ખિત્તાખની
ગરમ પથ્થુ સારું છે. દરરોજ અર્ધો કલાક
લગી વાળને આ તેલથી ઓળતા રહેવાથી
થોડા ફાસામાં સફેદ વાળ કાળા થઈ જવાનું
જણાવાય છે.

૨-આંખગાળાની ભૂકી ૮ રતલ, તત્તવું
તેલ ૮ રતલ, પાણી-૧૬ રતલ.

પહેલાં પાણીમાં આંખગાળાની ભૂકી નાખી,
૨૪ કલાક લગી લોજની રાખો. પછી એક
પેદાઈ લોખંડની કદાઈ લઈ, તેમાં તેલ ભરી,
ગરમ કરી લો. પછી તેમને સુકા પરથી
ઉતારી, સુવામી થોડે ઢોટે રાખી, વાળીજ
સંભાળપૂર્વક કદાઈથી અને તેટલા દુર ઉભા
રહી, આંખગાળાનું પાણી મોટા ચમચ વડે
મીઠે ધીમે ગરમ તેલમાં નાખતા જવ. આ
વેળા, તેલ ગરમ હોવાથી ઉઠે છે અને તેથી
નકલીક ઉભેલા હોય તો દોઝી જવાય છે.
માટે ધણીજ કાળજી રાખવી. બધું પાણી
તેલમાં મેળવી થકાય પછી, કદાઈને ફરી

વાર સુકે ચઢાવી, બધું પાણી
બગી કે ઉડી ગયે અને થકા
તેલજ બાકી રહે ત્યાં લગી
ઉકળવા દો. છેવટે કદાઈને સુકા

પરથી ઉતારી લઈ, તેલને એક અડવાડિયા
લગી ઠરવા દો અને ત્યાર પછી ગાળી લઈ,
ગીંદીઓમાં ભરી લો.

[નોંધ:-જો ગરમ તેલમાં પાણી મેળવવું
જોખમભર્યું જણાય તો, ઠંડા તેલમાં પાણી
મેળવી, પછીજ તેને ગરમ કરવું]

ડિનના કપડા રંગવા

પહેલાં જો ગેસન પાણીમાં ૬ રતલ
દિવાકડી નાખી મિશ્રણ સુકા પર થકી,
તેમાં રંગવાના કપડા ૪૦ મિનિટ સુધી
ઉકળવા. પછી *Logwood Chips* નો રંગ
તૈયાર કરી, તેમાં એક કલાક સુધી કપડા
ઉકળવા. પછી થોડી વાર સુધી ચુકવી પાછા
રંગમાં જોળી અર્ધો કલાક સુધી ઉકળી,
પાછળથી થોડા સુકવી મેવા. એથી ઉપમ
કાજો રંગ થશે.

ગેસ મેન્ટલ મિશ્રણ

ઝેરિયમ ઓક્સાઇડ ૧ ગ્રામ, ધાંચિયમ
ઓક્સાઇડ ૧ ગ્રામ, પ્રિથેડ ઓક્સ ૩ ગ્રામ,
મેન્કનેટા ૩ ગ્રેઇન, પાણી ૮ ઓંસ.

ચાકનિજ સિંદૂર

ચાંદી ૨ ભાગ, તાંબુ ૬૫.૨૫ ભાગ,
જરસન ૧૬.૫ ભાગ. નિકત ૧૩ ભાગ.
કાગાસ્ટ ૨૬ ભાગ, લોખંડ ૨૬ ભાગ.

બધાને મેળવી, ઓગળાવો.

ચાહમાં નાખવાની સુગંધી

ગુલાબનું તેજ ૪ રીપા, નેરોલી ઑઇલ ૩૪ રીપા, ક્રાનનાક ઑઇલ ૨૦૦ રીપા, સિંથુનું તેજ દોઢ ઑંસ, વેનીલીન ૫ ઑંસ, બેનઝીલ એસિટ ૫ ઑંસ, ઇથીલ ફોર્મેટ ૧ રતલ, એગીલ છુરેટ ૨ રતલ, ઇથીલ એસિટ ૩ રતલ.

બધાને મિશ્ર કરી, બંધ બાટલીમાં ભરી રાખી વાપરો.

એકાસેટ

ફાકો એક ઑંસ, ખાંડ અર્ધો ઑંસ, દૂધ ત્રણએ તેલું.

એક તપેલીમાં ખાંડ ને ફાકો નાખી, તેમાં થોડું દૂધ મેળવી, તપેલી ચુલે મુકી, મિશ્રણ પુરતું થત ચાપ ત્યાં મુખી લગાવતા રહેવું. પછી ચાળીમાં થી ચોપડી, ગોળપા-પડીની જેમ એ મિશ્રણ તેમાં ફારી લઇ ૭ કલાક બાદ જેઇએ તે આકારના કટકા કાપી લેવા.

એકાસેટમાં બદામ, શીંગ, કાનુકે સાકરની કટકીઓ પણ નાખી સકાય છે. મિશ્રણ થત થયા બાદ એ મેળવી, ઉપર મુજબ ફારી લેવું.

તાકતની ગોળીઓ

કેશર અર્ધો તોલો, જવની ૭૩ માથા, રૂમી ગરનગી ૭૩ માથા મધ ૨ તોલા.

પહેલાં ત્રણે ચીજોને બારીક વાટી, પછી તેમાં થોડું થોડું મધ નાખતા જામ બરફ કરના જવું. ત્યારે જવું-મધ ગોળામાં જાય ત્યારે મગ જેવડી ગોળીઓ બનાવી રાખી મુકવી.

ઉપયોગ:-દિલ દિમાગની કમઝોરી શરદી નજલા વગેરે માટે આ ગોળીઓ ઉપયોગી છે. દરરોજ સવાર સાંજ એક થી એ ગોળી

દૂધ સાથે આપવી. બચ્ચાઓને અર્ધી ગોળીથી વધારે આપવી નહિ.

પરહેઝ:-તાવ હોય તો ગોળીઓ ખાવી નહિ તેમજ એ ગોળીઓ ખાતા હોય તે દરમિયાન અવરતથી દૂર રહેવું.

અ. કરીમ દાદા

દંતમંજન

બદામના છેતરા ૩ તોલા, જુની સોપારી ૫ તોલા, લાહેરી નમક ૨૩ તોલા, લળડાની ડાલ ૩ તોલો, કાંટાળા માયાં ૩ તોલો, સિંધાલુણ ૧૩ તોલો, કાળી મરી ૩ માથા ગુલાબના પુલ (મુકા) ૭ માથા, પુલવેલી કટકડી ૭ માથા, તળાશીર (વાંસ કપુર) ૭ માથા, એલચી ૭ માથા, મરતગી ૭ માથા, કળાળચીની ૭ માથા.

બદામના છેતરા તથા સોપારીને શેકી લેવી અને પછી બધી ચીજો સાથે મેળવી ખૂબ બારીક દંતમંજન બનાવી લેવું.

આ દંતમંજન વિખ્યાત "સનટોન" જેવું બનશે. ઉપયોગ શરૂ કરતાં પહેલે દહાડેજ કાયદો ફેખાડે છે.

અ. કરીમ દાદા

નકલી અમૃતધારા

જરાસ એક લાગં અને પિપરમિંટના પુલ દોઢ લાગ બેગા કરવાથી પ્રવાહી થઇ જશે. એ પ્રવાહી અમૃતધારા જેવું જ હોય છે.

નકલી હાંગ

ચોખી હાંગ તો ધરાન, પંજાબ અને બીજા પ્રદેશમાં થતા અમુક ઝાંતનાં ઝાડના મુળમાંથી નીકળતો રસ હોય છે. વેપાર માટે બનાવડી હાંગ આ મુજબ બનાવે છે:

મેંદીનું ચોખ્ખું દધ ૨ રતલ લઈ તેને એક નવા કોરા માટીના વાસણમાં નાખી, તેમાં ચોખ્ખી હોંગ ૪ ડામ નાખી, વાસણ અંધ કરી દો. ૨૦ દલાડા બાદ વાસણ ખોલી અંદરનું મિશ્રણ સુકવી લેવો. અસલ જેવી હોંગ બનશે.

બેલ તેલ

બેલ તેલ બનાવવામાં મુખ્ય ધ્યાન તેલને ઉકાળવામાં રાખવાનું છે. તેલ મ્હોટા વાસણમાં ભરી ઉકાળવામાં આવે છે બે ત્રણ કલાકથી લઈ સગમગ ૩૦ કલાક સુધી, તેલની હલકી ભારી માત મુજબ ઉકાળવું પડે છે. વાસણ ખૂબ મ્હોટું હોવું જોઈએ. જો એક બેલન તેલ હોય તો અઢી કે ત્રણ બેલન તેલ સમાય તેટલું મ્હોટું વાસણ લેવું જોઈએ, નિકર તેલ ઉભરી જશે, અગ્નિમાં પડી, આગ લાગી જશે.

તેલ મમે તે માતની આંચ ઉપર ઉકાળી સકાશે, દસ ભાગ અલગીના તેલમાં ૧ ભાગ મિતોક્ષાઈક ઑઈ મે-ગેનિઝ નાખી, દલાવના રહી ખૂબ ઉકાળો. જ્યારે તેલ ઘટ થયા આવે તે સાથ રંગ પકડે ત્યારે ઉતારી લેજો.

મુખઅંબારા

એલચી ૧૦૦ ભાગ, લવેંગ ૧૦૦ ભાગ, તજ ૧૦૦ ભાગ, તપકળ ૧૦૦ ભાગ, તવંત્રી ૧૦૦ ભાગ, ત્રીનીકપાલા ૧૦૦ ભાગ, કાથો ૧૦૦ ભાગ, કપુર ૧૦ ભાગ, કનુરી ૧ ભાગ.

ઉપર મુજબ વગુઓ લઈ, અલગ ખાંડી બારીક પાવડર તૈયાર કરવો. પછી જધાને મિશ્ર કરી ધોટુંક ગુમાયજળ નાખી માવો જેવો બનાવી, આરસપદાણી અરસમાં નાખી અરસ કરી, છેવટે બે થી ત્રણ મેષ્ટન વજનની ગોળીઓ વાળી ઠાંપડે સુકવી.

સ્તિવાલ વિહંગસ દવાલ

માતીની છીપના બટન રંગવા

પ્રથમ જે બટન વા છીપની ખીછ મીઝો -જેવી કે, કાઉન્ટર, લોફ્ટ વગવરદ-રંગવી હોય તેને સાદા પાણીથી ધોઈ સુકવી લીધા પછી પોટાસિયમ કાર્બોનેટના ૧૦% ના બનાવેલા મિશ્રણમાં ૧૦°C એ દોઢ કલાક લગી બાંજવી રાખવી અને પછી તેને સાદા પાણીમાં ધોઈ સુકવી લેવી.

હવે જે રંગ કરવો હોય, તે Btwant રંગ લઈ, ૧ ભાગ આફેકોહોલ અને ૧ ભાગ પાણીના મિશ્રણમાં જોડતા. અમાણમાં રંગ ઓગળાવી લેવો અને પેસા સાફ કરી રાખેલા છીપના બટન વા ખીછ મીઝો એ મિશ્રણમાં નાખી એક રાત વા વધુ વજન લગી બાંજવી રાખવી. છેવટે, રંગના મિશ્રણમાંથી કાઢી લીધા પછી ફરી વાર ધોઈ સુકવી લેવી.

સર્પ-દંશનો ઉપાય

ડંખ લાગ્યો હોય તે ભાગને મજબૂત બાધી લેવો, જેથી ઝેર થટે નહીં. વળી ગુલમીના પાનનો અને કેળનો રસ કાઢી કપાળ, મળા, જાતી અને નાત્રિ પર મે.પાંચો અને કેળનો રસ પાંચ દસ મિનિટે અર્ધા કે એક ચમચે દર્દીને પીવાડે. અર્ધા દર્દી ભાનમાં આવશે ને ઝેર ઉતરી જશે.

મુગધીદાર સોપારી

મેપારી ૪૦ ભાગ, કાથો ૪ ભાગ, લવેંગ ૪ ભાગ, તવંત્રી ૪ ભાગ, એલચી ૮ ભાગ, તજ ૧ ભાગ, કપાળનીની ૪ ભાગ, તવકળ ૮ ભાગ, કેસર અને કનુરી ૦.૦૦૧.

જધાને લુના લુના બારીક કરી, મિશ્ર કરી વાપરો.

મોહક નામ આપો

તમે જે વસ્તુ બનાવો તેને એવું મોહક નામ આપો કે તે નામ ઉપરથી વસ્તુ ઉત્તમ પ્રકારની દર્શી, એવી સચેત અસર માણસના મન ઉપર થાય અને તેને તે વસ્તુ ખરીદવાનું મન થાય. માણસને વસ્તુ ખરીદવા આકર્ષવા માટે વસ્તુના મોહક નામમાં અજ્ઞાન અસર રહેતી છે. તેથીજ મોહક નામવાળી વસ્તુઓ જાગરમાં બહુ જલદી વેચાય છે.

કેટલીક વસ્તુઓ બહુ ગુણકારી હોય છે, કેટલીક વસ્તુઓ બહુજન ટકાવે હોય છે, કેટલીક વસ્તુઓ ઘણો સુંદર હોય છે, એમ જતાં તેનાં નામ મોહક ન હોવાને લીધે ખુબ જ પતી નથી. માટે દરેકજાણ વસ્તુને મોહક નામ આપવું ઝરૂરી છે.

વસ્તુને મોહક નામ આપવા માટે કેટલીક જાળતંત્રો વિચાર કરવો જોઈએ. પહેલી જાળતંત્રમાં વસ્તુને કોઈ ઉત્તમ ગુણવાળી વસ્તુનું જ નામ આપવું. જેવું કે 'અમૃતધારા' 'અમૃત નિદુ', 'અમૃતાંજન' વ. આ નામો એવા છે કે તે નામો ઉપરથીજ માણસોને એવા ખ્યાલ આવે છે કે તે વસ્તુમાં અમૃત જેવાજ મુજો દર્શી, અને તેથી તે શેગો ઉપર અમૃત જેવાજ અચુક ફાયદો કરશે. એટલે દરેક માણસ આવી ઉત્તમ વસ્તુ ખરીદવા જલદી લલચાય છે. માટે વસ્તુનું નામ મોહક હોવા ઉપરાંત તે નામ કોઈ ઉત્તમ વસ્તુના ગુણ દર્શાવતું હોય તેવું હોવું પણ ઝરૂરી છે.

બીજી જાળતંત્રમાં વસ્તુનું નામ એવું પણ આપી સકાય કે તે કોઈ ઉત્તમ અને ગુણકારી વસ્તુમાંથી બનાવવામાં આવતી હોય. દાખલા તરીકે 'બદામી દલવો' 'કેસરી જવન', 'સુખડનો સાબુ,' 'સાખલુના બીરફાટ,' 'ગુલાબપાક,' વ. નામો એવા છે

કે જે અમુક ઉત્તમ અને ગુણકારી વસ્તુઓમાંથી આ વસ્તુઓ બનાવવામાં આવી હોય, તેનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપે છે. આવા નામથી માણસોને વસ્તુ વિશે વધુ સમજાવવાની ખાસ ઝરૂર રહેતી નથી, કારણ કે આ વસ્તુઓ આવા ગુણકારી, પદાર્થોમાંથી બનાવવામાં આવે છે, તે તરત જણાઈ આવે છે. એટલે આવી વસ્તુઓ ખરીદવા માહકો જલદી લલચાય એ પણ દેખીતું છે.

ત્રીજી જાળતંત્રમાં વસ્તુને એવું નામ પણ આપી સકાય કે જે ઉચ્ચ કાટિના સંસ્કારી આજ્ઞદાર, શ્રીમંતો કે રાજા મહારાજાઓ ને વસ્તુ વાપરતા હોય, એવી ઉત્તમ બનાવટની હોવાનો તરતજ વિચાર નામ ઉપરથી આવી જાય. દાખલા તરીકે 'બાદશાહી ચા,' 'અમીરો બાજી,' 'રાજવંશી અગરબત્તી,' 'સાલાજી સુંદરી કુંકુમ,' 'મહારાણી સાબુ,' 'સરસ્વતી શાહી' વ. નામો એવાં છે કે તે ઉપરથી વસ્તુ સારીદરો અને તે આવા મોટા મોટા માણસો વાપરતા દર્શી એવા ભાસ થઈ જાય છે. આવા નામોથી વસ્તુ ઉત્તમ પ્રકારની દર્શી તેથીજ આવા ઉચ્ચ કાટિના માણસો આવી વસ્તુ વાપરતા દર્શી, એમ સમજી ઘણા માણસો આવી વસ્તુ જાગરની બીજી વસ્તુઓથી વધુ શ્રીમંત આપીને ખરીદવા પણ તૈયાર થાય છે.

ચોથી જાળતંત્ર વસ્તુ જે કામમાં વપરાતી હોય તેવું નામ આપવાની છે, પણ આવા નામ બનતા લગી મોહક હોય તેો વધારે સારું. સામાન્ય નામ આપવાથી તે વસ્તુ ક્યાં વાપરવી અથવા નો તે શું કામમાં આવે છે એટલેજ માત્ર ખ્યાલ આવે છે. દાખલા તરીકે "કેશવર્ધક તેલ" "દાદરનો મલમ" "પેપ્ટિક ગોળીઓ" વ. નામો એવા છે કે તે નામો ઉપરથી વસ્તુ શું

કામમાં વપરાય છે તેનોજ માત્ર ખ્યાલ આપે છે. પણ આવા નામો સર્વ સામાન્ય હોવાથી તે મોહક કહી સકાય નહિ.

વસ્તુનું નામ રાખતી વખતે એક બીજી બાબત ખાસ કરીને ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે તે બહુજ લાંબુ પડેાળું અને અટપટું ન હોવું જોઈએ. કેમકે આપું નામ માણસોને મોટે જલદી યાદ રહેવું નથી. જ્યારે વસ્તુનું નામ મોહક હોય અને સાથે સાથે સાદું અને સરળ હોય તો આબાળ, વૃદ્ધ, લણ્ણ અને અબણ, સૌને તે યાદ રહી જાય છે તેથી તેઓ તે નામવાળી વસ્તુજ દુકાનદાર પાસે માત્રે છે અને ખરીદે છે. નામ અટપટું હોય તો દરકાષ્ટને યાદ રહેવું નથી અને તેથી તેઓ બીજાજ ભગતી વસ્તુ ખરીદે છે.

આટલી બાબતો ઉપરથી સદાજ સમજ સકાશે કે વસ્તુને જેમ ગુણકારી, મુદર અને ટકાઉ બનાવવી જોઈએ, તેમ તેને મોહક નામ આપવું જોઈએ. વસ્તુનું નામ જો મોહક, સરળ અને સાદું હશે તો સૌ કોઈને તે નામ જદ યાદ રહી જશે અને તેથી તે વસ્તુ એટલી બધી પ્રસિદ્ધ થઈ જશે કે સૌ કોઈ તે વસ્તુજ ખરીદવા લાગ્યાશે.

પણા લોકો દેશી વસ્તુને અંગ્રેજી નામ આપે છે અંગ્રેજી નામ આપવાનો ખાસ હેતુ એ હેતુ છે કે અબણ લોકો જેમ પારે છે કે વસ્તુ પરદેશી બનાવટની હોઈ, ઉત્તમ પ્રકારની હશે. પણ અંગ્રેજી નામ અમુક વસ્તુને આપવું કે નહિ તે બાબતનો નિર્ણય દરકાષ્ટ વસ્તુનો બનાવનાર પોતેજ કરી શકે છે. જો વસ્તુ પરદેશ નિકાલ કરવાની હોય તો અંગ્રેજી નામ આપવું યોગ્ય છે. પણ દેશ-માંજ અને ખાસ કરીને ગામડાઓમાં વેચવી હોય તો તેની બાબતમાં નામ દેવું જોઈએ.

મુલજી કાનજી ચાવડા

[“નકાકારક દુનિયા” નામ પદેલો-અંગ્રેજી પુસ્તકાલયી.]

[૧૯૪૦]

કેનવાસિંગ

એક ધંધા તરીકે

કેનવાસિંગ પણ સારો નફાકારક ધંધા છે. અગત્યના માત્ર એકજ સળદમાં સમાઈ જાય છે: જે માલ વેચવો હોય તેની બધી બાબતોનું ધુરેધુર જ્ઞાન કેનવાસરે ધરાવવું જોઈએ.

કેનવાસિંગનો ખાસ ખુરદિયાત વેપારી સાથે ખુરદા દિલ્લી લાગણીપૂર્વક અને નિસ્વાર્થી પણની વાતચીત છે. ધણુકે આ કેમ થઈ શકે તે નથી જાણતા. પરિણામે તેઓ જેટલી ઝડપથી વેપાર કરવા બદાર પડે છે, તેટલીજ ઝડપથી નિષ્ફળતા પણ પામે છે.

વેપારી મિત્રતા

જેમ સામાન્ય રીતે અંગત (સામાજિક) મિત્રતા હોય છે, તેજ પ્રમાણે વેપારી મિત્રતા પણ હોય છે. ક્ષેત્ર ભેડીના જુદા જુદા પણ અંતરધની એકજ ભેડી મિત્રતા મહેલો. એક બીજાની લાગણી સમજનારી, એક બીજા પ્રત્યે સદાનુભૂતિ દેખાડનારી અને નિસ્વાર્થી હોય છે. જેટલી એ મિત્રતા વધારે માઠી હોય, તેટલુંજ પોરબામ વધારે સારું નિપજે.

બેશક, વેપારી મિત્રતા નરતજ નથી બંધાતી. પછી વેગા તો વર્ષો સુધી સંબંધમાં આવ્યા પછી, તો કર્ણચત્ર ધણાજ અલ્પ સમયમાં પણ બંધાય છે. છતાં એક વાત ચોક્કસ છે : માનવ અભાવજી એવો છે કે જેની સાથે પોતાનો મિત્રતા હોય, જેને માટે પોતાના દિલમાં કાંઈક સારો લાગણી દે:ય તેને દરેક અંગેઓમાં પદેનો લાભ આપે. અર્થાત પોતાની મલ તેની વાંચેથી કિંવા તેના દરતજજ ખરીદે.

વેપારી મિત્રતા સાધવા અર્થે, સામાજિક મિત્રતા પેટેજ, વેપાર સિવાયના વિષયો પર અવારનવાર વાતચીત કરવાથી, એકબીજાને યોગ્ય સુચનાઓ આપવાથી, એકબીજા પ્રત્યે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરાવી સકાય એવા સંબંધો બાળવવાથી એક બીજાને મિત્ર બનાવી સકાય છે. અલગત ખુશામતીપણું અખિતવાર કરવાની કરીજી ઝુરેત નથી. સાધારણ મિત્રો પેટેજ વર્તાવું જોઈએ.

માનવ સ્વભાવ એવો છે દરેક વેપારીને પોતાના વેપાર સિવાય એક બીજી બાળતમાં - પછી તે ગમે તે ક્ષેત્રની હોય ખુબ રસ હોય છે. એ બાળત કદા છે તે સોધી. (જો કે તેમ કરવું સદજ ગુસ્કિલ તો છેજ) તે બાળતમાં વેપારીને અવારનવાર ઉત્તેજતા રહેવાથી, વેપારીનો આદ સહેવાથી છતી સકાયે.

વેપારી જ્ઞાન

બજારના ભાવોની પૂરેપૂરી માહિતી પણ કેનવાસરને ખુબ મેદદકર્તા થઈ પડે છે જે કેનવાસર પોતાના આદકોને એમુક માહતી જુરીજુરી આપીને જુદા જુદા આગમ્મા અને હાલના ભાવો કહી સકે, તેમની વધવટ શા કારણે થાય છે, માહતી આપતાં શું તકાવત છે તેની હકીકત આદકને જરાજર સમજાવી સકે, (જો કે આદકો આદકી બધી ઉઠાઈમાં નથી કેનરના તે પછી, તેથી તેમને કેનવાસર પ્રત્યે, તેના વેપાર પ્રત્યે વિશ્વાસ અને માન ઉત્પન્ન થાય છે અને તેઓ તેની પાસેથીજ માત્ર ખરીદિ છે.) તે વાપદાઈ હદે સ પૂર્ણ કેનવાસર કહી સકાય. કેનવાસરે વંચનપણે બાળતાલ કળ્યા કરતાં દિલી-દદ અને દિમાગી કેનદથી કામ લઈ, એકબીજાના વેપારી સંબંધોને વધુ વિશાળ અને વ્યવસ્થિત બનાવવા બનવું કરવું જોઈએ.

વળી આદકોને મદદકર્તા થઈ પડે એવી બાળનો પર તેમનું કામપણુ જાનના ઉપકાર કે પોતાના જાની હોવાનો દંભ કર્યા નિના

ધ્યાન મેંચવામાં આવે તોય તેઓ એવા કેનવાસર તરફ સારી લાગણી રાખી, તેણે આપેલી ખબરો માટે તેના ઉપકારી થઈ, જદલા તરીકેય તેની પાસેથીજ ખરીદી કરવાનો નિર્ણય કરી લે છે.

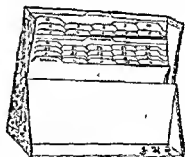
આદકોની યાદમાં પોતાનું નામ કાઢી રાખવું

આદકોના સંપર્કમાં રહેવા માટે અવારનવાર મળતા રહેવું, કદી કદી નિરવાર્થી પણ લખતા રહેવું, ક્વચિત ક્વચિત ન્દાનકડી ભેટો: જેવી કે કેલેન્ડર, ડાયરી, ચોપડીઓ પેનસિલો વગયરહ આપતા રહેવાથી મા બજારના ભાવના બજાર અંતરના સિદ્ધ આદકોને મોહકતા રહેવાથી આદકોને કેનવાસરની વાદ તાઝી રહી, જ્યારે ઝુરેત પડે કે તરતજ કેનવાસરને જોઈતા માલનો ઓડર લખી મોકલે છે.

વિશાળ રાખવાની અગત્યતા

જળી કેનવાસરોએ પેતે આદકો સાથે 'કડેલા વેપાર' ક્યો છે તેનો સંપૂર્ણ જતાં દુકે વિશાળ હંમેશ તૈયાર રાખવો જોઈએ. એ વિશાળ 'કાડ' ઇન્ડેક્સ માં લખેલો હોય

કાડ ઇન્ડેક્સ

આ "કાડ ઇન્ડેક્સ" પદ્ધતિ નંબર વા તારીખવાર છે. તે દૈનિક મુજાકાતનું કાર્યક્રમ જોઈવયા માટે અને જોઈવાયલા કાર્યક્રમને એક નજરે જોઈ લેવા માટે અત્યંત ઉપયોગી છે જ્યારે—

(અનુસંધાન જુઓ પાનુ ૧૯૮)

ભાડા ચીઠ્ઠી

દસ્તાવેજનો નમૂનો
અને
કેટલીક અગત્યની હદીકતો

ધણું કરીને, ભાડાચીઠ્ઠીનો દસ્તાવેજ એક એવો દસ્તાવેજ છે, જે કાનુની દસ્તાવેજોમાં સૌથી વધુ પ્રચલિત છે. હરકોઈ ન્દાના યા મ્હોટા મકાન માલિક યા ભાડુતને-પછી તે વર્ષ દહાડે પાંચ પંદર રૂપીયા ભાડું ભરતો હોય યા તો મહિને પાંચસો હજાર રૂપિયા મકાન માલિકને નજર કરતો હોય-તેને ઉપયોગી છે. એના પિના ધણુ દમગે ચલાયો તો લે છે છતાં હવે તેની અનિવાર્યતા વધતીજ જાય છે. પ્રગ્તનો એક વર્ગ એટલો તો ચાલખાજ બની પરવાયો છે કે ગમે તેવા મકાન માલિકને બિડા ખનાવવા એ તેને ચન રમત માત્ર છે, અને જે કે, એવી ચાલખાજી હરકોઈ નધીજ કરતું છતાં ચાલખાજ અને પ્રમાણિકા વચ્ચે ભેદ પાડવો અને તેમને પારખી લેવા હરકમેચ મુમકિન હોતું નથી તેથી મકાન માલિકા ભાડાચીઠ્ઠીના દસ્તાવેજના હથ્થાર માટે વધુ મમત રાખે એ કેળીતું છે.

ભાડાચીઠ્ઠી ખદાખર રીતસરની લખાયલી હોય તો રૌઝ રૌઝ ઉઠતી તકરારો અને ભાંગવડો અટકાયલામાં ખૂબ ઉપયોગી નીવડે છે. બીજો હાથે, તે મકાન માલિક માટે ભાડા અને મિલકતનાં હકનું ધણુ કંધક અંશે રક્ષણ કરે છે અને ન્યાયની નંજરે, જોના. તે એકે રક્ષા માટે જાજકર્તાજ સાર્વજનિક કાય છે એટું લખત હરકોઈ પક્ષને પોતાની જતાખદારીઆ અને હકનું ભાન કરાવે છે અને તેથી તે સંગંધી આગળ જતાં ભાંગવડ ઉઠી થવાના ભય ઝોકો રહે છે. કારણ કે, વાર વાર જ્વત્રાય છે તેમ, ભાડાની રકમ યા મિલકત ખાલી કરાવવા યા મિલકત વાપરવાના યા મિલકત-માના સરસામાનની માલિકીના હકો માટે કાઈમાં દમ દમ દમચાઓ નોંધાવ છે-છતાં

હરકમેચ જોછતો ઇન્સાફ મળતો નથી, જેમાં મ્હોટ ભાગે લખનની ગયરહાજિરીજ કારણુખ્ત હોય છે. અને વળી, જે ઇન્સાફ મજો છે તોય એટલો તો મોંથો અને મોડો મજો છે કે એ માર્ગ સાધારણ રીતે પરવડી સકતો નથી.

ભાડાચીઠ્ઠીના દસ્તાવેજમાં નીચલા મુખ્ય મુદ્દાઓનો સમાવેશ અને ખુલાસો હેલો ખુદરી છે :-

- ૧ ભાડે અપાયવી મિલકતનું 'પરો' અને ગ્રોહસ વર્ણન-તેમાની ફિટોગ અને બીજા મિલકતના અંગરૂપ નહિ હોય એવા સરસામાનની પૂરી વાહી સહિત.
- ૨ ભાડાની રકમ-માસિક યા વાર્ષિક? ભાડું માસિક હોય યા વાર્ષિક, દિન્દમાં એ સંબંધી એક ખાસ મુદ્દિકતી બીજી ધણુ છે. એ, જુદી જુદી તરીખે અને તેની ગણતરીના; એટલે કે, દિન્દમાં ત્રણ ગણતરીઓ પ્રચલિત છે. ૧. ખિરતી વપ, ૨. હરત્રામી સાલ અને ૩. દિન્દુ વર્ષ. ભાડું કમ ગણતરીએ ગણારો તે દસ્તાવેજમાં ગપજપણે લખાતું નોંધએ.
- ૩ ભાડું મંદિનાની કમ તારીખે અપાશે ને.
- ૪ કેટલો મુદત માટે મિલકત ભાડે લેવામ છે?
- ૫ ઉભય પક્ષમાંતો કેમ, દસ્તાવેજ રદ કરવા ચાહે તો તેમ કરી સકશે યા નહિ? અને જો કરી સકે તે, કેટલી મુદતની નોટિસ આપીને?
- ૬ ભાડુત પોતાની હજીયા પ્રમાણે પેટા
- ૭ ભાડુત રાખવાની સત્તા મુદ્દાવે છેવાનહિ?
- ૮ ભાડુતે ધરને કયા ઉપયોગ માટેજ વાપરવાતું છે-એમાંત રહેવાના ધર, અંદિસ પેદી કે કલજ વ તરીકે? યા, કયા ઉપયોગ માટે આ મિલકત વાપરવાની મનાઈ છે?

૮ જામુતે કયા કયા લેરા વા કરે પેતે
બરવાના છે તે ?

આરણ મુદાઓ-યા એમાંના યુરરી હોય
ને મુદાઓની ખુલાસાવાર સમજુતી સદિનની
બાડાચીટી સંદર્ભે સલામતીવાળી લેખી સકાય
એમ છે. ઉપલામાંના થોડાક મુદાઓવાલા
અંગેની જાનનો નમુનો આ રહ્યો :—

ભાડા ચીટી

(Agreement of Tenancy)

MEMORANDUM OF AGREEMENT made this.....day
ofOne Thousand Nine
Hundred and Thirty Seven, BET-
WEEN..... of.....
(hereinafter called 'the Landlord')
of the one part, and.....
.....of.....(hereinafter
called, "the Tenant") of the other part.

THE LANDLORD AGREE TO
LET AND THE TENANT AGREES
TO TAKE, subject to the Rent and
Conditions hereinafter contained,
the House and Premises, with the
appurtenances belonging thereto,
situate at..... in the Parish of.....
in the County of.....
together with the Landlord's fix-
tures and fittings specified on the
Schedule hereinafter written, for
the term of.....years from
the.....day of.....
One Thousand Nine Hundred and
Thirty Seven at the monthly (or year-
ly) rent of Rupees.....payable
by equal Monthly (or Quarterly) pay-
ments on the 5th day of the month
(or on the 5th day of March, the
5th day of June, the 5th day of
September and the 5th day of
December in each year,) the first of

such payment to be made on the
Fifth day of.....1937.

THE TENANT AGREES to pay on
the said day (or days), the rent hereby
reserved, and to pay all rates, taxes
and assessments chargeable in res-
pect of the said House and Premises
during the continuance of the said
tenancy, land tax (if any) and
Landlord's property tax, excepted

THE TENANT ALSO AGREES
to use the said House and Premises
as a private dwelling House only,
not to hold or permit to be held
therein or thereon any sale by au-
ction and not to assign, underlet
or part with the possession of the
said House and Premises or of any
part thereof without the consent in
writing of the Landlord, which
consent shall not be unreasonably
withheld in the case of a responsi-
ble assignee or subtenant.

AND IT IS HEREBY FURTHER
AGREED that if any rent shall be
in arrear for twenty-one days, or
if the Tenant shall commit a bro-
ach of any of the conditions herein
before contained, then it shall be
lawful for the Landlord to deter-
mine the tenancy and to re-enter
and re-possess the said House and
Premises without any let or hind-
rance on the part of the Tenant,
but without prejudice to any claim
on the Landlord's part for any rent
or arrears of rent which may be
due and unpaid in respect thereof.

AND THE TENANT ALSO
AGREES, on the termination of the
tenancy of the said House and

Premises, to quietly and peaceably deliver them up to the Landlord, with the several fixtures and fittings mentioned in the schedule hereto, and all window glass therein and thereupon in as good condition and repair as they are now in, reasonable wear and tear and damage by fire only excepted.

AND THE TENANT ALSO AGREES that at any time within..... calandar months prior to the expiration of the tenancy, the Tenant will permit the Landlord or his Agent to affix upon the Premises a notice for re-letting the same, and during the same..... months to permit persons, with written orders from the Landlord or his Agent, at reasonable hours of the day, to view the premises

AND THE LANDLORD AGREES that the Tenant paying the said rent and observing the said conditions shall peaceably and quietly possess and enjoy the said House and Premises during the said term.

IN WITNESS whereof the parties hereto have set their hands this day of 1937.

Schedule of Landlord's fixtures and fittings on the next page.

[નિધઃ-મકાનમાંની સરસામાનની ડીપ જુદી હતારી ઉપલા લખત સાથે પરિશિષ્ટ ૩૫ મામિત કરતી જુદી છે.]

કહેવાની તુરંત નથી કે, લખન રદાંપ વાળા કામગીર પર હોયું જોઈએ.

(આનુસંધાન ૧૧૫ પાના પરનું)

આ 'કાર્ડ' ઇન્ડેક્સ

પર્યાયે કાર્ડની હોલ
આદકોના નામ હામ
અન. તેમના દિસા
રાખવા માટે જનક-
રિક છે.

તો ધણુજ સારું છે, જેથી જ્યારે કેનવાતર બહાર જવા નીકળે ત્યારે પહેલા 'કાર્ડ' ઇન્ડેક્સ માંથી તે થોડાક વેપારીઓના કાર્ડ જઈ જાય, કે જેમને મળવાનો તેનો તે હઠાડે છત્તો હોય.

આથી દિસાબથી એ કાયદા છે: એકને જે નાના વેપારીઓ પૂના ચોપડા મળતા ન હોય તેમને તેમણે છેદ્દી ખરીદી કપાડે, ફરજની અને જાની કરી હતી તે બતારી સકાય. જેઓ ચોપડા મળતા હોય તેમને પણ એ ધિગત બતાવી, ફરી બીજા ઓફર માટે વાતચીત કરી સકાય. જે જે પેદીઓએ પદમંત્રે કેનવાતર પ મેરી માસ કીધા હોય પચપાછળથી જોવા બધ કર્યો હોય, તેમને યાદી આપી સકાય; જે જે પેદીઓના વ્યવસ્થાપક યાદી વાર બદલાતા રહેતા હોય તે ફરક નવા વ્યવસ્થાપકને પોતે પેદી માંથી જુનો સંજોધ ધરાવે છે તેવી ખાતરી કરી આપી સકાય.

આદકોને બધુંકે માટે સાથવવા

આ કામ સહેલું નથી. માનવ, રૂબાવ સમજી, તેનો લાભ લેવો જોઈએ, તેમની ફરક સચવાપર ઘટિત ધ્યાન આપવું જોઈએ તેમની ફરજોનો મનમાનતો તોડ લાવવો જોઈએ. ટુકડાં, તેમને રાત્રી માંથી, સમજી દેવાની રાખવો જોઈએ.

મેસર, આ માત્ર સિદ્ધાંત છે. મુખ્ય વાત માનવી કોઈની પાસે છે. માત્ર સારો હોય, કીમત વાગેથી હોય, વેપારીની રીક રીક કમીશન મળવું હોય, જાદગીર સાન પ્રમાણુમા કરાવાતી હોય અને માનવી ઉઠાવ વધારે થાય એ માટે ભીમ ઉપાયો યોજતા હોય. એ જુદી છે એથી ન માત્ર આદકો રાત્રી રહે છે, બપોરે માનવી ઉઠાય વધતો રહી બનાવનારોય કાયદો થાય છે.

ઇન્કિલાબે ઉસ્માની

અનુવાદક:-કે. એસ. પટેલ, ડર્જન; પ્રકાશક એ. એ. છવા, ૬૨ વિક્ટોરીયા સ્ટ્રીટ, ડર્જન, નાતાલ; (કદ કાઉન. ૧૬ : પાના ૮ + ૨૪૦) કીમત દોટ રૂપિયા.

ગુજરાતી ભાષામાં કહેવાતી ઐતિહાસિક નવલકથાઓ ઠેર ઠેર ઉલ્લસ છે છતાં એ દુષ્કીર્તિ છે કે એમાંનો મોટો ભાગ ન “ઐતિહાસિક” હોય છે, ન “નવલકથા.” ઐતિહાસિક નવલોનો કેસો કચ્છ ઈતિહાસ !

ખરી વાત એ છે કે, ઐતિહાસિક નવલ એક નોખા પ્રકારનું સર્જન છે જે, ઈતિહાસ ખતમાં વધુ બિઝ પછુ છે અને નવલકથા કરતાં વધુ ગંભીર પણ. ઈતિહાસ એટલે થઈ કાલની વાત. તેમાં નરી અને ચોખ્ખી દુષ્કીર્તિઓ હોય; તેને આપ આપવાની કે અસુધરને સુધર બનાવવા દેખાડવાની વાતજ ન હોય. નવલકથા એટલે કલ્પનાના રંગો. તેમાં વસ્તુની રસિકતા અને સંગીતના આગળ દુષ્કીર્તિઓ મુદ્દો જખાઈ જાય છે. પરંતુ ઐતિહાસિક નવલ એટલે ઈતિહાસખાની નવલ. તેમાં ઈતિહાસની પ્રમાણિકતા પણ હોય અને નવલકથાની રસિકતા પણ. પરિણામે ઈતિહાસ લખવો વા નવલકથા લખવી સહેલી છે પણ ઐતિહાસિક નવલ લખવી એટલી સહેલી નથી.

ડર્જનના અગ્રીમી પટેલ સાહબ, પોતાના આ પહેલા પ્રયાસ ત્રણ, ઐતિહાસિક નવલ લઈને હાજિર થયા છે એ, તેમની ઉલ્લસ અને ઉચ્ચ આકાંક્ષાની કાંખી છે તેઓ પહેલેજ પચ્ચિસે પોતાને ઉચ્ચ કસોટીમાં મુકાવા બાંધિર પડ્યા છે અને, એ માટે તેમણે વિષય પણ એવા દેરાનો પસંદ કર્યો છે જેની તરફ આજ બાર પંદર વર્ષથી આખું યુગ ખીટ ખાટી રહ્યું છે.

તુર્કીનો ઇન્કિલાબી દવર, યુરપનાં જનરિત ખાની ગયલા રાજ્ય બંધારણને ઉઘેડી ફેંકવા માટે તે કામ કરી ગયું છે તેનાં પરિણામ આજે નજર સમક્ષ છે. ત્રણ દાયકા અગાઉની એ ગળ-વળેનાં દુનડુ પિતાર “ ઇન્કિલાબે ઉસ્માની ” પુઠો પાટે છે.

“ ઇન્કિલાબે ઉસ્માની, ” બુર્જી યથાનતા મૂળ અરબીનો ઉર્દુ દ્વારા ગયલો અનુવાદ છે છતાં, ઉપર કહ્યું તેમ, તે આકરી કસોટીના બેરણ ઉપર છે-ખાસ કરીને, જ્યારે તે મૂળ પુસ્તકમાંથી ખૂબજ હુંકાણું છે ત્યારે. અને, મદને કહેતાં ખુશી થાય છે કે તે એ આકરી કસોટીમાંથી પાર થઈ જાય છે. તેની વસ્તુની સુધર ગુણવત્તા અને તેની અખંડતા, રસિક રીતિ અને સારી જમાન એ બધાં ગુણો તેમાં મલક્યા છે. એ માટે હું પટેલ સાહબને મુબારકબાદ આપું છું.

સુધંદ થઈ ગયતા દિલોને જિંદગી કરવા માટે, ઈતિહાસના ઈશ્વર-પાઠો કરતાં વધુ બિહતર અને અસરકારક ચિલુભારી બીજ કશું હોઈ સકતી નથી. “ ઇન્કિલાબે ઉસ્માની ” માંની એવી ચિલુ-ભારી જે આપણા દિલોને પ્રજાગામી દે તો અતુ-વાદની મિહનત અને પ્રકાશકનો શવક ઠેકણે લાગ્યો લેખાય.

જવાબાઓ

લેખક : યુસુફ એ. માંડવીયા, પ્રકાશક:- અબ્દુસસતાર ઉમર મુસાલી, પોસ્ટ બોક્ષ ૪૦, રાજકોટ (કદ કાઉન ૧૬ : પાના ૧૬ + ૧૭) કીમત આઠ આના.

ઉપરી સદ્ગુણ ઐતિહાસિક નવલના અવલોકન પછી એક એવીજ બીજ સદ્ગુણ પુસ્તીકા મુદારી નજર સમક્ષ છે: એ પુસ્તીકા, હુંકી વાર્તાઓની.

હુંકી વાર્તાઓનો વિષય ખૂબ એકાદ રહ્યો છે છતાં ખરી વાત એ છે કે એમાંનો મોટો ભાગ લખવા ખાતરજ લખાય છે, તેમની પાછળ બેડે બેડે કાઈ હેતુ-ચિન્હ કે વિચાર-કણ દોલું નથી. એવી અલેલુક વાર્તાઓ દળવા વાંચન લેખે બલે ખપે, વિચાર અને મંથનના મૂળ હેતુથી કારી એવી વાર્તાઓ અલપણી હોય છે અને તેથી નકામી પણ.

અલબત્ત, સહેલુક વાર્તાઓ લખાય છે, પણ તે જાડજ થોડી. એવી સહેલુક વાર્તાઓમાંની થોડીકનો આ ન્દાનકડો સંચદ તે “ જવાબાઓ ” “ જવાબાઓ ” માં સાત હુંકી વાર્તાઓ સમાવાઈ છે

‘કેમર’ : અંક ૭૬ થો.

જે દરેક સુદર પણ છે, દિલ્લત પણ અને સહેલક પણ એવા સુદર સર્જન બદલ પ્રયત્નક સાદળ મુનારકબાદના મુસ્તદક છે.

હજવા સાહિત્યના ઓથા હેઠળ જેઓ અંદુ સાહિત્ય વાંચવાનેજ દેરાઈ ગયા હોય તેવાઓને અહિં નિરાશા મુરર થશે. પરંતુ, એ વિષે કસો મલભેદ નથી કે ગુજરાતી સાહિત્યમાં પેસી ગયેલા અને હાંડા મૂળ ધાલી ચૂકેલા આ સડાએ ગુજરાતી સાહિત્યને શાંખવારી દશામાં અને ગુજરાતી પ્રાનને બદતરીત દ્વાલતમાં લાવી મૂકી છે આપણે આપણને હવે લઈ જવા મુન્છા હોય, આપણા સાહિત્યને પરભાપાના સાહિત્યને સુમળયે દટાર ઉભા રહેવા દેવાની તમન્ના હોય તો એવા અંદા સાહિત્યના વાંચન, સર્જન અને પ્રકાશનને સખા દાથે ધાખી દીધેજ મૂકે એ સમ, આડકત્રી રીતે સુદર સાહિત્યનું મજનદારા પણ અને તેવા વાંચન-રસ ઉભવીને પણ કરી સકાય છે. “જ્ઞાનાભિયા” એ કામ કરી સહે એવી મદારી કુઆ છે પહોંચ

- મેમ્બલ રિહીફ રોસાયડી-કલકત્તાનો કમેટા ધતીકંપ સેવાકાર્થનો રિપોર્ટ અને હિસાબ
- મેમ્બલ એનથુરફાનલ એન્ડ વેલફેર રોસાયડી-કલકત્તાનો ત્રીજા વર્ષનો રિપોર્ટ અને હિસાબ
- તમનગર મદદરિતે અનવાદે ઇસ્લામનો હિસાબ.
- ભાવનગર અંલુમને ઇસ્લામનો રિપોર્ટ અને હિસાબ
- ભાવનગર વડવા બમવુલ માલનો હિસાબ.
- ‘વિગ્નકર્મા’ યાત્રા અંક

સાચા હુન્નરોનું અમુદ્ય પુસ્તક મફત લેટ મેળવો

“નફાકારક હુન્નરો” ભાગ પહેલામાં છપાવા માટે હુન્નર, કુશામ, વેપાર અને કારીગરીની વસ્તુઓ બનાવવાની સાચી માહિતીના પ્રમાણુસર પ્રયોગો તથા સ્વાશ્રયના વ્યવહાર લેખો લખી મોકલો.

તમાએ લખી મોકલેલ એક પણ પ્રયોગ કે લેખ આ પુસ્તકમાં છપાશે તો તેની એક મફત તમને ઘર બેઠાં મફત બેટ મલશે તેમજ લેખકને કુટુંબી બહેર ખબર છપાવવી હશે તો આ પુસ્તકમાં સફર છપાશે.

લખો : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા પો. : સીનુગરા (અ.આર-૬૨૭)

ગુજરાતી-મુસ્લિમોનું મોલવું સચિત્ર સાંતાદિક

‘મુસ્લિમ-ગુજરાત’

તત્રી : મુનાદી

ત્રીજા વર્ષમાં વધુ આગળ વધે છે. દર અઠવારિયે ૨૪ પાનાનું સચિત્ર વાંચન વાર્ષિક લખાનમ :

હિન્દ : ૩, આર, વિદેશ : શિલિંગ નર લખો :— ‘મુસ્લિમ ગુજરાત’ ભાગાતાનાજ રોડ, મુરત.

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કેમનું એકજ મુખપત્ર દાનિકારક રિવાજો દર કરો-બેતોને કચડાતી જ્યાંયો એ દરિયિ-કુએ લખાયલા અનેક વિપયો અને બીજા ઉપયોગી સંખે ૨૨જી, કરતું માસિક. વાર્ષિક લખાનમ (બેટ પુસ્તક સાધે) રૂ. ૨-૦-૦; પડેલ માટે શિક્ષીંગ આદ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બંધુ મિર્ટાંગ પ્રેસ, મુરતપુરી ભાગળા.

આછાચાળી પોળા-મુરત.

આટલી ઝાહિરાત

એક વેળા માટે રૂ. ૧-૨-૦

૫૧

ત્રણ વેળા માટે રૂ. ૨-૧૦-૦

માં “કેમર”માં છપાઈ સકે છે.

આજેજ તમારી ઝાહિરાત મોકલો.

કેમર એડિસ, મુરત.

સુરતનું ખેતી—ઔદ્યોગિક પ્રદર્શન

૧ ૯ ૩ ૭

મુંબઈ ઇલાકાના ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ઈન્ડસ્ટ્રી એન્ડ કોમર્સના સળગ પોસ્ટળ સહિત, સુરત ખાતે ભરાયલું ખેતી ઔદ્યોગિક પ્રદર્શન તા. ૧૩ મી માર્ચે. મુંબઈ ઇલાકાના કાયરેક્ટર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રી એન્ડ કોમર્સ (મિ. પી. બી. અગ્રવાળી)ના દાયે ખુલ્લું મુકાયું હતું. પ્રદર્શન સુરતના રેલ્વે સ્ટેશનની પાછળ આવેલા સુરત હાથખાનાના વિશાળ ઓગાનમાં ભરાયું છે અને તેમાં લગભગ ૧૫૦-૨૦૦ સ્ટોલો રાખવામાં આવ્યા છે અને તે ઉપરાંત રમત ગમતના કેટલાક સાધનો, હોટલો, આર્ટ ગેલેરી અને ખેતીના ઓગારો, બીયાં, ફળ ફળાદિ અને કપાસના સરકારી ખાનાના નમુનાઓના સ્ટોલો તો ભુદા.

સામરે સરવાળો ગેતો, પ્રદર્શનને સંદર્ અને જિજ્ઞાસા વેપારીઓનો સદાસર નહિં જેવોજ મથો છે. કારણ ગમે તે હોય, એટલું ખતું છે કે સુરતની અનેક વખણાતી કારીગરીઓના સ્ટોલ કે નમુના ત્યાં ગોખે જડતા નથી. સંદેશ કામ અને ગરી કસબ કામના ત્યાં કરી દર્શન થઈ સકતા નથી અને કાપડની વણાટનાય એકાદ એ સ્ટોલો સિવાયનું નમુના દેખાવ દેતા નથી સ્ટોલોમાં મુખ્યત્વે કરીને, જતરજ ઇલેક્ટ્રિક અને ભારત ટાઇલ્સના સ્ટોલો દેખાવ-રોજગારને અંગે ખાસ આગળ પડતા છે. બીજા સ્ટોલોમાં દવા અને પરફ્યુમરી લાઇનના, રેડિયોના, વત્રોના, ફર્નિચરના અને બીજા પર-સુરણ માલનું છે.

એકંદરે, પ્રદર્શન સફળ નીવડ્યું છે અને, મદને લાગે છે કે, હજી વધુ જવચિત રીતે અને સમયના નિયમિત આંતરે આવા પ્રદર્શનો

સુરતમાં ભરાતા રહે તો તે સુરતના દુનરી વિકાસ માટે ખૂબ ખૂબ ફાયદાકારક સાબિત થશે. સુરતનો સ્થાનિક વેપારી વર્ગ એમાં પૂરતો હિસ્સો લેતો નથી, એ શોચનીય છે તેની એ ગદ્ગદ તેને પોતાનેજ હાનીકર્તા છે. એ વિષે વધુ કહેવાનું હોય નહિં.

પ્રદર્શન ખુલ્લું ચૂકતી વેળા મિ. અગ્રવાળીએ જે અભ્યાસપૂર્ણ ભાષણ આપ્યું હતું, તેના કેટલાક અગવળા મુદ્દા અને ઉતારી લેવા મુનાસિબ લાગે છે :-

‘હેત્વા દસ વર્ષમાં આવું પ્રદર્શન સુરતમાં ભરાયું નથી. સુરત હિન્દી કારીગરી અને દાયની બનાવટની ચીજો માટે ઇતિહાસ પ્રસિધ્ધ શહેર છે, એટલે તેમાં આવું પ્રદર્શન ભરાવ એ યોગ્ય છે. મુદોપના દેશોમાં આવાં પ્રદર્શનો વખતો વખત નિયમિત રીતે ભરવાની પ્રથા છે. એવા આગળ વધેલા દેશોમાં જો એમ થાય તો ઉદ્યોગમાં પડાત એવા આપણા આ દેશમાં પ્રદર્શનોની આવશ્યકતા વધારેજ હોય એ દેખીતું છે. હિન્દમાં મુંબઈ ઇલાકા ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં પ્રથમ નંબરે આવે છે, પણ પરદેશો સાથેની સરખામણીમાં જોની કંઈ મળુના ન લેખાય. આપણો ઇલાકા હજી પણ ખેતીપ્રધાનજ છે.”

‘ઇલાકાના બ્રિટીશ વિભાગની કુલ વસતી ૧૮૦ લાખની છે, તેમાં ૭૦ લાખ માણસો મજદૂર વર્ગના છે અને એમાંના ૫૦ લાખ તો ખેતીના ધંધામાં છે, જ્યારે માત્ર નવ દસ લાખ જેટલા ઉદ્યોગના ક્ષેત્રમાં છે; એટલે ખેતી કરનારાઓ સાથે તેમનું પ્રમાણુ જે જેટલું થાય છે. સામરે સરવાળે, ઉદ્યોગની આમદની ખેતી કરતાં અડધી હોવાની મળુરી

છે. અને વળી ઉદ્યોગમાં પરજાઓનો મોટા ભાગ નાના ગૃહ ઉદ્યોગોમાં રોકાયેલો છે. નવ દસ લાખ મજદૂર વર્ગમાંથી સાઠ ત્રણ લાખ માણસો વ્યવસ્થિત કારખાનાઓમાં છે અને અડધો લાખ મુવસંમમાં ચાલતાં કારન છન પ્રેસોમાં છે. લોકો મોટે ભાગે વર્ષના ધણી મહિના કામ વિનાના રહે છે, તેથી છવનનું ધોરણ ઉંચું નથી અને જરીબાધ વધી છે.”

“સુરત જિલ્લાની વસ્તી ૭ લાખની છે, તેમાં ત્રણ લાખ મજદૂરો અને ચાર લાખ જીન પરછવીઓ છે. વળી એમાંથી ૨,૨૦,૦૦૦ તો ખેતીમાં છે અને માત્ર ૩૧,૦૦૦ હુનર ઉદ્યોગમાં છે. એટલે કે ૭ માણસો ખેતી કરનારા ત્યારે એક ઉદ્યોગમાં. વળી એવી ગણતરી છે કે ઉદ્યોગની જે આમદની છે તેટલીજ આમદની જિલ્લામાં ખેતીની છે. તેનું કારણ એ છે કે અહીં જે કસજ અને કારીગરીની જરૂરતો અને છે તેના ભાવ સારા આવે છે”

“અમે તેમ હો, એ મુદ્દા રપટ્ટ છે: એક તો એ કે જમીન પર બધું ભારે દબાણ આવી ગયું છે અને ઉદ્યોગ માટે વિશાળ ક્ષેત્ર પડેલું છે. ખેતીમાં જેટલા લોકો પોપાય નેટલાજ ઉદ્યોગમાં પોપાવા જોઈએ, જે રેશ માત્ર ખેતી પર આધાર રાખે છે તે છવનનું ઉંચું ધોરણ જળવી સંકટો નથી.

“સુરત જિલ્લામાં મુખ્ય વ્યવસ્થિત ઉદ્યોગ રૂપે, ૯ વણાટના કારખાનાં છે, જેમાં આસરે ૨૦૦૦ માણસો કામ કરે છે; સાત રેશગના કારખાનાઓ છે જેમાં આસરે ૨૫૦.૫ કાપડના છાપખાનાઓમાં આસરે ૧૦૦ ને ૩૫ કારન છતોમાં ૨૦૦૦ તથા જીન પરચુરલ્યુ-દિવાસળી, તેજ વગવરહતા કારખાનાઓમાં આસરે ૫૦૦ કામદારો રોકાયેલા છે. નાના ગૃહ-ઉદ્યોગોમાં મુખ્યત્વે કાતરકામ, ઝરીકસજ, હાથવણાટ, ભરતકામ, લકડકામ ને ઝવેરાત

વ. છે. ઝરીકસજના હુનરમાં આસરે બાર હજાર માણસો કામ કરે છે ને તેની વાર્ષિક આવક આસરે ૧ કરોડ રૂપિયાની મનાય છે હાથવણાટ ને ભરતકામ ખીજા નંબરે આવે છે અને તે ક્ષણભગ દસ હજાર શખસોને રોજી આપે છે. મુબબ સરકારે આ ઉદ્યોગના વિકાસ અર્થે વધુ ઉત્પન્ન આપે એવાં યત્રો શોધી કાઢ્યાં હતાં ને તેથી કમશ: સુધારણા પણ થતી ગઈ છે.”

“પાંચ વધ અગાઉ મુબબ સરકારે આ ઉદ્યોગને જે રક્ષણ આપ્યું હતું તેને લીધે કસજના ઉદ્યોગે મુબબ ઈલાકાના બહારો સર કર્યા હતા, પણ તે પછી જિન વ્યવસ્થા અને મળા કાપુ આંતરિક હરિકાષને લીધે અને સોના ચાંદીના ઉંચા ભાવને લીધે એ હુનર મંદ પડતો ગયો છે. આથી પ્રાથમિક કાપે એમાં સિમેશનની રચાપના કરવાનું છે, જેથી એ અંદર અંદરની હરીફાઈ પણ મક્કરી અને જે ઉદ્યોગ-સુધારણાને પણ લાભકર્તા નીવડશે.”

“ઝરીકસજના ઉદ્યોગમાં નક્કી કસજને સ્થાન આપવું પણ જરૂરી છે. કારણ ૧૯૨૯માં બ્રિટીશ દિન્દમા સુન્દરી રૂપેરી કસજની આયાત રૂ. ૪૪,૦૦,૦૦૦ જેટલી હતી, જ્યારે ૧૯૩૫-૩૬માં તે ધડીને ૩. ૧૦,૦૦ ૦૦૦ની થઈ છે. કૃત્રિમ સુન્દરી કસજ હાલ ખાસ થતું નથી ને તેથી આ ઉદ્યોગને ઉત્તેજન આપવું જરૂરી છે.”

આગળ વિવેચન કરતાં, તેમણે કહ્યું હતું કે “આગળ સમજમાં સુરતમાં એક હાથવણાટ સાચા અસલી હતી અને તેમાં વિદ્યાર્થીઓને ફળવણી પણ અપાતી હતી અને છાપકામ પણ શીખવાતું હતું. કાતર-કામ લક્ષડકામ કે જે મોટે જિલ્લાના ભુદિ કૌશલ્ય જાણીતાં છે, તેને પ્રેરસાદન મળતું જ (અનુસંધાન જુઓ પાટ ૧૭૬)

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અત્રે કમવાર સુદત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ એકએ તો દરેક પ્રશ્ન દીઠ પાંચ આનાની (પરદેશ: નવ પેનીની) દીકાટો બીડતી [પી પી.ના એડેડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૭૪૪-‘પારસમણિ’ પત્ર હજી સર થયું નથી. ૫૦,૦૦ આદકો ગોંધામે સર થનાર છે.

૧૭૬૧-ગો. મુ. અ: ગદગ-ચિત્રદામને લગતી ચોપડીઓ અંજોઓમાં કનનગંધ આવે છે, પરંતુ યુજરાતીમાં તો, ભારી અણુ પ્રમાણે એક નથી.

૧૭૬૨-મુ. મુ. હુ. ૨. અ. મુ. ૬: મોહાસા-(૧) “યુક્તિસ્તાન” યુજરાતીમાં પુસ્તકાકારે પ્રગટ થવાની દાલ કથી ઉચ્છેદ દેખાતી નથી જો કે એના એક વા એ તરજુમા પુસ્તક રૂપમાં છપાયસા મળ્યું છે. (૨) તે “કથામતનામ”નું તરજુમાનું પુસ્તક છપાયું નથી.

૧૭૬૩-મ મ: દીન-એ: પુસ્તક નાટે પોરોજના પાંચ પૈસા મોકલી આપણોજ એટલે પુસ્તક તરત રવાના થશે.

૧૭૬૪-એન. એચ. લા: પ્રોખ્યા (ન્યા-સાને-ક)-(૧) વાળ ઉગાડનાર દવાઓ વણી આવે છે. એમાંની એકનું નામ “Vites” છે. (૨ અને ૩) આવા પુસ્તકોને લગતા સવાલોના જવાબો અત્રે આપી સકતા નથી, ને બદલ દરજુરરો.

૧૭૬૫-ડી. એમ. ઇ. ક: કરાંચી-ડિસ્ટ્રીક્ટ વોટર સાદા પાણીમાંથી બને છે. એમાં બીજી કામ ચીક મેળવાતી નથી. ફક્ત સાદા પાણીનેજ પત્ર વડે વરાળ બનાવી, એ

વરાળને ફરી ઠંડી પાડી, તેનું જે પાણી બને છે તેજ ડિસ્ટ્રીક્ટ વોટર.

૧૭૬૬-કે. હા. ગ: અમરેલી-(૧) લીલા આંબળા ન મળતા હોય તો સુકા આંબળાનું તેજ બનાવી સકાય છે, એ માટેના એ પ્રયોગો આ અંકમાં છે, તે જોશો. (૨) કોપરેલ તેજ શિયાળામાં ફરી મળે છે તેનું કારણ તેના અરખી તાવે છે. એ ખામી દુર કરવા માટે તેમને હલકા પ્રકારના ગંધકના તેજાળના મિશ્રણ વડે સાફ કરી લેવાથી, પછી ફરી નહિં. અદ્યતન, તેજાળવાલા મિશ્રણનો સદંત્રે અંશ તેજમાં ખાકી ન રહે તેની ખૂબ કાળજી રાખવી જરૂરી છે. (૩) વાસ દુર કરવાની ખાસ જરૂરત નથી, કારણ કે આંબળાની ખુશબો એ વાસને દાખી દેશે.

૧

“તમારું નમુનાનું” માસિક જોતાં, તેમાંથી રણુ કાંકે જેડેરી ટાળવા” ઉપયોગી નહ” પટે એમ લાગે છે.....”

એમ. એન. કા. (મુંબઈ)

૧૭૬૭-સ. બ. જ: કડી-કોસ્મેટિકસની બનાવટમાં જોઈતી દવાઓ મુંબઈ કે કલકત્તાના દવા વેચનારાઓ પાસેથી મળશે. જેના શિર-નામ આ રહ્યા નથી. કે. પોલની કમ્પની, ડ. જોનફિલ્ડ ડેન, કલકત્તા; બેલીરામ એન્ડ બ્રધર્સ, ૩૦૪ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ; (૨) મુંબઈઓ માટે મેસર્સ ડી. જી. ગોરે,

‘કુમર’ : અંક ૭૬ મો—

મંગળદાસ રોડ. મુંબઈ ૨ યા પેરેડાઈઝ પેરફ્યુમરી માટે, કુલુતલા સ્ટ્રીટ, કલકત્તાને લખશે.

૧૭૬૮-મે. જી. ઇ: અંક ૨ કચ્છ-(૧) કારનુબા મીણ એક પ્રકારનું મીણ આવે છે, જે દેખાવે સામાન્ય મીણ જેવું જ લાગે છે. તે માટે મેસર્સ કલકત્તા કેમિકલ કંપની લિમિટેડ, બાલીગંજ, કલકત્તાને લખશે. (૨) કૅસ્ટીક સોડાને દ્રવ એટલે કે કૅસ્ટીક સોડાને પાણીમાં ઓગળાવી તેનાર ફેરફાર પાણી. એ પાણી ૪° Be જેટલું જલદ જનાવવું છે તો તેનો સહેલો ઉપાય એ છે કે ૧૦૦ ભાગ પાણી લઈ, તેમાં અડી ભાગ કૅસ્ટીક સોડા ઓગળાવી લેવો અને પછી તેનો હાથફેમિટર લઈ, પેલા પાણીમાં મૂકી જોના. જો ૪° Be હીમાં જનાવે તો ઠીક. જો ઓછી જનાવે તો પાણીમાં સદજ કૅસ્ટીક સોડા ઉમેરી, ફરી વાર હાથફેમિટર પડે હીમાં તપાસી જોરી જો ૪° Be થી વધુ જનાવે તો સદજ સાદું પાણી મિશ્રણમાં જાવી. ફરી વાર હાથફેમિટર પડે હીમાં તપાસી. એમ, ૪° સદતા દ્રવ જનારી સકારી (૩) ફ્યુઝ આંધ વજન નથી માપ છે. મેજર ગ્લાસથી પ્રવાહી માપવાનું આ માપ છે અને એ માટેના માપની નિયામી-વાસા મેજર ગ્લાસ અંગ્રેજો દ્વારા વેચનારાંમાં પામેથી મળી સકે છે.

૧૭૬૯-ખ અ. સા: કરાંગી-હડિયાળ તથા કપડું સિંચવાના મશિનમાં નાખવા માટેના તેમના પ્રયોગ કુમરના પદમાં અંક ૩૦ છે. તે જોશે. (૨) કાર્બોનિક સાલુમ: હાઈડ્રિક એસિડ મેળવવા છે. (૩) કેલસિયમ સલ્ફાઇડ માટે મેસર્સ એસાઇડ એન્ડ-સી, ૧: બોનરિટ્ઝ બ્રેન, કમક તાને લખશે.

૧૭૭૦-અ ક દા: હમજનટોલા-(૧) પારાની ગોળોના પ્રયોગ કુમરના પદ મા [૧૭૪]—

અકમાં છે, તે જોશે. (૨) ક્રેકેટિક જાગતા વાયર વિષેની માહિતી એને જમતા સામીપ પુસ્તકમાંથી મળશે (૩) હડિયાળ વિષે કરવા સિંચવા માટે આ પુસ્તકોનો અભ્યાસ ફરી સકે છે:— Clock and Watch Re- pairing for Amateurs કર્ન H. Benton, ડી. ૩. ૦-૧૨-૦, Watch Repairing, Cleaning and Adjusting કર્ન F. J. Garrad, ડી. ૩. ૩-૧૨-૦, Watch Cleaning and Repairing અને Clock Cleaning and Repairing કર્ન: Bernard E. Jones ડી ૬૦૬ની ૩. ૧-૨-૦.

૧૭૭૧-વા. કા: ઉમરેર-મેમક, ૧૯૩૩ના માહકોને ૧૯૩૩નું બેર પુસ્તક મળી સકે નહિ. એ બેર નો ૧૯૩૩ના માહકો માટે જ દલી.

૧૭૭૨-ઉ. દા. ૨: અમરેલી-(૧) અતઃ માટે મેસર્સ અ. સગરઅલી મુદકમઅલી અતઃ દયાના, દિના બિરડીંગ લખનારને લખશે (૨) પીકા સુગંધી મા માટે, તેના મુંબઈમાં એજન્ટ મેસર્સ નસરવાનછ હિરેજયાદની કંપની, ૩, એમોર્સા સ્ટ્રીટ, કોલ, મુંબઈ ૧ ને લખશે. (૩) પેશન જામ માટેની ખાલી ગીલીઆ દાઢ ફોલ્ડમુદકનદ મળી ખાટસીપાસા. ૧૩૧ ચક્લા સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૩ પામેથી નળમે (મેજર ૬ ડાઈરેક્ટનું હાપકમ અમારે ત્યાં મળે સકે છે)

૨

“ નેમ મુંબઈ” નામની એપંડી બોમ્બે નેમ્બરો ને તેમાંના જમ્બ આદ પ્રવાહી કલેક્ટોની અરેખાસ ફરી ને ફેર દેખવાનાં ખરા છે...

—વ. (મુંબઈ)

૧૭૭૩-મ. ઇ. દા: પારજાદર-(૧) દર્મ-કટ્ટીની ઘડીઓ માટે મેસર્સ અદમ કંપની.

કણ્ઠપીક, મુરતને લખશે. (૨) સોડા વોટરની બનાવટ માટેના મશિનો એસ. પી. પટેલની કંપની, એન. એમ. યાડોઆ બિઝીનેસ, ૬૫, એલ.એન. કોટ, મુંબઈ ૧ પાસેથી મળશે.

૧૭૭૪-અ. કા. એ. સીતુમરા-(૧) કલા-મુવન યા એવી ફોઈ પશુ ઔદ્યોગિક મંસ્થા નમ્કથી કામ પળ ગુજરાતી સામયિક પ્રગટ થયું અમારી જાણમાં નથી. (૨) પુસ્તકનું નામ રજિસ્ટર કર્યા માટે કામ એન-ટ કે વકીમની કુરુરત નથી. હરકામ સપ્સ યા પ્રેસ, કાપીરામદના કાનુન પ્રમાણે પોતે એ કામ સહેલામથી કરી સફાઈ એને લગતી વધુ માલિતી કાપીરામદના કાવગતી પુસ્તકા-માંથી મળશે (૩) હેર ઔદ્યોગના નૈવાન હાવેરા મંજસ માટે જેસેન્ડર મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની, ચર્ચગેટ રૂટીટ કોટ, મુંબઈ ૧ ને લખશે.

૧૭૭૫-એ. ર. કા. મુંબઈ-(૧) જર્મ-નીથી આવતા તેવાર બિઝીનેસ માટે *Werner & Schur, Hamburg & Co* ને લખશે. કામ્ય તેજા એ પ્રેસ પાસે. (૨) રેફરી રેફર-મેક બનાવનારા હાદખાનાના બિઝીનેસ આ છે:- ૧, *Niepenhary & Coy. G m. b. H, Solingen-Merach Id*; ૨, *Mulento Razor Works, Solingen*; ૩, *F. Hucklebroich, Bonn a Rh.* (ત્રણ જર્મની) (૩) મેન્ટર બનાવવાના વેત્ર માટે આર. એન. ગાયાનંદા, ફોર્પેસ રૂટીટ, કોટ, મુંબઈ ૧ ને ત્યાં તપાસ કરશે.

૧૭૭૬-અ. ર. કચ્છ મુદ્ર-(૧) હિન્દુ-સ્તાનમાં અમલી થાદવાર, કનિસ મહારા, મજાગર, મરિસર અ. દ્વાવનકાર પ્રકાશ્યોમાં આવે છે (૨) નમ્કથી ન-હોટા તેપારીઆ આ છે:- આર. એસ તાગતી કંપની, હાવેરી, (ધારવાડ); અમજોડ કાર્ડમ એન્ડ પિપર એકટેટ, સખાસપુર-હસન (મદિસુરી); કુપામંડી એકટેટ, સુલતાનસ જેટરી, મલખાર.

૧૭૭૭-કે. સુ. ગાદી-(૧) દિવાસળીની બનાવટ માટે જોઈતા રસાયણો હાદખાનું બનાવનારાઓ પાસેથી લાગ્યેજ મળી સકશે. ને મુંબઈ વા કલકતા જેવા મોટા રહેરો સિવા બીજાસહેરોમાંજ જાથાળાં અને વેપારી નરે પરવડે એવા લાવે મળી સંકે એમ નથી. (૨ અને ૩) તેજ ખોડ ન થાય જેમ કરી ન તથ ને માટે કમરમાં પારવાર હપાતા રહેતા તેજમાંની વાસ દર-કરવા તથા તે કરી ન તથ તેમ કરવાના પ્રયોગો આજમાંથી સકશે.

૬

"આપનું માસિક કમર વાંચ્યું જેથી આનંદની સાથે કહેવું પડે છે કે અંદરની તમામ જાનાઓ પાસ કલમાં લેવા જેવી છે અને એ માટે પાસ અલિનંદન આપું છું"
બ. જે. મે. (મુંબઈ)

૧૭૭૮-એચ. જી. ધોરાજી-(૧) એસે-ન્શિયલ ઔદ્યોગમાંથી અતર જતી સકતા નથી. (૨) મડ્યમકા પર લગાડવાના જુદા જુદા મલ-મના નુપ્પા કમરના ૨૯, ૩૧, ૪૩, ૪૮, ૫૧, ૬૦, ૬૩ અને ૬૬ મા અંકમાં હપાયકાં છે, ને જોશે. (૩) કરાંચીમાં બિરકુદના કારખાના વણા છે. જેના શિવનામા આ પ્રદયા :- નેશનલ બિરિકટ ફકટરી, મીડાધર, કરાંચી; જાદાગીર કરતમજ કરાનીની કંપની, ફીઅર રૂટીટ, કરાંચી.

૧૭૭૯-અ. ક. તા. મુ. : મોલમીન-(૧) દીકર્યર આયોડીનની બનાવટનો ઔસ કામના વજનવાળો પ્રયાગ કમરના ૨૬ મા અંકમાં છે, ને જોશે. (૨) "સાણુની બનાવટ" પુસ્તક જોશે તો આપને એવા અતંક મુરખા મળી આવશે આપના પ્રયોગમાં જે ખામી છે તે માટે જિદનર કમ્પાન એજ છે કે આપ "સાણુની બનાવટ" ચોપડીમાંથી કોઈ પણ પ્રયોગ પસંદ કરી, તે પ્રમાણે માલ બનાવો. એટલે તેમાં એ ખામી આવશે નહિં.

(૩) ફાઉન્ટેન પેન માટેની પણ બેલેક શાહીનો તુરખો કમરના પાંચ માં અંકમાં છે, ને જોશો. [નિદ પુસ્તક માટે ટપાલ ખર્ચ મોકલી આપવી અને મંગાવી લેજો.]

(અનુસંધાન ૧૭૨ પાના પરથી)

જોઈએ. ભાતભાતના રંગને વિવિધ પ્રકારની ડિઝાઇનને પણ વધુ પ્રમાણમાં ઉત્તેજન મળવું જોઈએ.”

તે પછી તેમણે સુરતના બીજા ધંધાઓનો પણ વિકાસ કરવાની સલાહ આપી હતી અને અહીંયા યંત્રો બનાવવા માટે ઉત્તુકન થવા આગ્રહ કર્યો હતો વળી બહાઇ લેડ, આઇસ કલોથ, લેધર કલોથ, ખીસા, રફ, પીન, સોય, કાટલાં વ. અદિ બનાવવા તે માટે પણ તેમણે અત્યંત આગ્રહપૂર્વક અપીલ કરી હતી.

* * *

પોતાના લાપણના અંતમાં, તેમણે પ્રદર્શનની વ્યવસ્થા સંબંધી અને ગમે ત્યારે પ્રદર્શન ભરવાને બદલે અમુક સમયને આંતરે નિયમિતપણે તે ભરાય તે માટે ધટતી મુશ્કેલીઓ કરતાં જણાવું હતું કે,

“જ્યાં ઔદ્યોગિક વાતાવરણ હોય ત્યાં આવા ઉદ્યોગો વિકાસ પામી શકે છે એ માટે પ્રચારકાર્ય ને ઝાદિરાનની ગરૂ છે. નાના મુદકોઉદ્યોગોના વિકાસ માટે મુદકોઉદ્યોગનું વ્યવહાર શિક્ષણ આવશ્યક છે. આર્થિક વ્યવસ્થા ને બહાર માટે પણ સમયક થમ સકે છે. વળી ઔદ્યોગિક પ્રદર્શનો માલના પ્રચારકાર્ય, અને તેના વેચાણ માટે આવશ્યક છે. આવા પ્રદર્શનોનો અને એમાં રહેલ યંત્રોની સામગ્રીઓનો અર્ભદ, જાન અથવા ધંધાની દૃષ્ટિએ અનેક જથ્થો લાભ લે છે.

હિંદ માટે એક બીજો અગત્યનો પ્રશ્ન નિરદારતાનો છે એ માટેય આવા પ્રદર્શનોની આવશ્યકતા રહે છે. છેલ્લા કેટલાક સમયથી પ્રદર્શનનો આદર્શ વેગવંત જનતો જાય છે અને તેથી એક મંડળી દ્વારા આવા પ્રદર્શનો ભરવાની ગરૂ છે.”

કમર X મે અંક X મુખ્ય X લેખો

અતરો—પ્રકાર પ્રકારના, હલકા અને ભારી સતતા, સહેલાઈથી બને એવા અતરો.

દિવાસળી—વધુ દહતો

સિનેમા સ્લાઇડ—રસિક દુનર

અળશી—ચાલુ લેખમાળા

ખાનુઓ માટેના ઘરગથ્થુ હુનરો—

બીજા થોડાક હુનરોની માહિતી

રંગબેરંગી શાહીઓ—એક વધુ દહતો

છુટ પોલિશ—ચાલુ લેખનો બીજો ભાગ

ઝાહિરાત કળા—ચાલુ લેખમાળાનો એક દહતો

વેપાર વેચાણ દસ્તાવેજ—વેપારનું

વેચાણ કરતાં યા ખરીદતાં કરવા પડતા દસ્તાવેજની વિગત

અને બીજું ધાતું ધાતું.

નિયમો

- “કમર”નું વાર્ષિક ભાષામ હિંદ માટે ફાઉન્ટેન પેન અને બર્માં અને બીજા પરદેશ માટે રૂપિયા ચાર સિલિંગ છે.
- શરૂ નડવની ક્રીમત ચાર આના થા છે રેનીડી
- લાઈફ મેગઝિનની ફી હિંદ માટે રૂપિયા આઠીસ, વિદેશ માટે પાંચડ ચાર છે.
- નવું વર્ષ નવન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે. છતાં માટેકા અને તે માસથી નોખી સકાય છે.
- નમૂનાનો તાજો અંક મુક્ત મોકલાય છે, પણ તે ફક્ત એક જ વેળા (કાલ પછુ જાનો અંક નમના લેખો મુક્ત મોકલાવે નથી.)
- ઝાહિરાતના બાંધ વાજીબી છે અને ઉચ્ચતાજ દેશ, કાપેલા દરમા ઘટાડા થતાં કે કમીશન આપાવે નથી
- “કમર”માં કપાતી ગ્રંથી સાહિત્ય-સામગ્રીના કોપીરાઈટ દહો તંત્રીને સ્થાપિત છે

વર્ષ સાતમું
 માસ પાંચમો
 ત્યાં ૬૭૭મો

ક મ ર

'सिवाञ्जमः
 'दिन्दः इपिया नथ्य
 'जर्माः इपिया यार
 'विदेशः शिदिंगे छ

જા. મે ૧૯૩૭

ચિત્રો	દિના	૧૯૦	શેડઝ ગોલ્ડ	૧૯૬
આકાંડાનું કોતરકામ	અળશી	૧૯૬	લાકડાનું કોતરકામ	૧૮૫
મુખપૃષ્ઠ ઉપર	જુવારને ઘેરા આંછઓ	૨૦૦	સિનેમા સ્ટાઇલ	૧૬૧
સુરતી બળા બજાર-રંગુન	રોગ	૨૦૦	સેમ્યુએલ્સ દિવા કચકડું	૧૯૪
[આગના પાંચ જુદા	ધાણી	૨૦૧		
જુદા દેખાવો] ટાઈલના	પ્રયોગો			
બીલ પાને				
ઝાહિરાત કળા	અળસ	૨૦૪	વેપારી કળા	
સોફામાં દોરો પરોવનાર	અળાઈનો ઉપાય	૨૦૪	'એક્ઝ' બાવ'ના સ્ટોર	૨૧૩
સાધન	આધારીયાનો ઉપાય	૨૦૪	ઝાહિરાત કળા	
	ઉંદરો નસાડવાની ફવા	૨૦૪	સચિત્ર ઝાહિરાતો ચાલુ	૨૧૦
	ઑક વારનિસ	૨૦૫	વેપાર મેચાલુ	૨૦૭
	ખીસનો ઉપાય	૨૦૪	સંજીવની વેચાલુ પપ્પનિ	
	ઝરી કે લેસ સાફ કરવી	૨૦૪	તાલની એક ખાત્રુ	૨૧૧
	દમ માટેની સિગારેટ	૨૦૪	તાલની બીજી ખાત્રુ	૨૧૨
	બનાવડી અતરો	૨૦૪		
	- કપૂર	૨૦૪		
	મસાનો ઈલાજ	૨૦૫		
	ભાથાની દસંજનો ઈલાજ	૨૦૫		
	માકડ નસાડનાર પાવડર	૨૦૫		
	રપાનો ડોળ ચઢાવનાર			
	પ્રવાલી	૨૦૫		
	રેન્ડર પેસ્ટ	૨૦૫		
	લિસ્ટરાઈન	૨૦૫		
	વનસ્પતિનું ઘી	૨૦૫		
	વાળાનો ઉપાય	૨૦૫		
	સિલાઈનની પચિસા	૨૦૫		
	ઝરસ છાટી	૨૦૫		
	દાથીદાંત રંભવા-ઝાળા	૨૦૫		
	- - - જુ	૨૦૫		
	- - - લીલા	૨૦૫		

દવાખાનહ મુઢને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હજીએ મુકવિયે મુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાઠ પલ્લ રીતે નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને પાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે

કીમત : આર ગોલીના ૩. ૧-૮-૦

હજીએ મુસકડિને ખાસ યા દાડ્યે એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિશે એટ-લુંજ જણાવવાનું જસ થશે કે જેમનું શીર્ષ પાતળું પડી ગયું હોય, શરીર તવાઈ એવરે હા નિસ્તેજ થઈ ગયો હોય તેમને માટે નિર્વાહ સમાન છે

કીમત : આર ગોલીના ૩. ૦-૧૨-૦

હજીએ ખામુલખાસ:-

મમે તે રીતે ખોળતી ખૂટી કે ખરચેતી મંદદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીની દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી નેપાર થતી હોય દવાખાનાની રેપેરીયાસીરી છે

કીમત : આર ગોલીના ૩. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકહ

સપદાની (લોહીના મિંગડા)ની ખીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટાંકા આનિસક (Syphilis-રિફેટક). નાસ્ટર. હાડગંબાર, લગંદર ગળ્યા. (સંધીયા). પ્રમેદ પાટિકા. ઉપદશ, હર મ ગેગ પીગેદે ખીમારીઓને દફે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

મેનેજર. દવાખાનહ મુઢને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૬ નવીનાવાજ-સુરત

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (અંગ્રેપેથી)ના ૧૦૬ ના ઇન્ટ્રોડક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માશા ૧ ના ૩. ૧-૦-૦

તોપા ૧ ના ૩. ૧૨-૦-૦

હજીએ જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (પાતુસાચ), એદાનગ્રામ (સ્પેન-દોષ), અને તીર્થ પિકારની દરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નવા વાઈન મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. શીર્ષને વધારે છે અને ધર્મમાક (ધીપનું સંભન) પાતુ સારી રીતે કરે છે. દમારા દવાખાનાની રેપેરીયાસીરી છે.

કીમત ડઝન ૧ ના ૩. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્ટી સાહેબ-

ગુપ્તરખાની જાણે અથવા કાઠ પલ્લ કાઠે જિરયાન (શીર્ષ સાચ) લાગ્ય પડી ગયા હોય, પાતુ હમેશા વડેતી રહેતી હોય અથવા આડા અને પેશાબ પડી પેશાબને રસ્તે વિકળ પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન સંકેત ખરાબ થતા કાયમનો અર્થકાય લાગ્ય પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા જબીર ઉપયોગી છે.

કીમત માશા ૧ ના ૩. ૦-૪-૦

તોપા ૧ ના ૩. ૩-૦-૦

એક.....ચાર.....ત્રણ

એકસો ત્રેતાલીસ નંબરની બર્મા

ચી ૩ ૮

દરેક પીવામાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ સાચિત થયેલો છે. પીવાથી મગજને તાકાત આપી તાગી બસે છે એમાં સો એ સો ટકા ઉત્તમ તંબાકુ વપરાય છે. તે ઉપર હસમુખલાલ એન્ડ બ્રધર્સ મુસ્ત નામ છે. નામ વાંચીનેજ ખરીદવા ખાસ ભાગ્યભુ છે. આ બાણમાં છાપવાલી ૧૪૩ નંબરની ૨૯૨૮૨ બર્મા વિફરને એક વખત પી ખાતરી કરશો તે આવે માનવુંજ પડશે કે બીજી હલકી વિફરો કરતાં ઉત્તમ છે.

અને તેથીજ તે હુન્યાના ફેરલાય દેશ દેશાચરમાં પ્રખ્યાતિ પામી છે. વિહુસ્તાનના સોલ એવન્ટ:-

હસમુખલાલ એન્ડ બ્રધર્સ. નં. ૨૦૮૬, જાનપુરી લાગળ, ગોપીશેરી, મુસ્ત.

રેલીઆમ:-Nalata Bros. રેલીશિનનં. ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

સ્વદેશી મુડી અને બચ-સ્થાથી આવતી પી ગુજરાત હોઝીયરી મીસમાં અનેક મહદ્દશક, મોખ, સ્વેટર, કાટ, પુલ એવર, મફલર, બચ્ચાની બર્સી, વિગેરે વાપરો મુસ્ત તથા ઉનનો માત્ર એક ત્યાં એક ફીઝાઈનમાં અને છે, અને પરદેશી માલની દરિકાર્થ કરી સફ એવો દોરા ઉપરાંત બાવ પણ ધણજ શ્રીશવત રાખેલા છે. માત્ર ખરીદતી વખતે આઝાદ હોઝયરી નામ નેચા ખાસ ભાગ્યભુ છે.

બદારગામના એડરો પર વરતું ખ્યાન આપી રસીદ એન્ડ મારફતે કે પી. પી. થી રચના કરવામાં આવે છે.

માત્ર એવન્ટ:-મુસ્તામ બ્રધર્સ
દેહ એડરો:-૨, કાલુપુર, અમદાવાદ
આવ્ય:-૨, લુન્ગા મસ્જિદ સામે, અમદાવાદ

દિલરોઝ [૨૯૨૮૬]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં ધતા શુભદ્રાઓ નાના મોટા ઝખ્મો, ખંદેરબુ, વરાળ, મંછપાણ, નામુર, ભગદેર, કંઠમાળ, રસોલી, દરસ, મસા, પેલેગ વગેરે પર એક અકસીરનું કામ આપે છે. વ્હાડકાપ વિના રોગોને મટાડી, શરીર પર તેનું ચિન્હ સુદાં રહેવા દેતી નથી. દરેક ઘરમાં એક બાટલી ગુરૂર રાખવીજ જોઈએ. ધામાંથી નીકળતું લોહી તરત બંધ કરવામાં આવે છે. કીમત નાની બાટલીનો એક રૂપિયો મોટી બાટલીના બે રૂપિયા (પેકીંગ પોસ્ટેજ લુદ્ધ).

મુખર્જી મલાકાના મોલ એવન્ટ:-
કાગદી પુલસભાઈ રહેમાનભાઈ,
૧, કાલુપુર રોવર પાસે-અમદાવાદ
[મુખર્જીમાં મસ્જિદ બંદર રોડ, કાલુપુર-રીવલ એન્ડની પાસે કાગદી રહેમાનભાઈ રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે.]

વેપારી બજાર ભાવ

મુંબઈ તા. ૨૫-૪-૧૯૩૬

એક્ષચેન્જ	એ.એ.	એ.ક.
લ-ડન ડી. ડી.	૧/૬ ૩/૪	૧/૬ ૩/૪
„ ડી. ડી.	૧/૬ ૩/૪	૧/૬ ૩/૪
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૨૬૯ ૩/૪	૨૬૭
પેરીસ (૧૦૦ રૂ. ના ફ્રાંક)	૮૩૩	૮૪૮
બાપાન (૧૦૦ યેનના રૂ.)	૭૭ ૩/૪	૭૭
હોંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૮૩ ૩/૪	
શેંઘાઇ (૧૦૦ ટેલના રૂ.)	૮૧	
સિંગાપોર (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૧૫૬ ૩/૪	
બર્લિન (૧૦૦ રૂ. ના માર્ક)	૯૧ ૩/૪	

સોનુ	તોલા દીઠ
ચાર્ટર્ડ એ.ક.	રૂ. ૩૫-૧૦-૦
નેશનલ „	રૂ. ૩૫-૧૪-૦
ટંકશાહ	રૂ. ૩૫- ૪-૦

ચાંદી	૧૦૦ તોલાના
હાજિર	રૂ. ૫૦-૧૨-૦

ધર્મ સફેદ પીસી (હાજિર)	રૂ. ૫-૧૨-૦
„ „ દિલ્લી (મે.)	રૂ. ૫-૧૪-૬
„ „ દિલ્લી (સપ્ટે.)	રૂ. ૫-૧૪-૩
અગસી આઉન (હાજિર)	રૂ. ૮- ૪-૦
„ „ (મે.)	રૂ. ૮- ૫-૯
એરંડા મદામી (હાજિર)	રૂ. ૭- ૮-૦
કપાસીઆ (હાજિર)	રૂ. ૨-૧૫-૦
શોગદાણા (હાજિર)	રૂ. ૮-૧૧-૦
„ મદાસી (હાજિર)	રૂ. ૮-૧૧-૦
„ મામગોવા (હાજિર)	રૂ. ૮- ૭-૦
ચોખા રંગુની (નાની મિલ)	રૂ. ૬- ૫-૦
„ (રેસિયલ)	રૂ. ૬- ૩-૦
ક્રોમરેલ તેલ (કનાર્ટર દીઠ)	રૂ. ૫- ૮-૬
શીંગદાણાનું તેલ „	રૂ. ૪- ૯-૦
અગસીનું તેલ „	રૂ. ૪- ૫-૬

એરંડિયું તેલ (કનાર્ટર દીઠ)	રૂ. ૪- ૭-૦
તરબું તેલ „	રૂ. ૫- ૦-૦
એરંડીનો બોળ (ટન દીઠ)	રૂ. ૬૯- ૦-૦
„ „ ખાનદેલી „	રૂ. ૬૬- ૦-૦
અગસીનો „ (ટન દીઠ)	રૂ. ૭૪- ૦-૦
ખાંડ ખાવા (હાજિર)	રૂ. ૧૩- ૬-૦
„ „ (શિપ: એપ્રિલ-મે.)	રૂ. ૪- ૯-૦
„ „ (શિપ: જુલાઈ-સપ્ટે.)	રૂ. ૪-૧૨-૦
રૂ ભરૂચ (એપ્રિલ-મે '૩૭)	રૂ. ૨૪૫- ૮-૦
„ ઉમરા (મે ' ૩૭.)	રૂ. ૨૩૨- ૪-૦
„ ખંગાળ (મે „)	રૂ. ૧૯૯- ૮-૦
ધાતુઓ (કનાર્ટર દીઠ)	
તાંબા પનરા ૦/૪૦ની (ઓ. ૨૧)	રૂ. ૪૩- ૮-૦
„ „ સિટિશ „	રૂ. ૪૩- ૮-૦
પિત્તલ „ ફ્લેગ „	રૂ. ૩૪- ૬-૦
„ „ ડિટમેન „	રૂ. ૩૪- ૮-૦
„ „ મંદ્ર „	રૂ. ૩૪- ૬-૦

શેર	
જુની સિમિન્ટ	રૂ. ૪૦-૧૪-૦
કોણખાટુર „	રૂ. ૨૨૧- ૪-૦
ચાંદિયર „	રૂ. ૧૩૫- ૦-૦
ધન્ડિયન „	રૂ. ૫૩૫- ૦-૦
કટની (એડર્મીની)	રૂ. ૩૯૫- ૦-૦
પંજાબ „	રૂ. ૩૦- ૦-૦
ગોખા „	રૂ. ૩૦૯-૧૦-૦
ચુનાપેટ	રૂ. ૧૬૫- ૮-૦
સાલગાદ „	રૂ. ૫૦૮- ૬-૦
ચિચરાજપુર „	રૂ. ૫૫- ૦-૦
બેલાપુર ખાંડ „	રૂ. ૧૭૧- ૪-૦
ધન્ડિયન રેડિયો (ઓ.)	રૂ. ૫૨૧- ૪-૦
ધન્ડિયન ઇલેક્ટ્રીકલ ઇન્વેસ્ટ-મેન્ટ ટ્રસ્ટ	રૂ. ૫૪- ૮-૦
કેશર ખાંડ	રૂ. ૫૫૦- ૦-૦
નાતા આંધલ	રૂ. ૨૨- ૦-૦

મુંબઈ ખાતે ભરી ન લાઈસન્સ પાછળની કમીના પર ઇન્ડિયન ફેઅર લિમિટેડના બંદોબસ્ત હેઠળ તારીખ ૭ મી મે થી એક પ્રદર્શન ભરાનાર છે.

મુંબઈના ગવરનરનો વાર્ષિક ખચાર રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦ છે. તે ઉપરાંત એ. ડી. શી. ના ખર્ચ માટે રૂ. ૧,૩૬,૦૦૦, વાળ ગાળ માટે રૂ. ૪૫,૦૦૦, ખોડી ગાર્ડ માટે રૂ. ૭૮,૦૦૦, તખીખી ખર્ચ માટે રૂ. ૩૩,૫૦૦ ફર્નિચર માટે રૂ. ૨૫,૦૦૦, રાચરચીકાની વૃત્તશુદ્ધ અને સુધારણા માટે રૂ. ૨૩,૦૦૦, મોટર અને નવકર ચાકર માટે રૂ. ૧,૦૮,૦૦૦ અને સુસાફરી ખર્ચ માટે રૂ. ૬૫,૦૦૦ મળી, કુલ રૂ. ૬,૩૩,૫૦૦ ફક્ત ગવરનર સાદબ પાછળ ખર્ચાય છે !

મુંબઈમાં ખેતમીસ રોડ પર આવેલા પિ કમીક્લ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ એન્ડ ફાર્માસ્યુટીકલ લેબોરેટરીઝ લિમિટેડનું કારખાનું, અત્ર તારીખ ૨૫મીએ ખૂલ્લું મુકાયું હતું. એ કંપની ૪૫ લાખ રૂપિયાની ચાપલ્યથી દવાઓ વ. બનાવવા માટે રચાયેલ છે અને તેના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર “જોહાસ” કંપનીના માલિક ડો. ખવાળા હમીદ છે.

ઇંગ્લેન્ડે સોનાનું પારણુ છોડયું ત્યારથી એશિયાના ત્રીજા અઘવાડિયા લગીમાં હિન્દ ખાતેથી રૂ. ૨,૯૬,૩૫,૪૦ ૭૬૬ રૂપિયાની હીમતનું સોનું પરદેશો ખાતે નિકાલ થઈ ચૂક્યું છે.

સુરત અને મુંબઈ વચ્ચે, માત્ર સંવા ચાર કલાકમાં આવગવ કરી સફ એવી અડવાડિક મડખી રેલ્વે ટ્રેનની શરૂઆત થઈ છે.

ઇંગ્લેન્ડના નવા વર્ષમાં બજેટમાં ૫૬ લાખ પૌંડ (રૂપિયા ૭,૪૨,૦૦,૦૦૦ લગભગ) ની ખોટ અડસદાઈ છે.

તાણું

વાસી

મુંબઈ અને સિદ્ધાપાદ વચ્ચે ટેલીફોન વ્યવહાર ચાલુ થયો છે.

શામમાં. ૧૫ લાંબ ગીતીની ચાપલ સાથે એક પેટ્રોલ કંપની સ્થપાય છે.

સુગાન્ડામાં ખાંડનું એક નવું કારખાનું, હિન્દી માલિકી હેઠળ, ખેલવામાં આવ્યું છે.

અર્મા માટે નોખી ટપાલની ટિકિટો અને અને નોખી ચલણી નોટો કાઢવામાં આવનાર છે. હાલ તરત, હિન્દી નોટો અને હિન્દી ટિકિટો ઉપર અર્માની છાપ મારવામાં આવી છે. એ નોટો અને ટિકિટો ફક્ત અર્મામાંજ વપસશે, હિન્દમાં વાપરી સકાશે નહિ.

અર્મા જવા માટે પાસપોર્ટ લેવાની હાલ મુક્ત પડશે નહિ.

બિરાર પર નિઝામી વાવટો, તા. ૧લી એપ્રિલથી ફરકતો કરવામાં આવ્યો છે.

હિન્દી વેપારી મંડળના પ્રમુખ તરીકે સર રહમતુલ્લાહ ચિનાઇ મુંબઈમાં છે.

મુંબઈના નવા ગવરનર તરીકે સત્તાવાર રીતે મિ. લોરેન્સ રોજર્સ હામલીનું નામ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે.

અલ્સામહ ‘મકયાલ’ આવતે વર્ષે હજ પડવા જનાર છે.

એડનના ટપાલ-ઘરો પહેલા હતા તેજ રહેશે, એમ ટપાલ ખાતાએ જાહેર કર્યું છે.

પંડિત જ્યાહરલાલ નદર, ૭મી મેએ અર્માની મુલાકાતે જનાર છે.

શહિન્શાહની તાજપોશીની ક્રિયા ૧૨મી મેએ થશે.

રૂપેઈનની લગાઈમાં, રૂપેઈનના માઝી શહિન્શાહ આલ્ફા-સોની નાણા-મદદ હોવાનું કહેવાય છે.

રંગીન એથ્યુમિનિયમ:

અર્મિંગહામ ખાતે એક એવી પદ્ધતિ શોધી કઢાઈ છે જે દ્વારા એથ્યુમિનિયમને અત્યંત ખૂબસૂરત રંગોમાં રંગી સકાય છે. આ પદ્ધતિની ખૂબી એ છે કે રંગો કાયમી અને ટકાઉ હોય છે, તે એથ્યુમિનિયમ પર ટોળ પેટે ધાતુથી જુદા રૂપમાં રહેતા નથી, બલકે પોતેજ ધાતુના એક અંગરૂપ બની જાય છે અને વિજળીક પપ૦ વોલ્ટ લગીના આંચકા સામે બાય બીડી સકે છે.

હવેથી આપણા વાસણો રંગીન બનશે. કલકત્તાની કાંસકી

છટાલીમાં એવા પ્રકારની કાંસકીની શોધ થઈ છે, જે વડે વાળ ઝોળના રહેવાથી સફેદ યા બેરા વાળ આપોઆપ કોઈ પણ જાતની દવાના ઉપયોગ વિનાજ કાળા બની જાય છે.

કાચના દાંત

નકલી દાંત કાચમાંથી બનાવવાનાં અખતરાઓ થઈ રહ્યા છે. કહેવાય છે કે કાચ વધુ ટકાઉ અને કુદરતી રંગ ધરાવે છે જે કાચમાંથી મળી તો, આ કાચના દાંત બિઝકુલ ન હાલે એવા અને સામાન્ય ચાવવા માટે પૂરક ટકી સકે એવા બનાવી સકાશે.

કાચ પર છાપકામ.

હમણા લગી કાચની શીશીઓ પર, તેમાંની દવા વગરબહના નામ માટે કાચળના છાપેલા જુદા લેખક ચોટાકાતા હતા. હવે અમેરીકામાં એક એવી પદ્ધતિ અને તેને માટે એક એવું ખાસ યંત્ર શોધી કઢાઈ છે જે વડે કાચની શીશી, જરણી કે બીજા ધોસણ ઉપર ઇચ્છા પ્રમાણે એક યા વધુ રંગોમાં છાપકામ કરી સકાય.

હ કી ક તો

આ શોધે, દવાસાગ્રીની દુન્યામાં ખૂબ ઉલટફેર કરી દીધી છે. કારણુ આ શોધ પ્રમાણે ગમે તે અજાનનું

લખાણુ યા ગમે તેવી ડિઝાઇન, ગમે તેટલા એક યા અનેક રંગોમાં શીશી પર છાપી સકાય છે, તે કાયમી હોય છે, ધોવાઈ જતું નથી યા ઝાંખું પડતું નથી.

વિજળીક કપડાં

અમેરીકામાં એવા પ્રકારનાં કપડાં બનેા છે જે અસત્રમાં તો સુતર, ઉન, શણુ યા રેશમના તાર વડેજ બનાવાય છે, પણ તેમાં વિજળીક પ્રવાહ કુલુલ કરવાનો ખાસ શુભુ હોય છે. એટલે કે, એવા કપડાંને વિજળીક પ્રવાહ સાથે જોડતાં કપડું ગરમ થાય છે.

રેડિયો-ધડિયાળ

આપને ક્યો પ્રોગ્રામ સાંભળવો છે ? સંગીતનો ? તે કેટલા વાગે છે ? પાંચ વાગે ? હવે ગમે તે પ્રોગ્રામ સાંભળવો હોય તો વકતસર રેડિયો ચાલુ ન કરતાં તે મુકી જવાશે એવો ભય રહ્યો નથી. જર્મનીની રેડિયો-ધડિયાળની શોધે એ તકલીફ દૂર કરી છે.

આ રેડિયો-ધડિયાળની બનાવટ એવી છે કે, સામાન્ય રીતે અલાર્મ ધડિયાળ માટે જેમ જુદો કોટો હોય છે તેમ એમાંય રેડિયો-પ્રોગ્રામ માટે એક જુદો કોટો છે જે પ્રોગ્રામ સાંભળવો હોય તેના વકત જોઈ, તેટલા વકત પર કોટો મુકી દેા અને પછી જે ફિકર થઈ એસી રેડિયો-ધડિયાળ ચાલુ છે, તે પોતાનું કામ જામવશે.

ગોઠવણુ એવી છે કે જ્યારે ગોઠવેલા કોટાનો વકત થાય કે સામાન્ય અલાર્મ ધડિયાળમાં અલાર્મ વાગે છે તેમ, પણ તેને બદલે આ ધડિયાળ રેડિયો સ્વીચ કરી દે છે અને આપોઆપ રેડિયોમાંથી અવાજ આવવા માંડે છે

અઠવાડિક રજા

એકાદ વર્ષ થયું, ઇલાકાના દુકાનદારી નવકર વર્ગમાં પુષ્કળ ચેતન અને જાગૃતિ આવી છે; ગઈ કાલ લગી નવકરો એટલે પગારદાર ગુલામો, એવી છાપ હરકોઇના દિમાગ પર ખેરી ગઈ હતી; આજે, નવકરો એટલે પગારદાર સેવકો-ગુલામો નહિં, એમ હરકોઇને જણાયા લાગ્યું છે.

થાક કે આરામની, ખુશહાલી મા તનદુ-રસ્તીની સહજે દરકાર કર્યા વિના, દિવસના બાર, પંદર કે અઠાર કલાક લગી સતત કોમ કરવું, એ જેમને મન પોતાની વફાદારીની એક સનદ હતી કુદરતનો મુકરર ફરેલો એક શયનક્રમ હતો તેજ નવકર વર્ગની હવે કંઈક આંખ ઉઘડી છે. તેણે હવેજ જોયું છે કે, તેમણે પોતાનીજ નહિં, પોતાના કુટુંબની ઝિંદગી અને ખુશહાલી સાથે જે અન્યાય કર્યો છે, તેના મૂળ જોખમદાર પણ તેઓ પોતેજ છે જે તેઓ જાગતા હોત તો, આજ લગી તેમણે જે શુમાન્ય છે તે શુમાવત નહિં. અને તેમણે જે અસહ્ય સહ્યું છે તે સહેતાતી સુરત પણ હોત નહિં.

ઈલાકાનો નવકર વર્ગ મોડે મોડે પણ જાગ્યો છે ખરો. તેણે અઠવાડિયાની એક દહાડાની રજાની માગણી પોતપોતાના શેરી-આઓ અને પોતાના વેપારી મંડલો કનેથી કરી છે અને, કુશલતાં ખુશી ચાપ છે કે, મહોટા ભાગે તેને એ છૂટ આપી પણ છે. મુજબમાંજ ગ્રાસવેર, કાપડ, હોઝિવરી, છુટ, લાડવેર, દવા, ધડિયાળ, કાગળ, કાથા, લોખંડ, લાકડા, મિઠાઈ, આમેદોન, ટોપી અને બીજા અનેક ધંધાધારી બજારોએ યા અવાર અગાઉ

પોતાના નવકર વર્ગ માટે અઠવાડિક રજા મંજુર કરી લીધી છે, “યા હવે તે માટે” કંઈક કરી રહ્યા છે. કેટલાક બજારોમાં તો-ખાસ કરીને હિન્દુલાખઓમાં-માંસિક એક દહાડાની રજા (અમાસની રજા) ક્યારથીજ અપાતીજ આવી છે. એ બજારવાલાઓએ પણ હવે અઠવાડિક રજાની પદ્ધતિ સ્વીકારવાની કાશિશ કરવા માંડી છે, એ ઓછા આનંદની વાત નથી. એ બધું જોતાં, નવકર વર્ગની મિલ-નતો એવે નથી ગઈ, એમ હરકોઈ ને કુશલ-વુંજ પડશે.

દુકાનદારોએ એ વિષયમાં જે પ્રસા-જનક વક્ષણ લીધી છે, તે બદલ તેમને મુજારફ્યાદ પણ ઘટે છે અને જેમણે હજી એ વિષયમાં કશું નથી ક્યું, તેમને અનુક-રણની વિનંતી પણ. સાથેજ, નવકર વર્ગને યાદ અપાવવાની સુરત નથી કે તેમણે જે છૂટ મેળવી છે તે ન્યાં અવશ આરામ માટેજ નથી, જેમણે તેમને એ છૂટ આપી છે તેમને માટે બીજે દહાડે વધુ ઉત્સાહપૂર્વક કામે વળગવા કાળે પણ.

પણ જે સીઝ મુજબમાં થઈ છે તે, ઇલાકાના બીજા મોટા શહેરોમાં ક્યારે વશે ?

આમડાનો ઉદ્યોગ

નકામા વેડફાતા કાચા માલમાંથી જે અનેક ઉદ્યોગો ઉભા કરવાની શક્યતાઓ છે તેમાં, આમડાના ઉદ્યોગનું સ્થાન ધણુંજ આગળ પડતું છે. કહેવા માટે તો, હિન્દમાં આમડા નકામા વેડફાતા નથી. છતાં, તે દ્વારા મેળવતો જોઇતો બધો લાભ પણ હજી આમણે ત્યાં નથીજ મેળવતો એ હરકોઈ જાણે છે.

દિન્દો નેતા વિદ્યાળ દેશમાં પશુધન પણ બંદોળા પ્રમાણમાં હોયજ. પણ દરેકને એ છે કે ને યોગ્ય પ્રમાણથીયે વધુ બંદોળા પ્રમાણમાં છે. એક મજૂરી અનુસાર—

(આખી દુન્યામાં) (૧૬૫ દિન્દમાં)

ચાવ-વાહરડા	૬૦.૦૦ કરોડ	૧૬.૦૦ કરોડ
બેંસ	૪.૭૦ „	૩.૪૦ „
ખકરાં	૨૦.૩૦ „	૫.૩૦ „
પેટાં	૫૩.૫૦ „	૪.૧૦ „

આટલું પશુધન છે. એમાંથી ૧૨ વર્ષે નીકળના આમડાંની મજૂરી કરતા—

બેંસના ચામડાં	૩૫૦૦ કરોડ
ચાવ વાહરડાના ચામડાં	૨૦૦ „
ખકરાંનાં ચામડાં	૨.૨૦ „
પેટાંનાં ચામડાં	૧.૧૫ „

ચાવ છે. એમાંથી દિન્દો કાગે કાઢે જેવો ભાગ આવે છે, એ તો રેખીતું છેજ.

તાજેતરની મજૂરી પ્રમાણે દિન્દમાં કલ્પે ૩૦ ટેન્ડરીઓ છે અને તેમાંનો મોટો આમ મુંજા અને મગસ પપાડા અને મંડુ કન પ્રાંતોમાં છે. એટલી અજ્ઞા સાધારણ રીતે પ્રશ્ન પૂછે ખેતી સ્થાપ કરતા જે ખાસ ખાટ છે તે. ટેન્ડરીઓની નથી. પણ ચામડાંની અવનરી વસ્તુઓ જનાવાના કારખાનાઓની છે

આમને ૧૬ મેનો પ્રશ્ન કરી સમગ્ર કે ચામડાંની વસ્તુઓ જનાવવાનું કામ દિન્દમાં દરેક દિવસે તેટલું થતું નથી. ચાવ છે ખરું, પણ તે પશુજ નોંધ. એ દિશામાં દરેક ૧૬ કે આઠ કારખાનાઓની મુંજાઈ છે

અજ્ઞામી કુપનો

વેપારની મંદીને કારણે પોતપોતાનો માલ અપાવરા અને તેથી બંદોળો અદિશન

કરવા માટે જે પ્રકાર પ્રકારની યોજનાઓ વેપારીઓએ શોધી છે તેમાંની એક, અજ્ઞામી કુપનોની પણ છે. માથના પોટ સાથે અજ્ઞામી કુપન વોંટાળેલી કે તેની અંદર મુકેલી હોય છે. તમે એવી કુપનો અમુક સંખ્યામાં એકઠી કરી કાઢો તો વડિયાળ છંચામ, અમુક સંખ્યામાં લાવો તો રેડિયો કે અમુક સંખ્યામાં હોય તો એક નવી મોટર બેટ !

સચાશ એ છે કે, આખી કુપનો વેપારી નીનિ વિશ્વ છે ખરી ! પાંચોતે યાદ દરેક કે, કેટલાય સમય અચાકિ દરિયુ આશિર્વાદ સરકારે પોતાને ત્યાં જતના યા વેચાના જ્યા પ્રકારના માલ માટે એવો કુપનોની મંજૂરી કરી હતી. એવી કુપનો, દરિયુ આશિર્વાદ સરકારી અગિપ્રાય મુજબ, પ્રમાણિ વેપારને ઉનેજવા બદલ અમુક નમૂક બેટની કાસમ ઉકારે છે.

વાત ખરી છે. એવો કુપનો મલની પ્રતિષ્ઠામાં નો કોગોજ વધારો કરી નથી સકતી. તેની અપનમાં થોડો વધારો મુદર ચાવ છે પણ તે કામચલાઉજ, તે અપન કામથી નથી દોતી, ન વળી તે કારખાના માટે ખાસ નોંધવાવા સમકચાં નીરે છે.

ઓજ દરિયુનું, એવી કુપનો માતની પ્રતિષ્ઠા પટાડવામાં મીથી નીન કારજુઅવ અને છે પ્રત એટલી મુખ નથીજ કે એમ જવાની બેટોને અખાવન સમક બેંસ તે ખૂજ વળે છે કે, માતની અપન વધારવા અ સામ્યો અપાય છે, માવ વધુ જળીતો અને માતીને નથી તેથી તેની વધુ અદિનાવ કરવા આ કુપન-વેપારના યોગ્ય છે અને નાથી ઉચરે. એવો બેટોની પુરી અમન મદો પામેને માતના વધારેવધારના રૂપમાં યા દરેક માલ જનાવો, જાના માવના અવે વેચીને એવરી વેવાવ છે.

લાકડાનું કાતરકામ

(Wood Engraving)

[૧]

સાચેજ, કાતરકામ એ નવો ધંધો નથી; આપણે અહિં તહિં કાતરનારાઓય જોઈએ છીએ અને ઠેર ઠેર વેરવિખેર પહેલું, સાડું નરસું કાતરકામ પણ. છતાં એ હકીકત છે, માનવામાં ન આવે એવી હકીકત છે કે, લાકડાના કાતરકામનો હુનર ધીમે ધીમે ભૂલાઈ રહ્યો છે. કારીગરો ઓછા થતા જાય છે, કાતરકામના શવકીનો અને તેના કદદાનો અનોખા થતા જાય છે અને તેથી ધીમે ધીમે એ હુનર આશયી રહ્યો છે. આજનીજ દાલત થોડાક વધુ વર્ષો સગી ચાલું રહી તો, કદાચ આમતી પેઢીને તે દિવસ જોવો નસીળ થશે જ્યારે કાતરકામના નમુનાય શોધી નહિં જડે. હાય, એ ગદ્ગદ !

એમ તો આપણે દેશના તે ભાગમાં વસીએ છીએ જ્યાં કળા કે કળાકારોનો સન્કાર થવા બદલ વારંવાર તિરસ્કાર થાય છે અને જ્યાં તેને ઉત્તેજન આપવાને બદલે તે જલદીથી કેમ નાશ પામે તે માટે ખપતું કરી છુટ્ટા એક ખીમની હોંસાનેસીમાં, એક ખીમ સાથે દરીકાઈ આદરાય છે. પરિણામ એજ આવે છે, જેને માટે આ બધું કરવામાં આવ્યું હોય છે. ઉત્તેજનને અભાવે કળા આશયે છે; કળાકાર ભુખ્યો મરવા પડે છે વા હંમેશા માટે કળાને નમસ્કાર કરી જાય છે.

આટલાટલું છતાં હજી દુન્યા કદ-સુની નથીજ થઈ, એ કુમુલતું જોઈએ. એવા કામના કદ-દાનો થોડાક, ગણુયા ગાંઠવા પણ છે. એ હોવા છતાં, હુનર તો વિનાશ પથેજ જઈ રહ્યો છે. કારણ કે—

૧, કારીગરો અભણ હોવાથી જુદી જુદી તરહો કાતરી સકતા નથી. તેઓ જે

પાંચ પંદર તરહો જાણે છે તેજ-તે તરહો પણ કળાની ઉચ્ચ કસોટીમાં પૂરી ઉતરે એવો હોય વા કદી તો નહિ પણ હોય-તરહો Stereotyped રીતે કાતર્યે જાય છે.

૨, કારીગરો અભણ હોવાથી તેઓ જાત જાતના લાકડા, તેમના ગુણો અને તેમની ઉપયોગિતા વિશે નહિં જેવુંજ જ્ઞાન ધરાવે છે. તેમાંજ, જે લાકડા હજી તેમણે વાપર્યા નથી, જે લાકડા પર તેમને કાતરકામ કરવાનો મવકો મળ્યો નથી, તેવું તો અસ્તિત્વ પણ તેઓ સ્વીકારતા નથી, વા તેના ગુણો વિશે ઇન્કાર કરતા રહે છે. પરિણામે, તેઓ નવી નવી જાતના લાકડાથી કેવળ બે-ખજર રહે છે અને તેનાથી ઉઠાવવો જોઈતો લાભ ઉઠાવતા નથી.

૩, કારીગરો અભણ હોવાથી માલતું વેચાણ દૂર દેશાવરમાં કેવી રીતે કરવું તે જાણતા નથી અને તેથી તેઓ વા ખીમ વેપારી-ઓના મુલતાજ રહે છે, વા સ્થાનિક આદકો પાસેથી જે કંઈ કીમત મળે તે કીમતે માલ વેચવા નિર્ણાય બને છે અને તેથી તેમને ધૂરતો નફો મળતો નથી.

[૨]

રુપરૂ થઈ ગયું છે તેમ, જે આ નાદિર કળા આશયતી અચાવવી હોય તો કળાને વધુ જોબનવતી અને તેના કદદાનોને વધુ શવકીન બનાવવા જોઈએ. એમ યાપ તો પછી એ કળા ઝુરર ખીલી સકે છે. એ માટે ઝુરરત છે કે—

૧, કારીગરો અભણ ન હોવા જોઈએ-એટલે કે, ભણેલા બેકારોએ એ કળા પ્રત્યે લક્ષ આપી, તેના પર કાણ મેળવવા કોશિશ

કરવી જોઈએ. જે કારીગર પ્રથમથીજ અભણ હોય તેણે ગુરુતર પરતું શિક્ષણ મેળવી લેવાની હરકાઈ તકને એજે જવા દેવી જોઈએ નહિ.

૨, તરહો માટે *Stereotyped* પદ્ધતિથી આગળ પદ્ધતિ જોઈએ. નવી તરહો ઉપજાવી કાઢવી અને કોતરવી જોઈએ. જુદા જુદા ઝમાનાના ઇમારતી ચિત્રો વ. પરથી નવા નવા પિચારો સોધી, આ કળામાં તેમનો બધખેસ્તો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

૩, કોતરકામની સાથેજ રંગકામ અને *Intaid Work* પાછળ પણ મિહનત કરવી અને બને તેટલી હદે એ વડે પોતાના કોતરકામને વધુ શોભીતું બનાવવું જોઈએ.

૪, માલતી બહોળી કુતહભરી આદિરાત કરવી જોઈએ. જુદા જુદા દેખાવ-ધરો, દેખાવ-બારીઓ, પ્રદર્શનો કે એવાજ સાધનોદ્વારા તે પ્રજાની નજર સમક્ષ લાવવો જોઈએ.

આટલું થાય તો ધણું ધણું થયું લેખાવ. સૌંદર્ય, સીસમ કે સાચતા લાકડા સિવાના બીજા અનેક સુગંધી, સુંદર, ટકાઉ, કોતરવા માટે સરળ પડે એવા સાદા અને રંગીન લાકડા છે. તેમનેજ ઉપયોગ કરાવો જોઈએ. દે. આંકડા કે કારકંડ સિવા કોતરકામની બીજીય અનેક ચીજો બની સકે છે. ટેગલ, કુર્સી, પિક્ચર ફ્રેમ, ટિપાઇ, અને બીજી અનેક પ્રકારનું ફર્નિચર તેમજ ઘર ઉપયોગની અને શાળાગરની ડઝનબંધ ચીજો આ કોતરકામની બની સકે છે. તે બનાવવા અને ખપાવવા ધટતું કરવાની કોશિશ કરવી જોઈએ.

મીનાકામ અને રંગ કામનો સવકાર પણ મેળવવા જોઈએ. સાદું કોતરકામ અને મીનાવાળું રંગીન કોતરકામ એક વચ્ચે પુષ્કળ તફાવત છે. તે વિષે કંઈક નવું નવું ન કરે તે કારીગર, કારીગરજ ન કહેવાય.

હું કમા ત્યારે, એ માટે કોઈ મુકરર નિયત્રો નથી. પોતાની આતી મિહનત અને કુતહ દ્વારા ધણું ધણું કરી સકાય છે. લાકડાના કોતરકામનો હુનર આ દેશમાં ત્યાં ત્યાં બાકી હોય ત્યાં ત્યાં જઈ, એક બીજા પાસેથી તે શિખવા શિખવવાની ચીપટ રાખવી પણ ગુરૂંરી છે. (દાખલા રૂપે, સુરતમાં સંદેવજી કોતરકામ થાય છે. હવે એ હુનર અદિયી આથમી રહ્યો છે છતાં તેના હથેય કેટલોય કારખાના છે. શિખનારે તેમની પાસે ચાકરી કરીનેજ શિખવું જોઈએ.)

[૩]

કોતરકામના જુદા જુદા સ્વરૂપો અને ઇતિહાસ માટે—

Wood Engraving and Wood Cuts
કર્તા : Clare Leighton

Wood Engraving since Eighteen
Ninety

કર્તા : Bernard Sleight
અને એવીજ બીજી ચોપડીઓ જોવાની બસામાય છે.

કોતરકામને લગતી બીજી માહિતી માટે—
Practical Wood-Carving Part I & II
Wood Carving

કર્તા : Chas G Leland
Decorative Woodwork
Sketches of Indian Industries

Independent Career for the Young

એ અને બીજા પુસ્તકો નેવાથી જુદી જુદી રીતે, તેની વિવિધ નકશીઓ વગરકર નિર્મિત થતી વિગત મળી રહેશે. એ ઉપરાંત એનું શાસ્ત્રીય શિક્ષણ પણ નીચલી ચાર શાળાઓમાં મળે છે:—

૧. સ્કૂલ ઓફ આર્ટ, જયપુર.
૨. સેન્ટ્રલ પોસ્ટિકેનિક ઇન્સ્ટિટ્યુટ, વરકર.
૩. અમરસિંગ ટેકનિકલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ, શ્રીનગર (કાશ્મીર).
૪. ગવર્નમેન્ટ સ્કૂલ ઓફ આર્ટસ એન્ડ ક્રાફ્ટસ, લખનવ.

અત્તરની પ્રથમ શોધ હિન્દમાં થઇ. પ્રતિહાસ-પ્રસિદ્ધ મુગ્ધ મલિકો દુરજ્જાં એની શોધક છે. એક વેળા તેણે પોતાના નહાવાના પાણીમાં થોડાક ગુલાબના પુલ નાખી, કેટલાય દહાડા લગી રહેવા દીધા-હદાય લ્લસથી રહી ગયા. પછી તેણે જ્યેષ્ઠ તે પાણીની સપાટી પર તેજ આવી મયું હતું. એ તેલને જુદું કાઢવામાં આન્યું. એજ ગુલાબનું અત્તર.

ગુલાબના અત્તરની શોધે દુરજ્જાંને પ્રતિહાસમાં અનુપમ માન અપાન્યું છે. એ નવા મુગધીદાર પદાર્થ-અત્તરે પ્રગ્નના દિલને કેટલા અંગે બાગ બાગ કરી દીધા હશે. તે નો રહેજો કદી સકાય એમ છે. પાછળથી હિન્દમાં અત્તરનો ઉદ્યોગ આરંભાયો. દિલ્લી, આગ્રા, લખનૌ અને કનૌજ એના મુખ્ય મથકો હતા. એ પાંચ રૂપિયે તોલાના અત્તરથી લઇ, સો અને બસો રૂપિયે તોલા લગીના અત્તરો અદિજ બનતા હતા. છેલ્લી સદીમાં પર્દેથી સેન્ટની આવાલ આરંભાઇ અને એ ઉદ્યોગ મુર્જાવા માંડ્યો. છતાં આજેય, લખનૌ અને કનૌજ અત્તરના મથકો તરીકે વિખ્યાત છેજ.

ગમે તેવા ઉત્તમોત્તમ પ્રકારનું સેન્ટ હોય, પણ તે અત્તરની બરોબરી કરી સકતું નથી. ખુશોતી મિઠાશ, તાઝગી, દઝલપણ અને બસક એ અત્તરના એવા ગુણ છે, જેની બરોબરી કામ માંગેજ કરી સકશે.

અત્તરની લોકપ્રિયતા બોલી થવાનાં કારણ એ છે: (૧) અત્તરોની મેંધી કીમત

અને સરસા સેન્ટની હરિકાઇ તથા (૨) અતરોની હલકી આત. પહેલાં દાખલામાં તો એટલુંજ શક્ય છે કે, અત્તરોની લોકપ્રિયતા સાચવવા અને વધારવા માટે બને તેટલા બોજ નફે તેનું વેચાણ કરાય. બીજા દાખલામાં, એ હકીકત છે કે લોબી વેપારીઓ સરસે ભાવે માલ વેચવાની લાલચમાં ખરા અત્તરોમાં બીજા તેલોની મેળસેજ કરી, તેના સરસ માલને બરબાદ કરી મુકે છે. એજ કારણે તે અપ્રિય થાય છે અને છેવટે પ્રગ્ન-મત સેન્ટની તરફ ઘળવા માંડે છે.

[૧]

ગુલાબ

૧-પહેલાં ૧૬ ઓંસ સંદલનું તેલ લઇ એક વાસણમાં ભરી, અર્ધા કલાક લગી 'વોટર બાથ' પર ગરમ કરો. પછી ૪ ઓંસ ગુલાબના પુલની એક સરખા રંગની (ડાંખ-બીઓ કે ઝાડના પાંદડા ન હોય તેવી) પાંદડીઓ લઇ, ધુળ વ. સાફ કરી, પેલા ગરમ તેલમાં નાખી, ઢાકણ ઢાંકી એક કલાક લગી રહેવા દો. પછી તેમાંથી પાંદડીઓ નીચોવી નીચોવીને કાઢી લઇ ફરી વાર તેજ તેલને 'વોટર બાથ' પર અર્ધા કલાક લગી ગરમ કરો, પછી તેને નીચે ઉતારી તેમાં તરતજ બીજા ૪ ઓંસ ગુલાબના પુલની એક સરખા રંગની તાઝી પાંદડીઓ (પ્રથમની વપરાયતી નહિ) નાખી વાસણ બંધ કરી, એક કલાક લગી રહેવા દો. પછી ફરી વાર પાંદડીઓ તેમાંથી નીચોવીને કાઢી લઇ, તેલને અર્ધા કલાક લગી 'વોટર

બાથ’ પર ગરમ કરી, ફરી તેમાં તાઝી ચુનાળના પુલની પાંદડીઓ ૪ ઓંસ નાખી વાસણ બંધ કરી, એક કલાક લગી રહેવા દો. પછી તેને નીચેની લઘ, અત્તરને સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી, એક માસ લગી તડકામાં રાખી મુકો.

૨-એકસરખા રંગના ચુનાળના પુલ લઘ, તેમાંની ડાંખડીઓ, પુણ વ. ફર કરી, પુલની પાંદડીઓ છૂટી પાડી લો અને એક વાસણ લઘ, તેમાં તળિયામાં એ પાંદડીઓનો અર્ધો ઇંચ ભડાઇનો થર જમાવી, તેની ઉપર સાફ કપડાનો એક મ્હોઠો કટકો-જેને પેલા વાસણના ગાળાના કિનારે ચાળતાં ચાર પડ થાય તેવો-લઘ, તેને વાળી ચાર પડ કરી, સંદલના તેલમાં ગરાબર ભેળી, તે તેલવાડો કટકો પાંદડીઓના થર પર મુકવો. એ પ્રમાણે પ્રથમ ચુનાળના પુલની પાંદડીઓનો અર્ધો ઇંચનો થર અને તેની ઉપર સંદલના તેલમાં ભેળેલો ચોવડો કપડાનો કટકો મુકતા જઈ, દરેકના સોળસોળ થર કરવા. પછી વાસણનું ઢાંકણ બંધ કરી, બંધ વાસણને પંદર દહાડા લગી તડકામાં રાખી મુકો, ઉપરે પાંદડીઓ અને કપડાના કટકોઓને દ્રાવ્ય નીચેનીને બધું અત્તર કાઢી, એક સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી લેવું અને તે બંધ શીશી એક માસ લગી તડકામાં રાખી મુકવી.

૩-ઉત્તમ જાતના લાલ ચુનાળના પુલની સ્વચ્છ પાંદડીઓ ૧ રતલ લઘ પહોળા મોઢાની સ્ટોપડ શીશીમાં નાખી, તેમાં ૩૦ ગ્રેન બે-ગ્રેઇઝ ઍસિડ અને ૧ રતલ સંદલનું તેલ નાખી શીશી બંધ કરી, ત્રણ દહાડા લગી તડકામાં રાખી મુકો. પછી ચુનાળના પુલની બીજી પાંદડીઓને દ્રાવ્ય નીચેનીને કાઢી લઈ ફેંકો દો અને બીજી તાઝી સ્વચ્છ પાંદડીઓ ૧ રતલ લઘ, તેજ તેલમાં નાખી, તેજ શીશીમાં બંધ કરી. ફરી વાર તેને ત્રણ દહાડા લગી તડકામાં રાખી, અઝાઉ પેંઝ

બીજા વેલી પુલ-પાંદડીઓ નીચેની કાઢી, નવી પુલ-પાંદડીઓ નાખો. આ પ્રમાણે કુલ સાત વેળા તાઝી તાઝી પુલ-પાંદડીઓ ઉમેરી, દરેક વેળા તેને તેજ તેલમાં ત્રણ દહાડા લગી બંધ શીશીમાં તડકામાં રાખી, દરેક વાર પુલ-પાંદડીઓને નીચેનીને કાઢી લેવી. છેવટે, સાતમી વાર પુલ-પાંદડીઓ કાઢી લેનાં, બચેલું તેલ તે, ઉત્તમ પ્રકારનું અત્તર છે.

૪-આ પ્રયોગદ્વારા બનતું ચુનાળનું અત્તર સૈધી કીમતી ગણાય છે. એક નોંઝો અત્તર બનાવવા માટે ૮૦,૦૦૦ થી ૧,૦૦,૦૦૦ ચુનાળના પુલની સુરત પડે છે. એ અત્તરને “ચુનાળની રૂઢ” કહીને પણ વેચે છે. તે ઘણું જ મોંઘું હોવાથી સામાન્ય રીતે વેચાતા અત્તરો ઉપરના ત્રણ પ્રયોગોમાંના કોમ પણ એક દ્વારા બનાવેલા હોય છે.

એક સાફ મારી, એનેમલ વા ચીની કે કાચનું વાસણ લઘ, તેમાં તાઝા અને સ્વચ્છ ચુનાળના પુલની પાંદડીઓ ભેળતા પ્રમાણમાં નાખો અને તેની ઉપર, નેની સપાટીથી એકાદ એ ઇંચ વધુ લગી આવી રહે તેટલું વર્પાઈતું વા ઝરાનું સ્વચ્છ પાણી (જે તેડું પાણી ન મળે તો પછી ડિસ્ટીલ પાણી વાલશે) નાખી, વાસણની ઉપર કપડું ઢાંકી એથી ખૂલ્લી જગ્યામાં એક અલ્વાડિયા વા તેથી વધુ મુદત લગી રાખો કે જેથી ત્યાં તડકાની મરમીએ તે ગરમ થઈ સકે. ત્રણ વા ચાર દહાડા પછી ઝાની પાણીની સપાટી પર તેલ જેવો પદાર્થ તરી આવશે. જે બોળે દહાડે છારી જેવો થઈ જશે. જેમ જેમ એ તેલ અર્ધોત અત્તર પાણી પર આવતું જાય તેમ તેમ, દરરોજ રૂના પુમડા વા પંખીના પૂંછા વડે તેને ત્યાંથી કાઢી, શીશીમાં ભરી રાખવું. જ્યોતે અત્તર પાણી પર તરી આવતું બંધ થાય ત્યારે પ્રયોગ ખસાસ થયો જાણવો.

શીશીમાં ભરેલું તેજ યા અત્તર એ
ખડું અત્તર છે.

[૨]

કેવડા.

કેવડાના પુલના પરાગ તંતુઓ ૧ રતજ
અને કેવડાની કુમળી કુંપળો ૨ રતજ લઇ,
પાદ્મીઓનો ઝીણો ખીમો ઝેવો કરી,
ચીનીની બરણીમાં નાખી તેમાં બે રતજ
સંદલનું તેજ ઉમેરો, પછી નેનું મોઢું બંધ
કરી, એક માસ લગી તડકામાં રાખી મુકો.
છેવટે દખાવી નીચોવીને બધું અત્તર કાઢી લઇ
રોપડ શીશીમાં ભરી એક માસ લગી ફરી
વાર તડકે રાખી મુકો.

[૩]

ચમેલી.

ચમેલીના તાઝા ડાંખણ વગરના પુલ
૫ રતજ લઇ, એક સાફ બરણીમાં નાખી
તેની ઉપર ૧૫ ટ્રેન બેન્ઝોઇક એસિડ છાંટી
બરણીને બંધ કરી, ૨૪ કલાક લગી રહેવા
દો. બીજો દહાડે ૨૪ ઓંસ સંદલનું તેજ
બરણીમાં રેડી, તેને બંધ કરી ૨૦ દહાડા
લગી તડકામાં રાખી મુકો અને પછી પુલને
નીચોવી નીચોવીને અત્તર કાઢી લઇ, રોપડ
શીશીમાં ભરી, એક માસ લગી દરરોજ રાત્રે
સાંજનમમાં રાખી મુકો.

[૪]

ચંપા.

ચંપાના પુરા ખીમેલા પુલ નંગ ૫૦૦
લઇ, એક બરણીમાં ભરી તેની ઉપર ૧૫
ટ્રેન બેન્ઝોઇક એસિડ છાંટી અને ઉપરથી
૨૪ ઓંસ સંદલનું તેજ રેડી, બરણી બંધ
કરી, એક માસ લગી બરણીને દરરોજ
દિવસે તડકામાં અને રાત્રે સાંજનમમાં રાખી
મુકો. પછી પુલને નીચોવીને અત્તર કાઢી
લઇ, રોપડ શીશીમાં ભરી, પંદર દહાડા
લગી તડકે રહેવા દો.

[૫]

કાંટાલી ચંપા.

કાંટાલી ચંપાના તાઝા પુલ નંગ ૧૦૦
લઇ, બે રતજ સંદલના તેજમાં નાખી, બેઉને
‘વોટર બાથ’ પર મૂકી, અર્ધ કલાક લગી
ગરમ કરી, પછી તેને ૨૪ કલાક લગી ઠરવા
દો. ત્યાર પછી તેજને ગળણીમાંથી ગાળી,
તેજમાંથી પુલને ખૂબ નીચોવીને કાઢી લઇ,
ફેંકી દો અને બીજા તાઝા પુલ નંગ ૧૦૦
લઇ, તેજમાં ભોંજવી, અર્ધ કલાક લગી
‘વોટર બાથ’ પર ગરમ કરો. પછી તેને ફરી
વાર ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દઇ, પુલ નીચોવી
કાઢી ફેંકી દઇ, ફરી વાર તાઝા પુલ ૧૦૦
ભોંજવી, બધ વાસણને મેળા દહાડા લગી
દિવસે તડકામાં અને રાત્રે સાંજનમમાં રાખી
મુકો. છેવટે અત્તરને ફિલ્ટર પેપરમાંથી ગાળી
લઇ, પુલને નીચોવી ફેંકી દો અને અત્તરને
રોપડ શીશીમાં ભરી એક માસ લગી
તડકામાં રાખી મુકો.

[૬]

ઝડુરી ચંપા.

ઝડુરી ચંપાના પુરા ખીમેલા તાઝા
ડાંખણ વગરના પુલ નંગ ૪૦૦ લઇ,
ચીનીની બરણીમાં ભરી, તેની ઉપર ૧૫
ટ્રેન બેન્ઝોઇક એસિડ છાંટી, ઉપરથી ૨૪
ઓંસ સંદલનું તેજ રેડી બંધ બરણીને પંદર
દહાડા લગી તડકામાં રાખી મુકો. છેવટે
પુલને નીચોવી અત્તર કાઢી લઇ રોપડ
શીશીમાં ભરી એક માસ લગી દિવસે તડ-
કામાં અને રાત્રે સાંજનમમાં રાખી મુકો.

[૭]

ડોલન ચંપા.

પહેલાં ડોલન ચંપાના તાઝા અને
ડાંખણ વગરના પુરા ખીમેલા પુલ નંગ
૨૦૦૦ મેળવો. પછી માટીના એક મોટા
વાસણમાં ૨૦ રતજ પાણી નાખી, તેમાં ૨

ફૂલ શુરોખાર ઉમેરી ખૂબ દલાવો. ત્યાર પછી, તેમાં ફુલ નાખી, ધીમેથી કાળજીપૂર્વક તરખોળ કરી, એ વાસણુને એક ખૂલ્લી જગામાં રાખી મુકો. સાત દહાડા પછી પાણીની સપાટીએ તેલની ઊંચી જેવી બાજરો, તેને પીછાં વડે સંભાળપૂર્વક કાઢી લઇ, સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી રાખો. જ્યારે બહુ અંતર એ પ્રમાણે કાઢી મુકો ત્યાર પછી પેલી સ્ટોપડ શીશીને બંધ કરી, એક માસ લગી દિવસે તડકામાં અને રાત્રે શબનમમાં રાખ્યા કરો.

[૮]

નાગ ચંપા

નાગ ચંપાના તાઝા ફુલ ૨ રતલ અને સંદલનું તેલ બે રતલ લઇ, બેઉને એક વાસણમાં મૂકી, વાસણ બંધ કરી અર્ધા કલાક લગી ‘વોટર બાથ’ પર ગરમ કરો. પછી તેને ઉતારી લઇ, ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દો અને ત્યાર પછી ફુલને નીચોવીને બહુ તેલ બહુ કાઢી લઇ, તેમાં ફરી વાર નાગ ચંપાના તાઝા ફુલ ૨ રતલ નાખી, વાસણ બંધ કરી, અર્ધા કલાક લગી ‘વોટર બાથ’ પર ગરમ કરો. પછી વાસણ ઉતારી લઇ, પેંદર દહાડા લગી ઠંડી જગ્યાએ રહેવા દઇ, છેવટે ફુલોને નીચોવી, કાઢી ફેંકા દો અને અંતરને સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી, એક માસ લગી રોઝ દિવસે તડકામાં અને રાત્રે શબનમમાં રાખી મુકો.

[૯]

હિના

પહોળા મોઢાની સ્ટોપડ શીશીમાં ૪ ઑંસ હિનાના તાઝા ફુલ નાખી, ઉપરથી ૧૫ ગ્રેન બેન્ઝોઇક એસિડ છોટો અને ત્યાર પછી તેમાં ૨૦ ઑંસ સંદલનું તેલ નાખી શીશી બંધ કરી, ૧૬ દહાડા લગી તડકામાં રાખી

મુકો. પછી ફિલ્ટર પેપરદ્વારા તેલ ગાળી લઇ, તેજ તેલમાં તાઝા ફુલ ૬ ઑંસ ઉમેરી, શીશી બંધ કરી, એક માસ લગી તડકે રાખી મુકો અને છેવટે ફરી વાર અંતરને ફિલ્ટર પેપરદ્વારા ગાળી, સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી રાખો.

[૧૦]

મુશક હિના

૬ ગ્રેન કરતુરી લઇ, સદગ સંદલનું તેલ ઉમેરી ખૂબ ખરલ કરી લો. પછી તેમાં બીજું એટલું સંદલનું તેલ ઉમેરો કે, પ્રયોગ દરમિયાન સંદલના તેલનું કુલ પ્રમાણ ૧૨ ઑંસ થઇ જાય. બેઉ તેલોને ખૂબ મેળવી, પહોળા મોઢાની સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી, તેમાં ૮ ઑંસ હિનાના તાઝા ફુલ નાખી, શીશી ખૂબ દલાવી, મોઢું બંધ કરી એક માસ લગી રહેવા દો. પછી અંતરને ફિલ્ટર પેપર દ્વારા ગાળી લઇ, સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી રાખો.

[૧૧]

શુભ્રહી

એક વાસણમાં બે રતલ શુભ્રહીના તાઝા ફુલ અને ૨ રતલ સંદલનું, તેલ નાખી વાસણ બંધ કરી, ‘વોટર બાથ’ પર ૨૦ મિનિટ લગી ગરમ કરી, ૧૨ કલાક લગી ઠરવા દો. પછી ફુલોને નીચોવી કાઢી બીજા તાઝા ફુલ ૨ રતલ નાખો, ફરી તેલને ‘વોટર બાથ’ પર ૨૦ મિનિટ લગી ગરમ કરી, ૧૨ કલાક લગી ઠરવા દો. એ પ્રમાણે સાત વાર તાઝા તાઝા ફુલ બાંજવી, ગરમ કરી, ઠરવા દીધા પછી, સાર્થા છેવટે ફુલોને નીચોવી કાઢી, બહુ અંતર સ્ટોપડ શીશીમાં ભરી લઇ, એક માસ લગી દિવસે તડકામાં અને રાત્રે શબનમમાં રાખી મુકો.

[અપૂર્ણ]

સિનેમા સ્લાઈડ

એક સરલક છુનર

[Photography Made Easy પદ્ધતી]

સિનેમા સ્લાઈડ કિંવા સેન્ટર્ન સ્લાઈડ જનાવરી અત્યંત મુશ્કેલ પણ નથી, તેમ તે સાચ સરળ પણ નથી. સાધનોની ચોખ્ખાઈ, દાયતી ઝડપ, અદ્ધરસઃનિયમ-પાલન, અતુટ ધીરજ અને કાળજી એ, એ માટેની ખુશી-ગતો છે. એક યા એ વેળા 'સ્લાઈડ' બરાબર ન જાને તો નિરાશ થવું ન જોઈએ. ફરી ફરી પ્રયોગો થાણુ રાખવા જોઈએ.

૧, પહેલાં જે ચિત્ર ચા લખાણની 'સ્લાઈડ' જનાવરી હોય તે ચિત્ર ચા લખાણની જગી, સામાન્ય રીતે પાડે છે તેમ પાડી લઈ, નેગેટીવને ઘોઈ, લુદો રાખે. ચિત્ર એવું પસંદ કરો કે તે 'સ્લાઈડ'ના કદમાં-'સ્લાઈડ'નું સેન્ટર્ડ કદ ૩૩" x ૩૩" છે-બરાબર આવી રહે, અત્યંત ધીમ ન થાય, દેખાવમાં આઈ લાગે. લખાણ હોય તો તેનેય પહેલાં ફોઈમ પેપર પર કાળી સાલી પડે, ડિઝાઇન બનાવે છે તેજ પ્રમાણે લખી પછી તેની જગી પાડો. લખાણ પણ એકદમ ધીમ ન થાય તેની કાળજી રાખો. વળી 'સ્લાઈડ' જનાવવા માટે દરદરમેશ ઉત્તમ નેગેટીવન પસંદ કરો. જાંખા, અત્યંત કાળાચ પડતા યા બીજી રીતે જામેલા નેગેટીવ લઈ, નકામા પ્રયોગ કરવાની તાલમ કરવી જોઈએ નહિં.

૨, દરે નેગેટીવને ડાઈ રૂમમાં લઈ જવ. ત્યાં પ્રથમથી એક રકાળીમાં 'દાયડોફિવનોનનું' ૧

૧ દાયડોફિવનોનના ટેપરોપરનો તુરખો આ છે :

- (અ) દાયડોફિવનોન ૧૫ મેન, મેટાપાઈસ-કાર્બો એક પોટાસ ૨૫ મેન, ડિસીટર પાણી મિશ્રણ ૪ એંસ અને તે '૧૨૩'.
- (બ) મમિનિટ એક પોટાસ ૧ એંસ, કાલોનેટ એક પોટાસ ૧ એંસ, ડિસીટર પાણી મિશ્રણ ૪ એંસ અને તે '૧૨૩'.

વાપરી નેગા. મિશ્રણ આ જા એંસ અને નિપજુ ૫ ૧૧ એંસ સહ મેચવું

ટેપરોપર એ એંસ કાઢી રાખો. બીજી રકાળીમાં દાયડો બાયર પણ કાઢી રાખવું.

૩, દરે ઇન્ફોર્ડ યા પેટેન્ટની રસો પોષ્ટ લઈ, તેના એકસપોસર માટેની ચમ-નાઓ પોષ્ટના બાકસ પર બરાબર વાંચી જવો. દરેક પોષ્ટ માટે લુદા લુદા વકન અને બીજી ચમનાઓ હોય છે, માટે તેજ પ્રમાણે બરાબર અમલ કરવો જોઈએ. પછી પોષ્ટને સંભાળપૂર્વક પ્રિન્ટીંગ દેહમાં નેગેટીવ સાથે સામાન્ય રીતેજ મૂકી, દેહમ જાંખ કરી, બત્તી આગળ લઈ જઈ, પોષ્ટના બાકસ પર લખેલી ચમના પ્રમાણે બત્તીથી તેડે દર રાખી, તેડવાન વકન લઈ બત્તીની રચના દેહમ પર પડવા દો. (એમાં બત્તી માટેનો વકત અગુમવથી બરાબર જાણીશો. કારણ બાકસ પર લખેલો વકત અમુક ફેન્સ પાપ-રતી બત્તી માટે હરી-તમારી બત્તી તેથી ન હોય તે વકનમાં વધપડ કરવી ખુશી થઈ પડશે. એ સમજી સકાય એમ છે.)

૪, પ્રિન્ટીંગ દેહને મુકરર વકન લગી બત્તીના પ્રકાર આખર પછી, તેને તરતજ પાછી અંધારામાં લઈ જઈ, દેહમ ખોલી પોષ્ટ કાઢી, અગાઉથી તૈયાર રાખેલી ટેપ-લોપરની રકાળીમાં નાખી, સામાન્ય રીતેજ પોષ્ટને ટેપરોપ કરી સો. અલબત્ત, આ વેળા તમે સદજ વધુ રચનાની સાજ લઈ સકો છો. કારણ કે 'સ્લાઈડ'ની પોષ્ટ બીજી ફોટોમાઈક પોષ્ટો પેટે અત્યંત 'મેન્સીટિવ' હોતી નથી. એટલે કે, તેની ઉપર સદજ વધુ

૧ 'દાયડો બાયર' સેન્ટર્ડ આથે કા તેજ જુ. તરતજ માત્ર એટલે કે, સામાન્ય રીતે પોષ્ટ રીઝ જેટલા પ્રમાણમાં એ વાપરવું જુની દોષ તે કરતા ભમણા પ્રમાણમાં આ 'સ્લાઈડ'ની પોષ્ટ માટે વાપરવું

સ્વચ્છતાની કશી નોંધવાપાત્ર અસર થતી નથી. પણ એ વિષેય, હદ કુદાયથી ન બેઠએ. હુંકમા, પેષ્ટને ઉવસોપ કરી લો. એ દિવા દરમિયાન તમારી આંખો પેષ્ટ પરથી બિંદુલ ખસેડતા નહિં. જ્યારે જીવી પેષ્ટમાં બરાબર દેખાવા લાગે કે ઉવસોપિંગની દિવા ખલાસ થઇ સમજે અને પેષ્ટને વધુ વાર મિશ્રણમાં રાખે નહિં.

૫, ઉવસોપ થયેલી પેષ્ટને પ્રથમ ધોઈ તરતજ ‘હાયપો આય’માં નાખી, એ મિનિટ લગી રહેવા દો. પછી એ મિશ્રણની રકાશીને પેષ્ટને તેમાંજ રહેવા દઇ-ડાઈ રમતી જહાર ખૂબ પ્રકાશમાં-આ તરફ ખૂંસા પ્રકાશમાં પેષ્ટ લઇ જવાથી કમું નુકસાન થશે નહિં-સાફ જાય અને ત્યાં પેષ્ટને તપાસો. જેમ જેમ તે સાફ થતી જશે તેમ તેમ જીવી રૂપ દેખાશે અને તમે જીવી બરાબર પડી શકો નહિં, તે કહી સકશો. જો તેમાં કશો ખામી હોય તો, બિંદુલ છે કે નહીં પેષ્ટ લઇ, ફરી વાર પ્રિન્ટ કરો. જમડેની પેષ્ટ બાગેજ મુદ્દારી સકાય છે અને તે પણ કારીગર મજૂર હોય તોજ. અત્યંત સદજ ખામી હોય તો તે ‘સ્લાઇડ’ને રંગીન અનાવાતાં છુપાઈ જવાનો સંભવ છે.

૬, જ્યારે તે ‘ફિક્સ’ થઈ ચૂકે કે, તેને અર્ધા કલાક લગી ચાલુ વહેતા પાણીમાં ધોઈ લો. આ, ચરદીની મવસમ માટે. એ ગરમીની મવસમ હોય તો, પેષ્ટને પ્રથમ ફટકડોના મિશ્રણમાં પાંચ મિનિટ લગી બેસાડી લો, જેથી પેષ્ટની ફિલ્મ કડક થઇ જાય. કારણ કે સ્લાઇડની પેષ્ટની ફિલ્મ ગરમીમાં ધણીજ તરાથી ઉખડી જાય છે.

૩ એક આસમા સ્વચ્છ પાણી લઇ તેમાં આગળી સહે તેટલી વધુમાં વધુ ફટકડી આગળાવતી જ્યારે વધુ ફટકડી આગળતી બંધ થાય ત્યારે મિશ્રણ ગાળી લઈ, સાચી રાખડું અને સુરક્ષિત વેળા વાપરવું.

ત્યાર પછી એવેય વહેતા પાણીમાં ધોઈ લો અને ધુણ કે કચરો ન લાગે એવા કેમ્ફે મૂકી, કુદરતી રીતે જ સુકાઈ જવા દો. કાંઈ પણ અકુદરતી રીતે સુકવવાની ભૂલ કરી કરશો નહિં. તેમ કરવાથી તે ખગડી જશે.

૭, આમ પેષ્ટ તૈયાર થયા પછી હવે ‘માઉન્ટીંગ’ની દિવા બાકી છે. એ માટે-

(અ) પેષ્ટના માપના સાદા કાચ (Cover

er Glasses)-એટલે કે, સવા ત્રણ ઈંચ પહોળા અને સવા ત્રણ ઈંચ લાંબા સમથોરસ કાચ (આ કાચ ખરાબમાં કાચવાલાની દુકાનેથી ખરીદી સકશો. પાછળા હોય તો તમારી પાસે જે જીવી પાડવાની ખગડેલી પેષ્ટના નકાશી પડી હોય તેમને ધોઈ, તેમની ઉપરની જીવીની ફિલ્મ દૂર કરી, એ સાદી પેષ્ટને માપ-સર કાપી, આ કામમાં લઇ સકશો) ચોડાક,

(બ) કાળા ત્વડા કાગળ વા કપડાની ચુંદર લગાડેલી પડી (Black Binders)નો બાકસ એક અને

(ક) એક તરફ કાળા વા એક તરફ કાળા અને બીજી તરફ સફેદ એવા જુદી જુદી તરફના Maskનો બાકસ એક

એટલી ચીજો જોઈશે જાણી પહેલાં ‘સ્લાઇડ’ની એકે બાજુએ ખાસ કરીને ફિલ્મવાળી બાજુ-પર ધુણ લાગી હોય તેને રૂની, નરમ માદલી વડે સાફ કરો. પછી પેલા જીવન કાચનીર એકે બાજુએ બરાબર સાફ કરી લો. ત્યાર પછી છંછા હોય તેના તરફનો Mask રક્ષણ પર મુકી, તપાસો કે તે સુકવાઈ દેખાય સારો લાગે છે, નકામો દેખાય ઠંકાય છે શા નહિં? એમ જુદી જુદી તરફના Maskનો આજમાયશ કરી, પછી જે Mask વધારે જંધબેરતો લાગે ને જુદો કાઢી રાખો. અત્યંત, Mask વાપરવોજ અનિવાર્ય નથી. છંછા હોય તો તે વિનાય સુલાવી સકાય છે અને ખરી રીતે જોતાં, સખાણુવાળો ‘સ્લાઇડ’માં Mask વપરાતોજ નથી.

૮. *Mask* પસંદ કર્યા પછી, તેને 'સ્લાઇડ'ની ફિલ્મમાંની બાજુ પર *Mask*ની કાળી બાજુ રહે તેમ મુકા-એટલે કે, *Mask*ની સફેદ બાજુ ઉપરની તરફ રહેલી જોડાએ. જો *Mask* બેઠે ગરફ કાળા હોય તો પછી એ ધિમે કશું કહેવાતું રહેશે નહિ. *Mask* ન વાપરવો હોય તો પણ કંઈ કરવાનું નથી. દરે તેની ઉપર પેસો સાદો કાગ મુકી બેઠો મેગની પણ વાર રોખી મુકા.

૯. દરે પેસી કપડાની યા કાગળની કાળી પટ્ટી લઈ, બેઠે નરફ બોજવી, એક નકામા વર્તમાનપત્ર ઉપર 'ક'બાજુમાં ફેલા-ગીને એવી રીતે મુકા કે તેની મુદરવાળી બાજુ ઉપરની તરફ રહે. દરે પેસી 'સ્લાઇડ' અને તેની સાથેના *Mask* અને તેની ઉપરનો કાચ-જો *Mask* ન વાપરવો હોય તો માત્ર 'સ્લાઇડ' અને તેની ઉપરનો કાચ-જો અગાઉથી ચારે તરફની ધારો મેગની શપ્થો છે તે લઈ નેમની ધાર પેસી પડીના એક છેડે તેની પહોળાઈની વચ્ચે વચ્ચે મુકી ચોરી જાય તેમ સદજ દખાવી, પછી 'સ્લાઇડ'ને બીજી તરફ ફેરવે કે બીજી તરફની ધાર પર પણ પટ્ટી ચોટ. એમ અને ચારે તરફ ફેરવી, ચારે તરફ પટ્ટી ચોટાડી પછી સમાજની ઉપાડીને. પડીની જે ધાર 'સ્લાઇડ'ની બેઠે બાજુએ જાયત રહી હોય તેને કાગળપૂર્વક દખાવીને 'સ્લાઇડ' પર ચોટાડી દો. એમાંવ ખાસ કરીને ખૂબી પર ઘણીજ સકાઈથી પડીની ધારનો ખૂણો બનાવી ચોટાડો.

૧૦. દરે 'સ્લાઇડ' તૈયાર છે. તેની પડીને સુકાવા દે. જો એમજ સાદી કાળી-સફેદ રાખવી હોય તો દરે કશું કરવાનું નથી. ખુશીથી એને વાપરી સજા છે. પણ જો એને રંગ કરવો હોય તો એ છેવટનું અંત ધાઈજ અગાઉનું, મુશ્કિલ અને કારી-ગરની દખાવી કસોટી કરતું કામ બાકી છે.

૧૧. રંગ કરવા માટે સરળ રીત એ છે કે પ્રથમ બેઠાએ એવા *Shade*ના

એનીલાઇન (વોટર કોલરબોર્ડ) રંગ મેગની લેવા. (લાખવાં રૂપે, પેલ મોસ, બાઉન, સ્ટ્રોબેરી, જલુ, અંમરાડ ગ્રીન, પિંક, ચોરેન્જ, વાયોલેટ વગરનું). પછી એક આંશ્યા શાશીઓ લઈ, તેમાં થોડાક ગ્રેન કાઢ પણ એક રંગ નાખી, તેમાં ઉકળતું પાણી ભરી, શીશીને થોડીવાર રાખી મુકવી. રંગ એગળી જતાં તપાસવો. જો થેરા હોય તો વધુ પાણી, જો ફિકા હોય તો સદજ વધુ રંગ ઉમેરવો. એમ બધા રંગ. પ્રવાહી બનાવી લેવા અને ઝુરડત વેળા, 'સ્લાઇડ'ને જે ત્રણ મિનિટ લગી સ્વચ્છ પાણીમાં બોજવી, પછી સંભાળપૂર્વક પાણી લુછી નાખી, જિંટના વાળના અસ વડે જે તે રંગ લઈ, સ્લાઇડ પર લગાડવો. બેશક, એ કામ અનુભવ અને અને કાળજીનું છે. કયો રંગ કયાં વાપરવો (જેમકે, વાદળા માટે હલકા જલુ રંગ, ગ્રીન પાન માટે થેરા લીસો રંગ વ.) તે સમજવા માટે રંગીન ચિત્રો યા તૈયાર 'સ્લાઇડો' જોઈ લેવી એક રંગ લગાડવા પછી, 'સ્લાઇડ'ને સુકાવા દેવી અને રંગ સુકાય પછીજ બીજો રંગ લગાડવો.

૧૨. 'સ્લાઇડ'ને રંગીન બનાવવાની એક બીજી સરળ રીત પણ છે. ને વડે માત્ર સફેદ અમીન અને કાળા અક્ષરને બદલે રંગીન અમીન અને કાળા અક્ષર બનાવી સકાય છે. કાંઈ અમુક લાગ રંગીન બનાવી સકાતો નથી આખી સ્લાઇડજ રંગીન બને છે. જો રીત એ છે કે, જોડાએ તેવો પીળા, સોનેરી, લીલા, લાલ, જલુ કે બાઉન રંગનો કાચનો કડું "X"કડું નો કટકો લઈ, પેરા લગાં જલાવવા પ્રમાણે સાદા કાચ (Cover Glass) ને બદલે 'સ્લાઇડ' પર એ રંગીન કાચ મુકી, પછી બાજીની ફિલ્મો કરી લેવી (ફેર ફેલા સાદા કાચને બદલે રંગીન કાચ મુકવાનોજ). અને જ્યારે 'સ્લાઇડ' તૈયાર થઈ રહે કે રંગ લગાડવા વિનાજ વાપરવી. રંગીન કાચનો ઉપયોગ થયો હોવાથી તે રંગની અમીન અને કાળા અક્ષરો દેખાશે.

મેલ્યુલોઝ કિંવા કચકડાને છીપ, આમટું, પરવાળા ઈંચાદિ કેટલીયે વસ્તુના બદલામાં પાપર-રવામાં આવે છે. કાચી દાંતની નકલ તરીકે પણ એની મોઝના બનુનું સફળ થઇ છે. આ પદાર્થ જલ્દી સળગી ઉઠે એવો દેવાઇતાં ઘડમણમાં, કાપતી વખતે, સમારતી વખતે કે

મેલ્યુલોઝ

અર્થાત

કચકડું

આકાર આપતી વખતે સળગી જતો, રૂટતો ફાટતો કે ઘસકા કરતો નથી. એ પદાર્થ એટલો બધો નરમ પ્રકારનો હોય છે કે $35^{\circ}C$ ડિગ્રીના તાપમાં ઓગળાવી સકાય છે. એથી સાધારણ રીતે એને ઉકળતા પાણીમાં કે આકાર આપવા માટે પોલ્યવલા "રેસિન-ટેબલ" ઉપર ગરમ કરવામાં આવે છે. જાત જાતનાં રમકડાં, પાળ ઓળિયાની કાંસડાઓ, છરી, અધુના કાયા, કાસર, પ્લાસ્ટા, ગાકસ, પિયાનોની માતી ઇત્યાદિ અસખ્ય વસ્તુઓ કચકડાની બને છે.

કચકડાની બનાવટમાં મુખ્ય વસ્તુઓ એ છે: "નિટ્રો મેલ્યુલોઝ" (Nitro-Cellulose Or Pyroxylin) અને કપુર. કચકડાની પ્રથમ શોધ ઇ. સ. ૧૮૧૦માં એલેક્ઝાંડર પાર્કેસે કરી અને એ પછી ૧૮૬૯માં 'નેપાઈ'ના કાપાટ બધમે. નિટ્રો મેલ્યુલોઝ અને કપુર આ બંને વસ્તુઓને ગરમી આપી, એક એક બેરે દળાવી, એકબે અને એકબેમ કરવાથી એક ત્રીજ પારદર્શક વસ્તુ ઉત્પન્ન થાય છે. જેને કચકડું કિંવા મેલ્યુલોઝ !

૧

કચકડામાં જે 'નિટ્રો મેલ્યુલોઝ' પાપરવામાં આવે છે એ સ્પીકલુ કાગળો (Tissue Papers) માંથી લેવામાં આવે છે. ૫ ભાગ મધકતો તેજાળ અને ૨ ભાગ યુરાનાઈટો તેજાળ લઈ, ૨૦ ભાગ પાણીમાં મેળવી, એ

મિશ્રણમાં ૧૦૦ ભાગ કાગળો નાખી $30^{\circ}C$ ડિગ્રીની ગરમી આપવાથી નિટ્રો મેલ્યુલોઝ ઉત્પન્ન થાય છે. પછી એને તેજાળમાંથી કાઢી, સારી પેઠે ધોઈ તેજાળ દુર કરી ઉપરોક્ત ગમાં લેવામાં આવે છે.

બનાવટ વેળા, નિટ્રો મેલ્યુલોઝ ૫૦ ભાગ (વજનથી) ૫

ભાગ આઈસોલેટ, ૧૦૦ ભાગ કપુર (માપથી) અને ૨૮ ભાગ કપુર (વજનથી) લઈ, એમાં બેમએ તેવો રંગ મેળવી, Kneading Machine મારફતે એકરસ કરવામાં આવે છે. આ કિંવા પછી જે કચકડું તૈયાર થાય છે એને સ્ટેન્ડ તપાવેલા દોઝરો વચ્ચે લઈ એના બંડાં ૫૬ બનાવવામાં આવે છે અને એને $35^{\circ}C$ ડિગ્રીએ તપાવેલા "દાઇસ્ટ્રિક પ્રેસ"માં દળાવી નક્કર ચોરસના રૂપમાં બાંધવામાં આવે છે. પછી એમાંથી બેકેએ તેવા ગઠા પા બારીક પેટા બનાવવામાં આવે છે અથવા ખીંચ વંચ મારફતે નાની મોટી નળીઓ બનાવવામાં આવે છે. કચકડું તૈયાર થઈ ગયા પછી એને અમુક દિવસો સુધી $30^{\circ}C$ ડિગ્રીવાળી જગ્યામાં રાખી મૂકવું પડે છે, જેથી એનું અંતરંગ સંપૂર્ણપણે મજબૂત થાય.

૨

પ્રથમ 'નિટ્રો મેલ્યુલોઝ'ને કાગળ બનાવવા માટે વપરાતા 'દોઝેન્ડર' વંચમાં પાણી સાથે ખુબ પીસવામાં આવે છે. પછી એમાંનું પાણી દુર કરી આઈસી જેવા કાણા કાણા-વાળા મોટા વાસણમાં અતિશય દળાણ મારફતે એને બહાર કાઢવામાં આવે છે અને પછી એ પદાર્થમાં ૪૦ થી ૫૦ ટકા કપુર તથા બેકેએ તેવો રંગ મેળવી વંચ મારફતે એકરસ કરવામાં આવે છે. એકરસ થઈ રહ્યા પછી એને

૬૩°C ડિગ્રી સુધી તપાવેલા 'હાઇડ્રોલિક પ્રેસ'માં ભરવામાં આવે છે, જ્યાંની ગરમીથી ઓગળી ગયેલા કપુર સાથે 'નિટ્રો સેલ્યુલોઝ' ફરી એક વાર એકત્વ પામે છે અને કચકડું તૈયાર થાય છે.

કચકડાને જ્યારે મેંઘી વસ્તુઓના બદલામાં વાપરવાનું હોય છે ત્યારે એમાં ખાસ પ્રકારના 'ઊંચા ખનીજ રંગો' મેળવવામાં આવે છે, જેથી દેખાવમાં એ અસલ વસ્તુની પરીગતો કરી સકે.

૩

નકામાં કાગળના કચરાને એક કાચના વાસણમાં પલાળી રાખી, તેમાં સેંકડે ૩ ટકાના પ્રમાણમાં નરમ ગંધકનો તેજાળ અને સેંકડે એક ટકાના પ્રમાણમાં નરમ મુરાખારનો તેજાળ નાખો. જ્યારે કાગળ તદ્દન નરમ મધળા ત્યારે પાણી નાખી દલાવી, ઝીણી ચાળણીમાં મૂકી માવો ભૂંડો પાડી, પાણી કાઢી નાખો. પછી તે માવામાં સેંકડે ૩૦ ટકાના પ્રમાણમાં કપુર મેળવી, ખારીક વાટો. છેવટે 'બોટીંગ પેપર'ના કટકા ૫૨ આ માવાને પાથરી, ઉપર બીજો 'બોટીંગ પેપર' મૂકી, ફરી આ માવો પાથરો. એમ કદનાં કદનાં જેટલો માવો હોય તે બધો પાથરી દઇ, છેવટે ઉપરથી ફરી વાર 'બોટીંગ પેપર' મૂકી, એ આખા સમૂદને હેન્ડપ્રેસમાં મૂકી દળાવો. બધું પાણી તીકળી જઇ 'બોટીંગ પેપર'ના પડની વચ્ચે મૂકેલો માવો સેલ્યુલોઝ (કચકડા)ના પડના રૂપમાં તૈયાર થઇ જશે.

પાછળથી સેલ્યુલોઝને આક્રાહ્યતામાં ૪૮ કલાક સુધી ઓગળી રાખી, છેવટે ૬૬°C ડિગ્રીની ગરમી આપવાથી ઉત્તમ સેલ્યુલોઝ બનશે. ગરમી આપતી વેળા ને સળગી ન ઉડે તેની કાગળ રાખવી.

આમાં બેઘએ તે રંગ મેળવી લેવાથી સેલ્યુલોઝ રંગીન પદ્ય બની સકે છે.

એક પત્થરના વાસણમાં ૨ ભાગ જલદ ગંધકનો તેજાળ અને ૧ ભાગ જલદ મુરાખારનો તેજાળ મેળવો. પછી સગળગ ૧૦૦ ભાગ ૩ લઇ, કાણાવાળી બરછીઓમાં ભરી, જ્યારે તેજાળની ગરમી ૬૦°C ડિગ્રીએ પહોંચે ત્યારે એ બરછીઓ તેજાળના મિશ્રણમાં ડુબાવો. બરછીમાંના કાણાઓમાંથી તેજાળ પ્રવેશી, ફને બીજવશે. પોણા યા એક કલાક પછી બરછીઓને તેજાળના મિશ્રણમાંથી કાઢી લઇ, પાણી વડે ફને ઘોઘ નાખો કે તેજાળની અસર તદ્દન જતી રહે જે એનો બંદ બાકી હોય તો સોડિયમ કાબેનેટના મિશ્રણ યા એમોનિયા વડે ફને ઘોઘ લેવાથી, તેજાળનો અંશ પૂરેપૂરો જતો રહેશે. પછી એ ફને સૂકવી લો. પછી નેને ઝુરરત પુરતા કપુર સાથે 'સોલ્વન્ટ'માં ઓગળાવી, મિશ્ર કરી, બીજામાં ભરી, દખાવી લો.

૫

આ પ્રયોગ કાગળને બદલે બટાટાનો છે

૮ ભાગ ગંધકનો તેજાળ અને ૧૦૦ ભાગ પાણી મેળવી તેમાં સમાય તેટલા બટાટાને બાંધી તેની ઊંચ કાઢીને તેનો લોટો કરવો, પછી ખૂબ વારીને નરમ થાય ત્યારે કોઇ આમૃતીવાળા બીજામાં દાખીને તે લોટો એસાડવો. છેવટે તેને તેમાંથી કાઢી સૂકવી લેવાથી આ પ્રમાણે જુદી જુદી જાતની રંગે તે બીજો બની સકે છે: જેમકે, ગિંચાયતી તંજાકુ પીવાની નળીઓ, કલમદાન, બટન, મારીના ખડીયા જેવા ખડીયા, બરછીઓ, લાકડી તથા છત્રીની મુક, પિક્ચર ફ્રેમો, નકશીવામી વસ્તુઓ દલાદી ઘણી બીજો બને છે. એ પ્રયોગ ખાસ અજમાવવા લાયક છે, તેમજ એમાં મોરી મુંડીની ઝુરરત પણ નથી.

અળશી

બીજ, તેલ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન

[અનુવાદક:—સુરતી]

(ચતાક્રમો આગળ)

આ વાત બાનમાં રાખવી જોઈએ કે માલ ઉપાડનારી કંત્રના કુંદા પડે વહાણ ચા સ્ટીમર પરથી માલ ઉપાડી ટાંકીઓ પર નથી પહોંચાડતા; માલ ચઢાવવા અને ઉતારવાના બંને સ્થાનો પર મજદૂરોની યુરુરત પડે છે. કહુંવાની યુરુરત નથી કે અળશીને બેજથી બચાવવા માટે ટાંકીઓ સુધી રાખવામાં આવે છે.

અત્યેક દિવસોએ એ ઝીણવટ ફાવદામંદ છે કે ટાંકીઓમાંની અળશીનું વજન જણાતું રહે. એ અનુમાન કારખાનાવાળાઓ માટે પણ અત્યંત ઉપયોગી છે કે પ્રતિદિન ટાંકીમાંથી કેટલી અળશી વપરાય છે તે નેમને જણાતી રહે. એ માટે ધનશીલનું વજન મુકરંર કરી, બીનો કુલ અળશીનું આસાનીથી માપ રાખી સકાય છે. ઉત્તમ બનાવટની ટાંકીમાં ધનપટનું માપ લાગેલું હોય છે.

ઉત્તમમાં ઉત્તમ અળશીમાં ઘેરી વા વધારે ખાધ હોય છે. કેમકે પણ ઉપયોગમાં ન આવનારી અળશીની ખારીક ધુળ અને કચરો માલ ઉપાડનારી કળના કુંદાઓના પંખા લગાડવાથી દૂર થઈ જાય છે. એ જાણ અળશીને સંપૂર્ણ રીતે સાફ કરવા માટે 'ફેલેક્સ મેપરેટર' વા સ્વિક્ટરથી સાફ કરવા પડે છે આ કળ દરમિયાન એ જગદ ભુલજ અળશી સાફ કરે છે.

પ્રવૃત્ત કળનો કેવળ એ દિવસજ ઉપયોગ કરવાથી તેજ કાટવા લાઇક પુનતી અળશી તૈયાર થઈ જાય છે અગર મોટરથી કળ ચલાવવામાં આવે તો કમ્પાઉન્ડ મોટર હોવી જોઈએ. અળશીની ખાધનું વેચાણ ન થવાથી તેને ખોળાની સાથે ખોળાની ચક્કીમાં ખીંગી

તેલ કાઢે છે. કપાસના બિનોડોના પેટે અળશીના છોતરા કાટવામાં નથી આવતા, અળશીની એ વાર સ્પષ્ટ કરનારી કળ કબજ ફેલેક્સ મેપરેટર વંચમાં લાગેલી હોય છે. એ કંત્રના બંને લાગોએક સાથે ચલાવવાથી એકી વખતે અળશી એ વાર સાફ થઈ જાય છે. અળશીની ઘણી દલકી મેળવણી-ચોકર અને ભુલુ વગવડ, કળ પર હવામાં કેવળ પંખા ચલાવવાથી આસાનીથી દૂર થાય છે.

અમેરિકાની અળશીમાં જે ખાધ હોય છે, તે કેવળ અળશી સાથે ઉપજનારા બીજા તેમજ દાણાઓની હોય છે, એટલેજ કદી કદી ત્યાંના મીલવાળાઓ બહારથી ખાધ અર્થાત અન્ય પ્રકારના તેમજ બીજા ખરીદી અળશીમાં મેળવ્યા કરે છે. પરંતુ દિન્દમાં તેમ નથી. અર્થાત અળશી બીજા અનાજોની સાથે પાકે છે એટલે અર્ધિની અળશીમાં બીજા તેમજ બીજા સાથે અનાજની પણ ખાધ હોય છે. અર્ધિ નિકામના માટે અળશીના જે સોદા થાય છે તેમાં પ્રથમ પાંચ શેર ખાધ ગેરન્ડીથી સોદા થતા હતા તે સમયે ખાધ દાઘથી ઉપાડવામાં આવતી હતી. આજક કાલમાંથી દસ વા પાંચ ગુણુ પસંદ કરી તેને ઉગારી, તે ગુણેમાં દાઘ નાખી સારી પેટે હેલાવી ખાધ ઉપાડતો હતો પણ હવે કલકત્તામાંથી મુંબઈ જેવો દિરાજ થઈ ગયો છે. હવે દાઘ નાખી ખાધ ઉપાડવામાં નથી આવતી હવે કેવળ ગુણેમાં જોખંડતા જણુ મારી, માત્ર વાસણમાં ગરી ખાધને કસવામાં આવે છે. દિન્દમાં જે અનાજ અને ધૂળ અળશીમાં ભરેલી રહે છે તે તો સંપૂર્ણ ખાધ લેખવામાં આવે છે અને અળશીના મુકાષણ દાણા આદિ જે ખાધમાં

નિકળે છે તેની અર્થ ખાધ મેખાર છે. આજ કાલ અડી સેંકડા ખાધ મેર-નીના મોઢા યાય છે.

અમેરિકામાં અળશી બહુધા પર પૌંકના શુચત દ્વારા સાફ દાઝતમાં ખરીદાય છે. ત્યાં અળશી ખરીદવા ઉપરાંત તેની ખાધ ખરી-દનારો પાસે સ્ત્રી ગય છે અને તેને કાંઈ ચુકાવતું પડતું નથી. એ ખાધનું મૂલ્ય અવશ્ય હોય છે. ખાધની ઉપયોગીતા સમજવાનાજ કારણે વિચારવતમાં (એનાથી તેમની પચદારા વધવાથી) ખાધના રૂપમાં દામ વસત્ત ધાય છે. દિનમાં ખાધ કસવામાં હથેરી ચલા કરે છે. કાંઈક પેટીવાળાને ત્યાં જે લોટમાં પાંચ મણ ખાધ હોય છે તેજ લોટમાં જીભને ત્યાં મેંકડે સાત મણથી નવ મણ મુધી જોવામાં આવી છે. એટલેજ જે પેટીઓમાં ખાધ સામાન્ય કસવામાં આવે છે, તેના લાભ અને ને, પેટીઓમાં ખાધ કીણવટથી કસવામાં આવે છે, તેના લાભમાં મળે જે આનાનો ફર્ક હોય છે.

મુંગઈમાં મોટા દાણાના મોઢા યાય છે, કેમકે મધ્ય પ્રદેશમાં મોટા દાણાની જે અળશી પચદા ધાય છે તે મુંગઈ ગય છે. બિદાર અને સંયુક્ત પ્રાંતમાં નાના દાણાની અળશી પાકે છે, તે કલકત્તા ગય છે. અબુરત પ્રાંત અને બિદારમાં પણ મોટા દાણાની અળશી પાકતુ લાગી છે, પરંતુ હજી તે થોડા પ્રમાણમાં પાકે છે. નાના દાણાની અળશીની તુલનામાં મોટા દાણાની અળશીના લાભ મળે જે આના વધારે હોય છે, કેમકે તેમાં વધારે તેજ રહે છે. વિદેશોમાંજ અળશી-માંથી આનાજ વગવડ સારૂ કરી શેવા પછી અળશીની પેટે-એની વસ્તુઓ ભણેલી રહે છે જે અળશીની સાથે પાકે છે અને તેમના-માંથી પણ તેજ નિકળે છે વિદેશી કારખાના-ઓમાં પ્રાય : સાફ કરેલી અળશી આવે છે, કેમકે અમેરિકાના કિસાને અળશીને બિદકુલ

સારૂ કરી નાખે છે. પરંતુ ત્યાંજ અન્ય દેશોની ખાધ સહિત અળશી આવે છે. દિન-દિને માત્ર હજી ખાંધ સહિત નિકાસ ધાય છે. અળશીમાં જે પ્રકારની ખાધ હોય છે તેજ પ્રકારનું તેનું મૂલ્ય હોય છે. આ ખાધ અળશીના આપારમાં એક મહત્વપૂર્ણ મુશ્વવજીવ્યો કોયડો છે. એ ખાધ પર નજી રીતે વિચાર ચલાવવામાં આવ્યો છે: પ્રથમ અવસ્થામાં બિદકુલ ખાધ કાટીને બાજારમાં વેચે છે, પરંતુ એ અવસ્થા ખાધના બજાર પર નિર્ભર છે એ ખાધ વેચાઈ સડે છે પણ તેટલા દામ ઉપજતા નથી ખાધનું તેજ અળશીના તેજથી દબકુ તૈયાર ધાય છે. બીજી અવસ્થામાં કારખાનાજ ખાધ, સહિત, અળશી ખરીદે છે પરંતુ એ અવસ્થામાં શુદ્ધ તેજ અને બોજનું જોખમ છે. શુદ્ધ તેજ કાઢવા માટે ખાધ તારવી લેવી પડે છે. પછી એ ખાધ કાંઈ કામમાં આવતી નથી. ત્રીજી અવસ્થામાં ખાધને બોજની સાથે પીસે છે. બોજની સાથે ખાંધને પીસવાથી બોજમાં વધારે તેજ જણાય છે અને તેનું વજન પણ ભારી યદ ગય છે.

આ ત્રીણું જોખમ ત્યારેજ કામમાં આવી સડે છે જ્યારે તેજવાળા બોજની બજારમાં અડી માંસ હોય. પહેલી અને બીજી અવસ્થા આમ રીતે પ્રચલિત છે. વિદેશી કાર-ખાના એ ઉપાયો વડે પૂર્ણ લાભ હાંસલે છે પરંતુ એ મોહક રીતે નથી દર્શાવાતું કે હજી ખાધમાં કેટલો નફો દશે. નફો તે ખાધ-માંથી તેજ કાઢવાના અર્થ અને અળશીની શ્રેણી પર નિર્ભર છે. જે કારખાનાએ ખાધના ઉદ્યોગથી લાભ હાંસલે છે ને તેને અવશ્ય ખરીદે છે. તેમને એનાથી કાલ ધાય છે. સાફ અળશીમાં પણ મેંકડે એકથી દોઢ ટકા ખાધ હોય છે. એ રીતે ખાધમાંથી તેજ કાઢવા માટે તદત સાફ અળશી ખરીદવાના જદલે કંઈક-વધુ ખાધવાળી અળશી ખરીદ-

“કમર” : અંક ૭૭મો

વામાં લાભ છે. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકાની સાથે અગાળીમાં સેંકડે એ દરકા ખાધ હોય છે. સેંકડે પાંચ દરકા તેમાં વધુ ખાધ મેળવવાથી તેનું મુલ્ય પ્રતિ ટન દરકા ડોલર યથા જાય છે પરંતુ એ રીતે સેંકડે ૭ દરકા ખાધની મેળવણી કરવાથી પણ દરકા ડોલર પ્રતિ ટનના દરે માત્ર તૈયાર થાય છે.

જે વસ્તુ અવસ્થાઓનું અમે હમણા લગી વર્ણન કર્યું છે, તેના પર અદિ નિસ્તારપૂર્વક નજર દોડાવીએ. એ વસ્તુ અવસ્થાઓની અમેરિકાના કારખાનાઓમાં પરીક્ષા થઈ ચુકી છે હિન્દના તેલના કારખાનાઓમાં એ પ્રયોગો અનુસાર તેમ કાઢવાની અપેક્ષા અવશ્યકતા છે.

ખાધ વિનાની અગાળી

એ અગાળીનું મુલ્ય પ્રતિ શુદ્ધ ૧૦૦ ડોલર છે. એમાં સેંકડે એ દરકા ખાધ હોય છે. એનું મુલ્ય આપણે પડતું નથી. એનાથી એક શુદ્ધ અગાળી કારા ૧૯૫૦ પૌંડ તેમ, ૩૬.૫૦ પૌંડ જોળ અને ૧૧૫ પૌંડ છીજન થાય છે એકંદરે ૫૭.૧૪ પૌંડ માત્ર નિકળે છે. સાત હજાર શુદ્ધ અસલી અગાળી, ૭૧૪૨ શુદ્ધ ખાધ સહિતની અગાળીની જરાજર હોય છે પ્રતિદિન એટલી અગાળીમાંથી તેમ કાઢવા પાછળ પ્રતિ શુદ્ધ ૬ મેંટના દરે ૪૨૮.૫૮ ડોલર મજદૂરી સુકવવી પડે છે. જોળનું મુલ્ય ૧૯.૦૦ ડોલર પ્રતિ ટન લેવાડવામાં આવે છે.

અગાળીનું મુલ્ય ... ૭૦૦૦.૦૦ ડોલર
મજદૂરી ... ૪૨૮.૫૮

કુલ ખર્ચ ... ૭૪૨૮.૫૮ ડોલર
આ ખર્ચથી આ પ્રકારનો માત્ર તૈયાર થાય છે.

[૧૯૮]

જોળ ૭૦૦૦×૩૬.૫=૨,૫૫,૫૦૦ પૌંડ.
જોળનું મુલ્ય ૧૯.૦૦ ડોલર પ્રતિ ટન
લેએ ૨૪૨૭.૨૫ ડોલર.

કુલ ખર્ચની રકમમાંથી જોળનું મુલ્ય
ઘટાડવાથી તેજની ખર્ચનું હામ નીકળી
આવે છે:—

૭૪૨૮.૫૮ ડોલર
૨૪૨૭.૨૫

તેલની લાગત ... ૫૦૦૧.૩૩ ડોલર
તૈયાર થયેલું તેલ=૭૦૦૦×૧૯.૫=૧,૩૬,૫૦૦ પૌંડ

પ્રતિ પૌંડ તેલની લાગત=૫૦૦૧.૩૩
=૦.૩૬૬૪
૧,૩૬,૫૦૦ ડોલર

જો પૌંડ વગરના પ્રતિ જેલન તેલની
લાગત ૦.૩૭૪૮ ડોલર છે :

૨

સેંકડે પાંચ દરકા ખાધ

અગાળીનું મુલ્ય પ્રતિ શુદ્ધ ૧,૦૦ ડોલર છે. એમાં સેંકડે એ દરકા જે ખાધ હોય છે તેનું કાઢ પણ આપણું પડતું નથી. અસલ અગાળીમાં સેંકડે ૫ દરકા ખાધની મેળવણી થાય છે. અસલ અગાળીમાંથી પ્રથમ રીતે માત્ર તૈયાર થાય છે. સેંકડે પાંચ દરકા ખાધ મેળવવાથી ૧૯.૫૦ પૌંડ તેમ, ૩૬.૦૦ પૌંડ જોળ અને ૧૧૫ પૌંડ છીજન નિકળે છે. એ રીતે ૧૦૦૧ પૌંડ માત્ર તૈયાર થાય છે.

પ્રતિ દિન ૭૩૩૩ શુદ્ધ ખાધવાળી અગાળીની ખપત ૬૬૪૦ શુદ્ધ અસલ અગાળીના જરાજર છે. દરરોજની મજદૂરી ૪૨૮.૫૮ ડોલર છે. જોળનું મુલ્ય પુરવિતન. એ અવસ્થામાં આટલા સુકવેલા માત્ર તૈયાર થાય છે:—
અગાળીનું મુલ્ય ૬૬૪૦.૦૦ ડોલર
મજદૂરી ૪૨૮.૫૮
ખાધનું મુલ્ય ૧૦૦.૦૦

કુલ લાગત ૭૧૬૮.૫૮

ખોળાનું દામ (૩૬X
૬૬૪૦=૨૫,૬૦૦)

૨૪૫૩.૦૦ ડોલર

તેજની અસર લાગત ૪૭૨૫.૫૮,
તેજની પ્રતિ પાંડ લાગત ૩૬૫ "
તેજની પ્રતિ ગેજન લાગત ૨૭૪ "

૩

સેંકડે છ ટકા ખાદ

એમાં સેંકડે પટકાના સ્થાને સેંકડે છ
ટકા ખાધની મેળવણી થાય છે એનાથી આ
પ્રકારનો માલ તૈયાર થાય છે:—

૧૬.૪૦ પાંડ તેજ

૩૮.૮૦ પાંડ ખોળા

૨.૯ પાંડ છીજન

કુલ ૬૦.૨૬ પાંડ પ્રતિ શુદ્ધ

એ અવસ્થામાં તેજના ઉત્પિન્નતા સ્થાને
છીજન વધુ નિકળે છે. અગર ઉત્તમ માલમાંથી
સાવધાની પૂર્વક તેજ કાઢવામાં આવે તો
એથીય વધુ તેજ તૈયાર થશે અને છીજન
પણ વધુ નિકળશે નહિ. દરરોજ ૭૧૪૩
શુદ્ધ ખાધ સહિત અગરની ૬૫૭૨ શુદ્ધ
અસર અગરનીના ધરાવર છે. અસર અગ-
રનીના પ્રતિ શુદ્ધમાં ૩.૬૫૪ પાંડ ખાધ મેળવાય
છે એનું શુદ્ધ ૦.૧૮૨૭ ડોલર છે આ ખાધ
દરરોજ ૧૨૦.૦૭ ડોલરની કાગે છે. દરરોજ
(૩૮.૮૦X૬૫૭૨) ૨,૫૫૦૦૦ પાંડ ખોળા
અને (૧૬.૪૦X૬૫૭૨) ૧,૨૭,૫૦૦ પાંડ તેજ
તૈયાર થાય છે. એના તફાવત અનુમાન:—

અગરનીનું મુલ્ય ૬૫૭૨.૦૦ ડોલર
મજદુરી ૪૨૮.૫૮ "
ખાધનું મુલ્ય ૧૦૦.૦૭ "

કુલ લાગત ૭૨૨૦.૬૫ "
ખોળાનું દામ ૨૪૨૨.૫૦ "

તેજની અસર લાગત ૪૬૯૮.૧૫ "
પ્રતિ પાંડ તેજની લાગત ૦.૩૬૬ "
પ્રતિ ગેજન તેજની લાગત ૨૭૬૮ "
(અપૂર્ણ)

રોલ્ડ ગોલ્ડ

(ROLLED GOLD)

‘રોલ્ડ ગોલ્ડ’ના નામથી તો વાંચકો
અપરિચિત નહીં હોય. તેની બનાવટ વિશે,
ઘણકોને એવો ભ્રમ હોય છે કે, ‘રોલ્ડ ગોલ્ડ’
એટલે બનાવટી સોનું—અર્થ સોનું નહિ, પણ
વાસ્તવિક રીતે ખેતી, એ થાય છે. ‘રોલ્ડ
ગોલ્ડ’ એટલે અર્થ સોનું—ખીચ ધાતુના
આંતરિક પડ સહિત.

Rolled Gold નામ પોતે કહે છે તેમ
સોનાનો પડ ચડાવેલી ધાતુ તે ‘રોલ્ડ ગોલ્ડ’.
સોનું ખૂબ નરમ ધાતુ છે. અને ઘણી સરળતાથી
અત્યંત જારીક પડતા ૩૫માં તૈયાર થઈ શકે
છે એ તો સૌ જાણે છે. ‘રોલ્ડ ગોલ્ડ’
બનાવવા માટે, પ્રથમ સોનાના એ પડ લઈ,
તેની વચમાં ખીચ કાઢ ધાતુનો જડો પડ
મૂકી, પછી એ ત્રણેને ઉપરથી ગેલર વડે દબાવી
પાતળા પતરાના રૂપમાં ફેરવાય છે. એ પાતળું
પતર તેજ ‘રોલ્ડ ગોલ્ડ’.

સોનાનું અસર પતર જુદી જુદી જારી-
કાળનું વપરાય છે. કદી કદી તે એટલું જલ્દી
હોય છે કે, લાંબા કાળ લગી વપરાવા જતાં
તેબુંજ રહે છે; જ્યારે કાંઈ કાંઈ વેળા
એટલું તો જારીક હોય છે કે વખત જતાં
વપરાસના બસારા સાથે ઉપરનું સોનાનું પડ
ઘસાઈ જતાં, વચમાંની ધાતુ અણુનોતર્યા
પરોણા પેટું દેખાય દે છે.

આટલી આહિરાત.

એક વેળા માટે રૂ. ૧-૨-૦
યા

ત્રણ વેળા માટે રૂ. ૨-૨૦-૦
માં “કમર”માં છપાઈ શકે છે.

આજે તમારી આહિરાત ગોડનો.

કમર ઓફિસ, મુરત.

જુવારને થતો આંછઆ રોગ

આંછઆનો રોગ મુળ્ય ઇલાકામાં જુવારના પાકને મોટા પ્રમાણમાં નુકશાન કરે છે. ફક્ત આ રોગથીજ ઇલાકામાં દર વર્ષે બે કરોડથી વધારે રૂપીઆના પાકનું નુકશાન થાય છે. અત્યાર સુધી જુવારના બીને સેંકડે બે ટકાના પ્રમાણમાં પાણી સાથે મોરચુ મેળવી, તેમાં દસ મિનિટ સુધી બોળી રાખવામાં આવતા હતા. આ ઇલાજ અસરકારક નો છતાં એથી બી બીનું થવાથી ઓરવા અગાઉ સુકવવાની પ્રક્રિયા પડે છે. દરે એથી વધારે સંતોષકારક અને સસ્તો બીને ઇલાજ બીને ગંધક સાથે મેળવવાનો શોધી કઢાયો છે.

આંછઆની ઉત્પત્તિ

આંછઆ એ એક જાતની ઘણીજ સૂક્ષ્મ, માત્ર સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રની મદદથી જોઈ લકાય એવી "ફૂગ" જેવી-પરોપજીવી વનસ્પતિ છે. આ વનસ્પતિના કીણાં બારીક રજ જેવા બીજ કણસહા ઉપર જુવારના બીજમાજ પચવા થાય છે અને તે જુવારના ફાણામાં ફક્ત કાળી જુદી જેવા માલમ પડે છે. સાધારણ રીતે રોગી ફાણા આકાર અને કદમાં જુદા પડે છે અને ખેતરમાં રહેલાકથી માલમ પડી સડે છે, પરંતુ કેટલીક ઝાતની જુવારમાં આવા રોગવાળા ફાણા આખર સુધી, જ્યારે પાક તૈયાર થાય અને ફાણા ફાટી તેમાંની કાળી રજ જુદી પડે નહિ ત્યાં સુધી, ઓળખામ સકાતા નથી. ખાંડમાં આવા બીજ જુદી જવાથી સારા ફાણા સાથે રજ ચોંટી જાય છે, જે બીજે વર્ષે ઓરવામાં આવતા આ રોગનાં રજ બીજની સાથેજ ઉગી નીકળી જુવારના નાના છોડમાં ફાળવ થાય છે. છોડની સાથે આ રોગની વનસ્પતિ પણ વધતી જાય છે અને હમેશા છોડના કુશળતા ભાગ આગળજ રહે છે, તેમ જુવારના બીજ આવતાં સુધી એની કાંઈ પણ નિશાની છોડ

ઉપર જાહેર માલમ પડતી નથી. તેથી સહેલામાં સહેલો રૂઝો એ છે કે બીને હમેશા ઓરતાં પહેલાં ગંધક લગાડવો.

ગંધકના ઉપયોગથી થતા ફાયદાઓ

૧. બીજને ગંધક સુકાવ લગાડવાનો હોવાથી મોરચુવાની પાણીમાં બોળવા કરતાં આ રીત વધારે સહેલી છે.

૨. ગંધક ઘણીજ સસ્તો મળે છે અને એક એકટુ માટે જોઈતા બી સોડ ફક્ત એક પાઇનોજ અર્થ લાગે છે.

૩. એ એરી ન હોવાથી ઓરનાં પધેપું બી દોરને ખવડાવી સકાય છે.

૪. ઓરતાં અગાઉ કોઈ પણ વખતે ગંધક લગાડેલા બીને સુકવવાની પ્રક્રિયા રહેતી નથી.

૫. બીજને વધારે અગર ઓછા પ્રમાણમાં ગંધક લગાડવાથી નુકશાન થવાનો ભય રહેતો નથી.

ગંધક લગાડવાની રીત

પ્રથમ તો ગંધકની ઘણીજ બારીક જુદી મેળવવા જોઈએ, કેમકે મોટા કણવાળો ગંધક બીજને લાગતો નથી બજારમાં એક મોરસ ઇંચમાં ૧૦૦ હેક્ટાળી ચારણીએ ચાળી સકાય એવો બારીક ગંધકનો જુદો વેચાય છે, તેમજ ઇલાકાના ખેતીવાડી ખાતા તરફથી જ એકરે ઓરવા જોડેલી જુવારને લગાડી સકાય એવા ગંધકના પડીકા આપવામાં આવે છે.

આર્ય પાંચ ઓંસ (૧૦થી ૧૨૩ તોલા) ગંધક ૬૦ રતલ બીજ માટે પુરતો છે. પાંચ ઓંસથી વધારે ગંધક લગાડવાથી ઉગવામાં ખાસ દરકત આવતી નથી, પણ આર્ય ઓંસો જોડે ગંધક વાપરવો સલામતભર્યું નથી.

બીજને ગંધક લગાડવાની એ રીત છે:- એક સાધારણ ખેડૂતને કામ આવે એવો અને બીજ મોટા પ્રમાણમાં જુવાર ઓરનારને ઉપયોગી થઈ પડે એવી, પહેલી રીત મુજબ

૬ થી ૮ રત્ન બીજ (એક એકર પુરતું) -

લઈ એથી ચાર ગણી જુવાર સમાઈ સકે એવા કાર્મ ધાતુના વાસણમાં મુકા. પછી તેમાં જુરેરત જેટલી ગંધકની જુકી નાખી વાસણને ઓરથી ત્રણેક મીનીટ મુકી, ગંધક દરેક બીજ સાથે બરાબર લાગી જાય એવી રીતે હલાવો. દરેક વખતે નવું બીજ તથા જુરેર પુરતો ગંધક લઈ આ રીતે મિશ્ર કરવાથી એક કલાકમાં ૨૦ એકર ઓરવા પુરતી જુવાર તૈયાર થઈ સકશે.

મેટા પ્રમાણમાં ઓરવા માટે જુવાર તૈયાર કરવા સારું યંત્ર વાપરી સકાય. આ રીતે ગંધક લગાડવો એ વધારે પસંદ કરવા જેવું છે, કારણ કે એથી બે મિનિટથી ઓછા વખતમાં, મેટા પ્રમાણમાં, બીજને એકસરખી રીતે ગંધક લાગી જાય છે. એક સ્પંધારણ બેકુલ પણ આયુ' નાનું યંત્ર ખરીદી પોતાનું બીજ તૈયાર કરી સકે છે. આ યંત્ર વાપરવામાં ખાસ દેખરેખ રાખવા જેવું કંઈ હોતું નથી. “કાપર કામેનિટ”નો જુકો આંજીઆમાં વાપરવાથી શ્વાસમાં રુઝકણ જવાથી ઉઘરી તથા એચયતી લાગે છે તેવું કાંઈ ગંધકથી થતું નથી. કદાચ ગંધકનો જુકો ઉડવાથી આંખ પુલી ઉઠે તો એક ટંબર પાણીમાં એક નાની ચમચી મેટા બાઈકા-બૅનિટ નાખી, તે પાણીથી આંખ ધોઈ નાખવાથી ટુરત આરામ થાય છે.

આ રીતે લગાડેલું બીજ સડું સંધરી રાખી સકાય છે.

ખેતરમાં આંજીઆથી થતા નુકશાનનો અંદાજ જાણવાની રીત.

બેકુલના પોતાના ખેતરનો ૧૦ થી ૨૦ ટકા જેટલો પાક આંજીઆના રોગવાળો, ફક્ત બીજને આ રીતે ગંધક નહિ લગાડવાથીજ થયો છે, એ ધ્યાનમાં ઉતારવું થઈએ મુશ્કેલ છે. આવા બેકુલને માટે, બીજને આંજીઆનો દોઢ ન લાગે તેને માટેના ઉપાયોની મદદ જણાવવા સારું પોતાના ખેતરમાં આંજીઆનું નુકશાન જાણવાની રીતો નીચે મુજબ છે.

(અનુસંધાન જુઓ પાનુ ૨૦૨)

ધાણ

હિન્દી રસોઈમાં ધાણા ખૂબ અગત્યતા ધરાવે છે. તે, તે પાકોમાંના એક છે જે, પ્રમાણમાં ન્દાના હોવા છતાં બેકુલને ખૂબ ઉપજ કરાવી આપે છે. ધાણા બે ૩ મુખ્યત્વે હિન્દી ખપત માટેજ વચાય છે છતાં, એની વાર્ષિક નિકાસની કીમત રૂપિયા પાંચ લાખથી ઓછી નથી. એના મુખ્ય પરદેશી માલિકો સ્ટ્રેઈટસ સેટલમેન્ટસ અને સિલોન છે.

ફેલક સમય અગાઉ એવી ફર્કાં કરવામાં આવી હતી કે હિન્દી ધાણા સિલોનના બજારમાં પોતાનું સ્થાન ગુમાવતા જાય છે. એમ પણ કહેવામાં આવ્યું હતું કે તેની ચોખ્ખાઈ અને સુગંધીમાં તફાવત આવવા લાગ્યો છે અને વળી તેમાં વધુ પડેલો કચરો, છોસટા, ધુળ કે બીજા અશુદ્ધિયો પણ હોય છે. એને કારણે હિન્દી ધાણા મોરકકોના ધાણાની સામે, તુઝનામાં ઓછા ઉતરે છે અને પરિણામે જ્યારે હિન્દી ધાણાની કીમત ખાંડી દીઠ રૂ. ૩૦ ઉપર છે, ત્યારે મોરકકોના ધાણાની કીમત રૂ. ૫૦ ઉપર છે.

આ ફર્કાંને લક્ષમાં લઈ, ખેતી રમાયણ-શાસ્ત્રીએ કરેલી તપાસને પરિણામે જુદા જુદા પ્રદેશના ધાણામાં મળી આવતા કચરાનું પ્રમાણ આ પ્રમાણે જણાવ્યું હતું.

ધાણાની જાત	કાંખડા	બીજના અનાજ દાણા	કચરો	કુલ
	ટકા	ટકા	ટકા	ટકા
મોરકકો	૦.૩૦	૦.૩૦	૮.૯૦	૧.૫૦
રશિયન (એ)	૦.૦૪	૩.૫૬	૧.૫૪	૫.૧૪
રશિયન (બી)	૦.૦૬	૨.૬૦	૧.૦૬	૩.૭૨
રશિયન (સી)	૦.૦૪	૪.૯૩	૧.૭૦	૬.૬૭
તુલીકારિન	૦.૩૧	૦.૨૯	૨૦.૧૮	૨૦.૭૮
રંચુન	૧.૬૮	૦.૧૦	૨.૯૭	૫.૭૫
કાષ્ટખ્યાદર	૦.૧૩	૦.૧૧	૦.૯૨	૧.૧૬

એમ છતાં, એ તોંધવું ઝુરી છે કે ધાણામાં તેજ કેટલું અને કેવું છે, એની તપાસ કરતાં જણાવું છે કે હિન્દી ધાણા મોરકોના ધાણા કરતાં સહજે ઉતરતા નથી, બજારે કેટલેક અંશે ચંદિયાતા છે હિન્દી ધાણાની ખુશબો અને તેના તેજના ગુણો પણ ખૂબ ખૂબ સંતોષકારક છે. એટલે કે, હિન્દી ધાણાની નિકાસમાં નડતરરૂપ જે ખામી છે તે અસહ્ય પાકની કાતને લીધે નથી, તેની સાથે બેળવાયકા કચરાને લીધે છે. એજ કારણે તે પરદેશી ગઝારોમાં પાછળ પડતા જાય છે અને જો આ ખામીનો જલદી ઇલાજ ન થાય તો, હજી પીછેહઠ થાય એમાં નવાઇ નથી. છતાં એ વાત તો દીવા જેવી રપજ છે કે, ખામી કંઈ ઘણી ગુંચવણભરી નથી. તે તદ્દન સરળ ઉકેલ ધરાવે છે. જો થોડુંક વધુ ધ્યાન પાકની ચોખ્ખાઇ પર અપાય તો પરદેશના બજારો ફરી વાર મનમાનતી રીતે હાથ ફરી સકાય છે. અજના કરોકરીની હરિકાઇના અને ખેતીવાડીની મંદીના અમા નામાં ન આપણને, ન બીજા કોઇ પણ દેશને પોતાના માલના પરદેશી બજારો આગ ગુમાવવા પડવડે એમ છે.

ધાણાનું વાવેતર

મુંબઇ ઇલાકામાં ધાણાનું વાવેતર મહોટે ભાગે પૂર્વ ખાનદેશ (ખાસ કરીને જલગમ તાંલુકામાં) અને સતારા જિલ્લામાં (એમાંજ ખાસ કરીને સતારા, કોરગમ અને જાવઝી તાલુકાઓમાં) થાય છે. એ બેઉ જિલ્લાઓમાં લગભગ ૪૦૦૦ એકરથી વધારે, એટલે કુલ ૮૦૦૦ એકરથી વધારે અમીનમાં આ પાક વ્યાપ્ય છે. તે રાજી પાક તરીકે લેવાય છે અને ઊંડી કાળી અમીનમાં ખૂબ ફાલે છે.

ખાનદેશમાં ઘણે ભાગે જુનાઇ મંદિનામાં અમીનને લાકડાના દળ વતી ખેડી, અમીનની બીનાસ શોષાઇ જવા દેવાય છે. પછી સપ્ટે. માસમાં ફરી વાર તેને બે વા ત્રણ વેળા ખેડી લાઇ, છેવટે ઓક્ટોબર માસના પહેલા દરમિયાન

દરમિયાન ફરી વાર બે ત્રણ વાર ખેડ કરાય છે. સામાન્યતઃ એમાં ખાતર આપવાની કુદરત પડતી નથી.

ઓક્ટોબરના પહેલા પંચવાડીયામાં-ઘણે ભાગે હસ્ત નફામાં-એ અણીવાળા ડીઝ વડે ધાણા વ્યાપ્ય છે. બીયાનું પ્રમાણ દર એકરે ૨૫ થી ૩૦ રતજ હોય છે. દશ દહાડામાં બીયાં પુરી નીકળે છે અને ૪૦ દહાડામાં તો તેને પુલ પણ આરી જાય છે. ડિસેમ્બરની આખિરીમાં પાક કાપવા માટે તૈયાર ગણાય છે. એકર દીઠ ઉત્પન્ન ૬૦૦ થી ૭૦૦ રતજ થાય છે અને તેની ઉપજ આજના જામ પ્રમાણે, ૩. ૪૪ થી ૩. ૬૦ લગી થાય છે.

પૂરવ આપે તે દરમિયાન જે દયા બીની હોય વા વતોવરણ ધુમ્મસીયું હોય તો પાક ઝાઝો ઉતરે છે. એ ઉપરાંત એને માત્ર “જલાઇટ” નામના જંતુ સિવા બીજા દાનીકર્તા રોગો નથી. “જલાઇટ”થી પણ વધારે નુકશાન થતું જણાયું નથી.

કુલ મુદતના પાક લેખે તેને જ્યાં જ્યાં ફાવતું હોય ત્યાં ત્યાં એ લેવો જોએ.

(અનુસંધાન પાના ૨૦૧ થી)

૧, આરેલા ખેતરમાં આંજઆનો રોગ જણવાની રીત-ખેતરમાં કેટલોક ભાગ પસંદ કરી એક દારમાં આવતા હોડ પરના સારા તેમજ આંજઆવાળા ૨૦૦ કણસજાની ગણતરી કરવી. આવી રીતે ઝોજામાં ઝોજા ફસ ચાસમાં ગણી, આંજઆવાળા ૨૦૦ કણસજાની કુલ સંખ્યાને એકદર મણેલાં કણસજાનાં આંકડાથી ભાગી, ૧૦૦એ ગુણવાથી નુકશાન કેટલા ટકા છે, તે માત્રમ પડી સકશે.

૨, જાંડીને તૈયાર કરેલી જુવારના ખેતરમાં આંજઆનું નુકશાન ગણવાની રીત-જુલું ગુંદા અગર ૩.૩ મોરમ પુટ જેટલા ભાગમાં સારા તથા આંજઆવાળાં કણસજાં ગણવા. ખેતરના જુદા જુદા ભાગમાં આવી ગણતરીઓ કરી ઉપર બતાવ્યા મુજબ ગણતરી કરવાથી નુકશાનના ટકા નીકળી સકશે.

—ખેતીવાડી ખાતાની સ્તિષ્ઠા પરથી

આ હુનરો તમે

જાણો છો ?

ન જાણતા હોવ તો, આજેજ
"કમર"ના નીચલા અંકે
મંગાવી લો.

રેશમી કપડાં પર છખી-વજ્ર
પ્રયોગો અંક ૭૪ મો

કી. ચાર આના

લવેન્ડર વૉટર-૨૪ પ્રયોગો

અંક ૬૯મો. કી. ચાર આના

લાલ ભુગા-ખેડુત-શયુતો

પ્રકાશ. અંક ૭૪ મો.

કી. ચાર આના

લિંબુ-વાવેતર. અંક ૪૧ અને

૭૩મો. કી. સાત આના

વજાટ કળા-સનરમી સદીની

દિન્દની ઉમદા કળાનો મતિ-

દાસ માત્ર. અંક ૬૩, ૬૪,

૬૫, ૬૬ અને ૬૭ મો.

કી. રૂ. ૧-૪-૦

વનસ્પતિનું ધી-વેછટેમલ ધી

ખનાવતું. અંક ૪૮ અને ૭૦મો

કી. સાત આના

વારનિશ-૩૫ પ્રકારના વાર-

નિશના નુરખા. અંક ૪૦,

૪૧, ૪૩, ૪૫, ૪૬ ને ૫૦મો

૧-૨-૦

ચાંદો-ખેડુત-શયુતો ઉપાય

અંક ૬૮મો. કી. ચાર આના

વૉટર પેટ્રોલસ-ખનાવવા વિશે

અંક ૩૮મો. કી. ૩ આના

શરૂઆતો-જાત જાતના ખરા ને

ખનાવવી શરૂઆતો વિશે. અંક

૪૪ ને ૫૩મો. કી. ૭ આના

શરૂ-તેની શેપણી, પીલવા માટે જુદી જુદી જાતના કોલુ અને તેના કુચાનો ઉપયોગ અને ખાતર સંબંધી. અંક ૪૨, ૪૩, ૬૧ અને ૭૬ મો

કી. ચાર આના

સરકો કેમ ખનાવવો? -અંક

૩૫, ૫૪, ૬૦ અને ૬૧ મો

કી. ચાર આના

રેલેટ પેન-તેની ખનાવટ વિશે.

અંક ૪૨મો. કી. ૩ આના

રેપેનિશ પી નટ-વટાણીઆ

ગરૂણીનું વાવેતર. અંક ૪૮મો

કી. ૩ આના

રેપે પેટ્રોલીંગ-એક નવિન રેશ-

ચાર (સચિત્ર લેખ). અંક

૬૪મો. કી. ચાર આના

સરેસ-ખનાવટ સંબંધી. અંક

૫૩ મો. કી. ૩ આના

સાપ-તેનો જઠર ઉતાર. અંક

૬૮મો. કી. ચાર આના

સિગારેટ-ખનાવવાની સપ્ત

માદિતી: મુખ વિગતો સદિત.

અંક ૩૪મો. કી. ૩ આના

સિમિન્ટના રામલ, નળીઆ

અને ઇટિ-નવા હુનરનો સચિત્ર

ખાસ લેખ. અંક ૬૬મો

કી. ચાર આના

સીસ કંચાની લાખ-કાગ-

ળની મુદ્રા પારસલ અને

શીશીઆ પર લખાવાની કાળી,

ચોકાલેટ, પીચી, ધાલિન, જી.

લાલ, લીલી, સફેદ અને મુન્દરી

-રેપેરી લાખના ૬૩ પ્રયોગો.

અંક ૬૩મો. કી. ૪ આના

મુખ-વાવેતર ને મધ્યા સંબંધી.

અંક ૪૮ મો. કી. ૩ આના

સુગંધીદાર તેલો-ગુલાબ,

ચંબેલી, ચંપા છ. સોળ પ્રકા-

રના સુગંધીદાર તેલો. અંક

૩૮મો. કી. ૩ આના

મુન્દરી-ભરૂચની વિખ્યાત

કારીગરી અંક ૪૪મો

કી. ૩ આના

મુન્દરી માછલી ઉછેર-અંક

૬૮મો. કી. ચાર આના

મુંદીઆ જુવાર-વાવેતર વિશે.

અંક ૫૨મો. કી. ૩ આના

સેન્ટની ખનાવટ-જાત જાતના

સાદા અને મિત્ર-ખરા અને

ખનાવવી, દલકી ભારી પકિતના

સેન્ટ ખનાવવા વિશે. ૧૦૦

નુરખાઓ. અંક ૩૪, ૩૬

અને ૬૭મો. કી. દસ આના

સેનેટોજન-ખનાવટ વિશે અંક

૭૬મો. કી. ચાર આના

સેન્ટી પીન-ખનાવટ વિશે.

અંક ૫૬મો. કી. ૩ આના

સોનાના વરુક-ખનાવવા. અંક

૪૩ મો. કી. ૩ આના

સોયા બીન્સ-વાવેતર ને ઉપ-

યોગિતા વિશે. અંક ૭૧ મો.

કી. ચાર આના

દલવાઓ-પ્રકાર પ્રકારના લેદ-

અનદાર દલવાઓ. અંક ૫૪મો

કી. ૩ આના

દુધદર-નાઝી દમદરને મુકવવી.

અંક ૪૦મો. કી. ૩ આના

લખો:-

કમર ઑફિસ,

સોદાગરવાડા, મુરત.

પ્ર યો ગો

અખીલ

કેવડાનો લોટ ૫ ભાગ અને કપુર કાચલી ૧ ભાગ લઈ ખારીક વાટી, લુગડામાંથી ચાળી લઈ, અત્તરનો હાથ આપો.

*

અળાહનો ઉપાય

ઘણું ખાધાથી, કસરત ઝીંધા પછી અંગ ગરમ હોય ત્યારેજ દંડુ પાણી પીવાથી, દાંતના દર્દથી, કબજિઅતથી અને ખાધને તરત નહાવાથી મ્હોં, ગરદન અને શરીરે અળાહ થઈ આવે છે અને પાણીની તરસ બહુ લાગે છે. ઉપાય તરીકે સોનામુખીનો દલકો રેચ લઈ લેવો. અચ્ચાઓને પણ થોડા પચ્ચા સોનામુખીની ચાહ પાવી.

*

આધાશીશીનો ઉપાય

શરદીથી થતા આધાશીશીના દર્દ માટે જે બાજુ દર્દ હોય તે બાજુના નરકોરા વડે આહુનો રસ સુધવો.

*

ઉદરો નસાહવાની દવા

કલોરાઈડ આફ લાઈમ ૮ ભાગ, ચોતખી દડતાઈ ૧ ભાગ, પારો ૧ ભાગ

ત્રણે વસ્તુઓને રગડીને ગોળાઓ બનાવો. યા લુકાઈ રહેવા દો જ્યાં જ્યાં ઊંટવામાં આવશે ત્યાં ઉંદર મામા હિજરત કરી જશે !

*

ખીલનો ઉપાય

મીઠું તેલ અને ચુનાતું પાણી સરખે ભાગે લઈ, એકરસ કરી ખીલ પર લગાડવાથી આરોગ થઈ જાય છે.

*

ઝરી કે લેસ સાફ કરવી

રિપ્ટ ઓફ વાઇનમાં ઝરીકાના છોતરાનો ભુકો મેળવી ઝરી કે લેસ ઉપર મસવો. થોડી વાર પછી ઘસથી સાફ કરી નાખો. તદ્દન નવી બની જશે !

*

દમ માટેની સિગારેટ

દમ માટેની સિગારેટ ધતુરાના પાંદડામાંથી બને છે. તેમાં સહજ કમળી શીરો પચ્ચ ઉમેરેલો હોય છે. સામાન્ય સિગારેટ પેરેજ એ પચ્ચ બનાવાય છે. તદ્વાત માન તબાકુને બદલે ધતુરાના પાંદડાનો ભુકો અને કમળી શીરાતુ મિશ્રણ હોવાનો.

*

બનાવટી અત્તરો

ખરા અત્તરો તો જે તે જાતના ફુલ માંથીજ બને છે. બનાવટી ક્રિયા સરળ અત્તરો હીકેલી સુગંધીઓમાંથી બને છે. તેની બનાવવાની રીત એ છે કે જે જાતનો અત્તર બનાવવો હોય તેમાંની હીકેલી સુગંધી ૧ ભાગ લઈ, ૪ ભાગ સુખડના તેલમાં મેળવી, ૧૫ દલાડા લગી બંધ બાટલીમાં રાખી મ્હો એટલે અત્તર તૈયાર.

*

બનાવટી કપુર

ફટકડી ૨૦ તોલા અને કપુર ૧૦ તોલા લઈ ખારીક ખરસ કરી, એવા પનસના ડગ્ગામાં ભરો કે મિત્રણ બદલા પડીય ડગ્ગાનો પોણો ભાગ ખાલી રહે-માત્ર ૫૦ ભાગમાં મિશ્રણ આવી રહે. પછી ડગ્ગાતું મોઢું બંધ કરી દે છે, એક વાસણમાં દોઢ શેરને આસરે સાડી ચોખા રાંધો જ્યારે

ચોખ્ખા ચઢવા આવે કે તેની વચ્ચે ઉપસો
અંધ ડગ્ગો મૂકી દમ, જ્યારે ચોખ્ખા રંધાઈ
રહે કે તેમાંથી ડગ્ગો કાઢી, સંભાળપૂર્વક
ઢાંકણ ખોલો. હવે ઢાંકણ પર જે સત્ત
ચોટિયું હોય તે કાઢી લો. તે કપુરની રહ છે.
તેને જુદી કાઢી, તેના કરતાં જમણા પ્રમા-
ણમાં કટકડી લઇ, ખેંચી મેળવી, ફરી વાર
ઉપસીજ રીતે પકાવો એટલે જનાવડી કપુર
જની શકે.

*

મસાનો છલાજ

ખાવાનું ઘરગથ્થું ચીકું અને કુવાનું પાણી
મેળવી મસા ઉપર દરરોજ ચોપડવું. એથી
મસા જડમળથી નીકળી જવાનું કહેવાય છે.

*

માથાની દરાજનો છલાજ

ખિરમથ વીંચોત્રે કિરકસ ૧ ગ્રામ,
સેલિસિસિક ઍસિડ ૧૦ ગ્રામ, આલકોહોલ
૭૦% ૧૦૦ સી. સી.

જ્યાં લગી સ પૂર્ણ આરામ થઈ ન જાય
ત્યાં લગી આ પ્રવાહી માથા પર લગાડતા
રહો. વાળ કાઢી નખાય તો ઠીક, નિકર
ખાસ મુરત જેવું નથી.

*

રૂપાનો દોળા જઢાવનાર પ્રવાહી

કોરમ્બડ આઈ સિલ્વર ૧ લાગ, વોરિંગ
સોડા ૩ લાગ અને ચીકું ૧૩ લાગ લઇ,
એમાં એટલું પાણી નાખો કે દધ જેવું
પાતળું થાય.

દોળા ચઢાવવા માટે એક સળીના છેડા
પર કપડું ચીંટાળી, તે છેડાને પ્રવાહીમાં
બીજીની વ્તેષ્ટએ ત્યાં ઘસો. જ્યારે સપાટી
ઉપેરી થાય ત્યારે તેને થોડું નાખો.

*

લિન્ટરાઈન

લિન્ટરાઈન નામની બહુતી અમેરિકન
એન્ટીસેપ્ટિક દવાનો સત્તાવાર નુસ્ખો આ
પ્રમાણે છે:—

આઈવ થાઈમ ૧ લાગ, આઈવ યુકલિ-
પ્ટસ ૧ લાગ, આઈવ મેથિલરીઆ ૧ લાગ,
આઈવ ગેલથેરિઆ ૧ લાગ, આઈવ મેન્થા
૧ લાગ, ઍસિડ બોરીક ૨૯ લાગ, ઍસિડ
મેન્ઝોઈક ૨૯ લાગ, ઇથિલ આલકોહોલ
૨૫૦ લાગ, પાણી ૬૮૭ લાગ.

*

રેઝર પેન્ટ

અક્તરા તેમજ છરી, ચાકુ વ. ની ધાર
ઘસવા માટે આ મસમ ઉપયોગી છે:—

પેટ્રોનિયમ જેલી ૨૦ લાગ, ઓગેરી
પાવડર ૪૦ લાગ, કાચની તદન બારીક ભટ્ટી
૩૦ લાગ, ગેસ મેન્ટલની બજેલી રાખ ૧૦
લાગ.

*

વનસ્પતિનું ઘી

કોપરેલ તેલ ૫૫ કપાસિયું તેલ ૫૨૫
લઇ, લોખંડની કઢાઈમાં ઘુસે ચઢાવો. જ્યારે
ઉકળવા લાગે કે તેમાં સોડા બાઈકાર્બ અટી
તોલ (= ૧ ઑંસ) નાખી, કઢાઈને ચુલ
પરથી નીચે ઉતારી લો અને તેલને ઠંડા હો.
પાછળથી તેલને બીજા વાસણમાં નિચારી
લઇ, તેમાં ભેંસનું તાજું દુધ ૧૦ રતલ
નાખી, હલકી આંધે એ મેળવણીને પકાવતા
રહો. જ્યારે મેળવણી એકરસ થઈ થક થવા
આવે કે ઉતારી લઇ, તેમાં સહજ ખાટું
દહીં ઉમેરી, મેળવણીનું દહીં જમાવી લો.
બીજે દહાડે દહીંને વજોવી. માખણ કાઢી,
તેને તાવી લો એટલે વનસ્પતિનું ઘી તૈયાર!

*

AND Whereas the Vendor has for some years past carried on the business of..... under the name and style of....., at the said premises and is also possessed of the trade fittings and fixtures therein and certain book-debts and to the benefit of contracts and orders in connection with the said business

AND Whereas the Vendor has agreed with the Purchaser for the sale of the said leasehold premises and the goodwill of the said business together with the other assets aforesaid, at the price of Rupees.....

Now, this Assignment witnesseth as follows :—

1, In consideration of Re., this day paid by the Purchaser to the Vendor (the receipt whereof,

Vendor hereby acknowledges) the Vendor, as beneficial owner, hereby assigns to the Purchaser :

Firstly, all the hereditaments and the premises comprised in and demised by the said Lease,

Secondly, all the trade fittings, fixtures, plant and machinery annexed to the said hereditaments and belonging to the Vendor therein,

Thirdly, all the goodwill interests and connections of the Vendor of and in the said trade or business with the right to use the name of..... and to represent the Purchaser as carrying on business in continu-

ation of or in succession to the business of the Vendor;

Fourthly, all the book and trade debts now due and, owing to the Vendor on account of the said business, (particulars whereof are specified in the schedule hereto) together with the full right to sue for and collect the same either in the name of the Vendor or the Purchaser, and the Vendor hereby appoints the Purchaser his attorney for the purpose of collecting and getting in the said book debts and taking any legal proceedings for the recovery thereof or to enforce any judgment in respect thereof, whether by way of execution or otherwise,

Fifthly, the benefit of all contracts and orders for the sale, supply or manufacture of goods entered into by the Vendor in respect of the said trade or business and—

Sixthly, to hold the same as to the said leasehold hereditaments unto the Purchaser for all the unexpired residue of the said term of.... years, granted by the lease, subject to the rent thereby reserved and the covenants, conditions and stipulations therein contained and on the part of the lessee to be observed and performed and as to all the other premises hereby assigned to the Purchaser absolutely.

2, The Vendor hereby covenants with the Purchaser :

- (a) To use his best endeavours to secure to the Purchaser, the full benefit of the interests, connections and custom of the Vendor, in the said trade or business;
- (b) To deliver to Purchaser a full and correct written list of the present and former customers of or dealers with the Vendor;
- (c) That he will not either directly or indirectly attempt to induce customers to deal with any person, firm or company other than the Purchaser and that he will not at any time, during the term of.....years from the date hereof either alone or jointly with any other person or persons, directly or indirectly, either on his own account or as an employee or agent for any other person, be concerned, engaged or interested in the business of..... or any branch thereof, within a radius of.....miles from.....

3, The Purchaser hereby covenants with the Vendor, henceforth during the continuance of the said term to pay the rent reserved by and perform and observe the covenants, conditions and stipulations

contained in the lease and on the lessee's part to be performed and observed and to keep indemnified the Vendor against all actions, claims and demands whatsoever, in respect of the said rent covenants, conditions and stipulations or anything relating thereto

In Witness whereof, the said parties to these presents have hereunto set their hands and seals, the day and year first above written.

The Schedule above referred to:

(અને પેશીના લેણદેણની પૂરી વિગત લખતી અને ત્યાર પછી-)

Signed, Sealed and
Delivered by the said
in the presence of :-

Signed, Sealed and
Delivered by the said
in the presence of :-

FOR SALE—Old issues of "Industry": September, October, November and December 1926; January and October 1927; April, July and November 1929, February, April, May and August 1930; April, May, August, October and December 1931; February, April, and November 1932; April 1933; April 1934. Perfect Copies. Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box "A"

The Qamar Office, SURAT

ગીતાન માસિક
પુસ્તકી (હિંદુ, મુસ્લમાન અને સમાજ)
અને અન્ય ગ્રંથોની વેચાણ મથક

[૪] સચિત્ર ઝાહિરાતો (ચાહુ)

ચિત્રોના પાંચ નોખા
વર્ગ પાડી, તેનું પૃથ્થ-
કરણ કરી ચક્રવા
પછી હવે તેમાંના કયા
વર્ગનું ચિત્ર અમુક
ઝાહિરાત માટે વધુ
અંધારેનું થઈ સકે છે,
તે શોધી કાઢવું મુશ્કેલ
નથી. માત્ર માનવ

સ્વભાવ અને વસણ હમણું પારખવાની કુતલ
જોઈએ. તે ન હોય તો, ઝાહિરાતને સચિત્ર
જનાવવા જતાં ઉલટી તુકરાનકર્તા બનાવી
દેવાય તો નવાઈ કદી !

એક સત્ય કદી ભુલાવું ન જોઈએ. ઝાહિ-
રાતમાં જે કહેવાય તે સાચું જ હોય એ ઝૂંરી
છેજ, પણ કહેવાનું હોય તે બધું જ એક
જામતું ઝાહિરાતમાજ કહી દેવું એ ઝૂંરી
નથી. કહેવાને સમયે અને ચોખ્ખ સ્થળેજ
બધું કહેવાય. ઝાહિરાતમાં બધું કહેવાનો લોભ
કહેવતમાં છે તેમ "પુત્ર લેવા જતા પતિ ખોભ
બેસવા" જેવી અર્થાત નફા મેળવવા જતા
ઝાહિરાત ખર્ચ પણ માથે પડવાની ગત થાય
છે કારણ દેખીતું છે કે ઝાહિરાતની જગ્યા
ગમે તેટલી જહારી હોય તોય આખરે તે
એક હદે સંકુચિત જ છે. તેટલી જગ્યામાં
અને ત્યાં, માલ વિશે બધું કહેવું સંભવિત
નથી. જો તે સંભવિત હોય તોય વાંચનારના
દિલ અને દિમાગ ઉપર નેની ખરી છાપ
પાડવી, તેને તે વિશે સંપૂર્ણપણે સમજાવી
દેવો શક્ય નથીજ અને સમજાવો સક્ષાતો હોય
તો પણ, એમા તેના દિલમાં પચાદા થતા
વાંધાઓ સમજી તેના જવાબો આપવાની તક
તો વેપારીને મળતીજ નથી. તેથી ઝાહિરાતનો
મકસદ મારો જાય છે, વાંચનાર તે ઝાહિરાત

ઝાહિરાત કળા

■ ■ ■ ■ ■

આ પહેલાં—

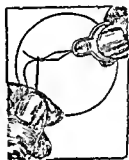
- ૧, પ્રારંભિક
- ૨, કાચળની હકીકત
- ૩, ખીલાંની ચર્ચા
- ૪, સચિત્ર ઝાહિરાતો

[અંપૂર્ણ]

આજે એજ
મણકા

■

સમજાવી ન સકે તે, તે ઘણીજ આસાનીથી
સમજાવી સકે છે દાખલા રૂપે, સોયમાં દોરો
પરોવવાના એક નાનકડા સાધનની વિગત
લખાણદ્વારા સમજાવવાનો પ્રયાસ કરો અને
એજ હકીકતને નીચલા ચિત્રદ્વારા વાંચકની

નજર સામે લાવી
દો. કમ રીન વધુ
ફાળાવી નીવડશે ?
ચિત્રવાલીજને ?

સચિત્ર ઝાહિરા-
તનો એક ખીલ
પદ્ધતિ, કાળી ક્રીની
સાથે સફેદ અક્ષર

સોયમા દોરો પરોવનાર સાધન છપાય એવા લ-
ખાણવાલા બ્લોકોનો વપરાસ છે. (જુઓ
નખનો ૨૦૬ પાનાની છેવટે). એથી ઝાહિરાત,
સફેદ કાચળ પર કાળા અક્ષરવાલી બીજી
ઝાહિરાતો અને લખાણથી કેવળ વિરુદ્ધ
જતી હોવાથી ઠીક ઠીક લક્ષ્ય બેસે છે. બેશક
તે પણ સંભાળપૂર્વક લખાવી જોઈએ.
લખાણ જેમ ચોક્કસ હોય એ ઝૂંરી છે તેમ.
લખનારની પદ્ધતિ ખૂબ આકર્ષક હોવી પણ
અગત્યની છે.

જો શરૂદોમાં, ઝાહિરાતને સચિત્ર બના-
વવી ફાવેલાકાગે છેજ.

ચાલો મણકા સંપૂર્ણ

સંજવની વેચાણ પદ્ધતિ

- [ઢાલની એક બાજુ] -

મોલનું વેચાણ વધારવા માટે અનેક પ્રકારની વિચિત્ર પદ્ધતિઓ વેપારીઓએ શોધી કાઢી તે દ્વારા પેસાદાર બન્યા છે. 'સંજવની વેચાણ પદ્ધતિ' આમાંની એક છે. તેને અંગ્રેજીમાં *Snow Ball System* કહે છે. આ પદ્ધતિનો મુખ્ય હેતુ એક ગ્રાહક મારફતે અનેક ગ્રાહકો મેળવવાનો છે. આ પદ્ધતિ દ્વારા ઉપરનો હેતુ કેવી રીતે સધાય છે તે બેઠુંએ.

ધારો કે કોઈ ઘડીઆળ વેચવાની કંપની છે : તેને ચાર રૂપીઆની કિંમતના કાંડના ઘડીઆળો વેચવા છે. તેના ગ્રાહકો મેળવવા માટે તે સામયિક પત્રોમાં આ પ્રમાણે જાહિર ખતર જાણાવે છે :

ધર જેઠાં માત્ર એક રૂપીઆમાં પાંચ રૂપીઆની કિંમતનું ફેન્સી નાનુક કાંડા ઘડીઆળ મેળવવાની યોજના આજેજ મંગાવો.

પ્રચાર માટે અત્યુક સંજવામાંજ આ ઘડીઆળો વેચવાની હોઈ, પાછળથી પરવાનું ન પડે માટે, આજેજ મનીઓર્ડરથી એક રૂપીઆ મોકલી આપી યોજના મંગાવો.

આવી રીતે તે જાહિર ખતરમાં ઘડીઆળની ચાર રૂપીઆની કિંમતને બદલે પાંચ રૂપીઆ લખે છે. કેમકે તેને એક રૂપીઆ ઘડીઆળ અને ટ્રિકિટો ટપાલદ્વારા મોકલવાનું અને રજીસ્ટરનું ખર્ચ ચઢ જાય છે. આ ખર્ચનો એક રૂપીઆ તે ગ્રાહક પાસેથી મળ મળ વસુલ કરી લે છે એ આ યોજનાની ખાસ ખુબી છે.

બીજી બાજુ એક એક રૂપીઆની કિંમતની ચાર ચાર ટ્રિકિટની કુપન સહિત ચોપડીઓ

જાણાવે છે. આવી એક ચોપડી, જે ઘણી રૂપીઆ મોકલાવે છે તેને રજીસ્ટરથી મોકલી આપે છે. આ ચોપડીની સાથે જણાવેલું હોય છે કે જે લોકો એક રૂપીઆમાં આવું ઘડીઆળ મેળવવા માગતા હોય તેમણે આમાંની ટ્રિકિટો એક એક રૂપીઆ લખી વેચવી અને તે ચાર રૂપીઆની રકમ મનીઓર્ડરથી કંપનીને મોકલી આપવી. વળી તે ચાર ટ્રિકિટો જે લોકોને વેચી હોય તે લોકોના ચિરનામાં લખીને ચાર કુપન પણ મોકલી આપવી, એટલે તમને ધેર જેઠાં ઘડીઆળ મોકલી અપાશે.

આવી રીતે તે ગ્રાહક ટ્રિકિટો બીજા લોકોને વેચીને ચાર રૂપીઆ અને કુપનની ચોપડી કંપનીને મોકલી આપે છે. તે મલવાથી કંપની તે ઘણીને ઘડીઆળ મોકલી આપે છે અને ચારે ટ્રિકિટ ખરીદનારને એક એક ચોપડી ચાર ચાર ટ્રિકિટવાળી મોકલી આપે છે. બીજા આ ચાર જણા એક એક રૂપીઆમાં ઘડીઆળ મેળવવા માટે જીગ ચાર ચાર-કુલ સોળ જણાને ટ્રિકિટો વેચે છે, અને રૂપીઆ મોકલી આપવાથી પેલા ચારે જણાને કંપની ઘડીઆળો મોકલી આપે છે, તે સોળ જણાઓને ટ્રિકિટની ચોપડીઓ મોકલી આપે છે. આ સોળ જણાઓ ચોસક જણાઓને ટ્રિકિટો વેચે છે. આમ ચોસક ગ્રાહકદ્વારા અનેક ગ્રાહકો મેળવાય છે.

ટ્રિકિટનું લખાણ પણ ખુબ આકર્ષક હોય છે, જેથી દરેક જણ તે ખરીદવા લલચાય છે. દાખલા માટે તેમાંનું થોડુંક લખાણ આપું છે.

ધર જેઠાં માત્ર એક રૂપીઆમાં પાંચ રૂપીઆની કિંમતનું સુન્દર ફેન્સી નાનુક કાંડા ઘડીઆળ

મેળવવાની ડિફિલ્ટ-કિંમત માત્ર એક રૂપિયા.

સુલભ કાનજી ચાવડા

[“નફાકારક દુનિયા” : માગ પહેલો.]

■ અગ્રજ પુસ્તકમાંથી.]

[હાંસની બીજી બાજુ].

પાંચ રૂપિયાની કીમતનો માલ એક રૂપિયામાં. આપવાની લાલચ બેશક, કેંઈ જીવી તેવી નથી. અને કહેવત છે તેમ, જ્યાં આવા લોભીયાઓ હોય ત્યાં આવા ધુતારાઓ ભૂખે પચી નથી જ મરતા. જો કદી કોઈ નુકસાન વેડે છે તો તે લોભીયાઓના ; ધુતારાઓ તો ખૂબ અમન ચમન કરે છે.

“સંજીવની પદ્ધતિ”-મને અને વેપારી પદ્ધતિ કહેતાં સંક્રમ યાવ છે—એવીજ એક ધુતારી પદ્ધતિ છે, જે વડે હજારો અને લાખો મરીમોને જીંદગી છે. એમાંના ઘેરાકને ધડિયાળો પછી અપાય છે, પછી અંતે તો બીજા હજારોના રૂપિયા હજમ ધર્મ ગણે છે. તેમની મરીમીની જગત કંપનીના માસિક સાહેબના અવગતઆરામ માટે વપરાય છે.

હકીકત, એ છે કે આર રૂપિયાની ધડિયાળ, તેની ખરીદ કીમત જે રૂપિયે હોય તેવ. એક રૂપિયામાં આપવી પોતાપણ કેમ ? અને વળી જ્યારે, એ માટે થતી ધુમ અદિરાનનો લખજીટ ખર્ચનો વિચાર કરાય ત્યારે હરકેમ સમજી સકે છે કે આમ આર રૂપિયાનો માલ એક રૂપિયામાં આપનાર વેપારી કાં દાર્નિગને સારમાયે એવો સખી હોવો નોખજ. કાં કોઈ સદાચતનો સંગ્રાહક ! તેમ ન હોય તો, ગમે તે ગણુગીએ પછી તેને ‘મરીનિ ભાવે મોતી વેચનાં’ પરચેજ નાંદ’ પણ જો પોજનામાં કંઈક અપ્રમાણિકતા હોય તો મેગક, વાનજી લુદી છે. પછી તેને આંગળે ડીપાલદેર ચાપ એમાં તુવાઈ નથી !

આ પદ્ધતિ પણ એવીજ અજબદાર, અપ્રમાણિક અને હામમરી પદ્ધતિ છે નેમાં દેખાડવાના અને ચાવવાના દાંત લુદા જુદા

છે. દેખાડાય છે કે, એક રૂપિયામાં પાંચ રૂપિયાનો માલ મળે છે, જ્યારે હકીકત એ છે કે એક રૂપિયા પાછળ બીજા ચાર-અને ત્યાર પછી બીજા સોળ એટલે કુલ એકત્રીસ રૂપિયા વુસુધ ક્યાં પછીજ કંપની એક ધડિયાળ આપવાની કનાયત કેમવે છે. કારણ કે, નિયમ એ રખાય છે—જે ધરો ભાગે પ્રસિધ્ધ કરાતો નથી—કે તમે ચાર કુપન વેચો અને તે પૈસા કંપનીને મોકલો પછી કંપની તે ચાર કુપન ખરીદનારાઓને જે કુપન જુદા મોકલે અને તેઓ તે કુપનો વેચી પૈસા મોકલે ત્યાર પછીજ તમને ધડિયાળ મળે. એટલે જ્યાં લગી કંપનીની એકત્રીસ કુપનો વેચાઈ ન રહે ત્યાં લગી ધડિયાળની વાનજી નહામી છે. જો ૨૧ કુપનો ન વેચાય, જોઈકી વેચાય તો ધડિયાળ મધ દવામાં ! નિયમખંડ યજ્ઞ, સાંકળ વડી, તમારા જવાના પૈસા કંપનીના મોપરે જરૂર થયા અને હવે તમે મૂખ બની દેખતા રહો !

નિશ્ચિતી નમ્રે—

- ૧ કુપન-ખરીદનાર બીજી ચાર વેચે, તે ચાર રૂપિયા બીજા ચાર ચાર મૂખોને વેચે ($4 \times 4 = 16$)
- તે ૧૬ મૂખો બીજા ચાર ચાર રૂપિયાને વેચે ($16 \times 4 = 64$)
- તે ૬૪ રૂપિયા બીજા ચાર ચાર રૂપિયાને વેચે ($64 \times 4 = 256$)

એમ આમ જ વળતાર જરાય છે. જો એમ જરાજર અતૂટપણે સાંકળ ચાલુ રહે તો ખવર, હર ૨૧ કુપને એકને ધડિયાળ મળે, બીજા ૨૦ બીજા ૮૦ ને પસંદી લાવે અને તે ૮૦ બીજા ૩૨૦ ને મૂખ બનાવે. એવું ૧, કુપ ૪૨૦ કુપનો વેચાય, ૪૨૦ રૂપિયા કંપની ત્યાં જરૂર ચાવે તો તે ૨૦ મૂખ સદાચતનો ચાર રૂપિયાની કહેવાની કીમતની પપ્પ મૂગ એ રૂપિયાની ધડિયાળ—કુપ રૂપિયા ચાવનારનો માલ મળે. બાકીના ૪૦૦ અજબગો રૂપિયા

તેમણે યા પોતાના એક એક રૂપિયા પરથી હાય ઘોષ નાખવો યા $૪૦૦ \times ૪ = ૧૬૦૦$ અને $૧૬૦૦ \times ૪ = ૬૪૦૦ =$ કુલ $૪૦૦ + ૧૬૦૦ + ૬૪૦૦ = ૮૪૦૦$ રાખસોના મજાવામાંથી રૂપિયો રૂપિયો કઢાવી, મુજા ૪૦૦ રાખસોએ ધડિયાળો મેળાવવી અને બાકીના $૮,૦૦૦$ ગરીબોએ ફરી વાર મુખામિના ચક્રમાં ફરવું !

પહેલી નજરે દેખાશે કે, ગમે તેમ એમાં જો આહકને ફાયદો નથી તો કમ્પનીને પણ લાભ નથીજ. પરંતુ એ ખોટું છે. આવી સાંકળ ધણા ઝોઝા દાખલાઓમાં અવટ ચાલી સકે છે. જ્યાં તે તૂટી-પૂરા રર એજન્ટનો ન મજા-ત્યાં બાકીનાઓના પૈસા ગયા પાણીમાં ! હવે ફરી નવી મિલ્કત અને નવો દાવ ! નવી કુપન લો અને નવો ચક્રો ! વાંચકને યાદ હશે કે, કુમર આ પધ્ધતિનું ચોર્થી કદર વિરોધી રહ્યું છે. આજેય મારી માન્યના એજ છે ! મારી નજરે એ પધ્ધતિ જગતપટ છે-પછી ભલે તે પશિમમાંથી આપાત કરાઈ હોય. પશિમી હોવાના સુભાષે તેની છુરાઈઓ ઓછી થઈ નથી. આજથી દસ બાર વર્ષ પર દિન્દમાં પણ એવી “જી હ આનામાં ધડિયાળો !” વેચનારી કમનબંધ કમ્પનીઓ ઝુટી નીકળી હતી. તેમણે પાંચ પાંચ કુપનો રાખી હતી, પણ તે બધી એક પછી એક નાબુદ થઈ ગઈ છે અને આજે એક જુની કમ્પની બાકી રહી નથી-અત્યંત, નવી ઉભરી નીકળી છે ને જુની વાત.

કાનુની નજરે પણ, આ યોજના દમાભરી છે. તેના સંચાલક માટે કાનુની અદાલતમાં દંડાવાનો ભય પળેપળ સામેજ ઉભો છે. કોઈ પ્રત્યાલિક વેપારી તે નજ આગમાં અને ગરીબો-તેના ચકાવામાં ફસી પોતાના પરસેવાની કમાણની વેફરી ત નાખે, એ પણ ખાસ ઝુટરી છે. એવા શિકારે મળતા બંધ યાવ તો એ કમ્પનીઓ નાબુદ થશે, એ દેખીતું છે.

-તંત્રી

“એકજ ભાવ”ના રોર

એકજ ભાવના રોર એટલે એકજ મુકદ્દર ભાવ નહિ, ગમે તે ચીજનો એક જ ભાવ.

રોરમાં સેંકડો પ્રકારની ચીજો હોય પણ દરેકનો ભાવ એકજ હોય. દાખલા રૂપે, ભાવ એક રૂપિયા હોય તો પછી ત્યાં દરેક ચીજનો ભાવ એકજ રૂપિયા હોય, કાંઈ ચીજ ચાર, આઠ કે બાર પંદર આનાની ન હોવી જોઈએ. જે વેચાય તે બધું એકજ રૂપિયાની કીમતનું.

એમ થવાથી એક ખાસ લાભ એ થાય છે કે, આહકને ભાવ તાત્ત કરવાની તો તકલીફ લેવી પડતી નથીજ, પરંતુ સાથે તેમને જાણવાનું પણ મળે છે કે, એક રૂપિયાની કીમતમાં કંઈ કંઈ ચીજો મળે છે. એક રોરમાં એમ જુદી જુદી ચીજો જુદા જુદા ભાવે વેચાતી હોય ત્યાં તેમના દરેકના ભાવ પૂછવા કે ટીકીટ પરથી વાંચવા કોઈ ન થોભે. જ્યારે જે દુકાનમાં ભાવ એકજ હોય ત્યાં આહકની સહજ નમર પણ તે ચીજો ઉપર પડે એ કાશી છે. તેથી તે જાણી સકે છે કે, આ ચીજ એક રૂપિયાની છે, આ ચીજ પણ એક રૂપિયાની અને તે ચોજ પણ એકજ રૂપિયાની.

“એકજ ભાવ (One price.)”ના રોરોનો વિકાસ કરવો ઝુટરી છે. અત્યાર આગમ્ય હાથગારીઓવાલા ફેરીઆઓએ પહેલ કરી છે, હવે બીજા વેપારીઓએ એ તરફ લક્ષ આપવું જોઈએ.

વેચવાના છે.

કુમરના ચિત્રલોકો, તદન સારી હાલતમાં, કિશાયત ભાવે.

ફજાવો:

કુમર ઓફિસ, મુરત.

સુરતી બળા બજાર કમ્પની : રંગુન

મુસ્લિમ-ગુજરાતી વેપારી સાહસની

એક હવંત યાદગાર

ખુદાજ બિદતર બલે છે, કયા સગવસર માર્ય માસ આખા બર્મા માટે—અને તેમાંય ખાસ કરીને ત્યાં વેપારી સાહસો ખેડતા ગુજરાતીઓ માટે—અત્યંત દુઃખદાયક સાબિત થયો છે. એમાંય માર્યના છેલ્લા અઢવાડિયામાં—બર્મા દિવંદી છૂટું પડ્યું તેના ફક્ત આઠ દસ દહાડા અગાઉ—રંગુનમાં, ત્યાંના ઇનિડાસમાં નોંધાયેલી એ ભયંકર આગ લાગી હતી તેણે તો કહેરજ વર્તાવી દીધો હતો. તેના નાશકારક સપાટામાં બર્માના મુસ્લિમ-ગુજરાતી સાહસની નોક સમાન તે સુરતી બજાર આવ્યું હતું જે, સાચેજ બર્માની વેપારી મંડી હોવાનો વાજબી કષ્ટ ધરાવે છે. એ આમના પરિણામે, લગભગ સવા એ કરોડ રૂપિયાના માલની હોળી થઇ ગઇ છે અને મંકડો નરિં, દહારો કુટુંબો નિરાધાર થઇ ગયા છે. એટલુંજ નરિં બંદે એના આડકત્રા પરિણામરૂપ કેટલાય છત્રો-એ ન, તથા તો આમની બજાર સાલગતીજ દિવસ બંધ પડી જવાથી—દુન્યા પણ ત્યાગી ગયા છે.

સુરતી બજારની આગના કેટલાક દસર તનાક હેખાવો આ અંકના ટાઇટલને બીજો પાને અપાયા છે. એટલે, તે એ ખુદાઇ કદરની ધણીજ આંખી કરાવે છે. અને સાચું એ છે કે, આગની પૂરી દહીકત નક્કર વર્ણવી સકે છે ન ચિત્ર ખેંચી કે પોંછી દેરી સકે છે.

x x x

રંગુનનું સુરતી બળા બજાર એટલે બર્માની વેપારી મંડી. ત્યાં થું ન હતું વેચાતું ? કઇ ગીઝ હતો જે ત્યાં ન હતી મૂકતી ? આદ્ય ખોરાકી, ગોરન અને શાકભાજી, ઘી

તેજ, ખાંડ અને મરી મસાલા, ફળફળાદી અને કાપડ, હોઝિયરી, લોખંડ, લાકડું અને બીજું થું થું ન હતું મલતું ? ચોખા અને ઘાસતેજ, ધાતુઓ અને બર્માની ખીશ ખૂસ-સિયતો પણ ખરીજ

બજારનું વિભાગવાર અવલોકન કરતાં—એ બજાર—એમાં લગભગ ૫૦૦ સ્ટોલ છે. અંદર મદ્રાસી હિન્દુઓની ચોખા અને મસાલાની અને મદ્રાસી મુસલમાનો (ચોલી-આઓની) ગોરન, મચ્છી, મરચી, આદ્ય, પિપાજ વગેરેની દુકાનો છે. બદારની બાબુએ એડવર્ડ સ્ટ્રીટ તરફ બજારની જુની આદિસનું મકાન છે અને મદ્રાસી મુસલમાનોની કાપડની તથા ઘેડાકે બાજમાં મુઝા મચ્છી જીંંગાની દુકાનો છે. ૨૬મી મુઝીની તરફ બદાર મદ્રાસી મુસલમાનોની ઓઈલમેન સ્ટોર્સ, શાક ભાજી તથા દુધની દુકાનો છે.

બી બજાર—એમાં ૬૦૦ સ્ટોલ હતા, જે બધા બળીને ખાખ થઇ ગયા હતા. અંદર વરિયાળી બાઇઓની લોખંડ અને કટલરીની અને વરાછાના બાઇઓની ચૂનર, સ્ટેશનરી, કરિયાણા અને અનાજ, નારિયળ વગેરેની દુકાનો હતી. એમાં રોદરના જાળીના શાધર અને અમારા રનેદી જનાખ “સુરતાકુ” સાદબની પ્રેપ્રિઝની દુકાન પણ હતી. બદારની તરફ, ૨૬મી મુઝીમા મદ્રાસી મુસલમાનોની કટલરી અને પ્રેપ્રિઝની દુકાનો, કેડદાઉમી સ્ટ્રીટ તરફ વરિયાળી બાઇઓની લોખંડકામની દુકાનો અને ૨૬મી મુઝી તરફ જતીઓ, દુવાલ, મચ્છીદાની વગેરેની

દુકાનો હતી. બેશક, એ બધી બજોને ખાખ થઇ ગઇ છે.

સી બજાર-એ નવો અને મનહર બાંધણીવાલો બજાર છે. એમાં લગભગ ૧૨૦૦ સ્ટોલ છે, જેમાંના મોટા ભાગે હોઝિયરી અને કાપડના છે. બહારના ભાગમાં, ૨૫મી ગલી તરફ પણ છત્રી અને કાપડની દુકાનો હતી, જેમાંની થોડોક બજા ગઇ છે.

ડી, ઇ અને એફ બજારો ન્દાના છે. ઇ બજારમાં તો માત્ર ફળદ્રુપાદીના સ્ટોલ છે.

X X X

બજારની આર્થિક ખાતુ પણ અત્યંત શાનદાર છે. બજાર કમ્પની આગથી પચાસ વર્ષ ઉપર ચલપાઇ હતી. તેની અસલ પુંછ ફક્ત એક લાખ અને પંચાવન હજાર રૂપિયા છે, જે દરેક રૂપિયા પચ્ચીસના એવા ૬૨૦૦

“કુમર”નું લવાઝમ

હિન્દ માટે રૂપિયા ત્રણ

બર્મા માટે રૂપિયા ચાર

અને

વિદેશો માટે શિલિંગ છ

-છે. નવા તેમજ જૂના માલકાએ પોતાનું લવાઝમ મોકલતી વેળા એ હિસાબે પૈસા મોકલવા. ઓછા હશે તો ઉધાર રખાશે નહિં, બધકે તેટલા ઓછા સમયનું જ લવાઝમ જશે થશે.

—વ્યવસ્થાપક

શેરોમાં વહેંચાયેલી છે. એ શેરો પૂરેપૂરા બરાબ ચલ્યા છે અને તેનો મોટો ભાગ સુરતી વેપારીઓ અને વકફ ફંડો કને છે, જગદે એક સારો ભાગ સેંકડો મુસ્લિમ બહેનો પાસે છે, જેમને માટે એ શેરો એક બાથુકના માસિક દરમયા ૩૫ છે. શેરોની માંગ એટલી જબ્બર છે કે,

આજે એ મુળ પચ્ચીસ રૂપિયાનો શેર ત્રણથી સાડા ત્રણ હજાર રૂપિયે પણ ભાગ્યેજ મળી સકે છે.

કમ્પનીના બજારો એ, બી, સી, ડી, ઇ અને એફ એવા છ નોખા વિભાગોમાં વહેંચાયેલા છે. કમ્પની, બીછ પેહીઓ પેટે, વ્યાજ ખાતી ન હોવાથી એનું રિઝર્વ ફંડ પણ મિલકતોમાંજ રોકાયેલું છે અને તે અંગે એ સંખ્યાબંધ મિલકતો ધરાવે છે.

એ મિલકતો અને બજારો વગવરહતી આજની કીમત ર. ૯૦,૬૭,૬૦૦ની અકાય છે. બજાર કમ્પનીની આજની વાર્ષિક આમદની ર. ૧૫,૨૬,૦૦૦ની આવે છે. આજકાલ બજાર કમ્પનીનેય મંદીની અસર છે તેથી આટલી આમદની આવે છે, નિકર તેજીના વખતમાં, એટલે આજથી આઠ વર્ષ ઉપર, તેની આમદની ર. ૨૦, ૫૦,૦૦૦ હતી. કહેવાની સુરત નજ હોય કે કમ્પનીની આમદની ધીમે ધીમે આગળ વધતીજ જાય છે. આજથી ચાલીસ વર્ષ ઉપર તે માત્ર ર. ૪,૭૫,૦૦૦ હતી; આજે તે ર. ૧૫,૨૬,૦૦૦ છે અને ખુદાને મનસુર હશે તો ધીમે ધીમે એ રૂકમ પણ વધતીજ જશે.

કમ્પનીના વહીવટની એક અનેરી ખૂબી એ છે કે તે પોતાના શેર હોદ્દારોને માસ માસે ડિવીડન્ડ આપે છે. વાર્ષિક કે છ માસિક નહિ, માસિક ડિવીડન્ડ! ગમે વર્ષે તેણે પોતાના શેરહોદ્દારોને માસિક રૂપિયા દશનું ડિવીડન્ડ આપ્યું હતું. એટલે કે મુળ રૂપિયા પચ્ચીસની કીમતના શેર પર (૧૦ X ૧૨ = ૧૨૦) એક સો અને વીસ રૂપિયાનું ડીવીડન્ડ આપ્યું હતું! બીજા શબ્દોમાં. મુળ પુંછ કરતાં લગભગ પાંચ ગણો નફો માત્ર એકજ વર્ષમાં વહેંચાયેલો હતો.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૧૬ પર)

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અત્રે ક્રમવાર મુદત પ્રસિદ્ધ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

દયાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ લેઈએ તો ફરેક પ્રશ્ન ફીડ પાંચ આનાની (પરદેશ: નવ પેનીની) ટીકટી ધીડવી [વી. પી. ના ઓર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૭૮૦-અ ર. સી. સ : મોડાસા-મુંઠ
ખનાવવાની વિગત ‘કમર’ના મે ૧૯૩૧ ના
અંકમાં નહિં પણ ૬૦ મા અંકમાં છે. તેની
કોમત ચાર આના છે. તે અગાઉથી મોકલશે.
વી. પી. કરતા નથી.

૧૭૮૧-વા. કા : હંડપા-(૧) ડાંગરના
કોલસા ખાંડ સાફ કરવા-Refining માં
વપરાય છે. તે વાપરવાની રીત Animal
Charcoal જેવીજ છે. એનીમલ ચારકોલને
ખદ્દને ડાંગરના કોલસા વપરાય છે, એટલેજ
નહીંવત. (૨) તમાકુના ઝાડને ઉખેડવા પછી,

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૧૫થી)

કમ્પનીએ છેલ્લા ૩૮ વર્ષમાં, પોતાની
માત્ર રૂ. ૧,૫૫,૦૦૦ની મુજબ પર લગભગ
પોણા પાંચ કરોડ રૂપિયા નફો કર્યો છે. તે
પોતાની મુજબ થાયણથી બમણી-એટલે લગભગ
ત્રણ લાખ રૂપિયા જેટલી રકમ તો રંગુન
કાર્પોરેશનને દર વર્ષે ટેકસની ભરે છે.
ફોલા શાનદાર સાદસ!

X X X

આ લીટીઓ લખાય છે ત્યારે ખજાર
મળે છે કે ખજારનો એ અને સી વિભાગ
તાત્કાલિક રીતે બુનતારા લેવાયો છે અને બી
રંગુનનું સુરતી બજાર ચૂક્યો છે-તેની
ખર્ખાની વેપારી મંડી. ત્યાં શુધ્ધી, બાંધકામ કર-
કહ ચીજ હતી જે ત્યાં નહોતી. પણ
ખાધ ખોરાકી, ગેસ અને સાદસ,

[૨૧૪]

ત્રણ ચાર અઠવાડિયા લગી મુકવવા માટે
રાખી મૂકી, પછી હીના વાતાવરણમાં-કારણ
કે, જો હવા અને વાતાવરણ શુદ્ધ હોય તો
પાંદડાંને ઉપાડતાં મૂકતાં તેના કટકા થઈ
જશે-એક મધ્યમ માપના વિસ્તારમાં એ
પાંદડાંઓ ગોઠવી, એક પછી એક ચર
ચલાવતા જઈ, નહોટો ઉંચો દમસો કરે છે.
માલ વધારે સારો ખનાવવા માટે કેટલાકો
નમકનું પાણી (૧.૧૦૭ સ્પે. ગ્રેવિટીનું) ખનાવી
તે એ પાંદડાંઓ ઉપર છાંટતા જઈ, એક
પછી એક ચર જમાવતા જાય છે. દમસો
ક્યાં પછી તેને એ ત્રણ અઠવાડિયા લગી રહેવા
દે છે. (૩) મારીની બરણી છત્યાદિ પર પૅન્ડિશ
થતું નથી; પા ગ્લેઝિંગ થાય છે, પા વારનિશ
ચલાવાય છે.

કમર માસિક

વડોદરા રાજ્યના તમામ પુરતકાગ્રો માટે
અને
લન્ડનના બ્રિટિશ મ્યુઝિયમની લાયબ્રેરી માટે
ખાસ મન્ડર થયું છે

૧૭૮૨-એ. કે. જી. મુ: જી: (યુગાન્ડા)
-(૧ અને ૨) ઉમર ખંચામ તેજ તથા
કોલારો મશીનના ખનાવનારા શિરનાગા
ખણમાં નથી. (૩) મોગન ગુંથનાર મશિનના
ખનાવનારનું [શિરનાગું: Imperia Hosie-
ry Manufacturing Co. Ltd., 245
Tottenham Court Road, London
W. C. 1.

૧૭૮૩-એસ. આર. રા: રાજકોટ-
(૧) જાપાનીઝ રેશમી રેમાલના વેપારીઓ
આ છે: પોલુમ્મલ અધર્સ, અકરીયા મરિજ્જદ,
મુંબઈ ૩; અલમદ દ'આલીમ અધર્સ, ચકલા
રટ્ટીટ, મુંબઈ ૩. (૨) હાફેટોન અને લાઇન
બોક્ષ બનાવવા-વિધે જુઓ કમરના અંક
૫૬ અને ૫૮. (૩) રેશમી કપડા પર જે
આંકારી રંગના ડાઘ છે તે શાના છે તે
જાણવા સિવા ચોક્કસ ઉપાય બતાવી સકાય
નહિ. છતાં મેથીલેટેડ સ્પિરિટ અને એમોનિયાનું
સમભાગે બનાવેલું મિશ્રણ, માત્ર તરપેન્ટાઇન
યા માત્ર હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ ડાઘ પર
ઘસાડવાથી ડાઘ નીકળી જશે. જે ૧,
હાઇડ્રોજન. પરઓક્સાઇડના ઉપયોગથી
કપડાનો રંગ કાઢો હશે તો તે પણ સાથેજ
ઉડી જશે, જ્યારે તરપેન્ટાઇનનો ઉપયોગ
ફરી ફરી ફેલીય વાર કરવાથી પુરી અસર
થશે; એક વારમાંજ ડાઘ નીકળી જશે નહિ.

૧૭૮૪-મ. એ. ક: ઉપનંદા-Fish Glue
જનારમાં-તેવાર મળશે. કવાવાળા પાસે ન
હોય તો, સરેસના વેપારી પાસેથી તો મળશેજ.

૧૭૮૫-સુ. ખ: કચ્છ મુંદ્રા-(૧) નીલ-
મીરીનું તેજ અર્થાત મુકલપ્તસ ઓછા બના-
વવાની પૂરી વિગત કમરના ૨૪મા અંકમાંથી
મળશે. (૨) ડીઝ વોટર બનાવવાની માહિતી
કમરના ૪૫મા અંકમાંથી મળશે. (૩) પેપ્રન
જાત માટેની પિત્તળની ડબ્બીઓ મુંબઈના
કોઇ પણ ખાંટલીવાલાને ત્યાંથી પણ મળશે
અને ખાસ એડર્સ આપી તેવાર કરાવશે તો
પતરાના કારખાનાવાલાઓ તેવાર કરી
આપશે જેકું શિરનામું:-ફતેહુદ્દમદ હાજી
મની ખાંટલીવાલા, ચકલા રટ્ટીટ, મુંબઈ ૩;
-સૈદી દીન ફેક્ટરી, ગોલપીકા, પઠાન રટ્ટીટ,
મુંબઈ ૪.

૧૭૮૬-ક. દિ. મી: ગમનગર-કરપાઝિંગ
અને પ્રિન્ડીંગને લગતા ગુજરાતી પુસ્તકો માત્ર

સાણુની બનાવટ

૧

જે સાણુ બનાવવાના સાસ્ત્રીય વિધાની
એકલીજ અને પહેલીજ ગુજરાતી ચોપડી છે.

૨

જેની ઉપયોગિતાની સહેજ ઝાંખી તેની
અસલ અંગ્રેજી ચોપડીની માત્ર ૭ માસ-
માંજ કાઢી પડેલી જે આવૃત્તિથી ૧૨થી
થઇ સકે છે.

૩

જેનું ગુજરાતી ભાષાંતર અસલ અંગ્રેજી
કરનાં પણ વધારે સરળ ને સદિક બન્યું છે
અને જેમાં ફેટલાક ખાસ ચિત્રો ઉમેરાયા છે.

૪

જેની બજાએ અને ગણુ ગણુ નકલો દેશ
ભરના બજામાં અને માત્રીતા સાણુના કાર-
ખાનાવાલાઓએ ખરીદી પોતાની પ્રયોગ-
શાળામાં રાખી છે.

૫

જેને દેશ અને પરદેશના, બધા વર્તમાન
પત્રોએ એકી અવાજે સારારી અને વખાણી છે.

એવી

હાથમાં શોભી રહે, મેજ પર કે પુસ્ત-
કાલપમાં દીપી ઉઠે અને વ્યવહારમાં સાચા
મિત્રની ગરજ સારી, ઉપયોગી નીવડે તેવી
ચોપડી આજેજ મંગાવી દેયો.

૧૯૬ પાનાં: સાત ચિત્રો: મુંદર છપાઇ:
આર્કાઈક ગ્રાંથણી છતાં કીમત માત્ર રૂપીયા
બે (પોરટેજ છ આના જુદા). ખર્ચ અને
જીજ્ઞ પરદેશો મારે પોરટેજ સાથે રૂ. ૨-૧૦-૦
યા શિલિંગ ચાર.

[બધા બુકસેલરો વેચે છે.]

પ્રકાશક:

કમર ઓફીસ, સોલાગરવાડા, સુરત.

Inc., 248 W. Broadway, New York City (યુ. એસ. એ.) (૨) આરો મેળવનાર યંત્ર ઉપજાવેવારીઓ પાસેથી મળશે. (૩) જુની રીટી ટ્રિકિટાના વેપારીઓના નામ હામ માટે જુઓ ક્રમરના ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૭ના અંકમાં પેજ ૫૨૭ નંબર ૧૭૨૨નો જવાબ.

૧૭૬૪-દા : રાજકોટ—(૧) ખમીરનું નામ લખો નો તે વિશે વિગતો આપી સહાય. (૨) કાચના કારખાનાના ચિન્હનામા આ છે:— Verreries J. B. Goasch S. A., 29-35, Vieille Chaussee, Answer (મેખરિયમ); Stepan Hrdina, Prachen (મેકોરમેવેરીઓ) Vereinigte Lausitzer Glaswerke, Wernsdorfer O. L. (જર્મની) Shibukawa Glass Mfg. Coy., P. O. Box Higashi 48, Osaka (જાપાન). મોટો આંદર અપાવે છે ખરીદનારનું નામ પણ એ સીઝા ઉપર તાપી મોકલે. (૩) ખમીરના ખાસ વેપારીઓ નથી. પ્રાચિન યા એકાદમેન મોઝાસેથી મળશે.

૧૭૬૫-સ. દા : પુના-કાશ્મીરની બે યુવકોની મામતિથી તીરથે છે:— નવગંગા (મામિર). ૧૦ પોલોક મીટ. કાશ્મીર અને ૨, નવરોઝ (આવાડિયા), કાશ્મીર

સાચા હુમરોનું અમુક પુસ્તક મફત બેઠા મેળવ્યા

“નજીસાત દુનિયા” બાત્ર મહેતામાં કથાના માટે દુનિયા, કાશ્મીર, વેપાર અને કારીગરીની વસ્તુઓ જનાવવાની સાચી માહિતીના પ્રમાણસર પ્રયોગો તથા સેવાશયના અવદાર લેખો સહી મોકલે તમને સહી મોકલેવ આ પણ પ્રયત્ન કે જેનું આ પુસ્તકમાં કથાને તો તેની એક નકલ તમને ઘર બેઠાં મફત બેઠા મલશે તેમજ લેખને ફ્રી બેઠા મળશે ઉપાવરી દશે તો આ પુસ્તકમાં મળે ઉપારો.

લખો : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકભાગા
પો. : રીતુગદા (અંતર-૨૨૭)

ક્રમર x જુન અંક x મુખ્ય x લેખ

રંગબેરંગી શાહીઓ—હાલી અને ટિકીઓ વિશે

ગુલાબજલ અને કેવડાજલ-સચિત લેખ
છુટ પોલિશ-રેખનો ૧૫ દરનો

દેવાસળી } ચાલુ લેખના ૧૫ દરના
અગ્રણી }
લીલી મરી યા માયા-નુલ-ચુનો

જાત્રા
ખાતુઓ માટેના ઘરગથ્થુ દુનરો—
બીજા યોગ્ય દુનરો

નવકરીની અરડી—૧૮લીક રિશ્તો
વિગતો

પેકીંગ-એક અગત્યનો મુદો
દાવર પદ્ધતિ-દરતાપી ખરીદી સંબંધી
દોરનો અને દરતાવેત્રનો નમનો
અને બીજું પણ પાવું

નિયમો

- “ક્રમર”નું વાર્ષિક કપાચક દિવસ માટે કપીમાં તમ અને ખર્ચા અને બીજા પાટેદો માટે રૂપિયા ચાર અથવા ચિવિત્ર છ જે ઉપર નકલની મીમન દિનમાં ચાર ખાતા અને વિ ચોખા છ જેની છે
- તમારું એખરસિપનો ફી દિવસ માટે રૂપિયા ચાલીસ, ખર્ચા અને વિરેદો માટે ૨ બે વન થા પાટક ચાર છે.
- તમું ૨૫ નવેમ્બરની મામત્ર સા કાચકે, જાના-માદો અને તે માલથી નોંધી સમાવરે
- નમનાના તાનો આ મુજબ કાશ્મીર છે, પણ તે કાન કાન જેના (કાન પણ નવના અંક નમના જેમ મુજબ કાશ્મીરનો નથી)
- કાશ્મીરના બાત્ર ન વિત્રી છે અને વિવરતાવ દેસ, કાશ્મીર દરમા પદ્ધતિ કનો રે મોર ન અપાવું નથી
- “ક્રમર”માં કથાનો ખપી માહિત્ય-મામત્રના માપોમાં દો નવીને રવાજિન છે

પં સાતમું

માસ હશે

અંદ ૭૮મો

ક મ ર

લ પા ૪ મ :

દિનદ : રૂપિયા વાળુ

બર્મા : રૂપિયા ચાર

વિદેશ : સિલિંગ ૭

[લુન ૧૯૩૭]

ઉકરડા કિંવા છાણુ નું

ચિત્રો

ખાતર

૨૪૫

બાંદુકની તથા બે કાળે

૨૫

૨૫૦

કુરીની ચટણીઓ

૨૪૧

બાલોગોળી

૨૫૦

બાલામૃત

૨૫૦

ગુલાબજલ અને કેવડાજલ

કેવડાજલ

૨૩૨

મિઠક આફ રોજ

૨૫૦

લોહી વડેનું બંધ કરવાનો

કુપાય

૨૫૦

ગુલાબજલ

૨૨૬

રિસીકડ પાણી

૨૩૩

બાનુઓ માટેના પરમથુ

કુનૌરા

અગરબત્તોઓ બનાવવા

૨૩૪

પ્રયોગો

અનાવજા કવડા થતા

અટકાવવા

૨૪૮

અગર, ચટણી, પાપડ

૨૩૩

ઉડાની લુઝી

૨૪૮

કાસકીઓ બનાવવી

૨૩૪

કેમોનીઆ બોટર

૨૪૮

ચામડામથ

૨૩૩

કમ્પાઉન્ડ આથન

મિઠાચર

૨૪૮

કાફ અને મીઠા કુણી

૨૩૫

કાચ (Lamp) સારું

કરવા

૨૪૮

દોરડા વળાવવા

૨૩૪

કાપુરની ગોળીઓ

૨૪૮

દાવવાલાઈ

૨૩૪

કાર્બોનિટ આફ કેમોનીઆ

૨૪૮

સાદાઆઈ પચ્ચર

૨૪૪

કેલેશીની દવા

૨૪૮

વેપારી કળા

ખાંદોના સરકો

૨૪૪

સાપસન્ધ પદ્ધતિ

૨૫૨

ચામડી ફાટે તેનો કુપાય

૨૪૬

સકમંદ ઉચ્ચકી

૨૫૬

ઝેરીમધનો ચીરો

૨૪૬

પરચુરણ

તાકત આપવાની દવા

૨૪૬

આતોગિક શિક્ષણનો

તાવની ગોળીઓ

૨૪૬

બોમિયો

ધાતુઓ બોમાળવી

૨૪૬

ધિ ફાલિટકનિઃ-કન્દન

૨૫૨

નાઇટ્રેટ આફ આથન

૨૪૬

નાજું વારી

૨૨૫

પિપ્પામિન કોરડીઅત્ર

૨૪૬

પૂઠપરડો

૨૬૦

ફાઇન્ટ પેન માટે બ્લુ

૨૪૬

બોલના આંકડા

બ્લેક માટી

૨૪૬

દિન-રસકોના કડાઈ

અચ્ચાના ફાંત કુટી વખતે

આવનો તાવ

૨૪૬

પચારો

૨૬૬

અચ્ચા

૨૪૬

વેપારી ગણાર બાવ

૨૨૪

ગુલાબજલ અને કેવડાજલ

રિસીકડ કુપાય

અને ૨૩૦

તાંત્રી સ્થાનેથી

પ્રસંગ રૂબ

આપાત-ઝકાત નાબુદ થશે ૧૨૨૮

કાગળની મોંઘવારી

૨૨૭

કોમળી તક

૨૨૮

હિન્દી કંગાણિયત

૨૨૭

ખેતી, લુનર અને ઉદ્યોગ

અતરંગ

કામીની

૨૩૭

ખસ

૨૩૭

જેવડાજ

૨૩૫

લુધ

૨૩૫

પદ્ધતિ

૨૩૫

બકુલ

૨૩૫

બેકા

૨૩૫

મધુમાવળી

૨૩૭

મરિકકા

૨૩૭

દસુ-નો દાના

૨૩૬

અગળી

૨૪૨

મંત્રકરુપેશિય

મોમીપમનો દોળ

૨૪૦

તામાનો દોળ

૨૪૦

ગીમનો દોળ

૨૪૦

દવાખાનહ મુઢને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હુખ્યે મુકવિયએ મુમસિક:-

અમારી, આ મશહૂર ગોલીઓ કાઠ પલ્લુ રીને તુકસાત ન કરતા તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હુખ્યે મુસકફિને ખાસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિષે એટ-લુંજ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય માતશું પડી ગયું હોય, દરરોજ તપાઈ એદરો કા નિસ્તેજ થઇ ગયો હોય તેમને માટે ગણિયા સમાન છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હુખ્યે ખામુલખાસ:-

ગમે તે રીતે ખાવલી ખૂટલી કે ખરચેલી મરદામની તાકાત પાછી લાવનાર આ ગોલીની દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી નૈવાર થની હોઇ દવાખાનાની રહેલીયાલીડી છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકહ

સવધાથી (કાલીના બિગાડેની) બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુડક ટાંકા આનિશક (Syphilis-વિષકોટક). નાસર, દાઝંજીઝ, ભગંદર મળ્યા, (સંધીયા), પ્રમેદ પીટિકા, હિપદશ, ફિરંગ દોગ વીગેરે બીમારીઓને દુદ્ધ કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

એનેજર, દવાખાનહ મુઢને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાલાય-સુરત

અગ્રેઝી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથી)ના ૧૦૬, ના દનગ્ગેલના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

નોખા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખ્યે જિરયાન ફયલાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુસાવ), એહનિઆમ (સ્વખ-દોષ), અને વીર્ય વિકાસની દ્રંક ફરિયાદો આ ગોલીઓ સમેટ રીને મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને શોલીની અબજને દર દરો નવાઈને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ધમિસાક (વીયનું) અબજનું પલ્લુ સારી રીને કરે છે. દમારા દવાખાનાની રહેલીયાલીડી છે.

કીમત ૩૩૦ ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ હિપ્પી સાહેબ-

યુવાવધ્યાની ભૂલો અથવા કાઠ પલ્લુ કારણે જિરયાન (વીર્ય સાવ) સાથુ પડી ગયો હોય, ધાતુ દમેશો વહેની રહેતી હોય અથવા કાઠ અને પેશાબ પડી પેશાબને દરને વિકળા પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઇ કાચમોજા બંધેલી કાઠ પડી ગયો હોય, તો તેને દર કરવામાં આ દવા ધબીજ ઉપયોગી છે

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

નોખા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

દરેક દરેક જાનના સાચા જાનાવનાની સંપૂર્ણ માહિતી આપનાર, પોતાના વિષયનું એકલું જ શાસ્ત્રીય અને પ્રમાણભૂત ગુજરાતી પુસ્તક—

સા યુ ની જ ના વ ટ.

લાભાન્તરકાર—શાસ્ત્ર

જેના વિષે પત્રકારોનો અભિપ્રાય છે કે—

સાંજ વર્તમાન : પુસ્તક સાચુના કારખાનાના માલિકથી લખેલું એક સાધારણ ચાંચકને ઉપયોગી થઈ પડે તેવું છે.

શ્રી શક્તિ : દરેક લાખચેરીએ એને પોતાના અંગ્રેજીમાં જ્ઞાન આપનું ઘરે. કીમત, રૂપરંગ ભેટો. આશા શાસ્ત્રીય પુસ્તક માટે ખરેખર સારી છે.

પ્રનાય : સા કામને આ પુસ્તક માર્ગદર્શક થઈ પડશે, એમાં શક નથી.

મેમ્બર યુસેફિન : એક ઉપયોગી માર્ગ-દર્શકની ગરજ સારી સફરો.

દીન : આપું સંપૂર્ણ પુસ્તક પહેલું જ છે.

પ્રમુખાક્ષી : ગુજરાતી લાખામાં બહાર પડેલા કોઈ પણ પુસ્તક કરતા એમાંથી વધારે માહિતી અને સરળતાથી મળી સકશે.

દેશના જાણીતા ને માનીતા સાચુના જનાવનારાઓએ આ પુસ્તકને પોતાની પ્રથોગશાખામાં ખરીદી રાખ્યું છે, એ એની પ્રમાણભૂતતા અને ઉપયોગિતાની ચકચકતી સત્તર છે.

૧૯૧ પાના : ઉચ્ચ પંક્તિતા કાગળ સુંદર કળામય છપાઈ. છપાડની પાકી સોનેરી તામની ગાંધણી છતાં કીમત માત્ર રૂપિયા એ. પોરેજ ૭ આના જુદા. (પરદેશ માટે પોરેજ સહિત શિલિંગ ચાર.)

લખે:—કમર ઑફિસ, સોદાગરવાડા, મુરત.

મજવાના ડેકાલા:—

દરિયામ ગીરવ ઑફિસ.
ઉપલેટા (કાકીવાપાડ)

મદાદેવ રામચંદ્ર લલુચે
ત્રણ દરવાજા, અદમજાલા.

એન. એમ. ત્રિપાઠીની કાં.
કાલખાદેવી રોડ, મુંબઈ ૨

♦♦♦♦

♦♦♦♦

♦♦♦♦

♦♦♦♦

A. R. Sulemanji
Post Box 95
LOURENCO MARQUES

Birchleigh Trading Co.
BIRCHLEIGH RAIL
(TRANSVAAL, S. AFRICA)

(P. P. AFRICA.)

અને જીલ મુકસેવરોને ત્યાંથીયે મળશે.

વેપારી બજાર ભાવ -

મુંબઈ તા. ૨૬-૫-૧૯૩૭

એક્સચેન્જ	એન્ક	એન્ક
વેચે છે. ખરીદે છે.		
લન્ડન ડી. ડી.	૧/૬ ૩/૪	૧/૬ ૩/૪
" ડી. ડી.	૧/૬ ૩/૪	૧/૬ ૩/૪
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના ર.)	૨૬ ૬ ૩/૪	૨૬ ૭ ૩/૪
પેરીસ (૧૦૦ ર. ના ફ્રાંક)	૮૨ ૬	૮૪ ૧
જાપાન (૧૦૦ યેનના ર.)	૭૭ ૩/૪	૭૭
હોંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના ર.)	૮૩	
શેંઘાઈ (૧૦૦ ટેક્સના ર.)	૮૧ ૩/૪	
સિંગાપોર (૧૦૦ ડોલરના ર.)	૧૫ ૬ ૩/૪	
બર્મિંગ (૧૦૦ ર. ના માર્ક)	૬૧ ૩/૪	

સોનું	તોલા દોઢ
ચાટ્ટી એન્ક	રૂ. ૩૪-૧૨-૦
નેશનલ "	રૂ. ૩૪-૧૫-૦
ટંકશાસ	રૂ. ૩૪-૧૦-૩

ચાંદી	૧૦૦ તાલાના
દારિર	રૂ. ૫૨-૧૦-૦

ધર્મ સંદેશ પીપ્પી (દારિર)	રૂ. ૫-૮-૦
" " દિલ્લી (સપ્ટે.)	રૂ. ૫-૧૦-૦
" " દિલ્લી (ગાનુ.)	રૂ. ૫-૧૨-૬
અગાથી ખાલિન (દારિર)	રૂ. ૮-૨-૦
" " (સપ્ટે.)	રૂ. ૮-૫-૦
એરંડા મદામી (દારિર)	રૂ. ૭-૩-૦
કપાશીઆ (દારિર)	રૂ. ૨-૧૨-૦
શીંગદાણા (દારિર)	રૂ. ૮-૧-૦
" મદાસી (દારિર)	રૂ. ૮-૨-૦
" મામંગોવા (દારિર)	રૂ. ૭-૬-૦
ચોખા રંગુની (નાની મિથ)	રૂ. ૬-૭-૦
" (સ્પેશિયલ)	રૂ. ૬-૫-૦
કાપ્પેન નેચ (કવાટર દોઢ)	રૂ. ૫-૦-૦
શીંગદાણાનું તેલ	રૂ. ૪-૭-૬
અગાળું તેલ	રૂ. ૪-૭-૬

એરંડિયું તેલ (કવાટર દોઢ)	રૂ. ૪-૬-૦
તલનું તેલ	રૂ. ૫-૩-૦
એરંડીનો બોળા (ટન દોઢ)	રૂ. ૬૦-૦-૦
" " ખાનદેશી	રૂ. ૫૭-૦-૦
અળસીનો " (ટન દોઢ)	રૂ. ૬૫-૦-૦
ખાંડ ભવ્યા (દારિર)	રૂ. ૧૪-૬-૦
" " (શિપ: એન્કુન)	રૂ. ૫-૬-૦
" " (શિપ: બુઝાઈ-સપ્ટે.)	રૂ. ૫-૫-૦
રૂ ભરૂચ (એપ્રિલ-મે '૩૮)	રૂ. ૨૪૧-૦-૦
" હિમરા (ડિસે.-ગાનુ.)	રૂ. ૨૨૨-૦-૦
" બંગાળ (ડિસે.-ગાનુ.)	રૂ. ૧૮૩-૦-૦
ધાતુઓ (કવાટર દોઢ)	
તાબા પતરા જર્મની (બો. ૨૧)	રૂ. ૫૭-૮-૦
" " પ્રિટિશ	રૂ. ૫૭-૮-૦
ગિલામ " ફ્રેન્ચ	રૂ. ૪૬-૮-૦
" " હિટમેન	રૂ. ૪૪-૯-૦
" " મંદ્રા	રૂ. ૪૪-૦-૦

શેર	
બુદી સિમિટ	રૂ. ૩૮-૮-૦
કાપ્પાઆદુર	રૂ. ૨૬૫-૦-૦
ગાલિયર	રૂ. ૧૩૩-૧૨-૦
મન્ડિયન	રૂ. ૫૦૧-૪-૦
કટની (ગોર્ડનરી)	રૂ. ૩૮૨-૮-૦
પતંગ	રૂ. ૨૮-૪-૦
ગાખા	રૂ. ૨૬૮-૧૨-૦
ગુનાસપ્ટે	રૂ. ૧૬૫-૮-૦
સાદગાદ	રૂ. ૪૮૭-૮-૦
સિવગાજુર	રૂ. ૧૩-૦-૦
બેન્ગાપુર આડ	રૂ. ૧૬૩-૧૨-૦
મન્ડિયન ગેડિયો (બો.)	રૂ. ૫૩૦-૦-૦
મન્ડિયન અગાવેર	
એન્ક દુર	રૂ. ૪૬-૦-૦
કેસર આડ	રૂ. ૫૫૦-૦-૦
નાના ચોખા	રૂ. ૨૫-૪-૦

મિશ્રિત સીમ ઓફ નેશન
નસમાં સવાનુભવે સ્વચ્છ તરીકે
દાખિલ કરવામાં આવ્યું છે.

તાંત્રિક વાસી

છે કે હાલ તરત ખાટગીઓ
પોતાના પ્રોટેસ્ટ સહિત પૂરી
લાયસન્સ ફી ભરી દેશે પણ

જિન્નાહ ઉપર ગુજરાતી પત્રો નક્કી
થઈ રહેલા અંગત હુમલાઓ વિશે, પડિત
જવાહિરલાલે “મુસ્લિમ-ગુજરાતના
અર્માના ખજૂરપત્રીને એક બધાન આપતાં
એના નીતિને વખોડી કાઢી, જિન્નાહની મુઆરી
માગી છે.

ડયુક ઓફ વિન્ડસરની શાહી મિસિસ
સિમ્પસન સાથે ૩૭ વૃત્તે થશે.

મશહુર જર્મન એપરીન “દિન્ડનજર્ન”
જળી જઈ, નાશ પામ્યું છે. સાથે લગભગ
૩૦-૪૦ છપો પણ માર્યા ગયા છે.

એબીસીનીયાના મુદ્દમદઅમી રોડર્સનું
પણ કામગીર સમેરી લેવા માટે છટકીએ હવે
હુટગાટ આપવા કુખ્ય છે.

૧૨મી મેએ શાહિન્સાહ જયોર્જ અને
રાણી એલિઝાબેથની તાજપોશીની કિયાઓ
અત્યંત દાદ સાહિત થઈ હતી.

યૂરપના જરાજયોએ અરસપરસ કરાશે
કરી, “યુનાઇટેડ રોટસ ઓફ યૂરપ”નું સમૂહન
કયું છે.

હિન્દમાં ફેરફાર કયમી. રમખાણો થતા
જલ્લાવાય છે.

અમેરીકામાં ત્રણ મુખ્ય સ્ત્રીલતા કારખા-
નાઓમાં પહેલી હડતાળને કારણે ૮૦,૦૦૦
કામદારો બેકાર બન્યા છે.

લન્ડનમાં પહેલી ખસના કામદારોની
હડતાળ લવાઈ મુકાદમને પરિણામે પાછી
બેચી લેવાઈ છે.

મુંબઈમાં મ્યુનિસિપલિટીએ સ્ટોલની
લાઇસન્સ શી એકદમ વધારી દીધી હોવાથી
માંસ વેચનારાઓએ હડતાળ પાડી હતી.
પાર્લગવી એવી રીતે હડતાળ બેચી લેવાઈ

મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કુલુલ્યું છે તેમ, તે એ
વિશે એન્ડીંગ કમિટીને અને કારપોરેશનને
અર્જ કરશે અને તેઓ લાયસન્સ ફી ઘટાડવાની
મંજૂરી આપશે તો આ લરાયલી ફીમાંથી
તે રકમ રિફન્ડ આપશે.

ઇંગ્લાંડના જાણીતા કામદાર નેતા રામસે
મેકડોનલ્ડે પોતાના ઓધ્ધાનું રાઝોનામું
આપી દીધું છે અને તેઓ હવે આદિર
મિન્દગીમાંથી રિટાયર થયા છે.

અમેરિકાના જાણીતા કરોડપતિ અને
હુન્નામાં સૌથી વધું તબજર, ધાસતેલની
સ્ટાન્ડર્ડ ઓઇલ કંપનીના એક વેળાના મુખ્ય
માલિક જેન રોકફેલરનું ૬૭ વર્ષની ઉંમરે
મરણ નિપજ્યું છે. ગર્હમે પોતાની મિન્દગીમાં
૫૦ કરોડ ટોનર (= લગભગ દોઢ અબજ
રૂપિયા)ની સખાવત કરી છે.

અર્મા અને હિન્દ વચ્ચેના ટપાલ-દરોમાં
કંઈક ઘટાડો થવાની અફવા ફેલાઈ છે.

સ્પેઇનની લડાઈ હજી ચાલુ છે. મહાન
તુર્કી જનરલ વહીબ પાશા બળવાખોરોની
પદદે જઈ પહોંચ્યા છે.

સુરત અને મુંબઈ વચ્ચે મડપી સફર
કરનાર “ફલાઈંગ રાણી” ટ્રેઇન હવે દૈનિક
બનાવાઈ છે.

મુંબઈ-લાલનગર-પોરબંદર વચ્ચેની અડ-
વાડિક વિમાની સર્વિસ હેડલા અઠવાડિયાથી ચાલુ
થઈ છે. લાડુ રૂપિયા ૩૦ અને ૪૦ અંકે છે.

શાહુઆદ ખાને, પાંચ કરોડ રૂપિયાની
ચાખલથી દાઢમીયા સિમિન્ટે સિમિન્ટેડ નામની
કંપની સ્થાપાઈ છે.

આવતા વર્ષની રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસની બેઠક
સુરત જીલ્લામાં, ખારોડાલી તાલુકાના હરીપરા
ગામે ભરાનાર છે.

હિન્દ. રક્ષકોના ઉડાઉ પગાર

નવા બંધારણ હેઠળ હિન્દી વાયસરોય અને ગવર્નરોના વાર્ષિક પગારો આ પ્રમાણે મુકરર થયા છે:—

વાઇસરોય	રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦	ગવર્નર: ગિલ્ડર	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦
ગવર્નર: મુંબઈ	રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦	„ મધ્ય પ્રતિ	રૂ. ૧૨,૦૦૦
„ બંગાળ	રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦	„ આસામ	રૂ. ૧૬,૦૦૦
„ મદ્રાસ	રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦	„ ઓરીસા	રૂ. ૧૬,૦૦૦
„ સંયુક્ત પ્રતિ	રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦	„ સિંધ	રૂ. ૧૬,૦૦૦
„ પંજાબ	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦	„ સરહદ પ્રતિ	રૂ. ૧૬,૦૦૦

આ પગારો ઉપરાંત, જેમની નિમણૂક ઇન્ડિયામાંથી થાય તેમને ત્યાંથી હિન્દ ખાતે પધારવાના ખર્ચ ખાતે બે હજાર પાંડ એટલે રૂ. ૨૭,૦૦૦ રોકડા અને જ્યારે રજા પર જાય ત્યારે તે રજાનો પગાર માસિક ૪૦૦૦ રૂપિયા વળી જુદો અપાય છે. આ સિવાય, બીજા ખર્ચો ખાતે ગવર્નરોને અપાતી વાર્ષિક રકમો આ છે:—

	મુંબઈ	બંગાળ	મદ્રાસ
લશ્કરી મંત્રી અને તેના ખાના માટે	૧,૩૬,૦૦૦	૧,૨૧,૦૦૦	૧,૧૨,૦૦૦
મોટરોના ખર્ચ ખાતે	૧,૦૮,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦	૯૨,૦૦૦
બોટી શાકનો ખર્ચ	૭૮,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦	૧,૨૬,૦૦૦
મુસાફરીનો ખર્ચ	૬૫,૦૦૦	૧,૨૨,૦૦૦	૧,૧૩,૦૦૦
બેન્ડનો ખર્ચ	૪૫,૦૦૦	૫૦,૦૦૦	૪૩,૦૦૦
તબીબી ખાતું	૩૩,૫૦૦	૩૩,૫૦૦	૩૬,૦૦૦
ખાદ્ય ખર્ચ	૨૫,૦૦૦	૨૫,૦૦૦	૧૮,૦૦૦
ધરના રિપેર અને દેખરેખ માટે	૨૫,૦૦૦	૩૪,૦૦૦	૨૬,૫૦૦
ફર્નિચર ખાતે	૨૩,૦૦૦	૨૦,૫૦૦	૧૪,૦૦૦

કુલે વાર્ષિક અગ્રુ: રૂપિયા ૫,૩૮,૫૦૦ ૬,૦૬,૦૦૦ ૫,૭૫,૫૦૦

વાર્ષિક પગાર ઉપરાંત આટલી રકમ! એજ ખાતે બીજા પ્રતિના ગવર્નરોનેય અતી આદરશાહી રકમો મળે છે.

હુંકમાં એક ગવર્નર એટલે લગભગ સાત આઠ લાખ રૂપિયા આપીને મેળવેલો હાકિમ !

[હિન્દી કુશળિયત વિષે જુઓ]
અમ-નોંધ ૨૨૭ મે પાને]

હિન્દી કંગાળિયત

ચૂરખી ખરફ પેઠે ઓગળતી જતી કાઢની-
પતની ચર્ચા આ પાના પર અગાઉ કરી
ચૂકાઈ છે. હિન્દમાં એવા આંકડા ભેગા કરવા
અને પ્રગટ કરવાનો સત્તાવાર ખદોખરત નથી
છતાં, બિન-સત્તાવાર રીતે એવી ગણતરીઓ
થાય છે. હમલાજી પ્રગટ થયેલી એક ગણતરી
અનુસાર હિન્દમાં—

વાર્ષિક એક લાખ રૂપિયાથી વધુ આવક ધરાવનારાઓ	૬,૦૦૦
વાર્ષિક દસ હજાર રૂપિયાથી વધુ આવક ધરાવનારાઓ	૨,૩૦,૦૦૦
વાર્ષિક પાંચ હજાર રૂપિયાથી વધુ આવક ધરાવનારાઓ	૨,૭૦,૦૦૦
વાર્ષિક એક હજાર રૂપિયાથી વધુ આવક ધરાવનારાઓ	૨૫,૦૦,૦૦૦
વાર્ષિક બસો રૂપિયા નેટલી	
આમંદની ધરાવનારાઓ	૩,૫૦,૦૦,૦૦૦
વાર્ષિક મયાસ રૂપિયા નેટલી યા તેથી ઓડી આવક ધરાવનારાઓ	૩૧,૦૦,૦૦,૦૦૦

—જે. આ દર્દ કયા કરી પશુ વધુ
ટીકાઓની મુદતાજ છે ખરી ?

હુછ આગળ લુઓ:—

(સેક્ટર ટકા)

મિન્દગીની તમામ હુરિયાતો અને અવશ આરામની સગવડ ભોગવનાર	૦.૦૧૮
મિન્દગીની હુરિયાતો ઠીક ઠીક પ્રમા- ણમાં ધરાવનાર	૦.૭૨૧
મિન્દગીની હુરિયાતો સામાન્ય પ્રમા- ણરૂર મેળવનાર	૦.૮૪૬

મિન્દગીની હુરિયાતો ઓછા પ્રમા-
ણમાં ધરાવનાર ૭.૮૩૬
સુખે કુ:ખે મિન્દગી શુભારનારાઓ ૧૦.૬૧૭
આલસિકા માટે ફાંસી મારવા, મુદ્દ-
તાજ તથા કુ:ખી ૮૮.૮૫૮

એક તરફ આ કંગાળતા લુઓ અને
બીજી તરફ હિન્દી ગવરનરોના ઉડાઉ પગાર
અને લાધ્યાના ભોજના આંકડા (પાને ૨૨૬)

૬

કાગળની મોંઘવારી

છેલ્લા સાત આઠ માસ થયા કાગળના

ખજારમાં જે અલુધારી તેઝી આવી છે, તેણે
હરકોઈ પત્રકાર અને બીજા સંબંધ ધરાવતા
ધંધાધારીને દિગમ્બદ કરી દીધા છે. એમાંય
ખાસ કરીને વર્તમાનપત્રો જે કાગળ પર
છપાયા છે તે કાગળ અર્થાત 'ન્યુસપ્રિન્ટ' ના
ભાવમાં આવેલા સગભગ સિત્તર ટકાના
ઉછાળાએ તો પત્રકારોના હોરાજી શુગ
કરી દીધા છે.

“ન્યુસપ્રિન્ટ” મિન્દમાં ખનતા નથી;
તેની ખનાવટમાં કાચા પદાર્થ તરીકે મહોટે
ભાગે લાકડાનો માવો (Wood pulp) વપરાય
છે. કુન્ધામાં થતી અપનવી શેધિએ લાકડાના
ખજારનેય ગર્ભાવી દીધો છે અને ખાસ કરીને
“ગ્લોસ્ટિક” અર્થાત એકેપ્રાઇટ વગરનું પદાર્થો
અને ખનાવડી રેશમના ઉદ્યોગોમાં તેજ
પ્રકારના લાકડાના માવાની—જેવો માવો
ન્યુસપ્રિન્ટ માટે વપરાય છે—નિશ્ચયિત કુદકે
લુસકે વધતી જતી અપતે એ તરફ તેના
ભાવો વધારી દીધા છે અને બીજી તરફ
આગળ જતાં તેની તાણ પડવાની ચિંતા ઉભી

કરી દીધી છે. ન્યુસપ્રિન્ટના વધેલા ભાવો માટે માત્ર આ પરિસ્થિતિ જવાબદાર છે, એટલું જ નહિ પણ કાગળના પરદેશી કારખાનાઓની સિન્ડીકેટ મુકદ્દર કરેલા કંઈક મોંઘા ભાવની હદેય એમાં સારો જોગ લાગ બાજુનો છે. આ બધાને પરિણામે જે કાગળનો ભાવ અગાઉ દર દને ૯ પાઉન્ડ હતો, તેના હવે પાંદર પાઉન્ડ આપતાં *Immediate Delivery*ના ઓર્ડરો રદી-કારાતા નથી.

દેખીતું છે કે હિન્દના આર્થિક સ્થિતિએ અત્યંત નબળા પત્રકારિત્વને આવો મંજવર વધારો પરવડી સકે નહિ. પરિણામે દેશ ભરમાં એ વિશે અત્યંત ચિંતા પ્રસરી ગઇ છે, અનેક પત્રોએ લવાઈમાં વધારી દીધા છે, અનેકાએ કદમાં ઘટાડો કર્યો છે અને અનેક નાના પત્રોને પોતાને હાથેજ પોતાના પ્રિન્ટીંગીનો અંત લાવવો પડ્યો છે.

આયાત-ઝકાત નાબુદ થશે?

એ આશ્વત્તે લીધે દેશ ભરના જાણીતા

પત્રોએ-મુંબઈના ૬, કલકત્તાના ૫, લાહોરના ૨, દિલ્હીના ૨, મદ્રાસના ૨, કોચી, અલાહાબાદ, લખનૌ અને પટનાના એક એક મુળી કુલ ૨૨ પત્રોએ હિન્દી સરકારને ન્યુસપ્રિન્ટ પર હિન્દમાં લેવાતી રપ ટકાની આયાત-ઝકાત નાબુદ કરવા વિનંતી કરી છે. અરજીમાં જણાવાયું છે કે, “આજની હાલત જોતાં હિન્દી પત્રોની સ્થિતિ લખમાં છે અને અને જો સરકાર આ અર્થેના વકત્રે તેમની મદદ-આયાત-ઝકાત નાબુદ કરીને યા જો તેમ નજ અને તો પછી તેમાં ઘટાડો ઘટાડો કરીને-ન કરે તો અનેક પત્રોને લવાઈમાં વધારવા યા કદમાં ઘટાડો કરવાની ફરજ પડશે

અને લગભગ અર્ધોઅર્ધે નાના પત્રો યા સામયિકા-અંધ યા જશે. અમેરિકા, બ્રિટન અને ફ્રાંસમાં તો એ કાગળ પર કપી આયાત ઝકાતજ નથી, જ્યારે યુરોપના બીજા દેશોમાં કાં તો સમૂજગી આયાત ઝકાત નથી યા તો હિન્દમાં લેવાય છે તેથી અત્યંત ઓછી છે. ન્યુસપ્રિન્ટ ઉપર ‘સાથી વધારે આયાત-ઝકાત હિન્દમાં લેવાય છે અને તેથી તેને નાબુદ કરવા યા ઘટાડો કરવાનું જરૂર છે.”

હાલત એટલી મમકાવનારી છે કે સરકાર તેના પરિણામોથી જો ખચર હોઇ સકે નહિ. છૂંતે પોતાની ફરજ જાળવશે? જો અરજી પર જો મતદારોની સહીઓ છે ને સિવા પશુ દેખે એક એક પત્રકાર એજ માંગણી કરી રહ્યો છે. સરકાર દેશના પત્રકારોની એ એક માંગણી તરજજ કુલ્લ રાખશે ખરી?

કીમતી તક

કાગળની આ મોંઘવારીએ કાગળની હિન્દી મિલો માટે એક કીમતી તક ઉભી કરી છે. એનો ફાયદો ધનકાર હશે નહિ આજ ક્ષણે હિન્દમાં ન્યુસપ્રિન્ટ નથી બન્યા તેવું કાંઈ કાંઈ પદાર્થની અછત, તેની મોંઘી યામન અને મોંઘી મતદુરી હતી. આજ અગાઉ હિન્દમાં બની સકતા ન્યુસપ્રિન્ટ પરદેશી ન્યુસપ્રિન્ટ જેટલી કીમતે વેચવા પોવાતા ન હતા. પણ આજે હાલત બદલાઈ છે તો હિન્દી કારખાનાઓ ન્યુસપ્રિન્ટ, માટે કંઈક કરી કેમ ન હોય?

તક આવી છે જ્યારે યુરોપી કોલિસો કસાય તો એ ઉદ્યોગનો ચિકાર થયો અશક્ય નથી. જનવા જોગ છે કે, લોકકામ માવાની મોંઘવારી હજી અહિંના કારખાનાઓને કશું કરવા ન દે. એવી હાલતમાં બીજા કાંઈ પદાર્થો તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવવી રહી.

ગુલાબની હરદિલ અઝીઝી મશહૂર છે, તેટલીજ નેના અર્ક અને અત્તરની ઉપયોગિતા પણ જાણીતી છે. સામાન્ય રીતે, બજારમાં વેચાતું ગુલાબજલ મ્હોટે લાગે ખરું હોતું નથી-એટલે કે, શારત્રીય લાપામાં કહેતાં, ગુલાબના ફૂલમાંથી જે એવો અર્ક હોતો નથી. એસે-સના થોડાક ટીપાં-અને થણી નેળા, એ એસે-સો પણ બનાવટી હોય છે-ઉમેરેલું સાદું પાણી. માત્ર હોય છે. તેથી મુગંધી ખુરર આપે છે પણ તે કાઠમી નહિ અને, દવાઈ શુંબને અંગે તો, તેણે ગુલાબજલ કેવળ નકામુંજ હોય છે, એ તો કહવા વિનાય સમજ સકાય એમ છે.

વળી જે ગુલાબજલ ખરું હોય છે તેમાંય અનેક પ્રકારની દગાબાઝી યાય છે. કારણ કે, ગુલાબજલ ઉત્તમ બનાવવા માટે તેને એક કરતાં વધુ વેળા *Distill* કરવાની ખુરર પડે છે. એ પ્રમાણે, જેટલી વેળા અર્ક જે એવો હોય તેટલી વેળા “આતિશ આપેલી”, ગણાય છે. એક વેળા *Distill* કરેલું ગુલાબજલ એટલે “એક આતિશદ”, બે વેળા *Distill* કરેલું એટલે “દો આતિશદ”, ત્રણ વેળા *Distill* કરેલું એટલે “ત્રીન આતિશદ” વગયરહ. હવે વેપારીઓ એમાં લુચ્ચાઈ એ કરે છે કે “એક આતિશદ” માથને “દો આતિશદ” કે “ત્રીન આતિશદ” કહી, બોલા લોકોને છેતરી, વધુ કામત પડાવે છે.

ગુલાબજલ કે દેવડાબજની બનાવટની રીતમાં તો કશોજ તફાવત નથી, સિવા કે એકમાં ગુલાબના પુતની પાંદડીઓનો ઉપયોગ થાય છે અને બીજામાં દેવડાના પુલનો. બનાવટની ક્રિયા એટલે “અર્ક” જે ચંચાની ક્રિયા.

ઝમાનાઓ વીત્યા છતાં હજી એ ક્રિયાની પુરાણીજ રીત હિન્દમાં પ્રચલિત છે. વર્ષો થયા છતાં, કુન્યા દગદગ આગળ વધી છતાં હિન્દમાં એ રીતમાં કશોજ ફેરફાર થયો નથી. તેજ પુરાણી માટલાના આકારના *Distiller*, તેજ કાંઈ ચોક્કસ પ્રમાણ કે હદ વિનાની ક્રિયાઓ અને તેજ અસ્વચ્છ ગુલાબજલ!

એમા શંકાને સહજે સ્થાન નથી કે જો ઉત્તમોત્તમ માલ ઓછા ખર્ચે બનાવવાની ધારણા હોય તો આ અવ્યવસ્થિત અને જુની પુરાણી રીત ત્યાગીજ જોઈએ. આ ધધા માટે લાખો કે હજારોની મુડીની ખુરરત નથી. થોડાક સો રૂપિયા પણ પૂરતા થઈ પડશે. પણ એથી વધુ, એમાં ખુરરત છે તે સ્વચ્છતાની, વ્યવસ્થાની, ચોક્કસાઈની. એ ત્રણે ગુણો ધરાવતો હોય તે ચખ્ખસ પુછીની વધુ ફરકાર ક્યાં વિના કામ કરી સકે છે.

હિન્દમાં આ ઉદ્યોગની એક બીજીય ખુસુસિયત છે. તે એ કે, ગુલાબના બગીચાઓ મ્હોટે લાગે ગામડાઓમાં છે અને તેથી આ ઉદ્યોગ, શહેરી ઉદ્યોગ નથી, ગામડાનો ધધો છે. પુલની મવસમ આવતાં, ફર ફરથી વેપારીઓ એવા ગામડાઓમાં જઈ ધામા તાખી પડે છે અને ત્યાં ગામડામાંજ પુલો ખરીદી, ત્યાંજ જુની પુરાણી રીતે ગુલાબજલ તૈયાર કરી, તૈયાર માલ શહેરોમાં રવાના કરી દે છે. તેમનો એ ધધો આખો વર્ષ ચાલતો નથી; તે માત્ર મવસમ પૂરતોજ હોય છે.

૧.

ગુલાબજલ

બનાવટની ક્રિયા માટે ખુરરી સાધન એક *Distiller* છે. અગાઉ કહી ચકાસું છે તેમ,

“કમર” : અંક ૭૮મો

લાલ પ્રચલિત Distiller માટેલાના આકારના. અને તે તાંબા કે પેતરાના બનાવેલા હોય છે. તેમનું કદ મુકરેર હોતું નથી, ન વળી નળીની લંબાઈ કે વ્યાસનું કાંઈ ધોરણ હોય છે. એવું ગામડી Distiller ક્રીમતે સરળ હોય છે એ ખરું. પણ તેની એ મોંઘાઈ પાછળ જો પૂરતો વિચાર કરાય તો દેખાશે કે અંતે તે મોંઘું નથી પડતું. એના કારણે અનેક છે: (૧) કદ નહોતું, (૨) સાંધા મજા સુત નહિં, (૩) વરાળ-નળી યોગ્ય માપની નહિં (૪) વરાળ ઠંડી થવાનો કસો બદો-બરન નહિં લગયરહ. એટલે, જો નવા પ્રકારનું Distiller વપરાય તો, તેની સદૃશ મોઘી ક્રીમત હોતા અંતે તે સરળ પડે છે અને વળી, એવું Distiller અનુકૂળ કારખાનાની બનાવટનું વા તૈયારજી લેવું જોઈએ એમ પણ નથી. તે કાંઈ સારા કારીગર પામ બનાવી લઈ સકાય છે અને તેથી ક્રીમતા અંગે કશું બીજવાનું રહેતું નથી.

સામાન્ય ઉપયોગ માટે, સસ્તી ક્રીમતે બની સહે એવા એક Distillerની છબી આ અંકના મુખપૃષ્ઠ પર અપાઈ છે. એવા Distiller માટે કોલસા કે લાકડાનું ચળવેલું વાપરી સકાય છે. તેનું કદ કેવડું હોતું જોઈએ તે લદકોઈની મુકરેત પર આધાર રાખે છે. Distillerની વિભાગવાર સમજણ માટે નીચેનું ચિત્ર ઉપયોગી થઈ પડશે. એમાં ઢાળી તરફના વિભાગમાં સાંધા નીચે સમડી છે, જેની અંદર જળતણુ ભરવા અને બાળવાનું છે, તેની ઉપર જે પદાર્થમાંથી અર્ક કાઢવા હોય તે ભરવા માટેનું વાસણ છે અને તેની ઉપર, તે વાસણનું ઢાકણું-વરાળ-નળી સંલિત બીજા એટલે કે જમણી તરફના વિભાગમાં પાપ જેવું એક ઘૂંટું વાસણ છે, જેમાં આગલા વિભાગમાંથી આવતી વરાળ નળી પસાર થઈ વાસણની ડુંગેટી ઉંચાઈએ, વાસણમાંથી છેદ પાડી તે નળી બહાર કસોઈ છે અને ત્યાં

DISTILLER

૧. વરાળ-નળી	૪. સમડી
૨. ઢાકણું	૫. ઠંડા પાણીનું વાસણ
૩. મૂળ વાસણ, જેમાં	૬. શુભાવજડની નળી
કુલ તથા પાણી રહે છે.	

સોડાક ઇંચ જેટલી લંબી. પણ નીચેની તરફ ઢાળી રખાઈ છે. દરેક જોડણી એ છે કે, પ્રથમ જમણી તરફના વાસણમાં જોઈતા પ્રમાણમાં મુમાળના પુલની પાંદડાંઓ અને જોઈતા પ્રમાણમાં સ્વચ્છ પાણી ભરી, ઉપરથી ઢાંકણું ઢાકી, તેમાંની વરાળ ઢાંકણામાંથી બહાર નીકળી ન આવે તેવી રીતે તેને મંત્રબદ્ધ બંધ કરી દે છે. પછી જોઈ તરફના વાસણમાં ઠંડું પાણી ભરી દઈ, આમથી તરફની સમડીમાં જળતણુ સળગાવાય છે. એથી પુલવાણું પાણી મરમ થઈ ઉઘળીને તેની વરાળ થઈ, ઉપરની વરાળ-નળીમાંથી પસાર થઈ, બીજા વાસણમાંની નળીમાં આવે છે અને અહિં એ નળીની આસપાસ ઠંડું પાણી હોવાથી, વરાળ પોતાની નળીમાંજ અટકી રૂપમાં ફેરવાઈ જાય છે અને ત્યાર પછી તે અર્ક બહારની ન્હાની નળીમાંથી નીકળે છે. અસંખ્ય, એ દરમિયાન એ વાસણમાં ઠંડું પાણી, વરાળ-નળીની ગરમીથી મરમ પડી થઈ જાય છે અને તેથી તેને વારંવાર ગરમતું પડે છે. કારણ પાણી ઠંડું ન હોય તે વરાળનું અર્કમાં થતું રૂપાંતર ગરમ થાય

નહિ અને તેથી બદારની નળીમાંથી અફેની સાથે યા અફેને જલે વરાળ નીકળી, ગરમાવે અથ.

હવે આપણે થોડાક નુરખા-ખરા અને જનાવડી શુભાળજલના નુરખા-તોફાને:-

૧-હિતમોતમ શુભાળજલ તૈયાર કરવા માટે પડેલા તો ગ્રેલી સવારે શુભાળના તાજા દુધ-શુભાળજલ તૈયાર કરવા માટે ગ્રેટે બાગે Damask Rose અર્થાત બસરાઈ યા દંડાની શુભાળના દુધ વધુ પ્રચલિત છે-લઈ, દુધ કે કચરો દૂર કરી, તેની પાંખડીઓ યુટી, તેને Distiller માં (જિવમાં બતાવેલા વાસણમાં) મુકા. પછી તેની ઉપર પાણી રેડી, ઢાંકણ બંધ કરે. (દુધનું પ્રમાણ, સાદા શુભાળજલ માટે, ૧૦,૦૦૦ દુધ અને ૨૦ રતલ પાણી હોય છે, જો કે, એમાં વધઘટ કરી સકાય છે.) ત્યાર પછી સગડીમાં જળિતણ કરી, સગામો અને ઘીછ તરફના વાસણમાં હું પાણી ભરી રાખે. દુધવાનું પાણી ફિક્કળતાં તેની વરાળ યથા, પછી તે વરાળ અફેનું રૂપ ગળ, જમણી વડાના વાસણમાંની બદાર પડતી નાની નળીમાંથી શુભાળજલ નીકળવા લાગશે માટે તેને માટે એક રસ્તો જાહેરો વા ઘીછું વાસણ નળીની નીચે મોઢવી દે.

આ આખી ક્રિયા લગભગ ૭ થી આઠ કલાકમાં ખસાસ થાય છે અને દુધની સાથે વાસણમાં ભરેલા પાણીના ઢૂં ભાગ ગ્રેટનું શુભાળજલ-એટલે ૨૦ રતલ પાણી સર્વ હોય તો ૧૬ રતલ શુભાળજલ-તૈયાર થાય છે. આ માલ ‘એક અનિશદ’ કહેવાય છે. ‘દો આતિશદ’ શુભાળજલ જનાવરા માટે, Distillerમાં યોગ્ય પ્રમાણમાં શુભાળના દુધની તાઝી પાંદડીઓ ભરી, તેમાં થોડા પ્રમાણમાં આ ‘એક અનિશદ’ શુભાળજલ ઉમેરી, (જેમાં પ્રથમ પેઠે પાણી નાખવાનું

નથી, બસકે પાણીની જગ્યાએજ આ ‘એક અનિશદ’ શુભાળજલ નાખવાનું છે) નિયમ સર અફે તૈયાર કરી લેા. એ અફે તે ‘દો આતિશદ’ શુભાળજલ થશે. ‘ત્રીન અનિશદ’ શુભાળજલ બતાવયું હોય તો ઉપર પ્રમાણેજ Distillerમાં તાઝી દુધ પાંદડીઓ ભરી, ઉપરથી ‘દો આતિશદ’ શુભાળજલ ઉમેરી, અફે તૈયાર કરે. એજ પ્રમાણે ‘ત્રીન અનિશદ’ શુભાળજલને ફરી વાર તાઝી દુધ પાંદડીઓ સહિત Distill કરવાથી ‘ચાર અતિશદ’ શુભાળજલ તૈયાર થશે.

આ પ્રમાણે તૈયાર થયેલું શુભાળજલ, પછી તે ‘એક અનિશદ’ હોય કે ‘દો’, ‘ત્રીન’ યા ‘ચાર અનિશદ’, નરનજ ઉપયોગમાં લેવાનું નથી. તેમાંથી શુભાળનું અત્તર પણ કદાચ છે અને યજી તેને થોડાક દલાડા લગી દરવા પણ દે છે. અત્તર કાઢવાની રીત એ છે કે, તૈયાર થયેલા શુભાળજલને એક મોઢા પહોળા મોટાના વાસણમાં-ધાવનું હોય તો કચક કરેલું હોયું તોફાને-ભરી, તેની ઉપર ભીનું મસલીનનું કપડું ઢાંકી દે છે જેથી તેમાં ધુજ વા કચરો ન જાય. પછી અગાઉથી પાણી પાછતે લીની કરેલી ઝમીન પર તે વાસણ મોઢવી આપી ઘાત રહેવા દે છે. સવાર પડતા શુભાળજલની સપાટી પર કંઈક નેલ જેવો પદાર્થ નરી આવેલો જણાય છે. તેને પીછાં વડે સંભાળથી કાઢી લઈ, ચીંટીમાં ભરી રાખે છે અને એ પ્રમાણે કેટલાય દલાડા લગી શુભાળજલને લીની ઝમીન પર રાખી મુજ, રોઝ સવારે તેની ઉપર તરી આવેલો તેજનો પદાર્થ કાઢી શે છે. એ તેજ એટલેજ શુભાળનું અત્તર. ક્યારે શુભાળજલની સપાટી પર એ આવતું બંધ થઈ જાય તો પછી શુભાળજલને થોડાક વખત તડકામાં રાખી, હંવડે કચના મોઢા બાટલાઓમાં ભરી, તેમનું મોઢું સખ્ત બંધ કરો, બજારમાં મોકલી આપે છે.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે નીકળતું અત્તર, અસંખત, તદ્દન સ્વચ્છ હોતું નથી. તેને પ્રથમ શીશીમાં ભેરું કરી, પછી એ બધે શીશીને થોડાક વખત લગી તડકામાં રાખી મૂકી, શીશીને તળિયે જે કચરા ભેસી જાય તેને છેડ્યા વિના ઉપરથી નીનડું અત્તર બીજી શીશીમાં કાઢી લેવું. એ ખડું અત્તર છે અને ઘણું કીમતી હોય, ધણી વેળા “યુગ્માળની દેહ” ને નામે વેચાય છે. લગભગ ૮૦,૦૦૦ થી ૧,૦૦,૦૦૦ પુલના યુગ્માળજલમાંથી ફક્ત એક તોલા જેટલું અત્તર નીકળે છે.

૨-યુગ્માળના તાઝા પુલની પાંદડીઓ ૧૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૨૦ રતલ

પહેલાં એક મોટું-જેમાં ઉપલી બેઉ ચીજો સમાય તેણું મોટું-મારીનું વાસણ લઈ તેમાં પુલ-પાંદડીઓ ભરો. પછી એક બીજા માટીના વાસણમાં ઉપરું પાણી ભરી તેને ચુંકે ચઢાવી, પાણી ઉકળવા લાગે કે તેને પેલી પુલ-પાંદડીઓવાળા વાસણમાં નાખી, જલદીથી વાસણ પર ઢાંકણું ઢાંકી દો. ઢાંકણું એણું હોવું જોઈએ કે તે ‘એર ટાંપટ’ ગણાય. એક કલાક પછી ઢાંકણું ખોલી પાણી ગાળી લો. એજ યુગ્માળજલ.

૩-યુગ્માળના તાઝા પુલની પાંદડીઓ ૧૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૨૦ રતલ

માટીના વાસણમાં પુલ-પાંદડીઓ અને પાણી ભરી, ઉપરથી ઢાંકણું બંધ કરી અંદરની વરાળ બહાર ન નીકળે તે માટે ચુંદે ન લોઢાં વા હીની માટી તેની ધાર પર લગાડી, ઢાંકણુંને ગજલું બંધ કરી દો. પછી વાસણને ચુંકે ચઢાવી, ત્રણ કલાક લગી આંચ આપી પછી નીચે ઉતારી ઠંડું પડવા દો. છેપટે જાગી લેજો.

૪-સ્વચ્છ પાણી ૧૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૨૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૨૦ રતલ

બેઉને મેળવી, થોડાક સમય લગી ખૂદવી દવામાં રાખી મૂકી, પછી શીશીઓ ભરો.

૫-આંધલ રોગ ૪૦ ચેન, આંધલ કપડાં ૪ ચેન, આંધલ કપડાં ૪ ચેન, આંધલ કપડાં ૪ ચેન, આંધલ કપડાં ૪ ચેન, આંધલ કપડાં ૪ ચેન.

પહેલાં એક તેડોને ‘મેળવી’ તેમાં આંધલ મેળવો. પછી ડિસ્ટીલ પાણીને ઉકાળી, ચુલા પરથી ઉતારી લઈ, તેમાં ઉપરું પ્રવાહી મેળવી, વાસણ પર ઢાંકણું ઢાંકી રહેવા દો. ઠંડું પડે પછી ગાળી લઈ શીશીઓ ભરો.

૨ કેવડાજલ

૧-કેવડાના તાઝા પુલ ૨૦૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૮૦ રતલ.

કેવડાના પુલની સફેદ પાંદડીઓ ચુંકી કાઢી, ચુલાખ જમના પેટા નાખેના પ્રેશો-ગમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ડિસ્ટીલ કરી લો.

૨-કેવડાના તાઝા પુલ ૧૦૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૨૦ રતલ

સફેદ પુલ-પાંદડીઓ લઈ, માટીના વાસ-ણમાં નાખી, ઉપરથી ઉકાળતું પાણી રેડી, વાસણ બંધ કરી, ૨૪ કલાક લગી રહેવા દો. પછી ગાળી લેજો.

૩-કેવડાના તાઝા પુલ ૧૦૦ રતલ, સ્વચ્છ પાણી ૨૦ રતલ.

પાણીને માટીના વાસણમાં ભરી, તેમાં પુલ-પાંદડીઓ નાખી, વાસણ બંધ કરી એક એક અંકારાડિયા લગી સ્વર્નાતડકામાં રાખી મૂકો. પછી ગાળી લેજો.

૪-એસેન્સ ઓફ એટીસ ૧ ઓંસ, સ્વચ્છ પાણી (ડિસ્ટીલ હોય તો વધુ સારું) ૫ રતલ
બેઉને મેળવી, થોડાક સમય લગી દવા દો. પછી શીશીઓ ભરો.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૩૩ પર)

બાનુજો માટેના વરગથ્યુ

હું ન. રો

[બાનુજો ૧૯૩૭ ના અંકથી આગળ]

૧૬

બાનુજો, પાપક

આ લઝેન્ડર નીચેના બપોર જેમ જેમ 'બુધેન્દ્રી' સોસાયટીમાં વધતી જાય છે તેમ તેમ, તેના ઉદ્દેશનું ક્ષેત્ર પણ વિકસતું જાય છે. દરેક એની તોળી દુકાનો પણ ઉઘડવા લાગી છે અને વળી એની ખાસ મુન્દર

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૩૨ થી)

આ લેખ ખામ કરતાં અગાઉ એક બીજા પાણીનો પરિચય કરાવવો મુનાશિષ્ય લાગે છે, જો કે તે એ વર્ગનું નથી. માત્ર તેની અનાવડ એને કંઈક મળતી છે તેથીજ તેને આદિ જગ્યા આપવી વાનિશી લાગે છે અને તે-

૩

ડિસ્ટીલ પાણી

જે. અનેકાનેક પ્રયોગોમાં એનો ઉપયોગ થયો હોવાથી, એ ખૂબ અગત્યના થઈવે છે અને બનાવટની દ્રષ્ટિએ તે અકતેજ એક પ્રકારનું છે.

ડિસ્ટીલ પાણી બનાવવા માટે મુલાયમ-જન્ય પ્રદેશ પ્રયોગમાં જાણીતો પ્રમાણે અડ કાટવો પડે છે. તરફનું એકો કે, અપરે મુલાયમ માટે મુલાયમ પ્રકારની હુરુરન પડે છે ત્યારે ડિસ્ટીલ પાણી માટે પાણી ધિરા કરી નીક એકતી નથી અર્થાત, Distillerના ઢાળી તરફના વાસણમાં માત્ર પાણી ભરી દેવાં છે અને પછી અગ્નિ આપતાં, પાણીની વરાળ થઈ, ઢાળી તરફના પાણીવાસ વાસ-ખમાંથી નળીમાંથી પસાર થઈ-અને એ રમિયાન એ વરાળનું ફરી વાર પાણીમાં ફેરવવા માંથી-અદારની નળીમાંથી ડિસ્ટીલ પાણી નીકળે છે.

પેકેજિંગ પણ થવા લાગી છે. અવરનો માટે એમાં 'કેરાનું' એકલું છે કે તેઓ પોતાના બરમાં એકી અચાત્ર, ચટણી કે પાપક બનાવી વેપારીને જથ્થાખંભ લાવે આપી દે. વેપારીઓ એકી રીતે ખરીદી કરવા હંમેશા તૈયારજ દેખા છે. તેમને પોતાનું કારખાનું ચલાવી માત્ર બનાવવા કરતાં આમ તૈયાર ખરીદી વેચતું વધુ સારું અને લાભદાયી થઈ પડે છે.

અચાત્ર અને ચટણીની બનાવટની વિશિષ્ટો નો કમરના લુલાઈ અને આગસ્ટ ૧૯૩૩ અને એપ્રિલ ૧૯૩૭ ના અંકમાં જણાઈ ચુકી છે. આને પાપક બનાવવાની માદિતી આપવી હુરુરી છે.

૨-પાપક રત્ન અડર ચોકખા કરીને તેને તેજ ચોદવા અને તડકે તડકીને તેની દાળ ભરડાવી. પછી તે દાળ બે દિવસ સુધી તડકે રાખીને ત્રીજે દિવસે, તેને જડવી. જડવા પછી શુદ્ધ કરી સોટ કરવો. પછી તે સોટમાં બા રત્ન પાપકીઓ ખારો તથા બા રત્ન મીઠું તથા નવટાક મરીના તાંદળા પાણી તેમાં નાખવા તથા પાંચ વાત દીર્ઘ થવું તેમાં નાખવી. પછી ત્રણ રત્ન કેશનું પાણી ઉતું કરીને તે સોટનું કાનું બાંધવું અને ચોલો કરવો. પછી એક સમિલું અપર ચોદાનાં ચર્કુ જાડને તેને અચાત્ર તેજ ચોપડીને એક જાકડાનાં ચોટા ચોરસા ઉપર ને ચોટાનાં ચોલો મુકીને ખૂબ કચરવો અને તેજ ચોપડીને ફેરવીને એક એક ગેળા ઉપર ત્રણ-ચોપડી ચોરસો પણ ખાંડવા. પછી તે બાંધેલો સોટ ખૂબ બેંચી બેંચીને ફેરવીને તેના તાટા કરવા. પછી તે વાટામાંથી મુતરની દારીથી કાપીને મુદ્દાં કરવા. પછી તેવો દાળ દરેકે તે

ગુલ્લુ યાળી ઉપર મુરીને વેસલુથી પાપડ વણીને. અને તે વણેથી પાપડ તડકે સુકવવા. એજ રીને તમામ પાપડ વણીને તડકે સુકવવા. પછી તે સુકાએકા પાપડ દસ દસ એકડા કરી ઝરા વેસલુથી વણી સાફ કરીને એક વાસલુમાં ભરી રાખવા. પછી તે પાપડ જ્યારે જોડાએ ત્યારે કાપકાના દેવના ઉપર શેકી વાપરવા અથવા કદાઈમાં તેણ પૂરીને તેમાં તળી કદાડવા.

૨-સપા પા રતલ સાછખાર લાવીને તેના નાના નાના કટકા કરવા. પછી અદર એક લુગડાની ઝોળી બાંધીને તેમાં તે કટકા સુકવા અને તથા રતલ પાણી ઉકાળીને આંધણ જેવું કરીને તે ઝોળીમાં રેડવું. તે ઝોળી નીચે એક વાસલુ રાખવું જેથી ઝોળીમાંથી સાછ ગળીને તેવું પાણી નીચેના વાસલુમાં આવે. તે સાછના કટકા તમામ ઝોળીમાં જાય ત્યાં સુધી વારંવાર તે નીચેના વાસલુમાં પાણી તે ઝોળીમાં રેડીને પાણી નીચે રાખવું. તે તમામ કટકા ગળી જાય એટલે પાંચ રતલ અડદના અથવા મગનો લોટ લઈને તેમાં ૦૧ રતલ મીઠું તથા નવટાક મરી નાખીને. હોંઝ પાંચ વાલ નાખવી. પછી તે સાછના પાણીથી તે લોટ બાંધવા પછી ઉપર પ્રમાણે કચરી, વણી સુકવીને તેજ રીને પાપડ કરવા.

૧૭

દોરડા વણવા

રેશમ, સુતર વા બિન કે કાયાના દેરડા વણવાનું કામ પણ અવરતો કરી સકે છે. અસજત, દબે એ કામ યંત્ર દ્વારા સાફ, જલદી અને સસ્તામાં થઈ સકતું હોવાથી એમાં કમાણી થણી ઝોળી છે. નાના ગામડા કે સહેરમાં એ કામ પણ ચાલી સકે અરે.

૧૮

કાંસડીઓ બનાવવી

ગામડામાં ગરીબો માટે કાંસડીઓ બનાવવાનું કામ રોજ એકાદ એ આનાની કમાણી કરાવી સકે છે. સુન્દર કાકડા, જેરાં કે સીસમ, સંદલ વગેરેની કાંસડીઓ સારી અને શોભીતી બને છે. દબે તેો એ યંત્રદ્વારા બનતી હોવાથી અને વળી ‘ક્રાસ્ટિક’ ની કાંસડીઓ હમદમ આવતી હોવાથી એમાં પાણ કરવા જેવું રહ્યું નથી.

૧૯

અગરબત્તીઓ બનાવવી

અગરબત્તીઓ બનાવવા માટે હજી થોડી કાંઈ યાંત્રિક સાધનની યોગ્યતા થઈ ન હોવાથી એ કામ હાથ કારીગરીએ થાય છે. વા એમ કહો કે કરવું પડે છે. અને એટલે એ ક્ષેત્રનો મ્હોટો ભાગ ખાતુનેનેજ કબજે છે. સામાન્ય રીતે, પાંચ કલાકની મિલનથી તથા ચાર આના મેળવી સકાય છે. [અગરબત્તીઓ બનાવવાની પૂરી વિષતો માટે જુઓ કમરનો જુલાઈ ૧૯૩૬ નો અંક.]

૨૦

હાથવણાટ

જ્યાં જ્યાં હજી હાથવણાટનો દબ છે ત્યાં ત્યાં એ કામમાં સ્ત્રીઓનો ભાગ ઝોળો નથી ખામ કરીને, કિનપાળ અને એવા બીજા કપડાની વણાટ, જે લગભગ હાથવણાટનેજ આભારી છે, તેમાં અવરતો ખૂબ રહેવાળા મેળવી સકે છે. એ કામમાં મળતર પણ હીં થાય છે. રોજ આઠ દસ આના અથો મળે છે તો ખરાજ.

૨૧

ચામડા કામ

Leathercraftનો બીજો યોગ્ય યુગ્મ રાતી રાજ ન જડતાં, ચામડાકામ વાળો [અનુસંધાન પુષ્ટ ૨૬૫]

[ગાંધી સંપૂર્ણ]

[૧૨]

એલા

એલાના તોત્રા પુત્ર ૪૦ તોત્રા,
ત્રિસિપિટેટ ઓક ૧૦ તોત્રા, સંદલનું તેલ
૨ રતન.

પડોળા મોદાની, ચીનીની અરણીમાં પુલ
નાખી, ઉપરથી ઓક બમણી અરણીનું

[અનુસંધાન પુષ્પ ૨૩૪ ૫૨૫]

છે જનાં, પાદ રહે કે આ કામ આમડા
કેળવવા કે તેના જોડા બનાવવાનું નથી; તે
આમડાની સુંદર નાની નાની ચીત્રો-પાકીટ
જેમ, વગર ૨-૫૨ સુંદર નરદો અને નકશીઓ
પાડવાનું છે.

અમળન આ કામ ખૂબ જારીક અને
આમડાનું છે. કહેવાની ઝુકરન ન હોય કે
એની પાછળ એલાવતી એ મિલનતતો અદ્યો
તેની મજદૂરી મનમાનતી રતિ પૂરો કરી આપે
છે. રોઝનો એક કપિયા આ કુનરથી ખુશીથી
મલી સહે છે.

૨૨

આહ અને ચીટા ચુંથની

પાસાળી, ઝીણી સગીની કે ગીળ પદા-
ર્થની ઝાડુઓ. ચુંથયા તથા પાંસની સગીઓની
ચીટા (Carvings) બનાવવાનું કામ ચીટા
ખુશીથી કરી સહે છે. એ માટે ખાસ આવડત
જેવું ૫ કમ્પુ ઝુકરી નથી. એમને એ ચાર એ
૫૫ ૫ ચીટા ચુંથયા જોઈ એવી કાશી છે.

ટાંકણું બધ કરી, તળ દલાડા લગી રાખી
મુકા. પછી અરણીમાંથી પુલ અદાર કાઢી,
ચાલને ખંભેરી લઈ, પુલને ફેંકી દો અને ઓકને
સંભાળપૂર્વક કાચની રોપડ રીશીમાં નાખી,
ઉપરથી સંદલનું તેલ રેડી, ચીટી પંદર દલાડા
લગી તડકામાં રાખી મુકા, છેવટે ફેનનસના
કટકામાંથી ગાળી લેજો. ઉત્તમ અત્તર બનશે.

[૧૩]

જુઈ

જુઈની પુલ-પાંદડીઓ ૧૦ તોત્રા, સંદલનું
તેલ ૪૦ તોત્રા.

પુલની ડાંખતીઓ વગર ૨૬ સંભાળ
પૂર્વક દર કરી, માત્ર પાંદડીઓજ
તોડીને લેવી. ડાંખતીઓ દુર કરતી વેળા
બનતા લગીદાયથી પુલને મસળાયા દેવા નહિ,
જલકે કાચના કટકાથી ડાંખતીઓ કાપી નાખવી.
પછી કાચના વાસણમાં અડી તોત્રા પુલ-પાંદડીઓ
પાથરી, તેની ઉપર ૨૫૨૭ મિનનનું કપડું
મુકા, તેની ઉપરથી ૧૦ તોત્રા તેલ રેડો. પછી
તેની ઉપર ફરી વાર અડી તોત્રા પુલ-પાંદડીઓ
પાથરી, પછી મિનનનું કપડું મુકી, તેની
ઉપર ફરી ૧૦ તોત્રા સંદલનું તેલ રેડો.
એમ ફક્ત ચાર થર કરી. વાસણને બંધ કરી,
૨૪ કલાક લગી રહેવા દો. પછી પુલ-પાંદડીઓને
નીચેની ફેંદી દર્જ, તાત્રી પુલ-પાંદડીઓ ૧૦
તોત્રા લઈ, તેજ તેજમાં ફરી વાર પ્રથમ પેઠેજ
ચાર થર કરી, ૨૪ કલાક લગી રાખી મુકી,
ફરી વાર નીચેની તેલ જુઈ કાઢી લો. એ

[૨૩૫]

“કમર” : અંક ૭૮૨

ક્રિયા કુલ ૭ વાર ફરી ફરી તેજ તેજ વડે
પણુ દરેક વેળા તાજી પુલ પાંદડીઓ લઇ
કરવાથી સરસ અત્તર તૈયાર થશે.

[૧૪]

બકુલ

બકુલના તાજા ફલ ૧૦ રતલ, સ્વચ્છ
પાણી ૩૨ રતલ, મીઠું ૪ ડ્રામ.

પહેલાં પાણીને ચીની કાચ યા પત્થર કે
માટીના વાસણમાં ભરી, તેમાં મીઠું ઓગળાવી
લેવું. ત્યાર પછી તેમા પુલ નાખી, વાસણ
પર ઝીણી મલમલનું કપડું ઢાંચ, વાસણને
ખૂંટલા તડકામાં આઠ દસ યા બાર દિવસ
લગી રાખી મુકવું. મોથે કે પાંચમે દહાડે એ
પાણીની સપાટી પર તેજ તરી આવેલું જણાયે
એ એક યા બે દહાડામાં ઝારીવું ૩૫ લઇ
લેશે. એ તેજને રૂના પુમડા યા પીંછા વડે
સંભાળથી કાઢી, કાચની રોપડ ઘીસીમાં રાખી
મુકા-એમ જ્યાં લગી એ તેજ તરી આવતું રહે
ત્યાં લગી તેને કાઢતા રહેા. જ્યારે નેસ તરી
આવતું બંધ થાય ત્યારે પાણી તથા પુલને
ફેંકી દઇ, પેલી કાચની શીસીમાં કાઢેલા તેજ
ક્રિયા અત્તરને તડકામાં રાખેા. જ્યારે તેને
તળિયે તલજટ બેસી જઇ, અત્તર સાફ થઇ
અથ ત્યારે બીજી ઘીસીમાં કાઢી, ૬૨ ૪ ડ્રામ
આ અત્તરમાં ૮ ઑંસ સંદમનું તેજ ઉમેરેા

[૧૫]

ગંધરાજ

ગંધરાજના તાજા પુલ ૧૦ રતલ,
મેન્સિયમ કાબોનિટ ૧૦ ઑંસ.

તાજા પુલ લઇ, તેની ડાંખડીઓ વચ્ચરક
કાઢી નાખેા. પછી પુલ-પાંદડીઓ તોડી લઈ
એક પહોળા મોઢાના કાચના વાસણમાં ૧
રતલ પુલ-પાંદડીઓ નાખી, તળિયામાં પાથરી
ઉપરથી ૧ ઑંસ મેન્સિયમ કાબોનિટ લખ-

રાવેા. પછી તેની ઉપર ફરી વાર ૧ રતલ
પુલ-પાંદડીઓ પાથરી, ફરી વાર ૧ ઑંસ
મેન્સિયમ કાબોનિટ લખરાવેા. એ પ્રમાણે
કુલ ૧૦ થર કરી, વાસણને બંધ કરી પંદર
દહાડા લગી દિવસે તડકામાં અને રાત્રે શખ-
નમમાં રાખી મુકેા. પછી વાસણ ખોલી.
પુલને ખખેરી કાઢી ફેંકી દેા અને મેન્સિ-
યમ કાબોનિટમાં ૧ રતલ સંદમનું તેજ
નાખી, બંધ વાસણ પંદર દહાડા લગી તડકે
રાખી, છેવટે ફિલ્ટર પેપરમાંથી ગાળી લેા અને
ફરી વાર એક માસ લગી તડકે રાખી મુકેા.

[૧૬]

હસુ-નો-હાના

હસુ-નો-હાના પુલની પાંદડીઓ ૧૦
રતલ, સંદમનું તેજ ૨૦ ઑંસ.

કાચનું-વાસણ લઇ, તળિયામાં ૨ રતલ પુલ
પાંદડીઓ પાથરી, ઉપરથી સ્વચ્છ કપડાનો કટકો
પાથરી, ૬૦ વાર ૨ રતલ પુલ-પાંદડીઓ
અને ફરી વાર સ્વચ્છ કપડાનો કટકો પાથરી
એમ કુલ પાંચ થર પાથરી પછી કપડાની
ઉપરથી સંદમનું તેજ રેડી વાસણ બંધ કરી
૨૦ દહાડા લગી તડકામાં રાખી મુકેા. છેવટે
પુલ-પાંદડીઓને નીચેથી કાઢી અત્તરને
રોપડ ઘીસીમાં ભરી, એક માસ લગી
તડકે રાખી મુકવેા.

[૧૭]

પચ્ચાલિ

પચ્ચાલિના પાંદડાં ૫ રતલ, સંદમનું તેજ
૨ રતલ.

પાંદડાંની ભૂકી કરી લઈ, કાચના વાસણમાં
મુનરાઉ કપડાનો એક કટકો પાથરી તેની
ઉપર અર્ધો રતલ એ ભુકો પાથરી
પછી તેની ઉપર બીજું કપડું પાથરી ફરી
ભુકો પાથરી. એમ કુલ પાંચ ૫૩ પાથરી

ઉપરથી કપડું પાથર્યા પછી તેની ઉપર તેજ રેડી વાસણનું મોહું બંધ કરી, એક માસ લગી દરરોજ દિવસે તડકામાં અને રાત્રે રાગનમમાં રાખી મુકે. પછી નીચોલીને અતર કાઢી લઈ, રોપડ શીશીમાં ભરી એક માસ લગી તડકે રાખી મુકવે.

[૧૮]

મહિલકા

મહિલકાના તાઝા ખીચેલા ડુલ ઝુરત પૂરતા, સંઘલનું તેજ ૨ રતલ.

પહેલાં એક પહેગા મોહાનું કાચનું વાસણ લઈ, તેના તગિવામાં એક ઈંચ જેટલો ઢિંચો ડુલનો ચર પાથરી, ઉપરથી અર્ધો ઈંચની ઉંચાઈનો રૂનો ચર પાથરો. પછી ફરી વાર ડુલનો અને તેની ઉપર ફરી રૂનો એમ દરેકના કુલ દસ ચર પાથરો, ઉપરથી તથ રેડી, વાસણ બંધ કરો ૨૦ દહાડા લગી સેક તડકે રાખી મુકો. પછી બધાને નીચોલી, અતર કાઢી લઈ રોપડ શીશીમાં ભરી, થોડાક સમય લગી તડકામાં રાખી મુકવે.

[૧૯]

કામીની

કામીનીના તાઝા ડુલ ૨ રતલ, સંઘલનું તેજ ૨ રતલ.

કાંખલા ચગરના તાઝા ફૂલ લઈ, એલ્યુમિનિયમના વાસણમાં તેજ અને ડુલ નાખી વાસણ બંધ કરી, અર્ધા કલાક લગી વોટર બાથ પર ગરમ કરો. પછી તેને ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દઈ, છેવટે ડુલને નીચોલી કાઢી ફેંકી દઈ, તેજ તેજમાં ફરી તાઝા ડુલ ૧ રતલ નાખી, અગાઉ પેકેજ વોટર બાથ પર ગરમ કરી, ઠરવા દો. એ પ્રમાણે ચાર વાર કર્યા પછી અતર કાઢીને શીશીમાં ભરી, થોડાક સમય તડકે રાખી મુકો.

[૨૦]

મહુમાસતી

મહુમાસતીના તાઝા ડુલ ૧ રતલ, સંઘલનું તેજ ૨ રતલ.

કાંખલા પિનાના ડુલ લઈ.

એલ્યુમિનિયમના વાસણમાં તેજ અને ડુલ નાખી, વાસણ બંધ કરી પાંદર મિનિટ લગી વોટર બાથ પર ગરમ કરો. પછી તેને ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દઈ, ડુલને નીચોલી કાઢી ફેંકી દો અને તેજ તેજમાં ફરી વાર ૧ રતલ તાઝા ડુલ નાખી, વાસણ બંધ કરો ૧૫ મિનિટ લગી વોટર બાથ પર ગરમ કરી, ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દો. આ પ્રમાણે કુલ બાર વાર તેજ તેજમાં તાઝા ડુલ નાખી, ગરમ કરી ઠરવા દઈ, છેવટે ડુલ નીચોલી કાઢી, અતરને ફીનેક્સના કપડામાંથી ગાળી લો અને રોપડ શીશીમાં ભરી તડકે રાખી મુકો. છેવટે એક વાર ફરીથી ફિલ્ટર કરી લેજો.

[૨૧]

ખસ

૧-૧૦ રતલ ખસના મૂળીયાં લઈ, ધોઈને સુકવ્યા પછી બારીક વાટી લોં અને તે બુજીને ‘રિટોર્ટ’ માં ભરી ૩૦ રતલ પાણી નાખી, મોહું બંધ કરી ગરમી આપો. જ્યારે અર્ધોઅર્ધ પાણી બગી જાય ત્યારે મુક્ત પરથી ઉતારી ઠંડુ પડ્યા દો અને પાણીની સપાટી ઉપર તરી આવેલું અતર રૂનો પુમડા યા પક્ષીના પાંજા વડે સંભાળી કાઢી લઈ, ‘રોપડ’ શીશીમાં ભરી મો. છેવટે તેને થોડાક સમય લગી તડકે રાખી મુકો, પછી ગાળી લેજો.

૨-૩૦ રતલ પાણી લઈ, સુકે ચઢાવી ૧૦ રતલ પાણી બારી રહેલાં ઢાંગો ઉકાળો. પછી ૧૦ રતલ ખસના મુક્તિયાંની ભરી માટીના વાસણમાં મુકી, ઉપરથી એ પાણી રેડી ખૂંધી જગ્યામાં રહેવા દો. ૭ સાત દહાડા પછી પાણીની સપાટી ઉપર ધારી જોઈ આવી જશે. તેને રૂનો પુમડા યા પક્ષીના પાંજા વડે સંભાળી કાઢી લઈ, રોપડ શીશીમાં ભરી એક માસ લગી દરરોજ દિવસે તડકામાં અને રાત્રે રાગનમમાં રાખી મુકો.

ધલેકટ્રોપ્લેટિંગ

નીકલ, તાંબા અને કૌમીયમનો
દોળા અર્થાત ગિદા

એક હુનર તરીકે તો, ધલેકટ્રોપ્લેટિંગ પણ સાવ સરળ કામી છે. જતાં, તેમાં જોડતા સાધનોની અટપટી રચના તથા તેમાં વપરાતાં રસાયણોની ભંપકરતા તેની સરળતાને ખૂબ કપરી બનાવી મુકે છે. ખરું કહેતાં એમાં વપરાતા કેટલાક રસાયણો તો એવા કાતિલ એર છે કે, જે પ્રતી કાળજી અને સલાળ ન લેવાય તો જીવનો જોખમ પણ થઇ જાય ખરો. એટલેજ, એના પ્રયોગ કરનારાઓએ ખૂબ સાવધ રહેવાની અને પ્રતી વિગત બારીકાઈથી સમજવા વિના સાહસ ન કરવાની જુરત છે.

સાધી પહેલાં એ બિના સમજી લેવાની છે કે જે વસ્તુ પર દોળા ચઢાવવો હોય તે સ્વચ્છ ને કાંઈ પણ ઝાતના મેલ, ચીકણ કે બીજા ખતીજ દ્વારાથી સાવ મુક્ત હોવી જોઈએ. વ્યવહારુ રૂપે તો, કાંઈ પણ વસ્તુ એવી સાફ હોવી સંભવિતજ નથી, એટલે તેને પહેલાં સાફ કરી લેવી જોઈએ.

સાફ કરવાની રીતિઓ

સામાન્ય રીતે ચીકણ કે મેલ દૂર કરવા માટે ગેસોલાઇન અને કાર્બન ટેટ્રાક્લોરાઇડના સમભાગના મિશ્રણમાં વસ્તુને પહેલાં તો હાથથી સ્પર્શ કર્યા વિનાજ ધોઇ કાઢવી, પછી તેને તરતજ વાંશિંગ સોડા મેળવેલા ગરમ પાણીમાં સાણતું રીણ કરી તેમાં નાખીને બરા વડે ધોઇ, પછી તરતજ બીજા સ્વચ્છ ઠંડા પાણીથી ધોઈ લેવી.

એટલે જગી તો જાણે ચીકણ ને મેલ દૂર કરવાની વાત થઇ. પરંતુ જે વસ્તુ લોટાની કે પોલાદની હોય તો ઓક્સાઇડ દ્વારા દૂર કરવા જુરતી છે. એ માટે દસ ભાગ પાણીમાં એક ભાગ ગંધકનો તેજાળ (કમર્શિયલ) માપથી ભરીને જોડી પથરની બરણીમાં

નાખો. હમેશા એ વાદ રાખવું કે કોઈ તેજાળમાં પાણી નાખવું નહિ, પણ પાણીમાં તેજાળ નાખવું. શરૂઆતમાં મિથણ ખૂબ ગરમ થઈ જશે, માટે વાસણ પથરનું જ લેવું જોઈએ. કાચનું હોય તો તુટી જવાનો ભય રહેશે. જ્યારે મિથણ ઠંડું પડી જાય ત્યારે, વસ્તુ તેમાં બોળી કાઢી લઇ પહેલાં ગરમ પાણીથી અને પછી ઠંડા પાણીથી ધોઇ નાખવી. પછીજે હજી જુરતી લાગે તો ફરી બોળી કાઢવી. છેક છેક વસ્તુને સાંધી પહેલાં લખ્યા મુજબ ગેસોલાઇન અને કાર્બન ટેટ્રાક્લોરાઇડના મિશ્રણમાં અને પછી સાણવાળા પાણીમાં અને પછી ગરમ અને ઠંડા પાણીમાં ધોઇ લેવી.

જે વસ્તુ તાંબા કે પીત્તળની હોય તો તે માટે જુદું મિથણ જોઈએ કે ક્વાર્ટ પાણીમાં એક રતલ સુગંધારનો તેજાળ (કમર્શિયલ) અને અર્ધો ચૌસ મીઠાનો તેજાળ (કમર્શિયલ) પથરની બરણીમાં નાખો. પછી ધોઈથી નેમા જે રતલ ગંધકનો તેજાળ (કમર્શિયલ) નાખો. એ મિથણ પણ ઠંડું થાય ત્યારેજ તેમાં વસ્તુઓ બોળી, તરતજ કાઢી લઇ, પહેલાં ગરમ પાણીમાં અને પછી ઠંડા પાણીમાં ધોઇ નાખવી. આમ જોડતા સમય સુધી કરી. એ રૂઝમિયાન વસ્તુને જશ વડે સાફ કરતા રહી પછી છેક છેવટે ઉપર લખ્યા મુજબ ગેસોલાઇન અને કાર્બન ટેટ્રાક્લોરાઇડના અને તે પછી સાણવા મિથણ અને પાણીમાં ધોઇ લેવી.

અ ઉપરાંત જે વસ્તુ ખૂબ રેણ કરેલી હોય તો તેને માટેજ જુદું મિથણ જુરતી છે. એક ગેલન પાણીમાં એક ચૌસ સોડિયમ ડીક્રોમેટ આમળાવી, પછી ૧૦ ચૌસ ગંધકનો તેજાળ મેળવો. મિથણ ઠંડું પડે ત્યારે વસ્તુ બોળી કાઢી, પહેલાં ગરમ પાણીમાં અને પછી ઠંડા પાણીમાં ધોઇ લેવી. પછી આવી ઉપરની રીતિમાં દશાંવેલા મિથણમાં ધોઇ, છેક છેવટે

નિયમ મુજબ ગેસોલાઇન અને કાર્બન ટેટ્રાક્સાઇડના અને પછી બીજા મિશ્રણો અને ગરમ પાણી અને ઠંડા પાણીમાં ધોઈ લેવી.

યાદ રહે કે મિશ્રણો પાવરવામાં સાવચેતી રાખવી જોઈએ. પહેલાં તો મિશ્રણના રૂપમાં સરીરનો કાંઈ પણ ભાગ આવવા દેવાજ નહિ. વસ્તુ પણ સ્વીમતા વહેજ નાખવી-કાઢવી. પછી વસ્તુ નાખવા પછી મિશ્રણમાંથી ધુમાડો નીકળે તે બદાર ખૂબી હવામાં જ્યાં દેવાની જોઈવાથી કરવી. તે આસમાં ન લેવાય તેના ખૂબ ખૂબ કાળજી રાખવી. છેવટે દરેક મિશ્રણ પાવરની મજબૂત બરણીમાંજ બનાવવું અને વસ્તુ મિશ્રણમાંથી કાઢી તરતજ ગરમ પાણીમાં ધોઈ, પછી તરતજ ઠંડા પાણીમાં ધોઈ નાખવી. ઝુરૂત હોય તો રૂબરૂના હાથના મોલ પહેરી લેવા.

એક વેળા બનાવેલું મિશ્રણ જ્યાં સુધી તેમાં તેજાબી અસર બાકી હોય ત્યાં સુધી લાંબા સમય સુધી કામ આગે છે. પરંતુ તેને કાળજીપૂર્વક અને તુકસાત ન થાય તેમ સાચવી રાખવું જોઈએ.

સાધારણ રીતે તો આ સાફ કરવાની રીતિઓ પૂરતી છે. જ્યાં જે વસ્તુ ખરબચડી હોય તેને એમેરી ટ્રીપોલી, ધુમીસ કે એવાજ બીજા ખર્ચાને વડે ધમી તેને સ્પાટ કરવાની ઝુરૂત પડે છે. એ ક્રિયાઓ તો સામાન્ય રીતેજ કરી લેવાય છે, પરંતુ એનો ઓપ ચટ્ટ વાથી જે ઝીણું પડ કળકાટનું આવે છે તે ટોળ ચઢાવવાની ક્રિયામાં અંતરાયરૂપ ન બને તે માટે ખાસ વિજ્ઞાનિક ક્રિયા વડે દૂર કરવો પડે છે. એ ક્રિયા ખૂબ અટપડી હોઈ, તેનું પડ વળુન આ નાના લેખમાં આપવાનું અસક્ય હોવાથી એ નિયમ અને એનું માની-ગમ પડતો મુકોશું કે વાંચકોની વસ્તુઓ સામાન્ય રીતે સારી અને સ્પાટ ઝમીનની દરે.

દરે ખરબચડા ટોળ ચઢાવવાની ક્રિયા બાકી છે. એ માટેનું મિશ્રણ તૈયાર કરવું પડશે.

એ દરમિયાન સાફ કરેલી વસ્તુને ઠંડા પાણીમાં રાખી મુકવી જોઈએ કે જેથી તે પર ધુણ કે ગેલ લાગવાનો ભય ન રહે.

ઝુરૂરી સાધનો

એ ક્રિયા માટેના મુખ્ય સાધનોમાં એક એસિડ-બુફ ઇનેક્ટ્રોપેટિંગ વાસણ (ચોરસ કે લંબચોરસ), ત્રણ પીત્તળના સળીયા (દરેકને એક છેડે સ્ક્રૂ ભેરવેલા), એક સારી મોટી બેટરી, વોલ્ટમિટર, *Rheostat*, તાંબાના તાર, પોલાદના, તાંબાના અને નીકલના પતરાના બન્ને કટકાઓ વગયરફ વગયરફ છે. જોઈવાથી એ છે કે વાસણમાં ખાસ ટોળનું મિશ્રણ બરી, તે વાસણની ઉપર સરખે અંતરે ત્રણ પીત્તળના સળીયા ઘૂસી દેવા. પહેલાં અને ત્રીજા સળીયાના છેડાનોતાર એક સાથે મેળવી પોઝી-ટીવ તરીકે બેટરી સાથે જોડવો અને પોલાદના એક કટકા એ એક સળીયા પર એવી રીતે ભેરવી દેવા કે તે વાસણના મિશ્રણમાં ફબના રહે. દરે બાકી રહેલો એક સળીયાની વચ્ચેનો સળીયો. તે પર એક તાર ચીંટાળી તે તારમાં જે વસ્તુ પર ટોળ ચઢાવવો હોય તે વસ્તુ બાંધી મિશ્રણમાં પૂરી હુએ તેમ લટકતી રાખવી અને એ સળીયાને છેડે બીજા તાર એડી તે વિજ્ઞાનિક પ્રસાદ બરાબર પ્રસરતો રહે તે જોવા કાચે *Rheostat* સાથે જોડી પછી ખાસ સ્વીચમાં ભેરવી, પછી બેટરીમાં નેજેટીવ તરીકે જોડવો. (અસખત, જો એટલી બધી માથાકુટમાં ઉતરવું ન હોય તો તાર પરખારો પણ નેજેટીવ તરીકે બેટરીમાં જોડી દેવાથી કામ ચાલી સકશે).

એ જોઈવાથી કરાય તો એ જિના યાદ રાખવી કે પોઝીટીવતા તાર વાસણની આ બાજુએથી અને નેજેટીવતા તાર પેકો બાજુએથી જોડવા. વચલા સળીયા પર વસ્તુ ટંગાવવા માટેના તાર બરાબર મધ્યમાં રાખવા. બધી બાજબ અને ત્રીજા સળીયા સાથેનો એક એક

તાર લઈ, તે એટલે તાર વોલ્ટેમિટરના નેગેટીવ પોઝીટીવ સાથે બરાબર જોડી દેવા. (વચ- માંના પીગ્ન સળીયાનો તાર નેગેટીવ સાથે અને ત્રીજા સળીયાનો પોઝીટીવ સાથે)

નીકલનો ટોળ

નીકલનો ટોળ ચઢાવવો હોય તો ૧૨ ઑંસ નીકલ સલ્ફેટ, ૪ ઑંસ નીકલ ક્લો- રાઇડ અને એ ઑંસ ઓરિક એસિડને ૧ ગેલન પાણીમાં ઝોગળાવી, એ મિશ્રણ વાસ- જીમાં ભરો. એ વેળા પહેલાં અને ત્રીજા પીત- જના સળીયા પર ચોખ્ખા નીકલના પતરાના એ કટકા ભેરવી પિગ્નળીક પ્રવાહ ચાલુ કરી *Rheostat* નો કાંટો એવી રીતે ગોઠવો કે વોલ્ટેમિટર ૫ વોલ્ટ પિગ્નળીક પ્રવાહ બતાવે. થોડીક મિનિટો બાદ પ્રવાહ બંધ કર્યા પિના, *Rheostat* નો કાંટો એવો ગોઠવો કે વોલ્ટ- મિટર ૨ વોલ્ટ બતાવે. એ ટોળ સામાન્ય પંક્તિનું ચઢાવવું હોય તો પંદર મિનિટ સુધી અને જો સારું ચઢાવવું હોય તો નાલોસ મિનિટ સુધી એમ રહેવા દઈ, પછી પિગ્નળીક પ્રવાહ બંધ કરી, વસ્તુ બહાર કાઢી ગરમ અને ઠંડા પાણીમાં ધોઈને છુંછી લ્યો.

તાંબાનો ટોળ

આ ટોળ માટેનું મિશ્રણ હળાહળ ઝેરી છે. એનો ધુમાડો શ્વાસમાં ન લેવાય તેની સાવચેતી ખૂબ હુરરી છે. એના રૂપરોમાં પણ સારીરતા અપાયેલા ન આવે તેમ કુર રહી આંખ, કાન, મોઢું વગવરલ દવાથી ખૂબ બચાવી કામ કરવું.

પહેલાં એક ગેલન પાણીમાં એક ઑંસ સોડિ- યમ કાયનેટ ઝોગળાવી તેમાં સાડા ત્રણ ઑંસ સોડિયમ સાયનાઇડ (*Sodium Cyanide*) [ઝેર છે.] નાખી, લાકડી વડે હલાવી ઝોગળાવે પછી ત્રણ ઑંસ કોપર સાયનાઇડ (*Copper Cyanide*) [ઝેર છે.] તોડી, ઉપરું મિશ્રણ

એક વાસણમાં ઘોડું લઈ, તેમાં ટ્રાન્સ સાયનાઇડ નાખી, લાકડી વડે હલાવી લાઢી જેવી બનાવી, પછી તે લાઢીને બધા મિશ્ર- જીમાં નાખી ઝોગળી વન્ય ત્યાં સુધી હલા- વતા રહે. પછી ૬ ઑંસ હાયપો (*Hypo*) નાખી મેળવી મિશ્રણ વાસડમાં ભરી, પહેલાં અને ત્રીજા પીતજના સળીયા પર તાંબાના પતરા ભેરવી, પિગ્નળીક પ્રવાહ ચાલુ કરો અને *Rheostat* નો કાંટો એવી રીતે ગોઠવો કે વોલ્ટેમિટર ૪ વોલ્ટ બતાવે સારા પ્રકારના ટોળ માટે ત્રીસ મિનિટ સુધી રહેવા દઈ, પછી વસ્તુને બહાર કાઢી ગરમ અને ઠંડા પાણીમાં ધોઈ કાઢો.

ક્રોમીયમનો ટોળ

એક ગેલન પાણીમાં ૩૩ ઑંસ ક્રોમીક (*Chromic*) એસિડ ઝોગળાવો. પછી તેમાં દોઢ ફ્લુઇડ ડ્રામ ક્રનસ્ટેટ ગ્રેનનો તેજાગ નાખો. આ મિશ્રણ પાણી ઝેરી હોઈ, આખ- ડીને ખૂબ હાનીકર્તા છે. એ બંધ બાટલીમાં ટોળાય નહિ તેમ સાચવી રાખવું નેમજો.

ક્રોમીયમનો ટોળ ચઢાવવા માટે ઇમેક્ટ્રો પ્લેટિંગ વાસણમાં મિશ્રણ ભરો, પહેલાં અને ત્રીજા સળીયા પર પોલાદના પતરા ભેરવો આ મિશ્રણ ૧૦૦ ° F ડોઝી ગરમ હોય તો ટોળ વધારે સારો ચઢે છે. મારે, એક ખાસરી લઈ તેના તર્જાયામાં લાકડાનો કટકા મૂરી, તે પર ઇમેક્ટ્રોપ્લેટિંગ વાસણ મૂકો, બાટલીમાં ઘોડું કે પાણી ભરી, આગ પર મૂકો. હવે પિગ્નળીક પ્રવાહ ચાલુ કરી *Rheostat* નો કાંટો એવી રીતે ગોઠવો કે વોલ્ટેમિટર ૪ વોલ્ટ બતાવે. સાથેજ ખાસરીમાંના પાણીમાં એક થર્મીમિટર મુકી પાણી ૧૦૦ ° F થી ઓછું કે વધારે ગરમ ન થાય તે તપાસતા રહો. થોડીક સેકન્ડ પછી પિગ્નળીક પ્રવાહ બંધ કરી, વચમાંના સળીયા સાથે ટંગેલ વસ્તુ પર ટોળ ચઢ્યો કે કેમ તે તપાસો. જો

ચક્રો હોય તો પહેલાં મુજબ તેને રહેવા દો, નિકર વોલ્ટ ઓછા વત્તા કરો અને થોડી થોડી વાર પછી ટોળ ચડે છે કે કેમ તે તપાસતા રહો.

આ કિયામાં ધીરજની ઝુલસ છે. ટોળ ન ચડે તો વોલ્ટ ઓછા વત્તા કરવા એકઠું. જો ટોળ ચડે, પાંચ બરાબર નહિં હોય તો વરતુ કાઢી લઇ, તરતજ મીઠાના તેજાશમાં ઘોળી, ગરમ અને ઠંડા પાણીથી ધોઈ, પછી આગમર્દશ કરવી. સામાન્ય રીતે ચાર પાંચ મિનિટમાં સારો ટોળ ચડી જશે.

હોદ્દા કે પોલાદની વસ્તુઓ પર કોમી-યમનો ટોળ બરાબર ચડશે નહિ, માટે તે પર પહેલાં નીકલ વા તાંજાનો ટોળ ચઢાવી, પછીજ કોમીયમનો ટોળ ચઢાવવો. પીત્તળ, જસન કે ચાંદીની વસ્તુઓ પર પણ પહેલાં નીકલનો ટોળ ચઢાવી પછીજ કોમીયમનો ટોળ ચઢાવવો બહુતર છે.

છેવટે, દરેક કિયા સંજ્ઞાપૂર્વક કરવી અને પોતાના શરીરને દવાના સ્પર્શથી બચાવવું. દવાઓ મગજુત ખાટસી કે બરણીમાં ભરી રાખવી. બાટલીના લેબલ તેજાથી બચાવ ન જાય, તે માટે તેની ઉપર પેરેકાઈનનું પદ લગાડી દેવું જોઈએ.

“ક્રમ”નું લવાઝમ

હિન્દ માટે રૂપિયા ત્રણ

બર્મા માટે રૂપિયા ચાર

અને

વિદેશો માટે શિલિંગ છ

—છે. નવા તેમજ જૂના માહકાએ પોતાનું લવાઝમ મેકનની વેળા એ દિસાએ પૈસા મોકલવા. ઓછા દરે તે ઉધાર રખાશે નહિં, બદલે તેટલા ઓછા સમયનું જ લવાઝમ જમે થશે.

—વ્યવસ્થાપક

કેરીની ચટણીઓ

“તમતમતી ચટણીઓ” વાતા ક્રમરના ૩૧ અને ૩૨ મા અંકમાં જાણકી લેખની પ્રતિ રૂપે આ બે પ્રયોગો રલ્લુ કર્યા છે.

૧-આ કેરીની ચટણી બંગાળમાં ખુબ ખવાય છે.

૧ા રતલ ખાંડ, ૦ા રતલ નીમક, ૦ા રતલ ઝીરું, ૦ા રતલ લસણ, ૦ા રતલ આદુ, ૦ા રતલ રુઘ (આખી), ૦ા રતલ ફળીયા કાંટેલી દરાખ, ૩ બાટલી સરકો, ૩૦ મોટી કાચી કેરી.

ખાંડના ગંદા બનાવી લસણ અને આદુ બારીક વાટી નાખો. કેરીને ઊંલી નાની નાની ટુકડીઓ કાપી ૧ા બાટલી સરકામાં ઉકાળો. જ્યારે આ બધું યથ જાય અને કેરી એકદમ ટાટી યથ જાય ત્યારે એને એક મોટી સોસપેનમાં નાખી ધીમે ધીમે બધું મેળવી દો. એકદમ મિશ્ર યથ જાય ત્યાં સુધી ચમચા વતી મેળવો અને કાચની બરણીમાં ભરી લો.

૨-૨ા રતલ કાચી કેરી, ૨ રતલ ખાંડ, ૨ રતલ ફળીયા કાંટેલી દરાખ, ૧ રતલ લીંડું આદુ, ૧ રતલ ખરયાં, ૦ા રતલ નીમક, ૦ા રતલ ઝીરું, ૦ા રતલ લસણ, ૨ બાટલી સરકો.

કેરીને ઊંલી પાતળી પાતળી કાપી નાખો. પછી એ બધાને એકઠું કરી તેમાં મરચાં નાખી દો. સરકો, ખાંડ અને નિમકને તપેક્ષીમા નાખી એક મીનીટ સુધી ઉકાળી ઉભરી લો. જ્યારે ટાટું પડી જાય ત્યારે બાકીનું બધું તેમાં નાખી દ્રઢ એકદમ એકઠું કરી અંટાલટ કાચની બરણીઓમાં નાખી દઈ ખંપ કરી દો. એ-આવાડણ સુધી પેક રાખ્યા પડી ઉપયોગમાં લેજો.

અળશી

બીજ, તેલ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન

[અનુવાદક:—સુરતી]

(ગતાંકથી આગળ)

એ ત્રણે અવસ્થાનો મુકાબલો આ પ્રમાણે:—

અવસ્થા	તેલ: બુશન દીઠ	પ્રતિ એકન તેલની લાગત
એટકા આધવાલી અળશી	૧૯.૫૦ પૌંડ	૨૭૪૮ ડોલર
પાંચ ટકા આધવાલી અળશી	૧૯.૫૦ પૌંડ	૨૭૪૦ "
છ ટકા આધવાલી અળશી	૧૯.૪૦ પૌંડ	૨૭૬૮

આ મુકાબલાથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે થોડી આધવાલી મેળવણી કર્યાથી અધિક છીંજન નિકળવાની હાલતમાંય તેલ તૈયાર કરવામાં થોડો ખર્ચ થાય છે પરંતુ એજ આધ અથર વધારે પ્રમાણમાં બેગરી દેવામાં આવે તો માલ થોડો તૈયાર થવા ઉપરાંત ખર્ચ પણ વધારે થાય છે. એનાથી સર્વથા નુકસાન છે.

બીજી અવસ્થામાં આધવાલી અધિક છીંજન તેના તેવના તૈયાર કરવામાં જાય છે જે કે કેવળ આધ મુલિકાથી પૂર્વક પીસાય છે, પરંતુ તેના બોળ મળેલ નરમ હોય છે એ બોળને અળગીના બોળ સાથે પીસી તેવ તૈયાર કરવામાં આવે છે. એ મિશ્રણમાં અળગીનો બોળ સેંકડે ૩૦ ટકા હોય છે એનું તેવ કમળુ અને ઘટ્ટ અને છે. આધ પાંચીનેજ અળગી સાથે મેળવવી જોઈએ, કેમકે આધમાં ઘણા પ્રકારના બીજ ભળેલા હોય છે. આધ તેવ ચારણીમાં અળગીની પેટે માફ કરવી જોઈએ. પ્રતિ દિન પીસાયેલી આધનું માપ પણ પીસનારાઓની જાણ માટે અનુત્તર ખુદરી છે

આજકાલનાં કારખાનાઓમાં માપનો કોટિ ન હોવાથી ઘણીજ આપણ વેદી પર છે માપનો કોટિ લગાડવાથી માલની અપનનું વજન આપોઆપ જણાતું રહે છે

પીસાઇ

વિભાવતી યંત્રોદ્ધારા અળશી ઘણીજ સ્થેલાઈથી પીસાય છે. દેરી પ્રેસના બદલે વિભાવતી યંત્રમાં અળશી પીસવામાં ઘણા લાભ છે. જે આધ પ્રેસમાં વધારે પ્રમાણમાં પીસાવાથી અચેવી રહે છે તે પણ વિભાવતી કચ્છમાં પીસાઇ જાય છે. એ ઉપરાંત થોડા સમયમાં બહોળા પ્રમાણમાં માલ તૈયાર થાય છે. અળશી અને આધમાં ભારીક ફાણાઓમાંથી તેલ કાઢવા માટે ફાણાનો બુકો થવો પડેલ ખુદરી છે. એટલે ભારી વજનની કચ્છ હોવાથીજ ઘણો પીસી મકાય છે. તદુપરાંત ખૂબ સૂકા અને લાંબા સમયનાં પુરાતન ફાણાને મા પ્રેસમાં સત્વર પીસાતા નથી-તેજ એવી કચ્છમાં સ્કેમ બીનાશ દેવાથી રહેલાઈપૂર્વક પીસાઇ જાય છે.

આજ કાલ અળશી પીસવાની નીતિ કચ્છમાં જણુ રોજરો લાગેલા હોય છે જયારે કંઈ કોઈ કારખાને લાઇ એક રોપર માપનું લેખ થઈ જાય છે, ત્યારે તુરંતજ બીજી કામ આવે છે કારખાનામાં જ દિરખામાં પ્રેસ માખાનાં આવે છે. પ્રત્યેક દિરખાના માલરની જાણ થાય છે એથી જેમ્મી. વધુ માત્ર તૈયાર કરવાના પ્રયોગ અને કંઈ પણ જણેથી એક સાથે કામ લેતું ઉચિત નથી. અર્થે રોજરોમાં અકસ્મત અરોગ્ય ઝોર લાગે છે. કમઝોર હાલતમાં પ્રત્યેક

શાહબાદ પત્થર

એક વિશાળ ઉદ્યોગ

આપણા દેશમાં ધરામાં શાહબાદ પત્થર મળવું છે. તે લાદી કે ટાઇલને બદલે વપરાય છે. છતાં, એ ખામોશ રીતે પુષ્કળ વધી ગયલા ઉદ્યોગનો પરિચય લાગ્યેજ દશ કલાકને થયો હતો.

[અનુસંધાન પુષ્ક ૨૪૩ પરંતુ]

રોલર રાખવાના ધર ધણીજ મોટા અને બારે લક્કડના હોય છે. એ ધર કળના હિસ્સાઓ સાથે નેહી એવી રીતે ગખવામાં આવે છે કે આગળનો અડધો હિસ્સો અથવા પાછળનો અડધો હિસ્સો સંદુકને ખસેડ્યા વિનાજ કાઢી સકાય છે. કોઇ પણ રોલર અન્યો ઉપર લઇ, તુરત કાઢી સકાય છે. ચર્ખાઓ મોટા પ્રકારની ખનાવવામાં આવે છે કેમકે તેમને વધારે ઝોર કરવું પડે છે. અંતિમ રોલરનો વ્યાસ અન્યોની ઉપેક્ષા પ્રાયઃ એ થી ચાર હંચ સુધી મોટો હોય છે, હાલની નવિન કળોમાં પટ્ટિયો તોજ પેંચ અને કસેલા ચર્ખાઓ સાથે લાગેલી હોય છે. કસેલા પેંચ દાતાવાળા પેડાઓથી માલે છે.

રોલર દોરડાં, ચામડા યા રૂબરૂની ડબ્બ પટ્ટીથી ચલાવવામાં આવે છે આજ કાલ પટ્ટિઓનો અધિક ઉપયોગ થાય છે. રોલર, તાપ આપનારી કલ અને પ્રેસ એકજ ખંડમાં લગાડવામાં આવે છે. આ રીતે એક જગ્યાએ બધી કળો લગાડવાથી ધણી સગવડ સચલાય છે, પરંતુ એ પ્રકારના પ્રખંધથી અળસીમાં ગરમી પહોંચાડવા માટે અર્ધાન ઉંચી રાખવી પડે છે. જ્યાં જગ્યા થોડી હોય છે ત્યાં રોલર બીજા માળમાં પ્રેસની ઉપર લગાડવામાં આવે છે.

એ વાત પણ ધ્યાન આપવા જોગ છે કે સારી પીલાઈના માટે બધા રોલરોની વચ્ચેનું અંતર બરાબર હોવું જોઈએ.

અપૂર્ણ

શાહબાદની ખાણો, હવેશાદ (દકન) ના શાહબાદ કિસ્લામાં આવેલી છે અને 'કુદરતે' એટલી ઉદારતા સહિત એ પત્થરની દેહાણી તો કરી છે કે તેનો ખિયાલ પ્રત્યક્ષ લેવા વિના લાગ્યેજ આવી સકે. ખાણોમાં એ પત્થરો મોટા ચોસલાના આકારમાં સફળ થાય છે. એ બેસક, કુદરતની કારીગરી છે કે આટલી સહેલાઈથી તે કાઢી સકાય એમ મળી આવે છે કારીગરે માત્ર માપસર કટકા કરી બહાર ઉપાડી લાવવાના છે.

શાહબાદના પત્થર અત્યંત મોંઘા વેચાય છે. પોલિશ કર્યા વગરના પત્થરની કીમત, દર ૧૦૦ ચોરસ ફુટે લગભગ ચાર પાંચ કે છ રૂપિયા માત્ર થાય છે. પત્થરને પોલિશ કરવાની રીત, સુઝન જૂની છે. એ પત્થરોને બીજા સકેડ અને કંકણ પત્થર વડે, પાણીથી ધસવામાં આવે છે. એક કારીગર મઠે આ અવરત આખા દહાડામાં આટલી મેળ ચોરસ ૫૫૫ પત્થર પોલિશ કરી નકે છે અને તેને તે જાદલ મજદૂરી રૂપે ચારથી આઠ આના મળે છે.

અગ્રણ, આ ઉદ્યોગ ખૂબ, વિકાસ પાત્રી ચૂક્યો છે. એની ખપત 'રેલ્વે' છે તે એટલા પરથી જણાય છે કે ખાણની પાસેના એક રેલ્વે સ્ટેશનથી ૨૨ વર્ષે ૧૦ લાખ થન ૫૫૫ વધુ પત્થર નિકાસ થાય છે. બીજા સ્ટેશનોથી જતા માલની કંઈક આછી ગણતરી કરો અને અને ઉદ્યોગની વિશાળતા પામી સકાશે જ્યાં ખાણોમાં અને ખાણની બહાર પત્થરને પોલિશ કરવાના કામમાં સેકેડે રાખ્યોને એ કારણે રોમી મળે છે એટલે એ ઉદ્યોગ તે કિસ્મા માટે તો આશિર્વાદ રૂપ છેજ પરંતુ સાથે સાથે, બહારપાલાઓ માટેય લાભદાયક છે. ઘણા બેકારો ત્યાં જમી કામે લાગી સકે છે. ઘણાકે પોલિશ કરવાની નવી રીતો વડે પત્થરને વધુ સુંદર બનાવી, વધુ કીમત મેળવી સકે છે અને ઘણાકે એના વ્યવસ્થિત વેપાર દ્વારાય નફો મેળવી સકે છે.

ઉકરડાં કિવા છાણુનું ખાતર

આ તેમજ ગીળા દેરક દેશમાં પાકતે માટે ધણું અગત્યનું કીમતી અને ઘણી જગ્યાએ સંકેતરૂપી મળી શકે તેવું ખાતર દોરના છાણુ મુતરનું અનેકું હોય છે. આ છાણુ મુતરનો અરોબર રીતે ઉકરડો કરવાથી એ ખાતરને હાસના કરતાં વધારે કસવાળુ બનાવી સકાય એમ છે.

તાજું છાણુ પાકના ઉપર તરતજ સારી અસર કરી સકે એવી સ્થિતિમાં હોવું નથી. તેમજ ને ચાપ કે તરતજ તેને ખેતરમાં નાખવું એ પણ ઘણી વખતે સમયક ભરેલું હોવું નથી. આથી કરી ખાતરને એવી રીતે રાખવું જોઈએ કે જેથી તેના કીમતી તત્વોના જેમ બને તેમ ઓછો નાશ થાય અને સાથે સાથે તે એવું અને કે તુરંતે ધણું કીમતી ધમ પડે.

ખાતરમાં રહેલાં કીમતી તત્વોનો નાશ એ રીતે થાય જ. એક વરસાદનું પાણી ખાતરમાંથી પાણીમાં ઓગળી જાય એવા તત્વોને કાઢીને ઉકરડામાંથી પડી જાય છે તેથી અથવા તે તેના નાશ આ દવાના છુદા દવાના કરી રાખવામાં આવે તો તેમાંથી ફેરફાર બાગ એસકાપે દવામાં ઉડી જાય છે. આ પ્રમાણે થાય તો ખાતરના દગતામાંથી નિકળતી તીવ્ર વાસ ઉપરથી એ જેમ તુરંતજ પડેલાં આવે છે.

વળી બીજાં એટલે જાણીત પ્રકારનો ખાતરના તત્વોનો નાશ એટલેમાં ઘણો સાધારણ છે. તે એ કે એટલે પોતાના દોરના મુતરને કાળજીપૂર્વક એકઠું કરવા નથી તેથી તેમને એક ધણું કીમતી ખાતરનું મોટું નુકસાન આપારણ રીતે થાય છે. વાદ એ છે કે, દેશનું મુતર તેના મુદા ખાતરના જેટલું-જ કીમતી છે.

દાવમાં ખાતર ખતરવાની ગાજનમાં જે કાળજી લેવાય છે તેમાં વળીજ ખાતર

છે. ઘણું કરીને ઉપર અતાવેલા છાણુ મુતરનો ઉકરડો દોરની કાંડ પાસે અથવા મામની ભાગોળે ઝમીન ઉપરજ ગમે તે રીતે દગલો કરીને બનાવે છે અને તેથી વરસાદ અને તડકાથી ઘણું નુકસાન થાય છે. જો કે કાંક-લુમા તેમજ ઉતરજીવરાતમાં ઉકરડો ખાડામાં કરે છે અને ઉતર મુતરનામાં તે મુતર નકામું નાંદ જાય તેને માટે છાણુ મુતર અરોબર રમોડાળાને ઉકરડામાં એવી કાળજીથી નાખવામાં આવે છે કે ઘણું ખાતર એકઠારણું દેવાય.

વાદ રાખવું જોઈએ કે જો ખાતરને તદ્દન સૂકું થવા દેવામાં આવે તો તેમાં થોડુંક નુકસાન થવાનો સંભવ છે, પણ તેથી પરિત્યાગ નેને ઝમીનમાં નાખવામાં આવે તો તે અમુક વખત મુશી પાકને ઉપયોગી થઈ સકતું નથી. જો ખાતરમાં વધારે પાણી રહેવા દેવામાં આવે તો તેમાંથી તુજના છોડને જોડાને બોરાક વેવાર થવાને અરજના ફેરફાર થઈ સકના નથી આથી કરીને આપણે આપણા ખાતરને એવી રીતે રાખવું જોઈએ કે તેને ધાવાણુ સાગે નાંદ, અગર તો તેમાંથી દવાના રૂપે તત્વો ઉડી જાય નાંદ અનં મુતર સમદિ રાખી જોડના ફેરફાર થવા કરે.

ઉકરડો બનાવવો

ઉપર અતાવેલી સાધારણ રીતે ઉકરડો કરવાથી ઘણોજ જગાડ થાય છે. આ અર્થા અગાડ અટકાવવાને અનં ખાતર તરીકેના તત્વોનો વધારેમા વધારે સદુપયોગ કરવાને નીચેની રીત સારી છે:—

ઉકરડો દમેલાં ખાડામાં કરવો જોઈએ. ઉકરડો ખાડો સાદુ દરથી વધારે ઉંડો ન હોવો જોઈએ. આપા ઉકરડો ખાડો કેવાળામાં રાખવો, જેથી ચોનાસામાં બાંદ વરસાદના દિવસમાં આજુબાજુનું પાણી ખાડામાં અરોબ ન જાય. બીજી સદ નો નવાં

આર પુતલી અંદર પાણીને નીચે ઉતરવા ન
દે એવા કહેણુ પદાર્થો, જેવા કે ખડક, મુરમ
અને મરડીઆ અથવા હોવા કાંકરા હોય
તેની જગ્યાએ ખાડો ખોદવો. એવી જગ્યા
નહિ હોય તો મારી અથવા કામ પલુ કચરોનો
ખાડાના તળીએ એક પુટો ચર નાખવો કે
જે ખાતરમાંથી નિકળતું પાણી સુખી લે.
ખાડાની જાતુઓ ઢાળ પડતી રાખરી અને
ખાડાની મારે જાતુ પાણી કચી જેથી
ખાડામાં જલારનું પાણી જઈ અંક નહિ

જે આ ખાડાને ઘેટ અને હો અગર
સિમેન્ટથી ચણી લેવામાં આવે તો ઘણું સારું
કામ પાળી રીને તળીયું અને જાતુઓ ઉપર
મારીનું પ્લાસ્ટર કરીને તેમાં પાણુ પાણી
ઢાળાય થાય નહિ એમ કરવું જોઈએ. આમ
દરેક વર્ગે કરવાની જુરર પડશે જાતુઓ કાટ
પડતી અટકાવવાને મારીમાં જાણુ મેળવવું
જોઈએ.

એક મોટા ઢોરના ખાતર માટે સાધા-જુ
રીતે ૧૫૦-૨૦૫ ઘનગુટ જગ્યા જોઈએ અને
જો ધારણે ખાડાનું માપ નિશ્ચતા પ્રમાણમાં
મળી મકાય. ખાસ કરીને ઘણા ભારે વર-
સાદથી તુકસાત નહિ થાય તેને માટે ખાત
રના ખાડા ઉપર ધણી ઓછી કીમતે ચલ
મરડે એવું કાંઈ પાણુ અનવું જાણર કહેણુ
હોય તો વધારે સારું.

જે જતી સડે તો મુતરને કાંડમાંથી
નીક ખોદીને ઉકરડા તરફ વાળવું એમ જનાં
જ્યાં શક્ય ન હોય ત્યાં ઓગાટ, હમરના
ઢોડાં, મગજળીના ઢોડાં, પાંદડાં, નિંદામલુ
અથવા સુરી મરડી જેવા મુતર ચૂર્ણ લે
તેવા પદાર્થો ઢોર નીચે પાથરવાં. આ પદાર્થો
એક અડધાડીયામાં એવી તથુ વખત કાઢી
ઉકરડામાં નાખવા.

જાણુ કાંડમાંથી દરેકાં ઉકરડામાં નાખી
દેવું. દરેકાં ખાડામાં નાખેલો ભાગ ઉકરડામાં
એવી રીતે પાથરવો કે સપાટ દેખાય ખાડામાં

ઉકરડા કરવાની આ રીત ધણી જરૂરી છે.
અને જો આ રીતે ખાડામાં ખાતર નાખેલું
તો મુતરજી ખાતર જરાયર કહેણકાવવાને
પુરતી નિનાસ આપશે. એમ જનાં ઉનાળામાં
વેદંતી તિનાસ રાખવા માટે ઉકરડા ઉપર
પાણી ઝાટવાની કાળજી રાખવી. ખાડામાં
ખાતર કાઢવાનાં સ્થાને જ મંદિતા લાગે છે.
આથી ઉકરડાના બે ખાડા કચેલા સાત કે
જેથી દરેકમાં વારાફરતી જ મંદિતાનું ખાતર
નાખી સકાય અને જરૂર હોય તો વરસમાં
બે વખત ખાતર પાણુ કાઢી સકાય.

ખુદશી મવસમમાં ગેસ જનવાના ચિલ્દો
તપાસવા રહેવું. તે માત્રમ પડે કે વરસ
ધાડી ડોઝો પાણી ખાડામાં ફેડી અંદર મારી
નાખી ખુંદવું. ખેડુતના ઉકરડામાંથી ગેસનું
ઉકી જવું એ તેની કાણી કાચળીમાંથી જેમાં
જવા જરાયર છે.

તુકનો માટે ખાતર નાખવાનો વખત
આવે તે પહેલાં તેને ઉકરડામાંથી ખોદી કાઢી
જાણુ પર દગથો કરવો જો તે કાંઈ રીત
કાહેણુ હોય તો તેના દગથો કરીને સારી રીતે
દગારી મુકવું, નહિ તો તુકસાત થશે જે
જરાયર કાહેણુ નહિ હોય તો કહાવાણુની
સરખાન થાય નહિ ત્યાં સુધી મોકળું નાખવું.
ત્યાર પછી તે દગથાને અરખો પથ, વળી
ખુંદવો. જો ઘણું સુકું હોય તો ઉપર પાણી
રેડવું. એક પુટ સુધીનું ઉપર પડે. જે
જરાયર કાઢી જવું નથી તેના બીજા ખાણી
ભાગમાં નાખી દેવું. ખાડાની અંદર ખાતર
માથે મખતે કદી બેઠવવી નહિ પાણુ એક
જુલા ખાડામાં અથવા એક મોટી ટુંડીમાં
રાખવી અને તેને જેમ જાને તેમ કાઢી રાખવી
વળી ખાતર કાટની વખતે ઉપરનો કાલક
વગરનો ભાગ જાણુ મે કાઢી મુકવો અને
જવારે આખો ખાડો ખાલી થાય ત્યારે તેજ
ખાડાને તળીએ કાઢવાને માટે અને ફરી
નાખવો.

આ. હુનરો

જાણો છો?

તે શિખવા અને તે દ્વારા ધંધો કરી આહવિકા મેળવવા માટે "કમર માસિક" એકજ સાધન છે. એણે શુદ્ધતા ભાષામાં સેક્ટો હુનરો-મોટે ભાગે સચિત્ર સ્વરૂપમાં-પ્રગટ કરી આપ્યા છે.

શ્રેણીક હુનરોની યાદી આ રહી:—

હાથના મોજા-મુદ્રવા. અંક ૭૪મો. કી. ચાર આના
હાથી પકડવાની રીત— અંક ૪૫મો. કી. ૩ આના
હાથી કાંત—નકલી હાથીકાંત બનાવવું. અંક ૪૬, ૫૬ અને ૭૫મો. કી. ૧૧ આના
હુરે ઓઝણિ—દાઢાદ ઓઝણિ અને વનરપતિના તેજમાથી અને તોડા જુલોમાંથી પ્રકાર પ્રકારના હુરે ઓઝણિ બનાવવા. અંક ૩૪, ૩૮ અને ૬૫મો. કી. ૬મ આના
હુરે ઓઝણિ—બનાવટ અને કારખાના માટે સરળ અને સચિત્ર માધ્યમશીલ: મુદ્દાઓ માટે ૫ ઉપયોગી. અંક ૪૦ અને ૬૫મો. કી. સાત આના
અગર-રૂપા વિશે. અંક ૪૬મો. કી. ૩ આના
અગરપત્તી—બનાવવી. અંક ૬૭મો. કી. ચાર આના
અતરે—મુદ્રા, કવડા, ચપા, મુગળી, ચમેલી, દિના વ.ના ૧૧ પ્રકારના અતરે બનાવવા. અંક ૭૭મો. કી. ૪ આના
અનનાસ-વાવેતર. અંક ૩૮મો. કી. ૩ આના
અડીજી-તેના છોડ, તેનું વાવેતર અને તેનાથી બચવાના પ્રમાણે. અંક ૭૨ અને ૭૩મો. કી. આઠ આના

અરકો-તરદવાર *Extracts* બેરી રશમનો કીડાઓ-તેમની બનાવવા. અંક ૪૨ મો. કી. ૩ આના
અરીફ-ઉપયોગ સંબંધી અંક ૬૭મો. કી. ચાર આના
અંગુર-વાવેતર વિશે. અંક ૬૫ ને ૬૬મો. કી. આઠ આના
અંજીર-ખેતી વિશે. અંક ૪૪મો. કી. ૩ આના
આતશખાલી-પ્રકાર પ્રકારનું દારૂખાનું બનાવવું. અંક ૭૦ અને ૭૨મો. કી. આઠ આના
આદુ અને મુંઠ-બનાવવી. અંક ૧૦મો. કી. ૪ આના
આદાકેદ-વાવેતર-વેપાર વિશે. અંક ૫૪મો. કી. ૩ આના
આંજીઓ-જીવારને થતો રોગ: તેનો ઉપાય. અંક ૭૭મો. કી. ૪ આના
આંખા અર્થાત દેરી-વાવેતર, રોગોનો ઇલાજ અને સાવ-જાત માટે પારસલની ચુસ્તતા. અંક ૫૦, ૬૨ અને ૫૪મો. કી. અગિયાર આના
કલેક્ટરેશિયની કળા-તીકશ ટ્રાન્ક અને કોમીયમનો ટે.જા. અંક ૨૫મો. કી. ૩ આના
કોર પાથલોઇ અર્થાત વિમાની-તેનો ધંધો: ખાસ લેખ અંક ૭૪મો. કી. ચાર આના

એરી રશમનો કીડાઓ-તેમની ઉછેર સંબંધી. અંક ૩૭ મો. કી. ૩ આના
એરેટેડ વોટર્સ-સોડા, લેમન, જીનર, મુલાયમ, રાઇપર્સરી વગરના બનાવવા. અંક ૪૬મો. કી. ૩ આના
કપુર-બનાવટ વિશે. અંક ૭૫મો. કી. ચાર આના
કલચર મોતી-બનાવટ સંબંધી. અંક ૭૩મો. કી. ચાર આના
કલક-વાગ કાળા કરનાર ખિત્રાનો વિશે. અંક ૪૫, ૪૬ ને ૪૭મો. કી. નવ આના
કલમ-ગ્રાહકાનની કલમ સંબંધી. અંક ૭૧મો. કી. ૪ આના
કાગળ-બનાવટ અને ઉપયોગ. સંપૂર્ણ મેળ. અંક ૫૫મો. કી. ૩ આના
કાચ ઉપર કલાક્રંદામ-અંક ૭૧મો. કી. ૭ આના
કાચ ઉપર કોલરક્રંદામ-અંક ૫૨મો. કી. ૩ આના
કાચ ઉપર ચિત્રક્રંદામ-અંક ૫૨મો. કી. ૩ આના
કાગળની કથા-પ્રકાર પ્રકારના કાચની બનાવટ અને વેપાર અંક ૫૦મો. કી. ૩ આના
કાચનં પેપર-રંગબેરંગી સાદા પ્રાપ્તિ અને કુશીકરિંગ. અંક ૭૨મો. કી. ૪ આના

[આર્ટર સાથે શ્રીમતની ટપાલની કલિટો બીરો. ની. પી. પછે નરિં. ૧૯૦ હુનરોનું પુસ્તક, વિષય મુજબ મળેલો.]

લખો:—મેનેજર, કમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા, મુમ્બઈ.

પ્ર. યો. ગો.

અનાજમાં છવડા થતા અરકારવા

અનાજના ડગલામાં લોખંડનાં સળીયા રાખવાથી અનાજમાં છવડા થતા નથી.

હિંડાની ભૂકી

પ્રથમ જોઈએ તેટલા તાજા છંડા લઈ, ફેાડી નાખી ચમચીથી સફેદી અને અરદીને ખૂબ શીટવી. પાણી ઉપર શીણ આવે તેમ કરવું નહિ. પછી એક ઘોઠા વાસણમાં ઉકળતું પાણી ભરી, તે વાસણમાં ઉપરું છંડાવાણું વાસણ મૂકી, ધીમી આગ ચાલુ કરે. જ્યારે છંડાનું મિશ્રણ સૂકુ થઈ જાય છે ત્યારે હિંડાની ખરસમાં વારી, એર ટાઇટ મીચીમાં ભરી લે.

સુશરત વખતે, એક ચમચી ભરી આ ભૂકી લઈ, તેમાં બે ચમચી ભરી ઉકળતું પાણી નાખી, મેળવી લેા અને તાજા છંડા પેરેજ જોઈએ તે ઉપયોગમાં લે.

એમેનીઆ વોર

હિરડીકડ પાણી ૫ પાઉન્ડ, સિક્કવિડ એમોનીઆ ફોર્ટ ૨૩ પાઉન્ડ ફેંચ ગુલાબ જલ ૫ ઑંસ, એસેન્સ ઑફ આરેન્જ ૭ ડ્રામ, એસેન્સ ઑફ લેમન ૭ ડ્રામ, એસેન્સ ઑફ ખર્ગમોટ ૨ ડ્રામ, એમેન્સ ઑફ રોઝમરી ૨ ડ્રામ

પ્રથમ પાણીમાં એમેન્સ અને ત્યાર પછી ગુલાબ જલ ઉમેરી, છેવટે એમેનીઆ ઉમેરે.

ક્રાન્થાઉન્ડ આયર્ન મિક્ચર

૨૫ ડ્રેન હીરાક્રી, ૩૦ ડ્રેન પોટામીયમ ક્રોમેનિટ, ૬૦ ડ્રેન હીરામોળ, ૬૦ ડ્રેન પોપેચી સાકર, ૫૦ ડીપાં જાવફળનો અર્ક, ૧૦ ઑંસ ગુલાબજળ.

જપાને મિશ્ર કરવાથી મિક્ચર બને છે. નર્મળાઈ, નર્મટાઈ, પાંડુ અને દાંધ રોગ માટે અકરીર છે.

[૨૪૮]

કાચ (Lenses) સાફ કરવા

કાચ પર કાચ પેગવાથી, જારી આવવાથી કે ચીકણ લાગવાથી છબી ખરાબ થઈ જાય છે. એ માટે, જનતા સગી રોજ વા, અસર નવાર કાચને સાફ ધોવેલા ક્લિનન (વિનન કાચ પટની ધુણ સાફ કરવાની ખાસ વિશિષ્ટ વસ્તુ છે) કપડાંથી ચા જાપાનિક લેન્સ પેપરથી સાફ કરવા. પોલિશીંગ પાવડર ચા પાણી કાચ પર લગાડવું નહિ. માત્ર આરોઝોસ ચા ધિરજ વાપરવું.

કાપુરની ગોળીઓ

સફેદ જોપથેરીન ૩૦૦ ભાગ, કાપુર ૧૦૦ ભાગ.

પ્રથમ બન્નેને વરાળ દ્વારા જોગવાઈ, પછી તેમાં ૨ ભાગ કૌમરીન અને ૧૦ ભાગ મિરબેન ઑછત મેળવે. પછી ગોળીઓ બનાવી લે.

ઉપદ્રવો નાશ કરવા માટે આ ગોળીઓ વપરાય છે.

કાપોનિટ ઑફ એમેનીઆ

ચોક્ક ૨ રતલ અને ચોકળો નવસાર ૧ રતલ ભૂકા કરી ચાગો વર્ષ, કામના વાસણમાં નાખી ધીમી આગે ગરમ કરો કાચનું વાસણ ગરમીથી લાલ થાય એટલે ઉતારી બુરીને કાચની ગોળીમાં ભરી લે.

કેલ્સેરની દવા

સ્પિરિટ ઑફ નાર્મલ્સ મધર ૩ ફ્લુઈડ ઑંસ, ઇરબન ૧૦ ૬ ઑંસ, ડી ક્યર ૬૫, ગેલિકમ ૨ ૬, ડ્રામ, ડી ક્યર સિનેમન ૨ ૬, ડ્રામ, ક્રાપાઉન્ડ ડી ક્યર ૩ ઑંસ ૬ ઑંસ.

ખાંડનો સરકો

૧ ગેલન પાણીમાં રાત્રી ખાંડ અને ગુલાબના ફૂલ ૨ રતલ નાખી ઉકાળી, ઉપરથી કચરો ઉતારતા જવું. ચોકખું થયે ૧ ખાટલી ઉંચી ખાટી તાડી નાખવી અને ધઉતું ખમીર થોડુંક નોખવું. પછી ખાટલીઓ ભરી ૭ માસ સુધી રાત્રે શયનમમાં અને દિવસે તડકામાં રાખી મુકવી.

ચામડી ફાટે તેનો ઉપાય

માટીના વાસણમાં ૧ ઓંસ સફેદ મીણુ ધીમી આંધે પીગળાવો તેમાં ૪ ઓંસ જદા મનું તેલ રેડી, તેમાં ૦૧ ફૂલ ટંકણખારની ભૂકી નાખી તીચે ઉતારી ઠંડુ થયે ૩ ઓંસ ગુલાબજળ અને ગુલાબનું અતર ૫ ટીપાં નાખી હસાવી કાચના વાસણમાં ભરી લઇ, ચામડી પર લગાડવું.

જેડીમથનો શીરો

જેડીમથના મૂળને ખાંડી ૨૪ કલાક સુધી પાણીમાં ઉકાળી તેને ગાળી ખાંડી તે રસને ગરમ કરી લેવો.

તાકત આપનારી દવા

કરીયાતું ૧ તોલો લઇ, બોખરૂં કરી ૧૦ ઓંસ ઉકાળના પાણીમાં નાખવું. પછી એક કલાક ટાંકી રાખવું. પછી ગાળીને ખાટલી ભરી લેવી.

તાવની ગાળીઓ

૧ ભાગ ટ્રાગાકાચનો ભુકો, ૪ ભાગ મિસરામન, ૧ ભાગ ટાર્ટરિક એસિડ અને ૩ ફૂલ ક્વીર્નાઇન મિશ્ર કરી નાની ગાળાઓ કરવી.

ધાતુઓ ઓગાળવી

સુરોખાર ૨ ઓંસ, મીઠું અને ટાર્ટર ૧ ઓંસ, ગંધક ૦૧ ઓંસ. સર્વેનો ખારીક ભૂકો કરી તેમાંથી ૧ ઓંસ લઇ જે ધાતુ ઓગાળવી હોય તેના ભૂકામાં નાખી પછી અગ્નિ આપવાથી ધાતુનો રસ થાય છે.

નાઇટ્રીક ઓઇ આયર્ન

જે ભાગ નાઇટ્રીક એસિડમાં ૧ ભાગ લોહનો ભૂકો ખાંડો મેળવવો. ઓગાળી જતાં ૧ ભાગ પાણી મેડી એકત્ર કરી ભરી લેવું.

પિપરમિન્ટ કોરડીયલ

પિપરમિન્ટનું તેલ ૧ ઓંસ, સરળત ૨ ફૂ પાઇન્ટ, રેક્ટરીફાઇડ રિપરિટ પાંચ પાઇન્ટ આલકોહલ ૩ પાઇન્ટ.

ફાઉન્ટન પેન માટે ખુલ્લું શાણી

એકરોટ ઓઇ લોગવુડ ૩ ઓંસ, હીરાકસી ૬ ઓંસ, બાયળનો મુંદર ૫ ઓંસ, પાણી ૮૦ ઓંસ, પોટાસિયમ આઇઓમેટ ૪ ફૂમ, નીત્રોસીન ૧ ઓંસ.

પંદેરી ચાર ઓઝોને મેળવી ઉકાળી, તેમાં બીજી દવાઓ મેળવો.

બચ્ચાંના દાંત ફુટતી વખતે આપવો તાવ

પુવાડીયાના હોડના પંદડાને ઉકાળી તે પાણી એ ફૂમના પ્રમાણમાં આપવાથી તાવ ઉતરી જાય છે.

અરસ

કપુર ૧ તોલો, એલચી ૧ તોલો, સાકર ૧ તોલો, જેડીમથનો શીરો ૧ તોલો. બધાને વાટી કાંસાની ચાંગીની વચ્ચે મુકી ઉપર

“કમર” : અંક ૭૮ મો

ચોનાઇ માટીનો પ્લાસ્ટો ઢાંકી સાંધા ઉપર લોટ ચોપડી, પછી પ્લાસ્ટો ઉપર ચોલકુ બીનું કપડું નાખી તે યાળીને દીવા ઉપર ૪ ઘડી રહેવા દઇ, પછી યાળીને ઉપાંડી લેવી અને પ્લાસ્ટોને ધીમેથી ઉતારી પછી તેને તળીયે જામેલું બરાસ ઉમેડી લેવું.

જલેક જાપાન

ગમ અમ્બર ૧૬ રતલ, કાળા રાજનની ભૂડી ૪ રતલ, અળશીનું તેલ દોઢ ગેલન, બોધલ આઇલ ૧ ગેલન, ઍરફાલ્ટ વારનિશ ૧ ગેલન.

પહેલાં ગમ અમ્બરને ઓગળાવી, પછી રાજન મેળવો. ત્યાર પછી તેમાં બોધલ આઇલ નાખી, છેવટે વારનિશ મેળવ્યા પછી, મિશ્રણને પાતળું કરવા અળશીનું તેલ ઉમેરો.

ખંડુકની નળીનો કાળો રંગ

સોલ્યુશન ઑફ નાઇટ્રીક ઍસિડ ૨ ઑંસ, ટીકચર ઑફ આયર્ન ૪ ઑંસ, આર્ફાલેસ ૩ ઑંસ, રીપીટ, રિપરિટસ ઑફ નાઇટર ૧ ઑંસ, જલુ વિટ્રીઓસ ૧ ઑંસ, વરસાદનું પાણી દોઢ પાઇન્ટ.

પ્રથમ નળીને ધમ્મી ધસીને ખૂબ માણ, જે વીકાસ વળગેલી હોય તેય દૂર કરી પછી લેદાળીના કટકા વડે ઉપજું પ્રવાહી લગાડો. પ્રવાહી પૂરવું લગાડવું પણ એટલું કુટથી મંદિ કે પ્રવાહીની ધાર નળી પરથી વહેતી આવે. પછી તેને એક ઠંડા ઓરડામાં લઇ રાખ ૧૦ કલાક લગી રહેવા દઇ, પછી ગરમ ઓરડામાં લઇ જઇ, સુકાઈ જાય ત્યાં લગી વંદાળી મુંકા. સુકાઈ જતાં મિશ્રણની ભુડા બરી પેડરી. હેજ નળી ભીની હોય તો તદન મુકાઇ જવા દો. પછી ચરખી વડે તેનો કાટ કરી, ૧૦ મિનિટ લગી નળીને ઉકળતા

પાણીમાં રાખી, બહાર કાઢી નળીની બહાર અને અંદર ખૂબ લુંછી લઇ, ઠંડી પડવા દો. પછી સુકાવ ત્યારે બધા કાટ દૂર કરી, ફરી વાર ઉપજું મિશ્રણ લગાડી, અથાઉ પેજ સુકાવા દો. આ પ્રમાણે ૭ વાર કરી છેવટે નળી પર સફળ તેલ લગાડી દો.

બાલાગોળી

હરડે, સીંધાલુણ, જયફળ, લવીંગ, મરી, પીપર, મોય, કેસર, સંચળ, અતિવિ, બીલાનો ગર્લ દરેક બખ્ખે તોડા, લઇ ખાંડી હુમડે ચાળી પાણીમાં ઘુડી પછી ગોળાઓ વાળીને ઉપયોગ કરવો.

બાલામૃત

હાઇપોફોસ્ફેટ ઑફ સોડા ૧૦ મિન, હાઇપોફોસ્ફેટ ઑફ લાઇમ ૧૦ મિન, સાકરનું સરખત ૪ ઑંસ. એ ત્રણેને એકત્ર કરી તેમાં ૨ ગ્રામ સુકનો અકે મેળવી થોડા દિવસ રહેવા દો. પછી ગાળી લઇ, લાલ રંગ કરવા કેમ્પીનીઅસના થોડાક ટીપાં નાખવા.

મિલક ઑફ રોઝ

મીઠી બદામ ૫ ઑંસ અને કડવી બદામ ૧ ઑંસ ઘુડી તેમાં ૦૧ ઑંસ સાણ અને ૨૦ ટીપાં ગુલાબ જળ નાખવું. પછી ૨ ઑંસ ચરખી અને ૦૧ ઑંસ મીણ મેળવી, ઉકાળવા પછી, ગાળી લઇ તેમાં ૨૧ પાઇન્ટ ગુલાબજળ, ૨૦ ટીપાં ગુલાબનું અત્તર અને ૨૦ ટીપાં લવન્ડરનું તેલ મેળવી દહાપોને ઉપયોગ કરવો.

લોહી વહેવું અંધ કંડવાનો ઉપાય

જાવળા પાદડાંના રસને મુકવી બુખે કરી રાખેલું ચૂર્ણ ધા ઉપર ચોપડવાથી લેહી બંધ થઇ જશે.

લાયસન્સ પદ્ધતિ

૧

લાયસન્સ શબ્દથી તો વાંચકા પરિચિત હશેજ. આપણા દેશમાં અનેક પ્રકારના લાયસન્સો અપાય છે. કેટલાક અમુક મુકરર શી લાઇને તો કેટલાક લીલામથી સાથી વધુ લાવ આપનારને. અલખત, આપણે ત્યાં અપાતા લાયસન્સોનો મોટો લાગ માત્ર સરકારી ખાતાઓ તરફથીજ અપાય છે અને એ પદ્ધતિ વેપારી સંસ્થાઓ વા ખાનગીખાતાઓ તરફથી અમલમાં મુકવામાં આવી નથી છતાંય અનેકાનેક સરકારી લાયસન્સોથી તો આપણે વાકફ છીએજ. દારૂ, તાડી કે ગાંજો, ચરસ, અપીણ, ફેક્ટન વેચવાનું, લાયસન્સ, તંબાકુ વા રિપરિટનું લાયસન્સ, કારનિવલનું લાયસન્સ વગરહ.

ખરું કહેતાં, આપણા દેશમાં લાયસન્સ પદ્ધતિનો મુગ હજી આરંભાયો નથી. સરકાર તરફથી જે લાયસન્સો અપાય છે તે, વેપારી નજરે ખાસ ધ્યાન ખેંચના નથી. તેમની મદદતા. મોટા ભાગે, ઝકાતી ધોરણને અગેજ છે. કારનિવલને તો કારે રાખો, ક્રેકેક્રિસીડી અને એવા બીજા એકાદ જે લાયસન્સોજ એવા છે જે વેપારી નજરે અગત્યતા ધરાવે છે.

૨

પશ્ચિમમાં ખીલી નીકળેલી લાયસન્સ પદ્ધતિ કંઈક જુદાજ રૂપની છે. આપણે જાણીએ છીએ કે, એક વા બીજા કારણે લગભગ દરેક દેશે પરદેશથી આવતા પ્રકાર પ્રકારના માલ પર-એમાં એશક, અમુક અપવાદ હોય છે- એાછી વત્તી આયાત-ઝકાત નાખી છે. પરિણામે, તે દેશમાં તેવો માલ બે-

૧. પરદેશના માલની અસલ કીમત,

૨. તેનો મોકલવાનો ખર્ચ અને-

૩. આયાત ઝકાત

મળી થતી કુલ લાગત કરતાં સરતો બનાવી સકાય તો પરદેશના માલ સાથે ઝુરર હરીફાઈ કરી સકાય અને તેથી પરદેશી માલને પોતાને ત્યાં આવતો અટકાવી સકાય.

અને આ કલ્પના નથી; એમ થતું આવ્યું છે અને હજીય યદ્ય રહ્યું છે. આપણે ત્યાંય એમ યદ્ય સકે છે, જે આપણે તેમ કરવા પૂરતી કાશિસ કરીએ તો. પશ્ચિમમાં દરેક દેશ એક બીજા સાથે હરીફાઈમાં ઉતરેલું છેજ એટલે ત્યાં એમ થતું તદ્દન સામાન્ય વાત છે. પરિણામે જે પરદેશ સાથેના વેપાર ટકાવેલો હોય તો ખેજ માર્ગ બાકી રહે છે.

૧. માલ એટલો સરતો બનાવવો કે ટુર ખર્ચ અને આયાત ઝકાત ઉમેરવા છતાં પેશા દેશના માલને મુકાબલે સરતી કીમતે વેચી સકાય.

૨. માલ પરદેશમાં બનાવી મોકલવાને બદલે તે દેશમાંજ કારખાનું ખોલી, ત્યાંજ બનાવી વેચવો.

શુંલેલો માર્ગ હરદમેશ સંભવિત હોતો નથી. અને સંભવિત હોય તો પણ એની ઉપર ખાત્રી મૂકી સકાતી નથી. કારણ તુર ખર્ચ અને આયાત ઝકાતની ઉપર માલ બનાવનારનો નહિ; માલ ખરીદનાર દેશનો કાણુ હોય છે. જ્યારે તેને લાગે કે આયાત-ઝકાતના પ્રચલિત ધોરણ છતાં પરદેશનો માલ સ્વદેશના માલ સાથે હરીફાઈ કરી સકે છે તો તે ઇચ્છા પ્રમાણે આયાત-ઝકાત વધારી દે તો તેને કાણુ રોકી સકે છે? એમ. આ માર્ગ ઘણો ઉપયોગી નથી. બીજો માર્ગ ઉપયોગી છે, પણ તે માટે મોટી પુંછ અને વિશાળ વ્યવસ્થા જોઈએ. પરદેશી પેટીઓએ

“કમર” : અંક ૭૮મે

તો હિન્દમાં એમ કરવું શરૂ કર્યું છે. અણીતી પરદેશી પેદીઓમાંની—

- ૧, સિવર બ્રધર્સ (સનલાઇટ સાથુ)નું કારખાનું મુંબઈમાં,
- ૨, ડનલોપ રથર ફેક્ટરીનું કારખાનું કમકતામાં,
- ૩, બનરલ ઇન્ડિયા મોટર્સનું કારખાનું મુંબઈમાં

છે, એ તો હરકાઈ ગયું છે. સિગારેટ, દિવાસળી, એટરી અને બીજા પેટલાક પરદેશી માનના કારખાના હિન્દમાં છે.

૩

લાયસન્સ પદ્ધતિનો હેતુ, આ મુંબઈને ઉકેલ કરવાનો છે. તે એક દેશનો માલ બીજા દેશમાં કેમ બનાવવો, વેચવો અને સૌથી છેલ્લે પણ મોજરાનો મુદ્દો, તે દ્વારા નફો કેમ મેળવવો એ બધા પ્રશ્નોનો નિકાલ કરે છે. પરદેશમાં માલ વેચવા માટે તો એજન્ટો હોઈ સકે છે, એ બધા ગયું છે. પરંતુ તેને બનાવનાર તો, અસલ કારખાનું—જે પરદેશમાં આવે છે—તેજ યા વળી તેની માલિકીનું બીજું કારખાનું—જે બીજા દેશમાં હોય—તે હોઈ સકે છે. પરંતુ ઉપર કહ્યું તેમ એવું બીજું કારખાનું એટલે મોટી પુંજ અને વિશાળ વ્યવસ્થા. તે ન હોય તો શું કરવું ?

જે પદ્ધતિની અગ્રે ચર્ચા કરાય છે, તે માત્ર માલ વેચવાની પદ્ધતિ નથી; માલ બનાવવાની પણ છે. યોજના એ છે કે માલનો અસલ બનાવનાર શખ્સ યા પેટ્રી, જુદા જુદા પરદેશોમાં પોતા વતી અને પોતાના નામ સહિત માલ બનાવવા, વેચવા વ.ના હકો અમુક અમુક વિશ્વાસપાત્ર શખ્સો યા પેટ્રીઓને આપે છે. એ હકો આપવાની પ્રથા એટલેજ લાયસન્સ પદ્ધતિ.

એવા લાયસન્સની મુખ્ય તેમ—

- ૧, જે તે દેશમાં તે માલ બનાવવા, વેચવાની સરળતા કરી આપશે.

- ૨, તે દ્વારા મેળવાતી ઝાઝરાતમાં અસલ પેટ્રીનું નામ વધુ મશહૂર કરવા અને—
- ૩, તે દ્વારા મેળવાતા નફામાં તેનો ભાગ રાખવા

ની હોય છે. દાખલા રૂપે, એટરીના વેપારની વાત કરીએ તો લાયસન્સની પદ્ધતિ એ ચરો કે—

- ૧, લાયસન્સ આપનાર પેટ્રી—એટને માત્ર બનાવનાર અસલ પેટ્રી—જે શખ્સોને લાયસન્સ આપશે તેમની પાસે—
- (અ) યા તો વાર્ષિક ઉધડ રકમ
- (બ) યા વેચાતા માલ પર અમુક ટકા નફો લેશે.

- ૨, લાયસન્સ લેનારને એ માત્ર બનાવવાના પૂરા નુરખાઓ અને બીજા વિગતો પૂરી પાડશે.

- ૩, તેને એવા બનાવવાના માત્ર ઉપર પોતાના અસલ માલનું નામ વાપરવાની છુટ આપશે

- ૪, તેની ઉપર પોતાની પેટ્રીનું નામ પણ અમુક શબ્દોમાં લખવાની રજા આપશે વગવરહ.

કહેવાની જરૂર ન હોય કે, શર્તો ઓછી વધતી કરી સકાય છે.

૪

લાયસન્સનું ખત રૂપ હોય છે. તેનો એક નમૂનો આ રહ્યો. યાદ રહે કે તે વાર્ષિક ઉધડ રકમની પ્રથા પર ચલાવેલો છે. વેચાણ પર અમુક ટકા નફો લેવો હોય તો તે પ્રમાણે એમાં ફેરફાર થઈ સકે છે

AN AGREEMENT made the..... day of..... One Thousand Nine Hundred and Thirty Seven BETWEEN..... of..... (hereinafter called the Licensors) of the one part, and of.....

(hereinafter called the Licensee) of the other part.

WHEREBY it is agreed as follows:-

1, In consideration of Rupees....., this day paid by the Licensee to the Licensors (the receipt whereof is hereby acknowledged) the Licensors grant to the Licensee full license, and authority to make, use, exercise and vend, during the term of One year, from the date hereof, the fluid-free electric cells by the methods and formulas described in Letters Patent, held by the Licensors, numbered.....and dated.....19

2, All cells sold or distributed by the Licensee under this agreement shall be stamped with or shall bear a label containing the words: "Made by License under the Patents of....."

3, The License hereby granted is non-exclusive and is personal to the Licensee and the Licensee shall not assign, mortgage, charge or grant sub-licenses in respect of this License

4, The Licensee will, on receiving a written request from the Licensors, supply the Licensors with a return showing the number of cells made and the number of cells sold by the Licensee and, when the cells are sold for re-sale, the names and addresses of the purchasers This only if, and when, required by the Licensors ~

5, The Licensee shall be entitled, upon giving notice in writing to the Licensors before the expiration

of the said term, (One year) and upon paying to the Licensors the sum of Rupees.....for each patent then held by the Licensors, to have this License renewed for a further period of one year, and such renewal may be continued from year to year so long as a like notice shall be given and payment of a like sum of Rupeesfor each patent made, before the commencement of each year for which the renewal may be desired, provided nevertheless that the Licensors may terminate this agreement at the expiration of the.....th year from the date hereof or at the end of any subsequent year by giving to the Licensee six calendar months previous notice in writing.

6, For the consideration aforesaid, the Licensors will supply to the Licensee such assistance and information as is hereinafter mentioned; viz :-

- (a) Full information relating to (so-called) dry-cells comprising recipes, formulas and instructions for manufacture.
- (b) Information as to where raw material may be purchased and prices which should be paid.
- (c) Information regarding the tools necessary, including working drawings for making them up from waste material, or material obtainable at small cost.
- (d) Methods of disposal of the cells when made
- (e) Service of ready-made components through the Licen-

son's Agent or from the Li-
censors themselves.

(f) Advisory assistance for one
year from the date hereof

(g) Free use of any further dis-
covery or discoveries made
by the Licensors within one
year from the date hereof

7. The Licensee shall not commu-
nicate or disclose to any other person
any information supplied to him by
the Licensors under Clause 6 hereof,
such information being supplied for
the personal use of the Licensee only.

8 In the event of any provision
of this agreement being broken by
the Licensee, this agreement shall,
at the option of the Licensors, imme-
diately come to an end and the
Licensee shall forfeit to the Licen-
sors such sum as may be awarded
as damages in respect of the said
breach

9, Should the Licensors fail to
supply to the Licensee any part of
the information or benefits herein
before mentioned, they shall refund
to the Licensee all fees paid to them
in respect thereof

10. The Licensee shall commu-
nicate to the Licensors all improve-
ments which he may make in the
inventions and other matters comp-
rised in this agreement and the
Licensors shall be entitled to use,
exercise and vend the same within
the United Kingdom during the
subsistence of this agreement without
payment of any royalty or other
consideration.

AS WITNESS the hands of the
parties.

Witness to the
Signature of the
Licensor

Licensors to
sign here.....

Witness' Name.....
Address.....

૫

જુદા જુદા દિગ્ગિજ્ઞાની આ પદ્ધતિના
ફાયદા નુકસાન દેખાશે. માત્ર બનાવનાર પેદાની
નજરે ફાયદા એ છે કે—

1. માત્રનું નામ વિખ્યાત બને છે
2. પેદાનું નામ મરફૂર થાય છે અને—
3. પેદાને અમુક નફો મળે છે.

જુદાનાં જોતાં—

1. લાયસન્સ લેનાર તેના પ્રયોગોનો ગવર
વાળિયો ઉપયોગ કરે તે,
2. વેચાણ પર આપવાની રકમ બરાબર
ન આપે, દિસાબ જોતા બનાવે અને—
3. લાયસન્સની મદદ પુરી થયા પછી,
લાયસન્સ લીધા વિના પેદાના નામ
યા માલના નામ યા તેના તુરખાઓનો
ઉપયોગ કરી લાભ ઉઠાવે

એ છે. લાયસન્સ લેનારની નજરે ફાયદા—

1. જાણીતો માત્ર હોય તો, તે માત્રનું
નામ વાપરવાની છુટ મળે તો માત્ર
જલદી વેચાય
2. અસલ પેદાનું નામ વપરાયાથી પ્રતિષ્ઠા
વધે
3. માલના અનુભવસિદ્ધ પેટન્ટ પ્રયોગ મળે
4. એક રીતે સ્વતંત્ર ધંધો કરાય

એ છે. લાયસન્સ લેનારની નજરે, નુકસાન
જેવું કશું નથી, સિવા કે પેદા જુદામાં
કરી, એક દેશ યા છલાકામાં એક કરતાં વધુ
લાયસન્સો આપે યા વળી પોતે યા પોતાના
બીજા વિદેશી લાયસન્સધારાઓ દ્વારા સમગ્ર
માત્ર બનાવો મોકલી, તેની સાથે દરીયાઈ
કરે. એ એ મુદ્દાના વિષે લખતમાં પૂરતી
ચોખ્ખટ કરી સવાય તો નસ.

દિલરોઝ [૨૭૨૬૬]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં ચલા
ગુમરાઓ, નાના મોટા ઝખ્મો, ખરબચુ,
દરાજ, બોંડપણું, નામુર, ભયંદર, કેંદમાળ,
રમેશી, હરસ, મસા, પ્રેમ વગેરે પર એક
અકસીરનું કામ આપે છે. બહાડકાપ વિના
શેગોને મટાડી, શરીર પર તેનું ચિન્હ મુઠ્ઠાં
રહેવા દેતી નથી. દરેક ઘરમાં એક બાટલી
ઝર રાખવી જ જોઈએ. ધામાંથી નીકળતું
લોહી તરત બંધ કરવામાં આવે છે.

કીમત: નાની બાટલીનો એક રૂપિયો
મોટી બાટલીના બે રૂપિયા
(પેકીંગ પોસ્ટેજ છુટું)
મુંબઈ પ્રજાકાના મોત્ર એજન્ટ:—

કાગદી 'બુલ્સભાઈ' રહેમાનભાઈ,
૧. કાલુપુર દાવર પાસે-અમદાવાદ
[મુંબઈમાં મરિજાદ અંદર શેડ, કમ્પી.
રીયલ એન્ડની પાસે કાગદી રહેમાનભાઈ
રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે].

તથા ૭૫—DHA BRAND—૨૭૨૬૬ નં. ૨૭૦

એક.....ચાર.....ત્રણ

એકસો ચેતાલીસ નંબરની બર્મા

ચી રટ

હંમેશા પીવામાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ સાબિત થયેલી છે. પીવાથી
મગજને તાકાત આપી તાગી બસે છે એમાં મો એ મો ટકા
ઉત્તમ વંચાક વપરાય છે. તે ઉપર હસમુખલાલ એન્ડ અર્થર્સ
સુરત નામ છે. નામ યાંચીનેજ ખરીદવા ખાસ લક્ષ્યમણ છે.
આ બાબુમાં છાપવાલી ૧૪૩ નંબરની ૨૭૨૬૬ બર્મા
ચિરંજીવે એક વંખત પી ખાત્રી કરશે તો
આપે માનવુંજ પડશે કે બીજી હલકી
ચિરંજીવ કરતાં ઉત્તમ છે.

અને તેથીજ તે દુન્યાના કેટલાય દેશ દેશાવરમાં પ્રખ્યાતિ પામી છે.

દિલ્હીનાના મોત્ર એજન્ટ:—

હસમુખલાલ એન્ડ. અર્થર્સ. નં. ૨૦૮૬, બગાનપુરી ભાગજ, ગોપીગેરી, સુરત.

ટેલીગ્રામ:—Islam Bros. ટેલીફોન નં. ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

સ્વદેશી મુડી અને વ્યવ-
સ્થાથી ચાલતી, ધી ગુજરાત હોઝીયરી
મીલમાં બનેલ ગરુદ્રાક, મોજ, સ્વેટર,
ટાટ, પુલ જોવર, મફતર, બચ્ચાની બર્સી,
વિગેરે વાપરે. મુતર તથા દિનનો માત્ર
ચેક ત્યા ચેક ડીઝાઇનમાં બને છે, અને
પરદેશી માલની હરિકર્ષ કરી સડે એવો
હોવા ઉપરાંત ભાવ પણ ઘણાજ શીદાવત
રાખેલા છે. માત્ર ખરીદતી વખતે આઝાદ
હોઝયરી નામ જોવા ખાસ લક્ષ્યમણ છે.

બહારગામના ઓર્ડરો પર પરતું પાત્ર
આપી રસીદ એન્ડ મારકને કે વી. પી. થી
રવાના કરવામાં આવે છે.

મોત્ર એજન્ટ:—ઈસ્લામ અર્થર્સ
હોઝ ઓરીસ:—૨, કાલુપુર, અમદાવાદ
બાંચ:—૨, ભુગ્મા મરિજાદ સામે, અમદાવાદ

શકમંદ ઉધરાણી

વેપાર વ્યવહારમાં માલિકની નજરે ચાર મુદ્દા ખાસ અગત્યતા ધરાવે છે:-

૧. માલની કીમત
૨. માલની ક્વૉલિટી
૩. માલની જાતની વિવિધતા
૪. માલનો દેખાવ

કુશુનુ પડે છે કે, એ ચારે આજ લગી કદી ખ્યાલમાં કલ્પવા ન હોય એટલી દહે વિક્રમી ચુક્યા છે અને એ કહેવું મુશ્કિલ છે કે હવે વિકાસની મીમા બાકી રહી છે નહિ? પરંતુ એ ચારેનો સુમેળ જોઈએ તેવો નથી સંધારતો. જોજ એક મુદ્દો છે, જે શકમંદ ઉધરાણી નાટે કારણભૂત ગણી સકાય એમ છે. એ ચારેનો સુમેળ હોય તો પછી માલની કીમત ઘટાડવા છતાં નફો વરતો થાય અને વેપાર ખૂબ વિકસી સકે.

કવી રીતે ત્યારે શકમંદ ઉધરાણી અટકાવી શકાય? સામાન્ય રીતે વેપાર વ્યવહારના એ વર્ગ છે:

૧. રોકડેનો વેપાર
૨. રોકડેનો અને ઉધારનો વેપાર

આજનો ઉધાર વેપાર, આજે વેપાર છે, કાલે ને ઉધરાણી અને પરમ દહાડે શકમંદ ઉધરાણી! પછી દર મેકંડે તે વધુ અને વધુ શકમંદ. વધુ અને વધુ મુશ્કિલ ખાતરી જાય છે વેપાર એટલે એક વેપારી કૉન્ટ્રાક્ટ એવું સાદું કે તમે અમુક માલ, અમુક શખ્સની આંદ અને આખર પર ભરોસો રાખી તેને આપો છો અને તે તમને તેની મુકરર કીમત અમુક સમયે આપવા બંધાય છે. હવે જો માલિક પોતાની જોખમદારી અને વચનની ગંભીરતા અને પરિચય સમજતો હોય તો, જો તે મુકરર મુદત દરમિયાન પૈસા ન આપે તો

તેની ઇજા અને આંદ જોખમીય છે. એી હાલતમાં, તેના હિસાબ પર તમારે ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ. કારણ:-

૧. એ ઉધરાણી શકાવાથી તમારો નફો માર્ગે જાય છે.

૨. એ રકમ વુસુલ ન થતી, હોવાથી તમારા હાથ પરની સિલકમાં તંગી થાય છે અને

૩. ઘણી વેળા તમારી અસલ પુછમાંથી એ રકમ જોડતો ઘટાડો થાય છે.

ઉધરાણી વુસુલ કરવામાં અથગતા રાખી એટલે તમારે પોતાનો આંદ બચાવવો. તમારો વેપાર શમે તેટલો વિશાળ હોય, તમારા વાર્ષિક વેચાણની રકમ જાણે. યા કરોડોની હદો કેમ કુદાવતી ન હોય. જ્યાં સગી એમાંની પાંચઝે પાંચ તમારા ગણમાં વુસુલ નથી થઈ-એમ કહો કે જ્યાં સગી એમાંની એક પાંચ પણ ઉધરાણી ખાતે બાકી રહી છે ત્યાં જગી તમારા વાર્ષિક વેચાણના મૂળ આંકડામાંથી એ ઉધરાણી ખાતે કરી જાત્રે ખિટ ખાતેજ ગણવી જોઈએ

કુશુનના માલની તમે વર્ષ વર્ષે તપાસ લો છો, માલનો અજાજો કાટો છો પણ અંચા સમયે કદીયે તમે કુશુનમાં બગડેલા (Shanty-quality) માલને, અમુક મીમતે અમો છો? જો નહિ, તો પછી ઉધરાણી અમમ રકમે કેમ ગણી સકે? એવો જમડેવો માસ આખરે તો તમારા કપજામાં છે અને આ ઉધરાણી-પછી તે શમે નેવા સધર અંચા લખપાત શખ્સ કને કેમ બાકી ન હોય-તમારા કાજથી બહાર છે?

વેપારનો અંગે હિસાબ કાઢવો હોય તો માલની વેચાણ રકમ ન ગણો, માલનો

વેચાણની વુસુલ થયેલી રકમ ગણો. તે રકમને દિસામે તમારા ખર્ચો ગણો, તેને દિસાખ નફો ગણો. જો એ ગણતરીઓમાં તમે સંતોષકારક ઉતરી સકો, મનમાનતો નફો મેળવી સકો તો ખૂબ. જો તેમ ન કરી સકો તો.....એસક, એ માટે તમારે પોતાનોજ આભાર માનવાનો છે !

વર્ષોનો જુનો આહક-જે દરદમેશ જરાજર પૈસા ચૂકવતો હોય તેય કદી વકત્તસર પૈસા ચૂકવવામાં નિષ્ફળ નીવડે તો સુરખત અને સંમતી હક એસક છે, પણ તે એક હદ લગી. ત્યાર પછી તે આહક છે અને તમે વેપારી. તે દેણદાર છે અને તમે લેણદાર. તમે કોર્ટમાં ન જાય, નોટિસો ન મોકલો પણ સિવેક પૂર્વક, એક્સાઇથી લેણું અર વુસુલ કરી સકો.

મુદાની વાત એ છે કે, કદીય ઉધરાણી ખાતાને *Sight-100%* ન સમજો. નવરા નવકરોની દેવા પર તેને ન છોડો. તેની ઉપર ખોતે દેખરેખ રાખો. યા બીજા ખાસ નવકર દ્વારા તેની કાળજીપૂર્વક સંભાળ લો. યાદ રાખો કે, દુકાનના બીજા દામકાજ કરતાં જ્યાં ખાતું ઓછી અગત્યનું નથી. દુકાનનું બીજું દામ એટલે માલ વેગવાની કોશિશ; ઉધરાણી એટલે પૈસા વુસુલ કરવાની ફર્જ. “કોશિશ” અને “ફર્જ” વચ્ચે તુલના કરતાં, તેમજ કહો, કાણુ વધે?

અને વળી, એ ફર્જની બારીકાઈ સમજ્યા? એ ફર્જ એટલા માટે વધુ ગંભીર છે કે તે, “તમને જીવવા અને બીજાઓને જીવવા દેવા” મદદ કરે છે. તમારું જીવનું એટલે તમારા વેપારનું જીવનું; બીજાઓને જીવવા દેવું એટલે તમારા નવકરો, માલના ખતાવનારાઓ અને કારીગરોને મળતી રાજી. ઉધરાણી રીતસર અને વકત પર વુસુલ થતી રહે તો; તમારો વેપાર ચાલુ રહે, તમે જીવો, નવકરોને પગાર આપી, માલના ખતાવનારા અને કારીગરોને

મજદૂરી આપી જીવવા દો. એક ન્હાનીશી ઉધરાણી કેટલાય રાખસોની રાજીનો આધાર છે, તે જણવા પછી તમે તે વંસુલ કરવામાં લીધ કેમ કરી સકો લણ ?

અને, ખુદા ન ખારતા, તમે દેણદાર હો તો, જલદી જલદી પૈસા ન આપવામાં તમે કેટલું બોટું કરી રહ્યા છો, તેનું તમને લાગ છે ? તમારી સહજ આળસ કેટકેટલા જીવોની તંગદસ્તીને સળગ અને છે, તે તમારી જાણ અહાર છે શું ? પાંચ, દસ, ગચ્છીસ કે પચાસ રૂપિયાની. રકમ તમારે મને યા તમારા વેપારીને મને લણે નહીં હોય, જેમને પેટપૂરતું ખાવા નથી મળતું એવા કારીગરોને મને તો એમાંનો સોમો લાગ પણ કેટલો આશિર્વાદરૂપ હોય છે તે જલ્દી ચા શું ? તમે તેમને ટળવળાવી શી ખુશી કે લાભ મેળવી સકો છો ?

તમારે જાણવું જોઈએ કે, તમે અમુક રકમ સંખ્યાતમાં આપીને જેટલો ફાયદો ગરીબોને આળે નથી પહોંચાડી સકતા તેથી અનેક ગણો વધુ ફાયદો તેટલીજ રકમની ઉધરાણી તરતજ અદા કરીને પહોંચાડી સકો છો. કારણુ સ્પષ્ટ છે: તમારી સંખ્યાત કામ એકાદને લાભકર્તા થશે, ત્યારે એ ઉધરાણી વેપારી-સાંકળમાં બેસાયલા સેંકડોને મદદ કરશે અને વળી તે એવાઓ, જેવા કદી હાય ઉઠાવી મુક્ત માંગતા નથી, મિહનત અને મજદૂરીનો હક લે છે.

એક બીજી વાત અને બસ. વેપાર ઉધાર હોય તો ઉધરાણી વુસુલ કરવાની ચીવટ રાખવાની તમારી ફર્જ છે-આહક તેની ચીવટ કદી રાખશે નહિ, એ દેખીતું છે. તમે ચીવટ રાખો તો, ઉધરાણી વુસુલ થઈ સકે. તમારી બેદરકારી હોય તો તો અવાઈ જાય અને તમે ખોટમાં રહો.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૫૮ પર)

ધિ પોલિટેકનિક—લન્ડન

[૩૦૭-૩૧૧, રિજન્ટ સ્ટ્રીટ, લન્ડન W. 1.]

શહિ-શાહ અને શહિ-શાહ બાનુના મુર-
બીપણા હેઠળ ચાલતી ઇજ્ઞાંડની આ માનીતી
સંસ્થા, તેના નામ ઉપરથી જોઇ સકાશે તેમ,
સામાન્ય અક્ષરજ્ઞાન આપવા ઉપરાંત શાસ્ત્રીય
કેળવણી પણ આપે છે. તેના વર્ગો બે વિભાગમાં
વહેંચાયેલા છે: (૧) આખા દિવસના વર્ગો અને
(૨) માત્ર સાંજના વર્ગો શાળામાં થોડાક આખા
દહાડાના વર્ગો ઉપરાંત કુલ લગભગ ૧૦૦
વિષયોના લગભગ ૧૦૦૦ જેટલા સાજના
જુદા જુદા સમયના-મ્હેટે ભાગે અડવાડિક-
વર્ગો ચલાવાય છે, જેનો મુળ હેતુ કામ
ધંધામાં પરોવાયેલા મર્દ અને અવરતોને

(અનુસધાન પૃષ્ઠ ૨૫૭ થી)

ઉદ્યોગી લુભુષ કરવામાં આસાની કરવાનો
એક રસ્તો અમુક મુદત બાધવાનો છે. એટલે
કે, અમુક મુદતમાં પૈસા અપાવાજ નોમ્બ્રે,
જેવો નિયમ રાખવાને છે. કેટલાકે તો અમુક
મુદત પછી વ્યાજ ગણવાની પદ્ધતિ અખિત-
ચાર કરે છે, પણ આપણે માટે એ સારી
નથી. હા, એટલું તો સુર કરવું જોઈએ
કે “આ બિલના પૈસા આટલી મુદતમાં આપી
દેવાજ જોઈએ” (This Bill should
be paid within such period) એવી
રીત, એવો અટક નિયમ અને એવું લખાણ
મોહક પર સુર અસર કરે છે. તેથી વસુ-
લાતમાં થોડીક સરળતા મળે છેજ. જેઓ એ
છતાં, વકતસર પૈસા ન આપે તેમની સાથે
કેમ વર્તવું એ દરકાઇના વેપાર પર આધાર
રાખે છે. વારંવારની વાદાસ્તો, ઉદ્યોગીઓ
અને ચેતવણી દ્વારા વસુલાતમાં ઠીક ઠીક
મદદ મળી સકે, એમાં શંકાને સ્થાન નથી

તેમની પ્રસન્નને વકતે શિક્ષણ મેળવવાની
મેળવણ કરી આપવાનો છે.

આખા દહાડાના વર્ગો

માધ્યમિક કેળવણી અને મેટ્રિકના વર્ગો-જેના
અભ્યાસક્રમમાં અમુક અંશે હુનરી તત્વોમ
શામિલ છે-સિવાયના આદ્યોગિક વર્ગો આ
પ્રમાણેના છે:-

૧-રસાયણશાસ્ત્ર

અભ્યાસક્રમની પૂરી મુદત ત્રણ અને ચાર
વર્ષની છે. વર્ગોના હેતુ વિદ્યાર્થીઓને અવદાર
રસાયણશાસ્ત્રી બનાવવાનો છે અને અભ્યાસ-
ક્રમની રચના એવી છે કે તે વિદ્યાર્થીને એ.
આર્થ, રી. યા બી એસ. ગી. ની પરિક્ષા
માટે તૈયાર કરી આપે છે. હાખિલ થયા
ધરજાનારાઓએ મેટ્રિક લગીવું શિક્ષણ
મેળવું હોવું જોઈએ. ફી સત્ર દીઠ આ
ગીની યા વાર્ષિક ૨૧ ગીની છે.

૨-ફોટોગ્રાફી

વર્ગ ત્રણ છે: (૧) જેની મુદત એક
વર્ષની છે અને જે બહારગામના યા જેમને
સમય આછો મળે છે તેવા વિદ્યાર્થીઓ માટે
ખાસ બંધાયેલો છે. જેઓ શિક્ષણ પૂરું કર્યા
પછી પોતાનો સ્ટુડિયો ખોલવા ચાહના હોય
તેમને માટે આ વર્ગ ખાસ ઉપયોગી છે.
કારણ કે અહિં હાગમગ બધુંજ વ્યવહાર
શિક્ષણ અપાય છે. ફી વાર્ષિક ૫૦ પાઉન્ડ છે.

(૨) એ વર્ગનો અભ્યાસક્રમ છે, જે ૧૬
વર્ષથી વધારે ઉંમરના બવાનો માટે બંધાયેલો
છે. અહિંયા શિખેલાઓ સ્ટુડીઓમાં એસિસ્ટન્ટ
નરીકે ઉપયોગી થઈ પડે છે ફી વાર્ષિક ૩૫
પાઉન્ડ.

(૩) ત્રીજો વર્ગ ખાસ સિનેમા ફિલ્મની ફોટોગ્રાફીંગ વર્ક છે, જેની સુદૃઢ તો એ વર્ગની જ છે, પરંતુ વિદ્યાર્થીઓને દાખલ થતી વેળા ખાસ પરિક્ષા આપવા ઉપરાંત શાળાની સલાહકાર સમિતિ-જેના બધા સભ્યો બ્રિટિશ કિનેમેટોગ્રાફ સોસાયટીના સભ્યો છે-તેમના

ઔદ્યોગિક શિક્ષણનો ભોમિયો

તમારી શિક્ષણ-પરિક્ષા થઈ ગઈ? પરિણામ શું આવ્યું? હવે તમે શું કરવા ધારો છો?

આજની એકારી વધારનારી કુળવણી પદ્ધતિથી તમે કંટાળ્યા છો, નહિં વાડ? ભડારે રૂપિયા ખર્ચા, કિન્દગીના ઉત્તમોત્તમ વર્ગો-ગુમાવી, ભણેલા એકાર થવાનું તમને પસંદ છે ના થોડા ખર્ચે જલદીથી હુનરી તબલીમ ત્રેવી ખિલતર સમજો છો?

હુનરી તબલીમ લેવા માટે શું કરશો? કંઈ લાઇન પસંદ કરશો? શાળાઓ ક્યાં છે? તેમના સ્ત્ર ક્યારે શરૂ થાય છે? ફી કેટલી અને અભ્યાસક્રમનો સમય કેટલો છે? એ બધું જાણવા માટે-

ઔદ્યોગિક શિક્ષણનો ભોમિયો

-ની લેખમાળા વાંચો. તમારી એજ એકલી માર્ગદર્શિકા છે.

લગભગ ૧૦૦ વિષયો - સેક્ટોર શાળાઓ

[પૂરો સંગ્રહ ૩૨ હફતામાં]

કીમત ૩૨ અકોની: રૂ. ૬-૨૫-૦

લખો:-કમર ઓફીસ, સોદાગરવાડા, સુરત.

નિર્ણય અનુસાર દાખલ કરવામાં આવે છે. વાર્ષિક ફી પાઉન્ડ ૫૦ છે.

ક-દરઝીકામ

અભ્યાસક્રમ ત્રણ વર્ગોના છે, જેમાંના પહેલા બે વર્ષમાં અર્ધો દિવસ સામાન્ય જ્ઞાન

અને બાકીનો અર્ધો દિવસ હુનરી તબલીમમાં અને ત્રીજા વર્ષે આખો દિવસ હુનરી તબલીમમાં રોકાય છે. વિદ્યાર્થીની વય ૧૩ વર્ષ થા તેથી વધુ હોવી જોઈએ. દર વર્ષે એક મેડલ વરણિપટ્ટલ કમ્પની ઓફ મર્ચન્ટ ટેક્સ્ટાઇલ તરફથી આખા અભ્યાસક્રમમાં સફળ થનાર વિદ્યાર્થીને તથા પાંચ પાઉન્ડ એક ધન્યામ એસોસિએટન ઓફ માસ્ટર ટેક્સ્ટાઇલ તરફથી ત્રીજા વર્ષના વર્ષમાં સફળ થનાર વિદ્યાર્થીને તથા થોડાક પાંચ પાઉન્ડ જેટલી કીમતના ધન્યામો મેટ્રોપોલિટન દોરમેન ટેક્સ્ટાઇલ સોસાયટી તરફથી લાવક વિદ્યાર્થીઓને અપાય છે. ફી વાર્ષિક બાર મીની છે; કિતાબો, શીવવાનો માલ, સ્ટેશનરી વગરનહ બદલ દર વર્ષે બે પાઉન્ડ જુદા લેવાય છે.

૪-દગ્ગમત

આ નાદિર કળાનું શિક્ષણ પણ આપવાની ગોઠવણ અહિં છે. અભ્યાસક્રમ જણ વર્ષનો છે, જેમાં પહેલા બે વર્ષમાં અર્ધો દિવસ સામાન્ય જ્ઞાન અને બાકીનો અર્ધો દિવસ હુનરી તબલીમમાં જમાવે ત્રીજા વર્ષે આખો દિવસ હુનરી તબલીમમાં ગાળાય છે. દર વર્ષે મિલ્ડ ઓફ હેરફેસર્સ તરફથી પૂરા અભ્યાસક્રમમાં સફળ થનાર વિદ્યાર્થીને એક સોનાનો મેડલ અપાય છે, તેમજ પૂરા અભ્યાસક્રમ પૂરા કર્યા પછી શાળાની સલાહકારક સમિતિની લગભગથી લગ્નની હેરફેસર્સ રજિસ્ટ્રેશન કાઉન્સિલ તરફથી સફળ વિદ્યાર્થીઓને ડિપ્લોમા પણ મળે છે. દાખલ થતી વેળા વિદ્યાર્થીની વય ૧૩ વર્ષથી ઓછી હોવી જોઈએ નહિં. વાર્ષિક ફી બાર મીની છે. તે ઉપરાંત, કિતાબો, સ્ટેશનરી વગરનહ માટે દર વર્ષે બે પાઉન્ડ જુદા લેવાય છે.

[અપૂર્ણ]

[૨૫૬]

‘કમર’ને ‘લગતા’ વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અત્રે કમરદાર મુક્ત પ્રશ્ન થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા આનગી જવાબ મિલે એ તો ફરેક પ્રશ્ન દીઠ પાંચ આનાની (પાંદેરાઃ નવ પેનીની) દીકાટા બીડવી. [વી. ખી. ના આઈર રનીકારતા નથી]

૧૭૬૬-૬: ૨. કચ્છ મુંદા-(૧) આંખ-લીના જાથાજાંધ વેપારીઓ આ છે: ભાદુરી બધસાં સિમિટેક, પોસ્ટ બોક્સ ૧૦૮૪૪, કલકત્તા; એન શેવાયલમ એટીની કમ્પની, નેલોર. (૨) “સાચી દવાઓની તુરખાની ચોપડી” એનો અર્થ આપ શું કરો છો, તે તે સમજાતું નથી. દવાઓ કઈ સાચી અને કઈ ખોટી ? (૩) આંખલી ખાદ્ય પદાર્થ લેજે ત્યા ખીમ અનેક ઉપયોગોમાં આવે છે.

૧૭૬૭-૭. ડી. ટા: કટક-(૧) શુંદડિ કંઈ બનાવવાનો પ્રયોગ કમરના નવેકમર ૧૯૩૪ના અંકમાં છે, તે જોશો. (૨) પિક્ચર કોઈ માટે કલકત્તા કમશિયલ બુરો, કાલી-પાટ કલકત્તા તથા એટ્રેક્ટો ઓફિસ, લુધીયાનાને લખશો. (૩) મચ્છર નસાડવા માટેની લુકી તથા મચ્છરની અગરબત્તીના તુરખાઓ માટે કમરનો ૩૯, ૪૩, ૫૬, ૫૭, ૭૧ અને ૭૪ મા અંક જોશો.

૧૭૬૮-૯. પી. હા: કટક-(૧) યોગ-વિદ્યા સંબંધી કિતાબો માટે ‘યોગ’ કાર્યાલય, વક્તલાડને લખી, ડિસ્ટ્ર મંગલોરી સકશે. (૨) રિપરિટ ઓફ કેમર બનાવવાની રીત આવતા અંકે (૩) કોડીઓ નસાડવાના પ્રયોગો માટે લુઓ કમરનો ૭૧ મા અંકમાંને તુરખો.

૧૭૬૯-૧૦. ધ: મુંબઈ-તેલમાંથી વાસે દુર કરવાના પ્રયોગો અનેક વેળા કમરમાં છપાઈ ગયા છે. વાસનેલમાંથી વાસ દુર

કરવાના પ્રયોગો માટે કમરનો અંક ૬૪, એરડિયા તેલમાંથી વાસ દુર કરવાના પ્રયોગો માટે કમરના અંક ૬૫ અને ૭૨, તકવા તેલમાંથી વાસ દુર કરવાના પ્રયોગો માટે કમરના અંક ૩૦ અને ૭૦ અને કાપરેલમાંથી વાસ દુર કરવા માટે કમરનો અંક ૪૨. મો જોશો.

૧૮૦૦-એન. એમ. લ: ધરીંગા(આફ્રિકા)
-(૧) શુંદર, દિરાકસો વ દવાખાના, મુમ્બઈ સિદ્ધહત, રાનીતાલાળ, સુરત પામેથી મળશે.
(૨) નિમોસીન વ. રંગો માટે શુદ્ધ સિંચ મુલાળ સિંગની કમ્પની, વડગાડી, મુંબઈ ૨ ને લખશો.

કમર માસિક

વડોદરા રાજ્યના તમામ પુસ્તકાલયો માટે અને લગ્નના પ્રિટિય મુદ્રિયમની લોવપ્રેરી માટે ખાસ મનુર થયું છે.

૧૮૦૨-નવર: આફ્રિકા-(૧) પ્રતા સિર-મામા આ છે:- સાગર મુડિટાન, નેપીયનો રોડ, મુંબઈ ૭; વાડિયા મુડિટાન, તાદેર, મુંબઈ ૭; ફૂલુ દિલ્લ કમ્પની ધણું ‘કરીને’ જાંધ થઇ થઇ ચૂકી છે, જ્યારે મનમોહનનું સિરનામું જાણમાં નથી. (૨) વાગને Curing બનાવવા માટે ફૂલઆરી ૧૯૩૧, ઝાગર ૧૯૩૩ અને સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૬ ના કમરના અંકોમાં અંખાવલા પ્રયોગો જોશો. (૩) વીઝો પેનના વેપારીનું નામ જાણમાં નથી.

૧૮૦૨-મ. મા: દીર્ઘ-(૧) દોર પર થતી કીડ તથા જુના ઈમાજ માટે સમજાએ તરેપેન્ડાર્ઝન તેજ તથા ચીકા તેમજ મિશ્રણ બનાવી, તે ચોપડવું. (૨) ૧૬૩૬ના બેટ પુસ્તક માટે ટપાક ખર્ચ બદલ એક આનાની ટિકિટ મોકલી મંગાવી લેશે.

૧૮૦૩-(૧) ખાલી બાટલીઓ તથા છુચ માટે હાઇ ફોલ્ડમુદમદ ગની બાટલીવાત્રા ૧૩૮ ચક્રા સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૩ ને લખશે. (૨) એસેન્સ માટે, એસેન્સ સપ્લાઈ એજન્સી ૬ ફુલુતલા સ્ટ્રીટ, કલકત્તાને લખશે.

૧૮૦૪-ક. અ. ઇ: મેંગેર-(૧) રમે પેપરિંગનું ધંત્ર મેસર્સ એચ એમ. દિનશાની કમ્પની, એપોલો સ્ટ્રીટ. કાટ, મુંબઈ પાસેથી મળશે. (૨) રંગને લગતી ચોપડીઓ આ છે:-

૮

આજ દિન મુધી તમે કમરનો સારી રીતે ફેલાવો કાંધી છે અને ગ્રાહકો સારી રીતે લાભ લઈ સકે છે અને હરકોઈ-ગોટો પા મરીખ-કમરને એક રહપર નરીકે સમજ સકે છે....."

કે એ આમ, મેંગેર

A Text-Book of Dye Chemistry
કર્તા: Dr. Georg Von Georgievics
& Dr. Eug. Grandmoujin ક્રીમત
૩. ૨૨-૮-૦, Coal Tar Dyestuffs &
Intermediates કર્તા: E. D. B.
Barnett ૩. ૭-૧૪-૦; Dyestuffs &
Coal Tar products કર્તા: T. Bea-
call ૩. ૧૨; The Manufacture of
Intermediate products for Dyes
કર્તા: J. C. Cain ૩. ૭-૮-૦; The
Synthetic Dyestuffs કર્તાઓ: J.
G. Cain & J. F. Thorpe ૩. ૧૨;

વાઈટાફર

માણસના બદનમાં ફોરફરસ પદાર્થ
લુણાજ અગવડો લાગ લગ્ગે છે. ઘડપણ
કે બીજા કામ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ
બદનમાં જોડો થઈ ગય છે ત્યારે અનેક
પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નબ-
ળાઈ અને માથાનાં, ગરદનનાં હાડકાંઓનાં,
જાતી અને કમરનાં, હોઝરી અને ફિલનાં,
મુઠાં અને પેદનાં. હાથ પગ ચા સાંધાઓનાં
અને પાનાંં રહેઈ, સકવો, નળગાઈ, બચ્ચાઓનો
મુકતાનનો ગેગ, અનિદા, બલિય નળગાઈ,
૧ પથરા થઈ ગય છે. એ બધી બીમારીઓ
માટે ઝડપી અને સચોટ ઇલાજ માગ્ય
બદનને કરીવાર થોડા રૂપ અને પ્રમાણમાં
ફોરફરસ પદાર્થ પાડવાનો છે.

વાઈટાફર

માં એજ ફોરફરસ મેળવેલો હોઈ, તેમના
રૂપમાં હોવાથી બીમારીવાત્રી જગ્યાએ સહજ
લગાડી ધીમે ધીમે ઘસવાથી ઝડપી ફાયદો
દેખાડે છે. કોઈ પણ પ્રકારનું મુકતાન થવું
નથી અને બનાવટ એવીતો સચોટ છે કે કોઈ
પણ દાખલામાં અસંતોષકારક નીવડતું નથી.

ક્રીમત: બાટલીનો રૂપિયો એક
(ટપાક ખર્ચ પાંગ આના જુદા).

[વિદેસ મોટે ટ. જા. સહિત શી. મવા બે]

લખો: મેનેજર,

ધિ વાઈટામ સી,

મું ર ત.

“ક્રમર” : અંક ૭૮મો

The Intermediates for Dyestuffs કર્તા: A. Davidson રૂ. ૨૭; The Chemistry of Dyestuffs કર્તાઓ: M. Fort & L. B. Lloyd રૂ. ૫-૧૦-૦ Synthetic Colouring Matters કર્તાઓ: J. F. Thorpe & C. K. Ingold રૂ. ૧૨.

૧૮૦૫-ક. ન. પો: અમેરિકી (૧) સિમેન્ટની લાદીને ગ્રેજ કરવા સંબંધી પૂરી હકીકત માટે મંત્રી. કોન્ક્રીટ એસોસિયેશન ઓફ ઇન્ડિયા, એસોસિએટ હાઉસ, વોડળી રોડ, મુંબઈ ૧ ને લખવાથી તેઓ ઘટું સાહિત્ય મુક્ત પુર પાડશે (૨) પ્રજાપરછનો ખાનગી જવાબ નોંધતો હોય તો પ્રજા દીક પાચ આનાની અને ક્રમરના જુના અંક નોંધએ તો તેમની કીમત હોય નેટલી રકમની ટીકાશે પહેલાંથી મોકલવી નોંધએ. તે બના જવાબ ન અપાય કે અંકો ન મોકલાય તે સ્પષ્ટ છે.

૧૮૦૬-કે. હા. ગ. અમેરિકી-(૧) હુપેક્ષના તેલનો મલાસો આપખાના તેમમાં નાખી સડો છે. (૨) હુપેક્ષ મીઠા તેલમાં બનાવતું દીક નથી. મીઠા તેલની વાસ કાઢી નાખી હોય તો પછી એ તેલ પણ ચાલી સડે. (૩) કોપરેક્ષમાં તેજાબ મેગ્નેશિયમની રીત એ છે કે ૧૦૦ લાગ તેલમાં લગભગ ૬ થી ૬ લાગ તેજાબ નાખી મિશ્ર કરી, પછી તેલને એ તણુ વાર ૫ પાણીથી ધોમ. છેવટે ગરમ કરી, પાણીનો સંદેગ અંશ ન રહે ત્યારે ઉપયોગમાં લેવું. પાણીથી લોચાઈ તેજાબનો અંશ જતો રહેશે.

૧૮૦૭-ના. બ: કટક-(૧) આપ સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૬થી આહક છે તો ૧૯૩૬નું બેટ પુસ્તક-આપને મળી સકશે. દપાક્ષ ખર્ચ મોકલી મંગાવી સડો છે. ૧૯૩૬ કના ડિસેમ્બર લગી થયલા આહકોને એ બેટ પુસ્તક મળે છે; ૧૯૩૭ની વન્યુઆરીથી

ગુજરાતી મુદ્રિતોનું બોલતું સચિત્ર સાપ્તાહિક

‘મુસ્લિમ-ગુજરાત’

તંત્રી: મુનાદી

ત્રીજા વર્ષમાં વધુ આગળ વધે છે.

દર અઠવાડિયે ૨૪ પાનાનું સચિત્ર વાંચન

વાર્ષિક લવાજમ:

હિન્દ: રૂ. ચાર, બર્મા: રૂપિયા ૭

વિદેશ: શિલિંગ ત્ર

લખો:-

‘મુસ્લિમ-ગુજરાત’, ભાગાતાલાજ રોડ, મુરત.

અનાવિલ પોઝાર

અનાવિલ કોમનું એકજ મુખપત્ર

લાનિકારક રિવાજો દૂર કરો-જેનોને ક્યારની

ખચાવો એ દિગ્દિગ્ધિનું એ લખાણમાં અનેક

વિષયો અને બીજા ઉપયોગી લેખો મળુ

કરવું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (બેંદ

પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ

માટે શિર્માંગ આદ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને

મહાદાર થાય છે

શ્રી અનાવિલ બંધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

હુરાનપુરી ભાગળ,

ખાજુવાળી પોળ-મુરત.

દરેક પ્રકારના કાગળ ચોપડા

— અને —

ફેન્સી રેશનરી

— તથા —

ફાઉન્ટેન પેનો

... માટે ...

જ. જે. કાગદી એન્ડ બ્રધર્સ.

— લીમડાચોક, મુરત. —

યા તપાસ મંજી થયલા માહકાને એ મળે નહિ, એ દેખીતું છે. (૨) જથ્થામાં આદ માટે એન. એચ. શકર, ૫ અમરતલા લેન, કલકત્તાને અને (૩) સાબુની ગોરીગો પર છાપ મારવા માટેના યંત્ર માટે ઇન્ડીઅન મશિનરી કંપેની, ૧૨ કલાઈવ સ્ટ્રીટ, કલકત્તાને લખશે.

૧૮૦૮-ભા. ફ. મા: જોતપુર-(૧) કપડાં પરથી શાહીના ડાઘ દુરે કરવાના પ્રયોગ કમરના એવિલ ૧૯૩૫ના અંકમાં છે, તે જોશે. (૨) રેશમી કપડાં પરથી આદના ડાઘ દુરે કરવાનો પ્રયોગ હવે પછી. (૩) ઝરી સાફ કરવાનો પ્રયોગ ગયા અંકમાં છે, તે આજમાયશે.

૧૮૦૯-એ. આઇ. ડો: અમરેલી-(૧) પંદર વર્ષ જુના શીતળાના ડાઘ જવા મુશ્કેલ છે, છતાં કમરના ૬૩ અને ૬૭મા અંકમાં જાણવા પ્રયોગો આજમાયી જોશે.

૧૮૧૦-એસ. આર. શ: રામકાંટ-(૧) મધ્ય કરીને આપતો ઇશારો Indian Insurance Year Book તરફ છે, જેની તાર્કિક આવૃત્તિઓ પ્રગટ થાય છે અને જે અંગ્રેજી છુક્કોદ્ધાર પાસેથી મળી સકે છે. (૨) રંગમી ડાઘ પર પાટેલી જાંબીમાં રંગ પૂરવા હાથે તો, Silk Painting પેટેજ તેમાં રંગ ચિતરવા.

૧૮૧૧-અ. સ. દંડ નં: દાદલ્હા-જર્નાલ યોના એક પુસ્તકનું ગુજરાતી લાપાત્તર ગી. પટ્ટણીએ કહ્યું છે અને તે છ રૂપિયાની કીમતે, યાદગમ એક ઈન્ડિયા પ્રેસ, કોટ, મુંબઈ પાસેથી મળી સકે છે.

આટલી ઝાઝિરાત

એક વેળા માટે રૂ. ૧-૨-૦

યા

ત્રણ વેળા માટે રૂ. ૨-૧૦-૦

માં “કમર”માં જાણ સકે છે.

આજે તમારી ઝાઝિરાત મોકલો.

કમર ઓફિસ, સુરત.

FOR SALE—Old issues of “Industry”: September, October, November and December 1926; January and October 1927; April, July and November 1929, February, April, May and August 1930, April, May, August, October and December 1931; February, April, and November 1932; April 1933; April 1934. Perfect Copies. Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box “A”

The Qamar Office, SURAT

સાચા હુન્નરોનું અમુલ્ય પુસ્તક
મફત લેટ મેળાવા

“નક્કાકારક હુન્નરો” ભૌગ મહેલામાં જાણ માટે હુન્નર, કલોગ, વેપાર અને કારીગરીની વસ્તુઓ બનાવવાની સાચી માહિતીના પ્રમાણસર પ્રયોગો વધારવાથી જાણના જાણના લેખો લખી મોકલો તમોએ લખી મોકલેલ એક પણ પ્રયોગ કે લેખ આ પુસ્તકમાં છપાશે, તો તેની એક નકલ તમને પર બેઠાં મફત લેટ મહેલો તેમજ લેખકને કુટુંબી લહેર ખજાર જાણવી દુરો તો આ પુસ્તકમાં મફત જાણો.

લખો : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

પો. : સીતુગરા (અંબાર-૬૨૭)

ગ્રીસાન માસિક પુસ્તકો (હિંદી, ગુજરાતી અને અરબી)
પારિત લવાવમરશે

૧૮૧૨-ઉ. હા. ગ: અમરેલી-(૧) રોજી અને કલવજ ઓછા અને આદકાલન માટે મેસર્સ મારકાની કેમીકલ વર્કસ, રાજકોટને લખશો. (૨) એક ઝેન એટલે આસરે ૨ રતી. ૧૮૦ ઝેનનો ૧ તોલો મળ્યા છે. (૩) ફલ્યુઇડ ઓઈલ અને ઝેક્ષન એ માપ છે. એ માટે બજારમાં મળતા મેટર ગ્લાસ લઈ, તે વડે પાણી માપવું. તોલ માપની વધુ વિગતો માટે કમરનો ૪૮ મો અંક જોશો.

૧૮૧૩-હી. જ. ક: મુંબઈ-(૧) મેટલ ચંચનાર યંત્રો માટે Gillespie & Co Inc., 96 Wall Street, New York (યુ. એસ. એ.) ને લખશો. (૨) બેટરીનો બધો સામાન એકજ દુકાને મળી સકતો નથી. આપને કયો માલ નોંધ્યો છે, તે જણાવો તો ચોક્કસ શિરનાયું આપી સકાય. (૩) કારનુબા અને બાગત મીણો માટે કચકતા કેમીકલ કંપની, બાલીગંજ, કલકત્તાને લખશો.

મુસ્લિમ ગુજરાતી પત્રોમાં અનેખી હખતું માસિક

“ચીરાગ”

જેની મુસ્લિમ પત્રોએ મુકન કરે મેસંજા કરી છે.

જેના સરઆતના અકાએજ મુસ્લિમ ગુજરાતી સાહિત્યમાં નવી ભાત પાડી છે.

તે માસિકના આદક બની ઉત્તેજન આપવાની દરેક મુરિયમની ફરજ છે.

વાર્ષિક લવાજમ વિદેશ રૂપિયા ત્રણ પરદેશ શિલિંગ પાંચ

[નમૂનાની નકલ ફક્ત એક પોસ્ટકાર્ડ લખી મફત મંગાવો]

“ચીરાગ” કાર્યાલય

ગોડામ સ્ટ્રીટ, સાવનમર.

કમર x જુ લા ઇ અંક x મુખ્ય x મેણી

રંગભેરંગી શાહીઓ—સુધી અને ટિકડીઓ વિશે.

બુટ પોલિશ—લેખનો વધુ હરતો.

દિવાસળી { આગ લેખનો વધુ હરતો. અગાશી

લીલી મશો યા માવા-તુલ-સવુનો મલાજ.

નવકરીની અરછી-ફેટીક દિલચસ્પ વિગતો.

ચેટીંગ-એક અગત્યનો મુદ્દો.

હાથર પરચેઝ-દરતાથી ખરીદી કરેલી હકીકતો અને દરતાવેઝનો નમુનો.

અને બીજા ધણું ધણું.

નિયમો

“કમર”નું વાર્ષિક લવાજમ હિન્દ માટે રૂપિયા ત્રણ અને બર્મા અને બીજા પરદેશ માટે રૂપિયા ચાર અથવા શિલિંગ છ છે. દરેક નકલની યોગ્ય હિન્દમાં ચાર આના અને વિદેશોમાં છ પેની છે.

લાઇફ મેમ્બરશિપની ફી હિન્દ માટે રૂપિયા ચાલીસ, બર્મા અને વિદેશો માટે રૂપિયા બાવન યા પાંચ્ચ ચાર છે.

નવું વર્ષ જન્મુઆરી માસથી શરૂ થાય છે. છતાં આદેશ અમે તે માસથી નોખી સકાય છે.

નમૂનાનો તાલો, અંક મુકત મોકલાય છે. પણ તે ફક્ત એકજ વેળા (કાંઈ પણ તુલો અંક નમૂના લેખે મુકત મોકલાતો નથી)

અધિરાતના બાવ વાજિબી છે અને ઉપરનાજ હોઈ, છાપેલા દરમાં ઘટાડો પતો કે કમીસન અપાવું નથી

“કમર”માં છપાતો બધી સાહિત્ય-સામગ્રીના કોપીરાઈટ દરેક ન તરીકે સ્થાપિત છે

વર્ષ સાતમું

માસ સાતમો

અંક ૭૯૯

ક મ ર

લ વા ઝ મ :

હિન્દ : રૂપિયા ત્રણ

ખર્ચા : રૂપિયા આર

વિદેશ : શિશિમ ૭

[જુલાઈ ૧૯૩૭]

ચિત્રો	ખેતી, હુતર અને ઉદ્યોગ	વંદા નસાડવા	૨૬૪
કાપરેલ તેલ: વાસ અને	અખરી	વાળ કાઠનાર પ્રવાહી	૨૬૪
રંગ દુર કરવો	કાથો	સાઇકલ એનેમલ	૨૬૪
પરકાલેદર	૨૮૨	સ્પિનિટ ઓફ કેમ્ફર	૨૬૪
ડિલ વોટર	કાપરેલ તેલ: વાસ અને	સ્પિનિટ ઓફ લેવેન્ડર	૨૬૪
અંક કાઠનાર યંત્ર	રંગ દુર કરવો	ખનાવરી રેશમ	૨૭૮
દિવાસળી	૨૮૨	લિંધુ; તેના વિવિધ	
રસાયણો કાઠનાર યંત્ર	દિવાસળી	ઉપયોગો	૨૮૪
(૨)	૨૭૪	લાઈમ ન્યુસ	૨૮૪
રસાયણો પીસનાર યંત્ર	નમક આચારીત મીઠું	લિંધુનું સરખત	૨૮૪
લિંધુ	૨૮૧		
રસ કાઠનાર યંત્ર	પ્રયોગો	લીલી મરી વા માવાનો	
મુખપૃષ્ઠ	ઇલેક્ટ્રીક બલ્બ રંગવા	ઉપદ્રવ	૨૮૬
ઉપર	૨૮૨		
તંત્રી રથાનેધી	એમ્બુ નિસચર	વેપારી કળા	
પ્રસંગ રંગ	૨૮૨		
ચિત્રમારી	એમેન્ડીસાઇટસનો ઉલ્લાખ	પેકીંગ	૩૦૦
ભપાન મોખરે	૨૮૨	હાપર પરચેઝ પદ્ધતિ	૨૮૫
સ્વાસ્થ્યમાળ	૨૭૦		
મિશિસ હાતિમ	૨૭૧	પરચેઝ	
મુખ્ય પોસ્ટલેનિક	૨૭૨	નેન ડેવીડસન રોકફેલર	૩૦૨
યુનાની સ્વાસ્થ્યગ્રી	૨૭૧	તીકું વાસી	૨૬૮
		પૂછપરછો	૩૦૫
		વેપારી બજાર ભાવ	૨૬૮

દવાખાનહ મુદ્દને-સિદ્દત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હજીએ મુકબિયે મુમસિક:-

અમારી આ મશહુર ગોલીઓ કાષ્ઠ પલુ રીતે તુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હજીએ મુસદ્દિને ખાસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહુર ગોલીઓ વિષે એટ-લું જ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતળું પડી ગયું હોય, શરીર તવાઈ એહરો દીકા નિરૂતેજ થઈ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

:મે ખાસુલખાસ:-

ગમે ને રીને ખોલવી ખૂટેલી કે ખરચેલી મરદાંગની તાકાત પાછી લાવનાર આ ગોલીની દવા છે. કીમતની દવાઓમાંથી તેનાર યતી હોઈ દવાખાનાની રૂપેશીયાલીટી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે સુતકકહ

સવનાવી (ગોલીના પિમોડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગરુમક ટાંખી આતિશક (Syphilis-પિરફેટક). નાસર, હાડગંબી, ભગદર ગડયા. (સંધીવા), પ્રમેદ પીટિકા, ઉપદશ, ફરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દરે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

મેનેજર, દવાખાનહ મુદ્દને-સિદ્દત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ મનીતાલાય-ગુરત

અગ્રેહી ઉપચાર પદ્ધતિ (એલોપેથી)ના દર્દ, ના ઇનજેક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હજીએ ગિરધાન દવાખાનાની-

ગિરધાન (ધાતુસાય), એહતિલામ (સ્વપન-દાય), અને વીર્ય વિકારની દરેક હરિવાદન આ ગોલીઓ સમોદ રીતે મટાડે છે શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નજ બાઈને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને ગિરગ (કીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ધમસાક (વીર્યનું અંતન) પલુ સારી રીતે કરે છે. દમારા દવાખાનાની રૂપેશીયાલીટી છે.

કીમત રૂબન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્ટી સાહેબ-

યુવાવસ્થાની લુહો અથવા રોઝ પવ કાંછે ગિરધાન (વીર્ય સાય) લાગુ પડી ગયો હોય, ધાતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા ગ્રાડ અને પેશાબ પછી પેશાબને રસ્તે ચિદો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન-શક્તિ ખરાબ થઈ કાયમી, અપકોષ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દર કરવામાં આ દવા અબ્દીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

કે. સ્મે ટિ. સ્મ.

૩૫ સંગ્રહને ત્રગતી દરેક બીજો બનાવવા, વાપરવા અને વેચવાને કંગતી માફિતીનું ખાસ પહેલું અને એકલું જ ગુજરાતી પુસ્તક. એના વિષયનુક્રમની ઓળખી આ રહી:—

કલ્પ યા બિજાળ	મિલક ઓફ આમન્ડસ	વાળ માટેના તેલો, બનાવટી
કાળજ અને સુરમો	— — આરીસ કમ્પાઉન્ડ	સુગંધીદાર
કીચ કોલી	— — ટ્રાઇલેટ	— બોરસલીનું
કોદડ કીમ	— — રોઝીઝ	— મકાસર
ચિલ્લરા માટેના વાવડર	રેશ પ્રવાહી ગુલાબી	— મોગરાનું
— લોરાન	— — જલ્	— સિંજીનું
દુધ યા માઉથ વોશ	— — સફેદ	વાળ માટેના લોરાન
— — એપેરાઈન	— વાવડર	— કિયનસોલ
— — એપરમેન	— — અંધારામાં ચળકે એવો	— કૈતધેગાઇડસ
— — એરોલ	— — ગુલાબી	— પુરેસોલ
— — કોચ	— — કાળો	— મેસોલ
— — રોઝોડાન્ડ	— — ગુલાબી	વાળને ગુન્છદાર બનાવનાર
ટ્રાઇલેટ વાવડર	— — સફેદ	પ્રવાહીઓ
— મિલક	— મલમ	વેનિસિંગ કીમ
— સાબુઓ	— — કાળો	રોમ્બુ પ્રવાહી
વરણ આફટા	— — ગુલાબી	— વાવડર
તેલની વાસ દુર કરવી	— — જલ્	રશમ્ કીમ
— કોપરેલની	— — સફેદ	રનો કીમ
— વલની	લાઇમન્યુલ ગ્લિસરાઈન	સાબુ, અગ્નિદી
— શીંગદાબુની	લાલીના કેપના સાબુ	— કાર્બોલિક
તોલ માપ	લિપનિટક	— ગંધકી
— હમીરીયલ	વાળ કાઢનાર દવાઓ-કીમ	— ગુલાબી
— એપોઝિકની	— — પ્રવાહી	— અમેલીનો
— એવોલ્યુએશન	— — ગુલીઓ	— દાણખારની
— દેગી	— — સાબુ	— ટ્રાઇલેટ
— મેટ્રિક	વાળ માટેના કીમ	— દવાઇ
દવાના નામો વિષે	વાળ માટેના તેલો	— પ્રવાહી
દવામંજન, કાર્બોલિક	— કિયનાઈનનું	— પાર્માવાયોલેટ
— કીમ	— કેપડનું	— બલમી
— પેસ્ટ	— ખસા સુગંધીદાર	— બુકી
— બડીઓ	— ખસનું	— સુકનો
નેચ પોલિશ	— ગુલકીનું	— ચક્કાન્ય ચક્કાન્યનો
પેમેટ અને સિલિયનટાઈન	— ગુલાબનું	— તવેન્દરી
— ઘટ	— અમેલીનું	— વર્જેના
— પ્રવાહી	— વેપાનું	— વેનીશ
ફેબ્રિ વાવડર		દબાવવા માટેના કીમ-સાબુ
— સે રાન		
ખાસ મોલક		

ખાસ બીજી આયુષ્ઠિ: એન્ટિક કામળા, દડ પાના, સુંદર છપાઈ અને મોટક ઉપદેશ
 દબાવવા માટે રૂપિયા (૮પાસે ખર્ચ થે આના) (બર્મો અને વિરેશ: થે સિલિંગ)
 કલ્પો = કમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા મુરત.

વેપારી બજાર ભાવ

મુંબઈ તા. ૨૪-૧-૧૯૩૭

બેન્ક	બેન્ક	બેન્ક
એક્સચેન્જ	વેચે છે. ખરીદે છે.	એર'ડિયુ તેલ (ક્યાર્ટર દીઠ) ર. ૪- ૧-૦
લન્ડન ડી. ડી.	૧/૬ હેર ૧/૬ હેર	તમ્બુ તેલ " ર. ૫- ૫-૦
" ડી. ડી.	૧/૬ હેર ૧/૬ હેર	એર'ડીનો બેલ (દન દીઠ) ર. ૧૮- ૦-૦
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના ર.) ૨૬૬	૨૬૬	" " ખાનદેલી " ર. ૫૮- ૦-૦
પેરીસ (૧૦૦ ર. ના ફ્રાંક) ૮૩૦	૮૪૫	અગરનીનો " (દન દીઠ) ર. ૬૮- ૦-૦
મપાન (૧૦૦ ચેનના ર.) ૭૭૩	૭૭	ખાંડ ત્રવા (દાઝિર) ર. ૧૫- ૭-૧
હોંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના ર.) ૮૨૪		" " (સિપ: જુન-જુલ ઇ) ર. ૫-૧૫-૦
શંઘાઈ (૧૦૦ ટેલના ર.) ૮૧		" " (સિપ: એપ્રિલ-સપ્ટે.) ર. ૫-૧૬-૦
સિંગાપોર (૧૦૦ ડોલરના ર.) ૧૫૬		ર ભરથ (એપ્રિલ-મે '૩૮) ર. ૨૩૩- ૮-૦
બર્મિંગ (૧૦૦ ર. ના માર્ક) ૬૧૩		" ઉમરા (ડિસે.-નવ.) ર. ૨૧૩- ૪-૦
		" બંગાળ (ડિસે.-નવ.) ર. ૧૮૮-૧૨-૦
		ધાતુઓ (ક્યાર્ટર દીઠ)
ચોનુ	નોલા દીઠ	તાંબા ૫૫૨૧ જર્મની (ઓ. ૨૧) ર. ૫૭- ૦-૦
ચાર્ટર્ડ બેન્ક	ર. ૩૪-૧૩-૦	" " સિટિયા " ર. ૫૭- ૦-૦
ગેલનમ "	ર. ૩૫- ૦-૦	પિત્તળ " ફોલો " ર. ૪૬- ૦-૦
લંકાશ	ર. ૩૪-૧૩-૧	" " ટિટમેન " ર. ૪૪- ૮-૦
		" " મેટલ " ર. ૪૪- ૮-૦
ચાંદી	૧૦૦ તોલાના	
દાઝિર	ર. ૫૧-૧૨-૦	શેર
પટે સ્ટેટ પીરમી (દાઝિર) ર. ૫- ૫-૩		જુદી સિમિન્ટ ર. ૩૭- ૮-૦
" " દિલ્લી (બે.) ર. ૫- ૮-૦		કામગીરાર ર. ૨૧૫- ૦-૦
" " દિલ્લી (સપ્ટે.) ર. ૫- ૭-૩		ગાલિયર " ર. ૧૩૦-૧૦-૦
અગરની બાઉન (દાઝિર) ર. ૭-૧૩-૦		ઈન્ડિયન " ર. ૪૮૦- ૦-૦
" " (સપ્ટે.) ર. ૮- ૦-૩		કટની (એડીનરી) ર. ૩૧૫- ૦-૦
એર'ડા મદામી (દાઝિર) ર. ૭- ૩-૦		પત્તળ " ર. ૨૮- ૦-૦
કપાસીઆ (દાઝિર) ર. ૨-૧૨-૧		બોખા " ર. ૨૬૭- ૮-૦
લોંગરાણા (દાઝિર) ર. ૮- ૧-૦		ચનારોડ " ર. ૧૪૨- ૦-૦
" મદાસી (દાઝિર) ર. ૮- ૨-૦		ચાદગાદ " ર. ૪૩૧- ૪-૦
" મામગિયા (દાઝિર) ર. ૮- ૦-૦		ચિવરાજપુર " ર. ૧૧- ૦-૦
બોખા રંગુની (નાની મિલ) ર. ૧- ૪-૦		બેંગાલુર ખાંડ " ર. ૧૧૦- ૮-૦
" (રેપિયન) ર. ૧- ૨-૦		ઈન્ડિયન વેડિયો (એડ.) ર. ૫૬૦- ૦-૦
કોપરેલેન (ક્યાર્ટર દીઠ) ર. ૪- ૪-૧		ઈન્ડિયન અલ્યુમિનમ-
સીંગાપોર તેલ " ર. ૪- ૪-૦		મેટલ ટુડ ર. ૪૭- ૮-૦
અગરની તેલ " ર. ૪- ૫-૦		કેસર ખાંડ ર. ૫૪૦- ૦-૦
		તાંબા બોખા ર. ૨૬- ૮-૦

દયાલજાગ

હિન્દી પ્રજાની કંગાળ હાલત અને તેની અધુરી નેતાગિરીની દષ્ટિકત મથકૂર છે ત્યાં તેના એક ખામોશ અને સંગીન નેતા, દયાલજાગના સ્થાપક સર આનંદ સ્વરૂપની મવત હરકોઇને દિલપૂર્વક અને અત્યંત સાલશેજ.

સર આનંદ સ્વરૂપ જે સામાન્ય રીતે, "સાદગણ મહારાજ"ના સાદા અને પ્રિય નામે જાણીતા હતા-હિન્દના કોઇ ખાસ રાજકિય યા સામાજિક પદાના નેતા હતા છતાં ખરું એ છે કે આજના અને આવતી કાલના સામાજિક કાર્યકરોના નેતાઓના તે એક નેતા હતા. તેમનું નામ ઘણાકોએ ભૂલે ન સાંભળ્યું હોય. એનું કારણ એ હતું કે સાદગણ મહારાજ પોતે ખામોશ પ્રજા-સેવક હતા. તેમની શખ્સીયત આદરમા ઘણી ઓછી ઓળખાઇ હતી, પણ તેમની સુંદર અને મહાન ગાદગાર "દયાલજાગ" હિન્દને ખૂબે ખૂબે જાણીતી છે.

દયાલજાગ એટલે શું? કોઇ વાકી? નહિ; કોઇ ઓસાવરી? નહિજ. દયાલજાગ એટલે હિન્દની એકઠી અનેરી વસ્તી તે વસ્તી જે દરેક રીતે પોતાના પગ ઉપર ઉભે છે. જેને ઐતોગિક અને સામાજિક દિશામાં તે બેનમન ફાગલ આપ્યા છે, જેની જોડ આજના હિન્દી ઇતિહાસમાં કદી અને કશે મળતી નથી. ઇતિહાસ-પ્રસિધ્ધ આમા પામે આવેલ એ કોલોનીની સ્થાપના ૧૯૧૨ માં સાદગણ મહારાજે ફક્ત ચાર એકર જમીન અને પાંચ દસેર રૂપિયાની સુંદીથી કરી હતી આજે દયાલજાગનો વિસ્તાર ૩૨૦૦ એકરથી ઓછો નથી. એમાં આજે ૩૫૦૦ છત્રો વસે છે અને એની યોજના પાછળ અર્પો કરોડ રૂપિયા વિખેરી દેવાયા છે.

પચ્ચીસ વર્ષની આ મિહનત અને પંચાનો આ ભોગ કેવો રંગ લાગ્યો છે, તે જુઓ. દયાલજાગમાં લીલીછમ ખેતીઓ છે, તે માટેની ખાસ પોતાની નહેરો છે, વિજ્ઞાનક ખાસ હાલિસ છે, પોટર વર્કસ છે, ફેબ્રિકેટરિયો અને ઓઈલ મિલો છે, હોસ્પિટલો છે, શાળાઓ છે, અદાલતો છે, જમીયાઓ છે, સરોવરો છે અને પુસ્તકાલયો પણ. દયાલજાગની પોતાની કોલેજ પણ છે, લીમા કમ્પની છે, બેન્ક છે અને પોતાનોજ વડીવની અમલ પણ.

ઐતોગિક દિશામાંય દયાલજાગ એક કામ આપજા છે સુતર, જીન અને રાખુની મિલો, બુ. પેરીએર, વિજ્ઞાનીના પંખા, ત્રાન્સવા, લખીરી દરવારો, કટારી, ફાઉન્ટેન પેન, મામોદાન ધડિયાળ. વિજ્ઞાનક સાધનો વગવરક વખવરક ખતાવવાના કોલેજાનાઓથી સમને પછુમે માટેની ખાસ ડેરીકામ પણ ત્યાં છે અને વગી. એ ડેરીકામ દિન્દમાં બેનમન ખનાય છે. ૧૯૨૭-૨૮ માં તેનો નિકાસ વેચારકર ૩,૮૬૩,૬૫૮ નો હતો ગયા વર્ષે એ રકમ વધીને ૩,૭૭,૨૫૪ની થઇ હતી. ૧૯૫૧નાં જની સરજનાતી ખાજ સનદ મી દેવા?

સાદગણ મહારાજ તો ગયા. દયાલજાગ છવંત છે અને તેને ખીજ સાદગણ મહારાજ કદાચ મળી રહેશે. પણ એથી સર આનંદ સ્વરૂપની ખોટ નહિજ પૂરાય. દયાલજાગનો આદર્શ આજે દરકોઇને આકર્ષી રહ્યો છે. ખુદ સંયુક્ત પ્રાંતની સરસર કાનપૂર પામે નવું દયાલજાગ ઉભું કરવા વળોથી મંદાદા રાખે છે છતાં તેને માટે યોગ્ય નેતાની ગરવદારીને લીધે એ કામ દહ પાર પડ્યું નથી નેતા એની ફેરી કારમી અજી!

કાનપરનું થવાનું હશે તે થશે. આ ઇલાકાની સરકારને એવું કંઈ કરવાનું સુઝે છે કે નહિ? આશ્ચર્યધારની મોટી વાતો કરતાં આવી એક નાનકડી કામોનીની સ્થાપના વધુ ફળદાયી છે તે કહેવાનું ન હોય.

સુઅંધ મંદાકામાં દવાલગાગની બીજી આવૃત્તિ ક્યારે પ્રકટશે?

બ્રિટિશ હાતિમ

કાશ્મીરની જગાઅનમાંય કદી કદાચ બલબંધા શિવિ-શાહોને શર્માવે એવા હાતિગો પાકે છે ગદ્ય કામ લગી પશ્ચિમની કુન્યાનો મહાન હાતિમ, અમેરિકાનો અજબપ્રતિ જોન રોકફેલ્સર હતો. ધાસનેજના એ શાહ સવદાગરે એટલી સખાવતો કરી છે કે, એક વિચારકે કહ્યું હતું તેમ, “જો રોકફેલ્સર અમર થાત તો કુન્યાની આર્થિક મુસીબનો અંતાઘ જ્યત!”

ખચર, રોકફેલ્સરનું શરીર નાશપત હતું અને તે કદાચ ધઇજ ગયું રોકફેલ્સરની યાદ, શેશક, અમર તપશે અને તેણે આપેલી રકમોનો ફયજ મરી રહેશેજ. પણ આજે પોતાની બેશુમાર સખાવતોને અંજો જે શખ્સ કુન્યામાં બધેબધે અર્થાંતો વિધય બન્યો છે તે છે લોર્ડ ન્યુફિલ્ડ. “મોરીસ” મોટરકારના કારખાનાનો આ મુખ્ય માલિક બ્રિટનના સૌથી વધુ દર-લતમદોમાંનો એક છે. છેલ્લા કેટલાક માસ થયા તેની ઉપરાસાપરી જાદિર થમ રહેલી લાખો પાઉન્ડોની સખાવતો સંભળી કુન્યા દમ થમ રદો છે. અને એમાં નવાઇ પણ નથી. આજ લગીની તેની સખાવતોની રકમ ૮૦,૦૦,૦૦૦ પાઉન્ડ (= લગભગ બાર કરોડ રૂપિયા) લગી પહોંચી છે અને હજી તેની સખાવતી-પ્રેરણા વર્ગવા માટે અનુકૂળ અબી-નની વાટજ જોઇ રહી છે.

લોર્ડ ન્યુફિલ્ડની અનેક ક્ષેત્રોની સખાવતમાં એક તેના કારખાનાના મજૂરો માટેની

નાદિર સખાવત પણ છે. તેણે જે માર્ગે અને જેમની મિલનને એ દવસત જોગી કરી છે તેમને તે ભૂલ્યો નથી એ. એ દૂરડે બનાવી આપ્યું છે. આપણું દિન્દ કુંગાળ છે એ ખરું, પણ અહિ પચાસ સો એવા કાશ્મીરો તો છેજ ને? ક્યાં છે તેમની દવસતના ભંડારો? ક્યાં છે તેમની હમદી? શો ઉપયોગ થયો છે આજ લગી તેનો?

પારકાઓના દાખલાઓમાંથી કંઈક પડેા મેળવવાની અશ્લાહ નેમને તવરીક આપે. આમીન !

યુનાની દવાસાઝી

લિન્ડનના “મેન્યુફેક્ચરીંગ રેમિસ્ટ”ના માર્ચ ૧૯૩૭ના અંકમાં “Indigenous Drugs” ના મથાળા હેઠળ લખાયેલી એક નોંધમાં યુનાની અને આયુર્વેદિક દવાસાઝીને મળીર અન્યાય કરવામાં આવ્યો છે, એ જોઈ મને પારાવાર ખેદ ઉપજ્યો છે. નોંધ કહે છે કે, દિન્દમાં યુનાની દવાસાઝી પણ ધરવામી રાજવક્તાઓએ બગાડારે દાખિત કરી હતી અને યુનાની અને આયુર્વેદિક બેઉ પધ્ધતિયો એ બેઉ-લિન્ડુ અંતે મુસ્લિમ-મઝહબ સાથે સંબંધિત છે વગરદ.

પ્રથમ તો, છેક અદારમી સદીમાં-એટલે ટીપુ સુલ્તાનના દવરમાં યુનાની પદ્ધતિ સ્થપાત્ર અંગ કહેવું પાયા વિનાનું છે. બીજું તે બગાડારે ટોટી બેસાડાઇ હતી એમ કહેવુંય ખરું નથી. તે મઝહબથી સંબંધ રાખે છે એ પણ ખરાખર નથી. હા, તે મુસ્લિમ સંસ્કૃતિથી સંબંધિત ઝૂરર છે પણ તેથી બીજા મઝહબવાલાઓ તેને ખુશી ખુશી ન રીકારે એમ નથી. આજે બ્રિટિશ અમલમાંય સેંકડો નહિ હજારો દિન્દુ લાઇઓ યુનાની પદ્ધતિએ રિકમત કરે છે અને એજ પ્રમાણે પણ મુસ્લિમો આયુર્વેદિક પધ્ધતિયે પેદું કરે છે, એ જાણીતી વાત છે. બગાડારે આ અપ્રિયતા-ને સવાજજ ક્યાં છે?

અને રબે ભૂગર્ભ કે યુરપ ને એનોપેથી પર નાજ કરી રહ્યું છે તે એજ સુગ જુની યુનાની પદ્ધતિનું રૂપાંતર છે. અરબો કનેથી રોષ્ટનમાં જઈ જમીની અને છેવટે ઈરેન્ડને મળેલો આ દવાસાગ્રી અને વાદકાપનો આખો પુનર મુરિક્ષમ સંસ્કૃતિની એક નાદિર બેટ છે અને એની મનામાનની સનદો યુરપના ઇતિહાસમાં મળ્યા છે.

“મેન્સુરેક્ટરિંગ કેમિસ્ટ” પોતાની ભૂવ સુધારણે ?

ચિલુગારી

પશ્ચિમના દેશમાં, ૧૯૧૪ ની નાશ-કારક લડાઈથી વધુ ભયંકર, વધુ નાશકારક અને વધુ અણુધ્વંસાની લડાઈના પગરવ સંભળાઈ રહ્યા છે. એકજ ચિલુગારી અને તેજ, દારૂગોળા અને ઓગળતા એ લંડન સળગી ઉઠશે !

હાલ, ૧૯૧૪ ની એ દુન્યાની સુસ્થિતિ માટે લડાઈથી લડાઈ ! દુન્યાની આજની અશાંત દાહત માટે જો કોઈ બેખમદાર હોય તો તેજ છે. તે લડાઈ ન હતી, આવનાર લડાઈઓ માટેની એક આંખી હતી. તેણે લાખો ઇન્સાનોનો ભોગ લઈ, અજન્મે રૂપિયાની હોગી કરી, પરંતુ પરિણામ આનુજ શુદ્ધ તેજ લડાઈના કંઠ, તેજ ઝમીનની ઝડરીસો ઘેરવણી, તેજ દુઃખ અને તેજ અશાંતિ !

એકજ ચિલુગારી અને યુરપ સળગી ઉઠશે.

જાપાન મોખરે

બુનાવટી રશમ કિંવા “રેવાન” ના ઉદ્દોગમાં જાપાને અમેરિકા સાથે જળ્લર ખાથ લીડી છે. જાપાનિઝ ફિડરેશનનો દાવો છે કે તેણે અમેરિકાને હંફાવી દીધું છે. અને એ દાવોવાની સાબિતીમાં, નીચલા આંકડા પેશ કરાયા છે:-

કુલ બનાવટ (રતલ) નિકાસ માલ (૧૯૧૩)

જાપાન	૨૮,૫૦,૦૦,૦૦૦	૩,૩૦,૦૦,૦૦૦
યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ		
આફ્રિકા	૨૭૮૦,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
સિટન	૧૧,૩૦,૦૦,૦૦૦	૫૦,૦૦,૦૦૦
જર્મની	૧૧,૨૦,૦૦,૦૦૦	૧,૪૦,૦૦,૦૦૦
ઇટાલી	૮,૮૦,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦,૦૦૦

બે શબ્દોમાં કહેતા, જાપાનની આર્થિક નીતિ આ છે: દુન્યા ને જે શોષો કરી છે તેનો પોતે ઉપયોગ કરી, મોટા જઘામાં માલ જનાવી, દુન્યાના જગારોને તંગ કરી દેવા જાપાન પોતે શોષ કરવાનું નકીલ લેવા મચ્યજી નથી; તે તો પારકાઓની શોષના નફામાંથી ભાગ પાડે છે !

મુગ્ધ પોલિટેકનિક

બ્રિટનનેરના વડા જી. ડી. એન.

મહેતા સાહબ અસાહાયના “પિ દેવોગોપે સેન્સુઅરી”માં લખે છે :-

“અણુક દેશની આઈનથી અકબરીનો કોઈ સામાન્ય નાયક એ પરિણામ પર આવવા શક્તિ માન વરો કે, મહાન મુશ્કેલી આપના દરજામાં એક નિયમિત પોલિટેકનિક જેવું કંઈક હતું. ન્યા રાજ્ય અને મહેસબી યુરપની વસ્તુમાં તૈયાર કરનાર નિષ્ણાત કલાકારો મળ્યા હતા. દરેક કલાકાર સાથે ઘોડા ઓછા અનુભવી કલાકારો અને ડિરેક્ટરો જુદા રહેતા. તે બધાનું જીવન પૂરતી રોજી મળતી. કલાકારોએ બનાવેલા માલની માત્ર હમેશા તૈયાર રહેતી-દરજા અને પ્રજાની એ સરખરતી હેઠળ કલાકાર નાકરોની પરીયાની કદી ભોગવવી પડતી ન હતી.”

ભૂતકાળનો ઇતિહાસ જ્યારે કહે છે કે તે વેળા હિન્દુ સમૃદ્ધ હતું, કલાકારોમાંથી વીડાતું ન હતું ત્યારે પારંપાર સનદની માણી માય છે. ઉપત્રી સનદ શું કાશી નથી ? તે વેળાના દરજાની આ સરખરતી જુઓ અને આજના રાજ્યસત્તાનો નોકરી ! મહેતે હવેરત કું કે દુન્યા હો મધુ ક્યારે ક્યા !

દિવાસળી

[જાન્યુઆરી ૧૯૩૭ના અંકથી સંપૂર્ણ]

એ સિવાયના બીજા મુખ્ય પત્રો આ છે:-
રૂપકીન્દ એન્ડ બ્રાક્સ વીનીઅર્સ, પીલીંગ,
લીન્દ ચોખીંગ, બ્રાક્સ વીનીઅર્સ ચોખીંગ,
એલીન્દ પોલીશીંગ ડ્રમ, રૂપકીન્દ ક્લીનીંગ,
રૂપકીન્દ સેવકીંગ આઉટર ફેસ પેઇન્ટીંગ
ક્રેમ શીશીંગ બોઇલર, પેઇન્ટ મીક્ચર, ક્રીકલ
ગાવીંગ, બોલ મીલ, કંપોઝીશન ગ્રાઇન્ડીંગ
મીલ, ક્રેમ હીટર, પેરેશીન એપેરેટસ, હેન્ડ
ડીપીંગ એપેરેટસ, બ્રાક્સ સાઇડીંગ પેઇન્ટીંગ,
નાઇટ, ગ્રાઇન્ડીંગ ક્રેમ ટ્રાક્સીંગ, સો ક્રેમ, અને
કનર ક્રેસ પેઇન્ટીંગ.

કહેવાની સુરત ન હોય કે, કયા પત્રો
અને કેટલા વસાવયા તે, કેવા નાના મોટા પાયા
પર કારખાનું ખોલવું છે તેની ઉપર આધાર
મળે છે. નાના કારખાના માટે તો આટલા
પત્રોની કમીજ સુરત નથી અને ખૂબ મોટા
કારખાના માટે તો આ પત્રોય ઓછા છે.

૪

દિવાસળીની બનાવટને આ પ્રમાણે જુદા
ગોળામાં વહેચી સકાય:-

૧. લાકડાને નિષ્કારવા
૨. સળીઓ અને બ્રાક્સ બનાવવા
૩. સળીઓ ઉપર તથા બ્રાક્સ ઉપર રસા-
યણો લગાડવા
૪. સળીઓ પેક કરવી.

દિન્દ અને અર્માં મળતા લાકડા રંગીન
હોવાથી તેને દિવાસળીની બનાવટમાં વાપરવા
અગાઉ તેનો રંગ દૂર કરવો પડે છે. નાના
કારખાનાવાલાઓ તો દિવાસળીનો રંગ સદજ
અણગમતો હોવા છતાં, એ કડાકૂટલરી ક્રિયામાં
પડતા નથી, પણ કે જેવા લાકડા મળે છે તેવાજ
તેમને કાપી, સળીઓ બનાવી વાપરે છે

મોટા કારખાનાવાલાઓ એ ક્રિયા કરે છે
પણ એનાય અનેક તોળા તોળા પ્રયોગો કે
અને વળી તેમના રસાયણોનું પ્રમાણ વરકાઇ
દાખલામાં સુકરેર રહેતું નથી. જેનું લાકડું,
જેવો તેના હલકો ઘેરો, લાલ, પીળો, ચુલાખી,
કાળો, જુલુ રંગ તેવી તેને નિષ્કારવાની ક્રિયા.
એટલે કે, એ વિશે કાંઈ ચોક્કસ પ્રયોગ અને
આપતો મુમકિન નથી કુશળ નિષ્ણાત પોતાની
સુરત પ્રમાણે પ્રયોગ થોડો, કામ કરી સકે છે.

બીજું કામ સળીઓ અને બ્રાક્સો બના-
વવાનું છે. એ કામ નાના કારખાનાઓમાંય
દેવે તો મોટે ભાગે નાના નાના હાથ પત્રો
વડેજ થાય છે. કેટલેક ઠેકાણે બ્રાક્સો બનાવ-
વાનું કામ તો હાથ કારીગરીએ કરાવેલ છે,
જ્યારે મોટા કારખાનાઓમાં એ બધા કામ
પત્રોની મદદેજ થાય છે.

બનાવટની ક્રિયાઓનો ત્રીજો અને અમ-
ત્યનો તબક્કો રસાયણિક મિશ્રણોની બનાવટ
અને સળીઓ પર તે મિશ્રણ લગાડવાનું કાર્ય
છે. મિશ્રણો બનાવવા અગાઉ તીવ્રતી રિગનો
પર ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ.

૧. વપરાતા બધા રસાયણો એકસરખા પ્રકા-
રના, એકસરખી બનાવટના અને, ઓખા
હોય.

૨. તે ઘણીજ સારી રીતે મિશ્ર થયા જોઈએ.

૩. એની મેળવણી માટે વપરાતું પાણી કાં
ડિસ્ટીલ્ડ હોવું જોઈએ, કાં વર્પાઈનું
વર્પેલું વા તો તે ઓખું પાણી જે
કોતારાઇના અંશથી સુકત હોય

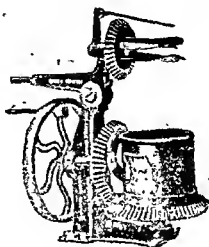
૪. કેટલીક દવાઓ-દાખલા કેપે, પોટાશિયમ
ક્લોરેટ અને રેડ ફાસફરસ-એમી મળે-
તાંજ સળી ઉડતી હોવાથી તેને એક-

મેકથી હેરી રાખવાની કાળજી રાખવી.

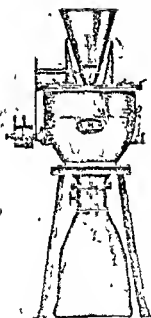
મિશ્રણોના થોડાક નુખા આ રદવા:-

દિવાસળીનું મિશ્રણ

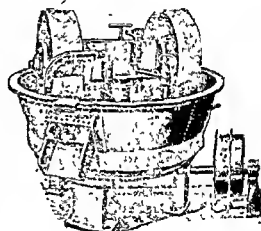
૧-પોટાસિયમ ક્ષોરેટ ૮૦૦ ભાગ,
મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ એક ૧૨૦ ભાગ, રેડ
ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૨૦ ભાગ, રેડ લેડ
૧૫ ભાગ, પોટાશિયમ બાયક્રોમેટ ૬૫ ભાગ,
કાચની ભૂકી ૧૦૦ ભાગ, ગ્રીસમ વાવડર
૫ ભાગ, રાજન ૩૦ ભાગ, એન્ડીમની
ટ્રિસાક્સાઇડ ૫ ભાગ, ગેંધક ૧૪૦ ભાગ,
સરેસ ૨૦૦ ભાગ

રસાયણો ધુંદનાર યંત્ર.

મિશ્રણ જનાવવા
માટે સૌથી પહેલા
-સાયણો પારીકા-
રવા અને મેળવવા,
ધુટવાના સ્થાનો
મેળવવા જોઈએ
તાના પાયા પર
દામ કંતા હોય
ત્યાં તે ખાંડણી-
ગળ રસાયણો
ખંડાય છે, પાણી
હોટા પાયા પર
દામ ચતુર હોય
પા એ માટેના
ખામત્તા યંત્રમાં તે

રસાયણો ધુંદનાર યંત્ર

રસાયણો ધુંદનાર યંત્ર પડાય છે એક
એવું યંત્ર અને ચિત્રમાં બતાવ્યું છે.

સાયણો મેળવવા માટે યંત્ર હોય તે
હીક. કાગળ કે દિવાસળીની ઉત્તમ જગાવટ
માટે રસાયણો જધા એક સરખી રીતે મિશ્ર
કરવા અત્યંત ઘરો છે ત્યાં લગી તે ખૂબ
મેળવવા નાંદ ત્યાં લગી લેવર મેળવણી પરી-
અમરકર્તા અને નાંદ, આ દેખીતું છે. એટલે
એ માટે ત્યાં યંત્રો ઉપયોગ દ્વે લગભગ
અનિવાર્ય જાતે થાય છે. યંત્રો એ માટેના

યંત્રો એક કરતાં વધુ પ્રકારનાં હોય છે આ
સાથેમાના ચિત્રોમાં આપ્યા છે યંત્રો જેમને સહારો
દુકમાં ૬ જો મેળવવા પડી મિશ્રણ
જનાવવાની ખરી કિંવા આરંભાય છે. એમાં
૫૨ ગણવાનું એ છે કે રસાયણોમાંથી
પ્રથમ મરેસ અને મુદ્ર:-યા મહિમાથી જે
એક-હોય-નેને પાણીમાં ભીંજવી. એમનાથી
લેવ.વ છે. પછી પોટાસિયમ ક્ષોરેટ સિવાના
બાકીના જધા રસાયણો પારી. બહુમ રસાય
છે અને ત્યાર પછી પોટાસિયમ ક્ષોરેટ
વાકાના સાથેન વડે પારી, તેની ભૂકી મરે-

અના પ્રવાહીમાં મેળવાય છે. તે બરાબર મળ્યા પછી આકીના ગંધા રસાયણોની મેળવો રૂબરૂથી ભૂકી તેમાં ઉમેરાય છે અને તેને મૂળ મિશ્ર કર્યા પછી ઉપયોગમાં લેવાય છે.

કહેવાની જુરેત નથી કે, આ મિશ્રણ બનાવવાની રીતો પણ અનેક પ્રકારની છે. નં વિશે જમ. રે. ડી. ડી. લુમાં ઉતરવા કચ્છનારે નાં વિગત પડના પુસ્તકો જોઈ લેવા.

૬-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૦૦ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૪૦૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૧૨૫ ભાગ, રેડ લેડ ૧૫ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૧૫ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૦૦ ભાગ, નિષ્ક્રમ પાવડર ૫ ભાગ, રાજન ૩૦ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૫ ભાગ, ગંધક ૨૪૦ ભાગ, સરેસ ૨૦૦ ભાગ.

૭-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૦૦ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૪૦૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૧૨૫ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૨૦ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૧૫ ભાગ, ઝીંક ઓક્સાઇડ ૩ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૦૦ ભાગ, રાજન ૪૦ ભાગ, ગંધક ૧૪૦ ભાગ, સરેસ ૨૦૦ ભાગ.

૮-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૦૦ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧૩૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૨૫ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૧૫ ભાગ, ઝીંક ઓક્સાઇડ ૫ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૦૦ ભાગ, નિષ્ક્રમ પાવડર ૩ ભાગ, રાજન ૫૦ ભાગ, ગંધક ૧૪૦ ભાગ, સરેસ ૨૦૦ ભાગ.

૯-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૭૦૦ ભાગ, સિયાઈ ૩૦ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૧૫ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૦૦ ભાગ, નિષ્ક્રમ પાવડર ૫ ભાગ, રાજન ૩૦ ભાગ, ગંધક ૧૫૦ ભાગ, સરેસ ૨૦૦ ભાગ.

૬-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૪૦ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧૫૦ ભાગ, રેડ લેડ ૧૫ ભાગ, સિયાઈ ૩૦ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૨૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૩૦ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૫૦ ભાગ, *Infusorial Earth* (માટી) ૧૫ ભાગ, રાજન ૨૫ ભાગ, ગંધક ૧૦ ભાગ, સરેસ ૧૮૦ ભાગ.

૭-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૪૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૮૦ ભાગ, સિયાઈ ૧૫ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૨૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૧૨૦ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૫૦ ભાગ, *Infusorial Earth* ૧૫ ભાગ, રાજન ૨૫ ભાગ, ગંધક ૧૦ ભાગ, સરેસ ૧૪૦ ભાગ.

૮-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૪૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ મેન્ગેનિઝ ૬૦ ભાગ, સિયાઈ ૧૫ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૨૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૧૨૦ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૫૦ ભાગ, *Infusorial Earth* ૩૦ ભાગ, રાજન ૨૫ ભાગ, ગંધક ૧૦ ભાગ, સરેસ ૧૧૦ ભાગ.

૯-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૦૦ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૪૦૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૨૫ ભાગ, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૧૫ ભાગ, કાચની ભૂકી ૧૦૦ ભાગ, નિષ્ક્રમ પાવડર ૩ ભાગ, રાજન ૪૦ ભાગ, ગંધક ૧૪૦ ભાગ, સરેસ ૨૦૦ ભાગ.

૧૦-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૨૮ રતન, ગંધક ૨૬ રતન, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧ રતન, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૬ રતન, અગ્નિર માટી ૬ રતન, કેપ્ટ મોર્ટન ૬ રતન, રાજન ૧ રતન, ઝીંક ૬ રતન, પોટાસિયમ આઈકોમેટ ૧ રતન, કાચની ભૂકી ૫ રતન, *Infusorial Earth* ૬ રતન, પ્લાસ્ટર ઓફ પેરિસ ૬

“કચ્છ” : આંક ૭૯ મો

રત્ન, અર્પીની મેશ ૩ રત્ન, રાજન ૩ રત્ન,
અરેસ ૫ રત્ન.

૧૧-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૩૦ રત્ન,
ગંધક ૨૩ રત્ન, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૭૩
રત્ન, અગ્નિ માટી ૧ રત્ન, વ્હાઇટ ઝીંક
૩ રત્ન, પોટાસિયમ બાઇક્રોમેટ ૧ રત્ન,
કાચની ભૂકી ૫ રત્ન, *Infusorial*
Earth ૧ રત્ન, પ્લાસ્ટ ઓફ પેરિસ ૩
રત્ન, બત્તીની મેશ ૩ રત્ન, સરેસ ૫ રત્ન.

૧૨-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૩૬ રત્ન, ગંધક
૩ રત્ન, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૪ રત્ન,
અગ્નિ માટી ૨ રત્ન, કેપ્ટ મોર્ટમ ૧૩
રત્ન, વ્હાઇટ ઝીંક ૩ રત્ન, પોટાસિયમ
બાઇક્રોમેટ ૧ રત્ન, કાચની ભૂકી ૭ રત્ન,
Infusorial Earth ૩ રત્ન, બત્તીની
મેશ ૨ રત્ન, રાજન ૩ રત્ન, સરેસ ૫ રત્ન.

૧૩-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૩૦ રત્ન, ગંધક
૨ રત્ન, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૨ રત્ન,
પોટાસિયમ બાઇક્રોમેટ ૭૩ ઓસ અગ્નિ
માટી ૨ રત્ન, કાચની ભૂકી ૪ રત્ન,
બત્તીની મેશ ૨ રત્ન, સરેસ ૩૬ રત્ન.

૧૪-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૩૮ રત્ન, ગંધક
૩ રત્ન, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૫૩ રત્ન,
અગ્નિ માટી ૩ રત્ન, કેપ્ટ મોર્ટમ ૨
રત્ન, પોટાસિયમ બાઇક્રોમેટ ૩ રત્ન, કાચની
ભૂકી ૬ રત્ન, *Infusorial Earth* ૧
રત્ન, બત્તીની મેશ ૨ રત્ન, રાજન ૧૩
રત્ન, સરેસ ૬ રત્ન.

૧૫-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૩૪ રત્ન, ગંધક
૩૩ રત્ન, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૪ રત્ન,
અગ્નિ માટી ૧૩ રત્ન, કેપ્ટ મોર્ટમ ૨
રત્ન, વ્હાઇટ ઝીંક ૧ રત્ન, પોટાસિયમ
બાઇક્રોમેટ ૧૨ ઓસ, કાચની ભૂકી ૫૩
રત્ન, બત્તીની મેશ ૧૩ રત્ન, સરેસ ૫૩ રત્ન.

૧૬-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૪૬. ૭૬ ભાગ,
ગંધક ૭૪૧ ભાગ, મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ

૧૩.૦૭ ભાગ, બેક ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન
૪.૦૯ ભાગ, પોટાસિયમ બાઇક્રોમેટ ૫૫૬
ભાગ, કાચની ભૂકી ૮.૭૭ ભાગ, સરેસ ૭.૮૨.

૧૭-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮ રત્ન, મેન્ગે-
નિઝ ડાયોક્સાઇડ ૨૩ રત્ન, રેડ લેડ ૪ ઓસ,
વિથાઈ ૯ ઓસ, પોટાસિયમ બાઇક્રોમેટ ૫
ઓસ, ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૬ ઓસ,
ગંધક ૮ ઓસ, કાચની ભૂકી ૧૩ રત્ન,
અગ્નિ માટી ૪ ઓસ, બત્તીની મેશ ૧
ઓસ, સરેસ ૨ રત્ન.

૧૮-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૮૩ રત્ન, મેન્ગે-
નિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧૩ રત્ન, રેડ લેડ ૩ ઓસ,
ઓફ મેન્ગેનિઝ ૬ ઓસ, રેડ લેડ ૩ ઓસ,
વિથાઈ ૯ ઓસ, પોટાસિયમ બાઇક્રોમેટ ૪
ઓસ, ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૯ ઓસ, ગંધક
૮ ઓસ, કાચની ભૂકી ૧૩ રત્ન, અગ્નિ માટી
ભૂકી ૪ ઓસ, સરેસ ૨ રત્ન.

૧૯-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૧૦ રત્ન,
મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧૩ રત્ન, રેડ લેડ ૩
ઓસ, વિથાઈ ૫ ઓસ, પોટાસિયમ બાઇ-
ક્રોમેટ ૪ ઓસ, ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૬
ઓસ, ગંધક ૧૦ ઓસ, કાચની ભૂકી ૧૩
રત્ન, અગ્નિ માટી ભૂકી ૪ ઓસ, સરેસ ૨૬
રત્ન.

૨૦-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૧૦ રત્ન,
મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧૩ રત્ન, રેડ લેડ ૩
ઓસ, વિથાઈ ૫ ઓસ, પોટાસિયમ બાઇ-
ક્રોમેટ ૪ ઓસ, ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૬
ઓસ, ગંધક ૧૦ ઓસ, કાચની ભૂકી ૧૩
રત્ન, સરેસ ૨૬ રત્ન.

૨૧-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૯ રત્ન,
મેન્ગેનિઝ ડાયોક્સાઇડ ૧૩ રત્ન, રેડ લેડ ૪
ઓસ, વિથાઈ ૯ ઓસ, પોટાસિયમ બાઇ-
ક્રોમેટ ૪ ઓસ, ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૬
ઓસ, ગંધક ૧૦ ઓસ, કાચની ભૂકી ૧૩
રત્ન, અગ્નિ માટી ભૂકી ૪ ઓસ, બત્તીની
મેશ ૧ ઓસ, સરેસ ૨૬ રત્ન.

૨૨-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૭ રતલ, મેગ્ને-
શિયમ ઓક્સાઇડ ૧ રતલ, રેડ લેડ ૩ ઔંસ,
લિથાઈન ૫ ઔંસ, પોટાસિયમ ગાઈડ્રોમેટ
૩ ઔંસ, આયર્ન ઓક્સાઇડ ૬ ઔંસ મધક
૮ ઔંસ, કાચની ભુટ્ટી ૧૦ ઔંસ, અખરકની
ભુટ્ટી ૩ ઔંસ, બત્તીની મેગ ૩ ઔંસ, સરેસ
૨૩ રતલ.

૨૩-પોટાસિયમ ક્લોરેટ ૯ રતલ, રેડ
ઓક્સાઇડ ઓફ મેગ્નેશિયમ ૧૩ રતલ, રેડ
લેડ ૪ ઔંસ, લિથાઈન ૯ ઔંસ, પોટાસિ-
યમ ગાઈડ્રોમેટ ૪ ઔંસ, આયર્ન ઓક્સાઇડ
૧ રતલ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૪
ઔંસ, મધક ૮ ઔંસ. કાચની ભુટ્ટી ૧૫૬
રતલ, ગ્રીસમ ૫ ઔંસ, અખરકની ભુટ્ટી
૪ ઔંસ, સરેસ ૨૬૬ રતલ.

આ થયા દિવાસળીના મિશ્રણના ગુરુખાઓ.
આટલા બધા ગુરુખાઓ છતાં દહુ એનો
અંત આવ્યો નથી અને એટલી જલદી
આવેલા શક્ય પણ નથીજ. અત્રે આવેલા ૨૩
ગુરુખાઓ છતાં જલદી કારખાનાઓમાં વપરાતા
મિશ્રણના ખરા ગુરુખાઓ છે, એમાંના અમુક
દરદરેશ વપરાય છે, અમુક મનસગની
અનુકૂળતા પ્રમાણે.

દરે બાકસ પર લગાડવાના મિશ્રણના થોડાક
ગુરુખા એમણે :—

૧-રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન ૮ ઔંસ.
એન્ટીમની ટ્રિસફાઈડ ૧૫૬ રતલ, ફોસ્ફરસ
૨૬૬ રતલ, સરેસ ૧૨ ઔંસ, પાણી ૬ રતલ.

પ્રથમ પાણીમાં સરેસ ભીજવી, ૨૪ થા
૪૮ કલાક પછી વોટર બાથ વડે એગનારી
લે. એ દરમિયાન, ફોસ્ફરસ સિંચાના ખાકીના
બધા રસાયણો વાટી, મિશ્ર કરી, પછી તેને
પેતા પ્રવાહી સરેસમાં મેળવી દો છેવટે
ફોસ્ફરસ મેળવી ખૂબ દલાવતા રહો.

૨-રેડ ફોસ્ફરસ ૩૦૦ ભાગ, એન્ટીમની
ટ્રિસફાઈડ ૧૮૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ
આયર્ન ૧૦ ભાગ, સરેસ ૧૦૦ ભાગ.

૩-રેડ ફોસ્ફરસ ૩૬૦ ભાગ, એન્ટીમની
ટ્રિસફાઈડ ૨૬૦ ભાગ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ
આયર્ન ૧૫ ભાગ, સરેસ ૨૦ ભાગ.

કા થો.

કાથો બનાવવાનો હુનર ઝમાનાઓ થયા
મામડાઓમાં ચાલ્યો આવે છે. તેનું મૂળ
ઉત્પત્તિસ્થાન કયું હતું તે ચોક્કસ જાણમાં
આવ્યું નથી છતાં લાગે છે તેમ, સંયુક્ત
પ્રાંતના જંગલોમાંથી તેનો આરંભ થયો હતો.
અમે તેમ હોય, આજેય તે એ પ્રાંતનો ખાસ
ઉદ્યોગ છે.

કાથો બનાવવાની રીત એ છે કે, પ્રથમ
તો કાથો ઉકાળવા માટે માટીના લાંબા ચુલા
બનાવે છે. એ ચુલાનો આધાર ૫ જેવો
હોય છે. તેની બનાવટ એ પ્રમાણે થાય છે
કે ચુલાની ઉપરની ટેબિ તથા જેઉ તરફ
અધધનચ્ચે માટલા ગોઠવવાના કાણા રખાય
છે. એવા ચુલા એક સરખા ૧૦-૧૧ ગાટલા
રાખી સકાય તેટલા લાંબા હોય છે અને ઉપર
કદયા પ્રમાણે માટલાની ત્રણ લાઈનો હોવાથી
તે પર ૩૦થી૩૩ જેટલા માટલા રાખી સકાય
છે. એ ચુલાના માટલા પછી સામાન્ય વપ-
રાસમાં આવે છે તેવા પાણીના માટલા જેવા
હોતા નથી. તે પહોળા મોઢાના હોય છે અને
ખાસ પ્રકારની સંયુક્ત પ્રાંતની માટીમાંથી
બનાવાય છે. કારણ કે સામાન્ય માટલા
કાથો ઉકાળવાથી ઘણી જલદી ટૂરી કે ફાટી
જાય છે, જ્યારે આ ખાસ માટલા ખૂબ લાંબો
વકત કામ આપે છે.

ચુલા અને માટલા મેળવી કીધા પછી
એર (*Acacia Catechu*)ના ત્રણ પુટથી
ઓછા નહિ એવા થડના ઝાળાકારવાળા
ખાકો પસંદ કરી તેમને કાપી, થડના બધા
કટકા એકઠા કરી, કાથો પકાવવાની જગ્યાએ
લઈ જાય છે. ત્યાં લઈ જઈ, માંડની ઉપરની
છાલ ઉમેરી લેવાય છે અને પછી થડના
ગરમાંથી એ ઈંચ લાંબા, બે ઈંચ પહોળા
પણ અર્ધો ઈંચ જણા એવા કટકા કરી લે
(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૭૮ પર)

બનાવટી રેશમ

[બનાવટી રેશમ-જેને ઘણી વેળા ફળનું રેશમ કહે છે-બનાવવાનું એક કારખાનું હિન્દમાં હજી હમણાજ ઉદ્ભવવાની વાત વાંચકોને યાદ હશે આ લેખમાં તેની બનાવટ અને ઇતિહાસની ઝાંખી કરાવાઈ છે.]

અનાદિ કાળથી રેશમ અને જનાવરના વાળનો ઉપયોગ વસ્ત્ર બનાવવામાં થતો આવ્યો છે અને તે પહેરવા, ઓઢવા તેમજ બીજાનાના ઉપયોગમાં લેવાય છે સુતરાઉ કાપડ કપાસના રૂમાંથી બને છે, જીનનું કાપડ ઘેટાં, બકરાં અને જીંટનાં રૂવાડીનું બને છે અને રેશમી કાપડ જડાઓથી બને છે અને તે સુતરાઉ અને જીનના કાપડ કરતાં ધણુંજ મોઢું મજે છે. પણ આપણે જે યુગમાં રહીએ છીએ તે આજના વિજ્ઞાનના યુગે આપણને બનાવટી રેશમની નવી શોધ આપી છે. કૃત્યર મોતીએ જેવી રીતે અસલ મોતીનું સ્થાન ઝડપી લીધું છે તેવીજ રીતે બનાવટી રેશમની શોધે અસલ રેશમનું સ્થાન હાથ ધર્યું છે.

આસરે એક સૈકા પહેલાં ઇંગ્લેન્ડના એન્જિનિયર સર જોસેફ સ્વેન જવારે રીજાળીના દીવા માટે બારીક ધાગાની શોધ સાર અખતર કરતો હતો ત્યારે તેણે નાઇટ્રોસેલ્યુલોઝને બારીક નળીઓમાં પ્રવેશ કરાવીને ઉંચા પ્રકારનાં કુમાસદાર ચળકાટ આપતો બારીક ધાગો શોધી કાઢ્યો હતો. આ ધાગો તેજ બનાવટી રેશમ-રેવાન.

ત્રણ મે વર્ષ પહેલાં ડૉ. રોબર્ટ હુક નામના અગ્રિય વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીએ લલિત્ય લાખ્યું હતું કે થોડાક વર્ષોમાં ગ્રીકલુ અને ચગલતા રસાયણિક મિશ્રણમાંથી અશ્વર્થી રેશમના ધાગાને ટકકર મારે એવા ધાગો પણ બનાવવાના પ્રયોગમાં લઈ શકાયો આસરે બસો વર્ષ પછી સ્વેને ડૉ. રોબર્ટ હુકની આગાહી ખરી પાડી અને ઇંગ્લેન્ડમાં એક મહાન ઉદ્યોગનેા પાયો નાખ્યો. ૧૮૮૩માં

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૭૭ ૫૨થી]

છે એ કટકાઓમાં ઉપરની છાલ ઉમેરવી ન જોઈએ. કાથો બનાવવા માટે તે ઉપયોગી નથી ઝાડના કટકા થઈ રહેનાં પેલા માટલા ઓમાં પોણા લાગ લગી પાણી ભરી, પછી તેમાં એટલા ઘેરના કટકા નાખે છે કે માટલાના કાંઠાથી અંદરનું મિશ્રણ ફક્ત એકજ ધંચ જેટલું છેડું રહે. એ પ્રમાણે બધા માટલાઓમાં પાણી અને કટકા ભરી, બધાને એક સામટા સુકે ચઢાવી, બગતણ નાખી અગ્નિ પેટાવે છે. આંચ એટલી રખાય છે કે પાંખી ધીમે ધીમે ઉકળતું રહે. લગભગ ત્રણ કલાક પછી તેને ઉતારી, બીજા વાસણમાં ગાળી લઈ, પેલા જૂના કટકા ફેંકી દઈ, ફરી વાર નવા ઘેરના કટકા નાખી, સુકે ચઢાવે છે. એમ ત્યાં લગી ફરી ફરી વાર કરાય છે જ્યાં લગી તે ધવાહી ગોળ જેવો

થઈ શકે ત્યાં એમ થતાં, લગભગ ૭૦ કલાક લાગે છે-એટલે કે, દર ત્રણ અથવા કલાકે વાસણને સુકેથી ઉતારી, મિશ્રણ ગાળી, જૂના કટકા ફેંકી દઈ નવા કટકા ઉમેરવાની ક્રિયાઓ ૨૨-૨૩ વાર થાય છે જનારે તે ધંધુ જળ ત્યારે વાસણમાંથી કાઢી લઈ, લાકડાની ટ્રેમાં ભરી, ઝુપડાની છાવા નીચે ફરવા મૂકે છે ઠરવા આવે કે રેતીના થર પર કંતાન પાયરી તેની ઉપર તે ઠરેતો કાથો મૂકે. તેને કાંણુ થવા દે છે. કાંણુ થાય પછી કાંપી વેગે છે.

આખી ક્રિયા અત્યંત મિદનત ભરી છે. દરેક કારીગર એક એક સુકા પાછળ દેખરેખ રાખે છે-એટલે કે, ૩૦-૩૩ માટલા પાછળ એક કારીગર રોકાય છે. એક સરખી ગરમી અને બગતણ અને કાથાની ઉકાળવાની ક્રિયા પાછળ સતત ધ્યાન આપવું જરૂરી છે.

સ્થાને તેની શોધનું પેટન્ટ લીધું અને ૧૮૮૫ માં નવી શોધના પ્રદર્શનમાં પોતાના ઘરની સ્ત્રીઓએ બનાવેલી રેશમની વણેલી શેઝરંજીઓ અને બીજી વસ્તુઓના નમૂના રજુ કર્યા, જે આજે પણ સાઉથ કેન્સીસનના સંપ્રદસ્થાનમાં જોઈ સકાય છે. અલબત્ત, એના એક વર્ષ પહેલાં કાઉન્ટ હીલાયર દે ચાર-કોનેટ નામના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીએ પણ આવું જ એક પેટન્ટ લીધું હતું અને તેણે બનાવેલી રેશમનો માલ બનાવવા માટે ક્રાન્સ, સ્પ્રિંગર્સ-લેન્ડ, બ્રેસ્ટુઅમ અને ઇંગ્લેન્ડમાં કારખાના પણ ખોલ્યા હતા.

સેક્યુરોજ સેક્યુશનમાંથી જનતા વિસકોઝ નામથી ઓળખાતો નાઝુક અને સુંદર બારીક ધાગો કાંતવાની નવી દિક્ષમત સી. એફ. કોસ અને ઇ. જે. બીવન નામના બે અગ્રેજ કારીગરોએ ૧૮૮૨ માં શોધી કાઢી. પછી સ્થાનનો સ્ટર્ન નામનો સાથી સી. એફ. કોસ અને ઇ. જે. બીવન સાથે જોડાયો અને થોડા દિવસમાં સ્ટર્ન સાથે કામ કરતા ટોપહેમ નામના કારીગરે રેયન નામના પદાર્થમાંથી બનાવેલી રેશમ -કાંતવાની દિક્ષમત શોધી કાઢી. હવે બનાવેલી રેશમના માલને જગદમાં ચાલુ કરવાનીજ ખોરી. હતી, પરંતુ જગદ માલ તરીકે તેનો ઉદાય થતા પહેલાં ધણા વર્ષ પીતી ગયા.

કોટેલિની જાણીતી કંપનીના બે આગે-વાન સભ્યો મી. એચ. જી. ટેટલી અને મી. ડી. પી. સેટલામને બનાવેલી રેશમના નવા ઉદ્યોગમાં ધજોળ કસ જણાયો, પરંતુ ૧૮૮૨ માં કંપનીના હિરેક્ટરોએ નવા ઉદ્યોગમાં નાંદાં જપ્તાવવાનો ફરાવ પસાર કર્યો. ત્યાર પછી આશરે બાર વર્ષો એજ કંપનીએ ૧૯૦૪ માં કોસ અને બીવન પાસેથી વિસકોઝ પેટન્ટના લોકા ખરીદી લીધા અને તેમણે બનાવેલી રેશમી કાપડ બનાવવાનું એક કારખાનું મેન્ચેસ્ટરમાં ખોલ્યું.

આ કારખાનામાં રેશમી ધાગો કાંતાવા પછી તેની સાડીની કીનારો અને જુદા જુદા મુશ્કેલો માલ તૈયાર કરવામાં આવ્યો. ૧૯૧૭ માં હેલીફેક્સ ખાતે બનાવેલી રેશમનો ઘર મથુ માલ બનાવવા માટે એક કારખાનું ખોલવામાં આવ્યું. કારખાનાઓમાં ઉંચો કુમારદાર અને સુંદર માલ તૈયાર થવા માંડ્યો, પરંતુ જનતા અને વેપારીઓની નવા માલ પ્રત્યેની ઉદાસીન વૃત્તિને લીધે કારખાનાઓના સંચાલકોને શરૂઆતના વર્ષોમાં પ્રચુન્ન નિઃસ્વાલ થવું પડ્યું. હોઝિયરીના દરેક વેપારીને ત્યાં નવા માલના જુદા જુદા નમૂનાઓ મફત મોકલવામાં આવ્યા, પરંતુ કામ પણ વેપારી એ નમૂનાઓને હાથમાં ઝાલવા પણ તૈયાર થતો નહોતો! કોટાઈની કંપનીએ વિપરાંત સંજોગોમાં અનેક મુસીબતો અને જોખમદારીઓ વહેારી લઈને ધંધાનું સુકાન સંભાળી રાખ્યું.

અને આજે ? આજે એ કંપનીના એકપીસ કારખાના ક્ષિતિગાંદર વર્ષો પૃથ્વીની આસપાસ ઉત્તર મુખથી દક્ષીણ મુખ સુધી ૧૮૦,૦૦૦ વખત પીટામ રહે એટલું રેયન કાંતે છે અને ૨૫૦૦૦ કામદારોને રોજી આપે છે. એ ઉપરાંત કારખાનાઓને માવો, રસા-યણો, મશિનરી, કાલસો, ઇંટો, સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને વાહન પુરા પાડતી બીજી કંપનીઓમાં ૧૫૦૦૦ જેટલા કામદારોનું પેપાણ ચાલે છે. મયે વર્ષે ક્ષિતિમાં ૧૧,૧૦,૦૦,૦૦૦ સ્તલ બનાવેલી રેશમનો માલ તૈયાર થયો હતો. આજુ વર્ષમાં એકંદર માલની ઉત્પન્ન ૧૪,૦૦,૦૦,૦૦૦ સ્તલ કરતાં પણ વધારે હોવાનું મનાય છે. ૧૯૩૫માં ક્ષિતિના બનાવેલી રેશમી માલની કીંમત આશરે ૩,૦૦,૦૦,૦૦૦ પાઉન્ડ જેટલી હતી. દુકામાં જે દેશમાં બનાવેલી માલને શરૂઆતમાં કે ઇ હાથ લગાડતું નહોતું તે દેશમાં આજે ૧,૦૦,૦૦૦ હુમો

એજ માત્ર માટે ધમધાકાર કામ કરી રહી છે. બ્રિટિશ માનનું અતુકરણ કરીને જાપાન અને બીજા દેશોએ કેળ અને બીજા જાડામાંથી જનાવટી રેશમનો માત્ર તૈયાર કરી પરદેશોમાં નિકાસ કરવા માંડ્યો છે. કેળના થડ, લાકડાના માવા અને બીજા અનેક પ્રકાર વનસ્પતિ પદાર્થોમાંથીય આજે જનાવટી રેશમ અને છે. સાચેજ આ એ માત્ર છે કે જે મફત આપવા છતાં તેની ઉપર નજર નાખવાને પણ રાજઆતમાં કાંઈ તૈયાર નહોતું. આજે તો જનાવટી રેશમનો માત્ર દુનિયાના દરેક દેશમાં મહેંગી ગયો છે. તેના પહેરવાના કપડાં, પગનાં મોજા, અડધેર, ચાદરો, પડદા ઇત્યાદિ અને છે એટલું જ નહીં પરંતુ મોટર ટાવર, ગેસના હોવાના મેન્ટલો, હેન્ડગેજો, હાથનાં મોજા, લેમ્પના શેડો, વરસાદ વખતે પહેરવાના કાંટ, મેડીકલ ફેસી'સ અને બીજા અનેક વસ્તુઓ જનાવટામાં તેનો ખોળો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે

જનાવટી રેશમ જનાવટાની રીત

અનેક જગતોમાં ઉગતા રેસાવાળા જાડા કુટી નાખ્યા પછી રસાયણો મેળવીને તૈયાર કરેલા પ્રવાહી મિશ્રણમાંથી મોટે ભાગે વિસકોઝ ધાગો બને છે અને ખરેખર વિજ્ઞાનની આ અજબ કરામત છે ખાસ તૈયાર કરેલું મિશ્રણ અથવા સેસ્યુલોઝને વરાળથી નખાવેલા ગોળા સિમિન્ડરો પર રેડીને શાહીચુસ કાગળ જેવા જાડા સુકા ચર જનાવટામાં આવે છે અને કાર્ડીક સોડાથી તેમની અંદરના ગિનઝુરેરી તળાં બહાર કાઢી નાખવામાં આવે છે. પછી શુષ્ક થયેલા થરોને પાવડર કરવાના મશિનમાં દળીને ખારીક ચુરો જનાવટામાં આવે છે અને તે પછી તેને કાર્બન ગ્રાફાઈટમાંથી સાફ કરવામાં આવે છે. આમ કરવાથી તે સફેદ ચુરો પાણીમાં ઓગળી જાય એવા પીળા રંગના સેસ્યુલોઝમાં ફેરવાઈ જાય છે અને તેમાંથી મધ જેવું વિસ્કોઝ સેસ્યુલેશન તૈયાર થાય છે.

આ સેસ્યુલેશનને ખાસ જનાવટી માશીનમાં અને ચાદરોમાંથી વિધિપૂર્વક નાખવામાં આવે છે, કારણ કે તેને એકે દૈનિક ૫૦૨ મોખા ભાગ જેટલી ખારીક નળીઓમાં ધબકે પસાર થવાનું હોય છે. ખારીક નળીઓમાં મિશ્રણ રેડનાં પહેલાં તેમની અંદરની દવા ખારી કરવામાં આવે છે કારણ કે અંદર જો દવા અથવા ગેસ રહેવા દેવામાં આવે તો તે રસ વહેતો અટકાવી દે છે કેટલીક વખત તો એક નાનો પરપોટો પણ મિશ્રણના પ્રવાહને બિનિટો સુધી રૂંધી દે છે.

નળીઓમાં ધબકે બહાર નીકળેલા ધાગો કાંતવા માટે લાપક બને છે. એટલે તેને નરમ સફરીક એસિડમાં ગોળવામાં આવે છે, જ્યાં તે રેશમના કીડાંએ કાંટેના તંતુ જેવું રૂપ ધારણ કરે છે. આવી રીતે એક રેશમ કાંતવાના ઓરડામાં સવા કલાકમાં પૂરવીને વીંટાઈ રહે એટલે હાંમે જનાવટી રેશમનો ધાગો તૈયાર થાય છે. પછી આ ધાગાને કાચના ચકકરો પર લઈ જઈને જોડવામાં આવે છે અને કાંચની નળીઓ વાટે નીચે ઉતારી ધુમરી ખાતી પેટીઓ ઉપર લપેટવામાં આવે છે અને તે પછી તેને શીર-ફાગો પર ચોંટવામાં આવે છે. હવે માત્ર રસાયણિક પ્રયોગોથી નિખારવાનું કામ જ બાકી રહે છે. ધાગાનો મુળ રંગ સફેદ હોય છે એટલે તેની ઉપર જોવા જોઈએ જોવા રંગો ચડાવી સકાય છે.

એસ. કે. ભટ્ટ (મુંબઈ સમાચાર)

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રમોડો, તદન સારી લાખ-તંમાં, કિશ્કાપત ભાવે.

પૂજાવો:

કમર આંકિસ, સુરત.

નમક અર્થાંત મીઠું

૧

નમકનો ઉપયોગ ક્યારથી શરૂ થયો એ કહેવું શક્ય નથી. તેની શોધ ક્યાં થઈ, તે પણ નક્કી કરી સકાય એમ નથી આજથી ૨૨૫૦ વર્ષ પહેલાં—એટલે મૈસૂન દરમ્યાં, ક્રિસ્ટિયના “અર્થશાસ્ત્ર” માં લખ્યું છે તેમ, નમક બનતું હતું, તેનો મુજરા સરકાર પાસેજ રહેતો હતો અને એના અધિકારીને “લવણધ્વજ” કહેતા હતા. આજે નમક દુ-પાના લગભગ દરેક દેશમાં બને છે. હિન્દમાં મુંબઈ અને મદ્રાસ પ્રાંતો એ સ્ત્રેષ્ઠમાં મોખરે છે. ફ્રાંસ, પોર્ટુગલ, ઈટાલી, ચીન, ફેલીપીનીઆ, સિટન, જર્મની એકન અને બીજા અનેક દેશો તે પકવે છે—કેટલાકે માત્ર પોતાના ખપ પૂરતો. કેટલાકે બહારના દેશોમાં મોકલી સકાય એટલા મોટા પ્રમાણમાં.

“કેટલી બધી ગરમી ગરમી!” અને “તે શપ્તમાં મીઠુંજ નથી!” એમ આપણે કહીએ છીએ ત્યારે કદાચ આપણને તેના ખરા ભાવનો સહજે ભાસ નથી હોતો. નમક પકાવવા માટે ગરમી, તેજ અને વધુ તેજ ગરમી જરૂરી છે. વર્ષાના છાંટા તો કારે રદવા, સહજે બીતી દવા પણ નમકની બનાવટમાં હાતીકર્તા છે એનેજ કારણે જંગાગમાં નમક બની સકતું નથી. કારણ કે ત્યાં એક તો દવા બીતી રહે છે અને વળી જંગાગના ઉપસાગરમાં દરદમેસ ગંગા અને લાલપુત્રા નદીમાંથી નવું પાણી આવતું રહે છે પરિણામે ત્યાંની બધી અપત્ર યા હિન્દના બીજા ભાગમાં બનતું નમક પૂરી પાડે છે યા પરદેશથી આવત યતું મીઠું.

નમક દૈનિક ઉપયોગની ચીજ છે. તે પિતા કોષ ચત્તારી ન લઈ સકે. ખાધ પદાર્થોમાં તેનો થતો વપરાસ, તથા ખાતર અને દવા

તરીકે થતો તેનો ગ્રહોગ ઉપયોગ તેના વેપારની વિશાળતાનો કંઈક ખ્યાલ આપી સકશે. આજેય મુંબઈ પ્રાંતમાં દર વર્ષે ચાર લાખ ટનથી વધુ નમક બને છે, જ્યારે મદ્રાસ પ્રાંતમાં પાંચ લાખ ટનથી વધારેના આંકડા સાથે પહેલો નંબર લે છે.

૨

નમક બનાવવાની રીત ખોળે બુની છે. દર્યાના કિનારે, જ્યાં પાસે ખાડી યા લશિર હોય ત્યાં ગમીતનો એક સારો કટકો પસંદ કરી, માટીના પાળીયા દાળી તેના સમયોરસ યા લંબ ચોરસ અગર બનાવે છે. એવા અગરની બીંડા એક બીજાથી સહજ એટલી વતી હોય છે. સાથી બીંડા અગર તે હોય છે જે દર્યાના પાણીના કિનારા પાસે હોય. પછી દર્યામાંથી પંખના સાધન વડે તે બીંડા અગરમાં પાણી ભરી દેવાય છે. એ પાણી સુરજના તાપથી ધીમે ધીમે સુકાવા માંડે છે તે થોડું સુકાય કે પહેલા અગરમાંથી બીજા અગરમાં—જે પહેલા અગર કરતાં એછો બીંડો હોય છે—લઈ જવાય છે અને પહેલા અગરમાં ફરી વાર દર્યાનું પાણી ભરી દેવાય છે બીજા અગરમાંનું પાણી હજી વધુ ઘટી જતાં તેને ત્રીજા અગરમાં અને પહેલા અગરમાંનું પાણી બીજા અગરમાં લઈ જઈ, ખાડી પડેલા પહેલા અગરમાં ફરી વાર દર્યાનું પાણી ભરાય છે. એમ ક્રમવાર અગરમાંનું પાણી આગવતા અગરમાં લઈ જવાની વિધિ ત્યાં લગી ચલાવાય છે જ્યાં લગી સાથી આગવતા અગરમાંનું પાણી તદ્દન સૂકું થઈ, નમકના ગાંઠા ન બની જાય. હવે એ ગાંઠાઓને લાકડાના પાવડા જેવા સાધન વડે અગરમાંથી બીંડી, માટીના પાળીયા પર દગમેા કરાય

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૮૨ પર)

“ક્રમર” : આંક ૭૯ મો -

ચેર/ માસ માટે પમચીકાર કામ કરી રહી છે. સિવિલ માલનું અનુકરણ કરીને જાપાન અને બીજા દેશોએ જેવા અને બીજા પ્રકારનાં બનાવટી વેશમનો માસ નિવાર કરી પરદેશોમાં નિકાસ કરવા માંડ્યો છે. જેના પછી, સાકાના માવા અને બીજા અનેક પ્રકાર વનસ્પતિ પદાર્થોમાંથીય આજે બનાવટી વેશમ બને છે. આવીજ આ બે માસ છે કે જે મહત્ત્વ આપવા લગાં તેની ઉપર નજર નાખવાને પણ સરખાનમાં કામ નિવાર નહોતું. આજે તો બનાવટી વેશમનો માસ દુન્યાના દરેક દેશમાં પહોંચી ગયા છે. તેના પહેરવાના કપડાં, પગનાં શોષન અડંરોર, ગાદરો, પડદા મન્યાદિ બને છે જેમકે પુર્ણ નદી પરજુ મોટર ટાપર, ગેસના હીરાના જેન્ટ્રો, લેન્ડોનેરો, લાયના મોન્ટ, લેન્ડના મોટા, વરમાદ વખતે પહેરવાના ફાટ, મેટીક ફુમીંગ અને બીજા અનેક વસ્તુઓ બનાવવા તેનો જરૂરો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

બનાવટી વેશમ બનાવવાની રીત

અનેક જગ્યામાં ઉત્તર દેશોમાંના પ્રકાર કરી નાખ્યા પછી રચાયેલા મેશીને નિવાર દેશના પ્રવાસી મિશ્રણમાંથી માટે લાગે વિન કાઝ પાગો બને છે અને જરૂર વિજ્ઞાનની આ અજાણ કમીન છે ખાસ નિવાર ફેબ મિશ્રણ અથવા મેશુમેશને વરાળથી તપાવેલા ગોળ સિલિન્ડરો પર રેડીને શાદીચુર કાચના જેવા તત્ત્વ રસાયણ યથા બનાવવામાં આવે છે અને ફારસીક મોશથી તેમની અંદરના વિનક્રૂરી તત્ત્વો બહાર કાઢી નાખવામાં આવે છે. પછી કુપ્પ થયેલા થોડા પાવર કરવાના મશિનમાં ફળીને બારીક ચુરો બનાવવામાં આવે છે અને તે પછી તેને કાર્બન ગ્રાફાઇટમાંથી સાદ કરવામાં આવે છે. આમ કરવાથી તે સફેદ ચુરો પાછીમાં મોશથી જાવ એવા પાળા રંગના મેશુમેશમાં ફેરવાઈ જાય છે અને તેમાંથી મધ જેવું વિરકાજ મોશુચન તૈયાર થાય છે.

જેનું સામાન્ય રૂળ ખાવા પીવા ઉપરાંત ઘણીય રીતે ઉપયોગમાં લેવાય છે.

૧-તાવમાં ઘણી ઉલટી થતી હોય તો પાણીમાં ત્રિંશુ નાખી રહેજ ખાંડ નાખી પીવાડવામાં આવે તો ઉલટી મટે છે.

૨-માથામાં ખોડા થયો હોય તે પર વાળ ઘેરા પહેલાં માથામાં ત્રિંશુ ઘસે અને એક કે બે કલાક પછી માથું ધુવે તો ખોડા મટે.

૩-સાચુએ વાળ ઘેરાથી વાળ ઘણા ખરચડા થાય છે પણ માથું ઘોઘ રદવા પછી એક લોટામાં ત્રિંશુનો રસ નીચેલી તે પાણી વટી છેડે માથું ધુવે તો વાળ લોંસા અને નરમ બને છે.

૪-ત્રિંશુમાં જાંતુનાશક ગુણ છે તેથી એક પચાસ પાણીમાં ત્રિંશુ નીચેલી તે વડે અંધારનવાર કાગળા કરવામાં આવે તો તત્તીમાં મોડા કાગળો બચે છે અને દાંડ સ્વચ્છ બને છે.

૫-દાંત ધોળા પડી ગયા હોય તો કાસ સાતી છાંદીમાં કે પુખ્ત રોટાની ભૂખમાં થોડાક ત્રિંશુનો રસ ભેળવી દાંત પર ઘસવાથી પીળાશ નીકળી જઈ દાંત સફેદ અને સ્વચ્છ બને છે.

૬-શિયાળામાં હાથ પગની ચામડી ફાટી નેમાં ભેજ ભરાય છે જે ફેટલીક વાર સાચુ ઘસવાથી પણ નીકળતો નથી. તો તે વખતે આદ અગ્રયા દુધમાં બે અગ્રયા ત્રિંશુનો રસ ભેળવી હાથ, પગ પર ખુબ ઘોળીને ઘસવું. પછી સાચુના પાણીથી હાથ પગ ધોઈ નાખવા.

૭-સુરજના તાપથી ચામડી કાળી પડી ગઈ હોય તો ગિસસરાખન અને ત્રિંશુ કે દુધ અને ત્રિંશુ સરખે ભાગે લઈ ચોળવાથી કાળાશ નીકળી જાય છે. પહેલાં જો લાગ પર ઘોળવું હોય તે ભાગ ગરમ પાણી ને સાચુથી ઘેરો.

૮-મો પર ખીજ થયા હોય તો ત્રિંશુ ઘસવું અને રાંડ સ્વદારમાં એક ગલાસ કોકરવરચા પાણીમાં એક ત્રિંશુ નીચેલી નવણે કાંટે પીવું.

૯-નારઘઈ હોય તો ત્રિંશુ અને મુખડનું તેલ દિવસમાં ૩ વાર ઘસવું.

૧૦-કદ ને પિત્ત થયું હોય તો ત્રિંશુને આડું ગીરી તેમાં મીઠું, ડીકામારી અને મરી નાખી રહેજ દેવતા પર કિતું કરી સ્વદારના ચુપી જવું.

૧૧-સ્વદારનો નવણે કાંટે થોડાં ગરમ કે દંડ પાણીમાં ત્રિંશુ નીચેલી પીવાથી લોહી સ્વચ્છ કરે છે, પાચન દિવા મુધારે છે ને મળ તોડે છે.

૧૨-ત્રિંશુનો રસ પીવાથી ગમે તેવું અછલું મટે છે.

૧૩-ગરમ આદમાં ત્રિંશુની બે ગળ ગીરી નીચેલી પીવાથી સખ્તમાં સખ્ત માયાનો દુઃખાનો મટે છે.

૧૪-ત્રિંશુનો રસ પીવાથી ટાંઠકાડના જાંતુઓ નાશ પામે છે.

૧૫-ત્રિંશુનો રસ પીનાર ઉપર કાંઠેરા કે ખેંગનો હુમલો થતો નથી.

૧૬-ત્રિંશુના રસ પીવાથી પ્રમેદની બીમારીમાં પણ સારો ફાયદો થાય છે.

૧૭-દરરોજ સવારે ત્રિંશુનો રસ પીવાથી હાથ રાગ મટે છે.

૧૮-ત્રિંશુનો રસ ચોપડાથી મચ્છર, ઝંસ, માખી ચગવરદના ડંખ મારવાથી થતી વેદના મટે છે.

૧૯-ત્રિંશુનો રસ આંખમાં નાખવાથી ગા પાણીમાં નાખી તે પાણી વડે આંખ ધોવાથી આંખના દર્દો મટે છે.

૨૦-ત્રિંશુનો રસ પીવાથી વાદરકિત નેહ ધઈ, કમઝિયાત મટે છે.

૨૧-ત્રિંશુનો રસ પીવાથી ત્રોતીનો બગાડ, કમજો, દાદર અને બીજા ચામડીના દર્દો નાશ પામે છે.

તે ત્રિંશુ સફાઈ ગયા હોય તો મેને એક વાસણમાં ચૂર્ણ તેમાં કકડવું ગરમ પાણી ત્રિંશુ અને તેટલું વેડી દંડ પડે ત્યારે કાઢવા. આથી ત્રિંશુ તાજા જેવાં સ્વદાર બને છે.

લીલી મરી યા માવાનો ઉપદ્રવ

પરંપરા ધણી તુલો ઉપર નાના કદની લીલી, કાળી કે પીળા રંગની છપાતનો ઉપદ્રવ માલમ પડે છે, જેને સાધારણ રીતે 'લીલી મરી' કે 'માવા'ને નામે ઓળખવામાં આવે છે આ છપાતનું કદ એક ઈંચના દસમા ભાગ કરતાં વધારે મોટું હોતું નથી અને જ્યારે તેઓ ખાતા હોતી નથી તે વખતે છોડ ઉપર ચપજનાથી ચાતતી માલમ પડે છે. આમાંની કેટલીક છપાતોને પંખિયા ઝુટે છે, જે પારદર્શક હોય છે અને તેની મદદથી તેઓ એક છોડ પરથી બીજા છોડ પર ઉડીને જઈ શકે છે અને એવી રીતે તેમનો સર્વત્ર ફેલાવો થાય છે

આ છપાતના શરીરના પાછલા ભાગ ઉપર એ વિચિત્ર નાની નળીઓ નીકળી આવેલી માલમ પડે છે. આ નળીઓમાંથી મધ જેવો પદાર્થ બહાર પડે છે, જે કાઢી મકોડાઓને ધણી ભાવે છે અને તેથી કરીને ધણી વાર જે છોડો ઉપર આ માવાનો ઉપદ્રવ હોય છે તેના ઉપર ઘણા મોટા પ્રમાણમાં કાઢી મકોડાઓ પણ માલમ પડે છે. જ્યારે જે છોડાઓ ઉપર આ માવાની છપાતનાં વધુ ઉપદ્રવ હોય છે, તેવા છોડાઓનાં પાદો ઉપર પણ આ મધ જેવો પદાર્થ માલમ પડે છે અને આ છપાતના વધુ ઉપદ્રવથી તુલના પાડાંને નુકસાન થઈ, સુખાઈ જાય છે અને કાષ્ટક વખત ને આ છપાતની મોપ જેવા ઝીણી માંચથી પાદો, કુમળાં, યંડ અને ડાળાંને ઢુગી ઝાઝા આખા અને આખા છોડ મુકી નાખે છે.

પાકને પ્રતિકુળ દયામાન અને લેઇએ તેવી ઝમીનના આજુબે સાધારણ રીતે માવાનો ઉપદ્રવ છોડ ઉપર વધુ પ્રમાણમાં માલમ પડે છે. કસ વચરની ઝમીનમાં નજીક-છોડ ઉપર

માવાનો ફેલાવો ધણી સહેલાઈથી થાય છે તેને લીધે છોડ પણ તરતજ મરી જાય છે. જે છોડવાઓ ભેજ ને રહેવાણીયા ઝમીનમાં ઉગાડેલા હોય છે, તેને પણ માવાના જંગુઓ ભારે નુકસાન પહોંચાડે છે વાદળાંવાળી ઉબ્બ દવા મુખ્યત્વે કરીને આ માવાના જંગુના ફેલાવા માટે ધણી અનુકુળ છે. જે કે દવા-માનમાં ફેરફાર કરવો એ મનુષ્ય સક્તિથી બહારની વાત છે, પણ ઝમીનની મસાબ માથુસ ધારે તો તે સહેલાઈથી કરી શકે છે. ઝમીનની રિયનિ જે સારી હોય છે તો તેમાં ઉત્તમ તુલ જેસદાર હોય છે. જેસદાર છોડ માવાના જંગુના સાધારણ દુમવાની કારે ટકી શકે છે.

ઉપાય:-છોડ ઉપર માવાના ઉપદ્રવો અટકાવ "ફીસ ઓફ રેઝીન મોપ" અથવા આસનેજ અને સાણના મિશ્રણની તૈયારી કરી નવા છાંટવાથી ધમ શકે છે. "ફીસ ઓફ રેઝીન મોપ" ૧. ૨૦થી ૩. ૨૫ના દંડેરના ભાવે મળે છે. અથવા ગેલન પાંખીમાં અર્ધા રતબ દવા મેળવો મિશ્રણ કરી વાપરવો.

આસનથ અને સાણની મિશ્રણની દવા તૈયાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે છે:-

અડધો ગતજ સાણની પાટ લઈ તેની ચથુવની ગારીક પાનના ટુકડા કરવા અથવા તેને એક ગેલન એટલે ૧૫ દંડજ પાંખીમાં ઓગળી જાય ત્યાં સુધી ઉકાળવા. ઉકાળતી વેળાએ તેમાં એક તોલો વાટસો ઘુંદર કે ગામડીઓ સરસ નાખવો. ઉકળીને તેમાં ઘણા પડી સાણના મિશ્રણવાળા પાંખીના વામળને ચુવેથી ઉતારીને નીચે મુકી અને તેમાં એ ગેલન એટલે વીસ રતબ ગામડેજ નાંખવું. આ મિશ્રણને ઘણી સારી રીતે જોડથી રતબ વની વજાવવું અથવા દાંધ

વતી આજનાર અકેટ રૂપે પંપથી વળોવવું. ત્યાં સુધી તે દલી કે માખણ જેવું જાડું થઈ જાય નહિ ત્યાં સુધી સ્વર્ષ કે પંપ વતી જોશથી વળોવવું. આ પ્રમાણે વળોવીને તૈયાર કરેલા મિશ્રણને “સ્ટોફ સોલ્યુશન” કહેવામાં આવે છે, જેની અંદર બીજું વીસ ગ્રેન પાણી નાંખી સારી રીતે વળોવો એકરસ કરી છાંટવાના ઉપયોગમાં લેવું.

ઉપર પ્રમાણે તૈયાર કરેલું મિશ્રણ દવા છાંટવાનો પંપ કે પિચકારીની મદદથી છાંટવું. આ સંચાને આટલી કે પીપમાં ઉલો મુકવામાં આવે છે ને ત્યાર પછી તેનો ઉપયોગ દાંધો પકડી ૫૫ કરવામાં આવે છે. આથી જાતના દવા છાંટવાના સંચા કે પિચકારીઓની કીમત આશરે રૂ. ૧૬ પડે છે. સચે વાપર્યા પછી જે બરાબર સાફ રાખવામાં આવે તો તે ઘણા લાંબા વખત સુધી કામ આવે છે.

આ માવાના જલુ જુદી જુદી જાતના ધણા તુચોને ઉપદ્રવ કરે છે, જેવા કે-કાળીય, ચાઈ, કોથી ફલાયર, વાળ, વિજાવતી ઘાસ (રજકો), કપાસ કુચી, ઘડું તે એના બીજા ધણી જાતના તુચોને નુકસાન કરે છે. કીમતી તુચો ઉપર દવા છાંટી માવાનો અટકાય કરવાથી ફાયદો થઈ શકે છે. આગાવતી તુચો ઉપર માવાનો ઉપદ્રવ માત્રમ પડે, દવા છાંટી તેને અટકાયવાથી દવા મારે થયેલો ખર્ચ ભરપાઈ થઈ, ફાયદો થાય છે.

વિજાવતી ઘાસ, જે જનવરોનો એક મુખ્ય ચારો છે, તેને સાધારણ રીતે માવાનો રોગ લાગુ પડે છે. આ જાતના માવાના જલુ પીળા રંગના હોય છે અને ઉતાળાની મયસમમાં એટલે માર્ય, એમિશ ને મે માસમાં તે વિજાવતી ઘાસના છોડ ઉપર માત્રમ પડે છે. જે એને શરૂઆતમાં અટકાયવાના ઉપાય લેવામાં આવે નહિ તો આ માવાના જલુ

આખા ખેતરમાં પ્રસરી જાય છે ને તેને લીધે પાંદડાં પીળા પડી જ્યેટે બધા છોડ મરી જાય છે. વિજાવતી ઘાસની કાપણી કીધા પછી, જે નવી પુટ પુટે છે તેની કુમળા કુંપરો ઉપર મુખ્યત્વે કરીને આ માવાના જલુઓનો સખત ઉપદ્રવ માત્રમ પડે છે. આ ઘાસ કાપતી વખતે જે ધાર વગરનું જુકું દાતરડું વાપરવામાં આવે તો ઘણા જલુઓ અમીત ઉપર અખેરાઈ જાય છે, જે પાછા છોડની કુમળા કુંકા પર ચડી જઈ પાકનો નાશ કરવાનું કામ ચાલુ રાખે છે.

આ જાતના માવાના જલુઓ નીચે પ્રમાણે ઉપાયો લીધાથી કાણમાં રાખી શકાય છે:- ફેલ્ડઆરી મહિનાની આખરમાં અથવા તો માર્ચ મહિનાની શરૂઆતમાં બ્યારે હંડી ઓછી થઈ ગઈ હોય તે વખતે વિજાવતી ઘાસના તુચોને ઘણા ધારદાર દાતરડાથી અમીનની અડોઅડથી કાપી લેવું. તેમ કરવાથી મોટે ભાગે માવાના જલુને ખેતરમાંથી દુર કરી શકાય છે અને નવી પુટને માવાથી કમી નુકસાન થાય છે. પાકને કાપી લીધા પછી તરત અમીનમાં રહેલા જલુઓને “શીશ ઓઈલ રેડીન સોપ” અગર ગ્લાસલેસ અને સાથુના મિશ્રણવાળી દવાથી છાંટવા.

મુખ્ય સાવચેતીનાં પગલાં:- (૧) વિજાવતી ઘાસના પાકની કાપણી કરતી વખતે જે ઉપર ખતાવેલી દવા છાંટવાની સુગમતા ન હોય તો, તે બની આવે ત્યાં સુધી પાકને કાપવો નહિ.

(૨) પાકને દવા છાંટવા પછી બે ત્રણ કલાકે પાણી પાડવું.

(૩) સઘળા પાકને એકજ દિવસે કાપી છાંટવો. થોડો આજ અને થોડો પછીથી એવી રીતે કોષ દિવસે છાંટવો નહિ; કારણ કે જે થોડો ભાગ છાંટવામાં આવે અને

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૮૮ પર)

અ ખ રી

ખીજ, તેલ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન

[અનુવાદક:—ગુરૂતી]

(ગતિકથી આગળ)

અગતીની ઉત્તમ પીકાઈ માટે એ અત્યંત આવશ્યક છે કે સમગ્ર શેલરોનો કાસથી બરાબર હોય, જેથી તેમને ફરવામાં કાંઈ જાનની અડચણ ન પડે. આ રીતે તે બોળાકાર પ્રકટ થાય છે અને ફેરવાક માસ પછી આ બોળા રચરચ નાંદ થઈ જાય છે, મથાળાનાં શેલરમાં અગતી રહેજે 'યમ્' એતર્નિબીથી ઊંડાતાં બીજા શેલર કટાઈ જાય છે. આધારબુતઃ કાંઈ અકસ્માતિક ઘટના સિવાય શેલરની ધામે પચાસ દઝારે સુચક અગતી પીકાઈ નુધીમા ઘણીજ સારી અવસ્થામાં રહે છે એ પછી તેનો નાશ થયો સર થાય છે થોડું તેજ તૈયાર થયું એ પહોંનાસનો એક પ્રકાર છે. એનાથી દ્રવ્યની સંપૂર્ણ દાની થાય છે. સંપૂર્ણ આકા-

(અનુમધાન ૫૫૩ ૨૮૭ પરવું)

થોડો રહી જાય તો, ન છાંટેલા ભાગમાંથી નુકસાન કરશે.

(૪) જો પાક ઉપર આ માવાના જતુ ઓનો: ઉદ્વચ ધણોજ હોય તો દસ દિવસ પછી બીજી વખત, દવા છાંટેવી

(૫) ફેરવીક અતુક જાતના કાપડાકારક જતુઓ છે, જે જો માવાથી પીકાતા હોડ ઉપર માલમ પડે તો, તે માવાના જતુને મળ્યા થોડા વખતમાં અગળથળ રીતે ખાઈ જઈ તેનો નાશ કરે છે. આવા કાપડાકારક જતુઓનો: કરી પણ નાશ કરવો નહિ, તે જુદી જુદી જાતના જતુઓ છે, જેને અગ્નિ-ક્રીમાં " લેડી યર્ડ " બીટલ " તથા " કાઈ કોપા "ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે અને તે ઘણા કાપડાકારક જતુઓ છે.

રના શેલરોથી અગર પ્રતિદિન પાંચમો સુવચ અગતી પીવવામાં આવે તો ને ચાર મહીના લગી બરાબર સારી દાઝતમાં રહે છે.

શેલરોનું પાશિક નિરિશબુ અવસ્થ થયું જોઈએ. નિરિશબુ સમગ્રની મોમજતી દ્વારા આસાનીથી કરી સકાય છે એક માલુસ સમગ્રની મોમજતીને જોડની રેખાની પ્રાજ્ઞ લઈને ઉઘો રહે છે. ને તેને રેખાની સીધમાં ફેરવે છે અને બીજો માલુસ તેની કામે ઉઘો પીને મોમજતીની તરફ જુએ છે. તેના આછા પ્રકાશમાં રહેજે પણ અતર જણાવાથી મેચની ટળીતા પ્રકટ થાય છે. એ ઉપરાંત મેચ ખાસ કે ખાડો વગવરદ આસાનીથી લેવાય છે. અગતીની પીકાઈમાં પણ મેચ અતર જણાવાથી શેલરની કમઝોરી પ્રકટ થઈ જાય છે.

શેલર કમઝોરે થતાં તેને તુરત બધી નાખવા જોઈએ, ઓટપુજ નહિ પરંતુ કોઈનાં દિસાજ એ પ્રકારે રાખવામાં આવેલા જોઈએ કે નહીની રકમનો અતુક ભાગ વંચના ધસારાના, દિસાજમાં જમા થાય. એનાથી નિયત સમય દર્શિવાન બીજા વંચ ખરીદવા બેસાડવામાં રેસાની કાંઈ અડચણ વેદથી પડશે નહિ અને કારખાનાનેય કાંઈ પ્રકારનું નુકસાન થશે નહિ. જે કોઈ વંચના ધસારાના ખાતાની રકમ ગણિત કાપમાં જમો નથી રાખતા તેમને ત્યાંના વંચ બગડી જવાથી ના તો કારખાનું બંધ કરવું પડે છે ના કર્જ લઈ બીજા વંચ લાવવું પડે છે. એ કર્જના બેજાનું એ પરિણામ આવે છે. કે કારખાનું સરતો માસ તૈયાર કરવામાં સફળતા પ્રાપ્ત નથી કરી સકતું. શેલરોને એવી જગ્યાએ મેં હવે જોઈએ જેનાથી તે ધસારા સિવાય કાંઈ અવચ કારણે

ખરાબ ન થાય. કારણ રોમર ઘણાજ ભારી વંચનનાં હોય છે અને વિદેશથી તેને મંગાવવામાં ઘણાજ ખર્ચ થાય છે અને કારખાનામાં રહેજ પણ મોડે પહોંચવાથી માલ તૈયાર થવામાં વિધ્ન પડે છે. એટલે રોમર ઘણીજ મજાનથીથી ઉપરોક્ત સ્થાને ગોઠવવા જોઈએ. રેતીની પેટીથી ટાંકણ પર તે રક્ષિત રહે છે. અગ્રણી પીંડવાના આ રોમર ઘણાજ કીમતી હોય છે. એની ઉપર લગભગ બે હજાર ડોલર ખર્ચ થાય છે. આજકાલના કારખાનાઓમાં એક નવિન પ્રકારના પોત્રનારા રોમર ઘણાજ ઉપયોગમાં આવે છે. એને ૧૬ ઈંચનું પોત્રનારું રોમર કહે છે. એ રોમર ફેરેલ ફાઉન્ડ્રી એન્ડ મશીન કું. એ બનાવ્યું છે.

એ રોમરમાં એક લોખંડોનો પત્રંગ આકારનો તખ્તો હોય છે, જેમાં ફરનારી કળ સામેલી હોય છે જે આગલી અને પાછલી ગાળુએ ફરે છે. એમાં બે અગ્રણી પોત્રનારા પેંડા લાગેલા છે. આ કળ આગેઆપ ગામે છે. રોમરના છેવાડે આવેલી કળ ફરવાજ ફરે છે. તખ્તા મહી અગ્રણી લાવનારી પેંચથી કળ ચાલે છે. આ પેંચ તખ્તાની સમગ્ર લંબાઈ સુધી છે. મથાળે જે ચનારી કળ નજરે પડે છે જે કેવળ ફેરેજને ચલાવે છે. પેંચ આના ફરવાથી પરીજો પણ તેમની સાથે ચાલે છે. રોમર પોતાનાજ સ્થાને ભીતરના મથાળે ફરે છે. રોમરની જગ્યાએ ભીતરા હોય છે, એક તેજના પીપ્પમાં દવાનું પાણી ભરેલું રહે છે. એ પીપ્પદારા પેંચએ સુધી પાણીની કળ નચલી છે. પાણી અગ્રણીના પોત્રવામાં ધણી મદદ કરે છે અને તેમાંની દવા મશીનને ચાર ચડવા દેતી નવી આ ગધું પાણી તખ્તા કળમાં પહોંચે છે. અદિથી માપના એક ન્દાનકડી કળદારા પાણી યુન : પાણું ફરી પોંપમાં ગળે છે.

અગ્રણી પોત્રવાના એક બીજી કળ રોમર ડાકેન એન્ડ થોમપસન લિમિટેડના મુલક

રોન્સ પીંડવાની કળ છે. એ નાનકડી કળમાં અળણી સારી પેટે પીલી સકાય છે.

ઉત્તમ પીંડાઈ માટે લુદા લુદા પાવરના રોમર રાખવામાં આવે છે. રોમરોની એક તરફનું નિશ્ચિત માપ ૧૬ ઈંચનું હોય છે અને બીજી તરફનું ૧૪ ઈંચનું હોય છે. મધ્ય અને મથાળેના રોમરોની વચ્ચે કામ કરનારા કોઈ પણ લાગને કોઈ પણ વખત તપાસવા માટે ચર્ખીઓના ભિન્ન ભિન્ન આકાર હોવા જોઈએ અંતનું રોમર ૧૬ ઈંચનું હોય છે. એની ચર્ખી ૨૨ ઈંચની હોય છે મધ્યનું રોમર ૧૪ ઈંચનું હોય છે અને ચર્ખી ૨૦ ઈંચની હોય છે. મથાળેના રોમરની જગ્યા ૧૪ ઈંચ હોય છે અને તેજના રોમરની ગાંઠ ૧૨ ઈંચ હોય છે. એ રોમરોનો ઘેરાવે આ પ્રકારે હોય છે:—

નીચેનું રોમર	૧૪૫૯ ઈંચ
વચ્ચેનું રોમર	૧૫૦૬ "
મથાળેનું રોમર	૧૫૫૩ "

મથાળે અને વચ્ચેના રોમરોની જળતી જગ્યા ૪૪ ઈંચ અને નીચે અને વચ્ચેના રોમરોની ૫૦ ઈંચ પ્રતિ મિનિટ હોય છે. એ ઉપરાંત ચર્ખીઓની ગતિ આ પ્રમાણે છે:—

નીચે	૨૨ ઈંચ
મધ્ય અને ઉપર	૨૦ "

અગ્રણી પોત્રનારા મશીનના નીચલા લાગમાં, જ્યાં અગ્રણીના દાણા હોય છે, ગરમ અને હંડકનો સંયોગ હોય છે. એ ગરમી અને હંડક વરાળ રૂપે એક વાસણમાંથી નીકળે છે જે મશીનના ઉપર હોય છે. એ વાસણ ચોમેરથી બધું હોય છે પરંતુ એના મથાળે અને ગાળુએ દરવાજા હોય છે. એ દરવાજા વરાળ ચાલુ રાખવા માટે ઉઘાડા રાખવામાં આવે છે. એ વાસણમાંથી વરાળ લાવવા ઉપરાંત અન્ય રીતે પણ અગ્રણીમાં વરાળ લાવવામાં આવે છે કડી કડી મશીનમાં લાગેલા અણીદાર ડાંડાઓમાં એક છિદ્રવાળા પેંડા દ્વારા પણ વરાળ પહોંચાડવામાં આવે

છે. કદી કદી એવું પણ થાય છે કે કારખાનાવાળાઓ અળથીમાં થોડુંક પાણી છોડે છે, પરંતુ દમેશાં એમ કરવું આવશ્યક નથી. જ્યારે ભુતી અને મુકાવણી અળથી હોય ત્યારે અળથીમાં પાણી તાંદવાથી, કાંઈ દાની થતી નથી. ગરમી અને હંડકના સંયોગથી અળથીના બાજુ કચડાય છે, નરમ બને છે અને ઉપરનો ભાગ ગળી ગય છે અને તેજની ધાર નીકળે છે આમ થવાથી તેજના વદનમાં કાંઈ રકાવટ થતી નથી. તાપ આપનારા વંત્રનો વ્યાસ ૭૨ ઈંચનો હોય છે. એમાં બે ગોળ રોલર જેવા ધર એક બીજા ઉપર લાગેલા હોય છે. અદિઆ અળસો ઘણી વાર લગી મેકાય છે. પછી ત્યાંથી નીકળીને નીચેના ખાનામાં પહેંચે છે, જ્યાં તે કુચેત્રગી ખગી તૈયાર થનારી કળમાં ન પહેંચે ત્યાં લગી મેકાય છે. એ ધરોમાં વરાળ એક ઈંચની નળા દ્વારા આવે છે, એ નળી ખુરશ પ્રમાણે મોટી પણ હોય છે તાપ વંત્રની નળાએ દાગ મિન્ટુઓ બીજા નંબરના વરાળના વાસણમાં આવે છે. વરાળનું વાસણ નવા તાપ વંત્રની સાથે સારી પેઠે કામ કરી સકતું નથી વરાળનું વાસણ કુવાની જેમ ઉધાકું બનેલું હોય છે એ તાપ વંત્રમાં પાછળની તરફથી કાંઈ દવાણુ લાગતું નથી.

અળસોમાં જે વરાળ પહોંચાડવામાં આવે તે આપત દબચ્છ હોવી જોઈએ નહિકર નેચ અને ખગી શુદ્ધ રહેજે નહિ. તાપ વંત્રને એક ભાગનું બંતાવવાના બદલે એ ત્રણ ભાગોનું એટલા માટે બતાવવામાં આવે છે કે અળસો થીમે થીમે જઈ એ ભાગોમાં સારી પેઠે પાકી પાકી ગય. હેંડગનો ભાગ “બીજા ભંડા”નું પણ કામ આવે છે જેમાં પ્રતિ વકતે વધારેમાં વધારે અળસો મચલુદ રહે છે. એક ભાગના તાપ વંત્રમાં અળસો પકાવવાથી સારો માલ નિકળે છે, પરંતુ તેમાં એટલી રહેલાઈથી તેજ તૈયાર નથી થઈ સકતું એટલે તાપ વંત્રને એ વા ત્રણ ભાગનું ઉંચું બતાવે છે. ઉપરના દિસ્સામાં અળસો પહેંચાડવામાં આવે છે, અને થોડી થોડી અળસો નીચેના

ભાગમાં પડતી રહે છે, જેમાં તાપ અને હંડક પહેંચાડવાની વ્યવસ્થા રહે છે. પ્રત્યેક દિસ્સાનો આકાર ૪૨ ઈંચ વ્યાસ અને ૧૨ ઈંચ ઉંચાઈથી ૮૨ ઈંચ વ્યાસ અને ૨૪ ઈંચ ઉંચાઈનો હોય છે, પરંતુ આજ કાલના કારખાનાઓમાં પ્રાય ૭૨ ઈંચનો વ્યાસ અને ૨૪ ઈંચની ઉંચાઈ હોય છે. “બંક”ના લોખંડ અને પોતળના કારખાનાના બંને તાપવંત્ર અધિક ઉપયોગી હોય છે. એમના પ્રત્યેક અંશના બે દુકડા હોય છે. હેંડગનું તળીયું અને બાજુ અલગ લોખંડના બનાવવામાં આવે છે અને કળનો બપો ભાગ લોખંડથી જોડેલો હોય છે. બંને અર્ધ ભાગ પણ વરાળના જુદા ભાગો સાથે સ્પર્શ રૂપે લાગેલા હોય છે. એ જોડેલા સ્થાને ઝોર આવતું નથી. એનાથી વરાળ બહાર નિકળવાનો પણ સંભવ નથી. ઉલ્લ તળીયા અને બાજુએ જુદા જોડાયેલા સ્થાને વરાળ બંને તાપકમનું આવવું જવું બરાબર ચાલુ રહે છે. અંદર અને બહારની દિવાલો થભાના ટકે છે, જે એક બોર્ડની ચાર ઈંચના આંતરે રહે છે. ઉપરના ભાગમાંથી નીચેના ભાગમાં વહી લઈ જનારી ઉંડી જગ્યા લોખંડની બનેલી હોય છે. ધણું ખડું એનો ભાગવાનો ભય રહે છે એટલે કારખાનામાં એ વેદનારા ત્રિકાણું વધારાના મંગાથી રાંખવામાં આવે છે. અને ભાગતા છૂત બીજી જોડવામાં આવે છે. પેંડા ચાર ખુણાના બનેલા ટોમાં દીસા લાગેલા હોય છે. એ વચ્ચે જડખાનો શિકલનો બનેલા મૂકીયા ચાલે છે. તાપવંત્રો ચંભાવનારા દિસ્સા લોખંડના ચોખુટ બનેલા હોય છે. જોડ એવી રીતે સાંધવામાં આવે છે જેનાથી ચંભાવનારા ભાગોને બદલવામાં મુશ્કેલી પડતી નથી. તે મજબુત લોખંડની બનેલી હોય છે કેમકે તેમાં પુષ્કળ ગર્મી રહે છે. એનાજ ઉપર તાપવંત્ર પણ રહે છે એ તાપવંત્રના બંને ભાગોના વચ્ચે ઘેરાવા જેવું સ્થાન હોય છે. એનાથી ને અન્થોનથી વદન વિખુટા રહે છે.

આ હુનરો

જાણો છો?

કાંઠા-રોપણી અને ઉપયોગ. અંક ૪૭ મો. કી. ૩ આના
કેસીન-જનાવટ. વિશે. અંક ૭૪ મો. કી. ચાર આના.
કેળ-વાવેનર સંગ્રામી. અંક ૪૫ મો. કી. ૩ આના
કાંદી-ખૂશબુદાર કોષી જનાવટી. અંક ૩૬ મો. કી. ૩ આના.
કોષીનું વાવેતર-અંક ૫૩ મો. કી. ૩ આના
કોલન વૈદર-લક્ષ્મી વાડી જાનના. ૨૧ નુરખાઓ અંક ૫૮ મો. કી. ૩ આના.
કોસ્ત્રીક મોડા-જનાવટ વિશે અંક ૫૨ મો. કી. ૩ આના
ખડીનાં રંગોનું કાપડ ઉપર છાપ કામ-અંક ૫૩ મો. કી. ૩ આના.
ખરાખસ-વાવવા સંગ્રામી અંક ૭૨ મો. કી. ૪ આના
ખાદીને નિખારવા ને રંગ વાની ક્રિયાઓ-અંક ૮ મો. કી. ૩ આના.
ખાતર-જાત નાનના ખાતરો વિશે. અંક ૭૧. ૭૩ અને ૭૮ મો. કી. ચાર આના.
ખાંડ કેમ અને છો-રેંડરી મોગ ને સાકારના પહેરમાંથી ખાંડ જનાવટી (ખાસ સચિત્ર રેખા) અંક ૩૫, ૪૬ અને ૬૨ મો. કી. ૬ આના

તે શિળવા અને તે દ્વારા ધંધો કરી આજીવિકા મેળવવા માટે “કમર માશિક” એકજ સાધન છે. એણે ગુજરાતી ભાષામાં સેંકડો હુનરો-મોટા ભાગે સચિત્ર સ્વરૂપમાં-પ્રગટ કરી આપ્યા છે. થોડાક હુનરોની, યાદી એ રહી:—

ગંધકનો તેજાંખ-જનાવટો. અંક ૬૮ મો. કી. ચાર આના.
ગાલીચાનો ઉયોગ-અંક ૪૨ મો. કી. ૩ આના
ગ્રાહ્ય વૈદર-તણ પ્રમાણબુત પ્રયોગો. અંક ૬૫ મો. કી. ચાર આના.
ગ્રામોદ્યોગની શાળીઓની જનાવટ-અંક ૨૫ અને ૭૭ મો. કી. સાત આના
ગ્લિસસરાઈન-જનાવટ વિશે અંક ૫૪ મો. કી. ૩ આના
ગુલાબ-વૃત્તિકાસ અને રોપણી સંગ્રામી. અંક ૪૭, ૫૭, ૫૮ અને ૫૯ મો. કી. તેર આના
ગુલાબજલ અને હેવડાજલ-નકશો અને જનાવટી માલના પ્રયોગો. અંક ૭૮ મો. કી. ચાર આના
ઘાસચાણે-ગિની વાસ અને રંગો રોપવા-રોપણી મા-દિતી. (કુકળ માટેના ખાસ રેખા સંદર્ભ) અંક ૬૧, ૬૪ અને ૬૬ મો. કી. ચાર આના
અમરેલીક પ્રયોગો-રસાન-જના દયરતજર્ણ ૪૨ નુદુધ પ્રયોગો. અંક ૩૬, ૪૭ અને ૭૭ મો. કી. દસ આના
અળકુત રંગો-૧૨ નુરખાઓ અંક ૭૩ મો. કી. ૪ આના
આ-ખેતી અને વેપાર સંગ્રામી. અંક ૫૫, ૫૫ ને ૫૬ મો. કી. નવ આના

ચામડું કેળવવું-કામ રીતિનું વિશે. અંક ૭૪ મો. કી. ચાર આના
ચિત્ર પટીઓ-પદ્યર કેળવ જનાવટી. અંક ૫૨ મો. કી. ૩ આના
ચિત્ર-બોર્ડો-લાંબન અને લાકરોન બોર્ડો જનાવટા અંક ૫૬ અને ૫૮ મો. કી. ૭ આના
ચીકું-અંક ૭૩ મો. કી. ૪ આના
ચોકોલેટ અને ચિપરમિન્ટ-જનાવટાની માદિની (૭ ચિત્રો સહિત). અંક ૫૭, ૫૬ અને ૬૦ મો. કી. ૧૧ આના
છત્રીના હાથા-જાંણના ગુજ-સુરત લાથાઓ જનાવટ. અંક ૫૧ મો. કી. ૩ આના
છાપકામની શાલી-Pigment Ink વિશે. અંક ૪૬ મો. કી. ૩ આના
છરેટીક પાણી-જનાવટ વિશે. અંક ૭૮ મો. કી. ચાર આના
હાડીકર અર્થાત હેક્ટોગ્રાફ-પરમેજી જનાવટા અંક ૩ ને અને ૭૬ મો. કી. સાન આના
તમતમતી ચરણીઓ-સતર જાનની સ્વાદિષ્ટ ચરણીઓ જનાવટી. અંક ૩૧, ૩૨ અને ૭૮ મો. કી. દસ આના

[એક ર સાથે જોમનની વપાવની ટિપ્પણી જોડે તા. થો પચે નવે. ૧૯૦૬ હુનરોનું, ૫૨]

ચિત્ર મુદ્રા મંજારો]

લખો:—મેનેજર, કમર આફિસ, સોદાગરવાડા, મુરત.

પ્ર. યો. ગો

કુલેરીક અલ્બ રંગવા

લાખ ૯૦ ગ્રામ, રાજનનો પાવર ૩૦ ગ્રામ, બેરબે ૫ ગ્રામ, રિપરિટ ૩૦૦ મી. ગી. એનીલીન રંગ રંગના પ્રમાણમાં

પડેલાં બદલને સાથના પાણીથી થોડા નાખવા કે જેથી થુથ સાદ થઇ વધ પડી નુકથી નાખવા પછી એ બાજુ ઉપર હંડાની સફેદીનું પડ દેવું અને પછી ઉપર મુજબ રંગવાનું પારનિશ લગાડવું

રંગવાલ વિવિધ રંગ ૧૫૫

એચુ મિશ્રણ

કિનાબન સલફેટ ૬ ગ્રામ, મધકનો નેચાજ (ડાઇફ્યુટ) ૬ ગ્રામ, એચેજ સીરપ ૧ ઓંઝ નિસંગાન ૫ ગ્રામ પાણી ૮ ઓંઝ

તેજાજમાં કિનાબન ઓંઝાળી નાખી ને પછી નેચાજ મિલકાતન તથા સીંચ ઉમેરે છે પછે પાણી નાખી નેવાદ કરે એક ઓંઝાળ એક ટોઝ લેવાય છે.

રંગવાલ વિવિધ રંગ ૧૫૫

એપેન્ડીમાઈટીમનો કસાજ

૧ લાખ રંગી ઉની રાજનની એ રાજની થાય છે એક ગ્રામ ઉપ. વધરાયથી લેવા જેવી, અને બીજી ઉની એક જેવી. તેના રંગ અડધથી એક ફૂટ જેટલા ઉંચા થાય છે જે ના પાન લાગી, (પાણી નાખવા વગર) જ્યારે ઉપર જારીક પાટીને પાંચ નેપાદ દમ કાઢી તેવા પાવરથી જાર મીક નાખી જ્યાં માજ એ વખત એમ ફોન એકરોડ રિપસ સુધી પાવી. પડેલું કાઢી નથી.

માઠ આ એક નજીવો અને આપારખુ દેખતા છેવાજ અને તેનું આંતરક વધારવાના મારને મારવી કે છે.

સાવન

ખાંસીની દવા

એમોનિયમ કામેગિટ ૬ ઓંઝ, એમોનિયમ ઓમાઈડ ૧ ઓંઝ, લાકર એમોનિયા એસિટેટ (કન્વેર્ટેડ) ૨ ઓંઝ, એકાટ્ટર મપીકાફના લિકવિડ ૨ ઓંઝ, એકાટ્ટર વિનારીન લિકવિડ ૬ ઓંઝ, એમેન્સ અલીસી ૬ ઓંઝ, સાદુ મગ્નેશ ૬ ઓંઝ, કન્વેર્ટેડોઈમ વોટર ૫૬ મિથા ૪૦ ઓંઝ અને તે પડવું.

માત્રા બચ્ચાઓ, મારે એક નાની ચમચી.

ખુબસૂદની વધારનાર અંક

(અ)-બેક્ટીક એસિડ ૪૦ ઓંઝ, ગિમ રાજન ૮૦ ઓંઝ ડિઝીઝ પાણી ૫ ગેલન.

(બ)-કામોન (નાંજર ૪૦) ૪૦ ઓંઝ. રિનમગન ૧ ઓંઝ, એમોનિયા મોન્યુગન ૬ ઓંઝ, પાણી દોઢ ઓંઝ

ક્રમ મિશ્રણ એ મેગી. પછી નેચાજી કમર બેન્ડન થાવું એમ મેગી દો. બીજા વામખુમા મિશ્રણ એ મેગી મગ ૬૦ કે એમોનિયા ઉડી વળે ત્યાં પછી બેક્ટી મિથો એવડા ૬૫. ખૂબ દવાથી દવા દે અને ફિટરે ક્યાં પછી નમાં ૧ ગ્રામ આંબોનાનનું સોડ્યુમ અને ૨ ગ્રામ ફરલીન (ગાંના ૬૫) નાખી. ફરી વળે ફિટરે ફરી આ

ડિલ વોટર (Dill Water)

નદા (અપકરણ) ૧ • ૧૫, વળી • ૧૦ ગા.

(અંક કાટનાર પંચ)

પ્રથમ પાણી અને સુવાને અર્ક કાઢનાર
યંત્રમાં ડાબી તરફના વાસણમાં ભરી, વાસણ
બંધ કરી, નિયમસર અર્ક કાઢો. આ અર્ક
તેજ નીચે પાડર". એને "સુવાનો અર્ક"
પણ કહે છે.

દાંત શુન્ય પાડનાર દવા

દાંત કાટતી વેળા જે ઇન્જેક્શનો વ.
મૂકવા પડે છે તેના સફળ દરિદર્શ કરનાર
કુરમો ડો. મિરેલ દાર્દમાને શાધ્યો છે. એ
કુરમો તેમણે પેટન્ટ ન કરાવતાં, તે માટે
મળેલી ૫૦,૦૦૦ પાઉન્ડની એકરને ડોકર
મારી દુન્યા સમક્ષ મુક્ત પ્રાદિર કરી દીધી છે.

થાયમોસ ૧ ૩ ભાગ, ઇથેર આઈકોહોલ
૧ ભાગ, સલ્ફ્યુરીક ઇથર ૨ ભાગ.

આ મેળવણીને આઉન રંગની શીશીમાં
ભરી રાખવા. અર્ધો ઓસ દવા ૨૦૦ વેળા
લગાડવાને કાફી થાય છે.

વાપરવાની રીત એ છે કે, કના પુમડાને
દર્દમાં બીજવી, દુઃખતા દાંત આગળ ૬૦
મી, ૬૦ સેકન્ડ લગી મૂકવાથી તે દાંતવાળી
જગ્યા લગભગ એક કલાક માટે ચિતકુર
શુન્ય થઈ જશે.

પિત્તળ માટેનું રેણુ

નાજુક ૨ ભાગ, જસન ૧ ભાગ.

ખરાટાને સાચવનાર મિશ્રણ

ખરાટાનો પાક થવા પછી, તેવાર ખરાટાને
સાચવી રાખવા માટે આ ભૂષી ઉપયોગી છે:-

કળી ચૂનો ૩ ભાગ, કાલસાની રાખ ૧ ભાગ.
એકેને મેળવી, ખરાટાના ચર પંર પાથરી
દો કે તેની ઉપર લગી આવી રહે.

રેશમી કપડાં પરથી ચાહુના ઝાંઘ કાઢવા

ચાહુના ઝાંઘ કાઢવા અત્યંત ચિટ હોય
છે, - ખાસ કરીને કપડું નાજુક યા કામતી

હોય તો. કાંઈ પણ સંજોગોમાં એવા ડાખવાલી
જગ્યાએ સાધુ તો લગાડવાનું નહિ. તે ડાખને
દૂર કરવાને બદલે વધુ મઝાનું કરે છે!

૧-ડાખવાલી જગ્યા પર છુટથી ઉકળતું
સ્વચ્છ પાણી વહેવડાવી; તેની ઉપર સદન
ઉત્તમ ટંકણખારની ભૂષી હલકે હાથે ધસો
અને ફરી પાછું ઉકળતું પાણી વહેવડાવી,
કપડાને સુકવી લો.

૨-મિલસરાઈન ૫ ભાગ, પાણી ૫ ભાગ,
એમોનીયા ૩ ભાગ.

બધાને મેળવ્યા પછી, ડાખવાલી જગ્યાએ
લગાડવા પડેલાં કપડાના કાંઈ એવા ખૂણામાં-
જ્યાં તે લગાડવાથી રંગ ઉડી પણ જાય તો
પાંચા ન આવે-સદન મિશ્રણ લગાડી આઠ-
માળી લેવું. એ કપડાનો રંગ ઉડી જતો
હોય તો પછી આ મિશ્રણ વાપરવું નહિ,
બલકે ઉપજીત મિશ્રણ બીજાં જનાવડું પણ
તેમાં એમોનીયા ઉમેરવું નહિ. પછી આ
મિશ્રણ ડાખવાલી જગ્યાએ નરમ બસથી
લગાડી, ૭થી આઠ કલાક લગી સુકાવા દેવું
અને પાછળથી સંભાળથી સુકાવેલા ચર
ઉગેડી, કપડું ધોઈ, સુકાવા દેવું.

લોહ ભરમ

પોલાદ અલમ (સફતુ લોહ) ૨૦ તોલા,
સોમક ૪ તોલા, હરતાલ વર્કી ૪ તોલા.
ગમ્મક આમલાસાર ૪ તોલા, અષ્ટ સંસ્કારીત
પારક ૪ તોલા, કપુર દેશી ૨ તોલા,

પહેલી વખતે લોહ ચુર્ણ ૨૦ તોલા,
સદેહ સોમક ૧ તોલા અને કપુર-૧૧ માસો (એ
આની ભાર) લઈ તેને કુંવારના રસમાં પારી
ધુટી રીકડી કરી મુકવી વાસણમાં બંધ કરી,
કપડ મારી કરી વાસણ બંધ કરી લેવું. પછી
તેને પંજોર (જંગલી) જાણીની વચ્ચે રાખી આંચ
આપી દેવી. પછી તેને કાઢી લઈ ખરડમાં નાખી
તે લોહમાં હરતાલ વર્કી ૧ તોલા અને કપુર
એ આની ભાર નાખી કુંવારના રસમાં ધુટી

દીકરી બનાવી સુકવી સંપુટમાં ભરી કપડ
માટી કરી પ શેર, છાણાનો બીજો અગ્નિ
આપવો અને પછી તેને કાઢી ખરસમાં વાટી
તેમાં ગંધક ૧ તોલો અને કપુર બે આની
ભાર નાખી ઉપર મુજબ વાટી લેવું અને
પ શેર છાણાનો આંચ આપવો. ચોથી વખતે
કાંદયા બાદ તેમાં પારદ ૧ તોલો અને કપુર
બે આની ભાર મેળવી ઉપર મુજબ ૫ શેર
છાણાનો આંચ આપવો. આ પ્રમાણે સોમજ,
દરતાલ, ગંધક, પારદ અને કપુર વ્યક્ત કરી ચાર
પુટ આપવા. તેની રીતે બીજા ચાર એક પછી
એક આપવા ફરી ત્રીજી વાર પણ એવીજ
રીતે એક એક કરી ચાર પુટ આપવા અને
છેલ્લે ચોથી વાર પણ એજ કમથી ચાર
પુટ આપવા. તે પદાર્થો પુરા કરી કુલે સોઝ
પુટની અગ્નિ આપી ઘૂંટી દવા નૈવાર કરી
લેવી. આ ૧૬ વખતના પ્રયોગથી જો લોહબરમ
નૈવાર ધમ નવ છે તેને લોહાની કદાઇમાં
નાખી તેના વચ્ચે નેટલી વીર ગુટ્ટી
(ધન્વગ્રોષ) સુકવી લઈ તેમાં નાખી, તેને ચુલા
ઉપર મૂકી તાપ આપવો. તે બગી નવ
ત્યારે પુક આપી તેની રાખ પડાવી લેવી
આ વખતે કદાઇ ઉતારી લેવી. ૧૦ વારે આ
ભરમને કપડ છાણુ કરી લેવો.

આ લક્ષ્ય પ્રમેહ, મુત્ર રોગ, પાકુરોમ
અને શરીરની દુર્બલતા માટે અત્યંત છે
પિથિપૂર્વક ૪૦ દલાડા સેવન કરતા અર્ધ
બગ પ્રાપ્ત થાય છે

આ દવાની માત્રા એક વાર માટે ૧ રતી
સુધી છે દવાને માખણમાં વચ્ચે રાખી તે
માખણ ગળી જવું. (કે મલાઇમાં નાખી
ગળી જવું). એના ઉપર સાકરવાણું દુધ
પીવું જોઇએ. ખોરાકમાં દાહમ, સફરજન,
બદામ, દલવો, (શીરો) પુરી રોટલી, દાળ,
ભાત, ઘો, સાકર, કુધીનુ શાક આદિ સમાવ
છે. લાઝ મરચા. તેન અને, હુલ્લ- (મીઠું)
તથા ગરમ પદાર્થો કમીસર ખવાય.

વંદા નસાડવા

તાંબુ ૧લાઈટર ઓફ પેરિસ, ઘઉંનો લોટ
અને સદળ આંડનું મિશ્રણ બનાવી વંદા ખૂબ
ચતા હોય ત્યાં ફેલાવીને નાખી દો. જે વધુ
વેળા એમ કરવાથી ત્યાંથી વંદા નાસી જશે

વાળ કાઢનાર પ્રવાહી

મોડિયમ સન્દ્રાઇડ ૭ ભાગ, ગ્રિસરાઈન
૧૦ ભાગ, પાણી ૮૦ ફે ભાગ, આયકોદલ ૨
ભાગ, સુગંધી ૩ ભાગ.

પહેલાં થોડાક પાણીમાં મોડિયમ સન્દ્રાઇડ
ઝોમળાવી, પછી તેમાં ગ્રિસરાઈન ઉમેરી,
ઉંચટે બાકીનું બધું પાણી ઉમેરી દો દલ
આઈકોદલમાં ગમે તે પ્રકારની સુગંધી નાખી
ઝોમળાવી, તેને પેલા પ્રવાહીમાં ભેળી ફિલ્ટર
કરી લેવો.

દુષ્ટતા હોય તો આથી વધુ ઝડપી અને
અસરકારક પ્રવાહી બનાવવી માટે મોડિયમ
સન્દ્રાઇડનું પ્રમાણ ઉપર લખ્યા કરતાં
વધારી સકાશે. અસળત, કોઈપણ દાખલામાં
તે ૧૦ થી વધુ હોવું જોઈએ નહિ.

સાધકલ એનેમલ

ચપળા સાબે ૩ ક્વાર્ટર, મેનીષા કોપ્પ
૧ ક્વાર્ટ, રાજન ૩ ક્વાર્ટર, નિઓમીન-એસ
૭ ગ્રમ, મેથાલેટ રિપરિટ ૪૫ ગ્રેમ

રિપરિટ ઓફ કેમ્ફર

કાપુ- ૧ ઓંસ. રેક્ટીફાઇડ રિપરિટ ૯
ફ્લુઇડ ઓંસ.
જેકને મેળવી, ઝોમળાવી લો.

રિપરિટ ઓફ લવેન્ડર

ઓઈલ ઓફ લવેન્ડર ૧ ફ્લુઇડ ઓંસ.
રેક્ટીફાઇડ રિપરિટ ૪૯ ફ્લુઇડ ઓંસ.

હાયર પરચેઝ પદ્ધતિ

(Hire Purchase System)

ચોજના

હાયર પરચેઝ એટલે, એટલે શબ્દાર્થ લેતાં, ભાડે લેવા, વાપરવા અને ખરીદવાની બેગી પદ્ધતિ સો ખસે કે વધુની કીમતનો માલનો, તમે પાંચ દસ કે પંદર રૂપિયા ચેકડા આપી કમ્પો મેળવો, તેને વાપરો અને એ દરમિયાન ગાસ માસે અમુક રકમ તેના ભાડા દ્રાખસ-પણ ખરી રીતે તેની કીમત પેટે-આપતા રહો. મુકરર થયતા પુરા હકતા કરાય નહિ ત્યાં લગી અસલ માલની માલિકી તમારી નહિ બસકે માલ વેચનાર પેદાનીજ રહેશે, જ્યારે પુરા હકતા કરાઇ જાય ત્યારે તમને હક રહે છે કે તમે તામની એક નજીવી રકમ માલની ખરીદ કીમત દ્રાખસ આપી તમે તેના સ્વતંત્ર માલિક થઇ શકો છો.

ધણી લઘુચાવનારી ચોજના છે, નહિ વાડે પણ એના આ દેખાતા આકર્ષણની પાછળ ફેટકોકે અત્યંત વિચારવા પાત્ર દર્શાવે છે. સામાન્ય રીતે કહેતાં, આમ હકતેથી ક્રામત આપવાની પદ્ધતિયો એ છે:

૧. હાયર પરચેઝ પ્લાન

૨. ઇન્ટોલમેન્ટ પ્લાન

પેદાની નજરે એતાં એ એમાં કાંઈ ખાસ ફેર જણાયે નહિ, પણ દર્શકતમાં એલિમાં આમમાન ગમીનું ફેર છે. પેદાની પદ્ધતિ-એટલે કે હાયર પરચેઝની પદ્ધતિનો-અર્થ છે અમુક ચીજ ભાડે લેવી અને વાપરવી. એમાં ચર્ત એ છે કે અમુક મુદત લગી ભાડું લરાય તો પછી તે ચીજની માલિકી માત્ર તામની એક રૂપિયાની રકમ આપવાથી ભાડુતની ચઢ જાય છે. તે મુકરર મુદત લગી ભાડું ન લરાય અને અધવચ્ચે હકતા બંધ થાય તો ભાડુત

ચીજની માલિકીનો વા કરાયલા ભાડાના હકતાના-એ વ્યવહાર અર્થમાં કીમત પેટેના હકતાઓજ હોય છે-પૈસા અમુક અંગે પાછળ મેળવવા વગરહનો કોઈ હક રાખતો નથી. દાખલા રૂપે એક શખ્સે ૫૦૦૦ રૂપિયાની ક્રામતની એક મોટર હાયર પરચેઝ પ્લાન પર લીધી ચર્ત એ હોય કે, મોટરનો કમ્પો લેતી વેળા ૫૦૦ રૂપિયા પેદાની આપે અને પછી દર માસે રૂ. ૧૦૦ ભરતો રહે. તે શખ્સે ત્રણ વર્ષ લગી એ માલિક-હકતા, ભાડું કહો વા કીમતના હકતા કહો-ભર્ષા. પાછળથી તે હકતા ભરી ન સક્યો, હવે પરિસ્થિતિ ચી ચરો? એ શખ્સે કમ્પો લેતી વેળા રૂ. ૫૦૦ અને ૩૬ માસિક હકતાઓ દ્વારા રૂ. ૩૬૦૦ મળી કુલ રૂ. ૪૧૦૦ આપ્યા છે, તેણે હવે માત્ર રૂ. ૬૦૦ ભરાવાના છે-૬ માસિક હકતાઓ દ્વારા. આમ, રૂ. કરતાં વધુ રકમ ભરાઇ ગઇ છે છતાં તે કોઇ. એક હકતો ભરવા નિષ્ફળ નીવડે તો તેના પૈસા ભરેલા રૂ. ૪૧૦૦ પરથી તેણે હાથ ધોઇ નાખવા નેહી શકુન કહે છે કે મોટર પાંછી સોંપી દો અને ભરેલી રકમ તો ભાડુ હતું અને ભાડું એટલે ભાડુજ. તે પાછું ન મળે. બીજા હાથ પર, ઇન્ટોલમેન્ટ પ્લાન એટલે હકતેથી ખરીદી. પેદા તમારા વિશ્વાસ પર માલ ઉધાર આપે છે અને કીમત હકતે હકતે સ્વીકારે છે એટલુજ. માલની ખરી કીમત-બધા હકતા ભરપાઇ ન થાય ત્યાં લગી માલની માલિકી પેદાનીજ રહે છે, પણ તેની પેટે ભરાયલી રકમ પર આકરનો હક રહે છે. અમુક વેળા તે હકતો ભરવા નિષ્ફળ નીવડે તોય તેના ભરેલા પૈસા તો નથીજ ફાટા. ભરે તે વેળા પેદા પોતાના બાકીના હકતા પેટે અસલ ચીજ

પાછી લાઇ લે, પણ આદક પાછાથીય જાણીના
દક્ષતા આપી તે ચીજ પાછી મેજાવી સકે છે
કયા માત્ર આ પદ્ધતિયે વેચાય ?

અત્રગત. દરકાઈ પ્રકારનો માત્ર આ
પદ્ધતિયે વેચવાનું સંબંધિત નથી. ને માત્ર,
જે વપરાવાયોયે અસલ ચીજ કામગીરી રહે
નેજ આ પદ્ધતિયે વેચયો પડવડે દાખલા ઉપે.
મોટર, રેડિયો, ફર્નિચર, મશિનરી દાઉપરાદર
પુરવડા વગવરદ આ રીતે વેચી સકાય છે.
કદમુ નેમના ઉપયોગથી ને મુજ માત્ર
ખચતો નથી, જેમ ને નેમ કામગીરી રહે છે.
એથી વિરુદ્ધ, ઉપયોગથી ખચતો હોય એવો
માત્ર જેમકે કામગીરી, કપડા, ખાદ્ય વગર,
વગવરદ આ પદ્ધતિયે વેચી નહાય નહિ
કદમુ આગળ જતા દક્ષતા ન બરાબ વા
જીતે વાંછી પડે તે વેચા વેચનાર પેટી અસલ
માત્ર પાછો મેજાને દક્ષાર છે. ને માત્ર
ઉપયોગથી ખચતો ન હોય ને ને મુજ પાછો
બધ સકે, પણ જી ને ખચતો હોય વા અમત્ર
રૂપમાથી જીતું રૂપાનર થયુ હોય-જેમકે
મગગ કપડાને કાપીને સુટ બનાવ્યા હોય-તો
પાછી વેચી માત્ર પેટી પાછો બધ થુ કુર
એમ જનાં. કુરનાં અને ચૂરપ તથા અમેરિ-
કાનાં અમુક દેશોમાં તો દિનિક ઉપયોગના
વગવરદ દરકાઈ ચીજ દક્ષતાથી વેચાય છે એ
વાનું ધારણ રે-અદિ દિનિકમાં એમ કરતુ
ન પડવડી સકે છે, ન સંબંધિત છે.

દિનિકની વાત કરાય છે ત્યારે, અદિ આ
પદ્ધતિ કેટલે અંગે કામગીરી પડવાર થવ
સકે છે ને પણ વિચારતું રદકું. કુરનાંમા
તો, દક્ષતા બરવામાં નિષ્ફળ જનારાઓનુ
પ્રમાણ મેંકડે એથી અદી દક્ષતા જણાવા
છે દિનિકની કામગીરીય જોના અદિ એ
પ્રમાણ એવાથી ખાસત્ ચાર પાય મળું થાય
તો નવાબ નહિ. જોનેજ કામગીરી દિનિકમાં
આ પદ્ધતિ થયુ જોણી અમત્રમાં આવી છે.

લખત -

Hire Purchase લખતે હેતુ હોતું
જોમજે તેનો જોર, નમુનો આ રદયો. આ
લખત મેટર કાદ માટે છે. પણ જીતે માત્ર
હોય તો તે પ્રમાણે નેમાં ફેરફાર કરી લેવો.

MEMORANDUM OF AGREEMENT
made this.....day of.....1937
BETWEEN.....of (hereinafter
called 'The Owner') of the one part,
and.....of.....(hereinafter
called 'The Hirer') of the other part.

1. The Owner agrees to let and
the Hirer agrees to hire the Motor
Vehicle and Accessories as described
in the Schedule hereto for the term
of eighteen months (subject to deter-
mination as hereinafter provided)
for the sum of Rs. 2300 payable
as to Rs 500 being the first
month's hire in advance on the
execution of this Agreement, and
as to the balance of Rs 1800 in
equal monthly payments of Rs 100
each payable on the.....day of
each month, the first of such pay-
ments to be paid on the.....day
of 1937, each of such payments
being one month's hire in advance
of the said Vehicle

2. Simultaneously with the exe-
cution of this Agreement, the Hirer
agrees to pay the said sum of Rs.
500 being the first month's hire
in advance of the said Vehicle, and
to execute and deliver to the Owner
a Promissory Note made payable
to the Owner for the total amount
of the said monthly payments, pay-
able in equal instalments on the due

dates of the said monthly payments respectively, and each of the said instalments bearing interest after maturity until paid, at the rate of 6 per cent. per annum such Promissory Note to be given and received not as payment of the said monthly payments due under Clause 1 hereof but as collateral security for the due payment thereof.

3. During the continuance of the Agreement, the Hirer shall keep the said Vehicle and Accessories in good repair and working condition and retain the same in his own possession and shall not sell, offer for sale, assign or charge the same, nor create any lien thereon or pledge the Owner's credit for repairs or otherwise and shall not make or allow any removal, obliteration or change of identification marks. The said chattels shall remain the property of the Owner unless and until the Hirer exercises the option to purchase, contained in Clause 10 hereof, after becoming entitled so to do and no assignment by the Hirer of his rights or interest in this Agreement shall be valid without the written consent of the Owner.

4. Should the Hirer make default for ten days in payments of any monthly instalment or other sum payable hereunder as agreed, or should he die or have a Receiving Order made against him or make any arrangement or composition with his creditors or, if the Hirer is a Limited Company, should such

Company be wound up compulsorily or go into voluntary liquidation or have a Receiver of any of its assets appointed or should the said Vehicle or Accessories be seized under any execution or legal process issued against the Hirer or under any distress for rent (but seizure of the said Vehicle or Accessories under any distress for rent levied by a superior landlord, not the immediate landlord of the Hirer, shall not be deemed to be a distress for rent within the meaning of this Clause if the Hirer shall, within 14 days after the levy of such distress, procure the release of the said Vehicle and Accessories from such distress by taking the appropriate steps) or the Hirer fail to observe or fulfill any agreement or condition herein contained, the Owner shall have the right at any time to retake possession of the said Vehicle and Accessories (the Owner being hereby given power to enter into and upon any premises in the occupation or under the control of the Hirer, in order to do so) and thereupon this Agreement shall cease and determine and the rights and liabilities of the parties thereto shall be at end, save only that the Hirer shall be liable for any antecedent breach of the provisions of Clause 3 hereof and shall also be liable to pay any of the said monthly payments which shall then be in arrear and unpaid, together with interest thereon until payment at the rate of 6 per cent. per annum, as well as any premiums

and other moneys, which are at the time payable to the Owner under Clause 8 hereof and have not in fact been paid by the Hirer. Provided also that in the event of the Owner retaking possession of the said Vehicle and Accessories as aforesaid, the Hirer shall, as regards the said Promissory Note, only be liable thereon in respect of such instalments thereof as became due before such retaking possession together with interest thereon until payment at the rate aforesaid

5, The Hirer has examined (or caused to be examined) the said Vehicle previous to this Agreement and satisfied himself as to its condition and running and no warranty on the part of the Owner as to the nature or quality of the Vehicle the effect of this Agreement is implied as to its fitness for any purpose, any warranty as to quality and condition and road-worthiness being hereby excluded

6 During the period of hire aforesaid, the Hirer shall not use or permit the said Vehicle to be used in contravention of any of the Statutes or Regulations for the time being in force in reference to such Vehicles or otherwise in way contrary to law and shall not take or send it out of India

7 The Hirer shall pay all license duties fees and registration charges payable in respect of the Vehicle, whilst this Agreement is in force, and if any such duties, charges or

fees shall be paid by the Owner, shall repay the same on demand

8, The said Vehicle shall be forthwith insured by the Owner at the expense of the Hirer in such office or offices as the Owner may approve, against all such risks as the Owner may reasonably require, and the Owner shall be entitled at the like expense to keep up such insurance or insurances during the currency of this Agreement. The Hirer will, on demand by the Owner, repay to him all premiums and other moneys from time to time paid in respect of such insurance. If the Hirer shall become the Owner by purchase of the said Vehicle during the currency of any such policy of insurance, the Owner shall, upon payment by the Hirer to him of all moneys due to him under this Agreement, transfer the benefit of the said policy to the Hirer.

9 The Hirer may at any time determine the hiring hereby constituted by returning the said Vehicle and Accessories at his own cost and risk to the Owner at the latter's last known address, without prejudice however to the rights of the Owner in respect of any antecedent breach of the Hirer's covenants herein contained. The Hirer agrees to pay, should he return the car under Clause 11 of this Agreement or should the Owners retake possession under Clause 4 of this Agreement before the expiration of nine months from the date hereof, such

further sum as with the total amount previously paid herein will equal the sum of Rs 1500 as agreed by way of compensation for the depreciation of the car.

10. If and when the full amount firstly above named and all further moneys payable by the Hirer to the Owner under this Agreement shall have been duly paid and provided that the Hirer shall not have committed any antecedent breach of the provisions of this Agreement, then the Hirer shall have the option (but shall not be bound) to purchase the said Vehicle and Accessories for the sum of Rupee One only.

As Witness the hands of the said parties the day and year aforesaid

Witness.....	} Sd of Owner
Address.....	
Witness.....	} Sd of Hirer
Address.....	

આ થયેા મુજબ દસ્તાવેજ એવી સાથેનું બાંધ્યું હાથન તે પરિશિષ્ટનું હોય છે, જેમા મોટરનું નંબર વ. અગ્રેજી હે.ય છે અને સાથેજ ટ્રામીસરી નોટ પણ સામિલ હોય છે જે પરિશિષ્ટનો નમુનો આ રહેલો:-

SCHEDULE

Make of VehicleChassis No.....Engine No.....Type of body.....Registered No.... etc etc

For value received, I promise to pay to the Order of.....the sum of Rupees One Thousand Eight Hundreds only at the time or times stated hereunder, with interest on each instalment after its maturity

at 6 per cent. per annum, until payment thereof.

[Schedule of Payments]

Rs 100	One	month	after	date
Rs. 100	Two	months
Rs 100	Three
Rs. 100	Four,
Rs. 100	Five
Rs. 100	Six
Rs. 100	Seven
Rs. 100	Eight
Rs. 100	Nine
Rs 100	Ten
Rs. 100	Eleven
Rs 100	Twelve
Rs. 100	Thirteen
Rs. 100	Fourteen
Rs. 100	Fifteen
Rs 100	Sixteen
Rs 100	Seventeen
Rs 100	Eighteen

અં વાદ રાખવું એવેએ કે, હાથન પર અને ટ્રામીસરી નોટ પર એકજ દહાડાની તારીખ હોવા જરૂરી છે. તારીખમાં જુલમી ફેરફાર થશે તો કાનૂની નજરે તે ચક્રમંદ ગણાયો.

FOR SALE—Old issues of "Industry": September, October, November and December 1926, January and October 1927, April July and November 1929, February, April, May and August 1930, April, May, August, October and December 1931 February, April, and November 1932, April 1933, April 1934. Perfect Copies Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box "A"

The Qamar Office, SURAT.

આદિરાત કરવી એ.
માત્ર વેચાણનો એક જામ છે,
પણ ખુદ આદિરાત માલની
પેકીંગનું મૂળદાર છે. પેકીંગ
અનેક રીતે લાખાયી છે.
કારણ કે, તેથી-

૧, માલની આપ લેમાં સરળતા થાય છે;

૨, માલની ગોઠવણીમાં સુગમતા પડે છે;

૩, જરાજર પેક હોવાથી બદાવની આબો
દવાથી માલને અસર થતી નથી-તે
સહામત રહે છે.

૪, મજબૂત પેક હોવાથી માલ રોગાતો
કે કે વિખેરાતો નથી;

૫, અમુક અમુક પ્રમાણસરની નાખી
પેકીંગ તૈયાર હોય તો મુગ્ધ વેગા
માત્ર જોખવા, બાંધવાની કઠાકટમાથી
બચી જવાય છે;

૬, માલ લઈ જવા, સલામત અને
વાપરવામાં માલકને સહેલું પડે છે,

૭, માલની પેકીંગ માલની આદિગત
કરે છે વગવદ.

પેકીંગના આ અને બીજા કારણો એટલા
નેા રૂપ છે કે તે વિશે કહેવાનું હોયજ નહિ.
પેકીંગ એટલે માત્ર માલની સાચવણી મારેનું
રક્ષાત્મક હથેલી નહિ, ને તેથી અનેક
માર્ગ વધુ ઉપયોગી સાબિત છે. પણ એ
દલીલત ધણી ઓછા જાણે છે.

કોઈ મોટા વેપારીને ત્યાં જઈ જુઓ.
તેના કચાણમાં દગ દગ ચીજો જુદા જુદા
રૂપમાં ગેક થયેલી મળશે. કોઈ પુઠાના પાક-
સમાં દશે, કોઈ કાગળના રેપરમાં, કોઈ
પતરાના ડાળામાં તો કોઈ લાકડાના બોખામાં.
કોઈ ડબો થા બોખો સામાન્ય વ્યવસ્થા દશે
તો કોઈ બીજા બધાથી મોખો તરી આવે

■
મુળ લેખક

■
ચિલનર એ

■
ગોલ્ડ સિમ્પ કોલેજ

■
સન્ટન યુનિવર્સિટીના

■
આપજ્ઞાર.

■
એ. એ કચાણા ઉત્પાદો છે.

લુની પુરાણી પેકીંગને તે જાણે “નગીબનાર
મત્ર” હોય તેમ સમજી વળગી રહેવું ન જોઈએ.
દુન્યા આગળ વધી રહી છે તેથી અને જોખ
વેપારીઓ નવો નવી પેકીંગોદાર જગતમાં
દરિદ્રાઈ કરી રહ્યા છે તેથી આપણે પણ તેમની
સાથે રહેવાની પ્રેરણા કરવીજ રહી એક સુંદર
રિજાઈન પેકીંગો લગી બદલાવા વિના મુદર
મત્રની સજ પણ એક સામાન્ય પેકીંગને
બદલવાની બેદર મુદરત ઉભી થયા છતાં ન
બદલવા વેપારને હાનીકર્તા છેજ.

અને, ખુલસાત પેકીંગનો અર્થ શો
છે? એક દિલકશ પેકીંગની મદત્તા શામાં
છે? તેની સુંદરતા થા તેના મોદકપણમાં?
નાહ. એ સુંદરતા માટે વેપાર નથી થનો
તેના જોલતા હોવામાં છે. દા., પેકીંગ
પોતાની મુશી જથાને, પોતાના રૂપરંગ,
પોતાના પ્રકાર અને પોતાની આદિરાતદ્વારા
જોલતી હોવી જોઈએ તેણે દુન્યાને જોઈએ
વેપારીના માલની આદિરાત કરવી, તેની
પેકીંગ પ્રતિષ્ઠા વધારવી, તેના માલની ઉત્તમ
પ્રકૃતિની સાબિતી આપવી જોઈએ.

૨

માલની પેકીંગ પછીનો બીજો મુદો,
પારસણની પેકીંગનો છે.

માલની પેકીંગ મમે તેવી સારી હોય,
માત્ર પોતે મમે તેવો ઉત્તમ હોય પણ જો
પારસણની પેકીંગ સારી ન હોય, પેકીંગની
પ્રતિષ્ઠા, તેના વહીવટ અને તેના નામને શોભે

તેની ન હોય તો, પેદીનો બહારગામનો વેપારે વૃદ્ધોજ સમજવો. રથાનિક આદરે તો, દુકાનેથી યા ઓફિસે રૂબરૂ આવી માલની પેકીંગ જોઈ માલ અરીફતા હશે, તેથી તેમને ખુશી પણ થતી હશે અને સંતોષ પણ. બહાર ગામના આદરે પહેલી નજરે માલની પેકીંગ જોઈ સફતા નથી. તેઓ જુએ છે પારસલની ઉપરની પેકીંગ. ઉપરની પેકીંગ જોઈ તેઓ માલ વિશે અને માલના બનાવનાર અને વેચનાર વિશે પોતાનો અભિપ્રાય બાંધી લે છે. એથીજ માલની અસલી પેકીંગ ને રીને અને ને અર્થોમાં આદિરાતનું સંજન છે તેનીજ રીને બહારગામના આદરે માટે પારસલની પેકીંગ આદિરાતનું સાધન બને છે એ સાધન જોવું સુંદર, સફર અને સંગીન હોય તેથી સારી આદિરાત થઈ શકે. જે પારસલની પેકીંગ આંખે ગમે એવી ન હોય તો, પછી ને દ્વારાની આદિરાત પણ લાભને બદલે હાનીકર્તા નીપડે તેમાં નવાઇ છેજ શો ?

પારસલની પેકીંગની મહત્તા હજી આપણને સમજાઇ નથી. એનો સગવડ આપણી પોતાનીજ બેદરકારી છે. વિચારવા માટે સહીદ અંક અને જોવા માટે આંખો હોય તો આપણે તે વડે થતા લાભો અને તેમાં બેદરકારી કરવાથી થતા નુકસાનો તરતજ પામી સકીએ. પોતાની પેકીંગ પધ્ધતિ સાથે બીનબોની પેકીંગ પધ્ધતિની તુલના કરીએ તો-ખાસ કરીને અમેરિકન પેકીંગ પધ્ધતિનો કંઈક આછો અભ્યાસ પણ કરીએ તો-લાભ ઘણું શીખી સકીએ.

આપણે એ શીખવા માંગીએ છીએ યા નહિ, તેની ઉપર આપણા વેપારનો આધાર છે આજે નહિ, આવતી કાલનો વેપારી ઇતિહાસ આપણી એ દિશાની વજ્રણ કાળને પાને નોંધશે. આપણે પોતે મઈ કાલના બનાવો પરથી કંઈક પાઠ મેળવી સકીએ તો બસ.

શરીરમાં બળ અને જોમ લાવવા માટે

સુખ સંચારક દ્રાક્ષાસવ

એવુંજ સેવન હિતકારી છે. કેમકે એજ દ્રાક્ષાસવ એવું છે જે

શસ્ત્રોક્ત રીતે તૈયાર થાય છે. શુદ્ધ જમુનાજળનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વન ઉપવનના ઝોપડા સાફ કશબીને નાખવામાં આવે છે.

બનાવનારા:—

સુખ સંચારક કમ્પની, મથુરા

જોન ડેવીસન રોકફેલર

વાસતેલનો અમેરિકન શાહ-વેપારી

ગયા મે માસની ૨૩ મી તારીખે મરણ પામેલા દુન્યાના આ સૌથી મોટા તત્વગર અને અમેરિકાના ફિરંગી કારનની આખી ઝિન્દગીની દાર્શ્તાન અન્યંત દિલચસ્પ છે. જોનો જન્મ ૧૮૩૬ની ૮મી જુલાઈએ થયો હતો. રોકફેલરે એના જીવનની શરૂઆત બાર આનાની રોડી ઉપર બતાડા ખોદવાના કામથી કરી હતી એના પિતા વિલિયમ રોકફેલર રોકફેલર બીજાનાં નામથી એળખાતો હતો તે શોખીન અને રખડુ હતો. માનવ જાતના દરેક દર્દ માટે 'રામખાણ' દવાઓ વેચવાનો એ ધંધો કરતો હતો. ઘેરના ઉપર ચિત્રવિચિત્ર દવાઓનો બારો લાધીને તે ગામે ગામ રખડતો અને 'ફટલીક' વખત તો અંકવાડીઓ સુધી તે એના ઘરમાંથી અદસ્ત યથા જતો.

રોકફેલરની માતા એલીઝા ડેવીસન એક એક ધર્મનિષ્ઠ સ્ત્રી હતી ધર્મ અને નીતિના વચ્ચે એની રોજગમ બેઠપાઈ હતા પરિણામે તે પોતાના પુત્રમાં ધર્મનાં સુસંસ્કારો સર્જિતો હતો. ઝિન્દગીની શરૂઆતમાં રોકફેલરે એક મજદુરીની નોકરી સ્વીકારી ત્યાં તેને બતાડા ખોદવાનું કામ ફરવાનું હતું. મજદુરનું કામ પણ તે હરને મોટું કરતો હતો. થોડાક માસ બાદ એક મિત્રની લાગવગથી તેને એક પેઢીમાં મજનનીશ નામાવડીની સામાન્ય પગારથી નોકરી મળી ગઈ. અદિ તેણે ખંત, ઉદ્યેગ અને કુશિલ્લેથી પોતાના સોનેા પ્રેમ સંપાદન કરી લીધો.

આ પ્રમાણે નોકરી કરતા ૭ માસ યથા મળ્યા. મજદુરીને બદલે કારકુની ગણી તે બદલ તેણે પાંચ માન્યો અને પહેલા ચાર મહીનાનો પગાર ધર્માગ્રામાં આપી દીધો.

એક દિવસે ડેરી નામનો તેલનો વેપારી જ્યાં યુવાન રોકફેલર નવકરી કરતો હતો

ત્યાં યેનસીલવાનીઆમાં આવ્યો. તે પડોશના કુંગરાળ પ્રદેશમાં વહેતી નદી ઉપર તરણું તેલ એકઠું કરીને બજારમાં વેચતો હતો. રોકફેલરની દૃષ્ટિ ઉપર એ તેલ પહેલીજ વખતે અદ્યુ એ પેટ્રોલીઅમ હતું. કોઈએ હજી સુધી એ તેલને અમીનમાંથી બોદીને બહાર કાઢ્યું નહોતું, પરંતુ કુદરત માનવજાતની ગળુ માટે બહુજ નજીવો જથ્થો પૃથ્વીના પેટાળમાંથી કાઢી પાણી ઉપર ફેંકી હતો.

રોકફેલરે ડેરી પાસેથી આ તેલ ખરીદ્યું અને તેનું બહુજ બારીકોથી પૃથકકરણ કર્યું. તેને લાગ્યું કે એ અણુભોલ પ્રવાહી જગતના ઉદ્યોગોમાં મહાન પરિવર્તન લાવવાને શક્તિમાન હતું. અમીનમાંથી એ અતિદાસિક તેલને ડેરી રીને બહાર કાઢ્યું તે બાજનમાં મેણે જે વરસ સુધી અમેરિકાના નિઃશ્વાન એન્જનીયર સાથે વિચાર ચલાવ્યો અને છેવટે ૧૮૭૦ માં સેમ્યુઅલ એન્ડ્રૂઝ, ફ્લેન્જલર અને હાર્ડનેસની બાગીદારીમાં સ્ટાન્ડર્ડ ઓઈલ કંપનીના નામે એક મોટી રિફાઈનરી ઉભી કરી.

રોકફેલરનો નસીબનો સિતારો અણુધારી રીને વ્યમકયો. પહેલા ચારજ મહિનામાં તેને અદ્યુજન સફળતા સંપડી. દર માસે તેની રિફાઈનરીમાં વધુ અને વધુ વાંચો આવવા લાગ્યા અને આખા અમેરિકામાંથી અને એ તમા તેલના મોટા પ્રમાણમાં ઓઈલ મળવા લાગ્યા.

અસામાન્ય ઓઈલ જોઈને રોકફેલરે બહુજ વિસ્તાર અને ખંતપૂર્વક કામ કરવા માંડ્યું. તેણે બીજી કારખાનું ઉઠા કર્યું. પાંચ ત્રીજી, ચોથું, પાંચમું... એ મુજબ એ વરસની અંદર રોકફેલર અમેરિકાના તેલના બજારમાં જગમગ સરખાવવાર જોવા બની ગયો.

પાત્ર વરસના ગાળાની અંદર તો અમે-
રિકાના એક આખા રેટ્ટનો તેમનો ઉલોગ
એના સંપૂર્ણ કાણુ નીચે આવી ગયો અને
બીજા દશ વરસમાં આખા યુનાઈટેડ રેટ્ટસ
એક અમેરીકાની પ્રાકૃપ લાખન અને-રિકાઈ-

ઔદ્યોગિક શિક્ષણનો ભોમિયો

તમારી શિક્ષણ-પરિક્ષા સહ મહાર પરિણામ
શું આવ્યું? હવે તમે શું કરવા ધારો છો?

આજની બેકારી વધારનારી કેળવણી
જનજિવિથી તમે કંટાળ્યા છો, નહિ વાર? દરારો રૂપિયા ખર્ચી, જિન્દગીના ઉત્તમોત્તમ
વર્ગો યુવાની, બહેલા બેકાર થયાનું તમને
પત્તંદ છે વા થોડા ખર્ચે જનજિવિથી હુનરી
તઅલીમ લેવી ખિલતર સમજો છો?

હુનરી તઅલીમ લેવા માટે શું કરશો?
કઈ લાખન પસંદ કરશો? શાળાઓ ક્યાં છે?
તેમના સત્ર ક્યારે શરૂ થાય છે? ફી કેટલી
અને અભ્યાસક્રમનો સમય કેટલો છે? એ
ખૂં જાણવા માટે-

ઔદ્યોગિક શિક્ષણનો ભોમિયો

નીલેખમાળા વાંચો, તમારી એજ એકલી
માર્ગદર્શિકા છે.

લગભગ ૧૦૦ વિષયો - સેંકડો શાળાઓ

[પૂરો અંક ૩૨ દર્શાવ્યાં]

કીમત ૩૨ અંકની: રૂ. ૬-૨૫-૦

વખો:-કમર ઓફીસ, સોદાંગરવાડા, સુરત.

નરીના પ્રધાનો એ કુલ માસિક યજ ગયો.

કરોડો માણસની વરતીવાળા એક આખા
ખંડમાં એક જુદા અગત્યની વસ્તુનો એક-
દશ્યુ છાજો એક માણસે રાખ્યો હેમ એ
અર્થેત નવાઈ સૂચક છે. રોકફેલરની અદ્વલુત
શુધિષ્ટ એ મદાતારત અને લગભગ અસકય
કાર્ગ સાધી શકી છે, એમાં શક નથી.

રોકફેલરની દવસત વિશે કહેવામાં આવે
છે કે ૬૦૦૦ વરસ દરમિયાન એક માણસ
રોકના નો ૧૦૦ પાંડ કમાતો હોય તો પણ
તે રોકફેલરની અડધી દવસત પણ મેળવી સકે
નહી. એની મૂડીનું ફક્ત વાર્ષિક વ્યાજ ત્રીસ
લાર કામદારોની વાર્ષિક આવક જેટલું
આવતું હતું.

રોકફેલર જેટલી ઝડપથી નૈસા મેળવ્યા
એથી પણ ઝડપથી તેણે કરોડો ડોલરો જીવ-
નના પાછલા વરસોમાં દાનમાં અર્પણ કર્યા.
એની સખાવતની રકમ સાઠ કરોડ ડોલરથી
વધુ છે.

તે સમયે અમેરીકામાં કુબેરપતિ બનવું
એ ભયંકર સામાજિક યુદ્ધો ગણાતો હતો.
દવસત એકડી કરવા માટે એક બાબુએ
જ્યારે તેણે લોકોના તિરસ્કાર, ક્રિટિકાર અને
અપમાનો વહોરી લીધા હતા, ત્યારે બીજી
બાબુએ તે ૨૦,૦૦૦,૦૦૦ પાંડ જેની ગાદ-
શાહી રકમ મિશનરી (ધર્માદા) ખાતાઓમાં
છુટે લાથે આપતો હતો.

એણે પોતાની લખાતીમાં પોતાના પુત્ર
રોકફેલર જુનીયરને આપેલી રકમો ઉપરાંત,
કેટલાક ટ્રસ્ટો પણ કર્યા છે. એમાંના મુખ્ય

૧, રોકફેલર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ મેડીકલ રિસર્ચ

૨, રોકફેલર ફાઉન્ડેશન

૩, જનરલ એજ્યુકેશનલ ઓડ

૪, લોરા રપેલમેન રોકફેલર મેમોરીઅલ

-છે. ૧૯૯૫માં રોકફેલર રિટાયર થયો. ૧૯૩૭માં
તેની જિન્દગી ખતમ થઈ. આટલી ઉંમર છતાં
તે છેલ્લા ૩૦-૪૦ વર્ષથી ખૂબ તંદુરસ્ત
હતો. તેની ઇચ્છા ૧૦૦ વર્ષ જીવવાની હતી.
પેસાનો મોહ ન હતો. કમાતો ખૂબ પણ તેને
તેનો ગર્વ ન હતો.

દિલરોઝ [રજીસ્ટર્ડ]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં થતા ગુમડાઓ, નાના મોટા જખ્મો, ખરજતુ, દરાજ, ગંછપણું, નાસુર, ભગંદર, કંઠમાળ, રમોલી, દરસ, મસા, ખેંગ વગેરે પર એક અકરીતુ કામ આપે છે. બ્રહ્મકાપ વિના રોગોને મટાડી, શરીર પર તેનું ચિન્હ મુદ્દાં રહેવા દેતી નથી. દરેક ધરમાં એક બાટલી ઝુર રાખવીજ જોઈએ ધામાંથી નીકળતુ લોહી તરત બંધ કરવામાં અજોડ છે કીમ્મત; નાની બાટલીનો એક રૂપિયો મોટી બાટલીના બે રૂપિયા (પેકીંગ પોસ્ટેજ જુદું). મુંબઈ ધ્વજાકાના સોલ એજન્ટ—

કાગદી ખુદસલાહ રહેમાનભાઈ,
૧ કાણુપુર દાવર પાસે-અમદાવાદ
[મુંબઈમાં મસ્જિદ બંદર રોડ, ૮૫-પી.
રીયમ બેન્કની પાસે કાગદી રફિલાઈ
રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે]

તથા ૧૨ છાપ—DHA BRAND—રજીસ્ટર્ડ નં. ૨૭૦

એક.....ચાર.....ત્રણ

એકસો ત્રેતાલીસ નંબરની ખર્સા

ચી ર ટ

દંમેશ પીવામાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ સાબિત થયેલી છે. પીવાથી મગજને તાકાત આપી તાગી જશે છે એમાં મો એ મો ટકા ઉત્તમ તંજાક વપરાય છે ને ઉપર હસમુખલાલ એન્ડ બ્રધર્સ મુરત નામ છે નામ વાંચીનેજ ખરીદવા ખાસ જાણામણ છે આ બાબુમાં છાપવાલી ૧૪૩ નંબરની રજીસ્ટર્ડ ખર્સા ચિરંતને એક વખત પી ખાત્રી-કંઠેશો તો આપે માનવુંજ પડશે કે બીજી હલકી ચિરંતે કરતાં ઉત્તમ છે.

અને તેથીજ તે દુન્યાના કેરલાય દેશ દેશાવરમાં પ્રખ્યાતિ પામી છે.

હિંદુસ્તાનના સોલ એજન્ટ.—

હસમુખલાલ એન્ડ બ્રધર્સ. નં. ૨૦૮૯, બરાનપુરી લાગળ, ગોપીશેરી, મુરત.

ટ્રેડીઆમ:—Islam Bros. ટ્રેડીફાઇન નં. ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

સ્વદેશી મુડી અને વ્યવસ્થાથી ચાંસતી થી શુજરાત હોઝીયરી મીલમાં બનેલ મહુદરાક, મોખ, સ્વેટર, કોટ, પુલ્ક ઓવર, મફલર, બચ્ચાની જર્સી, વિગેરે વાપરે મુતર તથા ઉત્તમો માલ ચેક ત્યા ચેક ડીઝાઇનમાં બને છે, અને પરદેશી માલની હરિક્ષાર્ષ કરી સડે એવો હોવા ઉપરાંત આવ પણુ ધણાજ શોધાયત રાખેલા છે. માત્ર ખરીદતી વખતે આઝાદ હોઝયરી નામ જોવા ખાસ લક્ષામણ છે.

બહારગામના ઓર્ડરો પર પૂરતું ધ્યાન આપી રસીદ એન્ક મારફતે કે પી પી. થી રવાના કરવામાં આવે છે.

મોલ એજન્ટ.—ધરેલામ બ્રધર્સ.

હેડ ઓફીસ:—૨, કાણુપુર, અમદાવાદ
બ્રાન્ચ:—૨, ભુમ્મા મસ્જિદ સામે, અમદાવાદ

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમવારે મુદત પ્રગટ થાય છે એવી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ લેધરે તેમ કચેર પ્રાપ્ત થીક પાંચ આનાની (પરદેશ: નવ પેનીની) ફીપ્રોટે જીડવી [વી પી.ના આર્કીવ રવીકારતા નથી.]

૧૮૧૪—મા. મે: ઓકારો—(૧) મોજ અને ખનીયન ગુંથવા માટેના વંચે માટે ગુડમેન એન્ડ કંપની, ૩૦, ક્લાઇવ રૂટ્ટ. કલકત્તા થા Mitsubishi Shoji Kaisha Ltd., 135 Canning Street, Calcuttaને લખશો.

૧૮૧૫—ક: ઇન્દોર—(૧) કનફેક્શનરીને લગતા અંગ્રેજી પુસ્તકો ઘણા છે. તથાના નામ આ રહ્યા: Confectionery, કીમત રૂપિયો દોઢ એ ઇન્ડસ્ટ્રી થુઃ ડિપો, શામ-ગજાર, કલકત્તા પાસેથી મળશે. Skuse's Confectionerની કીમત રૂ૧ શિલિંગ તે એ W. G. Bushના એજન્ડો પાસેથી મળશે અને Food Industries Manual

કમર માસિક

વડોદરા રાજ્યના તમામ પુસ્તકાલયો માટે

અને

લગ્નના શ્રિદિશ મુજિપતની કાગજેરી માટે ખાસ મનુર થયુ છે.

ની કીમત ૧૦ શિલિંગ હોઈ. તે Food Industries Ltd. 17 Strassford Place, London W. 1 પાસેથી મળશે. એ વિષયની ગુજરાતી ચોપડી કોઈ નથી. (૨) એ વિષયનું ગુજરાતી સામયિક પણ આજ લગી ફરી પ્રગટ થયુજ નથી અંગ્રે-જીમાં પણ છે Baker & Confectioner, 9-11, Corsitor Street, London

E. C 4; Confectioner's Union, 24 Holborn, London E. C. 1; Irish Confectionery Trade's Journal, 18 Shoe Lane, London E. C. 4.

૧૮૧૬—જે. એસ. ક: પોરબંદર—(૧) શેરવોક હોમસના ગુજરાતી ભાષાનુસાર માટે મેસર્સ મહાદેવ ગમચંદ ગમુડે, તથા દરવાઝા, અલમદાબાદ થા મેસર્સ એન. એમ. ત્રિપા-ઠીની કંપની, કાલ્યાણેવી રોડ, મુંબઈ ૨ ને લખી પરી કિરત અને તેમની કીમત પૂછાવી સકશો.

૧૮૧૭—ક: કે: ઇન્દોર—કમર ના ૧૯૩૬ના બેટ પુસ્તક માટે ટપાલખર્ચનો એક આનો ચોક્કસ આપની પ્રત મંગાવી લેશેજી.

૧૮૧૮—અ. ક. મૂ. મા: પોરબંદર—ઈંડા સાચવી રાખનાર મિત્રજી ૧ મળુ હોય તો ઈંડા કેટલા જોડાએ તે નક્કી નથી. પાણીમાં રહે તેટલા ઈંડા મુકવા. મળ મુકો એટલેજ કે ઈંડા પાણીમાં પૂરા હોવા રહે—પાણીથી બદાર મુકા રહે નહિ. એ દિસાએ નેટલા ઈંડા રહી સહે તેટલા રાખી સકાય છે (૨) મિત્રજી લગભગ એક વર્ષ લગી કામ આપે છે. પણ ગિદતર છે કે છંભાસ પછી મિત્રજી બદલી નાખયું

૧૮૧૯—ર. દા: મુંબઈ—(૧) ‘દરમીન’ નો નુસ્ખો ખજાનાં નથી (૨) હુમ ફોમસના નુસ્ખા

“કમર” : અંક ૭૬ મો.

(૨) પેલી પેલી કાસગંજમાં છે. (૩) ગુજરાતી કક્ષાકોના રચના દાષપ બન્યા જણાવ્યા છે. બાવ તાલ અને નમના માટે એ. એમ. ગાત્રી, નાગદેવી સ્ટ્રીટ, મુબમ્બી ૩ ને પૂછાવશે.

૧૮૨૬-૬ કા દા: મુબમ્બી- (૧) કોળા કાસ ખાસ અનાજનું નામ નથી, પણ તે અનાજના તે વર્ગનું નામ છે જેની દાળા થવી સકે છે જેમ કે, મગ તુવેર, મઠ, ચણા, વાલ, મસુર વગવર. (૨) ધાન્ય સામાન્ય અનાજનું નામ છે. (૩) મરચાંના ખોરાક માટે અનાજના મિશ્રણોની વિગત કમરના પાંચમાં અંકમાંથી મળશે.

૧૮૨૭-૭. દા. ગ. અમરેલી-શીકર આયોગાધનના પ્રયોગમાં જે રિપરિટ છે તે ખરાબ બીજાઓ મેલીએટર રિપરિટ નામે છે, તે પણ આવી સકે છે.

૧૮૨૮-૨. વિ. દ. અં. કચેશ્વર- મુબમ્બી રેલિયો એજન્સીથી બ્રોક્કાટ કરાના પ્રેમાભોમા માનારા ગૈરવાઓ અને આપણકર્તાના વગવરના બે વર્ગ હોય છે: એક ધંધાધારી અન બીજો મિનિ-ધંધાધારી. દેખીતું હોય તેમ જિન-ધંધાધારી વર્ગ પોતાના મહેનતાણુ દાખિય મ્થુ લેતા નથી. ધંધાધારી વગ ને માટે અમુક રકમ છે છે, પણ તે દરદમેલ ચાકકસ ખાસ રૂપે હોતી નથી. જલક રોસાનાના ગ્રાહના થોડાક માણસો સિવા આકીતાઓ નિર્વામિત નવકર રૂપે હોના નથી જયર. જેને અને જેટલો પ્રેમાન હોય તે વિસ્તાર તેમને પ્રેમામ દીઃ અમુક રકમ મળે છે વધુ માટે, પિ ગ્રેવન ડાયરેક્ટર બોલ પ્રિન્ડયા રેલિયો-એન્ડે મુડિયો, હરનિન દાઉમ, બેલાડ પ્રસેટ, કોટ, મુંબીનો ઘખશો.

કમર x આ ગ રટ અંક x મુબમ્બી x લેખો

કેલિકે પ્રિન્ડોગ-કાપડ પર છાપકામ કરવાનો નાદિર કુતર.

રંગબેરંગી શાહીઓ-ભુકા અને કિડીઓ વિશે.

જાંબુનાશક દવાઓ-જેને સામાન્યતઃ કિનાઇન કહે છે તેની અનેક દવાઓના પેટન્ટ પ્રયોગો.

બુટ પોલિશ-જેખતો વધુ દફનો પતરાકામ ઉપર છાપકામ આગ્રહી-સાલુ લેખના વધુ દફનો. નવકરીની અદક્ષી-ફેટલીક દિશ્યવરપ વિગતો.

હાલિરાત કળા-સાલુ લેખમાળાનો એક દફનો.

મિલકત વેચાણ-કાનુન અને નિયમો અને બીજાં વધુ વધુ.

નિયમો

- “કમર”નું વાર્ષિક લખાણમિત્ર માટે રાખીઆ વાલુ અને ભર્મા અને બીજાં પરદેશી માટે રિપિયા ચાર અથવા સિલિંગ છે જે છૂટક નકલની કીમત દિનકમા ચાર આના અને વિદેશીમા છ પેની છે.
- લાઇફ મેમ્બરશિપનો ફી કિન્ન માટે રિપિયા ચાલીસ, ભર્મા અને વિદેશી માટે ૬ આપન બા પાંડન ચાર છે.
- નવું વર્ષ મન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે, છતાં માહકો ચમ તે માસથી નોંધી મંડાય છે.
- નમુનાનો તાલો અંક મુકન મોકલાય છે, પણ તે ફક્ત આજ નેજા (માઇ પણ જુનો અંક નમૂના લેખે મુકન મોકલાતો નથી).
- કાલિરાતના બ.વ. વાર્ષિકી કે નવે કેવટનાજ દોષ, છાપકા દરમા પરાદો પતેલ કે કમીગન અપાતુ નથી.
- “કમર”ના છપાતી ગ્રામી માહિત્ય-સામલીના કાપીપાઈટ દર્શો તંત્રીને સ્થાપિત છે.

અનાયાડી અને બગીચાનાં
ગીતાન માસિક
પરતડી (હિંદી) ગુજરાતી અને મરાઠી
વર્ષિક લખાણમરેશી

વર્ષ સાતમું
માસ આશ્વિન
અંક ૮૦મો

ક મ ર

લિપિ અમ :
દિન : રૂપિયા ૫૫૫
ખર્ચા : રૂપિયા ૨૫૨
વિદેશ : શિલ્પિ અમ ૭

[ઑગસ્ટ ૧૯૩૭]

ચિત્રા

કાપડ ઉપર ડાપકામ	
અર્થાત કલિકા પિન્ડીંગ	
કાપડ ઉપર કાપકામ	
મુખપૂંડ ઉપર	
વરાળ આપનાર ચંદ્ર ૧-૨ ૩૧૮	
સ્ત્રી પ્રિન્ડીંગના સાધનો ૩૧૮	
દંગબેરંગી શાદીઓ	
ટિકડીઓ બનાવનાર ચંદ્ર ૩૧૭	
તંત્રીસ્થાનેથી	

— એલ્યુમીનીયમ	વારનિશ કાટનાર નિશળ ૩૩૮
એસીટ ૩૨૧	વાળ દર કુનાર પાવર ૩૨૮
— દેશીઅમ એસીટ ૩૨૨	સિલાબત થયે ૩૩૮
— ક્રોમ એસીટ ૩૨૧	સ્ત્રીઓ માટે ૩૩૮
— ટર્પી રેડ તેલ ૩૨૨	પેન્સિલ ૩૨૩
— બેઝીક એલ્યુમીનીયમ	બુટ પોલિશ
સફેદ ૩૨૨	કાલુ બુટ પોલિશ ૩૨૫
— રેડ લીકર ૩૨૨	માડન બુટ પોલિશ ૩૨૫
લીડીય ૩૨૨	દંગબેરંગી શાદીઓ-તપા
પ્રયોગો	વાની શાદી-ટિકડીઓ
કપડાના દિવાળ ૩૩૧	કાળી શાદીની ટિકડીઓ ૩૨૭
એનિમલ આરકોલ ૩૩૧	બુ બેઝીક શાદીની ટિકડીઓ ૩૨૭
એસેન્સ વેનિશ ૩૩૧	બુ શાદીની ટિકડીઓ ૩૨૮
કામજ પદ્ધતિ તેજના રાપ	સાલ શાદીની ટિકડીઓ ૩૨૮
કાટવા ૩૩૧	લીલી શાદીની ટિકડીઓ ૩૨૮
ચંદનાચક દવા ૩૩૧	વાયોલેટ શાદીની
કુરુશી કંકુ ૩૩૧	ટિકડીઓ ૩૨૮
ધાતુલેખની વાગ દર	
કરતી ૩૩૧	
ચિદરો કુરુશી બનાવનાર	
દવા ૩૩૩	
દાતના દરનો દિવાળ ૩૩૩	
નમકે મુલ્યમાની ૩૩૩	
બ્લેડ પ્રેસરનો દિવાળ ૩૩૩	
બ્લુ બેઝીક શાદી ૩૩૩	
મસાનો દિવાળ ૩૩૩	
માખણ સ્વચ્છ કરવું ૩૩૩	
માખાના દરનો દિવાળ ૩૩૩	
કુશિપ્રસન્ની ટિકડીઓ ૩૩૮	
લીપકાનું દંતમલન ૩૩૮	
વર્ણનીય પેલેટ ૩૩૮	

પ્રસંગ રંગ

ઓલોમિક વિકાસ ૨૧૪	
જંગમરી અંદાસ ૩૧૫	
ધ્યાનપાત્રની આગતિયો ૩૧૪	
પોષણનાવાળા ૩૧૧	
લીપ ન આપો ૩૧૫	
મારકોની ૩૧૬	
સ્વદેશીને ઉત્તેજન ૩૧૪	

ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ

અગ્રણી ૩૨૮	
કાપડ ઉપર ડાપકામ	
અર્થાત કલિકા પિન્ડીંગ	
કાપવાના પ્રકાર ૩૧૭	
કાપકામ વિશે આમાન્ય	
મુશ્કેલીઓ ૩૧૮	
કામ તેજા કરવાની રીતો ૩૨૧	
— નાધન એસીટ ૩૨૨	

વેપારી કુળા

મિત્રકર વેપારી દરવાજા ૩૪૩	
સાત મુદ્દાઓ ૩૪૭	

પદ્ધતિઓ

અભિપ્રાય ૩૪૫	
કામ સી. ગિલેટ ૨૪૬	
તાલુ વામી ૩૧૩	
પુસ્તકો ૩૪૮	
વેપારી અમાર માળ ૨૧૪	

શ્રીગુરુશિરોમણી

દવાખાનાહ મુંઘને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હજીએ મુકવિયે સુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાઠ પણ રીતે નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુટ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હજીએ મુસકડિને ખાસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિષે એટ-લું જ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતળું પડી ગયું હોય, શરીર તવાઈ એહરે શીકા નિસ્તેજ થઇ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હજીએ ખાસુહખાસ:-

ગમે તે રીતે ખાલસી ખૂટી કે ખરચેલો મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તૈયાર થતી હોઇ દવાખાનાની રપેશીવાલીડી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે સુનકકહ

સવદાવી (લોહીના બિગડ)ની ખીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટાંકી આતિશક (Syphilis-વિરોધક). નાસ્ક, હાડગંબીર, ભગંદર, ગઢયા, (સંધીવા), પ્રમેહ પીટિકા, ઉપદ્રવ, ફિરંગ રોગ વીગેરે ખીમારીઓને દૂર કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

મેનેજર, દવાખાનાહ મુંઘને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાલાખ.-સુરત

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથી)ના ૧૦૬ ના ક્રમજેક્ષનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હજીએ જિરયાન ક્વલ્લાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુલાવ), એદતિલામ (સ્તન-દોષ), અને વીર્ય વિકારની દરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નવ-જામીને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઇમિસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પણ સારી રીતે કરે છે. હમારા દવાખાનાની રપેશીવાલીડી છે.

કીમત ક્રમ ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્ટી સાહેબ-

યુવાવસ્થાની ભૂલો અથવા કાઠ પણ કારણે જિરયાન (વીર્ય લાવ) લાગુ પડી ગયો હોય, ધાતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા આડા અને પેશાબ પછી પેશાબને રસ્તે ચિકણો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઇ કાયમનો ખંપકાય લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ધણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

કો સમે ટિ કસ

રૂપ યુગારને લગતી દરેક સીઝો બનાવવા, વાપરવા અને વેચવાને લગતી માહિતીનું ખાસ પહેલું અને એકલું જ ગુજરાતી પુસ્તક. એના વિષયગુણની ઝંપી આ રહી:—

કલ્પક યા બિગ્રાજ	મિલક ઓફ આગનુંસ	વાળ માટેના તેલો, બનાવટી
કાળજ અને સુર્યો	— — ઓરીસ કમ્પાઉન્ડ	સુગંધીદાર
કીમ જેલી	— — ટાઇલેટ	— બોરસલીનું
કોલ્ડ કીમ	— — રોઝીઝ	— મકાસર
ચિહ્ન માટેના પાવડર	રૂઝ પ્રવાહી ગુલાબી	— મોગરાનું
— લોરાન	— — બ્લુ	— લિંબુનું
દુધ યા માલ્લ વોસ	— — સફેદ	વાળ માટેના લોશન
— એનથેરાઈન	— પાવડર	— કિવનસોલ
— એબરમેન	— — અધારામાં ચળકે એવો	— ફેન્થેરાઇડસ
— ઓરોસ	— — ગુલાબી	— યુરેસોલ
— કોચ	— — કાળો	— સેટોલ
— સોઝોડન્ટ	— — ગુલાબી	વાંચને ગુચ્છદાર બનાવનાર
ટાઇલેટ પાવડર	— — સફેદ	પ્રવાહીઓ
— મિલક	— મલમ	તેનિસિંગ કીમ
— સાબુઓ	— — કાળો	શીમ્પુ પ્રવાહી
તરલ આલ્કોહો	— — ગુલાબી	— પાવડર
તેલની વાસ દૂર કરવી	— — બ્લુ	રેટાઈ કીમ
— કોપરેસની	— — સફેદ	રુનો કીમ
— તલની	લાઈમ્સન્યુસ ગ્રિસસાઈન	સાબુ, અગવરી
— શીંગદાણાની	લાટીના રપના સાબુ	— કોર્બોસિક
તેલ માપ	વિપરિટક	— ગંધકી
— હમ્પોરીયલ	વાળ કાઢનાર દવાઓ-કીમ	— ગુલાબી
— એપોથિકરી	— — પ્રવાહી	— ટાઇપારનો
— એલોહી પોલક	— — બુકીઓ	— ટાઇલેટ
— દેશી	— — સાબુ	— દવાધ
— મેટ્રિક	વાળ માટેના કીમ	— પ્રવાહી
દવાના નામો વિશે	વાળ માટેના તેલો	— પાર્માવાયોલેટ
દંતમંજન, કાર્બોલિક	— કિવનાઈનનું	— બદામી
— કીમ	— કેવડાઈ	— બુકી
— પેરલ	— ખસા સુગંધીદાર	— મુસ્કો
— બુકીઓ	— ખસનું	— ચલાન્ગ લક્ષાન્ગનો
નેલ પોલિશ	— ગુલકમીનું	— લવેન્ડરી
પોમેડ અને ચિલિચનટાઈન	— ગુલાબનું	— વર્બીના
— ઘટ્ટ	— અમેલીનું	— ચેનીલા
— પ્રવાહી	— ચંપાનું	હલમત માટેના કીમ-સાબુ
ફેફડા પાવડર		
— લોરાન		
ખાસ સોલ્ડ		

ખાસ બીજી આવૃત્તિ: એન્ટિક કાળજ, લંક પાના, મુંદર છપાઈ અને મોઢક ઉપરંગ કીમત માન એક રૂપિયા (દપાલ ખર્ચ બે આના) (બર્મા અને વિદેશ: બે શિલિંગ)

લખો : કમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા સુરત.

સુસલાની સરકાર અને હિન્દી વેપારીઓ વચ્ચે હોય તો, અમે કહીએ છીએ કે, હિન્દી કલ્લિયો ખરો નથી કારણ કે, પરદેશી વેપારીઓ જેવો પગપેસારો આપણે હિન્દીમાંથી દૂર કરવા માંગીએ છીએ, તેવો પગપેસારો પોતાના દેશમાંથી દૂર કરવાનો ગરીબ જાનવારીઓને પરિપૂરો હક છે.

અને—

“સવાલ એ છે કે, જગજારી હિતોની આડમાં કિયેગી મુશ્કેલી પોતાના હિન્દી હરીફને સિકાર કરી રહ્યું છે અને હિન્દીઓ એ લાંબવાને તૈયાર નથી જગજારની આર્થિક આઝાદી માત્ર હિન્દી હિતોને ભાગેજ શા શા માટે રક્ષાય ? એમ કરતા તો જગજાર કદાચમાંથી નીકળી મુલામા હોમાઈ જશે ! તેની માલી અને વેપારી સ્વતંત્રતા ઉપર હિન્દી હિતો સાથે ફિરગી હિતો પણ સરખે ધોરણેજ કુર્બાન થઈ જવા લેઈએ એમ થાય ત્યારેજ જગજાર રક્ષણ પણ મેળવી સકે અને હિન્દીઓને સિકાવતનું કારણ પણ ન મળે.”

■

પોચખાનાવાલા

સર સોરાળજી પોચખાનાવાલાની મળતે હિન્દી શરાધી વર્તુળમાં જે કવેટાની ખોટ આણી છે તે હાંખા કાળ લગી સાચા વિના રહેશે નહિ.

સેન્ટ્રલ બેન્કની આજની તરફકોનો મુળ બેઠ સર પોચખાનાવાલાના એકલા હાથની સમૂળ કોલેક્શનમાં વિખર્ચિત હતો. આજથી ૨૬ વર્ષ પહેલાં જ્યારે સેન્ટ્રલ બેન્ક રચનાઈ ત્યારે તે એક શકમંદ સાહસ હતો; આજે ૬૦ જેટલી દેશી શાખાઓ અને અનેક પરદેશી બેન્કોની ધરાવનાર સેન્ટ્રલ બેન્ક બીજાઓ માટે એક મદામુલો આદર્શ છે.

અને, સર સોરાળજીની સકિતઓએ ક્ષેત્રની મર્યાદાપ રસીકારી નથી બેન્કોંગના

મુશ્કેલીને તેમણે અવનવી યોજનાઓ વડે રસિક બનાવી મુકલું હતું. હજી ગયે વર્ષેજ એક કદમ આગળ વધી, લંડનમાં સેન્ટ્રલ એક્ષચેન્જ બેન્ક સ્થાપી આન્યા હતા.

નાઇટલુક જે કદાચ સેવા-ચિન્હ લેખાવ તો બેઠક સર પોચખાનાવાલાની સેવાઓ તેની મુરતકક હતી. બેન્કોંગના વર્તુળમાં, સરકારે હમ્પીરિયલ બેન્કના મેનેજીંગ મેમ્બર સિવા બીજા કોઇને કદીય એ ખિતાબથી સરદારીય હર્થો નથી. સોરાળજી પોચખાનાવાલા પહેલા હિન્દી શરાધ હતા, જે તે મેળવી સક્યા.

મારકોની

વાયરલેસની અણમોલ બરકતો

કંપનાને અમલી રૂપ આપી, દુન્યાની સંસ્કૃતિના ઘડતરમાં અનેરા રંગો પુરનાર મારકોનીની મળત, દુન્યાના હરકોઇ ભાગમાં દિલગીરી ફેલાવ્યા વિની રહેશે નહિ.

એનો ઇન્કાર નથી કે મારકોનીના જન્મ પહેલાંજ એ ચીઝની કંઈક કંપના બીજા શોધકોએ કરી હતી. ખાસ કરી ૧૮૬૪માં કલ્કાઈ મેક્લે વેલ અને ત્યાર પછી ઓલીવર લોન્ગે એ દિશામાં દુન્યાને પહેલીજ ચારંમણીતી કરી હતી. છતાં એ શોખિતે વ્યવહાર રૂપમાં કરી બતાવવાની તપસીક મારકોનીના ફાળે આવી હતી. ૧૮૯૬ માં મારકોનીએ પોતાનું પહેલું—અને વાવર. સનું એકલું જ—પેટન્ટ લીધું અને મારકોની જગજગે ચડી ગયો.

મારકોનીની ખાસ ખૂબી એ હતી કે તે જે ક્ષેત્રમાં પડ્યો ત્યાં દરદમેશ અમેસરજ રહેશે. બીજા શોધકો પેટે પોષળ પડ્યો નહિ, બલકે રાત્ર રાત્ર નવી શોધો વડે દરદમેશ પોતાને મોખરે રાખતો રહેશે.

દુન્યાને એકલક્ષી કરવાની આ મદાન શોધ કરનાર મારકોની ઈતિહાસમાં હાંખા કાળ લગી અમર તપશે.

કાપડ ઉપર છાપકામ

અર્થાત

કેલિકો પ્રિન્ટીંગ

કાપડ ઉપર છાપકામ કરવાનો કુનર ઘણું કરીને દિ-ફનીજ શોધ છે. જોગમાં જોણું. ચૂરો-તો તે દિન્દ કનંથા જાણે છે અને તેથી તે ત્યાં એક દિન્દી કુનર લેખેજ ગણાય છે. ૧૬૭૬ માં જ્યારે બ્રિટનમાં એ દાખિત થયો

ત્યારે તે માત્ર હાથ કારીગરી હતી. લાકડાના કાતરેલા ખીંચાને રંગના પ્રવાહીમાં ખીંજવી કાપડ ઉપર છાપવાથી તરફ પડતી પરિણામે, જેમ આજેય થાય છે તેમ, એક કરતાં વધુ રંગની તરફો પાડી, હોય તો ન માત્ર તેટલા મોખા ખીંચાં જોડતા, બલકે તે માટે તેટલીજ વેળા દિવાં કરવી પડતી. ૧૭૬૮ માં તાંબાની પ્રેસ દાખિત થતાંજ એ કુનરના વિકાસનું પગરણ મંડળું. તાંબાની પ્રેસની મુખ્ય જુખી અને તેટલી ખારીક તરફ પાડવાની સરળતા હતી. પછી તે ૧૭૮૩ માં વંચ શોધાયું અને એ કુનરના દિશરજ ફેરવાઈ ગયા.

કેલિકો પ્રિન્ટીંગ વંચમાં પહેલાં તેા જે તે એકજ રંગની તરફો છાપી સકાતી હતી. પાછળથી તેમાંય મુદારા વધારા થતા ગયા. આજે જે વંચો વપરાય છે તેમાં એકી વેળા મંમે તેટલાં જુદા જુદા રંગની તરફો એકજ કપડા પર છાપી સકાય છે. ગોઠવણ એવી છે કે પ્રથમ એક રંગની તરફ છાપાય; પછી કપડું સદજ આગળ વધતાં તેજ રંગની આસપાસ ખીંજ રંગની તરફ છાપાય અને પછી ત્રીજો રંગ. એમ, એમજ તેટલા રંગની તરફો એકી વેળા છાપાય છે. છાપકામ માટે ખીંચાને બદલે ધાતુના કાતરેલા રોલરો વપરાય છે. દરેક રોલર, તે તરફ જે રંગમાં છાપવી હોય તે રંગના પાનામાં રહે છે.

દિન્દમાં હજી મળી રહે. કેકાણે હાથ કારીગરીએ કાપડ ઉપર છાપકામ થાય છે. આ સાર્થની માદિતી, વડોદરા રાજ્યના આઘાનિક ખીંચા તરફથી પ્રગટ થયેલી એ સંબંધીની પ્રસ્તિકામાંથી રજુ કરાઈ છે.

૨

છાપકામની રીતો—કાપડ ઉપર તરફ છાપવાનું કામ નીચે બતાવેલી જુદી જુદી રીતોએ થઈ શકે છે:—

૧-લાકડાનાં કાતરેલા ખીંચાંથી લઈ છાપવાનું કામ—આ રીત પ્રમાણે લાકડાનાં ખીંચા મસાલામાં બોળી, કાપડ ઉપર મુકાને, તરફ પાડવામાં આવે છે.

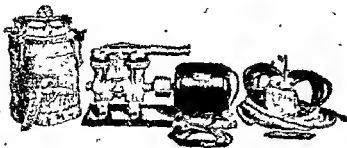
૨-ચત્રથી થતું છાપકામ—આ રીત પ્રમાણે તાંબાના કાતરેલા માંખા ગોળ રોલર ઉપર મસાલો લાગે તેવી ગોઠવણ રાખેલાં હોય છે. આ રોલરો વંચની મદદથી ફરે છે અને કાપડને એ રોલર નીચે લાવીને કાપડ ઉપર તરફ પાડવામાં આવે છે.

૩-રેન્ડીલ પ્રિન્ટીંગ એટલે કે પીંછી-થી થતું છાપકામ—આ રીત પ્રમાણે તાંબાના કાપડ ઉપર અથવા ધાતુના પતરા ઉપર કાતરકામ કરી, તે કાચળ અથવા પતરાને કાપડ ઉપર મુકી પીંછીથી છાપવાને મસાલો લગાડાય છે.

હાલમાં પીંછીથી રંગ લગાડવાને બદલે છાપવાના મસાલાને તરફવાળી જરૂરમાં પીંચકારીની મદદ વંચની મદદથી છાંટીને થતું તરફ પાડવામાં આવે છે. જેને "એગ્રાફ" અથવા "રેન્ડી પ્રિન્ટીંગ" કહે છે.

છાપવાના મકાર

૧-સીધી રીતે થતું છાપકામ—આ પ્રકારમાં રંગ અને તેને કાપડ ઉપર

રૂંધે શિલીંગના સાધના

છાપવામાં પડેલા કરવા જોઈતા પદાર્થો મેળવીને એક સાથે કાપડ ઉપર છાપવામાં આવે છે આ પદાર્થો છાપેલા રંગ સારી રીતે ખેસાડવા માટે (૧) વરાળ આપવામાં આવે છે અથવા (૨) વાપરેલા રંગની ઝાત ઉપર આધાર રાખી રસાયણિક પદાર્થો મેળવેલા પાણીમાંથી કાપડ પસાર કરવામાં આવે છે અથવા તેવીજ બીજી ક્રિયા કરવામાં આવે છે

૨-રંગવાની રીતે થતું છાપકામ—આ રીત પ્રમાણે પ્રથમ પાસના પદાર્થોની મસાલો તૈયાર કરી કાપડ ઉપર છાપકામ કરવામાં આવે છે અને કાપડ ઉપર છાપેલા પાસના પદાર્થોને જટાળર ખેસાડવાની ક્રિયા કરી થોડાંને ને કાપડને રંગમાં રંગવામાં આવે છે જોરે છાપેલા ભાગમાં રંગાળી તરફ નીકળે છે. જેથી રંગનું છાપકામ થઈ ભાગે આ મકાંરનું હોય છે.

૩-કટાવ કરીને થતું છાપકામ—(કટાવ એટલે રંગ કાઢી મુકવાની ક્રિયા) આ રીત પ્રમાણે પ્રથમ કાપડને કટાવ કરી સકાવ તેવા રંગથી રંગવામાં આવે છે અને તેને મુકવવામાં આવે છે. કાપડ મુકાયા પછી તેને કટાવના મસાલાથી, છાપી, મુકી, વરાળ આપીને

૧-પાસ એટલે રંગના અથવા છાપના પડેલા અથવા તે રંગની સાથે કાચે ને પદાર્થો કાપડ ઉપર રંગ ખેસાડવા માટે વપરાય છે તે. એ વરાળે પાસના પદાર્થો અને એ ક્રિયાને પાસની ક્રિયા કહે છે.

કટાવની તરફ કાટવામાં આવે છે અથવા તે રંગની જાન ઉપર આધાર રાખીને રસાયણિક પદાર્થો મેળવેલા પાણીમાંથી પસાર કરી, કટાવની તરફ કાટવામાં આવે છે.

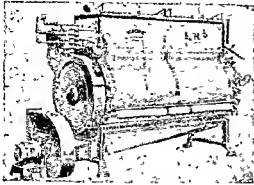
૪-કાણુ કરીને

(અટકાવને કહેવું અથવા રંગને ગરમો અટકાવને) થતું છાપકામ—આ નીન પ્રમાણે કાપડ ઉપર જોવા પદાર્થો મેળવીને છાપકામ કરવામાં આવે છે કે જેથી કાપડ મુકાયા પછી જો રંગવામાં આવે તે છાપેલા ભાગ સિવાયના ભાગમાં રંગકામ થાય છે અને છાપેલા ભાગ સફેદ રહે છે એ રીતે રંગીન ભાગમાં સફેદ તરફ નીકળે છે. છુની દ્વિગા કાણુ માટે ‘ધાણુ’ ‘મર’ મીણુ વપરાય છે. કાણુની રીતમાં રસાયણિક પદાર્થોનો ઉપયોગ થાય છે.

છાપકામ વિષે સામાન્ય સુચનાઓ

૧-કાપડને ધોવા અગર નિખારવાની અગત્યતા—રંગવા છાપવાના કામમાં વાપરવાના કાપડમાં રહેલી બેજા અથવા કાંટા નાખતી જોઈએ જે તેમ ક્યાં સિવાય રંગકામ અગર છાપકામ કરવામાં આવે તે રંગ રેશમાં જરાબર પેસી સકે નથી અને માત્ર કપાડી ઉપરજ રહે છે. તેથી છાપકામ કાપડ ધોવાનાં, કાણુ પડે છે, નિલકુલ નિકળી નવ છે અથવા એકસરખું રહેતું નથી.

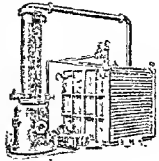
૨-વરાળ આપવાની અગત્યતા—રંગવા છાપવાના કામમાં જ્યાં જ્યાં વરાળ આપવાનું જણાવેલું ત્યાં ત્યાં વરાળ આપવાની ખાસ જરૂર છે જો વરાળ આપવામાં ન આવે. તે તે રંગો પાકી થતા નથી. વળી કેટલેક પ્રસંગે કટાવ કરીને થતા છાપકામમાં પણ વરાળ આપવાની જરૂર પડે છે. જો તેમ કરવામાં ન આવે તે કટાવકામ જરાબર થતું નથી.

વરાળ આપનાર યંત્ર-૨

(અ) દબાણ સાથે વરાળ આપવાની કોઠી (સ્ટીમ ચેમ્બર)-આ કોઠીનો ઉપયોગ હાલેસા તેમજ રંગેસા કાપડને વરાળ આપવા માટે કરવામાં આવે છે. આ કોઠીમાં વરાળ આવે તે સાફ તેને એક નળી સમાડેલી હોય છે. તે નળીનો સંબંધ બાહ્યર સાથે કરેલો હોય છે. બાહ્યરમાં તેવાર થયેલી વરાળ નળી મારફતે કોઠીમાં જાય છે. આ કોઠીમાં વરાળ ફેરવા દબાણવાળી છે તે જાણવા સારૂ તેના મધ્યે દબાણ જતાવનારું માપક (પ્રેશર ગેજ) હોય છે. આ પેરીમાં જોડેલા દબાણવાળી વરાળ આપી સકાય છે. આ કોઠીમાં વરાળ આપવાથી રંગ સારા પાકા થાય છે. એવી કોઠીના જાણે લોખંડની સાદી કોઠીમાં લાંબા વખત સુધી દબાણ વગરની વરાળ આપીને પણ વરાળ આપવાની ક્રિયા થઈ શકે છે. દબાણવાળી વરાળથી પરિણામ ઉત્તમ પ્રકારનું આવે છે. પણ તેના બેધું એટલે સદજ ઉત્પત્તિ પ્રકારનું. પણ કામ ચાલી શકે એવું પરિણામ સાદી કોઠીમાં વરાળ આપીને મેળવી સકાય છે.

(બ) વરાળ આપવાની સાદી લોખંડની કોઠી-આ કોઠી હાલેસા કાપડને વરાળ આપવાના ઉપયોગમાં આવે છે. તેનું

વરાળ આપનાર યંત્ર-૧

સાધારણ માપ ૨ ફુટ પહોળાઈ અને ૩ ફુટ ઉંચાઈનું હોય છે. આ કોઠીમાં નીચેના તળીએથી ૧ ફુટ ઉંચાઈએ કાણવાળી અથવા સળીઆવાળી લોખંડની જાળી રહી શકે તેવી યોજના હોય છે. તળીઆના ભાગમાં ૨ ફુટ સુધી પાણી ભરવામાં આવે છે. આ કોઠીને સુસા ઉપર મુકવામાં આવે છે અને કોઠીનું પાણી ઉકળી વરાળ ઉત્પન્ન થાય તેટલી મુશ્કેલી સળીઆની આપવામાં આવે છે. પાણી મરમ થઈ વરાળ કોઠીમાંથી નીકળવા માટે ત્યારે જાળી ઉપર કંતાનના બે પડ નાખવામાં આવે છે. તેના ઉપર વરાળ આપવાના કાપડને ગોળ ચીંટાના રૂપમાં ગોઠવવામાં આવે છે. કપાં ગોઠવા પછી તેના ઉપર કંતાનના બે પડ ઢાંકવામાં આવે છે. આ પછીથી મધ્યે ઢાંકણું ઢાંકવામાં આવે છે. આ ઢાંકણું ચંકુ આકારનું ૧૦ ફુટ ઉંચાઈનું હોય છે. ઢાંકણું પહોળું ન રાખતાં ચંકુ આકારનું રાખવાનું કારણ એ છે કે વરાળ ઉંચે જઈ ફેર ત્યારે તેનું પાણી ટાળને લીધે સીધું સીધું ઉતરી તળીઆના પાણીમાં મળે અને કાપડ ઉપર પડે નહિ.

નોંધ-દબાણવાળી અથવા વગર દબાણવાળી વરાળ એવીજરીન અને તેને મળતા

પાસના રંગો, કોમ ફાસ્ટ રંગો, અન્યક રંગો (મીઠાના રંગો) અને એઝીક રંગોના છાપકામ માટે તેમજ કટાવના કામ માટે આપવાની ઝરૂર પડે છે.

ફેટલાક કટાવના કામમાં વરાળ આપવાની વધારે સરળતા અથવા કામ સાદુ આપ તે માટે હાલમાં વરાળ આપવાની રેતી ભરેલી કોઠી (સેન્ડ બેગ સ્ટીમ ચેસ્ટ) ની યોજના બહાર પડી છે. આ રીત પ્રમાણે હવાના સંબંધ વગરની વરાળ આપી સકાય છે.

રેતી ભરેલી વરાળ આપવાની કોઠી (સેન્ડ બેગ સ્ટીમ ચેસ્ટ)—આ કામ માટે વંપરાતી ખાસ કોઠીમાં જે રચના છે તે ઉપર બતાવેલી દબાણ વગરની વરાળ આપવાની કોઠીમાં થોડાક ફેરફાર કરી વરાળ આપવાની ક્રિયા કરવામાં આવે તો પરિણામ એક સરખું જ આપી સકે છે.

વરાળ આપવાની રીત એવી છે કે વરાળ આપવાની કોઠીમાં કોઠીના તળી-એથી એક ટુટ ઉપર બીનની બાડી કામગીરી પાથરવી અને તેના ઉપર વરાળ આપવા માટેના છાપેલા કાપડને કપડામાં વીંટાળી મૂકવું. આ પછીથી ચારે બાજુએ તેમજ મથાળે રેતી ભરેલી કાથળીઓ મુકી જવા ભરી દેવામાં આવે છે. ઉપરનું ટાકણું બંધ કરવાની ઝરૂર નથી રેતીમાંથી વરાળ કપડામાં ઘસરે બહાર નીકળે ત્યારથી શ્રીસ મિનિટ સુધી વરાળ આપવાની ક્રિયા કરવામાં આવે છે.

ખાસ કરીને આ રીતે વરાળ આપવાની ક્રિયા નેપથોલ રંગથી રંગેલા કાપડ ઉપર સફેદ તેમજ રંગવાળા કટાવ કામ કરવા માટે ઉપયોગી છે.

૩-લીનાશવાળી ખુદ્દી હવામાં આપવાની ઝરૂર—(અ) ફેટલાક છાપેલા કાપ-

ડને રંગની જાન ઉપર આધાર રાખીને અમુક વખત સુધી હવામાં રાખી મૂકવા પડે છે. આ ક્રિયાથી છાપેલા રંગો અગર પામો કપડા ઉપર વધારે સારી રીતે સજ્જડ બેસે છે એને ધોવાની ક્રિયામાં નીકળી આવતા નથી.

(બ) એનીઝીન સોલ્ટ (મતરી) થી રંગકામ અગર છાપકામ કરવાના પ્રસંગે તેમજ રેપીડ ફાસ્ટ રંગોના છાપકામ કરવાના પ્રસંગે ઉપરની ક્રિયા કરવાની ખાસ ઝરૂર છે જે આ ક્રિયા કરવામાં ન આવે તો રંગ પુરેપુરો ખીંચતો નથી. હવામાં ગરમી તથા બીનાસ પ્રમાણસર હોવી જોઈએ.

૪-આકના પાણીમાં ફેરવવાની ક્રિયા—આ ક્રિયા રંગવાની રીતે થતા છાપકામમાં પાસને બેસાડવા માટે અને વધારાનો પાસનો પદાર્થ, જે સુતર ઉપર માત્ર ઉપર ઉપર ચઢેલા હોય તેને દુર દરવા માટે છે જે તેમ કરવામાં ન આવે તો રંગ કામ બીજેવ પ્રસરશે. એઝીક રંગો અને એઝીઝીન રંગોને છાપી વરાળ આપ્યા પછી જે આ ક્રિયા ન કરવામાં આવે તો રંગો સાબુની અને ધોવાની ક્રિયામાં પ્રસરશે.

૫-રંગકામ અને છાપકામમાં સુતર રાડી જવાનું કારણ અને તે માટે રાખવાની સાવચેતી રંગકામ અથવા છાપકામમાં એસિડ અથવા એસિડવાળા દારોનો વપરાશ કરવો પડે છે. આ પદાર્થોથી જોઈએ તેવી અસર આવી મળ્યા પછી જે લાંબા વખત સુધી રંગેલા અગર છાપેલાં માત્રને ધોવા સિવાય રાખવામાં આવે તો ને માત્રમાં સહેા લાગી રેવા નજાળા પડે છે આ કારણને લીધે રંગેલા અગર છાપેલા માત્રને રંગ પુરેપુરો ખીંચે કે તરતજ ધોવાની ક્રિયા કરવી જોઈએ.

૬-મસાલા બતાવવામાં તથા વાપરવામાં જોઈતી સંભાળ—છાપકામ માટે

તૈયાર કરેલા મસાલામાંના ફેટલાક મસાલા
લાંબા વખત રહેવાને લીધે બગડી જાય છે
અને તેથી કરીને તેમને ઊપવાથી લેખએ
તેવું પરિણામ આવતું નથી. માટે મસાલા
તૈયાર કર્યા પછી તરતજ ઊપકામ કરવું
લેખએ. રેપીડ ફાસ્ટ રંજોના મસાલા, ઍન-
લીન સોલ્ટ વાપરીને તૈયાર કરેલા મસાલા
અને નેચોલાના ઊપકામ માટે વપરાતા
સોલ્ટના મસાલામાં તરતજ ફેર પડવા માટે
છે. એવા બગડેલાં મસાલાથી ઊપેકું કામ
લેખએ તેવું, સારું અને પાકું થતું નથી.
આથી કરીને તુરત જાપી સદાય લેટલોન્
મસાલો તૈયાર કરવો અને આ રંજોના મસા-
લાને ઊપામાં રાખવો અને ઊપામાંજ ઊપકામ
કરવું. તડકાની અસર મસાલા ઉપર અને
ઊપેલાં કપડાં ઉપર થવી લેખએ નહિ.

એલીઝરીન અને વરાળની મદદથી ઊપાતા
પાસના રંજોના ઊપવાના મસાલા બનાવ્યા
હોય તો જનતાં સુધી મસાલો તેજ દિવસે
જાપી નાખવો. વ્ને મસાલો વર્ષ તો તેમાં
૧૦૦ તોલા મસાલા માટે ૨૫ તોલા એસેટિક
એસિડ નાખી, તે મસાલાને રાખી મુકવો અને
બીજો દિવસે ઊપકામ માટે તેનો ઉપયોગ
કરવો. આવા મસાલા બે દિવસ કરતા વધુ
વખત પડી રહે તો તેનાથી ઊપેકું કામ
સારું થતું નથી.

૭-ઊપકામ કરેલા કાપડને મોવા-
ફેટલાક ઊપકામ કરનારાએ રેપીડ ફાસ્ટ,
પ્રેન્સલ (મીનાં), બેઝિક, ફામ ફાસ્ટ વ.
રંજોને કપડું ઉપર જાપે છે અને ઊપ્યા
પછી કપડાંને સૂકાંને જગારમાં લેવે છે.
આમાં કપડાંને જગારે પોપામાં આવે છે ત્યારે
તેમની ઉપરથી રંજ ઉતરી આવે છે અને
સફેદ બાતને જગારે છે અને રંજો પુરેપુરા
બેઝિક ન હોવાથી કાચા પડે છે. આ કારણને
લીધે કપડાંને ઊપીને મુક્યા પછી વરાળ

અથવા વ.ની ક્રિયા કર્યા પછી પોવાની ક્રિયા
કરીને સપાટી ઉપરના રંજને કાઢી નાખવો
લેખએ ૩ જેથી કરીને પાછળથી પોપામાં
રંજ ઉતરી આવે નહિ.

પાસ તૈયાર કરવાની રીતો

એશ્યુમીનીઅમ એસીટ-૧) ૧૦
તોલા એશ્યુમીનીઅમ સફેદને ૧૦૦ તોલા
ગરમ પાણીમાં ઓગાળો.

(૨) ૬૬ તોલા બ્રાઇટ લેડ એસીટ
(બ્રાઇટ સુગર ઓફ લેડ) ને ૭૪ તોલા
સાધારણ ગરમ પાણીમાં ઓગાળો.

બન્ને દ્રવોને મેશીને દલાવી મુશી રાખો.
ઈર્ષા પછી ઉપરનો દ્રવ નીતારી લો. પછી
ટૅન્ડલથી માખીને પાણી ઉમેરી ૨૧' ટૅન્ડલ
સુધીનું દ્રાવણ બનાવો.

ફામ એસીટ-૧) ૨૪ તોલા ફામ
એશમને ૧૦ તોલા પાણીમાં ઓગાળો.

(૨) ૨૭ તોલા બ્રાઇટ લેડ એસીટને
૨૦ તોલા પાણીમાં ઓગાળો.

બન્ને દ્રવોને મેશીને દલાવી મુશી રાખો.
ઈર્ષા પછી ઉપરનો દ્રવ નીતારી લઇ, ટૅન્ડલથી
માખી, પાણી ઉમેરી, ૩૨' ટૅન્ડલનું દ્રાવણ
બનાવો અથવા તો—

(૧) ૪૮ તોલા પોટાશ પાઇકેમેટને ૬૦
તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગાળો અને ૧૨૦ તોલા
એસેટિક એસિડ ઉમેરી મિશ્રણને ૧૮૦° ફેરના
દાબેટ સુધી ગરમ કરી, ૨૮ તોલા આંડ પીમે પીમે
ઉમેરી દલાવો અને બધું મિશ્રણ લીધું થઈ
જાય ત્યાં સુધી ગરમ કરો. પછી ૬૬ પડવા
દો અને પાણી ઉમેરી ૩૨' ટૅન્ડલ સુધીનું
દ્રાવણ બનાવો.

૨ રસાયણો મેશી બનાવેલું પ્રવાહી તે દ્રવ
આ દ્રાવણ.

“કમર” : અંક ૮૦ માં

કેશીઅમ એસીટ્ટ-૨૨૫ તોલા કલ-
ગીઅમ એસીટ્ટ (જુરો)ને ૭૫૦ તોલા ગરમ
પાણીમાં ઓગાળો. પછી ૬૦ પડવા દો, અને
તેને ગાળી ટવોડલથી ડીઝી માપી, પાણી
ઉમેરી ૨૨° ટવોડલ બનાવો.

રેડ લીટર-(૧) ૬૬ તોલા જાઉન લેડ
એસીટ્ટને ૭૪ તોલા સાધારણ ગરમ પાણીમાં
ઓગાળો.

(૨) ૬૦ તોલા એથ્યુમીનીઅમ સફેદને
૧૦૦ તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગાળો

બન્ને દ્રાવણને હંડા કરી મેળવો અને
ફરવા દો. પછી ઉપરનું પાણી નીતારી લઇ
ટવોડલથી માપી, પાણી ઉમેરી ૧૨° ટવોડલનું
દ્રાવણ બનાવો.

આયર્ન એસીટ્ટ-(૧) ૬૮ તોલા
હીરાકશીને ૧૦૦ તોલા પાણીમાં ઓગાળો

(૨) ૩૬ તોલા લેડ એસીટ્ટને ૬૬ તોલા
જુદા પાણીમાં ઓગાળો.

બન્ને દ્રાવણને બેમાં કરો, દલાવો અને
ફરવા દો. હયાં પછી ઉપરનું પાણી નીતારી
લઇ બીજું પાણી ઉમેરી ૧૮° ટવોડલનું દ્રાવણ
બનાવો.

ટર્કી રેડ તેલ-એક લાકડાના પીપમાં ૨૦
રતલ દિવેલ (પાકું દિવેલ) લઇ તેમાં ગંધકને
તેજાબ પ રતલ ધીમે ધીમે-એટલે ૪થી ૫ કલાક
સુધીમાં-ઉમેરવામાં આવે છે અને ગરમીનું
પ્રમાણ વધી જાય નહિ તે માટે દિવેલ અને
એસિડના દ્રાવણને લાકડાના સળીયાથી દલા-
વવાની ક્રિયા ચાલુ રાખવામાં આવે છે આ
મિશ્રણને આખી રાત રહેવા દેવામાં આવે
છે. બીજા દિવસે ૨૦ રતલ પાણીમાં
૫ રતલ મીઠું ઓગાળી, તે દ્રાવણને દિવેલ
અને એસિડના દ્રાવણમાં ધીમે ધીમે ૨ ૩
કલાકમાં કકડે કકડે ઉમેરવામાં આવે છે, અને
મિશ્રણને દલાવવાની ક્રિયા ચાલુ રાખવામાં
આવે છે, આ પછી તેને આખી રાત સુધી
રાખી મુકવામાં આવે છે. પછી બીજા દિવસે

ઉપર તરી આવેલાં તેજને જુદું કાદી લેવામાં
આવે છે. આ તેજમાં એસિડનો ભાગ રહેલો
હોય છે. આ એસિડના ભાગને સોડા એશ અથવા
કાર્બીક સોડાના ભાગથી નિયંત્રણ કરવામાં આવે
છે. આ કામ માટે ૪ થી ૬ રતલ સોડા એશને
પાણીમાં ઓગાળી તે પાણીને એસિડવાળા
ફિલ્ટરમાં કકડે કકડે ઉમેરવામાં આવે છે
અને સોડાના દ્રાવણમાંથી એથુમ દ્રાવણ ઉમે-
રાય એટલે કાંચા રંગના રંગેલા કાંપડ ઉપર
તે તેલનું ટપકું મુકવામાં આવે છે. જે તેજમાં
એસિડનો ભાગ હશે તે વાત કપડા ઉપર જુરો
ઝાથ પડશે જુરો ઝાથ પડે તો સોડાનું દ્રાવણ,
કાંપડ ઉપર જુરો ઝાથ ન પડે ત્યાં સુધી ઉમેરવાનું
ચાલુ રાખવું. આ પછી સધળા તેજનું વજન
કરવું અને તેમાં જુદું પાણી ઉમેરી એકંદર
વજન ૪૦ રતલ કરવું. આ તેજ રંગના ઊપ-
વાના કામમાં વપરાય છે.

બેઝીક એથ્યુમીનીયમ સફેદ-(૧)
૨૦ રતલ એથ્યુમીનીઅમ સફેદને ૧૪૦ રતલ
ગરમ પાણીમાં ઓગાળો.

(૨) ૨૩ રતલ સોડા એશને ૨૦ રતલ
પાણીમાં ઓગાળો.

ઉપરના એથ્યુમીનીયમ સફેદના હંડા દ્રાવ-
ણમાં મોડાનું પાણી ધીમે ધીમે દલાવતાં
દલાવતાં ઉમેરો પછી પાણી ઉમેરી ડીઝી માપી
૧૦° ટવોડલ બનાવો. [અપૂર્ણ]

FOR SALE—Old issues of “Indu-
stry”: September, October, November
and December 1926, January and
October 1927; April July and Nove-
mber 1929, February, April, May
and August 1930, April, May, Au-
gust, October and December 1931,
February, April, and November 1932,
April 1933, April 1934. Perfect Copies
Annas Six each, Post free. Send the
price in Postal stamps with order

Advt. Box “A”
The Qamar Office, SURAT.

પેન્સિલ

પેન્સિલ વિશે કમરના પાંચમાં અને જલીસમા અંકમાં બે લુહા લુહા લેખો અપાઇ ચુકયા છે. આ ત્રીજે લેખ-તે એક લેખોમાં દુછ પછી ઉમેરે કદતો લેખ, "કુમાર" માસિકમાંથી ઉતરી લેવાળો છે.

—તત્ત્વી

આગવયથી તે અંતકાળ પર્વત જીવનની એક જરૂરીયાત જેવી થઈ પડેલી પેન્સિલના ઉપયોગથી લાગે જ કાંઈ અગત્ય દરો; પણ જાણના અભાવથી કે ઉપસરીયા જાનવૃત્તિને લીધે આપણા લાખ નીચે ઘસાઇ ઘસાઇને પસાર થતી એ પેન્સિલની બનાવટ વિશે બહુ જ થોડાઓ વાકેફ દરો. વળી એ પાત્ર વર્ગીયને અર્થજો દરો કે જો વસ્તુ આપણે ત્યાં પુરતા પ્રમાણમાં અને છે તે પેન્સિલો વર્ષ દહાડે જોણમાં જોણી દસ લાખ જેટલી પરદેશથી આવવા થાય છે. 'કારણ કે 'સ્પેશી' એ આપણો જીવનમંત્ર નથી ગળો.

પેન્સિલને આપણે યુગદાતીમાં સીસાપેન કહીએ છીએ અને અંદરના કાળા પદાર્થને સીસું માનીએ છીએ પણ એ માન્યતા ખોટી છે. પેન્સિલમાં સીસું તો મુદ્દે દાનું નથી. એમાં વપરાતો પદાર્થ માત્ર એક માત્રો કોસ્મો છે.

દિંદમાં પેન્સિલ જનાવનારો નાનાં નાનાં ને છુટાછાટાને કેટલોક કારખાનું છે, પણ તે મોટે ભાગે પરદેશથી આવતી વસ્તુઓ વાપરીને જનાવટ કરનારો છે. પરંતુ આર-વારી તે હેવટ સુધીની પેન્સિલ જનાવવાની ખોજ કિંવા કરવું એક સ્વતંત્ર કારખાનું ગણના એક ખૂણમાં આવેલું છે. પેન્સિલો જનાવનારો દુનિયાભરનાં મોટાં કારખાનાંઓમાં એવું સ્થાન સનરખું છે.

કાચો માલ

મેકાલ્ડ નામના (McAlister) સ્ટ્રિક વમરનો પત્ર. એ પાત્ર પ્રકારની મટોડી અને લાકડું આટલા જ પેન્સિલના ઉપકરણો

કહેવાય. મેકાલ્ડ સીસોનમાંથી, મટોડી રાજ-મહેંદ્રી પાસેના મોટાપૂરીના પટમાંથી અને રંગીન પેન્સિલો માટે જોડેલી મટોડી રાખો-પેટ્ટી આ કારખાનામાં લાવવામાં આવે છે. લાકડું મલખાર, મેંદુર અને મોગજાકાના બગેચામાંથી પેન્સિલો માટે લેઇએ એવા પ્રકારનું લેવાય છે. આ પ્રમાણે તેમાં વપરાતો કાચો માલ પણ સંપૂર્ણ સ્વદેશીય છે.

બનાવટ

પેન્સિલની બનાવટ બહુ જ રસપ્રદ અને જાણવા જેવી છે. પહેલાં તો મેકાલ્ડના માંચાનો વંત્ર પડે ભૂકો કરવામાં આવે છે. પછી આ ભૂકામાં પાણી અને અમુક મકારની માટી બેળવી વંત્ર પડે ફરતી ધંટીઓમાં ઝોનો મારો જનાવાય છે. આ માલો મસોટાકને 'જેટલો બારીક અને સરખો થાય તે ઉપર પેન્સિલનું સારાનરસાપણું અવગતી રહે છે. આ પ્રકારની ધંટીમાં આવે એ કારખાનામાં ૧૪ છે અને દરેક ધંટીમાં આ મિશ્રણ ચાર દિવસ સુધી રહે છે. એ ચારે ચાર ધંટીઓમાં એકજ મિશ્રણ અનુક્રમે પસાર થાય છે એટલે પહેલી ધંટીમાં મિશ્રણ નાખ્યા પછી તેને તૈયાર થઈને બહાર નીકળવા હપ્તન દિવસ વાગે છે. દુછ પણ એ માલને વપાડે બારીક સસોટયા માટે ધંટી-ઓની સખામાં વપાડો કરી, ચાલીએ ચકડીઓમાંથી ૧૬૦ દિવસમાં માલો નીકળે એવી મોજના માલો રહી છે. બરાબર એક સરખો મુલાવમ થયેલો એ માલો પછી એક જાગ વંત્રમાં રાજસમાં આવે છે. એ વંત્ર-માંથી જ પેન્સિલની 'જોડી-જોડી' સળીંગો બહાર પડે છે. આ સળીંગો પ્રથમ વરમ દેવા છે. ત્યાં કામ કરનારો માનુષ લોકોના

“કમર” અંક ૮૦ મો

બી ૧ ઉપર બધી સગીઓ સરખી લ માછલી
ને છે અને પછી એને લઘીમા શેકવામા આવે
છે આ પ્રમાણે પાકી સગીઓ તેવાર થાય છે

કારખાનાના મીન્ટ વિભાગમાં લોકડા
સબધી કામ ચાલે છે લોકડાના બીમમાંથી
એ જ સરખી નબાઇ ને ગડાઇના પાટિયા
વચ્ચે તૈયાર થતા પછી તેમા પેસિનની
સગીઓ રહી શકે તેવા ઉભા છ વહેર-ખાડા
પણુ થત વડેજ પાડવામા આવે છે ત્યાર
બાદ એસા બે પગિયા લઇ તેને સરેસ લગાડી
એ ખાડાની અદર પેસિનની સગીઓ ગોઠવી
ચાર છ દિવસ દબાલુમા રાખ્યા પછી એ બે
પાગિયાની કોરેા સાફ કરવાના આવે છે
અને તેને બીન એક વચ્ચેથી પસાર કર
વામા આવે છે જેમાંથી ગોળાકારની છ છ
પેસિનો એક સાથે બહાર પડે છે આ
પેસિનોને લીધી બનાવવા ને ત્રણ વખત
ફરી વચ્ચે ફેરવવો- પડે છે બાકી રંગ
વગરની પેસિનો બહારમા કોઇક વર નજરે
પડે છે આમ તૈયાર થયેલી પેસિનોમાંથી
સારી નરસી પેસિનો બુદી પડવામા આવે
છે મરવાનુ કે પોંગિય ગયેલ લોકડુ હોય
અથવા બગડેલો પેસિન સગી હોય એમ બધા
ખરાબ નકોરની પેસિનો બાલુએ કાઢી નાખે
છે આ પ્રમાણે સારી પેસિનો બુદી પાડવા
પછી એને રંગ અને પાનિશ માટે ત્રીજા
વિભાગમા લઇ જાય છે

અદરનુ સગીન કામ જોવા કરતા હિ
રના ભપકા ઉપર લુંનનારા નધારે હોવાથી
બાલ રૂપ વધારે મોહક કરના માટે દેર-
સાંસન ઉપર ચાર વખત રંગ પોનિશ થાય
છે પછી પેસિનો પર સિકકા નામ વગેરે
મારનાનુ કામ પણ વચ્ચે જ થાય છે

આટલી ક્રિયા પછી આગળના વિભાગમા
આ પેસિનો આવે છે જ્યાં ઝંનના જથ્થા

બનારી તેની છ છ અથવા બાર બારની
મેગીઓ ભરીવેપારીઓને તારનાનો થાય છે

બહારમાં જે રોકાણવાળી પેસિનો
દેખાય છે તેમા ફક્ત લોકડુ સપાનુત વચ્ચે
જુ ૧ પ્રકારનુ હોય છે તેમ જ બુદા જુ ૧
રંગની અને કોપોંગ પેસિનની અદરની
સગીઓ બુદી એટલે રંગીન અથવા કોપોંગ
હોય છે બાકી ત્રીજી બધી ક્રિયાઓ સરખીજ
હોય છે

આ કારખાનુ પહેલવહેલુ મદ્રાસ સર
કારના ઉદ્યોગખાતર તરફથી રથપાણુ ખ્યારે
દીક ગાલશે એમ લાગુ ત્યારે સન ૧૮૧૮મી
વી પેરમન મેટી કંપનીએ એ ખરીદી લીધુ
સરચાના વ્યવસ્થાપક શ્રી એસ આર મેટી
જર્મની જઇ આ ધધા સબધી સપ્લાય જાન
મેટી આ રા છે જર્મની કરતા આ ધધામાં
ઉતારને દેસ ભપાન છે એટલા એક સદકારી
તા પણ જઇ આ ધધાની માનિતી નહ
આવા છે

કારખાનામા વપરાતા યંત્રો ફ્રેન્ચ પડે ડી
કે એ સિરાય થાયણ મજૂરી તરેરે સપ્લાય
સ્વેશી છે એટલે જ નતિ પણ માન ઉપર
તી ટાંગનાના કાગળો પણ રાજમહેદીના બાધ
પેર મીતના વડાના છે

શરમાયે એસા આપ્પા

આ મારખાન મા રે જની ૨૦૦ એટલે
માસિક ૬૦૦૦ માસ પેસિનો તૈયાર થાય
એની સકિત છે છતાં સરાસરી માસિક ઉપડ
ફક્ત ૧૦૦૦ એસથી વધારે નથી એ ઉતરથી
એમ નદી માનવુ કે પ્રમાણમા એની ખાત
જ જોઈ છે પરંતુ સ્વેશી માનવો ઉપાડ જ
જોડા છે આમ રૂ એટલે ૮૦ ટકા શનિ
ફાકટ જાય છે એના માટે યુનેગાર કોણ પેર્મ
સકે એ તો દેખીતી જ વાત છે

૧-બુલેટા દાડકાની બુલેટા (એવેન ટેકે) ૪૦ આંસ, મેથ-કેનોલેઝાઇ ૧૦ આંસ, મોલ-લીનુલે ૧૦ આંસ, સાઇકલ કામેનિટ ૧૮ આંસ, ખાંડ ૨૦ આંસ, પ્રવાદી સરેસ. સમય ૨૦ આંસ, પાણી. નેદના [એવિસ ડબ્બા અંકથી આગળ] પ્રમાણમાં.

સમય, મોડિયમ કામેનિટને થોડાક દંડ પાણીમાં એકઠાવી, લુંગ વાસળમાં રાખી પછી પછી એક માટીના વાસળમાં દાડકાની બુલેટા કાઢી, તેમાં "સદર" પાણી નાખી તેને ખીલી કરી, લાકડાના કટકા પરે ખૂબ દલાવે. પછી તેમાં થીમે થીમે તેજાઇ ઉમેરી, દલાવના બલ અને જ્યારે થાકું મિથળુ થરા આવે ત્યારે તેમાં થાકડીનું તેજ ઉમેરી, ખૂબ દલાવના રહી, પછી થોડા થોડા પ્રમાણમાં સાઇ-કલ કામેનિટવાળું પ્રવાદી ઉમેરના બલ અને એ દરમિયાન મિથળુને જુગ દલાવના બલ. એથી ઉમેરી આવશે. દબે એમાં ખાંડ થા મોળા ઉમેરી, છેવટે થાકું થાકું કરી નેદનું સ્વેદ મેળવે. સ્વેદનું પ્રમાણ એકઠા નથી. બલુએ ને એકઠાપણે જાણી સારાં.

[પ્રવાદી સરેસ બનાવવાની રીત એ છે કે, ૧૦ આંસ ઉતમ સફેદ સરેસને ૪૦ આંસ દંડા પુલ્કરેણ બ્લેન્ડ થા, પછી, ૧૦૦ ગ્રામ્સ એવિસે એકઠાવી તેમાં ૧. ૮ આંસ ટ્રિસરાઇન ઉમેરો.]

ઉ-અવરનું તેજ ૨. આંસ, વાસળી ૧૫ આંસ, મેથકેનોલે તેજા ૧ આંસ, ખીર ૭૫ આંસ, અમેલા દાડકાની બુલેટા ૧૫ આંસ, ૧ નિંગો ૪ આંસ

પદાર્થો અવરના તેજ અને વાસળીને એક વાસળમાં તથા સેવના તેજા અને બીરને બીજા વાસળમાં મેળવી, એક મિથળુને મેળવી તેમાં દાડકાની બુલેટા તથા કનિંગો નાખી ખૂબ મેળવી, ૧૦ મિનિટ લગી ઉકાતે રાખે.

બુટ પોલિશ

તફાકારક ઉપોગ

૧-મધુમાખનું મીણ (Bee-sucan), ૪ આંસ, કારનુબા મીણ (Carnuba Wax) ૧૩ આંસ, સિદેસીન (Ceresin) ૩ આંસ, તર્પેન્ટાઇનનું તેજ ૧૫ આંસ, સીમા સાણ ૧૩ આંસ, ગિરમાઈ સાઉન

રંગ (તેજ માટેનો) મુશન નેટવો, પાણી બપ પડે.

સાણની ઝીણી કાતરીઓ કાપી જેમ અને તેમ એકઠા પાણીમાં નાખી મરમ કરી, સાણ એકઠા થય કે ઉતારી લે. બીજા એક વાસળમાં એક જાનના મીણ મુશા પર થકી એકઠા થય કે ઉતારી લે, તેમાં તર્પેન્ટાઇન મેળવી પછી 'સાણવાળું' પાણી મેળવી, પછી રંગ નાખી મિથળુ દંડ થક જાય ત્યાં સુધી ખૂબ દલાવના રહે. [પોલિશના પાકાવના માટે મુશન નેટવું તર્પેન્ટાઇન ઉપર લખ્યા કરતાં એકા કે વના પ્રમાણમાં ખૂબ વાપરી સારો. યજી ઇસ્ટા દોષ નો ખરાબ વાસ દૂર કરવા થોડાક રીપાઈ ગર્મેમોટનું તેજ પણ એમાં મિથ કરી સારો.]

૨-મીણ ૨૩ રતમ, કારનુબા મીણ ૧૩ રતમ, સિદેસી મોડાનો દવ (V. Be.) ૮ રતમ, આંસ, તર્પેન્ટાઇનનું તેજ ૬ પાર્ક-ટ, ગિરમાઈ સાઉન મુશન રતમ પ્રમાણમાં, પાણી ૨ એવન.

પદાર્થો એક જાનના મીણની કાતરીઓ કરી, પથરના વાસળમાં મુમે મુધી એકઠાવે. પછી તેમાં સિદેસી મોડાનો દવ મેળવી તરું એકરસ થક જાય ત્યાં સુધી દલાવના રહે. યજી એ દરમિયાન એક બીજા વાસળમાં થાકું પાણી સર્મ તેમાં સાઉન રંગ મેળવી, તેને પણ એકઠા થયે રા. એ એકઠા થય કે ઉપર તર્પેન્ટાઇન મીણવાળું પ્રવાદી સરેસ દોષ એટલામાંજ તેમાં પદાર્થો તર્પેન્ટાઇન મેળવી, પછી આ મિથળુ તેમાં નાખી ખૂબ મિથ

“કમર” : આંક ૮૦ મેા

કરો. છેવટે પાણીને ઉકાળી મિથણમાં ધીમે ધીમે મેળવી દો. હંકુ પડતાં મધ જેવા રૂપમાં થાય એટલે તેને પતરાની કાપીઓમાં ભરી લેજો.

૩-પીણું મીણુ ૩૦ ગ્રામ, સાણુ ૧૨ ભાગ, આઈકોહોલ ૧૨ ભાગ, નાનકીન ચણે રંગ ૧૫ ભાગ, આઈસ ઑફ તરપેન્ટાઇન ૧૦૦ ભાગ, પાણી ૧૦૦ ભાગ.

પ્રથમ મીણુ અને તરપેન્ટાઇનને વૉટર બાથ પર મુકી ઓગળાવી લો. બીજે હાથે પાણીમાં સાણુ નાખી, તેને ગરમ કરી ઓગળાવો અને ત્રીજા વાસણમાં આઈકોહોલમાં રંગ નાખી, ઓગળાવી લો. પછી એ ત્રણે મિશ્રણો દહ ગરમજ હોય ત્યારે બધાને મેળવી, કાપીઓ ભરી લેજો.

૪-કાર્બુના મીણુ ૯ રતલ, પામ ઑઇલ (નુધ્ધ કર્પા વિનાનું) ૭ રતલ, પેરેશીન વેક્સ ૩ રતલ, ઑઇલ મીરબેન ૪ ઑસ, ફોસ્ફોરસ રફાઇન્ડ ૨ ગ્રામ, તરપેન્ટાઇન ૩ ગ્રેસન

પ્રથમ એક જાતના મીણુને તરપેન્ટાઇનમાં નાખી, વૉટર બાથ પર ઓગળાવી લો. પછી તેમાં પામ ઑઇલ મેળવી રંગ નાખી, છેવટે ઑઇલ મીરબેન ઉમેરો.

૫-મીણુ ૪ રતલ, તરપેન્ટાઇન ૪ રતલ, પાણી ૯૩ પાઇન્ટ, પીજો સાણુ ૧ રતલ, એનીલાઇન બ્લેક રંગ (પાણી મારેના) ૮૩ ઑસ.

પહેલાં રંગને પાણીમાં મેળવી, પછી તેમાં સાણુની કાતરીઓ નાખી, ઉકાળીને ઓગળાવી લો. બીજી તરફ જુદા વાસણમાં તરપેન્ટાઇન અને મીણુ નાખી, ગરમ કરી ઓગળાવી લો અને પછી ધીમે ધીમે એ મિશ્રણને સાણુ-વાળા પ્રવાહીમાં નરખના જતર અને હલાવતા જતર સતત હલાવતા રહેવાથી મિશ્રણ લાદી જેવું એક્સરપ્શન થઈ જતરશે. પાંચસ તદ્દન હંકુ થાય ત્યાં લગી હલાવવું મુકરી છે. પછી તેને કાપીઓમાં ભરી લેજો.

૬-કાર્બુના મીણુ ૨૦ રતલ, પેરેશીન ઑઇલ ૧ ગ્રેસન, મીરબેન ઑઇલ ૪ ગ્રામ, ફોસ્ફોરસ ૪ ગ્રામ, રિપરિટ ૩ ગ્રામ.

મીણુ અને પેરેશીન ઑઇલ મેળવી, ઓગળાવી લો. પછી રિપરિટમાં રંગ ઓગળાવી, એકેને મિશ્ર કરી દો. છેવટે મીરબેન ઑઇલ ઉમેરો.

૭-મધમાખનું મીણુ ૧૪ રતલ, કાર્બુના મીણુ ૧ રતલ, તરપેન્ટાઇન ૧ ગ્રેસન, ઑઇલ મીરબેન ૨ રતલ, એનીલાઇન બ્લેક રંગ (ઑઇલ સોલ્યુશન) મુશ્કેલ પૂરતા પ્રમાણમાં.

પ્રથમ એક મીણુને ઓગળાવી પછી તેમાં તરપેન્ટાઇન ઉમેરો. છેવટે રંગ મેળવી લેજો.

૮-પીણું મીણુ ૪ ઑસ, પર્લ ઑશ ૪ ગ્રામ, પીજો સાણુ ૧ ગ્રામ, રિપરિટ ઑફ તરપેન્ટાઇન ૭ ઑસ, ફોસ્ફોરસ ૪ મેન, આઈકોહોલ ૪ ગ્રામ, પાણી જોડતા પ્રમાણસર

મીણુની તથા સાણુની ખારીક કાતરીઓ કરી લમ, ૧૨ ઑસ પાણીમાં એ એક કાન-રીઓ અને પર્લ ઑશ નાખી ત્યાં લગી ઉકાળો કે એક્સરપ્શન થઈ પાણીનું મિશ્રણ અને પછી તેને સુસા પરથી ઉતારી લાઇ તેમાં તરપેન્ટાઇન ઉમેરી ખૂબ હલાવો. પછી આઈકોહોલમાં રંગ ઓગળાવી રાખેલો હોય તે ઉમેરી, ખૂબ મેળવ્યા પછી એમાં એટલું પાણી બીજું મેળવો કે જુદા પાંચસ દોઢ પાઇન્ટ જેટલું બને.

૯-ગુડ આઈકોહોલ ૧ ઑસ, ગમ ગેલક (બાકેન) ૬૦ ગ્રેન, એરંડીયું તેલ ૬ રીપાં, ટ્રિસસાઇન ૪ રીપાં, કાપુર ૧ મેા.

પહેલાં આઈકોહોલમાં લાખ ઓગળાવી, પછી બાકીની ચીજો ઉમેરો. એક્સરપ્શન થયા પછી વાપરો. વોટરપ્રેક્ષ અને અત્યંત ચળવળ જેવું કે પેન્ટ લેપર હોય છે તેવું-જુદ પાંચસ બને છે.

રંગબેરંગી શાહીઓ

લખવાની શાહીઓ-ટિકડીઓ

[૪]

લેખનકળાના વિકાસ સાથેજ શાહીઓની
અનાવટનું મયદાન પણ વિશાળતા લેતું જ
ગય છે. આગલા વલ્લુ લેખોમાં પ્રવાહી
શાહીઓ અને શાહીની ભૂષાઓ વિશે કિસ્સેબ
ચમ-ચુક્યો છે. આજનો લેખ શાહીની ટિક-
ડીઓ વિશે છે.

શાહીની ટિકડીઓની અનાવટનાં મુખ્ય
તત્ત્વો શાહીની ભૂષાઓની અનાવટનાં મુખ્ય
તત્ત્વોથી ઘણું અલે ભુદા પડતા નથી. તફાવત
છે તે ઝોંટરો કે તે ભૂષાઓને રહે છે. આને
દખાતી ટિકડીઓ અનાવાય છે.

ભૂષાઓ કરતાં ટિકડીઓ વધુ પસંદગી
પામે છે. તેના કારણે અનેક છે:—

૧ ટિકડીઓ કાચ ગયમાં વેરાય તોય
પ્રસાદી કે ભૂષાઓ પેટે સાથેના માત્રને નુક-
સાન કરતી નથી.

૨ વાપરતી વેળા, તે હરકમેય અમુક
મુકદ્દરે પ્રમાણસરની અનતી હોવાથી વધુ
સરળતા રહે છે. ભૂષાઓ તોલવા-માપવાની
તકલીફ ઉઠાવવી પડે છે તેમ આમાં અનતું નથી.

ટિકડીઓની અનાવટ ખાસ અધરી નથી.

અથા રસાયણો ખારીક
કરી તેમને મિશ્ર કરી,
ટિકડીઓ અનાવટના
યંત્રમાં ભરી, જોઈએ તે
કદની ૧, ૨, ૩ થી પાંચ
ઝેનની ટિકડીઓ અનાવી
લેા. વાપરતી વેળા જોઈતા
પ્રમાણમાં ડિરેક્ટ, ઉક-
ળતું યા ઉવટે સાફ
સ્વચ્છ પાણી લઈ તેમાં
પત્ર. અથ પૂરતી ટિકડીઓ

નાખી ઓગળી જવા દો. અસ, હવે શાહી
તૈયાર છે,

કાળી શાહીની ટિકડીઓ

૧-એકસ્ટ્રેક્ટ આફ લોગવુડ ૧૦૦ ભાગ,
બ્રાઉનમેટ આફ પોટાશ ૧ ભાગ, ગુનિંગો
૧૦-૧૬ ભાગ,

અધાને ખારીક વાટી, મિશ્ર કરી,
યંત્ર વડે ટિકડીઓ અનાવી લેા.

૨-માયા ૪ ઓંસ, દિરાકસી ૧૬ ઓંસ,
આવળનો ચુંદર ૧ ઓંસ, મેંદા ખાંડ ૩ ઓંસ.

૩-માયા ૨ ભાગ, દિરાકસી ૧ ભાગ,
આવળનો ચુંદર ૩ ભાગ, મેંદા ખાંડ ૩ ભાગ.

૪-નિગ્રોસીન ૨ ભાગ, ખાંડ ૨ ભાગ,
રેક્ટ્રાઇન ૧ ભાગ.

૫-મેથિલ વાયોલેટ ૬ ગ્રામ, બેંગાલ
ઝીન ૧૦ ગ્રામ, બિરમાક આફિન ૪ ગ્રામ,
આવળનો ચુંદર ૬૦ ગ્રામ.

બહુ બ્લેક શાહીની ટિકડીઓ

૧-આમ્મોનિયમ બ્લુ રંગ ૧ ભાગ, દિરાકસી
૫ ભાગ, કાંકણમાં માયા ૧ ભાગ, આવળનો
ચુંદર ૧ ભાગ, મેંદા ખાંડ ૫ ભાગ, લવેંગ
૫ ભાગ, ત્રિફળાં ૨ ભાગ.

૨-નિગ્રોસીન ૩ ઓંસ, સોસ્યુઅલ બ્લુ
રંગ ૪ ઓંસ, રેક્ટ્રાઇન ૪ ઓંસ.

૩-મેથિલ વાયોલેટ ૪ ઝેન, બેંગાલ
ઝીન ૪ ઝેન, બિરમાક આફિન ૩ ઝેન,
આવળનો ચુંદર ૨૦ ઝેન.

૪-લોગવુડ એક્ટ્રેક્ટ ૧૦૦ ભાગ, પોટા-
શિયમ ક્રોમેટ ૧ ભાગ, અરબી ચુંદર ૧૦
ભાગ, મીન્ડો કાર્બોન ૨૦ ભાગ.

અં. પ. રી.

બીજા, તેલ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન.

[અનુવાદક:—સુરતી]

(ગતિકથી આગળ)

એ ઘેરાયલું સ્થાન બાબુઓની તરફ ઉપરથી જરૂર હોય છે અને ચોરસ જગ્યા બિંદી હોય છે, જેમાં વરાળ ભરેલી હોય છે. આ ૮૪ ઈંચનું તાપચંત્ર ફેટલાક કારખાનાઓમાં ૭ ૭ ફેલુઓના એ વિભાગોને એક સાથે ચલાવવાના ઉપયોગમાં આવે છે, પરંતુ કોઈ પણ ફેલુદ્વારા વધુ માલ નૈવાર કરવા

માટે એ ઘણું જ ન્હાતું કહેવાય. એના બદલે ૭૨ ઈંચનું તાપચંત્ર ઉપયોગમાં લેવું જોઈએ. પ્રથમ તાપચંત્રનો અધિકતર ઉપયોગ ત્યારે જ થાય છે જ્યારે અગ્રણીમાં ભીનાશ હોય છે પરંતુ સુધી અગ્રણી માટે બીજું તાપચંત્ર અતિ ઉપયોગી છે.

નામ	એ અંશ ઉંચું ત્રણ અંશ ઉંચું	એ અંશ ઉંચું ત્રણ અંશ ઉંચું	એ અંશ ઉંચું ત્રણ અંશ ઉંચું	એ અંશ ઉંચું ત્રણ અંશ ઉંચું
ખાનાનો આકાર	૭૨ x ૨૪ ઈંચ	૭૨ x ૨૪ ઈંચ	૮૪ x ૨૪ ઈંચ	૮૫ x ૨૪ ઈંચ
દરરોજ ફેટલાક માલ તૈયાર કરે છે	૧૬૦૦ શુશલ	૧૬૦૦ શુશલ	૨૪૦૦ શુશલ	૨૪૦૦ શુશલ
ફેલોની જગ્યા: પહોળાઈ	૮ શીટ ૬ ઈંચ	૮ શીટ ૧ ઈંચ	૬ શીટ ૮ ઈંચ	૮ શીટ ૮ ઈંચ
ઉંડાઈ	૬ શીટ ૪ ઈંચ	૬ શીટ ૪ ઈંચ	૭ શીટ ૪ ઈંચ	૭ શીટ ૪ ઈંચ
ઉંચાઈ	૬ શીટ ૬ ઈંચ	૧૨ શીટ ૧ ઈંચ	૧૦ શીટ ૧ ઈંચ	૧૩ શીટ ૬ ઈંચ
વડન	૧,૫૮,૦૦૦ પૌંડ	૨૨,૦૦૦ પૌંડ	૧૨,૫૦૦ પૌંડ	૨૬,૦૦૦ પૌંડ

સાધારણ તાપચંત્રને ચલાવવા માટે વધારે તાકત ખર્ચવી પડતી નથી. એ તેા ચંત્ર ચલાવવાની સારી અને નરસી અવસ્થા પર, અવલંબિત છે કે ફેટલી તાકત ખર્ચાશે. ૭ તાપચંત્રોમાં પૂરા ઝોરથી કામ કરતી વકતે પણ કેવળ ૨૬ હોર્સ પાવરની તાકત ખર્ચાવી પડે છે. તાપચંત્રથી તેની સક્રિયતા વધારે કામ લેવાથી અગ્રણી પીલવાના સંચા જલ્દી ખર્ચાઈ ચાય છે. ચંત્રદ્વારા વધારેમાં વધારે તેલ કાઢવા માટે અગ્રણીને સારી પેટે સેકની અવ્યંત આવશ્યક છે. વધુ ઝોરવાળા તાપચંત્રથી કામ લેતી વકતે પણ અગ્રણીના ઉપયોગમાં રહેજ પણ ઉલટ સુલટ થવાથી તેલમાં એ ત્રણ સેંકડા ખોટ આવે છે. એથી વ્યાપારમાં નહીં ઓછે થાય છે અને તેથી દરેક તાપચંત્રથી ૧૦૫૦ થી ૧૩૦૦ શુશલ સુધી

દરરોજ માલ તૈયાર કરવો કાશી છે. તાપચંત્ર ફેલે એથી વધુ કામ લેવાથી તેનો જલ્દી ખર્ચાઈ જવાનો સંભવ રહે છે.

કપાસના કારખાનાઓમાં જે તાપચંત્રો દ્વારા કામ લેવામાં આવે છે તે અહિં પાર ઉપયોગી થઈ શકે છે. ઓહાઓની ગી. ડી. એન્ડરસન કમ્પની ફાલેડના આ પ્રકારના ચંત્ર ખૂબજ મરહુર છે. એ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે ૨૦૦ શીટ x ૧૨ ઈંચનું સ્થાન લેનારા એ ચંત્ર એક દિવસમાં ૪૮૦૦ શુશલ અગ્રણી મેકી શકે છે, પરંતુ ૩૫૦ શીટના ચંત્ર પ્રતિદિન ૬૦૦૦ શુશલ અગ્રણી પકાવવાની તાકત ધરાવે છે.

અગ્રણી બરાબર પાકી કે નહિ તેની ખાલુ ચંત્રમાં પાકનારા થોડાક દાણા હાયમાં લેવાથી થાય છે. તે દાણા ખૂબજ ગર્મ હોય છે. એ દાણાઓ અગર ઝોરથી દબાવવામાં

આવે તો ઉપરના છોલટા નિકળી જઈ અંગળીઓમાં તેલ નહરે પડે છે. એ પાકેલા બીયાંની વાસ કાચી અગરથીથી જુદાજ પ્રકારની હોય છે, પણ તે તમેજા બીયાંના જેવી હોતી નથી. તાપચંદ્રમાં ઉત્તમ યમમીટર (તાપમાપક) હેઠળના ભાગમાં લગાડવામાં આવે, અને યતની ગર્ભા પર પૂરતું લક્ષ આપવામાં આવે એ ઘણુંજ ઝુરરી છે. ગમે તે કારણે બીજામ્મ ગયલી, અગરથી પીલવી અત્યંત કઠિન છે. એવી અગરથીને બેજ લાગે કે તુરત લક્ષ આપતું બેજએ, નહિતર બધો માલ બળાઈ થઈ જાય છે. એવી રિયલિતા સરળ ઉપાય તો એજ છે કે તેને તરતજ કળમાંથી કાઢી લઈ તેને છુદી છુદી તડકામાં પાથરી દેવી બેજએ. અગર તડકા નહિ હોય તો બેજ વગરના મુકા ઔરકામાં પાથરવી બેજએ. આ રીતે ખરાબ થયેલી અગરથીમાંથી પછુ થોડું તેજ લાગે લાગે છે.

અગરથીના કારખાનામાંથી તેજ તૈયાર કરવાની હયસિયત તેના સંચાઓની સંખ્યા પર નિર્ભર છે. પરંતુ એ દરહાસતમાં જરાબર નથી કેમકે પ્રત્યેક કોણના આકારઅને તેને ચલાવવાની પધ્ધતિ અનુસાર માલ તૈયાર કરવામાં ફર્ક જણાય છે. કોણ એકી સાથે પાંચથી બાર લગી લગાડવા આવે છે, પરંતુ સામાન્ય રીતે ૭ ની સંખ્યામાં તે બેવામાં આવે છે. આ રીતે દરેક ભાગમાં ત્રણ માણસો કામ કરે છે. કોણઓમાં મોટા દાણાની અગરથી ભરવામાં આવે છે. માંજુએને દમ લેવાની પછુ દુરલભ મળતી નથી. તે છેલ્લા કોણ સુધી પહોંચે કે તુરંજ ફરી ભરવાનો ધ્વનિ સંભળાય છે. પ્રથમ કોણની પીલાઈ બંધ કરી દેવામાં આવે છે, તેનો તૈયાર માલ ખસેડી નવો માલ પુનઃ ભરવામાં આવે છે અને પછીથી કોણ માંજુ કરવામાં આવે છે. આ રીતે દરેક કોણમાંથી માલ કાઢવા અને ભરવામાં આવે છે. એક કલાકમાં કારખાનામાં ફરતીય વાર આમ કરવામાં આવે છે, અને તેની નિયમાવાધી

મજદૂરોની જાણ માટે ત્યાંજ ટાંગેલી રહે છે. પ્રત્યેક કલાકે ૭ વાર ભરવાનો ઉદ્દેશ એ છે કે એક કલાકમાં ૭ કોણઓને ભરે અને ખાલી કરે છે. અગર એક ફરસામાં ૭ કોણ હોય તો દરેક કોણને ભરવા અને ખાલી કરવાના સમયમાં પૂરા એક કલાકનું અંતર રહે છે. પચાસ મિનિટ કોણ ચાલે છે, દશ મિનિટ ભરવા અને ખાલી કરવા પાછળ ખર્ચાય છે. પણ જો એક કલાકમાં સાત વાર ભરવામાં આવે તો ૬/૭x૬૦=૬૧ મિનિટનું અંતર રહે છે અને પાંચમાં ભરાય તો ૬/૫x૬૦=૭૨ મિનિટનું અંતર રહે છે. હુંકમાં કારખાનાવાળાઓને આ વિભાગ પરત્વે ખૂબજ ધ્યાન આપવું પડે છે. અગર એમાં જરાય બેદરકારી કરવામાં આવી તો સર્વ સાધન હોવા છતાંય ઉદ્યોગમાં સફળતા મળી મુશ્કેલ બની જાય છે. કારખાનામાં હમાનદારીપૂર્વક, નિયમપૂર્વક અને મુકરેર સમયમાં કામ પૂરું થઈ જવું બેજએ. ફિલચરપી વિના માલ તૈયાર કરવો એ નરી બેજમાંની છે. વિદેશી મજદૂર એજ હમાનદારીના તત્વ પર કામ કરી કારખાના આની સફળતા સાથે સાથે મેતાની પણ ઉન્નતિ કરે છે. એ વિષયના નિષ્ણાનોના અનુમાનથી જાહિર થાય છે કે આગકાલ ૨૦-૨૧ પાંઉડની તાકતવાળા ૬ કોણઓથી દરરોજ ૧૮૦ જુથ અગરથી પીલી સકાય છે. બીજા પ્રકારના કોણએ ૧૮૦ થી ૧૮૪ જુથ દરરોજ પીશે છે. કોણ માંજુ કરવા પૂર્વે એ વાત તપાસી લેવી બેજએ કે બધા સંચા સમયસર ભરાય છે અને તાપચંદ્ર ખરાબ કામ આવે છે ના નહિ ? જો કે અગરથી એકજ વાર પીલાવામાં આવે છે, કિન્તુ તેમાં લગેલાં અન્ય તૈલી બીયાંમાં એટલું તેજ હોય છે કે તેમાંથી પુષ્કળ તેજ કાઢવા માટે કમથી ૧૩ નેમને ત્રણ વકત પીલી સકાય છે. જળથી ચાલતારા દંડ કોણની બળામાં સેક્ટે ૧૫ ટકાથી વધારે ઉત્તમ પ્રકારનું તેજ રહે છે.

જળના જળથી સંચો અત્યંત વેગપૂર્વક આવે છે અને અળથી પણ સરસ રીતે પીત્રાય છે. અળથીનું વડન સંચારમાં સર્વે સમાન હોવું જોઈએ. એનાથી ભરવામાં ઘણીજ સરળતા પડે છે. ખાદની જાડી રોડી થવાથી ઘણુંજ તેજ નિકળે છે. આજકાલ લોકોનું ધ્યાન જાડી રોડી તૈયાર કરવા પાછળ લાગેલું છે. ખાદની ગર્મી (તાપક્રમ) નોય માલ તૈયાર થવામાં ભારે પ્રભાવ પડે છે તે સારી પેઠે વાંસણમાં ગર્મજ કરવામાં આવતી નથી. બદલે તેને પાછળથી પણ ગર્મ રાખવી પણ પડે છે. કપડાંથી ગર્મી ટકાવી રાખવામાં સલાયતા થાય છે. કાણુઓના સારી પેઠે ગર્મ થવા પછી ખાદ પીત્રવી જોઈએ. એવિષ્ટાને જમાવવા અને તેના મથાળાના કુંદાના ફરસા પર પણ ધ્યાન આપવું આવશ્યક છે.

એવિષ્ટા પર સ્ટ્રેન કામ સ્પાતના અનેલા હોય છે. ખાદી કામ લેવાથી કપડાંને ઉપયોગ વધી જાય છે. પરંતુ ઘણા ખરા કારખાનાં તો એવિષ્ટાની એકજ તરફ ચટાઇ લગાડે છે પણ થોડાક એવાં પણ કારખાનાં છે, જેમણે ચટાઇઓનો એકદમ ત્યાગ કર્યો છે. એવા કારખાના ગમે તે કરતા હોય, છતાં ‘કાઇ પણ રીતે માત્રને જૂથ ગર્મ રાખવાની આવશ્યકતા છે. કેવળ એવિષ્ટા ગર્મી રોકા સકતી નથી. એટલે આજકાલ ચટાઇ ઓનો ઉપયોગ કારખાનાઓમાં વધી રહ્યા છે અને એવિષ્ટાની એક તરફ ચટાઇ લગાડવાથી પથકાઇમાં રહેજ વૃદ્ધિ થાય છે.

* * * સંચામાં કેટલી રોડીઓ રાખી શકાશે એ એવિષ્ટાથી મથાળેના બ્લોક અને તેને લગાડવાના અંતર પર અપદ્શિત છે. સામાન્ય રીતે ૭૦ ઇંચનું અંતર રાખવામાં આવે છે. એવિષ્ટાની વચ્ચેનું અંતર તેની એક તરફ આઠપીન લગાડી રાખવામાં આવે છે. એ આઠપીને એવી રીતે લગાડવામાં આવે કે જેનાથી એવિષ્ટાને ફરવામાં કોઇ અડચણ નડે નહિ. સંચાને અડપથી ચલાવવા માટે નવિન

એવિષ્ટા લગાડવામાં આવે છે. ઉપરથી નીચે લગી ક્રમપૂર્વક રોડીઓ અલગ કરવામાં આવે છે.

કળોને હવા ન લાગે એવા ખડોમાં રાખવામાં આવે છે. પરંતુ આજકાલ તેને જંધ ખડોમાં રાખવાના બદલે ગ્રોટા હવાદર ખડોમાં રાખે છે. આ હવાનો પ્રભાવ રોકવા માટે દિવાલોને વરાળથી ગર્મ રાખે છે. આ દિવાલો સંચો ચાલુ કરવા પૂર્વે, ખૂબ ગર્મ કરી લેવામાં આવે છે.

સંચામાં જ્યારે માલ હોય છે ત્યારે તેને ગર્મ રાખવાની આવશ્યકતા છે. આજકાલ કળોની એવિષ્ટા આ કામમાં મદદ આપે છે. આ એવિષ્ટા યા તો રોકાઓ જેવી બને છે, જેની જાડામાં એક તરફ યા બન્ને તરફ ચટાઇઓ જેવી હોય છે. એ ચટાઇઓ રોડીઓથી ગ્રોટા હોય છે અને મેનિલા રસ્સી યા તારની જાળીના જેવા વાળોની બનેલી હોય છે. ચટાઇઓના વાળ અળથીની ગર્મીને બહાર નીકળવા હેતા નથી. એટલે એવિષ્ટાની બન્ને તરફ ચટાઇઓનું હોવું અત્યંત આવશ્યક છે, જેના કારણે અળથી ગર્મ રેડવાથી વધુ તેજ તૈયાર થાય. પરંતુ એ ચટાઇઓના ઉપયોગ વિશે મનભેદ છે. નિજાતોનું એમ કેદધું છે કે એને હમેશા બદલતા રેડવું જોઈએ. પણ હમેશા બદલતા રેડવાથી નવો ખર્ચ વધે છે. બીજી વાત એ પણ છે કે એ ચટાઇઓની એવિષ્ટામાં જગ્યા થોડી હોવાથી રોડીઓ કમ રાખવામાં આવે છે, જેનાથી ઉત્પન્નમાં ઘટાડો થાય છે. કળ ચલાવનારો માણસ લંપેટેલી રોડીઓને ચટાઇના વાળોથી નોકદાર લાકડી વડે અલગ કરી ટેબલ પર લાવી રાખે છે. એથી કળોનાં કારખાનામાં ઉત્તમ એવિષ્ટા રાખવામાં થઈ શકે છે. આ ન જોઈએ, એ એવિષ્ટા પોતજ યા સ્પાતની બનેલી હોય છે, જે એકદમ ચોરસ હોય છે યા ચારે તરફ જરેલી પેટી રૂપમાં હોય છે. વાળોની ચટાઇઓને પેટીની કળોથી લગાડે છે. એ કળો પેટીમાં સડજ જગ્યા છોડી લગાડવામાં આવે છે. પેટીમાં ઉપર અને નીચે ચટાઇઓને રોકવા માટે કુંદા હોય છે અપૂર્ણ

આખા મુંબઈ ઇલાકામાં અને તેમાં
ખાસ કરીને બેલગામ, કોંકણ અને સીંધમાં
આ ગંગરનાં તીડીયાં સર્વને જાણીતાં અને ભારે
નુકસાનકારક કીટક છે. હિંદના બીજા ભાગોમાં
—મુખ્યત્વે કરીને મૈસુર અને મધ્ય પ્રદેશમાં પણ
આ તીડીયાં ઘણાં નુકસાનકારક રીતે જાણીતા
છે. જો કે ગંગરનું વૃક્ષ આ તીડીયાંને ખૂબ ભાવે
છે છતાં પણ તે શેરડી, મકાઈ અને બાજરીના
વૃક્ષને પણ ખાય છે. ગંગરના વૃક્ષને તો આ
તીડીયાં ભારે નુકસાન કરે છે. તે તેના બધા
પાન ખાઈ જાય છે, સાદાને કાપી નાખે છે
અને વખતોવખત ઉંચી અને ટાણાને પણ
ખાધા વગર રહેતા નથી માટે જો આ
તીડીયાંનો વેગાસર નાશ ન કરવામાં આવે
તો તે અમુક સ્થળોએ તો વૃક્ષને પચાસથી સાઠ
ટકા જેટલું જખ્ખર વૃક્સાન પહોંચાડે છે.

જીવન વૃત્તાંત—તે પોતાના ઈંડા દર
સાથે ઓકટોળરથી ડિસેમ્બર મહિનાની અધ-
વચમાં, જમીનમાં કાણા સારીને જથ્થાબંધ
મુકે છે. દરેક માદા સાધારણ રીતે ૧૦૦ થી
૧૫૦ ઈંડા મુકે છે અને તે મુકવા માટે
ખેતરોની આસપાસની, શેઠાપાળીની પોચી
અને બેજવાળી જમીન પસંદ કરે છે. ગંગરના
ખેતરોની વચમાં પણ તે ઘણી વખત ઈંડા
મુકે છે. આ ઈંડા સેવાવા વગર આવતા
ચોમાસાની શરૂઆત સુધી જમીનમાં સુસ્ત
રીતે પડી રહે છે. ત્યાર પછી ચોમાસું બેસનાં
તે સેવાઈ ન્હાનાં તીડીયાંનાં રૂપમાં બદલ
પડે છે. તે લંબાઈમાં ૩ ઈંચ હોય છે ત્યાર
પછી તે ઝડપથી વધવા માંડે છે અને દરેક
દસથી પંદર દિવસને આંતરે પોતાની કાંચચી
ઉતારી પુખ્ત ઉમરે પહોંચે છે. ન્હાનાં તીડી-
યાનો રંગ પીળાશ પડેલો રાતો. હોય છે

અને જેમ મોટા થતા જાય છે તેમ તેનો
રંગ બદલાઈને પીળાશ પડેલો લીલો થાય છે.
પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલા તીડીયાં લીલા અથવા
પીળાશ પડેલા લીલાં રંગનાં હોય છે અને
તેની ગરદન ઉપર કાળી અથવા પીળાશ પડેલી
કાળી વાંકીચુકી લીડીઓ હોય છે તેના પાછળના
પથનો વચ્ચે ભાગ ભુરા રંગનો હોય છે.

ન્હાના તીડીયાં શરૂઆતમાં પોતાનો
નિર્વાહ શેઠાપાળી ઉપર ઉમેલા ધામ પર કરે
છે. ત્યાર પછી તે ક્યારીઓમાં ઉગાડેલાં
ગંગરનાં વૃક્ષને ખાય છે. ત્યાંથી ગંગરનાં
ખેતરોમાં, જ્યાં ગંગરના તુલ્ય રોપવામાં
આવેલા હોય છે, ત્યાં જાય છે અને તે ખાઈ
છે એમ કરતાં કરતાં તે ઓકટોળર મહિનો
બેસતાં પુખ્ત ઉમરે પહોંચે છે.

તીડીયાંનાં અટકાવનાં ઉપાય—આ
પ્રમાણે આ તીડીયાંની રહેણીકરણી અને
જીવન વૃત્તાંત છે, જેનો નિચાર કરતા તેનાં
અટકાવનાં ઉપાય. તેના જીવનની જુદી જુદી
ત્રણ અવસ્થામાં ઘણી અસરકારક રીતે લાભ
સકાય એમ છે. જેમ કે:—

- (૧) જમીનમાં મુકેલા જથ્થાબંધ ઈંડાનો
નાશ.
- (૨) ન્હાનાં તીડીયાંનો નાશ
- (૩) પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલાં, ઈંડા મુકવાને
તૈયાર થયેલાં તીડીયાંનો નાશ.

આ પ્રમાણે આ ત્રણે અવસ્થામાં નીચે
જણાવેલી રીતથી તેનો નાશ થઈ શકે છે:—

જથ્થાબંધ ઈંડાનો નાશ—ઉપર
જણાવી મવા તે પ્રમાણે ઓકટોળરથી મે
મહિના સુધી, આ તીડીયાંનાં જથ્થાબંધ ઈંડા
જમીનમાં સુસ્ત અવસ્થામાં પડી રહે છે માટે

ડાંગરનાં વૃક્ષને લણી લીધા પછી, જે ખેતરોમાં આ તીડીયાંને ઉપદ્રવ માન્ય પડ્યો હોય તેવાં ખેતરોની જોડી ખેડ કરવામાં આવે’ તો મોટે ભાગે આ ઈંડાઓ અમીન ખેડવાથી ઉધાડા પડી તાપતડે અને ચઘાઈને નાશ પામશે અને તેની બિવિધની ઉત્પત્તિ અટકશે હળની ખેડ પછી જની સકે ત્યાં સુધી અમીનને કરજ વતી ખેડવી. એમ કરવાથી ઈંડાના જથ્થાએ જે દેશોએને સોંડીને વળગી રહ્યા હશે તે પણ છુટા પડી નાશ પામશે. શેડાપાળીની ખાસે આવેલી અમીન જો હળથી ખેડી સકાય એમ ન હોય તો તેને કાઢાળોથી ખોદી કાઢવી.

જાડાનાં તીડીયાંના નાશ.—ઈંડાના જથ્થા જે હળ અને કરજની ખેડમાંથી જળી ગયા હશે તે સેવાઈને ચોમાસુ ખેસતાં ન્દાના તીડીયાંનાં રૂપમાં બહાર પડશે. આ અગરમાં તીડીયાંને પકડવા માટે ખાંસ જનાવેલી કાથળીઓ ખેતરોમાં ફેરવી તીડીયાંને એકઠાં કરી તેમનો નાશ કરવો. આથી રીતે કાથળીઓ ફેરવી આ તીડીયાંનો નાશ જે વખતે ડાંગરનો વસ ન્દાનો હોય તે વખતે ઘણી ફેલદમદ રીતે કરી સકાય છે.

ઈંડા મુકવાની તૈયારીમાં આવેલા પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલા તીડીયાંના નાશ—ઉપર જણાવી ગયા તે પ્રમાણે આપા પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલાં તીડીયાં પોતાનાં ઈંડા અગી-નમાં આકરોળરથી મુકવાનું શરૂ કરે છે. ઈંડા મુકતી વખતે આ પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલાં તીડીયાં સાધારણ રીતે સુન દાઢતમાં માન્ય પડે છે. ને વખતે તેમને, પાક કાઢી લીધા પછી, ખાંસ જનાવેલી કાથળીઓ ખેતરમાં ફેરવી, પકડી નાશ કરવો અગર બીજા કાઈ પણ રીતે છુટી નાશ કરવો. -

કાથળીમાં પકડવાની રીત—તીડીયાં પકડવાની કાથળી શણનાં (પાતળા ચુણપાટના) કપડાંની જનાવેલી હોય છે. તેના મોઢાને

ભાગ ઉધાડો રાખવા માટે તેના ઉપરના તથા નીચલા ભાગે એક વાંસ બાંધેલો હોય છે. જે બુદા બુદા માપની કાથળીઓ વાગરી સકાય. મોટી કાથળી માપમાં ૧૨ ફુટ લાંબી અને ૩ ફુટ ઊંડી હોય છે, જ્યારે ન્દાની કાથળીની લંબાઈ ૮ ફુટ અને ઊંડાઈ ૩ ફુટ હોય છે. જન્ને કાથળીઓના મોઢાની પ્હોળાઈ ૩ ફુટ હોય છે. ચોમાસામાં જ્યારે વરસાદ રહી ગયો હોય ત્યારે મોટી કાથળીઓ ખેતરોમાં ફેરવીને ઘણું અસરકારક કામ કરી સમય છે, જ્યારે ન્દાની કાથળીઓ વરસાદ પડતો હોય ત્યારે ઘણી સુગમતાથી કામ આપી સકે છે. આ કાથળી ફેરવવા માટે જે માણસો અને એક છોકરાની જરૂર પડે છે. માણસો કાથળી ડાંગરનાં ખેતરમાં ફેરવે છે, જ્યારે છોકરાની મદદની જરૂર કાથળીમાં પકડાવતાં તીડીયાં કાઢતી વખતે પડે છે. કાથળીઓ વચનને સામે મોઢે ફેરવામાં આવે છે જ્યાં કરીને તે ઉધાડી રહે છે અને તીડીયાં તેમા ઘણી સહેલાઈથી આવી પકડાઈ જાય છે. માણસો કાથળીના મોઢાને ઉપર ભાગે બાંધેલા વાંસના છોડા પકડી ફેરવે છે, જ્યારે કાથળીના મોઢાના નીચલે ભાગે બાંધેલા વાંસને લાર લટકાવી વજનદાર કરવામાં આવે છે, જ્યાં કરીને તે ભાગ પાણીમાં ફેરવતી વખતે કુબેસો રહે. આ પ્રમાણે કરવાથી જે કાંઈ તીડીયાં પાણીમાં પડે છે, તે પણ તરત પકડાઈને કાથળીમાં આવી જાય છે. આ પ્રમાણે કાથળી ફેરવતા જ્યારે તેઓ એક છોડથી બીજે છોડે પહોંચે છે, ત્યારે કાથળીનું મોઢું જન્ને વાંસો ભેગા કરી બાંધ કરી દેવામાં આવે છે અને પછી એકઠાં કરેલાં તીડીયાંનો નાશ કરવામાં આવે છે. જ્યારે તીડીયાં ઘણાં પ્રમાણમાં હોય છે ત્યારે આમાંની એક મોટી કાથળી એક દિવસમાં એક એકર અમીનમાંથી એક લાખ જેટલાં તીડીયાંને અસરકારક રીતે પકડી તેમનો નાશ કરી સકે છે જે ખેતરમાં

કાયળીઓ ફેરવી તીડીયાને અસરકારક રીતે પકડી ન સકાય એમ લાગે તો, તીડીયાને કાયળી તરફ હાંકી લઇ જઇ પકડવાં. આ પ્રમાણે ખેતરનાં એક ખૂણા ઉપર સુગમતાવાળી જગ્યાએ, મોટી ૧૨ ફુટ લાંબી કાયળી એ માણસોએ પકડી ખેતર નરફ ઉઘાડી રાખવી. કાયળી પવનને સામે મોટે ઉઘાડી રાખવી, જેથી કરીને તીડીયાં પવન વાતો હોય તે તરફ હાંકી કાયળી તરફ લઇ જવાય, જેમાં તે રહેલાછત્થી કુદી પડે છે કુંડાળાના આકારમાં ત્રણ ચાર ફુટને અંતરે દરેક માણસે ઉભા રહી, ટોળામાં આખા ખેતરને ઘેરી, જે તરફ કાયળી ગોઠવેલી હોય તે તરફ તીડીયાને હાંકતા હાંકતાં લઇ જવા. ડાંગરનાં ઘુલમાં આ તીડીયાને ન્હાની ડાખળીઓની ઝુડીઓ ઝમીન પર ઠોકી ભડકાથી કાયળી તરફ હાંકી લઇ જવાતું કામ ધણી રહેલાછત્થી થઇ સકે છે. કાયળીઓની મદદથી તીડીયાં પકડવાતું કામ, ધણી અસરકારક રીતે ડાંગર ઉગાડનારોઓની એક સહાયથી થઇ સકે, એમ આ પરથી ખુલ્લું માલમ પડે છે. નહિં તો તીડીયા એક ખેતરમાંથી બીજા ખેતરમાં હંકારાય જાય છે. આથી રીતે એક સહાયથી છેલ્લા ૨૭ વરસથી બેઠગાખની આસપાસનાં ભાગમાં તીડીયાં પકડવાતું કામ ધણું ફેલેલમંદ રીતે થાય છે. ઉપર જતાવેલી અને કાયળીએ જ્યારે ખેતરમાં પાછો જરેલાં હોય છે ત્યારે ધણું ‘સાર’ કામ આપી સકે છે. પણ જ્યારે ખેતરમાં શેદાપાળી તથા બાંધપર તેમજ સુકા ખેતરમાં તથા પાકને કાપી લીધેલાં ખેતરમાં જ્યારે આ તીડીયાં સુરતાવરમાં પડેલા માલમ પડે છે તે વખતે ચાર વાંસ અથવા લાકડાના બનાવેલાં ચોકદાંને મોટે બાંધેલી કાયળી ફેરવીને અસરકારક રીતે ધણું તીડીયાં પકડી નાશ કરાય છે.

આ પ્રમાણે ડાંગરના તીડીયાંનો નાશ કરવાની મુખ્ય બાબતો હુંકમાં નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) ડાંગરનો પાક લણી લીધા પછી તે ઝમીન હળ અને કરબવતી ખેડી નાંખવી, જેમ કરવાથી ઝમીનમાં રહેલાં ઈંડાના જથ્થા બદાર પડી તાપ તડકે અને કચરાઇને નાશ પામશે.

(૨) જ્યારે આ ન્હાના તીડીયાં શેદાપાળી પર, અગર ક્યારીઓનાં બાંધપર, અગર ધરપાડીઓમાં યા તો ચોપેલાં ખેતરમાં માલમ પડે તે વખતે તેને અત્યુક્ત આવે એવી કાયળીઓનો ઉપયોગ કરીતેમને પકડીને નાશ કરવો.

(૩) મુખ્ય કમરે પહોંચેલાં તીડીયાંને કચરીને નાશ કરવો અથવા ડાંગરનો વલ્લ લણી લીધા પછી કાયળીઓ ફેરવી તેમાં પકડી તેમનો નાશ કરવો.

ઔદ્યોગિક શિક્ષણનો ભોમિયો
તમારી શિક્ષણ-પરિક્ષા થઇ ગઈ? પરિણામ શું આવ્યું? દવે તમે શું કરવા ધારો છો? આજની બેકારી વધોરનારી કેળવણી પદ્ધતિથી તમે કંટાળ્યા છો, નહિં વાર? દારો રૂપિયા ખર્ચો, જિન્દગીના ઉત્તમોત્તમ વર્ગો ગુમાવી, ભણેલા બેકાર થવાતું તમને પસંદ છે વા થોડા ખર્ચે જસદીથી દુનરી તઅલીમ લેવી બિહતર સમજો છો?

દુનરી તઅલીમ લેવા માટે શું કરો? કંઈ લાઇન પસંદ કરશો? શાળાઓ ક્યાં છે? તેમના સજ ક્યારે સર થાય છે? ફી કેટલી અને અભ્યાસક્રમનો સમય કેટલો છે? એ બધું જાણવા માટે—

ઔદ્યોગિક શિક્ષણનો ભોમિયો
—ની લેખમાળા વાંચો. એજ એકલી તમારી માર્ગદર્શિકા છે.

લગભગ ૧૦૦ વિષયો—સેંકડો શાળાઓ [પૂર્વે સંગ્રહ કરે હરતામાં].

કુલમત ૩૨ આકાતી: ૩. ૬-૬૫-૦

લખે—કમર ઓફીસ, મોદાગરવાડા, સુરત.

આ. હુનરો

જાણો છો?

તરખેન્દાઈને ને યુકલિપ્સ-
ખરા અને નકકી તેજ બના-
વવાની માહિતી. અંક ૨૪,
૩૩, ૫૩ અને ૬૧ મે

કી. તેર આના

તરહવાર અચાર-કરી, લિંબુ
ગાજર, સજજમ, બોર અને

મરચાતા અચારો બનાવવા.

અંક ૭૬ મો. કી. ચાર આના

તરહવાર એસેન્સો-અંક ૩૧

૩૬, ૩૯, ૫૪ અને ૫૫ મે

કી. પંદર આના

તરહવાર મુગધીઓ અને

તેનો ઉપયોગ-હર આઈજ,

અતર, પોમેક સેન્ટ, ફતમ-

જન પાચકર છત્યાદિ અંક

૩૬ મો. કી. ૩ આના

તંબાકુની બનાવટો-ખમીરા,

છીકણી, ઝરદા, તમક, દોકતા,

સુરતી વગવરદ બનાવવાના

૪૮ પ્રયોગો. અંક ૭૫ મે

કી. ચાર આના.

તંબાકુની રોપણી-અંક

૪૩ મો. કી. ૩ આના

તીડ-તેનો અટકાવ અને નાશ.

અંક ૭૩ મો. કી. ૪ આના

તુવેર અને લિંબુ-વાવેર.

અંક ૪૧ મો. કી. ૩ આના

તેલ રંગ અર્થાત પેઈન્ટસ-

કાળા, પીળા, લાલ, બ્લુ, સફેદ

તે શિખવા અને તે દ્વારા ધંધો કરી આણવિકા
મેળવવા માટે “કમર માસિક” એકજ સાધન છે.
એલે ગુજરાતી ભાષામાં સેકેડો હુનરો-મ્હોટે ભાગે
સચિત્ર સ્વરૂપમાં-પ્રગટ કરી આપ્યા છે.

ચોડાક હુનરોની યાદી આ રહીઃ—

વગવરદ તેજ-રંગ બનાવવાની
સચિત્ર માહિતી. અંક ૬૩ મો.
કી. ૪ આના

થુવેર-કાંટાગા આડમાંથી ધન
મેળવો! અંક ૫૩ મો.
કી. ૩ આના

ચોડીક વાંતીઓ-પ્રકાર પ્રકાર
રની ખાવાની સ્ટાફિટ વાનીઓ

વિશે. અંક ૩૦, ૩૮, ૪૮,

૫૭, ૬૧, ૬૯ ૭૦ અને

૭૧ મો. કી. ૩. ૧-૧૨-૦

દવાસાઝી-ફળ જાતના ટીક-

ચરો બનાવવા. અંક ૬૪ અને

૬૮ મો. કી. આઠ આના

દત્તમજન-ભુખી, પ્રયાદી અને

પેસ્ટના ૪૯ તુરખાઓ. અંક

૪૧ મો. કી. ૩ આના

દાડમ-વાવેરની રીત. અંક

૩૯ મો. કી. ૩ આના

દિવાસળી-બનાવટ અને ઉઘાસ

વિશે. અંક ૪૯, ૭૩ અને

૭૯ મો. કી. ૧૧ આના

દુધની ખાંડ-બનાવટ વિશે.

અંક ૩૫ મો. કી. ૩ આના

ધાણા-વાવેરની રીત. અંક

૭૭ મો. કી. ચાર આના

ધાતુ પોલિશ-સૂકા ને ભીના.

અંક ૩૩ મો. કી. ૩ આના

ધુલાઈ કામ-Laundry-

ધોળી પ્રક્રિયા ખાસ સચિત્ર

લેખ. અંક ૬૮ મો.

કી. ચાર આના

નમક અર્થાત મીઠું-બનાવટની
હકીકત. અંક ૭૯ મો.

કી. ચાર આના

નાનખટાઈ-બનાવવા વિશે.

અંક ૩૫ મો. કી. ૩ આના

નાળિયેરનું વાંવેતર-અંક

૩૬ મો. કી. ૩ આના

પતરાની રસેટ-કેમ અને છે?

અંક ૩૮ મો. કી. ૩ આના

પપૈયા-ગુલદોષ સંબંધી. અંક

૫૦ મો. કી. ૩ આના

પરખીડા-બનાવવા-વેચવા.

અંક ૪૯ મો. કી. ૩ આના.

રસાસટર આંદ પેરિસ-બના-

વટ સંબંધી. અંક ૪૭ મો.

કી. ૩ આના

પ્રવાહી સાધુઓ-બનાવવાની

નિગન. (સચિત્ર લેખ). અંક

૬૨ મો. કી. ચાર આના

પિપરમિન્ટ-પ્રકાર પ્રકારની

પિપરમિન્ટો બનાવવાની મા-

હિતી. (સાત ચિત્રો સહિત)

અંક ૬૦ મો. કી. ૪ આના

પેઇન્ટકીલર-જગવિખ્યાત દવાના

૭ તુરખાઓ. અંક ૬૩ અને

૭૩ મો. કી. આઠ આના

પેઇન્ટ પામ-પામ અને ક્રોમના

પ્રમાણબુત પ્રયોગો (સચિત્ર)

અંક ૫૦ અને ૬૬ મો.

કી. સાત આના

[એકાંક સાથે ક્રીમતની ટપાવની ટિકિટો ખીડો આ મળીએકાંક મોકલો. વી. પી. યરો નહિં.

૧૬૦ હુનરો પુર ક્રીમતની હિસ્ટ મુદત મંગલો.]

લખોઃ—મેનેજર, કમર આફિસ, મોહાગરવાડા, સુરત.

પ્ર યો ગો

ઉધધને ઇલાજ

ધાસતેવ પ તોડા, લીંગ વારંથી ૧ તોલો.
એકને મેળવી, જ્યાં જ્યાં ઉધધ લાગી
હોય ત્યાં ત્યાં છાંટી દો.

એનિમલ ચારકોલ

ફિલ્ડર કરવાના કાર્યમાં પુષ્કળ વખરાતું
એનિમલ ચારકોલ બજારમાં તૈયાર મળે છે. તે
ધરમેળે બનાવતું હોય તો પ્રથમ તો હાડ-
કાના કટકા લઇ, ઉકળતા પાણીથી સાફ
કરી, સુકાવે બંધ 'રિટોર્ટ'માં મુકી, બાળી
નખાય છે. 'રિટોર્ટ' એવી હોયી જોઈએ કે
તેમાં અંદર દયા જઇ ન સકે. જ્યારે હાડકા
પૂરેપૂરા બળી બપ-એની પરિણા એ છે કે,
'રિટોર્ટ'નું ઢાંકણ ખોલતા ધુવાડો ઉઠતો ન
હોય - તો તેને ચુકા પરથી ઉતારી લઇ,
હંડા પડયા હોય છે. એ વેળા પછી 'રિટોર્ટ-
નું' ઢાંકણ ટાકેલું જ રહે છે બાળેલા હાડકા
હંડા પડયા પછી તેને પાડી, મીઠાના તેજાબમાં
ઉકાળી, પછી પાણી વડે ધોઈ લેવાય છે.
જ્યારે પાણીમાં તેજાબનો અંશ આપતો ન
હોય ત્યારે ધોવાનું બંધ કરી, તેને સુકવી
લઇ, હવા ન લાગે તેવા બંધ પાસણમાં
રાખી મુકાવે છે

એસેન્સ વેનીલા

વેનીલાની સાકડી ૨ ઑંસ, રેફીનીશ્ડ
સ્પિરિટ એક પાઇન્ટ.

વેનીલાના નાના કટકા કરી રેફીનીશ્ડ
સ્પિરિટમાં ૧૪ દહાડા સુધી રહેંચા દો. એ
સુદૃઢ દરમ્યાન તેને વારંવાર હલાવતા રહી,
પછી ગાળી લઇ વાપરો.

કાગળ પરથી તેલના ડાઘ કાઢવા

કાગળ પર તેલના ચીકણા ડાઘા પડયા
હોય તો તે કાઢવા માટે તેની ઉપર એ-જાઇન
વા છયર લગાડવું. તેથી ડાઘા નીકળી જશે

[નોંધ-એ-જાઇન અને છયર અત્યંત
જવાબદારી પ્રવાહીઓ હોવાથી, તેની પુષ્કળ
સંભાળ રાખવી.]

ગંધનૂશક દવા

ઝીંક કમોરાઇડ અને સરકો સમભાગે
મેળવી, ઓગળી જતાં થોડા ડીપાં જવા
મુરર હોય ત્યાં છાંટો. ગંધ દૂર થઇ જશે

ગુંદીયું કંઠે

કાર્માઇન રંગ ૧૫ ભાગ, બાવળનો મુંદર
૨ ભાગ, ગુલાબજળ મુરરન પરતું.

મુરરન પુરતા ગુલાબજળમાં પહેલાં મેકેને
ખરબ કરી, પછી જોડેલું 'ગોલુ' વડું ઘટ
પ્રવાહી મેકેલું હોય તેવડું ગુલાબજળ ઉમેરો

ધાસતેલની વાસ દૂર કરવી.

૯ વિદર ધાસતેલ લઈ તેમાં ૨૦૦ ગ્રેન
ગિવર્સોન પાવડર નાખી, ખૂબ જોરથી હલાવતા
કરો, પછી એ ત્રણ ડીપા દાઘડુંકોનારિક ઑસિડ
નાખી દલાવો. પછી સુનાવો ભૂકો જોડતા
પ્રમાણમાં મેળવી ખૂબ હલાવી, ત્યાર પછી
દરવા દો તેજ દરી જતા ઉપર સાદું તેલ વાસ
નિવારુ રહેશે, તે નીતર કાઢી લો. આ તેજ
બ્લેન્ડ ઑઈલને નામે ઓળખાઇ, દેર ઑઈલ
બનાવવામાં વપરાય છે.

ચિહ્નરો ચુંદર બનાવનાર દવા

લિકર એમોનીઆ ૦.૫ ગ્રામ, સિપરિટ
ગીરસી ૨ ઑંસ, ગુલાબજલ ૨ ઑંસ, બોરીક
ઑસિડ ૧ ઑંસ, ગ્લિસરાઇન ૧ ઑંસ,
ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૨૦ ઑંસ.

અધાને મેળવી રાખો. આ પ્રવાહી ચિહ્નરો
ચુંદર બનાવે છે, ચામડીની ફરચલીઓ, ખીલ,
ઝાઘ ઇત્યાદિ દૂર કરે છે.

—“ડૉન”

દાંતના દર્દનો દલાજ

લવેંગુ તેજ રહે તોજા, ઑસિડ કાર્બોસિક
રહે તોજા, સિપરિટ કંદર ૧૫ તોલા.

અધાને મેળવી, રૂના પુમડા વડે દવા
દુઃખતા દાંતને લગાડવી.

નમકે સુલઘમાની

પાંચિય પ્રકારનું મીઠું શેર ૧ ને સરકા
શેર બે લઘ, બનેને માડીના વાસણમાં નાખીને
સુખ બંધ કરીને એક મણ સુકા જાણામાં
રાખીને તાપ આપો અગ્નિ દંડા થયા પછી
વાસણ કાઢી લ્યો. તેમાં મીઠુંજ બાકી દશે તે
સાવધાનીથી જુદું કાઢી લ્યો. પછી કાળા મરી,
અમલપેત, સુંઠ, ઝીરે જે ઝાતનું તથા ટાટરી
દરેક બે તોલા, અજાએ શેકેલો ૨૦ તોલા,
દોઢ શેકડા ૧ તોલા, તાકીસ પત્ર અને પીપળ
મોરી ૧-૧ તોલો લઘ એ, અધાને બારીક વારી
કપડે ચાળી મળુના સરકાની બાવના આપી
સુકવી લો અને શીશીમાં ભરીને સુકો.

—“સ્વસ્તિકા”

બ્લડ પ્રેસરનો દલાજ

એગને બ્લડ પ્રેસરની બીમારી હોય તેમને
યોગ્ય પ્રમાણમાં—૩ થી ૨ તોલા લગી—કાચું
લસણ વા બોરાકમાં મેળવેલું લસણ આપવાથી
એ કુર્માદ વણીજ તરિત ચતિએ દૂર ચાલે છે.

લસણને સિપરિટમાં મેળવી તેનો એકસ્ટ્રેક્ટ
પણ બનાવાય છે.

‘આયુર્વેદ વિજ્ઞાન’

બ્લુ બ્લેક શાદી.

એક શેર માયા ખાંડીને તેમને ડહુ શેર
પાણીમાં એક રાત્રી બીજવી, પછી ઉકાળીને
માળી લો. પછી ૧૮ તોલા હીરાકરી અને
ડહુ તોલા બાવળના ચુંદરને રહે શેર પાણીમાં
ઝાગવાથી, એ મિશ્રણ માપના મિશ્રણમાં
ઉમેરવું એટલે કાળી શાદિ થશે. હવે બ્લુ
બ્લેક શાદિ બનાવવા માટે થોડી મળીને
મધકના તેજાવવાળા પાણીમાં વાટી, તે અથવા
તો પરિવન બ્લુ નામક રંગને પાણીમાં વાટી.
તે નાખવો.

મસાનો દલાજ

૧—શરીર પર બહાર થતા મસા કાઢી
નાખવા માટે નીચલો સાદો ઉપાય અત્યંત
અકસીર છે—

ચુનો તથા પાપડીઓ ખાર સમે લાગે
લઘ, થોડાક પાણીમાં મેળવી મસમ જેવું
ઘાડું બનાવી મસા પર લગાડી સુકાવા દો.
થોડાક કલાક પછી વા એક દલાડામાં મસો
અથવા અથવા નીકળી જશે. એક વખત લગાડ-
વાથી તે આપોઆપ નીકળી ન જાય, તો ફરી-
વાર એજ દવા લગાડવી.

—સુરતી

૨—ચાવળની બીજ ચિનાની કાળીઓ લઈ,
જાપમાં સુકવી બારીક ભૂકા કરી રાખો.

દરરોજ સવાર, બપોર, સાંજ આ ભૂકા
અર્ધો તોલો પાણી સાથે લેવાથી મસા મટે છે.

માખણ રવચ્છ કરવું

માખણ ખટાશ મારવું થયું હોય તેને
રવચ્છ કરવાની રીત આ છે—

“કમર” : ચૅક ૮૦ મો

૧-માખણને પ્રથમ ધીમે આંચે ગરમ કરવું. પછી તેમાં નાગવેલ પાન તથા એલ-ચીના-છોડાં નાંખી, ગોળીને હરવા દેવું.

૨-૬ કંજુખાર અને સાદા નિમકના સંરખા પ્રમાણમાં કરેલા મિશ્રણમાં માખણને ગુંદવાથી તે મલિની ખટાશ નાખુદ થાય છે કેટલાક ડેરીવાળા ૧૦૦ રતલ પ્રમાણે ૧ રતલ નિમક ગુંદવા માટે વાપરે છે

૩-ખટાશ મારતા માખણમાં સદજ પ્રમાણમાં સેવિસિલિક ઍસિડ ઉમેરવાથી ખટાશ નાખુદ થઈ જાય છે.

-‘હલોથ’

માથાના દદનો ઇલાજ

ફેના પુમડાને સદજ ગરમ કરી, કાનની પાછળની નસ આગળ મૂકવાથી માથાનું દદ મટી જતું કહેવાય છે

-‘પારસી સચાર’

યુક્લિપ્સની ટિક્કીઓ

બાવળનો ગુંદર ૧૦૦ ભાગ, ખાડ ૪૦૦ ભાગ, મેન્થોલ ૧ ભાગ, યુક્લિપ્સ ૧ ભાગ, આલકોહોલ (૯૦%) ૨૩ ભાગ, લીંબો રંગ સદજ એક મામના વઝનની ટિક્કીઓ-પેસ્ટીફ્સ બનાવી લો

લીમડાનું દંતમંજન

કાકસો ૨૦ ભાગ ચામના કચે ૨૦ ભાગ, પ્રિસિપિટેડ ચૅક ૧૦ ભાગ, લીમડાનાં પાન ૧૦ ભાગ, કાપુર ૩ ભાગ, પિપરમિન્ટ ૩ ભાગ, ઑમ્બર રોઝમરી ૧ ભાગ, લીંબો રંગ સદજ લીમડાનાં પાનને સુકી તેની ખારીક લૂકી બનાવો. કાકસા અને ચામના કચેને લુદા લુદા ખારીક વાડી, પછી બધાને મેળવી દો.

વર્જિનીયા પોમેડ

બ્લાઇટ વેમેન્સાઇન ૧૨૩ ઍસ, બ્લાઇટ વેક્ષ ૧ ઍસ, પાવડર બેન્ઝોઇન ૧ ઍસ, પેટ્રોલિયમ બાલ્સમ ૨ ડ્રામ.

પહેલાં બધાને કાચના વાસણમાં મૂકી, વોટર બાથ દ્વારા એકરસ કરી લો. પછી ઑઇલ જર્મેઇટ ૧ ડ્રામ અને ઑટો રોઝ ૧૦ ડીપાં ઉમેરી, મેળવી ગોળીઓ બરી લો.
-‘રેશનલ લેબોરેટરી’

વાનનિશ કાંઠનાર મિશ્રણ

પાલમીટીક ઍસિડ ૨૫ ભાગ, બેન્ઝોઇન ૩૫ ભાગ, એમીલ ઍસિટ ૪૦ ભાગ.

બધાને મેળવો. સામાન્ય બ્રશ વડે જાંથી વારનિશ કાઢવું હોય ત્યાં એ લગાડવાથી વારનિશ નીકળી જાય છે.

વાળ દુર કરનાર પાવડર

મેરીગમ સફાઇ ૧૦ તોલા, ચૅક ૪૦ તોલા અને મોનાગેર ૫ તોલા વધ બધાને ખારીક કરી મિશ્ર કરો.

આ પાવડર પાણીમાં મેળવી લગાડવાથી વાળ નીકળી જશે. વળી એથી વીંછીનો ડંખ પણ ઉતરે છે.

શિલાયત વટી

એડર શિલાયત ૨ ભાગ, સોદભરમ ૧ ભાગ, સોનામગ્ની ભરમ ૧ ભાગ

બધાને ખરસ કરી, બગે ફેલી ટી ગોળીઓ બનાવી લો. એમાંથી રોઝ સવાર સાંજ એકેક ગોળી માખણ વા મલાઇમાં મેળવી ખાવાની પ્રમેદ તથા ધાતુની ખીમારીઓ સારી થાય છે.

‘વનસ્પતિ વિજ્ઞાન’

સ્મેટીંગ ઑઇલ

એમોનીઆનું ડ્રોન્ગ મે વ્યુશન ૮ ઍમ. ઑઇલ ઑફ રોઝમરી ૩૦ ડી.ા, ઑઇલ ઑફ લવેન્ડર ૩૦ ડી.પાં, ઑઇન ઑફ જર્મેઇટ ૧૬ ડી.પાં, ઑઇન ઑફ કલ્કત્ર ૧૬ ડી.પા.

વાળી (Sponges)ના નાના કટકાઓને ઉપલા મિશ્રણમાં બીંચવી, ડ્રે.પડ પાનવીમાં મૂકી, હુલ મજબૂત બંધ કરી દેવો.

દિલરોઝ [૨૭૨૨૬]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં થતા
શુભકામી, નાના મોટા ઝખમે, ખરબચુ,
દરાજ, ગંઢપણું, નાનુર, ભગંદર, કંઠમાળ,
રસોલી, દરસ, મસા, ખેંગ વગેરે પર એક
અકરીરનું કામ આપે છે. જાડકાપ વિના
રોગોને મટાડી, શરીર પર તેનું ચિન્હ મુઠ્ઠાં
રહેવા દેતી નથી. દરેક ઘરમાં એક ખાટલી
ઝરર રાખવીજ જોઈએ. ધામાથી નીકળતુ
લોલી તરત બંધ કરવામાં આવેડ છે.

કીમત: નાની ખાટલીના એક રૂપિયા
મોટી ખાટલીના એ રૂપિયા
(પેકીંગ પોસ્ટેજ છુડું).

મુંબઈ છત્રાકાના સોલ એજન્ટ:—

કાગડી મુહસલાઈ રહેમાનભાઈ,
૧. કામુપુર દાવર પાસે-અમદાવાદ

[મુંબઈમાં મરિજદ બંદર રોડ, ડાબી-
રીપ્પત એન્કની પાસે કાગડી રહેમાન
રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે]

તત્તવાર હાપ—DHA BRANI—૨૭૨૨૬ નં. ૨૭૦

ટેલીગ્રામ:—Islam Bros. ટેલીફોન નં. ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

અદેશી મુડી અને વ્યવ-
સ્થાથી ચાલતી ધી શુભરાત હોઝીયરી
મીલમાં અનેક મહદારક, મોજા, ફેટર,
કોટ, પુલ જોવર, મફલર, અચ્ચાંતી જર્સી,
વિગેરે વાપરે. સુતર તથા ઉત્તો માત્ર
એક તથા એક ડીઝાઇનમાં અને છે, અને
પરદેશી માત્રતી દરિદાર્શ કરી સડે એવો
હોવા ઉપરાંત હાવ પણ ઘણાજ પ્રકારપત
રાખેલા છે. માત્ર ખરીદતી વખતે આઝાદ
હોઝયરી નામ જોવા ખાસ લગામણુ છે.

અદારગામના એડરિશ પર પૂરતું ખ્યાન
આપી રસીદ એન્ક મારફતે કે પી. પી. થી
રવાના કરવામાં આવે છે.

સોલ એજન્ટ:—મુહસલામ અધર્શ

હોઝ ઓરીસ:—૨. કામુપુર, અમદાવાદ
થાંચ:—૨, લુખા મરિજદ સામે, અમદાવાદ

એક.....ચાર.....ત્રણ

એકસો ત્રેતાલીસ નંબરની બર્મા

ચી રૂ ૮

દમેલા પીવામાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ માનિત થયેલી છે. પીવાથી
મગજને તાકાત આપી નાગી બરો છે એમાં મો એ મો દકા
ઉત્તમ નંબાકુ વપરાય છે. ને ઉપર દસમુખલાલ એન્ડ અધર્શ
મુરત નામ છે. નામ વાંચીજ ખરીદવા ખાસ લગામણુ છે.
આ બાલુમાં હાપવાલી ૧૪૩ નંબરની ૨૭૨૨૬ બર્મા
ચિરંતે એક વખત પી ખાત્રી કરશો તે

આપે માનવુંજ પડશે કે બીજી હલકી
ચિરંતે કરતાં ઉત્તમ છે.

અને તેથીજ તે દુન્યાના કેટલાય દેશ દેશવરમાં પ્રખ્યાતિ પામી છે.

દિલ્હાનના સોલ એજન્ટ:—

દસમુખલાલ એન્ડ અધર્શ. નં. ૨૦૮૯, જાનપુરી બાગ, ગોપીવેરી, મુરબ.

સાત મુદાઓ

આજની વધતી જતી વ્યાપારી દરીદ્રાધને લીધે જાહેરખજારની કિંમત બહુ જ વધી, પડી છે, પરંતુ એમાંના ઘણાખરા જાહેરખજાર આપનારા વ્યાપારીઓને એ કેમ આપવી તેની ખરાબર ખબર હોતી નથી જાહેરખજારથી જુદા જુદા માણસોના ઉપર જુદી જુદી અસર થાય છે માટે આપતી વખતે માનસશાસ્ત્રના અભ્યાસની ખાસ જરૂર છે હાખલા તરીકે દવાની જાહેરખજાર 'વકાલ' ના માસિકમા, કે જે કાયદાની આખત ચર્ચાતુ હોય તેમાં આપવાથી જોઈએ તેવો ફાયદો થતો નથી માટે ક્યા આપની એ પ્રશ્ન ખૂબ ધ્યાનમાં લઈનેજ તે આપવી, વધારામાં આ એક વ્યયન તો ફાનમાં રાખવાની જ છે કે ગમે ત્યા જાહેરખજાર આપો પછુ તેમાં વરતુ-માણસ તો જતા વગે જ. એકલા શબ્દોથી માલકો અજાતા નથી. હાખલા તરીકે 'દ્રાક્ષાસંવ'ની જાહેરખજાર આપો તો માણસ દ્રાક્ષાસંવ પીતો હોય તેમ આપો અને તેથી પાંચનારનુ મન તરતજ આકર્ષી અને પૈસા કેટલાક અંશે વસતુ તો યશેજ 'ધર ભાડે આપવાની' જાહેરખજાર આપવાની હોય તો એકલી જાહેરખજાર ન આપો પછુ ધર જતાવો અને સાથે તેમા જાણે કે ધરના-કુટુંબના માણસો આવજાય કરતાં હોય તેમ કેમકે જતાવો. આ વધારે અસર કરશે. શાળાના સંચાલકોથી લઈને નાનામાં નાનો વેપારી કે જે જાહેરખજાર આપે તો હોય તેજી આ જાજતો ધ્યાનમાં લેવા જેવી છે આટલા મુદાઓ ધ્યાનમાં રાખ્યા પછી નીચેની જાજનો ઉપર પછુ ખાસ ધ્યાન આપવું જ જોઈએ અને તેવું કારણ એ છે કે દુનિયામાં સિલસિલ જાતના લોકોને બિન બિન જાતની સ્વાભાવિક શુદ્ધિઓ હોય છે. આ સ્વાભાવિક શુદ્ધિઓ ડો. ડીવ રોકાટ અને પ્રોફેસર હેસ એ બેના

મત પ્રમાણે સાત પ્રકારની છે એમાંની દરેક પર હું મારા વિચારો જણાવીશ.

(૧) નુકસાનમાંથી પોતાની જાતને (આમાં માણસની સાથે સંબંધ રાખતી બધી ચીજોનો સમાવેશ થાય) બચાવવાની સ્વાભાવિક શુદ્ધિ આ દુનિયાની ઉત્પત્તિ થઈ તે દિવસથી માણસ પોતાની જાતનો બચાવ કરવા માટે દરેક પ્રયત્ન કરે છે. પોતાની તબીબતને ઠીક પછુ નુકસાન ન થાય એમ ઇચ્છે છે અને સારી તંદુરસ્તી માટે જાતને પ્રયત્ન કર્યાં તો જાનના સાધનો યા અજાનના સાધનો વડે કરે છે તો ખરો જ. અને આથી શુદ્ધિયાળા દરેક માણસો હોય છે. માટે જ ખાસ કરીને પેટન્ટ કંપની જાહેરખજાર આપનારાઓ અને ધ્યાનમાં લઈને ઘણીએ જાહેરખજાર વડે સારો ફાયદો કરી લે છે અને એવી રીતે દરેક દવાયાળાઓ, કે જે પોતાનો ધંધો વધારવા માગતા હોય તેમજી અને ઉપયોગ કરવો જોઈએ. તમેજી હાડે-સાની દરસ-મસાની દવાની જાહેરખજાર જોઈ છે? ત્યાં જુવો ત્યાં જાહેરખજાર અને તેથી તમારા મન ઉપર શું અસર થાય છે તેની તમેજી કલ્પના છે? અને આવી જ રીતે બધી જ દવાઓની જાજત છે. માટે જે જે ચીજો માણસની તંદુરસ્તીમાં ફાયદો કરતી હોય તેની જાહેરખજાર આપનારાઓને એકંદરે સારો ફાયદો છે. આવી જ રીતે શિયાળામાં ગરમ કાપડનુ વેચાણ અને ચોમાસામાં એવર રોકાટનુ વેચાણ થાય જ છે ને? શા માટે આગળ જાઓ હો? રેલ્વેની મદાજતેબર, માલગાન, દેવલાક્ષીની તબીબન મુદારવાના સ્થળોની જાહેરખજારો પછુ માણસના મન ઉપર સારી રીતે અસર કરે છે અને તેથી મુડીવાદીઓ ત્યાં હવે ખાખને અર્થે જાય છે, માણસ મરીજ હોય યા તર્જગર, રાજ્ય હોય કે ગંક

પણુ દરેકને પોતાની જાતની કાળજી તો હોય જ છે. બીજું આવી જ રીતે માણસ પોતાની ચીજોનો, કપડાનો પણ જવાબ કરવાની બાબત બરાબે છે તેવી ત્રિજેરી વિગેરેની જા. ખતવાળાઓએ આ મુદ્દા ધ્યાનમાં રાખીને મૂડીવાદીઓને આકર્ષવા જોઈએ. આ જવાબની વૃત્તિ બધામાં હોવાથી અગ્નિ અને દરિયામાં વિભાવાળા તથા એવાઓએ આ બાબતને ધ્યાનમાં લઈ જા. ખ. આપી પોતાનો બધો વધારવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

(૨) પોરાકની સ્વાભાવિક શુદ્ધિ—બધા માણસને ખાવાની તો જરૂર હોય છે પરંતુ ફેટલાક માણસોમાં એ વધારે અથવા ઓછા પ્રમાણમાં હોય છે તેથી આ બધાવાળાઓએ જાહેર ખજાર આપતી વખતે, ચીજના દરને અથવા બીજી બાબતોની આદરના મન પર કાંઈ ખરાબ અસર ન થાય એ ધ્યાનમાં રાખીને જ જાહેરખજાર આપવી. ફળોના આપણી, મુર-જાવાળા, એવડાવાળા, ગુલકંદવાળાઓ, મિઠા-ધવાળાઓ આ બાબત ધ્યાનમાં રાખી જાહેર ખજાર આપે તો કાંતી શકે ખરા.

(૩) શિકારી સ્વાભાવિક શુદ્ધિ—વળા નાણાં જાન્યી માસામરી, તોફાની તથા લડાયક વૃત્તિના હોય છે. એવા લોકોના મન પર રાગક્રોધ, રસિયત્વ તથા એવા દહિયારના વેપારીઓ જાહેર ખજાર આપી સારી રીતે અસર કરી શકે અને તેમને વેચાણ સાદુ થાય. આવી જાહેર ખજાર આપતી વખતે તે એવા ડાંગાઓમાં આપવી કે જે આપણી લડાયક વૃત્તિવાળી પ્રજા, જેમકે શીખ ગુર્ખા, મરાઠા વગેરે વાંચતા હોય. નહિ તો જોઈએ તેવો ફાયદો થાય નહિ. વળી આવી પ્રજાનાં બાળકો પણ લડાયકવૃત્તિના હોવાથી નાની ચીજો લેવી કે, નાના છોકરોને રમવાની બદ્દના વેપારીઓ પણ ફાયદો શકે ખરા.

(૪) કપડાંની સ્વાભાવિક શુદ્ધિ—આજે આખી દુનિયામાં માણસનાં કપડાં ઉપરથી તેના કુળની, અસ્તિત્વની અને સ્થિતિની દિશત કરવામાં આવે છે અને આ બાબત ધણા લોકો વખતથી ચાલી આવે છે. આજકાલ આપણા દેશમાં પ્રાચીન શિકલુથી રંગાયે-લાઓ દિવસે દિવસે શૃંગારવૃત્તિ તરફ વધારે વળતા હોવાથી આ દિશામાં ખીજના માસિકા સારી રીતે ફાટી શકે અને ખરેખર આ શૃંગારવૃત્તિ પાણીના પ્રવાહની માફક જલ્દી વહેતી હોવાથી આખા દેશમાં જલ્દી ફેલાશે, માટે તેઓએ આમાંથી કાઢી લેવા જેવો છે પણ કપડાંની જાહેરખજાર આપતી વખતે તે કયા જાપામાં આપવી એ ધ્યાન રાખીનેજ આપવી. કારણ કે હજી આપણે ત્યાં અતિભેદ, નીતિભેદના વાડાઓ વૃદ્ધિ નથી, માટે એ વાત ધ્યાનમાં રાખીને જ જાહેર ખજાર આપવી. કામચલાુ તરીકે મદામતા જાપાઓમાં બને ત્યાં સુધી ધાતીઓની જાહેર ખજાર ન આપવી. વળી પોસ્ટરો વડે પણ કપડાં વેચાણ વધે છે.

(૫) સંચય કરવાની શુદ્ધિ—બધા માણસમાં આ વૃત્તિ વધુ વા ઓછા પ્રમાણમાં હોય છે. લોકો કહેને કંઈ ભેગું કરવાં એકદુ કરવા, સંધરવા પાછળ લાગ્યાજ હોય છે અને વાત સાચી જ છે કે સંધરો કરવાવી ફાયદો થાય છે. આપણે જોઈએ છીએ કે ધણા માણસ જુના સિકકાઓ, રૂપિયો, દિવા-સળીના ઝોળાઓ તથા સીંગારેટના ઝોળાંઓ બેમાં કરવાની વૃત્તિવાળા હોય છે. આવો સચય કરે ને પણ સંચય જ ને ? અને તેવી જ રીતે પૈસાની બાબતમાં પણ આવી જ સ્થિતિ હોય છે તેથી જાહેરના વિભાવાળાઓએ એકાએક અને ગવર્નમેન્ટના લેનના વિભાગ-વાળાઓએ સારી રીતે જાહેર ખજાર આપીને

આવાં માણુમેને આકર્ષી દેશનું નવન વધા-
રનું જ નોંધ્યે.

(૬) માતૃ-પિતૃની જવાબદારીની રવા-
ભાવિક શુદ્ધિ-માતાનો પ્રેમ પોતાના આંગક
ઉપર નિઃસ્વાર્થી અને અસ્પૃશ્ય રીતે રહે છે,
એ જગત્પ્રદેર છે દાસના બેકાગેના વખત-
માં ઘણાં માઆપો આ બેકારીના જનમાંથી
પોતાના આંગકોને ગચાવવા માગનાં હોય
તેમના મન ઉપર તથા જેઓને પોતાના
સંતાનની તંદુરસ્તી માટે બહુ કાળજી હોય
તેવી વ્યક્તિઓ ઉપર સાળાના સંચાલકો,
રમતગમનનાં સાધન પુરા પાડનારાઓ અને
દવાવાળાઓ સારી અસર કરી શકે એમ છે.
માટે આવા ધધાવાળાઓએ આ વાત ધ્યા-
નમાં રાખીને જ જાહેર ખર્ચ આપવી

(૭) આશ્ચર્યની રવાભાવિક શુદ્ધિ-વધુ
માણુસોમાં નવું જાણુરાની વૃત્તિ હોય છે અને
તે એકંદરે સારી છે પણ જાહેર ખર્ચ

આપનારાઓને આવાં માણુસો સારો ફાયદો
કરી આપે એમ છે. આંગકાલ બધે દરિ-
કાષ્ટો વધી પડી છે અને આવી વૃત્તિવાળો
માણુમે તે તરફ દોરાય છે.

અતઃમાં એક ખાખત લખવા જેવી નથી.
કે સાત રંગોમાંથી બુદ્ધ બુદ્ધ રંગો બિન્ન-
બિન્ન માણુસના મન ઉપર બુદ્ધી બુદ્ધી અસર
કરે છે, માટે નેપારીએ આ રંગની, માણુસની
સ્વાભાવિક શુદ્ધિઓની તથા એવી બધી
બાબતો ધ્યાનમાં લઈ દરેક વખતે માણુસ
સાથે હોય એવું ચિત્ર આપવા પ્રયત્ન કરવો.
વધારામાં જાહેર ખર્ચ આપનારાઓએ વ્યા-
પારી પ્રમાણિકતાનો ઉત્તમ ગુણ પણ આ
બધી બાબતો સાથે ધ્યાનમાં રાખવો.

—ધનમુખ ના. નાયક

(અ. પાકાર)

શરીરમાં બળ અને એમ લાવવા માટે

સુખ સંચારક દ્રાક્ષાસવ

એવું જ સેવન હિતકારી છે. કેમકે એજ દ્રાક્ષાસવ એવું છે જે
શાસ્ત્રોક્ત રીતે તૈયાર થાય છે. સુધ્ધ જમુનાજળનો ઉપયોગ કરવામાં
આવે છે. વન ઉપવનના આપધો સાફ કરાવીને નાખવામાં આવે છે.

બનાવનારા

સુખ સંચારક કમ્પની, મથુરા

મિલકત વેચાણ દસ્તાવેજ

કહેવતમાં કથાયું છે તેમ, દુ-વામાં અર-
સપરસ અકિતગત અવગમ્યોનો મોટો ભાગ
અમીન મારે થા અર મારે છે-મોટા મોટા
રાબરોની લડમળુ કારણ હમેશ અમીન-અપ
હાય છે તેમ, એ અવગમ્યોને કારણે ઇ-સાન
ન કરવાનું કરી છુટે છે અને પાછળથી, એક
પક્ષની લગાઈમાં પાંદરાનો ત્રીજો પક્ષ, મૂળ
મિલકત વેચારી પારે છે અને એક પક્ષે દાખ
ધસના રહી ગય છે.

મિલકતના અનેક અધગમ્યો અધુરા દસ્તા-
વેજોને આભારી હોય છે, એ દરકોઈ તબ્બે
છે જો અધમથીજ વરાગર રીતસરના દસ્તાવેજો
કરાયા હોય તો પાછળથી વધાસતી અંતરિક્ષ
કે.કોર્ટ રમતું વારણું જોતું નજ પડે

મિલકત વેચાણનો દસ્તાવેજ કેનો હોવો
જોઈએ તેનો એક અંગ્રેજી નમૂનો અત્રે અપાયો
છે વેચાણની શર્તો અંગ્રેજીની તો નેપાળી
અને વિસ્તૃત હોય છે કે એક નમૂનો તે બધાને
સતોષે એવી આશા રાખવીજ અરથાને છે.
અત્રે અપાયેલ નમૂનામા સર્વમાન્ય શરતોના
ઉલ્લેખ છે. જે એ સિવાયની બીજી શર્તો
કરવી હોય તો તે પ્રમાણે એ દસ્તાવેજમાં
ફેરફાર કરી લેવો જોઈએ.

દસ્તાવેજ

MEMORANDUM OF AGREEMENT made this..... day of.....
betweenof(hereinafter
called the Vendor) of the one part
and..... of.....(hereinafter
called the "Purchaser") on the part
each for himself, his heirs, executors,
administrators, and assigns as follows:-

1. The Vendor agrees to sell and
the Purchaser agrees to purchase THE
leasehold property comprised in the
Schedule hereto (subject as hereinafter
mentioned) for the sum of Rupees
.....(of which a deposit of
Rupeesis now paid to the
Vendor's Solicitors and Stakeholders
in part payment thereof, the receipt
whereof is hereby acknowledged),
the purchase to be completed on or
before the... ..day of.....1937
when the balance of the purchase
money shall be paid together with
an apportioned part of the existing
insurance and current rent and from
which time the Purchaser shall be
entitled possession or receipt of the
rent or an apportioned part thereof
and to an assignment to be prepared
at his own expense and up to which
date all outgoing payments by the
Vendor shall be cleared by the
Vendor. but if from any cause the
purchase shall not be completed on
the said.....day of.....1937,
the Purchaser shall pay interest on
the balance of the purchase money
at six per centum per annum, until
the actual day of completion, or the
Vendor shall have the option of
taking the rents and discharging
the outgoing payments, for which he is liable
up to the actual day of completion.

2. The Vendor will, at his own
expense, within three days from the
date hereof, deliver or send by post

to the Purchaser or his Solicitor an abstract of title commencing with the Lease, under which the Vendor holds the said premises dated the day of..... 19 , and no earlier title shall be required. The premises are sold subject to the existing tenancy thereof to the Purchaser.

3, The Purchaser shall make his objections and requisitions within ten days from the delivery of the abstract and every objection not so made shall be considered as waived and if the Purchaser shall insist on any objection or requisition which the Vendor may be unable or unwilling, on the ground of expense or otherwise, to remove or comply with, the Vendor may by notice in writing rescind this contract and shall the coupon return to the Purchaser his deposit money but without interest, costs or other compensation and the Purchaser shall thereupon return to the Vendor's Solicitors all abstracts and other papers supplied to him or to his Solicitor.

4, The Vendor will retain such title deeds or documents as do not relate exclusively to the property purchased but will furnish attested copies of the same at the Purchaser's expense, if required, and no further evidence shall be required as to the identity of the property than that which appears by deeds. The Purchaser shall not (except at his own expense) require the production or examination of any deeds or docu-

ments not in the Vendor's possession, whether the same are necessary for the verification of the abstract or otherwise.

5, The property is believed and shall be taken to be correctly described as to term of quantity, rent and otherwise but if any slight error or misstatement shall appear in the description of the premises, no compensation shall be required of or given by the Vendor.

LASTLY if the Purchaser shall neglect or fail to comply with these conditions, the Vendor shall be at liberty to resell the property either by public auction or private contract and the deficiency (if any) occasioned by such resale and the attendant expenses shall be made good by the Purchaser at this present sale and be recoverable as liquidated damages and the Vendor shall not be required to tender an assignment.

AS WITNESS, the hands of the said parties :

[Schedule above referred to]

Private messuage or dwelling house known as held under a lease thereof dated the... for..... years from..... at..... ground rent, at present in occupation of the Purchaser as tenant at a rental of..... per annum.

Signed by the
above named
in the presence of

ચીરાગ [માસિક]

તંત્રી: બચુઅંલી જી. પટેલ, ભાવનગર

પાંચ માસથી પ્રગટ થતા આ ઇસ્લામી શબ્દચત્રી માસિકના બધા અંકો નગર સમક્ષ છે. એને હેતુ 'સામાજિક સાહિત્ય પીરસવાનો છે અને આજ લગીના અંકો જેતા તે હેતુ ઠીક ઠીક રીતે પાર પડી રહ્યો છે. કાગળ, છપાઈ વ સુંદર છે, હું તંત્રીને મુબારકબાદી આપી, એમના સાહસમાં કામ્યાબી હમ્મુ' છું.

મુસ્લિમ સમયનું સ્પેઈન

અનુવાદક: ઈમામુદ્દીન એસ. દરગાહવાલા. નવસારી (કદ રોયલ ૧૬: પાના ૧૬ + ૮૦) કીંમત આઠ આના.

મધ્યકાળના કેવળ ઉત્તર, જંગલી અને બહુધા, કુચમી યુરપને સંસ્કૃતિ, ઇસ્લમ, કળા અને ઉદ્ધારનીયતનો પરિચય અરંભાચ્છ સ્પેઈન દ્વારા કરાવ્યો છે. એ દરરોજ અબ્બાસી નજી છે. સ્પેઈનનો એ ૭૦૦ વર્ષનો ઇતિહાસ એટલે સંસ્કૃતિ અને ઇસ્લમ, કળા અને વિજ્ઞાનના ઉત્તમોત્તમ નમુનાઓની પ્રલક

યુરપને આજે જેના પર નામ છે એવી એ સંસ્કૃતિના ઇતિહાસથી યુરપી જાણનો આત્મપ્રાપ્ત છે. ઉર્દૂમાય કોના અનેક બાધાનતરો થયા છે છતાં સુન્નિ-શિયાનો ઇતિહાસ વિભાગ એ ઇતિહાસથી આજ લગી કેવળ ફોરોજ જણાયો છે. તેથી, આ નાનકડો પુસ્તક પ્રકાશન બેરુક, ખુબજ આવકારદાયક છે રહાથી નગર, એ સ્પેઈનના ઇસ્લામી ઇતિહાસની સુન્નિ પ્રસ્તાવના યથા ઇતિહાસ, પૂરો અને વિસ્તૃત ઇતિહાસ હવે પછી કોઈ આજે ત્યારે.

આ પુસ્તકમાં મુસ્લિમ સમયના સ્પેઈનના આજે પરિચય કરાવાયો છે. સંગીત કળા, સાહિત્ય વિજ્ઞાન અને વૈદાનાં નિબંધો પણ પારકાઓ માટે અત્યંત દિલચસ્પ છે, અને આપણાઓ માટે ઇસ્લામ.

આવા સુંદર પુસ્તક બદલ દરગાહવાલા માહજ મુબારકબાદના પુસ્તક છે વાંચકોને આ

નાનકડી પુસ્તક વાંચવાની હું ખાસ ભલામણ કરું છું.

બાલસખા [માસિક]

તંત્રી : હિંમતલાલ યુ. શાહ, ૧૦૮૨, લાલ-બાઈની પોળ, માંડવીની પોળ, અહમદાબાદ

બાળકો માટેના આ નવા સામયિકને આવકારતાં આનંદ થાય છે. એમાં બાળકોને વાંચવાને ગમે એવી જ્ઞાનપ્રદ સાહિત્ય સામગ્રીઓ આપાય છે. માટીકામ, એમ શાથી? નહોતો છે? ઇત્યાદિ વિષયો ખાસ આકર્ષણ રૂપ લેખાય, ચિત્રો પણ છે. દેશમાં પણ રૂપિયાનું લવાજમ વાજીબી છે.

બાલસખાના ઉત્તરવળ ભાગે માટે શંકા ન હોય

ઇન્ડિયન રીડર્સ ડાયજેસ્ટ [અંગ્રેજી માસિક]

તંત્રી : વામન પી. કળાડી, (પ્રકાશક : યર્રા-નંદ કંપની, પોસ્ટ બોક્ષ ૧૦૨૦, મુંબઈ) વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા પાંચ

મદાહુર અંશેલ પત્રકાર મિ. રેડેકના ભણીતા "રિબ્યુ ઓફ રિબ્યુલ"ની પ્રકૃતિએ પ્રગટ થવા માટે હું આ માસિક, મને સહજે શંકા નથી કે પછીજ અડપથી હિન્દમાં તે સ્થાન મેળવી લેશે કે "રિબ્યુ ઓફ રિબ્યુલ" યુરપમાં મેળવ્યું હતું. આજના આ ન્હાસભાગીઆ અને આર્થિક મુશ્કેલીઓના પ્રમાનામાં દરકાઈને અહિં તહિં પ્રગટ થતું બહુ ઉમદા અને ઉપયોગી સાહિત્ય વાંચવાની ન દુસ્સલ મળી સકે છે, ન તે વસાવવા બેઠેલી સુચમતા. પશ્ચિમ, ધણું સુંદર અને ઉપયોગી સાહિત્ય લખાયા અને છપાયા છતાં પુસ્તક વંચાયા, નોંધાયા કે કદ્ર પામ્યા વિનાજ વિનાશ પામે છે. અને જ્યારે એ હુકીકત ખ્યાનમાં રંખાય કે, સામાન્યતઃ પ્રભ વાંચી સકે તેથી અનેકગણ વધુજ સાહિત્ય સર્જઈ રહ્યું છે ત્યારે તે તેની દુર્દશા વિશે વધુ કહેવાનું રહેતુંજ નથી

આવી હાલતમાં 'ઇન્ડિયન રીડર્સ ડાયજેસ્ટ'નું પ્રકાશન અત્યંત સવિગ્નું અને આનંદદાયક છે. એમાં દેશકરમાં પ્રગટ થતા પ્રખ્યાત સામયિકો

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૪૬ પા)

સેફ્ટી રેઝર બ્લેડના સોપન-સોદાગર

સોફ્ટી રેકર અને બ્લેક વાપરનાશખોમાંના કેટલા નજીકના હરો કે દુન્યામાં બેબેબંધ ફેલાઈ ગયલી આ નવી શોધને હજી ૩૬ વર્ષ જ થયા છે અને તે છતાં, તેણે એટલો તો વિદાસ સાધી લીધો છે કે એ નવી શોધ હરો એના સહજે બાસ ભાગ્યેજ કોઈને યાદ છે ।

સંકેપી રેખા જ્યેદનો સોધક હતા, કૌંચ સી નિર્લેટ. આ રહ્યા તેનો, તેની, સોધનો અને તેના કારખાતાના વિકાસનો આઠા પરિવચ.

માંતું વાંચના, જિજ્ઞાસુ કે નોંધવ; પાત્ર સાહિત્ય સંગ્રહાય છે. કદી પૂરા લેખો, કદી લેખો-માંના હુંકારો સાર, કદી મત્ર નોંધો, કદ્દન, સાહિત્ય-સમાલોચના અને દેશ પરદેશની અગત્યની ખબરો વ. બહુ ઊંચા હોય છે આમ, એ પ્રત્યક્ષ મળવો અને તાત્કાલિક સાહિત્યની આશીર્વાદ હોય, કાદમી વપરીગિતા ધરાવે છે

કદ અત્યંત અનુકૂળ-એટલે કે, કાઉન ૧૬ નું
 છે અને દર અંકે ૧૨૦ ભડા ગ્લેઝ પાનાનું સચિત્ર
 પાંચનું અપાય છે એ એના લખાણ તદ્દન
 વાજિંખીલ લેખાય.

આ સુદર પ્રકાશન-સાહસ બદલ તંત્રી અને પ્રકાશકોને ધન્યવાદ અને વાંચકોને તે મગાવવાની સિફારીશ

પહેલું

મેમ્બર પ્રેસિડન્ટ કોનફ્રન્સ અંક, અરબી કાયદો.
ખાકસાર ગણવળતું-ઈસારાત, ખિતાબ, મવજલીયા
ગણત મઝહબ નંબર ૧-૨-૩ ઉધરલામકી અસ્કરી
ખિન્દગી, બયટુલ માલ, ખાકસારકી પહલી ફત્વા,
કવલે ફયસલ વગયરદ-સાહિત્ય, એરી આઇકેપ,
મુખી દંતામંજન, પ્રત્યાએ અલમ, વિશ્વકર્મા ચાત્ર
અંક, કિસાન ખાસ અંક, ધરમભૂમી, નૂર વગયરદ.
અબિપ્રાય હવે પછી.

કમ્પનીનો સંસમન હતો. એક સવારે દાદી બોડતી વેળા તેણે જોયું કે તેનો અસ્તરો છુટો હતો. ધાર તેજ કર્યા વિના ચક્ષાવાંચ એમ ન હતું તેણે પિયાર્યુ: "શા માટે એવો સસ્તો અસ્તરો ન આનાવાંચ કે છુટો થતા દેંકી દેવાય?"

૧૮૯૬ માં તેના મિત્રો તેની મુશ્કેલી
 કરી રહ્યા હતા. પેલા શુદારની દુકાનના નકામા
 પાત્રના કટકા અને પિત્તગામાંથી અનાવેશા આ
 નાનકડા અસ્તરઓ (બેડ) એક મહાન મજાક
 ન હતી તો શું દુનું વારું? ધરૂનિજ કાશિશે
 પછી જિલેટ વિશિષ્ઠ ઇ. નિકરસન નામના
 એક શૈષ્યક એન્જિનિયરને સેક્ટરી રેજર અને
 તેની બેડ અનાવશ માટેના યંત્રો શૈષ્યક-અના-
 વવા સમગ્રની સકયો.

■ ૧૯૦૧ માં જિલ્લેટની કંપની માત્ર તેર હજાર રૂપિયાની પુંજીથી સ્થપાઈ પાછળથી તેમાં રૂ. ૧,૫૬,૦૦૦ ની પુંજી બીજી ઉમેરાઈ. એ પછી, આજે લગી બીજી પુંજી નિઃકૂલ ઉમેરાઈ નથી, સિવા કે કંપનીનો થયેલો નફો ફરી ફરી વાર કંપનીના નિકાસ કાર્યમાં વપરાયો છે તે.

■ ૧૯૦૩ માં પહેલ વહેલાં ગિલેટ સેક્ટરી
રેક્કર અને બેલેટા દુન્યાના ખજાનામાં વેચા

મુકામ. કુલ ૫૧ સેક્ટરી રેઝર અને ૧૪ ડઝન બેડેટા!

■ ૧૯૦૫માં કમ્પનીની પેલેલી પરદેસી સાબા લન્ડન ખાતે અને કારખાનું સિરેટર ખાતે ખોલાયું. ૨,૭૬,૫૭૭ સેક્ટરી રેઝર અને ૬૮,૬૦૯ ડઝન બેડેટા વેચાયાં.

■ ૧૯૦૬ માં ૩,૦૬,૮૧૫ સેક્ટરી રેઝર અને ૪,૪૪,૪૫૭ ડઝન બેડેટા! એચ. જી. ગેલસમેનની શોધ પ્રમાણેનો વેસેટ ઓટો-સ્ટ્રોપ રેઝર બજારમાં મુકાયો. એ એક નવાઈ હતી, કારણ કે તે ઓટો-સ્ટ્રોપ હતો. યશી તેની અનાપટ ધાતુની લોચી સીપમાંથી યતી હોવાથી સરળતા વધુ પડતી.

■ ૧૯૧૨ માં સિરેટર ખાતેનું કારખાનું ખંધ કરાયું.

■ ૧૯૧૭ માં ઓટો-સ્ટ્રોપ કારખાનું કમ્પાઈમાં આમે કપું.

■ ૧૯૨૦ માં રસોય ખાતે સિરેટરનું કારખાનું ખોલાયું.

■ ૧૯૨૧ માં ૪૨,૪૮,૦૬૯ રેઝર અને ૬,૬૦,૫૧,૨૬૮ ડઝન બેડેટા વેચાયાં (રિસ્ત્રનું વેચાણ ૧૯૨૦ કરતાં બમણા કરતાં વધુ પ્રમાણમાં થયું)

■ ૧૯૨૫ માં સિરેટર કમ્પની સ્થપાવાને ૨૫ વર્ષ થયા. ૧,૪૮,૬૨,૦૬૮ રેઝર અને ૫૨,૦૬,૮૩,૫૩૩ ડઝન બેડેટા વેચાયા.

■ ૧૯૨૯ માં ગેલસમેન એન્ડ સનિયરોએ વેસેટ બેડેટ પેટે સિરેટર બેડેટ પણ ધાતુની લોચી સીપમાંથી અનાપવાની શોધ ૭ વર્ષની સમાવાદ મિદનન પછી સંપૂર્ણ કરી. આજ સગી સિરેટર બેડેટ છૂટી છૂટી કટકાના રૂપમાં અનાવાતી હોવાથી મિદનન વધુ પડતી હતી અને એકસરખાપણામાં ખાતી આવતી હતી. વેસેટ બેડેટ એક તરફની ખોરવાળી હોવાથી તે લોચી સીપમાં અનાવાઈ, છેક છેવટે કાપીને

બેડેટા છૂટી પડતી હતી. સિરેટર બેડેટ બેડેટ તરફ ખારવાળી હોવાથી તેમ થઈ સફળ ન હતું. ૧૯૨૩-૧૯૨૯ સગીના પ્રયાસોએ અતિ એ શોધ થઈનેજ રહી.

■ ૧૯૩૧ માં સિરેટર અને ગેલસમેનનો વેપાર બેડી દેવાયો. સિરેટર કારખાનાના લાભો રૂપિયાની કીમતના ગત્રો લેવા નખાયા અને નવા ગત્રો વસાવાઈ, અતિ આજની જેટ વેસ્ટ રોડ ખાતેની સિરેટર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ સિમિટેડની મદાન ફેક્ટરી ઉભી કરાઈ.

■ ૧૯૩૨ માં ટ્રોંગ સી. સિરેટર યુઝરી મથો. કમ્પનીની સિલકન આ વેળા બાવન ફેરડ રૂપિયાની અંકાઈ હતી!

[સેક્ટરી રેઝર બેડેટની અનાપટ માટે જુઓ કમરનો જૂન ૧૯૩૫નો અંક]

ચુસ્તિમ ચુસ્તતામાં મુકાકેડે

પ્રસંગ પામેલ

માસિક

“ચીરાગ”

ચારિત્રિક લવાઝમ

રૂઢેસ રૂપિયા તળ

પરદેસ સિતીય પાંચ

નખનાની નકલ

ફક્ત એક પોસ્ટકાર્ડ લખી

મહેન મંગાવો

“ચીરાગ” કાર્યાલય

અડેન્ટ મીડ. બાવનગર

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અત્રે ક્રમવાર મુકત મગદ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટેપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ લેઈએ તો દરેક પ્રશ્ન દીઠ પાંચ આનાની (પરદેશ: નવ પેનીની) દીકાટા બીડની [વી. પી. ના ઓફિસ રવીકારતા નથી.]

૧૮૨૬-અ. સા: કરાંચી-(૧) *Extract of Logwood* એક પ્રકારની ઝાડની છાંયનો સત્ત છે. તે અંગ્રેજી દવાવાણાઓ પાસેથી મળશે અને વળી એ છાંય પણ કદાચ મેળવી સકશે. (૨) સુખાડનુ તેજ બનાવવાની રીત કમરના ૪૮મા અંકમાં છે, તે જોશો.

૧૮૩૦-મુ. મુ. બા: જોતપુર-પૂછાવેલ પ્રશ્ન રૂપેટ ન હોવાથી, સમજી સકાતો નથી.

૧૮૩૧-સ. મ: મુંબઈ-ઓડોરસેસ, મુવો-ડોર અને સિલાસ પાવડ માટે પેરેડાછઝ પરફ્યુમરી માટે, કુલુતજા ગ્રીટ, કવકતાને લખશો.

૧૮૩૨-મુ. અ. દ: ધોલકા-(૧) બદામનું તેજ કુધમાં નાંખી પીવાથી મગજશક્તિને ફાયદો થશે, નુકસાન નહિ. પરંતુ તેજ ચોખ્ખું જ હોવું જોઈએ (૨) જ્યોર્જ બનાંડ શેના પુત્રકત્વ એક ગુજરાતી ભાષાન્તર છે. તેની કીમત રૂ. ૧ છે. તે દાહડસ ઓફ ઇન્ડિયા પ્રેસ, મુંબઈ ૧ પાસેથી મળશે.

૧૮૩૩ વા. કા. કો: હંડાપ-(૧) વિંછુનું રસ કાઢવાનું ‘યંત્ર’ તથા અર્ક કાઢનાર વત્ર રમોલ મશિનરી મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની, સામ-બ્રાડ, કલકત્તા પાસેથી મળશે (૨) સાધૂટીક ઓસિડ બનાવવાનો પ્રયોગ કમરના ૨૪ મા અંકમાં છે, તે જોશો (૩) માત્ર ગોડાની કલમો સંબંધી ખાસ ગુજરાતી પુસ્તક અમારી જાણમાં કાઢ નથી. (આપની સૂચના અદસ આભાર. ઘટ્ટનું અવસ્ય થશે, જો કે જોડથી તો હિન્દમાં મોટા પાયા પર થાય છેજ).

૧૮૩૪-એમ કે. રા: મુંબઈ-(૧) દાક્ષાસ્ય બાગતનો પ્રશ્ન “મુસ્લિમ ગુજરાત” ના ફતાવા વિભાગમાં પૂછાવી સકે છે. આ લખનાર એ વિષે કશું કહી સકે નહિ. (૨) અચુર જાડ માણસોને ખાસ નુકસાનકર્તા હોય એમ જાણુમા નથી. જાં કામિય તળીબની સવાદ લેવી બિલ્લતર થશે. (૩) “મોનકોગ” ફાયદો કરશે મા નહિ, તે કહી સકાય નહિ. એ અધુ જુમ જુદા, શખ્ખેની તળીબન પર આધાર રાખે છે.

૧૮૩૫-વી. પી. જાલના-(૧) કંક બનાવવાના પ્રયોગ માટે કમરના ૪૭ તથા ૬૪મા અંક જોશો. (૨) કાચ પર કસાઈ કરવા-અર્થાત આરીસા બનાવવા વિષે કમરના બીજા અને ૪૪મા અંક જોશો (૩) વેછટેબલ ઘી બનાવવાના પ્રયોગો પણ કમરના ૪૮ અને ૮૦મા અંકમાં છે.

૧૮૩૬-એ ના. ચા. નાગોર-(૧) ધાણાની દાળ બનાવવાનું કારખાનું ૫૦૦ રૂપિયાની પુછમાં ખુશીથી થઈ સકે (૨) એ માટેના ધંધો આવતા નથી. (૩) ૫૦૦ રૂપિયામાં થઈ સકે એવા ઝનખધે ધંધાઓ કમરમાં આવી જવા છે. ખૂરો સડ જોષ જશે તો તેમાંથી આપને અનુકુળ આવતો ધંધો અવસ્ય મળીજ નહશે.

૧૮૩૭-મા. ક: ઉપગેટા-(૧) કાંતના ચોકકા બનાવવા સંબંધી કમરમાં કશું જાણું નથી. (૨) ટ્રેડ માર્ક રજિસ્ટર્ડ કરાવવા માટે

૧૮૪૭-જુ. ૪ : જો-બદ્ધ થયું, લાઇ !
માસ માસે, જુદા જુદા નામે “નમનાનો અંક”
મંગાવવાની આપની રીતના અમે શિકાર નથી
થઇ સકતા તે બદલ હાર્દિક દિલગીરી. દરે
આપ એ રીત છોડો તોજ બિદતર નિકર
કાડના ત્રણ પૈસા માથે પડે તે બદલ અમારો
ઓવાન્સ દિશાસો છે !

૧૮૪૮-સો. ન. મ. : મુંબઈ—આપની
સૂચના, ખેલેક, વાળિખી છે. રહી ગયલી બુદ્ધ
દેખાડવા બદલ આભાર એ વિશે, જનના
લગી આપની સૂચના પર અમલ થશે.

૧૮૪૯-એ. એમ. ખ. : ટાંગા-(૧) ત્રાક-
ડાનો માલો બનાવવાની રીતે ઘણી જુદી
જુદી છે. સામાન્યતઃ લાકડાનો બ્લેક લઇ,
તેને તેજાબમાં બીજવવાથી બ્લેક ઓગળી
જઇ, છદ્દ માલાતું રૂપ લે છે. (૨) રૂપ મંચના
પાટિયા માટે મંચાદીમ તુરમુદ્દમદ, હપ
વિકટોરીઆ રોડ, લાયબ્રારી, મુંબઈને લખજો
(૩) હમારતકામને લગતા પુસ્તકો આ છે :—
હમારતકામ રૂ. ૬, સુત્રજ વારતુ શાસ્ત્ર રૂ. ૩,
સિવિલ એન્જિનિયરીંગ રૂ. ૧૨. એ પુસ્તકો
અમારી મારફતે પણ મંગાવી સકશો

૧૮૫૦-મ. હ. લ. : ઓગ્ના-(૧) રહી
ટ્રિકિટોના બધી જાતના લાવ જુદા જુદા
હોય છે. વળી એ લાવોમાંય, જન અજનના
પ્રમાણે વારંવાર ફેરફાર થતા રહે છે જેમતા
લ.વો વેપારીને લખી પૂછાવી સકો છો. (૨)
રહી ટ્રિકિટો ખરીદનાર કમ્પનીઓના ચિર-
નામા માટે પૂછપરછ નંબર ૧૭૨૨ ને જવાબ.
જેશોજ (૩) રહી ટ્રિકિટોના ઉપયોગ સંબંધી
પૂરાલેખ કમરના ૬૬ મા અંકમાં છે, તે વાંચશો.

૧૮૫૧-ક. ખ. : આગા-(૧) કાગળની
મિથો હિન્દમાં ૧૧-૧૨ છે. (૨) ન્યૂસપ્રિન્ટ
હિન્દમાં જનતા નથી. (૩) કાગળની બનાવટ
વિષેનો ખાસ લેખ કમરના જુલાઈ ૧૯૩૫

ગુજરાતી મુસ્લિમોનું બોલતું

સચિત્ર સાપ્તાહિક

‘મુસ્લિમ-ગુજરાત’

ત્રીજી મુનાદી

ત્રીજી વર્ષમાં વધુ આગળ વધે છે.

દર અઠવાડિયે ૨૪ પાનાનું સચિત્ર વાંચન

વાર્ષિક લવાજમ :

હિન્દ : રૂ. ચાર, બર્મા : રૂપિયા છ

વિદેશ : શિલિંગ નવ

લખો :—

‘મુસ્લિમ ગુજરાત’, લાગાતાલાખ રોડ, મુસ્લિમ

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કોમનું એક જ મુખપત્ર

લાનિકારક રિવાજો દર કદા-ખેતોને કચડાતી

જવાબો એ નિર્દિષ્ટિએ લખાયલા અનેક

વિષયો અને બીજા ઉપયોગી લેખો રજુ

કરતું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (ખેટ

પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ

માટે શિલિંગ આઠ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને

સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બંધુ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ,

જુરનપુરી ભાગળ,

ભાજવાળી પોળ—મુસ્લિમ.

“ નૂર ”

—માં જાદિરાત આપવી એટલે તમારા માલનું

ઝડપી વેચાણ અને કાઠગી ખપત કરવી

અને તમારા માટે મહેટા નફો અને ઉત્તરવળ

ભવિષ્ય.

એક આજમાઈથી ઓર્ડરથી તમારી ખાત્રી

થઈ જશે.

લખો :

Noor (Hindustani Monthly)

JULLUNDUR CITY.

ના અંકમાં છપાયો છે, તે વાંચકો તે બધી વિગતો સમજી શકશે.

૧૮૫૨-દાન: અનાસાનાદ-(૧) અરેકા અનાવપાની વિગતો ક્રમરના ૩૫, ૩૬, ૬૦, અને ૬૧ માં અંકમાં છે.

૧૮૫૩-૫. ગ: બરેલી-(૧) રેડિયોની મોનોપોલી (એક હથુ દક) દિ-દી સરકાર દરનક છે. (૨) એ સરકારી કમ્પનીને ઓક્ષ ઇન્ડિયા રેડિયો કહે છે. (૩) ઓક્ષ ઇન્ડિયા રેડિયોના હાલ ચાલુ રેડિયો સ્ટેશનો ૩૬૦૦ થાર છે: ૧ મુબમ, ૨ દિલ્હી ૩ કલકત્તા, ૪ પેશાવર તથા પ્રેમામ પ્રમાણે મદરાસ, દ્વીપી મોપોલી. દાકા અને લાહોર ખાતે તથા સ્ટેશનો બંધાનાર છે.

૧૮૫૪-એ. એમ. બા: રિપિરા-(૧-૨-૩) દિન્દની મુસાફરી માટે બધા નકશાઓ અને માપક-પૃષ્ઠો અંગ્રેજી અજાનમાં મળી શકે છે. તે માટે મુબમના કોઈ પણ અંગ્રેજી બુકસેલરને ત્યાં તપાસ કરશો તો નામ, ભાવ વગરનું જાણી શકશો સાબકક અને મોટરની સફર દિન્દમાંય ચાલુ છે, ચર્ચ મુબી છે અને યમ્ સફર પણ છે. એ વિગતો બધી માનવી ચાલક શુક્રોમાં મળશે.

૧૮૫૫-અ. હા. અ. પ્રેમાસા-અના-પરી અને ખડા રેશમની આગળ એટલી સ્ટેલી નથી તે માટે તો રસાયણિક અને બીજી રીતો અમલી લેવાયે. એ સંબંધી યુરોપનીમાં કોઈપણ પુસ્તક છે: નદિ. અંગ્રેજ પુસ્તકો માટે W. G. Foyle Charing Cross Road, London ને મળી, ડિસ્ટ મંગાવી શકો.

૧૮૫૬-૫. વા: કલકત્તા-દિરરીટ પાણીની અનાવટ માટે જુઓ ક્રમરનો જુન ૧૯૩૭નો અંક.

વા ઈ ટા ક ર

માણસના બદનમાં ફેરફારસ પદાર્થ ધણોજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. પદાર્થ કે બીજા કોઈ પણ કારણે ત્યારે એ પદાર્થ બદનમાં ઓછો થઈ જાય છે ત્યારે અનેક પ્રકારની બીમારીઓ, જેથી કે દિમાગી નજ-બાધ અને માધાનાં, મદદનના હાલકોઓનાં, જાતી અને ક્રમરનાં, હોજરી અને દિલ્હનાં, મુર્દા અને પેદુનાં, દાથ પગ વા સાંધાઓનાં અને વાનાં દરેક, લકવો, નબળાઈ, બચ્ચાઓનો મુશ્કેલીનો રોગ, અનિદ્રા, અનિદ્રા નબળાઈ, વ વગવા થઈ જાય છે એ બધી બીમારીઓ માટે મદદી અને સચોટ ઇલાજ માનવ બદનને ફરીવાર મોડવ રૂપ અને પ્રમાણમાં ફેરફારસ પડે પાડવાનો છે.

વા ઈ ટા ક ર

—માં એજ ફેરફારસ મેળવેલો હોઈ, તેજના રૂપમાં હોવાથી બીમારીવાલી જગ્યાએ સદાજ લગાડી ધીમે ધીમે ધણાથી મદદી ફાયદો દેખાડે છે. કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન અત્ર નથી અને અનાવટ એવી તો સચોટ છે કે કોઈ પણ હાલકોમાં અસતોષકારક નીવડતું નથી.

કીમત: આટલીની રૂપિયા એક
(રૂપાલ ખર્ચ પાંચ આના જુદા).

[નિરૂપ માટે ટ. ખ. સદિત શ્રી. સવા બે]

લખો: મેનેજર,

ધિ વા ઈ ટા મ સી,

સુ ર ત.

૧૮૫૭-૭૧. ચ: દાદર-કમરનો પ્રેરણે સદ તો મલી સકો નથી. ૧૯૩૧ ના ૮ અંક, ૧૯૩૨ નો ૧ અંક, ૧૯૩૩ ના ૯ અંક અને ૧૯૩૪-૧૯૩૫-૧૯૩૬ની પૂરી બધી કાઢી તથા ૧૯૩૭ નું બન્યું-આરીથી ડિસેમ્બર લગીનું લવાજમ મળી કુલ રૂ. ૧૪-૧૪-૦ ની હીમતે મળે છે. ધરતા અંકો કાઢ પછી કીમતે મળી સકતા નથી

૧૮૫૮-૫૯. ર: મુંબઈ-(૧) મુજરાતીમાં કમર જેવું બીજું પત્ર નથી (૨) કમરનો મુંબઈમાં કાઢ કાઢ એજન્ટ નથી દેવેલી પ્રતો મુરતથી મંગાવી લેજો. (૩) તેજ મોપાનીયું ટપાલખાતામાં રજીસ્ટર થાય છે જેનો સાચા ખરીદદારો હોય, જે પોતાના અર્ધા જેટલા કદમાં ખખરો, રીકાઓ અને બીજા ચાલુ ચાતાવરણ સંબંધના લેજો ધરાવતું હોય અને જેનો દરેક અંક વધારેમા વધારે ૩૧ દિવસે પ્રગટ થવો હોય એ માટેની વધુ વિગતો પોસ્ટ માર્ટર જનરલને લખવાથી મળી સકે છે.

૧૮૫૯-૬૦. ક: પુના-પી એચ. ડી. એટલે ડોક્ટર એફ દિલોમોશી તે તબીબ નથી, જે આપનો છલાજ કરે!

૧૮૬૦-૬૧. બ: વેરાવળ-હલેક્ટ્રાપ્રેમિંગનો લખ કમરના ૨૫ મા અને ૭૬ મા અંકમાં છે.

૧૮૬૧-૬૨. ગ: બ: આપને પણ તેજ જવાબ જે નંબર ૧૮૪૭ ને.

૧૮૬૨-૬૩. ઘ: ડબ્લ્યુ-૧૩ દા. ૧ લી એપ્રિલથી જ્યાં અમ દિન્દીઓ માટેય પરદેશ બન્યું છે. પાસપોર્ટની ખરપટ હજી આવી નથી. છતાં તપાસરો તો પડેલે પચાસિયે વધી ગયા છે. અને પરબોડાના પૂરો લેખ કમરના ૬૬ મા અંકમાં છે, ન પછી.

૧૮૫૨-૬૩. ખ: આખા દિવસે પડ્યું મિથો દિન્દમાં ૧૧-૧૨૩ ના પત્રોના પત્રોના દિન્દમાં અનતા નથી જે એટલે જગમગ કરે છે વિષેનો ખાસ લેખ કાઢ તેમાં લેખ છે.

કમર X સ છે મખર અંક X મુખ્ય X લેખો

જંતુનાશક દવાઓ-જેને સામાન્યતઃ દિનાબદ્ધ કહે છે તેવી અનેક દવાઓના પેટન્ટ પ્રયોગો

તરફવાર અચાર-લોહક સ્વાદિષ્ટ ગુરુખાઓ.

પતરાકામ ઉપર છાપકામ-એક મંદર હુનર.

થોડીક વાનીઓ

કાપડ ઉપર છાપકામ-કવિઓ પ્રિન્ટીંગના ચાલુ લેખોની બીજી દફતો

નારંગી-વાવેનર-ઉપયોગ

સોપારી-એનો પાક અને ઉદ્યોગ

અળશી-ચાલુ લેખોના વધુ દફતો.

નવકરીની અરજી અને દસ્તાવેજ-અત્યંત મુઠરી માદિતી

ઝાહિરના કળા-ચાલુ લેખમાળાનો એક દફતો

હિન્દી કારીગરી-કમરનું એક નવું જ ઉપયોગી આકર્ષક

નિયમો

- “કમર”નું વાર્ષિક લવાજમ હિન્દ માટે રૂ. ૩૫ આ ચાલુ અને બમાં અને બીજા પ્રેરણે માટે રૂ. ૩૫ થી ચાર અથવા રૂ. ૩૫ થી ૫૦ થી વધુની કીમત હિન્દમાં ચાર આના અને રિટેરોમાં ૫ થી ૧૦ છે
- લાઇફ મેમ્બરશિપની ફી હિન્દ માટે રૂ. ૩૫ આ ચાલુ, બમાં અને રિટેરો માટે રૂ. ૫૦ આ ચાલુ થી વધુ ચાર છે.
- નવું વર્ષ બન્યુંઆરી માસથી શરૂ થાય છે, છતાં આદ્યકો એમે તે માસથી, આદ્યકોની ઇચ્છા પ્રમાણે, નોંધી સકાય છે.
- નમૂનાનો તાજો અંક મુફત મોકલવાય છે, પણ તે ફક્ત એક જ વેળા (કાંઈ પણ જુનો અંક નમૂના લેખે મુફત મોકલાતો નથી.)
- અદિરતના બ.વ વાર્ષિક છે અને એવનાજ દોષ, કાપેલા દરમા પડાડો પડેલા કે કમીશન અપાતું નથી
- “કમર”માં છપાતી અધી સાહિત્ય-સામયોના કોપીસાઈટ દોકો તત્તોને સ્થાપિત છે

અંક ૮૩મે।

५५२

વિદેશ : શિનિંગ ૭

~~~~~[સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૭]~~~~~

[illegible]

દવાખાનહ મુઢને-સિહત [રજસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હાથે મુકવિયએ મુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાઠ પલ્લ રીને નુકસાત ન કરતાં તાકાત વધાવે છે અને ધાતુને પુટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હાથે મુસકકિને ખાસ યા દાઢ્યએ ઝોલુ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિશે એટલું જ જણાવવાનું બસ થયે કે જેમનું વીર્ય પાતથું પડી ગયું હોય, શરીર તવાઈ એવે શીકા નિસ્તેજ થઈ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હાથે ખાસુલખાસ:-

ગમે તે રીતે જાયશી ખૂટેલી કે ખરેખરી મગદાઈની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીની દવા છે. કામતી દવાઓમાંથી તેવાં યની દોહા દવાખાનાની રહેલીવાલીડી છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકહ

સજાવી (લોહીના બિગડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટાંકી આતિશક (Syphilis-વિરોધક) નાસર. દોઝખંબી, ભગંદર. ગદયા, (સંધીવા), પ્રમેદ પીટિકા, ક્રિપદશ, દરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દેં કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અમેઝી ઉપચાર પદ્ધતિ (એવોપેથી)ના ૧૦૬, ના કનજેલના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ ધુનાની દવા છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોસા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હાથે જિરયાન ફર્વસાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુસાવ), એર્દાનવામ (સ્વપ્ન-દોષ), અને વીર્ય વિકાસની દરેક ફરિયાદને આ ગોલીઓ સમોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછળને દૂર કરી નવ-બાળને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (કોવર)ને નાકન આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ક્રિમમાંક (વીર્યનું અંબન) પણ સારી રીતે કરે છે. દમાશ દવાખાનાની રહેલીવાલીડી છે.

કામત ડઝન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્પી સાહેબ-

ધુરાવરયાની લુગો અથવા કોઈ પણ કારણે જિરયાન (વીર્ય સાવ) લાથ પડી ગયો હોય, ધાતુ લમેશ પહેલી રહેતી હોય અથવા આઝા અને પેરાગ પછી પેરાગને દસને ચિકણ પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઈ કાચમનો અંધકાળ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ખબીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોસા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

જેનેજર, દવાખાનહ મુઢને-સિહત, (રજસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીવાઝા-સુરત

દિલરોઝ [૨૯૨૨૬]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં થતા મુમકાઓ, નાના મોટા ઝગમગ, ખરબચડું, દરબજ, મંડુકાવડું, નાગર, બગદર, કંદમાળ, રસોલી, દરસ, મસા, ધેંગ વગેરે પર એક અકરીશનું કામ આપે છે. આકાશ વિના રંગોને મટાડી, સરીર પર તેનું ચિન્હ મુદ્દાં રહેવા દેતી નથી. દરેક પરમા એક બાટલી ભરે રાખવીજ નોંધવો. કામમાંની નીકળતું મોટી તરુન બંધ કરવામાં આવેલ છે.

કીમત: નાની બાટલીના એક રૂપિયા મોટી બાટલીના બે રૂપિયા (પેકિંગ પોસ્ટલ જુદું).

મુંબઈ મકાસના મોસ એજન્ટ:-

કમળદી ગુરુસભાઈ રહેમાનભાઈ,
૧, કાલુપર દોવર પાસે-અમદાવાદ

[મુંબઈમાં મસ્જિદ બંદર રોડ, ૧૦૫-
દોવર બેન્કની પાસે કમળદી રહેમાનભાઈ
રહેમાનભાઈની દુકાને મળે]

૨૩ીમાસ:-Islam Bros. ૨૩ીમાસ:- ૨૨૬

આજાહ

હોઝયરી

અરેબી મુડી અને બપ-
રયાથી આવતી પી મુજદાન હોઝીયરી
મીલમાં અને મહદાર. મોના, મેટર,
કાટ, પુલ મોપર, મહાર, અસ્વાતી નર્મી,
વિગેરે વાપરે મુનર તથા ઉનનો માલ
વેક ત્યાં વેક ક્રીકાઈનામાં અને છે. અને
પન્દેગી માલની દરિફાઈ કરી એક એવો
રેલા ઉપરાંત બાપ પણ મળાવ શીકાવ
મળેલા છે. માત્ર ખરીદતી વખતે આજાહ
હોઝયરી નામ વેળા ખાસ બતાવવું છે.

અદારમાના મોડેલ પર પડતું ખાન
આપી રસીદ બેન્ક માલને કે પી પી. ચી
રુનાના રૂપામાં આપે છે.

મોસ એજન્ટ:-મસ્જિદ બંદર
હોઝીયરી:- ૨, કાલુપર, અમદાવાદ
સાથ:- ૨, લુખા મસ્જિદ આગે, અમદાવાદ

તકવા અપ-DIA BRAND-૨૯૨૨૬ નં. ૨૭૦

એક.....ચાર.....ત્રણ

એકસો ચેતાલીસ નંબરની ખર્ચા

ચી ૩૮

દરેક પીપામાં મર્યાદી એક મસ્જિદ ચોસી છે. પીપાથી
મગરને નાશન આપી નાગી બજે છે જેમાં મો એ મો દસ
ઉનમ તંબાકુ વખતે છે. તે ઉપર દસમુખસાલ એન્ડ અર્થ
મુનર નામ છે નામ વાચીને ખરીદવા ખાસ બતાવવું છે.
આ આગુમાં છાપવાલી ૨૨૬ નંબરની ૨૯૨૨૬ ખર્ચા
ચિહ્નને એક વખત ચી ખાત્રી કરેલા તે

આપે માનવુંજ પડશે કે ખીલ દલકી
ચિહ્ન કરતાં ઉનમ છે.

અને તેથીજ તે રુપાના ફેલાય દેશ દેશવરમાં પ્રખ્યાતિ પામી છે.

રિડુનાના મોસ એજન્ટ:-

દસમુખસાલ એન્ડ અર્થ. નં. ૨૦૮૮, જાનપુરી બાગ, નાપોરિ, મુમ્બઈ.

વેપારી બજાર ભાવ

સુબધ તા. ૨૫-૮-૧૯૩૭

એક્સચેન્જ	એન્ક	એન્ક
લન્ડન ટી. ટી.	૧/૬૩૬	૧/૬૩૬
„ ડી. ડી.	૧/૬૩૬	૧/૬૩૬
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૨૬૬૬	૨૬૬૬
પેરીસ (૧૦૦ રૂ. ના ફ્રાંક) ૯૯૨	૧૦૧૨	
બાપાન (૧૦૦ ચેનના રૂ.)	૭૭૩	૭૭
હાંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૮૪	
શેંઘાઈ (૧૦૦ ટેલના રૂ.)	૮૧	
સિંગપોર (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૧૫૬૩	
બર્મિંગ (૧૦૦ રૂ. ના માક) ૯૨૩		

સોલ્ડ.	તોલા દીડ
આર્ટ્સ એન્ક	રૂ. ૩૪-૧૪-૦
નેશનલ „	રૂ. ૩૫-૨-૦
ટંકશાલ	રૂ. ૩૪-૮-૬

ચાંદી	૧૦૦ તોલાના
હામિર	રૂ. ૫૧-૮-૦

૫૭ સફેદ ખીમી (હામિર)	રૂ. ૫-૪-૦
„ „ દિલ્લી (મે.)	રૂ. ૫-૫-૬
„ „ દિલ્લી (સપ્ટ.)	રૂ. ૫-૩-૬
અગશી આઝિન (હામિર)	રૂ. ૮-૧-૬
„ „ (મે.)	રૂ. ૭-૧૪-૦
એરંડા મદાસી (હામિર)	રૂ. ૭-૨-૦
કપાસીઆ (હામિર)	રૂ. ૨-૧૦-૦
શીંગદાણા (હામિર)	રૂ. ૬-૧૩-૦
„ મદાસી (હામિર)	રૂ. ૬-૧૨-૦
„ મામગીઆ (હામિર)	રૂ. ૬-૧૧-૦
ચોખા રંઘુની (નાની મિલ)	રૂ. ૬-૧૨-૦
„ (સ્પેશિયલ)	રૂ. ૬-૧૦-૦
કુપરેલ તેલ (કવાર્ટર દીડ)	રૂ. ૪-૫-૦
શીંગદાણાનું તેલ „	રૂ. ૩-૩૪-૬
અગશીનું તેલ „	રૂ. ૪-૫-૬

એરંડિયું તેલ (કવાર્ટર દીડ)	રૂ. ૪-૬-૦
તમલું તેલ „	રૂ. ૫-૨-૬
એરંડીના બોળા (૮૦ દીડ)	રૂ. ૬૩-૦-૦
„ „ ખાનદેરી „	રૂ. ૬૦-૦-૦
અગશીના „ (૨૦ દીડ)	રૂ. ૬૮-૦-૦
ખાંડ ભવા (હામિર)	રૂ. ૧૫-૮-૦
„ „ (શિપ: સપ્ટેમ્બર)	રૂ. ૫-૯-૦
„ „ (શિપ: ઓક્ટો-ડિસે.)	રૂ. ૫-૧૧-૦
રૂ ભરૂચ (એપ્રિલ-મે '૩૮)	રૂ. ૧૯૪-૦-૦
„ ઉમરા (ડિસે-જાન્યુ. '૩૮)	રૂ. ૧૭૭-૦-૦
„ બંગાળ („ „)	રૂ. ૧૪૭-૦-૦
ધાતુઓ (કવાર્ટર દીડ)	
તાંબા પતરા જર્મની (ઓ. ૨૧)	રૂ. ૫૫-૧૨-૦
„ „ સિટિશ „	રૂ. ૫૫-૧૨-૦
પિત્તલ „ ફ્લેમ „	રૂ. ૪૫-૮-૦
„ „ ડિટમેન „	રૂ. ૪૫-૧૨-૦
„ „ મંડલ „	રૂ. ૪૫-૧૨-૦

શેર	
બર્મી ટુડીઝ કોરપોરેશન	૭૨૬-૪-૦
બોમ્બે સ્ટીમર કંપની (ઓર્ગેનરી)	૨૫૩-૧૨-૦
બોમ્બે સેફ ડિપોઝિટ	૮૦૦-૦-૦
બોમ્બે યુગાન્ડા	૭૩-૮-૦
સિટિશ બર્મી પેટ્રોલિયમ	૫-૧૧-૬
બર્મી કોરપોરેશન	૧૨-૦-૦
ઈન્ડિયન કોપર	૩-૬-૦
ગ્નેસ્ટ એન્જિનિયરીંગ	૬૬-૦-૦
ટેલિફોન (ઓર્ગેનરી)	૧૦૫-૮-૦
શિવરાજપુર „	રૂ. ૬૫-૮-૦
બેલાપુર ખાંડ „	રૂ. ૧૬૮-૨-૦
ઈન્ડિયન રેડિયો (ઓ.)	રૂ. ૫૧૫-૦-૦
ઈન્ડિયન ઇન્વેસ્ટ-	
મેન્ટ ટ્રસ્ટ	રૂ. ૫૦-૦-૦
કેસર ખાંડ	રૂ. ૫૫૦-૦-૦
તાતા ઓઇલ	રૂ. ૨૬-૦-૦

શાનદાર કામ્યાબી

અભાદ્યપ્રાદના ચૌદ જનિત સર શાહ સૈયિદ સુલયમાનની વૈજ્ઞાનિક કાર્કિ-
દિથી કમરના વાંચકો પરિચિત છે. હિન્દે
વિજ્ઞાનની દુન્યાને આપેલા પોતાના ચાર
સપુત્રો-ખોજ, રામન, રે અને રાજ-કરતાં
સર સુલયમાનનું સ્થાન કેવળ અનોખું છે
આસ કરીને એટલા માટે કે, સર સુલયમાને
પોતાને માટે એવું શાસ્ત્ર પસંદ કર્યું છે જે
દુન્યાના અન્યતં મુશ્કિલ શાસ્ત્રોમાંનું એક છે
જેના માહિર દુન્યામાં માત્ર ગણુત્રીનાજ છે
અને તેમાંય, સર શાહ સુલયમાને મૌલિક
શોધો કરીને જગમશહુર મહુદી પ્રોફેસર આઇ-
ન્સ્ટીનના પ્રચલિત રિલેટિવિટીના સિદ્ધાંતને
સમૂળગો ખોટો કરાવ્યો છે.

આઇન્સ્ટીનનો એક સિદ્ધાંત એ હતો કે
સુગ્ગની યાળી પરથી છૂટતા કિલોનિ દાળ
બધેબધે એકસરખો હોય છે સર શાહ
સુલયમાન એમ કહેતા હતા કે તે દાળ
થાળીની મધ્યમાં જોડેલો હોય છે તેથી ૧૦૦
ટકા વધુ દાળ યાળીની કોર પામે હોય છે
જોમ, બેકે સિદ્ધાંતો અને ગણુત્રીના વચ્ચે
આદમાન ક્રમીનનો ફકો હતો. વાચકો જાણે
છે તેમ, આ શોધોની કસોટી માત્ર જ્યારે
આખા સૂર્યને ગ્રહણ લાગે ત્યારેજ-અને તે
પણ જ્યાંથી તે પૂરો દેખાય ત્યાજ-થઇ સકે છે.
સર સુલયમાનની શોધની કસોટી કરવા, ગમે
વર્ગે થયતા સ્વ મહણ વેળા હિન્દી સરકારે
ડૉ. રોહાસની સરકારી હેઠળ એક સશોધક
મંડળ જાપાન-જ્યાંથી આખુ સૂર્યગ્રહણ
દેખાનાર હતું ત્યાં-મોકલ્યું હતું. ડૉ. રોહાસે
પોતાની રિપોટ હાજમાજ લંડનની રોયલ
મોસ્ટાવટી સમક્ષ વાંચ્યો છે અને તેમાં
કુલ્યુષ્ટ છે કે કિલોનિ દાળ બધેબધે એકસરખો

નથી. જલકે થાળીની મધ્ય કરતાં કોર પર
બેવડો દાળ છે. કુંકમાં, હવે સામિત થઇ
મથું છે કે આઇન્સ્ટીનની ગણુત્રી ખોટી છે
અને સર સુલયમાનની ખરી.

સર સુલયમાનની ખીજ બે ગણુત્રીઓની
કસોટી હજી થાકી છે. ઉમ્મીદ છે કે તે પણ
ખરી ઉતરશે. સર સુલયમાનની આ શાનદાર
કામ્યાબી બદલ તેમને મુખારકયાદ અકલાદ
એમની કિર્તિમાં હજી વધુ ઉમેરો કરે અને
નવી હિન્દી-ફિઝરલ કોર્ટના આ જજને દુન્યાના
વિજ્ઞાન-વર્તુલમાં સરનરીન બનાવે. આમીન.

ધંધાનો સાધનો

સિલોનમાં આગમે મદિને એક દિલચસ્પ
દઅવાનો ફરરો થયો છે. દડાકન એ હતી કે
એક જોશી મદારાજ કાનડીની એક હોટેલમાં
ઉત્તર્યા હતા. હોટેલ-ફરમુ લાકુ નહિ આપી
ત્રકવાથી, હોટેલ નાથિકે તેમની અમુક 'રિક્સ-સ'
-કિતાબો અને પંચાગો ફળજે કરી લીધા. જોશીએ,
પોતાના ધંધાના સાધનો લઇ લેવા જઇ
કોર્ટમાં ફરિદ નોંધાવી અને ફરરો એ
આગ્યો કે હોટેલ માલિકે જોલીને રૂ. ૧૨૦૦
નુકસાનીના આપવા !

આ સામાન્ય જોવા દઅવામાં એક અગત્યના
મુદ્દાની ચાદ ફરી તાઝી થઈ છે અને તે એ કે,
અંગ્રેજી કાનુનસર કોઇ સપ્સના ધંધાના
સાધનો પર તેનો માંગનાર કપ્પો કરી
સકનો નથી. 'ટાઇમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા' લખે છે.-
'સિલોનની આ નજી ખમરથી બે દિલચસ્પ
મુદ્દા હમા થાય છે. એક એ કે, આજના
નાસ્તિક પ્રમાનામાં જ્યોતિષનો ધંધો દેખીની
રીતે નફાકારક છે. અને બીજો મુદ્દો એ કે,
અંગ્રેજી કાનુનનો એક તિખાંત-જોમેજના ચાર્જ
નહેલો જુનો ઉ-દજી ચમલમાં છે અને આખી

શદિન્શાહતને લાય પડે છે. એ, એ છે કે, કોઈ પણ ધર્મકામાં દંડ યા કઈ હુકમ કરવા માટે કોઈ રાજસના ધધાના સાધનો ધીનથી સકાય નહિ અને તેમ કરી, તેને ધધી કરતાં શાકી સકાય નહિ. બીજા રાજદોમાં, એક રાજસ પોતાનું ખર દેવ આપવા અશક્ત પણ હોય તેાય જેમની ઉપર તેના ધધાના આધાર હોય તે સાધનો તેની પારો રહેવા દેવા નેહએ અને એમ, તેને તેની બલિધની કમાણીમાંથી દેવુંબરપાઇ કરવાની તક આપવી નેહએ. એટલે કે નિષેધિયો અને પચાગો કલેરવાઈન અને ક્રિસ્ટલ, ગાંધી અને હાડકા અને હાકર અને સ્ટેચોસ્કોપ કાનુની નમરેલુદી ન પડાય એવી એવીજ થીએ છે, જેવા શારીરી નમરે સિધાગતાં નેડકાઓ ! આ સિધાત, ન્યાં લગી યાદ છે ત્યાં લગી, એક મુતસદી અને તેના સાધુ-બ્રાહ્મ, પત્રકાર અને તેનું દાઈપરાઈદર અને વક્ત્ર અને તેના જલ્લા વિષે કરોડીએ ચકાવયો નથી પણ એમાં શક નથી કે ત્યાંય તે પૂરો હતયો, સાવધાન થઇ નય ત્યારે, ઉતાવળા દેણદારે કે લગન-ગાંધીય વધુ પુખ્તા અને ગવરનર અને તેના ખાસ હશે પેકે છૂટા ન થઇ સકે એવી ગાંઠ એક રાખસ અને તેના ધધાના સાધનો વચ્ચે છે.”

નસીબદાર સાંકળ-પત્રો

નસીબદાર સાંકળ-પત્રોની અપ્રમાણિતતાએ વિષે આ પાના પર અગાઉ લખી ચૂકાયું છે. હાલમાંજ ખખર મળી છે કે, મિત્રય કણ્ઠક કમ્પની નાગની એક સાંકળ-પત્રોનાળી પેદીના એ ગાંધિકાને હુચ્ચાઈ, વિશ્વાસધાત અને જુગારના ત્રણ કાનુના હેડંગ ખાગલકારના મેજીસ્ટ્રેટ એક વર્ગની રાખન સજા અને ૬૦૦ રૂપિયા દંડ યા ૪૬ માસની વધુ સજા કરી છે.

એ સજાનોએ પણ સાંકળ-પત્રોના લાક્ષના મ્હોટા મ્હોટા દખ્યાઓ કર્યા હતા પણ તે પ્રમાણે કશું ન થવાથી એક લાઇએન રૂપાદિ નોંધાવી અને પરિણામ ઉપસી સજામાં આવ્યું.

વાંચકો માટે, આ હકીકતમાં તેજ બોધ-પાઠ છે, જેની ચર્ચા અત્યાર અગાઉ કરી ચૂકાઇ છે. સાંકળ-પત્રો પણ હુચ્ચાઈ અને વિશ્વાસધાતના સાધનો છે અને તેમાં લાગ લેનારને કશો લાભ નથીજ થતો, સિવા કે તેની સંચાલક સંસ્થા તાગડધિના કરે છે !

વાંચકો એવા હુચ્ચાઈભર્યા સાધનથી ગુરૂ બચીને રહે.

ઓછા પગાર

કેંઝિસી પ્રધાનમંડળોએ પોતપોતાના ધલાકાઓના વહીવટી ખર્ચમાં કરકસર કરવાનું જે બીહું પોતાના પગારના ઘટાડાથી આરંભ્યું છે, તે બદલ તેમને મુજારકબાદ આપતા નેહએ. દેશની આગતી કંઘાળીઅત જેતાં, દેશની ઉત્પતિ માટે કરકસરનો માર્ગજ મુમકિન માર્ગ છે અને તે માર્ગની દિમાયત કરનારાઓ પહેલાં પોતે ને પર અગત કરે એ વધુ જરૂરી પણ છે અને સ્વાશાયિક પણ.

મુંજાઇ ઇલાકાના પ્રધાનોના માસિક ત્રણ હજારના પગારને બદલે કેંઝિસી પ્રધાનમંડળે રૂ. ૫૦૦ નો પગાર અને રૂ. ૧૦૦ ઘર-ભાડું અને રૂ. ૧૫૦ મોટર ખર્ચ મુકરર કર્યો છે, તે પ્રશંસનિય છે.

કામ કરવાની લિયાકત માત્ર હજારોના પગારોથીજ ઓળખાવી ન નેહએ, દિલની લામણીઓ અને દિમાગની શકિતયોને પણ તેમાં સ્થાન હોવું નેહએ. અને, હજારોના પગાર લેનારા છતાં કેવળ ડોળા અધિકારીઓ કર્યા નથી હોતા ? તેથી, ઓછા પગાર લેનારા લાઇક નહિ હોય, એવો જમજ ખોટો છે. હરકેઇની લિયાકતમાં શંકા ન સંભવે, જો કે એમાંય કેઇક નાત્રાઇક પણ હોઈ સકે ખરા.

ફળવાડી

હિન્દની ખેતીનો મોટો ભાગ, અનાજ,

કપાસ, નેલી બીંબાં વ. નો બનેલો છે, એ હરકાત બળે છે. છેલ્લા કેટલાક વર્ષથી એ હિસામાં કેઈકે નવું કરવાની હિલત પણ ઠેરઠેર દેખાઈ છે છતાં હજી પૂરો પકડો આજો દેખાતો નથી.

અનાજ, કપાસ વ. ઝુડરી ચીજો છે, તેની ખેતી અત્યંત ઝુડરી છે એ ખરું, પણ ખપ કરતાં વધુ માલની પચદાઈસ થતી હોય ત્યાં તેને બદલે કંઈક બીજું રોપવાની કાસિસ કરાય તો જોડું શું છે? ખાસ કરીને, ફળવાડીની ખિલવણી કરાય તો?

મળનારાઓ સારી પેઢે બને છે કે હિન્દ જેવા મોટા દેશમાં ફળવાડીનો વિકાસ હજી “પાશેરામાં પહેલી પુણી” જેટલોજ થયો છે. દિન્દમાં ફળોનો ઉપયોગ એક *Luxury* લેખાય છે, જીવનની ઝૂંડરિયાત નહિ અને એતું કારણ ફળોના મોંઘા ભાવ માત્ર છે.

જો ફળવાડીની ખિલવણી કરાય તો ફળો મોંઘા પણ વેચાય અને તેથી હરકાત તેમનો ઉપયોગ કરે તો થાય. ફળોનો ઉપયોગ તનદુસ્તી માટે કેટલો અગત્યનો છે, તે વિષે નો કહેવાનું હોયજ નહિ. આમ પોતાની આજીવિકાના સ્વાર્થ સાથે પાકડાઓની તનદુસ્તીનો પરમાર્થ પણ ફળવાડી દ્વારા સાધી સકાય છે.

લવિંગની ખેતી

જંગમ્યારી ચર્ચામાં એક અગત્યનો મુદ્દો ચાલે ચઢે છે. તે એ કે હિન્દમાં લવિંગ હજી લગી પાકતા નથી, પરંતુ જો કાસિસો કરાય તો તે અદિજ થઈ સકે છે.

એ હિસામાં મુખ્યરિત્યક કાકિન્મીય ઓફ એઓક્સાયડ દિસર્ચના એક એનિસરે ક્યારની તપાસ આરંભી દીધી છે અને, મળેલી ખબરો સાચી હોય તો, તે એવા નિર્ણય ઉપર આવશે છે કે હિન્દમાં લવિંગની ખેતી ઘણીજ સારી રીતે થઈ સકે છે.

સમય આવી લાગ્યો કે, દેશના કૃષિકારો પોતપોતાના ગળ પ્રમાણે લવિંગની ખેતી આરંભી દે.

હિન્દી કારીગરી

દેશની કારીગરીઓની પૂરી વિગતો

એકડી કરવાની નેમ સહિત આ અંકની તરફ કરાયેલી “હિન્દી કારીગરી”ની લેખમાળા તરફ વાંચકોનું લક્ષ દોરવું મુનાસિબ લાગે છે.

મધ કાલના હિન્દ અને આજના હિન્દમાં, ઔદ્યોગિક દૃષ્ટિએ ખૂબ તફાવત છે છતાં આજેય હિન્દ પેશતાની અનેક કારીગરીઓ માટે વાજિબી કૃષ્ણ લઈ સકે છે, એમાં શક નથી. કમનસીબે એની કારીગરીઓની પૂરી વિગતો મળત થતી ન હોવાથી તેમાંની અનેક ઉનેજનને અઠાવે મર્યા પડી છે એ કાળે, તેમને પ્રકાશમાં લાવી ઉનેજવાની ઝુડરત દિવ બ દિવ વધુ સ્પષ્ટ થતી જાય છે.

આ લેખમાળામાં એ વિગતો એકડી કરવાની કાસિસ થઈ રહી છે. વાંચકોનેય વિનંતી કે તેઓ પોતપોતાના ગામ, શહેર કે તાલુકા યા પ્રાંતની ખાસ કારીગરીઓને લગતી વિગતો લખી મોકલી, એ કામમાં સદાય રહે.

કટ્ટાકટથી ઝાડો ઉછેરાવવા છે

અમારી આઠ એકર જમીન, સારી ગેરાકુ, ગીસ પ.ણીના કુવાવાળી પાકા મકાન સાથે છે. તેમાં કલમી આંખના ઝાડો તથા ફરીઆ પર આઠ વીંધા જમીનમાં નાજિયેરીના ઝાડો કટ્ટાકટથી ઉછેરાવવા છે. જેને ઉછેરી આપવા વિચાર હોય તેમણે અમને પોતાની શર્તો સાથે લખાવું. જમીન જેવા માટે રૂબરૂ મળવું.

પરીખ મથુરાદાસ મોહનલાલ, મોનીવાડો, ખંભાત.

જંતુનાશક દવાઓ

જંતુનાશક દવાઓ—જેને અંગ્રેજીમાં Insecticide या Disinfectant કહે છે તેણુ વિભાગોમાં વહેંચાઈ જાય છે :-

- ૧, ઝાડ પાન માટે વપરાતી દવાઓ
- ૨, ઘરમાં યા બીજે જમીન પર યા દવામાં છાંટવા માટે વપરાતી દવાઓ, અને-
- ૩, જીવંત પ્રાણીઓ-માણસો અને પશુ પંખીઓને હવરાન કરતા જંતુઓનો નાશ કરવા માટેની દવાઓ.

પહેલા વિભાગમાં તે દવાઓ આવે છે જે ઝાડ પાનને બરબાદ કરનાર જંતુઓને મારવા યા નુકસાદી મુકા માટે વપરાય છે. તે દવાઓ અમુક અંશે ઝડરી પણ હોય છે અને તેથી ઝાડ પાન સિવા બીજે કશું વપરાતી નથી. બીજા વિભાગમાં તે દવાઓ-પ્રવાહી યા મુકા સ્વરૂપની-આવે છે જે માનવ વસવાટની નઝીક, ઘરમાં, દુકાનમાં, કારખાનામાં અને બીજે બધેબધ વપરાય છે. તે લગભગ હરદમેશ માનવ જીતિને કશું નુકસાન કરતી નથી, જો કે વસ્ત્ર, રંગ ઇ. નાથસંદ હોય છે. છેલ્લી ત્રીજા વિભાગની દવાઓ એટલે માનવ બદન પર અને પશુ પંખીઓના બદન, પર, ચર્મ, જીવંત સ્ત્રાવ, જંતુઓના નાશ માટેની દવાઓ, બેસક, તે અત્યંત નિર્દોષજ હોય છે અને સદાજે સંકાય વિના વાપરી સકાય છે.

આજે આપણે પહેલા વિભાગથી શરૂઆત કરીએ:-

૧

જીરાયત તેમજ આગાયત તુલના પાકતું પ્રમાણુ મોટે ભાગે તેને નુકસાન કરનારા હાનિકારક જંતુઓ તેમજ વનસ્પતિજન્ય રોગના અટકાય ઉપર આધાર રાખે છે. પરંતુ બધા

હાનિકારક જંતુઓ તેમજ વનસ્પતિજન્ય રોગ ઉપર કંઈ એક જાતની દવાની ભલામણ થઈ સકે નહિ. દરેક રોગના અટકાય સાડ નિરનિરાળા ઉપાયો લેવાની ઝર છે.

જીરાયત તેમજ આગાયત પાકને નુકસાન કરનારા જંતુઓ એ જાતનાં છે:- (૧) તુલને કંડીને ચાવીને ખાનારા, (૨) તુલને રસ ચુસીને ખાનારા. આ પ્રમાણે જંતુઓની ખાવાની પદ્ધતિ ઉપરથી તેમનો નાશ કરવા સાડ બે જુદી જાતની દવાનો ઉપયોગ કરવાની ઝર છે: (૧) ચાવીને ખાનારા જંતુઓ, માટે પેટમાં જવાથી ઝેર ચઢે એવી દવા વાપરવાની ઝર છે જ્યારે (૨) તુલને રસ ચુસીને નિર્વાહ કરનારા જંતુનો નાશ કરવા માટે જંતુઓ પર છાંટવાથી યા તેના રક્ષમાં આવવાથી તેનો નાશ થઈ સકે એવી દવા વાપરવાની ઝર છે. આ સિવાય પણ બીજા જાતની દવાઓ છે, જેવી કે (૧) જેની વાહુધી ઝેરી દવાથી જંતુઓનો નાશ થઈ સકે તે તથા (૨) જેની સખત ને ઉચ્ચ ગંધથી જંતુઓ જરૂર છોડીને ચાલવા જાય તે.

પેટમાં જઈને નાશ કરનારી ઝેરી દવા

મોટે ભાગે પેટમાં જઈ નાશ કરનારી ઝેરી દવાઓ, સોમળના ઝેરી મિશ્રણથી બનેલી હોય છે અને તે સાધારણ રીતે બે જાતનાં હાનના રૂપમાં મળે છે: (૧) એક જાતની દવામાં સોમળ મિશ્રિત હાર એવો હોય છે કે જેમાં સોમળના લાગ પાણીમાં ઓગળતો નથી. જ્યારે (૨) બીજા જાતનો સોમળ હાર એવો હોય છે કે જે પાણીમાં નાખવાથી થોડાં પ્રમાણમાં ઓગળે છે. પહેલા વિભાગની દવા-જેને અંગ્રેજી ભાષામાં "લેડ આર્સેનેટ" અને "ક્રીસ્ટીયમ આર્સેનેટ"ના નામથી ઓગળવામાં આવે છે- તે છે. બ્યારે બીજા વિભાગમાં મુખ્યત્વે કરીને

“પેરીસ ઝીન” જામની દવા આવે છે, જેમાં રહેલો સોમનું મિશ્રિત દ્વાર પાણીમાં ઓછાવતા પ્રમાણમાં ઓગળે છે અને તેથી તુલ પર છાંટવાથી તે પાંદડાને નુકસાન કરે છે. જતાં જો તેમાં કળી યુનો મેળવવામાં આવે તો નુકસાન થતું અટકી જાય છે. બેચક, પહેલા વિભાગની “લેડ આર્સેનેટ” નામની દવા પાણીમાં ઓછાવતા ઓગળતી નથી, અને તે જંતુઓનો નાશ કરવા માટે ઘણી ઉત્તમ દવા છે.

લેડ આર્સેનેટ-આ ભુકી બે રૂપમાં મળે છે, એકનો ચુલ્લ તેજામ જેવો હોય છે અને બીજાનો ચુલ્લ દાર જેવો તેજામના ચુલ્લાવાળી “લેડ આર્સેનેટ”ની ભુકી જંતુઓનો નાશ કરવામાં ઘણી અસરકારક છે, અને તે પાણીમાં મેળતી તુલ પર છાંટવાથી પાંદડાને નુકસાન કરતી નથી એમ હોવાથી વધુ પ્રમાણમાં એનો જ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. બીજા દ્વારના ચુલ્લાવાળી લેડ આર્સેનેટની ભુકી ઓછી વાપરવામાં આવે છે.

કેદરીયમ આર્સેનેટ-“લેડ આર્સેનેટ”ના કરતાં “કેદરીયમ આર્સેનેટ”માં સોમનું પ્રમાણ વધુ હોવાને લીધે, તેનો ઉપયોગ કેાઈ વખતે આગવત તુલો પર જંતુઓનો નાશ કરવા માટે કરવામાં આવે છે આ દવાને જો બરાબર જાતની પેકનું ડાળામાં મળવામાં ન આવે તો તેમાં રહેલું સોમનું દવાની અસરને લીધે વમાઓછા પ્રમાણમાં પાણીમાં ઓગળતી સહે એવું થાય છે અને તેથી તે જાંદલામાં જુલેલા પાંદડાને નુકસાન થાય છે. એથી કરીને આ દવા સાધારણ રીતે ઇલાકામાં બધેક વાપરવામાં આવતી નથી.

પેરીસ ઝીન-“પેરીસ ઝીન” એ સાથી જુનામાં જુનું ઉર્-એટલે પેટમાં જઈ નાશ કરનાર એર-છે પણ તે એકતું છાંટવાથી તુલના પાંદડાને નુકસાન કરે છે. તેથી તેના વપરાશ ઘણા બાગે આજે થઈ ગયા છે એર

જેર કદાચ વાપરવામાં આવે છે નો તેમાં કળી યુનાનું મિશ્રણ કર્યા પછીજ તેને ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે.

સ્પર્શથી નાશ કરનારી દવાઓ

આ દવાઓનું નામ સ્પર્શથી નાશ કરનારી દવા આપવામાં આવ્યું છે, કારણ કે તે જંતુઓના શરીર ઉપર છાંટવામાં આવતાં, તેના સ્પર્શથી તેમનો નાશ થાય છે. એથી જો આવી દવાઓ, બરાબર અસરકારક કરવી હોય તો તેમને જંતુઓના શરીર ઉપર બહોળા ને સારા પ્રમાણમાં છાંટવી જોઈએ જંતુઓના શરીર ઉપર બરાબર નહીં છાંટતા, ફક્ત પાંદડાં ઉપર છાંટવાથી આ દવા અસરકારક રીતે જંતુઓનો નાશ કરી શકતી નથી આમાંથી થોડી ઉપયોગી સ્પર્શથી નાશ કરનારી દવાઓ-જે મળત મલાકામાં વાપરવામાં આવે છે-તેના નામ નીચે પ્રમાણે છે:-

૧. રાજન અને માછલીના તેલનો સાલુ (Fish Oil Rosin Soap).
૨. ઘાસતેલ અને સાલુનું મિશ્રણ (Crude Oil Emulsion).
૩. નિકોટીન અર્ક (Nicotine).
૪. યુનો અને મધકતું મિશ્રણ :

રાજન અને માછલીના તેલનો સાલુ-જો નીચે જણાવેલા જંતુઓમાં નાશ કરવા માટે વાપરવામાં આવે છે.-

(૧) મોહોસો કે મરમડો (Aphis.-જે જંદા તુલો ઉપર માવમ પડે છે, પણ મુખ્યત્વે કરીને સંત્રા, મોસળીના ઝાડ, કોનીય અને વિજાળતી ઘાસ (Lucern) ઉપરે હરદમેગ માવમ પડે છે.

(૨) મચી (Mealy wings)-આ જાંદલા રસ યુસનારા જંતુ મુખ્યત્વે કરીને ખાનદેશ અને અહમદનગર જિલ્લાઓમાં સંત્રા અને મોસળીના પાંદડાં ઉપર માવમ પડે છે.

(૩) સ્કેલિસ (Scale Insects) આ જંતુઓ સમગ્રી જાતના હોડ ઉપર માત્રમ પડે છે.

દવા વાપરવાનું પ્રમાણ ૧૦૦ ગેલન પાણીમાં ૧૨ થી ૧૫ રતલ સાથુનું છે.

વોસતેલ અને સાથુનું મિશ્રણ-રાજન અને માછલીના તેલના સાથુ માફક, આ ઘાસનેલ-સાથુની મિશ્ર દવા ઉપર જલુનેલા રસ ચુસનારા જંતુઓનો નાશ કરવા માટે વાપરવામાં આવે છે. આ દવાનું પ્રમાણ ૧૦૦ ગેલન પાણીમાં ૧૨ થી ૧૫ રતલ મિશ્રણનું છે.

તંબાકુનો અર્ક-(૧) "તંબાકુનો કાદો" ખતાવવા માટે એક રતલ સારી મસદાર તંબાકુ ભેરી અને તેને અંધા કચાક સુધી દશ ગતસં પાણીમાં ઉકાળવો. ત્યારે તે પાણી ઉકળતું હોય તે વખતે તેમાં અંધા રતલ સાથુ કાપીને નાખવો અને તે ઝોળણી જથ્થા સુધી પાણી ઉકાળવું. ત્યાર પછી તંબાકુને કચેલા કાદાને કપડામાંથી ગાળી હોડા પરના દેવો. આથી રીતે તંબાકુ કચેલા તંબાકુનો કાદો, ત્યારે વાપરવાની અડદ પડે ત્યારે તેમાં બીજું જમી આદિ ગાડું પાણી મેળવી વાપરવો.

(૨) તંબાકુનો અર્ક (Nicotine Sulphate)-અમદમાં ધણી જાતના અને જુદા જુદા પ્રમાણના તંબાકુના અર્ક મળે છે. તેમાં સૌથી ઉત્તમ કાળા તંબાકુનો ચાલીસ ટકા વાળો અર્ક (Black Leaf 40) સારામાં સારો ગણાય છે અને તેમાં ચાલીસ ટકા નીકોટીનની બાંહેધરી આપે છે.

આ એક જઠરાવ રૂપરિષ જેરી દવા છે, જે કાદા અને મરચા પર પડતા થીપ્સ (Thrips) નામના જંતુ તેમજ મધી ને મોંઢાવો (Aphids) અને અિયા બીજા રસ ચુસનારા જંતુઓનો અટકાવ કરવા માટે ધણી ઉપયોગી છે,

આ દવા વાપરવી વખતે તેમાં સાથુ મેળવવાની અડદ છે અને તે ૧૦૦ ગેલન દવાના પાણીએ ત્રણથી પાંચ રતલ સાથુ વાપરવો જોઈએ. બીજું, આ દવાનો જોઈએ તેવો અસરકારક ગુણ આણવા માટે, આને મોટા પ્રેશર પંપ (Auto-sprayer)માં ભરી જંતુઓ ઉપર છંટવી. સાધારણ રીતે ૧૨ રતલ દવા (Nicotine Sulphate 40%) ૧૦૦ ગેલન પાણીમાં મિશ્ર કરી વાપરવી (એટલે, એક ભાગ દવાનો લેવો અને ૮૦ ભાગ પાણીના લેવો) આ પ્રમાણ સાધારણ રીતે રસ ચુસનારા જંતુઓનો નાશ કરવા માટે પુરતું છે, પણ કાંઈક વખત જંતુઓની નિરનિરાળી અને માટે દવાનો પ્રમાણમાં ફેરફાર કરવાની અડદ પડે છે. એ માટે એ તંબાકુના અર્કના જથ્થા પર જુદી જુદી જાતના જંતુઓનો નાશ કરવા માટે નિરનિરાળું દવા વાપરવાનું પ્રમાણ આપેલું હોય છે, તે અચના વાંચી લવાનો ઉપયોગ કરવો.

ચુનો અને ગંધકનું મિશ્રણ-પાણી ૬ થી ચુનાનું પાણી અને ગંધક બન્નેને એકત્ર ઉકાળવાથી નેચું મિશ્રણ તંબાકુ આપે છે. એ અમુક જાતના સ્કેલિસ (Scale Insects) નામના જંતુઓ ઉપર છાંટવાથી અને તેનો રૂપગ યવાથી તેમનો નાશ થાય છે. આ ઉપરાંત મુખ્ય હસાકામાં ગટાટા અને મરચા પર જે અમુક જાતનો નાખેરા નામનો રોગ, જે કરેળિયાની જાતના બારીક જથ્થા થાય છે, તેનો ફેનદમદ રીતે અટકાવ કરવા માટે પણ આને ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે.

વાયુરૂપી વિપારી દવા

કુદરતીયમ સાયનાઇડ-કુદરતીયમ સાયનાઇડ નામની જુદા, જેમાંથી "સાયનોગેસ" (Cyanogas) નામની જેરી દવા તૈયાર છે, જીજંતુઓનો નાશ કરવાના કામમાં લેવામાં આવે છે અને તે ચોંકસ જાતના જુદી જુદા વાના પંપ વડે વાપરવામાં આવે છે.

આ કેસ્લીયમ સાથનાઈડ નામની ભુકી પાનમાલામાં પાનનો રસ ચુસી નુકસાન કરનારા કાણસર રંગના ચુસીયા નામના જંતુઓનો નાશ કરવામાં ફેતેહમંદ રીતે વાપરી સકાય એમ છે. તેમજ પાકપરુષપડતા મહેલા નામના જંતુનો નાશ પણ તેનાથી થઈ સકે છે. તેવીજ રીતે બીજા જીવ જેવા કે ઉંદર, કરંચલા, દંત્યાદિનો નાશ કરવામાં પણ એ ઘણી અસરકારક રીતે વાપરી સકાય છે. વળી તે ઉધમના રાફમાં ઉધમનો નાશ કરવાના કામમાં પણ લઈ સકાય છે.

ઉચ્ચ ગંધવાળી દવા

આથી સખત ગંધવાળી દવા છોડ ઉપર લગાડવાથી જંતુઓ તેને ખાતા નથી અને તેની વાસથી દુર ચાલ્યા જાય છે.

ગંધકુ-આંખાના ઝાડ ઉપર જે મધીયો અથવા સાકરીયા નામનો રોગ થાય છે, તે આંખાનો મોર ચુસનારા ગુડગુડીયાં (Jassids) નામના જંતુઓથી થાય છે, માટે જો આંખાના ઝાડ અને મોર પર ગંધકની ભુકી પંખવતી ટુંક-વોમાં આવે તો તેની વાસથી આ રસ ચુસનારા જંતુઓનો ફેતેહમંદ રીતે અટકાવ થઈ સકે એમ છે. આવા અખતરા આંખાના ઝાડ પર મુજબ ઇલાકામાં ફેતેહમંદ રીતે પાર પાડવામાં આવ્યા છે. આ માટે ગંધકની ઘની બારીક ભુકી, હાથ વતી ચાપનારા ભુકી ઉરાડવાના પંખવતી, મદદથી ઝાડ પર ટુંકવામાં આવે છે અને સાધારણ રીતે આ જંતુઓનો અસરકારક રીતે અટકાવ કરવા માટે, તે ભુકી બધી મળી વચ્ચે વખત ઝાડ ઉપર ઉરાડવામાં આવે છે.

ધાસતેલ અને સાપ્તુક મિશ્રણ-આ મિશ્રણની દવા, ઉપર જણાવી ગયા તે પ્રમાણે જંતુઓને સ્પર્શથી નાશ કરવા ના ઉપાય ઉપરાંત, તેની સખત અને ઉચ્ચ વાસથી જંતુઓને નસાડી મેલવાના કામમાં પણ લેવામાં આવે છે અને

તેવી રીતે તેની વાસથી ઉધમના ઉપદ્રવનો અટકાવ પણ થઈ સકે છે.

જંતુઓના અટકાવ માટેની સામાન્ય સૂચનાઓ :-

(૧) જે જંતુઓના અટકાવ માટે જે દવા વાપરવાની છે તેની બરાબર પસંદગી થવી જોઈએ. દાખલા તરીકે, જે જંતુઓ રસ ચુસીને નુકસાન કરનારા છે તેમના અટકાવ સારૂ પેટર્ન વિષ વાપરી ન સકાય, પણ સ્પર્શથી નાશ કરનારી દવા વાપરી અટકાવ કરી સકાય.

(૨) જંતુઓના અટકાવ માટેની દવા બરાબર વેળાસર વાપરવી જોઈએ. તે સારૂ તે નુકસાન કરનાર જંતુના જીવનક્રમનો હેતુલ મનુષ્યવાની અવશ્ય ગરજ છે, જેથી કરીને તેના અટકાવ સારૂ સવેળા ઇલાજો લઈ સકાય અને આપણી યાદી આવેલી જુની કહેવત પ્રમાણે “વેળાસર મારેશો એક ટાંકો દસ ટાંકાની ગરજ સારૂ છે” તે પ્રમાણે આવા નુકસાનકારક જંતુઓનો વેળાસર નાશ થઈ સકે.

(૩) જો કોઈપણ જંતુઓના અટકાવ ઓછામાં આછે ખર્ચે કરવો હોય તો વેળાસર તેના અટકાવના ઉપાયો લેશો જોઈએ અને આપણી જુની કહેવત પ્રમાણે “રોગના આવતાં પહેલાં, રોગના અટકાવના ઉપાયો લેવા એ સુઘલ અને સારૂ છે” તે પ્રમાણે આ જાગતમાં પણ કરી સકાય.

(૪) દરેકાં ઉંચા પ્રકારની દવા વાપરવી અને તે વાપરવા માટેના પંપ અને સાધનો પણ ગરાબર સારા લેવા જોઈએ. જો તે પ્રમાણે કાળજી લેવામાં આવતી નથી તો લોધેલી મહેનત નિષ્ફળ જાય છે.

રોગનાશક દવા-વનસ્પતિને રોગમાંથી બચાવવા જે દવા વાપરવામાં આવે છે તેને

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૬૫ પર]

હિન્દી હીરા

[અનુવાદક:-સુરતી]

સિંદબાદની કહાણી ન કેવળ વાંચનારાઓમાં બદ્ધે જાહેરમાંથી ધણી શવકથી સાંભળવામાં આવે છે. તે એક વાર એવા અરણ્યમાં પહોંચ્યો જેની ખીણો જાતજાતના કામતી હીરાઓથી ભરપૂર હતી. તે ખીણોમાં લયંકર જાતના સર્પો અને અજમેરનો વાસ હતો એટલે તેમાં ઉતરવાનું કોઈ સાદસ ખેડી સકતું ન હતું. પરિણામે પ્રવાસી ઉદ્યોગ-પતિઓ માંસના લોચડા ખીણોમાં ફેંકતા. તેમાં હીરા ચોંટી જતા. ગીધ તે લોચડાઓને પુનઃ ઉપર લઇ આવતા અને માંસ સફાઈ કરી જઈ, હીરા વ્યાપારીઓ માટે છોડી જતા.

અર્થ, એ તો કહાણી છે પરંતુ સાચે-સાચ એક જમાનામાં આપણા રવર્ગસમા

હિન્દુસ્તાનનો એક ખૂણો હીરાઓથી ભરપૂર હતો અને ત્યાંથી હીરા બરાબર સિંદબાદવાળી કનિષ્ઠ કહાણી અનુસારજ મળી આવતા હતા.

કૃષ્ણા નદીના જંગમોની કેટલીક ખીણો હીરાઓની હતી. કુલુજશાહી હુકમતના અમાનામાં અહિંઆથી કાઢવામાં આવેલા હીરા ગોલકકાંડામાં વેચાતા હતા, જે તે અમાનાનું દુન્યાનાં હીરાઓનું સાથી મોટું મથક લેખાતું હતું.

પંદરમી સદીના મદદૂર મટાચિપન પ્રવાસી નિદ્રાલો ડી કાઉન્ડીએ પોતાના પ્રવાસ-મંથમાં અહિંઆની નજરો નજર નિહાળેલી દિલ્લચર પટનાઓનું વર્ણન કર્યું છે. તેના વર્ણન

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૬૪ થી)

રોગનાશક દવા કહેવામાં આવે છે. પ્રવાહી રૂપમાં અથવા તો ભુજાના રૂપમાં વાપરતાં આ દવાથી ઝાડપાનની અંદરના કે બહારના રોગો નાશ થાય છે. છારા જેવા રોગો માત્ર પાંદડાં બહારજ રહે છે અને તેથી તે સાધારણનું દવાના સ્પર્શથી મટી જાય છે. પરંતુ કેટલાક એવા રોગો છે કે જે ઝાડપાનની અંદર રહી પોતાનું પોષણ મેળવે છે, અને રોગનાં ખી પચદા કરવાજ બહાર આવે છે. આજ વખતે આવી જાતની ધુએ ખીજ તનદુસ્ત ઝાડપાન ઉપર ન જાય અને તેને સહેલાઈથી નાશ થાય એમ કરવું જોઈએ. પરંતુ રોગવાળો છોડ કદી પણ સારો થતો નથી, કારણ કે રોગ ઉત્પન્ન કરનારી ફૂગ પાંદડાંની અંદર હોય છે. દવા લગાડવાથી આવા રોગોનો સમુગ્રો નાશ થતો નથી પરંતુ દવા ઝાડપાનની બહાર રહીને તનદુસ્ત

પાંદડાંને રોગ થવા દેતો નથી. આથી આપણે જોઈ સકીશું કે ઝાડપાનના રોગ અટકાવવા એ આપણે મુખ્ય ઉદ્દેશ હોવો જોઈએ અને જે આપણે વખતસર દવા ન છાંટીએ તો રોગ લયંકર પરિણામ આણે એમાં શંકા નથી.

હિતમ રોગનાશક દવામાં નીચેના યુક્તો અરના છે:-

(૧) દવાથી ફૂગ મરતી જોઈએ.

(૨) ઝાડપાનને તેથી તુકસાન થવું ન જોઈએ.

(૩) દવામાં ચોંટવાનો યુક્ત હોવો જોઈએ.

(૪) વરસાદના પાણીથી ધોવાઈ ન જાય માટે દવા એવી હોવી જોઈએ કે તે છાંટવા પછી જલદી પાણીમાં મળી ન જાય.

(૫) દવા કીંમતમાં ભારે ન હોવી જોઈએ.

(અપૂર્ણ)

કેટલી મુડી રાંધવા તૈયાર છે અને તેમાંથી કેટલી મુડી બીજાં ખાતે પોને રાંધી શકશે તે પહેલાં વિચારવું જોઈએ બીજાંની પસંદગી કરવામાં બીજાં એ પણ ક્ષમતામાં રાખવું જોઈએ કે પોતે જે સહેલ અથવા ગામમાં ધંધો કરવા મુજબનો હોય ત્યાં ધણું કામ કરી લાખામાં મળશે તથા ક્યા બીજાં વધુ ઉપયોગમાં આવશે ?

બીજાં ખરીદવા માટે રજીસ્ટર સ્ટેમ્પનો સામાન વેચનારી કંપનાઓમાં જવું પડે છે. તેઓ બીજાંના નાના ફાઉન્ટ (એન્ટ્રી કે નાના જગ્યા)માં આવે છે, પરંતુ તેમના બાવો પ્રમાણમાં ઘણા વધારે હોય છે. બીજા જના-વવાના કારખાનાં (ફાઉન્ડ્રીઓ)માં પણ બીજાં મળે છે, પણ ફાઉન્ડ્રીવાળાઓ મોટા જગ્યામાં (મોટા ફાઉન્ટ) વેચતા હોવાથી નાના જગ્યામાં ઘણું ભાગે આવતા નથી. કદાચ આપે તે પણ ભાવ વધારીને આપે છે. તેમ છતાં બીજાં ફાઉન્ડ્રીઓમાંથીજ શ્રેષ્ઠ એ સરવું. સારું અને મધ્યમજાતિનું છે.

બીજાં જુદા જુદા દેખાવના આવે છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ એકજ દેખાવના જુદા જુદા કદના પણ આવે છે સ્ટેમ્પ માટે નાના કદના બીજાં ઉપયોગી હોય તેવાજ શ્રેષ્ઠ બીજાંના નમુના અવે જતાજ છે.

[અંગ્રેજી બીજાંના નમુના]

QAMAR
QAMAR, 2
QAMAR, 3

Qamar Office,

Qamar Office,

Qamar Office,

Qamar Office,

QAMAR OFFICE.

કમર માસિક ૧

કમર માસિક ૨

કમર માસિક ૩

કમર માસિક ૪

કમર માસિક ૫

કમર માસિક ૬

આટલી જાતનાં બીજાં હોય તે સારાજી કામકાજ થઈ શકે.

બીજાં ખરીદતાં પહેલાં ખાસ કાળજી એ રાખવી કે તેના ઉપરના ભાગની કોનરબી ઉંડી હોવી જોઈએ. કેમકે ઉંડા કોનરના બીજાંમાંથી જનાવેલો રજર સ્ટેમ્પ ઉડી જને છે અને માલિક તેને પસંદ કરે છે બીજી દૃષ્ટિએ જોઈએ તે, એ સ્ટેમ્પ સાફી, કચરા વ.થી જલદી ભરાતો નથી અને નેચા લાખા વખત સુધી સ્વચ્છ અને સફાઈદાર હોય આવે છે.

બીજાં એ મીસાના ઝીણા ઝીણા ફુકડા હોય, તેને ગોઠવવાનું અથવા વ્યવસ્થા ના દ્વાની જગ્યાએ ખાનામાં પાછા નાખવાનું કામ નવા મીખનારને ધણુંજ કંટાળાભર્યું લાગે છે. પણ અઃ ધંધાનો ઉમેરવાર કંઠાનો ન લાવતા, ધીરજ રાખીને તેની પાછળ મંડીયા રહે તે ધીમે ધીમે એ કંટાળો ઉડી જઈ આ કામમાં ધણું રમ લાગે છે.

બીજાનું કામ થઈ રહ્યા પછી તેને નવન પોતપોતાની અમલ જગ્યાએ ફેરોમાં નાખી દેવા એ પણ અરજનું છે.

રજર સ્ટેમ્પો મોટે ભાગે જાવવાના બીજાં ઉપરથીજ અને છે, માટે જાવખાનામાં જઈ બીજાં ગોઠવવાનું અને તેને છૂટા કરવાનું કામ પણ આ ધંધો કરનારે મીખી સેવું ખાસ આવશ્યક છે.

ખીખાં ઉપરાંત જડા-પાતળા માપના અને ખીખાંના કદથી નીચા એવા ‘રેસ’ આવે છે. વળી જે લીંદીઓની વચ્ચે રાખવામાં આવતી ખુદ્દી જગ્યા પણ ખીખાં ગોઠવતાં રાખવી પડે છે અને તેને માટે જડા-પાતળા માપની સીસાની પરીઓ અથવા લેડ આવે છે.

ખીખાં ગોઠવવાની આટલી સામગ્રી તૈયાર કર્યા પછી પીત્તળની સ્ટ્રીક લખ ડાળા દ્વારામાં પકડવી અને જે માપમાં ખીખાં ગોઠવવાના હોય તેનું માપ બાંધવું. પછી તેજ માપનો લેડ મૂકી, કંપોઝ અથવા ખીખાં ગોઠવવાનું કામ ચાલું કરવું.

ઝરનું લખાણ ગોઠવાઈ જાય એટલે તેને સ્ટ્રીકમાંથી ઉપાડી લઇને, કંપોઝ રાખવાની જસતના પતરાની ખન, વેલી શેલીમાં ઉતારવામાં આવે છે. તે પછી ખીખાં સ્ટેમ્પનું લખાણ ગોઠવવાની શરૂઆત કરવામાં આવે છે. આવી રીતે ઝરના ‘પથા સ્ટેમ્પોનું’ લખાણ (ખીખાં) ગોઠવાઈ રહ્યા પછી તેનું મુદ્દ કાઢીને પાંચી લેવું જોઈએ. મુદ્દ કાઢવાગો સજો અને પદ્ધતિ કામ પણ છાપખાનાની મદદથી સમજી સકારો.

ખીખાં, જોંચવા તથા ફરી નાખવા માટે એક ત્રીણા ચીખીઆની ઝર પડે છે અને તેને પિન્ચીઝ કહે છે.

ફટલીક વાર લખાણની આસપાસ લીંદીઓ, વેસો, ડિઝાઇનો વ. મુકવી પડે છે. આવી વેસ, ડિઝાઇન કે લીંદીઓના તૈયાર બ્લોક મળે છે, તેને રિંગો કહે છે. ફેટલીક વાર સ્ટેમ્પો સીસા, પિત્તળ કે લાકડાના કાતરેલા બ્લોકો ઉપરથી કરવાના હોય છે—જેવા કે ચિત્રોના અથવા કાંઈના દસ્તાવેજોની સહી-ઓના બ્લોક. આ જાનને ખાખોમાં કાતરેલા કે ચિત્રોના બ્લોકનેજ કંપોઝ સમજવું અને ખીખાંના કંપોઝની માફકજ આનો સ્ટેમ્પ પણ ગનાવે.

રિંગો અને તેના ઉપયોગ

ખાજા પ્રકરણમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કંપોઝની આસપાસ ગોળા, લંબ ગોળા વા ચોરસ આકારની ડિઝાઇનો, વેસો કે લીંદીઓ ખીખાંમાંથી ગોઠવી સકાતી નથી. તેને માટે જુદા જુદા આકારની રિંગો, લાકડા પર ચોડેલા ધલેક્ટ્રો બ્લોક, સીસા પર અથવા ધલેક્ટ્રો બ્લોક, સ્ટી-રીંગો બ્લોક કે અખંડ પીત્તળના બ્લોક પણ આવે છે. આવા દરેક બ્લોકોમાં કેકાણે કેકાણે ટાઇપો ગોઠવવા માટે છિદ્રો પાડેલા હોય છે. એની પસંદગી માટે બ્લોક ગનાવનારાઓના ટાઇપ કાઉન્ડ્રીઓના અને સ્ટેમ્પના સામાન વેગનારાઓના ફેટલોગો મંગાવી જોઈ, તેમાંથી પોતાને સારા લાગે તે પસંદ કરી મંગાવી લેવા.

આવા રિંગોના બ્લોકમાં સૌથી સરસ પિત્તળ પર ચોટસાઈથી કાતરેલી તથા છેદ પાડેલી રિંગોના બ્લોક પસંદ કરવા જેવા છે. તેથી ઉતરતા સરસ અખંડ સીસા પર ગનાવેલા અને ચોરસ છેદ કઢાડેલા અને તેથી ઉતરતા લાકડા પર ચોડેલા ધલેક્ટ્રો કે સ્ટીરીંગો બ્લોક હોય છે. આવા દરેક બ્લોકોમાં છેદ બરાબર કાટખૂણે, સ્વચ્છ અને ઉપરથી નીચે સુધી એક સરખા પાડેલા હોવા જોઈએ. ખીખું દરેક બ્લોક ટાઇપની બરાબર કંચાઈના હોવા જોઈએ. સ્ટેમ્પની આસપાસએ ફેંકત લીંદીઓજ મુકવાની હોય ત્યારે સીસાની કે પીત્તળની રૂપો અને બોટરેલ વપરાય

[રજના નમૂના]

[ખીખી બોટરેલા નમૂના]

છે અને તે જુદા જુદા માપની અને જુદી જુદી જાતની તૈયાર આવે છે. (અપૂર્ણ)

[ક્રમારમાંથી ફેરફાર સારું]

૧ સીધી રીતે થઇ છાપકામ

આ પદ્ધતિ-એ વિલાગેમાં બહેઆ-યત્રી છે: (૧) વરાગની મદદ સાથેની પદ્ધતિ અને (૨) વરાગની મદદ વિનાની પદ્ધતિ. આપણે પહેલા વરાગની મદદ સહિતની પદ્ધતિ જોઈએ.-
એસીઝરીન રંગોનું છાપકામ

આ પ્રયોગમાં વપરાતા રંગો એસીઝરીનના હોય છે છાપવાની રીત એ છે કે કપડું પ્રથમથી નિખારી (Mordant) મેનું પછી ૬૦ રતન દરજી રંગ આંખમાં ૬૦ રતન દરજી પાણી મેળવી, તેમાં થોડાક મીઠા એમોનિયાના અથવા નો કાર્બીક સોડાનો દ્રવ સદા નાખવો. જેથી તેમનું મિશ્રણ ચોખ્ખું - ફેરાથી મુક્ત-સ્વ જશે. પછી એ મિશ્રણમાં કાપડને પાંચ મિનિટ રાખી બોળા, ત્યારબાદ સૂકવી લેા.

આ પ્રમાણે તેમ આપેલા કાપડ ઉપર જોઈતી તરફ માટે જોઈતા રંગની પેટો ઢાળી, સુકવી લેા સુકાવા પછી કાપડને એક કલાક લગી ૧૫ રતનના દળાણુવાળી વરાગ આપી, સારી રીતે પાણીમાં કાપડને ધોઈને થોડું લેા ત્યાર પછી ફરી વાર સાથુથી ધોઈ, સુકવી લેજો. (જો વરાગનું ૧૫ રતનનું દળાણુ આપવાનું ન અને તો દળાણુ વિનાની વરાગ જો કલાક આપવાથીય કામ થશે)

કાપડ ઉપર છાપકામ

અર્થાત
ટેક્સ્ટા પ્રિન્ટીંગ
[જાનતા આગળ]

ટોડા-૧) ૫ નોસા ફર્મીઅમ ઓસિટેટ (૨૨° ટોડા) અને ૬૬ નોસા યુદરનું દ્રાવણ.

ખુસનો લોસી-૨ નોસા એસીઝરીન યુ. ૬ અને ૧ નોસા એસીઝરીન યુ. એમ. બધી લાઇ જાનને ૫ નોસા ઉકળતા પાણીમાં યોગાળીને દ્રાવણું

૧ આ રંગથી છાપેલા કાપડને વરાગ આપવા પહેલા દરેક છાપેલા કાપડને ત્રણ ત્રણ વાર (કાપડ)માં, એક છાપેલો બાજ બીજા છાપેલો બાજ ઉપર ન આવે એમ વીંચાળી, ઝેળ બંડવ બનાવી પછીજ વરાગ આપવાની. ઠીકમાં મુકવા.

૨ યુદરનું દ્રાવણુ ૧ ભાગ યુદરમાં ૧ ભાગ પાણી મેળવવાથી બનશે.

બીજા બુઝા રંગની પેટો જાનવાનાની રીતો દેવે જોઈએ:-

લાલ-૧૫ નોસા એસીઝરીન યુ. ૬ નોસા એમેટિક ઓસિડ (૩૦%), ૫ નોસા એ. યુ. મીનીઅમ ઓસિટેટ (૨૧° ટોડા) અને ૬૬ નોસા યુદરનું દ્રાવણુ મેળવે.

ચોક્કલો-૧૫ નોસા એસીઝરીન યુ. ૬ નોસા એમેટિક ઓસિડ (૩૦%), ૩ નોસા એ. યુ. મીનીઅમ ઓસિટેટ

(૨૧° ટોડા) ૫ નોસા ફર્મીઅમ ઓસિટેટ (૨૨° ટોડા) ૬૬ નોસા કોમ ઓસિટેટ (૩૨° ટોડા) અને ૬૬ નોસા યુદરનું દ્રાવણુ.

ધેરો ચોક્કલો-૧૫ નોસા એસીઝરીન યુ. ૬ નોસા એમેટિક ઓસિડ (૩૦%), ૫ નોસા કોમ ઓસિટેટ (૩૨°

૬૬ પાંડો. ૫થી ૫ તોલા એસેટિક એસિડ (૩૦%), ૧૦ તોલા ક્રોમ એસિટેટ (૩૨° દબાવણ) અને ૭૭ તોલા ગ્રાવલુ ઉમેરો.

ધેરો લીસો-૨ તોલા એલીઝરીન ચલો ૭. ૭. ૩. ૩. ૩. ૩. (બધી) અને ૨ તોલા એલીઝરીન ૫૫ એસ. (બધી) લઈ, બન્નેને ૮ તોલા ઉકાળા પાણીમાં ઓગાળી, ને દ્રાવણને ૬૬ પાંડો. ૫થી ૫ તોલા એસેટિક એસિડ, ૧૦ તોલા ક્રોમ એસિટેટ (૩૨° દબાવણ) અને ૭૭ તોલા ગ્રાવલુ ઉમેરો.

વાદથી-૩ તોલા એલીઝરીન ૫૫ એસ. (બધી)ને ૬ તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગાળી, ને દ્રાવણને ૬૬ પાંડો. ૫થી ૩ તોલા એસેટિક એસિડ (૩૦%), ૮ તોલા ક્રોમ એસિટેટ (૩૨° દબાવણ) અને ૭૭ તોલા ગ્રાવલુ ઉમેરો.

પીળો-૩ તોલા એલીઝરીન ચલો ૭. ૭. ૩. ૩. ૩. ૩. (બધી)ને ૫ તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગાળી, ને દ્રાવણને ૬૬ પાંડો. ૫થી ૫ તોલા એસેટિક એસિડ (૩૦%), ૮ તોલા ક્રોમ એસિટેટ (૩૨° દબાવણ) અને ૮૧ તોલા ગ્રાવલુ ઉમેરો.

કાળો-૫૫ તોલા ગ્રાવલુ, ૧ તોલા એસેટિક એસિડ (૩૦%), ૨૬ તોલા એલીઝરીન ૫૫. ૧૩૬ તોલા મેગ્નેશિયમ એક્સટ્રેક્ટ (૪૮° દબાવણ) ૧૬ તોલા પોટાશ ક્લોરેટ, ૬ તોલા પોટાશીઅમ ફેરો સાયનાઇડ (ચલો પ્રુસિયેટ ઓફ પોટાશ), ૧૧ તોલા ક્રોમ એસિટેટ (૩૨° દબાવણ) અને પાણી ૬ તોલા.

કથાઈ-૭૬ તોલા કાથો (કાનપુરી અથવા બીજા જાતનો સારો) લઈ, તેને ૧૦ તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગાળો. ૫થી ૨ તોલા પોટાશ ક્લોરેટને ૨ તોલા પાણીમાં ઓગાળી,

૩-૪ લોગપુડનો કાળો રંગ અને કાથાનો કથાઈ રંગ તેજ આપ્યા વગરના કાપડ ઉપર પાણી સારો થાય છે, એટલે જો ફક્ત એ જ રંગ આપવા હોય તો કાપડને તેજ આપવાની જરૂર નથી.

મેળવો અને ત્યાર પછી ૪ તોલા એસિટેટ ઓફ ક્રોમ (૩૨° દબાવણ) અને ૭૪૬ તોલા ગ્રાવલુ ઉમેરો.

ક્રોમ ફાસ્ટ રંગોનું છાપકામ

આ રંગો વડે થતા છાપકામની વિશિષ્ટતા એ છે કે, એના ગમે તે રંગ આપવા હોય છતાં તેની પેસ્ટની બનાવટ એક સરખીજ છે. ૬૬ માત્ર એટલો કે રંગ જુદા જુદા લેવા.

આ માટે વપરાતા રંગો (બધીના સ્વરૂપના) આ છે:-

- (૧) ક્રોમ ફાસ્ટ ચલો આર. ડી.
- (૨) મેલો ક્રિનાઇન બી
- (૩) મેક્સાઇ પ્રીટીંગ રેડ આર. એક્સટ્રા
- (૪) મેક્સાઇ પ્રીટીંગ બ્લુઇન ૩ આર. એક્સ.
- (૫) એલીઝરીન વિરડીન બ્લુ. એક્સ.

કાપડ ઉપર છાપવાની રીત એ છે કે તેજ આપેલા યા તેજ આપ્યા વગરના કાપડ ઉપર નીચે પ્રમાણે બનાવેલી પેસ્ટ વડે છાપકામ કરી લઈ. સુકાયા બાદ ૧૫ મિનિટ ૬૫ થાયવાળી વરાળ એક કલાક લગી આપવી, વગર ૬૫ થાયવાળી વરાળ આપવી હોય તો તે એક કલાક લગી આપવી અને છેવટે કાપડને સાણી વડે પોષ સુકવી લેવો.

છાપવાની પેસ્ટ બનાવવાની રીત આ છે:-

૩ તોલા રંગ (ઉપરના ૨ ગોમાંથી ગમે તે એક) લઈ, ૨૦ તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગાળો. ૫થી તેમાં ૬૪ તોલા ગ્રાવલુ દ્રાવણ, ૩ તોલા એસેટિક એસિડ (૩૦%) અને ૧૦ તોલા ક્રોમ એસિટેટ (૩૨° દબાવણ) ઉમેરો.

૫ આ જાતના રંગો એકલાજ કાપડ ઉપર છાપવા હોય તો તેજ આપ્યા વિનાના કાપડ ઉપરજ છાપવા.

૬ આ રંગથી છાપેલા કાપડને વરાળ આપતાં પહેલાં એક કપડામાં વીંટાળવામાં આવે છે-એટલે કે એક બાંધણમાં એક કરતાં વધારે છાપેલા કાપડને એક ઉપર એક ગોઠવી, લપેટીને વરાળ આપવાની લોખંડની કાઠીમાં સુકવામાં આવે છે.

બેઝીક રંગોનાં છાપકામ

આ રંગોથી છાપકામ કરવા માટે છાપ-
વાની પેસ્ટ બનાવવાની રીત આ પ્રમાણે છે:-

૨ તોલા એથેલીન બ્લુને ૫ તોલા એસેટિક
એસિડમાં ધુંટી, પછી ૫ તોલા ગરમ પાણીમાં
ઓગાળો. પછી તેમાં ૭૬ તોલા ચુંદરનું
દ્રાવણ, ૧ તોલા ટાર્ટ્રિક એસિડનો ભૂકો
અને ૮ તોલા ટેનીન એમી ૬નું દ્રાવણ ઉમેરો.

ઉપરના પેસ્ટથી કાપડને છાપી નુકર્યા
અને વરાળ આપ્યા પછી નીચે પ્રમાણે તૈયાર
કરેલા પાણીમાંથી પસાર કરી, ધેખને સુકવો.

૨૦ તોલા ટાર્ટ્રિક એસિડ અથવા એન્ટી-
મની સોલ્ટ, ૧૦ તોલા ચાક પાઉડર અને
૬૭૦ તોલા પાણી

કહેવાની સુરુવ નથી કે આ રીત પ્રમાણે
બધા બેઝીક રંગો છાપી સકાય છે

પ્રત્યક્ષ (મીઠા)ના રંગોનાં છાપકામ

છાપવાની પેસ્ટની બનાવટ આ ઉ:-

૫ તોલા રૂમને ૧૦ તોલા ગરમ પાણીમાં
ઓગાળો. બીજે દાયે ૩ તોલા ફાસફેટ ઓફ
સોડાને ૩ તોલા પાણીમાં ઓગાળી મેળવો
અને પછી તેમાં ૭૬ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરો.

ઉપરના મસાકારથી કાપડને છાપી સુકવી,
એક કલાક વગર દયાણુની વરાળ આપી. સારી
રીતે બહોળા પાણીમાં ફરી વાર ધોઈને સુકવો

નોંધ:- (૧) વરાળ આપ્યા પછી પ્રથમ
મીઠાના પાણીમાં ધોવાથી સફેદ જમીન ઉપર
જોછા પ્રમાણમાં રંગ પ્રસરે છે

(૨) વગર દયાણુને બદલે ઉંચા દયાણુવાળો
વરાળ આપવાનાં આવે તો છાપકામ પ્રસરે છે.

(૩) ઉપર પ્રમાણે બનાવેલી ૧૦૦ તોલાની
પેસ્ટમાં ૧૦ તોલા કેસીનનું જલદ દ્રાવણ
ઉમેરવામાં આવે તો છાપેલા રંગો પ્રસરતા
નથી. [અપૂર્ણ]

૭ ટેનીન એસેટિકનું મિશ્રણ બનાવવા માટે
૫૦ તોલા ટેનીન એસિડને ૫૦ તોલા એસેટિક
એસિડ (૨૫%)માં મેળવી ઓગાળાથી ધો.

દુધમાંથી રેશમ

જર્મન વૈજ્ઞાનિક એન્ગેલીન રૂસે એક
નવી શોધ કરી છે. એ વૈજ્ઞાનિક ઈંગ્લાંડમાં
રવીનેદુધમાંથી રેશમ બનાવવાના પ્રયોગો કરે
છે. દશ વરસથી તેના પ્રયોગો આગ્રહ છે અને ૨૫
દહાર પાઉંડ તે ખર્ચી ચૂક્યો છે. છ વર્ષ ઉપર
તેણે પોતાની બનાવના રેશમનો એક નમૂનો
અને એક કુદરતી રેશમનો નમૂનો બર્લીનના
સરકારી રસાયણશાસ્ત્રીને મોકલ્યો હતો. ત્યારે
તે રસાયણશાસ્ત્રી ફોર બનાવવી અને કયો
કુદરતી રેશમ છે એ જાણી શક્યો ન હતો!

રેશમમાં પાચ મુખ્ય ગુણો છે: રંગની
ચૂડના, મજબૂતા, સુવાંગી, નરમાશ અને
ધોવામાં ચડી ન જવાનાં ગુણ. આમાંના દરેકમાં
આ ગુણો બનાવવી રેશમમાં ઉતારી સકાય
છે. દરેક પાંચે પૂરા ગુણો ઉતારી સકાય નથી.

દુધમાં રેશમ કેવી રીતે હોય સકે! જોમ
રેશમનાં કીડા વનસ્પતિ સાધને થવે છે તેમ
માવ પાચ વનસ્પતિ ખાત છે. તેના દુધમાં જે
‘કેસીન’ નામનું તત્ત્વ રહેલું છે તેમાં રેશમના
ગુણો હોય છે. એન્ગેલીન શેતુરના પાંદડાં
માથાને વણ અડવાડીયાં મુખી અવશ્યોને
તેમના દુધમાંથી રેશમ કાઢવાના જે પ્રયોગો
કર્યા છે તેમાં તેને સારી સફળતા મળી છે
રેશમના કીડાનો મુખ્ય ખોરાક શેતુરજ હોય
છે. એ જાણીની વાત છે પખ ઈંગ્લાંડમાં એ
પાંદડાં મળતાં નથી, અને બદલાયાં મંગાવતાં
તે નાજાં પડેથી સકતા નથી. એક નંદરન
ગાવના દુધમાંથી જેટલું કેસીન મળે તેટલા
એક કિલોગ્રામ કેસીનમાંથી અઢી રાત્ર રેશમ
મળે છે કેસીન માખણ ઉતારી લોધા પછી
કાઢવામાં આવે છે જેટલે દુધના નાકામાં
ભાગમાંથી એ રેશમ બને છે.

૩૦ દહાર કીડાઓ ૧ રાત જેટલાં શેતુ-
રનાં પાંદડાં ખાધ તો તેઓ ૧૨ રાત્ર રેશમ
આપે છે. એક ગાય એક ૧૨ અડવાડીયાંમાં
તેટલું રેશમ આપી સકે! -સર્વેર રેન્ડર્ડ

અ બ રી

બીજ, તેલ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન

[અનુવાદક:—મુરતી]

(ગતિકથી આગળ)

ટેબલનો ઉપરનો એક ભાગ તાપચંત્રના નીચલા ભાગ સુધી ચાલ્યો ગયો છે. એના ઉપરજ અળસીની સન્દુક ફરે છે. આ ટેબલ એવી રીતે રાખવામાં આવે છે કે તે અળસીને જવાને અતિમ માર્ગ બંધ રાખીને કળની પાછળની તરફ પહોંચે છે. એના મથાળા ઉપર ત્રણ વા ચાર ચાંલસીઓની સદાયે લાગેલો કુંદો હોય છે. એ કુંદાની બીનરમાં નાનકડી લોખંડી તખ્તી લગાડવામાં આવે છે. આ કુંદો નીચેથી પાણીથી ઉછળનારી પેટના ઓઝને રોકે છે. પાણી ઉપર ચલાવનારી કળનો વ્યાસ ૮ ઇંચ લગભગ હોય છે. ફરનાર ટેબલ સ્થિર થતાં કુંદાની નીચે (ખળીના રૂપનું કંઈક મોટું) વાસણ રાખવામાં આવે છે. આ વાસણ લોખંડીના પાતળા પતરાનું બનેલું હોય છે. એના મુખના ખૂણા કંઈક ઘોઘાઘસા હોય છે. એમાં લાકડાનો એક લાથો લાગેલો રહે છે. વાસણ પર ૧૫ ટ્રગ ૧ હોળું અને ૬ શીટ લાંબુ ધરી કરેલું કપડું પાથરવામાં આવે છે, જેના બે ખૂણા હેઠળની તરફ લટકે છે. ત્રણ ઇંચ ઉંચે ફરનારી ચાપટ ટેબલ પરની પેટના મથાળે અને કપડાં પર રાખવામાં આવે છે. દરવાજો બંધ કરવાથી અળસીથી ભરેલી સન્દુક ચાલવા માટે છે અને અળસી બંધી જગ્યાએ જરાજર બેઠેલાં જાય છે. સન્દુકનો નીચેનો ભાગ ઉઘાડો રેલવા છતાં દાણાં હેઠળ પડતા નથી. ચાપટની વચ્ચે દાણા આવવાથી સન્દુક તાપચંત્રની નીચે ખસેડી દેવામાં આવે છે અને દરવાજો ખોલી નાખવામાં આવે છે, જેમાં ખળીની બીજ રોટલી તૈયાર કરવા માટે અળસી મવલુદ રહે છે. દ્રવને ચંબાવનાર

કોરીના ચક્કરથી પાણી પર વજન પડે છે અને તે ઉપર ચઢે છે. એનાથી દાણા દળાઈને એ સામાન્ય રોટલી તૈયાર થાય છે. બીજે ફરે પાણીની કળ નીચે આવે છે, ટેબલ બદા-રની દિશાએ જેથી લેવામાં આવે છે, ધડી વાળેલું કપડું ખળી પર મુકવામાં આવે છે અને પછી એક માલુસ પાસણને હાથથી બંધ કરી ચોલાવે છે. થોડા બીજ તરફ કપડાથી ઢંકાયેલી ખળીની રોટલીને ઉપાડી વાસણને ખસેડી નાખે છે.

આ કળો ૧૨×૨૮ ઇંચ, ૧૩×૩૨ ઇંચ, ૧૩૧×૩૪ ઇંચ અને ૧૪×૩૪ ઇંચના કદમાં બુદા બુદા રૂપની હોય છે. પાણીથી ચાલનારી કળોનો અક્સર ઉપયોગ થાય છે, કેમકે તે વરાળથી ચાલવાના બદલે હાથથી ચાલે છે. બંને પ્રકારની કળોનું માપ આ પ્રમાણે છે:—

	એક	ડબલ
પ્લોખાઇ	૪ શીટ ૯ ઇંચ	૪ શીટ ૯ ઇંચ
ઉંચાઇ	૩ શીટ ૪ ઇંચ	૫ શીટ ૪ ઇંચ
ઉંચાઇ	૪ શીટ ૪ ઇંચ	૪ શીટ ૪ ઇંચ
વજન	૪૧૦૦ પૌંડ	૪૪૦૦ પૌંડ

એ દર્શિયાન કુચો ચપલી અળસીની બીજ રોટલી તૈયાર થાય છે અને પેટનું પહોળું બીજ લાગે છે. અળસીને માપવા અને દળાવવાની કળ ડબલ હોય છે: એક ભાગ કામ આપે છે તો બીજો સ્થિર રહે છે. બંને ભાગો પાણી એક સાથે સ્વતંત્રતાપૂર્વક કામ કરી શકે છે. સિંગલ કળથી ૭ કોણો આવી શકે છે અને એક મિનિટમાં દસ રોટલીઓ તૈયાર

થાય છે. વીસ પ્લેટો બરાબર કામ કરે છે. ૩૫૫ કળથી એ એક નિયમ છે કે તેની જન્ને તરફ ત્રણ માણસોના કામ કરવાથી કળ તુરંત ચાલવા માટે છે અને અડધ સમયમાં વધારે માત્ર તૈયાર થાય છે. કમ્પનીની પાણીની તાકતથી ચાલનારી ખજીની રોટલી તૈયાર કરનારી કળ અન્ય કળોની બરાબરીમાં વધારે સારી છે. વરાળથી ચાલનારી કળ પાણુ એ પ્રકારની હોય છે, પરંતુ એ જન્નેનાં પ્રથમ કળનો ઉપયોગ અધિક થાય છે. એ ઉપરાંત (પ્લેટ આઇસ વર્ક્સ કમ્પની) નું સિંગલ તાપવન અને વરાળથી ચાલનારી કળ વધારે કામ આપનારી છે. એ કળમાં મજદૂરોની ખુદરત પડતી નથી. જો કળના ઉપયોગથી ખર્ચનાં પાણુ ઘણું બચાવેા થાય છે. એનાથી વધારે માત્ર તૈયાર થવાની સાથે સાથે સમયમાંય બચન થાય છે પરંતુ હજી એ કળનો સર્વત્ર પ્રચાર થયેા નથી. એ પાણુ પ્રથમની કળની જેમજ માટે છે.

પ્લેટવાળી અંગ્રીની કળનો આજકાલ વધારે વપરાશ છે. એ કળનાં ૨૦ રોટલીઓ ૧૩ X ૩૨ ઈંચ સાંધક્રી થા ૧૬ X ૩૪ ઈંચ સંધક્રીની રાખી સકાય છે. પ્રથમ સાધક્રી પ્રત્યેક રોટલીનું વજન ૧૨ પાંડ અને બીજાનું ૧૬ પાંડ હોય છે.

પ્લેટ રપાતની પ્લેટ ઈંચની ગાંઠની હોય છે, પરંતુ જન્ને મધ્યે તે એક ઇંચ જાડી હોય છે. પ્લેટની જન્ને તરફના કિનારાઓ પર દાંતા હોય છે જેમાં કળો ચોપૂટ દિરેા લગાડવામાં આવે છે. એ પ્લેટ ત્રણ ભાગોમાં લગાડવામાં આવે છે. સાથી ઉપરની પ્લેટ ઉપરના કુદામાં લાગેલી હોય છે. ઉપરના અન્ય એ દિરેાની પ્લેટ લાકડાંથી બેઠાવવી હોય છે એનાથી કડીઓ બરાબર મળેલી રહે છે. પ્રત્યેક ભાગની પ્લેટ ચોખ્ખીની કડી સાથે આકારના મનગરા સાથે લાગેલી હોય છે

કળ ગતિમાન થતાં ચટાઇઓ કિનારાઓ પર સંકોચાતી જાય છે એ જુદીને દુર કરવા માટે તેમની નીચે કાંટા લગાડવામાં આવે છે, જેનાથી તે વધી, સકતી નથી. સન્ટ્રકા, પ્લેટ, રફાણુ કરનારા કાંટા અને ચટાઇઓ ૧૨ X ૨૮ ઈંચ, ૧૩ X ૩૨ ઈંચ, ૧૩ X ૩૪ અને ૧૪ X ૩૪ ઈંચની હોય છે. વરાળનો જેટલો ખર્ચ કારખાનાને ઉઠાવવો પડે છે તેનો અડધો કપડામાં ખર્ચ થઈ જાય છે. કપડાનો ખર્ચ તેનાથી કામ વેચા ઉપર નિખર છે. અમર સાપચેતીપૂર્વક કામ લેવામાં આવે તો ચોક્કસ કળી ખર્ચ ધીરે ને કપડું એ મળતું હોય છે. એ કપડામાં છેદ હોતાં નથી પરંતુ તે ૩ ફીટ ૮ ઈંચની હોય છે. રોટલીવાળા પ્લેટની જન્ને તરફ વાળની ચટાઇઓ લાગેલી હોય છે. જ્યારે એક ચટાઇ લગાડી દેવામાં આવે છે ત્યારે પ્લેટનો ઉપરનો દિરેા જાડી દેવામાં આવે છે અને બીજી ચટાઇઓ નીચેની તરફ રહે છે. કળના રજાણુથી ચટાઇનો જલદારી તરફ કિનારી પર સંકોચાઇ જાય છે. એ ચટાઇ એથી વધારે કામ લેવા માટે રપાતની બગીચી વજનદાર ચાદર ચટાઇઓના નીચે લગાડવામાં આવે છે પ્લેટમાં ચાદર સડિન ચટાઇઓ લગાડી દેવામાં આવે છે પ્લેટ માટે સન્ટ્રક, પ્લેટ, ચાદર અને ચટાઇઓ ૧૨ X ૨૮ ઈંચ, ૧૩ X ૩૨ ઈંચ, ૧૩ X ૩૪ ઈંચ અને ૧૪ X ૩૪ ઈંચની સાધક્રી હોય છે.

કળના કપડાંનું અમે ભૂંડ આપી ચુક્યા છીએ. એનાથીજ ખજીની રોટલીઓ ફાંડી કરવામાં આવે છે. અંગ્રીનાં તેજના કારખા નામા આ કપડાના ખર્ચેની રકમ સાચી મેળી હોય છે. અમર તેનો સાપચેતીપૂર્વક ઉપયોગ કરવામાં આવે તો આ કપડું વધારે ચાલી સકે છે જે માત્રમાં બીનારા વધારે પ્રમાણમાં હોય છે તેમાં ચટાઇઓનો વધારે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. એવી રીતિમાં કપડું પાણુ

વધારે બરણાદ થાય છે. આ કપડાંને મજબુત બનાવવા માટે તેના ખૂણાઓને વરાળથી આલનારી કળથી સીવી લેવા જોઈએ. દિનારા પર જિંટના વાળની રસીથી સીવવામાં આવે છે. આટલી મજબુતી પર પણ કપડું ઘણીજ મુશ્કેલીએ છ આકાશિયાંથી વધુ મુક્ત ચાલતું નથી. એ કપડું જિંટના વાળમાંથી બનાવવામાં આવે છે. એની પેઠાના બળીની રાટલી જેટલીજ હોય છે. ઘેરાંના વાળનું કપડું એથીયે મજબુત હોય છે, પરંતુ મોટા કારખાનામાં આ જિંટના વાળના કપડાંને વધારે વપરાશ છે. એનું કારણ એ છે કે તે બળીના જેવું નરમ હોય છે. ભારે દળાણ સહી સકે છે અને પૂરતી ગર્મી સહવાની શક્તિ ધરાવે છે. આગર યૈસાનિકા કાંઈ અન્ય વસ્તુમાંથી એવું ઉપયોગી કાપડ નૈવાર કરે તો કારખાનાવાળાઓ તેનો ઉપયોગ ઘણીજ ખુશીથી કરે. કારણ કે જેનો વિસ્તાર દિન પર દિન વધવાથી પૂર્વ દેશોમાં જિંટની સંખ્યા ઘટવા માંડી છે અને આગળના ઉપયોગ દિન પર દિન વધવાથી કાપડની માગ વધી ગઈ છે. બળીની રાટલીઓમાં જે તેજ હોય છે તે એ કપડામાંથી છણાઈને બાહિર પડે છે. એટલે કપડું ઘણુંજ ગારીક બનેલું હોતું જોઈએ. બધા કારખાનાઓમાં સિન્ન સિન્ન રીતે કાપડનો ઉપયોગ થાય છે. પ્રત્યેક કારખાનું પોતાની મર્યાદાનુસાર કાપડ તૈયાર કરવા સકે છે. આ રીતે કપડાંનું વસ્ત્ર કદી સમાન હોતું નથી. અમેરિકા કરતાં યુરોપના કારખાનાઓમાં જિંટના વાળના કાપડનો વધારે પ્રમાણમાં ઉપયોગ થાય છે.

કળમાં બળીની રાટલીઓ વધારે પાવરવી ન જોઈએ. એનાથી પણ કપડું ખૂબ જલ્દી નાંદ થાય છે. રાટલી વધવાથી ચટાઈઓના ખૂણા બહાર જતી પડે છે. પછી એ બહારનો ભાગ ઢાંદીજ નાખેલો પડે છે. એ કપડું પણ નાનું ન હોતું જોઈએ. કેમકે પછી

બળીના તેલનું રક્ષણ થતું નથી. કળમાંથી બળીની રાટલીઓ કાઢી લીધા પછી તેનું કાપડ કાઢી લેતું જોઈએ જે તેજ રાતરેની ઉપર હોય છે તેની ઉપર સુધળી રાટલીઓ એકઠી કરવામાં આવે છે. અહિં આથી રાતરે ફેરવી રાટલીઓને ઠંડી જગ્યાએ પહોંચાડવામાં આવે છે, જ્યાં તેનું કપડું આસાનીથી નીકળી સકે છે. આ કામ પ્રાયઃ ઘણુંજ કઠિન છે એટલે કપડું ઓડાવવા અર્થે કળમાં એ સાધારણ રાતરે લગાડવામાં આવે છે. ઉપરનું રાતર રિથર રહે છે. એ રાતર તેજ અને રાટલીની વચ્ચે હોય છે અને બીજી રાતર બરાબર ઉપર નીચે ચાલે છે મજબુત બળીમાંથી કપડાનો એક ખૂણો ઓડાવી રિથર રાતરની નીચે ધરે છે અને પોતાના પગથી નીચેનું રાતર ઉપર પહોંચાડે છે.

એ કળના ઉપયોગથી સમય અને ધન બનેલો બચાવ થાય છે અને માત્ર પણ સારો તૈયાર થાય છે. કાણે મજાવવા પહેલાં રાટલીઓની કોરો કાપવી આવતી આવડત છે. રાટલીઓને એવી રીતે કાપવી જોઈએ કે કોરો પર જરાય તેજ ન રહે-સધળું તેજ રાટલીઓની વચમાં હોય. રાટલીઓ કાપવામાં વધારે અર્થ થતો નથી. કેંચ ઓછા મિત્ર મશીનરી કંપનીએ તપાસના અંતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે કે સાધારણતઃ રાટલીઓમાં જે કોરો ૨૦ ટકાથી વધારે તેજ રહેતું નથી. પછી જે રાટલીઓમાં વધારે તેજ હોય છે, તેની અધિક માત્ર હોય છે અને મૂલ્ય પણ વધારે હોય છે. એટલે રાટલીઓમાં તેજ રાખવા માટે તેની કોરોને કાપતું આવડત છે, જો કે એટલા સમયમાં વધારે અગાધી પીટી સકાય છે, જ્યાં રાટલીઓમાં તેજ રહેવાથી તે અધિક મૂલ્યવાન થાય છે. પ્રત્યેક ૨૦ રોટોની વચ્ચે પાંચ વજનદાર લોખંડની કટાઈઓ હોય છે, જેમાંથી તેજ પાછપ અને નિમિત્તા ત્રાસજમાં જાય છે. એ પાછપ

નારંગી એક ખૂબ ઉપયોગી
ફળ છે. તેના ઝાડ પિનાને
બાગ અધુરોજ લેખાય.

નારંગી

ખાડા ખોદી લેવા. દરેક
ખાડા ૧૫ ફુટને અંતરે હોવો
જોઈએ. ખાડામાં ખાદ્યું તથા

નારંગીના ઝાડ રોપવા માટે તૈયન ખૂંટી.
જ્યાં હવા અને તડકો પુરકળ મળે તેમ હોય,
તેવી જગ્યા પસંદ કરવી રોપા બનાવવા લગી
કાંઈ વિશ્વાસપાત્ર નર્સરીમાંથી ખરીદી લેવા
બીજા રોપવાની કડાફ્ટ નો બાગેજ કાંઈ
કરતું હશે. અલબત્ત, જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં
કલમ રોપવામાં આવે છે.

હુંકમાં, જગ્યા પસંદ કર્યા પછી, ત્રણ
ફુટ ઊંડા અને એટલાજ સમયે. રસ માપના

(૩૭૫ પાના પગનુ ચાલુ)

આસાનીથી કાઢી સકાય એવા ૩૫માં જોડવા-
વામાં આવે છે. એક બીજી કડાઈ પણ હોય
છે જેમાંથી તેજ સીધું નીચેના વાસણમાં
પહોંચે છે. એ ફળ ૩ શીટ ૨ ઇંચ પ્લોળી,
૩ શીટ ૬ ઇંચ જુડી, ૩ શીટ ૧ ઇંચ ઉચી
હોય છે એ કળનું વજન ૧૦.૮૦૦ પાંડ હોય છે.

આ રીતે ફાફોઆમાંથી રોટલીઓને કાઢનાં
તેની નરમ કોરો પર ધણું તેજ હોય છે.
રોટલીઓમાંથી એ તેજ નીકળતું ન જોઈએ.
એથી રોટલીઓ અગર પ્રમાણસર હોય તો
તેને પેકોંગ કરવામાં કાંઈ મુશ્કેલી ઉપરિયત
થતી નથી, અન્યથા તેની કોરો છાંયી નાખવી
પડે છે. રોટલીઓને એક ચાકથી જાટિ છે.
રોટલીઓ હાથ વળી ટાંકામાં મુકવામાં આવે
છે. એક પછી એક રોટલીની કોર ચાકુની
નાચે આવી કાઢાય છે. એ ચાક પોતા પાછ-
ળની સરળી રોટલીઓને રોટલી રાખે છે ને
પછી તે ચાક સરળી રોટલીઓની કોરોને
કાંઈ દુરુસ્ત કરે છે. આજ કાલ એક જીભ
ઉપાયનો વધારે ઉપયોગ થાય છે તેનાથી
કામ ઘણી આસાનીપૂર્વક પાર પડે છે તેના
મુકાબિલામાં હાથ વળી ચાક ચકાવવામાં કાંઈ
લાભ નથી (અપ્રણું)

પાંદડાનું મિશ્ર ખાતર નાખી, પાણીથી તર
કરી રાખવા. રોપા રોપતી વેળા, તેના મુળ
છટા ગરબર ફેલાવને રહે તેમ રાખી,
ઉપરથી માટી દબાવી દેવી અને તેરતજ
પાણી સીંચવું.

નારંગીને પાણી કેટલું આપવું તે અનુભવે
જોઈએ નહીં કરી સકાય છે. સામાન્યતઃ દર
અઠસડિને એક વાર પાણી આપવું યસ છે.
નારંગીને વર્ષ માં બે વાર ખાતર આપવું જુરૂરી
છે. ખાતરમાં ખાદ્યું ખાતર, હાડકાનું ખાતર
અને એરડિયાનો બાગ મિશ્ર કરીને આપવો.
ખાતર આપવાની રીત એ છે કે, ઝાકથી
બે ફુટ દુર દહતી ખાંઈ ખોદવી. એ ખાંઈ બે
ફુટ પહોળી અને એક ફુટ ઊંડી હોવી જોઈએ.
દર વર્ષે એ પ્રમાણે બે વાર-જુલાઈ અને
ડિસેમ્બરમાં-ખાતર આપી, પુરકળ પાણી આપવું.

નારંગીને છાંંટવાની વધુ ઝરૂરત નથી
હતાં જ્યાં કાળો સુકાઈ ગય ત્યાંથી તેને
કાપી નાખવી અને કાપેલી જગ્યાએ પ્રવાળી
મીણુ લગાડી દેવું કે તે જગ્યામાં જંતુઓ
ઝાડ પર દડકો ન કરી સકે માથું-એમિશમાં
ઝાડના ઘડને ચુનો લગાડવોય ઝરૂરી છે નેથી
ઝાડની તડકાંથી ટીક ડીન દિશાજન થાય છે.

જ્યારે પહેલી વેળા ફળ આવે ત્યારે શિલતર
એ છે કે થોડાક ફળ ઓછા કરી દેવા. એમ
કરવાથી બીજા ફાલ ઉત્તમ ગાલનો અને વધુ
પ્રમાણમાં ઉતરે છે.

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રજોડા, તદન સારી દાસ-
તમાં. કિશિયત લાવે.

પ્રજાણ:

કમર ઓફિસ, ગુરુત.

કાચના ફુલ ઝાડ અને પશુ પંખીઓ

દમ અને ક્ષયનો ઈલાજ પાણી !

કાચના ફુલ ઝાડ, પશુ યા પંખીઓ તમે જોયા છે ?

કેવા ખૂબસૂરત લાગે છે, એ બધા ?

પણ જાણો છો, તે કેવા રીતે અને છે ? કર્યા-યંત્ર બનાવે છે ?

કાચના એ ફુલ ઝાડ, પશુ કે પંખીઓ યંત્રથી નથી બનાવતા; ને સોએ સો ટકા લાચ કારીગરીની ચીજ છે.

પ્રથમ તો, ઉત્તમ કાચની નળી લઇ, બેસો પાછળ વડે તેને નરમ કરી લાંબી બેંચવામાં આવે છે. એ કામ, પુષ્કળ ધીરજ, મિહન અને આવડતનું છે. જે કારીગરની હાતી મજબૂત હોય તેજ એ કામ કરી સકે છે અને છતાં, એ ત્રણ કમાડ કામ કર્યા પછી તેને થોડો વખત વિસામો એવો ફરિયાન થઇ પડે છે.

નળીને લાંબી બેંચી કાટવા પછી નાનકડી બેસો પાછળ લઇ, મોનીઆ જેમ સોનાના કાગીનામાં નરમ બનાવે છે તેમ, આ કારીગરે બેસો-પાછળની ગરમીથી નરમ થતી કાચની નળીમાંથી, કાર્બન પેન્સિલની સદાચે, જુદા જુદા ઘાટ અને તરફો બનાવે છે.

કદી મુઝાબાના ફુલ, કદી સુરજમખીના ફુલ, કદી ગાલસમ, કદી ગિરેનિયમ, કદી ફિદનું ઝાડ. કદી એટમનું તો કદી આકનું ઝાડ પણ બનાવે છે. નાના, દરણુ, વાધ સિદ્ધિ દાવી, અને બીજા કાણુ જાણે કેટલાય પશુ અને અસંખ્ય પંખીઓ પણ કાચના બને છે અને એવા તો ફૂજૂ બને છે કે, જે પંખીઓના ફરરની કદમાં બનાવાય તો સદજ ફરથી તો ને કાચના રમકડા માત્ર છે, અસંખ્ય પંખીઓ નથી જેમ કોઇ માલી સંકેપ નદિ.

બેસક, કાચ સફેદ પણ હોય છે, દુધીયો પણ અને વર્ણી, તેમાં અનેકાનેક પ્રકારના રંગો પણ ઉપજાવી સકાય છે.

નદીઆદથી દશેક માઇલ દુર આવેલા વણસર ગામમાં એક કુવાનું પાણી અગત્ય જેવી વ્યક્તીરી શક્તિયો ધરાવતું જણાવાય છે. કહે છે કે, એ પાણીના સેપનથી દમ અને ક્ષય જેવા મિદ્ધ રોગો જડમુખથી નાશ પામી જાય છે.

પાણીનો કુવો એક કુંભારની જમ્યામાં છે. ને પાણી તો મુક્ત આપે છે પણ ધર્માદામાં કંઈક લે છે. પાણી વિશે તેનો પોતાનો દાવો છે કે તેને ક્ષય હતો અને જ્યાજમાં એ પીવાની જાણ થતાં, તે પીતાં સારો થઇ ગયો કહે છે કે રોજ ત્રણ ચાર વેળા અર્ધા રૂપિયાવાર પાણી પીવાથી દરત સાફ આવે છે અને સગાતાર ઉપયોગથી દમ અને ક્ષય મરી જાય છે.

વાંચકો જાણે છે. તેમ, પાણીમાં દવાઇ ગુણો હોવા અસંભવિત નથી; ઝડપના પાણીમાં મધક અને બીજા તત્વોની અસર હોય છે અને તેથી તે દવાઇ અસર ધરાવે છે, એ દરકાઇ જાણે છે. આ કુવાના પાણીમાં જ કોઇ એવા પ્રકારના દવાઇતરો હોય તો નવાઇ નહિ.

FOR SALE—Old issues of "Industry": September, October, November and December 1926; January and October 1927; April July and November 1929; February, April, May and August 1930; April, May, August, October and December 1931, February, April, and November 1932, April 1933; April 1934. Perfect Copies. Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box "A"
The Qamar Office, SURAT.

પુરુષોદાર પોએ

ત્રિકવીડ પેરેફીન ૨૪ ઓંસ, વ્હાઈટ સેરે-
સીન ૮ ઓંસ ઓઈલ બર્ગેમોટ ૮૦ ટીપાં,
ઓઈલ બીટર આમન્ડસ ૩૦ ટીપાં, ઓઈલ
લેમન ૧૫ ટીપાં, ઓઈલ કલબુ ૧૫ ટીપાં.

પહેલાં પ્રથમની એ ચીઝોને ગરમ કરી ઓગ-
ળાવી લો. પછી બધા તેજ ઉમેરી મિશ્ર કરો.

x

ચાંદીનો ઢોળ

એક ક્વાર્ટ ડિસ્ટીલ્ડ પાણીમાં એક ઓંસ
નાઈટ્રેટ ઓફ સિલ્વર નાખી, જુગ દલાવો.
ત્યારે તે ઓગળી નય તો તેમાં સદજ મોડા
સલ્ફેટ (ફિસલ્ડસ) નાખો, જેથી એ મિશ્રણને
નળીયે બસકેન રંગનો પદાર્થ બેસી જશે.
હજી સદજ વધારે સોડા નાખશો તો નળીયે
બેસેલો પદાર્થ પાડો ઓગળી જઈ, સાફ
પ્રવાહી બની જશે.

ધાતુની જે વસ્તુ પર ઢોળ ચઢાવવો હોય
તેને સાફ કરી એક કપડાના કટકા વા રૂના
પુમડાને ઉપકા પ્રવાહીમાં ભીંજવી તે વસ્તુ
પર ઝોરથી રગડો, જેથી ચાંદીની માફક
ચકચકત મિશ્ટ થઈ જશે.

૧

ચિહ્નનાં માટેનો પાવડર (ફિલ્સ પાવડર)

વ્હાઈટ ટર્ક ૬ રતલ, ઉત્તમ કેવલિન
(આમના ફેલે) ૩ રતલ, ફોર્મેન્ટામન ઓરીસ
(બુકી) ૧ રતલ, કાર્બોન નંબર ૪૦ ૨૫૦
ગ્રેન એકસ્ટ્રેક્ટ જોરિમન ૧૦૦ ટીપાં, ઓઈલ
નેશનલી ૨૦ ટીપાં, વેનીલીન ૫ ગ્રેન, બનાવરી
કસ્તુરી ૩૦ એ. વ્હાઈટ હેક્સીઓટ્રોપિન ૩૦
ગ્રેન, કોમરિન ૧ એ.

પહેલાં ટર્ક અને કેવલિનને જુગ મેળવી,
પછી તેમાં કાર્બોન ઉમેરી, સદજ આઈકા-
હોલ નાખી, જુગ ખરલ કરો. બીજે દાથે
ઓરીસ (બુકી)ને ખરલમાં નાખી, તેમાં
બાકીની ચીઝો મેળવી, જુગ ખરલ કરી છેવટે આ
ભુખીને પહેલાંથી તૈયાર કરેલી બુકીમાં મેળવો.

x

મનુષ્ય રમાલ

આ રમાલ વડે ધાતુની ચીઝો પર ચાંદીનો
ઢોળ ચઢાવાય છે.

પ્રથમ ચોડીક ૨૪૪૭ ચાંદી લાવી, તેની
ઝીણી કાતરીઓ કરો. એવી કાતરીઓ ચાંદી
૩ ઓંસ (એવેલ્યુએબલ) લઈ, ૧ ફ્લુઈડ
ઓંસ નાઈટ્રીક એસિડ (સુરખારના નેઝાથ)
માં ઓગળાવો. ત્યારે તે ઓગળી નય ત્યારે
તેમાં એક ઓંસ પાગે ઉમેરી, તેને ઓગળી.
જ્યાં હો જ્યારે બધી પ્રવાહી એકસ થઈ
નય ત્યારે એક ક્વાર્ટ હંડુ પાણી લઈ, તેનાં
એ પ્રવાહી ઉમેરી દો.

દબે દલકાં ઓંતની સફેદ ફેલેનજ ખરીવી
તેના વાર વારના કટકા કાપી, તેને આ-
પ્રવાહીમાં ભીંજવી લઈ, છેવટે નીચીને
સુકવી લો. સુકાયા બાદ તેના ૬" x ૬" વા
૬" x ૩" ના કટકા કાપી લઈ, મનુષ્ય
રમાલના નામે ખાસ પારફર્શ પદ્ધતીઓમાં
પેક કરી દો.

[નોંધ-દવાઓ મેળવવાના બધાં વામણ
ચીની વા કાચનાજ લેખા ધાતુના વાસણ
વાપરવા નહિ. વળી કપડાને ભીંજવવા,
નાચવવાની ક્રિયાઓ વેળા દાથ પર રખરના
મેળ પહેરી રાખવા ચામડીને આઠેવા
લાગે નહિ, તેનું ખાસ ધ્યાને રાખવું. કારણ
કે એ દવા બેરો છે]

વાપરવાની રીત-જે ચીઝ પર ચાંદીનો
ઢોળ ચઢાવવો હોય તેને પ્રથમ સાફ કરી લો.
પછી એક ન્હાનીસી કાચ વા ચીનીની થ ખોમો
થોડાંક ટીપાં પાણી લઈ, તેમાં આ મનુષ્ય
રમાલ ભોળી, તે ચીઝ પર ઘસો. એથી
તરતજ તેની ઉપર ચાંદીનો ઢોળ ચડશે પછી
તે ચીઝને ધોઈ, સુકવી લેજો અને પછી
થળીમાં જે પાણી બાકી હોય તેને રમાલ વડે
શોષી લઈ, રમાલને સુકવી લો. પાણી નકાસું
ફેંકવું નહિ, કારણ રમાલ ભોળવાથી પાણીમાં
ઢોળની દવાનો અસર આવી નય છે, તે

નકામો જવા દેવો નોંધવો નહિ. ઘણી રૂમાલને મોઢાના ચુકથી બીજવવો નહિ. દવા એરી છે.]

X

દામવાનો ઉપાય

ખાવવાના પુલોને ઢાપામાં સુકવી લઈ, બારીક વારી રાખો.

દામેલા સ્થાન પર આ લૂકી લાગરાવવાથી ઝડપથી આરામ થાય છે.

X

નકશા અને ચિત્ર મોટેલું ચારનિશ

આઈસિંગ્લાસ ૨ રૂમ, પાણી ૧ ઓંસ, કેનેડા બાલસમ ૧ ઓંસ, તરપેન્ડાઇન ૩ ઓંસ, પહેલાં પાણીમાં આઈસિંગ્લાસ નાખી, ગરમ કરી ઓગળાડા લો. પછી તેમાં બાકીની વીંછો ઉમેરવો.

X

ખમેલનો હાલજ

ખંબે ભરમ ૬ માશા, તાના એલગીદાણા ૬ માશા, વંશમેલન ૬ માશા, ગમેલું સવ ૬ માશા, જૈદર શિંદાહન ૬ માશા, અબુ વિંધા મોતી ૨ માશા, ચાંદીના વર્ક ૨૪ નંગ. બધાને ખરસમાં નાખી, ઉત્તમ ગુલાબજળ ઉમેરી ખૂબ ખરસ કરો.

પ્રમેદ અને ધાતુનો અકગીર હાલજ છે. માત્ર ૪ રતીથી ૧ માશા લગી છે. દવા લીધા પછી ઉપરથી ચાવનું દુધ મુરર પીવું. "આયુર્વેદ વિજ્ઞાન"

X

છુર ચારનિશ

અગથીનું તેલ ૧૩ ઓંસ, ચરબી ૧ રતલ, ઉત્તમ મીણ ૧ રતલ, રાવન ૨ ઓંસ. બધાને મેળવી, ગરમ કરી એકરસ કરી લો.

X

આરિક મોલ્યુશન

૧ પાઉન્ડ ગરમ પાણીમાં એક તાની ઉભરેલી અમી આરિક એસિડ મેળવવાથી આરિક મોલ્યુશન ખરસે.

X

મચ્છર નસાડનાર પાવડર

મુકસિપ્ટસ તેલ ૧ ઓંસ, અબરખનો બારીક પાવડર ૨ ઓંસ, રટાર્થ પાવડર ૧૪ ઓંસ.

ઉપર મુજબ લઈ મેળવો દો. પછી આ મિશ્રણ ઉધાણ રહેતા શરીર પર ઘસવાથી મચ્છર કરડવા આવતા નથી.

રતિલાલ. વિ. દલાલ

X

મખ સાચવી રાખવું

મખ વધુ મુદત રહેવાથી ખગડી જતું જણાય તો તેમાં સેંકડે એક ટકાના પ્રમાણમાં ફાર્મિક એસિડ ઉમેરવાથી, તે અસત્ર દાઝતમાં સચવાઈ રહેશે.

X

લોહી સાફ કરનાર દવા

લોહી ખરાબ થવાથી ખસ ખુજલી, ગુમઝ વ. અનેક રોગ થાય છે, એ જાણીવું છે. નીચલી તફા સામાન્ય દવાના લોહક દવાડાના ઉપયોગથી લોહી સાફ થઈ જઈ. એ જાણ રોગ નાશ થઈ જાય છે:-

લીમડાની ડાઝ ૨૦ તોલા લઈ, એ રતલ પાણી સાથે માટીના પાસણમાં નાખી, ત્યાં લખી ઉઠાવો કે માત્ર ૫ તોલા પાણી બાકી રહે. દવે અને ગાળી લઈ, લોખંડનો સળીયો ગરમ કરી, તે એમાં ભુજાવી લો.

માથા-દોડથી પાંચ તોલા લગી, દિવસમાં એક વેળા, ફક્ત સવારે જ્યારે પેટે, અદબત કાવદા દેખાશે.

X

રિપરિટ આંક વોલ્કમરી

આંક રાજમરી ૧ ઓંસ, આંકાદોઝ (૯૦૧) ૬ ઓંસ.

એકે મેળવી એક અઢવાળિયા તબી રોગપદ થીતીમાં રાખી મૂકો.

X

આ હુનરો જાણો છો?

તે શિખવા અને તે દ્વારા ધંધો કરી આજીવિકા મેળવવા માટે “કમર માસિક” એકજ સાધન છે. એણે યુજનાવી ભાષામાં સેકંડો હુનરો-મોડે ભાગે સચિત્ર સ્વરૂપમાં-પ્રગટ કરી આપ્યા છે.

ઘોડાક હુનરોની યાદી આ રહી:—

પેન્સિલની ખનાવટ-સાદી તે કાર્પીંગ પેન્સિલો વિષે. અંક ૫, ૩૨, અને ૮૦ મો

કી. ૬૪ આના.

પેથેઇન-ખનાવવા વિષે. અંક ૬૦ મો

કી. ૪ આના

ફાઇફાદીની સાચવણી—વાગી છતાં તાજા ! અંક ૪૦ મો.

કી. ૩ આના

ફોર્મોના એસેન્સ-ખાદ્ય પદાર્થો માટેના જ્ઞાત જ્ઞાતના ખરા ને ખનાવટી એસેન્સો વિષે. અંક ૩૬, ૫૪ અને ૫૫ મો.

કી. ૧૫ આના

ફિનાઇલ-ભુખી, ગ્રવાહી અને ગોળાઓ ખનાવવી. અંક ૨૪ ૩૫, ૩૬ અને ૪૪ મો.

કી. ૫૨ આના

ફોરાફરસ તેલ-એ સરળ છતાં સચોટ પ્રયોગો. અંક ૬૪ મો

કી. ૨૨ આના

ખરાશાનું વાવેતર-તેના ખાતર અને તેની ઉપર પડતી થેજોનો ખલાજ. અંક ૨૬, ૭૨ અને ૭૩ મો.

કી. ૧૧ આના

ખનાવટી રત્નો-નકલી અકીક, નીલમ, પરવાળા, હીરા. લસ-ણીઆ વગયરહ ખનાવવા.

અંક ૫૬ મો. કી. ૩ આના

ખાજરો-શિસ્તાજ-નવા પાક-ની માહિતી. અંક ૬૩ મો

કી. ૪ આના

ખાનુઓ માટેના ઘરગથ્થુ હુન્નરો-ઝરી, કારચોળી કામ, નેતરકામ, ભરત ગુંથણ, મોતીનું ગુંથણકામ, રઘુગરી, શિવલુકામ વગયરહ રઘુવરો. અંક ૭૩ અને ૭૮ મો.

કી. આઠ આના

ખિસ્કીટ-ખનાવટ. અંક ૩૪ અને ૪૮ મો.

કી. ૭ આના

ખીલીયડના દડા-દારીદાનની સુંદર કારીગરી. અંક ૭૨ મો

કી. ૨૨ આના

ખુક ખાફડીંગ દાખડ-ખનાવટ સંબંધી. અંક ૪૬ મો

કી. ૩ આના

ખુટ પોલિશ-દરેક રંગના ખુટ પોલિશ ને કોમો વિષે. અંક ૭, ૩૩, ૭૪, ૭૬ અને ૮૦ મો

કી. ૧-૨-૦

ખુટની ટોરી-ખનાવવા સંબંધી અંક ૭૬ મો.

કી. ૪ આના

ખેડેલાદુદ-ખણવાળેય વિગતો. અંક ૬૪ અને ૬૭ મો

કી. આઠ આના

ખેટરીની ખનાવટ-મુખી ને બીની વિગતો ખેટરીઓ

કી. ૩ આના

(ખાસ પેન્ટ પ્રયોગ સહિત) અંક ૬; ૩૬, ૪૪, ૫૦, ૫૨, ૫૭ ને ૭૪ મો કી. ૩. ૧-૬-૦

ભીંડા-ઉતાવળી જાતનું વાવે તર. અંક ૪૫ મો. કી. ૩ આના મધમાખ ઉછેર-વિસ્તૃત લેખ-માળા. અંક ૩૧, ૩૩, ૩૫, ૩૭, ૩૬ અને ૪૧ મો

કી. ૩. ૧-૨-૦

મરઘાં ઉછેર-અંક ૪ થો અને ૫૧ મો.

કી. ૭ આના

મરચીની રોપણી-અંક ૪૧ મો

કી. ૩ આના

માખણ અને પનીર-ખનાવવા ને વેચવા વિષે અંક ૩૮ મો.

કી. ૩ આના

મિઠાઇઓ-પ્રકાર પ્રકારની કમ-નમંથ મિઠાઇઓ ખનાવવી. અંક ૭૦ અને ૭૧ મો.

કી. આઠ આના

મીણખતીની ખનાવટ-સંપૂર્ણ માહિતી, અંક ૩૭ ને ૫૬ મો.

કી. સાત આના

મુરખખા-અંક ૩૩ અને ૭૦ મો

કી. સાત આના

મેન્ટલ કેમ બને છે?—ગેસ-મેન્ટલ વિષે અંક ૨૬ મો

કી. ૩ આના

મોટર ટાયરોનો પુનઃઉપયોગ-ચપરાચપટા ટાયરો ફરી નવા બને છે! અંક ૨૬ મો

કી. ૩ આના

[ચોક્કસ સાચે કીમતની ટપાલથી ટિકિટો ખીડો થા મનીઆંડર મોકલો વી. પી. મરો નદિં.

૧૯૦ હુનરોનું પુરૂ લિસ્ટ મુક્ત મંગલો]

લખો:—ગેનેજર, કમર આફિસ, સોદાગરવાડા, મુરત.

નવકરી

અરજી અને કરારનામું

આજના આપણા દૈનિક જીવનની ટેવો જો ગણાયવામાં આવે તો, તેમાંના ૫૦% કરતાં વધુ ભણેલા યુવાનોની એક ટેવ એ પશુ ગણાયોએ કે દરરોજ સવાર પકાંજ ટાઇમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા, જોગમે કોનીકલ, જમને જમશેદ થા સુખમ સમાચારની 'જોમએ છે' કિંવા *Wanted* ની આહિરનો વાંચવી એ પણ એક ફર્જ જેમ છે. હાથ, એ બેખસી !

શકને સ્થાન નથી કે આજના મેટ્રીક અને ગ્રેજ્યુએટોની તબક્કીમ એવા વાતાવરણ દરમિયાન અને એવા અજવાસક્રમ દ્વારા અપાય જે તેમની તમામ આશાઓને કસાર્કશિપની કુર્સીમાંજ સમાવી દે છે. તેમની ઇચ્છા હોય થા ન હોય, એજ માર્ગ તેમને સૂઝે છે. બીજા માર્ગો દેખાય જતાં થા પોને પસંદ નથી કરતા થા નેમની તબક્કીમ તેમને તેમ કરવા નથી દેતી

નવકરી એટલે પરાધિનતા એ ખરું, પરંતુ બધાજ નવકરો રહે એ જેમ મુકરી નથી નેમ બધાજ વેપારીઓ બની જાય એવ સંભાવન નથી. થોડાકે નવકરી કરે, થોડાકે વેપારી બને અને થોડાકે બીજા ધંધાઓમાં પરોવાય તો ભણેલા બેકારોનો આખો પ્રશ્ન એતજોતામાં ઉકેલાઈ જાય. ગ્રેજ્યુએટો-ને ગ્રેજ્યુએટો જે બીજી નવકરીઓ થા ધંધાઓ માટે નાલાઈક હોય-તેમને માટે પ્રોફેસરશિપ પણ શાને સંભવે? જતાં હકીકત એવીજ છે. ભણ્યા જનાં ગણ્યા નહિં એવા-અર્થાત વ્યવહારમાં કેવળ અજ્ઞાત એવા-ગ્રેજ્યુએટો બીજી કોઈ નવકરી નંમળનાં કે'ક સાળાતા સિદ્ધાંત બની જાય છે અને પછી તેઓ પોતાના શિક્ષકપણામાં પોતાના શિષ્યોને પોતા જેવાજ બનાવે છે. એમાં તેમનો હોપ કદાચ કામને નહિં પણ દેખાય. તોય, તેમ મરુ' બિદલર તો નથી, એનો પણ કામને ઇન્કાર નજ હોય. આ છે આજની તબક્કીમી અરાબીનું મૂળ.

અરજી

નવકરીની અરજી એટલે, તે લખનારની નજરે પોતાની પરેશાની, આતુરતા અને આજીવિકાની શોધની દારતાન; નવકરી રાખનાર કિંવા શેઠની નજરે તે એક દિશયરૂપ દારૂ અને કંદણારસિક પત્ર-કથા.

નવકરીની અરજીમાં શું હોયું જોઈએ અને શું નહિં, એનો કાંઈ મુકરર નિયમ નથી. જેવી નોખી નોખી નવકરીઓ તેવી ત્યાંની અરજીઓ, સામાન્ય રીતે આટલી વિગતો હોય તો ઠીક:-

- ૧, પોતાનું પૂર્વ નામ
- ૨, બાપનું નામ,
- ૩, અટક
- ૪, ઉંમર
- ૫, શિરનામું
- ૬, હાલનો ધંધો
- ૭, ક્ષિપાકત અને કેળવણી
- ૮, આગમે અનુભવ
- ૯, પગાર
- ૧૦, જે કામ માટે નવકરી અપાનાર છે
- ને, મુમ્, અંજો, પોતાજે, બપતી, ખાત્ત, આજતો હોય તો તે.

આ ઉપરાંત, ફેટલીક વેળા પોતાનો મજદુર, પરણેલા છે થા નહિં તે, નવકરી બદારગામની હોય તો પોતે ત્યાં એકલો આવી રહેશે થા પતિને સાથે લાવી રાખશે, અને મુરરત હોય તો પોતાની આજીવનકુદરતીની વિગતો, જમી વ. પણ પૂરી પાડવી જોઈએ.

શું ન હોયું જોઈએ, એ કહેવું થયું મુશ્કેલ છે. એ રાજોમાં કહેતાં, હરકોઈ અસંબંધિત હકીકત થા પોતાની બધાં થા તેવી ગપ-જે પાછળથી પૂરવાર ન થય

સકે-તે નજર હોવી જોઈએ. પોતે આમ કરી સકશે અને તેમ કરી સકશે એ લખવાથી કોઈ માની લેતું નથી; પોતે જે કાંઈ કરી-સકેને જ્યારે તક અપાય ત્યારે કરીનેજ જનાવવાનું છે, લખીને ગપાટા મારવાના નહિં. એવા ગપાટા લાંકવાથી ઉલટી પોતાની કીમત અંકાંક નવ છે અને નવકરી મળતી હોય તોય મળતી નથી.

જેની સાથે પહેલાંથી પોતાને કશી જોગબાણ નથી તેને નવકરીની અરજી કરવાનો વકન આવે તો તે માત્ર નવકરીની અરજીજ હોવી જોઈએ. તેમાં એકે સખદ દયાની ચામનાનો ન હોવો ઘટે. કમનસીબે થયું ભાઈઓ પોતાના પત્રોને એવી રીતે અંગત અને કથણારસિક જનાવી દે છે કે સામેના રાખ્સ ઉપર કંઈક એવી ડાપ પડે છે કે આ રાખ્સ પોતાની લાયકાત પર નવકરી નથી મંગિતો, માત્ર જાગણી ઉત્કેરી દશ માંગે છે. કહેવાની સુરત નથી કે, એવી હાલતમાં ભાગ્યેજ કોઈ વેપારી નવકરી આપવાનો પ્રિયાર કરે. થાકુ થાકુ તો તે ઘોડી થણી મદદ કરે, પણ નવકરી તો નહિંજ આપે. કારણ સ્પષ્ટ છે. તેને લાઇક નવકર જોઈએ છે, કમનસીબ રાખ્સોની ફવજ એટલી નથી કરતી.

કેટલીક વેળા નવકરીની અરજીમાં એવી એવી મપે પણ હંકાય છે કે વેપારી તેથી અરજીને પાંચીને સીધી કચરાની ટોપલીનેજ દવાગે કરે. દાખલા રૂપે. એક સહતંત્રીની નવકરી માટે આવેલી અરજીઓમાંના માત્ર એ નમૂના આ રહ્યા:-

- (૧) મને જાપાની લાઇનનો અનુભવ છે
- (૨) મારા કરતાં વધુ લાઇક, એ કામ માટે કોઈ ભાગ્યેજ મળી સકશે.

પહેલા નંબરના લાઇને જ્યારે પૂછાયું કે જાપાની લાઇનનો મો. અનુભવ છે, તો

ખબર પડી કે તે ભાઇ પાંચ સાત યુગરની માસિક અકવાડિકતા થોડાક માસ થયા નિવ. મિત વાંચક હતા! આ મહાન અનુભવ અને સહતંત્રીનું જવાબદારી ભરું કામ!

બીજા સાહજની સિવાકની કમોરી એ હતી કે ભાંગ, જોડણી અને ઉચ્ચાર એ ત્રણેમાં તે કોઈ બાળપોડી લજ્જતા બચ્ચાની દરિદ્રાઈ કરતા હતા દરતાદાર એવા ક વાંચકા માટે મેનિફાઇ ગમાસ નિમ્મએ અને તોય કદાચ ૨૦-૨૫ ટકા લખાણ આણકેકેકુંજ રહે. અને દશવેા જુઓ તો સીધી વધુ લાઇક દેવાનો! ખબર.

આત્રા ‘નમૂનાઓ’ અનેક મળી આવે છે એવો દેંકછાપો યા અતિસ્થોક્તિપેથી તેમને તો કશો ફાયદો નથીજ થતો, અનેક વેળા બીજાઓનેય નુકશાન થાય છે. તેથી મિહતર એ છે કે, પોતે જે ક્ષેત્રમાં પારંગત હોય તેમાંજ નવકરી શોધવી અને બીજા ક્ષેત્રમાં જવું હોય તો પહેલાંથી ઘરની તઅલીએ યા અનુભવ ‘મેળવી લઇ, પછીજ અરજી કરવાની હામ બીડવી.

કરારનામું

કોઈ કહેશે, નવકરી એટલે ગુપાગો નહિ, તો પછી કરારનામું શા માટે?

વાત તો ખરી છે. નવકરી ગુપાગી નથી, તેમ તે રમતયે નથી. તે નવકરી છે-એક ફર્જ છે અને જવાબદારી છે. તે પ્રમાણિકપણે અશ યાય એ એટલુંજ સુરતી છે જેટલું નવકરી પર થતો સુદમ અટકાવવાનું કામ પણ ગરૂ છે.

હા. ત્યારે કરારનામું તે જવાબદારીનું લેખિત વચન માત્ર છે-ગુપાગીખન નહિ. સામોન્વત. એવા કરારો ખર્ષેખર્ષ નથી થતા. યાય છેજ થોડાક અને તેય વળી જુદા જુદા પ્રકારના. કોઈ અમુક મુદતની નવકરીનું કરારનામું હોય છે તો કોઈ મુદત દરમ્યા વિનાની

નવકરીનું. મુદત દરમિયાન નવકરી હોય તો, મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં શેક તેને કાઢી મૂકી સકે. નથી. નવકર મુદત પૂરી થયા અગાઉ નવકરી ઊંડે તો તેને જેમ પોતાના પગારના હકમાંથી અમુક રકમ જતી કરવી પડે છે તેમ, શેક મુદત પૂરી થયા અગાઉ તેને કાઢી મૂકે તોય તે પૂરી મુદત સમીનો પગાર આપવા જવાબદાર છે.

[કચ્છેલી મુદતની નવકરીનું કારનામું]

AN AGREEMENT made this ...
.....day of.....One Thousand
Nine Hundred Thirty Seven Between
Messrs.....of.....(hereinafter called
"the Company") of the one part and
.....of.....of the other part,
WHEREBY IT IS AGREED AS
FOLLOWS:-

1, FOR a period of.....years,
from the.....day of.....One Thousand
Nine Hundred and Thirty Seven,
the said.....shall act as.....of
the Company and shall give his
whole time to the management and
superintendence of the business of
the said Company and shall not
engage in any other business or
occupation, and the said.....shall
act in accordance with the instruc-
tions from time to time given to
him by the Proprietor of the Company.

2, THE said.....shall be just
and faithful to the Company in all
things and shall preserve the Com-
pany's secrets.

3, THE said.....shall not ex-
cept in pursuance of a decision of
the Proprietor, pledge the said Com-
pany's credit for any sum exceeding
Rupees.....in any one transaction

4, THE Company shall pay to
the said.....a salary of Rupees
.....per month, payable on
the.....day of each month.

5, THE said Company shall pay
to the said.....his reasonable
hotel and travelling expenses when
he is travelling on the Company's
business.

6, IF the said.....shall be
guilty of any wilful act of misco-
nduct in the course of his employ-
ment or if he shall become bank-
rupt or compound with his creditors,
the Company may, by notice in
writing, determine this Agreement.

7, IF the said.....shall be
unfit for a consecutive period of
six calendar months to perform his
duties owing to illness, the Company
may, by notice in writing, deter-
mine this Agreement.

8, THE Company shall indemnify
the said.....against all liabil-
ties incurred in the performance of
his duties.

IN WITNESS Whereof, the Com-
pany has caused its common seal to
be hereunder affixed and the said
.....has hereunto set his hand and
seal, the day and year first above
written.

આ મુજબ મુદત દરમિયાન નવકરીનું
કારનામું. એમાંય પોતપોતાના સંતોગાનુસાર
ફેરફાર કરી સકાય છે. અત્યંત, મુદત
દરમિયાન વિતાવી નવકરીનું કારનામું કંપની
કારનામા કરતાં તદ્દન જુદા પ્રકારનું હોય છે.
તેમાં એવી કથન હોય છે કે, શેક નવકરને રજા
આપવા આફે તો તે નવકરને યા તે નવ-
કર પોતે રજા લેવા આફે તો તે શેકને, અમુક

સુદત પહેલાં લેખિત ખજાર આપશે. જેથી કાયદો એ થાય છે કે, જે શેડ નવકરી નવકરને રજા અપાનાર હોય તે તે, પેલી સુદત અગાઉ ખજાર મળતાં પોતાની બીજી નવકરી માટે કાશિયામાં રહે. જેથી છૂટો થતાં એકાએક પોતે રખડો ન બને. એથી વિરુદ્ધ જે નવકર પોતે છૂટો થયા મુજબને હોય તે શેડને તેની ખજાર મળતાં તે બીજા નવકરની શોધમાં રહે જેથી આ નવકર છૂટો થતાં શેડનું કામકાજ રખડી પડે નહિ.

■ ■ ■

આ ખરી વાત છે, કપના નથી.

નવકરીના એક ઉમીદવારને, આગળ ક્યાં ક્યાં નવકરી કરી છે એમ પ્રજાનાં, તેણે પંદર સત્તર ટેકાણા ધણાજ દર્પ પૂર્વક ગતાવ્યા. દર્પ એટલા માટે કે, તેણે કહેલા નાગેમોના પાંચ સાત તો એવા પેટીએના હતા જ્યાં સોથી ઉત્તમ કમીગરનેજ નવકરી મળી સફેદ અને ત્યાંના કારીગર હોતું નવકર માટે ગર્વ કે પછી બેખાજ, છે અને ત્યાંના કાંઈ જુનો નવકર બીજે નવકરી શોધવા જાય તે પેલી કમ્પનીનું નામજ તેની પ્રિવાઈતની સાગિત્રીય એવાય છે આવી એક બે નહિ, પાંચ સાત કમીઓમાં કામ કરનાર પેલા લાઇની ખુશી હતી તે જાણવી, પણ તે તેમની નજાગમની સાચી મોટી દલીલ પણ હતી, એનું જે તેને પ્યાલ હોત તે તેણે કહી એ નામે મજાવવાની કોશિશજ ન કરી હેત. પંદર સત્તર નામ સાંભળી, વાર્તાવિક રીતે પ્રજાનું કે અમુક અમુક ટેકાણે કેટલો સમય નવકરો કરી છે ? જવાબ મળ્યો: અમુક ટેકાણે એ માસ, અમુકને ત્યાં હોલ માસ, અમુકને ત્યાં સપાળે માસ વગરદ !

દલીલત એ થતી કે એ લાઇ કાઇ ટેકાણેય ત્રણ માસથી વધારે ટપી સક્યા ન હતા. એવામાં એણી મુદતનો રેકર્ડ એક અકવા-ડિપાનો હતો ! આવા આજના દરેક સજ્જનને આ બધું જાણ્યા પછી કેણે નવકરી આપે ?

અને આ એકજ દાખરો નથી, આ સખતારે ઝનન થી લાઇઓની એવી તપાસ

લીધી હતી. અસોસ સાથે કહેવું પડે છે કે ૬૦% દાખલાઓમાં ઉપલીજ વિગતો જણાઇ છે. એનું કારણ એ નથી હોતું કે નાકર નાકાવક હોય છે, જલકે તે વધુ પડતો લાભસુ હોય છે, એ છે, એક ટેકાણે ૨૫ રૂપિયાની નવકરી મળી અને થોડાક દલાડા પછી બીજે ટેકાણે ૨૭ રૂપિયાની જગ્યા નીકળી તો એ લાઇ ૨૫ ને સુધી ૨૭ લેવા ત્યાં પહેલેવા થોડા દલાડા ત્યાં ચીત્યા કે બીજી ૩૦ની વાત સાંભળી. ૨૭ મુદ્દી ૩૦ લેવા ગયા. ૩૦ ની જગ્યા મળી અને પંદર દલાડા ચીત્યા કે ૩૫ નું સંબંધનું. ત્યાં ગયા તો જગ્યા મળી તો ખરી, પણ પૂર્વ પાંચ દલાડા પછી વેપારીએ એમ કહ્યુંને ખરતા ક્યાં કે તેઓ તેના કામથી પાછીક નથી ! થઇ રહ્યું, હવે. ગરીબ બીચારાએ થોડા લોકમાં સારી નવકરી મુમાવી અને પછી મહીનાઓ મળી બેકાર કરતા રહ્યા.

આવી હાલત હરકાળને બેઠાં હશે. એવો હજાર એકજ છે વારંવાર નવકરીની ફેરવરણી કરતી નહિ જ્યારે પાકે પાચે સારી જગ્યા મળે ત્યારે ભલે જુની નવકરી છોડી દેવાય, પણ જે પાચ રૂપિયા માટે વારંવાર આમ તેમ અદલાવટી કરતી નહિ. કારણ એમ કરવામાં સામેરે સરવાળે નથી લાગ, નથી મુજબત કે નથી ભવિષ્યનો આશા.

મંદીમાં તેજી

મંદી થણી બિઝનેસ હાલત ઉભી કરે છે એ ખરું, પણ એમ મંદીતોજ સમય છે જ્યારે થણાકો દારી બેસી જાય છે અને વેપારનો મુદતમાં દરીકાઇ મોળી પડી જાય છે. એજ સમય છે જ્યારે સાહસિક વેપારીઓ, એણી દરિકાઇનો લાભ લઇ, પોતાની પ્રવૃત્તિઓને વિરાજના અર્પે છે અને એમ, દમ દમ કપાણી કરે છે.

એજ મંદીતે કારણે સેમુઅલ ઇન્સુજ જેવાને નિરાશ થઈ, બામોશ થયું પડ્યું હતું. પણ એજ મંદીના સમયમાં, લીય ઓફ નેશનના પ્રજેના, એન્ડ કાર્નેગીએ ૬,૫૦,૦૦,૦૦૦ પાઉન્ડની દબાવ મેળવી હતી !

“પ્રભાઈ વુડ”

એ નામનું પુસ્તક બહાર પડી ચુક્યું છે

હિંદુસ્તાનમાં આવી જતનું ‘પહેલું’ પુસ્તક ‘પ્રભાઈ વુડ’ કેમ અને છે, તેને કેમ સાચવવું, કેમ વેચવું, કેમ વાપરવું, મકાન બાંધકામમાં ‘પ્રભાઈ વુડ’, ‘પ્રભાઈ વુડનું’ ફરનીચર, ચીનીચર, સરસ્, ગ્રેસ ‘પ્રભાઈ વુડના’ કોણ, તેની અને ‘વગેરે’ માળીતીથી ભરપૂર પુસ્તક. લોકો તથા ‘પ્રભાઈ વુડના’ વેપારીઓ, આર્ચિટેક્ટરો, સર્વેયરો, કોન્ટ્રાક્ટરો ફરનીચર બનાવનારાઓ, સુધારો વગેરેને ખાસ ઉપયોગી પુસ્તક.

કીમત ફક્ત પાંચ આના (૮. ૧૫. એ આના)

જાઓ :-

રવિશંકર હરિશંકર પંડ્યા

હાજી કેમ રોડ, કુર્ચી

આ પુસ્તકના અગાઉથી પ્રાણક થનારને
‘ટપાલ’ અર્થ માફ.

છપાય છે! છપાય છે!!

નફાકારક હુન્નરો

ભાગ પહેલો.

વિવિધ હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

કિંમત માત્ર રૂ. ૩૫૦

પ્રાણક થવા આજેગ કાંઈ લખો!

બેનેજર, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

પોસ્ટ સીલુગદા, (અંબાર-૬૨૭.)

ઈન્ડિસ્ટ્રી

તંત્રીઓ : ‘માંડવીઆ’ અને ‘નર’ સંચાલક: ઇરશાદ હાજી હુસેન

- ‘ઈન્ડિસ્ટ્રી’ પીડિતો અને કચ્છાએકાંઓનું મુખપત્ર છે. એમના રૂંધા-એલા આવાજો એ કુખન્ન વાસા આપે છે. એમના ઉપર થતા ઝુલમ અને અન્યાય ઉપર એ વેપક પ્રકાશ કે જે છે
- એની વિચારસરણી ઉદ્ધામ છે. સામાજિક ક્રાંતિની કુપાનોએ ઉપાડેલી દરેક દિશ્યાત્ર સાથે એ હાથ મિલાવે છે. મુસ્લિમ સમાજના આજના સુધારના પ્રયોગી એ સુન્દર અને સુરેખ જલ્લાવટ કરે છે.
- દેશમાં પૂધવી રહેલા રાજકારણના તમામ પ્રવાહોનું એ તટસ્થ અને બારીક પૃથક્કરણ કરે છે. સિવ અને યુગ-ચાંચનાને અનુરૂપ એવું એ ચિરંજીવી સાદિલા પીડમે છે.
- મુસ્લિમ મુજ્દાન અને મુસ્લિમ-સંસ્કારણના ખાસ પ્રવાસો ખાજપત્રીઓ દ્વારા મેળવેલા તાજા સમાચારો બદોળા પ્રમાણમાં આપવા ઉપરાંત એ રાજકીય દ્રષ્ટિએ દેશ-પરદેશની છેલ્લામાં છેલ્લી સ્થિતિ દર્શાવતા જરૂરી સમાચારો પણ આપે છે.

નમુનાનો અંદ મફત મંગાવો

પીડિતો અને કચ્છાએકાંઓનો

વાર્ષિક લપાણમ: દિન્દ ૨. ૪-૦-૦, પરદેશ ૨. ૬-૦-૦

આપણ રજુ કરવું

ઈન્ડિસ્ટ્રી કાર્યાલય, પર્ગેન્ડ રોડ, મુસા મંજિલ, રાજકોટ.

આવાજ

ધંધાધારી ચોપાનિયાં

[Trade Journals]

ધંધાના વિકાસ માટે પ્રચાર-સાહિત્યની અગત્યતા જાણીતી છે. જેમ ફોલસા વિના ઝેન્ઝિન ન ચાલે, જેમ પાણી વિના માછલી ન જીવે અને હવા વિના ઇન્સાની જિન્દગીજ તંગ બની જાય તેમ પ્રચાર-સાહિત્ય વિના વેપાર ધંધાનો વિકાસજ ન સંભવે. આપણું હિન્દ જ્યાં વેપાર ધંધામાં પછાત દશા જોગવે છે ત્યાં, એના પ્રચાર સાહિત્યની માહી દશા વિશે વધુ લખવાનું હોયજ નહિ હકીકત એ છે કે, હિન્દ કરતાં પિસ્તાર અને જનસંખ્યામાં અત્યંત ન્હાના એવા ફ્રાંસ પશુ યુરોપી દેશમાં જેટલા ધંધાધારી ચોપાનિયા પ્રગટ થાય છે તેટલા સામાન્ય વર્તમાનપત્રોય હિન્દને તરતીએ લખાયા નથી જોવાતા. આવી હાલત હોય ત્યાં ખાસ ખાસ ધંધાના ચોપાનિયાઓ વિશે તો “નહિ બોધ્યામાંજ નય ચુલુ” છે ને ?

પાછલા સાત વર્ષમાં હિન્દી વેપાર ધંધાએ ઠીક ઠીક પહોંતો લેવો શરૂ કર્યો છે અને તેથી, સાથે સાથેજ પ્રચાર સાહિત્ય પણ વધવા લાગ્યું છે. જોમ છતાં, હિન્દમાં અંગ્રેસી જગા-નમાં લગભગ એ કેજન કરતાં વધુ ધંધાધારી ચોપાનિયાં પ્રગટ થતા નથી. જોખાના કેટલાક અત્યંત ઉમદા રૂપ રંગમાં નીકળે છે એ ખરું પણ કેટલાક તો માત્ર મરવાને વાકે જીવતા હોય એમ દેખાય છે. અને એનું કારણ, એ ચોપા-નિયાંનાં તંત્રી-પ્રકાશકોની બેદરકારી યા મિન-આવડતુ નથી, વાંચકોનું ધણુંજ મોડું અને છતાં નહિ જેવુંજ ઉત્તેજન છે. આમ હોવાથી, ઘણા ચોપાનિયાં પ્રગટ થતાંજ, પોતાના ખાર પાંદર અંકો પૂરા કરવા અગાઉ હતા ન હતા થઈ જાય છે અને એમ કહેવું કેવળ મુનાસિજ છે કે માત્ર તેજ ચોપાનિયાં આગળ વધી સકે છે જોખો પોતાની જિન્દગીના પહેલા તથુ વર્ષ દરમિયાન પૂરેપૂરી નિયમિતતાપૂર્વક અંકો પ્રગટ કરી સકે.

ગુજરાતી પત્રકારિત્યની દારતાન તો અત્યંત કરુણ છે આજે ગુજરાતી જગાનમાં ધંધાધારી ચોપાનિયું માત્ર એકજ છે. તે, બેસક, કમર પોતે. એ સિવાય એક ગુજરાતી ત્રિમાસિક પણ છે અને તે મુંબઈની ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ તરફથી છપાય છે. એ સિવા ળીલું” એકે ખાલિસ ધંધાધારી ચોપાનિયું ગુજરાતીમાં નથીજ. જો કે કમરના પ્રકાશન પછી લગભગ એક કેજન કરતાં વધુ ધંધાધારી ચોપાનિયાં એની હરિફાઈ માટે નીકળી, છ માસ કે વર્ષની જિન્દગી ગુજારી, પાછા અચોપ થઈ ગયા છે એનું કારણ, ઉપર કહ્યું તેમ, વાંચકો તરફથી પત્ર ટકાવવા પરતુષ ઉત્તેજન ન મળવા સિવા અન્ય કોઈ નથીજ ખુદ કમર અત્યંત કપરી કમોડીઓમાંથી પાર થઈનેજ આજ પોતાના જીવનના સાતમાં વર્ષની આખરીએ આવી ઉલું છે ૧૯૩૧ ની. જાન્યુઆરીથી-અર્થાત તેનું પ્રકાશન આરંભાયું ત્યારથી-આજ લગી દર મહિને નિર્ધારિતપંજે પહેલી તારીએ એનો અંક પ્રગટ થઈજ જાય છે અને એનો મુદાલેખ “દજ આગળ” અને “પ્રથમ કરતાં વધુ ઉપયોગી અને વધુ મુંદર” હોઈ, સાચેજ તે આજે ને લોકપ્રિયતા અને રચાન મેળવી સકયું છે જે, આજ લગી કદીય કોઈ પણ ગુજરાતી સામયિકને નથીય થયું નથી.

કમરના વાંચકો પરખાવાના દેશ દેશના પ્રચાર-સાહિત્ય કિવા ધંધાધારી ચોપાનિયાં વડે લાભ મેળવી સકે ને માટે તેની એક યાદી-જને તેટલી સંપૂર્ણ યાદી-આ પાતાઓ પર આપવાનું ઠીક લાગ્યું છે. આજે અપાઈ રહેલી યાદી સામાન્ય ધંધાધારી ચોપાનિયાં (General Trade Journals)ની છે. હવે પછી ખાસ ખાસ ધંધાના ખાસ ખાસ ચોપાનિયાંની યાદીઓ પણ અપાશે

[हिन्दुस्तान]

- 1, Business Builder
Big Bazar Street, Trichinopoly
- 2, Business Friend
Graham's Buildings, Parsi Bazar
Street, Fort, Bombay
- 3, Capital,
P. O. Box 14, Calcutta
- 4, Careers
Lahore
- 5, Commerce
Royal Insurance Bldgs.
Churchgate St. Fort, Bombay
- 6, Commercial Gazette
2, Royal Exchange Palace,
Calcutta
- 7, Commercial Age
Isa House, 254p, Rash Bihari
Avenue, Calcutta
- 8, Commercial Review,
Alloppoy Chamber of Commerce
Bldg.
Travancore
- 9, Commercial Tit Bits of India
17-18, Broadway, Madras
- 10, Czechoslovak Trade Journal
Bombay
- 11, East and West Trade Developer
Rajkot
- 12, Economic Advertiser
Chailpari Street, Delhi
- 13, Financial Times
16a, Saint James Sq. Calcutta
- 14, Indian Commerce
Madura
- 15, Indian Economist
3/1a, Raja-Bagari Street,
Calcutta
- 16, Indian Trade Journal,
Civil Lines, Delhi
- 17, Indian Trade Review,
Calcutta
- 18, Industry
Shambazar, Calcutta
- 19, Japanese Trade Bulletin,
Indo Japanese Mercantile
Association,
28, Canning Street, Calcutta
- 20, Martin Burn House Magazine
12, Mission Row, Calcutta
- 21, Mysore Economic Journal
19, Gundopunt Bldgs.
Siddicatta, Bangalore
- 22, Spectator,
Capital Publishers Ltd,
Kashmere Gate, Delhi
- 23, Tisco Review
100, Olive Street, Calcutta
[५३३]
- 24, Rangoon Commercial Advertiser
486, Merchant St. Rangoon
[५३४]
- 25, Anglo American Trade
American Chamber of Commerce,
London W. C. 2
- 26, Anglo-Swedish Review
Swedish Chamber of Commerce
14, Trinity Square,
London E. C. 3
- 27, British Dominions Trade
15, Bedford Street,
London W. C. 2
- 28, British Malaya
Newton & Co. Ltd.,
110-111, Strand, London W. C. 2
- 29, British Trade Journal
21, Mark Lane, London E. C. 3
- 30, Daily Financial Echo
8, Bucklersbury, London E. C. 4

- 31, Empire Production and Export,
3-7, Old Queen Street
Westminster, London S W. 1.
- 32, Journal of Italian Chamber of
Commerce
10, Queens Street, London E C 4
[જર્મની]
- 33, Export and Import Review
38-39, Karansen Strasse,
Berlin S W 19
- 34, Export-Market
Vogel Verlag, Poessneck i Thur
- 35, German Industrial Echo
Berlin VI 9
- 36, Ubersee Post,
1, Salmonstrasse, Leipzig C. 1
- 37, W. E Z
6, Liebigstrasse, Leipzig
[અમેરિકા]
- 38, American Exporter,
Johnston Export Company,
370, Seventh Avenue, New York
- 39, Commerce Reports
Dept of Commerce, Washington
- 40, Commercial America
34th Street below Spruce,
Philadelphia
- 41, Exporter Importer's Journal
17, State Street, New York
[જાપાન]
- 42, Commercial Osaka
Osaka Commercial Museum,
Osaka
- 43, Japan Exporter
Andrews & George Co Inc,
5, Shiba Park, Tokyo
- 44, Japan Trade Review
Yokohama Commercial & Indu-
strial Museum,
91, Nihon Odori, Naka-ku,
Yokohama
- 45, L'Exportateur Francis
Paris
[નોર્વે]
- 46, Norwegian Trade Review
Christiania
[એકસ્લોવેકિયા]
- 47, Czechoslovak Trade Journal
P. O. Box 476, Prague
[પોલૅન્ડ]
- 48, Boletim Commercial
Lisbon
[હર્સિયુ આફ્રિકા]
- 49, Industrial and Commercial
South Africa
28, St. George's Street,
Exchange Bldg, Cape Town
[એસ્ટ્રેલિયા]
- 50, Australasian Manufacturer
10, Bond Street, Sydney

કેન્દ્રિય ગુજરાતમાં મુદ્રક છે
પ્રસાદ પામલ
આસિક

“ ચીરાગ ”

વાર્ષિક લવાગ્રમ
સ્વદેશ રૂપિયા તથા
પરદેશ ચિત્રાંગ પાંચ
નમુનાની નકલ
ફક્ત એક પોસ્ટકાર્ડ લખી
મફત મંગાવો

“ ચીરાગ ” કાર્યાલય

અગેમ રૂટ. ભાવનગર

■ 'મેમ્બર્સ યુનિટેડ ફ્રન્ટરન્સ અંક' એટલે ૬૦ કરતાં વધુ લેખો અને છબીઓ ધરાવનાર, દબ-દાર પેપરો. ફ્રન્ટરન્સની મુદ્રણ, તેથી થતા લખ વગયરદ વિષે એમાં જુદી જુદી નજરે ઇજુવટ કરાઈ છે. અંકની ખાસ પ્રમુક્તિયત મેમ્બર્સ એસોસિએશન અને કાર્યકરોની દુઃખી વિચાર નોંધો છે. આવા મનદર અંકની તૈયારી પાછળ લેવા-યલા થમ બદલ તંત્રી સાહબને અભિનંદન.

■ અરબી કાયદાનો આ પહેલો ભાગ, અગ્ન્યા-ઓને પડવામાં મુગમતા ગાય તે માટે નવીન શાહવાળી પ્રમાણે છપાયો છે. મકસદ નેક છે અને બે પૈસાની કીમતમાં એ વેપારી સાદસ તરીકે, એ દેખીતું છે. કહેવામાં આવ્યું છે કે, મદ્રિસ-ઓને જોઈએ તો પરતર કીમતે અપાશે નિગત માટે, એન. રોકેરી, અંગ્રુમને હિસ્લામ, જોડીયા (મહિપાવાડ)ને લખ્યું.

■ 'ખાસાર' મળવળનું સાદિત્ય-ઈસારાત, ખિતાબ, મવકત્તીકા મલત મજદબ નં. ૧-૨-૩, હિસ્તામકી આરકરી જિન્દગી, બયનુલ માત, ખાસ-સારકી પહેલી કાદ અને કવલે કયસલ વગયરદ-લાહોરવાસા અહલામદ મરાશિની દુર્કુ વિચાર નોંધો છે એમના ફેટલાક વિચારો સાંધે મળતા ન થઈ સકાય તોય સાદિત્ય વાગવા અને વિગાદવાપાત્ર છે. રંગુનથી જે લાઈએ બે હુસ્તિકાઓ પેતાને ખર્ચે મોકલાયી તેમને આભાર.

■ 'બેરી આઈડીએ', આખના દરોની એક અકસીર દવા છે. અગત અનુસંગ તપી છતાં એની કામચાલી બદલ મનેકા સંખ્યાબંધ પ્રમાણ પનો જેનાં, એની રોગદર સકિત વિષે બે મત દોઈ ન સર. આખના દરોએ એની અવરૂપ આજમાઈસ કરે. આઠ આનાની કીમતે એ નરવર પ્રિન્સીપ પ્રેમ, બેનવરી કચ મલી, સેન્ટલરેડ રોડ, મુંબઈ ૪ પાકીથી મળશે.

■ 'મુખી દંતમંજન' અને 'દાંતની પીડનારાક મુખ'ના બનાવનાર મુખી રહેમતુલ્લાહ દી સાતજી (ગામી બજાર, કચ મુંડા) મુબારકબાદના મુસ્તદક છે કે તેમણે બે ઉપપાંતી સીએ પ્રબને વાપરી છે. દંતમંજન વિષે, અગત વપરાસ પળી.

એટલું જ કહેવું કાફી થશે કે દાંતના રોગો, દાંતની સ્વચ્છતા અને મમનની માટે તે અકમીરી અસર ધરાવે છે. બેકની કીમત અનુક્રમે ૭ અને આઠ આના છે.

■ 'વિવકર્મા યાત્રા અંક', અદમદાબાદથી પ્રગટ થતા એ નામના સાસિકનો ખાસ અંક છે જેમાં ખાસ કરીને ઇતુરા અને અજંઠાઓની શુદ્ધિને લગતી પૂરી માહિતી અપાઈ છે. ખીલ રહેતોનુંય વર્ણન મલતુર છે. ચિત્રો પણ છે. આનો દળ-

૧૮ અંકો ખલાસ

"કમર"ના જુના અંકોની યતી પુખ્ત મોંઘને સહ, અત્યાર પહેલાંજ ૧, ૨૦, ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૩૨, ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૬, ૩૭ અને ૩૮મા અંકો ખલાસ થઈ ગયા છે.

બાકીના અંકોની થોડીકજ પ્રેનો જાકી છે. જલદી મંગાવી લેશે, નિહર તેજ ખલાસ થઈ જશે.

હાર અંક એમ કહો કે, પ્રવાસ પુસ્તક-માનિકના શાદકોને ૮ આપવા બદલ તંત્રીને મન્યવાદ.

■ 'વિસાન'નો ખાસ અંક, પોતાના વિષયનેજ અંક છે. ૬૪ પાનાના ૩૬માં વિસાનોને લગતા અનેક પ્રેનો એમા ચર્ચાયા છે. ખાસ અંકની તૈયારી પાછળ-અને તેય એવા એની વિવરક ચોપાનીમાંના-લેવાયલા થમ માટે તંત્રીએ અને એવા ખર્ચાણ સાદસ બદલ પ્રકાશકોને મન્યવાદ. પરેશી પૂરોમાંની જે બે વિરતી ચિત્ર-એડેટા અપાઈ છે તેય મનદર છે. અડી રિપયાના વાર્ષિક લવામમમાં બાર આનાનો આ ખાસ અંક મફત મળે છે.

પેટિંગ

પ્રાણનુર, સન, વિજય વિજાન, બાવામ, દમાન, નેચ કંપનાર ખજા પ્રકાર અંક વગયરદ. અભિપ્રાય દને પળી

‘કમરને લંગતા વિધવાના પ્રાપ્તિના જવાબો અને કમવાર મુક્ત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ પ્રાપ્તિના જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ જોઈએ તો દરેક પ્રશ્ન ટીક પાંચ આનાની (ખર્ચા: આઠ આના અને પરદેશ: નવ પેનીની) ટીકટી બીડની [વી. પી. ના ઓર્ડર સ્વીકારતા નથી]

૧૮૬૩-એચ. એસ. હ: ગદરબન-રેડિયો રિપોર્ટને લગતી કોઈ પણ ચોપડી ગુજરાતીમાં આજ લગી છપાઈ નથી.

૧૮૬૪-મુ. યુ. અ: ધોરાજી-આપ કદ દવા વિષે લખો છો, તે સમજાતું નથી. કદાચ આપ રસાયણિક ખાતર વિષે લખતા હો તો ખની સકે ‘ખંડ’. તે ખાતર ઝાડની કલમ રોપતાં જમીનમાં ભેળવાય છે અને જો કલમ પાણીની શીશીમાં મુકાય તો તેમાંય ભેળવાય છે. એવા ખાતરની પૂરી વિગત પેરનનજી પી. પોંચાની કમ્પની, ૮, નેપીયર રોડ, પૂનાને લખશો તો મળી સકશે.

૧૮૬૫-મુ. ધ. ન: મુળમ-આપની પાસે જો કાંઈતો વેચવાની છે, તેની આહિરાત આપો સકો છો.

૧૮૬૬-મુ. આ: જોતપુર-ફીમ ભરવા માટેની ટ્યૂબો મેસર્સ શાહ એન્ડ કમ્પની ૫૫-૫૮, ઇસ્ટ રીડ, કલકત્તા પામેથી મળશે.

૧૮૬૭-ચાંચનાર: મુળમ-પૈસા નાખતાં આપોઆપ એક એ મિનિટમાં જળી અને હેઠમ સપ્તે લેખાર કરી આપી સકે એવું ‘દંડ’ આવે છે. તેનું નામ “ફોટોમેટ્રિક” છે. તે એમેરિકન જનાવટનું હોય છે. જનાવનાર કમ્પનીનું નામ International Mutoscope Reel Co. Inc, New York City છે.

૧૮૬૮-એમ. જી. ક: કન્ટેર-દિલ્હીની છીએ કે, આપની યોજના સાથે અમે સંમત થઈ સકતા નથી. એ વિષેનો પૂરો જવાબ

ટપાલથી ગમે વર્ષે મુળમ પણ મોકલી ચૂક્યો છીએ.

૧૮૬૯-મુ. ઇ. કે. વ: જામ ખાંભાલીઆ-અમે માત્ર ચોતાતું સાહિત્યજ વેચીએ છીએ. વગેરે કે દવાઓ ખીન વેપારીઓ પાસેથી ખરીદી લેશો. એ માટે, આપને જોઈએ તો વેપારીના નામમાં પૂરા પાડી સકાય, માલ ખરીદી મોકલી સકાએ નહિ.

૧૮૭૦-મુ. શે: પાટણ-કિરોરીશર માટે મેસર્સ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ મશિનરી કમ્પની, કલાઈથ રીડ, કલકત્તાને લખશો.

૧૮૭૧-એલ. અ: અકયાજ-ખાંડને લગતી અંગ્રેજી ચોપડીઓની એક પૂરી યાદી કમરના ફરમા અંકમાં છપાઈ છે, તે જોશો. એમાંની કોઈ પણ ચોપડી અમે વેચતા નથી. આપને, અંગ્રેજી છુકસેસમે પાસેથી ખરીદી સકશે [ખર્ચાની ટિકિટો દિન્દમાં વાપરી સકાતી ન હોવાથી તે મોકલશે નહિ. યા ડિપ્લોમા કપન મોકલશે યા દિન્દો ટિકિટો.]

૧૮૭૨-પા. પ. મ: રાજકોટ-આપના ભાઈનું એટ પુત્રક એક આનાની ટપાલ ખર્ચ માટેની ટિકિટ મોકલી મંગાવી લેશો.

૧૮૭૩-ધ. અ. લી: અમરેલી-(૧-૨) લેખલ તથા એસેન્સ માટે મેસર્સ ડી. જી. ગોરે, મંગળદાસ રોડ, મુળમ ૨ યા એસ. એચ. કેસર, મંગળદાસ રોડ, મુળમ ૨ ને, લખશો. (૩) ઔરંગ શીશીમાં મળના એસેન્સાય ચોખ્ખા હોય છે. કોઈ કોઈ વેપારી લુચ્ચાઈ

કરી મિશ્ર માલ વેચતો હોય તો કશું ચોક્કસ કહી સકાય નહિ.

૧૮૭૪-એ જી. મો: મ્વાન્કા (આફ્રિકા)
-(૧) શીશીઓના એક વેપારીનું નામ આ છે:- હાઇ કલમુલમ્બદ ગની બાટલીવાલા, ચકલા રૂટીટ, મુંબઈ ૩. (૨) એસે-સના વેપારીના શિરનામા પૃષ્ઠપદ્મ નંબર ૧૮૭૩-૨ માં અપાયા છે, તે જોશો. (૩) ઝગીકામના એ વેપારીના નામનામ આ છે:- અમૃતભાઈ જોહાલાઈ, મંછુપુરા, સુરત; બાલુભાઈ નાથાભાઈ, રામપુરા, સુરત.

૧૮૭૫-ના જા: હટક-(૧) જનપાનિક કારટીક સોડા માટે ઈન્ડો-જનપાનિક મર્કન્ટાઇઝ મ્યુઝિયમ, ડેર્નીંગ રૂટીટ, કલકત્તા ને લખી પૂછાવશો. (૨) ઓઈલ પેપર માટે હર્ટર્ન મર્ચન્ટસ, ૧૪ ઓલ્ડ કર્કમ હાઉસ લેન કલકત્તાને લખશો. (૩) મુળગિલાસ માટે અલમદ હુસયન દિસદાર હુસયન. ચૌક, લખનવત્ને લખશો.

Road, Nottingham (ઇંગ્લેન્ડ); H. Brinton Coy, 3700, Kensington Avenue, Philadelphia અને Standard-Trump Bros. Machine Coy., Wilmington, Delaware (યુ. એસ એ.); Mitsubishi Shoji Kaisha Ltd., 135, Canning Street, Calcutta.

૧૮૭૭-ટા. ક: સુરાગાયા (ભવા)-(૧) મુંદ જનાવવાની માહિતી કુમરના ફગા અંકમાંથી મળશે. (૨) ખિત્રાજ જનાવવાની વિગત "કેશ શૃંગર"માંથી મળશે, તે વાંચશો. (૩) મુઝાઅનું પાણી જનાવવાની રીત કુમરના ૭૮મા અંકમાં આપે જોઈ શકેશ. [મુત્તી હાખવાની બાબત સંદેશના એક મિત્રને સોંપી છે. તે તપાસ કરી લખશે.]

અનાવિલ પોકાર

“કમર” : અંક ૮૧ મો.

૧૮૭૮-એન. એમ. લ: ઇરીગા-(૧) બનાવટી મોતી અને રત્નો માટે R. Melnik, Gablonz a. N. અને Irwin Welseles, Gablonz a. N. (એકરસો-વેકિયા)ને લખેલો. (૨) ડિરટીયર યંત્રના વેપારીના શિરનામા માટે લુઓ પૂછપરછ નંબર ૧૮૭૦ નો જવાબ. (૩) હાફ્ટેન અને લાઇન બોક્સની પૂરી સમજણ માટે લુઓ કમરના ૫૬ અને ૫૮મા અંકો.

૧૮૭૯-વા. કા. કો: હંડાયા-(૧) આગ્રુક જેવો મલમ બનાવવાનો પ્રયોગ કમરના ત્રીજા અંકમાં છે, તે જોશો. (૨) આખલી દવાઓના પ્રયોગો માટે લુઓ કમરના ૨, ૩૨, ૩૪, ૩૭, ૩૮, ૪૪, ૪૫, ૪૭, ૫૦, ૫૩ અને ૭૩મા અંકમાં છપાયેલા નુસ્ખાઓ (૩) સિંધુમાંથી ઘણી ચીજો બને છે. સિંધુનું અચાલું બને છે, રસનો સરળત બને છે,

સાદૃશ્ય એસિડ બને છે અને તે બીજા કંટાળ કામોમાં આવે છે. હાલમાંથી નેત્ર પાળી શકે છે.

૧૮૮૦-૨. પો: મુદ્રા કચ્છ-(૧ અને ૨) ૫૦૦ થી ૧૦૦૦ રૂપિયામાં થઈ સકે એવા કમળાંધ વેપારો અને હુન્નરો કમરમાં છપાઈ ચૂક્યા છે. એ દ્વારા માસિક પચાસ રૂપિયાનો નફો તો ખુશીથી મળી સકે. એ માટે કમરની પૂરી કાષ્ટો જોશો.

૧૮૮૧-એ. હી જ: મુંબઈ-(૧) આંખની દવાઓ માટે લુઓ પૂછપરછ નંબર ૧૮૭૬-૨ નો જવાબ. (૨) ધુધરવાલા વાગે બનાવનાર દસાઓના પ્રયોગો “કેસ્મેટીક્સ” મોપ-ડીમાં છે, તે જોશો. [એક પ્રશ્ન સંબંધી એવો રખાઈ નથી.]

૧૮૮૨-તા. હ બા: મુંબઈ-(૧) જમ-તનો ઢોળ ચઢાવવાનો પ્રયોગ કમરના ૪૪મા

શરીરમાં બળ અને જોમ લાવવા માટે

સુખ સંચારક દ્રાક્ષાસવ

એનુજ સેવન હિતકારી છે. કેમકે એજ દ્રાક્ષાસવ એવું છે જે શાસ્ત્રોક્ત રીતે તૈયાર થાય છે. શુદ્ધ જમુનાજળનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વન ઉપવનના આયધો સાફ કરાવીને નાખવામાં આવે છે.

બનાવનારા:-

સુખ સંચારક કર્ચની, મથુરા

અંકમાં છે, તે જોશો. (૨) મેલ્બોર્નમાં સંધિ-
નાર મિમિન્ટના પ્રયોગ માટે જુઓ કમરનો
ફલ્કો અંક [એક પ્રશ્ન અસ્પષ્ટ છે.]

૧૮૮૩-ખ. અ. ઇ કું: મેગ્નેટ-૧)
કાપડ ઉપર કાપકામ કરવાના યોગના વેપારીઓ
આ છે:-*Sir James Farmer Norton
& Co. Ltd., Adelphi Iron
Works, Salford, Manchester* અને
*Mather & Platt Ltd. Park
Works, Manchester* (ઇંગ્લેન્ડ). (૨)
દોરો તો કાંઈ પણ મિત્રમાંથી મળી સકે છે
અદમદાવાદની કેમિકા મિત્ર પાસેથીય મળી
સકશે. (૩) રીક ભરવાના નાના ચંચ માટે
જાપદ અર્ધસ, મુંગઇ અને અને મોટા ચંચ
માટે *Lewis Buckley & Coy Ltd.,
Stalybridge* (ઇંગ્લેન્ડ) લખશે. [આપની
ભત્રી લાગણીઓ જલ્દ આભાર કમરની
સિકારીશ મિત્રોમાં કરના રહી. આદર આપના
રના રહેા અને, ઇન્સાઆકાદ, તે આપની વધુ
મિત્રમત કરવું રહેશે.]

૧૮૮૪-છ. અ. મુમે મા આદિકા-૧)
કરજો સગતી ખજદોવાલા પત્રો સ્વ્ય પ્રકાર,
કરજ ઇ સિવા બીજા જાણવા નથી. (૨)
એવી ભુજોગ અમારી જાણમાં નથી.

૧૮૮૫-ની. પી: જાણના-૧) ખરા અને
ખનાવરી ધીની એવી એજમેગ માટે ફાઇ ખાસ
પ્રયોગ હોય એવું અમારી જાણમાં નથી (૨)
દિન્દ અને પરદેશના રફે દરિદો ખરીદ-
નાગળોની માદી કમરના હજા અંકમાં
પૂજ્યપદ નંબર ૧૭૨૨ના જવજમાં હજાઇ
એ તે જોશો. (૩) રેમ્ને કાઇપરનું કામ શિખતા
માટે રેલ્વે કમ્પનીમાંજ શિખાઉ તરીકે રહી,
કામ શિખવું પડે છે.

૧૮૮૬-ચાંચક-કમકા-દરનાકાર પરથીય
અદિત જાણી સકાય છે. એ એક ખૂબ વિચાર
સાચ છે, જેનો પૂરો અગત્ય કર્યા વિના

વા ઈ ટા ફ ર

માણસના જલનમાં ફોસ્ફરસ પદાર્થ
ધ્રુવજ અગત્યનો ભાગ ભાગ્યે છે. ઘૂંપણ
કે બીજા કેમ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ
જલનમાં ઓછો થઇ જાય છે ત્યારે અનેક
પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નય-
જાઇ અને માયાનાં, ગરદનના દાડકાઓનાં,
હાલી અને કમરનાં, હોઝરી અને દિવાનાં,
મૂર્ત અને પેદુનાં, હાથ પગ વા સાંધાઓનાં
અને વાનાં દર્દી, લકવો, નજીબ, જથ્થાઓનો
મુક્તાનનો રોગ, અનિદ્રા, અનિય નજીબ,
પ પવહા થઇ જાય છે. એ જાણી બીમારીઓ
માટે ઝડપી અને સચોટ દવા માનવ
જલનને ફરીવાર યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં
ફોસ્ફરસ પૂરું પાડવાનો છે.

વા ઈ ટા ફ ર

-માં એવ ફોસ્ફરસ મેગનેટો હોઇ, તેજનો
રૂપમાં હોવાથી બીમારીવાતી જગ્યાએ સદન
લગાવી થીમે થીમે ઘસવાથી ઝડપી ફાયદો
દેખાડે છે. કાંઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન મળું
નથી અને જનાવદ એવીતો સમૈદ છે કે કાંઈ
પણ દાખકારમાં અસતોપકારક નીવડતું નથી.

કીમત: જાદતીનો રૂપિયો એક
(દખાજ ખર્ચ પાંચ આના જુદા).

[નિદેશ માટે ટ. ખ. સદિન રી. સવા જે.]

લખો: મેનેજર,

ધિ વા ઈ ટા મ ની,

સુ ર ત.

ઉપર નપુંદ્ર કંઈ સંમજ સકાય નહિ. અત્રાળ, એનાય નિષ્ણુતો છે. તેઓ અત્રીથી વીસ શિલિંગ લંગીનો આજ લઈ, દરકાષતા દરતા-દાર પરથી તેનું ચરિત્ર વર્ણવી સકે છે. એ માટે, સામાન્ય રીતે પોતે લખતા હોય તેજ પ્રમણિ સારા-હીરી વગરના-કાગળ પર આર પંદર લાઇનનું અંગ્રેજી લખાણ લખી, પોતાના નામકામ ઉપર અને જ્ઞાનિ સાથે નિષ્ણુતને મોકલી આપવું એક નિષ્ણુતનું શિરનામું: *Eugene Gorrie, 'Sun-yside', Melton Mowbray* (ધર્મકાંડ) છે.

૧૮૮૭-ક: સુરત-એકા વેળા દાઇપરાઇટર પર, કાર્બન પેપર વિના, એકજ લખાણની છ નકલો કાઢી સકાય એવા યંત્રને “યુનિવર્સલ કોપી” કહે છે. તે ગમે તે દાઇપરાઇટર પર ગોટવી સકાય છે. તે યંત્રમાં ત્રણ રિખનો હોય છે, જેની સદાયે લખાણની છ નકલો નીકળે છે અને એક અસત્ર નકલ નીકળે તે નો જુની રિખનો ઉપયોગી થવાથી અધી નકલો જુની જુદી દાઇપ કરી હોય એવી દેખાય છે યંત્રની કીમત અ સદે પંદર રૂપિયા હશે શિરનામું- *Universal Copy Corporation, Ltd. Harnay* (રીટર્નરસેન્ડ) છે

૧૮૮૮-ક. ડિ: પાદરા-કોમ્પો-સિથે આફ એવો હેક્ટોગ્રાફ નામ છે જેની ખૂબી એ છે કે સામાન્ય હેક્ટોગ્રાફ પેઠે તેની ઉપરથી નકલો કાઢ્યા-પછી, યંત્રના લખાણને પોતાની સુરત નકલો નથી, જાકે તેના જનાવટના અમુક રસાયણિક તત્વોને કાન્છે ૨૪ કલાક પછી આપોઆપ તે લખણ કોમ્પો-સિથે આફ પરથી અદભૂત થઈ જાય છે અને ત્યારે બીજા લખાણ માટે તેનું ફરી વાપરી સકાય છે. એક સદમાં પાદરની વાપરી સકાય તે માટે ૩ પ્રકારના આવે છે કીમત સેન્ટર પેપર સાઇઝની ૧૬ અને યુનિવર્સલ સાઇઝની ૧૬ શિલિંગ શિરનામું- *Compo-Lithograph Coy, Kings Lane, Shoreditch, London*

કમર X ઍરક્ટોઇડર અંક X મુખ્ય X લેખ

કાચની બંગડીઓ-જનાવટની વિગત-વાર માહિતી
રખર રેકૅપ-આ અંકના આજુ લેખનો આકાનો ભાગ
કાપકઉપર છાપકામ-રેનિકાપ્રિન્ટીંગના આજુ લેખનો થોડો વધુ ભાગ
પ્લાઇ લુક-ખાસ લેખ
હિર ઍક્ટિસ-જનાવટ વિષે
સોપારી-રોપણી અને ઉલોગ
પતરા ઉપર છાપકામ-રસિક કુનર
ધંધાધારી ચોપાનિયાં-અમુક અમુક
ધધાને લગતા ખાસ ચોપાનિયાંની વાદી
એજન્સી-નિયમો અને કરારનામા
ઉપરાંત
હિન્દી કારીગરી, અગરની, પ્રથેર્મો, પ્રસંગ-રંગ અને પૂછપરછો.

નિયમો

- “કમર”નું વાર્ષિક લખાણ ડિન્દ માટે રૂપીઆ ત્રણ અને બીજાં અને બીજાં પરદેશો માટે રૂપિયા ચાર અથવા શિલિંગ છ છે. પ્રદેશ નાગરની કીમત ડિન્દમાં ચાર આના અને વિદેશમાં છ રૂપીઆ છે
- લાઇફ મેમ્બરશિપની ફી ડિન્દ માટે રૂપિયા ચાલીસ, બર્મા અને વિદેશો માટે ૨ ખાવન મા પાઉન્ડ ચાર છે.
- નવું વર્ષ નવન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે. છતાં માલકો ગમે તે માસથી, માલકોની હઠકા પ્રમાણે, નોંધી સકાય છે.
- નમૂનાનો તારીખ, માફ મુદત એકલાય છે. પણ તે ફક્ત એકજ વેળા (કોઇ પણ ન્યૂને અક નમૂના લેખે મુદત મોલકાનો નથી).
- આદિસતના બાવ વાર્ષિકી છે અને છેલ્લાંબ દોઢ, છાપેલા દરમા પદાહો પતો કે કમિશન આપવું નથી
- “કમર”માં છપાવો અધી સાહિત્ય-સામગ્રીના કોપીરાઈટ ફંડો તંત્રીને સ્થાપિત છે

વાં સાતમું

માસ દસમો

અંક ૮૨મો

ક મ ર

લ વા ઝ મ :

દિન : રૂપિયા વધુ

ખર્ચા : રૂપિયા ચાર

વિદેશ : સિનિંગ છ

~~~~~[ઓક્ટોબર ૧૯૩૭]~~~~~

ચિત્રા	— —	કાળો	૪૨૦	શીંગળાના કામ દુર કરવા	૪૨૭	
કાપડ ઉપર છાપકામ	૪૧૭	— —	ઓકોલેટ	૪૨૦	સ્વપ્નદોષની દવા	૪૨૭
પરકામેટર	૪૨૫	— —	લાલ	૪૨૦	દેડાનો હવાજ	૪૨૭
માર્શીઝ મારકોની મુખપૃષ્ઠ	ઉપર	રેશીઝ ફાસ્ટ રંગોનું છાપકામ	૪૧૭	પિત્તળ	૪૧૩	
	ઉપર	— —	ઓકોલેટ	૪૧૮	રબર સ્ટેમ્પ	
		— —	નારંગી	૪૧૮	રબર ઉપર લાલ દેવાની	
		— —	પીળો	૪૧૮	ફિયા	૪૧૩
		— —	બુલુ	૪૧૮	સ્ટેમ્પ બનાવવાની દવાઓ	૪૧૦
		— —	લાલ	૪૧૭	સ્ટેમ્પ બનાવવાની રીત	૪૧૧
		— —	લીલો	૪૧૮	સ્ટેમ્પ બનાવવાનું મશિન	૪૧૦
		— —	સ્ટારસેટ	૪૧૮	કિન્દી કારીગરી	૪૦૪
અગિયાર આના બચાવો	૪૦૨	અગવન	૪૧૬			
તબીબી નુસ્ખાઓ	૪૦૨	ખાઈવુડ	૪૧૫			
ખાઈવુડ લાઈફ નથી !	૪૦૨					
રતનાગર	૪૦૩					
ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ		પ્રયોગો				
અગર્શી	૪૨૬	એસેન્સ વાયોલેટ	૪૨૫	એસેન્સ	૪૨૮	
કાચની બંગડીઓ	૪૧૪	કપડાં પોષા મારેલું પ્રવાહી	૪૨૫	આસ એસેન્સ		
કાપડ ઉપર છાપકામ		કલ્પ	૪૨૫	કારનામું	૪૩૨	
હનિડો રંગોનું છાપકામ	૪૧૭	કાચની બેરોમિટર	૪૨૫	સામાન્ય એસેન્સ		
— — જુરો	૪૧૭	કાચ પાલિશ	૪૨૧	કારનામું	૪૩૧	
એનીલીન રંગોનું છાપકામ	૪૧૭	ગળાનો સોળનો હવાજ	૪૨૧	કામ કરો-સમયની વાદ		
— — કાળો	૪૧૭	ગુપ્ત યાદી	૪૨૧	ત લુઓ	૪૩૪	
બનીજ રંગોનું છાપકામ	૪૧૬	નકુઈ તાર	૪૨૧	ઝાંખી એડેન્સ	૪૩૪	
— — પીળો ચા		ધાતુ ફેલિ :	૪૧૧			
— — નારંગી	૪૧૬	પેલના રંગોનો હવાજ	૪૨૧			
— — મેરી (બક)	૪૧૬	પ્રમેદનો હવાજ	૪૨૭			
મેલોસ રંગનું છાપકામ	૪૧૮	એન્ડ દૂર કરવા	૪૨૭	નાઝુ વામી	૪૦૧	
રંગવાની રીતે ધત્ત		માયાના ખોડાનો હવાજ	૪૨૭	પૂઠપરછો	૪૩૬	
છાપકામ	૪૧૬	માયાના રંગોનો હવાજ	૪૨૭	મારકોની	૪૩૬	
		આંકડ નાસક પ્રવાહી	૪૨૭	વેપારી જપ્તાર ખાત	૪૦૦	

દવાખાનહ મુદ્દને-સિહત [૨૭૨૮૬]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હુખ્ખે મુકવિએ મુમસિક:-

અમારી આ મસૂર ગોલીઓ કાઠ પથ્થુ રીતે નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હુખ્ખે મુરકકિને ખાસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મસૂર ગોલીઓ વિષે એટ-હુજ જણાવવાનું એસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતથું પડી ગયું હોય, શરીર તવાઈ ચેડે, શીકા નિરનેજ થઇ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હુખ્ખે ખાસુલખારા:-

ગમે તે રીતે બોયલી ખૂરેલી કે ખરચેલી મરદાંધની તાકાત પાછી લાવનાર આ બખીલી દવા છે. કામતી દવાઓમાંથી તેનાઝ થતી હોઇ દવાખાનાની રૂપેશીયાકીટી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જનહરે મુનકકહ

સવદાની (લોહીના જિગડ)ની જીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટોંકી આતિસક (Syphilitic-વિરોધક). નાસુર, દાઝર્જીલીર, લગંદર, મદવા, (સંધીવા), ખેલ પીટિકા, હિપટસ, ફિરંગ રોગ વીગેરે જીમારીઓને દહે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એન્ગ્લોપેથી)ના દર્દી, ના દંનજેદનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ ધુનાળી દવા છે.

કીમત માશા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખ્ખે જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુસાવ), એર્બનકામ (સ્વપ્ન-રોપ), અને વીર્ય વિકારની દરેક ફરિયાદો આ બેળીઓ સમોદ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકામ અને લોહીની બહતને દૂર કરી નવા બાઈને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (વોયર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઋમસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પથ્થુ સારી રીતે કરે છે. દમારા દવાખાનાની રૂપેશીયાનીટી છે.

કીમત ૩૪૦ ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાઓ ડિપ્ટી સાહિબ:-

ધુવાવરયાની જુલો અથવા કાઠ પથ્થુ કારણે જિરયાન (વીર્ય સાવ) લાચ પડી ગયો હોય, ધાતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા જાઝા અને પેશાબ પછી પેશાબને રસ્તે ચિકણો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઇ કાયમતે બપોરે-લોચુ પડી ગયો હોય, તે તેને દૂર કરવામાં આ દવા ધણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માશા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

જેનેઝર, દવાખાનહ મુદ્દને-સિહત, (૨૭૨૮૬)

નં. ૧૧ સગીતાગ્રામ-મુસ્ત

દિલરોઝ [૧૯૨૬]

દરેક-અકારના અને દરેક પ્રદેશમાં ચતા
 યુમડાઓ, નાના મોટા ઝાખો, ખરજતુ,
 દરાજ, મંછપાકુ, નાસુર, ભગદર, કંઠમાળ,
 રસોલી, હરસ, મસા, પ્લેગ વગેરે પર એક
 અકસરીનું કામ આવે છે. આડકાપ વિના
 રોગોને મટાડી, શરીર પર તેનું ચિહ્ન મુકા
 શેષા દેતી નથી. દરેક પરમાં એક ખાટલી
 તુરર રાખીજી જોઈએ. ધામાંથી નીકળતું
 લોહી તરત બંધ કરવામાં આવેલ છે.
 દીમ્મત: નાની બાટલીનો એક કપિયો
 મોટી બાટલીના બે રૂપિયા
 (પેકીંગ પેસ્ટેજ જુદું).
 મુંબઈ ઇલાકાના સોશ એજન્ટ:-

કાગલી ખુદરાલાઈ રહેમાનલાઈ,
 ૧. કાલુપુર ટાવર પાસે-અમદાવાદ
 [મુંબઈમાં મસ્જિદ બંદર રોડ, ઇમ્પી-
 રીયલ બેન્કની પાસે કાગલી રહેમાનલાઈ
 રહેમાનલાઈની દુકાને મળશે].

ટેલીગ્રામ:-Iskafi Bros. ટેલીફોન નં. ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

અવેરી મુડી અને અવ-
 સ્થાથી ચાલતી ધી યંજરાત હોઝીયરી
 મીલમાં બનેલ ગજકરાક, મોજ, સ્ટેટર,
 કાટ, પુલ એવર, મફલર, અચ્ચાની વર્સી,
 વિગેરે વાપરે. મુતર તથા ઉતનો માલ
 એક ત્યા એક ડીઝાઇનમાં બને છે, અને
 પરદેશી માલની હરિકાઈ કરી સડે એવો
 હોવા ઉપરાંત ભાવ પણ ઘણાજ કાફાવત
 રાખેલા છે. માલ ખરીદતી વખતે આઝાદ
 હોઝયરી નામ જોવા ખાસ લગામણ છે.

અહારગામના ઝોડશિ પર પ્રરતું ખ્યાન
 આપી રસીદ બેન્ક મારફતે કે. વી. પી. થી
 રવાના કરવામાં આવે છે.

સોલ એજન્ટ:-ઇસ્લામ બ્રધર્સ
 હાઈ એરીસ:- ૨, કાલુપુર, અમદાવાદ
 બ્રાંચ:-૨, જુમ્મા મસ્જિદ પાસે, અમદાવાદ

“મુનાદી”નું બોલતું અકવાડિક-મુસ્લિમોનું આદર્શ અખખાર

“મુસ્લિમ-ગુજરાત”

એ કવમને
ખરી રીતે દારે છે	એ આપને—
બનાવોથી બાખખર કરે છે
એ કોઝીથી
ખોટી રીતે નથી દારાઈ	અને આગેવાન
બનાવગીરેથી ખખરદાર બનાવે છે

એની અનેક કવગી લડતો પરિજામકારક નીવડી છે.
 ત્રણ વર્ષ દરમિયાન એણે અનેક મુખાલિફ હુજ્યાર ઉઠા પાડ્યા છે.

એના મનદર તઅલીમી ફોટા, નહેનો માટે એનો ધન્યત્વ સફિ, બાળકો માટે એનું ખાસ
 પાનું, દીની તઅલીમ માટે એનો ફતવા મેજ, એની તળીઆઝાટક નિલચરપ રીકાઓ,
 એનો વિહર દિલ અગ્રેજીઓ એ, એની કેટલીક ખુદસીખનો છે.

વિનંતિ
નમુનો મફત મંગાવો
માહક બનો | લયામ્મ
સદેશ:-આર ૩પીઆ
બર્મા-પરદેશ:-છ ૩પીઆ | ટકાણું
ભાગા તાલાબ રોડ,
સુરત. |
|--|--|------------------------------------|

વેપારી બજાર ભાવ

મુંબઈ તા. ૨૭-૬-૧૯૩૭

એક્સચેન્જ	બેન્ક	બેન્ક
	વેચે. છે.	ખરીદે છે.
લન્ડન ડી. ડી.	૧/૬૮૩	૧/૬૮૫
" ડી. ડી.	૧/૬૮૩	૧/૬૮૬
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૨૬૮૩	૨૬૬૩
પેરીસ (૧૦૦ રૂ. ના ફ્રાંક)	૧૦૮૦	૧૧૦૦
જાપાન (૧૦૦ યેનના રૂ.)	૭૭૩	૭૭
હોંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૮૪	
શેંઘાઈ (૧૦૦ ટેલના રૂ.)	૮૧૩	
સિંગાપોર (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૧૫૬૩	
બર્મિંગહમ (૧૦૦ રૂ. ના માર્ક)	૯૧૩	

સોનું	તોલા દીઠ
ચાર્ટર્ડ બેન્ક	રૂ. ૩૫-૬-૦
નેશનલ "	રૂ. ૩૫-૧૦-૦
ટંકશાલ	રૂ. ૩૪-૧૨-૦

ચાંદી	૧૦૮ તોલાના
હાજિર	રૂ. ૫૧-૧-૦

પર્કે સફેદ ખીસી (હાજિર)	રૂ. ૫-૬-૯
" " દિલ્લી (મે.)	રૂ. ૫-૬-૩
" " દિલ્લી (મન્યુ)	રૂ. ૫-૧૦-૬
અગસી ખાઉન (હાજિર)	રૂ. ૮-૩-૦
" " (મે.)	રૂ. ૮-૨-૩
એરંડા મદાસી (હાજિર)	રૂ. ૭-૮-૦
કપારીઆ (હાજિર)	રૂ. ૨-૧૧-૦
શીંગદાણા (હાજિર)	રૂ. ૬-૭-૬
" મદાસી (હાજિર)	રૂ. ૬-૧૦-૦
" મામગોવા (હાજિર)	રૂ. ૬-૬-૦
ચોખા રંગુની (નાની મિલ)	રૂ. ૬-૧૪-૦
" (સ્પેશિયલ)	રૂ. ૬-૧૨-૦
કોપરેસ તેલ (કપાર્ટર દીઠ)	રૂ. ૪-૩-૬
શીંગદાણાનું તેલ	રૂ. ૩-૧૩-૦
અગસીનું તેલ	રૂ. ૪-૭-૬

એરંડિયું તેલ (કપાર્ટર દીઠ)	રૂ. ૪-૫-૧
તલનું તેલ	રૂ. ૫-૧-૧
એરંડીનો બોબા (દન દીઠ)	રૂ. ૫૬-૦-૦
" ખાનદેશી	રૂ. ૫૩-૦-૦
અગસીનો	રૂ. ૭૦-૦-૦
ખાંડ ભવા (હાજિર)	રૂ. ૧૫-૮-૦
" (શિપ: સપ્ટેમ્બર)	રૂ. ૫-૬-૦
" (શિપ: ઓક્ટો-ડિસે.)	રૂ. ૫-૧૧-૦
રૂ ભરૂચ (એપ્રિલ-મે '૩૮)	રૂ. ૧૭૪-૦-૦
" ઉમરા (ડિસે.-મન્યુ. '૩૮)	રૂ. ૧૪૪-૦-૦
" અંગાળ (")	રૂ. ૧૩૫-૦-૦
ધાતુઓ (કપાર્ટર દીઠ)	
તાંબા પતરા જર્મની (ઓ. ૨૧)	રૂ. ૫૩-૮-૦
" બિટિશ	રૂ. ૫૩-૮-૦
પિત્તલ	રૂ. ૪૪-૦-૦
" ડિટમેન	રૂ. ૪૫-૮-૦
" મંદલ	રૂ. ૪૫-૮-૦

શેર	
બર્મા ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન	૭૭૧-૪-૦
બોમ્બે સ્ટીમર કમ્પની (ઓર્ડીનરી)	૨૧૨-૮-૦
બોમ્બે સેફ ડિપોઝિટ	૮૭૬-૪-૦
બોમ્બે યુગાન્ડા	૭૩-૮-૦
બિટિશ બર્મા પેટ્રોલિયમ	૫-૧૧-૩
બર્મા કોર્પોરેશન	૧૧-૪-૦
ઈન્ડિયન કોપર	૩-૪-૦
એસ્ટ એન્ડ નિયરીંગ	૯૨-૦-૦
ટંકિફોન (ઓર્ડીનરી)	૧૦૩-૮-૦
શિવરામપુર	રૂ. ૬૮-૮-૦
એલાપુર ખાંડ	રૂ. ૧૭૫-૨-૦
ઈન્ડિયન રેફિનો (ઓ.)	રૂ. ૫૧૦-૦-૦
ઈન્ડિયન ઇન્ડિયન ઇન્વેસ્ટમેન્ટ	
એન્ટ ટ્રસ્ટ	રૂ. ૫૦-૦-૦
કેશર ખાંડ	રૂ. ૬૫૦-૦-૦
નાતા ઓઈલ	રૂ. ૩૫-૮-૦

એકિવલ લેખોરેટરીઅધિભિ-
ટેડ નામની દવા ગનાવનારી
કમ્પની મુંબઈ ખાતે સ્થપાઇ છે.

ચીન-જપાનની લડાઈ ખૂબ ઝોરઝોર
ધ્વનિકે આગળ વધી રહી છે.

લાહોર ખાતે આવતા ડિસેમ્બર માસમાં
ખેતી અને હુનર ઉદ્યોગનું એક પ્રદર્શન ભરા-
નાર છે.

સુરત ખાતે આવતા ડિસેમ્બરમાં ખેતી
અને વેપારને લગતું એક પ્રદર્શન ભરાનાર છે.

ચુરપની નાનુક દાસતને લીધે, દવાઓ
અને ખાન અનેક પદાર્થોના ભાવ ખૂબ વધી
ગયા છે.

જંગલમારતા લગિંગના બહિષ્કાર માટે
એક સમિતિ પંડિત નહરજી નામી છે.

કલ્યાણપુર લાઇમ એન્ડ સિમિન્ટ વર્ક્સ
નામની કમ્પની, કલકત્તામાં ૧૬ લાખ રૂપિ-
યાની પુંજીથી સ્થપાઇ છે.

છિટને સોનાનું ધોરણ હોડપુ ત્યાંથી આવ
લગી ૩,૦૩,૬૫, ૩૮. ૧૪૮ રૂપિયાની કામ-
તનું સોનું વિન્ડ ખાતેથી પગ્દેશી ખાતે
સિધાવી ગયું છે.

મુંબઈના જુના મથરનર થોર્ડ પ્રેમોન
ખેતનનું, યોગદાતી, મુદત, પૂરી, થતાં, પ્રજાંડ
ગયા છે અને નવા મથરનર તરીકે સર રોજર્સ
હુમલીએ દરજાંડથી આવી, જોદહો સંભાળી
લીધા છે.

સુરતની હેડ પોસ્ટ ઑફિસ શહેરને એક
છેડે આવેલી હોવાથી પ્રજાને થતી તકલીફને
ધ્યાનમાં લઇ, અધિકારીઓ તેને શહેરના
મધ્ય ભાગ-ભાગતાંભાગ રોડથી ટાવર લગીમાં
-સાવવાની કોશિશ કરી રહ્યા છે.

લીંગ ઑફ નેશનની એસેમ્બલીની મજેલી
બેઠકમાં પેસેરટાઇનનાં ભાગના સંબંધી નિર્ણય
કરવા નયું કમીશન નીમવા નક્કી થયું છે.

તા. ૩

વાસી

હિન્દનું કુલ પ્રતિષ્ઠિત-દેવું
૧૧,૬૦,૦૦,૦૦,૦૦૦ (અંગી-
વાર અખળ-સાઈ કુરોડ)

રૂપિયા છે.

ઉચ્ચ ઑફ વિન્ડસરની કનેક્ટની વિશાળ
ઝમીનમાં ધારનેલના કુવા અંગી આંધેપાનું
આદિર થયું છે.

એલ્યુમિનિયમના રાજ ગણાતા અમે-
રિકન એન્ડર મેકનનું અવસાન નિગમનું છે;
એની દવજત પાંચ અખળની લગભગ
અંકાય છે !

લુઈ મુસ્તાન અખળ હમીદ મહુમની
સવા અખળ રૂપિયાની મિલકતોના દઅવા
લડવા માટે ૪૦ લાખ રૂપિયાની ચાપલુથી
એક વરપિયન કમ્પની સ્થાપાઇ છે, કારણ
એમના વાડેસો કને આવી મંજબર રકમના
દઅવા લડવાના ખર્ચના ફાંફા છે.

લગ્નની મોનોટાઇપ કારપોરેશને ગુજ-
રાતી કમ્પોઝ કરવા માટે મોનોટાઇપ થંત્ર
બનાવ્યું છે, જેની ૨૫૦ ચાવીઓ છે અને
પોણા કલાકમાં દૈનિકગુજરાતીવર્તમાનપત્રોની
એક કોત્રમ લખાણ કમ્પોઝ થઇ સકે છે.

પંડિત જવાહરલાલ નહર ગુજરાતનો
દવરો કરી ગયા છે.

મુંબઈ ઇલાકાની એસેમ્બલીમાં લાપલુ
કરતાં કોમેસી પ્રધાન ડોક્ટર મિલરે આપુર્વે-
દિક અને સુનાની દવાસાગીને ઉત્તેજવાની નીતિ
આદિર કરી છે.

કરાંચી ખાતે આવતા ડિસેમ્બરમાં હુજ-
રાતી સાંકલ્ય પરિપતની તેરમી બેઠક ભરનાર છે.

બ્રિટિશ સિવિલસેવની વિમાની ટપાલ
ચોજના આવતે વર્ષે અમલમાં આવતાં, બધા
પત્રો-જવાબ લગી રાકય કરશે ત્યાં ઢગી-વિમા-
નચીજ મોકલાશે. બુકપોસ્ટ વ. તો દર્ધા
માર્ગેજ જશે.

તળીબી નુરખાઓ

નેવેની પાત્રમિટે હરકોઇ સહેલાઈથી

વાચી સકે એવા સાફ અક્ષરે નુરખા નહિં લખનારા તળીબોને એ વર્ષની ક્યદની સજા કરવાનો કાનુન ક્યો છે? ધણકોને આ કાનુન અત્યંત કડક લાગે તો નવાઈ નહિ, પણ હકીકતમાં એવા કાનુનની સુરત તો ખદેખદ છે-સજા ઓછીવત્તી લાગે હોય

તળીબી નુરખા એટલે માનવ જીવનને સંબંધિત પ્રયોગ. તે ઉકેલી સકાય એવા અક્ષરોમાં હોવાજ નોંધએ. અરપષ્ટ હોય તો લેખક લખતી દવાઓ અપાવાને-ઓ તેથી છાસાગી જીન જોખવાયતો-સલાય રહે છે. અને એવું અનેક વાર થયું છે અને હજીયે ફરી થાય છે એ કાંઈથી છુપું પણ નથી.

મનાય નહિં એવી હકીકત છે કે આવો અરપષ્ટ રીતે સખાયજો અકસ્માત નુરખા જુદા કેમિસ્ટોને અપાતા, તેઓ એક બીજાની કેવળ નોખા નોખી દવાઓ ગનારી આપે છે! નેવેના આ કાનુન પાછળ પણ અજ્ઞ હકીકત મયજૂદ છે. ત્યાંના એક રાખે અરપષ્ટ રીતે એક નુરખો લખી કાઢ્યો, તેમાં દવાના નામો લેખે, 'મૂખાઈ', 'કમઅકકલ' અને 'કોણ પૂછે' વખતે અને તે નુરખાની નકલો ગનારી દેશના ૧૧૨ કેમિસ્ટોને મોકલી આપી. પરિણામે, ૧૧૨ દવાઓ તૈયાર થઇ આવી, જેના રસાયણક તપાસે સાબિત કરી આપ્યું કે એમાંની એક પણ એક બીજાથી ગળતી ન હતી અને 'કેટલીક તો ઝહરી પણ હતી!

હુંકમાં ત્યારે, લેટવેઈડ સમાજનું જેટલા અંશે લાયક છે તેથી અનેક ગણા વધુ લાયક આ તળીબો છે, જેઓ અરપષ્ટ નુરખાઓ

લખે છે કેટલાકો એવા નહિં ઉકેલાય એવા હસ્તાક્ષરોને પોતાની મદાનતા સમાજે છે, અને જાણી છુટીને એવાં અરપષ્ટ નુરખા લખે છે પણ તે ખરી રીતે, જેનાં તેમની મૂખાઈ માત્ર છે. મદાનતાનું લક્ષણ ખરાય હસ્તાક્ષરો નથી, નિકર ૫૦ વર્ષની વય છતાં જાગૃતીથી વધુ નહિં લલેલા અને મ કોડા જેવા અક્ષરે સહી કરતા સખસો કરોડોની સંખ્યામાં આંદ મયજૂદ છે તે, સાચી વધુ "મદાન" કેમ ન લેખાય?

પ્લાઇવુડ લાકડું નથી!

પ્લાઇવુડની ગનાવટ વિષેનો લેખ, આ અકમાં અન્યથ પ્રગટ થઈ રહ્યો છે ત્યારે, પ્લાઇવુડની કાનુની તખીર પ્રત્યેક વાચકોનું મન દોરવું મુનાસિબ લાગે છે.

મુજર્મમાં એક ચાલુ દઅવામાં, પ્લાઇવુડ એ "લાકડું" છે એ નહિં, એવો સાચક ઉભો થયો છે. ક્યાંક પક્ષ તેને લાકડું માની, લાકડાનાં લાયસન્સ વ ના કાનુનોને આધિન રાખે છે, ત્યારે બચાવ પક્ષ તેને "લાકડાની ગનાવટ" હતી, એ કાનુનો પોતાને શાધક નહિં હોવાનું જણાવે છે.

દઅવો ચાલુ છે અને વિજ્ઞાતેના અભિપ્રાયો રોવાઈ રહ્યા છે તથા વિજ્ઞાતો એકગત છે કે, પ્લાઇવુડ લાકડું (Timber) નથી!

અગિયાર આના બચાવો

ગયા ઐમિસથી ખમનિ દિનથી પરાણે છૂટું પત્રવા પછી, પહેલેજ પગથિયે ટપાલ દરો વધારી દેવાયા છે, એ વાંચકો જાણે છે. એમાંય ખાસ કરીને પી. પી ના દરો તે જેટલા વધી ગયા છે કે તે પહેલાં કરતા લગભગ ત્રણ ગણા થયા જાય છે!

આને ખર્ચા ખાતે “કમર”ના લવાઝમનું
વા. પી. મોકલવું એટલે આડને ઝોડોમાં ઝોડો
ઘાટ આનાના વધુ ખર્ચામાં ઉનારવા. કારણ
કે એક વી. પી. એટલે—

“કમર”નું એક વર્ષનું ખર્ચાનું લવાઝમ રૂ. ૪-૦-૦	
દિનથી વી. પી. મોકલવાનો ખર્ચ રૂ. ૦-૭-૦	
ખર્ચાની રિલીવરી ફી રૂ. ૦-૪-૦	
ખર્ચાની વી પી મનીઓર્ડર ફી રૂ. ૦-૩-૦	
	રૂ. ૪-૧૪-૦

દહેવાન સુરત નથી કે, ચાર રૂપિયાની
વી. પી. પાછળ શેનો આ ઘાટ આનાનો
પૂરો ખર્ચ દપાલ ખાતાનેજ નક્કર થાય છે
અને તેનો ઘાટ આડકનેજ માથે પડે છે. આમ
દરેક વી. પી. પાછળ નાહકના ઘાટ આના
ખર્ચાના ચેમ્પ નજરે પડે. નેથી, કમરના
ઘાટકાને ખાસ આડકપૂર્વક આર્થ કે તેઓ
પોતાનું લવાઝમ મનીઓર્ડરથીજ મોકલવાનો
નિયમ રાખે તો કીક. મનીઓર્ડરનો ખર્ચ
ફક્ત ત્રણ આના થશે આં નેથી અગિયાર
આનાની બચત થઈ જશે.

આગળ આનાની આ દેખીતી બચત
કરવા અને કમર નિયમિત મેગવવા—વી. પી.
મોકલતાં મોડે મળે છે—માટે દપાલ કરી બેરકેષ
ખામ બહેન લવાઝમ મનીઓર્ડરથીજ મોકલે
પુરતેક મંગાવનારાઓ પણ વાં પી. નજર
મંગાવે મનીઓર્ડરથીજ પુરતેકાની કી મત તથા
દપાલ ખર્ચાના ફેસ મેકલી આપે. અંથી
તેમનેજ ફાયદો છે.

રતનાગર

આ ગણે મહિને નિયતેકા સોરાજી
મંચેરછ રતનાગરના મરણથી દિનકે પોતાનો
ઘેડ એવો સળંગ આલોગિક પત્રકાર ગુમાવ્યો
છે, જેની ઘોટ તેને લાંબા કાળ લગી સાદવા
વિના રહેશે નહિં.

રતનાગરની શખ્સોચિત કેવળ પત્રકારમાંજ
ચિરમતી નથી. તે પત્રકાર હતા—એમ કહે.

કે, પોતાના વિષયના પત્રકાર નિર્ણય હતા;
વણત ઉદ્યોગના પાકટ અખ્યાસી અને તેની
ફરેજથી વાકિફ હતા; દિનકે પેટન્ટ કાનૂની
આંદીયુંટીઓ પર આસામાન્ય કાણુ ધરાવતા
હતા અને એક મોટી પેટન્ટ એજન્ટની પેલીના
મુખ્ય સંવાદક હતા એ બધું હતું તે ઉપરાંત
તે એક શૈષક પણ હતા.

રતનાગરની તઅલીમ વ્યવહાર હતી,
સાવિદક નહિં. ૧૭ વર્ષની વયે મેટ્રિક થઈ,
તેમણે પોતાના પિતા—ને વેળાની સાથી મોટી
અને અપ-ટુ-ડેપેટ મિત્ર, સુન્દરદાસ મિત્રના
મેનેજર—ના હાથ નીચે મિત્રમાં તઅલીમ
મેળવી હતી અને રપવયની ઉંમરે, પોતાના પિતાની
માદથી દરમિયાન આડ માસ લગી એ મિત્રનું
વ્યવહારકામકાળું સાચવું હતું. ત્યાંથી છુટા પડતાં,
તેમણે ઓછે મિત્ર પરકારિયતે પોતાના ક્ષેત્ર
તરફે પગ દરી, ૧૮૯૦થી ‘ઈન્ડિયન રેક્ષ-
નામ્સ જર્નલ’ની શરૂઆત કરી હતી.

પૂર્વ ૪૭ વર્ષના સફળ સંવાદન પછી
આને “ઈન્ડિયન રેક્ષનામ્સ જર્નલ”ના તંત્રી
દુવાળી વિદાય થયા છે. એ લાંબા ગાળા
દરમિયાન તેમણે અનેક લીલી સુધી નેષ
હતી અને પાછળથી કોટલા કેટલાક બીજા
પત્રો ગંધ પણ કરી લીધા હતા.

મહુમતી એક કીમતી કલમી પાદમાર,
“ઓએ હન્ડરટીઝ : ધ કોટન મિલ્સ” છે.

સુન્દર ચિત્ર-કોર્ડો

આર્ટ કાંડ પર છાપેલા, સુન્દર ચિત્ર

—કોર્ડો : (૧) તાજમદલ, (૨) કુતુબ
મિનાર, (૩) ઉદયપુરનું આરસ મહલ
અને (૪) લિકન્દ્રા (આમ)નો અકળ-
રો રવઝો

કીમત ૩૩૦૦ના ત્રણ આના : દપાલ
ખર્ચ એક આનો.

(છ ૩૩૦૦ યા તેથી વધારે લેનારને
દપાલ ખર્ચ સુઆક)

પૈસાની ટીકટ બીડો. વી. પી.
યશે નહિ. લખો—

કમર ઓફિસ, સોડાગરવાડા, સુરત.

હિન્દ કારીગરી

■ ઇલકલ (જી. બીજપુર)માં હાથવણાટની રેશમી અને સુતરાઉ સાડીઓ ખૂબ અને છે અને તે આખા કર્ણાટકમાં પ્રસિધ્ધી પામી છે. લગભગ બારથી પંદર હજાર માણસો ત્યાં એ કામ કરે છે.

■ ગુલેદગઢ (જિ. બીજપુર) પણ પોતાના રેશમી અને સુતરાઉ કપડાંની હાથવણાટ માટે જાણીતું છે.

■ અદોની (જિ. બેલારી) પોતાની ભાત ભાતની સેત્રંજીઓની વણાટ માટે દેશભરમાં પંકાયતું છે.

■ બાગલકોટ (જિ. બીજપુર) માંય સુતરાઉ વણાટકામ મોટા પાયા પર ચાલે છે એ ઉપરાંત, તમાકુ પીવાની ચિત્રમેની બનાવટ માટે આ શહેર દક્ષિણ ભારતનું એક જ કેન્દ્ર છે.

■ કલકત્તા શહેરના ઉદ્યોગમાં આખા કુવાની જાણે મોનોપોલી ધરાવે છે દુગ્ધી નદીના બેઠે કાંઠે -૯૨ જુદા નમિલો ઉભેલી છે. બંગાળનો મુખ્ય ઉદ્યોગ એજ છે.

■ અહમદનગરના મુખ્ય ઉદ્યોગોમાં સાડી અને સેત્રંજીઓનું વણાટકામ પણ છે અને તાંબા-પિત્તળના વાસણોની બનાવટ પણ.

■ ગોકાક (જિ. બેલગામ) અનેક પ્રકારના રમકડાઓની બનાવટના મુખ્ય કેન્દ્રરૂપ છે.

■ માનોલી (જિ. બેલગામ) કાપડ ઉપરના છાપકામ અર્થાત કલિકા પ્રિન્ટીંગ માટે જાણીતું છે.

■ મુર્શીદાબાદ (જિ. બેલગામ) પણ કાપડ ઉપરના છાપકામના હુનર માટે મશહુર છે.

■ ભુજ (કચ્છ)માં રેશમી કાપડ ઉપર આરીનું ભરતકામ ઘણુંજ મુંઢર ચાલે છે. એક ટેબલ

કલેશની કીમત સો રૂપીઆથી વધારે થાય છે. મૂરપિયન લોકો તેની સારી કદ કરે છે.

■ કચ્છના રબારી લોકોની વસ્તીવાળાં ગામોમાં હાથ કંતામણ અને હાથ વણાટના મુખ્ય બિનના ધાબળાઓ તથા ધાબળીઓ થાય છે. કાટ અને જાકીટના બરતું ગરમ કાપડ પત્ર બને છે. ખાસ કરીને ધાબળાઓ મુઠક મશહુર છે.

■ રેહા (તા. ભુજ-કચ્છ)માં લુહારો સુડીઓ, કાતરો અને ચાકુ સારા બનાવે છે. તેમાં પણ સુડીઓ અને ચાકુ બેટ સોમાતને ઘાસ મુંદર બનાવે છે. હાથાઓ ઉપર ચાંદી, જર્મન સિલ્વર અને પીતળના પતરાં મઠાવી આપે છે. મીનાતું કામ પણ કરી આપે છે.

■ ભુજ, મુંદ્રા, માંડવી અને અંબાર (કચ્છ)ના ખત્રી લોકો બાથણીનું કાપડું રંગાટ કામ સાફ કરે છે. ખાસ કરીને કચ્છી પમડંગી પાથડીઓ અને મુંદ્રીઓ વખાણવા લાયક બનાવે છે.

■ માંડવી (કચ્છ)માં ફરવા જવાની લાકડીઓ અને અને બંદાકાઓ કિતમ પ્રકારના થાય છે.

■ ભુજ (કચ્છ)માં સાધુ લોકો માટે તુરી ન ચકણી અને કમંડલ પીતળનાં મુંદર ઘાસ દાર થાય છે એ વસ્તુઓની નકલ બીજે ક્યાંય થઈ શકતી નથી એવી તુંદર કારીગરી બને છે.

■ નીપાણી (જિ. બેલગામ) તંબાકુની બનાવટનું મુખ્ય મથક છે. મુંબઈ મંત્રાલય તંબાકુના ઉદ્યોગ માટે આ શહેર 'હેલ્થ' તંબા ધરાવે છે અને "હરદા" બનાવવાની રસ માસનો મવસમમાં શહેરની ૧૨,૦૦૦ ન વસ્તીમાંથી ૨૫૦૦ માણસો રાતદિન એક લાગ્યા રહે છે.

પ્રજ્ઞાપ્રકાશ

લેખક:-રવિશંકર હ. પટેલ.

પ્રજ્ઞાપ્રકાશ અને વીનીઅર પહેલાં કાળે જનારું તે કાંઈ કહી શકતું નથી. કિન્તુ-સ્થાનમાં હિન્દુ દેવ દેવીઓની કાષ્ટ પ્રતિમાઓ અને કાતરકામ મુઠક મરહુર હતું. પણ પ્રજ્ઞાપ્રકાશનો ઉદ્દેશ જાણમાં નથી. વિજ્ઞાનમાં કાંઈકના જન્મ પહેલાં આ ઉદ્દેશ હતો. જેમ અમુક લેખકોનું માનવું છે, પણ તેના દાખલાઓ ટાંકી તેની વસ્તુઓ બનાવી નથી, અથવા દાહ વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ જે કાર્ય થઈ રહ્યું છે તેનું આગળ ચતું હતું તેમ માનતા નથી. છતાં જેમ ચોક્કસ માનવા કારણો મળે છે કે પારીસના મરહુર કારીયર થી જન હેનરી રીચોને ૧૮મી સદીમાં (અગામી ૨૦૦ વર્ષ પહેલાં) પંદરમા જુર્જનું તખ્ત પ્રજ્ઞાપ્રકાશમાં જનારું હતું, જે દાહ લોકોવરે મુજીવમાં મોજુદ છે.

પ્રજ્ઞાપ્રકાશ એટલે ?-પ્રજ્ઞાપ્રકાશ એટલે લાકડાના પાતળાં અને પડોળાં પડોળે એવી રીતે સરસથી મોંઢાંક્યાં કે વચ્ચેનું પડ ઉપરનાં પડોળી કામોલો નસોએ આવે. આમાં એકથી વધુ પડો એવી મજાજુતાથી મોંઢાંક્યાં કે એટલેકા પડોળું પ્રમાણુમર એક પારીયું જાને, તેનું નામ પ્રજ્ઞાપ્રકાશ.

વીનીઅર એટલે ?-વીનીઅર એટલે લાકડાનું પડોળું અથવા સાંકડું એકજ પાતળું પડ: તેનું નામ વીનીઅર. સામાન્ય માનવના

એવી છે કે કીમતી લાકડાનું સુંદર આકૃતિ-પાળું પાતળું પડ તે વીનીઅર.

પ્રજ્ઞાપ્રકાશનો જન્મ-લાકડું જેટલું આડી નસોએ સંકોચાય છે, તેટલું ઉભી નસોએ સંકોચાતું નથી. લાકડાના આ સ્વભાવથી ઘણા વપરાસમાં એક પ્રકારની ખામી લાગવા લગતી. તે ખામીને દૂર કરવાની ઇચ્છામાથી પ્રજ્ઞાપ્રકાશનો જન્મ થયો. હોય જેમ માની લેવાને ઘણાં કારણો મળે છે. જોતે દલાડે, અગી જતી આડી નસોના રક્ષણ માટે તેની સાથે ઉભી નસોવાળું બીજું લાકડું કાટખોલ્ય દિશાએ (ચોક્કડી ના આકારે) સરસ વતી ચોંટાડી દેવામાં આવ્યું, જેથી આડી અને ઉભી નસો પરસ્પર એક બીજાનું જરાબર રક્ષણ કરે, લાકડાના માપમાં વધવટ થઈ શકે નહિં અને છેડા ફાટે નહિં. વળી પ્રજ્ઞાપ્રકાશની જનાવટ એવી છે કે નક્કર લાકડાના પ્રમાણમાં તે આગેલવાની આસરે ખડુ ઓછું વાંકુ થયે છે તથા ખીલીઓ ખડુ મજબુતાઈથી પકડે છે. પ્રજ્ઞાપ્રકાશ વાપરવામાં સૌથી વધુ સગવડના એ છે કે નક્કર લાકડું જેટલી પડોળાઈનું મળી શકતું નથી તેથી ઘણીજ મોટી પડોળાઈનું પ્રજ્ઞાપ્રકાશ મળી શકે છે.

પ્રજ્ઞાપ્રકાશ એટલે ?-પ્રજ્ઞાપ્રકાશ એટલે પડ: પડ એટલે કાંઈ પણ એકજ મોરડાનું માપ.

૨. ૧મું મેસામ એન્સાઈક્લોપિડિયામાં લખ્યું છે કે, કીમતી પ્રકારનું લાકડાનું પાતળું પડ દલકા પ્રકારના બીજ લાકડાના પડ પર ચોટાડી લેવાય કરેલું મિથ લાકડું તે વીનીઅર. -તેથી

૩. વીનીઅરનો જન્મજેરતો સુગંધની સજ્જ મળેલી નથી અને સાધારણ રીતે વીનીઅર માટે વીનીઅર જન્મ વપરાય છે તેથી અને પણ વીનીઅર સજ્જનો ઉપયોગ કર્યો છે.

૧. વલ્કલને વીનીઅર કહી શકાય કે નહિં તે વિષે જે પ્રમાણે કરી લેવા પણ સાધન અને સજ્જકારના અભાવે કાંઈ નિશ્ચય ઉપર આવી શકાયું નથી. વલ્કલ જેટલે જાડની હાથ, તેના આપણે આપે લોકો કપડાં જનાવી પહેરના. લો સમજાવેલ વનમાં જવા ત્યારે વલ્કલ પરિપાત કર્યાં હતાં તેજા, રાજાપણ-કાવ જ્ઞો ઉદ્દેશ છે.

મીલીમીટર અથવા ઇંચમાં કદી સકાય નહિં. “ત્રણ પાઇ” એ જાડાઈ બતાવવાનું પ્રમાણ નથી. પણ પડની સંખ્યા અથવા મજબુતાઈ બતાવવાનું પ્રમાણ છે. કોઈ વખત ત્રણ પાઇમાં ૧ ઇંચ પણ હોય અથવા ૩ ઇંચ પણ હોય. એટલી જાડાઈમાં ઘણી વખતે વધારે પાઇ હોય છે. ઘણા પ્રમાણે પાઇને અમુક જાડાઈનું ધોરણ માની લે છે અને તેથી વેચનાર અને લેનાર બંનેમાં ગેરસમજ થઈ જાય છે તેથી એ યાદ રાખવું જોઈએ કે પાઇનું જાડાઈ માટે અમુક મીલીમીટર અથવા ઇંચ જાડાઈ તેમ સમજવું અને ચોક્કસ સંખ્યામાં પાઇ જોઈએ તો પાઇની સંખ્યા કહેવી.

મજબુતાઈ-પાઇનું સાઈઝમાં સાવ ઘટતું નથી એમ તો નજર કહેવાય. પણ બહુજા એણું ઘટે છે-અર્થાત અમુક જાડાઈનું નક્કર લાકડું હોય તે જેટલું સંકોચાય તેના પ્રમાણમાં તેટલીજ જાડાઈનું પાઇનું સાવ નજીક ઘટે છે. ઘટવધનો આધાર લાકડાના પ્રકાર, સરસ અને બનાવટ ઉપર છે; એટલે લાકડાની સરખામણીમાં પાઇનું કેટલું ઘટે છે તેનું ચોક્કસ માપ આપી શકાતું નથી. મોટા ઘેરાવામાં જ્યારે લાકડું વાપરવું હોય ત્યારે પાઇનું વાપરવું તે વધારે યોગ્ય છે. ઉત્તમ રીતે બનાવેલું પાઇનું લગભગ લોહ જેટલું મજબુત હોય છે. એનું એક કારણ એ પણ છે કે જે સરસથી પાઇનું ચોંટાડવામાં આવે છે તે ઘણુંજ સખત અને ખાંસ શોષેલી રીતે તૈયાર કરેલો હોય છે.

પાઇનું બનાવટ-જેમ તો પાઇનું બનાવવું ઘણું સહેલું લાગે છે પણ પ્રકાર

૪ સરસ એટલે Glue; પણ એથી બહાર સરસ મજબુતાઈ નથી, પરંતુ શોષેલી રીતે પાઇનું ચોંટાડવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતો ખાસ સરસ સમજવાનો છે.

પ્રકારના અને લાકડાઓનો કુદરતી રંગ, ગુણ તથા અવગુણો પારખવાની વૈજ્ઞાનિક ક્ષમિતીયત એ, કદલું વાત છે. લાંબા વખતના અભ્યાસ પછીજ એ લાયકાત મેળવી શકાય છે ફર્નિચરના ઘણા વેપારીઓ હાથથી પાઇનું બનાવી દેવાની બાજી મારી, સરસથી પાટીવાં ચોંટાડી લે છે પણ આ રીત બરાબર નથી. આમ કરવાથી પાઇનું બનાવેલું ઉદ્યોગને હાનિ પહોંચવા સંભવ છે. પાઇનું ઉપર પ્રખરો વિશ્વાસ આવે તે આવે જામતો જાય છે તેવે વખતે હેન્ડ પ્રેસથી પાટલા ચોંટાડવા ઠીક નથી. વિશ્વાસવતતા બજારમાં પાઇનું આવવું જ્યારે શરૂ થયું ત્યારે ત્યાંની ફર્નિચરવાલા પણ આમ પાટલા ચોંટાડતા હતા, પણ તેનું પરિણામ ઘણુંજ માલું આમ્નું. અગત્ય સકાય એવી ફકીકત છે કે હેન્ડ પ્રેસથી મોટી પહોળાઈનું પાટીનું ચોંટાડતા, તે લાંબો વખત ચોંટી રહેજ નહિં.

પાઇનું બનાવવામાં શરૂઆત હમેશાં વચકા પછી થાય છે. તેને બરાબર સુકવવામાં આવે છે; બંને બાજુઓ સાવ સીધી રાખવામાં આવે છે કે જેથી બાજુના પડ સીધા રહે અને સરસનું પ્રમાણ દરેક જગ્યાએ સરખું જળવાતું રહે. સરસ હાથથી લગાડવામાં નથી આવેલો પણ આપ મેળે ફરતા સંચાથી દરેક જગ્યાએ સરખો લગાડાય છે. વચકા પડ તથા જાજુના પડોને સંખ્યા સરસ લગાડવા બાદ પાઇનું મશિન પ્રેસમાં દબાવવામાં આવે છે. દાખતું પણ કંઈક પ્રમાણ હોય છે અને તે પ્રમાણ લાકડાના પ્રકાર ઉપર આધાર રાખે છે. આ દાખથી, સરસ જો વધારે હોય છે તો, બહાર નીકળી આવે છે તેને લુછી નખાય છે અને ત્યાર પછી બાજુ બાજુની ધારો સાફ અને સીધી કરવામાં આવે છે.

વીનીયર વિષે-કહે છે કે હવામાં જલક બનાવવું સહેલું છે પણ તેની પરિક્ષા મંડાવવામાં આવે છે.

ઉરાડયામાં જનનો જોખમ છે. હવાઈ જલ્દા-
જની શરૂઆતે જે જે માણસોએ પરિક્ષા માટે
તે ઉરાડયા તેમાંના ઘણાખરાએ જનન ગુમાવ્યા
છે. લગભગ આવી જ જોખમ વીનીઅર માટે
ઉચ્ચ કીમતના લાકડા શોધી કાઢવામાં છે.
આ લાકડામાં, લાકડાંની પસંદગી કરનાર
માણસને આપણે “પારખ”ના નામથી સંજો-
ધીશું. પારખ દુન્યાના જંગલોમાં ભટકતો ફરે
છે, ધીરજ અને ખતથી સુંદર વીનીઅર
આપતાં જાડ જોવાજ કરે છે. મનુષ્ય સ્વભાવ
પારખવો જેટલો કઠિન છે, તેટલો જ જાડો સ્વ-
ભાવ પારખવો પણ, આ ધંધો ખડું મહેનત
અને અનુભવે હાથ લાગે છે. ઘણી વેળા પારખ
અચૂક જાડને સારું સમજી, મહા મહેનતે
ગીસ ઉપર પહોંચાડે છે પણ અનેક કારણોથી
તેના પૈસા નહિં ઉપજતાં. ગીસ માત્રિકનો
સખ્ત કપડોજ નફામાં રહે છે ! જંગલમાંથી
જાડને મીસ સુધી પહોંચાડવાનું કામ પણ
ઘણું જ ખર્ચાળ અને તકલીફવાળું છે. તેમ
જતાં, ધાર્યા જેવું સુંદર વીનીઅર ન મળે
તો તકલીફ, વખત અને પૈસા બધું પાણીમાં
જળાય છે, જે કે નસીબમાં પારખને સારું
જાડ હાથ લાગે મોટી આવક અને માન
પણ મળે છે

પ્રથમ તો, જંગલમાં જાડ શોધી કાઢવી,
તેમાંથી બને તેટલું મોટું જોળ લાકડું વડાવી
ગીસ ઉપર પહોંચાડવાની વ્યવસ્થા કરાય છે.
લાકડું ગીસમાં આવતાં, તેને ઊંચવામાં આવે
છે અને બારીકાથી નસોની તપાસ કરાય છે.
લાકડાનો સ્વભાવ જલ્દાજ પારખ અને
લાકડાના વાદ કાચમાં કુચળ વેરજીઓ
(ફોયર) બેંચાં થઈ, લાકડાની ચિકિત્સા કરે
છે અને તેને વેરવાની રીત મુકરર કરે છે—
એટલે કે, અચૂક પ્રકારની નસોવાળા લાકડાને
કંઈ રીતે વેરવું જોઈએ કે જેથી તેમાંથી
મોટામાં મોટા કદનું સુંદર વીનીઅર કાઢી

સકાય. આ પછી, એ જોળ લાકડાને ઊંચુ-
છલ્લતા ગરમ પાણીના ટાંકામાં મુકવામાં
આવે છે.

કાપવાના પ્રકાર—બંને બાજે કાપવાના
સામન્ય એ પ્રકારમાંથી જે તે એક લેવાય
છે : (૧) સંધેડા-ઉતાર (Rotary Cut)
અને ફાડ-ઉતાર (Knife Cut)⁴.

સંધેડા ઉતાર—લાકડાને મશિન પર ચલાવ્યા
પહેલાં વરખાથી અથવા ઊંચુછલ્લતા પાણીથી
બાફવામાં આવે છે. આમ કરવાથી લાકડું
નરમ થાય છે અને આસાનીથી સંધેડા-ઉતાર
ફેરવાનાં, પ. કાઢી શકાય છે. ગરમ કરવાની
ટેમ્પરેચરનો આધાર લાકડાની જાડાઈ, સખ્તતા
અથવા નરમાશ ઉપર છે. સખ્ત લાકડાને
નરમ લાકડા કરતાં વધુ વખત લાગે છે.
લાકડાં બાફ્યા માટે સિમિન્ટના મોટા ટાંકા
બનાવ્યા હોય છે. બાફ્યા પછી, સંધાડના
માખ મુજબ, લાકડાના આડ કાઢ કરવામાં
આવે છે⁵.

ઢાલ ઉતારવી—આડ કાઢ કર્યા પછી
ઢાલ ઉતારવાના ખાસ મશિન ઉપર લાકડાની
ઢાલ ઉતારવામાં આવે છે. વળી લાકડાની
ઉપરની તાની નાની ઢાળીએ પણ કાપી
નખાય છે અને લાકડું બેબેબ સારું અને
સરખું કરી નખાય છે.

સંધાડે-ઉપર પ્રમાણે લાકડું તૈયાર થાય
પછી, તેને હબેક્ટ્રીક અથવા બીજા મશિનોથી
ઉચ્ચ, વીનીઅર ઉતારવાના મશિન ઉપર

⁴ નાઈફ કટનો મુજરાતી અર્થ થાય ચપ્પુ-
વાદ, રજુ તે અસલ શબ્દના ભાવાર્થને બદલ-
બેરતો નથી એટલે સાધારણ વપરાતો સખ્ત
ફાડ-ઉતાર મુજબ છે.

⁵ અગાઉ લાકડાને બાફ્યા તિથાય સંપાડે
ચઢવી દેવામાં આવતું દરું, પણ તેથી તેના મુળ
(Ends) કાઢી જતા દોરાથી દાઢ એ રીત
પ્રચલિત નથી.

ચઢાવવામાં આવે છે, અને મુઝાના મધ્ય ભાગમાં મજ્જુતાઈથી આરા (Chucks) લરાયી દેવામાં આવે છે. ત્યાર પછી લાકડાને વીનીઅર કાપવાના ચાકા તરફ ફેરવવામાં આવે છે અને ચાકું લાકડા સામે આગળ આવી, વીનીઅર કાપતું જાય છે. કપડાના મોટા તાકાને જેમ ગોળ ઉખેડતા જઈએ તેમ લાકડું ફરતું જાય છે અને વીનીઅર નીકળતું જાય છે. લાકડાનું મધ્યમિન્દુ આવે ત્યાં સુધી વીનીઅર નીકળ્યાજ કરે છે. વીનીઅરની આ મોટી ચાદર મશિન વડે રાક્ષ ઉપર વીંટી લેવામાં આવે છે અથવા વીનીઅર કાપવા અને મુધારવાના બીજા મશિન સુધી તે હાથોહાથ પહોંચાડવામાં આવે છે.

લાકડું ગોળ ફેરવવા માટે મશિન જેમ ખાસ સગવડવાળું હોય તેમ વધારે સારું. જોકું પાતળું વીનીઅર લાવવું વ કામ માટે મશિનમાં ખાસ સગવડતા રાખવામાં આવી હોય છે. લાકડું અને મશિનનું મોટું ચાકુ બેળાં લટકાય ત્યારે વીનીઅર ઉતરે છે એમાં જટકાવવાના મેળને કાજુમાં રાખવા ખાસ ચાવી રાખી હોય છે.

કાપતું—લાકડામાંથી વીનીઅર નીકળ્યા પછી તેનો રેખે (Hustage) ન જાય તેમ સંભાળપૂર્વક જોઈતી સામગ્રીમાં કાપવામાં આવે છે. કાપવા માટે પણ છેલ્લામાં છેલ્લી દળના એકસરખી સામગ્રીના ટુકડા કાપે જતા ખાસ સંચાઓ હોય છે. સદજ પણ વીનીઅર નકામું ન જાય તેની જરાજર સંભાળ રખાય છે.

સુકવટું—સામગ્રીના કાપ્યા પછી તેને સુકવવામાં આવે છે. તાજું કપાએજ વીનીઅર બીનાશવાળું હોય છે અને વળી લાકડું ઉકાળનાં તેમાં બિનાશનું પ્રમાણ વધુ હોય છે. એ બિનાશને મોગ્ય રીતે કાઢી નાખવામાં

આવે છે. એ માટે સુકવવા માટેય ખાસ મશિનો હોય છે.

પડ ભેળાં ફરવાં—કાપતી વખતે નાની સામગ્રીના વધી પડેલા ટુકડા ફેંકી દેવાતા નથી. તે ટુકડાને એક બીજા સાથે સાંધા કરી મોટી સામગ્રી બનાવી રાખાય છે. આ રીત સાંધવાની ત્રણ રીતો છે : (૧) પરી ફારા ચોંટાડીને, (૨) મશિન વતી સાંધીને અને (૩) છેડે છેડા મેળવીને. આ બધી રીતોમાં પરી દ્વારા ચોંટાડવાની રીત વધારે સારી અને પ્રચલિત છે. વીનીઅરના સરસ બગાડના ટુકડાને ડાંટે ચઢાવી, તેના સાંધા પર કપાની પરી રાખવામાં આવે છે. પછી મશિનના દળથી બન્ને સાંધાને મેળ મળી જાય છે.

સરસ લગાડયો—ઉપર મુજબ વીનીઅર બની ગયા પછી સરસથી પડ ચોંટાડી પાછાં પડ બનાવવામાં આવે છે. વચવા પડથી સરસ લગાડવાની શરૂઆત થાય છે. ધારો કે, ‘કો પાછાં પડ’ બનાવવું છે તો વચવું પડ સરસ લગાડવાના મશિનમાંથી પસાર થાય છે અને તેને બન્ને બાજુએ પ્રમાણસર સરસ લાગી જાય છે. પછી માથા આગળ લગાડવાનું—Frontનું પડ, સરસ લગાડવા વિના નીચે મુકી, તેની ઉપર ઉપનું સરસ લગાડેનું વચવું પડ મુકી, પછી તેની ઉપર પાછળની નકરડું—અર્થાત Barlenું—પડ વચ્ચે સરસ લગાડવા વિનાજ મુકાય છે. કારણ કે, ઘણે જાને વચલા પડની બેઠે તરફ સરસ લગાડવામાં આવે છે. પછી એ પડોને પ્રેસ (દળાણ)માં રાખવામાં આવે છે અને નકાસ, કાકડાનું પ્રકાર વ. પ્લાનમાં રાખી દળાણ દેવામાં આવે છે. દળાણનું પ્રમાણ, નાની સામગ્રી માટે અંદાજે દર ચારસ ઈંચ ૮૦ રતન અને મોટી સામગ્રી માટે ૨૫૦ રતનની લગભગ રખાય છે. જ્યાં પડ ઉપનું વચ્ચે પડનું દળાણ અથવા ઘણે સરસ બહાર નીકળી જાય છે તે

પાતળા પડ ઉપર વધુ પડતું દળાણ અપાતાં, સરસ નસોમાંથી સોંસરવો પુરી નીકળે છે તેમજ છેડા ફાટી જાય છે.

ફાડ-ઉતાર-સંધેડા-ઉતાર રીત દલકા અને હિયા જાને પ્રકારના લાકડાઓમાંથી વીનીઅર ઉતારતી વેળા ઉપયોગમાં લેવાય છે. જાકીની રીતો, ઘણે ભાગે હિયા પ્રકારના લાકડામાંથી વીનીઅર ઉતારતી વેળાજ વપરાતી જોવામાં આવે છે. ફાડ-ઉતારની પેટા રીત તરીકે (૧) વેરીને, (૨) ઝોડા ઉતારીએ છીએ તેમ અને (૩) કાટખૂણ વાટ મૂકી શકાય. આ ઉપરથી જોઈ શકાશે કે સંધેડા ઉતાર સિવાય કાપવાની અમુક ચોક્કસ રીતો, લાકડાના સુંદર આકૃતિયોગાલા વીનીઅર કેવી રીતે મેળવી શકાય તે ઉપર આધાર રાખી, પાટખૂ અનં વેરણીઓ વ. ની સલાહ ઉપરથી મુકરં કરવામાં આવે છે. મધ્યજિન્દુ પુરં થતાં સુધી એકદમ ગોળ પડ ઉતારો જવું, અર્ધ-ગોળ કાપ લેવો, પાટકી વેરાય છે તે મુજબ જીભા પડ ઉતારો જવા આ ગંધી રીતોમાં વાકડું ફાળવ કરે છે અને ફરતા લાકડા સાથે આબીદાર મોટું ચાકું અથ-ગયા કરે છે અને તેથી પડ નીકળે જાય છે. અર્ધ-ગોળ રીતમાં પણ એજ કમ છે ફેર માત્ર એટલો કે જ્યારે ગોળ ભાગ લેવો હોય ત્યારે ચાકાને ઉપર નીચે કરતાં ફેરવું પડે છે.

ઝાડમાંથી નમુ જગ્યાએથી સુંદર આકૃતિ-વાનુ વીનીઅર નીકળે છે (૧) યડનો મુખ્ય ભાગ, (૨) મુખ્ય ભે ડાહોવાળો ભાગ, (૩) યડના મુખવાળો ભાગ (કિલ્ક). આ સ્થળોએ નસો આડી અવગી હોય છે, જ્યારે મુખ્ય ભાગમાં તે શીધી હોય છે

વીનીઅર પડ પાતળું હોવાથી એક પડ પછી બીજું પડ કપાવું આવે છે. તે જાણની

ભાત સરખીજ હોય છે. એકસરખી ભાત-વાળો પડો ચોંટાડતી વેળા જેમ ચોપકીતો પાનાં ઉધારીએ તેમ કમચાર પડો ચોંટાડે જાય છે. વીનીઅર રાખનારા ઘણે ભાગે એક એક યડનો લાટ રાખે છે. પ્લાષ્ટુડ બનાવતી વખતે વચસા પડને ટેજત પર રાખી, ભથના વીનીઅરનાં સુંદર આકૃતિવાળાં પડો એક પછી એક ચોંટાડે છે. જે વીનીઅરના સાધા મેળવવા સરસવાળી જીભા પાતળી પરી રાખવામાં આવે છે, જોથી તેના પર દળાણ આવતાં જાણુતા પડ ખરી જાય નહિં. વીનીઅર જાહેર નહિં તેવી રીતે સેન્ડીંગ મશિનથી એ પરીને કાઢી પથ શકાય છે.

વીનીઅર ચોંટાડવા પછી પ્રાષ્ટુડની ધારે તથા બંને બાજુ સાફ કરવામાં આવે છે અને સાદી રીતે જુદી જુદી ભાતના પ્લાષ્ટુડ તૈયાર થાય છે.

"પ્લાષ્ટુડ"

એ નામનું પુસ્તક બહાર પડી ચુક્યું છે

ઈન્ડિસ્તાનમાં આવી જતલું પહેલું પુસ્તક પ્લાષ્ટુડ કેમ બને છે, તેને કેમ સાચવવું, કેમ વેચવું, કેમ વાપરવું, મકાન બાંધકામમાં પ્રાષ્ટુડ, પ્રાષ્ટુડનું ફરનીઅર, વીનીઅર, સરસ, પ્રેસ પ્રાષ્ટુડના મોટક, તેની જાનો વગેરે માહિતીથી ભરપુર પ્રવૃત્તિ. લાકડા તથા પ્લાષ્ટુડના વેપારીઓ, આર્ચિટેક્ટો, સર્વે-અરો ફેન્ટાસ્ટો ફરનીઅર બનાવનારાઓ, મુખારો વગેરેને ખાસ ઉપયોગી પ્રવૃત્તિ.

કીમત ફક્ત આર આના (૨. ૧૬. બે આના)

લખો :-

રવિશંકર હરિશંકર પંડ્યા

લાઈ કેમ રોડ, કુસમી

રખર સ્ટેમ્પ

(ગતિકથી સંપૂર્ણ)

૪

સ્ટેમ્પ બનાવવાનું મશિન

રખર સ્ટેમ્પ બનાવવાનું મશિન ખાસ એને માટેનું પશુ આવે છે અને કાંઈ કાંઈ સ્ટેમ્પ બનાવનારાઓ ઓફિસમાં વપરાતા કોપીઈંગ પ્રેસની નીચે પાયા ચોડી, તેને ઉપયોગ કરે છે.

મશિનની પ્લેઇટ લેથ કે ચિપિંગ મશિન પર બરાબર સાફ કરેલી હોવી જોઈએ. કંપોઝ પ્લેઇટ ઉપર એસાડેલો ચેસ પશુ એક સરખી બડાઇનો હોવો જોઈએ. પ્લાસ્ટર પ્લેઇટ તથા રિપ્રોગ્રાના ઉદ તથા સ્ટેક તથા રિપ્રોગ્રા-કે જે કંપોઝ પ્લેઇટમાં રહે છે-તે બધીં સારાં અને સરખાં હોવાં જોઈએ આ પ્રમાણે સ્ટેમ્પ બનાવવાના મશિનનું ડુંકું બજાવવાનું છે કે જેથી તે વિષે જોઈતા ખ્યાલ આવી સકે. આવાં મશિનો દેશી અને પરદેશી બને બનાવટના તૈયાર વેચાતા મળે છે.

૫

સ્ટેમ્પ બનાવવાની દવાઓ

રખર સ્ટેમ્પ બનાવવામાં મુખ્યત્વે નીચેના પદાર્થો વપરાય છે :—

- ૧, પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ,
- ૨, મોર્ટીંગ કોમ્પોઝિશન,
- ૩, ડેક્ટ્રીન,
- ૪, ફેચ ચૉક.

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ધંટા જાપનું સર્વોત્તમ ગણાય છે. બીજું એક સાથીઆ જાપનું પશુ મળે છે, પણ એ ધંટા જાપ નેટલું સંતોષકારક નીવડતું નથી. પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસમાં જલદી સુકાઈ જવાનો ખાસ ગુણ છે બજારમાં દવાવાળાઓને ત્યાં એ મળી સકે છે.^૧

મોર્ટીંગ કોમ્પોઝિશન એ પણ એક પ્રકારની સંવાળી તથા નરમ માટી છે. પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસનું બરડપણું, ઊદાગ્રપણું ધવા દિતી અસર ધરાવવાને માટે તેમાં આ મિશ્રણ કરવામાં આવે છે. રખર સ્ટેમ્પનો સામાન વેચનારી કંપનીઓમાંથી તે મળે છે. તે ન મળી સકે તો તેને બદલે ખડી ખાટી પણ પાણીમાં ગાળી વાપરી સકાય. પહેલાં ખડી માટીને ઓગાળી, તે હોળી પાણી બીજા વાસણમાં કાઢી લઈ, તેને ઠરવા દેવું. પછી ધીરે રહીને ઉપરથી પાણી નીતારી કાઢીને, એટલી માટી લઈ લેવી અને તેને ચૂકવી રાખવી. આ માટી મોર્ટીંગ કોમ્પોઝિશનની જગ્યાએ કામ આવે ખરી; પણ આ અનુમાન માત્ર છે.

ડેક્ટ્રીન એ એક માતના યુદ્ધર જેવા ગુણવાળો તૈયાર છુટો આવે છે. પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ અને મોર્ટીંગ કોમ્પોઝિશનને એક સરખાં નરમ કરવા માટે આવું પાણી ઉપયોગમાં લેવાય છે. આને બદલે સારા બાવળીયા કે ખેરી યુદ્ધરના સ્વચ્છ સ્ફેગંગડા લઈ, તેને અતિસાર પારીકવાટી, કોડા વડે ચાળી ઉપયોગમાં લેવાય તો તે પણ ચકી સકે તેમ છે. ડેક્ટ્રીન પણ દવાવાળાઓ (કેમિસ્ટો)ને ત્યાંથી અથવા સ્ટેમ્પનો સામાન વેચનાર કંપનીઓમાંથી મળી સકે છે.^૨

ફેચ ચૉક તો સંવાળારાને માટેજ વપરાય છે રખરનો સ્ટેમ્પ તૈયાર થાય કે તરત ગરમ ને ગરમ ફેચ ચૉકમાં નાંખી. તેમાં ચોડી વર રાખવાથી તથા તે વડે તેને ધસવાથી સ્ટેમ્પ

૧ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની બનાવટની માહિતી માટે જુઓ 'કમર'નો ૪૭મો અંક.

૨ ડેક્ટ્રીનનો નુસ્ખો 'કમર' ના ૩૦ મા અંકમાં છે.

સુંબાળો, ચળકતો તથા સફેદ રંગનો થાય છે. આવી રીતે તૈયાર કરેલા રૅમ્પો આઢકા વધારે પસંદ કરે છે. સંખર્જીરું પણ આ સુંબાળાશયું કામ કરે છે, એવો કેટલાક રૅમ્પ બનાવનારાઓનો અભિપ્રાય છે. ફ્રેંચ ચૉક પણ કેમિરટોને ત્યાંથી મળે છે. સંખર્જીરું તો કાંઈ પણ ગાંધીને ત્યાં મળશે. તેને અતિશય ખારીક વાસી, કપડા વડે ગાળી લઈ પંજીજ ઉપયોગમાં લેવું.

૬

રૅમ્પ બનાવવાની રીત

રૅમ્પના લખાણનું કમ્પોઝ (એકલેજાં બીજાં), જે અગાઉ જણાવ્યા મુજબ તૈયાર કરેલું હોય તેને કમ્પોઝ પ્લેઇટમાં મુકી, લખાણની ચારે તરફ જો કાંઈ વેમ, બોર્ડર કે

બધુ રૅમ્પ

રમ્પ રૅમ્પની બનાવટ તો તમે જાણી. દિન્દમાં આજ લગી નહિં બનતા ઉપલા રૅમ્પની માદિતી જાણવા માટે કમરનો આવતો અંક જોજો.

શીટીઓ હોય તો કીક, પણ તેમ ન હોય તો જો કમ્પોઝને ફરતી ચારે તરફ જખ્ખે એક તાંબી, તેની ચારેતરફ ફલ પડી અથવા જલકા ઉંચા લેડના ઢુકડા મુકયા. ત્યાર બાદ કમ્પોઝના બધા ટાઇપ એક સરખા ઉંચા છે કે નહિ તે તપાસવા અને જો તે સરખા ન હોય તો કમ્પોઝ પર લાકડાની પટ્ટીનું પ્લેનર મુકા, મોર્ગરની સદજ ઠોડી બધા સરખી સપાટીમાં ફિટ કરી લેવા. આ વખતે ફરીથી કમ્પોઝનું મુક કાઢી, વાંચીને તેમાં કંઈ જુગ રહે છે કે નહિ તેની ફરીથી ખાતરી કરી લેવી. ત્યાર બાદ કમ્પોઝને લેડના ઢુકડાથી અથવા વધારે જખ્ખા હોય તો લાકડાના કટશથી ફિટ કરવું.

આ રીતે તૈયાર થએલા કમ્પોઝ ઉપર થેડું બેનઝીન, પેટ્રોલ, ટર્પેન્ટાઇન, ફેરસીન કે છેવટે મીડું તેજ દાચની આગળી કે નાના ક્ષય વડે ચોપડવું. ત્યાર બાદ તે પર પાણીમાં પલાળીને નીચોવેલું, પરંતુ બીનું મલમલનું કપડું મુકવું અને તે પર ટિસ્કુ પેપર અથવા પાતળા પર્નગીયા કાચજા મુકવા.

હવે એનેમલની એક ડિશ અથવા ઉંડી રકાળી કે ચીનાઇ માટીનો પહોળા મોઢાનો પ્લાટો લઈ, તેમાં એક ઑંસ પ્લાર્ટર ઑફ પેરીસ તથા અર્ધો ઑંસ મોલ્ડિંગ કામ્પોઝિટન લેવાં. પંજી આ બંને ભૂકીઓને એક બીજા સાથે સારી રીતે મેળવી દેવી. પછી એક ઑંસ પાણીમાં એક તોત્રો ઉકરડીન નાંખી, જરાબર ડહોળી નાંખવું અને તે એક રસ પાતળું અને ચીકણું થાય એટલે ધીમે ધીમે ઉપરની ભૂકીઓમાં જોડતા પ્રમાણમાં નાંખતા જવું. આમ કરવાથી થોડી વારમાં તેની નગમ કલેક બંધાશે. આ રીતે તૈયાર થયેલું પ્લાર્ટર (કલેક) એક પ્લેઇટમાં મુકવું અને તેની ઉપર જીલ્ડ મલમલનું કપડું મુકી, એક સરખો વજનવાર ગોળ લીસો સળીઓ લઈ, તેની ઉપર ફેરવના જવું એટલે પ્લેઇટ ઉપર પ્લાર્ટર એક્સરજનું પથરાઈ રહેશે. કલેક આ રીતે એક્સરજી સપાટીએ રાખવાની ખાસ કાચજા રાખતી જોઇએ અને તેમાં

૩ પ્લાર્ટર માટેનો એક બીજો એમેરિકન મુસ્ખો આ પ્રમાણે છે:—

ખારીક સંખર્જીરું (Sopaflo) ૧૧૬	૧૧૬
હનમ ટેન્ટલ પ્લાર્ટર	૧
ખારીક ચાઈના કલે	૧

બધાને મેળવા સખો. પછી ૧ ક્વાર્ટ જરમ પાણીમાં ૫ ઑંસ ઉકરડીન બેચનાથી, જરાયે તે કંડુ પડી જાય ત્યારે થોડામાં ભરી સખો.

જીરન વેળા, પ્લેટા ઉપલી ભૂકી લઈ, તેમાં ખચ પુરવું પ્રવાહી રહેશે.

ઝીણાં છીંદા, પરપોટા કે માંડા વેશ માત્ર ન રહેવા નોંધએ.

આ કણેકમાં જલદી સુકાઈ જવાનો ગુણ હોય છે, માટે તે સુકાવા માટે કે તરત જ આપણે તેના ઉપરથી કપડું હટાવો લઈ, તેને કપોત્રવાળી પ્લેષ્ટ પરના લુગડું હોંકવા કપોત્ર પર મુકી અને એ બન્નેને સ્ટેમ્પ મશિનમાં મુકી, સહેજ દાબ આપવો આથી પ્લાસ્ટર (કણેક)માં ગરોળર ટાઇપો માફક ખાડા પડશે પણ લુગડાને અંતરાય હોવાથી એકદમ ચોકળી છાપ થશે નહિ. (અને લુગડું મુકવાની ઝરૂર એટલા માટે છે કે સીધો પ્લાસ્ટરમાં દાબ લેવામાં આવે તો પ્લાસ્ટરની સપાટી તુટી જાય, તે ટાઇપોમાં લરાઇ જવા સંભવ છે, અને તેમ થાય તો તેને કાઢીને સાફ કરતા ધણો વખત બગડે છે તેથી અગમચેતીના સાધન તરીકે લુગડું મુકવું નોંધએ).

આ દાબ બરાબર આવ્યો છે કે કેમ તેની ખાતરી માટે તપાસી જોવું કે ટાઇપોનો ઠેક સુધીનો ચોરસ ભાગ પણ પ્લાસ્ટરમાં દબાયો છે કે નહિ? જો એ પ્રમાણેનો બરાબર દાબ આવ્યો હોય તો પછી કપોત્ર પરથી ધીમેથી લુગડું ઉઘેડી લેવું અને હવે દાબ સીધેસી એ પ્લાસ્ટર પ્લેષ્ટ ધીમેથી કપોત્ર પ્લેષ્ટ પર ઉંધી મુકવી. આ ક્રિયા એટલી કાળજીથી કરવી નોંધએ કે ટાઇપે ટાઇપનો ખાડો ગરોળર ફિટ તે તે ટાઇપો પર આવી રહે અને પ્લાસ્ટર લેશ માત્ર આપું પાછું થઇને પડેલી છાપને નુકશાન ન પહોંચાડે આ રીતે કાળજીપૂર્વક પ્લાસ્ટર પ્લેષ્ટ પર મુક્યા પછી ફરીથી મશિનમાં મુકી સહેજ વધુ દાબ દેવો એટલે પ્લાસ્ટરની અંદર ટાઇપોની હવે આબેહુજ નકલ આવશે. આ ક્રિયામાં બહુ બહુ કાળજી રાખવા છતાં પણ કોઇ કોઇ વાર આવો ખીન્ને કે ત્રીજો દાબ

લેતાં પ્લાસ્ટરના એકાદ ભાગમાંથી પ્લાસ્ટર ઝરા ઉપડી આવી બધું કામ બગાડે છે. આવે વખતે હેડા પરના દાબ વગરના વધારાના ભાગ પરથી થોડું પ્લાસ્ટર લઇ, તે તુરંત ભાગ પર મુકી આખીયે પ્લેષ્ટનો ફરીથી દાબ લઇ, આખી પ્લેષ્ટ બચાવી સકાય છે. પણ આ ક્રિયામાં અતિશય કાળજી અને ચતુરાઈ રાખવી નોંધએ.

આ પ્રમાણે દાબ લેવાઇ રહ્યા બાદ પ્લાસ્ટર પ્લેષ્ટમાં ઉપસી આવેલા વધારાનો પ્લાસ્ટર સહેજ મુકાઈ ગયા બાદ, સીધી ધારવાળી છરીથી સરખું છાંડી નાંખવું નોંધએ. તે પછી પ્લાસ્ટરને સૂકવી નાખવા માટે પહેલાં પૂરેલી જગ્યાએ પા કે અર્ધો કાકા રાખ્યા બાદ ધીમા તાપથી સૂકવાય તો પ્લાસ્ટર ફાટવા બીજાકુવ સંભવ નથી. પ્લાસ્ટર સૂકવવામાં સોખા નાખનો કઢીયે બુમેસુકે પણ ઉપયોગ ન કરવો-એટલે કે, દાબ લીધેલી પ્લાસ્ટર-પ્લેષ્ટ નીચે સીધો તાપ ન કરવો. એમ કરવાથી પ્લાસ્ટર તતડી અથવા ફાટી જાય કે પ્લેષ્ટમાંથી આખું પેપર ઉપડી જાય તો બધીયે મિલન થવાનો સંભવ છે કોઇ પણ પ્રકારના તાપથી થોડે દુર રાખી, તદન સીધી નહિ એવી ગરમીથી અથવા સૂર્યના તડકામાં અથવા એક લાક્ષણિક રેતી ભરી તે રેતી ગરમ કરીને તેના પર પ્લેષ્ટ મૂકીને સૂકવી. કેટલીક વાર ઉપરથી પ્લેષ્ટ સૂકાએલી દેખાય છે, પણ અંદરથી બેજવાળી હોઇ, સ્ટેમ્પ બગડે છે. માટે તેને આ પ્રકારે કોઇ પણ ઝાતની ગરમીથી બરાબર સૂકવી તો નોંધએજ. પ્લાસ્ટર આમ સૂકાવો બંચડી જેવું થયા પછી તેને કચ-કાગળ (ગિન્ડ પેપર)થી પોંચાડ કરવું નોંધએ. પ્લાસ્ટરને આ વખતે જેટલું સાફ પોલિશ કરો તેટલો સ્ટેમ્પનો અંદરનો ભાગ સારો પોલિશવાળો અને સફાઈદાર આવશે આમ એન્ડ પેપર માર્પા પછી કેકરટીનના પાપીમાં બેલેલી આંગળી કે મુઝાવમ પીછી તે બાજુ પર ફેરવવામાં

આવે તો સપાટી એકદમ સુવાળી સરખી અને સફાઇથી યશે.

૭

રખર ઉપર દાખ દેવાની ક્રિયા

આના માટે સ્ટેમ્પીંગ મશિનનો ફરી ઉપયોગ કરવાનો આવશે અને આમ કરતા મશિન ગરમ હોયું જોઇશે. આને માટે પ્લાસ્ટરમાં દાખ દીધા પછી તરતજ સ્ટેમ્પના મશિનની તીચે રત્તવ અથવા સગરી મૂકી રાખી હોય તો ઉપલી ક્રિયા દરમિયાન તે ગરમ થતું થાય. રખર સ્ટેમ્પ માટે મશિનની ચરમી ૨૪૮° ડીગ્રી ફેરનહિટ હોવી જોઇશે. આ ગરમી માપવાના થર્મોમિટર બજારમાં તૈયાર મળે છે આ થર્મોમિટર ન હોય તો મશિનની ઉપલી પ્લેઇટ ઉપર પાણીનો ઊંટો નાંખવાથી તે તરત વરાળ થઇને ઉડી જાય એટલું ગરમ મશિન થાય તો સમજવું કે જોઇની ચરમી મળી ગઇ છે.

આમ મશિનને તૈયાર રાખ્યા બાદ વન્ડે-નાઇઝીંગની-એટમે રખર સ્ટેમ્પને ગરમ કરી તે પર દાખ દેવાની-ક્રિયા આવે છે આ માટે પહેલાં તો સ્ક્રેવેલી પ્લાસ્ટર પ્લેઇટ પર સ્ટેમ્પના કાચા રખરનો એક ટુકડો મુકવે. આ ટુકડો મૂળ દાખના માપથી સહેજ મોટો કાપવે. સ્ટેમ્પનું આયું કાચું રખર, ગંધક અને વ્હા-મરીંગ મેળવેલું, હેઝર્ડ ઈસની જાડાઇના રેલ-માં તૈયાર આવે છે તેજ મંગાવીને વાપરવું. આ રખરનો ટુકડો ઉપર કલા પ્રમાણે પ્લાસ્ટર પ્લેઇટ ઉપર મુકી, એક પાનણું ટિનનું પતેડું અથવા દાખના મુકવે અને આ બધું ગરમ મશિનમાં મુકવું. એકાદ મિનિટ આ પ્લેઇટને ગરમ થાય કે તરતજ ઉપરથી ધીમે દાખ આપતા જવું એથી ત્રણ મિનિટ પછી રખર પીગળવા માંડશે. જેમ જેમ રખર પીગ-ળતું જાય તેમ તેમ દાખને ઝરા ઝરા વધારતા જવું આ વખતે સ્તવ અથવા સગરી દહાવી લેવી, નાહ તો જો વધુ તાપ થઇ જશે તો

રખર બળી જવાનો સંભવ છે. આશરે ચારેક મિનિટ બાદ હેલ્થો દાખ ઝરા વધારે દેવો આ વખતે પ્લાસ્ટરમાં એક આતની ગંધ આવવા માંડશે. તે આવે કે તરત રખર સાથે પ્લાસ્ટર પ્લેઇટને મશિનમાંથી બહાર કાઢી લેવી.

જ્યારે રખર સ્ટેમ્પ બની રહે છે ત્યારે રખરનો રંગ બહુ જલ્દી હોય છે અને ચીપીઆ કે સોય વડે રખરને આડકત્રી, તે પર રખર ચોંટતો નથી. એની પૂરી સમજણ થોડાક અનુભવી સમજશે.

જ્યારે રખર સ્ટેમ્પ બની ચૂકે કે સંભા-ળથી પ્લાસ્ટર પ્લેઇટ પરથી રખર બહુ પાડી ત્રણ, અથ વડે સંજોગીકે ધસી માપસર કટકા પાડી, લાખના વારનિશ વડે લાકડાના દાયા પર સ્ટેમ્પ ચોંટાડી દેવાય છે.

['કુમાર'માંથી ફેરફાર સાથે]

પિત્તળ

પિત્તળ પ્રકાર પ્રકારનું અને છે. એના થોડાક નુરખા આ રીતે—

- ૧-તાંબુ ૯૪ ભાગ, જસત ૬ ભાગ.
- ૨-તાંબુ ૯૦.૫ ભાગ, જસત ૭.૬ ભાગ, સીસું ૧.૬ ભાગ
- ૩-તાંબુ ૮૮.૮ ભાગ, જસત ૧૧.૨ ભાગ.
- ૪-તાંબુ ૯૦ ભાગ, જસત ૧૦ ભાગ.
- ૫-તાંબુ ૭૦.૨૬ ભાગ, જસત ૨૯.૨૬ ભાગ, કલઈ ૦.૧૭ ભાગ, સીસું ૦.૨૮ ભાગ.
- ૬-તાંબુ ૭૦.૨૬ ભાગ, જસત ૨૭.૪૫ ભાગ, કલઈ ૦.૭૬ ભાગ, સીસું ૦.૨ ભાગ.
- ૭-તાંબુ ૭૦.૮૬ ભાગ, જસત ૨૭ ૩૬ ભાગ, કલઈ ૦.૮૫ ભાગ.
- ૮-તાંબુ ૭૧૩૬ ભાગ, જસત ૨૮.૧૫ ભાગ.
- ૯-તાંબુ ૬૦ ભાગ, કલઈ ૭.૭ ભાગ, જસત ૨.૩ ભાગ
- ૧૦-તાંબુ ૬૬ ભાગ, કલઈ ૧૫.૫ ભાગ, જસત ૧૮.૫ ભાગ.
- ૧૧-તાંબુ ૮૪ ભાગ, કલઈ ૭ ભાગ, જસત ૬ ભાગ.

પરદેશની-પાસ

કરીને એકરમેયોડિયા

અને જાપાનની-સ-

ખાતી દરીયાઈ છતાં

દિન્દમાં કાચની જંગ-

ડીઆ જનાવવાનો

ઉદ્યોગ દિન પર

દિન ફાસનો આપે

છે અને પરદેશની

આવાન વાં વોં

આછી થતી ત્ય

છે. મદાન સડાઈ

પહેલાં દર વોં

દિન્દમાં રૂ. ૯૧,

૫૫,૦૦૦ની કાચની

જંગડીઆ આવાન

થતી હતી. લડાઈના વોં દરમિયાન એ આંક-

ડાની સરેરાશ રૂ. ૩૧,૫૬,૦૦૦ ની યથ,

પરંતુ લડાઈ અંત થતાં તે ફરી વાર ઉછાળો

ખાઈ, રૂ. ૭૪,૮૮,૦૦૦ ની યથ મળી હતી.

ત્યાર પછી ધીમે ધીમે આવાનમાં ઘટાડો શરૂ

થયો અને ૧૯૩૦-૩૧ માં તે રૂ. ૪૯,૬૦,૦૦૦

યથ, ૧૯૩૧-૩૨ માં રૂ. ૪૪,૫૧,૦૦૦ પર

આવી પહોંચી. કલ્દવાની મુશ્કેલ નથી કે, એ

ધરાડાનો કમ દલ્લ ચાલુજ છે અને એ

આંકડોય દલે ખૂબ ઘટી ગયો છે.

કાચની જંગડીઆનો ઉદ્યોગ દિન્દમાં એક

મુશ્કેલોગ મેંએ છે, એમ કહેવું નામુનાસિંગ

નથી. આજે દિન્દમાં ઠેર ઠેર કાચની જંગડીઆ

બને છે, જેમાં મુખ્યત્વે કરીને મુંબઈ છઠા-

મંજાકામાં મારવાર, ખેડમામ પ્રાંતના મીડગેરી,

પૂર્વ જાનદેશના મૈટીરાવાર અને અદલા-

બાર, ખેડ પ્રાંતના કપડવંજ, ચાલુ પ્રાંતના

ચીંચાલુ-નારાપુર, કાંદીવલી અને અંધેરીમાં.

પિહાર મંજાકાના જાગસપુર, સંયુક્ત પ્રાંતના

ફિરોજાબાદ, મહવાલ, મેનપુરી, અને મીરામાં

કાચની જંગડીઆ

એક વારની દર્યા પાસની મામુલી રેતી-

ને મોળાએ વડે નિરંતર ધોવાતી હતી;

સુનો, પેશાશ અને વાશ-દીલી સાથે બળી-

અને દલે, ખુબસુરત જંગડીઆ બની ગઈ!

નદી-નાળા પાસેના સુદર ખોલેલા કુલ-

વાયોલેર જેવી કેટલીક અમુલી છે;

તેા અન્ય, માલેક અને લીલમ જેઠે મમતની-

લાલ અને લીલી અને ચુવાળી છે।

કેટલીક નારાચર્ચા જમન જેઠે પડુ છે-

તેા કેટલીક, રૂઢિક માત્ર જેઠે સાફ છે;

કોંક નરીબાર સુન્દરીના દાપ, એ બળી-

નિજની વાજી-સીંધી પરીના મલકાર સાથે

રોલવાયો!

—મેંએ જોદોરી

તે ક્રોટલા ન્દાના પાવા પર કે નોંધવાપાત્ર લેખાનો નથી.

૨

કાચની જંગડીઆની જનાવડ, ઠેર ઠેર

ન્દાના મ્દોટા પાવા પર થતી હોવાથી, દેખીતી

રીતેજ તેની રીત એકસરખી હોતી નથી.

કેટલાકા તેા જંગડીઆ માટે પાસ કાચ

બનાવી વા ખરીદી વાપરે છે તેા અનેકા

અમુક અમુક મેકારના કાચના કટકા વ. વડેજ

ધોનાવું કામ ચલાવી લે છે. અત્રાત, એથી

એક ફાયદો મુરર થાય છેઃ કાચના વડેવા

કટકાઓ વ નામા નથી જતા, જાકે તેામની

કોમળ ઉપજે છે.

કાચની જંગડીઆની જનાવડની સાથે

પહેલી ઢિવા યોગ્ય મેકારના કાચને બઢીમા

નાખી, નરગ થાવ ત્યારે તેનો તાર ખેંચવાની

છે. એ કામ ખૂબ મિલનનવું છે અને કારી

અરને-તેજ ગરમીની સામે બેસી તે કરવું પર

૧ અદિની વાર્ષિક ઉત્પન્ન કર લાખ લેક

જંગડીઆની છે.

છે. મોટા આગે, એકા વેળા બે કલાકથી વધુ સમય લગી એ કામ કાંઈ કરીગર કરી સકતો નથી. તે પછી તેને ફરિયાત આરામ લેવો પડે છે. તાર જેવાની રીત એ છે કે લાઠીમાં કાચ નાખી, ત્યારે તે નરમ થાય કે ડાળા હાથમાં એક વાર માંખો રોલર લઈ, જમણા હાથમાં ચીપીઓ પકડી, તે વડે કાચમાંથી તાર બેંચી, પેલા ડાળા હાથના રોલર પર ઝડપથી વીંટાળતા જાય છે અને રોલરને જૂથ ફરતીથી ગોળ ફેરવતા જાય છે. એમ કરવાથી કાચનો તાર રોલર પર પાસે પાસે વીંટાળતો જાય છે—જાણે કે, ફિંગર! બેસક, આ ક્રિયા દરમિયાન રોલર ગરમીની સમક્ષ રખાય છે, જેથી કાચ કડો ન પડે જલકે તાર વધુ અને વધુ જારીક બેંચાય. ત્યારે ચીપીયાગાના કાચનો ગધો તાર બેંચાઈ રહે કે, તેનો ઉડોળ રોલરને ખૂબે વીંટાળી દે છે. એ ક્રિયા દરમિયાન ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની વાત એ છે કે, તાર જનતા લગી એક્સરસીસ જાડા થતો બેંચાય. વળી ચીપીયામાં કાચ એટલેજ લેવાય છે કે તેનો તાર એક રોલર પર વીંટાળાઈ રહે. તાર રોલર પર વીંટાળાઈ રહ્યા પછી, તેને દૂરી વાર બીજી લાઠીમાં મૂકી, પકાવી લેવાય છે. એમ કરવાથી તાર "પુખ્તા" બને છે.

હવે એ પકાવેલા તારના રોલર નીચ વિભાગમાં જાય છે. ત્યાંના કારીગરો હીરાકણી વડે એ તારના ગોળ વીંટાને એક સરખી લાઈનમાં કાપે છે, જેથી એ સમગ્ર વીંટા હવે ખૂણા મોઢાની વાંકા ગોળ તારની બંગડીઓના કૂપમાં છોટા પડો જાય છે. આગ, એક રોલર પર તારના આંટા હોય તેટલી બંગડીઓ થઈ

આ કદરૂપી અને ખૂણા મોઢાની વાંકા બંગડીઓ હવે ચોથા વિભાગમાં જાય છે. ત્યાંના કારીગરો કામ એ છે કે, તે એ માટેની ખાસ બાતીની જ્યોતમાં બંગડીઓનું ખૂણું મોઢું મૂકી, નરમથતાં બેક સાધાને મેળવી દે.

હજી બંગડીઓ તૈયાર નથી થઈ. હવે તેને સપાટ કરવાની વારી આવે છે. એ માટે પહેલા વપરાયા હતા તેવાજ રોલર પર થોડીક બંગડીઓ ચઢાવી, ખાસ પ્રકારની સરાળ વડે તેને ઘસોને સપાટ કરી લે છે.

આ થઈ સપાટ બંગડીઓ, હવે નકશી અને કાતરકામ જાણી છે. એ માટે પ્રથમ હીરાકણી વડે તરફ તરફની નકશીઓએ વિભાગના કારીગરો હાથ કારીગરીએ કાતરી લે છે. એ કામ બેસક અનુગમ્ય અને કળાતુ છે. તે ખાસ ખાસ કારીગરોજ કરી સકે છે.

સાતમે વિભાગ, બંગડીઓ પરની નકશીને રંગીન બનાવવાનો છે એ તો કહેવાની ઝુર-રતજ ન હોય કે બંગડીઓનો મુળ રંગ—જે આપવો હોય તે—અસલ કાચમાં પ્રથમથીજ મેળવી દેવાયો હોય છે, જેથી તેજ રંગના તાર બેંચાય પણ તૈયાર થયેલી બંગડીઓ પર, તેમના પોનાના રંગ સિવાના બાળ રંગોની જે નકશી પડાય છે, તે કામ આ વિભાગમાં થાય છે. એ કામ કરવાની રીત એ છે કે સરખા કારીગરો બેસીને, પોતાની પહેલી અને બીજી વા ત્રીજી આંગળીઓ પહોળી કરી, તે વડે બંગડીઓ પકડે છે અને પછી નરમ કાચ વડે જોષ્ટતા રંગ, જોષ્ટતી નકશી પર લગાડે છે. આ ક્રિયાની મુળ ખૂબી, બંગડી પકડેલા હાથની ચપળતા ઉપર છે. જેટલી ઝડપપૂર્વક કાચ ફેરવી સકાય, તેટલી જલદી બંગડીઓ પર બધેબધે રંગકામ થઈ સકે. ચારા કારીગરો આ કામ અત્યંત સરળતાપૂર્વક અને ઝડપથી કરે છે. તેઓ એકી વેળા પોનાની આંગળીઓમાં જ બંગડીઓ પકડી સકે છે. એ છ

૨ કહેવાની ઝુરરત નથી કે રોલરનો જ્યોત જુદો જુદો—બંગડીના જુદા જુદા માપ પ્રમાણેનો—હોય છે.

જંગડીઓ પર રંગ પૂરાઈ રહેતાં, બીજી છ લે છે અને તે યઈ રહેતાં, ત્રીજી છ! રંગ. બેશક, અનેક જુદા જુદા હોય છે અને તેમના ખાસ ગુપ્ત પ્રયોગો જેવું કશું હોતું નથી. હા, સુનહરી રંગ કરવો હોય તો તે આ વિભાગમાં નથી થતો. તેનો વિભાગ આદ્યો છે.

સુનહરી રંગ જમનીથી તૈયાર આવે છે. એની એક બાટલીની કીમત પંદરથી અઢાર ઓગણીસ રૂપિયા હોય છે. ધણું કરીને આ કામનો આ નોખો વિભાગ, એ મોંઘા મસાલાનેજ આભારી છે. કારણ ઉપર લખ્યું તેમ, સાતમા વિભાગમાં નકશીમાં રંગ પૂરવાનું કામ ડગ્ગરખંધ કારીગરો સફખંધ બેસીને કરે છે. તેમાં મદો હોય છે, અવરનો હોય છે અને બાળકો પણ કામ એટલું સહેલું છે કે તે દરકાઈ કરી સકે છે. પણ સુનહરી રંગનું કામ સહેલું છે તોય મસાલો મેલો હોવાથી ખૂબ કાળજીપૂર્વક કરવું પડે છે. તે કુશળ કારીગરોજ કરે છે.

નકશીના સુનહરી રંગ પણ યઈ રહેતાં, હવે નવમા વિભાગરૂપ ફરી ભટ્ટી આવે છે. હા, ફરી વાર ભટ્ટી ! આહ! જંગડીઓ ફરી વાર પકાવાય છે, જેથી તે ખૂબ મજબૂત પણ યઈ જાય છે અને તેની નકશી અને રંગ ટકાઉ પણ.

સામાન્ય રીતે હવે જંગડીઓ તૈયાર થઈ ગઈ ગણાય. પદ્મ જાકારમાં વેચવા અગાઉ તેને હજી કેટલાય વિભાગોમાંથી પસાર થવું પડે છે. દશમો વિભાગ તે કારીગરો-મદોટ ભાગે અવરતોનો-છે, જેઓ એ જંગડીઓને જુદા જુદા માપ પ્રમાણે જુદી પાડે છે. દશરો જંગડીઓના ટગમાંથી તેઓ જુદા જુદા માપની જુદી પાડે છે અને તેમને, તેમના કદના નંબર પ્રમાણેના ટોપકાઓમાં મુકે છે.

અગિયારમો વિભાગ નાના ઈંકરાઓનો હોઈ, તેમનું કામ જંગડીઓની બેડી મુકવા માટેના ન્દાના પાતળા પુકાંના બાકસ બનાવવાનું

છે. કહેવાની ઝુરરત નથી કે આ કામ છેકળ સરળ છે.

દેસી અને ખારમો વિભાગ પેશાંગનો છે. અર્ધ દશમા વિભાગમાં જુદી પકાવની જુદા જુદા માપની જંગડીઓ, એક એક બેડીના બાકસમાં મુકાય છે અને પછી બાર બાર બેડીઓ મદોટા બાકસમાં પેક કરાય છે, તેની ઉપર બેખસ લગાવાય છે અને તેની ઉપર જંગડીની ભાત, રંગ, પ્રકાર વ લખાય છે.

ન્દાનીથી જંગડીઓ શી અને આટલી લાંબી બનાવવાની કિયાઓ શી ! પહેરનારી બહેનોમાંથી કેટલી મજાની હશે કે પૈસે એ પૈસે વેચાતી દરેક જંગડીની તૈયારી પાછળ બાર કરતાં વધારે શખ્સો મિલનત કરે છે !

અયતન (Olive)

આ સદાસખજ રહેલું ઝાક, ગરમ અને મુકા મુકેલું વતની છે. તે ધણી સરળતાથી રોપાય અને ઉછેરાય છે અને ૨૦ થી ૩૦ ફૂટ લગી ઉંચાઈ મેળવે છે. આડની ઝિન્દગી પણ અત્યંત લાંબી હોય છે.

અયતનનાં પાંદડાં સંબાકારના હલકા લોભાયા લીલા-પીળા રંગના હોય છે. તેને ન્દન, જુલાઈ અને ઓગસ્ટ દરમિયાન ફૂલ આવે છે, જે આકારમાં ન્દાના અને રંગે સફેદ હોય છે. જ્યવન-ફળ પોતે રાવણ જેવા અનારના પણ કાળા રંગના હોય છે. તે ખૂબ મદોટા જગ્યામાં યાય છે.

જ્યવન-ફળનો ઉપયોગ કાસો નથી થતો, ને કે કેટલેક ઠેકાણે તેને નિમકમાં આપી, ખવાય છે. એની સાથે વધુ ઉપયોગિતા એના તેજની છે, જે ફળને ગરમી આપી, રાખીન કઠાય છે. તેજ પીણું-સીણું હોય છે અને ખાવાના, દવાના અને બીજા અનેક ઉપયોગોમાં આવે છે.

અયતન આજે સ્પેઇન, ઇટલી, માલદા, ફ્રાન્સ, ટુર્કી અને શામ, દિગ્ગજ વ. સ્થળોએ યાય છે.

[ગતાંકથી આગળ]

ઉપર લગી આપણે વરાળની ચદ્દ સહિતની પદ્ધતિ બંધેદ્ર હવે વરાળની ચદ્દ વિના થતા સીધી રીતના છાપકામની માહિતી મેળવીએ.

એનીલીન રંગોનું છાપકામ

કાળો-આ રંગની છાપવાની પેસ્ટ બનાવવાનો પ્રયોગ આ છે :-

૫ તોલા એનીલીન સોલ્ટ અથવા પનરી, ૨ ફૂં તોલા પોટાશ ક્યોરેટ, ૧ ફૂં તોલા મોન્યુથુ, ૨૫ તોલા પાણી અને ૬૬ ફૂં તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ મેળવે.

પ્રથમ પતંગ, પોટાશ ક્યોરેટ તથા મોન્યુથાને જુદા જુદા પાણીમાં આગળથી એકત્ર કરે. પછી ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી ગાળીને છાપવાના કામમાં લે.

વાપરવાની રીત એ છે કે કપડા ઉપર છાપાને કપડાને જગતમાં સુકવે અને ૧૮ થી ૨૪ કલાક પછી જ્યારે કાપડ ઉપર થેજા લીંઝો રંગ આવી જાય ત્યારે કાપડને પાણીમાં સારી રીતે ધોઈને ફરી સુકવે. એ નાપડ ઉપર કાળા રંગના કપડા પડે તા જ નાપડ નો ને કાપડો ગરમ સાબુના પાણીમાં ફેંકલાક ફેરવી ધોઈને સુકવે.

હન્ડિંગો રંગોનું છાપકામ

જુલો-૧૨ તોલા ઇન્ડિગો રેવલ અથવા ઓ આર બી ને ૨૦ તોલા ગરમ પાણીમાં ઓગળાવે. પછી ૧ તોલા સેડા વૅશ ઉમેરે.

૮ થેરા લીંઝો રંગ આપ્યા પછી કપડું ધોયા વિના પડી રહેશે તે કાઢી જશે આટલે વરતજ ધોઈ લેવું. જરાબર ધોવાયા પછી કાઢવાના સંભાવ નથી.

૬ ઇન્ડિગો સોલને જ્યારે બીજા રેપીડ ફાસ્ટ રંગો સાથે છાપવામાં આવે ત્યારે છાપેલા કાપડને ગંધકના તેજાબના પાણીમાંથી પચાર કરવું બેઝોએ, નહિતર ઇન્ડિગો સોલનો રંગ જરાબર ઉપડશે નહિં.

કાપડ ઉપર છાપકામ

અર્થાત

કેલિકો પ્રિન્ટીંગ

અને ત્યાર પછી કે તોલા મેડિયમ નાઇટ્રોને ૯ નો તા ગરમ પાણીમાં ઓગળાવી, તેમાં ૫૫ તાના ચુંદરનું દ્રાવણ અને પડેલું મિશ્રણ ઉમેરે. છેલ્લે ગાળીને છાપવાના કામમાં વાપરે.

છાપવાની રીત એ છે કે કાપડ ઉપર પેસ્ટ છાપીને કપડાને સુકવે. સારી રીતે કપડું સુકાય ત્યારે ૨૦ તોલા જલસદ ગંધકના તેજાબ અને ૧૦૦૦ તોલા પાણીના મેળવેલા હંડા દ્રાવણમાં કપડાને ફેરવી, ધોઈને સાથુ આપી ફરી સુકવે.

રેપીડ ફાસ્ટ રંગોનું છાપકામ

લાલ-૫ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ રેડ આર એચ (લુકી), ૨ તોલા ફોસ્ફોર સેડા, ૫ તોલા

મોનોપોલ સોપ (સાથ), ૧૫ તોલા પાણી અને ૭૩ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ.

મોનોપોલ સોપને થોડાક પાણીમાં ઝોગ-જાવી, કોરટીક સોડાના પાણીમાં ઉમેરો. પછી તેમાં રંગ નાખીને સારી રીતે છુટો. ત્યાર પછી ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી ગાળીને જાપવાના કાચમાં ભો.

જાપવાની રીત એ છે કે કપડા ઉપર પેસ્ટ જાખ્યા બાદ કપડાને જાયામાં સુકવો અને ત્રણ દિવસ બાદ સારી રીતે પાણીમાં ફરી વાર ધુવો. કદાચ કાપડ ઉપર જાપેલા રંગની જાયા જણાય તો સાથુ આપી કપડાને સુકવો. કેટલાકે આ રંગનું જાપકામ કર્પા પછી કપડાને સુકવીને ધોયા પિતાજ બજારમાં વેચવા મુકે છે. કારણ કે ધોવાની ક્રિયા ન કરવામાં આવે તો પણ ચાલી શકે છે અને તેથી કપડા ઉપરનું રીનીશ (કાંઈ ધરતી વ.) જળગી સકાય છે, પરંતુ તેવી રીતનું કાપડ ધોવાતાં થોડા ધણો રંગ ઉતરે છે.

પીળો-૧૦ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ થમે (પીળો) ૨ જી એચ (ભૂકી), ૩ તોલા કોરટીક સોડા, ૧૫ તોલા પાણી, ૭૨ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ.

પેસ્ટ બનાવવા જાપવા ૧. ની રીત આગલા રંગ પ્રમાણે.

લીલો-૧૦ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ ઓન (ભૂકી), ૩ તોલા કોરટીક સોડા, ૩ તોલા મોનોપોલ સોપ, ૧૫ તોલા પાણી, ૬૯ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ.

ઉપર મુજબ પેસ્ટ બનાવી જાપી, જાયામાં સુકવો. સારી રીતે કપડું સુકાય ત્યારે ૨૦ તોલા જલદ ગંધકતા તેજાબ અને ૧૦૦૦ તોલા ઠંડા પાણીના બનાવેલા ઠંડા દ્રાવણમાં કપડાને ફેરવી, ધોઇને સાથુ આપી, સુકવો.

ચોકોલેટ-૫ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ બોરડો બી. (ભૂકી), ૨ તોલા કોરટીક સોડા, ૫ તોલા મોનોપોલ સોપ, ૧૫ તોલા પાણી અને ૭૩ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ

પેસ્ટ બનાવવા અને જાપવાની રીત લાલ રંગ પ્રમાણે.

રેડાર્લેટ-૫ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ રેડાર્લેટ એલ એચ (ભૂકી), ૨ તોલા કોરટીક સોડા, ૫ તોલા મોનોપોલ સોપ, ૧૫ તોલા પાણી અને ૭૩ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ

પેસ્ટ બનાવવા અને જાપવાની રીત લાલ રંગ પ્રમાણે.

નારંગી-૫ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ ઓરેન્જ આર એચ (ભૂકી), ૨ તોલા કોરટીક સોડા, ૫ તોલા મોનોપોલ સોપ, ૧૫ તોલા પાણી અને ૭૩ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ.

પેસ્ટ બનાવવા અને જાપવાની રીત લાલ રંગ પ્રમાણે.

જલુ-૫ તોલા રેપીડ ફાસ્ટ જલુ બી (ભૂકી), ૨ તોલા કોરટીક સોડા, ૫ તોલા મોનોપોલ સોપ, ૧૫ તોલા પાણી અને ૭૩ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ.

પેસ્ટ બનાવવા અને જાપવાની રીત લાલ રંગ પ્રમાણે.

નેપ્થોલ રંગનું જાપકામ

નેપ્થોલ રંગ જાપવાની રીત એ છે: (૧) કાપડને નેપ્થોલના દ્રાવણમાં પચાળી નીચોળી, સુકવી તેને લગતા ‘ડેવલપીંગ સાઈટ’ના મસાલાથી જાપવું અને (૨) કાપડને નેપ્થોલના મસાલાથી જાપી, સુકવી, તેને લગતા ‘ડેવલપીંગ સાઈટ’ના મસાલામાંથી પસાર કરવું.

પહેલી રીતના જાપકામ માટે નેપ્થોલનું દ્રાવણ આ પ્રમાણે બનાવવા છે:

૧૦ તોલા નેપ્થોલ એ એસ-બી એસ, ૧૦ તોલા ટર્કી રેડ આઇલ અને ૫ તોલા કોરટીક સોડા.

અથવા નેપ્થોલને ટર્કી રેડ આઇલમાં ઘુટી, કોરટીક સોડાનું પાણી નાખી દલાવો.

પછી તેમાં ઉકળતું પાણી નાંખી ઝોગળાવો.
પછી ઠંડું પાણી ઉમેરી, ૧૦૦૦ તોલાનું
દ્રાવણ બનાવો.

ઉપરના દ્રાવણમાં કાપડને સારી રીતે
પલાળી, નીચોવી હાથમાં સુકવો. સુકાયા
પછી નીચેના મસાલાથી છાપો :

૫ તોલા ફાર્સ્ટ રફાઇન્ડ સોફ્ટ આરને
૧૦ તોલા પાણીમાં ઝોગળાવો અને ૮૫ તોલા
ઘઉંના લોટની લાઠી ઉમેરો.

કાપડને છાપ્યા પછી હાથમાં સુકવો
અને સુકાયા પછી બહોળા પાણીમાં ધોઈ,
સાથુના ગરમ પાણીમાં ફરી વાર ધોઈને સુકવો.

ખીજી રીતનું છાપકામ આ પ્રમાણે
થાય છે :

૨૦ તોલા નેપ્થોલ એ એસ-બી એસ,
૨૦ તોલા ટર્કી રેડ આઈર ૧૦ તોલા
કૉસ્ટીક સોડા અને ૨૦ તોલા ઉકળતું પાણી.
ઉપરના પદાર્થોને ઉકળના પાણીમાં
ઝોગળાવીને ઠંડા કર્યા પછી ગુંદરનું દ્રાવણ
૩૦ તોલા ઉમેરી પેસ્ટ બનાવો.

આ પ્રમાણે તૈયાર કરેલા મસાલાથી
કાપડને છાપી, હાથગા સુકવી ૨૫ તોલા
ફાર્સ્ટ બોર્ડો સોફ્ટ છ પી. ૫૦ તોલા મીઠું
અને ૧૦૦૦ તોલા ઠંડા પાણીના બનાવેલા
દ્રાવણમાંથી પસાર કરી, કપડાને ખીજવી,
સ્વચ્છ પાણીમાં ધોઈ, પછી ગરમ સાથુવાળા
પાણીમાં ધોઈ સુકવો.

ખનીજ રંગોનું છાપકામ

મેંદી (બફ)-૫૦ તોલા આયર્ન એસિ-
ટેટ (૧૮° ટ્યોડલ) લઈ, તેમાં ૫૦ તોલા
ગુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરો.

છાપવાની રીત એ છે કે કપડાને છાપી
સુકવો અને સુકાયા પછી ૧૦૦ તોલા પાણીમાં
૩ તોલા કૉસ્ટીક સોડા નાખીને તે પાણીને ગરમ
(૭૫° સેંટીગ્રેડ) કરી, તેમાં કાપડને બે થી ત્રણ
મિનિટ ફેરવી. થોડી વાર હવામાં રાખી રંગ
ખીસે ત્યારે ધોઈને સુકવો.

પીજો એને નારંગી-૨૦ તોલા સફેદ
લેડ એસિટેટ અને ૧૦ તોલા લેડ નાઇટ્રેટને
૩૦ તોલા પાણીમાં જુદા જુદા ઝોગળાવી
મેળવો અને તે પછી ૪૦ તોલા ગુંદરનું
દ્રાવણ ઉમેરી, પેસ્ટ બનાવો.

છાપવાની રીત એ છે કે ઉપરના મસા-
લાને કાપડથી ગાળીને કપડા ઉપર છાપો,
ગુંદર અને તે પછી ૧,૦૦૦ તોલા પાણીમાં
૧૦૦ તોલા ગ્રાઇન્ડેડ ઓક્સિડ પોટાશ અને
૮૦ તોલા મીઠું નાખીને, તે પાણીને ૮૦°
સેંટીગ્રેડ સુધી ગરમ કરી, તેમાં ઉપર પ્રમાણે
છાપો તૈયાર કરેલા કાપડને બે મિનિટ સુધી
ફેરવી. ૫ થી ૬ થી એટલે છાપેલા બાગ
ઉપર રંગ ખીસી નીકળશે.

જો નારંગી રંગનું છાપકામ કરવું હોય
તો આ પછી ૧૦૦૦ તોલા પાણીમાં ૪૦
તોલા મગી યુતો અને ૧૦ તોલા ગ્રાઇન્ડેડ
ઓક્સિડ પોટાશ ઝોગળાવી, તે પાણીને ઉકાળી
તમાં કાપડને ફેરવો એટલે પીજો રંગ જલ્દા-
દને નારંગી રંગ ધરી. આ પછીથી કાપડને
ગંદાર કાઢી ધોઈને સુકવો.

૬

રંગવાની રીતે થતું છાપકામ

આ રીત પણ બે વિભાગોમાં વહેંચાયેલી
છે: (૧) જૂની રીત અને (૨) સુધરેલી રીત.
આપણે પહેલાં જૂની રીત જોઈએ.

જૂની રીત પ્રમાણેના છાપકામમાં ડારા
કાપડને પ્રથમ આખી રાત પાણીમાં પલાળ-
વામાં આવે છે. ખીજે દિવસે બહોળા પાણીમાં
ધોઈ, સુકવીને દિવસ અને ખારો મેળવી
તૈયાર કરેલા દૂધ જેવા સફેદ પાણીમાં કાપ-
ડને પલાળી નીચોવી તડકામાં સુકવવામાં
આવે છે. પછી ત્રીજે દિવસે દિવસ અને
ખારાના પાણીમાં ઉપર જણાવેલી ક્રિયા ફરીથી
કરવામાં આવે છે. કાપડ ઉપર-સારું અને
ચળકાટવાળું છાપકામ કરવા માટે ઉપર પ્રમા-

લેની દિવસ અને આરાધાના પાણીમાં ફેરવવાની (અર્થાત તેમ આપવાની) ક્રિયા ચારથી આઠ વખત એકત્રે ચારથી આઠ દિવસ સુધી કરવામાં આવે છે. આ પછી કાપડને પાણીમાં ધોઈને ફક્ત દરડાં અગર દરડાં અને બહેડાંના પાણીમાં પડાળી નીચેથી, તડકામાં સુકવવામાં આવે છે. કાપડ સુકાયા પછીથી કાપડ ઉપર લાલ ભાત માટે ફટકડી, કાળી ભાત માટે લોખંડનો કાટ અને ચોકોલેટ ભાત માટે ફટકડી અને કાટનું મિશ્રણ ચમુકાની લાડી અગર ગુંદરની લાડી સાથે મેળવી, ઊપકામ કરવામાં આવે છે. ત્યાર પછી સુકાએલા કાપડને ચારથી પાંચ દિવસ સુધી ખુલ્લું અગર ઢગલાના રૂપમાં રાખે છે અને તે પછી કાપડને વીંછીને પડવાસ અગર ધાવડીના ફૂલ તથા એલીઝરીન રંગ લઈને રંગે છે એટલે ઊપેક્ષી જાન ઉપર રંગવાળો ભાગ નીકળે છે. રંગ્યા પછીથી રંગીન ભાત સિવાયના કાપડનો ભાગ પીળો અથવા બદામી મેલા રંગનો હોય છે કે જેને સફેદ કરવા માટે ૪ થી ૧૦ દિવસ સુધી તપાવ્ય કરવાની પ્રક્રિયા પડે છે.

સુધરેલી ક્રિયા અવગણીન રીત પ્રમાણે ઊપકામ કરવા માટે પ્રથમ પેસ્ટ બનાવાય છે. આ રહ્યા તેના પ્રયોગો.—

લાલ-૪૦ તોલા રેડ લીકર (૧૨° ટેમ્પેરેચર), તેમાં ૧ તોલા રીન ફીક્સ એગ-ગાવી, ૫૯ તોલા ગુંદરનું દ્રવણ ઉમેરે.

કાળો-૫૦ તોલા આયર્ન ઓસિટેટ (૧૮° ટેમ્પેરેચર)માં ૫૦ તોલા ગુંદરનું દ્રવણ ઉમેરે

ચોકોલેટ :-લાલ અને કાળા માટે જોતા જોસિટેટનું જોઈતા પ્રમાણમાં મિશ્રણ કરી લેતાં-એકત્રે કે લાલ ચોકોલેટ માટે રેડ લીકરનું પ્રમાણ વધારે લેતાં અને કાળાશ પડના ચોકોલેટ માટે આયર્ન ઓસિટેટ વધુ પ્રમાણમાં લેતાં-પેસ્ટ બને છે.

લાલ અને ચોકોલેટની પેસ્ટમાં થોડો મેજન્ટા અથવા ગેર ઊપકામ સારું દેખાય ને સારું કઠી કઠી ઉમેરવામાં આવે છે.

આ ત્રણેની ઊપકામની રીતો એ છે કે કાપડને પ્રથમ ધોળી પાસે ધોવાથી તેવાર રાખવું અને તેમ અથવા દરડાંના પાસ આપ્યા સિવાય ઊપવું. ત્યાર બાદ ચાર દિવસ સુધી ઊપામાં રાખવું. તે પછી ચોક પાવડર સાત તોલા અને સોડિયમ ફોમફેટ ૧૫ તોલા, ૧૦૦૦ તોલા પાણીમાં એગગાવીને સાધારણ ગરમ કરોને, કપડાને પાંચ મિનિટ સુધી તેમાં ફેરવવું. પછી સારી રીતે ધોઈને નીચે સુશ્લેષ રંગવું.

રંગવાની રીત -૧૦૦ તોલા કાપડ માટે ૨ થી ૩ તોલા એલીઝરીન બ્લુ ગેડ પેસ્ટ (લીસ ટકા)ની, ૬ તોલા દરડાનો લૂકા અને ૪ થી ૬ તોલા પડવાશ અથવા ધાવડીના ફૂલ અને કાપડના વજન ઉપર વીમ ગણ્ય પાનું લઈને કંડા મિશ્રણમાંથી કપડાને પસાર કરવું અને પા કલાક પછી ધીરે ધીરે ગરમી આપવી. પોણા કલાકમાં ઉકળના સુધી ગરમી વધારવી અને અર્ધાથી પોણા કલાક સુધી ઉકળનામાં રંગવું ત્યાર બાદ કપડાને બહાર કાઢી ધોઈને સુકવવું આ પછી સારી સફેદી ન જણાય તો ૬° ટેમ્પેરેચરના બ્લીચીંગ પાવડરના દ્રવમાં પા કલાક અથવા અરધા કલાક કાપડને ફેરવો સારી રીતે ધોઈ તડકામાં સુકવવું ૧૦

૧૦ (અ) શરૂઆતના કાલે જેટલા પ્રમાણના વધુ સ્વચ્છ થયું હશે તેટલા પ્રમાણમાં ઊપના બાદ સારી મદદ આપશે.

(બ) છીદ્રી, જંગાળા, મથુરીયા, જોનીયા વ. હાલમાં જે જુની પદ્ધતિથી તેવાર કરવામાં આવે છે, તે બધું કામ આ નવી રીતથી થોડી મિલકત અને થોડા સમયમાં સારી રીતે થાય છે.

(ક) આ રંગો સાથે પતરીને કાળો રંગ પછી છાપી સડાય છે.

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૪૨૧ પર]

અ બ રી

બીજ, તેલ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન

[અનુવાદક—સુરતી]

(ગતિકથી આગળ)

એ ફરનારા ચાક્રમાં એકના રચાને ચાર ચાક્ર હોય છે, જે ચાક્ર હોય છે પર લાગેલાં હોય છે. એ ચાક્રોથી ધણું જ વધી કામ થાય છે. ચિકિત્સાની રીતે એ-ક એવંચર કંપનીની કળથી રોટલીઓની કટાઈ ધણીજ સરસ થાય છે. એ નવિન કળમાં ધણા સુધારા થયા છે. એ કળમાં રોટલીઓ રચવું આવે અને સુખ્ય છે. ચાક્ર ફરનારી કળ પર લાગેલું હોય છે અને તે રિંગનાથું હોય છે. એનાથી એ આગળ પાછળ પણ થઈ શકે છે. રિંગ બદલાયથી રોટલીઓમાંથી પોતાની ઇચ્છા-નુસાર તેલ કાઢવા તેની કટાઈ થઈ શકે છે. એ કળમાં ધણીજ થોડી વરાળ લાગે છે અને તોય ને એટલી તેજીથી કામ કરે છે કે જાણીસ કાલોની મીઠો પણ એટલું કામ આપી શકતી નથી. એક સામાન્ય માનવી એ કળને ચલાવી શકે છે. અગર માણસ હોંશિયાર ન હોય તોય વાધો નથી. કાલો-ઓને ચલાવવા માટે જળદ્વારા ચાલનારી ચક્રો કળોનું વર્ણન કરી ચૂક્યા છીએ. એ

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૪૨૦ પરથી)

આ પ્રકારનું જીવી જીવનું કામ હિંદુસ્તાનમાં બધે જાણીતું છે અને તેથી સારા પાકા રંગ થઈ શકે છે, પણ આ રીતે માત્ર તૈયાર કરતાં જોઈએ જોઈ ત્રણ ચાર અઠવાડિયાં લાગે છે, અને મજદુરી ખર્ચ ઘણો આવે છે તેથી ઘણું દેકાણું આવું કામ પરવડતું નથી. અને દિવસે દિવસે જોઈું થતું જાય છે. બતાવેલી સુધરેલી જીવથી આવું કામ ત્રણ ચાર દિવસમાં જોઈ મજદુરીથી થઈ શકે છે.

[અપૂર્ણ]

પદ્ધતિમાં એકલા વધુ પંપ લાગે છે. કમથી કમ એ વિજ્ઞાન સંબંધ કરનારા એટોમેટિક યંત્ર હોય છે. એનો સિસ્ટમનો કાલોથી મોટો હોય છે. પંપ સાથે ટાંકી જોડેલી હોય છે. અગર વરાળનાથું સિલિન્ડર હોય તો તેય આપોઆપ એ રોટરો પડે ચલાવી શકાય છે. અથવા 'લાઇન સ્ક્રી'માં પટ્ટો લગાડીને પણ ચલાવી શકાય છે. 'લાઇન સ્ક્રી' દ્વારા પંપ ચલાવવાથી થોડી વરાળ ખર્ચાય છે અને કામ રહેલાઈથી થાય છે, પરંતુ જ્યારે માલ ઉપરાંત મકાન અને નેત્રને ગર્મ અને ઠંડુ કરવાનીય આવ-સ્થગા હોય છે ત્યારે સિલિન્ડર વિના કામ ચાલી શકતું નથી. પંપ સિંગલ લારના માટે વધુ ઉપયોગમાં આવે છે. કમલ લારના પંપ તો ઘણા થોડા કારખાના લગાડે છે. આ ખાતના પંપમાં એ રોટરો હોય છે: એક બારે વચનને ખેંચે છે અને બીજો દરેક વચનનાં. પ્રત્યેક રોલરમાં વિદ્યુત યંત્ર લગાડેલું હોય છે. એ તાપચંત્રના નીચેના ભાગના તળાવેથી અળસીની સન્દકમાં જાય છે. અહિંયાથી પછી ફોલો કરનારી કળમાં પહોંચે છે. તાપચંત્રના નીચેના ભાગ સાથે આ સન્દક ધણીજ મજ-બૂતીપૂર્વક જોડેલી હોય છે. એની નજીકમાંજ દરવાજો ધૂમે છે. એ દરવાજો હમેશા ઉઘાડો રહે છે. પરંતુ સન્દક આગળ અને પાછળ જતી વકતે દરવાજો બંધ કરી દેવામાં આવે છે. આ રીતે એ સન્દકની નીચેના ખાતાનું એક અંગ છે. તાપ-ચંત્રની વરાળ યા દબાવવાની કળનો મતલબ એ છે કે પાંચલી અળસીને સારી પેટે માપીને અને જ્યુલન પીને તાપ-ચંત્રમાંથી કાંલુમાં મોકલાય. પાણીની તાકતથી ચાલ-નારી માપ યા દબાવવાની કળ ફરેલી ધણીજ

ઉંચાઇએ યા ટેજલની સમિપમાં રાખવામાં આવે છે. પ્લેષ્ટોની વચ્ચેનો ફાસલો ૩ ઇંચ દ્વારા રખાય છે. એ કુન્દા પ્લેષ્ટોના કિનારે સોયથી લટકાવવામાં આવે છે. નીચેની પ્લેષ્ટોના કિનારા પર તે સોયથી યંભેલા રહે છે. અગર પટ્ટીઓ ન લગાડવામાં આવે તો એ અંતર ધણું કરી ઓછું રાખવામાં આવે છે. વધુમાં વધુ ફાસલો ૩ ઇંચ ઈંચથી ૪ ઇંચ સુધીનો હોય છે. એ કુન્દા કોઈ પણ વક્રને કારી સકાય છે અને પ્લેષ્ટોની ગતિમાં કોઈ પણ ગ્રાતની અડચણ ઉપરિચન થતી નથી ફ્રાન્સની બનાવટની રોટલી કાપવાની કળ સૈ કળોમાં નવિન છે. એનો આજ કાલ કારખાનાઓમાં ધણો ઉપયોગ થાય છે.

એ કળ જગ્યાડામાં ૪ ફુટ શીટ સમગ્રોરસ ઊભીન રોકાય છે. એનું વજન ૧૩૦૦ પાંડ છે. અમરથી ચાલપાથી રાા હોર્સ પાવરની તાકત અને રોટલીઓના ચારે કિનારા કાપતી વક્રને ૪ાા હોર્સ પાવરની તાકત ખચાય છે. એટલી તાકત ફક્ત એજ કળને એંચરામાં લાગે છે. કળ કાપતોજ એસી નાથ છે. રોટલીઓ કળને એકત્ર કરનારા પુર્જાના ચાલપાથી એકત્ર થાય છે. અહિંથી રોટલીઓ ચાકુઓની વચ્ચે આવે છે, એ ધૂમનારા ચાકુ નિર્બળ પિલાગોને કાપીને મજબૂત દિરસાને તેમ સહિત બનેલા રહેવા દે છે. અગર રોટલીના એ કકડા યથ ગયા હોય તો તેમને પણ ચાક કાપી સડશે. પીસનારા કોલ્ની નીચે પણ કાપનારી કળ લગાડી સકાય છે. આરંભમાં એ રિવાજ હતો કે એક કોલ્ને ચલાવવા પાછળ ત્રણ માણુઓને કામે લગાડવામાં આવતા. એક ખગીની રોટલીઓને સંચામાં નાંખતો, બીજો લઈતો અને ખાલી કરતો, ત્રીજો રોટલીઓના ખૂણા કાપતો, હીક કરતો અને ખગીને ટાંકામાં પહોંચાડતો હતો. પરંતુ થોડાક સમયના અનુભવ પછી

એ કળી લેવામાં આવ્યું કે ત્રણ માણુઓ એક સાથેજ કામ કરે, જેનાથી રોટલીઓની દુરસ્તી પણ તેજ વક્રને થાય. એ ઉપરાંત બધા એક બીજાને મદદ પણ કરે, એટલુંજ નહિ બચકે એ અનુભવી માણુઓ પાસેથી પણ એ ત્રણ માણુઓનું કામ લઇ સકાય છે.

હકી બાર આપવા માટે વરાળની કળ. કોલ્ ચલાવવા માટે સર્વત્ર તેમ પહોંચાડે છે. કળ ચાલવાની દુરઆતમાં હકી બાર આપવાની આવશ્યકતા છે. એ ઉપરાંતુમાત્ર તેવાર કરતી વક્રને બમણો બાર આપી સકાય છે. એ બાર ધીમે ધીમે વધારી અને ઘટાડી સુધાય છે. પ્રતિ વર્ગ ઈંચમાં ૩૦૦ થી ૩૮૦૦ પાંડ સુધીનું વજન આપવામાં આવે છે. કોલ્માં આ ગ્રાતનું વજન આપવાનો પ્રમંથ સપાળા કારખાનાઓમાં હોય છે. પ્રાયઃ એ વજન આપવાના યંત્ર રહે છે, જેમાં ટોરી પણ લાગેલી હોય છે. એ ઉપરાંતે દબાણનું યંત્ર લાગેલું હોય છે, જેનો મારેત તેજ ટોરીમાં પહોંચતું રહે છે. એ દબાવનારા કુન્દા તેલને કળના કોઈ દિરસામાંજ નથી પહોંચાડતા. બધકે તે રોટલ આદિ રચણોના તેલનેજ નષ્ટ થતું બચાવે છે. એ દબાણવાળા યંત્રથી તેજ રોટલમાં આવ નવ કરે છે. પહેલાં એ કળોમાં બમણો બાર લગાડવામાં આવતો ન હતો તેમથી જ્યારે તેજ વડેવા લાગતું ત્યારે તેને રોકવાની આવશ્યકતા ઉપરિચન થતી હતી. એથી કળની ગતિમાં રકાવટ ઉપરિચન થતી હતી. આજ કાલ કારખાનાવાળાઓ આવશ્યકતાનુસાર બારનો ઉપયોગ કરે છે. તેમજ વડન પર પૂરો બાર આપવામાં આવે છે.

જળના પંપ કળને ચાલવામાં ખરાબર મદદ કરે છે. જ્યારે તેજ આવશ્યકતાથી વધારે આવવા લાગે છે ત્યારે તેઓ તેને ટાંકાઓમાં પાણું વાગે છે. જે પંપ વરાળથી આવે છે.

તેની વરાળની ટોડીઓ પર કોનોમિટર લાગેલું હોય છે. વરાળના પંખોના ઉપયોગથી તેજના કારખાનાઓમાં ધણી જગત થાય છે. પંખો માટે માત્ર પહેંચાડવાની ટાંકીઓ મવનુદ હોય છે. તેમ ખેંચવાની ટોડી ઘણી ન્હાની અને સીધી હોય છે. એ ટોડી ખૂબ જઠડીને લગાડવી જોઈએ. તે ઝરાય દીલી હસી તો હવા બહાર નીકળવા મંડીશે. ટાંકીઓમાં જેટલું તેજ જાય, તે ગળાછતે જવું જોઈએ. નવું તેજ તો ગળાવું જોઈએ. પરંતુ ગળાવતું તેજ પણ જ્યારે પાછું ફરે છે ત્યારે તેને ફરી ગળવાની આવશ્યકતા રહે છે. ટાંકીની ઉપર કેમમાં તારની ચારણી લગાડવામાં આવે છે. ટાંકી ટોડીની નીચે રહેવાથી તેમાં ગળાઈ ગળાછતે તેજ પડે છે, એથી કળની અંદરની વસ્તુઓ પણ ગળાતી રહે છે.

જ્યારે તેજ માટે ભારતી આવશ્યકતા રહેતી નથી ત્યારે પંખના ભાર આપનારા 'મેન્જર્સ' ધીમું કામ આપે છે. તે સમયે તે ટાંકીમાં તેજ પહેંચાડે છે. પંખ ગતિમાન થતી વક્રતે જેટલી તાકત ખર્ચાય છે તેટલીજ વરાળ ખર્ચાય છે. એમાં ચાલના 'વાલ્વ', લાગેલાં હોય છે. એનીજ મારફતે તેજ ટાંકીઓમાં પહોંચે છે. જ્યારે તેજની પુનઃ ઝુરરત હોય છે ત્યારે 'વાલ્વ' પહેંચાડવાના માર્ગને બંધ કરી દેવામાં આવે છે અને પંખ પોતાની સવળી તાકતથી કામ કરવા મંડી જાય છે. પંખને ઝેર આપનારાં રોક્ષર જે ધારે ધારે કામ આપી રહ્યાં હોય છે તે તેજને વધારવા ફરી ભાર આપે છે. ટાંકીમાં તેજ આવવાનો માર્ગ એકદમ બંધ કરી દેવામાં આવે છે અને જાને રોક્ષર કાણમાં તેજ પહેંચાડવા માટે ઝેરથી ચાલવા મોકે છે. એ ધોરીયાં સરસ સોબંડના બનેલાં હોય છે. ધોરીયાં ૮૦ ડીગ્રીના ફાસલા પર જડવામાં આવે છે. ચર્ખાઓમાં પેડાં ઉપરાંત જીંજ પુર્કાં પણ હોય છે. એ ચર્ખાઓમાં પટ્ટી

લાગેલી હોય છે. ચર્ખાંઓ હાથથી ચલાવેલા વરાળથી, એ બન્ને સ્થિતિમાં પટ્ટીઓ તો રહેજ છે. મજબુત પેટ્રોલ હોય તો આ કળો ખૂબ કામ આપે છે. પંખના વાલ્વોને ચલાવવા માટે ચોઝારો અને વાલ્વ-દાંકણ દમેશ તૈયાર રાખવાં જોઈએ. ન્હાની કળ ૬ ફીટ ૨ ઇંચ ઝીનીથી ઉંચી હોય છે. એનું વજન ૩૧૪૦ પૌંડ છે, પરંતુ એનાથી મોટીનું વજન ૪૨૨૦ પૌંડ છે, જે ૪ ફીટ ૫ ઇંચ ઝીનીથી ઉંચી હોય છે અને ૬ ફીટ ૩ ઇંચ x ૪ ફીટ ૧૨ ઇંચ જડવા રોકે છે. એક પંખ ત્રણથી ૬ કાલુ માટે રહે છે. મોટા કારખાનાના પંખ જરાબર કામ કરતા રહે છે તોય તેને વચ્ચે બાંચ પાંચ મિનિટનો અવકાશ આપવો જોઈએ. એ પંખનું મૂલ્ય એક હજાર ડૉલર છે. એ પંખમાં અનેક ફાવડા છે. એ તેમને એવી રીતે નક્કિ રાખે છે કે તે પીપ દ્વારા પુનઃ ઉપયોગમાં આવે છે. એના લાંબે ભાર પણ સ્થિર રહે છે, અને ધક્કો લાગતો નથી. ટાંકીઓની કતાર અને કળ જમડે એવું પણ બનતું નથી. તે કળના ભારને સ્પર્શ એક સરળો રાખે છે. જમડાં જે ચોખ્ખા જડેલી હોય છે, તેનાથી કળની નીચે ઉપર ચાલવાની ગતિમાં સંરક્ષણ મળે છે. એન્જિન કળના રોક્ષરમાં ખડું ચાલે છે. કળ ચાલતી વક્રતે રોક્ષરની ટોડી ઉઘાડી નાંખવામાં આવે છે. એ ઉપરાંત દાંકણ દર વક્રતે મવનુદ રેહવું જોઈએ. આ દાંકણ વાલ્વની કળમાં તેજ અને પાણીના માર્ગમાં જડવામાં આવે છે. જ્યારે દ્રવનું પરિમાણ ખૂબ વધી જાય છે, ત્યારે આ દાંકણ દ્રવને વધવાથી રોકે છે, કિંતુ એ તેજનેય પંખમાંથી ટાંકીમાં વાપિસ પહેંચાડે છે. જ્યારે દ્રવની પુનઃ ઝુરરત ઉપસ્થિત થાય છે ત્યારે આ દાંકણ ખસેડી પંખનો માર્ગ ઉઘાડી દેવામાં આવે છે. પાણીની જગ્યાએ દ્રવથી ચાલનારી પણ એવી કળો હોય છે, પણ તે આજ કાલ વપરાશમાં નથી.

અપૂર્ણ

આ રહ્યા તે હુનરો

તે શિખવા અને તે દ્વારા ધંધો કરી આજીવિકા
મેળવવા માટે “કુમર માંસિક” એકજ સાધન છે.
એણે ગુજરાતી ભાષામાં સેંકડો હુનરો-મહોટે ભાગે
સચિત્ર સ્વરૂપમાં-પ્રગટ કરી આપ્યા છે.

ઘોડાકે હુનરોની યાદી આ રહી:—

મારથુથું-ગનાવટ વિષે. અંક
૬૯મો. કીમત ચાર આના
રથકો હયુશર્મ-વાવેતર વિષે.
અંક ૬૧મો. કી. ચાર આના
રદી ટીકીટોના સંગ્રહ-નાની
સરખી વપરાયતી ટપાલની
ટિકિટની લાખોની કીમત !
શવકીનો અને સંગ્રહકો માટે
ખાસ લેખ. અંક ૬૬મો.

કીમત ચાર આના
રથર-એની ઉત્પત્તિ વિષે. અંક
૭૬મો. કી ચાર આના

રથર રથર-ગનાવટ વિષે.
અંક ૭૬, ૮૧ અને ૮૨મો.
કી. ૧૧ આના

રથર રથરની શાહીઓ-
કાળી, જલ્લ, લાલ વાપોલેટ વ.
અંક ૫૧મો. કી ૩ આના

રંગબેરંગી પિત્તળકામ-પિત્ત
ળને નવ જુદા જુદા રંગો
આપવા. અંક ૪૯ ને ૫૨મો.
કી. ૭ આના

રંગબેરંગી શાહીઓ-લખ
વાની કાળી, જલ્લ, જલ્લ, જલ્લ,
વાલ અને લીલી શાહીના-

પ્રવાળી, ભૂદી અને ટિકડીઓના
ડઝનખંધ પ્રયોગો. અંક ૩૦,
૬૫, ૭૪ અને ૮૦ મો.

કી પંદર આના

રંગબેરંગી સાથુઓ-કપડાં
રંગવા માટેના જુદા જુદા ૬૩
રંગના સાથુઓ ગનાવટ.
(છ ચિત્રો સહિત) અંક ૬૧મો.

કી ચાર આના
રેશમ-કીડાની ઉછેર, રેશમનો
વેપાર અને નક્લી રેશમની
ગનાવટ. અંક ૭૭, ૬૯, ૭૯

અને ૮૧મો. કી. ૧૫ આના.
રેશમી કપડાં પર છખી.
ત્રણ પ્રયોગો. અંક ૭૪ મો.

કી. ચાર આના.

રેલ્સ ગ્રેલ્સ-ગનાવટ. અંક
૭૭મો. કી ચાર આના

લવેન્ડર વૉટર-૨૪ ગુરખાઓ
અંક ૬૯મો કી. ચાર આના
લાકડાનું કોતરકામ-Wood
Engravingની સચિત્ર
માદિતી. અંક ૭૭મો.

કી. ચાર આના
લાલ ભુંગા-ખેડુત શત્રુનો
મલાજ. અંક ૭૪મો

કી. ચાર આના
લિંબુ-વાવેતર અને ઉપયોગો
અંક ૪૬, ૭૩ અને ૭૯ મો.

કી. ૧૧ આના
લીલી મરી-મલાજ. અંક
૭૯મો. કી. ચાર આના

વણાટ કળા-સત્તરમી સદીની
હિન્દી આ ઉમદા કળાનો
ઇતિહાસ અંક ૬૩, ૬૪,
૬૫, ૬૬ અને ૬૭મો.

કી. ૩. ૧-૪-૦
વનસ્પતિનું ધી-વેજીએલ ધી
ગનાવટ. અંક ૪૮, ૭૦
અને ૭૭મો. કી. ૧૧ આના.

વારનિશ-૩૫ પ્રકારના વાર-
નિશના ગુરખા. અંક ૪૦,
૪૨, ૪૩, ૪૫, ૪૬ ને ૫૦મો
કી. ૧-૨-૦

વોદો-ખેડુત શત્રુનો ઉપાય.
અંક ૬૮મો. કી. ચાર આ.

વૉટર પેક્ટ્રિસ-ગનાવટ વિષે
અંક ૭૮મો. કી ૩ આના

શરબતો-ઝાત ઝાતના ખરા
ને ગનાવટી શરબતો વિષે
અંક ૪૪ ને ૫૩મો કી. ૬ આ.

શાહખાદ પત્થર-ઉદ્યોગ વિષે
અંક ૭૮મો. કી. ચાર આના

શેરડી-તેની રેપણી, પીસવા
માટે જુદી જુદી ઝાતના કોથ
અને તેના કુચાના ઉપયોગ
અને ખાતર સંબંધી. અંક
૪૨, ૪૩, ૬૬ અને ૭૬ મો

કી. ચૌદ આના

[એટલે સાથે કીમતની ટપાલની ટિકિટો ખીટો આ મનીઓડર મોકલો. વી. પી પરી નહિં.

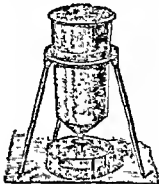
૧૦૦ કુરોનું પુર સિરફ મુદત મંગાવે

લખો:—મેનેજર, કમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા, સુરત.

પ્ર યો ગો

એસેન્સ વાચોલેટ

દોઢ રતન ફ્લોરે-ટાઇન ઓરીસ રૂટની લુપ્રાને ૧ ક્વાર્ટ રેક્ટીફાઇડ સ્પિરિટ સાથે પરકોલેટરમાં ભરી, પરકોલેટ કરી લેા. બધું

પરકોલેટર

એસેન્સ નીકળી રહે ત્યારે તેને માખી લઇ, ૧ ક્વાર્ટમાં બેટલું ધટવું હોય તેટલું બીજું રેક્ટીફાઇડ સ્પિરિટ લઇ, પરકોલેટરમાં નાખી, પરકોલેટ કરી લેજો.

■

કપડાં ધોવા માટેનું પ્રવાહી

સાઘ સોડા ૧ રતન, ટંકણખાર ૩ રતન, પાણી ૨ ગેલન.

પાણીને ગરમ કરી તેમાં બેઉ દવાઓ આગળાવી લેા. થોડી વાર લગી પાણી દરવા દઇ, પછી ઉપરથી નીતરું પાણી કાઢી લેા અને શીશીઓમાં ભરી રાખો.

ઝરૂરત વેળા થોડું પાણી લઇ, બેથી ચાર ગણા સાદા પાણીમાં મેળવી, બેથી સાણુ વડે કપડાં ધુઓ. ગેલ ઝડપથી નીકળશે અને કપડાં ખરાબ થશે નહિં.

■

કલક

વાળ કાળા કરવા માટે કલક અર્થાત ખિજાળ ધણા બને છે, પણ હજી લગી તેલના રૂપમાં તે બની સક્યા નથી એ માટે ધણા પ્રયોગો પ્રગટ થયા છે પણ તેમાં કસી ખામી ઝુરર રહી જાય છે. આ બે પ્રયોગો પણ એક જૂની હસ્તલિખિત કિતાબમાંથી નક્ક કર્યા છે. એની આઝમાઇશ કરાઇ નથી.

૧-મેદી ૧ રતન, હરડાની ઊલ ૧ રતન, બહેડાંની ઊલ ૧ રતન, આમળાની ઊલ ૧ રતન, દાડમના ઝાડની ઊલ ૧ રતન, બંગરાજ ૧ રતન, ચિંચુનો રસ ૧૨ તોલા, લોખંડનો પહેર ૬ તોલા, કાથો ૬ તોલા, ધોળા તલનું તેલ ૪ રતન, પાણી ૮ રતન.

ઉપજી બધી ચીજો એક સાથે મેળવી, મ્હોટા વાસણમાં મૂકી ચુલે ચડાવો. જ્યારે પાણી ઉકળી ઉકળી, તદ્દન ઉડી જાય ત્યારેય તેને નીચે ન ઉતારતાં ઉકાળતા રહેા. લગભગ બે રતનને આસરે તેલ બાકી જણાય ત્યાં ઉતારી લેા અને ગાળીને શીશીઓ ભરી રાખો અને ખિજાળ પેડે વાપરો.

૨-પાણી ૮ રતન, તલનું તેલ ૬ રતન, બંગરાજ ૩ રતન, મેંદીના બીજ ૧ રતન, હરડા ૧ રતન, બહેડાં ૧ રતન, આમળાં ૧ રતન, દાડમના ઝાડની ઊલ ૧ રતન. ખેરના ઝાડની ઊલ ૩ રતન.

બનાવવાની રીત ઉપર મુજબ.

■

કાગઝી બેરેમિટર

હવામાન જાણવા માટે બેરેમિટર આવે છે તે પ્રમાણે આ કાગઝી બેરેમિટર છે. એના મુજ રંગમાં થતાં ફેરફારો હવામાનના થનારા ફેરફારો બતાવે છે :

કોબાલ્ટ ક્લોરાઇડ ૧ લાગ, ક્રિસ્ટાઇન
૧૦ લાગ, પાણી ૧૦૦ લાગ.

ક્રિસ્ટાઇનને થોડા પાણીમાં થોડા કલાક
લગી બીંજવી રાખી, પછી ઝોગળાવો. બીંજે
હાથે થોડાક બીંજ પાણીમાં કોબાલ્ટ ક્લો-
રાઇડને ઝોગળાવી, હેવટે બેઠ મિશ્રણને
મેળવી, બાકીનું પાણી ઉમેરી દો.

આ મિશ્રણમાં કામળ બોળી, સુકી
લેતાં તેને મૂળ રંગ ગુલાબી થશે. એ રંગ
તદન સુકી હવામાન વેળા બહુ અને બીની
હવા વેળા વાયોલેટમાં ફેરવાઇ જાય છે.

કાચ પૉલિશ

કાચને પૉલિશ કરવા માટે ‘આ પેસ્ટ
ઉપયોગી છે:-

સફેદો ૧૪ ઑંસ, જવનું તેલ ૭
ઑંસ, સોડ્યુશન ઑફ એમોનીઆ ૭ ઑંસ,
પાણી ૮ ઑંસ.

પહેલાં તેલ અને સફેદાને મેળવી લઇ,
પછી તેમાં એમોનીઆ ઉમેરો તે મેળવ્યા
પછી પાણી ઉમેરી, મિશ્ર કરી લો.

ગળાના સોળનો ઇલાજ

ગળાની અંદર સોળો થયો હોય તો
ઝારિક સોડ્યુશનના કોગળા કરવાથી આરામ
થાય છે.

ગુપ્ત શાહી

ક્લોરાઇડ ઑફ નીકલ ૧૦ ગ્રેન, ક્લો-
રાઇડ ઑફ કોબાલ્ટ ૧૦ ગ્રેન, ડિસ્ટીલ્ડ
પાણી ૧ ઑંસ.

બેઠ દવાઓને પાણીમાં ઝોગળાવી, તદન
નથી ટાંક થા જરૂર લખાણ લખો સામાન્ય
રીતે તે દેખાશે નહિ પછી ગરમી આપવાથી
લીલા રંગનું લખાણ દેખાશે.

-નેશનલ લેબોરેટરી

બાહ્ય તાર

જેને બાળકો “બાહ્ય તાર” કહે છે અને
જે સુંદર પ્રકાશ આપે છે તે કેવળ મેને-
સિયમનો તારજ હોય છે. એમાં બીજી કશી
મેળવણી થતી નથી, બલકે સોનાનો તાર
જેવાય છે તેમ મેનેસિયમ. ખાતુનો તાર
માત્ર ખેંચી લેવાય છે.

ધાતુ પૉલિશ

ઑકઝેલિક ઑસિડ ૧૫ લાગ, ઉકળતું
પાણી ૧૨૦ લાગ, પ્યુમીસ સ્ટોનની ભૂકી
૫૦૦ લાગ, ઑર્થો ઑફ તરપેન્ટાઇન
૭ લાગ, નરમ પીળો સાબુ ૬૦ લાગ,
ચરબી ૬૫ લાગ.

પાણીમાં ઑકઝેલિક ઑસિડ અને સાબુ
વ. ઝોગળાવી, ચરબી ઉમેરી બધાને ખરબ
કરી લો.

પેટના રોગોનો ઇલાજ

૧-આવળની ડાલ લઇ, સારી પેટે કુનીને
૧૬ ગણા પાણીમાં નાખી ત્યાં લગી પકવો
કે પાણી થટ મિશ્રણનું ૩૫ લઇ લે. પછી
તેને સુકા પરથી નીચે ઉતારી, ડાલને ખૂબ
મસળી, બધો કસ પાણીમાં કાઢી કાઢ, ડાલને ફેંટી
દો અને પેલા મિશ્રણને ફરી વાર સુકે થડાવી
ત્યાં લગી ઉકાળો કે પ્રવાહી મિશ્રણ અંદીણની
જેવો થટ સ્વરૂપ લઇ લે. પછી તેને સુકા
પરથી ઉતારી લઇ, નાના ચણી બોર જેવડી
ઝોળીએ બનાવી લો.

પેટના રોગો ઉપર ગાયના દહીં સાથે
બે ગોળીઓ દરરોજ સવારે નિયમિતપણે આપવી.

૨-પંચલવણુ રૂંદે તોલા, રાઇ ૬ માસા,
કલૌંછ ૬ માસા, મેથી ૬ માસા, ટંકણુખારની
લરમ ૬ માસા,

બધાને એકત્ર કરી વાટી, વરખાળણ ભૂકી
બનાવી રાખો.

સુરત વેળા ૬ માસા ભૂકી ગરમ પાણી સાથે લેવાથી પેટના રોગોને મટાડે છે, બુખ લગાડે છે અને હઝમીયત પણ કરે છે.

■

પ્રમેહનો ઇલાજ

૧-એ માસા જોહર શિલાઈતને ૧ તોલા મધમાં મેળવી એકથીસ દહાડા લગી દરરોજ આટવાથી બધા પ્રકારનો પ્રમેહ મટે છે.

૨-સાકર મેળવેલા થોડા દુધમાં એક થા બે માસા જોહર શિલાઈત લેવાથી અનેક પ્રકારનો પ્રમેહ જડમળથી દૂર થઈ જાય છે.

૩-જોહર શિલાઈત, બંગ ભરમ, નાની એલવી અને વાંસલોચન એ ચારે સમભાગે લઈ, બપૂ પૂરતા મધમાં ખરલ કરી, બપૂ રતીની જોળીઓ ખનાવી લેવી

પોતાની રક્તિ અને તબીબત અનુસાર દરરોજ સવાર સાંજ એક થા બપૂ જોળીઓ ખાઈ, ઉપરથી ગાયનું દુધ પીવાથી પ્રમેહ જડમુત્ર, નજળાઈ અને ધાતુ વિકારના બીજા રોગો નાશ પામે છે.

'વનસ્પતિ વિજ્ઞાન'

■

બેજ દુર કરવે

મોઘાસામાં મણા ધરોમાં બેજ ચાપ છે. એનો એક સારો ઇલાજ એ છે કે જે જોરડામાં બેજ હોય ત્યાં બારી, બારણા, જોળકા, કલમદાન વ. પર થોડું થોડું કપુર મુકા રાખવું. એથી યથે એમ કે થોડા વખતમાં કપુર ઉડી તે જગે પરંતુ સાથે સાથે બેજને પણ ધરમાંથી લઈને જશે!

■

માથાના ખોડાનો ઇલાજ

કપુરને મીઠા તેલમાં મેળવી, માથામાં પથ્થરાથી ખોડા દુર ચાપ છે અને વળી બાળકોનાં માથામાં યતી ખરજ, સુમમાં વ. પણ મટે છે.

■

માથાના દદનો ઇલાજ

માથાના દદનો એક વિચિત્ર અને દવા

ચિનાનો ઇલાજ એ છે કે માથું દુઃખતું હોય ત્યારે કમરની નીચે તકીયો મુકી, માથાની નીચે તકીયો મુક્યા વગર ગિસ્તર પર ચત્તા મુકી રહેા.

■

માંકડનાશક પ્રવાહી

માંકડનો નાશ કરવા માટે એક સારો ઇલાજ એ છે કે ૩૦ લાગ મેથીમેટો સિપરિટને ૭૦ લાગ પાણીમાં મેળવી, બનાં બનાં એમતું રહેાણુ હોય ત્યાં ત્યાં છાટો. એથી એમને મોટો લાગ નાશ પામશે. થોડા ઘણા બધે તે બીજા વેળાના છંટકાવથી દત્તા ન દત્તા થઈ જશે. સુરત હોય તે તોજા થા મેથી વેળા પણ મિશ્રણ છાટવું.

■

શીતળાના ડાઘ દુર કરવા

છાસમાં મેટા મેળવીને રાધવાત્રી જગ્યાએ વારંવાર ધસવાથી, રાધજતા રહેવાનું કહેવાય છે.

■

સ્વખંડોપની દવા

કાળી મુસળી ૨ તોલા, સફેદ મુસળી ૨ તોલા, બાવળ ફળી (પેડા) ૨ તોલા, બાવળની હાલ ૨ તોલા, બાવળનો શુંદર ૨ તોલા, ખાખરાનો શુંદર ૨ તોલા, મોમલ મુસલી ૨ તોલા, તાલમખાના ૨ તોલા, બદમન લાલ અને સફેદ બન્ને બપૂએ તોલા, મંદમંજ ૨ તોલા.

દરરોજ વારી લઈ કપડાથી સાળી લેા. પછી સરખા લાગે સાકર મેળવેા. માત્ર : ૧ તોલો દવા થોડાક દુધની સાથે.

-સ્વસ્તિ-

■

હુડગીનો ઇલાજ

જે તોલા બાવળના કાંટા (લીલા યા શકા) લઈ, એક રત્ર પાણીમાં નાખી ઉકામેા. જ્યારે રૂકત કે રત્ર પાણી બાકી રહે ત્યારે તેને મુકા પરથી ઉતારી લઈ, માળી લેા અને સ્નાહ માટે રૂકત મધ ઉમેરી પીવાલા.

■

એજન્સીની પધ્ધતિ.

નિર્ણય આપનાર કાર્યથી થયેા એની ચોક્કસ માણ નથી છતાં એટલું ખરું છે કે ગણ સદીમાં એજન્સી પધ્ધતિની જે જોડણાકા હતી તે આજે નથી. કારણ કે, ગયા સંકા લગી દેશ પરદેશના વેપારીઓ માત્ર પોતાની મુળ પેઢી યા કારખાના પરજ પોતાનો વેપાર કરતા હતા અને ખીજે બંધન એજન્ટોની મતા હતા, જ્યારે હવે તો ધણી પેઢીઓ દેશ પરદેશમાં પોતાની અનેક શાખાઓ ધરાવે છે. આમ છતાં, એજન્ટોના દિવસો હજી બાકી છે. ન્હાના કારખાનાવાલાઓ તો હજી એજન્ટો પરજ આધાર રાખે છે.

એજન્ટના અનેક પ્રકાર છે. કાનુની નજરે તો એ શબ્દ અત્યંત વિશાળ અર્થો ધરાવે છે. એક મિત્ર પોતાના બીજા મિત્રને એમ કહે કે “મારા વતી તું અમુક ચીજ અમુક કીમતે ખરીદી લાવજો,” તો કાનુની દૃષ્ટિએ એ બીજો મિત્ર પહેલા મિત્રનો એજન્ટ લેખાશે, એટલું જ નહિ પરંતુ ધરતો બબરચી શંકને નામે ખાંડ, ઘી કે અનાજ ખરીદી લાવે તો તે પણ શંકને એ કામ અંગેનો એજન્ટ થયેા! અગ્રણત, અત્રે જે એજન્ટોની સર્વા સાથે છે તે એવા શાબ્દિક એજન્ટો નહિ, વેપારી એજન્ટો (Mercantile Agent) છે. વેપારીના એજન્ટોના મુખ્ય પ્રકારો આ છે:-

એજન્સી

નિયમો

અને

કરારનામા

■

આ પહેલાં—

૧. ઇન્ડિયન ફેક્ટરીઝ એક્ટ
૨. ઇન્ડિયન સ્ટેમ્પ ડ્યુટીઝ
૩. ઇન્કમટેક્સ
૪. લિમિટેડ કમ્પની
૫. બાઝીદારી
૬. પાવર ઓફ એટોર્ની
૭. બાડા ચીટી
૮. વેપાર વેચાણ
૯. લાયસન્સ પધ્ધતિ
૧૦. ટ્રાવેલર પરમિટ
૧૧. મિલકત વેચાણ
૧૨. નવકરી

ગાજ તેરમો

લેખા

■

૧. સામાન્ય એજન્ટ

૨. ખાસ એજન્ટ

૩. સફરી એજન્ટ (Travelling Agent)

સામાન્ય એજન્ટ તેને કહે છે જે એજન્સીના વિસ્તારનો એકલો એજન્ટ ન હોય; તે વિસ્તારમાં બીજા એજન્ટો હોય તો તેનો સંબંધ આ એજન્ટ સાથે નહિ, બલકે પેઢી સાથે સીધો હોય છે અને જો બીજા એજન્ટો ન હોય તોય પેઢી હજી તો નીમી સકવાને સ્વતંત્ર હોય છે—અર્થાત્, આ વિસ્તારમાંની એજન્સીના કુલ હક આ એજન્ટને આપાયા હોતા નથી. ખાસ એજન્ટ તેને કહે છે કે જે અમુક વિસ્તારની એજન્સીના કુલ હકો ધરાવતો હોય

છે અને તે વિસ્તારમાં જે બીજા એજન્ટો હોય તેમનો સંબંધ ખાસ એજન્ટની સાથે હોય છે, પેઢીની સાથે હોતો નથી; પેઢીની સાથે નો માત્ર ખાસ એજન્ટનોજ સંબંધ હોય છે જે સફરી એજન્ટ એટલે જુદા જુદા સ્થળે ફરતો રહેતો એજન્ટ. તેને માટે સામાન્યતઃ અમુક વિસ્તારની ક્ષમ હોતી નથી, જો કે કદી કદી હોય પણ છે; એટલે કે, તેને કદી તો અમુકજ શ્રાંત યા ઇલાકાના વિસ્તારમાં ફરી વેપાર કરવાનો હક હોય છે યા પછી એવા વિસ્તારના બધાનાથી કેવળ મુક્ત ગમે ત્યાં જઈ, વેપાર કરવાની છૂટ હોય છે

કેટલાક એજન્ટ અને પ્રતિનિધિ

(Representative) નો એક સમજે છે, પણ એ જાણ છે.

અંગ્રેજી કાનુન પ્રમાણે એજન્ટ (Agent) અને પ્રતિનિધિ (Representative) વચ્ચે બારીક અર્થભેદ છે. એજન્ટ એટલે પોતાના કારોબારનો સ્વતંત્ર માલિક; તે કમીશન પર કામ કરે છે, પગારદાર નથી હોતો અને તેથી તે પેટીનો એજન્ટ માત્ર હોય છે, નવકર નહિ. પ્રતિનિધિ પેટીનો નવકર રહે છે, કારણ તેને પ્રતિનિધિત્વ માટે દરમિયાન મળે છે અને તેથી તે પેટી સાથે એક નવકર પેટે બંધાયેલો છે.

*

એજન્ટ અને પેટી વચ્ચેનો સંબંધ એક વેપારી અને ગ્રાહક વેપારી વચ્ચેનો સંબંધ છે એ સ્પષ્ટ છે. છતાં, એજન્ટને માથેય કેટલીક જવાબદારીઓ હોય છે સાધારણ રીતે, એજન્ટોને ઉપર કહ્યું તેમ નથી આપતો, કમીશનનું આપણ છે અને તેથી એજન્ટ એક રીતે તદ્દન સ્વતંત્ર હોય છે. જેટલા વેપાર કરે તેટલું કમીશન મેળવે વેપાર ન કરી સકે તો આમક કરી ન થાય એ ખર્ચ પણ તેને કરી લાનીય નહિ પુરો. આમ, એક રીતે એજન્ટને લાભજ લાભ છે. હવે હવે એ પ્રકારની સ્વતંત્ર એજન્ટોની ધણી આછી આપણ છે. કારણ કેટલાક એજન્ટો પેટીને આમ બંધનમાં લઈ, પછી ન પોતે વેપાર કરવાની ઉત્તર દાખવે છે, ન પેટીને આ બંધનથી મુક્ત કરી ગ્રાહક એજન્ટ નીમી થા સોંપી રીતે વેપાર કરવા દે છે. કહેવાની સરખા નથી કે, આપણ વર્તન યાજી પણ કેમ ખાસ હેતુ હોય છે. એજન્ટ પેટીના દરિયા વેચાઈ જાય છે થા બીજી રીતે નેમને પણ થઈ જાય છે અને આ તરફ તેને પેટા દરિયા તરફથી માસ માસે અમુક રકમ વિના કમી તકનીકી-કલ્પ પોતાની એજન્ટોનો વેપાર નહિ બિજાયવાની કૃપા જાહેર-આપતી રહે છે

અને તે તરફ દરીયા પેટી પોતાની બધી કાશિયો કામે લગાવી, પોતાના વેપારને આજીવન ધપાવે જાય છે. આમ થવાથી અસલ પેટી કહેડી રીતે રખડી જવા છતાં કશું કરી સકે તેમ ન હોવાથી હવે હવે એજન્ટોની આપતી વેળા વર્ષ દહાડે અમુક કમીશનનો ફર્જિયાન વેપાર કરવાની શર્ત કરાય છે. એનો નિયમ એ છે કે એક વર્ષમાં એજન્ટે એકાદમાં એકાદ પાંચ થા દસ થા પંદર હજાર રૂપિયાનો વેપાર પેટીને મેળવી આપવો જોઈએ. જો એજન્ટ તેમ કરવામાં નિષ્ફળ નીકળે તો પેટી, અસલ કરાર અનુસાર તેને કમીશન પણ આપે છે અને જાણી પોતાની મર્જી હોય તો એજન્ટની પણ રકમ કરી સકે છે. આ શર્તને લીધે, એજન્ટને વેપાર બિજાયવાની સ્થિતિ રહે છે અને એ રીતે પેટીને વધારેમાં વધારે માથ એક વર્ષનો જ નોખમ ખેડવાનો રહે છે. જો એક વર્ષની મુદતમાં એજન્ટ પોતાની કુલ્લમાં પ્રમાણેનો વેપાર મેળવી ન સકે તો પેટી પાછી છૂટી થઈ સકે છે અને ગ્રાહક કામને એજન્ટની આપી સકે છે.

એ તો કહેવાની સુરત નથી કે કમીશન-નું-અને જો પ્રતિનિધિ હોય તો વગર થા વગર અને કમીશન મેકેનું-ધારણ જુદા જુદા વેપાર પર અને પેટી અને એજન્ટ વચ્ચેની સમજુતી પર આધાર રાખે છે. એ વિષે કશું ચોક્કસપણે કહેવું સંભવિત નથી. અત્યંત, કરારનામામાં એજન્ટ અને પેટીના લાભ અને સંબંધો માટે કમીશનના ધોરણ અને એજન્ટની મુદત ઉપરાંત પણ કેટલીક અમતવાની બાજુનો સ્વયં ઉદ્દેશ કરી લેવો સુરત છે. એમાંની મુખ્ય-

૧ કેટલાક દાખલાઓમાં તો એક વર્ષને બદલે એ થા ત્રણ માસની આક્રમણી મુદત (Trial Period) પણ રખાય છે.

7. If the Selling Agent shall commit any breach of Clause 6 hereof, the Company may forthwith terminate this Agreement and recover from the Selling Agent the sum of Rs.....for each article so sold, by way of liquidated and agreed damages.

8. The Selling Agent shall have no right of action against the Company for any delay in delivery occasioned by shortage of stock, delay in transit, accident or strike.

9. The Selling Agent shall sell the said goods in the same condition as he receives them and will not alter or remove any distinctive marks or numbers on any goods supplied to him.

10. All goods ordered by the Selling Agent under this Agreement shall be dispatched by goods train, carriage paid

11. The Company shall, in the event of their selling or ceasing to carry on their said business, have the right to determine this Agreement, by giving to the Selling Agent one month's notice in writing at any time and further shall have the right (but without prejudice to to any other remedy, they may have against the Selling Agent) to summarily terminate this Agreement on any breach or non-performance thereof on the part the Selling Agent or on his committing an act of bankruptcy or upon the name of the Selling Agent being put on the 'Stop-List' of the Association.

12. The Selling Agent shall not assign the benefit of this Agreement to any other person, firm or company without the previous consent in writing of the Company.

13. In the event of any dispute arising out of or in relation to this Agreement, the same shall be referred to the arbitration of an Arbitrator to be agreed between the parties, or in default of such Agreement, to be nominated by the President of.....the Chamber of Commerce.

AS WITNESS, the hands of the parties the day and year first above written.

૨

આમ સહી કરી કચર

THIS AGREEMENT made the day of..... 1937 between of..... (hereinafter called "the Company") of the one part and..... of..... (hereinafter called "the Agent") of the other part WHERE BY IT IS AGREED AS FOLLOWS.-

1. The Company appoints the Agent to be their Sole Sales Agent in the province of....., for the sale of their manufactures and such other goods and merchandise as may hereafter be mutually agreed between them

2. The Agent will, during the term of..... Years, determinable as hereinafter mentioned, diligently and faithfully serve the Company as their Agent and will use his best

endeavours to extend the sale of the said goods within the said territory.

3, The Agent shall place upon the premises where he carries on the Agency hereby constituted, and upon any premises where he warehouses goods consigned to him, and upon all letter papers and invoices used in connection therewith, in a prominent and conspicuous position following his own name, the words "Agent for....."

4, The Company will from time to time supply to the Agent a statement of the minimum prices at which the said goods are respectively to be sold and the Agent shall not sell below such minimum prices without the expressed consent of the Company and shall in all cases use his best endeavours to obtain the best price therefor

5, The Agent shall not sell any of the said goods to persons residing outside the territory hereby allotted to him and shall not knowingly sell any of the said goods to persons residing within the said territory for exportation to any other Country

6, The Agent shall not during the continuance of the Agency hereby constituted sell goods of a similar class or such as would or might compete or interfere with the sale of the Company's goods, either on his own account or on behalf of any other person whomsoever.

7, The Company will not during the continuance of this agency sell

any of the said goods to any person resident in the province of.....or to any person with a view to such goods being exported thereto, but will carry on their trade with..... exclusively through the Agent and will not appoint any other agent to sell their goods within the said territory.

8, Upon receipt of all orders for goods, the Agent will immediately transmit same to the Company, who shall thereupon, unless prevented by shortage of stock, accident or strike or force majeure without delay execute the same and supply the required goods direct to the purchaser.

9, Upon the execution of all orders, the Company shall forward to the Agent a duplicate copy of the invoice therefor and shall from time to time inform the Agent of all payments received in respect thereof.

10, The Company shall duly keep an account of all their dealings in relation to the agency and shall every three calendar months send copy of such account to the Agent and therewith pay to the Agent any commission due to him as hereinafter mentioned.

11, The Company shall allow and pay to the Agent, by way of commission,.....per cent upon the invoiced price of all goods ordered through him and duly paid for by the respective purchasers thereof, but if in any year the amount of commission so payable falls below the sum ofRupees, the Company hereby undertake to make up and to

મા ર કો ની

(૭૪૧ી હત્યો મુખપૃષ્ઠ ઉપર)

■ ■ ■ !

ફેબ્રુઆરી મહાકાલાઓએ ૧૯૦૧ ની ૧૨ મી ડિસેમ્બરની અંધારી રાત્રે, ન્યુક્લેન્ડના દુર દરાજ કિનારા પર રેડિયોની ગિરિમંજારા બેઠી હતી તે પહેલે સંદેશો દતો, જે દર્વાર મધ સંભળાયો.

અને ત્યાર પછી ૧ દિન બ દિન રેડિયોના કમાલો આદર થતા રીકરાતા અને અમલી મિત્રાસ પહેરતા મયા જેતજેતામાં દુન્યાના રંગો બદલાય ગયા. આજે વાપરસેસ પિનાની દુન્યાની કપના પલુ સંભળી સકતી નથી

*

માર્કોઝ મારકોનીનો ૦૮મ ૧૮૭૪ માં મટલીના બેન્કોના શહેરમા થયો હતો. જાપ મટામિયન હતો, માતા આમરીશ માર્કોનીએ પ્રાથમિક ફેબ્રુઆરી લેમ્બાન ખાતે અને ઉચ્ચ ફેબ્રુઆરી બેન્કોના યુનીવર્સિટીના લીધી.

૨૧ વર્ષની ઉમરે મારકોનીએ પાનાના થરમા અંતર પ્રવેશો કરી, તાર વિના સંદેશો મોકલવાની શોધ કરી-થા એમ કહો કે, આગલી શોધોને તાલી કરી ત્યાર પહેલા સંદેશો કેટલે દુર જતા હતા, એ જણો છો ? ફેબ્રુઆરી થોડક દુર દુર દા, તમે જોરથી જુગ પાડો તો જેટલે દુર તે સંભળાય તેટલેજ દુર આ તાર વિનાના સંદેશો પલુ સંભળાય! મારકોનીએ આરિયન, કપાર્ક, સિલિન્ડર અને તારની દુન્યામાં પ્રવેશતાં, તેને ખાલી થઇ કે તાર વિના સંદેશો મોકલી સંભળી સકાય એવી લોરેસપાઇ પદ્ધતિ નામુર્મકન નથી. ૧૮૯૫માં એક હારે તેણે દુન્યામાં જાપોકાર આદર ક્યું કે તેની માન્યતા હતી કે “ એક વ્હાડે તે આરસાનિક મહાસાગર પાર રેડિયોના સંદેશો મોકલી સકશે ” જસ, પછી શુ હતું ? દુન્યાના વિજ્ઞાનીઓ આ ધુલી જવાનની વાતો

પર હસવા લાગ્યા; કોઈ તેને મૂર્ખ અને કોઈ ગાંડો પલુ લેખ્યો.

પરંતુ મારકોની આખરે જ્યાંમર્દોર હતો. તેણે વિનાનીઓના ટાણા અને હસવાની પરવા ન કરી તે પોનાના વિચાર અને કપનાને વ્યવહાર રૂપ આપવા પાછળ મંડી પડ્યો અને ૪ વર્ષ પછી, ૧૮૯૮માં તેણે ઇંગ્લાંડ અને ફ્રાંસ વચ્ચે રેડિયો-સંદેશો મોકલી, દુન્યાને દેખતી કરી દીધી. જે વર્ષ પછી, એટલે ૧૯૦૧ માં તેણે વધુ ફાગ બીડી. કાર્નિસલ ખાતેના પોન્થુ શહેરમાં તેણે દુન્યાનું પહેલું નાનકડું ટ્રાન્સમીટીંગ સ્ટેશન બનાવ્યું અને પોને ૨૧૦૦ માઇલ દુર આવેલા ન્યુ ફાઉન્ડલેન્ડના કિનારે જઇ, એરીયલની મોકલ વળો કરેલો, મુકર્કર કરેલા મહુ ધનકારાની તાર એવા લાગ્યો. દિન બ દિન તકલીફો વધતી ગઇ. એરિયન-પતંગો અને બેલુગો દરમિયાન ઉડી જતા અન મારકોની નવા નવા એરિયલ-પતંગો બનાવતાં મહેતો. જેવડે ૧૨મી ડિસેમ્બરની તે અંધારો રાત આવી પહેલવી જેણે દુન્યામાં રેડિયોના પ્રકાશ ફેલાવી દીધો પોન્થુથી ન્યુ ફાઉન્ડલેન્ડ સમીપે પહેલો રેડિયો-સંદેશો મોકલની તાર-વિધિના ડ અલગના વળુ ધનકારા દરેક સંભળાયો

પછી તે અખતર વધવા લાગ્યા. અંતર જણાવા માંડ્યું. સંદેશો મોકલનાર અને ઝીલનાર વચ્ચે દેરકારો થતા ગયા. એરિયલો નથી નવી જાતી ગઇ. ૧૯૦૨માં ઇંગ્લાંડ અને ફ્રેન્સ વચ્ચે અને પાછળથી એજ વર્ષમાં ઇંગ્લાંડ અને યુનાઇટેડ સ્ટેટસ ઓફ અમેરિકા વચ્ચે રેડિયો-સંદેશોના આપણે ચપ. ૧૯૧૦ માં મારકોનીએ “યુનો

એકસ (અમેરિકા) ખાતે બેસી વાપરવે-કના કલિકટન શહેરમાંથી મોકલાયેલા સદેશો સાંભળ્યા. ૧૯૧૮ માં તેણે ઇંગ્લાંડ અને ગોરૂલિયા વચ્ચે પહેલી વાર રેડિયો-સંદેશની પ્રિવિલેજ આપી.

મારકાની રેડિયો-શોધમાં એટલેટો તક્લીફ હતો કે જો ૧૯૧૪ની મદાન લગાઇ તેા પ્રયોગ-સમયને આડે ન આવી હોત અને પાછળથીય તેના છુરી અસરો દુન્યાને શક્ત કરી ન પડી હોત તો રેડિયો-શોધ આજે છે તેથી કેટલીય મનિષ્ઠો આગળ વધી ગયા હોત. પણ યવાનું ઘટન મધુ. લગાઇ શરૂ થઇ અને મારકાની ઇટાલીયન લશ્કરમાં જોડાયો. લગાઇ પછી ૧૯૧૯માં પેરીસમાં લરાયલી સુદ્ધ પરિવરમાં તેણે ઇટલી તરફથી હાજરી આપી અને પછી ને ફરી વાર પોતાના માનીતા વિયય પાછળ મોકી પડ્યો. રોઝ રોઝ કુદરતના મર્મો ઉઠેલાતા ગયા અને રેડિયો-શોધે વ્યવહારુ રૂપ લેવા માંડ્યું પછી તો એક પછી એક રેડિયો ઇન્ડસ્ટ્રીય સ્ટેશનો શરૂ થયા લાગ્યા. સૌંચ અને પ્રિવિલેજ વેવઝ પછી શોર્ટ વેવઝની શોધ થઇ અને આજે રેડિયો-વિજનની વાતો સંભળાયા રહી છે.

ગહાન એરિસને અવાજને મીલુ અને લાખમાં ક્યદ ફરી, પ્રમોશન અને ફોનોગ્રાફની બેટા દુન્યાને આપી હતી. પરંતુ આર્કે-નીએ તેથી કેવળ ઉત્તરી દિશા લીધી. તેણે અવાજને એવી રીતે રચ્ય અને સમજની કવ-ન્ધી આજાદ કરી હીધી કે આજે દુન્યાના ટાંક ખૂણામાંથી ગાજાની દરેક અવાજ દુન્યાના એકએક લાગમાં તેજ પળે સંભળાય છે. જાણે દુન્યાની અગ્નિમ વિશાળતા પણ અવાજ માટે તંબ થઇ ગઇ છે !

●

રેડિયોની શોધે દુન્યાની સંસ્કૃતિની કાયાજ પલટી નાખી છે. ૪૦ વર્ષમાં એ શોધે

નેટલું ક્યું છે નેટલું કાઇ ગીઝ શોમે એથી પાંચ ગણી મુદતમાં પણ ક્યું નથી. અગત્યત એ અર્થ છે કે આજે રેડિયોનો દુરપ્રયોગ વધુ થાય છે. જનન અચ વવાના અને જાન ફેલાવવાના આ સાધનને ધણી વેળા રાંજકિય કારણોસર જનન લેવા અને અસત્ય ઉચ્ચારવાના કામે લેવાય છે. પણ મારકાનીનો હેતુ એ ન હતોજ. તેણે કંઈકું છે.

“જો કે વાપરસેસ જમીન અને દર્ધમાં સદેશ-વ્યવહારનું એક અગત્યનું સાધન બની ગયું છે, એક દેશને બીજા દેશ સાથે સંધાયકું રાખે છે, છુટા જગ્યા શહેરને મોટા શહેર અને લશ્કરી મથકો અને એરોપ્લેનોને તેમના વડા ખાતાના સંપર્કમાં રાખે છે અને વળી, જુદા જુદા પ્રાંત કારકીય ખાતાઓ તરફથી મોકલાતા સદેશો દ્વારા લોકોને ખબરદાર અને આનંદિત બનાવે છે જતિય પહારી માળતા પ્રમાણે વાપરસેસની મોટામાં મોટી કીમતી ખિન્મત દર્ધાઈ સદેશાતી છે, જે ખેડવાજ પ્રયોગે સાગિત થઇ છે. વાપરસેસના ઈતિહાસના આરંભમાં-જાન્યુઆરી ૧૯૦૬ માં-મુસીબતમાં આપી પહેલી એક સ્ટીમ-રને મદદ આપવા માટે વાપરસેસનો ઉપ-યોગ થયો હતો. ત્યાર પછી, લગાઇ દરમિયાન એણે દરારોને બચાવ્યા છે અને તે ઉપરાંત સુવ્વના સમયમાં વાપરસેસ દ્વારા દરારો છૂટા બચાવ્યા છે અને કીમતી માસ મિલકત રક્ષાઇ છે. તેથી, મદને ફરી વાર કહેવા દો કે વાપરસેસની આ તે “ખિન્મત-દિશા” છે, જેણે મદને સોથી વધુ સતોય અને આનંદ આપ્યો છે.”

કેવો ભવ્ય આતમ સતોય ! પણ દુન્યાએ આ રહમતરૂપ શોધની કદ્ર ધણી મોડે કરી-અને જતાંય, દુરપ્રયોગ પણ કર્યો. તેણે જનન બચાવવાને બદલે જનન લેવાનાં કાયાં રેડિયો વડે રચવા અને પાર પાડવા માંડ્યા.

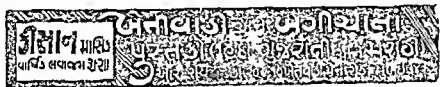
રેડિયોની ખરી કીમત આંકવા માટે રેડિયો વિનાની દુન્યા કદ્યો : વેપારી જાણના લાવ તાલ ગામળ થઇ જાય, છાપાઓમાં છેલ્લી પરદેશી ખજારો પણ જોવા ન મળે, મધ્ય દર્શામાં આકૃતમાં સપડાયલી રડીમરો મદદ વિના ફળી જાય, હવામાં ઉડતા વિમાનો દિશા અને હવામાનની રેડિયો-ટ્રાન્સમિશન વિના ભટકા રહે અને...કદાચ દુન્યાના કા'ક મોટા દેશ પાણી, ધરતીકંપ યા બીજી આકૃતમાં સપડાઇ વિનાશ પામે તોય જાણીની દુન્યાને ખજર ન પડે.

કેવી કારમી દુઃખજરી કદ્યના !

મારકાનીની ખચને દુન્યા કનેથી આ ઝમાનાનો શાહ-વિજાની ધીનરી લીધો છે.

આટઆટલી શોધ છતાં તે કદી જાંપીને જોરથી ન હતો. તેની લેખારેટરી એક ખાસ યાટ (હિડી)માં ખનેલી હતી અને જ્યારે દુન્યા શાંતિની નિદ્રા લેતી હતી ત્યારે મારકાની 'દમ્પેશ' પોતાના શહેરની નદીની મધ્યમાં "ઇલેક્ટ્રો" યાટની કેબીનમાં બેસી, અખનરઓ કરતો હતો. તેણે કહ્યું છે : "હું માત્ર હું કે એક દિવસ એવો આવશે જ્યારે સંદેશાઓ પેડે ખૂબ દુર લગી કુચ્ચત (Power) પણ મોકલી સકાશે."

કાણ જાણે છે, એ આગાહી ખરી પડશે યા નહિ ?

શરીરમાં બળ અને જોમ લાવવા માટે

સુખ સંચારક દ્રાક્ષાસવ

એનું જ સેવન હિતકારી છે. કેમકે એજ દ્રાક્ષાસવ એવું છે જે શાસ્ત્રોક્ત રીતે તૈયાર થાય છે. એમાં શુદ્ધ જસુનાજળનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વન ઉપવનના આયુષો સાફ કરાવીને નાખવામાં આવે છે.

બનાવનારા:—

સુખ સંચારક કમ્પની, મથુરા

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમવાર મુક્ત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ લેઈએ તો ફરેક પ્રશ્ન ફીક પાંચ આનાની (ખર્ચા: આઠ આના અને પરદેસ: નવ પેનીની) લીકાટા બીકની. [વી. પી. ના બોર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૮૮૪-૮૨૭ વિશે ત્રણ બીજા અડવાડિક પત્રો પ્રગટ થાય છે: (૧) જય કચ્છ, મરિજદ જાંદરોડે, મુંબઈ (૨) કચ્છ પ્રત્યક્ષ પત્રિકા, મુંબઈ અને (૩) વતન, અહમદાબાદ. “કચ્છ સમાચાર” નામનું એક દૈનિક પત્ર પણ મુંબઈથી પ્રગટ થનાર છે.

૧૮૮૮-૫૨ રા. ક: ધારી-(૧) કેળના રસને લાંબા સમય લગી સાચવવા માટે અને તેને સહેજાઈથી મોકલી સકાય એવી રીતે પેક કરવા માટે કોઈ અસરકારક પ્રયોગ હાથ ધરે જણાવે નથી. અગ્રગત, એ માટે થોડી સૂચનાઓ કરી સકાય છે. આપ તેને આઝમાવી જોશો: (અ) રસને સાચવવા માટે તેમાં નિહાર્પ *Preservatives* ઉમેરશે, અને તેને એરટાઈટ શીટી થી હળવામાં બંધ કરી સકશો (બ) રસને *Concentrate* કરી સંકો છો [એ રીત અમેરિકામાં હમણા ખુબ સફળ થઈ જણાવાય છે. વધુ વિગતો અને ધંત્ર અટે ડિસ્ટ્રીબ્યુટ આફ ઍગ્રીકલ્ચરલ કુટ એન્ડ વેજેટેબલ બાઈ-પ્રોડક્ટસ મેથારેટરી, પુલ્કેન. વોશિંગ્ટનને લખી સકશો.] (ક) રસને બીજા કોઈ એવા પદાર્થમાં મેળવી, તેનું નકકર રૂપાંતર કરી સંકો છો, જે રૂપાંતર પાછળથી રસના બદલે કામમાં લઈ સકાય. (ર) પાકા પૈયવાને લાંબા સમય લગી સાચવવા માટેય કોઈ પ્રયોગ હાથ ધરે હોય એવો જાણુમાં નથી. એ દિશામાંય એક સૂચના છે. તે એ કે, પૈયવાને આઠ પરથી છતાવા પછી, તેના ડીંટાવાલા ભાગ પર સહજ, પેરેશન વેક્સ લગાડી દઈ, આઝ

માવડ કરી સકશો. ઘણું કરીને તેથી તે પહેલાં કરતાં વધુ સમય લગી સાચવી સકાશે. (૩) બીવાને લાંબા સમય લગી સાચવવા માટેનો લેખ કમરના ૬૭ માં અંકમાં છે, તે જોશો.

૧૮૮૦-એચ. એસ: ઉપત્રેટા-(૧) અને ૩) ટાપી અને આધુનીકીકરણના નિર્ધાર્યક વેપારી આ છે:-આર. એફ. અંચારીઆ, કાફડં માર્કેટ, મુંબઈ ૧; ચહાદાની-કમ્પની, કાફડં માર્કેટ, મુંબઈ. (૨) રસેટ બનાવવાના કારખાના કિન્દમાં લગભગ ૧૫ છે. થોડાકના નામ આ રહ્યા:-બંગાલ રસેટ વર્ક્સ, જમાલખાન, ચિતાગોંગ; મેધા રસેટ ફેક્ટરી, જાગમતી, પૂના; સી. સી. પારેખ રસેટ ફેક્ટરી, પેટલાદ.

અનાવિલ પોકાર.

અનાવિલ કોમનું એકજ મુખપત્ર હાનિકારક રિવાજો દૂર કરે-એનેને કચડાતી બચાવે એ દૃષ્ટિબિન્દુએ લખાયેલા અનેક વિષયો અને બીજા ઉપયોગી લેખો રજુ કરવું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (ખેટ પુસ્તક સાથે) રા. ૨-૦-૦; પરદેસ માટે શિલીંગ આઠ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ અંધુ મિન્ટીંગ પ્રેસ,

સુરાનપુરી ભાગળ,
લાહવાળી પોળ-સુરત.

૧૮૯૨-એ એસ તે બાગરકોટ (૧, ૨ અને ૩) અમુક અમુક પતની કેવી કોનો પ્રગ્ન થા છે તે હંગોઈની બહુમા હોઈ સકે નહિ અને હોય તો તે આદિર-પ્રી સકાય હિં એ *Travelling* છે, જે આમ જનારી ન સકાય

૧૮૯૨-એ લુઈ અમર-(૧) નામ આઈન જથ્થાળ વખરીદ્યુ હોય ઘાસતેના ગાઈ પણ મોટા વેપારી ત્યા તાસ કરશે એ ઘાસતેના એક જાત છે એ ઘાસતેના વેપારીઓ પાસેથી મળે છે (૨) અનુભવીન રમ જુ હોય ૩ અમરનીન સ તેના ગનાનારો માર્ગ નથી જલે રમનુ નામ છે આનો ત્યા એ નહિ મળે તો મેમસ નપતરામ કમની રજુજીત રાઠ જમાગરો નખરો (૩) વ કાદરાના સાથુગા નરમાશ વાવવા માટે વેો સાઈન ઉમેરશે નહિ પણ સાથુ તેનાર થતા તેની ઝોગીઓ જમાનાના અગાઉ ૨૬૬ મિન સરાઈન ઉમેરી ગો તા ન નરમ તલ્લ શિસરાઈન કેવુ ઉમેરત તે વ્યાપ સાથુ કેવો નરમ રાખવા માગ હા ત પર આઈ ર શખે છે

૧૮૯૩-એ સ મ અમુર-અઈ કાનાર પા માટે હ મુઅન મંચિતરી મંચની ક્યાન રટીટ કનજાયા ગારાનક મંચની જેમ સ મ મુ ઇને નખગો જોગત ત્યા હી પૂઠાઈ નકો ડો

૧૮૯૪-એ ૧ એમ ન મંચીયા(આઈમ) (૧) કેસીન દુધમાઈ તે કે અ ને આઈ ઉઘાગેમા વપરા છે એ હી માહિતી માટે જુઓ કમરો ૭૮ મો અંક (૨) ઘડિરા લા સમારકામને જાતી બધી અઝેઝી ચોપરીઓ પુ જુક કમાની, કિતા મદન હોનળી રાઠ કો મુન પાસેરી મળે (૩) કનિકા પ્રિનીગી લેખમાગી ચાતુ છે તે નાયશે

કાપડઉપ-છાપકામ-મંચીયા દોના ચાતુ નેખો થોડો નુધ ભગ સોપારી-ચોપરી ઓ ઉઘાગી હોઈ આઈવ-નાન રિ

પતના ઉપ-છાપકામ-રસક જુનર મરજો-પમર નમોના સંદા *Prat* હા ને ખનાવવા અને તેમના ઉપોગો રિ ખર અને નકલી ઘી-તેની જોગળ જ છનાશક દનાઓ-અર્જુ નેમાગાતો બી તે હકો

પ્રતિનિધિ પ્રતિનિધિત્વના નિયમો અ ન નામા

વધાના લેટા-માચના ડી ઓરી મુનિઓ કુખીકેડીગ સાધનો-મે ત્યા સાધનો રિ રવાધારી ચોપાનિયા-અમુક અમુક ધધ તે લગતા ખાસ ચોપાનિના ડી વાઈ અ બીજુ ધધ ધધ

નિયમો

- કમર નુ વાષિક લવાજમ હિન્દ મટેડીયા ત્રણ અને બધા અને બી ન પરદેરો માટે પિય ચાર અથવા શિનિગ છ છે હટક ન વની કીમત હિન્દમા ચાર આના અને નિદેસોમા છ પેની છે
- લાઈક મેનરશિની મી હિન્દ માટે પિય ચાલીસ અર્ધો અને નિદેરો માટે ર ખાવન મા પ ઉ ચાર છે
- નુ વર્ષ નવનુગારી માસથી રાર ચાઈ છે છવા માદકો મળે તે મ સથી મ હાઈની ઇમ્ગા પ્રમાણે ચોપી સકાય છે
- નમૂનાના તાજો અક મુ ત મોકવાય છે પર તે કાન અકમ વેગા (મો પ મુ નુનેક અક નમૂના લે મુકત મોકવાતો નથી)
- આહિતતાના ખાવ વ જિબી છે અને ઉવદનાર દોઢ છાપેલા દરમા ઘાડો થતો કે કમીર ન, અખાતુ નથી
- કમર મા છપાતો બધી સાદિય સામયીના કોપીરાઈદ હકો તનીને સ્વાધિન છે

સુભદ્રા

ખાતી, ઉદ્યોગ, વિજ્ઞાન, કળા, વેપાર.

વેપાર—વિકાસ

શેખર મુળ શેખર
સર હાજી અબ્દુલ્લાહ હાજી

નવેમ્બર ૧૯૩૭

સુંદર ચિત્ર-કાર્ડો

આટું કાર્ડ પર છાપેલા, સુંદર ચિત્ર-કાર્ડો:

(૧) લાલમહાલ. (૨) કુતુબ મિનાર, (૩) ઉદયપુરનું આરસ મહલ અને (૪) સિકન્દ્રા (આમા)ના અકબરનો રચકો.

કીમત ડઝનના ત્રણ આના : ટપાલ ખર્ચ એક આનો.

(છ ડઝન થા તેવી રૂપાંતરે લેનારને ટપાલ ખર્ચ મુખ્ય છે)

પૈસાની કીમત જીરો, વી. પી. યસે નહિ લખો:-કમર ઓફિસ, સોડાગરવાડા સુરત

સેકન્ડહેન્ડ ગરમ કોટ

લેડી કોટ, મેન્સ હાફકોટ, ઓવર કોટ, રેપેશિયલ કોટ, વારકોટ, બચ્ચાઓના કોટ
૫. સસ્તા ભાવે જથ્થાબંધ મેળવવા માટે, પ્રાઇમ મિસ્ટ, મંગોવો.

એન. એચ. શકુર,

૫ અમરતલા લેન, કલકત્તા.

ખેતી માટે ઉત્તમ જ્ઞાન મેળવવું હોય
તો વાંચો મંગોવો

૧. ફળસાક સાકભાઈ વાવવાની રીતનું બગીચાનું પુસ્તક ૨. ૨૫
૨. હિંદી જરૂરિયાત ખેતી (સિરકી કપાસ વિશે ની સંપૂર્ણ દર્શક સાથે) ૧)
૩. ગાય લેસ બજાર ધોડા ઉછેરવાની તથા ધી દૂધ વધારવાની રીત ૧૫
૪. ખેતીવાડીના ધંધામાંથી રેસા કમાવાની કુશળતા (તમામ જાતના ખાતરની દર્શક સાથે) ૧૫
૫. ખેતીવાડીની પાકમાળા કૃષી વિદ્યા બાબતે ૧૫
૬. દેવનું અને ખેતીવાડી આબાદ કરવાની અભિલેખાનું સુચનાઓ ૧)
૭. ફળ સાકભાઈમાં રહેલાં તત્વોની દર્શક ૫
૮. મનુષ્ય સરે જરૂરિયાતોની દર્શક વચનામૃત ૦/૬
૯. મળીને બેમિશો ડેકે કવાવર ગાર્ડન. સુરોક્ષિત કુલ પ્રાડિપાન કરવાની રીત ૨)
૧૦. ૨૬ વર્ષથી નીચેની બહાર પડતું "ખેતીવાડી વિજ્ઞાન" માસિક વાર્ષિક છપાવમ ૨૫
૧૧. વાવેલી જેવી સરવાળો મટે ૧૫

લખો:-દુલેશય સી. અંગ્રીયા,
લાટકેશર નિવાસ-સીંખડી-કાલીઆવાડ.

શરીરમાં બળ અને જોમ લાવવા માટે

સુખ સંચારક દ્રાક્ષાસવ.

એનું જ સેવન હિતકારી છે. કેમકે એજ દ્રાક્ષાસવ એવું છે જે શાસ્ત્રોક્ત રીતે તૈયાર થાય છે. એમાં શુદ્ધ જમુનાજળનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વન ઉપવનના આપધી-આદિ કરાવીને નાખવામાં આવે છે.

ખનાવનાશ:-

સુખ સંચારક કમ્પની, મથુરા

ધર્મ સાતમું
માસ અગીયારમો
અંક ૮૩મો

કુમર

લવા ઝમઃ
દિનઃ રૂપિયા ત્રણ
ખર્ચાઃ રૂપિયા ચાર
ગિરિયાઃ ગિરિયાં ૭

[નવેમ્બર ૧૯૩૭]

ચિત્રો		મેયોહથી રમેલા કાપડ		પ્રયોગો	
કાપડ કીપર ડાપકામ	૪૬૧	કપર કટાવ-પીનો	૪૬૧	ઑટામાદિ સાદી	૪૬૧
પરકાલેટર	૪૫૨	— — લીંગો	૪૬૧	કંઠમાળનો દિવાળ	૪૬૧
સર હાટી અબ્દુલ્લાહ હાસન		— — સફેદ	૪૬૧	શયનો દિવાળ	૪૬૧
મુખપૂર કિંચ		પ્રત્યક્ષ રંગોનું કટાવ કરીને		પિત્તલો મુસાવના બનાવવો	૪૭૦
		પતું ડાપકામ	૪૬૨	તલ કાદવા	૪૭૦
		જુ ૨૨૨૫	૪૬૭	દશાગનો દિવાળ	૪૭૦
તંત્રીસ્થાનેથી		માન કાતના સરસાઓ		પંતંગ અગાવવાનો માંગે	
પ્રસંગ રંગ		અચારનો સરકો	૪૫૧	મીઠી પિરામનો દિવાળ	૪૭૧
આગળ કપતું બપાન	૪૪૭	અનનસનો સરકો	૪૫૦	મેયોહનો સરકો	૪૭૧
દિવાળી ચોળતા	૪૪૬	અંશુનો સરકો	૪૫૦	મેયોહોદિ પર લખ વ	
જીવિશીલોની ખેડી	૪૪૭	એસિરવાલો સરકો	૪૫૧	સાદી	૪૭૧
ખાદુર લાકડું ડા	૪૪૭	કરી સરકો	૪૫૨	સોળનો દિવાળ	૪૭૧
બેકાસની મુલ્ય કાદિયાત	૪૪૬	કિલમિસનો સરકો	૪૫૦	સોપારી	૪૫૪
		કિસ્મત સરકો	૪૫૨	દિન્દી કારીગરી	૪૪૮
		રેસ સરકો	૪૫૨	હેર ઓઠક	૪૫૮
		ખાદુરનો સરકો	૪૪૬	વેપારી કળા	
		ધરમી સરકો	૪૫૨	વેપારી પ્રતિનિધિ	૪૭૨
		ચણનો કાર કિંવા સરકો	૪૫૦	વેપારી બેટો	૪૭૨
		જાંબુનો સરકો	૪૫૦	વેપાર પિકાસ	૪૭૪
		જાંબુ	૪૫૨		
		નારંગીનો	૪૫૦	પરચુદન	
		નારિયેલનો	૪૪૬	અગિયાર	૪૮૧
		કાલસાનો સરકો	૪૫૦	તાડું વાલી	૪૮૫
		મરચાનો સરકો	૪૫૨	પૃથ્વરજી	૪૮૨
		સરખેલીનો સરકો	૪૫૧	લાવડાવડે મોખ	૪૭૫
		કિંબુનો સરકો	૪૫૨	વેપારી બજાર આવ	૪૮૪
		સોરડીના સરકો	૪૪૬		
		મૂળાના કપોનો	૪૫૩		
		ટૂંકાંબેનો સરકો	૪૫૦		

દવાખાનાહ મુઘને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી ~

હજીએ મુકદ્દિયો મુમસિહ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કોઈ પણ રીતે મુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હજીએ મુસકુદ્દિને ખાસ યા દાક્ટરો એલ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિશે એટલું જ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતથું પડી ગયું હોય, રરીર તપાઈ એકરો શીકા મિસ્તેજ થઈ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હજીએ ખાસુલખાસ:-

ગમે તે રીતે જેવશી જુદેશી કે ખત્રેશી મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તેવાર થતી હોઈ દવાખાનાની રહેણીયાલીડી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકલ

સપ્તકાની (મોલીના જિગડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટાકા આનિસક (Syphilis-વિરોધક). નાચર, હાઇબ્રીડ, લાઇટ, ગદ્યા. (સંધીયા), પ્રમેદ પીટિકા, હાઇડ્રો, ફિરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને ફેર કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એમોપેથી)ના ફક્ત, ના ઇનજેક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોસા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હજીએ નિરધ્યાન ફવલાદવાલી-

નિરધ્યાન (ધાતુસ્રાવ), એડનિઝામ (અપન-દોષ), અને વીર્ય પિકાડની ફરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને શોકીની અઠનને દૂર કરી નખ-જાઈને મટાડે છે. જાતી, મગજ, અને નિગર (સીવર)ન નાકન આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઈમિસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પણ મારી રીતે કરે છે. હાથશ દવાખાનાની રહેણીયાલીડી છે.

કીમત ડઝન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાઓ ડિપ્ટી સાહેબ-

કુવારશ્યાની ભૂતો અથવા કોઈ પણ કારણે નિરધ્યાન (વીર્ય સ્રાવ) લાગુ પડી ગયો હોય, ધાતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા જાડા અને પેશાબ પડી પેશાબને રસ્તે ચિકળો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઈ કાયમનો ખંપકોય લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ઘણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોસા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનાહ મુઘને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાબાગ, સુરત

દિલરોઝ [૨૪૨૨૭]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં થતા
 ગુમરામો, નાના મોટા ગુપ્તો, ખરબચુ,
 દરાજ, ગંદપણું, નાસુર, લગ્નદર, કંદમાળી,
 રસોલી, દરસ, મસા, પેંગ વગેરે પર એક
 અક્ષરોનું કામ આપે છે. વ્હાડાપ વિના
 રોગોને મટાડી, શરીર પર તેનું ચિન્હ મુદ્દા
 રહેવા દેતી નથી. દરેક ઘરમાં એક બાટલી
 મુદ્દર રાખવી જોઈએ. ધામાંથી નીકળતું
 લોહી તરત ગંધ કરવામાં આવે છે.

કીમત: નાની બાટલીનો એક રૂપિયો
 મોટી બાટલીના બે રૂપિયા
 (પેકીંગ પોસ્ટેજ છુટું).
મુખર્જી ઇસાકાના સોત એજન્ટ—

કાગરી ખુદસલાઈ રહેમાનભાઈ,
 ૧. કાસુપુર ટાવર પાસે-અમદાવાદ
 [મુખર્જીમાં મસ્જિદ ગંદકી રોડ, ૪૫મી.
 રીપ્પ મેન્જરી પાસે કાગરી રોકેટાર્થ
 રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે]

રેઝીયામ—Islam Bros. રેઝીફાન નં. ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

અરેબી મુદ્રી અને વ્યવ-
 સ્થાપી ચાલતી પી ગુજરાત હોઝીયરી
 મીલમાં અનેક ગઢદારક, મોન, સ્વેટર,
 ક્રાટ, પુલ ઓપર, મફલર, અચ્ચાની વર્સી,
 પિગેરે વાપડા મુનર તથા દિનનો માત્ર
 એક ત્યા એક ડીઝાઇનમાં બને છે, અને
 પરદેશી માલની દરિફાર્થ કરી સૌ એવા
 હોવા ઉપરાંત ભાવ પણ વધારા પ્રીકાપત
 રાખેલા છે. માત્ર ખરીદતી વખતે આઝાદ
 હોઝયરી નામ લેતા ખાસ ભક્ષામણ છે.

જવારગામના ઓર્ડરો પર મુનુ ખાન
 આપી રસીદ બેન્ક મારફતે ડે વી. પી. થી
 રવાના કરવામાં આવે છે.

સોત એજન્ટ—મુદ્દસામ અધર્મ
 હુંઃ ઓરીસા:—૨, કાસુપુર, અમદાવાદ
 બ્રાંચ:—૨, લુખા મસ્જિદ સામે, અમદાવાદ

“મુનાદી”નું ખોસતું અઢવાલિક—મુસ્લિમોનું આદર્શ અખબાર

“મુસ્લિમ-ગુજરાત”

એ એમને	એ આપને—
ખરી રીતે દારે છે	ખનાચોથી આખબર કરે છે
એ કા.થી	અને આગેવાન
ખોટી રીતે નથી દારાઈ	ખનાવગીરોથી ખબરદાર ખતાવે છે

એની અનેક કવમી લડતો પરિજામકારક નીવડી છે.
 વળુ વર્ષ દરમિયાન એ.એ. અનેક સુખલિક્ષ કુચાર હેડા પાટયા છે.

એના મનદર તઅલીમી ફાયા, નહેનો માટે એનો વચન સફા, ખાગશ માટે એનું ખાસ
 પાનું, ફાતી તઅલીમ માટે એનો ફતવા પેન્ડ, એના નગીઆતારક દિવસવા દીઠાએ,
 એના નેડા દરેક અગ્રેષો એ, એની ફેટવીઃ ખુશગીબને છે.

વિનંતિ	લવાજમ	ફાઇલ
નમુનું માત્ર મરંચા	સ્વદેશ-ચાર રૂપીઆ	બાગા તાલાળ રોડ,
આદક અને	અર્ધ-સ્વદેશ-૭ રૂપીઆ	સુ ર ત.

વેપારી બજાર ભાવ

મુંબઈ તા. ૨૭-૧૦-૧૯૩૭

એક્ષચેન્જ	એન્ક	એન્ક
વેગે છે. ખરીદે છે.		
લન્ડન રી. રી.	૧/૬૬૬	૧/૬૬૬
" ડી. ડી.	૧/૬૬૬	૧/૬૬૬
ન્યૂયોર્ક (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૨૬૮૬	૨૬૬૬
પેરીસ (૧૦૦ રૂ. ના ફ્રાંક)	૧૧૨૨	૧૧૪૨
બાપાન (૧૦૦ પેનના રૂ.)	૭૭૩	૭૭
હોંગકોંગ (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૮૩૩	
શેંઘાઈ (૧૦૦ ટેલના રૂ.)	૭૬૬	
સિંગાપોર (૧૦૦ ડોલરના રૂ.)	૧૫૧	
બર્મિંગ (૧૦૦ રૂ. ના માર્ક)	૬૧૧	

રોસનું	તોલા દીડ
ચાર્ટર્ડ એન્ક	રૂ. ૩૫-૪-૦
નેશનલ "	રૂ. ૩૫-૧૦-૦
ટંકશાલ	રૂ. ૩૪-૧૨-૩

ચાંદી	૧૦૦ તોલાના
હાજિર	રૂ. ૫૧-૦-૦
ઉં સફેદ પીરની (હાજિર)	રૂ. ૫-૫-૦
" " દિલ્લી (એ.)	રૂ. ૫-૩-૦
" " દિલ્લી (નન્યુ)	રૂ. ૫-૬-૦
બગદી આજિન (હાજિર)	રૂ. ૮-૧-૦
" " (એ.)	રૂ. ૮-૩-૬
ગેરંડા મદદાસી (હાજિર)	રૂ. ૭-૫-૦
સ્પાર્ટીઆ (હાજિર)	રૂ. ૨-૬-૦
ગોંગદાણા (હાજિર)	રૂ. ૬-૩-૦
" મદદાસી (હાજિર)	રૂ. ૬-૮-૦
" મામગોવા (હાજિર)	રૂ. ૬-૬-૦
ઓખા રંગુની (નાની મિલ)	રૂ. ૬-૧૩-૦
" (રંગશિવલ)	રૂ. ૬-૧૫-૦
ડોલરેસ તેજ (ક્યાર્ટર દીડ)	રૂ. ૪-૨-૬
શીંગદાણાનું તેજ "	રૂ. ૩-૧૩-૦
અગતીનું તેજ "	રૂ. ૪-૮-૬

એરંડિયું તેજ (ક્યાર્ટર દીડ)	રૂ. ૪-૬-૬
તજનું તેજ "	રૂ. ૪-૧૫-૦
એરંડીનો બોળા (દન દીડ)	રૂ. ૬૦-૦-૦
" " ખાનદેશી "	રૂ. ૫૬-૦-૦
અગરનીનો " (દન દીડ)	રૂ. ૭૧-૦-૦
ખાંડ અવા (હાજિર)	રૂ. ૧૫-૫-૦
" (શિપ: ઓકટો-ડિસે.)	રૂ. ૫-૦-૦
" (શિપ: જાન્યુ-માર્ચ)	રૂ. ૫-૧-૦
રૂ ભરૂચ (એપ્રિલ-મે '૩૮)	રૂ. ૧૬૦-૦-૦
" ઉમરા (ડિસે-જાન્યુ. '૩૮)	રૂ. ૧૪૦-૦-૦
" બંગાળ (" ")	રૂ. ૧૨૬-૦-૦
ધાતુઓ (ક્યાર્ટર દીડ)	
તાંબા પનરા બર્મની (ઓ. ૨૧)	રૂ. ૪૫-૮-૦
" " બિટિશ "	રૂ. ૪૭-૮-૦
ગિલ્ગ " ફોરેગ "	રૂ. ૪૦-૦-૦
" " ડિટમેન "	રૂ. ૪૩-૮-૦
" " મંડલ "	રૂ. ૪૩-૮-૦

એરંડ	
બર્મી ટ્રેડીંગ કોરપોરેશન	૭૩૦-૦-૦
બોમ્બે સ્ટીમ કમ્પાની (બોમ્બે નરી)	૨૨૧ ૧૪.૦
બોમ્બે સેફ ડિપોઝિટ	૮૭૬-૪-૦
બોમ્બે સુબાન્ડા	૭૩-૮-૦
બ્રિટિશ બર્મી પેટ્રોલિયમ	૪-૧૫-૬
બર્મી કોરપોરેશન	૧૦-૩-૦
ઈન્ડિયન કોપર	૨-૧૫-૦
એરંડ એન્જિનિયરીંગ	૮૮-૦-૦
ટંકિફોન (બોમ્બે નરી)	૧૦૦-૧૨-૦
શિવરામપુર "	રૂ. ૭૦-૦-૦
બેસાપુર ખાંડ "	રૂ. ૧૮૬-૪-૦
ઈન્ડિયન રેડિયો (ઓ.)	રૂ. ૫૩૦-૦-૦
ઈન્ડિયન ઇનવેસ્ટમેન્ટ	
એન્ટ ટ્રસ્ટ	રૂ. ૫૦-૦-૦
કેસર ખાંડ	રૂ. ૫૦૦-૦-૦
તાંબા ઓઈલ	રૂ. ૨૩-૦-૦

દ્વિસ્તીનમાં ફરી પાછો
અશાન્તિનો દવર ચાલુ
થયો છે.

તાઝું વાસી

મુંબઈની હેપ્પેસ બેગર્સ
રીલીફ કમિટીએ ૧૯૩૬ ના
વર્ષમાં કુલ ૧૬૧ નવા બીખા-

ચીન-ખપાન લડાઈ ઝેર શોરપૂર્વક આગળ
વધી રહી છે

હુદ્રીમ અને વૈધોના નામ રન્વિસ્ટર કરવા
અંગેના નવો કાનુન મુંબઈ મહાકાના અધિર
તનદુસ્તની ખાતાના કેમિસી પ્રધાન, ડૉક્ટર
મિલર, મુંબઈ એસેમ્બલીની આવતી બેઠકમાં
રજુ કરનાર છે.

સખનય ખાને મુસ્લિમ લીગની ૨૫ મી
બેઠક કામ્યાળીપૂર્વક મળી ગઈ છે.

મુંબઈ ખાતે પેટ્રુ દાવુદી વોહરા હુનર
ઉદ્દેશ્ય પ્રદર્શન ભરાયું હતું.

લોર્ડ ન્યુ ફિશની અધ્યાસિયે અધ્યાસિયે
આફિર'મની લાખો પાઉન્ડની સખાવતેમાં,
આ માસની મુખ્ય રકમ ૧૦,૦૦,૦૦૦ પાઉન્ડની
છે, જે ઓક્સફર્ડ યુનીવર્સિટીને, સામા-
નિક અભ્યાસક્રમના સંશોધન માટે નવી
દિશા કાલેજ ખોલવા માટે અપાઈ છે. લોર્ડ
ન્યુ ફિશની કુલ આફિર સખાવતેનો સદસ્યો
એક કસેડ પાઉન્ડ લગી આપી ગયો છે.

પેલા હાથુત ચયત્તા પેતેસ્ટાઇન કમિશ-
નના પ્રમુખ લોર્ડ પીકનું અવસાન થયું છે.

મુંબઈ ખાતે બોમ્બે મુસ્લિમ સ્ટુડન્ટસ
ફિડેશન સ્થાપાઈ છે.

ખંખળ મહાકાના યુનિવર્સિટી પ્રધાન
મંડળે લાલેશ્વરી બેકારને ખેતીવાડી માટેની
સરકારી ઝમીનના મહેટા પેટાટા દુક મુદતની
શર્તે મફત આપવાની યોજના અમલમાં મૂકી
છે. એથી બેકારને પોતાની રોઝી રજવામાં
સદાપતા થાય છે.

હિન્દમાં ૧ લાખ શખસો પૂરા આંધળા છે,
જયારે ૩ લાખ શખસો થોડા ધણા આંધળા.

રીથોને પોતાની કેમ્પમાં દાખલ કર્યા હતા.
માનવ વાળના ગાલીચા ડામર-કાગળ અને
ફેસ્ટ બનાવવાની શોધ જર્મનીએ કરી છે.

અમેરિકામાં એવા પ્રકારની મોટરની
શોધ થઈ છે, જે ઝમીન પર ચાલવા ઉપરાંત
દવામાં વિમાન પેટે ઉડી પણ સકે છે. એની
ઝડપ મોટર લેખે કલાકના ૭૫ માઈલ અને
વિમાન લેખે ૧૨૫ માઈલ છે.

“વેરા-એઝીનોબે-ઝીનસ્ટેનામાઇડ”
નામની શોધાયત્રી નવી દવા લોહીમાં દાખલ
થયલા જંતુઓનો નાશ કરે છે એથી મેનીન-
બ્રાઇટીસ, ન્યુમેનીઆ, લોહી-ઝેર છ. નો ઈલાજ
થઈ સકે છે.

સામાન્ય છળી પેટેજ એક્સ-રે છળી કાઢ
સકાય એવા કેમેરાની શોધ થઈ છે. એ
એક્સ રેની છળીની કીમત ફક્ત એક આનો
થાય છે !

હિન્દી સરકાર તરફથી પ્રગટ થયલા
૧૯૩૪-૧૯૩૫ ના વતનવરોની વસ્તી ગણતરીના
આંકડાઓ પરથી જણાય છે કે, એ વેળા
મિલિશ હિન્દમાં કુલે ૧૫,૯૯,૩૫,૦૦૦ ગાય-
-બેંસ, ૧,૧૨,૫૭,૦૦૦ બકરા-મેંદા અને
૩૮,૦૧,૦૦૦ ઘોડા, ખચ્ચર, ગધેડા અને
ગિટ વ. હતા.

અધનિષેધનો પ્રોમાગ દિ-દના લગભગ
દરેકે દરેકે છતાકામાં અમલમાં મૂકાયો છે.

ગુજરાતી એનસાઇક્લોપિડીઆવાસા ડો.
કેનકર મરણ પામ્યા છે.

ક્રૈચ દિ-દમાં મઝહરીના નવા કાનુન
મહાપા છે.

મુનિટિયન સાયન્સ ફેમિસ કક્ષકતા ખાને
૩૭ મન્યુઆરિએ મળશે.

ઇન્આમી યોજના

દક્ષિણ આફ્રિકાની સુપ્રિમ કોર્ટે ઇન્આમી યોજના વિષે આપેલો નીચલો સુક્રદો વેપારીઓ માટે જાણુવા જેવો છે. મુકદ્દમાની હકીકત એ હતી કે મેસર્સ જે. ઇલિસ ખાઉન લિમિટેડ, પોતાની ચાહ અને કોશીનું વેચાણ વધારવા એવી ઝાહિરાત કરી હતી કે તેઓ પોતાને ત્યાં પેક ચતા ચાહ અને કોશીના સંખ્યાબંધ ડબ્બાઓમાંથી દરરોજ છ ડબ્બાઓમાં ઇન્આમી કુપનો મુકતા હતા અને તે કુપનો મુકાયતા ડબ્બાઓને ખાંજ નિના કુપનવાળા ડબ્બાઓ સાથે ભેગસેગ કરી, વેચતા હતા. એ કુપનો જેના ડબ્બામાંથી નીકળે તેમને રૂ. ૨૫, ૧૦, ૫, ૧ અને રૂ. પાંચ-ડાનુ રોકડ ઇન્આમ અપાતું હતું. સરકાર પક્ષનો મુદ્દો એ હતો કે આ યોજના લોટરી જેવી છે અને તેથી ચસારી લઈ સકાય નહિ.

જરિટસ હોથોર્ન પોતાના સુક્રદાગા કહે છે. “એમાં શક નથી કે યોજનાએ પોતાનો મકસદ ફાળ્યો છે અને માન્યું વેચાણ વધ્યું છે. સવાસ માત્ર એ છે કે, આ યોજના લોટરી લેખાય વા નહિ? મને સદજે મંકા નથી કે આ યોજનામાં જુગારી તત્વો શામલ છે. માહક માત્ર ચાહ-કોશી નથી ખરીદતો, તે સાથે સાથેજ ઇન્આમ મેળવવાની એક “શકયતા” (ચાન્સ) પણ ખરીદે છે.”

આમગ ચાહતાં સુક્રદો કહે છે.

“પેટ્રી નગરે એમ દેખારો કે પેટી ઇન્આમ પૂરા પાડે છે, પણ હકીકત એ છે કે ખુદ ખરીદનારા ઇન્આમની રકમ ભરપાઈ કરે છે. કારણ, વેચાણ કીમતનું પૃથક્કરણ કરાય તો જાણશે કે તેનો અમુક

ભાગ-પછી તે ગમે તેટલો નહોતો ભણે હોય-ઇન્આમી યોજના ખાતે જાય છે. તેથી, આ યોજના માત્ર ઇન્આમી-ખરણીજ નથી ધરાવતી, લોટ દ્રારાની ઇન્આમી બહેંચણીનાં તત્વ પણ પારાયે છે અને તેથી તે સાથેજ લોટરી છે.”

બેકારોની મુક્ત ઝાહિરાત

આપણા વતનના કમનસીમે બાળેલા બેકારોનો પ્રગ્ન દિન બ દિન વધુ ગંભીર થતો જાય છે. ૨૫ થા ૩૦ રૂપિયાની નછી એકાદ નવકરી માટે ૨૦૦-૩૦૦ રૂબાબુએટોની અરજીઓ આવવાનો નનાવ હવે અસામાન્ય રહ્યો નથી.

આડી હાલતમાં, લાયક બેકારોને કામે વળગાવવામાં મદદ કરવા માટે “મુરિસમ જુગરતે” આરંભેત મુક્ત ઝાહિરાતની યોજનાને “મુજબ સમાચાર” અનુકરણની ખંડણી આપ્યા પછી આને “કમર” તેનું અનુકરણ આરંભે છે. આપના અકથી “કમર”માં લાયક બેકારોની કુંછી ઝાહિરાત મુક્ત મગર કરાશે જેમની ઇચ્છા આ યોજનાનો લાભ લેવાની હોય તેમણે પોતાની કિયાકત વ ની હકીકત તંત્રીને શિરનામે મોકલી આપવી.

કુલેખાની ઝુરૂરત ન હોય કે અમુક ઝાહિરાત છાપવી ન છાપવી, એનો નિર્ણય તંત્રી પોતેજ કરશે. એ સજથી કતા પચમ્પરદારમાં ઉતરવું તંત્રી માટે સંભવિત નથી.

એવી મુક્ત ઝાહિરાતોની એક શત જે પણ રહેશે કે બેકાર શખસનું પૂરું શિરનામું જાણી દેવાય. એકસ તંબરની ઝાહિરાતે આ યોજનામાં લેવાશે નહિ.

જડીબુટ્ટીઓની ખેતી

આપણે ત્યાં કમનસીબે ખેતીયાડીને

તેના અણગા અર્થમાં લેવાતી નથી. દિન્દમાં ખેતીયાડી એટલે અનાજ, તંબાકુ, શેરડી, કપાસ યા એવી બીજી કાંઈ ચીજની ખેતી; ફળવાડીનાં જ્યાં ફાંફાં છે ત્યાં, જડીબુટ્ટી-ઓની ખેતીની તો વાતજ ક્યાં કરવી?

છતાં, હકીકત એ છે કે, બીજા દેશો કરતાં દિન્દ જડીબુટ્ટીઓના પાવેતર અને વેપાર માટે કેવળ અનેરી શક્યતાઓ ધરાવે છે. દિન્દના મોટા મોટા જંગલો, પહાડો-અને ખાસ કરીને હિમાલયની ત્રિશીમાળા-એ તે સ્થળો છે જ્યાંની ઈંચે ઈંચ ટાંચ ટાંચ વિકાસની શક્યતાઓ ધરાવે છે. પણ કાણ નથી મળતું કે, એ શક્યતાઓનો લાભ મેનારા ને થોડાક છે તેમાંય મળ્યોનાજ દિન્દીઓ છે, અને બાકીના પરદેશીઓ.

મુંદને ગાંધે ગાંધી બની એસનાસઓનો આપણે ત્યાં નોટો નથી. એવાઓની અ.ને ઇજ્જત નથી છતાં, પ્રત્યેની ધોર અનાજ-તના પ્રનામે તેઓ સારું રળા મકે છે. પણ એ બધું ક્યાં લાભી? આગળ એકાદો નો બીજું કશું ન કરે નોય તેઓ *Botany* *Field* શર કરી, દેશની મુંદર જિલ્લત જાનવસા ઉપરાંત, પોતા માટે એક દરીદ્રીથી મુક્ત એવું ક્ષેત્ર પણ પચા કરી સદે છે.

‘જડીબુટ્ટીઓનું’ પાવેતર, રીત્તર ખેતરમાં કરાય તો પુષ્કળ નફાકારક થઇ શકે છે, એનો જાનવેય જન્સર ન લોય.

■

પ્લાઇવુડ લાકડું છે? .

ગયા અંકમાં લખાયેલી “પ્લાઇવુડ લાકડું નથી” નોંધના અનુસંધાનમાં, મુજબના મેન્ડિસ્ટ્રે આપેલો સુકાદો ઉમેરેલો જોઈશે. એ સુકાદો એ છે કે, પ્લાઇવુડ લાકડું છે.

અર્થ એ સુકાદા ઉપર રીસ-કંવાની નથી છતાં, નિષ્ણુતોને આ કોપડો ઉદ્દેશ્ય વિનતી ખુર કરવી રહી. એક તરફ અગભગ બધા નિષ્ણુનોના પ્લાઇવુડ લાકડું નથી એવા મા છે, બીજા પીછ તરફ કાદનો સુકાદો. આમાં લાક્ષણમાં, નિષ્ણુતોના મન સાથે મેન્ડિસ્ટ્રેટના આ સુકાદોનો મેળ કેમ સંભવે? તેથીજ ખુર છે કે પ્લાઇવુડની મળના લાક-લમાં માય નરિ, તે તક્કી કરવું જોઈએ.

■

આગળ ધપતું જપાન

જપાનની સારથી લમણાજ પાંચ દરેક, એવેચીક કેમીકલ, વર્કસવાલા રાજ-મિત્ર બી. ડી. અગીને એક ઇન્ડસ્ટ્રીમાં રહ્યું છે.

“જપાનમાં વિકસતા જતા પ્રથા ઉદ્યોગો પર એક અંકુશ નથી દરેક શક્ય મદદ અને સહાયતા વેપારીઓ અને કારખાનાઓનાં આપાય છે. જપાની કારીગરોની અપજના અનવયનો પમાડે છે. જપાનમાં એકે એકાર શખ્સ મળેલો નથી.”

આજગ આજનાં નેઓ કહે છે:

“દરેક શહેરમાં તમારે કમર્સિયલ ઇન્ડુ-ક્ટ્રીશન બધુરો અને રપુરિયો મગરો. એ, તે મુખ્ય બેદ છે,ને વડે જપાન દરેક દિશામાં આટલી વેગવંત વેપારી તરક્કી કરી સક્યું છે. બીજાંય કાંઈને વેપાર ડુનર વિને માદિતી જોઈએ છે ત્યારે તેને ફક્ત નમદીકના કાઈ રપુરિયમ થા બધુરો કને જપાની તક્કીફ જાવાતી છે. ત્યાં નેને બધી શક્ય મદદ મળી રહે છે. વેપારી સાદિત્ય પણ જપાનમાં મોટા પાપા પર પ્રગટ માય છે અને તેનીય મિસડોના વનવને આલોમિક વળવન આપવામાં કંઈ નાનોવનો કાંઈ અર્પયો નથી.”

હિંદી કારીગરી

■ કુંવારીઆ (અંબર-કર)માં લુહારો તાળાંઓ તથા તીંગેરીઓ સારી બનાવે છે.

■ લુજ (કર)માં કંસારાઓ સોની લોકોને ઉપયોગી સોના ચાંદી તોલવા માટેના કાંટાઓ તથા વજનનાં તોલાં પીતળનો સુંદર બનાવે છે.

■ આઘોદ(વાગડ-કર)માં અનાજ આગવાની લોખંડની ચાળણીઓ સારી બને છે તથા લોખંડની કડાઇઓ પણ સારી બને છે.

■ આળાંદ(શુભઅર્ગા-નિઝામ રાજ્ય)માં વણકર લોકો હાથ વણાટની સુંદર સાડીઓ તથા લુંગીઓ રંગબેરંગી પ્રકારની બનાવે છે. વળી ત્યાં હાથ વણાટ અને હાથ કતામણના કીનના એકજ પોતના કાળા રંગના ધાબળાઓ બને છે. કર્ણ યરપાર્કર, કાઠિયાવાડ અને માદવાડમાં બનાવેલા ધાબળાઓ ખે પોતમાં બને છે તેથી તેને વચ્ચેથી સીંધી લેવા પડે છે જ્યારે આ એક પોતના મોટા પનાન બને છે.

■ માલેગામ (ખાનદેશ)માં મુખ્ય ઉદ્યોગ વણાટ કામનો છે. ત્યાં સાડીઓ ખૂબ બને છે.

■ વેલોર (ઉત્તર આરકાટ જિલ્લો) અને તેની આસપાસના ગામોમાં વાંસ અને ખજુરીના પાનમાંથી ટોપડીઓ બનાવવાનો દુનંત ખૂબ પ્રચલિત છે. ફળની પેકાંગ માટે આ ટોપડીઓ ઉપયોગી હોઈ, દેશબરમા જાય છે.

■ કારીગરી(શુદીયાથમ-ઉત્તમ આરકાટ)માં માટીના વાસણો સુંદર બને છે.

■ શુદીયાથમ (ઉત્તર આરકાટ) તાલુકામાં ચામડા કળવવાનું કામ પ્રચલિત છે.

■ તીરપગાહ (કાન્થવરમ પાસે)માં દાડકાં, સેમરમ, પદ્મારમ અને સુખડમાંથી બદન બનાવવાનું કામ ચાલુ છે.

■ ખેડમાં હાથ કંતામણનો દુનંત ખૂબ ચાલુ છે.

■ કપડવંજ કાચ અને સાણ માટે મલદુર છે.

■ હોશિયારપૂર પોતાના હાથીદાંત, હાડકા અને તાંબાના કાતર-મીનાકામ માટે જાણીતું છે.

■ ચિનિયોટનું લાકડાનું કાતરકામ બધેજ વખણાય છે.

■ સેલમમાં હોડકાઓ બને છે.

◆ પિન્ડી દાદ ખાનમાં પિત્તળના વાસણો પણ બને છે અને રેશમી લુંગીઓનું વણાટ કામ પણ થાય છે.

■ એવરમાં પ્લાસ્ટર ઓફ પેરિસ બનાવાય છે.

■ શહાદરા (પંજાબ) સુતરાઉ વણાટકામ અને કાપડ ઉપરના છાપકામનું પંજાબનું મુખ્ય મથક છે. સુરાખારની બનાવટ અદિ ખૂબ થાય છે.

■ લુધીયાના હિન્દોરનું હોઝિયરીનું મ્હોટામાં મ્હોટું કંદ છે. હિન્દી લશ્કર માટેની પાપડીઓ પણ લુધીયાનાજ પૂરી પાડે છે.

■ ફાજિલકા (પંજાબ) હિન્દી મ્હોટામાં મ્હોટો બની બજાર ધરાવે છે.

■ વાહ (અટક જિલ્લો-પંજાબ) સિમિન્ટના ઉદ્યોગનું ખીલતું મથક છે.

■ અટક (પંજાબ) પોતાના ખનિજ તેંપાના ઉદ્યોગ માટે પંજાબમાં આગળ પડતું લેખાય છે.

■ જૈનપૂર (યુ. પી.) પોતાના અતરના ઉદ્યોગ માટે જાણીતું છે.

■ ગાઝીપૂર (યુ. પી.)માં અરીસ તૈયાર થાય છે.

ઝાત ઝાતના સરકાઓ

સરકાનો ઉદ્યોગ અને ઉપયોગ બધેબધે થાય છે. એની બનાવટના પ્રકાર ચાર છે:-

૧; તાડી, નીરો યા બીજા જાડના રસમાંથી બનતા સરકાઓ

૨, ફળફળાદીઓના રસમાંથી બનતા સરકાઓ

૩, એસિડની મેળવણીથી બનતા સરકા

૪, મસાલા-મિશ્રિત સરકા

આપણે એ ચારેની કુંક તપાસ લઈએ.

૧

તાડી, નીરો યા શેરડીના રસમાંથી બનતા સરકા સામાન્ય ઘરગથું સરકા છે. તે કીમતમાં સસ્તો અને સહેલાઈથી બનતા હોવાથી બધેબધે પ્રચલિત છે. ગામડાઓમાં તે એક સરળ મુડઉદ્યોગ લેખે બનાવાય છે.

તાડી-નીરોમાંથી બનતા સરકાથી 'કમર'ના વાંચકો અપરિચિત નથી. આજે શેરડીના રસના સરકાથી આરંભ કરીએ.

શેરડીના સરકા

શેરડીનો રસ કાઢી, માટીના વાસણમાં ભરી નેશ આપો. ઉકળવા લાગે અને પર-પોટા બંધાવા માટે કે ઉતારી લઈ દોડા પડવા દો અને પછી કપડામાંથી માળી લઈ માટીના માટલામાં ભરી, મોઢું મજબૂતીથી બંધ કરો, તે માટલાને ઝીંબામાં ખોદેલા કિંડા ખાડામાં દાટી દો અને ઉપરથી માટીથી ખાડો ભરી દો. થોડાક દલાડા-પંદરેક દલાડા -પછી ખાડો ખોદી, માટલું બહાર કાઢી ખેતીને ઉપર આવેલી જારી કાઢી લો અને ફરી વાર માટલું બંધ કરો, ઝીંબામાં દાટી દો. આ પ્રમાણે જ્યાં લગી સરકા પર જારી

આવતી રહે, કરતા રહો જ્યારે જારી આવતી બંધ થાય કે સરકાને માળી લઈ ઉપયોગમાં લો

ખજુરીના સરકા

ખજુરીનો રસ લઈ, માટીના વાસણમાં નેશ આપો જ્યારે ઉકળવા લાગે કે ઉતારી લઈ, કડો પાડી, માળી લો. પછી તેને ચીનીની ગરબીમાં ભરી, દિવસે તકત અને રાત્રે સજનમમાં રહેવા દો. ૧૦-૧૨ દલાડા પછી ખોલી નેતાં, તેમાં ઉપર જારી નમેલી દેખાશે. તે જારી કાઢી લઈ, ફરી વાર તેને તેમજ રહેવા દો. એ પ્રમાણે દર ૧૦-૧૨ દલાડે તેના ત્યાં લગી નેતાં રહે. જ્યાં લગી તેની ઉપર જારી આવતી રહે. જ્યારે જારી આવતી બંધ થાય કે માળી લઈ, વાપરો.

નારિયેળીના સરકા

નારિયળાનું પાણી ૧૦૦૦ ભાગ, મધ ૧ ભાગ, એસિડિક એસિડ સદળ

પ્રથમ નારિયેળીના પાણીમાં મધ અને એસિડિક એસિડ કેમેરાં, ખૂંટી દવામાં એને એક મિડિના લગી રહેવા દો. પછી—

ફટકડી ૩ રતત, ન્યુટ્રલ ટાર્ટ્રેટ ઓફ પોટાશિયમ ૫ ઓંસ અને મ્યુરિયેટ ઓફ એગેનીઆ ૭ રતત મેળવી, એના બુકી બનાવી. એમાંથી ૨૦ મેન બુકી લઈ, સદળ પાણીમાં ઓગળાવી, પછી સરકામાં મેળવેલ (પ્રમાણ એક મેલન સરકા માટે ૨૦ મેન બુકીનું મળવું.)

૨

ફળફળાદીના સરકા અનેક પ્રકારના બને છે. તે મોટે ભાગે દવાઓના અને થોડેક અંશે ખાદ્ય પદાર્થોના ઉપયોગમાં આવે છે.

૧ નુઓ "કમર"નો ૩૫ મા અંનો "સરકા કેમ બનાવવો" લેખ

કીમને તે મોંઘા પડે છે એટલે તેનો વપરાશ ઓછો રહે છે.

ચણાનો ક્ષાર કિંવા સરકો

શિયાળામાં ચણાના છોડ પર સાફ કપડું નાખી, રાત્રે ઝાકળ પડે તે પછી તેને નીચેથી મેનાં જે પ્રવાહી નીકળે તેને ચણાનો ક્ષાર કિંવા સરકો કહે છે. પેટના દર્દો પર ૫ થી ૨૦ ટીપાંની માત્રામાં તે અપાય છે.

જાંબુનો સરકો

જાંબુનો રસ કાઢી લઈ, તેને માટીના વાસણમાં નાખી, ઉકાળો. પછી ગાળી લઈ, ખજુરીના સરકા પેટે આ સરકો ખનાવી લે. અનનસનો સરકો

સારા અનનસ લઈ, તેની કાતરીઓ કાપી લે. પછી તેને સિંચવળા પડે છુદી તેનો રસ કાઢી લઈ, ઉકાળીને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સરકો ખનાવો.

અંશુરનો સરકો

૧-અંશુરનો સરકો ખનવવાની રીત પણ ઉપર મુજબ છે. રસ કાઢી, ઉકાળો ગળ્યા પછી ચીની વા માટીના વાસણમાં ભરી, ૧૨ દલાડે રસાયણ ખાલી ઊંચી કાટના જ્યારે ઊંચી આવતી બંધ રાખ સરકો તૈયાર થયો લેખારો.

૨-અંશુર ૨ રતલ, બંધ ૬ રતલ,

અંશુરને એકેકે કરી છુદી નાખી, માટીના વાસણમાં મધની સાથે ભરી, મેદૂં બંધ કરી સાંધા ઉપર માટી લગાડી દે. પછી મન લીનનું કપડું આખા વાસણ પર પીટાળો તેની ઉપર ફરી વાર બંધેજથ માટીનો થર લગાડે, જેથી કોઈ પણ જગ્યા ખાકો ન રહે. પછી એ વાસણને એક માસ લગી દંડી જગ્યામાં રહેવા દેજો. ત્યાર પછી ગાળીને સરકા કાઢી લે.

નારંગીના સરકો

૧-આ સરકાની ખનાવવાની રીત પણ ખજુરીના સરકા મુજબ છે.

૨-જે નારંગીઓ લઈ, તેનો રસ કાઢી લઈ એક ધીથીમાં ભરી લે. પછી તેની ઊંચો ખારીક છુદી તેની ઉપર ૧૫ ૬ લોખામ સરકો રેડી બધાને મેળવી, થોડાક સર.૫ રહેવા દઈ, પછી ગાળી લે.

રૂઝબેરીના સરકો

૧ રતલ રૂઝબેરી લઈ, છુદીને માવો જેવો ખનાવી, ૧૫ રતલ સરકામાં મેળવી, બંધ બાટકીમાં ગરમ જગ્યાએ રાખી મૂકો. છ વા આઠ દલાડા પછી ફિલ્ટર કરી લેજો.

કિસમિસનો સરકો

૧૦ રતલ કિસમિસ લઈ ધોઈને સાફ કરી, માટીના વાસણમાં નાખી ઉપરથી ૧૦ રતલ પાણી ઉમેરી મુઝે ચઢાવી ત્યાં સળી પડેલો કે કિસમિસ નરમ થઈ જાય. પછી વાસણ મુઝા પરથી ઉતારી લઈ, ૧૨ કલાક લગી રહેવા દે. ત્યાર પછી કિસમિસો ખૂબ મસળી નાખી, કપડામાંથી ગાળી લઈ, કુચો ફેંકી દે અને પ્રવાહીને માટલા વા બરખીમાં ભરી, થોડું બંધ કરી દિવસે ત્રણ અને રાત્રે રાજનમમાં રહેવા દે. થોડાક દલાડા પછી જેના સરકા પર ઊંચી ભરી દઈ, તેને કાઢી નાખો અને ફરી વાર સરકાને ત્રણ અને રાજનમમાં રહેવા દે. જ્યાં સળી એવો ઊંચો આવતી રહે ત્યાં સળી તેને ત્યાં રહેવા દઈ, પછી હેરટે ગાળીને ધીથીમાં ભરી લે.

કાસનાનો સરકો

આઠ દોર પાકેલા નાજા કાપણા લઈ છુદીને ખાર દોર પાણીમાં નાખી ઉકાળો જ્યારે ૬૬૫ ૨ મેર પાણી ખાલી રહે ત્યારે મુઝા પરથી ઉતારી લઈ, કપડામાંથી ગાળી લઈ, કુચો ફેંકી દે અને ગરમને બરખીમાં

હારી, ઉપર મુજબ તડકા અને રાગનમમાં ત્યાં લગી રાખી મૂકા જ્યાં થી તેની ઉપર હારી જનમતી રહે. પછી ગાળીને વાપરો.

રાસ્પબેરીના સરકો

રાસ્પબેરી ૩ રતલ, સરકો ૩ પાઉન્ડ.

પહેલાં ૧ રતલ રાસ્પબેરી લઈ, પહેલાં મોદાની ખાટલીમાં હારી, ઉપરથી સરકો રેડી નવું દહાડા લગી રહેવા દો. પછી તેને ગાળી લે. પછી રાસ્પબેરીને મસલતા નહિ. ત્યાર પછી ફરી વાર એ સરકામાં ૧ રતલ રાસ્પબેરી ઉમેરી, ત્રણ દહાડા લગી રહેવા દઈ, ફરી વાર ગાળી લે. એ પ્રમાણે કુલ ત્રણ વાર કર્યા પછી, તેવાર મયસા સરકામાં, દર એક ગેલન સરકામાં ૧ રતલ ખાંડને દિસાથે ખાંડ ઉમેરી, સરકાને ૧૦ મિનિટ લગી ઉકાળી રહેવા દો.

૩

એસિડવાળા સરકાના થોડાક નુરખા આ રહ્યા આ સરકો ધણી ઝડપથી જનતો અને સામાન્ય ઘરગથું વપરાસમાં આવી સકતો હોવાથી એનો વેપાર ખુબ ચાલે છે. આજકાલ મોટે ભાગે આજ સરકો બિયોગ પ્રચલિત છે.

આસિડવાળો સરકો

૧-૨ ગેલનના વાસણમાં સમાય તેડવો પાતળો ગોળ લઈ, લાકડાના પીપમાં ૩૦ ગેલન પાણી ભરી, તેમાં એ ગોળ નાખવો. જ્યાર આ ગોળાને મળી જાય ત્યારે તેમાં ૪ રતલ એસિટિક એસિડ નાખી, ખુબ હતાવી પીપને બંધ કરી ૨૨ દહાડા લગી સરકાને એમજ પડવો રહેવા દેજો. પછી ગાળીને ખાટલીઓમાં હારી લેજો. સરતો અને સરસ સરકો જનશે.

૨-કાપુર ૩ માસા, લવેંગ ૮ રતી, તજ ૫ રતી, અંગ્રેજી લવેન્ડર ૪ રતી, સફેદ એસિટિક એસિડ ૧૫ તોલા, ડિસ્ટિલ્ડ પાણી ૧૨૦ તોલા.

ખુબ મિશ્ર કરી, એકાદ કલાક સુધી "પૂરવો" રહેવા દો. પછી ખાટલીમાં હારી લઈ વાપરો.

૩-૨૦ ગેલન ડિસ્ટિલ્ડ પાણીમાં અડી રતલ એસિટિક એસિડ, ૧ ગેલન જૂનો ગોળ અને ૧ ક્વાર્ટ ઘીર (ખર્ચર) મેળવી, લાકડાના પીપમાં ત્રણ અઠવાડિયા લગી રહેવા દો. પછી વાપરો.

૪-પાણી ૨૦ ગેલન, જૂનો ગોળ ૨ ક્વાર્ટ, એસિટિક એસિડ ૨ રતલ.

૫-ગોળ ૨ ક્વાર્ટ, ઘીર ૧ ક્વાર્ટ, પાણી ૬ ગેલન.

ત્રણ અઠવાડિયા લગી રાખી મૂકો.

૬-એસિડ ૫૫ એસિટિક એસિડ (૯૬%) ૧૫ લામ, પાણી ૨૨૫ લામ, આરકાદોલ (૯૪%) ૧ લામ.

૪

મસાલાની મેળવણી સાથે જનતો સરકો મોટે ભાગે ધૂરપી દસ્તરખવાનની ચીજ છે. આપણે ત્યાં તે પ્રચલિત થયો નથી. થોડાક અમેરિકન નુરખા આ રહ્યા :—

અચારનો સરકો (Pickling Vinegar)

૧-આદુ ૩ એંસ, લીંડી પીપર ૧૩ એંસ, કાળી મરી ૧૩ એંસ રાઇ ૪ એંસ, ચીની કબાસા ૬ એંસ અને સરકો ૪ પાઉન્ડ.

બધા મસાલાનો ઓખરો ભુંદો બનાવી, સરકામાં નાખી, ૧૦ મિનિટ લગી જોશ આપો. પછી ગાળી લેજો. આને "ટંગલ વિનીગર" પણ કહે છે.

૨-આદુ ૩ એંસ, કરી પાવડર ૧ એંસ, કાળી મરી ૨ એંસ, મરચાં ૩ એંસ, રાઇ ૪ એંસ, ચીની કબાસા ૬ એંસ અને સરકો ૪૩ પાઉન્ડ.

મસાલાને છુંદોને ગરમ કરેલા સરકામાં મેળવી, બે દહાડા લગી રહેવા દો.

૩-કાળી મરી ૪ ઑસ, આદુ ૨ ઑસ,
મરચાં ૧ ઑસ, ત્રયફળ ૨ ઑસ, મીઠું
૨ ઑસ, સરકો ૧ ગેલન

અથા મસાલાને છુંદી સરકામાં નાખી
ઉકાળો. પછી તેને ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દઇ,
હેવટે ગાળી લેજો.

મરચાંનો સરકો

તાજાં મરચાં નંગ ૫૦, અચારનો સરકો
૧ પાઇન્ટ

પહેલાં મરચાંને ઘોષ, પછી તેને એ
ભાગમાં કાપી રાખો. પછી જુદા વાસણમાં
સરકાને ભેશ આપી, મરચાં પર રેડો.

ફિસ્ટલ સરકો

આ સરકો બીજું કશું નથી પણ અચાર-
રનો સરકાજ છે, જે તાજા હાડકાના કોણસા-
માંથી પરકોલેટ કરી લેવાય છે એ કિયા

પરકોલેટર યંત્ર

ઉપર બતાવેલા યંત્ર દ્વારા થાય છે.

કરી સરકો [Curry Vinegar]

- ૧-કરી પાવડર ૩ રતલ, સરકો ૧ ગેલન.
એક અઘાડિયા લગી બીંજવી રાખો.
- ૨-કરી પાવડર ૧૮ ઑસ, સરકો ૨૩
ગેલન.

પાંચ દિવસ લગી બીંજવી રાખો.

ક્રેસ સરકો [Cress Vinegar]

તાજી કાચ (Cress)ના બીંડાં ૩ ઑસ,
સરકો ૧ ક્વાર્ટ.

બીંડાંની ધારી લઇ, અઘાડિયા ગરમ
કરેલા સરકામાં મેળવી, ૧૫ દહાડા લગી
રહેવા દો પછી ગાળી લેજો.

જીંજીર-સરકો (Ginger Vinegar)

છુદેસો આદુ ૩ રતલ, સરકો ૧ ક્વાર્ટ
૧૫ દહાડા લગી બીંજવી રાખો.

લિંબુનો સરકો (Lemon Vinegar)

૧૨ લિંબુ લઇ, તેનો રસ કાઢી, એક
વાસણમાં રાખો. પછી લિંબુની છાંતને છુંદી
નાખી, ૧૫ કામોઆમ (એટલે કે લગભગ
૩૩ ૧/૩ રતલ) સરકો ઉમેરી, તેમાં લિંબુનો રસ
મેળવી, અધાને ગાળી લો.

આ કુંડો લેખ સમ્પાત થાય તે અઘાડિ
અઢી, પૂરતી ખાવડોના માનીતો—

ધરગથું સરકો

—લઘવો ન જોઇએ. આ સરકો કેવળ ધર
ઉપયોગ માટેજ અને છે અને તેથી તે સહેસો
પણ છે અને કંઈક અંશે ઓછો જરૂર
પણ. ધરગથુંન અવરતો પોતાના ધરના ખપ
પૂરતો સરકો પોતેજ બનાવી લે છે. આપણે
ત્યાં એવું કશું થયું નથી.

ધરગથું સરકો બનાવવા માટે એક મોટી
બરછી યા બીજું વાસણ—વાસણ એ ગેલન
પ્રવાહી સમાય તેવું મોટું હોવું જોઈએ—લઈ,
તેમાં ૧ ગેલન વર્ષાનું પાણી નાખી, પછે
એક પાઇન્ટ જેટલો ગરમ કરેલો જુદેસો ગોળ
અને એક ચાંદના પ્યાલા જેટલી ખાંડ ઉમેરો,
છંદા જેટલા કદનો ખમીરવાસો મુદેસે આટો
—થા જે થોડોક તૈયાર સરકો હોય તો તે—
ઉમેરી દઈ, વાસણને બાવરચીખાનામાં એવી
જગ્યાએ રાખી મુકો કે પુડીંગ, જેલી, દહલો
પ. જગાવતા વધતી વાસણી યા મીઠી પૂર-
વણ ૧. જગારે નીકળે ત્યારે એમાં ઉમેરી
દેવાય.

ખસ. આ રીતે ધરગથુ સરકો ધીરે ધીરે જનતો જશે. થોડાક દિવસમાં તે વાપરના યોગ્ય થઇ જતાં, ખીન્ને જરૂરો જનાવી સકાશે.

૫

સરકાના ઉપયોગો

ખાદ્ય પદાર્થોમાં વપરાવા ઉપરાંત પણ સરકાના અનેક ઉપયોગો છે. એના થોડાક ઉપયોગો આ રહ્યા :-

શેરુ માટે-(૧) માથાના વાળ ધોતી વેળા, ધોવાના પાણીમાં સરકાના થોડાંક ટીપાં ઉમેરી દેવાય તો તે પાણી વડે વાળ ધોવા પછી મુઠાતાં તેમાં ચિકટપાણું બાધી રહેશે નહિં.

(૨) વાળ ધોવા માટે આ પ્રવાહી પણ ઉપયોગી છે :-

કાલન વાંદર ૩ ઓંઝ, ટીકચર જે-ઓ-દન ૫ ગ્રામ, સરકો ૧ફૂં પાઉન્ડ.

ખાદ્યને બંધ ખાટલીમાં ૧૫ દહાડા લગી રહેવા દે. એ દર્દામયાન રોજ સવારે ખાટલીને હલાવતા રહેજો.

પ્યાઝની વાસ દુર કરવી-ખાદ્ય પછી, મ્હોંમાંથી પ્યાઝ (કુંગા)ની વાસ આવતી હોય તો પાસાંલીનો કટકો લઇ, સરકામાં ભીંજવી ચાવી જાવ. વાસ દૂર થઇ જશે.

આંગળી પર શાહીના ડાઘ પડવા હોય તો નેલ બ્રશને પ્રથમ સરકામાં અને પછી નિમકની લુગીમા બોળી, ડાઘ પર ધમવાથી ડાઘ અસોપ થઇ જશે.

રેશમી મોઝા ધોતી વેળા પાણીમાં એ ત્રણ ચમચા જેટલો સરકો મેળવી દેવાય તો મોઝાનો રંગ પાકો થવા ઉપરાંત જનાવડી રેશમને ટકાઉ જનાવી, રંગને ખિન્નવે છે.

સુતરાઉ કપડા ધોતી વેળા પાણીમાં થોડાક સરકો મેળવી દેવાય તો કપડાનો રંગ પાકો થાય છે.

કપડાની કાંજ જનાવડી વેળા તેમાં એક મ્હોટા ચમચ જેટલો સરકો મેળવી દેવાય તો પછી અસ્તરી કરતી વેળા કાંજ અસ્તરીને ચોંટશે નહિં.

ઘરની મોરી (ગટર) સાફ કરતી વેળા સફળ સરકો રેડી દેવાય તે એક સફળ જંતુ અને દુર્ગંધ નાશક પ્રવાહીનું કામ આપે છે.

ચીનીકામ પર પડેલા ડાઘ દૂર કરવા માટે સરકામાં કપડું ભીંજવી, ઉપરથી નમક છાંરી, ૧૫ પર ઘસવાથી તે નીકળી જાય છે.

લિનોલિયમને ધોતી વેળા પાણી અને સાણે બદલે ૧ લાગ ઝવણનું તેલ અને ૧ લાગ સરકાથી ધોવાય તો તે સાફ પણ જલદી થશે અને લાંબા વકત લગી ટકશે પણ.

કાચને પોલિશ કરવા માટે સરકામાં ભીંજવેલું કપડું ઘસવું. એથી અત્યંત મુંદર પોલિશ થશે. બારીના કાચ, આરીસા, મોટરના કાચ વ. માટે આ પ્રયોગ ઉપયોગી છે.

વાદળી (Sponge) ખરાય શ્રમ જાય તો તેને થોડાક કલાક લગી સરકામાં બોળી રાખી, પછી ગરમ પાણી વડે ધોઇ લેવાથી ફરી વાર નવો જેટો થઇ જશે.

વાસણુ ધોતી વેળા પાણીમાં સફળ સરકો મેળવી લેવાય તો તે ચીકણા દુર કરવા અને માછલી, પ્યાઝ વ. ની લાક્ષ કાઢવા માટે ઉપયોગી થશે.

આમડાને પોલિશ કરવા માટે ૧ લાગ સરકા અને ૨ લાગ સેડેક ઓઇલના જનાવેલા મિશ્રણમાં ફોરેસ ભીંજવી, તે આમડા પર ઘસી, પછી રેશમી કપડાથી આમડાને ત્યાં

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૪૫૪ પર]

સોપારી

અમેરિકાને “સ્ક્રીમ ઝમ” વિના નથી ચાલતું—

યુરોપિયનો ચોકોલેટ વિના ખુશ નથી થઈ શકતા

તેમ—

દિન્દીઓને પાન સોપારી વિના નથી ચાલતું !

[૧]

સોપારીની શોધ, વાવેતર અને ઉપયોગનો ઇતિહાસ કાળ જૂનો છે. મહાયા આર્યિષ્ઠેગો, સિયામ અને સિંધોન એ એનાં યુગ વતન દિન્દમાં એનું વાવેતર પ્રાચિન સમયમાં જારી હતું. કહે છે કે, ઇસવી પંદરમી સદીના પ્રારંભમાં અમુર્દઝાક નામનો ઇરાની એકઝી જે પિસ્તયનગર ખાતે આગ્યો હતો—તેણે પોતાની સદર—નોંધમાં લખ્યું છે કે મક્કાનાર અને કાક-લુનામિનારા “સોપારી ખામ” જાની ગયા હતા ! ઇરાની એકઝી તો આગળ વધીને એગ પલ્ક કહે છે કે દિન્દથી પન આે સોપારી

નિકાસ અરજસ્તાન અને ઇરાની અખાતના આરમઝ જંદર થતી હતી. [એરાઝ, એટલી લાંબી સદર દરમિયાન પાન કેવી રીતે સચ વાતા, એ અણુકેકલ બેદજ છે !]

આગલી વાતોને નજર સમિપ ન રાખે તોય સોપારી માટે આજેય દિન્દ ગરં લખ સકે છે. દિન્દમાં આજે અનેક છવાકામિમાં સોપારી થાય છે. બાસ કરીને બંગાલ હલા-હાના બાકરંગજ, ચિતાગેંગ, ખૂપના અને નોઆખરી ઝિરકાઆમાં, મુંબઈ હલાકાના કેનારા, કોલાબા, વરુઈ, અલીબાગ, જંગીરા અને ગોપા ત્રિકાઓમાં, મદ્રાસ છલાકાના

(અનુસધાન પૃષ્ઠ ૪૫૨ પરથી)

લગી પોમોસ કરા જ્યા લગી પધારાનું તેવ શોધામ ન જાય. એથી આમકામા પડતી ફાટ અને આવવી કકલુના અટકારી સકાય છે

તેલ-રંગ (*Pistachio*)ના જરા સુકાઇ ગયા હોય તો તેને સરકામા બીજવેલું ચરમ પાણી અને તરપેન્ટાઇનના પ્રયોગ કરતા આ પ્રયોગ વધુ બિહતર છે.

જયજંતુ ડંખ્યા હોય ત્યાં સરકાનું ટપકું મૂકવા આ સરકામા બીજવેલું કપડું ધસવાથી આરામ પડેલું છે.

ગળાના સોજા માટે ૧ ચમચી મધ અને ૧ ચમચી સરકો મેળવીને મોઢામા મૂકવાથી અને સરકા અને પાણીના સમજાજના મિશ્રણ વડે કામગીરી કરવાથી તકલીફ દૂર થાય છે.

મોઢાની ખાંસી અટકાવવા માટે એકેક ચમચી ખાંડનું સુમર (ખાંડ) સરકામાં મેળવીને

મિનિટ મિનિટ લેવાથી ફાયદો થવાનું કહેવાય છે.

નહાતી વેળા પાણીમાં સદર સરકો મેળવી દેવાથી તાજગી જાણી છે.

હાથ પગ મોથાઈ જાય તો પાણી અને સરકાના મિશ્રણ વડે મોથાકાવવા બાજી ધેવાથી રાહત મળે છે. જે મજા રધુ સખત હોય તો ૧ મોઢાની ચમચી સરકા, ૧ ઈંડાની સફેદી અને ૧ મોઢાની ચમચી તરપેન્ટાઇન લઈ બાટલીમાં ભરી ખૂબ હલાવી, તે લગાડો.

કેક જનાવતી વેળા ઈંડાને જામે એક ચમચી સરકો મેળવી દેવાય તો કેક દવકા વઝનનાં જામશે અને સરકાનો ટપાર આવશે નહિં (પ્રમાણ: ૧ ઈંડાને જામે ૧ ચમચી સરકો)

માંસ સાચવવા માટે પાણી અને મર-હાના મિશ્રણમાં રાખી મૂકાય તો તે જામનું નથી

મગજાર, આરકટ, પેન્ડીચેરી, સાલેમ, કોચીન અને દ્રાવનકાર જિલ્લાઓમાં, સંયુક્ત પ્રાંતોનાં ઝારી જિલ્લામાં, આસામ ઈલાકાના કાચાર પ્રાંતમાં અને માયસોર રાજ્યમાં સોપારીના મહોટા મહોટા ખાંગો મળવા દે. અને કહેવાની ખુશ્ત નથી કે, મહોટે ભાગે એ ખાગ કમાઉં પુત લેખાય છે.

આજે તો સોપારીને વેપાર લાખો કરોડોના આંકડાઓ વચ્ચે રમે છે, જો કે હજી સગી સોપારીનું વાવેતર સરકારી ખેતી ખાતાના કમમાં સામિલ નથી થયું. કહે છે કે, સોપારીની નિકાસ અને કીમત દલદરઅચીના વકર-માંય ઠીક ઠીક હતી દાખલો મળે છે કે કેનારા જિલ્લાના મેદનૂર ખંડરની અંગેજી કાઠી એ દિવસોમાં વર્ષે દહાડે ૧,૦૦૦ ખાંડો સોપારી પરદેશ ચલાવતી હતી અને તેની કીમત તે વેળા રૂ. ૪૦,૩૦૦ થતી હતી!

[૨]

જાગરમાં વેચાતી, સોપારીની અનેક જાતો છે:

- ૧, શ્રીવર્ધન
- ૨, ટુલખડી
- ૩, તાંગડી
- ૪, મંચસોરી
- ૫, ચિકણી
- ૬, લવિંગચૂરી
- ૭, પાંદરી
- ૮, રાઉરી,
- ૯, ખાપકડો
- ૧૦ મોહાચી

—વચ્ચરક જાતે હકીકત એ છે કે આ અને એ ઉપરાંત બીજી સોપારીની જાતો અસલ જાડની જુદી જુદી જાતો નથી. ખરી રીતે જાડની જાતો તો ગણતરીનીજ છે. જાડની જાતો સોપારી પકવવાના નોખા પ્રયોગોની છે.

સોપારીની રાપણી ખાસ એને માટે અલગ રખાયેલી ઝમીનોમાંય કરાવે છે અને કેટલાક વેળા કેળા અને નારિયેળોના જગી-ચાઓમાં સોપારીનાય થોડા જાડ રોપાય છે. જાડની વય ૧૦ થી ૧૩ વર્ષ થયા પહેલાં તે ફલાકિ થતા નથી. વળી આ ઉંમર તે ફલાકિ થાય છે તેવ પ્રાર્થમિક દરમજના. પહેલી વાર ફળ આપ્યા પછી પાંચ વર્ષે તે પુખ્તા થયા ગણાય છે અને ત્યાર પછી વર્ષે વર્ષે સોપારીના પાક ઉતરતો જાય છે. સામાન્ય રીતે, સોપારીના જાડની વય ૫૦ થી ૬૦ વર્ષ લેખાય છે, જો કે કેટલાક જાડો તો ૧૦૦ વર્ષની ઉંમર લગી ફળ આપતા દેખાયા છે.

સોપારી જાડના સફળ વાવેતર માટે બે ચીજો ખુશી છે: (૧) સારી ઝમીન અને (૨) પુરુષ પાણી. ખરેખર પાણીનો મુદ્દો એટલો અગત્યનો છે કે સોપારીના પાકના ઝોજા વચ્ચે પ્રમાણ પાળેલા મોડા કમ માટે એ ખાસ કારણજન લેખાય છે. સામાન્ય રીતે, સોપારી ખુંડ કપે થાય છે. એક ખુંડમાં સહજે ૩૦૦ ફળ હોય છે. મહોટે ભાગે એક જાડ પર એક કરતાં વધુ ખુંડો હોતા નથી.

પાક લણવાની મયસમ ડિસેમ્બર અને અને જાન્યુઆરીની ગણાય છે. જાડ પાતંગા અને ઉંચા-કેટલીક વેળા ૬૦ થી ૮૦ ટુટ જેટલા ઉંચા-થતા હોવાથી સોપારી ઉતારવાનું કામ અત્યંત મુશ્કેલ છે. વળી જુદી જુદી જાતની સોપારીતેષાર કરવા માટે; ઠંડા જુદા જુદા સમયે સોપારી જાડ પરથી ઉતારવી પડતી હોવાથી આ કામ પાકનો રોપનાર કરતો નથી. તે તો પાક થયા આવે તે પહેલાં આખો પાક તે જાડની ઉપરજ હોય તે વેળા-વેપારીને વેચી નાંખે છે. એ વેપારી પછી પોતાની ખુશ્ત પ્રમાણે જુદા જુદા સમયે પાક ઉતારી લે છે અને સોપારીને ચોખ્ખી રીતે પકવી તૈયાર કરી, આડતીયાઓ મારફતે મહોટા વેપારીઓને વેચી નાખે છે.

રજાર સ્ટેમ્પ તો હવે કુન્યાના ખૂણે ખૂણે પ્રચલિત થઈ ગયા છે, પણ ગુલુ સ્ટેમ્પની અમેરિકન શોધ હજી ઘણા ઓછાની અનુભામાં આવી છે. એ ગુલુ સ્ટેમ્પ એટલે રજાર સ્ટેમ્પનો સજાગ, સફળ અને સચળ સ્વરૂપ !

રજાર સ્ટેમ્પ અને ગુલુ સ્ટેમ્પ વચ્ચે તફાવત શો છે ? કેવળ એટલેજ કે એક રજારનો બને છે અને બીજો સરેસનો. એક માટે પ્રેસ વ. યુરરી છે અને બીજા માટે તેની યુરરતજ નથી. બીજા બોલોમાં, એક અમુક ખાસ સાધન વિના જનનો નથી અને બીજો એવા સાધનનો મુદત્તાજ નથી. આટલું જતાં, રજાર સ્ટેમ્પ અને ગુલુ સ્ટેમ્પ વચ્ચે તેના ઉપયોગ, દેખાવ અને ટકાવિપણના અંગે કશો તોંધવા પાત્ર ફેર નથી પડતો. કોય સફળ મુકાવશે !

જનાવડને અંગે એકમાં ઓછો નફાવત નથી થાણાના બીજાં ગોઠવવા, તેનું મુક કાઢવા અને મુકાવવા પ્કારટર પ્કેષ્ટ પર પ્કારટર પાથરી તેમા કપોતતો દાખ લેવા અને છેવટે પ્કારટર સુકરી નવાર કગા લગીની બધી કિસમો જેમ રજાર સ્ટેમ્પની છે તેમજ ગુલુ સ્ટેમ્પની પણ સમગ્રથી. ત્યાર પછીજ રજાર સ્ટેમ્પ અને ગુલુ સ્ટેમ્પના જનાવડ માગો જુરા પડે છે અને તે નીચે પ્રમાણે—

પ્કારટર પ્કેષ્ટમાં થાણાનો દાખ લીધા પછી તેને સુકરી, પ્કારટર ઉપર અને દાગની ગોઠાણમાં સરજ તેન સગાડી દો. તેજ ગમે તે વખતપરિનું આવશે. જોવાનું એટલુંજ કે તે જાવનું સરજું સાચી જવ. કોણ જગ્યા ફારી પામ ન કરે અને દોણ જગ્યાએ વધુ પડતું પણ નહિ.

હવે એ પહોંતાં-એમ કહેા કે. તમે ગુલુ સ્ટેમ્પ જનાવડની શરૂઆત કરો તેની પણ

પહોંતાં-એક ચીની, એનેમક, કાચ વા માસીના વાસણમાં ઉત્તમ પ્રકારનો થોડોક સરેસ લઈ તેમાં ૧ ચોંસ પાણીમાં ૧ ચોંસ ઈન્કસરાર્બન અને ૧૦ ઈંછન પોરાકિયમ ગ્રાઈકિમેટ મેળવીને જનાવેલું મિશ્રણ એટલું નાખો કે સરેસ તે વડે પુરો ઢંકાઈ જવ; વધારે પડતું મિશ્રણ નાખતું નહિ. પછી થોડીક વાર લગી તેને બીંજવા દો. સરેસ ઉપલી ઉકશે. મિશ્રણ ઓછું પડે તો સહજ ફરી ઉમેરો. અર્ધા વા એક કલાક પછી તેને પોટર ગાય પર ગરમ કરી, સરેસ ઓજાવવા અને તે ઘટ પ્રવાહીના રૂપમાં આવે ત્યાં લગી ઉકાળો. [આ વેળા તેને સતત દસાવતા રહેજો, નિષ્કર તમિયે ગઈા જ ધાઈ જશે.] ત્યારે તે ઘટ થાપ કે ઉનાગીનેતો નેત સગાડેલી પ્કારટર એઈટ પર એરી રીંડ રોડા કે પેતા-દાજવાસા ખાસ-સરેસ વડે પુરાવા ઉપરાંત પ્કેષ્ટ ઉપર તેનો ફેં વા રે ઈપનો ચર પપતાઈ રહે.

આ ગળો ગુલુ સ્ટેમ્પ. એને શોકાક સમય-જનો તો પૂરા ૨૪ કલાક-પ્કારટર પ્કેષ્ટ પરજ રહેવા દો. પછી છોડા પાડી, ખૂંસી દવામાં મુકાવા દો. જેમ વધુ મુકાશે તેમ તે વધુ પકવ યજ જશે. પછી દાખા પર ચોંટાડી લો અને રજાર સ્ટેમ્પની શાકીઓ વડે ઢાપવાના ઉપયોગમાં લો.

આ પ્રયોગ ઉત્તમોત્તમ છે. કાખને સુરદત દોર નો તે સરેમના મિશ્રણમાં થોડોક ગોળ પણ ઉમેરી શકે છે વા જમી સમજાગે અજા-મીનું તેજ પણ મેળવી સકે છે (તેજ મેળવવાનો સમય, સરેસ ઉકાળવા પછી પ્કારટરમાં બરતી વેળાનો છે) એવી ગુલુ સ્ટેમ્પમાં નરમાય આવશે.

૧ રજાર સ્ટેમ્પની જનાવડની આ પૂરી વિવર માટે જુલિયા "કમર"ના ૩૬, ૬૨ અને ૬૨ મા અંક

૨ રજાર સ્ટેમ્પની સાદીસી જનાવડના પુરજા "કમર"ના ૫૨ મા અંકમાં છે.

હેર ઑઇલ

[વાળ માટેના તેલ]

પશ્ચિમમાં આજે હેર ઑઇલનો વપરાશ બહુધા ઓછો થતો જાય છે, કારણ કે હવે ત્યાં વાળ રાખવાની કોઈતે પડી નથી. જાતુ-ઓએ પણ વાળ કપાવવા શરૂ કર્યા છે પણ પૂર્વમાં તો તેલની ઉપયોગિતા આજે માત્ર ઠાંધમજ નથી, બલકે ઉત્તરોત્તર તેની અપત વધતી જાય છે અને એનેજ લીધે આજે ટ્રાન્સમેરીક્સના ઉદ્ધાગમાં હિન્દમાં વાળ માટેના તેલનો નંબર સૌથી આગળ રહે છે.

વાળ માટેના તેલમાં મુખ્યત્વે કરીને વાળને વધારવા, ચક્રચકિત અને સુંવાળા બનાવવા, કવેળાની ઝાડી અટકાવવા ઉપરાંત મગજને તાકાત અર્પવા અને પોતાની મહત્તી પ્રુશ્નો વડે દિલ અને દિમાગને તાઝી નથા આનંદ બક્ષવાના ગુણો હોવા જોઈએ વળી તે કાંઈ પણ રીતે વાળ પા આમરીને હાનિકર્તા હોવા નજર જોઈએ; તેમાં વધુ પડતી ચીનાદા પણ ન હોવી ઘટે. અજગત કોઈ પણ વન સ્પનિતું સાધારણ તેલ આ બધા ગુણો ધરાવતું નથીજ, તેથી ખાસ મેળવણી પ્રમાણેના તેલો બનાવાય છે.

સામાન્ય રીતે તેલો બે પ્રકારના બનાવાય છે: એક વનસ્પતિના તેલમાંથી અને બીજા બનીજ તેલ-હ્દાઈ ઑઇલમાંથી. વનસ્પતિના તેલમાંથી બનાવેલા તેલ એકંદરે એટલા હાર્નિકર્તા નથી હોતા, જેટલા કે હ્દાઈ ઑઇલના તેલો. કારણ, એ તેલ આ ઉદ્ધાગમાં માત્ર સસ્તાપણા કાળેજ વપરાય છે. ગુણોને અંગે નેમાં ફાયદાને બદલે નુકસાન વધુ છે એના ઉપયોગથી કવેળાની ઝાડી આવે છે, વાળ સહેદ થાય છે અને દિમાગ અને આંખો નયળી પડી જાય છે. એથી સુફરી છે સારા વેપારીએ ઇન્સાનીયતાની ખાતિર આવા

બેગવાળા તેલની બનાવટથી પોતાને દૂર રાખવો જોઈએ.

તેલોની મુગંધીઓ બે પ્રકારની હોય છે:

૧. ખરી પ્રુલતી મુગંધીઓ

૨. બનાવડી મુગંધીઓ

ખર મુગંધીવાલા તેલોની વિગત કમરના ૩૮મા અંકમાં અપાઈ ગઈ છે. આજે આપણે બનાવડી મુગંધીઓવાલા તેલો વિશે વાત કરીએ.

બનાવડી મુગંધીદાર તેલો

આ તેલો બનાવડી મુગંધીઓથી મુગંધત બનાવાય છે, એટલે તેમ કરવા પડેજાં તેમની મૂળ વાસને દૂર કરી લેવી પડે છે. એ માટેની પ્રગણિત યરાળ પદ્ધતિ યંત્રાની મુદતાજ પણ છે અને આવડત ગુચ્છપણ જરી પણ બીજી બે પરિપતિયોમાંની એક એ છે કે જે તે તેલને સાફ કરવા માટે ૧ ભાગ હાડકાના ફેલસાને પડકોવેટર યંત્રમાં ભરી ઉપરથી આઠ ભાગ તેલ નાંખી, રહેવા દો. એ યંત્ર નથી, જાણે આગળથી છે; તેમાંથી તેલ પેલા હાડકાના ફેલસામાંથી પડકાદ થઈ નીચેના વાસણમાં ભેગું થશે. એ કામ આપો-આપ થાય છે, પરંતુ સમય વધુ લે છે. મ્હેંટે ભાગે એક વેળાની આ કિંવાથી તેલ મનપસંદ રીતે સ્વચ્છ થઈ જાય છે, છતાં જે બગાડ ન થાય તો બે ત્રણ વાર એજ કિંવા નેજા તેલ પર આજમાંથી ચકાશે.

બીજી રીત ખાસ તૈયાર દવાઓની છે. એમાં ૨૦ રતજ 'કાપરેસ' તેલમાં ૧ ઑંસ 'એટોરલેસ પાવડર' નાખી, મૂળ મેળાની ચાર પાંચ દહાડા લગી ગૂંમે તડકે રાખી મૂકી, વારંવાર હલાવતા રહે છેવટે વાસ દૂર થઈ

નવ ત્યારે તેજ માળી મેવાય છે. એ તલતુ' તેજ હોય તો ૧૦ રતન તલના તેજમાં ૧ ઓંસ 'ત્રિમાસ પાવડર' ઉમેરી, તેજને છ માત દદાડા ઉપર લખ્યા મુજબ રાખી મુકવું. શીંગદાણાના તેજની વાસ ફર કરવી હોય તો ૧૦ રતન તેજમાં ૧ ઓંસ 'મુમેકોર' નાખી, સદગ્ગર મરમી આપી, ચાર પાંચ દદાડા લગી તડકે રાખી મુકી, છેવટે માળી લેવું. પાછળથી આ વાસ અને રંગ વગરના તેજને જોઈએ તેવો રંગ ને સુગંધી આપી સફારી. ૧

૧-તલતુ' તેજ ૪૦ રતન, ઓંધત્ર મિરેનિયમ રોઝ ૬ ઓંસ, ઓંધત્ર કલવત્ર (લીકા) ૮ ઓંસ લવેન્ડર ફલેવર (સુશ) ૪ ઓંસ, ઓંધત્ર બર્ગેમોટ ૧ ઓંસ, લાલ રંગ (તેજ માટેનો) ૩ ઓંસ.

પ્રથમ તેજમાં રંગ મેળવી, માળી લઈ, પછી સુગંધીઓ મેળવો.

૨-૨૫૨૭ તલતુ' તેજ ૪ રતન, ૨૫૨૭ કોપરેસ તેજ ૧૦ રતન, ઓંધત્ર રોઝમરી ૧ ઓંસ, ઓંધત્ર લીના ૧ ડ્રામ, ઓંધત્ર બર્ગેમોટ ૧ ૧/૨ ડ્રામ, મુજાબતુ' અત્તર ૩ ડ્રામ

૩-૨૫૨૭ તલતુ' તેજ ૨ રતન, મુજાબતુ' અત્તર ૧૦ ટીપ, ઓંધત્ર મેન્ડેલી ૩૦ ટીપા

૪-કોપરેસ તેજ ૨ રતન, આલકાનેટ ૩૨ ૪ ડ્રામ, ઓંધત્ર લીના ૪ ઓંસ, ઇન્ડીયન કાલી ૧૨૦ ટીપા, મુજાબતુ' તેજ ૧ ૧/૨ તોલા, લીનાતુ' અત્તર ૫ ટીપા.

૧ તેજની વાસ ફર કરવાની એક રીત એ પણ છે કે ૧૦૦ ભાગ તેજમાં એક યા બે ભાગ મધદાને તેજાળ ઉમેરી, ખૂબ મિથ કરી, તેજ સાફ કરી લેવાય છે. પાછળથી તેજમાં તેજાળનો અંશ બાકી હોય તો તેને ફર કરવા માટે સોડિયમ કાર્બોનેટના સોલ્યુશન વડે તેજને નિર્ગુણ કરી લે છે.

૨ તેજમાં રંગ મેળવવાની બીજી રીત એ છે કે લાલ રંગ માટે રતનજેલ, આલકાનેટ રૂઢ, રાંધેલી ગીઅર યા કામાંકન ઉમેરાય છે પીળા-મુન્દરી રંગ માટે પામ ઓંસ યા એન્ડેસ મેળવાય છે.

પ્રથમ તેજમાં આલકાનેટ ૨૨ મેળવી, મરમી આપી, રંગ મેળવી લો. પછી તેજને માળી, તેમાં ઇસમ્બુત કાલી મેળવી, પછી જમ્મ તેવો અને છેવટે અત્તર મિથ કરો.

૫-કોપરેસ તેજ ૪ રતન, મુજાબતુ' તેજ ૨૫ તોલા, તેજપાન ૧૦ તોલા, મુજાબતુ' સુમ ડ્રુસ ૧૦ તોલા, બેનાલી બ્લુ ૧૦ તોલા લીનાતુ' અત્તર સદગ્ગર.

પ્રથમ તેજમાં મુજાબતુ' ડ્રુસ, તેજપાન અને બેનાલી બ્લુને ૧૫ દદાડા લગી બીજવી રાખી, પછી માળીને બાકાતી વીંછો મેળવો:

૬-૧૧૧૧ તેજ ૧૫ રતન, લવેન્ડર ફ્લેવર ૩ ઓંસ, ઓંધત્ર મેલિક રોઝ ૨ ઓંસ, ઓંધત્ર એકેરીઆ (એગ ઓ.) ૨ ઓંસ, ઓંધત્ર વેરિમન (એચ. ઓ.) ૧ ઓંસ, ઓંધત્ર નેવેલી (ડિયાબન) ૧ ઓંસ, ઓંધત્ર કલવત્ર (લીકા) ૨ ઓંસ.

૭-ધાને મેળવી, તાજુ દદાડા લગી રાખી મુકી, પછી માળી મેવું.

૮-૧૧૧૧ તેજ ૧૦૦૦ ભાગ, ઓંધત્ર લવેન્ડર ૧૨ ભાગ, ઓંધત્ર જેમન ૨૦ ભાગ, ઓંધત્ર રોઝમરી ૫ ભાગ, ઓંધત્ર મિરેનિયમ ૨ ભાગ, રંગ જોઈએ તેવો-જોઈતા પ્રમાણમાં

૯-૧૧૧૧ તેજ તાજુ રતન, આલકાનેટ ૩૨ ૪ ડ્રામ, ઓંધત્ર કાનંગા (લીકા) ૧ ઓંસ, ઓંધત્ર લવેન્ડર ૧ ઓંસ, ઓંધત્ર વર્બેના ૧ ઓંસ, ઓંધત્ર મેન્ડેલી ૧ ઓંસ.

તેજને પ્રથમ સાફ કરી લઈ, પછી તેમાં આલકાનેટ રૂઢની કટકીઓ નાખી, બે દદાડા લગી રહેવા દે, માળી લો. પછી બધી સુગંધીઓ એક પછી એક મેળવી, ખૂબ દસાવી જઈ તાલતુમાં રાખી ફરવા દો. છેવટે ફરી માળી લો. હાલમ પ્રમાણનું તેજ થશે.

૧૦-મેજાબતુ' તેજ ૫ રતન, ઓંધત્ર લવેન્ડર મોન્ડ બ્લોઝ ૧ ૧/૨ ઓંસ, ઓંધત્ર બર્ગેમોટ ૧

ઑસ, ઑપલ લેમન ૧૩, ઑસ, ઑપલ નેશલી (ડિવાઇન) ૩ ઑસ, તેજ માટેનો લાજ રંગ-એઇના પ્રમાણમાં.

પ્રથમ તેજમાં રંગ મેળવી, પછી સુગંધીઓ મેળવી, ત્રણ દલાડા લગી રહેવા દો. છેવટે ગાળી લેતો વાળ તથા દિમાગ માટે અત્યંત શુભકારી તેજ છે.

૧૦-અપ્તુનનું તેજ ૩ ક્રીસો, અમેલીનું લવકું તેજ ૨ ક્રીસો, ઑપલ ગિરેનિયમ ૨૦ ગ્રામ, ઑપલ બર્ગેમોટ ૧૫ ગ્રામ, ઑપલ વિન્ટરગ્રીન ૫ ગ્રામ.

૧૧-લવકું અમેલીનું તેજ ૨ ક્રીસો, લવકું સુતાનનું તેજ ૨ ક્રીસો, અપ્તુનનું તેજ ૨ ક્રીસો, સુગંધ ૧૫ ગ્રામ, સિનાપીસ ૫ ગ્રામ, ઑપલ કૌમરીન ૫૦ ગ્રામ, ઝિટ્રો નેસોલ ૫ ગ્રામ.

૧૨-તલનું તેજ ૪૦ રતલ ઑપલ રોઝમરી ૪ ઑસ, આપલ ગેરિમન ૨ ઑસ, આપલ સિલાક (હીકા) ૩ ઑસ, સંદાનું તેજ ૩ ઑસ, તેજ માટેનો લીલો રંગ-લગકા રંગ માટે: ૨ ગ્રામ, ઘંસા રંગ માટે: ૪ ગ્રામ.

૧૩-તલનું વા કોપરેજનું તેજ ૪૦ રતલ, ઑટો ગેરિમન ૬ ઑસ, ઑપલ સિલાક (હીકા) ૨ ઑસ, ઑપલ લવેન્ડર સ્પાઇક ૨ ઑસ, ઑપલ બર્ગેમોટ ૬ ઑસ.

૧૪-કોપરેજ તેજ ૪૦ રતલ, ઑપલ લવેન્ડર (શુદ્ધ) ૪ ઑસ, ઑપલ લીલી (પેરે-ડાઇઝ) ૨ ઑસ, ઑપલ નિલાક (હીકા) ૨ ઑસ, ઑપલ રોસીલી ૧ ઑસ, ઑટો ફલાવર ગેરિમન ૩ ઑસ.

૧૫-જાદાનું તેજ ૨૦ રતલ, ઑપલ કમ્પાક્ટ ૨ ઑસ, ઑપલ લવેન્ડર ૨ ઑસ, કડરી બગાવનું તેજ ૨ ગ્રામ, ઑપલ ગિરે-

નિયમ ૧ ઑસ, ઑપલ સિન્ડેમન ૪ ગ્રામ, તેજ માટેનો પીળો રંગ એઇના પ્રમાણમાં.

૧૬-તલ, કોપરેજ ૩ એરંડિયું તેજ ૫૦૦ લાગ, આલસમ પેરે ૧૫ લાગ, ઑટન ગેરિમન ૬૦ લાગ, ઑપલ રોઝ ૩૦ લાગ, ઑપલ બિટર આમન્ડસ ૩૦ લાગ, ઑપલ વેનીલા ૬૦ લાગ, ઑપલ આન્ડરમિસ ૩૦ લાગ, ઑપલ મરક ૬૦ લાગ.

પ્રથમ બાલસમ પેરે ૧૪ દલાડા લગી તેજમાં ધીંગલી રાખી, પછી સુગંધીઓ મેળવવી.

૧૭-એરંડિયું તેજ ૬ રતલ, આફકાટેટ ૩૬ ૧ ઑસ, ડીકસર ફેનથેરેડી ૪ ગ્રામ, ઑપલ રોઝમરી ૧ ઑસ, ઑપલ લવેન્ડર (ઇન્ડીસ) ૧ ઑસ, ઑપલ ટ્યુગરોઝ (હીકા) ૧ ઑસ.

તંત્રમાં આફકાટેટ ૩૬ નાખી, ૨૦ દલાડા લગી તડકે રાખી થૂકી પકી વાળી લઈ, સુગંધીઓ મેળવી સાત દલાડા લગી રહેવા દો. છેવટે ગાળીને શીઘીઓ લેવો. વાળ વધારવા અને ટકત પડતી અડકાવવા માટે શુભકારી છે.

૧૮-અપ્તુનનું તેજ ૩ ક્રીસો, ઑપલ સિન્ડેના બાક ૨ ક્રીસો, ઑપલ મારી (નં. ૬) ૧ ક્રીસો, ઑપલ રોઝ (નં. ૬) ૧ ક્રીસો, ઑપલ બર્ગેમોટ ૧૦૦ ગ્રામ, ઑપલ રવીટ એરેન્જ ૪૦ ગ્રામ, ઑપલ સિટ્રોનોષ ૨૦ ગ્રામ, ઑપલ રોઝ (બનાવરી) ૫૦ ગ્રામ, સુગંધોલ ૧૦ ગ્રામ, લાજ રંગ એઇના પ્રમાણમાં.

આ કિવનાઇનનું તેજ કુટેશયે.

૧૯-અપ્તુનનું તેજ ૧ ક્રીસો, એ ને નેરોલી (બનાવરી) ૩ ગ્રામ, ઑપલ રોઝ (બનાવરી) ૧ ગ્રામ, ઑપલ રોઝમરી ૫ ગ્રામ, ઑપલ એરીગેનન ૧૦ ગ્રામ, સુગંધોલ ૧ ગ્રામ, લાજ રંગ ૬ ગ્રામ.

આ મકાસર તેજ બનશે.

કટાવ કરીને થઈ ડાપકામ

આ કામ વરાળની મદદથી પણ થાય છે, અને વરાળની મદદ વિનાય, ખાંદેલાં આપણે વરાળની મદદ સહિતના પ્રયોગો બેઠએ.

નોંધણીથી રંગેલા કાપડ ઉપર કટાવ કાઢવો

સફેદ-સફેદ કટાવ માટે ડાપવાની પેટ બનાવવાની રીત આ છે:-

૩૦ તોલા ડેંગેલાકામ રમી. ને ૧૫ તોલા પાણીમાં સાધારણ ગરમ કરીને ઓગળાવો. પછી ૧ તોલા જિંકે એલાઇડ અથવા જિંકે વ્હાઇટ અગર આપના કમેને ૧ તોલા પાણી પેટ કરી ઉમેરા અને તે પછી ૧ તોલા એન્થ્રાકવીનોન ભૂત ૧ તોલા પાણી મેળવી, એકી જેગ બનાવી તેમાં ૪૨ તોલા શુદ્ધરત્ન દ્રાવણ ઉમેરા.

પીગો-પીગો કટાવ કરવા માટે ડાપવાની પેટ આ પ્રમાણે બને છે:-

૭ તોલા આદેમાઇન ઓ, ૩ તોલા મિલ્કસાઇન, ૧ તોલા એનીલીન ઓઇલ અને ૨૦ તોલા પાણી લઇ, બધાને પાણીમાં ઓગળાવો. પછી ૪૩ તોલા શુદ્ધરત્ન દ્રાવણ, ૧૨ તોલા ડેંગેલાકામ રમી. અને ૧ તોલા એન્થ્રાકવીનોન પાવડર બધાને મેળવી પેટને સાધારણ ગરમ કરો, જેથી ડેંગેલાકામ રમી પુરેપુરો ઓગળી જાય. પછી પેટને ટકો કરી ૧૨ તોલા ટેલીન સ્પિરિટ^{૧૧} ઉમેરા, ત્યાર બાદ માળીને ડાપવાના કામમાં લો.

હીલો-૧ તોલા આદેમાઇન ઓ, ૨ તોલા મેથેલીન જી. ૩ તોલા મિલ્કસાઇન, ૧ તોલા એનીલીન ઓઇલ અને ૨૦ તોલા પાણી લઇ, બધાને પાણીમાં ઓગળાવો અને પછી ૮૩ તોલા શુદ્ધરત્ન દ્રાવણમાં ૧૨ તોલા

કાપડ ઉપર ડાપકામ

અર્થાત

કેલિકો પ્રિન્ટીંગ

■

ડેંગેલાકામ રમી અને ૧ તોલા એન્થ્રાકવીનોન પાવડર મેળવી, એક મિશ્રણને મેળવો અને પેટને સાધારણ ગરમ કરી ટકો કરો અને તેમાં ૧૨ તોલા ટેલીન સ્પિરિટ^{૧૧} ઉમેરી, માળીને ડાપવાના કામમાં લો.

ડાપવાની રીત-ઉપર મુજબ બનાવેલા પેટને નોંધણીથી રંગેલા કાપડ ઉપર ડાપો. પછી તરતજ તાકામાં સુકવી નાખો. પછી યમન દબાણે ૧૫ મિનિટ સુધી વરાળ આપો.

૧૧ ટેલીન સ્પિરિટ બનાવવાની રીત એ છે કે ૨૫ તોલા ટેલીન એસિડને ૨૫ તોલા મેથેલિટેડ સ્પિરિટમાં નોંદર બાળ ઉપર ગરમ કરી એ બનાવી લો.

“ક્રમર” : અંક ૮૩ મો

પાછળની દિશા:-રંગીન પેશ્ટ જાણે હોય તો જાપેક્ષા અને વરાળ આપેક્ષા કાપડને નીચેના ઠંડા દ્રાવણમાં બે મિનિટ માટે પસાર કરો:-

૫ તોલા એન્ડીમની સાઈટ અથવા ટાઈટ એમેરીક અને ૨૫ રતલ ઠંડું પાણી.

આ પછી કાપડને સારી રીતે પુરના પાણીમાં ધોઈને સુકવો. કાપડ ફક્ત સફેદ જાણે હોય તો જાપેક્ષા અને વરાળ આપેક્ષા કાપડને નીચે પ્રમાણે તૈયાર કરેલા ઉકળતા પાણીમાં બે મિનિટ ફેરવી સારી રીતે ધોઈ સુકવો:-

૫ તોલા સાબુ, ૫ તોલા કેરસીક સોડા અને ૨૫ રતલ ઉકળતું પાણી.

પ્રત્યક્ષ રંગોનું કટાવ કરીને થતું જાપકામ

આ રીત પ્રમાણે પ્રથમ કાપડના એવા પ્રત્યક્ષ રંગથી રંગવામાં આવે છે કે જેનો કટાવ સારો અને સફાઈદાર થઈ સહે આ કામ માટેના થોડાક રંગોનાં નામ નીચે સુજ્ઞ છે :-

- (૧) ડીયામીન રંગાઈ બ્લુ એફ. એફ
 - (૨) „ બ્લુ એફ એફ. બી.
 - (૩) „ રોઝ બી. ડી
 - (૪) „ રેડ જ બી.
 - (૫) „ ફાસ્ટ યેલો ૩ જી
 - (૬) „ ફેટેલીન જી.
 - (૭) „ બ્લેક બી. એચ
 - (૮) „ વાયોલેટ એફ. આર એમ.
- ખામ કરીને આ રંગોના કટાવ કરવાની ચાર રીતો છે:-

- (૧) રીન ફીસ્ટલ્સ પાપરીને થતો કટાવ.
- (૨) ઝીંક ડસ્ટથી થતો કટાવ.
- (૩) હાઈડ્રો સલ્ફાઈટથી થતો કટાવ.
- (૪) ક્લોરેટથી થતો કટાવ.

પહેલી રીત-(રીન ફીસ્ટલથી કટાવ) ૨૦ તોલા રીન ફીસ્ટલ, ૨ તોલા ટાઈટીક ઍસિડ અને ૪ તોલા સોડા ઍસિટેટને ૨૦ તોલા પાણીમાં ઓગળાવી મેળવો અને પછી તેમાં ૫૪ તોલા ગુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી માળી, જાપવાના કામમાં લો.

રંગેલા કાપડને જાળી, સુકવી, ચારથી પાંચ મિનિટ સુધી વગર દળાણે વરાળ આપી ધોઈને સુકવો.

બીજી રીત-(ઝીંક ડસ્ટથી)-૩૩ તોલા ઝીંક ડસ્ટ અને ૪૨ તોલા ગુંદરના દ્રાવણને ૫ તોલા ગ્લિસરાઈમાં સારી રીતે ધુટી, જાપતા પહેલાં ૬ તોલા એમોનીયા અને ૧૪ તોલા સોડીઅન બાઇ સલ્ફાઈટ (૭૨° ટેં ૬૦°) ન મેળવો.

રંગેલા કાપડને જાળી, સુકવી, ૩ થી ૬ કલાક સુધી વગર દળાણની વરાળ આપી, ધોઈને સુકવો.

ત્રીજી રીત-(હાઈડ્રો સલ્ફાઈટથી) — ૧૫ તોલા હાઈડ્રો સલ્ફાઈટ ફોર્માલિડાઇડ અથવા રોગેલાઈટ સી. ને ૧૦ તોલા ઝીંક ઍક્સાઈડ, ૨૬ તોલા ગ્લિસરાઈન અને ૧૨૬ તોલા ગુંદરના દ્રાવણ તથા ૧૦ તોલા પાણીમાં મેળવો.

પ્રથમ હાઈડ્રો સલ્ફાઈટને સાધારણ ગરમ પાણીમાં ઓગળાવો, બીજા પદાર્થો તેમાં મેળવી ગુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી, માળીને જાપવાના કામમાં લો.

રંગેલા કાપડને જાળી, સુકવી, ચારથી પાંચ મિનિટ સુધી વગર દળાણે વરાળ આપી ધોઈ. સુકવો.

ચોથી રીત-(ક્લોરેટથી)—૧૫ તોલા ક્લોરેટ ઍફ પેટાઈને ૧૦ તોલા પાણીમાં ઓગળાવો. પછી તેમાં ૧૦ તોલા આઈના ક્લે નાળી સારી રીતે ધુટી અને ૩ તોલા

‘સે’ મુશીએટ ઓફ પોટાસો થોડા જુદા પાણીમાં ઓગળાવી ઉમેરો. તે પછી ૭૫ નોડા સાઇટ્રીક એસિડનો જુદો ઉમેરો, છેવટે ૫૪૩

પાંચ મિનિટ સુધી વગર દબાણે વરાળ આપી, થોડાને સુકવો.

ગળીથી રંગેલા કાપડ ઉપર સફેદ દટાવ કરવો.

દસ આના બચાવો

“ક્રમર”ની વી. પી. જાં મોકલતાં, તેર આના ખર્ચ થાય છે. લવાઝમ વી. પી. થી તુરુલ કરવું એટલે માલકને જવાઝમ ઉપરાંત તેર આનાના વધુ ખર્ચમાં નાખવા. કારણ આ રહુઃ એક વી. પી. એટલે—

“ક્રમર”નું જામાંનું	રૂપિયા
લવાઝમ વર્ષે એકતું	૪૦૦-૦
દિ-દથી વા પી. મોકલવાનો	
ટપાસ ખર્ચ	૧-૬-૦
જામાંની ડીલીવરી શી	૦-૪-૦
જામાંની વી. પી. મ. ગા. શી	૦-૩-૦

રૂ. ૪-૧૩-૦

આ નાલકના તેર આના ઉપરાંત વી.ડી.પી. થી છાપું મોડે મળે છે, એ તો જાણીતું છે. તેથી આપ મિલ્કયાની કરી, આપનું લવાઝમ મનીઓર્ડરથી જ મોકલવાની ચિપટ રાખો. મનીઓર્ડર પાછળ ફક્ત ત્રણ આનાનો ખર્ચ થશે અને તે અમને વહતસર મળી જતાં આપને છાપું નિયમિત રીતે મળતું રહેશે-વી. પી.-મોકલતાં મોડું થાય છે, તેમ ચિદુલ થશે નહિં.

હુંકમાં,

નવ આનાનો દેખીતો બચાવ કરવા
લવાઝમ મનીઓર્ડરથી જ મોકલો

તોલા યુદરનું દ્રાવણ ઉમેરી હવામાં માળી, છાપવાના કાગમાં લો.

રંગેલા કાપડને છાપી, સુકવી, ચારથી

૧૫ તોલા કલોરેટ ઓફ પોટાશને ૧૦ તોલા પાણીમાં ઓગળાવી, તેમાં ૧૦ તોલા ચામના કે જે નાખી સારી રીતે ધુસા. તે પછી ૩ તોલા મુશીએટ ઓફ પોટાશને થોડા જુદા પાણીમાં ઓગળાવી ઉમેરો. તે પછી ૭૫ તોલા સાઇટ્રીક એસિડનો જુદો ઉમેરો હવામાં અને ૫૪૩ તોલા યુદરનું દ્રાવણ ઉમેરી હવામાં, માળી, છાપવાના કાગમાં લો.

ઉપરના મસાલાને ગળીથી રંગેલા અને સફાવત કાપડ ઉપર છાપી સુકવી ત્રણથી પાંચ મિનિટ સુધી વગર દબાણે વરાળ આપી થોડાને સુકવો.

કાળા રંગના કાપડ ઉપર સફેદ દટાવ

રંગનું નામ :—એનીલીન સૉલ્ટ (પતરી)

કાપડને પલાળવાની રીત આ છે :—૭૫ તોલા એનીલીન સૉલ્ટ, ૪૦ તોલા પોટાશી-અમ ફેરો સાયનાઇડ અથવા ચલે મુશીએટ ઓફ પોટાશ અને ૩૫ તોલા પોટાશ કલોરેટ લઇ, જુદા જુદા પાણીમાં ઓગળાવી મેળવી, જાં દ્રાવણ ૧૦૦૦ તોલા સુધીનું બનાવો અને તેને ચાખ્યા પછી કાપડને તેમાં સાંતી રીતે પલાળી નીચેની, છાપામાં સુકવો. સુકાયા પછી નીચેની પેસ્ટ છાપી સુકવી, ત્રણ મિનિટ સુધી વગર દબાણવાળો વરાળ આપી, પાણીમાં સારી રીતે ધોઇ સાથ આપી સુકવો.

છાપવાની પેસ્ટ :—૧૫ તોલા સોડા એસિડેટને ૩ તોલા મોડા હાઇડ્રો સલ્ફાઇટ અને ૧૫ તોલા જાણી તથા ૧૭ તોલા યુદરના દ્રાવણમાં મેળવો.

પ્રથમ તો સોડા એસિડેટ અને હાઇડ્રો સલ્ફાઇટ બન્નેને જુદા જુદા પાણીમાં ઓગ-

ગાથી પછી ભેગાં કરી ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી ગાળાને ઉપર મુજબ છાપકામ કરે. ૧૨

આ રીતથી શેઠાઆનું કામ થવું જ સારું અને સંસ્કૃત થાય છે.

ઉપર લગી આપણે વરાળની મદદ સહિતનું છાપકામ બેથું, હવે વરાળની મદદ વિના થતા છાપકામના પ્રયોગો જોઈએ.

રંગરંગ નામ:-એનીલીન સાઈટ (પતરી)

કાપડને પક્ષાગ્રવાની રીત આ છે:-
તોલા પતરી, ૨૫ તોલા પેટાશ ક્રમેરિટ, ૧૧ તોલા મોરચુનું, ૮૧૧ તોલા પાણી અને ૧૦ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ

ઉપરના પદાર્થોને ૬૬૫ પાણીમાં જુદા જુદા ઓગળાવી, ભેગાં કરી તેમાંથી કાપડને પસાર કરી આધારણ કંઈક નીચોવવું અને કાપડ ઉકે સુકાઈ ન ત્યાર તે માટે ઉપરના પાણીમાં હુબાડી નીચોવેલા કાપડમાં જાપેટવું. કાપડ આધારણ સુનાય એટલે નીચેની પેટાથી કાપડનું. જાપાયા બાદ બીજું કંઈક ચુંદરથી કાઢી કાપડનું

છાપવાની પેટા:-૫ તોલા કળી યુનાને ૪૦ તોલા પાણીમાં પક્ષાગ્રી તેમાં ૫૫ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ મેળવે.

છાપેલા કાપડને જાપાયા સુકવે અને ૧૮ થી ૨૪ કલાક સુધીમાં કાપડને ૦.૫ મેરિ લીતો થાય એટલે પાણીમાં કાપડને સારી રીતે ધોઈ સુકવે. ૧૩

એલીઝરીનથી રંગેલા કાપડ ઉપર કટાયક રંગો

સફેદ-સફેદ કટાય માટે છાપવાની પેટા બનાવવાની રીત આ છે:-

૧૨ સફેદને બદલે બીજા કોઈ રંગની બાત પાણી હોય તો કાપડ ઉપર સફેદ બાત કાઢવા પછી તેને નેપ્થોલ અથવા ડાયરેક્ટ રંગથી રંગવું અથવા નેપ્થોલ રંગથી રંગેલા કાપડ ઉપર ઉપર મુજબ ક્રિયા કરવી.

૨૫ તોલા સામ્રિક્ ઓસિડ અને ૩ તોલા ઓક્ઝેલીક ઓસિડને ૨૦ તોલા પાણીમાં જુદા જુદા ઓગળાવી મેળવે અને પછી તેમાં ૫૨ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરે.

નાદળી-૨૦ તોલા ટારટરીક ઓસિડને ૧૦ તોલા પાણીમાં ઓગળાવી પછી તેમાં ૨૫ તોલા બ્લુ સ્ટાન્ડર્ડ મોડ્યુલન ૧૬ અને ૪૫ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરે.

પીળા-૨૦ તોલા લેડ નાઈટ્રેટ તથા ૧૦ તોલા ટારટરીક ઓસિડ અને ૨ તોલા સામ્રિક્ ઓસિડને ઘોડા ઘોડા પાણીમાં જુદા જુદા ઓગળાવી મેળવે ૬૮ તોલા ચુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી પેટા બનાવે.

લીલો-૮૦ તોલા પીળા કટાય કરવા માટેની પેટામાં ૧૦ તોલા વાદળી માટેની પેટા ઉમેરી, સારી રીતે મેળવી છાપવાના કામમાં લે.

ઉપરના મસાલાઓ એલીઝરીનથી રંગેલા અને નુકાયલા કાપડ ઉપર છાપી સુકવી, ૧૨ કટાયક બ્લીચીંગ પાવડરના દ્રાવણમાં ૧૫ મિનિટ કેરવી કાઢી, સારી રીતે ધોઈ સુકવે.
[આ લેખ આવના અંક પૂરે થશે]

૧૩ થોળી બાતમાં લાક રંગ અપવાગમે તે રંગ કાપડ કરવે હોય તો નેપ્થોલ અથવા ડાયરેક્ટ રંગથી રંગીને કાપડ કરી સુકાય છે વળી તો કાપડને નેપ્થોલ રંગથી પ્રથમ રંગીને પછી ઉપર મુજબ ક્રિયા કરવાથી પ્રથમ રંગેલા રંગની બાત કાળી બીજી ઉપર નીકળે છે.

૧૪ બ્લુ સ્ટાન્ડર્ડ બનાવવાની રીત એ છે કે ૧૫ તોલા સ્ટેરિઅન બ્લુને ૧૫ તોલા પાણીમાં એ મલાવે અને તેમાં ૫ તોલા ઓક્ઝેલીક ઓસિડ ઉમેરી, ૧૨ કલાક સુધી ઘૂંચી રાખો. પછી ૨૫ તોલા ઉકળતું પાણી નાખી, દ્રાવણી કાઢી કરી વાપરે.

૧૫ આ કામ માટે વાપરવાનો બ્લીચીંગ પાવડર લાગે એટલે સારી જાતનો હેલિ નેપ્થો બ્લીચીંગ પાવડર બ્લુને દોઢે અને તેની રસિય થશે ગળેથી દૂરી તો પરિણામ સારું આવશે નહિ. વળી કાપડને ધરસ કરતાં લાંબા વખત સુધી બ્લીચીંગ દ્રાવણમાં રાખવાથી સારી ભય છે.

અ પ રી

બીજ, તેસ અને રેસાનું કાપડ-કંતોન

[અનુવાદક:—સુરતી]

(ગતાંકથી આગળ)

આમ એન્જિનની સાઈઝ અને વિદ્યુત સંબંધ કરનારી કળના વચ્ચેન પર પુરતું ધ્યાન આપવું પડે છે. પ્રતિ ચોરસ ઇંચે ચાર હજાર પૈડાના ભાર માટે વીસ ટનની કળના એન્જિનનું સ્થાન $2000 \times 20 = 40000 = 10$ ઇંચ થા 30,૫૭ વ્યાસ હોય છે. અગર એ વચ્ચેની કળનો વ્યાસ ૧૦ ઇંચ હોય તો તેનું ક્ષેત્રફળ ૭૮,૫ ઇંચ હોય છે અને $2000 \times 20 \times ૭૮૬ = ૫૧૦$ પૈડાનો ભાર આપે છે. જ્યાં ૫'૫ વરાળથી ચક્રાવયામાં આવે છે ત્યાં વરાળ અને ૫'૫નું પાંચમાલુ નિશ્ચિન

કરી હેવું જોઈએ. પ્રત્યેક ભારના માટે વરાળનું પરિમાલુ કંઈક વધારે રહેવું જોઈએ. અગર જળનો ભાર ૪૦૦૦ પૈડા પ્રતિ ચોરસ ઇંચ છે તો વરાળનો ભાર ૧૦૦ પૈડા હોય છે. જળના રોલરનો વ્યાસ ૧૧ ઇંચ છે અને ક્ષેત્રફળ ૧.૭૭ ચોરસ ઇંચ છે તો વરાળના રોલરનું ક્ષેત્રફળ કમથી કમ $4000 \times 100 \times 1.77 = 708$ ચોરસ ઇંચ હોવું જોઈએ. કળમાં તેનો વ્યાસ ૬૧ ઇંચથી વધારે હોવો જોઈએ નહિતર રોલર કામ ન આપી સકશે. સાધારણ રીતિમાં જમણા મેગની કળોનો આકાર આ પ્રાતનો હોય છે.

આકાર	૭ ટન	૧૦ ટન	૧૩ ટન
કર્શની જગ્યા { પહોળાઈ	૮ ફીટ ૮ ઇંચ	૧૧ ફીટ	૧૩ ફીટ ૩ ઇંચ
	૩ ફીટ ૮ ઇંચ	૪ ફીટ ૧૦ ઇંચ	૫ ફીટ ૧૦ ઇંચ
ઉંચાઈ	૬ ફીટ ૬ ઇંચ	૧૧ ફીટ ૩ ઇંચ	૧૩ ફીટ ૮ ઇંચ
વચ્ચે { કેવળ કળ	૧૦ ૦૦૦ પૈડા	૧૩,૬૦૦ પૈડા	૨૨,૧૦૦ પૈડા
	૧૬,૧૦૦ પૈડા	૪૨,૨૦૦ પૈડા	૬૭,૦૦૦ પૈડા
કુદ...	૨૬,૨૦૦ પૈડા	૫૫,૮૦૦ પૈડા	૮૬,૦૦૦ પૈડા

વીસ ટનની કળનું મુખ્ય સવળી સામગ્રી સદિન ૨૫૦૦ ડોલરથી કંઈક વધારે છે.

કળોમાંથી જે કાળા રંગની ધાર પડે છે, તે અગથીનું કાચું નેત્ર નથી. વ્યાપારિક દૃષ્ટિએ એ સ્વચ્છ તેજ પશુ નથી પરંતુ એનોય ફેટકેક અંશે ઉપયોગ થાય છે. વગર સાફ કરેલું આ તેજ સાચું બનાવવાના ઉપયોગમાં આવે છે, પરંતુ જગરમાં વેચવા અગાઉ એને ટાકું પાડી, ગાળી સાફ કરી હેવું જોઈએ. તેજને સાફ કરવામાં એમ તો ઘણો સમય લાગે છે પરંતુ આગકાજના નવિન સાધનો દ્વારા તે ઘણીજ સફાઈની સાથે કળની ગંતિની સાથે સાથે વચ્ચેજ સાફ થઈ

જાય છે. કારખાનાઓમાં તેજ ગળવાનું સ્થાન અત્યંત રહે છે. ત્યાં તેજ ટાંકીઓ વાટે પહોંચે છે.

રસાયણિક દૃષ્ટિએ વિશુદ્ધ તેજની બ્રાન્ડમાં ઘણીજ માગ રહે છે, પરંતુ એવું ઉત્તમ તેજ હિન્દના કારખાનાઓમાં તૈયાર કરવામાં આવતું નથી. ગૌરીપુરનું કારખાનું અગથીનું તેજ તૈયાર કરવા માટે ખૂબજ પંકાયતું છે. અન્ય સર્વ કારખાનાઓ અગથીના તેજના ઉદ્યોગમાં પાછળ પડી ગયા છે. તેઓ વ્યારે એ જુએ છે કે અન્યન્ય તેજો મેંઘા છે અને અગથી સુરતી છે, ત્યારે તેને સામાન્ય રીતે

પીસી નાખે છે. વળી તેમના કારખાનાઓમાં એટલી બધી કળાતી છૂટ હોતી નથી કે એવું સ્વચ્છ તેજ તૈયાર કરે જેનાથી દેશની સુરત પૂરી થવા ઉપરાંત વિદેશમાંય તેની માંગ હોય.

વિશુદ્ધ તેજની બજારમાં વધારે માંગ રહે છે, એટલે જે કારખાના તેજ સાફ કરતા નથી તેમનું તેજ હલકી પંકિતનું હોય છે અને કીમત પણ ઓછી ઉપજે છે. તેજને સાફ કરવામાં મિલનન સુર કરવી પડે છે, પરંતુ તે એટલી બધી અધિક નથી કે તેની ઉપેક્ષા કરાય. ફેલુઓનું તેજ ટાંકીમાં આવે છે ટાંકીમાંથી વળી તેની પાછળ રાખવામાં આવેલી લાકડાની બનાવેલી નીકામાં જાય છે. એ નીકામાંથી તેજ વચન કરનારી ટાંકીઓમાં પહોંચે છે એ ટાંકીઓમાં વચન કરવાનો કાટિ હોય છે. એ ટાંકીઓમાંથી તેજ પુનઃ સાફ કરનારી કળોગા પહોંચે છે નીકા ખૂબ મોટી હોય, જે.એ. જેનાથી લારે વસ્તુને જમવાને સયડ પડે. જે ટાંકીમાં ફેલુઓમાંથી તેજ આવે છે, તેને ફેલુઓની સંખ્યા અનુસાર કંઈ વિભાગમાં વહેંચી નાખવામાં આવે છે. આ રીતે ત્રણેક ફેલુની ટાંકીમાં અલગ અલગ ખાના બનેલાં હોય છે. એજ ટાંકીમાં હિદ્રોવાળી લોખંડની પ્રેશર પણ લાગેલી હોય છે. આ પ્રેશર સુરત પડતાં કાઠી સકાય છે. આ ટાંકીને વચને વચત સાફ કરવા માટે તેમાં લોખંડનું એક રૂં પછુ લાગેલું હોય છે, જેના કારણે તેજ યા તળીયામાં જમણે પદાર્થ નિકળી જાય છે. ચિત્તળીથી ચાલનારી તેજની કળો અંગ્રેજી કારખાનાઓમાં વધુ વપરાશ છે. તેજ કુખીઓમાં ગોઠાવ છે જ્યારે તેજનારી અગણી કળમાં પહોંચે ત્યારે તેનું ફરી આપણું બંધ કરી દેવામાં આવે છે અને વાસણ પાટી નાખવામાં આવે છે. એ વાસણમાંથી જે માલ નિકળે છે તે કાંટા પર ગોંધાનો ચાલો જાય છે. કાંટાને ધસાવવા માટે વિશેષ તાલ આપણું પડતું નથી.

આ કળ “વોજ ડાઉન્સ એન્ડ થેમસન લીન્” એ બનાવેલી છે. ઘણાખરા કારખાનાઓમાં લાંબી નીકાને દારોના રૂપમાં કાંઈક દિસ્સાઓમાં વહેંચે છે. ફેલુઓમાંથી તેજ નિકળતાંજ અથમના દિસ્સામાં જાય છે અને પછી ત્યાંથી અન્ય દિસ્સાઓમાં યહી ટાંકીની પહેલી ટાંકીમાં પડે છે. જે કે આ પદ્ધતિ ઘણી સારી છે, પરંતુ એમાં ખર્ચ વધુ થાય છે તેમજ એ પદ્ધતિથી ફેટાકા લાભો જે નીકામાં જમા થયેલા પદાર્થ પણ આસાનીથી નિકળી જાય છે. ગર્ભ તેજના પડવા સાથે નીકાના સપાટા દિસ્સાએનો જમા થયેલા પદાર્થ તેમાં મળી જાય છે. ગર્ભ તેજ જાડીથી સાફ થઈ જાય છે, જે કે હંદુ પડવા પછી પણ સારી રીતે સાફ થઈ સકે છે. અન્ય તેજની જેમ અગણીનું તેજ તરન નદિ ગાળવા છતાં ખરાબ થતું નથી તેમજ સારો માલ તૈયાર કરવા માટે તેને સુરત સાફ કરવું આવશ્યક છે.

અમર થોડક દિનસ કળ ચલાવવામાં નદિ અ.વે નો ગાળવાતું કપડું સુકાઈ જાય છે, જેના કારણે તેજ ગાળવામાં ખૂબજ મુશ્કેલી થાય છે એટલે કળ બંધ કરવી વેળા કપડું કાઢીને થોડ નાખવું જોઈએ. મિશ્રિત તેજને શુદ્ધ કરવા માટે જાળવેલો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. દરેક બાજમાં કારખા મુજા તેજ ચાલી સકાય છે પરંતુ તે વચને લાર હલકી રાખવો જોઈએ. ફેરનડીટની ૭૦ ડીઝીમાં જે તેજ સાફ કરવામાં આવે છે તે જાળનારી કળો પંપ થા તે વરાળથી ચલાવવામાં આવે છે અથવા પટીઓથી પણ જેથી સારાય છે. વરાળથી કળ ચલાવવામાં ફેટાકા અગણના છે. એ કળના પંપ હલમ કાઢના હોવા જોઈએ જાળનારી કળોની પ્રેશર ૧૮ ઈંચથી ૩૬ ઈંચ વ્યાસ સુધીની હોય છે. ૧૨ ફેલુઓની મીલમાં કાલો માલ તૈયાર કરવા માટે ૩૨ ઈંચની ૨૬ પ્રેશર અને ૩૦ ઈંચની ૨૪

પ્રેમીઓની આવશ્યકતા હોય છે, પરંતુ ૪૩ કોલોઓની મીઠા જે સાફ તેજ કાટે છે અને જેમાં સાફ કરવાની પ કળો છે તેમાં પ્રેમીઓ આ પ્રમાણે હોય છે:—

એ-૫૦ પ્રેમીઓ	૩૨ ઈંચ આપ્પુલ
એ-૫૦ ”	૩૦ ” ”
એ-૩૬ ”	૩૦ ” ”

કળોના પ્રત્યેક દિસ્સામાં ધીમે ધીમે જે તેજ એકમ થાય છે, તેને વક્રો વક્ર કાઢના રહેવું જોઈએ. જે કે એ તેજ સ્વચ્છ નથી હોવું, તે વધુ જાડરમાં તેની થોડી ધણી માંગ રહે છે. સાફ કરેલા તેજની જાડરમાં તુર્ત ખપ ન થાય તે તેને બંડારની ટાંકીમાં પંપ માટે પહોંચાડી સકાય છે. બંડારની ટાંકીમાં તેજ જાડરની રિધાત પર રહે છે બંડારમાં વધુમાં વધુ તેજ રહેવામાં અનેક લાભ છે. જ્યારે અજાણી યા તેજનું જાડર વિપતિત અવસ્થામાં હોય છે યા મજ્જોની અજાતના કારણે કારખાનું બંધ કરવું પડે છે તો બંડારનું તેજ કારખાનું માહકાને માટે અજાણી રાખે છે. દસ મોટી અજાણી પીસનારી કળોમાં ૨૫,૦૦૦ છુદ્ધ અજાણી પ્રતિ-દિન પીસી સકાય છે. આ રીતે ટાંકીમાં ૩૦ લાખથી ૪૩ લાખ ટન સુધી તેજ તૈયાર થઈ શકે છે. નફાના વ્યવસાય અંગે ટાંકીમાં સદૈવ તેજ જાળવી રાખવામાં લાભ છે. એ ટાંકીમાં તેજ ઘણીજ લાવ્યેલી પૂર્વક રાખવામાં આવે છે. ટાંકીમાં તેજ ઘણીજ ધીમી ગતિથી આજી તાપક્રમમાં પહોંચાડવામાં આવે છે તેમાં સાફ હવા પહોંચાડવા ઉપરાંત ધુળ વગરનું ન ગાય તેની પ્રતી સંભાળ અને કાળજી લેવામાં આવે છે. નિકાસ થનારું તેજ પીપોમાં ભરીને તૈયાર રાખવામાં આવે છે આ પીપો ઉપરના વરંડામાં રાખવામાં આવે છે. પીપનું મોડું સારી પેઠે બંધ કરી લેવામાં આવે છે એ ઉપરાંત એક ખીજ ટાંકી રાખવામાં આવે છે, જેમાં જાડરમાંથી પાછું કરેલું તેજ અને પીપોમાં સરસ રીતે ન ભરાયેલી પાછું નિકળેલું તેજ રાખી સકાય છે. પીપમાં

તેજ જાડવાની જગ્યાએ તેજ તોળવાનો કારો-રેલ્વે જોઈએ. નિકાસ થનારા તેજનું એક સ વજન આવાવશ્યક છે. એ કારો મોટામાં મોટો હોવો જોઈએ, કેમકે તેમને કેટલીક વક્રત ખુબ વજન તોલવું પડે છે. ટાંકીમાં વડાળનો કારો ઘણીજ મજબુતીથી લગાડવો જોઈએ. કારખાનામાંથી બહાર દેશ અને પરદેશ માટે તેજ કેટલીક ઝાતના પીપોમાં ભરીને મોકલવામાં આવે છે. કેન-પીપમાં નિકાસ અંગે અત્યંત શુદ્ધ તેજ જાડવામાં આવે છે. પ્રત્યેક કેન-પીપમાં પાંચથી દસ ગેલન સુધી તેજ રહે છે. આજકાલ એજ પીપોદ્વારા મોટે ભાગે તેજ પરદેશ જાય છે. એના મુખ પર રફ લગાડી સકાય છે. એ પીપોનું પેકીંગ ખૂબ મજબૂત હોવું જોઈએ. ટેંક વેળામાં તેજ દેશના વેઆણ માટે જાડવામાં આવે છે. જેરસ-પીપો તેજ રાખવામાં માટે ખૂબજ મજબૂર છે. એ જેરસ પીપો લાકડાની બનાવરના હોય છે. પરદેશમાં લાકડાના અભાવે આ પીપો ઘણીજ મોંઘા પડે છે પરંતુ આ દેશમાં ખૂબજ સસ્તા દરે તૈયાર થઈ શકે છે. એ પીપોને હમેશ રંગતા રહેવું જોઈએ. ઉત્તમ પીપોમાં ઘણુંજ થોડું તેજ સુકાય છે. આ રીતે નજીકના તેજનું-કારખાના યા વ્યાપારી-જાનોમાંથી કેળોને તુકસાન ઉઠાવવું પડે છે. ઘણુંજ મર્મ તેજ પીપોમાં જાડવાથી તે વહેવા લાગે છે. તેજના પીપોને તડકામાં ગિલકુત રાખવા ન જોઈએ. નિકાસ થનારા પીપોને બંદરના તડકાથી પણ જગ્યા-વચા જોઈએ જાડરના પીપોને તડકા અને ધુળથી બચાવવા માટે વધારે જહેમત ઉઠાવવી પડતી નથી. કારખાના માટે તેજથી એજનારી એક ટ્રાન્સપોર્ટ ગાડી રાખવામાં ઘણીજ સર-ળતા છે. ગાડીમાં ચડાવવા પહેલાં પીપો સારી પેઠે તપાસી લેવા જોઈએ. જે પીપોમાં કાંઈપણ ખરાબી હોય, તેને તુર્ત કાઢી દેવા જોઈએ. ગાડીમાં સઘળું તેજ વડન કરીને ચડાવવામાં આવે છે.

જાણી છો, આ હુનરો ?

- “કમર” માં આજ સગી પ્રગટ કરાયતા સેંકડો હુનરોમાંથી થોડાકની ચાલી આ રહી. તમને જમે તે હુનર પસંદ કરી, લખેલા નંબરના અંકો મંગાવી લો.
- યાદ રાખો કે, અમુક હુનરવાલો અંક એટલે માત્ર તે હુનરનું સાહિત્ય નહિ; તે તો ખરું પણ તે ઉપરાંત બીજાં ૪૦-૪૮ પાનાનું હુનર સાહિત્ય પણ દરેક અંકમાં હોય છે.
- અંકોના આઈર સાથેજ તેની કીમત નેટલી દિન્દ ટપાકની ટ્રિટ્ટો, ઇન્ડિયન પોસ્ટલ આઈર ચા મનિઓઈરથી મોકલો. આ અંકોનું વી પી. કરતા નથી.

સરકો-Vinegar જનાવવા લીલી, સફેદ અને સુંદરી-રૂપેરી સોનાના વરક-જનાવવા અંક વિષે અંક ૩૫, ૫૪, ૬૦ લાખના ૬૩ પ્રયોગો. અંક ૪૩ મો. કીમત ૩ આના અને ૬૧ મો. કી. યાદ આના ૬૩ મો. કી. ચાર આના સોયાબીન્સ-વાવેનર ને ઉપયોગ રેસેટ પેન-જનાવટ. અંક સુખડ-વાવેનર ને ધંધા સંબંધી નિતા વિષે. અંક ૭૧ મો. ૪૧ મો. કી. ૩ આના (સુખડના તેલની જનાવટ કી. ૪ આના રૂપેનિશ પી નર-પટાણીઆ સહિત) અંક ૪૮ મો. કી. ૩ આના મગફળીનું વાવેતર. અંક ૫૪ મો. કી. ૩ આના ૪૬ મો. કી. ૩ આના સુગંધીદાર તેલો-ગુજાબ, અંબેલી, અંપા ઇ. સોગ પ્રકારના સુગંધીદાર તેલો અંક ૩૮ મો. કી. ૩ આના રૂબ્રે પેઇન્ડીંગ-એક નવિન અંબેલી, અંપા ઇ. સોગ પ્રકારના સુગંધીદાર તેલો અંક ૩૮ મો. કી. ૩ આના રોઝગારનો સચિત લેખ. અંક ૬૪ મો. કી. ચાર આના સુગંધી-ભર્યની વિષયાતકારી. અંક ૪૧ મો. કી. ૩ આના શરેસ-જનાવટ વિષે. અંક ૫૩ મો. કી. ૩ આના મરી. અંક ૪૧ મો. કી. ૩ આના સાપ-ઝહર ઉતાર વિષે. અંક ૬૮ મો. કી. ચાર આના સુન્દરી માછલી ઉછેર-અંક ૬૮ મો. કી. ૩ આના સિંગારેટ-જનાવવાની સપૂર્ણ સુંદીઆ જુવાર-વાવેતર વિષે. અંક ૫૨ મો. કી. ૩ આના માહિતી-ગુપ્ત વિગતો સહિત અંક ૫૨ મો. કી. ૩ આના સેન્ટની જનાવટ-ઝાત ઝાતના અંક ૫૨ મો. કી. ૩ આના અંક ૩૪ મો. કી. ૩ આના જનાવટી, દલકો ભારી પંકિતના સેન્ટ જનાવટા વિષે. ૧૦૦ નુરખાઓ. અંક ૩૪, ૩૬ અને ૬૭ મો. કી. દસ આ. સેનેટોજન-જનાવટ વિષે. અંક ૭૬ મો. કી. ચાર આના કી. ચાર આના સિનેમા રેસાઈ-જનાવવાની જનાવટી, દલકો ભારી પંકિતના સેન્ટ જનાવટા વિષે. ૧૦૦ નુરખાઓ. અંક ૩૪, ૩૬ અને ૬૭ મો. કી. દસ આ. સેનેટોજન-જનાવટ વિષે. અંક ૭૬ મો. કી. ચાર આના કી. ચાર આના શીલ કરવાની લાખ-કાગળની સેક્ટરી પીન-જનાવટ વિષે. અંક ૫૬ મો. કી. ૩ આના મુક, પારસક અને શીશીઓ મેદ્યુલોઇડ-જનાવટની વિગત ૫૨ લગાડવાની કાળી, ચોકાપેટ, અંક ૭૭ મો. કી. ૪ આ. પીળી, આકિન, ગુલુ, લાખ, અંક ૭૭ મો. કી. ૪ આના

પ્ર યો ગો

એટોઆફિક શાહી

સફેદ સાથુ ૧૦૦ લાગ, સફેદ મીઠુ ૧૦૦ લાગ, ચરખી ૩૦ લાગ, લાખ ૫૦ લાગ, મારિટક ૫૦ લાગ, ગતીની મેશ ૩૦ થી ૩૫ લાગ.

કંઠમાળનો છંસાજ

ગરમાળાની જડ યોખાના ધોવણમાં વાડીને, લેપ કરવા અને તાક વડે સુંકવાથી કંઠમાળમાં ફાયદો થાય છે,

—વનસ્પતિ વિહાન

ફાયનો છંસાજ

નીચસો પ્રયોગ ૩૦ વર્ષના અનુભવ પછી આદિરમાં મુકાયો છે. એ દ્વારા ત્રીજા દરજ્જાના ગીમારોનેય શિક્ષા મળી હોવાનું જણાવાય છે.

લી મડાની ગણો (જે દરેક ગામમાં મળી સકે છે) રતન દશ લઈ, ટુકડા કરી લાગવો વાળી સકાય એવી ઝીણી ખાંડી, લગભગ આઠ રતન પાણીમાં ઝીણથી અડનાળીશ કક્કાક પક્ષાળી રાખવી પણ તેને બે દાંચે ખુણ ચોળી, કુચો દાઢી નાખવો અને પાણીને આઠાં કપડાંમાંથી લાગવી 'પેડે ગાળી લેવું'. એ પાણીને સાફ કરેલા લોટાના કડાયામાં ચુલા ઉપર ચઢાવી તીવ્ર તાપે 'પકવવું' અને તે શીરા જેવું થઈ થાય ત્યાં સુધી તેને ધીમે તાપ આપવો અને દરજ્જાએ જવું. આવી રીતે દશ રતન ગળોના ઉકાળામાંથી આશરે એકથી દોઢ રતન શીરા તૈયાર થશે.

આ શીરામાં પાંચ તોલા અતીવીપની સફેદ કળીએ (જેમાંથી ચોખા જેવો સફેદ લોટ બની સકે છે તે) ઝીણા ખાંડીને, કપડામાં ચાળીને, તેનો લોટ મેળવવો. પછી તેની અડદ

અગર ગરથી મેળવ મોટી ગોળીએ વાગવી. આવી રીતે તૈયાર કરેલી ગોળીઓમાંથી પહેલે દીવસે પાંચ, પછીને દીવસે છ, ત્રીજે દીવસે સાત, એમ અનુક્રમ રોઝ એક વધારી ૧૦૦ ગોળી મુખી વધવું. આ પ્રમાણે ૩ મહિના અને ૫ દિવસે ૧૦૦ ગોળી મુખી પહોંચતાં અર્ધો પ્રયોગ પુરો થશે. પછી ૧૦૦ ગોળી ઉપરથી પાછાવળી પહેલે દીવસે ૯૯, પછીને દીવસે ૯૮, ત્રીજે દીવસે ૯૭ એમ અનુક્રમે દરરોઝ એક ગોળી એછી કરતાં ત્રણ મહિના અને પાંચ દીવસમાં પાછા પાંચ ગોળીએ ઉતરી જવું. આ પ્રમાણે ૭ મહિના અને દસ દીવસનો સતત અવીચ્છીન, એક પણ દીવસના ભંગ વિના પ્રયોગ કરવો.

આ એક પ્રયોગ પુરો થતાં દર્દીને અવસ્થ સંપૂર્ણ આરામ થઈ જશે. એમ છતાં આરામ અધુરો જણાય તો આ પ્રયોગ પુનઃ ચાલુ કરવો.

મદદગાર પ્રયોગ—ઉપરના પ્રયોગ ઉપરાંત જે સાધન અને શક્તિ હોય તો મદદગાર પ્રયોગ તરીકે નીચેનાં ઔષધો દરરોઝ બે વખત લેવાં:—

લઘુવસંતમાલતી તોલા બે, નીચંદ્ર અબંક લક્ષ્મ તોલા બે, સોડા બે-ઝાઘન તોલા બે, ચોસક પહોરી પીપર તોલા બે અને જર્મન અથવા ઈંગ્લીશ ગનાવટનું ગોપકાલ પડીકું એક.

આટલી ચીઝોને ખરત કરી મિશ્ર કરવી અને એક ખાટલીમાં ભરી રાખવી. તેમાંથી સવારે દશ વાગે તેમજ સાંજે પાંચ વાગે બન્ને આનીભાર મિશ્રણ લઈ, જન્મે આનીભાર રીતોપત્તાદી સાથે, મપ અને માખણમાં ચીઢાવી ચાટી જવું અને તેની ઉપર બકરીનું ગરમ કરેલું દધ લાવે તેટલું પીવું.

આ મદદગાર પ્રયોગ હોવાથી મુળ પ્રયોગ

સાથે ચાલુ રાખવાથી સત્તર આરામ થવાનો સંભવ છે.

ખોરાકની સુચના—દર્દીએ આ પ્રમાણે આમ્રતા પ્રયોગો કરવાના વ્યયારે વ્યયારે ખાવાની ઇચ્છા થાય ત્યારે થાય અથવા બક-રીના દુધમાં જીંડો ધડોનો અથવા બાજરીનો લોટ ખાંધીને બાખરી તાપા દુધ સાથે ખાવી. આ બાજરીના મોણીમાં ધી નાંખવામાં વાંધા નથી.

દાજમાત ખાવાની ઇચ્છા થાય તો ખાવી અને તીખી નહી તેવી દાજમાં, એક ચમચો ધી નાખીને લાત સાથે ખાવો.

ચાકમાં તોદળાળની તથા મેથીની લાણ, દુધી રીંગણા, રતાણ ખાવામાં હરકત નથી. પણ તેમાં ખટાશ અને તીખાશ જો ત્યા સુધી નાખવાં નહીં.

~ નેષ ગિરધરલાલ જ. વ્યાસ

ચિદરો ખુશનુમા બનાવવો

૧—જિંજીરો અર્ક અને બેંસનું દુધ થોડું થોડું મેળવી, રાત્રે સુતી વેળા ચિદરા પર મસળવાથી મોદાનો રંગ ખુશનુમા બને છે.

૨—૧ ઓસ *Clematis* અને ૪ ઓસ સ્વચ્છ પાણી મેળવી, ચિદરા પર લગાડવાથી ચિદરો ચમકીતો અને ચામડી મખમલી બને છે.

તલ કાઢવા

મોઢા પર થતા તલ કાઢવા માટે બદામની મીઠને ધરી તલ પર ઓપડી, મુઝેક કલાક લગી રહેવા દઇ, પછો થોડા નાખરી. આ પ્રમાણે કટલાક દહાડા લગી કરતાં ગડેવાથી તલ-કુર થઇ જાય છે.

દરોજનો ઈલાજ

૧—ચરમાકાની કાપી ફગીની મીઠ ધરીને

લગાડવાથી દરોજ મટે છે.

૨—ચરમાકાની પોંદડોનો રાજ કાઢી, કમ-જની જગ્યાએ રાજ સાત આડે વાર લગાડના રહેવાથી દરોજ નાશ પામે છે.

—વનરપતિ વિજ્ઞાન

પતંગ ચલાવવાનો માંગો

દેથી ઉત્તમ સરસ ૧ શેર, પાણી જે વસાઈ જેટલું, મોરધુનું સદળ, જેલો રંગ મુરંગ પરતો, સેડાની બાટલીનો વાટમે કાચ રૂંદે શેર.

પેલાં એક વાસણમાં સરસ નાખી, તેમાં પાણી ઉમેરી એકાદ કલાક લગી બીંભવા દો. પછી તેને ઉકાળો. જ્યારે સરસ ઓગળીને ઘટ્ટ પ્રવાહી થાય ત્યારે ઉતારી લઇ, ડુંકુ પાવા દો. સરસ સદળ ઠંડો પડે કે તેમાં બારીક કાચ નાખી, કાકડાના કટકા વડે ખૂબ મેળવી, પછી તેમાં મોરધુનું તથા માંગને જે રંગ આપવો હોય તે રંગ જોડના પ્રમાણમાં ઉમેરી, બધા ભિથ કરી દો.

માંલે ચલાવવાની રીત એ છે કે એક ડબ્બામાં ઉપરો માંગે જારી, તેમાં દોડતી રીત નાખરી. પછી એક લાથમાં એ દબો પકડી બીજા લાથમાં અંચુડા અને પેલી આંગળી પર રખરખા કટકા પેરી તે વડે દોડીના હોડો પકડી, ખૂટલી જગ્યામાં ખૂબ લાગે છેડે બેઠેલા લાડા પા ખીસાવો પર માંગે લપેટના જડું. જ્યારે એક રીત ખત્રાસ થાય ત્યારે બીજ અને પછી ત્રીજ રીત એમ ક્રમવાર લેવો. આ નુસખાનું અિખણ ૨૪ રીત માટે કાઢી થયે.

[નોંધ:—માંલે ચલાવતી વેળા વાદ રાખ-વાઈ કે, દોડી પર ભિથણ તદ્દન એક સરખું રહે; વડે પડતા ટપકાં વડે નાંદાં નો તેન ચણે તો માંગે બચારી]

માંલને અર્ધા પોણા કલાક ખૂટલી દવામાં મુકવા પછી દોડીવાદ લપેટી લઇ, પાછળથી જે

ત્રણ કલાક લગી તડકામાં ચુકી લઈ ત્યાર પછી વાપરવો.

મીઠી પેશાખનો ઇલાજ

કાન્ન ઘોઘ તોડા ૨, ગળોનું સત્ત તોડા ૨, વીંદારી કંદ તોડા ૨, આંખળા તોડા ૪, આંખળકમ રસાયણ તોડા ૩, કાંટાળા માયાં તોડા ૮, અવંત્રી તોડા ૨, એલચી તેડા ૪, કાળો દંસરાજ તોડા ૫, અરીણુ તેડો ૦૧, બાંગ તેડો ૦૧, કેળના મુળ તેડા ૪, ઘોળી મુશળી તોડા ૨, કાળી મુશળી તોડા ૨, જાંજુના ઘીજ તોડા ૨૦, ચારીનાં પાનાં તોડા ૨.

ઉપર પ્રમાણે સોળ ચીજોને જારીક વાટી મધુનાશીનીના રસમાં સાત દિવસ ઘુટવો (દરરોજ ચેર ૦૧ રસ વપરાવો જોઈએ) ત્યાર પછી જાંજુનાની ઝાલનો ઉકાળો કરી તેમાં ત્રણ દિવસ ઘુટાવવી. પછી તેની ચણીયા બેર જેવડી ગોળીઓ બનાવવા.

જો ગોળી દિવસમાં ચાર વખત મધુનાશીનીના પાન સ્ત્રાવે લેવી. આ પ્રમાણે સતત એક માસ લેવાથી રમે તેટલું જુડું દર્દ દશે તો પણ મટી જશે. દવા શરૂ કર્યા અગાઉ એક સારો જુલાજ લેવો અને પેશાબ તપાસાવી તેમાં સાકરનું પ્રમાણ કેટલું જલ છે, તે નક્કી કરી લેવું. એક માસ લીના પછી ફરીથી પેશાબ તપાસાવવી, તો તેમાં ઝરૂં કાપશે થવાનું જણાઈ આવશે.

આ દવા ચાકુ હોય ને દરગાંવ ખોરાકમાં માત્ર જવની બાખરી પાલાભાજ, બદામની પુરી, આમરના બદલે મેકરીન અને મીઠાસ વગરનો ખારક લેવો.

—જટરાંકર દ પંડયા

મેન્થોસનો સરકો

મેન્થોસ ૩ ભાગ, સરકો ૯૭ ભાગ.

બેકેને મિશ્ર કરો. જોઈતા પાણી સાથે મેળવી, કાળા રૂપે વપરાય છે.

સાંજોખમનો ઇલાજ

અજમે ખુરાસાની, અશીણુ બાવળનો સુંદર કતીરા, તુખે કાઠુ, બેબે જુકાદ, રખે રસ, નિવારતા અને જાફરાન સમયજનો લખ, બધાને જુદા જુદા વાટી જારીક કરી, જોઈતા પ્રમાણમાં પાણી ઉમેરી, ચણા જેવડા કદની ગોળીઓ બનાવો.

માત્રા:—એકેક ગોલી, પાણી સાથે. હમેશના નજરમાં માટે અકસીર સમાન છે.

મેલ્યુસીઈડ પર લખવાની શાહી

ફેરિક ક્લોરાઇડ ૧૦ ભાગ, ટેન્નીન ૧૫ ભાગ, એસિટોન ૧૦૦ ભાગ.

એસિટોનના બે ભાગ કરી, એકમાં ફેરિક ક્લોરાઇડ અને બીજામાં ટેન્નીન ઓગળાવી લેા. પછી બેકેને મેળવી વાપરો.

સોજાનો ઇલાજ

શરીરના કોઈ પણ ભાગ ઉપર સોજો આવ્યો હોય વા હાથ પગ મોઝકાઈ ગયો હોય તો થોડું નિમક લઈ કપડાની નાની પોટલી બનાવી, ગરમ હીકરી પર મૂકી, જ્યારે ગરમ થાય ત્યારે તે વડે દુઃખતા ભાગ પર થોક કરવી. એથી ઝડપથી આરામ થશે.

—ડૉ. ઇ મકવાણા

ધંધાધારી પ્રતિનિધિ

ધંધાધારી પ્રતિનિધિત્વ પણ એક રીતે નવકરી જેવું જ છે; દરેક છે તે એટલે કે સામાન્ય નવકરી વેપારી પેદીની મર્યાદામાં જ નિર્મિત હોય છે, જ્યારે આ પ્રતિનિધિત્વ એવી મર્યાદાઓમાં સંકુચિત નથી.

એજન્ટ અને પ્રતિનિધિ વચ્ચેના તફાવત, “કમરૂ”ના ગયા અંકમાં લાંચકે બેઠે ચૂકયા છે કરારનામામાં લામિત કરવાની ખુશી થિયનેનો ઉદ્દેશ પણ આગલા લેખમાં સૂચ્ય રીતે ઘટ મળે છે એટલે આજે માત્ર કરારનામાનો અંક નક્કી આપવો મુલાકાત લાગે છે.

કરારનામા

AN AGREEMENT made this the... day of... One Thousand Nine Hundred and Thirty Seven, between of ... in the province of..... (hereinafter called 'the Employers') of the one part and Mr of..... in the province of..... of the other part, WHEREBY IT IS AGREED AS FOLLOWS:

1, The Employers hereby appoint in the said... to act as their Representative in... for the purpose of soliciting and taking orders for all goods manufactured by the said Employers, and the said..... hereby agrees to act in such capacity.

2, The said appointment shall be for the term of..... years, dating from the..... day of

.....1937, but determinable as hereinafter mentioned.

3, During the continuance of this Agreement, the said..... shall use his best endeavours to promote the interests of the said Employers and shall be just and faithful to the said Employers in all things, and shall preserve the Employers' secrets

4, The said..... shall devote the whole of his time to the performance of his duties and shall not engage in any other business or occupation, and shall not in any manner whatsoever represent or take orders for any other firm or company The said..... shall act in accordance with the instructions from time to time given to him, by the said Employers.

5, The Employers shall pay to the said..... a salary of..... Rupees per mensem, payable on the day.... of each month. In addition to the said salary, the Employers shall pay to the said..... by way of extra remuneration, an additional sum which shall be equal to..... per cent on all orders secured by him and accepted by the Employers, subject to the following conditions:-

(a) The Employers shall have absolute discretion as to accepting or refusing any orders taken by the said.....

(b) Commission shall be payable on the net amount of the orders and no commission shall be payable to the said.....in respect of debts which turn out to be bad

(c) Commission shall be paid to the saidon the... ..day of each calendar month for orders accepted during the previous calendar month.

6 The said.....shall be allowed and paid a reasonable sum for his hotel, travelling and other incidental expenses connected with the performance of his duties and he shall render to the Employers each week a statement of all out-of-pocket expenses

7, The said.....shall not, unless expressly requested and authorised to do so, collect any accounts whatsoever due to the said Employers.

8, Upon the determination of his engagement, the said.....shall hand over to the said Employers all order books, price lists, papers and books of every description, the property of the said Employers.

9, If the said.....shall be guilty of any wilful act of misconduct in the course of his employment or if he shall become bankrupt or compound with his creditors, or if at any time during his engagement the said.....shall not in all respects perform the obligations contained herein, the Employers

may, by notice in writing, determine this Agreement.

10. If the said.....shall be unable for a consecutive period ofcalendar months to perform his duties owing to illness, the Employers may, by notice in writing, determine this Agreement.

11. If owing to some act or default on the part of the said....., he shall leave the Employers' service before the expiration of the period of.....years mentioned in Clause 2 hereof, the saidshall not, for the period ofyears next ensuing represent either directly or indirectly or be concerned in carrying any trade or business of the same or similar nature to that now carried on by the Employers in....., under penalty of.....Rupees, which same shall be recoverable as liquidated damages.

As Witness, the hand of same parties :

FOR SALE-Old issues of "Industry": September, October, November and December 1926; January and October 1927; April, July and November 1929; February, April, May and August 1930; April, May, August, October and December 1931; February, April, and November 1932; April 1933; April 1934, Perfect Copies. Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box "A"
The Qamar Office, SURAT.

પ્રમાણિકતા

ચોક્કસ ઉપયોગી
સિદ્ધાંતો

૩

સાથી પહેલી વાત
એ છે કે વેપારીએ
પ્રમાણિકતાને પોતાનો
મુખ્ય સિદ્ધાંત બનાવી
લેવો જોઈએ. તે સેષ
દેખીને સાચો, હકારો

અટક, અને જે અને જેવો પશુ વચ્ચે કરે તે
વખતસર પૂરો કરનાર હોવો જોઈએ.

૨

વિનય વિવેક

વેપારી માટે ઝુકરી વાત એ છે કે તે
ખુબ વિનયી અને વિવેકી હોવો જોઈએ. તેણે
પોતાના બધા આહકો સાથે સારી રીતે વર્તવું
જોઈએ. એથી જ શખ્સ એક વેળા તેને ત્યાંથી
કંઈક ખરીદે તે, તેના સારા વર્તનને લીધે
કંમેશ તેની તરફ ખેંચાઈ આરતો રહેશે

જો ફાઇ શખ્સ દુકાનમાંથી ૧૦ બીએ
કદાચી કદાચી જુએ અને તે છતાં તેને કશું
પસંદ ન આવે અને તેથી ખરીદી કર્યા વિના
પાછો જાય તોય વેપારીને જોઈએ કે તે તેને
દરતા મુખે રૂખસત કરે. તેણે કદીયે એવા
શખ્સ સાથેય કડવી વાત કહી વા મોઢું
બગાડવું ન જોઈએ. વેપારીનું કામ આહકોને
માથ બનાવવાનું છે; તેને પસંદ કરવું અને
ખરીદવું એ દુકાનદારનું કામ નથી; આહકનું
કામ છે. માથ હોવાડવા સાથે એ ઝુકરી નથી
કે જોનારે તે ખરીદી લેવાનું. આહક સાથે,
દરેક હાથનમાં-પછી તે ખરીદે વા ન ખરીદે
-સારું વર્તન રાખવું જોઈએ. પોતાના વેપારના
વિકાસનો આ એક માથું છે. કારણ
આજે જે શખ્સ ૧૦ બીએ જોયા છતાં વિના
ખરીદીયે ખુબ ખુબ વાપિસ જાય છે તે ફરી
વાર ઝુકરત પડતાં તેજ દુકાને આવી ખરીદી
કરે છે અને હમેશનો આહક થઈ જાય છે

આ લેખના મુખ લેખક, સર હાઇ અબ્દુલ્લાહ
હારન, કેવળ ન્દાના ફરીઆથી રા.આત કરી,
આજે કરોડપતિ બન્યા છે. તેમનો આ નાનકડો
લેખ, એમના આશ્રમાશ્રી સિદ્ધાંતોના નિર્ણય છે.
લેખકનો ફોટો, મુખપૃષ્ઠ પર અપાયો છે.

મિહનત અને
ઉદ્યોગીપણુ

ત્રીજી વાત એ છે
કે વેપારી મિહનત

અને ઉદ્યોગી હોય. તે જોડી સવારે ઉઠે અને
નિઃશ્વસથી પરવારી દુકાને જઈ બેસે. આખો
દિવસ વેપારમાં મગસુસ રહે અને જ્યાં લગી
જાગરમાં આહકોની આવજા માણુ રહે અને
જ્યાં લગી દુકાન ખરોડનારાઓની આવ-
વાની આશા હોય ત્યાં લગી દુકાન ખુલ્લું ન
કરે. (દાખલા રૂપે, મિઠાઈ, પાન, દુધ વ. ની
દુકાને મધરાત લગી ખૂલ્લી રહે છે). બેસક,
મિહનત અને ઉદ્યોગીપણનો નિર્ણય દુકાનની
લક્ષ્યસીમા, પ્રકાર અને આહકોના મુદ્દા ઉપર
થીજ ચોક્કસ રીતે કરી સકાય એમ છે.

વેપારી જ્ઞાન

ચોથી ઝુકરી વાત એ છે કે વેપાર આર-
ભવા અગાઉ તે વિષે પૂરી રીતે મનન કરી
લેવું જોઈએ ખુબ સારી રીતે વિચાર કરી
લેવો જોઈએ કે કયો વેપાર શરૂ કરવો અને
કયા માલની દુકાન ઉદ્યોગી જોઈએ? વળી
જે માલની દુકાન ઉદ્યોગીય તે વિષે પૂરી રીતે
સંસીદ્ધ કરી લેવું જોઈએ કે તે માલ-

૧, કયાં કયાં મળે છે ?

૨, કયાં કયાં બને છે ?

૩, કયાં કયાં સરતે વેચાય છે ?

૪, માલ વેપારીને ત્યાંથી પોતાને ત્યાં
મંગાવવાનો અર્થ શો થશે ? વચસરક.

અને તે પછી-

૧, ખઝારમાં તે માલ કદ કાનતે વેચાઈ
સકશે ?

૨, ખઝારમાં તે માલ બીજી દુકાનો શા
લાભે વેચે છે ?

૩, એ માલની ખપન કેવી છે ?

૪, એના ખરીદનારા કેટલા છે ? અને
તેઓ કેવા છે ?

વગવડ મુદ્દા પર પણ પુષ્કળ સંશોધન કરી
લેવું જોઈએ. અને ત્યાર પછી, નફો તુક-
સાનના મલૂમતી કરીનેજ દુકાન શરૂ કરવી જોઈએ.

૫

નફાની આશા

પાંચમી વાત, વેપાર શરૂ કરવા થા દુકાન
ખોલવા સાથેજ એવી આશા ન રાખવી
જોઈએ કે તરતજ ખૂબ નફો મળી જશે,
અને પુષ્કળ દ્રવ્યત ભેગી થઈ જશે. આ
ખોલના મહોટા વેપારીઓ-જે પેઢીઓથી આ
કામ કરે છે-નેમની ખરાબરી કદો સકાશે !
અશખત, મિહનત અને ઉધોગીયણ પછી
એવી આશા તો ગુરૂ રાખવી જોઈએજ કે
વેપારી પોતાનું અને પોતાના કુટુંબનું સુખ-
શાન આરામથી કરી સકશે અને, જે આ
મિહનત અને ઉધોગીયણ બાબત રહ્યું
અને આવક કરતાં ખર્ચ ઓછો રખાયો તો
ધીમે ધીમે આર્થિક પરિસ્થિતિ સારી થતી જશે.

૬

પુંછ

છઠ્ઠી વાત એ કે, વેપારી પાસે જેટલી
પુંછ હોય તે બધી વેપારના આરંભમાં એક-
સામટી રાખી દેવી ન જોઈએ, ખતકે પોતાની
જેટલી વેચક હોય તેના અમુક ભાગ-એમ
કહો કે, પાંચમો થા આઠમો ભાગ-વેપારમાં
રોકવો જોઈએ અને પછી જેમ વેપારમાં
નફો થતો જણાય તેમ તેમ ધીમે ધીમે થોડી

થોડી પુંછ વધારતાં જવું. પુરી પુંછ ત્ર્ય-
મજ રોટી દેવાય તો, જે તુકસાન થાય તો
પુરી તથાલી આવવાનો ભય છે.

૭

વેપારના પ્રાથમિક વર્ષો

સાતમી વાત એ છે કે વેપારીએ પોતાના
વેપારના પ્રાથમિક એક બે વર્ષો લગી એમજ
સમજવું જોઈએ કે જેમ બચ્ચાઓ રફો
અને કાલેજોમાં ભણે-છે તેમ હું દુકાને
વેપાર શીખી રહો છું અને ખરી વાત એ
છે કે, રાત્રા વેપારીઓ તો આખી વય
લગી પોતાને વેપારી-વિદ્યાર્થી જ સમજે
છે ખુદ મને વેપાર કરતાં ૨૭ વર્ષ થઈ
મથા છે અને ખુદના ક્ષમતાથી મારો
વેપાર ખૂબ વિશાળ છે છતાં હું હજી લગી
પોતાને વિદ્યાર્થીજ સમજું છું અને જેમ
શાળા થા કોલેજનો કાલ સારો વિદ્યાર્થી
એક વાત શીખવા તમસતો રહે છે તેમ
હું તમજું છું !

૮

હિસાબ

આઠમી ખુશી વાત એ છે કે હિસાબ
પૂરો અને રીતસર રખાય. વધી ખાતું સંપૂર્ણ
રહે; હિસાબ રીતસર રખાય; દુકાનમાં જેટલી
ચીજો આવે, જેટલી ચીજો વેચાય, જેટલી
રકમ ખર્ચ થાય અને જેટલી રકમ આવે
એ બધાનો દૈનિક હિસાબ વિગતવાર લખાવો
જોઈએ. ખાસ કરીને નવા વેપારીઓની તો
કર્જ છે કે તેઓ શરૂઆતમાં તો એ હિસાબ
રીતસર તૈયારજ રાખે કે દુકાનમાં જેટલી
પુંછ રોકાઈ, જેટલું કમાવું અને જેટલું
અંગન રીતે ખર્ચવું ?

૯

વેપારીઓની મિત્રતા

નવમી વાત, દરેક વેપારીને જોઈએ કે

“કુમર” : અંક ૮૩ મો

તે પોતાની આસપાસના વેપારીઓ સાથે સારી મિત્રતા રાખે અને પોતાના સંબંધો વધારેતોજ નય. એથી તેને વેપારી મિત્રો

ડિસેમ્બર ૧૯૩૭ લગી—

ખાસ લાભ

“કુમર”ના વાંચકોને આ પ્લેલીજ વાર ખાસ લાભ અપાય છે. તે એ કે, જોયો “કુમર”ની શરૂઆતથી આજ લગીના અંકો, ફાઇલો અને ૧૯૩૮ના ડિસેમ્બર લગીનું લવાઝમ સામટું હરી ફેશ તેમને “કુમર”ના ૧૯૩૫ અને ૧૯૩૬ના બેટ પુસ્તકો—

કોસ્મેટિક્સ

અને

વેચાણ કળા

મુદત આપવામાં આવશે (સામાન્ય રીતે, જુની ફાઇલો સાથે બેટ પુસ્તકો અપાતા નથી.)

કીમતની રિનત આ નહીં.

૧૯૩૧ ના છુટા અંક ૮

૧૯૩૨ નો છુટા અંક ૧

૧૯૩૩ ના છુટા અંક ૬

૧૯૩૪ ની બાધેલી ફાઇલ

૧૯૩૫ ની. : “ ”

૧૯૩૬ ની “ ”

અને—

૧૯૩૭ ના જાન્યુઆરીથી જુનિ ૧૯૩૮ ના ડિસેમ્બર લગીના બે વર્ષનું કિન્દનું લવાઝમ મળી

કીમત રૂ. ૧૭-૧૪-૦
(૧.૬૫૪ પાઉન્ડ)

ખર્ચ અને વિદેશ : રૂ. ૨૪-૧૪-૦

થા £ ૧-૧૭-૬ (૯. ખર્ચ સહિત)

(લિનદમા સર્વનું ટાણ ખર્ચ લગભગ સવા બે રૂપિયા થાય છે. રેલ્વેથી મોકલવામાં જોષ ખર્ચ થશે, મટિ. ન્યાં સંગવડ, હોય ત્યો રેલ્વેથીજ મંગાવે.)

આજેજ ઓર્ડર મોકલો. પેસા ૨ની-ઓર્ડરથી મોકલવામાં વિલંબી છે એથી ની.રૂપી. ખર્ચ ખચશે

લખો :—કુમર ઑફિસ, સોદાગરવાડા, મુરત
કોથી ઉપયોગી હકાકોને માનવાને મળશે અને તે દ્વારા તે સારો લાભ મેળવી સરને.

[૪૭૬]

૧૦

ઉધારથી ખચો

દશમી વાત એ છે કે જ્યાં લગી અને ત્યાં લગી લોકોને ઉધાર માલ ન આપે અને વળા પોતેજ ઉધાર લેવાની કોશિશ ન કરે. બેશક, વેપાર દરમિયાન જે માલ ઉધાર ખરીદાય તેના નાણાં મુકદ્દર વકત પર, વચન પ્રમાણે ચુકવી દેવા જોઈએ એથી દુકાનની સાખ જામે છે અને ઇત્તિહાસમાં વધારો નાવ છે.

૧૧

માલ સારો રાખો

અમિયારા વાત એ છે કે મામનો ‘ગ્રેન્ડ’ દરેક રીતે ઉચો કાલમ રાખવો જોઈએ. કેટલીક વેળા જોવાયું છે કે નવા સવા વેપારીઓ શરૂઆતમાં માલ સારો રાખે છે પણ જ્યારે માલકી શરૂ થાય છે, દુકાન વિકસવા લાગે છે અને નફો થવા માંડે છે તો તેઓ માલના સારાપણને જોઈએ તેટલો ખયાલ રાખતા નથી. પરંતુ હકીકત એ છે કે આપું વર્તન દુકાનના વિકાસને નુકસાનકર્તા સાબિત થાય છે.

હુંકમાં, મામ દરેક રીતે અને દરેક કાલતમાં સારોજ રાખવો. સદજ પધું નકાની લાસચે વેપારના સ્થાપીપણને આચિ આપવા ફરી ન જોઈએ.

૧૨

ખર્ચ જોઈ રાખો

બારમી અને છેલ્લી વાત એ છે કે વેપારીની આવક તેના ખર્ચથી વધુજ હોવી જોઈએ મહારી માન્યતા અનુસાર, વેપારીજોએ પોતાનો કુલ ખર્ચ, વધારેમાં વધારે, પોતાની આવકથી અર્ધો રાખવો જોઈએ અને બાકી ખર્ચ આવક સંગ્રહી જોઈએ. ખર્ચ ૫૨ દાય રાખવો, પુષ્કળ ઝુરૂરી છે હું માનું છું. કે ધેમો કમાવવો કંઈ મોટી વાત નથી પણ પેસો ખર્ચવો અને સંગ્રહવો એ મોટી વાત છે. એ અવડન પડેજ ઇત્તિહાસની કમિતી અને કમાઈ પ્રકાશમાં આવે છે

લાભદાયક શોખ

દરેક દરેક માણસને અમુક અમુક પ્રકારનો શોખ હોય છે. કાંઈને રંગબેરંગી ષાલીગર કપડાં પહેરવાનો શોખ હોય છે, કાંઈને રંગીન ચિત્રાકર્ષક સુંદર ચિત્રો સંગ્રહવાનો શોખ હોય છે, કાંઈને સંગીતની નવી નવી રેકર્ડો સાંભળવાનો કે વસાવવાનો શોખ હોય છે, તો કાંઈને દરરોજ બોક્ષતા રીતેના કે નાટકો જોવાનો શોખ હોય છે. વળી કાંઈને સામાજિક નવનિકાઓ, કાંઈને યજ્ઞસભી વાર્તાઓ, કાંઈને સંસારિક નવલકથાઓ તો કાંઈને ૧૧ નાટકો વાંચવાનો શોખ હોય છે.

વળી આજકાલ તો કેટલાક લોકોને સામયિક પત્રોમાં આવતા રાજ્યવ્યવહાર કે ચિત્ર-વ્યવહાર ઉકેલવાનો શોખ ખાસ કરીને હોય છે. ધણીઓને ટપાકની રહી ટિકિટો સંગ્રહવાનો કે સીગરેટના છનામી કુપનો સંગ્રહવાનો શોખ હોય છે. આવી રીતે દરેક દરેક માણસ શોખન આધિન જોવામાં આવે છે.

પણ આવા ખર્ચાળ શોખથી પોતાને કે દેશને શો ફાયદો છે તે વિષે વિચાર કરવો ઘટે છે. વર્તમાનપત્રોની ફર્જ લોકોને સારા વિચારો આપી ત દ્વારા જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવાની છે. તેઓમાંના કેટલાક પત્રોએ આવી રીતે લેખો કે જાહેર ખબરો દ્વારા રીઝી 'કે' આડકતરી રીતે ખરાબ શોખને ઉત્તેજન આપવાનું બંધ કરવું જોઈએ, અને તેને બદલે લાભદાયક શોખોને ઉત્તેજન મળે એવા લેખોના પ્રચાર કરવો જોઈએ.

અત્યારે દેશમાં બેકારી, જીખમરો, નાણું-બીક અને ગરીબાઈ દિનપ્રતિદિન વધતાં જાય છે તે વખતે જનસમાજને ખર્ચાળ શોખો સામે લાગ જની પતાવવાની ખાસ અગત્ય છે. કેમકે ખર્ચાળ શોખોથી દેશના જનસમાજને

કેટલેક અંશે નુકસાન થાય છે ત્યારે લાભ-દાયક શોખોથી દેશને તેમજ જનસમાજને લાભ થતો હોય, એવા ઉત્પાદક શોખો પતાવવાથી જાનેને સારો લાભ થાય છે.

કેટલાક 'શોકો' તો માત્ર પોતાની મનોવૃત્તિને સંતોષવા ખાતર કે નવરાશનો વખત વિતાવવા ખાતર ઘણી વખત ખર્ચાળ શોખોના શિકાર બનેલા જોવામાં આવે છે પણ દેશની ચાલુ પરિસ્થિતિને વિચાર કરીને તે પ્રમાણે ચાલવું એ દરેક જીવિમાનની પહેલી ફર્જ છે. એ ફર્જનો વિચાર ન કરવાથીજ આપણી અધોમતિ ઘટ્ટે છે, અને પરિણામે કેટલીક યાતનાઓ ભોગથી રણા છીએ, છતાં પણ હજી આટલું ૧૧૧૧ છતાંપિ આપણી આંખો ક્યાં ઉપડે છે ?

ખર્ચાળ શોખોથી માત્ર આર્થિક નુકસાન જ થતું નથી. કેટલાક શોખોથી શારીરિક અને નૈતિક નુકસાન પણ થાય છે. સુદૃઢ પણે અવલોકન કરતાંને આ બીના જલ્દી સમજમાં આવી જશે. આમ ખર્ચાળ શોખોથી જનસમાજની જરૂરો વિરોધ, આર્થિક, શારીરિક અને નૈતિક અધોમતિ થાય છે તો તેઓને તિજાજિતિ આપવા સા જીવિમાનોએ પ્રયત્ન કરવો ઘટે છે. તે ઉપરાંત દેશ હિતેરુ સામયિક પત્રોએ અને વિદ્વાન લેખકોએ પણ આવા ખર્ચાળ શોખોની વિરુદ્ધ જાહેરાત કરવાં ઘટે છે અને લાભ-દાયક શોખોનો પ્રચાર કરવો ઘટે છે.

ખર્ચાળ શોખોના પગ્ગમાંથી છુટવા બાદ માણસને મનોહરિ સંતોષવા કે નવરાશનો સમય આનંદથી વીતાવવા માટે લાભદાયક શોખો આપોઆપ અપનાવવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થશે. તે વખતે તેમને લાભદાયક શોખો

પર, દવાના ખાસ નામ-રસાયણિક પરિભા-
ષાના નામ-લખાય છે. દાખલા રૂપે, :

ટંકણખાર ૧ રતલ
પાણી ૧૦ રતલ
ગિસરાધન ૫ રતલ

એમ લખવાને બદલે આવા નુસ્ખામાં—

$\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ 1 Pound
 H_2O 10 Pound
 $\text{C}_3\text{H}_8\text{O}_3$ 5 Pound

એમ લખે છે. એથી સામાન્ય શબ્દ અસત્ત્વ-
દવાઓ શી છે, તે પારખી સકતો નથી-ફક્ત
રસાયણશાસ્ત્રીજ તે સમજી સકે છે.

ફેટલાકા હજી એક પગલું આગળ વધે
છે. તેઓ આવા રસાયણિક નામોય ઉલટ
સુલટ લખે છે. પાણીના H_2O ને બદલે ત્યાં
ગિસરાધનનું $\text{C}_3\text{H}_8\text{O}_3$ લખે. આ ટંકણ-
ખારના $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ ને બદલે
પાણીનું H_2O લખે છે. પરિણામે રસાયણ-
શાસ્ત્રીય ચાપ ખાઈ જાય છે. કારણ કે, નુસ્ખામાં

ઉલટ સુલટ નામો લખ્યા હોય છે તેજ

પણે દવાના ખાટલા પર પણ નામો લખે છે
અને કારીગર જે તે નામ, જે તે દવાનું ખર્ચ
નામ સમજી મેસે છે, જે કે તે જાણી જુ-ને
ઉલટ સુલટ લખ્યા હોય છે.

ફેટલાકા.તો વળી હજી એક ડગલુ આગળ
વધી જાય છે. તેઓ દવાઓના રસાયણિક
નામો એમનું ખર્ચ લખે છે પણ દરેક
નામની આગળ યા પાછળ પોતાનો ખાસ
કોડ-અક્ષર ઉમેરી દે છે. દાખલા રૂપે, એ
કોડ-અક્ષર M હોય તો તેમને નુસ્ખો
આમ થયો. —

$\text{MNa}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ 1 Pound
 MH_2O 10 "
 $\text{MC}_3\text{H}_8\text{O}_3$ 5 "

આમ કરવાથી, ખર્ચ નામ ઠકાઈ જાય
છે. ફેટલીક વેળા દરેક નામની આગળ કોડ-
અક્ષર ઉમેરવાથી યોગખાઈ જવાનો ચક્ર રહે
છે. તો તે વેળા એક નામની આગળ અને એક
નામની પાછળ એમ કે મવાર કોડ-અક્ષર ઉમેરાય
છે. એથી યોગખાવાનો સ મત રહેતોજ નથી.

વાઈટાફર

માણસના જંદનમાં ફોસ્ફરસ પદાર્થ
ઘણોજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. ઘડપણ
કે જીવન કાંઈ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ
જંદનમાં ઓછો થઈ જાય છે ત્યારે અનેક
પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નજ-
ખાઈ અને માથાનાં, ગરદનના હાડકાઓનાં,
છાતી અને કમરનાં, હોઝરી અને દિલનાં,
ગુર્જા અને પેદનાં, હાથ પગ યા સાંધાઓનાં
અને વાનાં દર્દો, લકવો, નળખાઈ, બચ્ચાઓનો
સુકતાનનો રોગ, અનિદ્રા, અતિથ નળખાઈ,
વ પપડા થઈ જાય છે. એ બધી બીમારીઓ
માટે ઝડપી અને સચોટ ઇલાજ માનવ
જંદનને ફરીવાર યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં
ફોસ્ફરસ પૂરું પાડવાનો છે.

વાઈટાફર

—માં એજ ફોસ્ફરસ મેળવેલો હોય, તેજના
રૂપમાં હોવાથી બીમારીવાલી જગ્યાએ સહજ
લગાડી ધીમે ધીમે ઘસવાથી ઝડપી ફાયદો
દેખાડે છે. કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન થતું
નથી અને બનાવટ એવીતો સચોટ છે કે કોઈ
પણ દાખલામાં અસતોષકારક નીવડતું નથી.

કીમત: બાટલીનો રૂપિયો એક

(દપાલ ખર્ચ પાંચ આના જુદા).

[વિદેશ માટે ટ. ખ. સલિન શી. સત્તા બે]

લખો: મેનેજર,

ધિ વાઈટામ સી,

સુરત.

ઘન લણી

લેખક: ઇન્દ્ર વસાવડા, પ્રકાશક: નુતન સાહિત્ય સંસ્થા, અદ્યતનવાદ (૬૬ ક્રાઉન ૧૬ : પાના ૨૪૮) કીમત એક રૂપિયા.

માનવ લાગણીઓના પ્રવાહ પર રમતી ફાવતી આ નવલ, અસલ હિન્દીનો ગુજરાતી અનુવાદ છે. એક અનાથ બાળક, કેટલેક અંશે તરછોડાવા છતાં પોતાના પાલક કુટુંબ-પિતા, માતા, બહેન અને સાહેબ-કેટલી વફાદારીપૂર્વક ચાદ રાખે છે, પોતાનો જીવન-પ્રવાહ બદલાયા અને પોતે સ્વાસ્થ્ય થયા છતાં કેટલી તીવ્રતાપૂર્વક તેમના મિલનના કાંખે છે, એનું સજીવ ચિત્ર આ નવલમાં આલેખાયું છે.

“ધર લણી” રાખોના કેળ સાથીઆ નથી, માનવ જીવનની આતરિક વેદનાઓનો સાથો મિત્રાર છે ઇન્સાન ગમે તેટલે દૂર જાય અને ગમે તેવા નોખા ક્ષેત્રમાં કાંપવાયે છતાં પોતાનાઓને કદી ભૂલી સકતો નથી બલકે તેની જીવન-આશાઓ તેમની મિલન-દુઃખોનો ઉપરજ કેવી રીતે અવગળા થઈ શકે છે, એ આ નવલમાં બતાવ્યું છે-અને ખૂબ સફળતાપૂર્વક બતાવ્યું છે.

અનુવાદ પણ સંસ્કૃત છે-લાંબો, અનુવાદજ નથી, શૈક્ષિક છે.

નવલ, “નવરચના”ની વાર્ષિક લેટ છે એ સુદર પ્રકાશન બદલ સહચર તંત્રીને ધન્યવાદ

નું રૂંદે [ઉર્દુ માસિક]

તંત્રી: અરુણલાલખાન, જનધર સીટી. ઓગસ્ટ ૧૯૭૭ થી પ્રગટવા મંડિલું આ સુદર માસિક, જેને અંગ્રેજીમાં Family Magazine કહે છે, તેનું છે. એમાં ઉર્દૂ, અરબી, અંગ્રાજી અને હિન્દી સાહિત્ય પીરસાય છે, જે હૃદય કોટિનું હોય છે.

ક્રાઉન ૮ના કદનું ૪૮ પાનાનું માસિક વાંચન, વાર્ષિક એક રૂપિયાના ગવાહમાં કેવળ સસ્તું છે, એ કહેવાનું ન હોય. તંત્રીને તેમના આ માહસ બદલ મુબારકબાદ અને ઉર્દુ જલ્જલાનાઓને તે મંગાવવાની સિફારિશ.

ખાઈવુડ

લેખક : રવિરાંકર હ. પંડ્યા, હાઈ કેમ્પ રોડ, કરાંચી (૬૬ ક્રાઉન ૧૬ : પાના ૮ + ૬૨) કીમત બાર આના.

ખાઈવુડની બનાવટ, સાચવાણી અને ઉપયોગની સમજણ આપતી આ નાની પુસ્તિકા ગુજરાતી ભાષામાં પહેલીજ છે. ખાઈવુડની ખરીદી વેળા શી શી વાતોનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ? ઉમારતકામ અને ફિનિયરકામમાં ખાઈવુડ કેવી રીતે ઉપયોગી થાય છે? ખાઈવુડની કઈ જાત કયામી આવે છે એ બધું પણ આ પુસ્તિકામાં બતાવ્યું છે.

લેખક પોતે એ ક્ષેત્રના અભ્યાસી પણ છે અને વેપારી પણ. તેમણે લખેલી દૃષ્ટિકોણ અનુભવપૂર્વક લખાઈ હોઈ, તેની પ્રમાણ્યુતતા માટે કહેવાપણું હોયજ નહિં.

ગુજરાતી શાસ્ત્રીય પુસ્તકોમાં આ નવો ઉમેરો આવકારપાત્ર છે. લેખકને આ સાહસ બદલ ધન્યવાદ.

વ્યાયામ (માસિક)

તંત્રી:-પો ના. વિદ્યાસિં, વડોદરા

છેલ્લા ૨૩ વર્ષથી પ્રગટ થતું કસરતખાને લગતું આ માસિક હવે પરિચયનું મુદતાજ ન હોય. સચિત્ર કસરત-ત્રેખો એનું ખાસ આકર્ષણ છે. સર્ચ નમસ્કાર અને મહત્તર વિદ્યાશાસ્ત્રના લેખો પણ પુસ્તક-માળા રૂપે એમાં જપાય છે.

માસિક ૧૧ હિન્દી અને મરઠી આવૃત્તિઓ પણ નીકળે છે એ, એની મહત્તરવિચારની સાબિતી છે.

વાર્ષિક લવાજમ અઢી રૂપિયા છે.

ધમાન (માસિક)

તંત્રી :-મુહમ્મદ અમીરઝીન કુચશમી, કાલુપુર, કઠીથોડુઈ, અદ્યતનવાદ

પૃષ્ઠની સીરત કમીની સરખતી હેઠળ પ્રગટ થતી આ ગુજરાતી માસિક પત્રિકા સીરત અને

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૪૮૨ પર]

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમવાર મુક્ત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ પ્રશ્નોના જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ જોઈએ તો કૃપા પ્રશ્ન દીઠ પાંચ આનાની (ખર્ચા : આઠ આના અને પરદેશ : નવ પેનીની) દીકરો ખીટવી [વી પી. ના કોર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૮૮૫-શ્રી પ્ર. ગ. પ્ર. : મંડ્યા ફોર્ટ-
નોટ છુટા અને ખીત કાગળ વને કાપવા

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૪૮૨ નજીક)

ખીત ઈસ્લામી વિષયથી બચવા નીકળે છે. મુસ્લિમોને બચવા કરવા અને ઉસ્વએ હસના પડે ચવાવવા દરવા એ એનો હેતુ છે કાશિસા સુદર છે અને કાગળથી પણ પડીની.

વાર્ષિક લવાજમ દોઢ રૂપિયો છે

■ ‘બુલબો અવમ’ મવજાના આમાંની એક તકરીરને અનુવાદ છે, જે રચનાની યન મેન્સ જેમણે એરોસિયેરને પ્રગટ કર્યો છે અનુવાદ ‘અવ’ સાદગતું હોઈ, જોડણી, વ્યાકરણ અને સિધ્ધાન્તરની કેટલીક ભૂલો બાદ કરતાં હી. છે

ભાઈ “અવ” બાપા-દોષો પ્રત્યે મહત્ત્વ ધ્યાન આપે તો સારું લખી સકે

■ “સન” પબ્લિકેટિવ પત્ર છે, જે મુજરાતી ઈસ્લામી હરિકાઈના ઉકેલો અર્થવાનો ખામ ધ્યેય ધરાવે છે છુટક પ્રશ્નોની કીમત ૨ આના હોઈ, સિરનામું ૬ ભાંગવાડી, કાલગાદેવી રોડ, મુંબઈ-૨ છે.

■ “વિવન વિજ્ઞાન” માસિક છે, જુન ૧૯૩૭ થી સર મધુ છે અને હુનર ઉદ્યોગ, સમાજ સુધારણા ઇ. હેતુઓ ધરાવે છે. ચાર પાંચ રૂપિય એ સિવા હુનર ઉદ્યોગની હરો સમાજો અંગતી નથી વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયો એક છે

પ્રોડ્યુંસ

હન્ડિલાળ, સસ્તામાં કારખીર કેમ જશે ? અમે છેવે સાત ! Prospects of Bee Keeping in India, લોકમત, બાજવાંચન, ઈસ્લામ અસી, નવસિકા, તપસ્વી, સિરામ, કલાકાર, સક્રિય વગયરદ. અવસેકન દવે પછી.

માટે જાગ કાપવાનું મશિન આવે છે તેની કીમત રૂ. ૧૦૦ થી ૧૦૦૦ લગીની હોય છે. મપાનિજ મશિન સરતા મળે છે. એની વિગત માટે માટે બાટકોમોઇ કમ્પની, ફોર્મસ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈને લ મળે.

૧૮૮૬-સ. સં. કઃ મધુરા-કુટ સોફ્ટમાં શી ખાગી રહી તે જણાવશે તો જુદા પડી સકશે.

૧૮૮૭-મ. કા. આ : સીનુગરા-(૧) નેશનલ એમોરેટરીયું શિરનામું સાંનાકુત (મુંબઈ) હતું; ‘વનરાતિ વિજ્ઞાન’ દિ. નો માસિક હોઈ, હરફાર (૧ પી) થી નીકળે છે લવાજમ બે રૂપિયા (૨) શાકીના જમીન રંગો માટે મેસર્સ હાવેરો ટ્રીંગ કમ્પની લિમિટેડ, પોસ્ટ બોક્સ નંબર ૩૭, મુંબઈ તથા સીમા (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ, પોસ્ટ બોક્સ ૪૭૬, મુંબઈ તથા હથુર એન્ડ કમ્પની લિમિટેડ, ૧૨૪ કાયસણ પટેલ સ્ટ્રીટ કોટ, મુંબઈને લખશે; (૩) અમારી જનજી પ્રમાણે મુજરાતના ઔદ્યોગિક સંસ્થાઓ નરકશી, તેમના મુળપત્ર જેવું કોઈ સામયિક નીકળતું નથી.

૧૮૮૮-એફ. એમ. જે. ખા : અમાગી - (૧) અલમદાનાદ : નાપડના વેપારીઓ આ છે- ગુલામ મુદમદ ગુલામ રસૂચ, મરકની માર્કેટ, અલમદાનાદ, જેથી જોઈ બોગીવાલ મુનરીયા, મરકતી માર્કેટ, અલમદાનાદ; પ્રત્યંદ નેમચંદ, પંચ કુવા દરવાજા બવાર, અલમદાનાદ [સોટરી વિષેના સવાલોના જવાબો અમે આપના નથી.]

૧૮૯૬-ના. ટે : કુતાનંદમ-(૧) માથાના ખોડાના ઇલાજ ક્રમરના ૫૫ અને ૭૨મા અંકમાં છપાયા છે, તે જોશો. (૨) મદનમસ્ત દવા અમારો જખુમાં નથી. (૩) લખેલ લખાણ જુલનાર દવાના પ્રયોગો માટે જુઓ ક્રમરના ૭૪ અને ૫૫મા અંક.

૧૯૦૦-એન વાય યુ. જી: ઇન્ટુલાપરદા -(૧) દરેક ઝાતની દવાઓ વેચનારા વેપારીઓ ધણા છે, જે મુખ્ય નામો આ રહ્યા:— જી. કે. પોલની કું, કલકત્તા અ: રૂપ કમ્પની લિમિટેડ, અનીરોડ, મુંબઈ (૨ ને ૩) આના જવાબો ઉપરની પૃષ્ઠપરજમાં અપાઈ ગયા છે.

૧૯૦૧-હા: ડોરોગે-(૧) “ક્રમર”ના નમુના જે ત્રણ આપને અગાઉ મોકલાયા છે એટલે હવે વધુ નમુના મોકલી સકતા નથી (૨) સાક્ષીની લૂકી અમે વેચતા નથી (૩) રફો કપાલની ટ્રિકેટો ખરીદનારાઓના નામ ઠામ માટે જુઓ ક્રમરના ૭૪મા અંકમાં પૃષ્ઠપરજ નંબર ૧૭૨૨નો જવાબ.

૧૯૦૨-યુ. ઇ. ડી: કરંગી-The Oil & Colour Trade Journal, શિરનામુ Messrs Scott Greenwood & Son, 8 Broadway, Ludgate, London E. C. 4. હા. વાર્ષિક લવાજમ એક પાકેડ છે.

૧૯૦૩-ગી. જનમનગર—વેલ્ડશાસ્ત્રના આપના જેલ પ્રશ્નો માટે વૈદ્યક સામવિકાના તંત્રીઓને લખશો તો તેઓ મેળવ જવાળ આપી સકશે

૧૯૦૪-મેસ એ. બા: કટક-અમે અમારા પ્રકાશનો સિવા ગાંજ કાઈ પુસ્તકો વેચતા નથી.

૧૯૦૫-એમ. એચ. લા: ઝોરખા (આફ્રિકા) —સાચુઓ જતાવવાની બધી રીતો “સાંજુની જનાવટ” પુસ્તકમાં છે. ખાનગી શિક્ષણ અર્થે અપાતું નથી.

૧૯૦૬-એ. ના : નાગોર-(૧) સિનેમા લાઇનમાં કામ કરવું હોય તો યા તો કાઇ ભરેલાપાત્ર સર્વિસ એજન્સીની સહાય લેવી યા વધી સિનેમા સ્ટુડિયોઝને શિરનામે પર-જારો પત્રવ્યવહાર કરવા. (૨-૩) સિનેમાની જાગતની બીજી વિગતો માટે “ફિલ્મ સ્ટાર પંચદર્શક” નામનું આઠ આનાનું જુજરાતી પુસ્તક વાંચશો તે રસાયન કાર્યાલય, સંગરીઆ (ગિઠનેર) પાસેથી મળશે.

૧૯૦૭-મુ. કા: ઉમરાવતી-ખેતી, ખાતર વ ની ચોપડીઓ માટે આજુ અંકમાં છપા-યલી માહેરાત જોશો.

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કેમનું એકજ મુખપંચ લાનિકારક રિવાજો દર કરો-એનોને કચકાતી, બચાવો એ દષ્ટિબિન્દુએ લખાયલા અનેક વિષયો અને જીન ઉપયોગી લેખો રજુ કરવું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (જેટ પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ માટે શિલ્ડીંગ આદુ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને સહાયકાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બધુ મિન્ટીંગ પ્રેસ,

જુરાનપુરી ભાગળ,
ભાજવાળી પોળ—મુરત.

૧૯૦૮-૧૯૧૦ મા. શા : અંકતેશ્વર-(૧) સંતનિ નિયમન માટેની અચૂક દોષ એવી કોઈ દવાનો નુસેખા મળ્યો નથી. (૨) વન-રપાનના ઘી અને ખરા ઘીના આગળની વિગત દરે પછી એક લેખમાં હયાથે, ને નેશો. (૩) આમેફોન કેકાઈ બનાવનાર કમ્પનીએના હિસ્સામાં આ છે-આમેફોન કમ્પની લિમિટેડ, ૨૮, રામપાર્ક રો, કોટ, મુંબઈ ૧; દિન્દુલાન મુબ્રિક્સ પ્રોપ્રિયટરી એન્ડ વેરાઇ-ટીઝ સિન્ડીકેટ લિમિટેડ, ૧-૧, આરર રત લેન, કચકતા; નેશ. લ. એમેફોન કેકાઈ મેન્યુ-ફેક્ચરીંગ કમ્પની લિમિટેડ, ૯૨, ન્યુ રોડ એકમચેન્જ બિલ્ડીંગ કોટ, મુંબઈ ૧, વીતો-કોન કમ્પની, માડીમ મુંબઈ ૧૧

૧૯૦૮-૧૯ મુ. ૬. ગ્રામકા-(૧) એકજ લખાણ એક કરતા વધુ છાપ નો બનાવેલ છપાય છે ને કોઈ અસાધારણ જાણન દોષ તોજ એક કરતાં વધુ છપા ને ગણન છાપે, જોણ લખાણની એક નકલ એક છાપને, મોક્ષી, ગીત છાપાઓને કાંઈથી તે છાપામારી ઉતારો કરવા લખણ અવિવેકી પણ છે અને છાપાના તંત્રીને નહીં અર્થભ-વિત્તુ પૂણ દરેક છાપાને લખાણની અસાધ-વત્તાને જોક્ષી નેશો (૨) સરકારી સ-દ્યુક્ષે હ એમેટમાં અને રિરેક્ટર, એક પબ્લિક હ-રેક્ટરશનના ખતા દ્વારા પ્રેમટ થાય છે. તે બધા કુલકાનીમાં હોતા નથી. વધુ વિગતો મારે રિરેક્ટર એક પબ્લિક હ-રેક્ટરશન, જેને ને શિરનામે લખી સકશે. (૩) પદનીકામાં દુષ વની ની રિક્ટો મોક્ષી મના નથી, પરંતુ રકનામાં ગેરવચ્ચે જવાનો ભય છે, કેટલી રકમ રિક્ટો મોક્ષી સકાય તેની દર મુકદ્દર નથી બિદનર જો છે કે આઈ આનાથી જોઈ રકમની રિક્ટો મોક્ષી અને જોઈ વધારે રકમ દોષ તો છિન્દ-યન પોરટક આઈર વા મની જોઈર મોક્ષવો.

કમર x રિસેમ્બર અંક x મુખ્ય લેખો

જાણનાશક દવાઓ-દિનામલના પ્રાવી બજીના પ્રયોગો

કાપક ઉપર છાપકામ-કેટલીક પ્રિન્ટી-ંગની લેખમાળાનો હિસ્સો દર્શનો.

કેસર અર્ધાંત હાફકાન-વાવેનર-વેપાર વિશે

બર્મન ચિત્રકામ-એક સુન્દર કારીગરી ખતરો ઉપર છાપકામ-રસિક કુતર જાનીયરી અને ખરા ઘીની-આગળ ધધાધારી ચોપાનિયા-કેટલાક બામ રિવાના વધાધારી ચોપાનિયાની વારી -

ઉપના પ્રયોગો, અપરશી, છાલિસાત કળા, હિન્દી કારીગરી વ તો ખરુંજ

નિયમો

- “કમર”નું વાર્ષિક સ્વાગતમ દિવસ માટે રૂપીઆ વળ અને બર્મા અને બીજા પરદેશો માટે રૂપિયા ચાર અથવા સિમિંગ છ છે. ફિલ્ક નક્કીની કીમત દિવસમાં ચાર આના અને વિદેશોમાં છ પેની છે.
- લાઇફ એગરગિયની ફી હિન્દ માટે રૂપિયા ચાલીસ, બર્મા અને વિદેશો માટે રૂ. પાવન ચા પાઉન્ડ ચાર છે.
- નવું વર્ષ નવનુઆરી માસથી શરૂ થાય છે, છતાં શાહકો અને તે માસથી, શાહકોની હ-હા પ્રમાણે, રોપી સકાય છે.
- નમૂનાનો તાલો અંક મુક્ત મોકલાય છે, પણ તે ફક્ત એકજ વેળા. (કોઈ પણ નુબો અંક નમૂના લેખે મુક્ત મોકલાતો નથી)
- અદિરાતના બાવ વાલિબી છે અને છેવટનાજ દોષ, છાપેલા દરમાં ઘટાટો થતો કે મોક્ષન અપાત્ર નથી
- “કમર”માં છપાતી મધી સાહિત્ય-સામગ્રીના કોપીસાઈટ દ્વારા તંત્રીને સ્વાધિન છે.

५१ सात्वतमु

भास गारमे।

અંતે દૃષ્ટે.

લેવા ઝંખ :

दि-६ : इषिया त्रय

पर्याय : रूपाय आर

निदेश : शिल्लिंग छ

ਭ ਮ ਰ

[१ डिसेम्बर १९३७]

મિત્રો	રાજ્ય ધારીને યતું હાપ	વિજળીક તેલ	૫૦૫
કાપડ ઉપર હાપકામ	કામ	લોકકાનું કોતરકામ અને લાખ-રંગકામ	
લાકકાનું કોતરકામ મુખપૃષ્ઠ અને લાખ-રંગકામ ઉપર	રંગકામ :	કોતરકામ	૪૬૨
	એશીયરીનથી ચિત્રો લાલ રંગ (રૂડી રંગ)	કલાઈ-રંગ	૪૬૧
	નેપોલ રંગનું રંગકામ	લાખ-રંગ	૪૬૨
તાંત્રીરથાનેથી	પ્રત્યક્ષ રંગો (મીઠાના રંગો)નું રંગકામ	હિન્દી કારીગરી	૪૬૦
સરવૈયું	સફેદ રંગનું રંગકામ		
	કેસર અર્થાત આકેરાન	વેપારી કુળા	
ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ	જંતુનાશક દવાઓ	ધંધાધારી ચોપાનિયાં	૫૦૮
	ફિનાઇટ	વેપારની સફળતા	૫૧૨
કાપડ ઉપર હાપકામ	પતરા ઉપર હાપકામ		
કેલિકા પ્રિન્ટિંગ	પ્રયોગો	પરચુરણ	
કાણુ કરીને (અટકાવત કરીને) યતું હાપકામ	કાનના દોનો હલાજ	અભિપ્રાય	૫૧૬
નેપોલ રંગનું અટકાવત કરીને હાપકામ	કાળા રાહી	તાનું વાસી	૪૮૭
માટીથી કાણુ કરીને યતું હાપકામ	પાંસેનો હલાજ	પૂછપરછો	૫૧૭
	ચરમાળાનો ચુલકાદ	વેપારી બજાર કોન	૪૮૬
	મોઢાના ખીલનો હલાજ		
	લાલ રાહી		

મુંબઈ ખાતે ઘીના વેપાર માટે રૂપિયા પંદર લાખની આપણી વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા

તાશું વાસી

પોતાનો આગતો હુકમ રદ કરી, નિકાશની છુટ આપવા નક્કી કર્યું છે.

ફ્લેન્ડર્સ જે ન્યૂઝન થી કમ્પની લિમિટેડ રૂપાંતર છે.

ગયા સપ્ટેમ્બર માસમાં રૂ. ૧,૨૬,૧૬,૦૦૦ ની પોસ્ટ ઓફીસ રૂશ સર્ટિફિકેટો વેચાઈ હતી, જ્યારે એ વેચાણ રકમ ૧૯૩૬ના સપ્ટેમ્બરમાં રૂ. ૧,૨૪,૮૪,૦૦૦ ની અને ૧૯૩૫ ના સપ્ટેમ્બરમાં ૧,૨૩,૧૧,૦૦૦ની હતી.

સેન નદીની નદર ચોળના વડે જિહાઝમાં ખેતીવાડી ખૂબ ફાળી રહી છે. ચાલુ વર્ષના જિહાઝના પાકની કામત રૂપિયા પાંચ કરોડ અંકાઈ છે.

ફ્લેન્ડર્સના એક વેચાણ વડા વઝીર મેકેડોનલ્ડનું અવસાન તીવ્ર થયું છે.

મુંબઈ-દિલ્લી વચ્ચે વિમાની સર્વિસ શરૂ થઈ છે.

હિન્દી સરકારે હીરાની આયાત નકલ દશ ટકા પરથી મરાઠીને પાંચ ટકા કરી છે.

ચીન-જપાન મહાધ દરજ્જા છે અને ચીની ત્રણકર હાલુ અને પછગ દરજ્જા જણાવાય છે.

સાણુડ (મુંબઈ) ખાતે ડિસેમ્બરની ૧૦મીની ખેતીવાડી પ્રદર્શન ભંડારનાર છે.

રૂઝકોટ ખાતે કાંઠાવાડ આર્થિક અને વેપારી પરિવહન પહેલો એક ગમી થઈ.

મુંબઈ-દિલ્લીના વિમાની સર્વિસ પાસ ચાલુ થઈ ગઈ છે.

મુંબઈ ખાતે ચોથું ઇન્ડિયન ઇન્ટરનેશનલ ડિસેમ્બરની આખિરાએ ખૂલ્યું ચક્રનાર છે.

અલુમિનામાં ચીન હજારોનો ભાગ ઉભો થયે છે.

પિરમેનની ટુંકાહરી (શોર્ટ હેન્ડ) પધ્ધતિના ૧૦૦ વર્ષની સંવત્સરી ટુંકમાં ઉજવાઈ ગઈ.

આર્જેન્ટાઈનની સરકારે આરએન.ઈ.આર થઈની નિકાશ પર પ્રતિબંધ મુક્યો.

મુંબઈ ખાતે કોંગ્રેસની મુસ્લિમ જનસંપર્ક સમિતિ તરફથી ભારામલું ખાદી અને રવરેલી બજાર શનિવાર તા. ૨૦મી નવેમ્બરથી ખૂલ્યું ચક્રાયું છે.

હિન્દના મશહુર સંગીતશાસ્ત્રી ખાન સાદજ અબ્દુલ કરીમ ખાનની હૃદયના બંધ પડવાથી એકાએક વફાત થઈ છે.

હિન્દની બી. બી એન્ડ સી. આઈ રેલ્વે કમ્પનીએ પેટ્રોલ વર્ગના ઉપયોગ માટે “એર કન્ડીશન્ડ” ડબ્બા બનાવ્યા છે, જેની અંદર વધારે પડતી ગરમી કે સરદીની બિલકુલ અસર થતી નથી અને બહારની રૂપાઈ કેવળ વિરુદ્ધ અંદર ડબ્બામાં સમતોલ રહી રહે છે. એ ડબ્બાના ઉપયોગ માટે ચાલુ ભાગ ઉપરાંત દર ૫૦ ગાઉને એક રૂપિયો વધુ લેવાશે.

હિન્દ ખાતેના સિટિસ લક્ષ્મીના નિભાવ પેટે સિટિસ ચાલુ વર્ષથી ત્રણ વર્ષ માટે વાર્ષિક ૭ લાખ પાઉન્ડ આપવાની ગાંઠિસંત કરી છે.

હિન્દના બીજા મસીદુલ મુફક લેખાતા, મુફક મસીદુલ મુફક હકીમ અજમલ ખાન સાદજના કુટુંબી હકીમ મુહમ્મદ અહમદખાનનો દિલ્લી ખાતે ઇતિહાસ થયો છે.

વઝીરીસ્તાન અંગે હિન્દી સરકારે, હેલી લકાઈ ચર્ચણ અંગે આજ લગી ફક્ત એક કરોડ સાઠ લાખ રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યાની જાહિરાત કરી છે અને તે છતાં પરિણામ કશું આવ્યું નથી! છપીના ફક્ત વિરોધી બળ એકઠું કરીજ રહ્યા છે.

મદુરામાંથી મિઠા હડતાળ ચાલુ થઈ છે ૬૨૦૦ કામદારો હડતાળ છે.

ઠાંગાનિકાના હિન્દી સોનીઓ માટે એક ખાસ કાયદો તૈયાર થવાનું જણાવાય છે, જે હિન્દીઓને હાનીકર્તા થનાર છે.

એક પછી એક,
એમ “કુમર”ના ૮૪ આંકો
પ્રગટ થઈ ગયા. સાત વર્ષની
આ નિયમિત અને ઉપયોગી
કાર્ડિઈ માટે “કુમર”
વાંચી રૂપ અને સતોષ
લે તો તે વધુ પડતું કહેવાશે
નહિ. એવી યશસ્વી કાર્ડિ-
ઈની તપશ્વીક મૂલને આપવા
અદ્વ. હું તે સર્જનદારનો
ભારોભાર આભારી છું.

આજી વર્ષ દિન્દી ૫૧-
કારો માટે અત્યંત મુશ્કેલી
ભર્યું અને ચિંતાજનક
ચિન્ત્યું છે. એના બે કારણો
છે : એક તો, જે પ્રકારના
કાગળો ૫૨ મ્હોટા ભાગના
પત્રો છપાય છે, તેના
ભાવમાં ઘણાં અલુપ્તાર્થો
પર્યોત્તર ટકાનો વધારો
અને બીજી બર્મા દિન્દી
કેલેગ થતાં એકાએક વધારી
લાદિન્-બર્માવચ્ચેના
ભલ-દરો એ એને પરિ-
દેશમંત્રી બધી

અગાનોમાં પ્રગટ થતા કેટ-
લાય સામયિકો બંધ થઈ
ચુક્યા છે કેટલાકોએ પોતાનું દેશ પરદેશનું
લખાઈમ વધારી દીધું છે તો કેટલાકોએ
પોતાનું કદ ઘટાડીને, ચાકું મળડાવ્યું છે.
ભલભલા પત્રોની આવી હાલત હોય ત્યાં
ગરીબડા “કુમર”નું શું મળું ? છતાં,
ખુદાનો આભાર છે કે, “કુમર” એ કપરી
કસોડીમાંથીય કસાઈને પાર ઉતર્યું છે, એણે
કદમાં ઘટાડો કર્યો નથી યા લખાઈમમાં વધારો
કર્યો નથી, બન્ને આગળ પેઢેજ અચૂક નિયમિ-
તપણે “કુમર”નું પ્રકાશન ત્રી રહ્યું છે.

સ ર વૈ યું

સાત વર્ષના જીવનમાં “કુમર”
આટલી સાહિત્ય સામગ્રી મુજર
પ્રજ સમક્ષ ધરી છે :

- ૨૧૯ ચિત્રો
 - ૪૦૫ તંત્રી-નોંધો
 - ૪૦૯ ખાસ હુનર-રેખો
 - ૧૬૭૭ પ્રયોગો
 - ૨૪૭ ખાસ વેપારી-રેખો
 - ૪૭ કૃત્યભૂતી-રેખો
 - ૭૩ વાર્તા-દર્શનાઓ
 - ૨૭ કવિતાઓ
 - ૨૧ ભોક્ષતા આંકડા-માળા
 - ૨૬ જીવન ચરિત્રો
 - ૩૪૬ પરચુરણ લેખો અને
 - ૮૪ પૂઠપરજ લેખાંકમાં
 - બધી મળી કુલ-
 - ૪૬૬૩ પૂઠપરજોના જવાબો.
- શું આ કાફી નથી ?

[૫૫ પાર કરવેલા માટે જુઓ
સામેનું પાનું]

અર્થાત્ દપાલખર્ચ વધતો
વાંચી રીતે, અર્થાત્
લખાઈમ વધારાયું છે છતાંય
દપાલખર્ચ વધ્યા અગાઉ
જીના લખાઈમે નોંધાયેલા
માહકો કને વધારાયું દપાલ-
ખર્ચ માંજ્યા વિના જીના
લખાઈમેજ “કુમર” પહેા-
ચાડ્યું છે. કહેવાની મુરરન
ન હોય કે એમ કરનાં
“કુમર”ને ખૂબ ખોટ
ખમરી પડી છે. વાંચકો
પોતાના ભાઈબધોને “કુમ-
ર”ની હજુ વધુ સિદ્ધારીશ
કરી, વધુ નવા પ્રદક્ષો
બતાવી, એ ખોટનો ખર્ચ
વાળી દેવા ધટવું કરે
એવી આશા રાખું ?

અને “કુમર”ના સાત
વર્ષના જીવનમાં એણે કયું
શું છે ? એનો જવાબ હું
નહિં આપું. આ પાનાના
અને સામેના પાનાના
આંકડા તે કહેશે.

અંતમાં, વાંચકોના
સહકાર માટે તેમનો આભાર
માનીને, તે સર્જનદાર !
કોથી આવના વર્ષ માટે વધુ તરકકની !
તપશ્વીકની ચાચના કરી લઉં. અને, સાચેજ,
તપશ્વીકનો આપનાર તેજ એકયો છે

તંત્રી

વેચવાના છે.

કુમરના ચિત્રજ્ઞોકો, તદન સારી હાલ-
તમાં. કિશવત ભાવે.

પૂજવો :

કુમર ઓફિસ, સુરત.

■ 'ક્રમરૂઢી સાત વર્ષના છવનમાં તેજે શું શું કયું?' જવાબ, અમારી છુટના દ્વારા નહિ, એના છવન-સરવૈયા દ્વારા સંચિતો.

પહેલું વર્ષ

[૪૬૪ પાના]

- ૧૯ કવિતાઓ
૭૯ તંત્રી-નોંધો
૧૫ ખાસ હુનર-મેળો
૧૨૫ પ્રયોગો
૨૨ ખાસ વેપારી-મેળો
૧૫ કેળવણી-મેળો
એ ઉપરાંત
૪૧ વાર્તા-દફતાઓ,
૩૪ પરચૂરણ લેખો
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

- ૬૦ ખાસ હુનર-મેળો
૨૯૧ પ્રયોગો
૪૮ ખાસ વેપારી-મેળો
૮ છવન-ચરિત્રો
૧૨ મોક્ષતા આંકડા
એ ઉપરાંત
૨ કવિતા,
૧૦ વાર્તા-દફતાઓ,
૨૬ પરચૂરણ લેખો
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

- ૨૯ ખાસ વેપારી-મેળો
૧૨ કેળવણી-મેળો
એ ઉપરાંત
૬૦ પરચૂરણ લેખો
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

છૂટું વર્ષ

[૫૪૦ પાના]

- ૮૪ ચિત્રો
૭૯ તંત્રી-નોંધો
૬૯ ખાસ હુનર-મેળો
૨૯૪ પ્રયોગો
૭૪ ખાસ વેપારી-લેખો
૮ કેળવણી-મેળો
એ ઉપરાંત
૬૭ પરચૂરણ લેખો
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

ચોથું વર્ષ

[૫૪૪ પાના]

- ૨૯ ચિત્રો
૪૮ તંત્રી-નોંધો
૬૮ ખાસ હુનર-મેળો
૨૫૦ પ્રયોગો
૨૮ ખાસ વેપારી-મેળો
૮ કેળવણી-મેળો
૬ છવન-ચરિત્રો
૯ મોક્ષતા આંકડા
એ ઉપરાંત
૫ વાર્તા દફતાઓ,
૮૩ પરચૂરણ લેખો
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

ખીલું વર્ષ

[૩૮૪ પાના]

- ૬૫ ચિત્રો
૪૬ તંત્રી-નોંધો
૨૮ ખાસ હુનર-મેળો
૧૬૫ પ્રયોગો
૪૬ ખાસ વેપારી-મેળો
૪ કેળવણી-મેળો
૧૨ છવન-ચરિત્રો
એ ઉપરાંત
૬ કવિતાઓ,
૧૭ વાર્તા-દફતાઓ,
૨૬ પરચૂરણ લેખો,
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

સાતમું વર્ષ

[૫૩૨ પાના]

- ૬૧ ચિત્રો
૫૮ તંત્રી-નોંધો
૯૨ ખાસ હુનર-મેળો
૨૨૯ પ્રયોગો
૪૦ ખાસ વેપારી-મેળો
એ ઉપરાંત
૫૦ પરચૂરણ લેખો,
૧૨ પૃષ્ઠપરછો વ. વ.

પાંચમું વર્ષ

[૫૦૬ પાના]

- ૬૫ ચિત્રો
૫૭ તંત્રી-નોંધો
૭૭ ખાસ હુનર-મેળો
૩૧૪ પ્રયોગો

ત્રીલું વર્ષ

[૪૮૦ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
૭૮ તંત્રી-નોંધો

પતરા ઉપર છાપકામ

પતરા ઉપર છાપકામ કરવાની કળા આજે તો ખૂબ વિકસી ગઈ છે. જ્યારે તે પોતાના બચપણમાં હતી ત્યારે, અને આજે જ્યારે તે પોતાની જાતની પૂરી બદલારમાં છે ત્યારે, તેના સ્વરૂપોમાં આકાશ ઝમીનનો ફેર પડી ગયો છે. ગદ્ય કાલે કદાચ પતરાની સાચવણી અર્થે છાપકામ કંપી રક્ષણ સુધરી લેખાતું હતું; આજે શોઆ માટે છાપકામ અતિવાર્ય છે.

પતરા ઉપર છાપકામનો હુનર કેવળ અનોખો છે. સામાન્ય કાગળ ઉપરના છાપકામના હુનર સાથે તેને ઝાઝો સંબંધ નથી, મૂળ સિદ્ધિતિ ઉભવના લગભગ એક સરખા છે તે છતાં. એને માટેના પ્રેસો પણ જુદા હોય છે અને પદ્ધતિ પણ નોખીજ.

જૂની પદ્ધતિ

પતરા ઉપર છાપકામ કરવાની જૂની પદ્ધતિ ટ્રાન્સફર પેપરના ઉપયોગની હતી. તે વેળા પતરા ઉપર સીધું છાપકામ થતું ન હતું. જે છાપકામ કરવું હોય તે પહેલાં ટ્રાન્સફર પેપર પર કરવામાં આવતું. એ ટ્રાન્સફર પેપર આજ કાલ વપરાતા ત્રિથિ-ટ્રાન્સફરને મોટે ભાગે મળતા આવતા એની છાપકામની પદ્ધતિ, સામાન્ય છાપકામ કરતા કેવળ ઉત્તરી હતી કાગળા રૂપે, છાપકામ ચાર રંગ-પીળા, કાળા, લાલ, અને બ્લુ-માં કરવાનું હોય તો આ રીત અમાણે સૌથી પહેલા જુ રમતું અને ત્યાર પછી અનુક્રમે લાલ, કાળા અને પીળા રંગનું છાપકામ કરાવતું છાપકામ પત્રા પછી ઓછામાં ઓછા બે વાર તેની ઉપર અમુક પ્રકારનું ખાસ વારનિશ થતું. ત્યાર પછી પતરાના કટકા પર પણ એ પ્રકારનું વારનિશ લગાડતા અને જ્યારે તે લગભગ સુકાવા આવે ત્યારે તેની ઉપર છાપેલા ટ્રાન્સફર પેપર વગાડી, સરખું દબાવ

આપી સુકવી લેતા. સુકાઈ ગય ત્યારે પાણી વડે ટ્રાન્સફર પેપરને બીજવી કાંટી લેતા એટલે છાપકામ પતરા ઉપર ઉતરી આવતું. ત્યાર પછી ફરી વાર એની ઉપર વારનિશ લગાડાઈ, છેવટે ૧૩૫° થી ૧૪૫° એકની ગરમીએ પકડી લેતા.

આ પદ્ધતિ હવે લગભગ બંધ થઈ ગઈ છે આજની—

નવી પદ્ધતિ

કેવળ અનેરી છે એ માટે ખાસ યંત્રો બનાવાયા છે અને તેથી એક વેળા એક કરતાં વધુ રંગોનું છાપકામ પણ થઈ શકે છે. એ માટેના યંત્રો બે પ્રકારના છે:—

૧, ફ્લેટ બેડ

૨, રોલરી

કહેવાની જરૂર નથી કે, એ બેઉ વડે “બ્લોક્-સેટ” પદ્ધતિનું છાપકામ થાય છે અને બે કે એક વેળા એક કરતાં વધુ રંગોનું છાપકામ પણ થઈ શકે છે છતાં મોટે ભાગે એક વેળા એક રંગ છાપવાનો નિયમજ પ્રચલિત છે. જ્યારે એક વેળા એક કરતાં વધુ રંગો છાપવાના હોય છે, ત્યારે તેની પુરૂષ કાગળ લેવા ઉપરાંત ખાસ નિષ્ણાત કારીગરની મુદરત પડે છે પતરા ઉપર છાપકામ કરવાની કળા આજે તો એટલી ખીલી ઊઠી છે કે કાગળ પર છાપી મકાપ એવી હર કોઈ આજુનિ પતરા પર પણ છાપી શકાય છે. અત્રાત, કેટલીક વેળા એવા ઉમદા છાપકામ માટે, કેવળ-એક આદૃતિ માટે ફર્ન હોદ કાઢી નેટલી વેળા છાપકામ કરાય છે.

સામાન્ય છાપકામ બે રંગોમાં થાય છે. એક રંગ તે પશ્ચાત્તુષ્ઠી (Background) અને બીજો રંગ તે, ઉપરનું લખાણ કરી

કરી પચાસભી પચ્ચ પેરી રીને હપાની નથી
-થોડેક આગ પનરાના અસર કપમાં ખૂસો

દસ આના બચાવો

"ક્રમર"ની વા. પી. બમાં મોકલનાં, તેર
આના અર્થ યાવ છે. લવાઝમ વી. પી. થી
વુમર કરવું એટલે આદરને લવાઝમ ઉપરાંત
તેર આનાના વધુ અર્થમાં નાખવા. કારણ આ
રજુઃ એક વી. પી. એટલે—

"ક્રમર"નું અર્થ	રૂપિયા
લવાઝમ વર્ષ એકનું	૪-૦-૦
દિનકથી વા. પી. મોકલવાનો	
ટપ.મ ખર્ચ	૭-૬-૦
બમાંની ડીઝીવરી થી	૦-૪-૦
બમાંની વી. પી. મ. એ. ડી	૦-૩-૦

મ. ૮-૧૩-૭

આ નાદકના તેર અન ઉપરાંત વી. પી.
થી હાથું મોટે મળે છે, એ નો જાણીનું છે.
તેથી આપ મિત્રજાની કરી, આ.પનું લવાઝમ
મનીજોડે રૂથીજ મોકલવાની ચિવટ મળ્યા.
મનીજોડે પાછળ ફક્ત વધુ આનાના અર્થ
થશે અને ને અમને પકનમર મળી જતાં
આપને હાથું નિયમિત રૂને મળવું હોયેની.
વી. મોકલનાં મોડું થાય છે, તેમ જિરફક
યમે નહિં.

ક્રમર.

દસ આનાનો દેખીતો બચાવ કરવા
મોટે

લવાઝમ મનીજોડે રૂથીજ મોકલો

રૂંવા દેવાય છે એમ જાણી વળુ રૂંવાની
અગર ઉપગતવાય છે. કદી કદી પચાસભી

પચ્ચ રૂવાની કરાય છે, જતાં મોટે જાગે, દરેક
અંતેમમાં હાપકામ થવાં પડી એક વેળા
ખાસિય નો જુદર સમાગય છે

ઉપર કનું તેમ, વચો ને પ્રકારના નો
દેવા છે. તેમાં વળી એક વેળા એકજ રંગ
હાપે એવા અને એક વેળા એ રંગ હાપી
સરે એવા ચત્રેનો વર્ગ પળુ છે. હાપકામની
અથી પેલ્લી કિયા પનરાને તદ્દન સાફ કર-
વાની છે. એ મોટે જાગે, વડાજાથી કાર્ય
છે ત્યાર પછી, પછી હાપકામ થમ રહે ત્યાં
જગી પનરાને ખૂજ કાળછપર્ક સાચવવા પડે
છે. સામાન્ય દવાનો અસર પણ પનરાના
હાપકામની કિયાએને ખરાબ કરતી હોય. એ
માથા કરમિયાન તેને ફિક્કટર કરેલી દવા કિયા
જીલ દવાના સંપર્કમાં આવવા દેના નથી.

હાપકામની રીત, આગળ કહેવાયું છે
તેમ, કામળના હાપકામની રીત કરતાં ઉત્તરી
છે. એમાં પેલ્લાં આજારુંમ હાપાય છે અને
પછી થેમ. પનરું રંગ કિયા માલી ચોપનું
ન દેવાથી હાપવા માટેની ખાસ સાલી એવી
વપરાય છે, જે જગદી સુકાઇ ન્યુ. વળી
દરેક વેળા હાપકામ પછી પનરાને ૨૨૦° થી
૨૫૦° એકની મરુમીએ થોડીક મિનિટો લગી
નરમ પણ કરી લેવાય છે, જેથી સાલી સુકાવા
ઉપરાંત પડેવ પણ થાય.

હાપકામ પેલ્લર પનરા પર કિયોકામ
પળુ થાય છે. એવી રીત કામળ પર થના
કિયોકામને મોટે જાગે મળતી આવે છે.

એક વાન જુદર યાદ રાખવી નેહએ.
પનરા પર હાપકામ થવા પડી તેના ૩૦ળા
વા જીવન આસાર બનાવાતા હોઈ, હાપકામ
એવું થવું નેહએ કે પછીની બનાવટની
કિયામાં ખરાબ ન થાય. એજ પ્રમાણે એ
કિયાએ તેના ખાસ પાન રાખવું નેહએ કે
અરુ એરકારીથી હાપકામ જાગે નહિં.

કેશર અર્થોત આકરાત

[અનુવાદક:-અનોખ વિષ્ણુ મનોહર કાથવટે]

કેશરનો ઉપયોગ ઔષધોમાં અને વસા-
ણમાં કરવામાં આવે છે. તેનામાં ઔષધિ
ગુણો રહેલા છે. આ પદાર્થ કેશરના ઝાડ
ઉપરનાં પુલોમાંના સ્ત્રી અને પુરુષોને બતા-
વેલો હોય છે, એ લાગ્યેજ કોઈની જાણમાં
હશે.

મૂળ સ્થાન-મધ્યતતા લોકોને કુસંજીના
પુલોના કૃત્રિમ કેશરની માહિતી હતી. આ
ત્રીક લોકો ખરા કેશરથી જાણીતા હતા. ચીના-
ઓએ કેશરનો ઔષધિમાં સમાવેશ કર્યો હતો.
કેશરનું મૂળ સ્થાન શિશિસિવાનું 'કારધેજ' ^૧
હતું એમ જાણાય છે. આ મધ્યેથી પૂર્વ
અને પશ્ચિમ તરફના દેશોમાં કેશરનો પ્રચાર
થયો હોય એવો સંભવ છે. સતે હંદ રા
અરબોને રથેનમાં કેશરની ખેતી કરી હતી.

ઉપયોગ-પ્રાચીન કાળથી કેશરનો ઔષધ
તરીકે ઉપયોગ થતો આવ્યો છે. જાળગકુશ
મૂરીકે અગર ગ્રામિણે દૂર કરવામાં તેમજ
કેસરક પદાર્થ તરીકે કેશરનો ઉપયોગ
જાણીતો છે. બાળકોની ખાતી અને શરદી
માટે તેનો સારો ઉપયોગ થાય છે. બાળક
પદાર્થોને કેશર રંગ અને સ્વાદ અપે છે

કાશ્મીરમાં કેશરની ખેતી-કાશ્મીરમાં
કેશરની ખેતી થાય છે પણ ત્યાં તે ક્યારે
શરૂ થઈ હશે તે વિષે ખાતરી લાયક માહિતી
મળી આવતી નથી. વાગલદ્ અને સુસુનોન
વૈદ્યકીય ગ્રંથોમાં કેશરનો ઔષધ અને અનુ-
પાન તરીકે ઉલ્લેખ કરેલો છે. ઇ. સ ૭૫૦માં
રચવામાં આવેલા 'રત્નતરંગિણી' ગ્રંથમાં
કેશરનો ઉલ્લેખ છે. કાશ્મીરના પાંચથી સાડા-

પાંચ હજાર યુદ્ધ ઉંચા કુંગરોની સપાટી ઉપર
કેશરની ખેતી થાય છે. આ પ્રદેશની ઝમીન
ભારે, લાલ અને ચીકણી છે. આ ઝમીનના
કરેલા પૃથક્કરણમાં કાંઈ વિશેષ પ્રકારનું રસા-
યણિક દ્રવ્ય જોવામાં આવ્યું નથી છતાં આ
લાગમાં કેશરની ખેતી કરવાની સાદી અનુ-
કૂળતા મળેલી છે. આ ઝમીન 'કરેવા' કહે-
વામાં આવે છે. કરેવા સિવાય બીજા પ્રકારની
ઝમીનમાં કેશરની ખેતી કરવાનો વિશેષ પ્રયત્ન
કરવામાં આવેલો નથી. તે પછી બીજા ઝમી-
નમાં કેશર થવામાં અડચણ જણાતી નથી.

કેશર માટે લાયક ઝમીન-જે ઝમીન-
માર્ગી જલ્દી પાણી વધી જાય એવો સાદો
એસર અથવા સ્લોજ બારે ઝમીનમાં કેશર
થઈ શકે છે. પણ ફની શેષાથ માટે જોઈતા
કાંઈ મળી આવે તો જ કેશરની ખેતી ફાય-
દાકારક નીવડે છે. એક સાલ તો ગમે તેથી
ઝમીનમાં કેશરનો પાક લઈ શકાય છે.

ખેડ, શેષાણી અને માવજત-પ થી ૮
વખત ખેતરને તા. ૧૫ માર્ચથી તા ૧૫
આગસ્ટ સુધી દળથી ખેડી તૈયાર કરવામાં
આવે છે. ૨ પગો પાંચ યુદ્ધ મોરસ કપાચમાં
કરવામાં આવે ૪ હંદક કપાચની ચારે બાજુનાં
૮ ઇંચ જાડી અને ૬ ઇંચ પહોળાં એવો નીક
કાઢવામાં આવે છે. તેવાર થએલું ખેતર શેતરજ
રમવાના પટ જેવું દેખાય છે. આવો રીને
કપાચમાં કદવાથી જોઈતું પાણી રહી શકે
છે અને વધારાનું પાણી નીકડામાં જી
જાય છે.

પાણી-કેશરના પાકને પાણી અરપણમાં
આવતું નથી. આ પ્રદેશમાં ૩૨ થી ૩૩ ઇંચ

૧ ઇરાનમાં પણ કેશર પ્રાચીન કાળથી
જાણીતું હતું.

[૪૬૮]

૨ ખોદાણુ ૨૮ ઇંચ જેટલું બેંડ કરવું જોઈએ.

વરસાદ થાય છે. દર મહિને જે થી ૯ ઈંચ સુધી વરસાદ થતો હોવાથી પાણીની જીલકુલ ઝરૂર પડતી નથી. સપ્ટેમ્બરના સારા વરસાદ ઉપરજ કાંદામાંથી ટુલો નીકળવાનું અવસર થી રહે છે. કારણ આ વખતમાં જ ખાસ કરી પાણીની ઝરૂર પડે છે.

ખાતર- ઘણું કરીને કેશરના પાકને ખાતર અપાતું નથી. હાણીયા ખાતરવાળા ખેતરમાં કાંદા ફીક પોપાતા નથી.

રોપણી અને માવજત-કેશરનો પાક તેના કાંદાના રોપણથી થાય છે. ઓગસ્ટની અધવચથી સપ્ટેમ્બરની ૧૫ તારીખ સુધી કાંદા કવારાઓમાં ૪ ઈંચ છેટે અને ૩ ઈંચઊંડા રોપવામાં આવે છે. એથી રીને રાપતાં દર એકરે ૫૦ મણુ અગર વીંધે ૩૦ મણુ કાંદાની ઝરૂર પડે છે. કાંદા ત્રણ વર્ષમાં સયા પર અને દશ વર્ષે અમણા વજનના થાય છે એકના એકજ ખેતરમાં કેશરનો પાક ખેતરના ફક્ત પ્રમાણે કોવામાં આવે છે સાધારણ રીતે ૬ વર્ષ પછી ખેતરમાં પાકનો ફેર ગદસે કરવો પડે છે. એક ૪ ઈંચ ઢાંડી કરવાની અને ટુલની શરૂઆત પહેલા નીંદવાની એટલી જ માવજત કરવાની હોય છે બીજા વર્ષેગા મે માસના બીજા અને જુલાઈના પહેલાં અગાડિયામાં તેમજ ઑક્ટોબરની શરૂઆતમાં એ ત્રણ વખત નીંદામાણુ કાઢવું પડે છે.

પાકવાની અવસર અને કેશર બનાવવાની રીત-ઑક્ટોબરની અધવચથી તે નવેમ્બર સુધી ચાર અઠવાડિયામાં ટુલોત આવવાની અવસર હોય છે. ચાર વખત ટુલો ખૂંટાય છે. સવારે ઝાકળ ઉડી ગયા પછી ટુલો ખંટામાં આંત છે અને બે પ્રકારે કેશર બનાવવામાં આવે છે: (૧) 'સરજા' કેશર લાત્ર ૩ દળવાળા સ્ત્રીકેશર દીટો સાથે

૩ આ ફુલો તાપુવેટ-બુત રંગના ખૂંડ આગળ ફાંપ છે.

બેન્ડી લાઇ તરકામાં સુકવવામાં આવે છે. એને શુદ્ધ કેશર કહેવામાં આવે છે. (૨) "મોઝા કેશર" ટુલો તોડી સફેદ ચાદરોમાં તરકામાં સુકવી, હવડા હાથે ચાળીને તૈયાર કરવામાં આવે છે. ચારણીમાંથી ગળે તે લાગ પાણીમાં નાખતાં પાંદડાંના હલકા લાગ ઉપર તરે છે અને વજનવાળું કેશર વાસણનાં તળીએ બેસે છે. આ 'નંબર એકનું' કેશર. ચાર-ણીમાં રહેલો લાગ સુકવી ફરી ચાળીને પાણીમાં નાખી, તેમાંથી ફરી કેશર બનાવવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે બે ત્રણ વખત થતાં તે કેશરને નંબર ૨ ત્રું, નંબર ૩ ત્રું એમ કહેવામાં આવે છે.

ખર્ચ-આ ખેતીમાં દર એકર નીચે પ્રમાણે ખર્ચ થાય છે:—

વવાડાએ તૈયાર કરવા વગેરે	
કામે ૩૪ માણુસો	રૂ. ૧૭-૦-૦
૫૦ મણુ (પાકા) કાંદા	„ ૧૦૦-૦-૦
મોડ અને નિંદામણુ	„ ૧૨-૦-૦
ટુલ ખૂંટવાનું અને કેશર માલવાનું ખર્ચ	„ ૨૬-૦-૦
કેશર સાફ કરવાનું	„ ૮-૦-૦
અખીનો આકાર	„ ૩-૦-૦

કુલ રૂ. ૧૬૬-૦-૦

પચદાશ-પહેલા બે વર્ષમાં કેશરની ૫૫-દાસ કમી હોય છે. તે પછીની સાલોમાં વધારે થાય છે. આ પ્રમાણે એક, પછી બે અને પછી ત્રણ એ પ્રમાણે ચડતા ક્રમે પચદાશ થાય છે પહેલી સાલથી પચદાશ મણનાં સરા-સરીએ દર વર્ષે ૪૦ ઔસ એટલે ૧૦૦ રૂપીઆ કીંમતનું કેશર થાય છે. પ્રથમનાં વર્ષ પછી દર વર્ષે ખેતીનો ખર્ચ દર એકર નીચે પ્રમાણે થાય છે:—

ગોડ અને નિંદામણુ ૩. ૧૩-૦-૦
કેશર કાઢવાનો ખર્ચ „ ૩૬-૦-૦
અમીનનો આકાર „ ૩-૦-૦
સાફ કરવાનું અને ઇંતર ખર્ચ „ ૧૨-૦-૦

કુલ રૂ ૬૪-૦-૦

બીજા વર્ષથી એક એકરમાં ૮૦ ઔંસ એટલે રૂ. ૨૦૦ ની કીંમતનું કેશર પચદા થાય છે. દર એકરે ૧૦૦ ઔંસ કેશર ઉત્તમ પચદાશ ગણાય છે. ત્રીજા સાલથી ત્રણ મણુ કેશર પચદા થાય છે. કેશરનાં ઝાડનાં પાંદડાંનો કાંઈ ઉપયોગ થતો નથી પુત્ર કાઢી લીધા પછી મેન્ડુન માંસ સુધી ઝાડ વધમા હોય છે પછી પાંદડાં સુકાઈ જઈ ખેતરમાં ખરી પડવાની શરૂઆત થાય છે. કેશરનો ભાવ-પચદાશની કમી જસતી પ્રમાણે સ્થાનિક બજારમાં વસો ઓછો આવે છે પહેલા નંબરનું મોઝા કેશર અગાઉ તોજા એકતા રૂ. ૨-૮-૦ પ્રમાણે વેચાતું. હાલની મંદીમાં મોઝા કેશરનો ભાવ રૂ. ૧-૪-૦ લાસાની અને લગ્ગાનો રૂ. ૧-૨-૦ છે.

રોગ જીવનો ઉપદ્રવ-પુરશાનકર્તા કીટક અથવા રોગ જીવાઈ આવેલા નથી. ફક્ત કાંઈને ઉદરોથી વુકશન થાય છે

પાકનો કૃમ-અમીનમાંથી કામ તાલી અરૂર પ્રમાણે બીજે ઠેકાણે રોપવામાં આવે છે. આ અમીન એક સાત વસેત હોય છે. પાકનો અનુક્રમ નીચે પ્રમાણે હોય છે (૧) કેશર ૧૦ વર્ષ સુધી, (૨) પડતર (વાસેત) એક સાત. (૩) પછી ઘડે, જવ-તેલીયા પાક-(૫ વર્ષ), (૪) કેશર એક પટ ૧૫ વર્ષનો કમ.

કિશ્તાવરની કેશરની ખેતી-કાશિમર પ્રાંત, સિનાય કિશ્તાવરમાં કેશરની ખેતી થાય છે. ફક્ત એટલેજ કે ત્યાં ક્યારા કરવામાં આવતા નથી અને કાંદા ૯ થી ૧૨ ઇંચ બિડા રોપાય છે. કિશ્તાવરની અમીન હલકી

આતમી હોઈ, ત્યાં પાણી બરાબર રહેતું નથી. દેસી હળથી કાટેવા ચાસમાં ખરપડીથી એક માણુસ ઉંડું ખેતરે છે અને પાછળથી બીજો મજદુર કાંદા ચાસમાં નાંખતો જાય છે. પછી સ્ત્રીઓ અને-છોકરાઓ કાંદા સરખા કરી રોપે છે. હળના બીજ ચાસથી પહેલો ચાસ ઠંકાઈ જાય છે. વધારાની ગાડી નાંખવાનું કામ અને અમીન સળી કરવાનું કામ હાથથી કરવામાં આવે છે અહિંની પચદાશ પહેલા વર્ષે ૭ ઔંસ, બીજા વર્ષે ૨૦ ઔંસ અને પછી પાંચમા સુધી ૪૦ ઔંસ થાય છે. આ કેશરની સુગંધી કમી હોય છે. પપુ રંગ અને સ્વાદ બહુજ સાથે હોય છે.

બીજા દેશોમાં કેશરની ખેતી-બીજા દેશોમાં, કાશિમર અને કિશ્તાવર કરતાં મોટા પ્રમાણમાં કેશરની પચદાશ થાય છે. ચોખ્ખી અમીન અને પુષ્કળ પાણીના કારણે દર એકરે ૧૩૦-૧૮૦ ઔંસ કેશર પચદાશ થાય છે. અમેરિકા અને સ્પેઇનમાં પણ પિયાનગી તૈયાર થાય છે. અમેરિકા અને સ્પેઇનમાં કેશરની ખેતી પ્રત્યેનકાળથી ચાલુ છે. સ્પેઇનમાં દર એકરે ૯-૧૩ હજાર પાંડ મેલાનું ખાતર અને ત્રીજા ભાગ જેટલી માખેડી મેગની કેશરની ખેતીમાં તે નાંખવામાં આવે છે. ફ્રાન્સમાં દર ત્રીજે વર્ષે અમીન બચ્સામાં આવે છે. ફારસ ત્યાંની અમીન વિશેષ મગ-દુરવાળી છે અને કાંદાની પુટ મોટા પ્રમાણમાં થાય છે. ઇરાકમાં કેશરનો પાક એક માસ જ લેવાય છે અને પછી યામેન રાખી ઘડે, જવ ઝોટ-કેશર એ પ્રમાણે પાકનો અનુક્રમ રાખે છે ઇરાકમાં એક વર્ષમાં કાંદા મોટા થાય છે. ૪

[આમજીવન, સહકાર્ય અને ખેતીમાંથી]

૪ ૧૮ સહીના બાંત લગી ઇન્સાંમાય કેશર થતું હતું કસોડ પ્રમાણનું સેકરન બેલન ગામનું નામ એજ ઉલ્લેખના કારણે વડાનું હતું.

હાથ કરીને (અટકાવત કરીને) થઈ જાય છે.
મારીથી હાથ કરીને થઈ જાય છે.

કાપડ ઉપર છાપકામ અર્થાત કેલિકો પ્રિન્ટીંગ

પછીથી ઉદ્યોગતા પાણીમાં કાપડને ફેરવવામાં આવે છે અને આ ફેરવવાની ક્રિયા ચાર પાંચ વખત કરવામાં આવે છે કે જેથી છાપેલા ભાગ ઉપર રાજન કાપડ ઉપરથી નીકળી સફેદ ભાત નીકળે છે. ૧૭

આ પ્રકારનું કામ કરવા માટે ચીકણી માટી અને ધાતુ ડીનાં ગુંદરને મેળવીને કાપડ ઉપર લાકડા અથવા તારના બીજાંથી છાપકામ કરવામાં આવે છે. છાપા પછી કાપડને ત્રણથી ચાર દિવસ સુધી સુકવવામાં આવે છે અને તે પછી તેને પહેલા પનામાં રાખી ગળીમાં રંગે છે. આ પછી પાણીમાં પલાળીને માટી અને ગુંદર કાઢી નાખે છે એટલે જરા કાપડમાં સફેદ ભાત નીકળે છે. ૧૬

મારીથી છાપીને ઉપર પ્રમાણે જે છાપકામ કરી સકાય છે, તે સારા પ્રકારનું નહિ થવાના કારણે માટીને બદલે રાજન છાપીને પથ્થુ છાપકામ કરવામાં આવે છે.

રાજન છાપીને થઈ જાય છે

આ રીત પ્રમાણે છાપકામ કરવા માટે એક મણુ રાજન આ આઠ ફેર દીવેલને ગરમ કરી મેળવી રાખવામાં આવે છે આ મિશ્રણમાંથી ગુંદરને જેટલું મિશ્રણ એક લોખંડની અથવા ત્રાંગાની ધાળી જેવા વાસણમાં મુકી, તેને યુક્ત અથવા સળડીનો મદદથી ગરમ કરવામાં આવે છે. જ્યારે મિશ્રણ પીગળે છે ત્યારે તારના અથવા લાકડાના બીજાને તેમાં મેળવીને કાપડ ઉપર છાપકામ કરવામાં આવે છે. છાપા પછીથી છાપેલા કાપડને ગળીમાં અથવા એલીઝીન રંગથી ઠંડામાં રંગવામાં આવે છે, જેથી છાપા વગરના ભાગમાં રંગકામ થાય છે આ

પ્રમાણ નીકળે છે, અને તેથી કરીને આ જાતનું કામ લાંબો વખત કરનારને ઘણું કરીને દમનો રોગ લાગુ પડે છે અને આંખને પણ નુકસાન થાય છે. આ કારણે લીધે રસાયણિક પદ્ધતિથી એજ છાપકામ નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે કરવામાં આવે તો ઉપરની મુશ્કેલીઓ દૂર થાય છે,

નવી રીત-રાજન અને દીવેલના મિશ્રણને બદલે જ ભાગ રાજન અને ૧ ભાગ મીઠાનું મિશ્રણ છાપવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે આ મિશ્રણને સીંચી રીતે દેવતા ઉપર ઓગળાવવાને બદલે એક વાસણમાં કેસ-સિયમ કસોરાઇનું સખત દ્રાવણ ભરી તેને સળડી ઉપર મુકી ગરમ કરવામાં આવે છે. આ કેસિયમ કસોરાઇનના દ્રાવણવાળા વાસણમાં બીજાં વાસણ મુકી તેમાં ઉપર જણાવેલા છાપવાના મિશ્રણને મુકવામાં આવે છે એટલે, દેવસિયમ, કસોરાઇન, ગરમ દ્રાવણ, ગરમીથી છાપવાનું મિશ્રણ પીગળે છે અને પ્રમાણે બીજાં નીકળે નથી. આ પ્રકારનો સુમારો કરવાથી છાપકામ કરનારા માણસો બીમારીથી મુક્ત રહે છે.

આ પ્રકારનું છાપકામ કાપડ ઉપર કર્યા પછીથી એલીઝીન રંગથી રંગકામ કરવાને

૧૬ કાપડની રીત પ્રમાણે જરા રંગમાં લાલ ભાત કાઢવા માટે કાપડને પ્રથમ એલીઝીનની અથવા નેપ્થોલ રંગથી રંગે છે અને તે પછીથી ઉપર પ્રમાણે છાપકામ કરીને ગળીમાં રંગે છે.

૧૭ કાપડ ઉપરથી છાપેલી રાજન, છાપકામ અને રંગકામ થયા પછીથી સફેદાઈથી નીકળે તે સાફ છાપકામ કરતા પહેલાં કાપડને ગુંદરવાળા પાણીમાં ફેરવી, સુકવીને છાપકામ કરવામાં આવે છે. આ જાતના છાપકામને "મીઠાઈ"ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે.

“કચ્છ” : અંક ૮૪ મો

જદને નેપ્થોલ રંગથી રંગકામ કરવાથી સારું અને સુંદર રંગકામ થઇ શકે છે, અને એલીઝરીન રંગથી હંડામાં રંગકામ કરતાં જે સાત આઠ દિવસમાં થઇ શકે છે તેને જદનેઆ રંગકામ માત્ર એકજ દિવસમાં થઇ શકે છે.

આ સિવાય છાપેલા લાગ ઉપરથી યુગ્મન સહેલાઈથી નીકળી જતા તે સારૂ ૧૦૦ ભાગ પાણીમાં ૧ ભાગ ટોરડીક સોડા ઉમેરી ને પાણીને ગરમ કરી નેમાં કાપડને ૧૫ મિનિટ ફરવવામાં આવે છે. આથી જુની પદ્ધતિ કરતાં બીજી મંદનને મીઠુ કહાડી સકાય છે.

નેપ્થોલ રંગોનું અટકાયત કરીને છાપકામ

લાલ, કથાઈ પાળી છાપડા કાપડની ઓળ ઉપર મંદન લાગ દાઢવાનું એટલે કે પિત્તાગર્તી ગવનના જંતુ કામ કરવાનું હોય તો પશુગની નરદ પગર આ રીત પ્રમાણે થઈ શકે છે

૧ તોલા નેપ્થોલ જો એસ અથવા એ. એમ. બી એમ. ને ૧૦ તોલા ટર્કી રેડ ઓઈલ સાંત મેળવે, પછી ૫ તોલા કોનીક

[૫૦૨]

મોઝાને ૫ તોલા જુદા પાણીમાં એમળાવી ઉપજા મિથણમાં ઉમેરો. પછી ૭૦ તોલા ઉક. બાતુ પાણી નાખી નેપ્થોલને બરાબર એમળાવે અને બપોરે મિથણ કુંડુ પડે ત્યારે તેમાં બીજું કુંડુ પાણી ઉમેરી ૧૦૦૦ તોલા દ્રાવણ તૈયાર કરો અને છેવટે ૧૦ તોલા ફેરમાઈડી લાઈડ ઉમેરો.

નીખારી મુકવીને નેપાર કરેલા દ્રાવડને ઉપર પ્રમાણે તૈયાર કરેલા દ્રાવણમાં સારી રીતે ફેરવી નીચેની, જાગમાં મુકવે. એટલે કાપડ ઉપર પીજો રંગ આવશે. સુકાવા પછી આ દ્રાવડ ઉપર નીચે પ્રમાણે તૈયાર કરેલા મસાલાથી છાપો.

૧૫ તોલા રીન ફિક્સેસ અને ૧૫ તોલા ટાટરિક એસિડને ૧૫ તોલા પાણીમાં એમળાવે. પછી તેમાં ૫૫ તોલા મુંદરનું દ્રાવણ ઉમેરી, ગાળી. છાપવાના કામમાં મો.

છાપા પછી દાપડને જાગમાં મુકવે. બીજા ર સારી રીતે સુકાવ ત્યારે તેને નીચેના મન તે એક ડોઝબીંગ સાંતનાં દ્રાવણમાંથી પસાર કરા એટલે જાગી ભાત નકેવીકયથી

ડેવલપીંગ આવશે. ૧ તોલા રંગ (સાંત) ૧૦ જાજ ૫૦ તોલા નમક અને ૧૦૦૦ તોલા કુંડા પાણીમાં મેળવે.

છાપેલા આ સર્કી રીતે સુકાવેલા દાપડને ડેવલપીંગ બાથમાંથી પસાર કર્યા પછી એમડવાળા પાણી (૨ તોલા લાવરેકેપોલાઈડ એસિડ અને ૧૦૦૦ તોલા કુંડા પાણી) માં ફેરવી, થોડા સ.જુ આગી સારી રીતે ફરી મોઝાને મુકવે. એટલે એમળાવી ઓળ ઉપર અફેદ જાન નીકળે.

૧૮ જાજ રંગ માટે :—૧૦૦ ૨-૨-૨ મો.ટ આર

કથાઈ ૧ ન મ.ટ.—૧૨૨ ૨૨ સાંત બી અથવા ફાસ્ટ બોરડો ઓઈલ ૭ થી

વાદળી રંગ માટે :—૧૨૨ ૫ જુ મે.ટ બી

રંગકામ

પ્રત્યક્ષ રંગો (મીઠાના રંગો) તું રંગકામ

૧૦૦ રત્ન કાપડ અથવા સુતર રંગના માટે આ પ્રમાણ કાપી છે:-

૧ થી ૪ રત્ન રંગ (જેવો ખુશો અથવા થોડો કદરો હોય તે મુજબ), ૫ થી ૨૫ રત્ન મીઠું (રંગના પ્રમાણમાં), ૧ થી ૨ રત્ન સોડા અંશ (રંગના પ્રમાણમાં) અને ૨૦૦૦ રત્ન પાણી (રંગવાની વસ્તુના વજન કરતાં વીસ ગણું થાય તે રીત મળીને)

ખાખર બીજી તૈયાર કરેલા કાપડને ઉપર પ્રમાણે તૈયાર કરેલા બાથમાં કે કાકા કાકા માં આપી કાકાથી એક કાકા ઉકળતા બાથમાં રંગો. પછી ધોઈ નીચેના મુકો ખુબી રંગે રંગના માટે ઉપરના પદાર્થો ઉપર ૧ થી ૨ રત્ન સાથે સેવો જેથી રંગો નેચર અને અગત્ય રંગો.

સરકર રંગો રંગકામ

[નિંદ્રા.-આ રંગકામ માટે ત્રાંગા વા પીત્તળનાં વાસણો વાપરવા નહિ.]

૧૦૦ રત્ન સુતર અથવા કાપડ માટે આ પ્રમાણ છે:-

૫ થી ૧૨ રત્ન રંગ, ૫ થી ૧૨ રત્ન મીઠાડિયમ સલ્ફાઇડ, ૧ થી ૨ રત્ન સોડા અંશ, ૨૫ થી ૪૦ રત્ન મીઠું અને ૨૦૦૦ રત્ન પાણી. ૧૪

રંગને સોડિયમ સલ્ફાઇડના ઉકળતા પાણીમાં ઝાઝાળાવી કાપડથી ગળી, રંગના માટે તૈયાર કાકા પાણીમાં નાખો. પછી બાકીના બધા પદાર્થો ઉમેરી, કે કાકા કાકામાં રંગો. પછી ધીમે ધીમે ઉકળતા સુધી ગરમી આપો અને કે કાકા ઉકળતામાં રંગો. પછી તેને કે કાકા કરવામાં ત્રાંગા આ રીતે ધોઈ ૨ થી ૧ રત્ન આકુરણના ગરમ પાણીમાં કે ૨૫ : ૬૦ થી, પીત્તળ મુકો.

૧૪ જેવો હલકો અથવા ઘેરો રંગ કરવા હોય તે મુજબ આજ વખતે પ્રમાણ લેવા.

નેપ્થોલ રંગનાં રંગકામ

લાલ-આ રંગ નગરીયાં, શેત્રાં તથા શેત્રીયાં બનાવવા માટે વપરાય છે. અ.બ.કાલ એલીઝીન લાલ રંગને બદલે આ રંગ ધણા મોટા પ્રમાણમાં વપરાય છે. રંગની કીમત જો કે થોડીક વધારે પડે છે, તતાં રંગવાની સુગમતા અને પાકાણે લઈને તથા એલીઝીન રંગ કરતાં આ રંગ રંગવામાં વખત ધણાજ થોડો લાગે છે, એ કારણ સર હાલમાં આ રંગ મોટા પ્રમાણમાં વપરાય છે. નેપ્થોલ રંગ રંગના માટે જુદી જુદી બે દિવાળો કરવી પડે છે

૧, નેપ્થોલના દ્રાવણથી કપડાને પસાળી નીચેથી તૈયાર કરવું

૨, તૈયાર કરેલા કાપડને ‘ડેવલપીંગ ફાસ્ટ’ માં પસાર કરવું, જેથી કાપડ ઉપર બેઠેલા રંગ ગેસી બધ.

નેપ્થોલનું દ્રાવણ બનાવવાની રીત આ છે:-
૮ તોલા નેપ્થોલ એ. એસ, ૮ તોલા નેપ્થોલ એ. એસ. બી. એસ, ૮ તોલા ફોસ્ફોરિક એસ અને ૧૬ તોલા ટર્કી રેડ ઓક્સ.

ઉપરના બંને નેપ્થોલ મેળવી, તેમાં ટર્કી રેડ ઓક્સ નાખી, બરોબર ધુટીને તેની સાદી બનાવો. પછી તેમાં-અગાઉથી જુદા વાસ-ણમાં બનાવેલું-ફોસ્ફોરિક એસિડનું દ્રાવણ ધીમે ધીમે નાખી હલાવો. પછી તેમાં ૩ થી ૪ રત્ન ઉકળતું પાણી નાખો. રંગ બરોબર ન આવજો તો તેને થોડી વાર ગરમ કરી અગર ઉકાળીને ઓગળાવો. પછી તેમાં ‘બીલુ’ ફંદ પાણી ઉમેરી બધું દ્રાવણ તેર રત્ન બનાવો.

સરખાતગાં રંગના માટે ૧૦ ઉપરના નેપ્થોલના દ્રાવણમાંથી ત્રણ રત્ન દ્રાવણ લઈ, તેમાં ‘બીલુ’ સાત રત્ન પાણી ઉમેરી, આ રંગમાં એક રત્ન સુતર અથવા કાપડનો એક ફાસ્ટ અર્ધાથી ૧ મિનિટ સુધી સારી રીતે ફેરવી રંગો પછી નીચેથી ‘ડેવલપ’ કરો.

“કમર” : અંક ૮૪ મો

હિસા પછીના દરેક લોટ માટે ૨૨ વખતે ૧૦ રતલ બાકી રહેલા નેપથોલના દ્રાવણમાંથી ૧ રતલ દ્રાવણ શરૂઆતના બાથમાં ઉમેરી ઉપર મુજબ રંગો. પછી નીચેથી ‘ડેવલપ’ કરો.

ડેવલપીંગ સ્ટોક બાથ બનાવવાની રીત આ છે:-

૩૬ રતલ કાર્ટ રકાર્ટ સોડા આર માં ૧૧ રતલ ઠંડું પાણી ઉમેરી બરેબર ૧૨૬ રતલ દ્રાવણ બનાવો.

ડેવલપીંગ બાથ બનાવવા માટે, ૨૬ રતલ દ્રાવણ ઉપરના સ્ટોક બાથમાંથી લઈ, તેમાં ૭૬ રતલ ઠંડું પાણી ઉમેરો અને ૫૭ી ૩ રતલ મીઠું નાખો.

આ બાથમાં નેપથોલમાં રંગેલા એક ત્રણના લોટને સારી રીતે ૬ થી ૩ મિનિટ દેરવી, ‘ડેવલપ’ કરો. પછી તેને નીચેથી સુકો.

ત્યાર પછીના બીજા દરેક એક રતલના નેપથોલથી રંગેલા લોટને ‘ડેવલપ’ કરવા માટે ૨૨ વખતે ‘ડેવલપીંગ સ્ટોક બાથ’ માંથી ૬ રતલ દ્રાવણ ‘ડેવલપીંગ માથ’ મા ઉમેરો, ઉપર મુજબ દરેક લોટને ‘ડેવલપ’ કરો.

આ પ્રમાણે ‘ડેવલપ’ કરીને તૈયાર રાખવા પાંચ કાપડ અથવા સુતરને સારી રીતે બહાળા પાણીમાં ધોઈ, નીચે મુજબ પદાર્થો નાખી ઉકળતા પાણીમાં ૬ કલાક ગુથી આણમાં દેરવી ધોઈ, નીચેથી સુકવો.

૨૪ તોલા સાણ, ૧૨ તોલા મેગ્નેશિયમ, ૪ તોલા કાર્બોન્ટેડ સોડા અને ૪૦૦ રતલ પાણી

આ રીત મુજબ રંગરથી રંગવાનું બચ્ને ૬૨ રતલે મારથી પાંચ આના આવે છે.

૨૦ રંગતા મહેલા કપડામાંથી કાંઈ વગેરે કાઢી નાખવા માટે સોડા અથવા ટર્કી રેડ આંધણમાં કાપડને ઉકાળો. પછી ધોઈને સારી રીતે નીચેથી અને સુવો.

વળા ઓછા ખર્ચે કામ કરવા માટે વીસ રતલ કાપડના અથવા સુતરના વીસ ભાગ કરી, એક રતલનો એક ભાગ એમ વીસ ભાગ વીસ ખૂબત વારફરતી રંગવા માટે લેવા

એલીઝરીનથી થતો લાલ રંગ (ટર્કી રેડ)

આ રીતમાં મુખ્ય પાંચ ક્રિયાઓ છે:

તેલ આપવાની ક્રિયા:- ૧૦૦ રતલ સુતર મા કાપડ મારે ૧૦ રતલ ટર્કી રેડ આંધણ અને ૧૦૦૦ રતલ પાણી લઈ, સારી રીતે ઉકાળો. પછી ધોવલા અને સુકવેલા સુતર અથવા કાપડને દ્રાવણમાં બરાબર ભીંજવ ત્યાં સુધી દેરવી, નીચેથી, ખુલ્લી હવામાં સુકવો.

પાસ આપવાની ક્રિયા:- તેલ આપેલા કાપડને અથવા સુતરને નીચેનો પાસ આપવો:-

૧૦ ટર્કી રેડ એકી એલ્યુમિનિયમ સફી-ટના દ્રાવણમાં ઉપર મુજબ તેલ આપેલા માલને સારી રીતે દેરવી, તેમાં આખી રાત રહેવા દો. પછી નીચેથી તેને ૪૮ કલાક સુધી ખુલ્લી હવામાં સુકવો.

ઑક આપવાની ક્રિયા:- ૧૦૦૦ રતલ સાધારણ ગરમ પાણીમાં ૫ રતલ ઑકગી ભરે નાખી મેગવો. પછી ઉપરના પાણીમાં પાસ આપેલા માલને ૬ કલાક દેરવી બરાબર ધોઈ નાખો.

રંગવાની ક્રિયા:- (૧૦૦ રતલ માટે)- ૬ થી ૧૫ રતલ એલીઝરીન જુદા શેડ ૨૦ ટકાવી પેસ્ટ (મેવો ખુલ્લો અથવા થેરા રંગ કરવા તે મુજબ) લઈ, તેમાં ૬ થી ૨ રતલ ટર્કી રેડ આંધણ અને ૩૦૦૦ રતલ પાણી મેગવો.

આ રંગવાળા પાણીમાં સુતર અથવા કાપડને ૬ કલાક દેરવો અને પછી ધીમે ધીમે ગરમ કરી એક કલાકમાં ઉકળતા સુધી લાવો. ત્યાર બાદ તે ઉકળતા રંગમાં ૬ કલાક રંગીને પીછી નીચેથી સુકવો.

ચગકાદ આપવાની ક્રિયા:- ૪ રતલ સાણ અને ૬ રતલ સોડા એકાને ૧૦૦૦ રતલ ઉકળતા પાણીમાં મેગવો.

ઉપરના ઉકળતા દ્રાવણમાં રંગેલા અને ધોવલા માલને સાણમાં દેરવાની ક્રિયા કરી ધોઈને સુકવો. [લેખ સપ્ટેમ્બર]

૨૧ એ થેરા લાલ રંગ કરવા હોય તો ઉપરના બંને ક્રિયાઓ બીજી વાર કરીશો કરવા

પ્ર યો ગો

કાનના દર્દોનો ઇલાજ

ગરમાળાના પાંદડાંનો કવાથ બનાવી કાન ધોવાથી દર્દ મટે છે, પીપ વહેવું બંધ થાય છે અને કપ્પમ હોય તો તેય રૂઝાવા મારે છે.

■

કાળી શાહી

ફેનોલ બ્લેક ૨૩ ઓંસ (એવોડુ પોષક), ખાંડ ૨૩ ઓંસ (એવો), કાર્બોસિક એસિડ ૧ ફ્લુઇડ ગ્રામ, ગંધકનો તેજાળ ૨૫ ટીપાં, ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૯૬ ફ્લુઇડ ઓંસ.

પહેલાં ૧ ઓંસ ટંકુ ડિસ્ટીલ્ડ પાણી લઇ, તેમાં ફેનોલ બ્લેક નાંખી, બે કલાક લગી રહેવા દો. પછી બાકીનું પાણી ગરમ કરી ઉમેરી, બાકીની દવાઓ મેળવો.

■

ખાંસીનો ઇલાજ

લયીંગ, કાળાંચરી અને બહેડાંનાં બચ્ચ ૧-૧ ભાગ અને દુધીયો કાથો ૩ ભાગ લઇ બાવળના ઝાડના ગાલાના કવાથમાં છુટીને ગોળીયો બનાવી શ્વે. આ ગોળીઓ મોઢામાં રાખી મુકનાથી બધા પ્રકારની ખાંસી જતી રહે છે. સુકા ખાગીને માટે તો અકસીર ઇલાજ છે.

■

ગરમાળાનો ગુલકન્દ

ગરમાળાના ટુલને એક દલાડ લગી છાયામાં સુકવી પછી સાફ કરી, ૧ ભાગ ટુલ અને ૩ ભાગ ખાંડ મેળવી, એક બરછીમાં ભરી, મોઢું બંધ કરી તડકામાં સૂર રાખો થોડાક દિવસ પછી ગુલકન્દ તૈયાર થઇ જશે.

માયા-એકથી સગા તોતો ગુલકન્દ ખાઇ, ઉપરની દુધ વા ગરમ પાણી પીવાથી ઝાડો સાફ આવે છે, તાવમાં ફાયદો કરે છે, પેટના

ખગાડને દુર કરે છે અને સુકા ખાંસીનેય નાશ કરે છે. વળી દમના રોગમાંય એનો ઉપયોગ લાભકર્તા જણાવાય છે.

■

મોઢાના ખીસનો ઇલાજ

લોખર ૧ તોલો, કુટ ૧ તોલો, ચન્દન ૧ તોલો, મચ્છ ૧ તોલો, માલકોક્ષી એક તોલો, હળદર ૧ તોલો, ચિરો ૪ તોલા, વડની પાતળી વડવાઇ ૧ તોલો.

બધી દવાઓને કપડે ચાળી ગુલાબજળમાં મેળવીને ચિદરા પર લેપ કરીને બે કલાક પછી મસુરની દાળને ગાય અગર બકરીનાં દુધમાં વાટીને ચિદરા પર ધસવી અને પછી સાબુથી ચિદરાને સાફ કરી લેવો. આમ ૬-૮ વારો ચાઠાં. ખીસ ને કરચલીઓ નષ્ટ થઇને ચિદરા સુંદર બને છે.

■

લાલ શાહી

રેડ એનેલાઇન ૨ ગ્રામ, આર્કોહોલ ૧ ઓંસ, બાવળનો સુંદર ૩ ગ્રામ, પાણી ૧૫ ઓંસ.

એનીલાઇનને આલકોહોલમાં ઝોગળાવો લો ગીજે હાથે પાણીમાં સુંદર ઝોગળાવી, છેવટે બેક મિશ્રણો મેળવો.

■

વિજ્ઞાનિક તેલ

આ તેલ અનેક દુઃખદર્દી પર વપરાવું હોઇ, ઘરમાં ખૂબ ઉપયોગી છે.

ટીકચર કેપસીકમ ૨ ઓંસ, કપુર ૨ ઓંસ, મેથીસ સેલિસિલ ૨ ઓંસ, ઑઇલ પિપરમિન્ટ ૨ ઓંસ, ઑઇલ કલવક ૨ ઓંસ, ઑઇલ સસાફ્રાસ ૨ ઓંસ, ઓમેટિક

ધર ૨ ઓસ, કશેરોફોર્મ ૨ ઓસ, તર-
પેન્ટાઇન ૧૧ ઓસ આફ્રોહોઇસ ૩ પાઇન્ટ
૧૧ ઓસ, અને ડિસ્કીસ પાણી ૨ પાઇન્ટ
૧૧ ઓસ,

આફ્રોહોઇસ અને પાણી વિનાની બાકાની
બધી દવાઓ મેળવી, ખૂબ હતાવો. જ્યારે
કપુર પણ યોગ્યની વ્યવસ્થા ત્યારે તેમાં આફ્રો-
હોઇસ ઉમેરી, પાછળથી એટલું ગરમ ડિસ્કીસ
પાણી ઉમેરો કે બધી દવા ૧ ગેલન થઇ
જાય. પાણી ઉમેરતી વેળા એ દવા ગદલી
થવા માટે તો પાણી ઉમેરવું ઘાડી વાળી,
પછી થોડુંક આફ્રોહોઇસ મેળવો એવી દવા
પછી સાફ પારદર્શક થઇ જશે. ત્યાર પછી
પાણી ઉમેરી, પછી થોડુંક આફ્રોહોઇસ ઉમેરો
અને એમ કુલ ૧ ગેલન દવા બનાવો. દવા
છેપટે તદ્દન સાફ અને પારદર્શક જ રહી
જેઇએ. અવસમતા દેશમાં અનુસાર આફ્રો-
હોઇસ અને પાણીનું પ્રમાણ સદાજ આજુ
વતું થતું રહે છે.

ઉપયોગ-(૧) ઉચ્ચતા, ઝખમ, ફાંગા,
મુદમાર, ચામડીના કાપ, મોઝ, એવી જઘ-
ઓના ડંખ અને તાવના સોજાઓ માટે
ઝોલું કપડું લઇ, દવામાં બીજવી દર્દવાની
જગ્યાએ રાખવું અને દવા મુકતી જાય તેમ નમ
ળીજી દવા રેડતાં જઈ, કપડું બિનુજ રાખવું
એ દર્દવાની જગ્યા એટલા નાનુંક હાથ કે
આ દવા સગાડતાં ખૂબ ચચરાટ થય તો
પછી તથાના યા અવગતના તલમા દવા મેળવી
તે સગાડવી. એ તેજ ન મળે તો પછી પાણી
પણ ચાવશે. (૨) સંખીવા, ઝગડીઝમ, કમર અને
પાસનાંને દુખાવેલા એવા જડ ધાતો જેવેજા
બીજા દર્દો માટે પડેલાં તો દર્દવાની જગ્યાએ દવા
ખૂબ માત્રામાં કરવી પછી દર્દવાનો જગ્યાથી
સદાજ મોટું કાગળ, લઈ, દવામાં બીજવી,
દર્દવાની જગ્યાએ મૂકી તેની ઉપર તેનાથી
સદાજ મોટું સૂકું કાગળ મૂકી પછી પાટો બાંધી
દેશે અને દર્દી શયી ન જાય ત્યાં સુધી થેડી

થેડી વારે પાટો બોતી, પેંજા દવા બીજવેયો
કાગળ મુકાઇ ગયો હોય તો ફરી બીજવી
લેવે. દર્દવાની જગ્યા અત્યંત રાતીયોજ થઇ
જાય તો આ દવા થેડી વાર અટકાવી ફરી
પાણી ચાલુ કરવી. (૩) સળેખમ, ગરદી,
છાતી, ફેફસાંનો વરમ વગવરડ માટે ઉપજા
પ્રયોગ ઉપરાંત ૧૦ ટીપાંથી અર્ધો ચમચી
જેટલી દવા, પાણી સાથે મેળવીને સુતી વેળા
પીવી વળી ગરમ કપડાને ગરમ પાણીમાં
બીજવી, ખૂબ નીચેની પછી તેની ઉપર
ઉપત્રી દવા છાંટી, રાત્રે ગયા યા છાતીની
આસપાસ વીંટાળવાથીય ફાયદો થશે. આ
કપડું વાંટાળવું હોય તો સવારે ઉઠનાંજ,
થેડીક દવા છાતી અને ગયા પર માલિશ
કરી લેવી, જેવી તે ફરી દારદી પકડે નહિ.
(૪) કોસેશ, પેટના રોગો અજીર્ણ મરડો વ.
માટે ઉપજી રહેલ પેટના ભાગ ઉપર દવા
સગાડવી અને ૧૦ ટીપાંથી લઇ ૧ ચમચી
જેટલા દવા પાણી સથે મેળવી પીવી. દવા
શરૂ કરતા પહેલાં એક ગ્લાસ ભરી ગરમ
પાણું પાણી-નમકવાળું પાણી-પીવું માટે
જ એવી દવાની ઝડપો અક્ષર થાય છે (૫)
માથાના દર્દ માટે લાધની દર્દવામાં પર દવા
લઇ, કપાળ, પેંજાની, ગરદન વ જગ્યાએ
ખૂબ ધનીને માનિશ કરવી અને નાક વાટે
દવા પણ મુકવવી વળી દર્દવાનો
જગ્યાએ દવાવાળા હાથ ત્યાં સુધી દાખી
નાખવા જયા સુધી ત્યાં ખૂબ ચચરાટ પડતા
ન થાય (૬) કાનના દર્દ માટેય કાનની આસ-
પાસ દવા મસાળવી પણ કાનની અંદર દવા
નાખવી નહિ. અવગત, કાનની પામે દવાનું
પુમકુ પકડી રાખવું એવી તેની વરાળ કાનમાં
જાય. એજની દવા કાનમાં નજ જાય તેની
કાળજી રાખવી (૭) દાંતના દર્દ માટે રૂનું
પુમકુ દવામાં બીજવી દર્દવાની જગ્યાએ
રાખવું તેમજ તેની આસપાસની જગ્યાએ
દવા મસાળવી.

જાણુ છો, આ હુનરો?

- ‘કમર’ માં આજ લગી પ્રચલિત કરાયેલા મોંકડો હુનરમાંથી ઘોડાકની યાત્રી આ રહી તમને ગમે તે હુનર પસંદ કરી લખેલા નંબરના અંકો મંગાવી લો.
- યાદ રાખો કે, અમુક હુનરવાલો અંક એટલે માત્ર તે હુનરનું સહિત્યજ નહિં તે તો ખરુંજ પણ તે ઉપરાંત બીજાં ૪૦-૪૮ ખાનાનું હુનર સાહિત્ય પણ દરેક અંકમાં હોય છે.
- અકોના આર્ડર સાથે તેની કીમત એટલી હિન્દ ટપાલની ટિકિટો, ઇન્ડિયન પોસ્ટના નાઈર થા મનિઆર્ડર મોકલો આ અંકોનું વી. પી. કરતા નથી.

અગર-ધ ધા વિશે. “કુમર” નો અંક ૪૯ મો. કી. ૩ આના અગરખત્તી-ખનાવવી. અંક ૬૭ મો. કી. ચાર આના અતરો-ગુમાળ, કેડાં, ચંપા ચમેલી. વિના વ. ના ૨૧ પ્રકારના અતરો ખનાવવા. અંક ૭૭ અને ૭૮ મો.

કી ૮ આના અનનસ-વાવેતર વિશે અંક ૩૮ મો. કી. ૩ આના અર્ધાશુ-૧૧૧ છોક, વાવેતર અને તેનાથી ગરવાના મંત્રાઓ. અંક ૭૨ ને ૭૩ મો

કી આઠ આના અર્ધાકાં-કેપથોગ સંજંધી અંક ૬૭ મો. કી. ચાર આના અંગુર-વાવેતર વિશે અંક ૬૫ આના ૬૬ મો. કી ૮ આ. અંગુર-ગેપથી વિશે અંક ૪૪ મો. કી. ૩ આના

આતશખાઝી-પ્રકાર પ્રકારનું રાકખાનું ખનાવવું અંક ૭૦ અને ૭૨ મો. કી. ૮ આના આદુ અને મુંકુ-ખનાવવી અંક ૬૦ મો. કી. ૪ આના આરાકુટ-વાવેતર-વેપાર વિશે અંક ૫૪ મો. કી. ૩ આના

આંજીઓ-જુવારને ઘનો રોગ: તેનો ઉપાય. અંક ૭૭ મો. કી. ચાર આના આંખા અર્થાત કેરી-વાવેતર, રોગોનો દલાળ અને લાવજન માટે પાર્સીની સૂચનાઓ. અંક ૫૦, ૬૨ અને ૭૪ મો

કી. અગિવાન આના ઇસેક્રાપ્સેડિંગની કળા-નીકલ તાળા અને કેમીપમો દોળ અંક ૨૫ મો. કી. ૩ આના એર પાયલેટ અર્થાત વિ. માની-નવા ધધોનો ખાસ લં. અંક ૭૪ મો.

કી. ચાર આના એરી રેશમના કીડાઓ-તેમની ઉછેર સંજંધી અંક ૩૭ મો. કી ૩ આના એરંટેડ વૅટર્સ-સોડા, લેમન, છંજર, ગુલાબ, રાસખેરી વ. ખનાવવી. અંક ૪૯ મો.

કી. ૩ આના કુપુર-ખનાવટ વિશે અંક ૭૫ કી. ચાર આના કલચર મોતી-ખનાવટ સંજંધી અંક ૭૩ મો. કી ચાર આ કલકુ-ચાળ કાળા કરતાર ખિજાળ વિશે અંક ૪૫, ૪૬ ને ૪૭ મો. કી. નવ આના

કલમ-આડપાનની કલમો વિશે. અંક ૭૧ મો. કી. ૪ આના કાગળ-ખનાવટ અને ઉદ્યોગ અંક ૫૫ મો. કી. ૩ આના કાચ ઉપર કલાઈકામ અર્થાત આરીસા ખનાવવા-અંક ૫૦ અને ૪૪ મો.

કી. ૭ આના કાંચ ઉપર કોતરકામ-અંક ૫૩ મો. કી. ૩ આના કાંચ ઉપર ચિત્રકામ-અંક ૫૧ મો. કી. ૩ આના કાચના ફુલછાંડ અને પશુ પંખીઓ-ખનાવટ વિશે. અંક ૮૧ મો. કી. ચાર આ

કાચની કથા-પ્રકાર પ્રકારના કાચની ખનાવટ અને વેપાર. અંક ૫૦ મો. કી. ૩ આના કાચની ખંગડીઓ-ખનાવટની પૂરી વિગતો. અંક ૮૨ મો. કી. ૪ આના

કાથો-ખનાવવા સંજંધી. અંક ૭૯ મો. કી. ૪ આના કાપડ ઉપર છાપકામ અર્થાત કેસિકો પ્રિન્ટીંગ-ગુજરાતીમાં પહેલીજ વારનું સચિત લેખ-માળા. અંક ૫૩, ૮૦, ૮૧ ૮૨, ૮૩ અને ૮૪ મો. કી. ૩. ૧-૭-૦

ધંધાધારી ચોપાનિયાં

[Trade Journals]

(લેઆંક જીએ)

“કુમર”ના સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૭ના અંકમાં અપાયેલી ધંધાધારી ચોપાનિયાંની યાદી જેમણે વાંચી હશે તેમને યાદ હશે કે, અમુક અમુક ધંધાઓના ખાસ ખાસ ચોપાનિયાંઓની યાદીઓ પણ “કુમર”માં રજુ કરવાનું વચન અપાયું હતું. આજે એ વચન વફા કરાય છે—એટલે કે, ખેતીવાડી (જેમાં કૃષ અને કૃષીવાડી પણ સામિલ છે) ના ગુજરાતી-અંગ્રેજી, દેશ પરદેશના ચોપાનિયાંઓની યાદી અત્રે રજુ કરાય છે.

ધંધાધારી સાહિત્ય પ્રત્યેની ગુજરાતની અને દિલ્હી બેગી ગફલત વિશે વારંવાર રચવાનું હોય નહિં. એ ગફલતના પરિણામો નમ્ર સમક્ષ છે અને જેનારાઓ તે બાબ, તે ઉપરથી ધડો ભ્રમ સકે છે. અહિં તો માત્ર એટલું જ કહેવું જરૂરી લાગે છે કે, અત્રે અપાતી યાદીઓ બની સકે તેટલી સંપૂર્ણ બનાવવાની કોશિશ કરાય છે, છતાં કોઈક નામ રહી નય એ સંભવિત છે વાચક બાબ-ઓની બાબમાં હોય એવા નામો તેઓ મોકલી આપશે તો તે પ્રતીતી પ્રગટ કરાશે.

આગત લેખમાં, એક જુદા રહી ગઇ છે. તે એ કે, મુંબઈની ઇન્ડિયન એગ્રીકલ્ચર કોમર્સ તરફથી માસિક નીકળે છે, ત્રિમાસિક નહિં. એ સિવા યાદીમાં સામિલ કરાયા રહી ગવત્રા જીવન અનેક ધંધાધારી ચોપાનિયાં પણ છે, જેની નાખી યાદી પાછળથી પ્રગટ કરાશે. હવે, ખેતીવાડીના સામયિકોની યાદી જોઈએ :-

[હિંદુસ્તાન]

૧ કુમર

સોદાગરવાડા, સુરત.

૨, કિસાન,

ખેતવાડી એક રોડ, મુંબઈ ૪

૩, ખેડુત, ખેતી અને સડકાર,

કલ્કત્તા, સુરત

૪, ખેતીવાડી,

ઉદવાડા આર એસ.

૫, ખેતીવાડી વિજ્ઞાન,

લીંબડી (કાઠિયાવાડ)

૬, ગ્રામજીવન સડકાર અને ખેતી,

માંડવી રોડ, વડોદરા

૭, ગ્રામ અંધ

સેતાન રજ.વા, સુરત

૮, ગ્રામ-સેવા,

ઉનાચા (તા. કમોદ)

9, Agriculture and Live Stock,

3, Govt. Plac. West, Calcutta

10, Allahabad Farmer.

Agriculture Institute, Allahabad

11, Darjeeling Times & Planter's

Gazette, Darjeeling

12, Gardening Review,

17, Mukkar Nallamuthu St.

Madras

13, Indian Forester,

Pioneer Press, Allahabad

14, Indian Journal of Agricultural

Science, Calcutta

15, Industry

Shambazar Calcutta

16, Journal of Mysore Agricultural and

Experimental Union,

Bangalore

17, Madras Agricultural Journal,
Madras	34, Garden Work For Amateurs
London
18, Planter's Chronicle
Post Box 155, Madras	35, Gardener,
La Belle, Savage,
London E. C.
19, Planter's Journal and Agriculturist
18, Ezra Mansion, Calcutta	36, Gardener's Chronicle,
London
20, Poona Agricultural Journal,
Poona	37, Gardening Illustrated,
London
21, Rural Life,
Chingleput (Malabar)	38, Home Gardening
London
22, Scientific Agriculture,
Calcutta	39, Homes and Gardens,
London
23, Scientific Indian
22-1-1, Jelliatola Street, Calcutta
[৫৭১৩]	40, Journal of Agricultural Science,
London
24, Agricultural Gazette,
London	41, Journal of Ministry of Agriculture
London
25, Amateur Gardening,
London E. C. 1	42, Journal of Royal Horticultural
Society, London S. W. 1.
26, Express Farmer's Journal,
London	43, Orchid Review,
London E. C. 4
27, Farm, Field & Fireside,
London	44, Popular Gardening,
London
28, Farmer and Stockbreeder and
Agricultural Gazette,
London W. C. 4	45, Quarterly Journal of Forestry,
London E. C. 4
29, Farmer's Express & Livestock
Record
London	46, Smallholder Gardener,
London
[২৮৮৫-৬]
30, Fertiliser, Feeding Stuff and
Farm Supplies Journal
16, Mark Lane London E. C. 3,	47, Journal of the Dept of
Agriculture
Stationery Office, Dublin
[২৮৮৬]
31, Forestry,
London E. C. 4	48, American Agriculturist
New York
32, Fruit Grower, Fruiterer, Florist
and Market Gardener,
London E. C. 4.	49, American Farmer,
Chicago
33, Garden Life,
London	50, American Forests and Forest Life,
Washington

- 53, American Fruit Grower, Chicago આદ્ય તે નિયમિતપણે પ્રકટ થતા માનવિશે એ સિવાય, મોટા પ્રકારના મુકરેરે નદિ જેવાં અંતરે, જ્યાંમાં વારંવાર પ્રકટ થતા જેનીવારી ખાતાના છુવેરિનો, પશુ અભ્યાસીઓ માટે ખાસ વાંચવા અંગે અમદવા પત્ર હોય છે. એવા છુવેરિનો, દિવસના પ્રતિ પ્રાંતના સરકારી જેનીવારી ખાતા નમૂની- જે અંગ્રેજી જ્ઞાનભાષા હોય તે અને રમી જ્ઞાનભાષા-પ્રકટ થાય છે. તે ઉપરાંત-
- 54, Better Farming, Chicago ૧. ઇંગ્લીશીયન કાઉન્સિલ ઓફ એમી. કમ્યુનિસ્ટ દિશ્યો, નવી ડિલ્લી
- 55, Canning Agriculture, New York ૨. ઇંગ્લીશીયન કાઉન્સિલ, સરગ
- 56, Farm and Ranch, Dallas, Texas ૩. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ એગ્રીકલ્ચર,
- 57, Farm Journal, Philadelphia ૪. યુરોપ ઓફ ડાન્ડ પ્રમોટી, વાશિંગ્ટન ડી. સી.
- 58, Farm Mechanic, Chicago ૫. રોયલ ઓફ એગ્રીકલ્ચર,
- 59, Fruit Grower, Chicago ૬. નિર્માત્રી ઓફ રીપેરિંગના, નર્મી
- 60, Garden Magazine, Garden City, New York ૭. રોયલ ઓફ એગ્રીકલ્ચર, -જર્મની એ પદ ખાતાઓના સુવેરિટી ખાસ નેપરના પાત્ર છે.
- 61, Gardening, Chicago ૮. રોયલ ઓફ એગ્રીકલ્ચર,
- 62, Journal of Forestry, Washington ૯. નિર્માત્રી ઓફ રીપેરિંગના, નર્મી
- 63, National Stockman and Farmer, Pittsburgh ૧૦. રોયલ ઓફ એગ્રીકલ્ચર, -જર્મની એ પદ ખાતાઓના સુવેરિટી ખાસ નેપરના પાત્ર છે.
- 64, Power Farming, Detroit Mich
- 65, Rural Life, Rochester, New York
- 66, United Farmer, 310-5th Avenue East, Calgary Alberta
- 67, Western Farm Life, Denver, Colorado
- 68, Canadian Farm Implements, Stovel Building, Winnipeg

FOR SALE: Old issues of 'Industry' September, October, November and December 1926, January and October 1927, April, July and November 1929, February, April, May and August 1930, April May, August October and December 1931 February, April and November 1932 April 1933, April 1934, Perfect Copies, Annas Six each, Post free, Send the price in Postal stamps with order.

Advt Box "A"

દવાખાનુદ મુદ્દને-સિદ્ધત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી ~

હુખમે મુકવિયએ મુમરિશક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાષ્ઠ પલ્લુ રીને નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને વાળુને પુટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હુખમે મુસકદિને ખાસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિષે એટ-લું જ જણાવવાનું જસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાનથું પડી મધુ હોય, દરીર તવાઈ એદરો શીફા નિસ્તેજ થઇ ગયો હોય તેમને માટે આશ્ચર્યજનક સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૨૨-૦

હુખમે ખામુલખામ:-

જો ને રીને ગોલલી ખુટેલી કે ખરચેલી મરજામની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતની દવાઓમાંથી તેવાર થતી હોઈ દવાખાનાની એરીવાલીરી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવાહરે મુનકકદહ

સવદાવી (લોલીના ગિલાડ)ની ખીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટાંકી આતિશક (Syphilis-વિરોધક). નાચર, દાડગંબીર, લાગંદ ગઢવા, (સંધીવા), પ્રમેદ પીટિકા, ઉપદશ, ફિરંગે વગેરે ખીમારીઓને દૂર કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથી)ના ૬૦૬ ના ઇનજેક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ લુનાની દવા છે.

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોત્રા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખમે જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુસાય), એદતિલામ (સ્વપન-હોય), અને વીર્ય વિકાસની દરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નવ-ખાઈને મટાડે છે. જાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઈમિસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પલ્લુ સારી રીતે કરે છે. હમારા દવાખાનાની રપેશીવાલીરી છે.

કીમત ૬૦૬ ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ રિટી સાહેબ-

યુવાવસ્થાની ભૂલો અથવા કાષ્ઠ પલ્લુ કરણે જિરયાન (વીર્ય સાય) ઘાતુ પડી ગયો હોય, ધાતુ દમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા ગાઝ અને પેશાબ પડી પેશાબને રસ્તે ચિકળો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, વાગન શકિત ખરાબ થઇ કાયમનો જાપદાય ઘાતુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા પહોંચી ઉપયોગી છે.

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોત્રા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનુદ મુદ્દને-સિદ્ધત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાલાજન-મુરત

વેપારની સફળતા

કેસીક ઉપચારી અને દીમતી વાતો

૧

ખાસ વાર્ષિક મેલ

વેપારની સફળતા માટે પંકાયણી અને મનાયણી અમેરિકાની એક પેઢીના અવરણાયક કહે છે :-

“અમે દર વર્ષે એ ‘ખાસ મેલ’ જાદિર કરીએ છીએ. એ વેળા પીસથી પરચોસ દક્ષા મૂંધી જાવ ધટાડાવ છે ખૂબ જાદિરાત કરાવ છે અને માસની આકર્ષક ગોઠવણીને કારણે દક્ષાને લોકો મેળવા આવે છે. એકદો નવા માલકો અમારા જથ્થાના માલક બની જાય છે.

અસંખ્ય, ‘મેલ’ની પ્રથા સારી નથી, પંચ મંદીના કાળમાં ‘મેલ’ જાદિર કરવા થી એ કામગીરી થાય છે. વેપાર સારો થયે, દુકાનનો ખર્ચ મહે પડતો નથી અને જીમ્, જર્સી, જુગો માલ વેચાઈ જાય, તેઓના સમય માટે સારો નવો માલ ખરીદી લાખવાનું બની શકે છે.

ગયા જન્યુઆરીના વિગળીક બની ૧૧ વૅલક ખૂબ વધારે ફેડી ગયો હતો અને તર તર ૨૫ દક્ષા જાવ ધટાડી ‘મેલ’ જાદિર કયું. બધા માલ વેચી નાખ્યો અને અવગત માલકોને જરૂરો વધારે ફોવાયો અને તે દર માસ કરતાં તે માલમાં, જે કે બજારમાં ૨૫ દક્ષા ધટાડો કર્યો હતો જના, વધારેજ નફો થયો !

પ્રથમ આવા ‘મેલ’ની ખૂબ રાહ જુએ છે. ધણાકો પોતાની દીમતની ખરીદી ‘મેલ’ માંજ કરે છે. ગયા ‘મેલ’ વેળા અમારી સોથી પેડેલી માલક એક બાનુ હતી, જેણીએ ફેબ ૨૮૦ ડોલર (સમગ્ર ૮૦૦ રૂપિયાની) ખરીદી કરી !”

૨

નિરંતર જાદિરાત

એક પેઢી-અવરણાયક આમળ કહે છે:-

“અમે ખૂબ જાદિરાત નિરંતર કરતા રહીએ છીએ. દર મહિને એમાં સમગ્ર ૫૦૦ રૂપિયા ખર્ચાય છે. અમે અમારી જાદિરાત માટે વર્નમા-નપરો ને માસિકોમાં સારી જગ્યા દોઢા ઉપરાંત ટેલિફોન કાચરેકરનીના ટાઇટલ પાના પર પણ જાદિરાત આપીએ છીએ. વળી શહેરના સમગ્ર અધ્યાજ સિનેમા ૧ ‘ગ્રોમાનો’માં એક પાનાની અમારી જાદિરાત, દર મેજા જાય છે.”

૩

જાદિરાતનો નવો માર્ગ

આમળ આતાં એ કહે છે:-

“અમારું નામ અને કામ પ્રત્યેની નજર સમક્ષ દરેક કાલમાં મળતા અને ખૂબ કાળજી રાખીએ છીએ જરૂરના કવચિત નવા વસ્ત્રોના બદલામાં, તેની કીમત પેટે જુના વસ્ત્રોના વચો વચો અને નિવડારી લઈએ છીએ. એવા જુના વસ્ત્રોને અફ કરી, રંગ લગાડી, નવા જેવ જાણવી, એનો ઉપયોગ અમારી જાદિરાત માટે કરીએ છીએ

ધોડાક મગજ ઉપર અને જાદિરાત કરી કે અનુક દિવસે સોથી પડેલા જે પાંચ માલકો આવશે, તેમને અમે એક કપડા ધોનાર વંચ મુક્ત આપીશું !

બીજો દલાડો જ્યારે મવારે સપ્ત વાગે દુકાન ઉઘાડાઈ તો ત્રીસ માલકો જોડી થતા હતા સાચ આઠ વાગતાં તો ખુબ ફેડી થયે અને પાંચ માલકોને પેલા વંચ મુક્ત મળ્યા. આઠીનાઓએ આમ તેમ મેલ નવાસી, થોડીક થોડીક ખરીદી કરી. અમારી મુરજા

પૈસા જુના યંત્રોને ભેંજે આકર્ષક આકારમાં

રિસેમ્બર ૧૯૩૭ લગી—

ખાસ લાભ

"ક્રમર"ના વાંચકોને આ પ્લેસીડ વાર ખાસ લાભ અપાય છે. તે એ કે, જેઓ "ક્રમર"ની શરૂઆતથી આજ લગીના અંકો, ફાઇલો અને ૧૯૩૮ના રિસેમ્બર લગીનાં લગભગ સામટું ભારે દેશો તેમને "ક્રમર"ના ૧૯૩૫ અને ૧૯૩૬ના બેટ પુરતકો—

કોસ્મેટિક્સ

અને

વેચાણ કળા

મુક્ત આપવામાં આવશે. (સામાન્ય રીતે, જુની ફાઇલો સાથે બેટ પુરતકો અપાતા નથી.)

ક્રીમની વિગત આ રહી:

૧૯૩૧ ના છુટા અંકો ૮

૧૯૩૨ નો છુટા અંક ૧

૧૯૩૩ ના છુટા અંકો ૬

૧૯૩૪ ની આવેલી ફાઇલ

૧૯૩૫ ની " "

૧૯૩૬ ની " "

અને—

૧૯૩૭ ના જન-મુઆરીથી ૧૯૩૮ ના રિસેમ્બર લગીના બે વાંચકો દિનંતું લગભગ મળી ક્રીમ: રૂ. ૧૭-૧૪-૦

(૮. ખર્ચ જુદું)

ખર્ચ અને વિદેશ : રૂ. ૨૪-૧૪-૦

અથવા £. 1-17-6 (૮. ખર્ચ સિદ્ધિ)

(હિન્દમાં સરવૃં ટાણ ખર્ચ લગભગ સવા બે રૂપિયા થાય છે. રહેઠેલી મંજારનાં, 'ગ્રોહ' ખર્ચ થશે, મઠિ ત્યાં સમગ્ર હોય ત્યાં રહેઠેલી મંજારો.)

અન્યોત ઓર્ડર મોકલો. પૈસા મની-ઓર્ડરથી મોકલવા માં વિનંતી છે એથી વી પી. ખર્ચ અગ્રે

લખો—ક્રમર ઓફિસ, સેદાચરવાડા, સુરત કાંવાની હાલી; તે સંપૂર્ણપણે પૂરી થવ.

૪

કેળવણી સેલ્સમેનો

અમેરિકન વ્યવસ્થાપક પોતાના સેલ્સમેનો વિશે કહે છે:

"અમારો ખાસ આધાર સારા કેળવણી સેલ્સમેનો છે. અને કપડા ધોનાર યંત્રો તથા વાસણ સાફ કરનાર યંત્રો ખૂબ વેચીએ છીએ. એ યંત્રો વેચવા સહેલા નથી. લગભગ ૪૫૦ રૂપિયાની કીમતનું એક યંત્ર થાય. અલ્પક સેલ્સમેનો તે વેચી નજ સકે.

અમરા સેલ્સમેનો પોતાના કાર્યમાં ખૂબ પારંગત છે. દરેક માણસ લગભગ ૩૦૦ રૂપિયા દર અઠવાડિયે કમિશનના મેળવે છે. તેઓ પોતાના કામથી ખુશ છે. તેઓ જાણે છે કે આ કામ તેમને દરરોજ વધારે ને વધારે જ કમાડી આપી સકે છે"

૫

હકૂતા-કીમતનો વેપાર

મોંઘી કીમતના યંત્રોના વેપારનો બેટ, પેટી-વ્યવસ્થાપકના શબ્દોમાં સાંભળો :-

"ગોટે ભાગે મોંઘી કીમતના યંત્રો, હકૂતાથી પૈસા વધુ કરવાના સિધ્ધાંતે વેચાય છે. જે પણ ગ્રાહક યંત્ર ખરીદી, ખરેખરે હકૂતો ભરે છે ત્યારે તેને એક રશીદ આપીએ છીએ. એ રશીદમાં લખેલું હોય છે કે બાકોના બધા હકૂતા ગ્રાહક વખતસર ભરે તો તેને 'આટલા' વિનંતીક ઝુમર બેટ મળશે! પરિણામે ગ્રાહક લગભગ છે: વખતસર પૈસા ભરે છે અને બેટ મેળવે છે."

અને એ બેટનો બેટ રો દશેક આ રહ્યો તે:-

એ બેટથી માત્ર પૈસાનું વખતસર નથી મળતા, બીજાનું લાભ છે. એ ઝુમર જરૂરની મજદૂરી પણ અમોજ મળે છે. ઝુમરથી ધર

શાખીનું બની, એના બરના બીજા કુમરો
ખરીદવા આહુતે પ્રેરે છે પરિણામે પંડર
રૂપિયાની ભેટ મેળવી, આહુતે સો બસોના
બીજા કુમરો ખરીદવા આકર્ષાય છે. વળી
એવા ખાસ કુમરો કુટુંબે કુટુંબે અમારી
ઝાદિરાત પણ કરે છે !

૬

નિષ્ક્રાંતતાથી નિરાશ ન થતા !

નિષ્ક્રાંતતા એ માત્ર એક કસોટી છે.
એથી નિરાશ થતા નહિ. અઆદામ કિંકન
જેવો અમેરિકન પ્રમ્મનો લાડસો પણ પોતાની
કિન્દરીના પ્રાથમિક ૨૦ વર્ષ સુધી નિષ્ક્રાંત
નિવડ્યો હતો. તેની નિષ્ક્રાંતતાની યાદી આ રીતે -

- ૧, રાજકીય ઓપ્શન મેળવવા પ્રયત્ન
કર્ષો અને નિષ્ક્રાંતતા વરી
- ૨, વેપારમાં પડ્યો અને છેવટે નાદાર થયો
- ૩, એક બાળાને તનમનથી આંકી અને
તે મરી ગયું.

૪, સિવિલ સર્વિસમાં નોકરી માગી
અરજી નામંજુર થઈ !

૫, કોન્સેસરી સુટાઈમાં ઉમેદવાર થયા
અને નિષ્ક્રાંત નિવડ્યો.

૬, ફરી ઉમેદવારી તોધાવી અને પાછી
નિષ્ક્રાંતતા !

જના નિરાશ ન થતાં આગળ ધ્યાન
કર્ષો. પરિણામે પ્રોસપેક્ટ સુધ્ધા બન્યા

૭

જ્યાં દૃઢતા નહિ, ત્યાં સફળતા નહિ.

જો તમને જીવન-કમનો ભય લાગતો
હોય, જો તમારામાં દૃઢતા અને આત્મ વિશ્વાસ
ન હોય, જો તમે તમારી રિચાર-શક્તિને
વર્તનમાં ઉતારી નથી સકતા અને જો તમે
કોઈ કામ આરંભી તેમાં છેવટે લગી પૂર કરી
સકત ન હોય તો તમારી કિન્દરી બેઝાર
જશે તમને વારંવાર નિષ્ક્રાંતતા મગશે કારણ.

વાઈટાફર

માણસના જનનમાં ફોરફરસ પદાર્થ
ઘણાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. ઘડપણ
કે બીજા કોઈ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ
જનનમાં ઓછો થઈ જાય છે ત્યારે અનેક
પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નબ
ળાઈ અને માથાનાં, મરદનના હાડકાઓનાં,
જાતી અને કમરનાં, હોઝરી અને દિલનાં,
ચૂર્ણ અને પેદુનાં, હાથ પગ યા સાધાઓનાં
અને યાના દર્દો, કડવો, નબળાઈ, બચ્ચાઓના
ગુસ્તાનનો રોગ, અનિદ્રા, અનિયમ નબળાઈ,
૫૫૫૬ થઈ જાય છે એ બધી બીમારીઓ
માટે ઝડપી અને સચોટ દવા માનવ,
જનને ફરીવાર યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં
ફોરફરસ પ્રેરે પાડવાના છે

વાઈટાફર

-માં એજ ફોરફરસ મેળવેલો હોઈ, તેના
રૂપમાં હોવાથી બીમારીયાદી જગ્યાને અદ્ય
સગાડી ધીમે ધીમે ધમધમથી ઝડપી ફાવેલો
દેખાડે છે. કોઈ પણ પ્રકારનું ગુસ્તાન થતું
નથી અને જનાવર એવીનો સચોટ છે કે કોઈ
પણ માનવામાં અચંતોપકારકનીયનું નથી.

કીમત : ૫૮ પીની રૂપિયો એક

(દયાલ અર્થ પાચ આના જુદા).

[વિદેશ માટે ટ. બ. સહિત શી. સવા બે]

લખો: મેનેજર,

ધિ વાઈટાફર સી,

સુરત.

દિલરોઝ [રજસ્ટર્ડ]

દરેક પ્રકારના અને દરેક પ્રદેશમાં થતા
સુખકામો. નાના મોટા કાપડો, ખરબચુ,
દરાજ, ચંદ્રપાલ, નામુર, ભાંડર, કંઠમાળ,
રંગોલી, હરસ, મસા, પેંગ વગેરે પર એક
અકશરિયું કાચ આવે છે. ખાસકામ વિના
રંગોનો મટાડી, શરીર પર તેવું ચિન્હ મુઠ્ઠાં
રહેવા દેતી નથી. દરેક ઘરમાં એક ખાટલી
જુરર સાપરીજ જોઈએ. ધાર્મિકી તીકજીવું
લોહી તરન બંધ કરવામાં આવે છે.

કીમત: નાની ખાટલીનો એક રૂપિયો
મોટી ખાટલીના બે રૂપિયા
(પેકીંગ પોસ્ટેજ લુદ્ધ).

મુંબઈ ઇસ્ટાકાના સોત્ર એજન્ટ:-

કાગદી ગુહરાલાઈ રહેમાનલાલ,
૧ કાલુપુર રાવર પાસે-અમદાવાદ

[મુંબઈમાં મરિજદ અંદર રોડ, ૪૪૫-
રીવમ બેન્કની પાસે કાગદી રજીસ્ટ્રાર
રહેમાનભાઈની દુકાને મળશે]

ટેલીગ્રામ:-Islam Bros. ટેલીફોન:- ૪૨૬

આઝાદ

હોઝયરી

પરદેશી મુડી અને બપ-
ચાથી ચાલતી ધી ગુંજરાત-હોઝીયરી
મીસામાં બનેલ ગજદરાક, મોળ, સ્વેટર,
કોટ, પુલ જોવર, મફ્ફર, બરચાની જર્સી,
વિગેરે વાપરા. મુતર તથા ઉનનો માલ
એક ત્યા એક ડીઝાઇનમાં બને છે, અને
પરદેશી માલની હરિફાઈ કરી સડ એવો
હોવા ઉપરાંત હાવ પણ ધણાજ કીફાયત
રખેલા છે. માલ ખરીદતી વખતે આઝાદ
હોઝયરી નામ જોવા ખાસ ભગમણ છે.

બદારગામના ઝોડેશ પર પૂરતું ખાન
આપી રસોદ જેન્ક મારફતે કે. પી. પી. થી
સ્વાતા કરવામાં આવે છે.

સોલ એજન્ટ:-મુસ્લિમ અધર્મી

હેડ ઓફીસ:- ૨, કાલુપુર અમદાવાદ

બ્રાન્ચ:- ૨, લુમ્બા મરિજદ સામે, અમદાવાદ

“મુનાદી”નું બોલતું અકવાડિક-મુસ્લિમોનું આદર્શ અખબાર

“મુસ્લિમ-ગુજરાત”

એ સ્વભાવે

ખરી રીતે દારે છે

અં કોપ્રધા

ખોટી રીતે તવી દેરાણ

અં આપને—

ગનાવોથી બાખખર કરે છે

અને આગેવાન

ગનાવગીરીથી ખખરદાર બનાવે છે

એની અનેક કવમી લડતો પરિણામકારક નીવડી છે.

ત્રણ વર્ષ દરમિયાન એણે અનેક મુખાલિક હથ્થાર હેઠા પાડ્યા છે.

એના મનદર તબક્કાગી ફોટા, નહેનો મારે એનો ધરગતુ સફો, જાળકો મારે એનું ખાસ
પાનું, દીની તબક્કાગી મારે એનો ફતવા પેજ, એની તગીઆઝાટક દિલચરખ ડીકાઓ.

એના નાંદર ફિશ અર્થએજો એ. એની કેટલીક ખુસરીયનો છે.

વિનંતિ

નમુનો મકત અંગાવો

માલક ગનો

લવાઝમ

રહેલ-આર ૩૫૫

અર્ગ-પરદેશ:-છ ૩૫૫

ટકાણું

લાગા તાલાબ.રોડ,

સુરત.

વૈદ્ય કુલપતિ પ્લહ પ્રેસર અંક

૪૨ વર્ષથી પ્રગટ થતા આ ગુજરાતી વૈદ્ય માસિકને આગસ્ટ ૧૯૪૭નો અંક, પ્લહ પ્રેસર અંકે તરીકે પ્રગટ થયો છે. છેલ્લી પા સદીમાં પુષ્કળ ચોટે ચઢેલા કેટલાક રોગોમાં, પ્લહ પ્રેસર પણ એક છે અને તે એક ચોક્કસનારો રોગ ગણાતો હોઈ, વાજિબી રીતે જ દર્દી અને તેના સબંધીઓને બચાવવા બનાવે છે.

પ્લહ પ્રેસરનો ઇલાજ મોટે ભાગે એવોપેથિક પદ્ધતિએ થાય છે એવું કારણ એ નથી કે એવા રોગને સફળ ઇલાજ આધુનિક ચા યુનાનીમાં નથી, બલકે ખરું કારણ એ છે કે હકીમે અને વૈદ્યોએ એવા નવા નવા સિંખાસમા ઉપસ્થિત થયેલા રોગોનું કારણ અને ઇલાજ વિષે સંશોધન કરવાની સહુને ચિંતિત દેખાડી નથી પરિણામે સામાન્ય જનતા યુનાની અને આધુનિકમાં એ રોગોના ઇલાજ નથી, અને વૈદ્યો અને હકીમો એ રોગ પાડખી સક્ષી જ નથી એમ માને છે.

લાખા કાળની એ ગફલતને કઈ બદલે આ અંકે પૂરો પાડ્યો છે એવોપેથિક અને આધુનિક દષ્ટિએ એમા પ્લહ પ્રેસરના રોગના કારણો અને ઇલાજની ચર્ચા કરાઈ છે અને સાથે ૮ ચિત્રો પણ અપાયા છે.

આવા ચર્ચા-સાહિત્યની ઉપયોગિતા વિષે એ મત નથી અંકની તૈયારી પાછળ લેવાયેલા શ્રમ અને તેના હેતુ ઉભય ધન્યવાદને પાત્ર છે તબીબ વર્ગે અંક ગ્રહર જઈ જવો જોઈએ.

ઇન્કિલાબ [અંગ્રિકી]

તંત્રીઓ : 'માડવીઆ' અને 'તુર', સંચાલક : ઇરશાદ હાજી હુસેન, રાજકોટ

છેલ્લા ત્રણ માર્ચથી પ્રગટવા માટેના આ મુસ્લિમ ગુજરાતી સાપ્તાહિકને પ્રાગકારના આગ દ થાય છે મુસ્લિમ-કાઠિયાવાડની વિશાળ વાચન-મેદની છતાં ત્યાં માત્ર બેજ સાપ્તાહિકો મળતુદ છે એ જોતા, "ઇન્કિલાબ" માટે સાચા લેખની ન્યામા રાખી સકાય.

"ઇન્કિલાબ"ની વાંચન સમર્થ સમય દોષ ૭; મુદ્રણ અને હકાર પણ સુદર અને મનોરંજક.

એ બદલ લેવાડી મિદનવ બદલ તંત્રીઓને સુગ્રાસબાદ

વાર્ષિક લવાજમ દિન્દનાં રૂપિયા ચાર અને પાંદેશમાં શિલિગ નવ છે.

સસ્તામાં કાશ્મીર કેમ જશે ?

લેખક-પ્રકાશક : રતનસાહ અચારીઆ, ૭૬-૮૬, મરીન લાઈન્સ, મુંબઈ (પાના ૧૧)

કીમત આઠ આના

કાશ્મીર જેવું સુંદર સ્થળ દિન્દમાં હોવા છતાં આપણામાના ધણકો મોંઘા પચ ની માન્યતાએ ત્યા જઈ કુદરતની કારીગરીઓ જોવાને લઢાવે મિજવી સક્ષતા નથી. લઘ રતનસાહે એ માન્યતા યોડી પાડવા માટે આ નાનકડી પુસ્તિકામા મધ્યમ વર્ગ સસ્તા ખર્ચે કાશ્મીર કેમ જઈ સકે, તે સુંદર રીતે સમજાવ્યું છે કર્તાએ કાશ્મીર ઉપરાંત સસ્તામાં આવના જતા, આમ્ર, મધુરા, દિલ્લી, લાહોર, રાવણીડી, અમૃતમર, સીમલા, લખનવ, લોપાથ વ ની જમુ મુલાકાત લઈ, ત્યા જવા માટેય પદતી વિગતો જણાવી છે.

આઠ આનાની કીમતમા આર્થ ઉપયોગી માંડ મળે છે. એ માટે લેખક અભિનંદનને પાત્ર છે.

અમે છે એ સાત !

મૃા Wordsworthની "We are Seven"ના બાવવાહી કવિતા પરથી ગુજરાતીમાં મિસ કુવમ્બ મુરેયાએ આ કરેલો અનુસાદ ઇરમાઈલ કોલેજના ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળે પ્રગટ કર્યો છે મૂળ કવિતાનો અનુવાદ તેજસજી ભાવ અને લાગણ્ય આ સદ્વિન ખીછ લાપામા કરેલો સહેજુ કામ નથી. ખડેન કુવમ્બ તેમ કરવામા સફળ થયા છે. બહેન કુવમ્બના સુંદર પ્રવાસ ખાવ મુગારકબાદ

ભાષા-બ્યાકરણની કેટલીક ભૂતો રૂ ૧૦ છે, તે ખીછનાર નીકળી જવી જોઈને

પહોંચ

મસીદાએ કમાના, નવસિહા દિપોતસીચી અંક, પરાપકાર જયોતિ, વ. અભિપ્રાય હવે પછી

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમવાર સુદત પ્રગટ પાપ છે. એવી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ મેળવે તો દરેક પ્રશ્ન દીઠ પાંચ આનાની (ખર્ચા: આઠ આના અને પરદેશ: નવ પેનીની) ટિકિટો ખાટવી [વી પી. ના આર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૯૧૦-ની. પી: જાસન-૧) મુંબઈના કટતરી મામતા મેડાલા વેપારીનું શિરનામું આ છે-મુદ્રમઃ અદ્યમઃ અધર્મઃ, ૨૨૨-૨૨૩, કટતરી ગજાર, મુંબઈ-૩. (૨) ઇંગ્લેન્ડિક ડાયનેમેનોને લગતા પુરતક માટે મેક્સ મકા-દેવ રામચંદ જાગુરે. ત્રણ દરવાજા, અદ્યમકા-બાદને લ મશી. [‘કમર’નું ગયા વર્ષનું બેઠ પુરતક કવારનું પ્રગટ ૫, મક ગયું છે]

૧૯૧૧-૨ા. ૪ પોનાની-૧) બેટરી વડે ચાલે એવા રીડીઓ સર પચ અનેક છાતના આવે છે. મશકૂર સેટમાં *H. M. V. Pilot, Sabs, R. U. A., Emerson, Phillips, Philco* અને *Z-nish* છે એના વેપારીઓ કોઈ પૂરા ખાવતાન મળી સકશે. બે ત્રણ વેપારીઓના શિરનામા આ રહ્યા:- કાલજગાલ ક્રિમિટો ૨૬ ન્યુ કવિન્સ રોડ, મુંબઈ; હવદાગાલ એન્જિનિયરીંગ હાઉસ, હવદાગાલ (દખલુ); મદસ રેડિયો કમ્પા. ૨-૧૦૫, અ.મે.નિયત સ્ટ્રીટ, મદાસ. (૨) બેટરીના ખર્ચનું નક્કી કરી સકાય નહિ. કારણ કે એ ન્દાના મેડાલા રેડિયો સટ અને તેને રોડ ફેલો સમય ચલાવાય છે તેની ઉપર આધાર રાખે છે (૩) પરજારો કાર્ડ પર ફોટો પડે એના કેમેરા માટે જે જે સાઠ એન્ડ સન, કાલજગાલ રોડ, મુંબઈ-૨ ને લખશે.

૧૯૧૨-૩ા. પૂ: કપડખંજ-૨ાઇ આઈસ ફેટરીનું શિરનામું કેડલ રોડ, દાહર, મુંબઈ ૧૪ છે. (૨) એ લ પોટરના જાટતીના એક

કારખાનાનું નામ-કામ આ છે:- *Mitteld. eutsche 'Hohlglas-Industrie, G M B H, Altenfeld Thur* (જર્મની). (૩) વાસલ સાંધતાર ટિકિટોનો પ્રયોગ હવે પછી

૧૯૧૩-મે જુ ષ: કચ અંગર-૧) વ્હાઇટ ઑઇલ પનિંગ તેલ છે અને કુવામાંથી નીકળતા ધાસનેલ પેટ્રોલ વ. સાથે હોય છે. તેને પાંત્રીક રીતે સ્વચ્છ કરાય છે (૨) પેટ્રો-લિયમ જેવી પણ ઓળ પેટ્રોલ વ. સાથે નીકળતો પદાર્થ છે. એ બેકુની બનાવટ માટે એને લગતી ખાસ કિતાબો જોશો. (૩) તેલ માટે વપરતા રંગો પદ જુદી જુદી રીતે અને છે. ને માટેય એની અંગ્રેજી કિતાબો જોવી.

૧૯૧૪-૩ા. ખા: રાજકોટ-૧) મુઘાઇ ખાણ પ. ને લગતી કોઇ ગુજરાતી ચોટડી છપાઇ નથી. પારસીઓ તથા હિન્દુ ખાણને લગતી ચોટડીઓ છે. તે સિવા ઇસ્લામી પદ્ધતોના પ્રયોગો મુસ્લિમ-ગુજરાતના ધરમથ સદામાં છપાતા રહે છે. આપ તે જોશો. (૨) ટામેટા સોસ બનાવવાનો નુસ્ખો હવે પછી છપાશે (૩) સરકા જનાવવાના પ્રયોગો માટે જુઓ કમરના અંક ૩૫, ૫૪ ૬૦ અને ૬૧ અને ૮૩માં અંકો.

૧૯૧૫-શા. લા કા: મુંબઈ-૧) ખંજ-ડીના કારખાનાઓમાંના બે ત્રણના નામહામ આ રહ્યા:- જિહાર મ્હાસ વર્કસ ક્રિમિટો, દાહરખંજ, *Arrah* (ઈ. આઈ. રેલ્વે); એન. જી. વર્કસ, ચીંચણ તારાપોર (ધાણી); ચી.

જો. મોસાબજા, જોધપુર. (૨) ડિંદુરતાની વેપારી ડિરેક્ટરીઓ (૧) ઇન્ડીયી, (૨) ટાઇમ્સ ઓફ ઇન્ડીયાની અને (૩) ટકરની નીચે છે. તે બધી ન્યુ બ્રુક કંપની, હોર્નબો રોડ, ક્રાઇ. મુંબઇ ૧ કને ગળી સકશે. (૩) અતરના વેપારીઓ આ છે-ડિંદુરતાની પર-ફ્યુમરી ફેક્ટરી, કૌતજ; માળવજાલ અચન મુંબ, કૌતજ; જલનારાયણ પરમાર્થ નાંદાવણ. જુનો જનરલ મંજ, કાગપુર

૧૯૧૬-જો. એમ. બે. રવિદ્રા- (૧) આમલીના જલ્યાબંધ વેપારીઓ આ છે- ભાદુરી, અપર્સ લિમિટેડ, પોસ્ટ બોક્સ ૧૦૮૪૪, કાંકતા; એન. સોશાયલમ મેટીની કંપની, મેમેર (૨) ફાઉન્ટેન પેન પર નામ કાતરવા માટેનું મશિન હોર્નબો ફાઉન્ટેન પેન ડિપો, નેશનલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ બિઝીનેસ, હોર્નબો રોડ. ક્રાઇ, મુંબઇ અને એ. સી. પટેલ એન્ડ કંપની ૭૭, મેડોલ સ્ટ્રીટ, ક્રાઇ, મુંબઇ પામેથી મળશે (૩) શીખકામ ૫ માટે મુજરાની કિતાબો આ છે-શિવજી કળા ૩ ૦-૧૨-૦ ભરન મુંબઇ અને શિવજી ૩ ૩-૧૨-૦. સ્વોર્ડ શાળા ૩. ૧-૮-૦, ભરન મુંબઇ ૩. ૦-૧૦-૦ આ બધી કિતાબો મુંબઇના કામ પાવ લુકમેસ્ટર પામેથી મળશે

૧૯૧૭-સા. જ. યે. ઉદયગિરી-(૧) બધી દવાઓ આપની નવદીના કેમિસ્ટ પામેથી મળશે (૨) આયુર્વેદ જડોશુદીયો માટે દવાખાના મુર્તુગમિદનક રાજીલાલજી, સુરતનો લખશે.

૧૯૧૮-મ. જો. દ. ને. કગમી-આપને ખાનગી પત્રકાર નુખાઓ દેખાં એ તો દરેક

સવાલ દીક પાંચ આના લેખે શ્રી મોકજશો તો લખી મોકજાશે. મુકા જવાબ જોઈએ તો તે ફક્ત આ કોલમમાં જ મળી સકશે ખાનગી પત્રથી મુકન જવાશે અપાતા નથી

૧૯૧૯-૨. પ્રે. મીકર-(૧) સરકારી ખાના કિતાબીઓ ખાનગી પેટી પોનાને “ગવર્ન. મેન્ટ” પેટી કહેવાયની સકે નહિ. (૨) સરકારના કક્ષ પર આવે ત્યારે તે વાંધો લેજ (૩) એવુ નામ રજીસ્ટર થઇ સકેજ નહિ

૧૯૨૦-કાં આર. ને. અમરેશી-(૧) ચાહી પણ જીવી હિનારવાગો પ્રયોગ દરે પછી (૨) ફાટે દેમ, માઉન્ટ, ડીસ વ. માટે ફોટો-માફિક રોસ એન્ડ એજન્સી કંપની, ૧૫૪ ધરમોલા સ્ટ્રીટ, કમકતાને લખશે. (૩) પરતીના કાગળ. ચિંધરા ૫. માટે હાફિઝ અવર્મ, રાનીતાલાલ, કાચા મુન્દની પોળ, સુરતને લખશે. નેજા એ બધું જલ્યાબંધ બરિદિ છે.

૧૯૨૧-મ. કા. ચા. સોનુગદા-(૧) અગ-રજનીઓ જનાવવામાં રપવાની પાંસની સળીઓ નૈવાર કરી વેચાતી નથી અગરજની જનાવ-નારાઓ પોનેજ વાચને કાપી, તેની સળીઓ જનાવી લે છે (૨) અગરજની જનાવવામાં કાચ ગત્ર વપરાતુ નથી. (૩) ટૂક, એમ, જાવરીઓ ૫ જનાવવા માટે કોના વગેરે કપ ઇન્ડિયન ટ્રેડિંગ કંપની, પોસ્ટ બોક્સ ૬૧૦, મુંબઇ પામેથી મળશે.

૧૯૨૨-આર. એમ. રા. મુંબઇ-(૧, ૨ અને ૩) પ્રસન્ના અર્કમાંથી અતર જનાવવાની રીત તથા તે માટે વપરાતા વંચ વ ની પની

માદિની “કમર”ના ૭૭ અને ૭૮મા અંકમાં
છપાયેલા અક્ષરના ખાસ લેખમાંથી મળશે.

૧૯૨૩-૨. ડા. ઇ. જામનકેશ-ભાષાના
વાળ ખરી પડના હોય તો તે માટે “કમર”
ના ૭૮મા અંકમાં છપાયેલા પ્રયોગ અજ
માની જોશો.

નવા વર્ષના આકર્ષણો

આવતા અઠધી “કમર”નું નવું વર્ષ શરૂ
થશે. આવતા વર્ષના ખાસ આકર્ષણોમાં—
ટુકાનકારી
અર્થાત

Shop Keeping

ને પ્રગતિ ખાસ લેખો ૨૬, જેમાં જુદા જુદા
ધંધાધારીઓ—જેવા કે, જુકમેશરો, કાપડીયા
૫ માટે ગુરૂરી માદિની અને કીમતી મુખ-
નાઓ અપાશે. આજે તમારું નામ માલક
તરીકે નોંધાવો.

૧૯૨૪-૩ સુ. માસે-૧૧) ઇન્ડસ્ટ્રી અને
ખીન અનેક છાપાઓના સિદ્ધતાઓ માટે
જુઓ “કમર”ના ૮૧મા અને ચતુ
અંકનો ધંધાધારી એપાનિયના લેખ. (૨)
૨૫૨ જેટલો માટે નિશ્ચય સાધવો એ. સી.
ફાન્ડ એન્ડ બી. કે. ફાન્ડ ૬૦૦, દુર્ગાચંદ્ર
મિત્ર સ્ટ્રીટ, કલકત્તા ૫ મેથી મળશે (૩) દિવા-
અર્થાતની ખનાવટમાં નિષ્કાંતિ દવાઓ અંચાલક
એન્ડસી, ૧૬, બેન્ડરોડિંગ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા
કોની છુટક નેમ નિષ્કાંતિ મળી ચકશે.

૧૯૨૫-અંમ. જા. એ. (આફ્રિકા)
—(૧) મુખન દ્વારના શેરના જાગ દાસ ર.
૧૨૮ ની સમજાય છે અક્ષર શેર કપિયા ૫૦
ની કાનતીના હોમ, દાન વાર્ષિક ડિવીડન્ડ રૂ
૫ થી ૬ જેટલું મળે છે. (૨) વાળ ઉગાડ-
ન ર વસાવો આ છે : Virex. Hairgo
(૧) વડમુખ શરૂ થયેલો નથી.

૧૯૨૬-વો. ઇ. યુ. વ. ગોલ્ડપુર સંખેડા
—કાન પર કસાઈ કરતાં કાગા લીસોટા પડ-
વાનું એકલું કારણ અસ્પર્શના છે. પાણી
અસ્પર્શ હોય ડિરીડઝ ન હોય વા ડિરીડઝ
હોવા છતાં સામાન્ય પાણી સાથે ભેળસેળ
ઉર્દુ અખાનનું ઉચ્ચ પંકિતનું માસિક

યસરખ

[લાહોર]

ગુરૂર વાંચો. એ દર મહિને પાંચમી તારીખે
અચુક નિયમિતપણે પાટનગર લાહોરથી
પ્રગટ થાય છે. “યસરખ”નો દરેક અંક ઉચ્ચ
પંકિતના ઐતિહાસિક, ઇતિહાસી અને સામ-
જિક લેખો, દિવસરૂપ વાર્તાઓ અંગ્રેજી અરબી
અને તુર્કી છાપાઓના દિવસરૂપ ભાષાન્તરો,
મુંદર મંત્રો અને નમોનો સંમંદરૂપ હોય છે.
૬૬ કાઉન્ટ ૮ પેજના ૬૦ સફાઈ થયું
મળાઈ ૭૫૫ આવૃત્તિ પ્રગટરત, રાષ્ટ્રીય
ઉચ્ચ પંકિતના કાગળનું. છતાં—

વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત એક રૂપીયા
નમુનો મુફત મંગાવો.

ઉદ્દે વા અંગ્રેજીમાં લખો:—

મેનેજર, યસરખ, લાહોર.

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કોમનું એકજ મુખપત્ર
લખનૌરક રિવાજો દર કરા—ભેળોને કચડાની
મથાવો એ દષ્ટિજિન્દુએ લખાવતા અનેક
વિષયો અને ખીન ઉપયોગી લેખો રજુ
કરતું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (બેટ
પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; ૫૨૬૬

માટે સિદ્ધી અઃ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આર્થિક અને
સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બધું પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,
જુહાપુરી ભાગ્ય,
જાહવાળી પાળ—મુસ્ત.

“ક મ ર”

[જાન્યુઆરી ૧૯૩૭થી ડિસેમ્બર ૧૯૩૭ લગીની અનુક્રમણિકા]

ચિત્રો	મહાદેવજી કળા	રંગમેરંગી શાહીઓ
ચિત્રમાળીયક યુનિવર્સિટી-
દયદાયાદ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૭૭	ચિત્રો જાનાવનાર યંત્ર ૩૨૭
કાલેજ હોસ્ટેલની મનદાર	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૭૮	બીજી દળનાર યંત્ર ૧૧
ધમારત ૧૨૫	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૭૯	રૂપિયા મોણી આંદમાં ત્રણ
કાલેજ હોસ્ટેલનું કુસાદા	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૦	ચરિયાઓ ૭
કાલેજી રૂમ ૧૨૭	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૧	કાલકાનું કાતરકામ મે અંકનું
લાયબ્રેરી અને લો કાલેજ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૨	મુખપૃષ્ઠ
હોલ માથાના અંકનું	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૩	કાલકાનું કાતરકામ અને
મુખપૃષ્ઠ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૪	લાખ-રંગકામ ડિસેમ્બર
લો કાલેજ અને લાયબ્રેરી	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૫	અંકનું મુખપૃષ્ઠ
હોલ ૧૨૯	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૬	કાલ કુંગા
સેનેટ હોલ ફેસુઆરી	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૭	લાખ સુઆની એક કાલ ૧૧૨
અંકનું મુખપૃષ્ઠ અને ૧૨૫	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૮	સિંધુ
હુસ્ટર નિગ્રામ ૧૨૬	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૮૯	રસ કાલનાર યંત્ર
ક પડ કેપર ૭ પકામ આયોજ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૦	અંકનું મુખપૃષ્ઠ
કેમિકલ પ્રિન્ટિંગ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૧	મોહીયુસ માખ કોમિકલ અંકનું
કાપડ કેપર છાપકામ આગમ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૨	મુખપૃષ્ઠ
અંકનું મુખપૃષ્ઠ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૩	શાનદાર કાગળાખી: સર શાહ
અને ૧૭૭, ૪૧૭, ૪૬૧, ૫૦૨	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૪	સિદ્ધિ મુજબમાન સપ્ટેમ્બર
વજાળ આગનાર યંત્ર ૧-૨ ૩૧૬	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૫	અંકનું મુખપૃષ્ઠ
૨૧૧ પ્રિન્ટિંગના સાધનો ૩૧૮	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૬	સેરડી પીસવાના કાલ
કેનવાલિંગ	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૭	કમાલ કોલ ૧૫૦
૧૧૬ ઈન્ડેક્સ-૧ ૧૬૫	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૮	બોડિંગ કોલ ૧૫૦
૧૧૬ ઈન્ડેક્સ-૨ ૧૬૮	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૯૯	સર હાજી અબ્દુલ્લાહ હાજી
કાપરેત્ર નેત્ર: કાલ અને	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૦	નવેમ્બર અંકનું
રંગ દુર કચેરા	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૧	મુખપૃષ્ઠ
ધરકોલેટર ૨૮૨	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૨	૨૧૧ પેન્ટિંગ યંત્ર ૧૨
મુલાવજાત અને કેવડાવજાત	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૩	સુરતી જાગા જાગાર-૨ યંત્ર
કિરદીલર બદલ અંકનું	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૪	આગના પાંચ જુદા જુદા
મુખપૃષ્ઠ રંગ કુટનાર યંત્ર ૧૮	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૫	ખાલો મે અંકના
	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૬	લાઇટલેને
	મહાદેવજી સંખ્યાનિચિત્ર ૧૦૭	બીજી પાને

તંત્રીસ્થાનેથી

પ્રસંગ રંગ

અધિકાર આના બચાવો	૪૦૨
અડત ડિક રજા	૧૮૩
આગળ ધણુ નખાન	૪૪૭
આચળ એક તનાખુદ થયો	૨૨૮
“આવ બાઈ હરખા, ...!”	૧૪૦
ઈન્આપી કુપનો	૧૮૪
ઈન્આમી યોજના	૪૪૬
“ઉજ્જડ ગ મમાં એરંડા
પ્રધાન !”	૬૪
હરમનીયદ્ધ યુનિવર્સિટી	૫૧
ઓછા પચાર	૩૫૬
ઔચોગિક વિકાસ	૩૧૪
કામગીરી મોંઘવારી	૨૨૭
કાગળનો ઉધેગ	૭
કીમતી તક	૨૨૮
ખૂટી ઠગાઇ	૭
આમકાનો ઉધેગ	૧૮૩
ચિત્રમારી	૨૭૨
ઋણીઓની ખેતી	૪૪૭
જમગારી અંરસ	૩૧૫
જપાન મોખરે	૨૩૨
કપાલ દરઃ મટાડો કે
વધારો ?	૧૩૮
ટપાલના દર	૫૦
તળીખી નુરખાઓ	૪૦૨
દયાલુઆગ	૨૭૦
‘દર્યાબાગ’ની અ વૃત્તિયે	૩૧૪
દેરાની આબાદી	૫૧
ધંધાના સાધનો	૩૫૮
નકલી ટોકટોક	૬૪
નસીબતાર સાક્ષ-પત્રો	૩૫૩
નાદાર બજેટ	૧૩૮
નિગ્રામી જીવંતી	૬૬
પરદેશી બજારો	૫૦
પાઈબુડ લાડકું છે ?	૪૪૭
પ્લાસ્ટિક લાડકું નથી !	૪૦૨
પોચવાનાવાલા	૩૧૬

કળવાલી	૩૧૬	ઝડૂરી ચંપા	૧૮૬
ઝિટિશ કન્નેનો	૬૫	ઝાલન ચંપા	૧૮૬
ઝિટિશ દાલિમ	૨૭૧	નાગ ચંપા	૧૮૬
ઝેકારોની મુસ્ત ઝાહિરાત	૪૪૬	ખંચોલિ	૨૩૫
ઝીબ ન આપો	૩૧૫	બકુલ	૨૩૬
ઝારકોની	૩૧૬	બેલા	૨૩૫
મુગ્ધ પેવિટકનિક	૨૭૨	મધુમાલતી	૨૩૭
મુક્તીઆ પાંચડો	૬	મરિલકા	૨૩૭
યુનાની દરાસાઝી	૨૭૧	મુસ્ક દિના	૧૬૦
રતનાચર	૪૦૩	હસુનો દાના	૨૩૬
લવિંગની ખેતી	૩૧૦	દિના	૧૬૦
સાનદાર કામચાખી	૩૫૮	અરીખુ	૨૫
સાદેશીને ઉત્તેજન	૩૧૪	અગથી	૧૦૬, ૧૧૫, ૧૬૬
સાતમે પગધિયે	૬		૨૪૨, ૨૮૮, ૩૨૬,
સાદિય ચોરી	૬૬		૩૭૩, ૪૨૧, ૪૬૫
રિપરિવાલી દવાઓ પરની		આટલો રોગ, જીવારને	
ઝકાત	૮	ધનો	૨૦૦
મુરત-નૈયા જાંદર ?	૬૫	આખા-જાડ પર ધના	
સોના પર ઝકાત નાખો	૧૩૮	રોગોનો મજાજ તથા	
હાથચણાટની તરકી	૧૪૦	પાસેલ માટે પેરીઓ	
હિન્દી કંચણિયત	૨૨૭	વાપરવાના લાભ	૧૭
હિન્દી કામગીરી	૩૧૦	ધોરેક્ટોરિયેટ	
જર્મનીના મહકોન	૧૩૬	કોમીયમનો ટોળ	૨૪૦
મનપૈયુ	૪૮૮	તાંમાનો ટોળ	૨૮૦
		નીકલનો ટોળ	૨૪૦
		ઉકરડા કિંવા જાખનું	
ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ		ખાનર	૨૪૫
અચાન, તરદવાર		બિન, નકલી	૧૦૬
(જીઓ ‘તરદવાર અચાર’)		ઝોર પાઠસાટ અર્થાન	
અતરે		ચિમાની -	૫૩
કામીની	૨૩૭	કચકડું કિંવા મેચ્યુરેશન	૧૬૪
કાંટાલી ચંપા	૧૮૬	કપડાં (રેશમી) પર જમી	૬૬
કેવડા	૧૮૬	કપાસ	૬૫
ખસ	૨૩૭	કપુર	૧૧૦
અધરાજ	૨૩૬	કચર્યર મોતી	૧૮
ગુલકી	૧૧૦	કાચના કુવડાડ અને પશુ	
ગુલાબ	૧૮૭	પંખીઓ	૩૭૫
અમેલી	૧૮૬	કાચની બંગડીઓ	૪૧૪
ચંપા	૨૩૫		
જીઈ			

૧	૨૭૭	નેપ્થોલ રંગનું ડાપકામ	૪૧૮	સીધી રીતે થતું ડાપકામ	૩૭૦
૬	૭૫૨	નેપ્થોલ રંગનું અટકાયત		રંગકામ:	
થાંન ક્રેસિકો પ્રિન્ડીંગ		કરીને ડાપકામ	૫૦૨	એલીઝરીનથી થતો લાલ	
લિકો પ્રિન્ડીંગ :		નેપ્થોલથી રંગેલા કાપડ		રંગ (૨૪૧ ૨૬)	૫૦૪
નિંગો રંગોનું ડાપકામ	૪૧૭	ઉપર કટાય-પીજો	૪૬૧	નેપ્થોલ રંગનું રંગકામ	૫૦૩
— — — જુરો	૪૧૭	— — લીલો	૪૬૧	પ્રાયશ્ન રંગો (મીઠાના	
મેનીસીન રંગોનું ડાપકામ	૪૧૭	— — સફેદ	૪૬૧	રંગોનું) રંગકામ	૫૦૩
— — — કાળો	૪૧૭	પ્રાયશ્ન (મીઠાના) રંગોનું		સલ્ફર રંગોનું) રંગકામ	૫૦૩
એલીઝરીન રંગોનું		ડાપકામ	૩૭૨	કાળું છુદ પોલિશ ૧૮, ૧૪૭	
ડાપકામ	૩૭૦	— રંગોનું કટાય કરીને		કેરીની ચટણીઓ	૨૪૧
— કચ્છાઈ	૩૭૧	થતું ડાપકામ	૪૬૨	ક્રેસિકો પ્રિન્ડીંગ અર્થાત	
— કાળો	૩૭૧	પાસ તૈયાર કરવાની રીતો	૩૨૧	કાપડ ઉપર ડાપકામ	
— ઝાકોલેટ	૩૭૦	— આયર્ન એસિટેટ	૩૨૨	(નુઓ 'કાપડ ઉપર ડાપકામ')	
— ઝાકોલેટ-થેરો	૩૭૦	— એલ્યુમીનીયમ		કેવડાજલ અને ગુલાબજલ	
— પીજો	૩૭૧	એસિટેટ	૩૨૧	(નુઓ 'ગુલાબજલ અને	
— જ.લ	૩૭૦	— કેસિયમ એસિટેટ	૩૨૨	કેવડાજલ')	
— લીસો-ખુલતો	૩૭૦	— કોમ એસિટેટ	૩૨૧	કેસર અર્થાત આકરાન	૪૬૮
— લીસો-થેરો	૩૭૧	— ૨૪૧ ૨૬ તેલ	૩૨૨	કેરીન	૬૦
— પાલળી	૩૭૧	— બેઝીક એલ્યુમી-		કોનરકામ, લાકડાનું	૧૮૫,
એલીઝરીનથી રંગેલા કાપડ		નીઅમ સફેદ	૩૨૨	૪૬૧	
ઉપર કટાય કરવા-પીજો	૪૬૪	— ૨૬ લીલો	૩૨૨	કોપરેલ નેલ: વાસ અને	
— — લીલો	૪૬૪	બેઝીક રંગોનું ડાપકામ	૩૭૨	રંગ દૂર કરતો	૨૮૨
— — પાલળી	૪૬૪	ગાયથી ડાખ કરીને થતું		કાળુ, શેરડી પીલવાના	૧૫૦
કટાય કરીને થતું ડાપકામ	૪૬૧	ડાપકામ	૫૦૧	ક્ષપ અને દુમનો ધ્વાજ	
કાળો રંગના કાપડ ઉપર		રંગવાની રીતે થતું		પાણી !	૩૭૭
સફેદ કટાય	૪૬૧	ડાપકામ	૪૧૬	ખાનર જાથનું, કિંવા	
કોમ ફાર્ન રંગોનું		— — કળો	૪૨૦	ઉકરડો	૨૪૫
ડાપકામ	૩૭૧	— — ઝાકોલેટ	૪૨૦	ખાનર, ગટાટા માટે	૨૩
અનિજ રંગોનું ડાપકામ	૪૨૮	— — લાલ	૪૨૦	ખાટા સિંજી	૧૮
— — — પીજો		રાજન છાપીને થતું		ખુ મેંચ	૪૫૭
— — — મા તારંગી	૪૧૮	ડાપકામ	૫૦૧	ગુલાબજલ અને કેવડાજલ	
— — — મેટી		કેપીડ ફાર્ન રંગોનું		કેવડાજલ	૨૩૨
(બફ) ૪૧૬		ડાપકામ	૪૧૭	ગુલાબજલ	૨૨૬
ગળીથી રંગેલા કાપડ		— — ઝાકોલેટ	૪૧૮	ડિસ્ટીલ્ડ પાણી	૨૩૩
ઉપર સફેદ કટાય	૪૬૩	— — તારંગી	૪૧૮	ધરમથુ હુનરો, બાનુઓ માટે	
ડાપવાના પ્રકાર	૩૧૭	— — પીજો	૪૧૮	(નુઓ 'બાનુઓ માટે	
ડાપકામ નિયે સામાન્ય		— — જી	૪૧૮	ધરમથુ હુનરો')	
સુચનાઓ ૩૧૮		— — લાલ	૪૧૭	ચટણીઓ, કેરીની	૨૪૧
ડાખ કરીને (અટકાયત		— — લીલો	૪૧૮		
કરીને) થતું ડાપકામ	૫૦૧	— — રકાર્બેટ	૪૧૮		

ચળકતા રંગો		ધરમ્યુ સરકો	૪૫૨	નકલી કાપીદાંત	૧૦૯
— મે	૧૭	ચલુનો ફાર ફિવા સરકો	૪૫૦	નમક અર્થાત મીકું	૨૮૧
— નારંગી	૧૭	નંજુનો સરકો	૪૫૦	નારંગી	૩૭૬
— પીળો	૧૭	છજર ”	૪૫૨	પતરા ઉપર છાપકામ	૪૬૬
— પ્લુ	૧૭	નારંગીનો ”	૪૫૦	પશુ પંખીઓ અને	૪૬૬
— લાલ	૧૭	નારિયેળીનો ”	૪૪૯	પુલકામ કાચના	૩૭૩
— કીચો	૧૭	ફાલકાનો સરકો	૪૫૦	વાઈલ્ડ	૪૦૪
— વાયોલેટ	૧૭	મરચાનો સરકો	૪૫૨	પ્રયોગો	
— મફદ	૧૭	સાચબેરીનો સરકો	૪૫૧		
ચામકું કેળવણું	૬૩	ચિંજુનો સરકો	૪૫૨	અત્રો, બનાવટી	૨૦૪
ચીકું	૧૮	ચોરડીનો સરકો	૪૪૯	અતિસારમટિની ટિક્કીઓ	૧૧૬
છાતી, રેશમી કપડા ઉપર	૬૬	સરકાના ઉપયોગો	૪૫૩	— ઈલાજ	૩૭૦
છાતિનું ખાતર કિંવા		રોગોથીનો સરકો	૪૫૦	અનાજમાં છાંસ થતા	
ઉકરડો	૨૪૫	આશ્રાન અર્થાત કેસર	૪૬૮	અટકાવવા	૨૪૮
છાપકામ, કાપડ ઉપર		ઝીકરોનો વાર્ષિક ૯૦૦૦		અળીલ	૨૦૪
(નુઓ ‘કાપડ ઉપર		૫ ઉન્ડ !	૫૬	અમૃતધારા, નકલી	૧૬૧
છાપકામ, પતરા ઉપર	૪૬૬	તરલવાર અચાર		અગાઈનો ઉપાય	૨૦૪
જાંતુનારાક દવાઓ		કેરીનો અચાર	૧૪૨	આધારીશીનો ઉપાય	૨૦૪
કમ અંધવાળી દવાઓ	૩૬૪	માજરનો અચાર	૧૪૩	આચન, કમ્પાઉન્ડ	
કેટલા જાંતુને નાશ		બઘાનો અચાર	૧૪૪	મિશ્રચર	૨૪૮
કરનારી દવાઓ	૩૬૧	બારનો અચાર	૧૪૪	આચન નાઈટ્રેટ ઓફ	૨૪૬
ફિનાઈલ	૪૬૩	ચિંજુનો અચાર	૧૪૩	આંખના રોગોનો ઈલાજ	૩૩૬
વાયુરૂપી વિધારી		લીલાં માચાનો અચાર	૧૪૩	આંખનું કુલું મરાડવું	૩૦
દવાઓ	૩૬૩	સગરખનો અચાર	૧૪૪	આંખનાનું તેલ	૧૬૦
સ્પર્શથી નાશ કરનારી		તમાકુની ગનાવરો		ઈથિયોપીક પાવડર	૧૧૬
દવાઓ	૩૬૨	ખીચી	૧૦૩	— બદલ રંગવા	૨૬૨
લુગરો અને આંજીઓ		જીંકણી	૧૦૨	ઈંડાની ભૂકી	૨૪૮
રોગ	૨૦૦	મરચા	૬૬	ઉપરનો ઈલાજ	૩૩૬
મધપૂન	૪૧૬	તમક	૧૦૪	ઉધરસની ગોળીઓ	૭૨
આન આતના સરકોઓ		દોડતા	૬૬	ઉંદરો મેરોનો ઈલાજ	૧૧૩
અચારનો સરકો	૪૫૧	સુરતી	૧૦૧	ઉંદરો નરસાવાની દવા	૨૦૪
અનનસનો સરકો	૪૫૦	વીડ	૨૨	બીનનાં કપડા રચવા	૧૬૦
અંજીનો સરકો	૪૫૦	વીડીયાં	૩૩૨	એચુ મિશ્રચર	૨૬૨
અંજીવાલો સરકો	૪૫૧	ફમ અને કાચનો ઈલાજ		એનિમલ ચારકોલ	૩૩૬
કરી સરકો	૪૫૨	પાણી !	૩૭૩	એનેમલ, સાઈકલ	૨૬૪
કિસમિસનો સરકો	૪૫૦	દિવાળી	૬, ૨૭૩	એપેન્ડાઈટિસનો ઈલાજ	૨૬૨
ક્રિસ્ટલ સરકો	૪૫૨	દૂધવાંથી રેશમ	૩૭૨	એપેન્ડાઈટિસ, યુનિવર્સલ	૧૧૫
કેસ સરકો	૪૫૨	ધાણા	૨૦૧	એમોનિયા, કામેનિટ ઓફ	૨૩૮
ખજૂરીનો સરકો	૪૪૯	નકલી બીન	૧૦૯	— વાઈટ	૨૪૮
				એલમ રોગ	૩૦
				એસેન્સ વાયોલેટ	૪૨૫

એસેન્સ વેનીશા	૩૩૧	કેમ્પર, રિપરિટ ઓફ	૨૨૮	ચિત્રો અને નકશા માટેનું	
આઈલ કલેપ	૨૮	કોઈનો ઇલાજ	૭૩	ચારનિસ	૩૮૧
આઈ વાઈનિસ	૨૦૧	કોષરેશમાંથી વામ દુર		ચિદ્રસ માટેનો પાવડર	
એટો ફિલિમન	૩૭૭	કરચી	૨૬, ૨૮૨	(ફેઇલ પાવડર)	૩૮૦
આરોમાટિક સાહી	૪૧૬	કોરડીશલ, પિપરમિન્ટ	૨૪૬	ચિદ્રસ મુદર-પુદાનુમા	
કપડા રંગવા, ક્લેનના	૧૧૦	કોલ્ડ ક્રોમ	૨૬	બનાવવો	૩૩૭, ૪૭૭
કપડાં ધોવા મંદનું		કાલસા હાંચરના	૭૨	ચીનીકામ અને કાચ ધોવા	
અવાદી	૪૨૫	કોલસાનું દંતમંજન	૭૧	માટે	૩૭૬
— (રેશમી) પરથી		કોલેસાની દવા	૨૪૮	ચોકોલેટ	૧૧૧
ચાદના ડાપ કાદવા	૨૬૩	ફાયનો ઇલાજ	૪૬૬	છરી તેજ કરનાર મલમ	૧૧૫
ચાદને પારદર્શક		ખાડનો સરકો	૨૪૬	છાતી માટેની દવા	૧૧૫
બનાવવા	૨૬	ખાંસીની દવા	૨૬૨, ૫૦૫	જાંબુનારી દવાઓ	૬૦
કપડા, બનાવવી	૨૦૮	ખીચનકાપ ય	૨૦૪, ૫૦૫	બદુઈ નાર	૪૨૧
કપડાની ઝોળીઓ	૨૪૮	બુલબુલની વધારનાર		બદુઈ રમાલ	૩૮૦
કપડાંની આમન		ચર્ક	૨૬૨	બપાન બ્લેક	૨૫૦
નિશચર	૨૮૮	પુસામેદાર પોમો	૩૮૦	બપાન (અનાજમાં) થતા	
કમજાનો ઇલાજ	૩૭૬	ખોટો (નાખાનો)ના		અટકાવવા	૨૪૮
બ્લેક	૪૨૫	ઇલાજ	૪૨૭	જોડીમખેનો શીદો	૨૪૭
કંકે યુનીયુ	૩૩૬	ચરમાજાનો યુવકન	૫૦૫	ફિલિમન, એટો	૩૭૬
કંકમાજનો ઇલાજ	૪૧૬	ચળાતા લાખનો ઇલાજ	૪૨૬	કરી કે લેસ સાફ કરવી	૨૦૪
કાનડી મેડેમિટર	૪૨૫	ચંપનાદાન દવા	૩૩૬	જોનો ઇલાજ-કંદના	૧૧૭
કાગળ પરથી તેવના ડાપ		ચુપ સાહી	૪૨૬	કિડીઓ, અતિશય	
કાદવા	૩૩૧	કુદાન, ચરમાજાનો	૫૦૫	માટેની	૧૧૬
કાચ અને ચીનીકામ		ચુનીયુ નં	૩૩૬	કિડીઓ, યુલિયેટની	૩૩૮
ધોવા માટે	૩૭૬	ચેન મન્ત્ર નિશ્ચલ	૧૧૦	કંખનો ઇલાજ-ચીનીકા	૧૧૫
કાચ પે લિસ	૪૨૬	ચે.જી.આં-કપરમની	૭૨	— — સપ	૧૧૨
— સાફ કરવા	૭૩	— કપુરની	૨૪૮	ડાપ કાદવા કાચ	
— (Litho) સાફ		— લાકવની	૧૧૧	પરથી તેજના	૩૩૬
કરવા	૨૮૮	— લાવની	૭૩, ૨૪૬	— — રેશમી કપડા	
કાચની બરખી લાપવી	૩૭૬	— બાલા	૨૫૦	પરથી ચાદના	૨૬૩
કાર, લેખાઈના દુર કરવો	૭૧	— વાયુ અને સરદીની	૭૩	— — ચીતજાના	૪૨૭
કાનના દરેનો ઇલાજ	૩૦, ૩૩૬, ૫૦૫	કાસતેજની વાસ દુર કરવી	૩૩૬	હાંચરના કોલસા	૭૨
કાપડને આપવાની કાલ	૩૭૬	ધી વનરપતિર્જ	૨૦૫	કિલ વોઈ	૨૬૨
કાચોનેર ઓફ એમોનિયા	૪૪૮	ચંદ્રસ, પૂખું	૭૨	કુપીકેરિય સાહી	૧૧૭
કાચા રંગવા, દારીદાન	૨૦૬	ચાઇનિય સિલ્વર	૧૧૦	દોળ, ચાંદી (રેપા)નો	૨૦૫, ૩૮૦
કાળી સાહી	૫૦૫	ચામડી ફાઈ તેનો ઉપાય	૨૪૬	તથા કાદવા	૪૭૦
કાળો રંગ, મંદુકની		ચારકાલ, ચિનિય	૩૩૬	લાકવની ગોળીઓ	૧૧૫
નળીનો	૨૫૦	ચાદના ડાપ, રેશમી કપડા		૧૧૧, ૨૪૬	
કીમ. ફાઈ	૨૬	ચરથી કાદવા	૨૬૩	તાર, બદુઈ	૪૨૬
— ફિનિયર	૨૬	ચાદમાં નાખવાની સુખંધી	૧૧૧	લાવની ગોળીઓ	૭૩, ૨૪૬
		ચાંદીનો દોળ	૨૦૫, ૩૮૦	લાવ, બચ્ચાને દાંત કુટવી	
				વખતે આવતો	૨૪૬

તેલ-રૂંઘ, મુન્દરી	૨૮	જાનિયા, કાચ	૪૨૬	મધ સાચવી કાચવું	૩૮૧
તેલના ડાબ કાટણ		— ધાતુ	૪૨૬	માડાનો દિવાલ	૩૦
કાચ પાણી	૩૩૬	ફાંઈયા કાચ	૨૬	મજમ, છરી તેજ કાચ	૩૧૫
દમ માટેની કિચારો	૨૦૮	કાંડનેન પેન માટે બુટ		મસાનો દિવાલ	૧૦૫, ૩૦૩,
દમનો દિવાલ	૧૧૩, ૨૦૮	બટ્ટેક માટી	૨૬૬	માખળુ રેખા કાંડ	૩૩૩
દિવાલનો દિવાલ	૨૦૫, ૪૩૩	કુટું આખતું મારાટી	૩૦	માખળુ અચીવી રાખતું	૩૦
દળમજન	૭૧, ૧૧૧, ૩૩૮	કુટું કોટ	૧૧૩	માખળા બોડાનો દિવાલ	૪૨૦
દમવાનો કાચ	૨૮૧	કુટું પાણી	૩૮૦	માખળા કાંડનો દિવાલ	
કાંચ કુટુંની ગેજા		અચીવાનો કાંચ કુટુંની ગેજા		૧૧૩, ૩૩૩, ૪૩૩	
અચીવાનો આખતો		આખતો નાચ	૨૪૬	માખળી કાચનો દિવાલ	૩૧૫
ગાચ	૨૮૬	બટન કાંચ, મેલીની		મોંઘ નાચ દિવાલો	
ગાંધી ધાતુ પદાર્થ રજા	૨૬૩	ગિયના	૭૧, ૧૧૩	— — અચીવાની ગા	
ગાંધી રજાનો દિવાલ	૩૩૩	અચીવાનો કાંચ		— — પ્રવાલી ડા, કાં	
દેશી પેન કાંચ	૨૮	નિષ્કાળ	૨૬૩	— — કુટું ૭૧, ૧૦૧	
માટી ૫૨ પાણીની માટી	૭૩	બાંધપાસ	૩૧	મણિ પાંચ મજાવવાનો	૪૩૩
— કુટું	૪૨૬	બાંધવો આખતો	૨૦૪	નિષ્કાળ કાંચ	૩૫૦
માખળો આખવાનો	૨૮૬	— અચીવાનો	૧૧૩	મોંઘી પિયાળો દિવાલ	૪૩૧
માટી આખતો	૨૦૮	— કાંચ	૨૦૪	મુખનિષ્કાળ	૧૬૩
— અચીવાનો	૧૧૩	— કાંચ	૧૧૩	મુખનીષ્કાળ	૧૧૬
— કાંચ	૨૦૮	અચીવી કાંચી કાચની	૨૦૩	મુખ (નિષ્ક) નિષ્કાળ	૧૧૦
— કાંચ	૧૧૩	આચી	૧૪૬	મુખવાળો મજા	૪૩૧
નકા આખતો બિયો માટેનું		બાંધ કાંચવાળો કાચ	૨૧૨	મોંઘાના આખતો દિવાલ	૫૦૧
જાનિયા	૩૮૧	બુટ બાંધ કાંચી	૩૩૩	મોંઘાની કાંચવાળો બાંધ	
નકાના નાચુ રેખા મેં		— — કાંડનેન		કાંચ	૭૧, ૧૧૩
કાંચ	૧૧૩	પેનની	૨૬૬	કાંચિયાઓની કાંચી	૩૩૮
નકા કુપવમાની	૩૩૩	— કાંચવાળો	૨૦૬	કુપિયાઓ કાંચી	૧૧૫
નકાની કુટું તેનો દિવાલ	૧૧૩	બટ્ટેક અચીવા	૨૧૦	કાંચ કાંચો, કાંચી	
નકાની કાંચ આખતો	૨૬૬	બટ્ટેક પ્રમાણે કાંચ	૩૩૩	બાંધ	૨૧૩
પાંચ મજાવવાનો માં	૪૩૩	બટ્ટેકની નાંધો કાંચો		— કાંચવાળો કાંચ	૧૧૩
પાંચ, કાંચવાળો	૨૦૮	કાંચ	૨૫૦	— બટ્ટેકની નાંધો	
— કાંચ	૧૧૫	બાંધ પાંચ	૭૧	કાંચો	૨૫૩
પ્રમાણનો દિવાલ	૩૮૧, ૪૩૩	બાંધનો કાંચ	૨૫૦	— કાંચની કાંચ	
પાંચવાળો	૧૧૫	બાંધવાળો	૨૫૦	— કાંચનો કાંચ	૧૧૩
પાંચમાં અચીવા-કાંચ	૨૬	બુટ કાંચ	૩૮૧	— કાંચવાળો કાંચ	૨૦૬
પાંચ માટેનું કાંચ	૨૬૩	બુટ તેજ	૧૧૩	— — કાંચ	૨૦૬
પાંચમિન્દ કાંચી	૨૬૬	બુટ મિન્દ, કાંચી	૪૧૫	— — કાંચ	૨૦૬
પાંચ ગાંધી	૭૩	બુટ કાંચી	૩૮૧	કાંચો કાંચવાળો	
પાંચ કાંચ, કાંચ	૨૮	બુટ કાંચ	૨૬૩	પ્રવાલી	૨૦૫, ૩૮૮
પાંચ કાંચોનો દિવાલ	૪૨૬	બુટ કાંચ	૨૬૩	કાંચ, બુટ	૩૮૦
પાંચ, બુટ	૩૮૦	બુટ કાંચ	૨૬૩	કાંચ પેટ	૨૦૫
— કાંચ	૩૩૮	કાંચ	૨૧૩, ૩૮૧	કાંચ, પાંચ માટેનું	૨૬૩

રેશમી કપડા ઉપરથી	શાહી, બહુ બેચ	૩૩૭	પિત્તાળ	૪૧૩
ચાદના ડાચ કાઢવા	— — ફાઉન્ડેન પેનની	૨૪૬	પેન્સિલ	૩૨૩
રોઝ, મિન્ડ ઓફ	— લાલ	૫૦૫	પૌલિશ, છુટ	
રોઝમરી, સિંચિલ ઓફ	સિલાહલ વધી	૩૩૮	(નુબી 'સુદ પૌલિશ')	
લવેન્ડર — —	— પરિસા	૨૦૬	કુલ જાડ અને પશુ પંખીઓ,	
લાલ શાહી	શીતલાના ડાચ દુર કરવા	૪૬૭	કાચના	૩૭૭
લાહી, સરસ	સરકો, ખાંડો	૨૪૬	ફોટો ફિલ્મો, રફી	૧૪૯
લિન્ટસાઈન	સરસી અને વાધુની મોળી	૭૩	જાડાં માટે ખ તર	૨૩
લીમડાનું હંતમંજન	સપ-ટંશનો ઉપાય	૧૬૨	બનાવડી રેશમી	૨૭૮, ૩૭૨
લીલો રંગ, લાપીલાંતન	સર્વ રોગ ઔષધિ	૨૮, ૫૦૫	બગડીઓ, કાચની	૪૧૪
લેમોનેડ પાવડર	સરસ લાહી	૬૦૬	ખાતુઓ માટે ઘરગથ્થુ સુનરો,	
લેસ કે સરી સાફ કરવી	રંગીલી બોટલ	૩૩૮	અગરબત્તીઓ બનાવવી	૨૩૪
લોખંડોના કાંઠ દુર કરવા	સ્વપ્ન દોષની દવા	૪૩૭	અચાર, ચણી, પાપડ	૨૩૩
લોહ ભસ્મ	સાધકલ એનેમલ	૧૬૪	કામળ વાળવા અને	
લોહી નલેતુ ખંચ કરવાનો	સિમરેટ, રંગ માટેની	૨૦૪	થેલીઓ બનાવવી	૧૫
ઉપાય	ગિપ્સટ ઓફ કેમ્ફર	૨૬૪	કામળના કુલ કે રમકડા	
લોહી સાફ કરનાર દવા	— — રોઝમરી	૩૮૧	બનાવવા	૧૩
લનસ્પતિનું થી	— — લવેન્ડર	૧૮૪	કાંસકીઓ બનાવવી	૨૩૪
બર્મિંગહામ પોર્સેલે	સિલ્કવર, ચાઇનિઝ	૧૬૦	ગાલીયા વણવા	૧૫
વંદા નસાડવા	સુગંધી, ચાદમાં નાખવાની	૧૬૧	આમકાકામ	૨૩૪
વાધુ અને તરતીની મોળી	સુગંધીદાર સોપારી	૧૬૨	જરી કાર્યોની કામ	૧૫
વાદોલેટ ટિસેન્સ	સુદ પંક	૧૧૧	જાડુ અને ચીકો ગ્રંથવી	૨૩૫
વ રશિય-દબ	સુન્દરી તેલ રંગ	૨૮	દોરડા વણવા	૨૩૪
— રોડબુધોઈ	સુવધાની નમક	૩૩૭	નેતર કામ	૧૫
વારનિય કાંઠનાર મિશ્રણ	સેક્યુધોઈ પર લ બવાની		પનંગ બનાવવા	૧૬
વાસ કાઢવી, દોષરેશમાથી	શાહી	૪૭૧	ખીસીઓ વાગવી	૧૬
— — માસતેલની	— વરનિય	૧૧૭	બરત ગુથણ	૧૨
વાળ કટનાર પ્રવાહી	સે બનો ઈલાજ	૪૭૧	મસાલો દળવો	૧૬
— પાવડર	સોપારી, સુગંધીદાર	૧૬૨	મોલ બનીશન ગુ પવા	૧૨
વાળનો ઉપયોગ	લાપીલાંત રંગવા : કાળા	૨૦૬	મોલીનું ગુથણકામ	૧૩
વિજળીક તેલ	— — બહુ	૨૦૬	રકુમરી	૧૫
વીંજીના ડંબનો ઈલાજ	— — લીલા	૨૦૬	સિંચણકામ	૧૨
વેનીશ એસેન્સ	— સાફ કરવા	૭૩	રૂપે પેઈન્ટિંગ	૧૩
વંશિંગ પાવડર	લિસ્ટીઆનો ઈલાજ	૨૬	સોપારી તોડવી	૧૬
સાંતેલની દવાઓ	હીંગ, નકી	૧૬૧	દાથવણાટ	૨૩૪
શાહી, એટાલ રિફ	હીંગની પન્કિસા	૧૧૫	છુટ પૌલિશ	
— ગુપ્ત	હેડબોનો ઈલાજ	૪૨૭	કાળું છુટ પૌલિશ ૬૪, ૧૪૭,	
— કાળી	હેર ઔષધ	૭૩	બ્રેકિંગ	૩૨૫
— ફુલોફેટીંગ	પન્કિસાટ (એર) અર્ધાંત	૫૩	બ્રાઉન છુટ રંગવિશ-	૩૨૫
	વિયાની			

બેટરીઓ, ૧ નાંક.	૫૭	ગ્રાફ ગ્રાફ	૧૯૯	હિન્દી હીરા	૩૧૫
બુગા લાલ	૧૧૨	લાકડાનું કોતરકામ	૧૮૫	હેર ઓળખ	૪૫૮
ગારા યા લીલી મશીનો		લાકડાનું કોતરકામ અને			
ઉપદ્રવ	૨૮૬	લાખ-રંગકામ			
મીઠું અર્થાત નમક	૨૮૧	કોતરકામ	૪૮૧		
મોળા, હાથના	૧૦	મ્લાઈ રંગ	૪૮૨		
મોતી, કલચર	૧૯	લાખ-રંગ	૪૮૨		
રહી ફોટો ફિલ્મો	૧૪૯	લાલ બુગા	૧૧૨		
રંગર સ્ટેમ્પ		લિંબુ ખાટા	૧૮		
ળીળાં	૩૬૭	લિંબુ તેના વિવિધ			
રૂબર ઉપર દાખ દેવાની		ઉપયોગો			
ક્રિયા	૪૧૩	સાઈમન્સ	૨૮૪		
રિંગ અને તેના ઉપયોગ	૩૧૯	લિંબુનું શરણત	૨૮૪		
સ્ટેમ્પ બનાવવાની ફાઈલો	૪૧૦	લીલી મતી ૥ માવાનો			
— — રીત	૪૧૧	ઉપદ્રવ	૨૮૬		
— — ગણિત	૪૧૦	વિજળીક બેટરીઓ	૫૭		
સાધનો	૩૧૭	વિમાની અર્થાત એર			
રંગબેરંગી કાપડો	૧૫૨	પાઈલોટ	૫૩		
રંગબેરંગી શાહીઓ-પ્રખ		સાદગાદ પત્ર	૨૪૪		
વાની શાહી-ટિકડીઓ		શાહીઓ, રંગબેરંગી			
કાળી શાહીની ટિકડીઓ	૩૨૭	(જુઓ ‘રંગબેરંગી			
બહુ બેરક શાહીની ટિકડીઓ	૩૨૭	શાહીઓ’)			
બહુ — —	૩૨૮	શેન્ડી પીંચવાના કાપુ	૧૫૦		
લાલ — —	૩૨૮	સ્ટેમ્પ, ન્યુ	૪૮૭		
લીલી — —	૩૨૮	સ્ટેમ્પ, રૂબર			
વાયોલેટ — —	૩૨૮	(જુઓ રૂબર સ્ટેમ્પ)			
બુટી :		સરનામું આન આનના			
કાળી શાહીની બુટી	૧૧	(જુઓ ‘પ્રાત્ર પ્રાત્રના			
બહુ બેરક શાહીની બુટી	૧૨	સરકાઓ’)			
બહુ શાહીની બુટી	૧૨	મિનિ મ ગ્રાફ	૧૯૧		
લાલ શાહીની બુટી	૧૨	મેન્ટોજન	૧૧૪		
લીલી શાહીની બુટી	૧૨	સેલ્યુલોઈડ કિંવા કચકડું	૧૯૪		
વ યોલોટ શાહીની બુટી	૧૨	સોપારી	૪૫૪		
રંગે, સ્થગતા		હાથના મોળા	૧૦		
(જુઓ ચળકતા રંગો’)		હિન્દી કારીગરી	૩૭૮		
રેશમ, દુધમાથી	૩૭૨		૪૦૪, ૪૪૮, ૪૯૦		
રેશમ બનાવટી	૨૭૮, ૩૭૨				
રંગી કાગડા ઉપર છાંયી	૧૬				

વેપારી કળા

આયાત ક્રકાત

ધાતુકામ	૩૪
પરચુરણ	૩૭
ચંચકામ	૩૧
કા-આમી કુપો	૭૯
એક્ટર બાવના રોટર	૨૧૩
એક્ટર માટે નવ વાનો	૩૭
એક્ટર-સી	
ખાસ એક્ટરનું કારનામું	૪૩૨
સામાન્ય એક્ટરનું	
કારનામું	૪૩૧
કામ કરો-સાગવની વાટ	
ન જુઓ	૪૩૪
કેનામિંગ	૧૧૪
ખાત્રીગથ નામ	૧૬૦
કાપી આકાર	૪૩૪
કારિગર-કળા	
સચિત્ર કારિગરો	૭૬, ૨૧૦
દવામ ખાત્રીની કારિગર	
તોલું નાંદિદ પગિણામ	૮૩
દેખાડો અને વેચો	૩૧
દોષ કાનો. એક્ટર-સી	
વેપારીઓનો?	૧૨૧
ધંધાવારી ચોપાનિયાં	
એતિવાહીના ચોપાનિયાં	૫૦૮
સામાન્ય ધંધાવારી	
ચોપાનિયાં	૨૮૮
ધંધાવારી પ્રાતિનિધિ	૪૭૨
ધંધાના બેદો	૪૭૯
નવકરી	૩૮૩
નવિન કારિગર દિશા	૮૩
નિરાશાય વીઓનો	૩૯

પરદેશમાં વેચો	૩૮	પૃથ્વરૂપી	૪૨, ૮૬, ૧૨૯,
પાવર ઓફ ઓટોની	૧૧૯	પરચુરુ	૧૭૩, ૨૧૬, ૨૬૦ ૩૦૫,
ચેલિંગ	૩૦૦	અભિમાન ૧૬૯, ૩૪૫,	૩૪૮, ૩૯૨, ૪૩૯,
બટાટાની કાતરીઓની		૩૯૧, ૪૮૧, ૫૧૬	૪૮૨, ૫૧૭
ફવલ	૩૯	આપણી તનુકરની	૮૩
બાગીચારીનું લખત	૮૦	આધિકારિક શિક્ષણનો ભોમિયો	૩૯
લાગુ ચીડી	૧૬૬	હરમાનીયદ યુનિવર્સિટી.	૩૯
મંદીમાં તેજી	૩૮૬	-દયદ્રાબાદ	૨૨૬
મિલકત વેચાણ દરતાવેજ	૩૪૩	પરચુરુ હુનરના શિક્ષણ	૪૩૬
મોદક નામ આપો	૧૬૩	તર્જો	૪૭૭
લાયસન્સ પધ્ધતિ	૨૫૧	બિ દ્વારિટનિક-લંડન	૪૮૮
વેપાર વિકાસ	૪૭૪	હુનરી તબીબીની સરકારી	૪૯૦
— વેચાણ	૨૦૭	ચોજના	૪૯૬
— સંજ્ઞા	૫૧૨	કોન સી મિલેટ	૪૯૬
શકમંદ ઉધરાણી	૨૫૬	માગ્ય ઉદ્યોગોની બિત્તવણી	૪૯૭
સંચાલ	૩૮	માગ્ય ઉદ્યોગોની બિત્તવણી ૮૧	૪૯૮
સંજ્ઞાની વેચાણ પધ્ધતિ		રૂપિયાની કિંમત થકાડો ૧૨૪	૪૯૯
દાલની ચેક બાજુ	૨૧૧	નેન ડેવીડસન રોકફેલર ૩૦૨	૪૯૯
દાલની બીજ બાજુ	૨૧૨	તાજુ વાતી ૫, ૪૯, ૯૩,	૪૯૯
સાત મુકામો	૩૪૦	૧૩૭, ૧૮૧, ૨૨૫,	૪૯૯
હાપર પરચેઝ પધ્ધતિ	૨૯૫	૨૬૯, ૩૧૩, ૩૫૭,	૪૯૯
		૪૦૧, ૪૪૫, ૪૮૭,	૪૯૯

પુસ્તક સાતમું સમાપ્ત

■ આગસ્ટા પાનાઓ પર તમે “કુમરગ્ના”
ચાલુ વર્ષની ભરપુર સાહિત્ય-સામગ્રીની
મોસતી અનુક્રમણિકા વાંચી ? એ વાંચ્યા

છતાં—

■ તમને જોઈએ તે હુનરો તા પ્રયોગો
એમાં ન મર્યા હોય તો આગસ્ટા
વર્ષો દરમિયાન અપાયલા ખાસ
લેખોવાસા “કુમરગ્ના” ઘોડાક
અકોની આ થાદી વાંચો. એમાં
તમને જોઈતા હુનરો મળી જશે.

એ વાંચ્યા પછી
જો તમને એ મંગાવવા દુઝિયા થાય,
એના વિના તમારી કામચાખીની દિલ્લી દુર દખાય
તો

આજે જોઈના અકોની કીમત, પાનાની કિંમત દ્વારા મોકલી, તે મંગાવી લો.
સી. પી ની જગતગમા પડના નદિ-આ અકો સી પી વી મોકલાતા નથી. યા
પૈસા મનીઓદરથી મોકલો યા દખાની કીકિટા ખીટો

ધારનામું : કમર ઓફીસ, માદાગરવાડા સુરત.

કાર્બન પેપર-રંગમેરંગી,
સાદા કોપીંગ અને કુપીંગ-
ટિંગ કાર્બન પેપર જનાવવા
અંક ૭૨ મો.

કી. ૪ આના
કાંદા-રોપણી અને કુપયોગ
અંક ૪૭મો. કી. ૩ આના
કુળ-વાવેનર સંખ્યા. અંક
૪૫મો. કી. ૩ આના
કોફી-ખાખોદાર કોફી બા
પી. અંક ૩૬ મો

કી. ૩ આના
કોખી-વાવેનર વિશે અંક ૫૩
મો. કી. ૩ આના

કે.લેન વોટર-રૂપણ બારી
ખાખા રી નુરખાઓ. અંક
૫૮મો. કી. ૩ આના

કોસ્ટીક મોડા-ખાખાટ વિશે
અંક ૫૨મો. કી. ૩ આના

ખસખસ-વાવવા સંખ્યા અંક
૭૨મો. કી. ૪ આના

ખાલીને નિખારવા ને રંગ-
વાની ક્રિયાઓ-અંક ૮૨મો.

કી. ૩ આના
ખાંડ કેમ જને છે?—સેરકી
ગોળ અને વાકાતા વહેમખાખી
ખાડ જનાવવી (ખાસ મચિત
લેખ) અંક ૮૫, ૮૬ અને
૮૨મો. કી. ૨૨ આના

ગાંધકનો તેજાખ-ખાખવો
અંક ૬૮મો. કી. ચાર આના
ગાલીઆનો ઉલોગ-અંક ૬૨
મો. કી. ૩ આના

માદખ વોટર-વાળ પ્રમાણખ
પ્રયોગો અંક ૬૫મો

કી. ચાર આના
આમોકેનની ઘાળીઓની
ખનાવટ-અંક ૨૫મો અને
૬૭મો. કી. સાત આના

લિસરાહન-ખનાવટ વિશે
અંક ૫૪મો. કી. ૩ આના
મુક્તાખ-છીનદાસ અને રોપણી
સંખ્યા. અંક ૪૭, ૫૭, ૫૮
અને ૫૬ મો. કી. તેર આના
ઘાસથારો-ગિલી ખાસ અંક
૨૪કો રોપણી-રૂપણી મા-
લિની. (કુકાળી મારેના ખાખ
લેખ સાદિન) અંક ૬૧, ૬૪
અને ૬૬ મો. કી. બાર આના
ચમકારીક પ્રયોગો-રૂપણ-
ખના દપરતખર્ચા ૪૨ નાદુખ
પ્રયોગો. અંક ૩૬, ૪૭ અને
૭૦ મો. કી. દસ આના

અગતતા રંગો-૧૨ નુરખાખો.
અંક ૭૩મો. કી. મારે આના
આ-ખેલી અને વેપાર સંખ્યા.
અંક ૫૪, ૫૫ અને ૫૬ મો.
કી. નવ આના

चित्र पट्टीय्या-पिक्कयः दृष्टम्
विशेषः अङ्क पर मो.

६. ३ परिणत

ચિત્ર બ્લોકો-લાઇન અને
દાકિને બ્લોકો બનાવવા.
અંક ૫૬ અને ૫૮ માં

५१ ७ २५११

ચોકોલેટ અને પિપરમિન્ટ-
ખનાવવાની માહિતી (૭ મિત્રો
સહિત). અ ક ૧૭, ૫૬ અને
૬૦ગો. કી ૧૧ ચાના

કચીના હાથા-માંથીના ખુન-
મુદત દ.માગેો જનાવરા,અંક
૫૧મેો, કી ૩ અના

અવકાશની શાહી-*Prising*
Inks વિશે આ ૩ ૪૧ મે.

ક્રી. ૩ મા નં

કુશીકેર આર્થિક હિંદોઆદ-
પરમજે અનાવના. અંક ૩ ને
અને ૭૬મે. કી. પ્રાત આના

तमसतमसी चरुलीओ रातः
जात ही रातदिष्ट चरुलीओ
अनायाही. अंक ३१, ३२
अंग ७४ भा. ४१, ४२ अंग

તદ્યેન્દ્રાદિ તે ચુકલિપ્ત-
ખરા અને નકલી તેમ જના
વચની માલિની, અંક ૨૪,
૩૩, ૫૩ અને ૬૨ મેં

ਸ੍ਰੀ. ਜੋਰ ਅਮਾਨੀ

३६, ३७, ५४ आदि १५ गे।
की, पं०३ आना

તરફવાર મુખાંધીઓ અને
તેના ઉપયોગ-દેર ઓપ્ત,
અતર, પોમેડ, સેન્ટ, દત્તમંજન
પાવડર છત્વાદિ બનાવવા, અંક
૩૪નો. કી ૩ આતા

સંખ્યાકૃતી રોપણી-અંક
૪૩ મો. કો. ૩ અના

તુષેર અને સિંધુ-નાવેનર વિશે.
અંક ૪૧ મો. દીગત ૩ આના

તેલ રંગ અર્ધાંત પેક્ટિસ-
દાઘા, પીઠા, કાઠ, બુઝ, સફેદ
વ. તેલ રંગ નવાવવાની અગિય
માદિતી. અંક ૩૩૭૦.

શ્રુતે-કાંડાળા બાઝમાંથી મન
મેળવે! અંક ૧૩ મે

શ્રી ૩ આના
ચોડીક વાનીઓ-પ્રશર પ્રશ-
સ્તી ખાવાના સ્વાદિષ્ટ વા-
નોઓ વિશે અંક ૩૦, ૩૮,
૪૮, ૫૭ દ્વારા ૬, ૭ અને
૭૧ મો. શ્રી ૧-૧૨-૦

દયાપ્રાણી-૬૭ જાતના મીંઠ-
અરો જનાવવા. અંક ૬૪ અને
૬૮ મો. ડી. આફ્રિકાના

દાંતમંજના-ચૂકી, પ્રવાકી આં
 પેડના યદુ નુરખાઓ આં
 યા મો કી. ૩ આના
 દાદમ-વાલેનરૂની રીન આં

૩૨મેા કી ૩ આના
દુધની આંડ-ગનાવટ વિષે

અંક ૩૫ મો. ઓ ૩ આના
કાઉ પાલિશ-સુઝા ને જીના
અંક ૩૩ મો. કી. ૩ આના

ધુલાદ્ર કામ-Laundry-
ધોવા પ્રવૃત્તિનો ખામ સચિત્ર
લેખ. ચંક ૬૮ મે

કી આર આના
નાનખટામુજનાવક વિને

અંક ૩૫મો. કી. ૩ આના
નાગિયેરીનું વાષેનર-અંક
૩૫મો. કી. ૩ આના

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

પત્રાની રહેત-કેમ અને કે
અંક ૩૮૭૦. ૬૧ ૩ આપા

પૃષ્ઠા-શુભદ્રા મંગલધી, અંક
૫૦ગી. કી. ૩ આના

पदभीति—गनावना—वेयवा.
 अंक ४६मे। की. ३ आना.
 प्लास्टर ऑफ़ पेरिस—गनावना
 दिने. अंक ४७मे। की. ३ आना.

प्रवाही साधुगो-पनावधानी
विगत (सविन नेप) अंक
६४ गो. की. बार आना
पिपदभिन्त-प्रकार प्रगरी

પિયરગિન્ટો: બનાવવાની મા-
દિતી (સાત ચિત્રે સહિત) અંક
૬૦ માં ક્રી. ૪ આના

પેદાશ કીલર-દરેક પ્રકારના
દુ-ખ હરે પર ઉપયોગી જગ-
વિખ્યાત દવાના જ સુરખાઓ.
અંક ૧૩ અને ૭૩ મો.

ક્રી. આઈ આના
પેશન આમ-આમ અને કીમતા
પ્રમાણુનુ પ્રયોગો. અંક ૫૦
ને ૬૬મે. ડી. સાન આના

પેન્સિલવેની પ્રતાપર-સાદી
અને કાપીંગ પેન્સિલો વિશે.
અંક ૫, ૩૨ અને ૮૭ ગેઝેટ.
કી. દસ આગા

૧૦ મો. કી. ૪ આના

કુળકુળાદીની સાચવણી-વાસી
 ૭૧૧ તમા ! થાંકે ૪૦૦૦.

શ્રી. ૩ આના
ફળોના એમેન્સ-ખાદ્ય પદાર્થો
માટેના જાતજાતના ખરા ને
ખતાચટી એસએલો વિશે અંક
૨૬, ૫૪ અને ૫૫માં.

- મજદુરો અને ગરીબોનાં જીવનમાંથી—
- વીણેલાં હૃદયો અને રૂઢન રમુ કરતો—

‘ઇન્કિલાબ’ નો

: કીમત :

અઢી આના

ઈદ અંક

દ્વિરંગી

ટાઈટલ

આવતી ઈદના પ્રસંગે બહાર પડશે.

- પીડિતો અને કચડાંએલાંઓનાં જીવન -વેશનમાંથી વીણેલી નવલિકાઓ, નાટિકાઓ, કાવ્યો અને ભાવનાઓથી લયો લયો એ અંક ‘જગજની જહનનો’ ને તમારી આગળ બોલતી કરશે.
- કોઈ ગરીબ ‘અસમાલ ધાંચી’, કોઈ મજુર ‘ઓસમાલ સંધી’ અને કોઈ બેકાર ‘અધા મેમલુ’ના જીવનની ખંડેત તસ્વીરો એ આખાં એ અંકના પાને પાને વેશાયેલી હશે.

એ આખોએ અંક ‘ઇન્કિલાબ’ના ‘મજદુરો’ની શક્તિઓનો ખરેખરો નિશોડ હશે. એ અંક ન જ્ઞેયાનો પરગાવો તમને જીવનભર ખટકશે.

- ‘ઇન્કિલાબ’ ના ગ્રાહક જાની એ ઈદ -અંક અને એ પછી નિકલનારા અથવા બીજા પક્ષ બે ત્રણ ખાસ અંકો મફત મેળવો
- અઢી આનાના પોસ્ટ રટારપસ વખતસર મોકલી એ અંકને ઘર બેડા મેળવો

‘ઇન્કિલાબ’ કાર્યાલય, ધર્મેન્દ્ર રોડ રાજકોટ.

વર્ષ આદ્ય

માસ પદ્ધતિ

અંક ૮૫૭

ક્રમ

લેખક મ. સ.

દિન : રૂપિયા ૩૫

ખર્ચ : રૂપિયા ૨૫

વિદેશ : રૂપિયા ૭

જાન્યુઆરી ૧૯૩૮

ગિરો

લોડ નુરી ૩૫ મુખપૃષ્ઠ ૭૫૨

સર જગદીશચંદ્ર બોઝ ૩૫

તંત્રીસ્થાનેથી

પ્રસંગ રંગ

આઠમા પગથિયે ૩

કંગાળ મુખપૃષ્ઠ ૩

કુકાળને વીચે ૪

ગિરો દાનિય ૩

દિન-બર્માના ટપાલ ૪

નારિયેળો

કાયાનાં દોરડાં

કાયાનાં પગ-લઢાણ

કાચ તું કાપડ

કાંચલીની બનાવટો

કોપરેલ તેલ

કોપરેલનો બોળ

ગોળ

ચટાઈ

નારિયેળ

નારિયેળોના કાંચો

નીરો

સરો

સાવરગીરો

પ્રોગો

પુરાણોદાર કાચો

પરમાળની ચટાઈ

પરમાળનો દાર

શુભડાનો ઉત્તર

શુભડા

મેકાઈની કુલ્લીઓ

ચાંદી-પાવડ

દરની-ચોંક : કાળા

- - પીળા

- - બુ

- - સફેદ

પ્રમેદનો ઇલાજ

પ્રવાદી મંદર

પિત્તળનો દોળ

મરકુરીક સંસ્કાર

રસની વધારનાર શુષી

શુષીકરિત્ત ઓઈલ

વાળ કાઢનાર મલમ ૨૩

વાળ મટિ તેલ ૨૩

વોટરપ્રૂ વારનિયા ૨૩

શીશીઓ મટિની કેપ્સુલ ૨૩

સાંધાના દરોનો ઇલાજ ૨૩

હાડકા રંગના ૨૩

માખણ ૬

એક રોડનું બે રોડ માખણ ૧૩

કુધ-દહી-માખણ ૧૩

રોડ કુધમાંથી પાચેર માખણ ૧૩

માટીના ઉપચાર ૬

કપ વાણ ૮

કુબડા નખ સારા કરવા ૮

તોતડાપણા માટે ૮

દાઢ્યા પર ૮

મરતક શુગ પર ૮

રતાંડળા પર ૮

નિર્ગળીક બદલ ૮

વેપારી કળા

નિર્દગીનો વીનો ૧૨૭

ટપાલદારો વેચાણ ૨૪

કુકાનદારી ૨૨

બુકરોલરો ૩૦

૨૨

૨૨

૨૨

૨૨

૨૨

૨૨

૨૨

૨૨

૨૨

૨૩

ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ

અનનસની ખેતી ૧૫

અગશી ૧૮

કચરામાંથી કચરાત

કપડાનાં ચીથરાં ૪૩

દાચની બાટલીઓ અને

કાચ-ચીનીકામના ૪૨

ધાતુનો કચરો ૪૨

બચત ખાધ પદાર્થો ૪૪

રરી કાગળો ૪૩

મહેરનો કચરો ૪૨

દાડમ: દવા તરીકે ૮

મુસ્લિમ દિન્દનાં પનોતા
અને એશિયાના એકલા શાહર
તરીકે સ્વીકારાયલા અસ્લામહ

તાહું વાસી

કુશંચી ખાને ચાલુ અઢ-
વાડિયે મુજરાતી સાદિય
પરિવહની તેરમી એક મુબ્બ
છંદાકાના પ્રધાન ઓન. કનૈયાલાલ મુન્શીના
પ્રમુખપણા હેઠળ લરાશે.

ડોક્ટર સર મુહમ્મદ મકબાલની ૬૦ વર્ષની
જન્મ-યાદ જાન્યુઆરીની ૯ મીએ ઉજવાશે.

મોન્ટેગ્યેલિયર્ડ (ફ્રાંસ) ખાતે ૧લી જાન્યુ-
આરીથી “ધ ગુડ વેલકમ રફસ”ને નામે
એક શાળા, ઝકાતી રૂ. કારકુનેને વિનય અને
વિવેક શીખવવા ઉઘડનાર છે. [એથી શાળા-
ઓની દિન્દમાં ખૂબ અરૂરત છે.]

હિન્દની સરકારી માલિકાની રેલ્વેઓની
ગયા નવેમ્બર માસની આવક, આગામી વર્ષના
એજ માસ કરતાં ૧૫ લાખ રૂપિયા વધુ
એટલે કે, ૭૫૮ લાખ રૂપિયા જેટલી યથા હતી

હિન્દી ટપાલખાતાએ પૈસા, બે પૈસાની
અને બે આના, અઢી આના, ત્રણ આના,
સાઝ ત્રણ આના, ચાર આના, છ આના,
આઠ આના, અને પાર આનાની કીમેતની
સમિત્ર ટિકિટો કાઢી છે. બધી ટિકિટો એક-
રંગી છે અને દેખાવમાં તદ્દન સાધારણ છે

નવી દીદલી ખાતે ફૂટી ડિસેમ્બરની
ફિફ્થ ડાઈ ખૂલ્લી મુકાબ છે.

હિન્દી સરકારે દિન્દમાં આરબેલી રેલ્વો-
અળવળમાં દિદલી ખાતે શોર્ટ વેવનું રેલ્વેન
અને લાહોર ખાતે મિડીયમ વેવનું રેલ્વેન
શરૂ કર્યા ઉપરાંત લખનવ, મદ્રાસ, ટ્રીમોનો-
પોલી અને દાકા ખાતે નવા મીડીયમ વેવ
રેલ્વેનો અને મુંબઈ અને મદ્રાસ ખાતે શોર્ટ
વેવ રેલ્વેનો શરૂ કરવાનું પણ નક્કી કર્યું છે.

સાણુંદ ખાતે લરાયલા બેતી પ્રદર્શનમાં
“કુમર”ના એકો પણ રજુ થયા દતા.

હિન્દી સરકારે ઝાપવાના રફ કામગીર
પરની જકાત ઓછી કરી, દરેકે એક

હિન્દ-ગર્માના સંબંધો અંગે એક કોન-
ફરન્સ રંગુનમાં લરાનાર છે.

વર્ડ્સ સાયન્સ કોંગ્રેસની એક કસકતા
ખાતે ૩૭ જાન્યુઆરીએ શરૂ થશે

કોંગ્રેસની એક પ્રસંગે સુરતમાં એક
પ્રદર્શન લરાવાનું આદિત થયું છે.

મુંબઈ શહેરમાં દવાઈ હુમતાના અખતરા
તા. ૪થી જાન્યુઆરીએ થશે.

રિઝર્વ બેન્કની નોટો, ટુકમાં જાદિર
પડનાર છે.

સુરત ખાતે પેટ્રી સેફ ડિપોઝિટ વૉલ્ડ
ફિફ્થરની કોમી એ ખૂલ્લી મુકાબ છે.

રાજકોટની ખાંડની ઇનજા ૧૫૫૬૧૧ રફ
ચતાર છે.

મદ્રાસ સરકારે સ્થાનિક સંન્યાઓ હમત-
કની પ્રાથમિક શાળાઓ અંધ કરવાનો નિર્ણય
કર્ષો છે.

ચીન જાપાન લડાઈ ચાલુજ છે. હજી
લગી કરો નીવેડો આપ્યો નથી.

સુંદર ચિત્ર કાર્ડો

આર્ટ કાર્ડ પર છાપેલા, મુંદર ચિત્ર-
કાર્ડો. (૧) તાજમદલ. (૨) કુલુબ મિનાર.
(૩) ઉરવપૂરનું આરસ મદલ અને (૪)
સિકન્દરા (આઆ)નો અકબરનો રથગ્રો.

કીમેત કમનના ત્રણ આના : ટપાલ ખર્ચ
એક આનો.

(છ કમન થા તેથી વધારે લેનારને ટપાલ
ખર્ચ મુઆફ)

પૈસાની દીકીટ ખીડો. વી. પી. થજે નદિ.

પૈલિય, ધર્મેન્દ રોગ્રિસ, સોદાગરવાઝ, સુરત.

આક્રમે યગચિયે

હિન્દીના સાત વર્ષ પૂરા કરી, “કુમર” આને આઠમા વર્ષમાં પ્રવેશે છે. એને હેતુ ગુજરાતી ભાષામાં ઔદ્યોગિક સાહિત્ય સમૃદ્ધિ, ગુજરાતી નવજ્ઞાનોને ઔદ્યોગિક વિષયોમાં રસ લેતા કરવા, ગુજરાતી બેકારોને હુનરો દ્વારા રમતા કરવા અને ગુજરાતી વેપારીઓને આ કાળની વેપારી ચળવળોથી પારચિન કરવાનો હતો. એનું પ્રકાશન કેપલ મગોરંગન યા પેમ્પા પેમ્પીની પાનાંઓ માટે નહતું સફર કરાયું. અને આજે, ૮૪ વર્ષના પ્રકાશન પછી, મહત્તે કહેતાં ખુશી કેપલે છે કે એણે, પોતાની વિસાલ મુશળ, એ હેતુઓ હાલના છે-પાયાં કરતાં વધારે ઠીક ઠીક ફાટ્યાં છે.

એની “આપની કાલ” એવી “આજ” ક્રમાં વધુ તપશ્ચર્યની નીપડે ઝાંખી મહારી ને અક્ષાહ કરે દુઆ છે અને મહત્તે યશન છે કે મદાદ વાંચકોના “અ.મીન”-અર એવા શામિત છે.

અિદિશ હાતિમ

એક કદાચ પાંચ-૬ કરતાં વધુ મહોટી રૂકાની સંખ્યાવન કરનાર, ઇંગ્લાંડના એકલા નિગરદાર દાનિમ, લોર્ડ નુશીલ્ડનું નામ વર્તમાનપત્રના વાંચકોથી અજાણું નથી આજના “કુમર”ના મુખપૃષ્ઠ પર તેની વધુ ઓળખ, અખચડી ખાસ છત્રી દ્વારા થઈ જશે.

મોરીસ મેટરના આ જનાવનારે જે નિગરદારીપૂર્વક લખેા પાકેાની સંખ્યાવનની ફરકેવ ગયા વર્ષમાં કરી છે, તેણે દરકોમને દેખતા કરી દીધા છે છતાં, એ દહીકન છે

કે, લોર્ડ નુશીલ્ડ પ્રસિધ્ધીથી નાસે છે અને તેનું જ એ પરિણામ છે કે આપા દાનિમને એક સારો ફેટોપ આજ મગી કરો છતાંયો નથી.

લોર્ડ નુશીલ્ડની દવજન દુન્યાને હજુ વધુ ફવજ પહેંચાડતી રહે એવી દુઆ સાથેજ આપણી વાંચિત્રી તમના એ પણ હોમ સફે કે અક્ષાહ આપણામાં પણ એવા થોડાક નુશીલ્ડો પવડા કરી દે કે તેઓ પોતાની દવજવધી આવી રીતે જીવજીવેને ફવજ પહેંચાડે. આમીન.

કંગાળ મુજિયમો

પૂરા પચ્ચીસ વર્ષ પછી મજેલી ઓલ ઇન્ડિયા મુજિયમ ડેનફરન્સે હિન્દના કંગાળ મુજિયમોની કદાણી ઓટે ચડાવી છે.

પરિવર્દમાં રજુ થવજા એક સત્તાવાર રિપોર્ટ પરથી જણાય છે ૩૫ કરોડની વસ્તી અને ૨૦ લાખ ચોરસ માઇલનો વિસ્તાર ધરાવનાર આ દેશમાં કુલ ૧૦૫ મુજિયમો છે, છતાં દેશના મહોટા-૧,૦૦,૦૦૦ની વસ્તી ધરાવના-૩૬ શહેરોમાંથી પંદરમાં મુજિયમનું નામનિશાન નથી અને આઠીના શહેરોમાંય જે મુજિયમો છે તેમાંના મહોટા ભાગ અપવંત કંગાળ, વેરવિમેર અને અધુરી દેશમાં છે.

એમાં મહત્તે સ્થાન નથી કે આજની તબતીથી સુરરોગે એતાં, દરેક મહોટું શહેર એક અપ-ડુ-ડેટ મુજિયમનું મુકતાજ છે. સામાન્ય મુજિયમો કિપરન ઔદ્યોગિક મુજિયમોય દેર દેર હોવા નોમએ. ઇસાફ સર્વે છે: આજના કુલ ૭,૨૦,૦૦૦ રૂપિયાના ખર્ચે નજાવતા ૧૦૫ મુજિયમોથી એટલી ઉમદગીની અથા રખાવજ ક્યાંથી? અને

“કમર” : અંક ૮૫ માં

જ્યારે એ વાતનો વિચાર કરાય છે કે યુરપ
યા અમેરિકાના પાટનગરોના ગામ એક એક
મુજિયમ પાછળ આથીયે મોટી રકમ ખર્ચાય
છે ત્યારે, આપણા વતનના મુજિયમોની
કંગાળતા વિશે કશું કહેવાનું રહેતું જ નથી.

મુજિયમ પરિષદ યોદ્ધા હરાવેા કરી વિખે-
રાઇ છે. એ હરાવેાનો અમલ સરકાર પેલી
રીતે કરે છે તે જોવું રહ્યું.

દુકાળનો વીમો

ગુજરાતમાં વારંવાર પડતા હીમથી
પ્રેરાધને કેટલાકો તરફથી દુકાળનો વીમો
ઉતારવાની અગવળ ઉપાગ્રહ હોવાની અંર
પ્રગટ થઇ છે.

લવાઝમ મનીઓડરથી મોકલો

“કમર”ના ફરેક નવા અને જુના માલ-
કને આમલકપૂર્વક વિનવતી કે પોતાનું લવાઝમ
મનીઓડરથી જ મોકલે. વી. પી. ની ખટ
પદમાં ઉતરે નહિં.

હિન્દમાં વી. પી. કરતાં વી. પી. ખર્ચના
ત્રણ આના અને જર્મમાં વી. પી. કરતા વી.
પી. ખર્ચના દસ આના વધારે થાય છે, જે
મદકનેજ આપવા પડે છે, એ જાણીતું છે
મનીઓડરથી લવાઝમ મોકલનાં એ વધારાના
ત્રણ યા દસ આના થયી જાય છે.

જ્યારે મનીઓડર મોકલતાં આટલા પૈસાનો
દેખીનો ફાયદો પછી છે, ત્યારે આપ પોતાનું
લવાઝમ મનીઓડરથી જ મોકલો વા વી
નજ મંજૂરો

દુકાળનો વીમો ઉતારવો અસ્કય નો
નથીજ જેની રીતે અકસ્માત થા છવન-
મરણનો વીમો ઉતારાય છે, ધરનો આગનો
અને રીમરનો નુકસાનનો વીમો ઉતારાય
છે તેમ દુકાળનો વીમો ઉતારવાય, નો નવ છ
નહિં. અમમત, આંજની અચોક્કસ કાલન
નિતા, એવું પ્રિમિયમ કેટલું રખાય તે, અને

એ વીમો ઉતારવાનાર ખેડૂન અને ઉતારનાર
કમ્પનીને કેટલે અંશે લાભકર્તા નોવડશે તે
કહેવું મુશ્કેલ છે.

જે વીમા કમ્પની આ દુકાળ-વીમાની
પ્રેલ કરશે તે પુષ્કળ ‘કામ’ મેળવી સકશે,
એમા શંકા ન હોય. જોઇએ, કઇ કમ્પની
એ ખોડું અડે છે ?

હિન્દ-જર્મના ટપાલ દર

આઠ માસ વીતી જવા છતાં અને
વારંવાર પ્રકાશમાં આવેલી હિન્દ-જર્મના
ટપાલ દરના ઘટાડાની અર્ધ-સત્તાવાર ખબરો
છતાં, તજ જાગી એમાંનું કશુંજ થયું નથી.

હિન્દ-જર્મના વધી ગયલા ટપાલ દરે એ
જે દેશો વચ્ચેના વેપારી સંબંધોને કેટલું
ગંભીર નુકસાન ક્યું છે, તે એ જેકે દેશોની
સરકારથી જાનું નથી. હિન્દથી ટપાલ દ્વારા
જના માલના પ્રમાણમાં ૫૦ ટા. જેટલો
ઘટાડો થઇ ચુક્યો છે અને આ નવા ફરો
ચાલુ રહે તો એથીય વધુ ઘટાડો થાય તો
અજબ થવાનું નથી.

હુકોને સરકારની છે અને સરકારો કમ
રપલ પછી શું સરકાર પોતાની એ ફર્જ અજાવશે ?

FOR SALE—Old issues of “Indu-
stry”. September, October, November
and December 1926, January and
October 1927; April, July and Nove-
mber 1929, February, April, May
and August 1930; April, May, Au-
gust, October and December 1931.
February, April, and November 1932
April 1933, April 1934. Perfect Copies.
Annas Six each, Post free. Send the
price in Postal stamps with order.

Advt Box “A”

The Qamar Office, SURAT.

નારિયેળી

તેનો ઉદ્યોગ અને ઉપયોગ

૧

કેટલાકો જાણતા હશે કે, દેખાવમાં સુંદર લાગતા નારિયેળી-ઝાડ, સાચેજ, હઝારો કુટુંબનું એકજુ રોઝીનું સાધન છે? ખરેખર, ઝાડથી લઈને ફળ, અને કાપરાથી લઈને છેલ્લટા લગીનો તેનો દરેક ભાગ ઉપયોગી છે અને તેના વિવિધ ઉદ્યોગો દ્વારા દક્ષિણ હિન્દને પેલણુ મળે છે. અનાજ અને કપાસની જે કીમત અમારે મને છે તેટલી મહત્વના નારિયેળીની દક્ષિણીઓના અંતરે છે. અનાજ કપાસ વિના અમારે ત્યાં દુકાળ પડે છે નેમ નારિયેળી વિના ત્યાં લખખરો.

મહાગરની વસ્તીનો રૂઢી ભાગ નારિયેળીની આવક પર જીવે છે. તાંના નારિયેળ-આગો મ્હોટે ભાગે ન્હાનકડા હોય છે. પાંચ દશ જીવોનું એક કુટુંબ ૧૫-૨૦ નારિયેળીઓ પરજ આધાર રાખે છે અને હરીકન પછી એજ છે કે મહાગરના નારિયેળ-આગો ૯૫ ટકા ભાગ કેવળ એક એકરથીયે ન્હાનકડા ખેડોમાં વહેંચાયેલો છે.

નારિયેળીના ઉદ્યોગો

દક્ષિણ હિન્દ માટે કમાઉ પુત લેખાતા નારિયેળીના મુખ્ય ઉદ્યોગો જાર છે:-

૧. નારિયેળ
૨. કાપરેશ તેલ
૩. કાપરેશનો ઘોળ
૪. સરકો
૫. ગોળ
૬. નીરો
૭. સાવરણીઓ
૮. ચટાઇ
૯. કાથાનાં દોરડાં

૧૦. કાથાના પગ-કુંજીયા

૧૧. કાથાનું કાપડ

૧૨. કાંચલીની બનાવટો.

કહેવાની ઝુઝરત નથી કે, એ સિવાય નારિયેળીના બીજા કઝનજંધ ઉપયોગો છે, પરંતુ તે વધુ પ્રચલિત નથી.

નારિયેળી એ તાડ, સોપારી અને ખલુ રીના વર્ગનું ઝાડ છે. તે ૫૦ થી ૬૦ ફાઇ ઉંચુ તે સીધું થાય છે. થડ સફાઇદાર તથા સળં. મ ને વચમાં પોતું હોય છે. તેના મૂળ ઉંચાઇના પ્રમાણમાં ઉંડા હોય છે. તેને ડાળીઓ હોતી નથી. ટોચ પર મથાળે ૧૫ થી ૨૦ પાંદડાનો ઝુમ્ખો હોય છે તેથી તે જમીના આકારનું લાગે છે. પાંદડા ૮ થી ૧૦ ફાઇ લાંબા હોય છે. ગરમ દેશમાં દર્માં કાંઠાની રેતાળ અમીનમાં નારિયેળી વધુ પ્રમાણમાં જોવામાં આવે છે. હિન્દમાં મુખ્યત્વે કોલ્કા, કર્ણાટક, કાશીકટ, સલદારી, મલબાર કાંઠે અને કાઠી-વાવાડમાં મહુવા જંદરે તેના મ્હોટા જંગલો છે. દક્ષિણ પ્રદેશના લોકો તેને "મહાડ" કહે છે. ડાળી ચીકણી તથા મરડ કાંઠરીવાળી અમીનમાં નારિયેળી ઉછરતી નથી. તેને દર્માં કાઠા જેવી રેતાળ અને ગોરાકુ અમીન સારી માફક આવે છે.

નારિયેળીનું ઝાડ વાવવાથી જીગે છે. સારી આંખોવાળા ફળને એ ફાઇ ઉંડા ખાડામાં દગાવીને વવાય છે. છ માસે તેને વાંસની પેંડે ગરમ પુરે છે. ફળનું ધર પછી કરવામાં આવે છે. તે જાવડામાંજ ઉછરે છે. તેને ચાર વર્ષ સુધી પાણી પાવું પડે છે. સારી માવજત હોય તો પાંચ વર્ષની ઉંમરે તેને પુલોના લુમ આવે છે. લોકો તેને "મંજરી" કે "મોંજર" કહે છે. તે એકાવચી ડોડા જેવી

હોય છે અને બાર માસ આવે છે. મંજરી કુટયા પછી એક વર્ષે નારિયેળી બંધાય છે. દરેક મંજરીમાં પાંચ થી ૫૦ નારિયેળ હોય છે. દર વર્ષે એકંદરે ઓછામાં ઓછા ૨૦૦ થી ૫૦૦ નારિયેળ ઉતરે છે. એવી રીતે ૫૦ થી ૧૦ વર્ષ સુધી નારિયેળી ફળ આપે છે.^૧

નારિયેળીના ઉદ્યોગોનો હવે આપણે ટુંક પરિચય મેળવીએ.

નારિયેળ

આ મુખ્ય ફળ, ખાવાના ઉપયોગમાં આવે છે, એ સા કાંઈ જાણ્યું છે. તેમાંથી કાપડ કાઢીને સુકવાય છે જે ખાદ્ય પદાર્થ ઉપરાંત તેજ કાઢવા માટેય વપરાય છે. લીલા અને સુકા નારિયેળના કેટલાક ઉપયોગો આ રહ્યા:-

લીલું નારિયેળ તાકત અને તાઝગી આપવા ઉપરાંત તરસ મટાડનાર અને લોહી સ્વચ્છ કરનાર છે. એના કુમળા ફળને સાધારણ રીતે “તરોપા” કહે છે.

(૧) “તરોપા”ને પાણીમાં બાંસીને છુટી નાખી રસ કાઢીને પીવાથી અત્યંતજનું દર્દ મટે છે.

(૨) “તરોપા”ને પાણીમાં ધમી તેમાં શેકું કાકમ નાખી તેને ગરમ કરી ચોખવાથી અત્યંતજનું દર્દ મટે છે.

(૩) લીલા નારિયેળનો રસ કાઢી આગ પર ઉકાળવાથી તેનું તેજ થાય છે એ તેનો વાયુથી જકડાયેલા ભાગ ઉપર થોડો મરીની ભુખી સાથે ચોખવાથી આરામ થાય છે

(૪) લીલા નારિયેળની આખમા ઊંદ પાડી તેમા નવસરની ભુખી નાંખી આખી રાત્રી રહેવા ૬૬ સવારનાં તેનું પાણી પીવાથી તથા અંદરનું નારિયેળ ખાવાથી વાળાનું દર્દ નાબુદ થાય છે.^૨

સુકું નારિયેળ પણ અનેકવિધ ઉપયોગો ધરાવે છે. સિયાળામાં ખુબ ચાલે ખાવાથી ચેટના કૃમિ નાબુદ થાય છે. એવ તાકત આપનાર હોઈ, ખૂબ લઘુજન પણ છે, અનેક પકવાનોમા વપરાવા ઉપરાંત, એના બીજા ઉપયોગો પણ થાય છે.-

(૧) સુકાયેલા નારિયેળને મુળાના રસમાં ઘસી તેની ચેપ કરવાથી ઉંદરનું ઝડપ ઉતરે છે.

(૨) સુકું નારિયેળ પાણીમાં ધમીને અથવા જાળીને ચોખવાથી શરીર ઉંડવા ભીનામણું દર્દ મટે છે.

વળી લીલા નારિયેળને તોડતાં, તેમાંથી પાણી નીકળે છે, જે પીવામાં મધુર હોય ઉપરાંત તરસને ઊંડાવવામાં એકદમ છે. બરોળ અને ગીદી પિણાજના દર્દમાંય તેના ઉપયોગની બતામણુ કરાય છે એ સિવા પાપડનો મોટા ગાંધવામાય તેનો ઉપયોગ થાય છે.

કેપરેલ તેલ

સુકાયેલા કેપરને ઘાણીમાં પીલવાથી તેલ નીકળે છે, જેને કેપરેલ કહે છે એ તેવ ખુબ હંદુ અને તાકત અર્પનાર હોય છે. તે ખાવાના, શરીરે ઝોળવા વા માટે જરાડરના, દીવો જાળવવાના, સાધુ જનારવા અને ગીંજા અનેક ઉદ્યોગોમાં વપરાય છે. ઐતોરિક દ્રષ્ટિયે કેપરેલની ખરી ખામત અંકાગ એમ નથી હવે તો, વેછોટગત થી પણ એમાંથી જનતા લાગ્યું છે.^૨

કેપરેલનો ઝોળ

કેપરમાંથી તેલ કાઢી ચેતાં, જે કુચે જાયન રહે છે, તેને ઝોળ કહે છે. એ ઝોળના ઝોળ આકારે જનાવાય છે અને તે દેશ પર દેશ જાય છે તેના મુખ્ય ઉપયોગો એ છે:-

^૧ નારિયેળીનાં વાવેતર વિષે એક નોંધા લેખ, “કમર”ના ૩૫મા અંકમાં છપાઈ ચુક્યો છે.

^૨ કેપરેલ તેલમાંથી વાસ અને રંગ દૂર કરવાની માહિતી માટે જુઓ “કમર”નો અંક ૭૬નો.

(૧) દોરોના ખોરાક તરીકે એ ખૂબ કીમતી છે. દુઝણી ગાય-બેસોને અવડાવતાં, દુધ વધે છે.

(૨) ખાતર લેખેય જોળતી ઉપયોગિતા નાણીની છે. એમાં લગભગ ૩ ટકા નેટ્રુનું નાઇટ્રોજન-તત્વ હોવાથી, એક સફળ ખાતર લેખે બેખેખ પ્રચલિત છે.

સરકો

નારિયેળના પાણીમાંથી સરકોષ અને છે ૩ તે કાઢીને વધારનાર હોય, પોતાનું ખાસ સ્થાન ધરાવે છે.

ગોળ

નારિયેળના પાણીમાંથી સરકો પેટો જોળ પણુ જળાપાય છે. એ ગોળ પણુ પોતાની તોળી બુસુમીપતો ધરાવે છે છતાં હજી તેનો ઉદ્યોગ આપણી તરફ ખૂબ પ્રચલિત નથી.

નીરો

નીરો, નારિયેળ-ફળનો પેટા-પદાર્થ નથી, કાઢતો છે. તે, કાઢતા યઝમાંથી નીકળે છે. નીરો કાઢવાની રીત સાધારણ રીતે એ છે કે ચોગ્ય નારિયેળના યઝમાં અમુક અમુક અંતરે છેદ પાડી, ત્યાંથી નીકળતો રસ ઝીલવા માટીનું થડીયું આગલી રહાજે ગાંધી દે છે. બીજી સવારે-ખૂબ વહેલી સવારે-થડીયામાં એકઠો થયે નીરો કાઢી લઈ, ગળીને એકચી વ ઉમેર્યાં પછી પીવાય છે તે ખૂબ મધુર હોય છે અને અનેક ગુણો ધરાવે છે. સુર-જના ઉગતા પછી નીરામાં ખટાશ આવવા માટે છે અને નેમ યનાં તેમાં કેફી તત્વેય પવદા થઈ જાય છે તેથી નીરો પીનારે સુરજ ઉગે તે પહેલાંજ તે પીવે એમ છે.

સાવરણીઓ

સાવરણીઓ નારિયેળીના પાંદડામાંથી -ખાસ કરીને તેની વચ્ચેના દાંડામાંથી-જના.

વાય છે. ગામડાઓમાં સ્ત્રીઓ એ કામ સારી રીતે કરી સફ છે અને તે-પુષ્કળ ખર્ચે પણ છેજ. એ સિવાય—

ચટાઈ

-પણુ નારિયેળીના પાંદડામાંથી યુગાય છે. એવી ચટાઈઓની ગામડા ઉપરાંત નહાના શહેરોમાં માંગ હોય છે. એ ચટાઈઓ, ખીંગા કાઢના પાંદડાની જનતી ચટાઈઓ જેવીજ હોય છે. એ કંઈક વધુ મિહનત કરાય તો, એ ચટાઈઓમાં અનેક પ્રકારની નવિનતાઓ પવદા કરી સકાય છે, એ કહેવાનું ન હોય.

સાવરણી અને સાદડીઓ ઉપરાંત, એ પાંદડાઓમાંથી બીજી અનેક ચીજો બને છે. જેમાં ખાસ કરીને જાપરા ઉપર પાથરવા માટેના જાજ તથા ચીડીયાં, ખાજ બગીચામાં પાણીની લાવ જવ માટે પરનાળો, પવન કરવા માટેના પંખાઓ, ટોપી અને છુટ સાફ કરવાના બ્રશ, ટોપમીઓ અને કાઢના યઝમાંથી બનતા ખેતીના કામગીરી આકારો, યાંબ્રા, મોઝ, કુંભીઓ અને નિસરણીઓ વ મશહુર છે. એશક, એ બધાનો ઉદ્યોગ હજી એમને તેવો વિકાસ પામ્યો નથી.

કાયાનાં દોરડા

કાયાનાં દોરડાંનો ઉદ્યોગ કેટલો અગત્યનો છે, તે એટલા ઉપરથી જણાય છે કે હિન્દ-માંથી પરદેશ નિકાસ થતા માસની યાદીમાં એનો નંબર અઢારમો છે. એ ઉપરાંત, હિન્દમાં તે વપરાય છે, તેની તો પૂરી ગણનાજ નથી. ફક્ત નિકાસનાજ આંકડા જોઈએ તો, ૧૯૩૧-૩૨માં ૭૬ લાખ, ૧૯૩૨-૩૩માં ૬૦ લાખ, ૧૯૩૩-૩૪માં ૭૭ લાખ, ૧૯૩૪-૩૫માં ૮૦ લાખ અને ૧૯૩૪-૩૬માં ૮૮ લાખ રૂપિયાના કાયાનાં દોરડા પરદેશ ગયા છે. નારિયેળના કુયાનો કેવો સફળ ઉદ્યોગ!

૩ નુરુઓ "કમર"ના ૮૩મા અંકમાં જુઓ.

કાયાનાં દોરડાં બનાવવાની રીત એ છે કે, પ્રથમ તો નારિયેળના ઊંચડા ઉમેડી નાખી, તેને પાખીમાં (ઘેઠાં લાગે આસપાસની ખાડીઓમાં) બાંજવી દે છે. એક મુદત સુધી તે બાંજવ્યા પછી, તેને લાકડાના કટકા પર મૂકી મોઘરી વડે કૂટે છે, જેથી તેમાંથી રેષા બુદે પડે છે. એ રેષાનેજ કાપેા કહે છે. ત્યાર પછી તે રેષાને સાફ કરી, વળીને દોરડાં બનાવાય છે.

દોરડાં બનાવવાનું કામ ન્દાનકડા પાંત્રિક સાધનોની સહાયે થાય છે, જનાં તે એક રીતે દાઘ કારીગરીજ છે. એ મંત્રો ઓટોમેટિક રીતે દોરડાં બનાવવા નથી.

કાયાના પગ-જુ'છળા

કાયાના રેષામાથી બનાવે આ પગ જુ'છળા તો બધેમધ વપરાય છેજ. તેવ દોરડા પેટેજ, નારિયેળના ઊંચડાના રેષામાંથી બને છે.

કાયાનું કાપડ

દોરડા અને પગ-જુ'છળા બનાવવા ઉપરાંત એ રેષામાંથી કાપડયે બનાવી સકાય છે. એ કાપડ પશુ સાદકી પેટે પથરવાના ઉા યોગમાં આવે છે. કુર્મી ટેંગલની બેઠક હોય છે ત્યાં, કુર્મેડા પડેરી આવવા-જવા માટે એ વપરાય છે.

કાંચલીની બનાવટો

નારિયેળની કાચલી-જે કાપડ' કાઢી લેનાં બને છે તે-પશુ ફેડી દેવાલી નથી તેની અનેક બીજો બને છે. ગરીબ લોકો તો તેના બટન પણ બનાવી વાપરે છે. એ ઉપરાંત, કાંચલીની મુખ્ય બનાવટોમાં—

(૧) ડાયા-નારિયેળની આખમાં છીદ્ર વાડી, તેમાંનું દૂપાણી અને કાપડ' કાઢી નાખવાથી, હુકકાના ડાયા બને છે. રાવકીનો ને ડાયાને સોના ચાંદી કે રૂપાથી મઢાવે છે અને ગરીબ લોકો તેમાં મસાનેા બગી મુકે છે અને

(૨) વાટકા અને કટોરા તો અડધી કાચલીના બને છે, એ બે મુખ્ય છે.

દાડમ : દવા તરીકે

૧. દાડમનાં પાંદડાંને વાટી તેની લુગડી દાઘે પગે ધતી બળતરા મટાડવા માટે લેવ તરીકે બાંધી સકાય છે.

૨. દાડમના ફળની છાત્ર ખાવાથી ઉપરસ મટે છે.

૩. મંધક, પાદુક, ટંકચુપાર, સાકર અને સિંદુર સમભાગે લઈ, કમળકી કરી, બીજી ઓછો મેઘરી ખારીક કપડે માળી યેા. પછી તેમાંથી થોડી દવા લઈ તેને દાડમના રસમાં વાટી દાદર-દરાજ પર લગાડવી. એવી ગમે તેા લાઝ દરાજ મરે જશે.

૪. ફટકડી નોતો ૧ દાડમનાં રસમાં મેઘરી મુઠાવી લેા. પછી ગાવના દહીંમાં મેઘરી ચાટી જવાથી વાટેા મળી જશે. વાળો જેવામાં આવે ત્યાં સગી દવા કરવી માલુ દવાએ ધડેની લુખી ખાતી. બીજું કંઈ ન ખાવું

૫. દાડમના ફળની છાત્રનો બુકો મલુ ડઝવવા માટે ઉમેરા તરીકે વાપરી સકાય છે

માટીના ઉપચાર

રંતાધળા પર-ખડીના તીનરેતા પાખીના રીયા પાડનાં કે તે પાખી છાત્રુ જેવા આરામ થશે.

દાઝવા પર-ખડીનું ચુર્ણ દર્દોની તરમાં મેઘરી ચોપડવાથી તરત શાન્તિ થાય છે

મસ્તક રૂળ પર-કાળી માટી પલાળી મસ્તક પર લેવ કરવાથી ગરમી તેમજ તાવ દૂર થશે.

કુખડા નખ સારા કરવા-પીળી માટી મધમાં મેઘરી ચોપડવી

તોતડાપણુ માટે-જમ ઉપર સોના જેર ને માખનુ સમ ભાગે મેઘવી ધસવું અને જીતને સદગ ગદાર જેવવી, જેથી લાઝ થાય છે.

કંપ વાધુ-જોરાડુ માટી અને સિંધર સરખે ભાગે લઈ તેમની ગરા પર મેઘવચ્છી કરી મદન કરવાથી કંપ વાધુ મટે છે.

—આચાર્ય માણિકલાલ મગનલાલ.

વિજ્ઞાનિક બદલ

૧

આજના નિરાશિનના ઉપયોગના વિજ્ઞાનિક અભ્યોનો આરંભ યોગણીસની સદીની શરૂઆતથી થયો એમ કહીએ તો ચાલે તે પહેલાંય વિજ્ઞાનિક અભ્યો જનતા ખુશ હતી, પણ તે જુદાજ પ્રકારના. ત્યાર પછી ધીમે ધીમે નવી નવી પદ્ધતિયો યોજાતી ગઇ અને તે શોધોના પરિણામે આજના અસ્તુનું દુન્યામાં આગમન થયું.

કાલુ જાણે કેમ, આપણામાંના મહાકો એવી ભ્રમભરી માન્યતા ધરાવે છે કે વિજ્ઞાનિક અભ્ય માટે આપણે મહાન એડીસનનાજ આભારી છીએ. એ ખરું નથી. એડીસનની મહાનતાનો ઇકરાર ક્યાં પછી પણ એટલું કહેવું જોઇએ કે, વિજ્ઞાનિક અભ્યની શોધ ખરી રીતે એડીસનની નથી. ૧૮૪૨માં એ. ટિનમ-તાર દ્વારા રવશની કરવાની શોધ થઇ હતી, ત્યાર પછી જીજીય એ ત્રણ શોધો થઇ અને ૧૮૭૬માં જ્યારે એડીસને પોતાની શોધનું પેટન્ટ માંગ્યું ત્યારે ઇસ્ટાડના મી. સ્વૉને (પાછળથી સર જોસફ સ્વૉનો) એવાજ પોતાના પેટન્ટનો હક રજુ કર્યો. લંબાણ વ દિવિદા પછી, એડીસને કુણુથું કે સ્વૉનની શોધ પણ નેતે મળતી હતી અને જેકે વચ્ચે કરારો થયા. એ કરારોને પ્રતાપેજ ઇંગ્લાંડમાં એડીસન અને સ્વૉન યુનાઇટેડ ઇલેક્ટ્રીક કંપની પણ સ્થપાઈ.

એસડ. એડીસનેજ એ શોધને લોકોએજી જતાવી છે. એનો ઇન્કાર કાર્ન નહિ કરી સકે.

૨

રોઝ જ રોઝ વધતા જતા વિજ્ઞાનિક વપરાસે, વિજ્ઞાનિક અભ્યોના ઉદ્યોગમાં જૂન આશાજનક ભાવિ પપદા ક્યું છે. સરકારી

આંકડાઓ કહે છે કે, ૧૯૨૯-૩૦માં પરદેશથી આવતા થયલાં વિજ્ઞાનિક અભ્યોની કીમત રૂપિયા ૨૬ લાખ હતી, જ્યારે તેજ કીમત ૧૯૩૦-૩૧માં ૪૭ લાખ થઇ ગઇ. એક વર્ષમાં લગભગ એવડો ઊંઝાળો !

હિન્દમાં વિજ્ઞાનિક બદલ જનાથનારા કારખાના ફક્ત સાત છે એક, મુમ્બમાં, ત્રણ કલકત્તામાં, એક હાવરામાં, એક આગ્રામાં અને એક બેંગલોરમાં. મુંબઇનું કારખાનું ૧૯૩૫થી સ્થપાયું છે અને તે આજે રોઝના ૧,૦૦૦ અભ્ય જનાવે છે. કારખાનું દિન બ દિન વિકાસ પામતું જાય છે અને તેનો માલ પણ સારી રીતે ખપી રહે છે.

આજથી કેટલાય વર્ષો ઉપર મુંબઇમાં એક જીલ્લું કારખાનું પણ હતું. તેનું કામ જૂના વપરાયલા-એટલે કે નકામા થયલા-વિજ્ઞાનિક અભ્યોને ફરી વાર રવશની આપતા કરવાનું હતું. એ કામ તેણે એક મુક્ત લગી સફળ રીતે કર્યું. પણ પાછળથી તે ન પરવડતું હોવાથી પડતું મુકાયું અને એમ એ કારખાનાને નાશો લાગ્યાં.

વિજ્ઞાનિક અભ્યોનો ઉદ્યોગ હિન્દમાં થઇ સકેનો નથી એવી માન્યતાએ પણ આપણને જૂન પાછળ રાખ્યા છે. કેટલાકો મારે છે કે અહિંનું હવામાન આ કામ અંગે વિરુદ્ધ અસરો ધરાવે છે, પણ અખતરાઓથી સાબિત થયું છે કે એ ભ્રમલુ માત્ર છે. એવું કશુંજ નથી. અહિંના હવામાનમાંય વિજ્ઞાનિક અભ્યો-પરદેશી માલની સાથે સફળ ટક્કર ઝીએ એવા અભ્યો-જનાવી સકાય છે, એટલુંજ નહિં અહીં જીજી દેશોના મુકાબલે કંઈક સસ્તા પણ જતી સકે છે. અત્યંત હેઠલા થોડાક સમયથી જનાને એ ક્ષેત્રમાં

તથિયામાંક હરીશામ આહરી છે તેને તો હિન્દ પહોંચી નજવળે. છતાં, જાપાન-ચીન પ્રકાશ જેતાં, એ સંભવ અસક્ય નથી કે જાપાન પોતે પોતાના માલના ભાવે વધારી દે. એમ થાય તો જાપાની હરીશામ કંઈક મોળી પડે એવી ઉમ્મીદ રાખી સકાય.

૩

વિજ્ઞાતીક બદલની બનાવટ અનેકાનેક શાસ્ત્રીય આંરીધુડીઓથી ભરપૂર છે. એતો પૂરો ઉલ્લેખ કરવો અર્હ છે કારણે પણ અરથાને છે કે એના વિષય અંગે જેમના શાસ્ત્રીય શબ્દો ગુજરાતીમાં જોએ જડતા નથી અને વળી એ વિષય એમ વાંચી જવાથી સમજી સકાય એવો પણ નથી. જેને વિજ્ઞાતીક શાસ્ત્રનો કંઈક પરિચય હોય તેજ તને ગરાળર સમજી સકે છે. એજ કારણે હિન્દના કારખાનાઓમાં કેટલેક ભાગે પરદેશી નિષ્ણાતો રાખ્યા પડે છે. અર્હ આપણે એની ટુંક વિગતો જોઈએ:

વિજ્ઞાતીક બદલની બનાવટમાં વપરાતા કાચા પદાર્થો, સંખ્યાની ગણતરીએ, ૩૧ જેટલા છે તેમાંના ક્રમભગ જધા પરદેશથી આયાત થાય છે હવેજુ હવે હિન્દમાં કાચના જોળા બનાવવાનું શરૂ થયું છે. એ કાચના જોળા જે વિજ્ઞાતીક બદલને માટે યોગ્ય પૂરવાર થશે તો પછી એ ચીજ પરદેશથી મંગાવવાનું બંધ થશે.

વિજ્ઞાતીક બદલના અંગરૂપ બાજો અગિયાર છે અને તેની બધી ક્રિયાઓ સંખ્યામાં એક ડગનથી ઓછી નથી એમાંની મુખ્ય-

- ૧, કાચના અગિયારને કાપવાની ક્રિયા,
- ૨, દયૂજ બનાવવી,
- ૩, દયૂજની ધરી બનાવવી,
- ૪, બદલ અને બદલ-તથિયાનું ડીયકું બનાવવું,
- ૫, એને સંગ્રહરવું,

- ૬, તાર મઢવા,
- ૭, બદલ અને ડીયકાને જોડવું,
- ૮, હયા ખેંચવી,
- ૯, દયૂજ બંધ કરવી,
- ૧૦, સીજ કરવી અને
- ૧૧, પદિક્ષા કરવી વ. વ.

-છે. કહેવાની સુરત નથી કે એમાંની કોરેક ક્રિયા-અને એ સિવાની બીજીય ક્રિયાઓ- ધરી કાળજી સાથે અને બદલને સહજે નુકસાન પહોંચાડ્યા વિના કરવી જોઈએ. સદાજ બેદરકારી થા ભૂપ આખા બદલને બગાડી દે છે.

બનાવટની શરૂઆત કાચનો કાપવા, સગિયાને કાપવા અને દયૂજ બનાવવાથી થાય છે. ત્યાર પછી આવે છે દયૂજની ધરી બનાવવાની ક્રિયા. એ ક્રિયા જે થત વડે થાય છે તેનું કામ એ છે કે સગિયાના છેકાને ઝગમગાડી, તેની એક ધ્વિના વ્યાસની ધરી બનાવે. ધરી બનાવ્યા પછીનું કામ-પ્રેક્ષા તળકકાનું આખિરી કામ-ડીયકું બનાવવાનું છે. એ કામ ખૂબ મઢાવવું છે, કારણ ડીયકાકાસાજ રચનીના તાર અને તેના સંગ્રહ સ્પષ્ટાય છે. આ તાર-જેનું Lead-in નીંદો કહે છે-બધું કકડામાં જતે છે. બદલની બદલના દયકાથી ડીયકા લગીનો તાર તાંગાનો હોય છે, ત્યારે ડીયકામાંથી કાચની અંદર પસાર થતો તાર લોખંડનો હોઈ, ઉપરથી નિકસ અને તાંગાનો ટોળ ચઢાવેનો હોય છે. ત્યાર પછીના બહાર રહેતા એ જડા તાર નિકસના હોય છે. તારના આ ત્રણ ભાગો એકમેક સાથે સાધેલા હોવાથી, સામાન્ય રીતે તે જુદા દેખાતા નથી.

એ પછીની ક્રિયા “નાનાવા”ની ક્રિયા છે. એ કામ જે થત વડે થાય છે તે એક તરફ કાચના ડીયકા અને બીજી તરફ Lead-in તારનો પડડો રાખે છે. પછી કાચને ગરમ કરી, તરમ થતાં, ધાતુના ખીખા વડે તેને

તાંની આસપાસ દબાવાય છે, જેથી તાર કાચમાં લીટગાઈ જાય છે. આ ક્રિયામાંજ પાછળથી તારને કાપી, ઝડપ પ્રમાણે વાળી લેવાય છે. એ પરી આવે છે ક્રિયાથી મુખ્ય, બજાવા પ્રાણરૂપ રચનાની આપના તારને મદદની ક્રિયા એ તાર *Tungsten* નામની ધાતુમાંથી બતાવાય છે. એ તાર અત્યંત જારીક હોય છે. એક મિલિમિટર વ્યાસના એક વાર જેટલા એ તારમાંથી સાડા પાંચ માત્રજ જેટલો પ્રાણ તાર બનાવાય ત્યારેજ તે આ કામમાં વાપરવા લાગીક થાય છે. એ વેળા એની જારીકાઈ, આંદામાં લખીએ તો, *રુલેટ્ટ* ઇચ જેટલા વ્યાસની હોય છે. કેવો જારીક તાર આ કેવી ઇજાજગતી રચનાની !

તાર મદદની અર્થ વાળવાની ક્રિયા અત્યંત નાચુક હોય છે અને તે કાંઈજ નહીં હોય છે-યંત્ર વપરાના નથી તાર વળાયા પછી તેને *Lead-in* નામ સાથે સા િ દેવાય છે.

ત્યાર પછી યોદીક ક્રિયાએ પનાવના, છેલ્લી અને અગત્યની ચાલ ક્રિયાઓ-અર્થ અને કીચકાં *લેડિંગ*. હવે એટલી, ટૂંક જાંબ કરી આ સીસ કરી આવે છે. ક્રિયાથી પંદરું કામ જાગ અને કીચકાને બેઠવાનું છે અને તે યંત્ર પડે થાય છે. યંત્રજગતના કાચના છેડાને ગરમ કરી, કીચકાની અંદર એંટાંડે છે. એમ થતાં, જાગ પૂરું રૂપ લે છે. એ વેળા કાચના સડને વધારાનો બાગ અંદર ફી ન જાય તે માટે તેને ગરમ કરી, પ્રવાહી રૂપે અંદર ટપકાવી લેવાય છે. એની પછી, હવે ખંચવાની ક્રિયા આવે છે. એ ક્રિયા રચનાની આપનાર વાળ મદદના કરનાંય અગત્યની છે. કારણ એ જગતની અંદર સડને હવે જાડો રૂડી જાય તો જગત નકામા થાય છે. એ ક્રિયા એસર, યંત્ર વડેજ થાય છે. યંત્ર જમી હજા

એટલી સારી, ટૂંકજાને બંધ કરી દે છે. એટલું થતાં, જનાવરનો ખીજો દરજ્જો પૂરો થયો લેવાય છે.

હવે આવે છે સીસ કરવાની ક્રિયા. એ કામ પણ યંત્રથીજ કરાય છે. સીસનું મિથણ ખાસ હુમ્મા પ્રમાણે બનાવાય છે, જેથી તે કાચને પણ ચોટ છે અને ઉપરની પિત્તળની ખોલીને પણ સીસની અંદર *Lead-in* નામ પણ જરાગર મુકી, સીસ કરાય છે અને તેની ઉપર પોગ્ય પ્રમાણસર દેખુ કરી દેવાય છે, જેથી તે દ્વારા વિજ્જાગીક જળ પસાર થાય.

આટલું થતાં, વિજ્જાગીક જગત તૈયાર થયા નજીબ છે. હવે તેને છુદી છુદી પરિક્ષાઓમાંથી પસાર કરી, વેચાણ માટે પેક કરવાના છે.

૪

એક જગતની ક્રિન્દમી ૧૦૦૦ કમ્પાક લગી રચનાની આપવાની મણુવ છે છતાં તે કાંઈ વેળા નેચીય વધુ મુકત કામ આવે છે. એમ છતાં, આપણામાંના ધણુ એ નજીબ નથી કે જગત યોદીક વપરાસ પછી પોતાની અમત રચનાની-ક્રિકિન મુમાવના જાય છે. આપણે ત્યાં તો જ્યાં જગી તેના તાર તરી ન જાય ત્યાં જગી તેને કાંઈ-કામ આપના-લેવાય છે. પણ એખડું નથી. યોદીક વપરાસ પછી તેની રચનાનો ક્રિકિન ૨૦ ટકા જેટલી ઓછી થઈ જાય છે અને પછી તે વિજ્જાગીક જળ પણ વધારે વાપરે છે.

એ જગતની ક્રિન્દમી લંજાવવી એજ એક માત્ર મકસદ હોત તો તેમ કરવું ધણું સહેલું હતું. અજેવ અંદરના તારને અમુક રસાવજુનો દોગ અવાય છે કે તે કાંઈ કાંઈ જગી વાત્રી સહે, પણ વિજ્જાગીક જગતનો એજ એકલો મકસદ નથી. રચનાનીનો અમુક સ્ટેન્ડર્ડ છે, અને તેને કાંઈમ રાખવાની સાથે ક્રિન્દમીની લંજાણ સંભવની નથી.

કચરામાંથી દવલત !

કચરામાંથી પણ દવલત મેળવાય છે, એ વાસ્તવિકતા અજાણ થતા હશે, પણ હાલકતમાં એ વાત સોચે સો ટકા સાચીજ છે. જેને આપણે નકામે કચરો કહી તિસ્કારીએ છીએ તે સેંકડો નદિ, હઝારો છવોની આછવિકા પૂરી પાડે છે શાકડાના બેરમાંથી ખાંડ યા બજારમાંથી પેટ્રોલ બનાવવાની વાતો તો કોરે મૂકા, એથી અટ-પટી કિંચાઓની ભાંજગડમાં ઉતર્યા વિનાય કચરામાંથી દવલત મેળવાય છે.

કુચરમાં કામ પ્રકારનો કચરો એવો નથી, જેનો ખીન્ને નફાવંત ઉપયોગ ન હોય. આપણે ત્યાં ઉડરડાનું ખાતર, મળમરનું ખાતર. ગોબરના ડાણા અને લોહીનું ખાતર ક્યા નથી બનતું? છતાં ખીજ સેંકડો પ્રકારનો કચરો કિંવા બચત આપણે નકામે સમજા ફેંકી દઈએ છીએ, બ્યારે ખીજાઓ-ખાસ કરીને યુરપ અને અમેરિકાવાસીઓ-તેમાંથી ટમટમ દવલત પાંદા કરે છે અને વાત પણ હીક છેજ. સોના, ચાંદી, હીરા, કે મોતીના વેપારમાંથી જે નફો ધણી વાર નથી મળી સકતો, તે કચરામાંથી મળી સકે છે, એમ કુચાના જુદા જુદા દેશોની મ્યુનિસિપાલિટીના અધિક-જાવકના આંકડાઓની સરખામણી કરતા માત્રમ પડે છે. મ્યુનિસિપાલિટી કચરો સાફ કરવાનું કામ કરે છે એટલે તેને એમાંથી લાભ મળે એ સ્વભાવિકજ છે, પરંતુ એ ઉપરાંત કચરામાંથી દવલત ઉત્પન્ન કરનારા અનેક મદરથો અને સરથાઓ પણ છે. આ મદરથોનો સામાજિક દૃષ્ટિએ કદાચ ઘણો જોરો ન હોય છતાં સંસ્કારો તો મહોટા કારખાનાઓ રૂપે કામ કરતી હોવાથી તેમના આગરદાર અને શિક્ષિત વર્ગના મહોટા

પગારદાર નિશ્ચયનો પણ કામ કરનારો ગારવ માને છે.

હવે આપણે જુદા જુદા પ્રકારના કચરામાંથી દવલત કેવી રીતે મેળવાય છે, તેનો અભ્યાસ કરીએ.

શહેરનો કચરો

આ કચરાનો વર્ગ અન્યંત વિશાળ છે. એમાંની અનેક ચીજો એવી હોય છે, જે ખીજી રીતે ઉપયોગમાં લેવાય છે. શેઠાક વર્ગો અગાડિ એવા કચરાનો કસો ઉપયોગ ન હોય. હવે તો તેના ડગલમંધ ઉપયોગો હસ્તીમાં આવ્યા છે. યુરપ અમેરિકાના મહોટા શહેરોમાં એવા કચરાના કાન્ટ્રાક્ટરો અપાય છે અને તે કાન્ટ્રાક્ટરો કચરામાંથી જુદી જુદી ચીજો અલગ કરી, તેમાંથી ધન મેળવે

દરગુઝર

સ્થળ સંક્રાંતિને લીધે આપણા પારિવારિક કેટલાક કેમો આ અંકમાં આપી સક્તા નથી, તે જરૂર વાંચકો દરગુઝરે. ઇ. અ તે બધા આવતા અંકમાં અપાશે.

છે એવા કચરામાં ધાતુઓના કટકા, ચીંથરા, કાચના કટકા, હાડકા, રૂઢી કામળો, પુઠાં સામગ્રીના કટકા, ખાલ પદાર્થોની બચત, શાકડાના કટકા, રખરના કટકા, જુરેલુ ચીની-કામ વગરનું ધણુ ધણુ હોય છે એ|| બધી ખીજા ઉપયોગની ચીજો તો તે કામે લેવાય છે અને તે સિવાય બચતો કચરો મહોટા કારખાનાઓમાં બજારમાં તરીકે લેવાય છે. એવા જાળનજીનો લાભ પણ કમ્મ એકો આવતો નથી. પદિજીએ, ત્યાં એ દ્વારા મ્યુ-નીસિપાલિટી, કાન્ટ્રાક્ટર અને કચરાનો ઉપ-યોગ કરનાર એ ત્રણે લાભ મેળવે છે. માત્ર (અનુસંધાન પાનું ૪૨ ૫૨)

મા ખણ

એક શેર માખણું બે શેર કેમ બને ?

માનવામાં નહિ આવે એવી આદકીકત, અમેરિકન શોષ છે ત્યાં એને માટે લગભગ ૧૫ રૂપિયા શી રખાઈ છે, “કુમર”ના વાંચ-કાના લાભાર્થે તે આજે અહિં ઊંચેક કરી દેવાય છે.

એમ પણ માખણનો વેપાર નફાકારક છેજ. ગામડામાં અને શહેરમાં, જ્યાં સકય હોય ત્યાં, તે કરી સકાય છે અને તેમાંથી એક કુટુંબની આર્થિક પુરતું ખૂબીયી મળી રહે છે.

માખણ બનાવવાની ધરમતુ રીત બહુલીતી છે અહિં યાત્રિક પદ્ધતિથી માખણની બનાવટ કેમ થાય છે અને તે શા માટે સારી ગણાય છે, તેનુંજ હુંક વર્ણન કરીએ. પ્રથમ તો, દુધને સેન્ડ્રીફક્ષગત યંત્રમાં ભરતાં તેમાંથી કીમ અને કીમ વગરનું દુધ છુટું પડી જાય છે અત્યંત એ ક્રિયામાં ખૂબ કાળજી લેવી પડે છે કારણ કે યંત્રની ઝડપ, હવામાન, દુધ યંત્રમાં દાખલ થવાની ઝડપ, દુધની કેટિ ક્લેફિ અનેક મુદ્દાઓ પર એ ક્રિયાની સંપૂર્ણ સફળતા અવલંબે છે. જ્યારે કીમ તૈયાર થઈ જાય પછી તેને એક બે બીજા યંત્રોમાંથી પસાર કરી, એની માહજગી ખીજ ક્રિયાઓ પૂરી કરતા તે માખણના રૂપમાં તૈયાર થઈ જાય છે. એ કાચા માખણને યંત્ર વડે પાણીથી ધોઈ, તેમાં ચીકું મેળવીને મજી ડગ્લાઓમાં ભરાય છે. ચીકું મેળવવાની મજા મકરહ માખણની મુલાકાત વધારવા અને નેને લાંબા સમય લગી તાત્ત્વ રાખવાની છે. એ પછી તેને એરડાઈટ ડગ્લાઓમાં ભરી લેતાં તે વેચવા માટે તૈયાર ગણાય છે.

આ પદ્ધતિની નિશિષ્ટતા એ છે કે કીમ કાઢી લેવા પછી બચતું દુધ, તેમાં બીજા પૌષ્ટિક તત્ત્વો આડી હોવાથી, બનાવા ઉપયોગ માટે ખૂબીયી વેચી સકાય છે અને તેમાંથી બીજા પદાર્થો પણ બનાવાય છે બધી ક્રિયાઓ યંત્રની સદાયે ચલી હોવાથી સમય ખૂબ બચે છે.

વળી એથી માલ વધારે તાઝો રહેતો હોવાથી, આદકા પણ તેને ખૂબ પસંદ કરે છે.

એક શેરનું બે શેર માખણ !

એક શેર ઉત્તમ માખણ લાખી, તેને એટલે લગી ગરમ કરો કે એમળી જવાના દરજ્જે પહોંચે-સાચેસાચ એમળી જાય નહિ. એ દરમિયાન એક પાર્પન્ટ મીકું દુધ (એટલે કે જે દુધમાં ખાંડ મેળવી લીધી હોય) લઈ, તેને ૧૦૦ ડિગ્રી જેટલું ગરમ કરી, તેમાં એક ચાકુની ચંચુ પર આવેલી તેટલી સેક્ટેડ પેપસિન ઉમેરી. પેસા ગરમ માખણ અને આ દુધને એક બરણીમાં નાખી, એકાદ મિનિટ લગી ખૂબ હલાવો. (માખણમાં દુધ ઉમેરતાં પહેલાં ગ્રેષ લેવું જોઈએ કે માખણના ગાંઠા બાએકા ન હોય.) પછી ઠંડું પડવા દો. બે શેર માખણ થઈ જશે.

બે દુધમાંથી પાશેર માખણ !

આ પ્રયોગ તો વળી અનેખોજ છે : કટકડી રતલ ૧, ખાવળનો ઉત્તમ ચુંદર ૫ તોલા, પપેઇન ૪૦ ગ્રેન.

બધાને બારીક વારી મેળવી લો. અરત પ્રસંગે ૧ શેર તાઝા દુધમાં ૧ તોલો ઉપલી ભૂકી નાખી, સામાન્ય રીતે માખણ બનાવી લો. (ગતતા લગી, માખણ બનાવવા માટે ખાચ સાત રૂપિયે મળતી ત્રિલાયતી યંત્ર-બરણી વપરાય તો વધુ સારું) એક શેર દુધ-માંથી પાશેર માખણ બનશે.

આ ભૂકી થોડી થોડી બનાવવી જોઈએ. એક અઢવાડિયા પછી તે નકામી થઈ જાય છે. વાગી લુધી સુંદર પરિણામ લાવે છે.

દુધ-દહી-માખણ !

દુધ, દહીં, માખણ વ. નો ઉદાગ, દેશી મધ્યતિથે કંઈ ઓછો નફાવંત નથી. “નવ-

૧ Saccharated Pepsin અથોડી દવા છે. ૨ Papain, પપૈયાના રસની બનાવટ છે.

રચના”નું આ અવતરણ, પોતાની દક્ષીણ રપટ કહે છે:

અમારું ગામ ચાર પાંચ દહારની વસ્તીનું છે. અહીં હોટેલો ઘણી છે પણ સવારે અને સાંજે મોડે જ દૂધ મળે. તે સિવા દિવસના બીજા સમયમાં દૂધ જોઈતું હોય તો ન મળી શકે. દૂધ હોટેલોમાં વેચાઈ જાય છે એટલે જાણ બહુ જ એકા ધરામાં ચાય છે. ઘણી વાર તો મેળવણી પૂરતી જાણ પણ મળી મુશ્કેલ, ભારે જાણ ખાવા તો કપાંચી મળે? આમ યથાથી ધી ગામમાં નથી જ બનતું એમ કહેવાય. અઢારમાં જ ધી ગામમાં આવે છે તે ઘણું જ ખરાબ હોય છે. ધીને બદલે કોઈને માખણ ખાવાની ઇચ્છા થાય અથવા ઝડપે પડે તો માખણ મળતું હોઈ. ઘેર અચાનક મહેમાન આવ્યા હોય અને દહીં આપવાની ઝડપ હોય તો દહીં ન મેળવી શકાય.

એક ભાઈએ વેચું કે અહીં ડેરી કરીએ તો ફાવીએ પણ વિજ્ઞાપતી ડેરીમાં તો ખર્ચ થાય. આપણી દેરી રવમ ધી ખોડી? એમણે દુકાન ખોલી. ભરવાડો અને ગામનાં બીજાં ભાં આવી દૂધ વેચી જાય દુકાનદાર એ દૂધ છૂટક વેચે. આવમાં કંઈ ફેર નહિ. પણ સામટું વેચવા આવનારાં પોતાની તકલીફ જાતની જોઈ એને સરતામાં દૂધ આપતાં દૂધ ન વેચાય એટલું દહીં જમાવણ. બીજે દિવસે દહીં વેચાય. દહીં વધે એની જાણ થાય. બે બાઈએ એણે એ માટે ગળી હતી જાણ ઉપર તો ગામની પડાપડી થાય સાજ પડે રૂપિયાની જાણ વેચાય. પૈસાની ત્રણ લોટા જાણ! જાણમાંથી માખણ થાય. દહીંએને તો જણે લગવાન મૂળા. અને બીજા રાત્રીનો પણ ધીને બદલે માખણ ખાવા માંડ્યા. ધી તો એને ભાં દહેણાં ખૂટતું જ હોય એકબીજાં ધી નજર સામે જ તૈયાર થતું લોકો જુએ પછી બજારમાંથી ફાણ લે?

ગામને દિવસમાં ગમે તે સમયે દૂધ, દહીં, જાણ વ મળી શક્યા માંડ્યું. લણેલા એકા-રોને આ ઘોડી મુડોનો વેપાર ખોટો લાગે

છે? જાણ, માખણ અને ઘીની ખપત તો જખરી રહે.

વેપારી રીતે આ ધંધાને તપાસીએ.

એક મહિનાનો આ હિસાબ છે.

જ	ઉ
૪૦) દૂધ મળુ ૧૬ વેચ્યું (ભાવ ર. ૨૧)	૫૬ ૩૦ મળુ દૂધ. ભાવ રા. ૧૧૧ દુકાનભાડું
૬૧= દહીં મળુ ૩ વેચ્યું. (ભાવ શેરના ૦)૧)	૨ પાણી ભરનારી બાઈને ૨ જાણ ફેરવાડ બાઈએને ૧ બજારણુ
૪૨= દૂધ મળુ ૧૧ દિવસે વેચાયું (ભાવ શેરના ૦)૧)	
૧૫ જાણ વેચી તેના શેરના આઠ આના	
૫૦ ધી શેર ૭૫ ઉતર્યું--દૂધ મળુ ૬ માંધી	

૧૧૬)

૬૩૧

આ હિસાબ ઉપરથી જોઈ સકાશે કે નાનકડા કરખાની શહેરમાં બહુ સહેલાઈથી મહિને પચાસરૂપિયા કમાઈ સકાય છે. આમાં દુકાન શરૂ કરવા માટે જાતી મુડીની ઝરૂર નથી પડતી વિશ્વાસ એમાડવા માટે દૂધ વેચવા આવનારને પ્રથમ રોકડા પૈસા અપવા પડે છે એજ. સાધનોમાં બે ગોળી, થોડાં માટલાં, થોડાં એકાદ બે તપેલાં અને રવમની ઝરૂર પડે છે, જેનું ખર્ચ બહુ થવા સંભવ નથી. આ હિસાબમાં મહિને ૧૧૧ મળુ દૂધની ખોટ જતાવી છે પણ ખર્ચ જેનાં એટલી બધી ખોટ ન આવે. આ ખોટ દૂધ નરમ કરવાથી અને ઝરૂરકોને આપતાં થોડુંક ટેળાણ કે ઉમેરણમાં જાય એથીજ આવે છે. પણ આટલો ખોટમાં બહુ તુકરાન નથી

અનનસની ખેતી

પ્રચાર-થોડા સમય પહેલાં અનનસની ખેતી એક ગૌણ ખેતી તરીકે માનવામાં આવતી પણ થોડા સમયથી ફળદ્રુપિ ઉગાડનારાઓને ખાતી થઈ છે કે આ ફળની ખેતીથી સારા પ્રમાણમાં દ્રવ્યપ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. આ ખાતીને ત્રણે ક્ષેત્રો અને વેપારની દૃષ્ટિએ અનનસની ખેતી ઉમદા અને નામાંકિત પરદેશી ઝાતો હિન્દમાં દાખલ થઈ છે સરકારી ખેતીવાડી ખાતાના રાજાગિરી અને કુમટા ફાર્મ પર આ જાતેનાં અજવારનાં પરિણામો મુગ સારા આદરવાથી એથી ખાતી થાય છે કે છાકડના ફેટલાય ભાગોમાં આ જાતે ઝાતો ધણીય સારી રીતે અનુકૂળ આવશે. જે કાંકણ અને યુગ્મરાતના રસ્તે લાઈન નજદીકના સ્થળોમાં આ જાતે ઝાતોના બહોળા વિસ્તાર પર પ્રચાર થાય તો તેનાં ઉત્તમ ફળો મોટા પ્રમાણમાં મુગ્યતા અજારમાં પહોંચાડી શકાય, કે જ્યાં હાલમાં આ ફળોની આવક મુખ્યત્વે કરીને સિંગાપોર અને દક્ષિણ આફ્રિકાથી થાય છે.

ઝમીન-અનનસની ફેલ્ડમંદ ખેતી માટે સારી ઝમીનવાળી (પાણીનું સાફ નિતરાણુ થાય તેવી) લાલ, ગેરાકુ, લાઠા બાગાવત અને એસર પ્રકારની ઝમીન અનુકૂળ આવે છે.

આબોહવા-અનનસને ઉષ્ણ કટિબંધની આબોહવા માફક આવે છે અને હલકી આબોહવા અનુકૂળ આવતી નથી. ખેતરે અને ગરમ ભેગવાળી દરમિયાન છે. જે પ્રદેશમાં ૫૦ થી ૧૨૫ ઈંચ વરસાદ પડે તે હોવામાં એ સારી રીતે થઈ શકે છે. ૭૦° થી ૯૦° ડીગ્રી ફેરનહોટનું હવામાન એને ઘણું અનુકૂળ આવે છે.

વંશવૃદ્ધિ-અનનસની વંશવૃદ્ધિ તેના મુગ પાસેથી નીકળતા પીલા (છાડ) ફળની

દાંડી પરથી નીકળતા પીલા તથા ફળની ટોચ ઉપરથી નીકળતા પીલામાંથી થઈ શકે છે. મુગ છાડ ઉપરના પાન પાસેથી નીકળતા છાડને “સકર્સ” કહેવામાં આવે છે. આ ‘સકર્સ’ ઘણા ઝોરઝોર નીકળે છે અને તે ૧૨ થી ૧૫ માસમાં ફળે છે. ફળની દાંડી પર ફળની નજદીક જે પીલા (છાડ) ઉગે છે, તેને “સ્પીસ” કહેવામાં આવે છે. ફળના માથા ઉપરના પાનના સમૂહને “કાઉન” કહેવામાં આવે છે અને આ પાનની વચમાં જે પીલા ઉગે છે તે “કાઉન સ્પીસ”ના નામથી ઓળખાય છે. “સ્પીસ” પીલા ૧૮ થી ૨૪ માસમાં ફળે છે. જ્યારે “કાઉન સ્પીસ” પીલાને ફળતાં આસરે ૨૪ માસ લાગે છે.

અગલના પ્રમાણે ઉપર દર્શાવેલા ત્રણે પ્રકારના પીલા અનનસની વંશવૃદ્ધિ માટે ઉપયોગમાં આવે છે પણ પહેલા (‘સકર્સ’) અને બીજા (‘સ્પીસ’) પ્રકારના પીલા રોપવા માટે વધારે સારા અને લાયક છે. અનનસનો ફેલ્ડ તેના જુના ઘડમાંથી પણ થાય છે. જુના ઘડને સાફ કરીને તેના રોપવા લાયક કકડા કરીને ક્યારામાં રોપવા. આ રોપેલા કકડામાંથી નવા ફળુગા ખુટી ઝોરઝોર પીલા નીકળે છે. આ કકડાઓ ૬ મ.સમાં ખેતરમાં કાપમ રોપવાને માટે તૈયાર થાય છે.

અનનસની ઝાતો-દેશી અનનસનું અવ્યવસ્થિત રોપણુ આપણા દેશમાં છે. પણ એનાં ફળ કદમાં નાનાં, ઓછા રસવાળાં, રેશાવાળાં અને ઘણાં બીજવાળાં છે તેથી તે મુખત્રાસ માટે બહુ પસંદ કરવા યોગ્ય નથી. મુગ્ય ઇલાકામાં જે ખેતર દેશી ઝાતો દાખલ કરવામાં આવી છે., તેમાંની એક “કવીન” અને બીજી “કયુ” અગર કાંટા વિનાની જાતના નામે ઓળખાય છે.

“કરીન” જાત દુઠ્ઠા થડવાળી, અને તેના પાન સાંકડા, લાલ રતાસ પડતા અને કાંટાવાળા છે. તેને છોડની બાજુએ તેમજ ફળની દાંડી ઉપર નવા છોડ ધણા ઉગે છે. “કરીન”નું ફળ સાધારણ કદમાં નાનું છે અને વજનમાં લગભગ ત્રણ રતન થાય છે. પાક્યા પછી ફળનો રંગ આકર્ષક દેખાય છે, અને ખાવામાં પ્રથમેાદાર, રસદાર અને મીઠું છે.

“કયુ” —કાંટા વિનાનું અનનસ—જાતનું થડ દુઠ્ઠુ પણ ઉગવામાં ધણું ઓરદાર છે. એના પાન પહોળાં લીલા રંગનાં અને મોટે ભાગે કાંટાં વિનાના હોય છે. આના થડ પામે તેમજ ફળની દાંડી પર ધણાજ ઓછા નવા પીંજા ઉગે છે. એનાં ફળ મોટાં થાય છે અને સરેરાસ ફળનું વજન આઠ રતનનું થાય છે. કેટલીક વેળા તે આર રતન વજનનાં ફળો પણ થાય છે. આ ફળ રસદાર, મધુર, અને સ્વાદિષ્ટ હોય છે.

વાયેતર—અનનસનું રોપણ કરવા અગાઉ કમીન સારી રીતે ખેડી નાખવી અને એમાં સામાં સણનો પડપાસ નાખી તેનું સાંકું ખાતર કરવું.

છોડના થડમાંથી એકથી બે ઈંચ સુધીનાં નીચલાં પાન ચુટી નાખી બે ત્રણ દિવસ છાંયડામાં રાખી રોપવાં. જો “સ્પીસ” (ફળની આનુજાયના પીંજા અગર છોડ) રોપવાના હોય તો તેને તાગેથી અઢાળઅઢ કાપી નાખી, બે ત્રણ દિવસ છાંયડામાં રાખી રોપવા. આ રીતથી છોડ સડતા નથી. સપાટ કમીન પર ૩ ફુટના સમાન્તરે છોડ રોપવા. પણ “કયુ” જાતને માટે ૩ ફુટનું સમાન્તર રાખવું. અનનસના મુળ કમીનમાં જતાં નથી માટે બહુ જિંડું રોપણ કરવું નહિ. એક એકરે ૫,૦૦૦ છોડ રોપાય છે એગરથી ઑક્ટોબર માસ સુધીની રતુ રોપવા માટે અનુકૂળ છે રોપવા માટે ૩ થી ૪ માસના છોડ

પસંદ કરવા. ફળની દાંડી પર અને માથા પર બેગેસ છોડને પ્રથમ ક્યારામાં ઉછેરવા અને બ્યારે ૬ માસના થાય ત્યાર પછી કાયમની જગ્યાએ રોપવા. “કયુ” ફળના માથા (રાસ) ઉપરના છોડ મોટા હોય છે માટે તેને કાયમની જગ્યાએ રોપવા જોઈએ.

ખાતર—ત્યાં મુજબ બે માસમાં ટુટે છે માટે જે કાંઈ ખાતર આપવું હોય તે રોપવા બાદ બે માસ પછીજ આપવું. જો છોડ મોટા હોય તો ખાતર આપી તુરંત પાળાં જનાવી લેવાં અને જો નાના હોય તો ૭ માસ પછી જીંટુ વખત ખાતર આપવા પછી પાળાં જનાવી લેવાં. છોડની સંતેપકારક વૃદ્ધિ માટે તેમજ ફળ માટે ખાતર આપવું અડરી છે. ખાતરનું પ્રમાણ એક એકરે નીચે પ્રમાણે છે:—

૭૦ પાઉન્ડ નાઇટ્રોજન, ૬૦ પાઉન્ડ ફોસ્ફોરિક એસિડ અને ૬૫૦ પાઉન્ડ પોટાશ ઉપર જણાવેલું ખાતર અર્ધું અર્ધું બે વખત—એક ભાગ ઑક્ટોબર અને બીજો એપ્રિલ માસમાં—આપવું.

૭૦ પાઉન્ડ નાઇટ્રોજનમાંથી ૩૦ થી ૪૦ પાઉન્ડ નાઇટ્રોજન છાણાના ખાતરના રૂપમાં અથવા મરચીના ખાતરના રૂપમાં આપવું અને બાકીનું નાઇટ્રોજન (૩૦ થી ૩૫ પાઉન્ડ) સફેદ એશ કેમોનીઆના રૂપમાં આપવું. ફોસ્ફોરિક એસિડ અને પોટાશ—એનસપર ફોસ્ફેટ અને સફેદ એશ પોટાશના રૂપમાં આપવું.

૩,૫૦૦ પાઉન્ડ મરચીનું ખાતર ૨૦ ગાડી છણાના ખાતર સથે મેળીને અર્ધ વામાં આવે તો તુરંત પછે ૬ થોડા મઘે છે જો પુરતા પ્રમાણમાં ખાતર મળ્યું હોય તો અનનસના છોડ બહુજ ઘેરા ત્રીજા રંગના દેખાય છે. પણ જો પુરતું ખાતર ન મળ્યું હોય તો અનનસનો દેખાવ લાલ-શીલા રંગનો

દેખાય છે. ઝમીનની મગદુર પ્રમાણે છથી આઠ દિવસે પાણી આપવું અને વાવેતર ચોકાણું સંખ્યું.

અનનસનું વાવેતર ઝાડના હાથડા નીચે કરવું ખાસ ઝરૂરી નથી. હાંચડા તથેનાં છાંડોના દેખાવ ઘણો ફિક્કો હોય છે અને ઝાડ નીચે થયેલાં ફળો બરોબર સ્ટાન્ડિષ્ટ હોતાં નથી. ક્રમશઃ વૃદ્ધિ થતા છાંડની પાસેથી નવા "સકર્સ" પીત્તા નીકળે છે અને ફળાકે ચડ પર પણ "રસીપ્સ" પીત્તા નીકળે છે. "કપીન" ઝાડના છાંડો નવા "સકર્સ" અને "રસીપ્સ" ધણા ઉગે છે. "કપુ" ઝાડના છાંડો નવા "સકર્સ" તથા "રસીપ્સ" ધણાજ ઝાડા ઉગે છે. આથી નવા વાવેતરને માટે "કપુ" ઝાડના છાંડ મેળવવાની ધણી મુશ્કેલી પડે છે. છાંડ પાસે જે નવા છાંડ નીકળે છે તેમાંથી ફક્ત બેજ રાખી ગાંધના કાઢી નાખવા લેખજો. તેથીજ રીતે ફળની દાંડી ઉપર જે છાંડ ઉગે છે તે ચુંડી નાખવા લેખજો મુળ છાંડ પર જે નવા છાંડ ઉગે તે નીચેથી ન ઉગતાં ઉંચેથી ઉગે તેા મુળ છાંડ પર જ્યારે ફળ આવે છે ત્યારે તેના વજનથી તે વાકા ધણી વ્યય છે માટે આવા છાંડ રક્ષાપાથી કાપી નાખવા અને ફક્ત નીચેથી ઉગના બેજ છાંડ રહેવા દેવા

પરચુરુષ બીજાં છાંડ—પરેલા જાંમાં મરચી, રંગમણી, કાંદા (કુમરી), જીંજ, વ. તુમેા મર્ચ શક છે, પણ બીજા વર્ગે ફક્ત વર્ગીકારુજ તુવ કંચું. કાંચું કે બાંડના છાંડ ઉંચા વજનવાળી અનનસના વાવેતરને નુકસાન થતું નથી. બીજા વર્ગથી કાંચું પણ બીજાં છાંડ કરવું નહિ.

ફળનો પાક—જ્યારે આખા ફળના રંગ પીળા થા પડેતા થાય છે ત્યારે ફળ લેખ લાગક થાય છે. જો કે ફળ લેવાની અવસમ મેળી લુત્તાઈ માસ સુધી હોય છે નો પણ તવેબર-ડિસેમ્બર માસમાં પણ સાધારણ

પાક થાય છે અને કાંચ કાંચ વખત તો વર્ષવાર પણ ફળ મળે છે. જુદી જુદી રીતમાં આવેલાં ફલોમાંથી પરિપક્વ ફળ થવાને જુદી જુદી મુત્ત લાગે છે. વર્ષા રીતમાં જે ફલો આવે છે તેમાંથી પરિપક્વ ફળ થવા માટે ડરૂ માસ લાગે છે. જે શિવાળાની રીતમાં આવે છે તેને ડરૂ માસ અને ડિનાળામાં આવે છે તેને ૪ માસ લાગે છે.

ફળ તોડવાને માટે તૈયાર થયું વા નહિ તે જાણવાની ખરી નિશાની તો એ છે કે ફળ પરના દાંતા (આધજ) જે અપરિપક્વ રિયલિતાં ઉપમેજા હોય છે તે વચમાં ચપટા ઘણ બને ગાઠુજો ઉપસી આવે છે. જ્યારે ફળ લેવા (તોડવા)નાં હોય ત્યારે મેળી નજી ઈચ લાંબી દાંડી સાથે તોડવાં અને ચોમાસામાં તો ખાસ દાંડી સાથેજ ફળ તોડવાં, નહિ નો ફળ સડી જવા સંભવ છે. વર્ષા દાંડી સાથેનાં ફળોને જંતુ કે સડો લાગતાં નથી. દરેક છાંડને ફક્ત એકજ વખત એકજ ફળ આવે છે અને ત્યાર બાદ જે ફળ મેસે છે તે મુળ છાંડની બાજુમાંથી ઉગેલા છાંડ ("સકર્સ") પર આવે છે

રોપણ પછી ૧૦ થી ૧૮ માસે પ્રથમ ફળ આવવાં શરૂ થાય છે. આનો આધાર મુળ છાંડની રોપતી વખતની ઉંચર ઉપર રહે છે. છાંડની કુલ સંખ્યામાંથી જે ફળ પહેલી વાર આવે છે પણ બીજા વર્ષથી આનાથી જમણાં અમર તો વધારે ફળ મળે છે.

ઉત્પન્ન—પ્રથમ વરસે એક એકર "કપીન" ઝાડની ૧૦,૦૦૦ થી ૧૨,૦૦૦ પાકેડ ફળની ઉત્પન્ન થાય છે અને તેની કીમત રૂ. ૪૫૦ થી ૫૦૦ આવે છે. આ પછી દર વર્ગે લગભગ રૂ. ૭૦૦ ની કીમતનાં ફળ થાય છે, કારણ કે દરેક મુળ છાંડ પર જે છાંડ રાખવાથી એજ ઝમીનમાંથી પ્રથમ વર્ગ કરતાં બેવડો પાક આપી શકે છે.

(અનુબંધાન પૃષ્ઠ ૨૦ પર)

અ ખ રી

ખીજ, તેજ અને રેસાનું કાપડ-કંતાન

[અનુવાદક:—મુરતી]

(ગતાંકથી આગળ)

આ તેજ પ્રકરણમાં વેચાણ થનારા તેજની સાથેજ ખગીની રોડીઓ વિશે પણ વિચારણા કરવી ઝરૂરી છે. એ રોડીઓની વિદેશી બજારોમાં સારી માંગ હોય છે એક બુધ્ધિજન અજાણીમાંથી ૩૬ થી ૩૮ પૈડાં વચ્ચનની રોડીઓ તૈયાર થાય છે. આ રીતે ૫૬ બુધ્ધિજન અજાણીમાંથી લગભગ ૧ દન ખગીની રોડીઓ બને છે. એ રોડીઓ કેમ તૈયાર થાય છે તેનું વર્ણન આપણે આગળ કરી આજ્ઞાથી એ મહાદેવોની કૃતિ દ્વારા પેશાંગ કરનારી કૃષીમાં રોડીઓ પડે કેમકે આવે છે રોડીઓ સરસ રીતે જળવાય એ કાળે તેનું પેશાંગ અજાણ થયું ન્નેહ્યં. એ પેશાંગ પાછળ જે ખર્ચ થાય છે તે માત્ર અત્યંત જળવાઈ રહેવાથી કેટલાય ગણા કાચ સહિત વાપિત મળે છે.

રોડીઓનું પેશાંગ પહેલાં દાયકા થયું હતું પરંતુ એથી થોડો સમય બાદ યથા ઉપદાન ખર્ચ પણ વધારે થતો હતો. એ ઉપદાન રોડીઓ પણ દૂરી જતી હતી. એટલે દલે તે સ્વયં પેશાંગ કરનારા સંચાતા કારખાનાઓમાં ઉપયોગ થવા લાગ્યો છે. એમ નો એ સચા દલે થયેલા પ્રકારના બને છે, પરંતુ તેમાં એ અત્યંત પ્રસિદ્ધ છે. તેમાંનો એક જૂનું જનાનું હતો છે, જે જે અંદાજે ૩૦૦ મળીનરી ફૂટ એ જતાવેલો છે.

એ સચો ૨: શીટ x ૬ ફીટ x ૦
શીટ ૬ ફીટ ૧૧ જગા રોડી છે અને એક
કાકાકમાં નવ દન માત્ર તૈયાર કરે છે. એનું
વચ્ચન ૧૩૦૦ પૈડા છે. એ સચો પણ ખા
ણીના એકે આસનારી પદ્ધતિએ ચણા લી સકાય

છે. એ સંચાતા આર દિરસા હોય છે. જે
ચેલીમાં રોડી ભરાય છે તેને 'એડ હાઉસ'
કહે છે. એના ટેબલ પર વધારાની રોડીઓ પડી
રહે છે. એ કાળથી વધારેમા વધારે રોડીઓ
મુખીમાં રાખી સકાય છે, પરંતુ એ કાળથી
દૂરેસા ટુકડા ભરી સકાતા નથી એના માટે
એક જુડીજ કાળ હોય છે. એ કાળે એક
માથુલ અને એ હોકશા અરમ રીતે ચપારી
એક છે અને એ કાકાકમાં ૩૫૦ પૈડાની થોડા
આસનારી ભરી સકાય છે.

એક ફાં નો પેશાંગ કરનારો મંથો
જળાતી તાકતથી ચાલે છે એ સંચાતી
પણ મુખીમાં રોડીઓ આસનારી ભરી સકાય
છે રોડીઓના પેશાંગ થયે જતા પછી મુખીનું
ઉમાદું મુખ મીતી મેવામાં આવે છે. મુખો
જળાતી વખતેજ મજબુત હોતી ન્નેહ્યં અને
તેનું સીંચણ પણ પાકું હોયું ન્નેહ્યં. દિવસ
માઠક દમેય અરમ પેશાંગવાળો માત્ર ખ-
રદિ છે. તેઓ પણ મુખીમાં માત્ર ભરે છે.
દિ દગા મુખીની અછત નથી. કેવળ દિદ-
મથી આખી દુન્યાના કારખાનાઓમાં મુખો
મલ છે નેમા માત્ર આરી રીતે ભરી સકાય
છે તેમાં કાળા વચ્ચદ ન હોય એ વાત
ખાસ વક્ષમાં રહેલી ન્નેહ્યં મુખીનો આકાર
રોડીઓ અનુસાર હોય છે. મોટા કારખાના-
ઓમાં નીચે પ્રમાણની મુખો રાખવામાં
આવે છે.—

મુખીનો આકાર	રોડીનો આકાર
૩૬ x ૫૬ ફીટ	૧૨ x ૩૩ ફીટ
૩૨ x ૫૦ ફીટ	૧૩ x ૩૪ ફીટ
૨૮ x ૪૮ ફીટ	૧૨ x ૩૨ ફીટ

૩ ઈચથી ૫ ઈચ સુધીની જગ્યા તો ગુણોના મોઢાને ગીવવામાં આત્રી જાય છે. વપરાયથી ગુણો ૨૮ થી ૨૯ ઈચ પહોળા અને ૪૮ ઈચ સુધી લાંબી હોય છે. ગુણોનો આકાર કારખાનાવાળા પોતાની સવડતા મુજબ રાખી સકે છે. નાના આકારની ગુણો પણ રાખી સકાય છે. હિન્દુસ્તાનમાંથી જે ખજાની રાટીઓ વિદેશ મોકલવામાં આવે છે તેની વિદેશમાં સારી માંગ રહે છે. જ્યાં યુદ્ધ પૂર્વે ૧૩૮ લાખનો માલ વિદેશ જતો હતો, ત્યાં હવે યુદ્ધના જગ્યા કાગોં છે. કાખત્રા રૂપે, ૧૬૨૨-૨૩માં ૧૭૩ લાખ રૂપીઆ, ૧૯૨૩-૨૪માં ૧૭૮ લાખ રૂપીઆ અને ૧૯૨૪-૨૫માં ૧૬૨ લાખ રૂપીઆનો માલ પરદેશ ગયો છે.

યુનાઇટેડ સ્ટેટ ઓફ અમેરિકામાં ખજાની રાટીઓ મોટા પ્રમાણમાં તૈયાર થાય છે. અમેરિકામાં જે માલ તૈયાર થાય છે તેના સેંકડે ૨૦ ટકા ત્યાં ખરે છે. બાકીનો માલ યુરોપ અને વેસ્ટ ઇન્ડીઝ જાય છે. અમેરિકાના કારખાના રાટીઓમાંથી પુનઃ તેજ કાઢી લે છે, એટલે ત્યાંની રાટીઓમાં થજી જ થોડું તેજ હોય છે. અમેરિકાની રાટીઓમાં સેંકડે ૪ થી ૭ ટકા તેજ હોય છે, પરંતુ અન્ય દેશોની રાટીઓમાં સેંકડે ૨૦ ટકા સુધી તેજ હોય છે. આ બારમાં અમેરિકાના કેટલાક નિષ્ણાતોનો એવો મત છે કે સેંકડે ૬ ટકાથી વધારે તેજ રાટીઓમાં હોયું ન જોઈએ. અમેરિકન ખેડુનો જે રાટીઓનાં હવે ઘણો ઉપયોગ કરવા લાગ્યા છે. ત્યાં જે રાટીઓનું મૂલ્ય કાંઈ થોડું નથી. પહેલાં ૧૬ ડાલરથી ૨૫ ડાલર દળનો આવે હતો. પરંતુ આજકાલ ૮૫ ડાલર દળે રાટીઓ વેચાય છે. તેના કારખાઓને પણ એ રાટીઓના વેચાણથી ફાયદો થાય છે. જ્યારે રાટીઓનો આવ નેતની અપેક્ષા મેંચી હોય છે, ત્યારે કારખાના તેજ પ્રકારનો માલ તૈયાર કરે છે.

એથી કારખાનાના વ્યવસાયમાં કાંઈ હાની પહોંચતી નથી. રાટીઓમાં થોડુંક તેજ રહેવા દેવાથી પણ લાભજ છે. પેટાંગ કરવા પહેલાં ખજાની રાટીઓ ટાઢી પડી જતી જોઈએ. એથી રાટીઓ કંઈક સંકોચાય છે અને ત્યારેજ તેનું સરસ પેટાંગ થાય છે. આ રીતે રાટીઓના સુકાઈ જવાથી પછી તેના વજનમાં ઝાઝો ફર્ક પડતો નથી. વિદેશી ગ્રાહકો સમાન આકાર, સરસમાં સરસ પરિમાણમાં તેજ, ઉપયુક્ત વજન અને રંગ વ. જોઈ રાટીઓ ખરીદે છે. આમાન્યતઃ વેપારીઓ દક્ષી રાટીઓ ૫ થી ૬ શેર વજનની ખરીદે છે. સધળાજ વેપારીઓ થજી તેજ, સરસ કઠાઈ અને ગમજીત પેટાંગ માંગે છે. પ્રત્યેક ગુણીમાં ૧૨ શેરથી વધારે માત્ર હોવો જોઈએ નહિ અને તે ખૂબ મજબૂત રાવેલી હોવી જોઈએ. ઠીક ઠીક વજન પર પણ ધણા વેપારીઓ ભાર આપે છે. કારખાનાવાળાઓએ વેપારીઓ સાથે મેળ રાખી તેમની હચ્છાનુસાર માલ તૈયાર કરવો જોઈએ.

X X X

કારખાનામાં એ વાતનું વિવરણ અવશ્ય હોયું જોઈએ કે કેટલું તેજ દરેકાજ ઉત્પન્ન થાય છે અને કેટલું તેજ નિકાસ થાય છે? આ વિવરણ વેપારી દૃષ્ટિએ અત્યંત આવશ્યક છે. રાટીઓમાં તેજના પરિમાણનું વિવરણ સંપૂર્ણ સવડતાવાળું હોયું જોઈએ. પ્રત્યેક કારખાનામાં અન્યોન્ય વિવરણો ઉપરાંત નિમ્ન લિખિત વિવરણો આવશ્યકતાનુસાર ત્રણડી વધારી સકાય છે:—

- (૧) તેજની પચદાશઃ શેર થા પાંડમાં
- (૨) રાટીઓમાં તેજઃ સેંકડે ૮કામાં
- (૩) અગ્રણીમાં તેજઃ સેંકડે ૮કામાં
- (૪) અગ્રણીની શ્રેણી
- (૫) મેળવણીઃ સેંકડે ૮કામાં
- (૬) માલ લાવવામાં કમીઃ સેંકડે ૮કામાં

- (૭) પ્રત્યેક રેલવેમાં દરરોજ નાખવામાં આવતી અગતીનું વહન
- (૮) યંત્ર દ્વારા તૈયાર થયેલો માલ: શેર યા પૌંડમાં
- (૯) કારખાનાનો તાપકમ
- (૧૦) રેડીઓનું વહન: પ્રતિવર્ષ ઈંચ (૧૬ X ૧૮ X ૧૬)નો ભાર
- (૧૧) રેડીઓની કટાઇ
- (૧૨) કચોમાં ભાર: પ્રતિવર્ષ ઈંચ
- (૧૩) રેડીઓનું વહન: પૌંડમાં
- (૧૪) રેગની પ્લેટાઇ
- (૧૫) રેમની લંબાઇ
- (૧૬) કચોનો વ્યાય.

રેડીઓનું વહન અને તેની તૈયારીઓ, તેજ તૈયાર કરવા ઉપર ખૂબ પ્રભાવ પડે છે એ પ્રભાવ એવો નથી કે તેમ તૈયાર કરવામાં અડચણ નડે. મોટી રેડીઓથી તેજની ઉત્પન્નતા કંઈ દાનિ હોઈ સકે છે; પરંતુ અનુભવ ઉપરથી જણાયું છે કે અગર સાયમેનીથી કામ લેવામાં આવે તો તેજની ઉત્પન્નતા કાંઈ નુકસાન થતું નથી. અગતીમાં તેજનું પરિમાણ બધા-વાથી રેડીઓના તેજના પરિમાણનું અનુમાન આસાનીથી કરી સકાય છે. અપૂર્ણ

અનાવિલ પો.કાર

અનાવિલ કોમનું એકજ મુખ્યત્વે લાનિકારક રિવાજો દર કરે—એતોને ક્યારની ખચાવે એ દષ્ટિબિન્દુએ લખાવણ અનેક રિવાજો અને ખીમ ઉપયોગી લેખો રજુ કરતું માસિક વાર્ષિક લખાવજ (બેટ પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ

માટે સિદ્ધાંત આદ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ અંધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

ભુવનપુરી ભાગજ,

આજીવાળી પાળ—મુરત.

[અનુસંધાન મુખ્ય ૧૭૫]

“ક્યુ” અને “કરીન” કરતાં વહન.

લગભગ દુપટ થાય છે—એકેએ એનાં દુધે પ્રથમ વર્ષે રૂ. ૭૦૦ થી એકી કીમતનાં તે નજ થાય અને ખીમ વર્ષે રૂ. ૧,૦૦૦ અને તેથી પણ વધારે કીમતનાં થાય છે. સાધારણ રીતે એક આનાનું એક રૂ.૫ પ્રમાણે આ દુધ વેચાય છે દુધની ઉત્પન્ન ઉપરાંત વધારાના છોડ વેચવાથી પણ સારી આવક થાય છે.

ગુજની સંભાળના પ્રમાણમાં સરેરાશ એક એકરે રૂ. ૩૫૦ થી ૪૦૦ ખર્ચ થાય છે. “કરીન”માંથી સરેરાશ આવી નફા એકરે રૂ. ૨૦૦ થી ૨૫૦ રહે છે અને “ક્યુ”માંથી રૂ. ૩૫૦ થી ૪૦૦ રહે છે.

છવજનું—મુળ્યજ દાકાકામાં આ પાકો કાંઈ પણ જાતનો રોગ કે જંતુ સામુ પડતાં નથી. એ કાંઈ પણ રીતે નુકસાન થતું લેવા નો તે વાગેલા (વાઈરસ કેડમ)થી થાય છે આ વાગેલાને ધણી સરેરાશથી ભાગમાં પડી સકાય છે.

પાક પછીની આવજત—એ જે છોડને દુધ આપી ચર્પાં દોષ તે ને છોડને જીવન મરખા ગાંધી નાંખવા અને ફક્ત એ નામ છોડ રહેવા દેવા આ પછી જીવનને ગેલ આવી સાકરુ કરવો અને દુધ મિલાવવા છોડને ખાતર આપવું વધારાના જે કેમ (“સકરો”, “રક્રોસ”, “કાકેન રક્રોસ”) છોડ હોય તેને ખીજ વગર એ કપારમાં રોગી દેવા.

વાવેનરનો મુદત—એ જરોજર લંગા રાખવામાં આવે તો અનન્યનું વાવેનર એક રક્રોસ ચારથી પાંચ વર્ષે કાપવા રાખી સકાય ત્યાર પછી જીવનને રમકસા ઉતરી જવાથી કચો કરમાં નાનાં થાય છે અને નેથી એ રી ખેતી નફા આપતી નથી. પાંચ વર્ષ પછી ખીજ જીવનમાં નવું રોપણ કરવું જોઈએ.

પ્ર યો ગો

ખુશખોદાર કાથો

લવિંગ ૧ તોડો, એકથી ૧ તોડો, વનવણ ૪ માથા, વનવંતી ૪ માથા. જેઠી-ગધ ૧ તોડો, સુખડ ૨ તોડા, સુકો ચુનો ૨ તોડા અને સુકો કાથો ૪ તોડા

અધી વસ્તુઓને ઝીણી કરી, ઝીણા તારની ચારણીથી ચાણી તેમાં કેચર, કસ્તુરી, કેવડા અંબર કે ચુનાગતી સુગંધી મેળવો. કોરા પાન ઉપર નાખી ખાદ્યો ખુશખોદાર પાન તૈયાર થશે.

-વિગ્ન વિજ્ઞાન

ગરમાળાની ચટણી

૧ ભાગ ગરમાળાના મરને ત્રણ શાગ ખાંડમાં મેળવી ચાસણી બનાવવાથી ચટણી બને છે.

એ ચટણીના ઉપયોગથી ખાંડી મટે છે.

ગરમાળાનો દાર

ગરમાળાને બાળી રાખ બનાવી લો. પછી તે રાખને પાણીમાં ઓગળાવી દરવા દો. ૨૪ કલાક દરમિયાન તેને એ ત્રણ વાર દલાવો. ૨૪ કલાક પછી પાણી નિતારી લઈ, પકાવો પાણી બગી જવાથી દાર બની જશે.

ચુમડાંનો ઇલાજ

ચુમડાં થકુ દુઃખતા હોય તો નીચેનો સરુએ ઉપાય અજમાવો. કામચેા અને ધોવાનો સાણુ સાથે પચ્ચર ઉપર ધસીને રિપસમાં એ ત્રણ વાર ત્રમાવો. ચુમડાં કાં તો તરત પાડીને ટૂટી જશે, કાં તો તરત ચુકાઇ જશે

શુભાસ

૧-૧ શેર ચોખાને ઘેાઢ સુકવી દળી લો. પછી ૧ તોડો સંચોરાતું પાણી કરી, તેમાં પેડા ઢોટને પકાળી ગોળા બનાવો, જાંવડ સુકવો. પછી પતંગના લાકડાને ખાંડી તેનો ઉકાળો કરો, તેમાં ઉપડા સુકવેલા મેળાની ભૂંડી પકાળી, સુકવો. ચાર પાંચ વેળા પતંગના લાકડાના ઉકાળાનો પાસ આપવાથી ઉત્તમ શુભાસ બનશે.

૨-ઉપર મુજબ ચોખાનો ઢોટ બનાવી, ૧ શેર લોટ ૨ તોડા પાપડખાર લઈ, પાણીમાં ઓગળાવી તે પાણીમાં ઢોટને પકાળી ગોળા બનાવી સુકવો. સુકાયા પછી, ઉપર મુજબ પતંગના લાકડાનો ઉકાળો કરી, તેમાં તેને પકાળી સુકવો.

ઝેડાદટની કુલડીઓ

ઝેડાદટ ૪ ભાગ, કાચર કસે ૨ ભાગ, પાણી મેળવતા પ્રમાણમાં

પહેલાં ઝેડાદટને વારી, વરતમાળ કરો લઈ, પછી તેમાં કાચર કસે મેળવી, એટલું પાણી ઉમેરો કે યોગ્ય કડાણાનો આવે અને, પછી કુલડીના ઘાતુના ખીચાંમાં આવે ભરી તેને ભટ્ટીમાં મૂકી પકવી લો. કુલડીઓ તૈયાર થઈ તો તેને ખીચાંમાંથી કાઢી લેજો.

ચાંદી-પાવડર (સિત્તવરીંગ પાવડર)

ચિત્તર કપોરાઈડ ૩ ભાગ, સોડીયમ કપોરાઈડ ૩ ભાગ, ચાંકનો ગારીક ભુકો ૨ ભાગ, પોટાશ કાર્બોનેટ ૬ ભાગ.

ઉપર મુજબ વસ્તુઓ મિશ્ર કરો. પછી એ વાસણને ચાંદી જેવું ચળકતુ કરવાનું

હોય તેને જરાબર માંજ સાફ કરી, ઉપરો
પાપડર થોડોક લઈ, સહેજ પાણીના હાથવાળો
કરી કપડા વતી વાસણ ચાલી જેવું ચક્ર-
ચક્રું થાય ત્યાં સુધી ધમે.

-રતિલાલ જી. દલાલ.

દરઝી-ચોક

સફેદ-ફેંચ ચોક ૨૦ ભાગ, પાંચ કડે ૨૦
ભાગ, સફેદ કડે સાણ ૬ ભાગ પાણી
જુરત ખરું.

લેઈવું પાણી મેગથી, મલો જેવો બનાવી.
તેના લાઠી બનાવી લો. પછી લાઠી ૫
ધાતુના ખીજામાં તેજ લગાડી, દયાથી લો
છેવટે તેમને સદજ મરગી આપી. મુકરી જેવો

ખીજા-ચોક પાપડર ૨૮ ભાગ, મખજીર
૧૮ ભાગ, પાંચ કડે ૧૦ ભાગ, વડો આંક
૭ ભાગ, લેમન કોમ વડો ૧૩ ભાગ, પાણી
જુરત ખરું.

છાંદુ-ચોક ૨૦ ભાગ, પાંચ કડે ૨૦
ભાગ, સંખજીર ૧૫ ભાગ, અમ્બરીન ૭
૧૦ ભાગ, પાણી લેઈવું પ્રમાણમાં

ઠાળા-સખજીર ૫૬ ભાગ, હાડકાની
મેઘ ૮ ભાગ, ખીજા સાણ ૬ ભાગ, જાવળો
ગુંદર ૨ ભાગ, ગિલસરીન ૧ ભાગ

ગુંદરને સદજ પાણીમાં એજિગાવી, તેમાં
ગિલસરીન ઉમેરી, હાડકાની મેઘ મેગથી, જૂન
ધુટો. પછી સાણ અને સંખજીર મેગથી
ધુટો (જેવુંએ તેવું) પાણી ઉમેરી સડા લો.

પ્રમેદનો દલાલ

જાવળના ઝૂલ, ફળ. જાલ, પાંદડાં અને
ગુંદર એ પાંચે સમમાગે લઈ, જાવામાં સુકવી
વારી લઈ, તેમાં સરખા લાગે ખાંડ મેગથી લો.

દરરોઝ સરાર સાંજ ૧ તોતો જુદી કુધ
સાથે યેવાથી પ્રમેદ મટે છે

અનાહી ગુંદર

જાવળનો ગુંદર ૧૦૦ ભાગ, પાણી ૧૪૦
ભાગ, ગિલસરીન ૧૦ ભાગ, એસેટિક એસિડ
(૩૩%) ૨૦ ભાગ, એથુગિનિયમ સફેદ
૬ ભાગ

પહેલાં ગુંદરને પાણીમાં એજિગાવી લો.
પછી જાણીની ચીજો ઉમેરી, થોડોક દલાલ
મરી રાખી મૂકો.

પિત્તળનો દોગ

લોખંડના વાસળો ૫૨ પિત્તળનો દોગ
મદાવવાની એક સરળ રીત એ છે કે પહેલાં
પિત્તળને એજિગાવી લઈ, લોખંડના વાસળોને
જુગ સાફ કરી, તેમાં ભોળી લો. પિત્તળનો
દોગ ચડી વરે.

એકઠ, આ રીત નાની ચીજો મારે
છે (દોગ ચડવા પછી પોલિશ કરવું
જુરતો છે)

અરકુરુરી સફાઈ

પરો ૩ ભાગ, ગધક ૩૮ ભાગ.

પગડની ખમ્બમાં બેઠેને ૨ કલાક મરી,
ખંજ કરો. પછી ૧૦ ભાગ પાણીમાં ૪૫°C
એ એજિગાવે ૨૫ ભાગ પોટાશનું મિથન
મેગથી, ૮ કલાક મરી પીમી આંધે પડે.
છેવટે પોલિશ મુકવી જેવો.

રૂપરાની વધારનાર જુદી

આ જુદા વાસોમાં મેગવાથી તેની
દલાલી વધે છે. પાન દબે છે અને પુરો
નીકળો અટકે છે.

મેથેલિનની જોળોએ (જેને જામા-વનઃ
કપુરની જોળોએ કહે છે) ૨૬ તોલા, નિમક
(તફા મુકું) ૫ તોલા, કપુર ૧ તોલા

પહેલાં ત્રણેને જારીક વાડી લઈ, પછી
મિશ્ર કરો.

ઉપયોગની રીત એ છે કે જલ્દી જા
સ્તવમાં એક નાની ચમચી નેટલી લુપ્તી નાખી
દેવી અને જ્યારે તે ઓગળી બધાસ યાચ
ત્યારે ફરી વાર ઉમેરવી.

લુપ્તીકેટીંગ ઓઇલ

દીવેલ ૪ લાગ, શુદ્ધ કપાઝીઆનું તેલ
૪ લાગ.

ઉપર મુજબ મિશ્ર કરો. આ તેલ સાચકલ
૫. માં ઘણું સારૂ પડે છે.

-રતિલાલ વિ. દલાલ.

વાળ કાઢનાર મસમ

મોડિયમ કાર્બોનેટ ૧ લાગ, એરીયમ
સફાઇઝ ૩ લાગ, આરાડટ ૨ લાગ, કેવડાની
જડનો લુકો ૩ લાગ, અવવનનું તેલ ૨ લાગ

પહેલાં તે કેવડાની જડનો લુકો, આરા-
ડટ અને એરીયમ સફાઇઝને અર્ધાં કલાક
લગી ખૂબ ખરલ કરી, પછી મોડિયમ કાર્બો-
નેટનું નરમ મિશ્રણ બનાવી ઉમેરો. જરાજર
મળ્યા પછી, અવવનનું તેલ ઉમેરી, મલમનું
૩૫ આપો તે ખુબ મેળવ્યા પછી શીશીઓ ભરો.

વાળ માટે તેલ

નીચેના પ્રયોગ દાસવાલા માથા પર લગા-
વવાના ખાસ તેલનો છે.

તેલ જા અવવનનું તેલ ૮ ઓંસ, બદા-
મનું તેલ ૮ ઓંસ, ઓઇલ ઓરિગનમ ૧
ડ્રામ, ઓઇલ લવેન્ડર ૧ ડ્રામ.

બધાને મેળવી, રોઝ નરમ બસ વડે માથે
લગવના રહેા.

વૅટરપ્રુફ વારનિશ

અળશીનું તેલ ૨ રતલ, ગંધકની લુપ્તી

બન્નેને મેળવી, વકાવો ગાડીઓ પર
લગાડવા માટે ઉપયોગી છે. એથી ગાડીનું
લાકડું પાણીથી રક્ષિત રહે છે.

શીશીઓ માટેની કેપ્સુલ

ગ્લિસેરીન ૪૦૦ લાગ, ગ્લિસરીન ૧૦૦
લાગ, પેટ્રોલિયમ .૦૨ લાગ, બેન્ઝોઇન .૦૪
લાગ, ફોર્મલિન ૫૦૦ સોલ્યુશન (૫%) નોંધતા
પ્રમાણમાં.

ગ્લિસેરીનને ગ્લિસરીનમાં ભીંજવી, તેમાં
પેટ્રોલિયમ અને બેન્ઝોઇન ઉમેરો. ત્યાર પછી
એ મિશ્રણનાંથી નોંધણે તેવા કેપ્સુલના
આકાર તૈયાર કરી લઇ, તેને ફોર્મલિન ૫૦૦ના
પાણી (જેમાં સહજ આમકોહોલ અને ગ્લિસ-
રીન મેળવાય તે વધુ સારું)માં રાખી મુકો.
બધાં લગી કેપ્સુલો મિશ્રણમાં રહેશે ત્યાં
લગી નરમ રહેશે. જ્યારે તેને શીશીઓ ઉપર
ફિટ કરી, ખૂંટી દવામાં મૂકાશે તે શીશી-
ઓના છુચની આકૃતિ પ્રમાણે કઠણ થઇ જશે.

સાંધાના દર્દોનો ઇલાજ

ગરમાળાના પાંદડાને ગરમ કરી પાંધવાથી
સાંધાના દર્દ તથા એન્જ મટે છે.

હાડકા રંગવા

પ્રથમ હાડકાને સારી રીતે-અને ગોઝ સમય
લગી-ઉકાળી લો. પછી ચુનાના પાણી (જેમાં
ગંધકનો નેત્રાજ સહજ મેળવવો અડરી છે)માં
ધોઇ, પછી નોંધણે તે રંગમાં નાખી, થોડાક
કલાક લગી રહેવા દેજો. એથી જો તે રંગ
હાડકા ઉપર પાકો થઇ જશે.

સુંદર ચિત્ર-કાર્ડો

આર્ટ કાર્ડ પર છાપેલા, સુંદર ચિત્ર-કાર્ડો:

(૧) તાજમહાલ. (૨) કુતુબ મિનાર, (૩) ઉદયપુરનું આરસ મહલ અને (૪) સિકન્દ્રા (આક્રા)નો અકબરનો રવજો.

કીમત ૩૦૦ ના ત્રણ આના : ટપાલ ખર્ચ એક આનો.

(છ ૩૦૦ ના તેથી વધારે લેનારને ટપાલ ખર્ચ મુઆફ)

પૈસાની ટીકાટ ખીડો. વી. પી મશીન દિલ્હો:-કમર ઓફિસ, સોડાગરવાડા સુરત.

સેકન્ડહેન્ડ ગરમ કોટ

લેડી કોટ, મેન્સ હાફકોટ, ઓવર કોટ, રેપેશિયલ કોટ, વારકોટ, ખરચાઓના કોટ વ. સરતા લાવે જમ્યામધ મેળવવા માટે, પ્રાપ્ત સિસ્ટ મંગાવો.

એન. એચ. શકુર,

૫, અમરતમા લેન. કલકત્તા.

ખેતી માટે ઉત્તમ જ્ઞાન મેળવવું હોય તો વાંચો મંગાવો

૧. કૃષ્ણાક શાકભાજી વાપવાની રીતનું બગીચાનું પુસ્તક રૂ. ૨૦
 ૨. દિલ્લી જરાયત ખેતી (શેરડી કપાસ વિગેરેની સ પૂર્ણ હકીકત સાથે) ૨)
 ૩. માય લેન્ડ બજાર વોડા ઉછેરવાની તથા ધી રૂઢ વધારવાની રીત ૧૦
 ૪. ખેતીવાડીના ધધામાંથી પૈસા કમાવાની કૃત્રી (તમામ બજારના ખાતરની હકીકત સાથે) ૧૦
 ૫. ખેતીવાડીની પાકમાથા કૃષી વિદ્યા ભાગ ૧ થી ૧૦
 ૬. રેવન્યુ અને ખેતીવાડી આબાદ કરવાની અમારી અનુભવી મુશનાઓ ૧)
 ૭. કૃષ્ણ શાકભાજીમાં રહેલાં તત્વોની હકીકત ૦૧
 ૮. મન્દુમ સર જરાયત સિલ્હલ વચનામૃત ૦૧
 ૯. માળાનો ભોમિયો ઉર્ફે ફવાવર માર્ડન મુરોમિત કુલ બ્રાડપાન કરવાની રીત ૨)
 ૧૦. ૨૬ વર્ષથી નીચમીત બહાર પડતું "ખેતી-વાડી વિજ્ઞાન" માસિક વાર્ષિક લવજમ ૨૦
- લાયબ્રેરી જેવી સંસ્થાએ માટે ૧૦
- લખો:-દુલેરાય સી. અંબારીયા,
દારકેશ્વર નિવાસ-લી'મડી-કાઠીઆવાડ.

શરીરમાં બળ અને જોમ લાવવા માટે

સુખ સંચારક દ્રાક્ષાસવ

એનું જ સેવન હિતકારી છે. કેમકે એજ દ્રાક્ષાસવ એવું છે જે શાસ્ત્રોક્ત રીતે તૈયાર થાય છે. એમાં શુદ્ધ જમુનાજળનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વન ઉપવનના આપધો સાફ કરાવીને નાખવામાં આવે છે.

ખનાવનારા:-

સુખ સંચારક કમ્પની, મથુરા

જિન્દગીના વીમે
એક એવી વસ્તુ છે કે
જેના વગર કોઈ પણ
માણસને આગે નહિ.
હાલના સંજોગો જોતાં,
નાની કે મોટી આવક-
વાળો કોઈ પણ માણસ
વીમે લીધા વગર રહે
તો તેનામાં સમજ
ચકિતની ખામીજ કહી
શકાય.

એક વખત એક
હતો કે જ્યારે વીમે
મોજશોખની વસ્તુ
ગણુતો, સામાન્ય જન-
સમુદાયને અને કેંક કેળ-
વણી સોષેષાઓની
પણ એવી માન્યતા
હતી કે વીમે ઉતરા-
વશે ક્રકન પૈસાદાર
લોકોનેજ પરવડે, સાધા-
રણ સ્થિતિના માણસનું
એ ગણું નહિ.

આવી માન્યતા તો
ટાકપ રાષ્ટ્રકર્તા હિન્દમા
આગ્યા ત્યારે પણ
હતી તે વખતે લોકો
કહેતાં કે આપણાં
હાથ ધું લાંબી ગર્વા
છે કે કાગળો ટાકપ
કરીને મોકલીએ ? ટાક-
રાષ્ટ્રકર્તા પત્ર વહેવાર
કરવો એ તો ક્રકન મોટાઇ અને દેખાવ કરવા
પ્રયત્ન છે ! પણ હવે કોઈ પણ વેપારી હાથે
લખીને પત્ર મોકલે તો તેજ લોકો એ ! ગામ-
ડીઓ કંટુસ, અસહ્ય વ ખિતાવો આ લોકો.

ખરી રીતે વીમાની અરૂર પૈસાદાર કરતાં
ગરીબને વધારે છે. કારણ કે સાધારણ લોકોનું

જિન્દગીના વીમે

મુસલમાનો અને વીમે

એમ કહેવાય છે કે મુસલમાનો વીમે ઉત-
રાવતાં નથી. વીમાના એજન્ટે કહેવામાં આવે
છે કે, ધર્મમાં વીમે ઉતરાવવાની મનાઈ છે. પણ
એકલા ઇસ્લામમાંજ એક યાજું સરસ તત્વ છે:
તે એ કે, ઇસ્લામમાં વ્યાજની મનાઈ છે. પૈસાની
રકમ પર વ્યાજ લેવું તે ધાર્મિક ગ્રન્થો છે.
કેટલાક લોકો વ્યાજ અને વીમાને મેળવી
દે છે. વ્યાજ ખાવાને વીમે ઉતરાવાય છે
એમ કહે છે. પણ એવું કશું નથી.

વીમાના મૂળભૂત કારણરૂપ સામુદાયીક
ચક્ષુ અથવા સંકલ્પ છે અમુક સંજ્ઞાના
લોકો મંડળ તરીકે લેવા મળી પ્રિમીયમ તરીકે
એક અવશ્યસ્ત બાંટાળ લેવું કરે છે, અને એ
રકમમાંથી કોઈ કમનસીબ સભ્યના વારસાને
અથવા તો કઈ સભ્યની અવસ્થા થયે તેને
અમુક રકમ આપવાનું નક્કી કરે છે. આ
લેખા થયેલા બાંટાળની મોટી રકમનો સામુ-
દાયીક વેપાર થાય છે અને તેમાંથી જે નફો
આવે તે સભ્યોને પ્રમાણસર વહેંચી આપ-
વામાં આવે છે. સભ્ય તરીકે ક્યાં તો રોર-
હાકકર દોષ અથવા નફામાં લાગીદારી રાખવા
રહેજ વધારે પ્રિમીયમ બરતો પોલીસી
દોહર દોષ.

આ ઉપરથી જોઈ સમારો કે વીમે ઉત-
રાવનારને વીમામાંથી જે વધારાની રકમ મળે
છે, તે વ્યાજ નહિ પણ નફો દોષ છે. છતાં
પણ જેઓને નફો ન લેઈતો દોષ તેઓ નફા
વગરનો વીમે ઉતરાવી શકે છે. એટલે વીમે
ધર્મના સિંધાંતથી વિરુદ્ધ નથી. જે એવું દોષ
તો નાં વ્યાજખાન પોતેજ વીમા કંપની
સ્થાપતે ખરાં !

માણસ જલદી મરી જાય છે એવું કેંઈ
નથી. પોતાના મરણને અને જિન્દગીના
વીમાને કેંઈ પણ સંબંધ નથી.

જેમ જેમ હિન્દમાં સામાન્ય લોકો વધુને
વધુ વીમે ઉતરાવતાં થયાં તેમ તેમ વિદેશી
પદ્ધતિમાં ખામી જણાવા લાગી. કુશલ કરવું

કેં એવું ગણુ નથી
કે રાકનો ઘર ખર્ચ
ચલાવવા ઉપરાંત દર
મહિને અમુક રકમ
જેન્કમાં જમે કરાવે,
કે જેથી પાછળની અવ-
સ્થામાં અથવા અકાળે
મરણ થયે બચ્ચાં
છોકરાને કામ આવે.
ધરનો વડીલ જે પૈસા-
દાર હોય તો પોતાના
મરણ પછી કુટુંબના
ભરણપોષણ માટે સારી
રકમ મુદ્દી જાય પણ
જો મરીખ કુટુંબનો
વડીલ મરણ પામે તો
તે કુટુંબનું શું થાય ?
ધરનાં ખીલું કોઈ કમા-
નાર ન હોય તો નાનાં
બચ્ચાંનો સજીવરનો તથા
ખીલો ખર્ચ દાગીના
વેચીને કે જેન્કના પૈસા-
માંથી કેટલો સમય તમે ?
આ સંજોગોમાં જે
વડીલનો વીમે ઉતરા-
વ્યો હોય તો તે કુટું-
બના દુઃખના સમયમાં
એક ધણી મોટો આ-
સરો મળે.

અને એક વાત ખાસ
યાદ રાખવાની છે કે
વીમે ઉતરાવવાથી
માણસ જલદી મરી જાય છે એવું કેંઈ
નથી. પોતાના મરણને અને જિન્દગીના
વીમાને કેંઈ પણ સંબંધ નથી.

જેમ જેમ હિન્દમાં સામાન્ય લોકો વધુને
વધુ વીમે ઉતરાવતાં થયાં તેમ તેમ વિદેશી
પદ્ધતિમાં ખામી જણાવા લાગી. કુશલ કરવું

જેમણે કે પહેલાંની વિદેશી પદ્ધતિ ફક્ત પૈસાદાર લોકોનાજ ઉપયોગમાં આવતી. અમુક રકમથી જોણી રકમનો વીમો ઉતારતા નહિં અને પ્રિમીઅમ આપ્યા પછી સાથે ભરી દેવું પડતું. મધ્યમ સ્થિતિના કે ગરીબ લોકો નો પોતાના ગઝ પ્રમાણે નાના વીમાજ ઉતરાણી શકે, તેથી તેઓની ખુર્રીઆતને પહેંચી વળવા સુધારેલી ચોજનાઓ પ્રમાણે દિંદમાં દેશી કંપનીઓ રથપાયા લાગી આ સુધારાઓ એટલી હદ સુધી લોકોને સગવડ કર્યાં થઈ પડ્યાં કે રોજની કમાણીમાંથી દર રોજ પ્રિમીઅમ બચાવી સકાય તેવા આશયથી કેટલીક કંપનીઓએ મદદ તથા ધડીઆઓની પધ્ધતિ દાખલ કરી

એક વરસનું પ્રિમીઅમ સાથે ભરવું હોય તો સાધારણ સ્થિતિના મણુસથી કદાચી ભરાય નહિ તેથી દેશી કંપનીઓએ હવેથી ભરવાની સગવડ કરી આપી તમને હાથે તો વાર્ષિક પ્રિમીઅમને બદલે ૭-૭ મહિને ભરો અથવા ત્રણ ત્રણ મહિને ભરો કે ચાહે તો દર મહિને ભરો. પણ આ શરૂ શરૂ પ્રિમીઅમ ભરવાની રીત તો કમાવ છે.

રોજ રૂ. ૧૧ થી ૨ કમ નાર મણુસને રૂ. ૬૦ વાર્ષિક પ્રિમીઅમ સાથે ભરતા નવ નેનું ચડે દર મહિને રૂ. ૫-૭ ભરવાના થાય તે પણ કેટલાકથી તો ન ભરાય. આવી સ્થિતિમાં એની પાસે વીમાનો પ્રદેશ કે ધડીવાળ હોય તો એ સહેલાઈથી રોજ ત્રણ આના બચાવી સકે વળો ધડીવાળમાં એવી કરામત હોય છે કે જે ધડીવાળ ચલાવવું હોય તો ફર્જિઆત એમાં પ્રિમીઅમના સીકકા નાખવા જોઈએ. એમ કયા પછીજ ચાલી દેવાય.

જીલ્લું જિન્દગીના વીમાની પ્રથમાં જાળ-કોને માટે ખાસ વિભાગ રેખાય છે. જાળકોના બાજુતર અથવા સગને માટે પણ વિમાની

ચોજના થઈ શકે છે, જેમાં પ્રિમીઅમ ભરનાર વાલીનું મૃત્યુ થતાં જાળકને પ્રિમીઅમ ભરવાનું નથી હોતું અને જાળકને મુકરર કરેલી મુદને વીમાની આખી રકમ મળે છે.

કોઈ પૂછશે કે “જિન્દગીનો વીમો ઉતરાવવાની અર છેજ શી?” વીમો ઉતરાવવાની અર ઘણા કારણે હોય છે. કોઈ માણસની ખુર્રીઆત ખીન માણસની ખુર્રીઆત કરતાં નદન જીવીજ હોય અહીં એક પ્રકારનોજ વિચાર કરીશું. આપણે રીમરમાં પરદેશ માવ ચલાયે છીએ, રરને રીમરની માથે બધા માથ હુળી જાય એના ધારની રહે છે ને હુમે તો કોઈક વેપારીની તો આખી મીકત હુળી જાય અને તેથી સલામતી માટે તે વીમો ઉતરાવે છે માત્ર હુળનાં જે નુકસાન જાય તે ભરી આપવાને વીમા કંપની બંધાય છે. તેવીજ રીતે મોટરને અકસ્માતથી જેટલું નુકસાન થાય તેટલું વીમા કંપની ભરી આપે છે. મકાનને તથા દુકાનના માલને આગથી સંરક્ષા આપવો વીમો ઉતરાવીએ છીએ. મકાન બજીને જાળ થાય અને વીમો ન ઉતરાવે હોય તો મકાન માલિકને જે બાહું આવતું હોય તે બંધ થાય છે તેથી એ નુકસાનમાંથી જળવા આપણે આગનો વીમો લઈએ છીએ. તેવીજ રીતે કુટુંબનો ધડીજ અમુક રકમ કમાતો હોય આ એનું મૃત્યુ થાય તો એના તરફથી આવતી આવક બંધ પડે. એના મૃત્યુથી એટલો અવકાશ કુટુંબને નુકસાન થાય, તે ભરપાઈ કરવા જિન્દગીનો વીમો ખરૂરનો છે.

ઉપર આપણે જોઈ ગયા કે જ્યારે નુકસાન થાય ત્યારેજ વીમા કંપની ભરપાઈ કરી આપે છે, પણ ફક્ત જિન્દગીના વીમા-માંજ એવું છે કે જિન્દગીનું નુકસાન (મરણ) ન થાય તો પણ અમુક મુદત પછી કંપની વીમાની રકમ આપે છે.

—મો. ઝ.

દવાખાનહ મુઠને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી :-

હજીએ મુકવિયો મુમનિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાઠ પલ્લ રીતે મુકનાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીનો રૂ. ૨-૮-૦

હજીએ મુસકકિને ખાસ થા દાકો એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિશે એટ-લુંજ જણાવવાનું જસ થશે કે જેમનું વીર્ધ પાનથું પડી ગયું હોય. સરીર તવાઈ એદરે શીકા નિસ્તેજ થઈ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના : ૦-૧૨-૦

હજીએ ખાસુલખાસ:-

ગમે તે રીતે બેચકી ખૂટકા કે ખરબેજો મરદાઈની તાકાત પાછી કાપનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તૈયાર થતી હોઈ દવાખાનાની રહેલીવાલીડી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવદરે મુનકકાદ

અમારી (સોડીના બિમાર)ની ખીમારીઓ અને તેનાથી થતા મઝુમઝ ટાંઈ આનિસક (Syphilis-વિરૂદ્ધક). નાથર. દાઝબલીક, ભાંદર મલ્યા. (સંધીયા). પ્રમેદ પીટિકા. ઉપદય, ફિરંગ ગેમ વીગેરે ખીમારીઓને દંડ કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથી)ના ૧૦૬, ના ઇનજેક્શનના જેવી લાતકારિક અસર કરનારી આ યુવાની દવા છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોસા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હજીએ જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુસ્રાવ), એદતિલામ (સ્વાન-દેખ). અને વીર્ધ ચિકારની દરેક ફિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. સરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નખ-જાઈને મટાડે છે. જાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્ધને વધારે છે અને ઈમાસ (વીર્ધનું સ્તંભન) પણ સારી રીતે કરે છે. દમારા દવાખાનાની રહેલીવાલીડી છે.

કીમત ૩૩૧ ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્લી સાહેબ-

યુવાવસ્થાની બુઝો અથવા કાઠ પલ્લ કાઠે જિરયાન (વીર્ધ સ્રાવ) લાગુ પડી ગયો હોય, ધાતુ દમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા જાડા અને પેશાબ પછી પેશાબને રસ્તે ચિકણે પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન સક્રિય ખરાબ થઈ કાપમો અંધકાવ લાગુ પડી ગયો હોય, તે તેને દૂર કરવામાં આ દવા જાણીતર ઉપયોગી છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોસા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

એનજર. દવાખાનહ મુઠને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ સમીનાગજ-સુરત

કેટલાક ધંધા એવા
પણ છે જે, પોતે ખૂબ
નફાવંત ન હોવા છતાં—
અને આપણે ત્યાં તો,
કેટલેક અંશે નુકસાનવંત
હોવા છતાં—એક વ્યવસાય
લેખે ખુશનુમા હોય છે.
ચોપડી વેચવાનો ધંધો,
એવો સૌથી વધુ ખુશનુમા
ધંધો છે. મહારી નજરે,
એનાથી વધુ ખુશનુમા
ધંધો કાઢજ નથી.

ચોપડી વેચવાનો ધંધો
નફાવંત છે પણ નહિ, એ
સવાલ અહીં ચર્ચાવાનો
નથી. જો કે મુજરાતી
બાપાની ચોપડી વેચવાનો
ધંધો કરી, કાંઈ લાભપત્ર
થયું હોય એમ આજ લગી
જણાયું નથી. મોટા ભાગે,
કાંઈક ગુમાર્જાને યા પછી પેદ
પૂરતું મેળવીને એ ધંધો ચાલુ
રાખ્યો કહેવાય છે.

ચોપડી વેચનારાઓના વર્ગ ચાર છે.—
૧, પ્રકાશકો, જેઓ ચોપડીઓ જાહેર પણ
છે અને વેચે પણ છે.
૨, ચોપડી વેચનારાઓ, જેઓ હરકોઈ પ્રકારની
નવા ચોપડીઓ વેચે છે.
૩, જૂની ચોપડીઓ વેચનારાઓ, જેઓ
વપરાયેલી કિંવા જૂની ચોપડીઓ બરો-
દથી ખરીદી, તેની બાંધણી વ તરતજ
કરી, અસલની જે યા ફે કીમતે વેચે છે.
૪, ચોપડીઓ ભાડે આપનારાઓ, જેઓ
એક પ્રકારની બાકુતી લાયકેરી અલાવે
છે અને હરકોઈને અમુક ભાડાએ ચોપ-
ડીઓ વાંચવા આપે છે.

આ ચાર તો મુખ્ય વર્ગો. એ ઉપરાંત,
હવે હવે ચોપડીના વેપાર સાથેજ રેશનરીનો

કુ કા ન દારી

પહેલો લેખક
બુકસેલરો

[ચોપડી વેચનારાઓ]

કુકાનદારીના શિક્ષણના એ અ-
તીમો આ છે :

ગઈ કલે દસ બાર વર્ષના છોકરાને
અક્ષરજ્ઞાન છેડાવી, કુકાને એસાડી
કુકાનદારી શિખવાતી

અને,

આજે, મોટા મોટા કોલેજમાં
જઈ, બહુ પરવાર્યા પછી ચોપ-
ડીઓ માર્જીત કુકાનદારી શિખાય
છે !

■

પ્રકાશકો કોઈથી જરૂરથી ખરીદાય છે.
નફા માટે, વેપારીને અમુક કમીશન અપાય
છે; એ કમીશન પુસ્તકની પાંક્ત પ્રમાણે
પચ્ચીસથી લઈને ૩૩% ટકા લગી હોય છે.
શાસ્ત્રી પુસ્તકોની કીમત ઉપર કમીશન ઓછું
અપાય છે, જ્યારે નવલકથા જેવાં-પુસ્તકો
પર વધુ. કેટલાકે તો વળી પુસ્તકો જાંગડ
પણ આપે છે, પણ એમ હવે ઓછું થાય
છે વળી સારા પ્રમાણમાં ઉપડતા હોય એવા
પુસ્તકો તો લાગેજ કાંઈ જાંગડ આપે છે.
ન ઉપડતા હોય એવાજ જાંગડ મળે છે.

હરકોઈ સખસ સફળ ચોપડી વેચનાર
નથી થઈ શકે. તેણે નેમ થવા અગાઉ
અમુક લિષ્ટકો મેળવવી અને ટેવા કેળવવી
જોઈએ. મુંડું કેટલાય એવા ચોપડી વેચનારા-
ઓને જોવા છે જેમણે કદી આજના મહાન
લેખકો અને કવિઓનું નામ પણ સાંભળ્યું
નથી, ન વળી તેમની કૃતિઓ વિષે કંઈ ખબર
છે. એવાઓ ખીજ ગમે તે કામ માટે ગમે

તેના લાભક હોય, ચોપડી વેચનાર તરીકે કેવળ નાલાયકજ છે. તેઓ એ ધંધામાં પડે તોય કશું ઉત્તરવળી સકતા નથી. તેમનાથી આદરક સંતોષાતા નથી અને વેપાર ખરાબે ચલે છે.

ચોપડી વેચનારની મુખ્ય ક્રિયાક્રમે એ છે. એક તો, ઉત્તમ યાદદાસ્ત અને બીજી ક્રિયાઓ વિશેનું અપ-ટુ-ડેટ જ્ઞાન. જેની યાદદાસ્ત સારી ન હોય તે કરી આ ધંધામાં સફળ થઈ નહિં સકે. કાબુ આ ધંધામાં યાદદાસ્ત મુખ્ય ભાગ ભજવે છે. દાખલા રૂપે, એક આદરક આવી એમ કહે કે મને અમુક લેખકની નોંધેલો નોંધ છે તે વેપારીએ સચિપત્રો ફેંદવા પિના તેને તરતજ કહેવું નોંધએ કેએ લેખકની આટલી નોંધેલો. આટલી કીમતે પ્રકટ થઈ છે વગવરક. જે વેપારી આટલું પોતાની યાદશક્તિ પરથી નિરતજ કરી સકતો હોય તોજ તે ખરો ચોપડી વેચનાર. જે તે સચિપત્રો ફેંદવા માટે અને આદરકને સામા સવાશે પૂછી કંટાળો આપે તો ખજી તેની દુકાને કાબુ આવે ? જે યાદશક્તિ સારી ન હોય તો તેને સુધારવા કાશિશ કરી નોંધએ. મહે એવા ચોપડી વેચનારાજ એવા છે જેઓ પોને સાહિત્ય-રસિકજ નથી અને તેમણે પોતાના આખા શુવનમાં પાંચ પંદર પુસ્તકોય પૂરા પાંચડા વાંચ્યા નથી છતાં છેલ્લા પીસ પચ્ચીસ વર્ષ દરમિયાન પ્રકટ થયેલા પોતાની જાણના દરેક પુસ્તકનું નામ, તેના લેખકનું નામ, પ્રકાશકનું નામ, કીમત વ. તેમને મહેલો વાદ છે. તમે પૂછતાજ જાક, તેઓ કહેતાજ જશે. એવાઓજ છે સાચા ચોપડી વેચનારઓ.

- યાદ રહે કે, પ્રજા ચોપડી વેચનારાઓ કોથી તેમના અભિપ્રાયો નથી માગતી, કેવળ ખજરા માંગે છે. ઘણી વેળા દોઢ ડાહ્યા વેપારીઓ આદરક સગણ, પોને અમુક ક્રિયાજ

વાંચી છે અને ખૂબ રસિક છે એવું કહી ઉઘટા મૂખ્ય બને છે. ચોપડી ખરીદવા નીકળેલો નિશંક સાહિત્ય-રસિકજ હોય છે. તે વાંચવા અને અભિપ્રાય પાંધવાનું પસંદ કરે ચા વેપારીની બટાઇ સાંભળવાનું ? વેપારીએ પોતાનો મત પ્રચારવાનો નથી, હુકીકત પ્રસારવાની છે.

ચોપડી વેચનાર એટલે ક્રિયાતી દુ-યાનો ખરો જાણકાર. તેણે ન માત્ર પોતાને ત્યાં વેચાતી ચોપડીઓ વિશે જાણવું નોંધએ પણ નિશ્ચિત પ્રકટ થતી અને રચાતી ચોપડીઓ વિશે અર્પત નહીકતા સંપર્કમાં રહેવું નોંધએ એમ કરવાના માર્ગો અનેક છે. તેમાંના જે માર્ગ, પ્રકાશકોના પ્રકટ થતા રહેતા સચિપત્રો તપાસવા ને વર્તમાનપત્રોની “રિવ્યુ” કાલમેમાં આવતી સમાચારનાઓ વાંચતા અને પચાવતા રહેવાના છે. એ એ, વેપારીને ક્રિયાતી દુ-યાનો બોમિયો બનાવી સકે છે.

ચોપડી વેચનારની કુશળતાનું પારખું, અમુક ચોપડીઓની અપતની મવસમ કહા છે અને અમુકની કહા, તે નકકી કરવા-અકરક, કામી સમય પહેલાં જાણી લેવા-પરથી થઈ સકે છે દુન્યાના રંગદંગો અદલાતા રહે છે તેમ, વાંચકોનો વાંચન-રસ પણ બદલાતો રહે છે. કુશળ વેપારીએ અદલાતા વાચન રસનો ખૂબ લાભ ઉઠાવી સકે છે. દાખલા રૂપે, ક્રિકેટની મવસમમાં ક્રિકેટને લગતી ચોપડીઓ ઘોડદોડની મવસમમાં ઘોડદોડ અને તેને લગતી ક્રિયાઓ, અગાવતી ફાનફરનોસા ચા વાર્ષિક યાદ-દિને વેળા તેમના વિષયોની લગતી ચોપડીઓની ખૂબ માંગ રહે છે. એ ક્રિયાઓ, દરદમેસ બસે ન નંચાય, એ દિવસોમાં તે જાણે પ્રજા ઘેડી બતી હોય એમ અડપપૂર્વક ખરીદે છે. આહોરા વેપારી આવતી તકો જોઈ, પોતાના સ્ટોકમાં વધારો કરી, સારો નફો મેળવી સકે છે.

ચોપડી વેચનારે જાદિરાત કરવાની કશી ઝુરત નથી એમ રખે કોઇ માની એમે. ખરેખર, તે જાદિરાતનો ક્ષાથી વધુ મુદનાજ છે. આજની દુન્યામાં જ્યાં જાદિરાત-ચૂના કોઇ ધંધોજ સંબંધિત નથી ત્યાં ચોપડી વેચનાર તે વિના કેમ ચલાયો સકે વાર ? તેણે જાદિરાત કરવી જોઇએ. પર્તમાનપરોમાં જાદિરાતો જાપાનીએ નહિ, જાકે પોતાના માસિક સચિપત્રો હજારોની સંખ્યામાં જાપાનીને, વાંચના લખતા સજ્જનોને મુક્ત મોકલીને. ધણી જાણીતા વેપારીઓ તો એથીય એક ડગલું આગળ વધે છે. તેઓ માત્ર સચિપત્ર પરજ ખસ નથી કરતા, પોતાનું ખાસ કિનારી સામયિક પણ પ્રગટ કરે છે એવા સામયિકમાં કિતાબી દુન્યાની દ્રષ્ટિઓ, સમાજોચનાઓ અને વાદીઓ જાપાય છે અને જે કે કહેવા માટે તો માસિકનું અધિક લખાજમ પણ મુકરેર રાય છે અને રીતસર માધકો મોખાય છે તાં તેની હજારો નકલો તા મુકનજ મોકલાય છે.

વળી જાદિરાતનો આ કઇ એકમાત્ર માર્ગ નથી. બીજાનય અનેક રસ્તા છે જેની જેની પહોંચ, તેવો તેનો માર્ગ; જેવો જેવો વેપાર તેની તેની જાદિરાત-પોજના.

ચોપડીના વેપારમાં ઘણી મુશ્કેલીજરી નડતર રૂપ સ્ત્રીજ બચત માસ છે. એક પુસ્તક આજે ગમે તેટલું વેચાનું હોય, આવતી કાલે તેમાં “મંદી” આવશેજ. એ તો, એક કુદરતી નિયમ માત્ર છે. હમેશ એકજ પુસ્તક ન વંચાય. પ્રગ એક વેળા તે વાંચી લે તો પછી ફરી વાર ન પાવે. એવી દાવતમાં, વેપારીએ પોતાનો રોક ખરીદતી વેળા ખૂબ સંજાણ રાખવાની છે ઉલટ અને કિસ્સાદમાં જો ને ઝરત કરતા થધુ કોઇ પુસ્તક ખરીદી લે તો પાછળથી તેને પરનાપાનો સમય આવશે

કારણ જો એ પુસ્તકો ઝપટી ન વેચાય તો, જોજામાં જોજા, તેને ત્યાં પડ્યા રહેશે અને તેથી ખરાબ થશે એટલુંજ નહિ જાકે તેમાં વેપારીની પુછ રોકાઇ રહેશે. હકીકતમાં, એજ એક સજ્જ છે જે દ્વારા અનેક વેપારીઓ નિષ્ફળ નિવડ્યા છે.

બચત રહેતા રોકને કહી નજી પાત સમજવાની બુદ્ધિ રૂપજે કરવી જોઇએ નહિ. એનો નિકાલ સત્તર લાવવા દરકોર્ષ મુમકિન કાશિય કરવી જોઇએ. એવી મુમકિન કાશિ-જોમાંની એક, લાવમા થોડાક ઘટાડો:-એટલે કે મળતા રૂપ ટકા કમીઘનમાંથી દશ નાર વા પંદર ટકા જેટલો ઘટાડો-કરવો એ છે. એવો ઘટાડો પાર્થિક સેવના રૂપમાં પ્રકારમાં લખાય છે હુંકમા ગમે તે રીતે જુનો રોક જમદી જમદી ખપાયવો જોઇએ.

[અપૂર્ણ]

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રજોડો, તદ્દન સારી લાક્ષ-તમ, કિશાન બાવે પૂજાવો:

કમર ઓફિસ, ઝુરત.

આ પુગનકના અજાઉથી પ્રાદક યન ર પુસ્તકાલયો અને સાવજનિક મંર્યાઓ માટે અર્થા કિમન રૂપાલ ખર્ચ જુદું.

જાપાય છે ! જાપાય છે !

નકાકોરક હુનેરો

લાગ પહેલો

અનુમતી નિષ્ણાતો અને જાણકારોએ માનવજા વિવિધ હુનેરોથી ભરપુર પુસ્તક.

કિમન માત્ર ર રૂપીઆ.

અજાઉથી પ્રાદક થવા આજેજ કાર્ડ લખો !
એનેજર : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમળા
ચોરસ સીતુગદા, અંબાર-કચ્છ.

નળિા છી, આ હુનરો?

■ "કમર" માં આજ સુધી પ્રગટ કરાયેલા સૈકંડો હુનરોમાંથી ચોરાકની ચાલી આ રહી વખતે
 ગમે તે હુનર પસંદ કરી લખેલા નબરના અંકો મંગાવી લો.
 ■ ચાદ રાખરો કે, અમુક હુનરવાલો અંક એટલે માત્ર તે હુનરનું સહિત્યજ નહિ; તે તો પદ્યજ
 પણ તે ઉપરાંત ખીલું ૪૦-૪૮ પાનાનું હુનર સાહિત્ય પણ દરેક અંકમાં હોય છે.
 ■ આકાના એડર્સ સાથે તેની કીમત જેટલી હિન્દી ટપાલની ટિકિટો, હન્ડિયન પોસ્ટલ ચોર્ડર્સ
 યા મનિઓર્ડર્સ મોકલો આ આકાનું વી. પી. કરતાં નથી.

ફિનાઇસ-સુધી. પ્રવાહી અને
ગીળાઓ ખનાવવી. અંક ૨૪
૩૫, ૩૬, ૪૪ અને ૮૪મો.
કી. એક રૂબિયો
ફોસફરસ તેલ-મે સરળ છતાં
સચોટ પ્રયોગો. અંક ૬૪મો
કી. ચાર આના
બરાકાનું વાવેતર-તેના ખાતર
અને તેની ઉપર પડતી થેળોનો
હક્કાજ સહિત. અંક ૨૬,
૭૨ અને ૭૩મો.
કી ૧૧ આના
ખનાવટી રત્નો-નકશી અંકીક
નીલમ, પરનાળા, હીરા તલ-
મીઆ વગરનું ખનાવવા.
અંક ૫૬મો. કી. ૩ આના
બાજરો (કિરતાજ)-તવા
પાકતી માહિતી. અંક ૬૩મો
કી ૪ આના
બાનુઓ મઠે ઘરમથુ
હુનરો-ઝરી, કારચોળી કામ,
તેતરકામ, બરત મુગિયુ,
ગોતીનું મુંઘણકામ, રુઝગરી,
થિયબુકામ વગરનું ૨૨
હુનરો. અંક ૭૩ અને ૭૮મો.
કી. આઠ આના
બરફીક-ખનાવટ વિશે અંક
૩૪ અને ૪૮મો.
કી. ૭ આના | બીલીયડના દહા-લાયોદાંતની
સુદર કારીગરી. અંક ૭૨મો.
કી. ચાર આના
બુક બાઇડીંગ કાપક-ખનાવટ
વિશે. અંક ૪૯મો.
કી. ૩ આના
બુક પોલિશ-રેક રંગના
બુક પોલિશ અને કીમો વિશે.
અંક ૭, ૩૩, ૭૪, ૭૬ અને
૮૦મો. કી ૧-૨-૦
બુટની ઢારી-ખનાવટ સંબંધી
અંક ૭૧ મો. કી. ૪ આના
એકેસાઇટ-ખનાવવાનું વિગતો
અંક ૬૨મો અને ૬૭ મો.
કી. આઠ આના
ગેટરીની ખનાવટ-સુધી ને
બીની વિગતો ગેટરીઓ
ખનાવટી (પાસ પેન્ટ
પ્રયોગો સહિત) અંક ૬, ૬૬,
૪૪, ૫૦, ૫૨, ૫૭ અને
૭૪મો. કી. ૩. ૧-૧-૦
લીંગા-ઉત્તાવળી ખાતરું વાવે-
તર. અંક ૪૫મો.
કી. ૩ આના
મધમાખ હોર-વિરતુત લેખ-
માળો. અંક ૩૧, ૩૩, ૩૫,
૩૭, ૩૯ અને ૪૧મો.
કી. ૩. ૧-૨-૦ | મર્યા ઉછેર-અંક ૪થો અને
૫૧ મો. કી. ૭ આના
મરચીની રોપણી-અંક
૪૬ મો કી. ૩ આના
માખાબુ અને પતીર-ખના-
વવા અને વેચવા વિશે. અંક
૪૮મો. કી ૩ આના
મિઠાઇઓ-પ્રકાર પ્રકારની
ડઝનબંધ મિઠાઇઓ ખનાવવી.
અંક ૭૦ અને ૭૧મો.
કી ૮ આના
મીઠાખત્તીની ખનાવટ-સંપૂર્ણ
માહિતી. અંક ૩૭ અને
૫૬ મો. કી. સાત આના
સુદખમા. અંક ૩૩ અને ૬૦મો.
કી. સાત આના
મેન્ટલ કેમ અને છે?-ગેસ
મેન્ટલ વિશે. અંક ૨૯મો.
કી. ૩ આના
મોટર ટાયરોનો પુનઃ ઉપયોગ-
વપરાયલા ટાયરો ફરી નવા
ખો છો અંક ૨૯મો.
કી. ૩ આના
મોરશુથ-ખનાવટ વિશે. અંક
૬૯મો- કી. ચાર આના
રચુકો દ્યુશન-વાવેતર વિશે.
અંક ૬૧મો. કી. ૪ આના |
|---|--|--|

લખો:- મેનેજર, કમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા, સુરત.

ધિ પૉલિટેકનિક-લન્ડન

[૩૦૭-૩૧૧, વિન્ટ સ્ટ્રીટ, લન્ડન W. 1]

[જુન ૧૯૩૭ના અંગ્રેજી આમજો]

આગણા લેખમાં આપ્યા દલાલના વર્ગો વિષે થોડીક માહિતી આપી હતી, તે વાચકોને યાદ હશે. આજે સ્કાળના વર્ગો વિષે કંઈક પરિચિત થઈએ.

સ્કાળના વર્ગો એટલે શબ્દ અને રસિયા-સિવાયના દરરોજ સ્કાળના દોડ, ખે વા અદી કક્ષાકના વર્ગો. એની શીનો દિસાખ જુદા જુદા વિષયો અનુસાર જુદો જુદો છે. તઅલીમ મ્હોટે ભાગે એક સત્રમાં પૂરી થાય છે. જુદા જુદા વિષયો અને તેમની પૂરી હપ્તિત આ રીતી:—

વિષય	સત્ર કી
શિષ્યશાસ્ત્ર	૩૦ શિશિંગ
નગર-રચના	૩૦ "
શુદ્ધ સત્રવટ	૩૦ "
સવેઈમ	૩૦ "
એસ્ટેટ મેનેજમેન્ટ	૩૦ "
ઈમારતકામ	૩૦ "
વાર્તિક એન્ટિગરીંગ	૩૦ "
મિનિય	૩૦ "
ઓરોમોયાઇઝ	૩૦ "
વિજ્ઞાનિક	૩૦ "
ટેલીફોન અને ટેલિગ્રાફી	૩૦ "
વાયરલેસ	૩૦ "
પી. એ. વર્કમેન્સ કોર્સ	૩૦ "
મલિતશાસ્ત્ર	૨૦ "
ફિઝિક્સ	૨૦ "
" એમેરિકી	એટલે વર્ષે એ ગીની અને ગીજે વર્ષે અદી પાંડ.

સામાન્ય રસાયણશાસ્ત્ર-૨૦ શિશિંગ

રંગ, વારનિશ, તેલ-રંગ

અને એનેમલનું રસાયણશાસ્ત્ર ૨૦ "

ચરશી, નેત, અને સાખનું રસાયણશાસ્ત્ર ૨૦ શિશિંગ
મેસ એન્ટિગરીંગ ૨૦ "
ફોટોગ્રાફી જુદા જુદા વિષયો
મમાજી દોઢથી એ પૉંડ હમી
અદિર બાગાય-કળા ૩૨ફે શિશિંગ
અવાજ-કળાયમી ૧૨ફે "
અભિનય-કળા ૧૬લા વર્ગના ૨૫ શિશિંગ અને ત્યાર પછીના એક વર્ગોના ૩૦-૩૦ શિશિંગ

શારીરિક કેળવણી ૨ફે શિશિંગ
ખાસ પકવાનશાસ્ત્ર વાર્ષિક બાર ગીની
ચા-ધર-પકવાનશાસ્ત્ર " " "
ધરધણીવાણીની ફોર્મુલા " "
શાસ્ત્ર વાર્ષિક નવ ગીની
ગુંથણકામ " ૭ "
ગીનણકામ " ૭ "
ધરમતુ પકવાનશાસ્ત્ર , તથા પૉંડ
મિડાફ વ " ૧ "
બાળ-કેરે " " "
ધર-કળા " " "
હનગન ૪૦ શિશિંગ
દરઝીતમ ૪૦ "
અર્થશાસ્ત્ર ૨૦ "
ફરફે એમ્ડ ૫ "
ધરમતુ નર્સીંગ ૫ "

આ તો મુખ્ય વર્ગો. એ સિવાય બીજા અનેક વર્ગોય સ્કાળે ચલાવાય છે, અને તે કાપા-વાપા-જાન, વેપારી-જાન, ઝહિરાત, વેચાણશાસ્ત્ર દુકાનદારી વ. વ. દગ દગ વિષયો ત્યાં શિખવાય છે.

દુન્યાએ ગુમાવેલો વિજ્ઞાની

સર જગદીશચંદ્ર બોઝ

[જન્મ : ૩૦-૧૧ ૧૮૫૭ — મરણ : ૨૩-૧૧-૧૯૩૭]

કુશળ અને દારાન પટે વનસ્પતિયામન ડપ છે એ સમયે દુન્યા સમક્ષ, વિજ્ઞાનના સાધનોદ્વારા સાબિત કરી બતાવનાર, હિન્દના શૌરવસમા બોઝનું અવસાન દેશ માટેજ નહિ, દુન્યા માટે એક ન પડાય એવી બોટ મૃત્યુ મથું છે. કાલે ખખર હતી કે બોઝ, વિજ્ઞાનક-એન્જિનિયર બનવાને બદલે વિજ્ઞાન જાગૃત કરનાર જગદીશ વિજ્ઞાની થું થયા. વિજ્ઞાનીઓના સદ થયા. તેમણે ભૂતકાલે દુન્યાને એક નવિન દિશામાં દેખતી કરી દીધી.

બોઝની યાદ તાઝી કરતું 'માઝ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યુટ સર જગદીશની વર્ગોની મિલનતત્વ' પરિણામ છે. તેમણે એની સ્થાપના અને વિકાસ પાછગર પોતાની જિન્દગી ચક્ર કરી દીધી હતી. મરનાં મરનાંય, પોતાની એ નેકતીયતી તે ભૂત્યા નથી. પોતાની કમાણીના સત્તર લાખ રૂપિયા નેએ એજ કસમની બિદમનમાં ધરી ગયા છે.

મહાન વિજ્ઞાનીના કેવો મહાન દયેય!

પ્રેક્ષુ વર્ષ

[૪૬૪ પાના]

- ૧૬ કવિતાઓ
- ૭૬ તંત્રી-નોંધો
- ૧૫ ખાસ દુનર-સેખો
- ૧૨૭ પ્રયોગો
- ૨૨ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૧૫ કેળવણી-સેખો
- ૪૧ વાર્તા-દક્ષતાઓ,
- ૪૬ પરચુરણ સેખો
૫. ૫

બીજું વર્ષ

[૩૮૪ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
- ૪૬ તંત્રી-નોંધો
- ૨૮ ખાસ દુનર-સેખો
- ૧૧૫ પ્રયોગો
- ૪૬ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૪ કેળવણી-સેખો
- ૧૨ જીવન-ચરિત્રો
- ૬ કોવનાઓ,
- ૧૭ વાર્તા-દક્ષતાઓ,
- ૩૮ પરચુરણ સેખો ૫. ૫.

ત્રીજું વર્ષ

[૪૮૦ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
- ૭૮ તંત્રી-નોંધો
- ૬૦ ખાસ દુનર-સેખો
- ૨૬૧ પ્રયોગો
- ૪૮ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૮ જીવન-ચરિત્રો
- ૧૨ જોડના આક્રમ
- ૨ કવિતાઓ,
- ૧૦ વાર્તા-દક્ષતાઓ,
- ૪૫ પરચુરણ સેખો ૫. ૫.

સ ૨ વૈ ચું

સાત વર્ષના જીવનમાં “કુમરે”
પોતાના કલેવરના ૩૪૫૦ પાનામાં આટલી
સાહિત્ય સામગ્રી ગુચ્છિત પ્રજ્ઞ સમક્ષ ધરી છે :

- ૨૧૬ ચિત્રો
- ૪૦૫ તંત્રી-નોંધો
- ૪૦૯ ખાસ દુનર-સેખો
- ૧૬૭૩ પ્રયોગો
- ૨૪૭ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૪૭ કેળવણી-સેખો
- ૭૨ વાર્તા-દક્ષતાઓ
- ૨૭ કવિતાઓ
- ૨૧ જોડના આક્રમ-માળા
- ૨૬ જીવન ચરિત્રો
- ૩૪૬ પરચુરણ સેખો અને
- ૮૪ ૫૭૫૨૭ સેખાકોશો બધી
મગી કુલ=
- ૪૬૬૩ ૫૭૫૨૭ના જવાબો.
- શું આ કાફી નથી ?

ચોથું વર્ષ

[૫૪૪ પાના]

- ૨૯ ચિત્રો
- ૪૮ તંત્રી-નોંધો
- ૬૮ ખાસ દુનર-સેખો
- ૨૫૭ પ્રયોગો
- ૨૮ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૮ કેળવણી-સેખો
- ૬ જીવન-ચરિત્રો
- ૬ જોડના આક્રમ
- ૫ વાર્તા-દક્ષતાઓ,
- ૯૫ પરચુરણ સેખો ૫. ૫.

પાંચમું વર્ષ

[૫૦૧ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
- ૫૭ તંત્રી-નોંધો
- ૭૭ ખાસ દુનર-સેખો
- ૩૧૪ પ્રયોગો
- ૨૬ વેપારી-સેખો
- ૧૨ કેળવણી-સેખો
- ૭૨ પરચુરણ સેખો
૫. ૫.

છઠું વર્ષ

[૫૪૦ પાના]

- ૮૪ ચિત્રો
- ૩૯ તંત્રી-નોંધો
- ૬૯ ખાસ દુનર-સેખો
- ૨૯૪ પ્રયોગો
- ૩૪ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૮ કેળવણી-સેખો
- ૭૭ પરચુરણ સેખો
૫. ૫.

સાતમું વર્ષ

[૫૨૨ પાના]

- ૬૧ ચિત્રો
- ૫૮ તંત્રી-નોંધો
- ૯૨ ખાસ દુનર-સેખો
- ૨૭૬ પ્રયોગો
- ૪૦ ખાસ વેપારી-સેખો
- ૧૨ પરચુરણ સેખો ૫. ૫

Prospects of Bee-keeping in India

પ્રકાશક: લુચેન આર્પીઅરીન, અલ્બોર્સ (કે દેવેલ ૮; પાના ૧૨) કીમત આઠ આના.

મધમાખ ઉછેરની શાસ્ત્રતાઓ અર્થાત્ આ ન્હાનકદું અંગ્રેજી સાપાનિયું એક મધમાખ ઉછેરકનીચ કલમે લખાયું છે. પચ્ચીસ રૂપિયા જેટલી નજીવી પુસ્તકમાં મધમાખ ઉછેરની સરખાત કેમ કરાય તે, ભણેલા બેકારો માટે એ ઉલ્લેખ કેવી શક્યતાઓ રજૂ કરે છે તે અને સામ્યજીવનને સુખી બનાવવામાં એ કેવા અગ્રમાય બજાવે છે તે બધું વિસ્તારીને આલેખાયું છે. ગુજરાત જેવા મધમાખ ઉછેરથી કોરા પ્રાત માટે એવાંથી રીજવા જેવું થયું છે.

સાપાનિયું ન્હાનકદું છતા મનનીય છે.

લોકમત [અડવાડિક]

તંત્રી: મગનલાલ પટેલ, પુના

ત્રણ માસથી પ્રગટવા માટેનું આ ગુજરાતી સાપ્તાહિક પોતાની નેખી વિશેષતાઓ ધરાવે છે. પુના જેવા સ્થળે ગુજરાતી પત્રની જે ખોટ હતી તે અત્રી પુરાશે ભવિષ્ય આશાસ્પદ છે. મુબારકબાદ.

બાલ્યાંચન [માસિક]

તંત્રી: વલ્લભજી સુદરજ કવિ, રંગકોટ.

બાળકો માટેનું આ માસિક ગવિન દળે ચત્રાવાય છે મદાની નજર મગદોનો સાપખોળ અંક, એની સાબિતીરૂપ છે લગભગ એ ટકન જેટલી શોધોની વિગતો એમા સ્પષ્ટ છે.

સાદસ બદલ અમિનંદન છપાઈ પાછળ વધુ ધ્યાન આપવા ગુરુના.

દરનાઅશરી [માસિક]

તંત્રી: હાજી હસનઅલી હાજી અબ્દુલકરીમ, મુંબઈ

દરનાઅશરી મહાનબને લગતી બાબતો આપવા ઉપરાંત ત્રાગાજિક પ્રાનો અર્થાત્ આ સુદર માનિક દરનાઅશરી બાહ્યો માટે વાંચાપાત્ર છે. વિગાન તજ્જીય અને તવારિખને લગતા લેખો ખાસ મનનીય છે.

તંત્રીને મુબારકબાદ.

નવસિકા [માસિક]

તંત્રી: રવામજી વાવજી કાફર, મુંબઈ.

આર. માસથી પ્રગટવા માટેનું આ માસિક

ગુજરાતી માસિકોમાં નવોજ વિશે પાઠે છે. એમાં ખેડકા પાનાથી ઉલ્લા પાના લગી માત્ર નવસિકા એજ અપાય છે-એ ત્રણ કાળેના અપવાદ સિવા. એમ, એક રીતે એ માસિક નવસિકા-સંગ્રહ છે.

વળી એમાં છપાતી નવસિકાઓ પણ સિંધદસ્ત લેખકોની કલમે લખાતી હોઈ, વાંચવાપાત્ર હોય છે. કદાવીબૂખ્યા છવે માટે આ માસિક ખૂબ ખોસક પૂરો પાડે છે.

છપાઈ અને રપરંગ પણ સુદર છે. વાર્ષિક લવાગમ ચાર રૂપિયા છે, જે કાઠન કદના લગભગ ૬૦ પાનાનું વાંચન લેતાં જાગિળીજ લેખાય. સાદસ બદલ અમિનંદન. શિરનામું બનામદોલ દેન, મુંબઈ-૮.

તપસ્વી [માસિક]

તંત્રી: હરિપ્રસાદ કાનજી આચાર્ય, શીનમદ. આધ્યાત્મિક જ્ઞાન અર્પાત્ આ માસિક પોતાના જીવનના બીજ વર્ષમાં છે. પોતાના વિષયના લેખો અને કાળો એમાં સારાં આવે છે.

માસિકનાય બધાએ અને ત્રણ ત્રણ અંકો સામટા પ્રગટ કરવા પડે એ, ગુજરાતની વાંચનરસ શુન્યતાની અચતી દલીલ છે.

તંત્રીના પ્રચારો બદલ ધન્યવાદ.

ચિરાગ : અધિપતિ અંક

તંત્રી: બજુભાઈ જી. પટેલ, ભાવનગર

મુસ્લિમ-ગુજરાતના આ માસિકનો શાતમો-આઠમો ભોગો અંક, "અધિપતિ અંક" તરીકે પ્રગટ થયો છે. અપાયત્રી સાહિત્ય-સામગ્રી રસપ્રદ છે. પ્રચાર સ્વત્વ લેખાય. મુબારકબાદ

સકિન [માસિક]

તંત્રી: "અમ," રંગુન

સર થવાને જજ માલ થવા છતાં આ પત્ર-મિત્રે પોતાને માસિકમાંથી પંખવાડિક અને પછી સાપ્તાહિક બનાવી લીધું છે એ, બમાંમાં વફના મુસ્લિમ-ગુજરાતીઓ માટે એક ગુજરાતી પત્રની કેવી તીવ ગુરુત છે, તેની દલીલ છે. "સકિન" એ ખોટ પૂરી કરે, એવી આશા.

કેશિરો બદલ તંત્રી સાદગ મુબારકબાદના મુન્વદક છે. બાપા તરફ દજ વધુ લક્ષ અપાય તો સારું

“કમર” : આંક ૮૫ મો

કલાકાર [માસિક]

તંત્રી : ભગવાનજી સુર્યભૂકાર, ભાવનગર
સોની જ્ઞાતિનું આ માસિક જ્ઞાતિ-પ્રશ્નો
ચર્ચવા ઉપરાંત જ્ઞાતિ-કથાનીય છલુવટ કરે છે.
મસીહાએ જમાં [ઉર્દુ માસિક]

તંત્રી : હુસૈન કાઠી સેપિદ મુહમ્મદ અલી
કાદરી, તિબ્બી, (અલ્લેવર રેડેક)

રાજપુતાના જેવા હુસૈન પ્રાંતમાં ૧૧ વર્ષથી
પ્રગટ થતું આ માસિક સામાન્ય રીતે મજદબી,
અખ્લાકી અને તિબ્બી વિષયો ચર્ચે છે. ગદ્યો
નજર મમસના એક આંકોની વાંચન-સામગ્રી લેવાં,
વાર્ષિક એક રૂપિયાનું લવામમ સરતુંજ લેખાય.
સુહુલત અતિખ્યા [ઉર્દુ માસિક]

તંત્રી : હુસૈન મવલ્લી મુહમ્મદ ચારખાન
અલ્લી, સિલ્લખાની (પંતબ)

ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું આ તિબ્બી માસિક
પોતાના ક્ષેત્રમાં સારી ખિસ્મત બમરી રહેતું છે.
તબીબીતા તબીબોના લેખો અને તુરખાસા જેમા
પ્રગટ કરાય છે અને તે ઉપરાંત વાર્ષિક આંક
લેખે, તિબ્બીનાજ કોઈ વિષયનો ખાસ આંક પણ
પ્રગટ કરાય છે.

વાર્ષિક લવામમ એક રૂપિયા છે, જે વાંચકો
લેખાય.

પરોપકાર

લેખક ને પ્રકાશક : ડૉ. ઉમર ચૌહાણ, મોટા
સોજ પાતાની આ ન્દાનકરી ચૌપટી, પંડો
પકાર જ્ઞાતિની રેખાએ દોરવાતું અને પ્રબને
પરોપકાર પ્રત્યે પ્રેરવાનો ધ્યેય ધરાવે છે. મુસ્લિમ,
મોટાજ તરેરાતા જન્ય-માદના પ્રગટ થઈ છે અને
સુદત વહેવાય છે.

જ્યોતિ. [માસિક]

તંત્રી : રતિવાસ મધવાણી, રાજકોટ
હજી હમણાજ સર થયું નવન્યવાન થજતું આ
વાંચક, સમાજના બજતા પ્રશ્નો પર વેધક કટાક્ષો
કરી, ઠીક ઠીક પ્રકાશ નાખે છે.

વાર્ષિક લવામમ ફક્ત એકજ રૂપિયા છે

ખાણા-માખા [મરાઠી માસિક]

તંત્રી : ના. બ. ચનહાણ, પૂના
નવનિકાજ્યા અને બીજા હજાર સાહિત્યનું
આ મરાઠી સામયિક, પોતાના જીવનના પાંચમા
વર્ષમાં છે. એનું કં કાઉન ૧૧નું હોઈ, દર બેકે

૪૦ પાનાનું વાંચન અપાય છે વાર્ષિક લવામમ
એક રૂપિયા છે.

ભટનાગર સમાચાર [ઉર્દુ માસિક]

તંત્રી : ખાણ જયપ્રકાશગવ વણીલ, સમલલ,
ભટનાગર જ્ઞાતિનું આ ઉર્દુ સામયિક બાર
વર્ષ પુરણું છે. તેમાં જ્ઞાતિ-ચર્ચા ઉપરાંત સામા-
જિક પ્રશ્નો વિષે સુદર લેખો અને કવિતાઓ
છપાય છે. દર બેકે માસિકમાં (કાઉન ૮)ના
૩૬ પાનાનું વાંચન હોય છે. વાર્ષિક લવામમ
દોઢ રૂપિયા છે.

પ્રગતિ [માસિક]

તંત્રી : ચંદુલાલ રણછોડલાલ પંડિત, અહમ-
દાબાદ

ધાર્મિક અને ન્યેતિય વિષયોને લગતું આ માસિક
પોતાની વચના છકા મસમાં છે મહિનાના ધાર્મિક
દિવસો, પંચાંગ, વતરો, રામકૃષ્ણ વ. એમ
અપાય છે અને તે ન્યેતિયના સવકોને માટે
વાચવાપાત્ર હોય છે.

રામસ [માસિક]

તંત્રી : એસ આર. રામસ, મુંબઈ
આ ન્દાનકરું માસિક “ખાસ” દેસાસે
માટે પ્રગટ થતું છે. એના આ પહેલા અંકમાં
છન્નેના બાદસાદ, હિન્દીગીત, રેલગાડી વ મામમી
વાચવા લાયક છે.

માસિકની છુટક કીમત એક આના છે.
“અંકિલાળ”નો હું અંક પોનાના સાદા રૂપ
૨૫ છતા નક્કર સાહિત્ય સામગ્રીથી નીપી ઉકયો
છે મરીજોની વેદનાઓને તાદરમ ચિતાર હબી
કરતી નવનિકાજ્યા અને બીજા ચિંતન લેખો
અકના પ્રણરૂપ છે.

ઉર્દુ-ફારસીની મુદ્દમકાની મુશ્કેલી તેના
ચોખ્ખ બીજાઓની કમીને લીધે મોટી મુશ્કે
છે એ દિશામાં જૂઠા છપાયા પ્રચારો થય કરે છે
એવા પ્રશ્નોમાંનો એક રાયમ દિશમતુલ્યા કુર-
ચરીએ બનાવેલા “નરતરીક” બીજાં કાંદા થયો
છે. એ બીજાં ૨૪, ૧૮ અને ૧૨ પોઈન્ટના
કન્મા બનનાર છે. પૂરા કોટમાં કેવળ ૩૦૦
અક્ષરો રહેશે, એ એની વિશિષ્ટ લેખાય.

બીજાંની સુદરતા વિષે દેશના અમેસરોએ
સંમતિદર્શક અભિપ્રાયો આપ્યા છે. કુચરી
સાહબની સોધ પેટન્ટ પણ થઈ ગઈ છે. મુજા-
રજ્યાદ અને કામ્યાબીની દુઆ.

‘કમર’ને લગતા વિષયના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમરના સુક્ત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાતરી જવાબ મેલે એ તો દરેક પ્રશ્ન દીઠ પાંચ આનાની (ખર્ચાઃ આઠ આના અને પરદેશઃ નવ પેનીની) દીકરી બીકવી [વી. પી. ના ઓર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૯૨૬ના પ્રશ્ન નં. ૩ના જવાબમાં સીનુગરાથી ય. કા. લખે છે કે સીવલુકામ ઉપર એક અધ્યાસપૂર્ણ પુસ્તક “એમ સિરટમ આફ કડીંગ” ને નામે સર્પોએ શામરાવે લખ્યું છે ને અદી રૂપિયાની કીમતે મળે છે.

૧૯૨૬ના જવાબમાં સીનુગરાથી ય. કા. લખે છે કે લામકર એમોતીઆનું પ્રમાણ વધારે થવાથીય આરસી કાળી થઇ ગય છે. માટે તેનું પ્રમાણ ઓછું કરી મેલું.

૧૯૩૦-૩૧ પિ. હા. કટક-(૧) એક આનામાં છખી પડે એવો કેમેરા જર્મનીની ડાયસ કમ્પનીએ બનાવ્યો છે એ માટે આપ આપના નટીકની જાવસી સાખા સાથે પત્રવ્યવહાર કરી સકો છો. (૨) ચેરડો બનાવવાનો નુરખો કમરના ૬૧મા અંકમાં છે, તે જોશો. (૩) સમેસા બનાવવાનો નુરખો “મુસ્લિમ મુજરાત”માં છાપેલો છે. એ અંક એ આનાની કીમતે તે પત્રની ઓફિસેથી મળી સકશે.

૧૯૩૧-૩૨. વ. પોનાની-રેડીયો સટને લગતી આપની પૂછપરછનો જવાબ આપાઉં છાપી ચૂક્યો છે.

૧૯૩૨-૩૩ ઉ. હા. વંચકી સોરઠ-(૧) જાસમાં એટલો મંદો મેળવ્યો કે તે મલમ જેવો ખીચ પર લગાડવા લાયક થાય (૨) ખીજના ઘણા પ્રકારના કમરમાં છપાઈ ગયા છે. ખાસ કરી અંક ૩૭, ૫૧ અને ૬૫ના પ્રયોગો જોશો. [એક સલાહ સમજી સકાને નથી]

૧૯૩૩-એ. એમ. ખા. ટાંગા-(૧) લાકડાના માંચાની બનાવટ માટે કોઈ ચોક્કસ પ્રયોગ હોતો નથી. કારણ કે જુદા જુદા પ્રકારના લાકડા માટે જુદા જુદા પ્રયોગો હોય છે એટલુજ નહિ પણ કે એકજ માતનું લાકડું જુદે જુદે કેસોએ થતાં, તેના તત્ત્વોમાં પુષ્કળ ફેર પડેલો હોવાથી, જુદા જુદા રસાનિક પ્રયોગો પણ હોય છે. એટલે એ માટે અમુક મુકર્રર નુરખો હોઈ સકતો નથી. નિશ્ચયેનો નુરખા ચોઈ સકે છે. (૨) ફર્નિચરની ડિઝાઇનને લગતી કિતાબો માટે યુરોપીયન અને અમેરિકન બુકસેલરોના કેટલોગો જોશો. [બહુ પિયોગો સલાહ સમજાવે નથી.]

૧૯૩૪-યુ. યુ. પત્રવેલ-ચાલીની રીકડીઓ બનાવવાના ધંધા માટે મેસર્સ એડમ ડી. એ. જીનિયરની કા, એપોલો રફીદ, કોલ, મુંબઇને લખશો. પિપરમિન્ટની રીકડીઓની અમુક જાતો એ ધંધાથી બનશે. બંધી નહિ.

૧૯૩૫-પં. સો. પ્રા. ઉમરેક-(૧) જાપ-ખાનામાં છાપવા માટેના તાંખાના પતરા ઉપર બનાવાના બેસાકની પૂરી માલિતી કમરના પં તથા ૫૮ મા અંકમાં છે. (૨) રજર સ્ટેમ્પ બનાવવા માટેની રવાઓ તો કોઈ પણ હાથેરમાં મળી રહેશે. (૩) એટરીઓ બનાવવાના રસાયણો બનિય પદાર્થના વેપારીઓ કને મળે છે

૧૯૩૬-મ. એ. કંઃ ઉપલેટા-(૧) દ્રાક્ષા સર બનાવવાની રીત માટે જુઓ કમરનો જૂન ૧૯૩૪ નો અંક. (૨) કોસન પોટરની

છે, તે એશો. એરડિયા તેજની ચોકાનેટની
ટીકડીઓ બનાવવાનો પ્રયોગ પાલુ એમાંજ છે.

૧૯૪૦-૬. બ : મુંદ્રા-(૧) દૂધ-કૌમ
બનાવવાની પૂરી માલિકી માટે કમરનો ૪૧
મે-અંક લુઓ. (૨) ફેરીકમ વર્કસ માટે
ઉપયોગી થાય એવું યુજનાતી સામયિક, કમર
સિવા ખીલું એક નથી. (૩) અંગ્રેજી ત્યા
દેશી નામાની ચોપડીઓ કાઢ પલુ યુક્તેશરને
ત્યાં મળશે

૧૯૪૧-૫. સો. પ્રા : કમરેલ-આરાક્ટનો
લોટ પ્રિપ્રિન રોશોમા મળી સકશે. એ તૈવાર
પેક ૭૭માં આવે છે; ૬૮૬ મળશે નહિ.

૧૯૪૨-૫. હા. અ. મ : કુતિયાલુ-
(૧) તલપાણુના ઇલાજ માટે યુઓ કમરનો
૪૩મે અંક (૨) વેસેમાઇન-અિપકરાઇન બના-
વવાનો નુરમે કમરના ૫૮મા અંકમાં ૭૫ થો
છે. (૩) દ્વાધસિક્ક માટે એન ડી. પટેલ
કમ્પની, ૧૮૦-૮૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ
૨ ને લખશો. આપ લખો છો એવો કામ
પત્ર અમને મળ્યા નથી. તપાસમા યુમ થશે
લશે. ત્યાંજ તપાસ કરશોજ]

૧૯૪૩-૫. હા : માંડી-(૧ અને ૨)
કાળજી બનાવવાના કારખાનાં માટે કેટલી
પુછ્યે એમજ, એવી બનાવત- કેમ થાય છે
અી તે માટે કમ વંચે એમજ તથા એને
લગતું ખીલું સાદિત્ય કયાં મળે છે, એ
બધી વિગતો, કમરના ૫૫મા અંકમાં છે.
(૩) લોમકાના મળતા આપેલા પ્રમાણુસાર
બનાવેલા શીરામા ૫ તોલ્લ અતિવિગતી સફેદ
કળીઓ મળવવાં જોઈએ. ગોળીઓની માત્રા,
પેમે દહાડે ૫, ગીતે દહાડે ૬, ત્રીજે દહાડે
૭, ચોથે દહાડે ૮ એમ એક એક વધારતા
૧૪૮, ૧૦૦ લગી પહોંચતું. ગોળીઓનું
પ્રમાણુ વધારે થાય ત્યારે તે આપના દહાડામાં
થોડી થોડી કરી લેવી સલાહભર્યું છે.

વાઈટાફર

માણસના બદનમાં ફેરફરસ પદાર્થ
ધણજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. ઘડપણ
કે બીજા કામ પલુ કારણે ત્યારે એ પદાર્થ
બદનમાં જોઈએ. ઘટ જાય છે ત્યારે અનેક
પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નળ-
ગામ અને માખાનાં, મરદનના હાડકાઓનાં,
જાની અને કમરનાં, હોજરી અને દિલનાં,
મુર્દા અને પેદુનાં, લાથ પગ યા સાંધાઓનાં
અને વાનાં દર્દો, લકવો, નળગામ, બચ્ચાઓનો
મુકતાનતો રોગ, અનિદ્રા, અનિષ નળગામ,
૫ ૫૫૬ થમ જાય છે. એ બધી બીમારીઓ
માટે ઝડપી અને સચોટ ઇલાજ માનવ
બદનને ફરીવાર ચોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણુમાં
ફેરફરસ પ્રેર પાડવાનો છે.

વાઈટાફર

માં એજ ફેરફરસ મેળવેતો હોઈ, તેમના
રૂપમાં હોવાથી બીમારીવાલી જગ્યાએ સહજ
લગાડી ધીમે ધીમે ઘસવાથી ઝડપી ફાયદો
દેખાડે છે. કામ પલુ પ્રકારનું લુકશાન થતું
નથી અને બનાવર એવીતો સચોટ છે કે કામ
પલુ હાખલામાં અસંતોષકારક નીચડતું નથી.

કીમત : ગાટલીતો રૂપિયા એક

(દયાલ ખર્ચ પાંચ આના નુદા).

[વિદેશ માટે ૮. બ. સહિત શી, સવા બે]

લખો. મેનેજર,

ધિ વાઈટામ સી,

સુરત.

કચરામાંથી દવસત

[અનુસંધાન પાન ૧૨ થી]

અનિસિપાસિટીની નજરે એ સાત ફેરમાં હોય છે, તે જાણવા માટે નીચલા એક વર્ષના આંકડા કાઢી છે:-

કચરો	પૅકડ ઉપરથી પ્રાપ્ત (ટન)	(પૅકમાં)
ધાતુ	૫૦૬	૨૫૦૩
ચીંચરા	૧૦૦૦	૨૨૧૩
કાચ અને ચીનીકામ	૬૦૦	૧૨૫૪
દાડકા	૩૯૫	૧૧૭૬
રેડી કાગળ	૨૫૨	૩૧૨
પુસ્ટા	૨૨૫	૧૧૮
પરચુક્રમ	૫૨૬૧	૧૦૨૬

કુલ ઉપર પૅક ૧૩,૮૦૮

એક વર્ષમાં ૧૩,૮૦૮ પૅક એટલે કે, રૂપિયા ૧૮૦,૦૦૦ની ઉપર કંઈ જોડાઈ છે ? ધાતુનો કચરો

ધાતુનો કચરો પૅક અનેક પ્રકારે ધરાવે છે. નકામા વસ્તુ ખોખું વા ગુરેલા રૂઢી પ્રાપ્ત અમારે મને જામે કંઈ નહોતું. કચરાના વેપારી તેને કારખાનવાળાઓને આપી પૈસા ઉપજાવે છે. જે કચરો એવો મુગ દાસતપા ઉપયોગી નથી હોતો તેને માળીને તેમાંથી ધાતુના પાટલા મનાવાય છે કચરામાં મળી આવતી ધાતુનો વિશે તો કંઈ કહેવાનું હોયજ નહિ. તેમાં લોહ, પાત્રાઃ તાણ મર્મિસ્ટ્રા મે-મેનિસ્ટ્રા, બ્રોન્ઝ, પિસ્ટા, કલ્ક, જર્મન સિલ્વર, એલ્યુમિનિયમ, જસત, ઝીન્ક અને ફેલ્ડેક આંગે સોના-ચાંદીનાં દ્રવ્યો હોય છે. એવા બધા દટકાઓને ધાતુ માળનારી ફેંટીઓને વેચાય છે. તેઓ તેને શાળી, પોતના ઉપયોગમાં મે છે. સિમરેટા ઉપર વીંટળાને કલ્ક-કાચ અમારે મને નકામો છે, છતાં એ કામગીર કચરાવાળાને દવસત મેળવી આપે છે. કા-ટ્રાક્ટરો એકી વેળા ૫૦૦ થી

૧૦૦૦ ટન સુધી ધાતુનો કચરો વેચી નાખે છે અને એમ ગમે તેટલો મહેરો જરૂર નેમને મને કંઈજ નથી.

દિન્દુરનાના શહેરોમાં તેમજ મામેમાં મોટે ભાગે મોના ચાંદીની દુકાનો અને મોનીઓના ધરના કચરાનો છાવરો ફેલસાડા તરફથી રાખવામાં આવે છે. એક માગ મોનીના ધરના કચરાને માટે વર્ષ દ્વારે ૩. ૫૦ થી ૧૦૦ સુધી આપવામાં આવે છે. કાચની ખાટલીઓ અને કાચ-ચીની-

કામના કટકા

નકામી કાચની ખાટલીઓ અને ચીની-કામના કટકાવ કંઈ જોડા સામર્થ્ય નથી. કાચની ખાટલીઓ વિશે તો, દિન્દીઓ પણ જાણે છે. અર્ધિય મહેરો શહેરોમાં જૂની ખાટલીઓ વેચનારાઓની મહેરી મહેરી ખાસ દુકાનો હોય છે. નાના શહેરોમાં તેમ નથી હોતું તે ફેરીઓએ એ કામ કરે છે. કટકા વેળા ફેરીઓએ એવી ખાટલીનાં પંકડી કરી અમુક મુકર્દે દેકાંમે વેચી જરાનાજ ધંધા કરે છે.

કોઈ કહેવો: એવી ખાટલીઓ ક્યાંથી આવે છે ? જવાબમાં એટલુંજ વાદ અપાવવું જરૂરી છે કે અસારા શ્રીમંત વર્ગને તો એવી નજીવી ચીજની દગી દરકારજ હોતી નથી એટલે તેઓ તો તેને નકામી ગણી ફેંટા દે છેજ, પણ અનેક ગરીબો પણ, અનચુક્રી વા વેરેમથી વા વળી અમુક ખાટલી અર્થત ખરાબ હોઇ ધોવાતી નથી તેથી નકામી ગણી ફેંટી દે છે. કચરામાં જતી એવી શીશીઓને પહેલાં તો છુતી છુતી રીતે એકઠી કરાય છે અને પછી તે જૂની શીશીઓના ધંધા કરતા વેપારીને વેચાય છે એવા વેપારીઓ ગમે તેવી ખરાબ શીશીને ધોઇ, ઉજળાં કરી સફે છે. તેમની કને તે માટેના વત્રી પણ હોય છે. એવી ઉજળા ચપલી શીશીઓ પછી લગ-ભગ નીનીની કીમતે વેચાય છે.

પશ્ચિમમાં આ વેપાર કેટલા મોટા પાયા પર ચાલે છે તેનો ખ્યાલ આપવા એટલું જ કહેવું પરતું થશે કે ત્યાંની એક મોટી પેટી દર વર્ષે એવી એક સાખ શ્રોત્ર શીશીઓ ખરીદે છે. ૨૫ હજારથી લઈને ૫૦ હજાર શ્રોત્ર લગીની વાર્ષિક ખરીદી કરનારી બીજી નાની પેટીઓય ત્યાં ચોટી નથી.

દરેક કામ મિલનતનું હોય છે, તેમ આ વેપારમાંય મિલનત કરવી પડે છે. શીશીઓ ખરીદવા પછી ધોવાય છે. ધોવાયા પછી તેના માથ, કદ અને રંગ પ્રમાણે વર્ગો પડાય છે અને ત્યાર પછીજ વેચાય છે. વેચાણુ છુટક નથી થતું. દવા અને બીજી પ્રવાદી વસ્તુઓ બનાવનાર કારખાનાઓ-જેમને એવી શીશી-ઓનો ખપ હોય છે-તેઓ આ શીશીઓ નથી શીશીઓથી સદજ ઓછા ભાવે નહીં બંધ ખરીદે છે.

તુટેલી બાટલીઓ અને બીજા કાચના કદકાનો ઉપયોગ જુદીજ રીતે થાય છે એવા કદકાઓને તેમના રંગ પ્રમાણે જુદા કરી, કાચના કારખાનાવાળાઓ યા બંગ્લી બનાવનારાઓને વેચાય છે. તેઓ તેને એવગળાયા કાચ યા બંગ્લીઓ બનાવે છે. એવા કદકા-ઓનો એક બીજો ઉપયોગ, ફર્નિચર વ પૌત્રિકા કરવા અગાઉ વપરાતા કાચ-કાચળના બનાવનારાઓ કરે છે, તેથી તે તેમનેય વેચાય છે. તેઓ તેને દળી, ત્રીચી ભૂરી બનાવી, કાચ-કાચળ બનાવે છે.

કપડાંના ચીંચરા

કપડાંના ચીંચરાનાય અનેક વર્ગો છે: સુતરાડિ, ઊની, રેશમી, સફેદ અને રંગીન, નવા અને ખરાબ કામનાં નવા ચીંચરા-એમ કહેા કે, કાનરજી-દરજીઓને ત્યાંથી મળે છે, જ્યારે જૂના ચીંચરા નો શહેરના કચરામાંથી. એ બધાનો વે ૧૨ પચ્છ ધીકનો છે. ફાન્ટાકટર પહેલાં નો એ બધાને જુદા પાડો વેચી દે છે. સુતરાડિ કપડાંના ચીંચરા કાચળની મિલો ખરીદે છે, કારણુ તેમાંથી કાચળ બની સફ

છે. ઊની ચીંચરાએ: મરમ કાપડ બનાવનાર મિલો વેચાતા લે છે અને તેઓ તેને બીજા કામ સાથે મેળવી, નવા કપડા બનાવે છે. જ્વાંટેરા અને એવી બીજી ચીંચરાની બનાવમાં એ ચીંચરા ખુબ ઉપયોગી થાય છે. ત્યાર પછી બચતા તફત નકામા ચીંચરા એન્જિનિયરો અને મોટર ગેરેજોને વેચાય છે. તેઓ યંત્રો સાફ કરવા વ. માટે તેને વાપરે છે.

ચીંચરાની સાથે દોરાઓ પણ આવે છે. એવા દોરાના ખરીદનાર ફેચ પૌત્રિકા કરનારાઓ છે. તેમના કામ અંગે એ ખુબ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

મેજા ચીંચરાઓને ધોવાનો ધધોય કંઈ નહોતો સુતો નથી. લગ્નની એક વૌશિંગ કમ્પની પાસે દર વર્ષે ૧૦૦ ટન ચીંચરા ધોવાનો ફાન્ટાકટ છે.

રફી કાચળો

રફી કાચળ એટલે કાચળની ઝીણી કાતરણથી લઈ મોટા મોટા સફેદ, રંગીન, સાદા યા લખેલા કાચળો. એની માંગ દરદમેસ અતૂટ ચાલુજ રહે છે. આ કાચળો નવા કાચળ અને પુડા બનાવવામાં વપરાય છે અને તેને એકદા ક્યાં પછી, જુદી જુદી પકિત અને રંગ પ્રમાણે નોખા વર્ગો પાડી, પછી કાચળ ૫: પુડાંની મીલોને વેચાય છે.

જેમ જેમ કાચળ બનાવવા માટે ઝરૂરી કાચા પદાર્થો-કપડાના ચીંચરા, લાકડા અને એકેપેરેટા વ.ની અછત થતી જાય છે તેમ તેમ રફી કાચળો જગાર તેજ થતો જાય છે: એક તરફ દુન્યામાં કાચળની ખપત રોજ બ રોજ વધી રહી છે અને બીજી તરફ કાચા પદાર્થો યદી રદયા છે. એથી કુદરતી રીતેજ કારખાનાવાળાઓની નજર રફી કાચળો પર પડી છે અને હવે નકામા કાચળોની કીમત વધી રહી છે.

કાચળની મીલોની ચંલવર કાર્ય-ધક્તિ અને જનતા લાખો ટન કાચળનું પ્રમાણુ બેનાં, મો તેટલા રફી કાચળ મળે. તેમને અને નજી.

વાગ છે. તેઓ તે ખરીદવા હરહમેશ તૈયારજ રહે છે. રફી કાગળ વેચનારી મ્હોટી પેટીઓ તો પ્રથમથી એને લગતો કાન્ટ્રાક્ટજ મીલ સાથે કરી લે છે અને પછી રફી કાગળ એકઠા કરી, વર્ગીકરણ પાડી, મીલને વેચી દે છે. યુરપની એકજ મીલ દર અડધાંચે ૨૫૦૦ ટન રફી કાગળ વાપરે છે, એનો વિચાર કરનાં એ ક્ષેત્રની શક્યતાઓ કદાચી લઇ સકાશે.

બચત ખાત્ર પદાર્થો

હુંકમાં, યુરપ અમેરિકામાં તો કાંઈપણ બચત માત્ર નકામો ગણાતો નથી. ત્યાં તો મ્હોટા હોટેલો, જમણવારો વ. માંથી બચત રહેતા સખળા ખાત્ર પદાર્થોનો એકવાડયે ખરીદી લેવાય છે અને તે બધો જનવરો ઉછેરનારાઓને વેચાય છે. સામાન્ય એવાડ પિગ ફાર્માસીઓએ ખરીદે છે. વાસી અને સડેલા પાઉ રોટી વ. ઉંદર ઉછેરનારાઓ ખરીદે છે અને હોટેલો-માંથી બચતો માર્સનો એકવાડ અને ખાટકીના દુકાનેથી બચત લેખે વા કચરા લેખે આવતો માર્સનો જથ્થો રસાયણિક ઉલોગો અને સરેસની બનાવટમા વપરાય છે. એવીજ રીતે કચરામાંથી મળતી ચરખીના ઉપયોગ તો દેખીતો છેજ. તેમાંથી સાણુ અને ગ્રિસસરોન બને છે. તે ઉપરાંત લાર્ડ ઑઇલ અને ટેન્કો ઑઇલ(જે પણ સાણુની બનાવટમા વપરાય છે અને તે ઉપરાંત કુચરા માટેના બ્રિકેટ બનાવવામાં વપરાય છે) પણ એ ચરખીમાંથીજ બનાવાય છે.

હાડકાની ઉપયોગિતા આપણે ત્યાં દો ત્રણીતી યજ છે. હાડકામાંથી ખાતર પજ બને છે અને ચરખુ, છત્રી, લાકડીના હાથા અને બટનો વ પણ છે વળી એમાંથી સરેસ બને છે. વાસી અને સડેલી રાકડાંજ માંથી રંજ અને ખાતર બનાવવા ઉપરાંત તેજ દોરોના ખોરાક તરીકે વપરાય છે. આમ આપણા દૈનિક જીવનની દરેક જુરિયાતની બચત મા તેનો કચરો નકામો નથી. તેમાંથીય દબલત મેળવાય છે.

અપૂર્ણ

આવતો અંક

કેટલાક મુખ્ય લેખો

બનાવટી રબર-શોષ, બનાવટનું વેપાર.
ઝીનસીન-મરાહુર જડીની બેતી વિષે.
દૂધ દુધ [કન્ડેન્સડ મિલ્ક] એના બનાવ-
ટની વિગત.

ઈસીચીંગ પાવડર-બનાવટ અને વેપાર
વિજળીક બેટરીઓ-સુકી બેટરીઓ
બનાવવા વિષે.

કચરામાંથી દબલત-કાગસામાંથી
પેટ્રોલ બને છે !

પતરાંની બનાવટ-ટિન પ્રેસ્ટ ક્રમ
બને છે ?

દુકાનદારી-આ અંકથી શરૂ થયેલી નવી
લેખમાળાનો બીજો હકતો : જુએકરો માટેની
ચચનાઓ

હાલિરાત કળા-બોક્ષિય લેખમાળાનો
વધુ હકતો

વેપારી સંજ્ઞાઓ-નેમના અર્થ અને
સમજણ

નિષ્કળતાઓ અટકાવો.

શુભામની બનાવટ નહિં જોઈએ !
એક ચોંદાવનાર ધનિદાન-પ્રકરણ (સચિત્ર)

નિયતો

- “કમર”નું વાર્ષિક લવાજમ હિન્દ માટે રૂપિયા ત્રણ અને બર્મા અને બીલ પરદેશો માટે રૂપિયા ચાર અથવા શિલિંગ છ છે. છટક નકલની કીમત હિન્દમા ચાર આના અને વિદેશોમા છ પેની છે.
- લાઇફ મેગેઝિનની ફી હિન્દ માટે રૂપિયા ચાલીસ, અને બર્મા અને વિદેશો માટે રૂ. બાવન વા પાઉન્ડ ચાર છે.
- નવું વર્ષ નવન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે, છતાં માર્કેટ ગમે તે માસથી, લાઇફની ઇચ્છા પ્રમાણે, નોંધી સકાય છે.
- નમૂનાનો તાલો અંક મુક્ત મોકલાય છે, પણ તે ફક્ત એકજ વેળા (કોઈ પણ જુનો અંક નમૂના લેખે મુક્ત મોકલાતો નથી)

૧૧ આઈમ્

માસ ખાંડ

અંતુ દદમે।

લ વા ઝ મ :

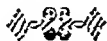
दि. ६ : रुपिया नल

जर्मा : इषिया आर

विदेश : सिन्धु ७

ॐ नमः

~~~~~[इधुआरी १९३८]~~~~~

[illegible]

અલીગઢની સુરક્ષમ
 ધુનિવર્સિટીમાં એક ટેકનિકલ
 કોલેજ ખોલવા માટે તામદાર
 નિઝામ, ના. આગાખાન, નવાબ રામપુર
 અને નવાબ મુઝમમિદ્દાહ ખાને દરેક એકેક
 લાખ રૂપિયા આપ્યા છે.

સુરત ખાતે એક ઔદ્યોગિક પ્રદર્શન
 ૨૯મી જાન્યુઆરીથી ખૂલ્યું મુકાશે. તે
 ૨૯મી ફેબ્રુઆરી લગી જારી રહેશે.

હરીપુરા ખાતે ૧૮-૧૯-૨૦ ફેબ્રુઆ-
 રીએ મળનાર હિન્દી કોંગ્રેસની બેઠક માટે
 બાથુ સુભાષ બોઝ પ્રમુખ ચુંટાયા છે.

બંગાળની એસેમ્બલી અને કાઉન્સિલે
 દુકાળના વીમાની યોજના મંજૂર કરી છે.

મુંબઈ ખાતે ચોથું ઇન્ડિઅન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ
 ફેર ૧૯ માર્ચથી આગ્રાદ મેળદાન ખાતે
 ખૂલ્યું મુકાશે અને તે એક માસ લગી
 જારી રહેશે.

લોખંડના લાવો ધટવાથી મુંબઈના
 શેર બજારમાં લોખંડ-શેરોમાં આવેલી હલ-
 પાટની મંદીને કારણે ચાલતા બજાર શેર
 બજારના પ્રમુખે ઘંટડી વગાડી, બજાર
 કરાવ્યું હતું.

કાઠીયાવાડમાં આવેલું દીવ બંદર, જે
 હાલ પોર્ટુગીઝ સરકારને તાબે છે, તે જર્મન
 સરકારને અપાવાની અરજી ફેલાઈ છે. જે
 અરજી પરી દરે તેા હિન્દમાં પેલું જર્મન
 બંદર સ્થપાશે આજ લગી બ્રિટીશ ઉપરાત
 પોર્ટુગીઝ અને ફ્રેંચ, જે બેજ સરકારના
 અંશસ્વત્વે, હિન્દમાં છે, તેમાં હવે જર્મનનો
 વધારો થશે.

ચીન-ગાંધીન લડાઈ હજી ચાલુ છે
 પેરીસ ખાતે ધરાની જનાવટો અને
 કારીગરીઓનું એક પ્રદર્શન લારનાર છે.

દાવુડી વોહરા કવમ માટે, વડા મુન્નાઈની
 સરખરતી હેલ્થ "દાવુસ સનાઅતિલ સુરદા-
 નીચદ" નામની હુનરયાળા સ્થપાઈ છે.

તાજું વાસી

મુંબઈની ટ્રાન્સ અને હવે-
 કટ્ટીક કમ્પનીની ૨૮૧-મંડળી
 તરફથી હોબીઝ (Hobbies)
 એકઝીબિશન સર રોનલી રીડના હાથે ખુલ્યું
 મુકાયું છે.

બોમ્બે આર્ટ સોસાયટીનું ૪૭મું વાર્ષિક
 કલા પ્રદર્શન મુંબઈના ગવરનરના હાથે ખૂલ્યું
 મુકવામાં આવ્યું છે.

હિન્દભરમાં ઠેકઠેકાણે ડો. સર મુકમ્મદ
 મકાસની ૬૦ વર્ષી જયંતિ અત્યંત શાન
 પૂરેકે ઉજવાઈ છે.

હિન્દી પોસ્ટ ઓફિસ ફેરા સર્ટિફિકેટો,
 નવેમ્બર ૧૯૩૭માં રૂ. ૬,૧૨,૭૨,૦૦૦ની
 વેચાઈ હતી, જ્યારે ૧૯૩૬માં એજ માત્ર
 દરમિયાન તે રૂ. ૯૯,૧૫,૦૦૦ની વેચાઈ હતી.

કવેશ ધરતીકંપ વાઈસરૉય ફાંડો હિમાબ
 પ્રગટ થતાં જળ્યાયું છે કે, ફાંડમાં ફલ રૂપિયા
 ૩૯,૨૨,૭૭૮-૭-૫ ભરાયા હતા.

હિન્દ ખાતે ગનેલી કૌથી પ્લેલી મોટર-
 કાર ચોગડ સમયમાં સંપુર્ણ થતાં, પડિત
 જવાહિરલાલને બેઠ અપનાર છે.

પતંગ પર ઝાદિરાત લખી-છાપી, તે
 ચગાવવાની અને કપાયલા અમુક નંબરવાળા
 પતંગો પાછા લાવી અપાય નો અમુક હન્આમ
 આજવાની ઝાદિરાત કરવાની પ્લેસ, અદમદા
 બાદની એક વૉશિંગ કમ્પનીએ કરી છે.

ઈટલી સરકાર, પોતે છનેલા લખશ દેશનું
 મુળ ચલણ બંધ કરી, ત્યાં પોતાનું ઇટલીયન
 ચલણ ચાલુ કરવા કોશિશ કરી ફેલી છે.

આયુર્વેદ અને યુનાની તબીબોને રજિ-
 સ્ટર કરવાને લગતું મુંબઈ સરકારે એસેમ્બ-
 લીમાં રજુ કરવા ધારેલું બિલ, વૈદો અને
 હકીમોના પિરોધને લીધે હાલ મુલતવાયું છે.

હરીપુરા ખાતે, કોંગ્રેસની બેઠક પ્રસંગે
 એક ગ્રામઉદ્ધોગ પ્રદર્શન પણ ખૂલ્યું મુકા-
 નાર છે.

હિદલીમાં કિરલ રોડીએ સદ જનાવ-
 નાર કમ્પની ખોલાઈ છે.

બંગાલી ખાંડ-યુગ

રૂંવા સરી પહેલાંની વાત છે.

ઓગણીસી સદીના આરંભમાં યુરપ પોતાની ખાંડ માટે પરદેશનું ઓશિયાણું હતું. પહેલાં તો, એ હક જાવાને સ્થાપિત હતો; પાછળથી-એટલે કે, આજની ૧૨૫ વર્ષ પહેલાં, ૧૮૧૩માં-અંગ્રાજ અને મોરિશિયસે એ મયદાનમાં પગલાં માંડ્યાં-અને એની સફળ રીતે કદમ જમાવ્યાં કે જવા તે ફરીફાઈ સાંખી ન સક્યું. તેણે પોતાની બરબાદીની હુમરાણી મચાવી મુકી. પરિણામે બંગાળી ખાંડ પર હન્ડરવેછટે દસ શિલિંગની રક્ષણ-ઝકાત નખાતે ગઈ.

બંગાળે પોતાનો કેસ રજૂ કર્યો પણ બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટે તેને કસ્ટોજ ઇન્સાફ ન આપ્યો. બંગાળે તરતજ બીજા માર્ગ લીધો. તેણે ગુલામી વિરૂદ્ધની ચળવળમાં ભાગ લઈ, પોતાની ખાંડની મુશ્કેલી સહે એટ આપવા માટે એક ખાસ પ્રકારના મારીના ઝૂંખાવા બનાવ્યા-[જુઓ મુખપૃષ્ઠ ઉપરનું ચિત્ર]-જેની ઉપર સુતદરી અંકારે લખ્યું હતું:

East India Sugar-not made by Slaves

(પૂર્વ દિન્દી ખાંડ-ગુલામોએ તહિં બનાવેલી)

ગુલામોની બનાવટ તહિં નેહ્યો

ગુલામી વિરૂદ્ધ કળાવાદ પહેલાં એક મત્તા તે પ્રાથમિક સ્તર હતો જાવાની ખાંડ ગુલામોની ગિદગત મજદૂરીએ નેપાર થાય છે, ત્યારે બંગાળની ખાંડ તો આઝાદ રાષ્ટ્રોની મજદૂરીએ બને છે, એ પ્રમાની ભણમાં આવતાંજ જાવાની ખાંડનો બોલકોટ આરં-

ભાષો. હિસિરટરની એક વસ્તીએ તેને સમુજાશે બોલકોટ પોકારો; નોટીંગહામના ક્રીયાશીલોએ, જ્યાં સગી ગુલામી નાબુદ ન કરાય ત્યાં જગી જવાની ખાંડ ન વેચવા નિશ્ચય કર્યો; બ્રાઇટનવાસીઓએ તો જે વેપારીઓ જાવાની ખાંડ ન વેચતા હોય તેમનેજ કિતજવા નહીં કહ્યું અને એમ સાત્રાજ્યકારમાં જાવાની ખાંડની વિરૂદ્ધના પ્રસરી ગયું જ્યાં સાંભળો, એકજ પોકાર સંભળાતો; “ગુલામની બનાવટ તહિં નેહ્યો”!

બંગળી ખાંડની સફળતાનો કંઈક અંદાજો એ ઉપરથી જણાશે કે, ૧૮૪૬ સગી ઇંગ્લાંડમાં આવતા થતી બંગાલી ખાંડનો આંકડો ૮૦ હજાર હંડરવેછટથી પણ આગળ વધી ગયો હતો.

પણ...આ તો યશ મજ સદીની વાતો! આ ૮ દિન્દ પોતે ગુલામ નથી થું? અને એ કેણુ નથી જાણતું કે આજે પરદેશોમાં દિન્દી માત્રની ઇચ્છા નથી થતી તેનો એક મુખ્ય સળગ પણ તેની ગુલામીજ છે? હાથ! કમ્પાનાને કેવો ઇન્કિસાળ!

શેર બજારનો અપયો

મુંબઈના શેર બજારને અપયાનો રોગ લાગ્ય પડ્યો છે.

ફરવોક સળગ થવું, મુંબઈના શેર બજાર ઉપર અમુક તમુક સમુદ્દેશો નિરંકુશ કાણુ થઈ ગયો નજાય છે. તેઓ મનદારવતી રીતે આખા બજારને રમણી સંકે છે, અને પોતાની છઠ્ઠા હોય ત્યારે તેમનીના “આર આંદ” બતાવી પણ સંકે છે અને ઇચ્છા હોય ત્યારે મંદીની બપંકર ખીલમાં

ધકેલી પલ્લુ સકે છે. અને હવે યમુદિ, આ બધું એક વ્યવસ્થિત નાણા બજારના નામે ધાય છે—નલાવાય છે. પરિણામે આજે શેર બજારની હાલત ફરી વાર કટોકટી ભરી છે. તેને ફરી-વાર વધુ ખાધાતો અપચો થયો છે.

પ્રત્યક્ષ હકેલક પોકારે છે કે એ હવે શેર બજાર નથી રહ્યું. સદા બજાર બની ગયું છે. તે પોતે પાંચમાલ ભણે ન ધાય, તે પોતાના જીવસેજી હુમલામાંથી ભણે ફરી વાર જીવન મેળવે, તેણે સેંકડો નહિં હજારો અને લાખો ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના પ્રજાજનોને અસહ્ય તુકસાન પહેંચાડ્યું છે. શેર બજારની ખરાબીનો ખરો અંદાજો અમુક તમુક દલાલો નાદાર થવા પરથી નથી નીકળતો, લાખો શેર હોલ્ડરોને થયેલા તુકસાન પરથીજ નીકળી સકે છે, એ સંચાલકોએ ભુલ્યું ન જોઇએ.

બ્રિટિશ વીમાની-ટપાલ યોજના

આખા બ્રિટિશ સામ્રાજ્યમાં-અમેરિકન સંસ્થાતો સિવાય-એક સંગઠિત વીમાની-ટપાલની યોજના બ્રિટિશ ટપાલ ખાતાએ ચોજી છે, જેમાં હિન્દી ટપાલ ખાતું પણ સંગીત થયું છે.

એ યોજના પ્રમાણે આફ્રિકા, એટ બ્રિટન અને ઓસ્ટ્રેલિયા વ. રચનાએ પહેલી પંક્તિની બધી ટપાલ-પરગીઝા અને પોસ્ટકાર્ડો માત્ર; બુકપોસ્ટો અને પારસેલો તો દુર્વા માર્ગેજ નશે-વીમાનથીજ મોકલાશે. એ માટે નવા વીમાનો બંધાવાઈ રહ્યા છે, જુની વીમાની સર્વિસો સાથે ખન પત્રો થઇ રહ્યા છે અને આશા રખાય છે કે ફેસ્યુઆરીની રૂઝી તારીખ લગીમાંજ એ યોજનાનો થોડોક દિરસો અમલમાં આવી પલ્લુ જશે.

યોજનાની વિશિષ્ટતા ટપાલ-દરને ઓછા રાખવાની છે. હવે પછી આખા સામાન્ય માટે હિન્દી વીમાની ટપાલ-દર સવા તોડે

અટી આનાજ થશે-હાલ સાડા સાત આના જેટલો થાય છે, તેટલો નહિં. એટલે કે, એ યોજના અનુસાર ચાલુ દુર્વા માર્ગેજ ટપાલ-દરો જેટલાજ ટપાલદરોએ-માત્ર એક ફક્ત સહિત, તે એ કે હાલ અટી તોલા વજનના અટી આના છે, તો હવે પછી સવા તોલા માટે અટી આના થશે-ટપાલ વીમાન ખાતે અને ઝડપથી જશે.

આ ઉપયોગી યોજના બદલ બ્રિટિશ ટપાલ ખાતું વાજિબી કૃષ્ણ લાઇ સકે છે.

આયોગિક શિક્ષણ-ભોમિયો

લાહોર ખાતે ૧૫ ૧૬મી ડિસેમ્બર ૧૯૩૭એ મળેલી નવમી અખિલ હિન્દ આયોગિક પરિષદે, એક અખિલ હિન્દ આયોગિક શિક્ષણ-ભોમિયાનું પ્રકાશન અન્યવધાર જાણાવી, દરેક પ્રાંતને તેમજ પેશાનું નોખું નોખું પ્રકાશન તૈયાર કરવા સિફારિશ કરી છે.

નિર્ણયના શુભદાયમાં ન ઉતરતાં એટલું તો કુલ્લવુ જોઇએ કે ખરેખર આજે એક પ્રાંતિક પ્રકાશન અખિલ હિન્દ પ્રકાશન કરતાં કંઈ ઓછું ઉપયોગી નહિં નીવડે. સાચેજ કદા એક સત્તાવાર પ્રકાશનની ખોટ વારંવાર સામે છે. ગાયકોતે વાદ હશે તેમ, કમરે એ દિશામાં પહેલું કદમ ઉઠાવી, પોતાની નજીવી નિસાત મુજબ ચાર વર્ષ પર એક લેખગાળા આગંબી હતી અને તેણે ઓમેરથી આપકાર અને પ્રશંસાની ખડણીઓ મેગરી હતી છતાં તે એકલા હાથનું કામ હોઇ, સંપૂર્ણ લેખી સકાય નહિ. સરકાર પોતાની પસંદગી સત્તાવાર પુસ્તક કાઢે તો તે વધુ ઉપ-યોગી થઇ પડે.

જોઇએ, મુંબઇ સરકાર ક્યારે આ અગત્યનું કામ ઉપાડી લે છે?

[રખરની ઉપયોગિતા]

૧૮૬૨ ના વર્ષથી નકલી રખરની શોધની ખિરમિદગાહ બોલાઈ. કેવેનટન નામના શ્રષ્ઠે બ્રાહ્મીન નામનો પદાર્થ શોધ્યો, જે રખર જેવો કંઈક હતો. ત્યાર પછી, ખરેખર નકલી રખરની પાછળ રસા-ચાલુશાસ્ત્રીયો મંડી પડ્યા અને ઑસ્ટ્રીન છ. કેએ ૧૮૬૬માં નકલી રખરની શોધની પ્રથમ પ્રદર્શન કરી તેણે પોતાના પ્રયોગોના પેન્ટો પાસુ મેળવ્યા. યુર-પર્માય એ વિશે રસ લેવામાં રહેલો હતો છતાં છતાં ૧૮૭૦માં પ્રગટમાં પ્રગટ અને આદામ નામના શ્રષ્ઠોએ નકલી રખરની શોધ પ્રદર્શન કરી બીજા વર્ષ (૧૮૭૦) જર્મનીના

- સરકારી બનાવટમાં રખર વપરાય છે.
- મોટરમાં રખર કેટલો બાધ ધરાવે છે તે એટલા પરથી જણાશે કે, પંદર હોર્સ પાવરની મોટરમાં ૧૫૦ રતલ જેટલું રખર વપરાયું હોય છે.
- મોટરના ટાયર-ટ્યૂબ અને બાઈકીક્લના ટાયર-ટ્યૂબ ઉપરાંત ટ્રેક્ટરના ટાયર પણ રખરના બને છે.
- આડાના પેશીય હવે તો રખરના ટાયર વડે શોભીતા થા રહ્યા છે
- યુરપમાં દેરો-ખાસ કરીને ધોડાઓ-ના પગમાં જડવાની વાળે રખરની બને છે.
- ધરની ફરસખીમાય રખર ખૂબ કીમતી છે.
- આમેરિકન રેકોર્ડમાંય રખર વપરાય છે.
- પાણીરક્ષિત (વોટરપ્રૂફ) કપડા અને રેઈન કોટ રખર વિના બનેજ કેમ?
- છુટ્ટી એલ્યો અને તળિયા (Sole) પણ રખરના બને છે અને પાણી-રક્ષિત છુટ્ટી બનાવટમાંય રખર પોતાનો ભાગ ભજવે છે
- ગાંધીયાઓનો નિયત્તા યરનો રખર તેને વધુ દઢાઈ બનાવે છે.
- પાણીની નળીઓ અને વાદ્ય રખરના બને છે.
- વિજ્ઞાનીક દ્રીષ્ટિમાં રખર વિના આલતું નથી.
- મન પાળના ઘેડીઓ રખરનીજ દોષ છે.
- દેશથી મેળવતી બનાવટમાં રખર વપરાય છે.
- દવાઓમાં, રસાયણોમાં, વિજ્ઞાનની અનેક બીજી શોધોમાં ખરેખર રખર ઉપયોગી છે અને ઉપરોક્ત માનવ છવનના ઉપયોગની નિરાશિની શ્રુતરતોમાંની રોકેટો રખરની શુદ્ધતા છે.

■ હાલકેએ એના કરનાં વધારે સારો રખર બનાવ્યો અને એક સ્વીસ રસાયણશાસ્ત્રીએ તો દદ કરી કે કુલ બોધકમાંથી એવો રખર બનાવ્યો, જે શુદ્ધિને અંગે તો અત્યંત દક્ષતા પ્રદર્શિતો હતો, પરંતુ કીમતને અંગે કેવળ સામાન્ય આનાનો એક રતલ બનતો હતો!

દુન્યામાં બીજા પ્રમાણમાં નકલી પદાર્થો બનાવવાની શોધો થઈ છે, પરંતુ નકલી રખરની શોધ જેવી અગત્યની અને ખિસ્ક

શોધ બીજી લાગ્યેજ કેાઈ હશે. આજથી ૮૭ વર્ષ પહેલાં-એટલે કે સને ૧૮૫૦ માં-આખી દુન્યાની રખરની કુલ પચાદાઈસ ગાંધ એક હજાર ટન હતી; આજે તે આઠ લાખ ટનની દદ. પણ કુદાવી ગઈ છે એ છતાં નકલી રખરની શ્રુતરત લાગી રહી છે! એટલા ધોડાક વર્ષોમાં રખરે અત્યુ-ધાર્યા પડ્યા જેવા છે. હેતુ. મહાન લાકાક દાદી નીકળી અને એક તરફ તો રખરની ખપત વધી ગઈ અને બીજી તરફ દદખંધીની લાગ્યને રખરને મુદ્દેશો બનાવી દીધો. જર્મનીમાં સાંધક લોમાં રખરના ટાય-રોને બદલે રિપ્રેજો વપરાવા લાગી અને રખરનો લાભ રતલ દીઠ લગભગ ૧૦૦ રૂપિયા થઈ ગયો.

■ પ્રમાણ પછી રખરની દુન્યાના રંગદંગજ બદલાઈ ગયા એક સમય એવો પણ આવ્યો જ્યારે કુદરતી રખર તથા અને ચાર આને રખરે વેચાવા માંડ્યું. રખરના વેપારીઓ અને એના આડના ઉછેરતાઓ નિરાશ થઈ બેઠા. રખરને ઉદ્યોગ મરવાને વાંકે છવવા લાગ્યો.

આજે જો કે રજરજા વળાવે કીક કીક છે, છતાં આવતી કાલ કંઈ હશે, તે-કોઈ કંઈ કે કંઈ સકેતું નથી. મહાન લડાઈ આખો સામે ડોળા ધુરંકાવતી રહી છે, તે આવી-અને મોટી વહેલી આવશે-તો શું થશે, તે જાણ ખણે છે ? કૃત્રિમ દલગંધીની લખનવો એ ઉદ્ધાગને ક્યાં લઈ જઈ શકશે, તે પણ કોણ કહી સકે ? એજ કારણ છે કે, હવે રજર સખો છે છતાં અને રજરની પદ્મદાઈસ પણ કાંઈ પ્રમાણમાં થઈ રહી છે અને એકાએક અછત થવાના સંભવો નથી છતાં નેકની રજરની શોનો થઈ રહી છે. રશિયા અને જર્મનીના રસાયણશાસ્ત્રીઓ દિન રાત એની પાછળ મંડ્યા રહે છે. આજે જે નકલી રજર બને છે તેના કરતાં વધુ સારો અને વધુ સરળતાપુર્વક બનાવવા તેઓ પોતાની બનતી એકે એક કાશિય કરી રહ્યા છે.

દુકમા, આજે નકલી રજરની શોધખોળની અળવળ બે સ્પષ્ટ હેતુઓસર આગળ ધવા વાઈ રહી છે. એક તો, આજે દુન્યાના મોટા દેશો પોત પોતાને પરદેશી માલ અને પદાર્થોની બેનિયાઈ કરવા ઇચ્છે છે, કે જેથી લડાઈ વેળા પરદેશી માલની આયાત-અધી થતાં હચરાન ગતી ન થાય; અને બીજું, વિજ્ઞાનને પોતાની આજ લગીની શોધો પર હજી સંતોષ થયો નથી. તે પોતાની અવતી કાલ, પોતાની મઠ કાલ અને આજ કરતાં વધુ શાનદાર બનાવવા માગે છે અને તેથી તેના માનનીય ફર્કન્ટો તેની અભિલાષા ફાળવા મર્થો રહ્યા છે.

૨

નકલી રજર શેમાંથી બને છે, એ પુછતું જેટલું સહેલું છે, તેથીય અનેક ગણી મુશ્કેલી એના યોગ્ય જગ્યા આપવામાં છે. પ્રથમ તો, કેટલીક શોધોની પુરી હકીકતો પ્રગટ કરાવી

નથી; તે પેટ-ટ હોઈ, મુખ રખાય છે. બીજું, આજે જે નકલી રજર બની રહ્યો છે તે એક નહિ, અનેક શોધો પ્રમાણે જુદા જુદા પદાર્થોમાંથી અને જુદા જુદા પદ્ધતિયે બને છે. ક્યાંક કુડ ઓછા, પેટ્રોલના પેટા-પદાર્થો, કાલસા, લાકડું અને વનસ્પતિ તત્ત્વોમાંથી રજર બનાવાય છે, તો ક્યાંક એસિટરિન, પાણી અને મીઠામાંથી; ક્યાંક સોયા પીનનાં તેલમાંથી રજર તૈયાર કરાય છે તો ક્યાંક જરાટા-માંથી; કેટલોકો ચાક, માટી અને ગાંઠ પાંદ-ડાંને ઉપયોગ કરે છે, તો કોઈક વનસ્પતિ તેજો અને ગંધના.

ચોક્કસ સદગ પ્રયોગો આ રહ્યા :-

૧-અજરીનું તેલ ૨ ભાગ, કપાસીઆનું તેલ ૧ ભાગ, પેટ્રોલ ૨ ભાગ, કાચું તરપેન્ટાઇન ૨ ભાગ, ગંધક ૨ ભાગ.

જે કલાક લગી ઉકાળનાં, ૨૫૨ જેઠા પદાર્થ બને છે.

૨-અજરીનું તેલ ૨ ભાગ, કપાસીઆનું તેલ ૧ ભાગ, પેટ્રોલ ૧ ભાગ, કાચું તરપેન્ટાઇન ૨ ભાગ, એરેડિયુ તેલ ૧ ભાગ, ગંધક ૨ ભાગ.

અર્ધા કલાક લગી ઉકાળો.

૩-અજરીનું તેલ ૨ ભાગ, કપાસીઆનું તેલ ૧ ભાગ, પેટ્રોલ ૧ ભાગ, કાચું તરપેન્ટાઇન ૩ ભાગ, પ્રવાહી કોલ ટાર ૩ ભાગ, પીનટ ઓઇલ ૧ ભાગ, રિપરિટસ ઓઇલ તરપેન્ટાઇન ૧ ભાગ, ગંધક ૪ ભાગ.

૩૫ મિનિટ લગી ઉકાળો.

૪-અજરીનું તેલ ૨ ભાગ, કપાસીઆનું તેલ ૧ ભાગ, પેટ્રોલ ૨ ભાગ, કાચું તરપેન્ટાઇન ૩ ભાગ, પ્રવાહી કોલ ટાર ૨ ભાગ, રિપરિટસ ઓઇલ તરપેન્ટાઇન ૧ ભાગ, ગંધક ૨ ભાગ.

એક કલાક લગી ઉકાળો.

૧-કપાસીઆનું તેલ ૧૪ ભાગ, અગશીનું તેલ ૧૪ ભાગ, ઔરેફ્રાસ્ટમ ૮ ભાગ, કાલ દાર ૮ ભાગ, ગંધક ૧૦ ભાગ, કપુર ૬ ભાગ.

પ્રથમ કાલ દાર અને ઔરેફ્રાસ્ટમને કપાસીઆના તેલમાં મેળવી, પછી તેમાં અગશીનું તેલ અને કપુર મેળવી, હવે જ્યારે ગરમી ૨૭૦° એકની લગભગ પહોંચે ત્યારે ગંધક મેળવાય છે.

૬-કપાસીઆનું તેલ ૨૭ ભાગ, કાલ દાર ૩૦ ભાગ, મારી-નલ ૫ ભાગ, અગશીનું તેલ ૨૭ ભાગ, ગંધક ૧૫ થી ૧૮ ભાગ, મુરાખારનો તેલ ૫ થી ૬ ભાગ, કપુર ૬ થી ૮ ભાગ.

આપે નકલી રજારની લકીકત અડિં વાંચી. હવે કુદરતી રજાર કેરી રીને પવદા થાય છે, તેની માહિતી માટે “કમર”નો એપ્રિલ ૧૯૩૭નો અંક નંબર ૭૬ કુદર વાંચો.

સાચી પહેનાં, પહેલી વજી સીઝને મિથ કરી, ૩૦૦° એક સગી ગરમ કરી, માથા લઈ, ૨૦૦° એક જેટલી ટૂંકી પાડવા પછી મોચી ચીઝ અર્થાત અગશીનું તેલ ઉમેરો. એ ઉમેર્યા પછી ગરમી ૨૨૦° એક જેટલી કરી, ધીમે ધીમે ગંધક મેળવવા બન અને ગરમી વધારતા રહેા. જ્યારે ગંધક મળી ચુકે અને ગરમી ૨૪૦° એક જેટલી થાય ત્યારે મુરાખારનો નેઝામ મેળવો. જ્યારે ગરમી ૨૭૦ થી ૨૮૦° એક સગી પહોંચે ત્યારે કપુર ઉમેરો.

આ નકલી પદાર્થ એકનો વપરાનો નથી તેનો ઉપયોગ આ ગુરખા પ્રમાણે થાય છે :-

પેરા દ્યાર ૨૦ રતલ, મુરદારસિંગ ૫ રતલ, ગંધક ૧ રતલ, ઉપતો પદાર્થ ૨૦ થી ૪૦ રતલ.

૭-કપાસીઆનું તેલ ૧૨૨ રતલ, મુના મિથિન રાજન ૫૦ રતલ, ગંધક ૨૮ રતલ. પહેલાં ૮૦ રતલ અગશીના તેલમાં રાજન મેળવી, પછી બનાવો. પછી તેમાં ૮ રતલ ગંધક અને ૪૨ રતલ અગશીનું તેલ ઉમેરો. હવે આકીની ૨૦ રતલ ગંધક ઉમેરી, ૩૭૫° એક જેટલી ગરમી પહોંચાડો.

આ પ્રયોગે એક સમયે ખૂબ નામના મેળવી હતી. અમેરિકા, ફ્રાન્સ અને જર્મનીમાં તે માનીતો દવા હવે કાઢે તેને પૂછવું નથી. અને, એ હાલની તો ગુરત હોયજ નહિં કે, અને આપેલા બધા પ્રયોગો સરળ હોવા ઉપરાંત જુદા છે. એથી બનતો માલ, હાલ બીજે બધે બને છે તેવા ઉત્તમ બનવાની આશા રખાય નહિં. આજના વિજ્ઞાને તો એથી અને ગણી વધુ પ્રગતિ કરી છે.

બધુઆ કેરી

કેરીની દાખુસ, પાપરી, તોતા વ. આનો પેઠે એક ઓનોખી જાત “બધુઆ” પણ છે. એનું નામ, એના વનન બધુઆ ગામ (જિલ્લે દરજંગા) પરથી પડ્યું છે.

“બધુઆ”ની વિશિષ્ટતા તેની ઉત્તમ માત ઉપરાંત તેના પાકવાના સમયમાં છે. સામાન્ય રીતે, જ્યાં આકતી કેરીઓની મવસમ લાદરવા પહેલાં ખજાસ થઈ જાય છે, જ્યારે આ “બધુઆ” લાદરવા અને આસોમાં ફળે છે. એથી તે વેળા એની ખાંચ ખૂબ રહે છે, અને લાવ પણ સાસે આવે છે.

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રખોડો, તદ્દન સારી દાખ-તમાં, કિફાવત લાવે.

પૂછાવો : કમર ઓફિસ, મુરત.

કચરામાંથી દવલત !

[લેખક બીન્ને]

કાલસાની ભુકીમાંથી પેટ્રોલ

કાલસાની ભુકીને અહિં સામાન્યતઃ આપણે નકામી ગણી ફેંકી દઈએ છીએ. આ વળી ફેટલાકા તેને વાસણ અઝવાળવાના કામમાં લે છે. ક્યાંક તે માર્ગ પર પાથરવાની કામગીરીય બનતી છે. પણ એ ઉપ-યોગો, તેની કીમત યા મહત્વતામાં કશો નોંધવાપાત્ર વધારો કરતા નથી. એ ભુકી, આખરેય કચરા ગણાય છે.

હવે એ ભુકીમાંથી અવનવા પદાર્થો બનાવવાની શોધો થઈ છે. એ શોધોમાંની એક મુખ્ય શોધ, પેટ્રોલ બનાવવાની શોધ છે. જાણી જાણી છે કે, પેટ્રોલ ઝમીનમાંથી નીકળે છે અને તેના કુવા અમુક અમુક વિસ્તારોમાં હોવાથી ખીજા વિસ્તારવાળાઓને પોતાના પેટ્રોલ માટે તે વિસ્તારવાળા દેશના દરદેશ ઓશિયાળા રહેવું પડે છે. એમાંય વળી, લગાઈ ફાટી નીકળે ત્યારે તો એ ઓશિયાળા-પણ હદયધીનું રૂપ લઈ લે છે અને કંઈ પણ ન સકાય એવા અણધાર્યા પરિણામો નીપજે છે.

એમ તો કાલસામાંથી અનેક પદાર્થો બને છે. મુગધી અને રંગ, કાચ, ચરખી તેજ અને ગેસ, અને ખીજા એવા અનેક પેટ્રો-પદાર્થોમાં પેટ્રોલનું સ્થાન ને, અનેરૂબ છે. હેઠ્ઠા દસ બાર વર્ષોમાં એ શોધે મક્કમ-પણે આગળ વધી હવે એક વ્યવસ્થિત ઉદ્યોગનું રૂપ લઈ લીધું છે અને ચિટ્ત અને વર્મની તેની પાછળ લાગે પાઉંડની કુર્તાનીઓ કરી રહ્યા છે.

કાલસાની ભુકીમાંથી પેટ્રોલ બનાવવાની રીતો ઘણી છે મુખ્ય રીત, હાયડ્રોજિનેસન

અને કાર્બોનિઝેશનના સંયુક્ત પ્રયોગો થયે છે. એક બીજી રીત, પ્રથમ તેનું ગેસમાં રૂપાંતર કરી, પછી એ ગેસને પ્રવાહી રૂપમાં લાવવાની છે.

કહેવાની સુરત નથી કે એ કામમાં માત્ર કાલસાનીજ ભુકીજ નથી વપરાતી, મોટા કાચા કાલસા-જેની ખપત હવે દિન બ દિન ઓછી થઈ રહી છે-વપરાય છે.

દર્ધાઈ દવલત

દર્ધાઈ દવલતના એક સામાન્ય પ્રકારથી તો આપણે જ્યાં જાણુકાર છીએજ કાણુ નથી જાણુતું કે, આપણા નિશાનિના ઉપ-યોગમાં આવતા નમકો મોટા ભાગ દર્ધાના પાણીમાંથી બને છે? કરોડો મણુ નમક વર્ષે ધનસાની ઉપયોગમાં આવ્ય-છવા, તેને દર્ધાઈ ખજાનો હજી ખૂરશે. આ ઓછો થયો નથી, અને થશે કે નહિ તેવ કાંઈ નથી જાણુતું.

દર્ધાના પાણીમાં ટમવાબંધ દવલત સમાવડી છે. ફેટમેક ટેકાણે તે કાદવાની ચોજતાઓ થઈ પણ છે અને અમેરિકાના કપોર જીય ખાનેની ધ દર્ધાઈ ડો કમ્પની ખાસ એ કામ માટેજ સ્થપાઈ છે. તે દર્ધાના પાણીમાંથી ઓમાઇન કાઢે છે.

કહે છે કે, દર્ધાના પાણીમાંથી જ્યાં ખનિજો કાઢીને આપી દુન્યા પર વપરાય તો ખાસો ૧૪૬ ટુન ઉત્પાદન મળવાની હમારન જેટલો ઉત્પાદન થાય !

દર્ધાઈ દવલતનો કંઈક ખાસ નીચલી વિગતો પરથી કાઢી સકાય છે:-

૧ નમક બનાવવાની પુરી રીત માટે ન્યૂઓ "કમર"નો ૭૬મો અંક.

સોનું-દરેક ઘન માઇલ (Cubic Mile) પાણીમાં-જેનું ઘનન ૬૦,૦૦,૦૦, - ૦૦,૦૦,૦૦૦ રતન જેટલું થાય છે-૮,૬૦૦ રતન સોનું મળી સકે છે, જેની આજની કીમત લગભગ ૧,૩૦,૪૦,૦૦૦ રૂપિયા જેટલી થાય છે અખતરાઓ પરથી જણાય છે કે કામ દર્માં તો સોનું દર ઘન મિટરે ૫૦ મિનિયામ જેટલા પ્રમાણમાં હોય છે, તો ક્યાંક એવી ઓછું. એમ છતાં, એવો અંદાજો કરાયો છે કે દુન્યાના બધા દર્માં-માંથી સોનું કાઢીને દુન્યાની વસ્તીમાં માથા લીઠ વહેંચી નખાય તો દરેક શખસને ભાગે ૫૦ ટન સોનું આવે !

આ અંકમાં આપણા ધારેલા ઘટ્ટ દંધ [ડેન્ડસ મિટર] અને ટિન પ્લેટની જતાવટને લગતા બે ખસ લેખો, જગ્યાની તંગાસને લીધે મુવનની રાખવાની વિલગીરી મરી ફર્ પડી છે. એ બેકે, ઇન્ડાઅત્રાદ, આવના અંકમાં અપાશે.

આ આંકડાઓ એમ માનવામાં નાંદ પળુ આવે. પરંતુ જ્યારે એ હકીકત યાદ રખાય કે, આ અમુક તમુક ગુખ્તનો મત નથી, યુરપ અમેરિકાના મિનાનશાન્નોઆનો લેગે આશ-પ્રાય છે, ત્યારે આપણે ખામેશ રહેવા સિવાય આગે નથી.

દર્માં આટલું સોનું મળ્યું છે છતાં ને હાલ તો ઇન્સાનતા અપમા આવી સકતું નથી. કારણ કે, તેને પાણીમાંથી જીલું પાડવાનો ખર્ચ ઘણોજ છે; ક્યારે બીચની કૃત્રીક છે કમ્પનીના અટી વર્ના રિપોર્ટ પરથી જણાય છે કે એ અટી વર્માં માત્ર રૂ઼ે-ઘન માઇલ જેટલું પાણી ઉઠેચાયું છે અને તેથી ૧ ઘન માઇલ પાણીને એ વર્ગ-માંથી પસાર થતાં ૩૦ કરતાં વધારે વર્ષ દેહશે અને તેનો ખર્ચ રૂ. ૨,૬૦,૮૦,૦૦૦ થી રૂ. ૩,૬૧,૨૦,૦૦૦ જેટલો થવા જશે.

એટલે કે, એક રૂપિયાની કીમતનું સોનું મેળવવા માટે બેધી તથા રૂપિયા ખર્ચ ખાય છે. ફેબીનું છે કે આ ખર્ચાળ રીત પરવડે એમ તથા અને તેથી કચરામાંથી દવસત મેળવવા ઇચ્છનારાઓએથી ઓછી ખર્ચાળ રીત શોધવા મંડ્યા છે.

આંટી-દરેક ઘન માઇલ પાણીમાં ૧૩૫ ટન જેટલી ચાંદી મળી સકે છે, જેની કીમત રૂપિયા ૬૨,૫૦,૦૦૦થી ઓછી નથી. બેસક, એ કાવવાનો ખર્ચો આજે તો પરવડે એવો નથી.

લોખંડ-દરેક ઘન માઇલ પાણીમાં ૧૨૫૦ ટન લોખંડ મળે છે, જેની ઓછામાં ઓછી કીમત રૂપિયા ૧,૨૫,૦૦૦ થાય છે.

તાંબુ-દરેક ઘન માઇલ પાણીમાં ઓછામાં ઓછું ૮૦૦ ટન તાંબુ નીકળે છે, જેની કીમત રૂપિયા ૩,૭૫,૦૦૦ જેટલી અંકાય છે.

એલ્યુમિનિયમ-દર્માંના પાણીમાં એલ્યુ-મિનિયમનો જથ્થો પણ બહોળો છે. દરેક ઘન માઇલ પાણીમાં ૧૧,૦૦૦ ટન એલ્યુ-મિનિયમ જણાયું છે, જેની કીમત રૂપિયા ૧ ૧૨,૫૦,૦૦૦ જેટલી સડજે ઉપજી સકે છે.

મેગનેસિયમ-દર્માંના પાણીમાં સાથી વધુ વ્હોટો જથ્થો આ ખનિજનો મવજુદ છે. તે દર ઘન માઇલે ૪૨,૦૦,૦૦૦ ટન જેટલા ગંબવર પ્રમાણમાં હોઈ, તેની કીમત ૫,૦૦,૦૦,૦૦,૦૦૦ રૂપિયાથી ઓછી નથી.

રેડિયમ-રેડિયમ મિનાતું દર્માંનું પાણી સંભવેજ કેમ ? આજ ૨૫ વર્ષ થયા જેટલું રેડિયમ દુન્યામાં નીકળ્યું છે તેથી સેંકડો ગણું રેડિયમ માત્ર એક ઘન માઇલ પાણીમાંથી મળી સકે છે. અને જ્યારે રેડિયમની આજની કીમત-રતન દીઠ પાંચ કરોડ રૂપિયા-વાદ રખાય તો આ દર્માં દવસન વિષે વધુ કહે-વાનું નહેવુંજ નથી.

દેશી કાગળ એટલે હાથ બનાવટના કાગળ; તે કાગળ જે સર્વોચ્ચ દેશી છે, પર- દેશી સાધનોનાંય મુદતાજ નથી. ગઇ કાલના હિન્દમાં તેમની ખૂબ બોલબાલા હતી; કાગળની બનાવટના યત્રી શોધાયા અને એમની પડતી આરંભાઇ.

હિન્દમાં દેશી કાગળના પતનનો આરંભ આજથી ૧૧૩ વર્ષ પહેલાં-એટલે કે, ૧૮૨૧માં સિરામપોર ખાતે પહેલી પેપર મિલ ખૂલ્લી મુકાઇ ત્યારથી-થયો. એક સદીના આ દુર્ક અરસામાં કાગળની દુન્યા એટલેટલી બદલાઇ ગઇ છે કે આજે દેશી કાગળનું નામ લેતાંય આપણને મુગ મટે છે !

હાથ બનાવટના કાગળ બાજેય હિન્દમાં બને છે એ ખરું, પણ તે નજીવ પ્રમાણમાં. તેનો ઉપયોગ થાય છે એ પણ સાચું, પણ તેય દેખાવ પૂરતોજ. ખરેખર, છેલ્લા પંદર સોળ વર્ષની સ્વદેશી ચળવળે આ મરી રહેલી કળાને જીવતી રાખવા બનતું કશું છે પણ પ્રગતિએ તેમાં કશોજ રસ લીધો નથી. પરિણામ તેજ આવ્યું છે, જેનો કુદરતી રીતે લાભ હતો. આજે દેશી કાગળનો વપરાસ અમુક અમુક નવાનકડા વતું જોમાં સંકુચિત છે અને તેમનો ઉદ્યોગ, નવરાશની કળા. જ્યારે ગીઝુ ટ્રાર્ક કામ નથી મળતું તો કેટલાક ગામડાવાસીઓ કાગળ બનાવે છે. તેની ખાખતું કંઈ મુકરરે

અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૫૩ પર

આટલું તો ખનિજ-ખાતુઓ વિષે દર્ષામાં ખનિજ-રસાયણો પણ ભારોભાર છે કે કમા અડસટ્ટો કાઢતાં એ પદાર્થોના પ્રમાણ આ છે-

નમક-એક ધન માઇલ પાણીમાંથી ૧૦,૮૦,૦૦,૦૦૦ ટન નમક પચકા થાય છે, જેની કીમત ૬,૨૫,૦૦,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા જેટલી થાય છે. આ એકસો તે પદાર્થ છે જે દર્ષામાંથી કાઢવો હાલ પરવડે છે અને દુન્યામાં કેરેર ને કદાચ છે.

પોટાસિયમ ક્લોરાઇડ-દરેક ધન માઇલ પાણીમાં ૫૨,૫૦,૦૦૦ ટન જેટલું આ રસા-યણ જણાયું છે, જેની કીમત આજે રૂપિયા ૧,૦૬ ૨૫,૦૦,૦૦૦ અંકાય છે આ હાર ખાતર તરીકે વપરાતો હોઇ, ખૂબ ઉપયોગી છે.

આયોડીન-દરેક ધન માઇલ પાણીમાંથી એટલું આયોડીન નીકળી સકે છે, જેની ૨૫,૦૦,૦૦૦ ગેલન ડીકચર બનાવી સકાય.

મેગ્નેસિયમ સલ્ફેટ-લુધાજ માટે વપ-રાતો અને સામાન્ય રીતે એપસમ સાંદરો

નામે ઓળખાતો આ હાર, ૬૦ ધન માઇલ પાણીમાંથી ૪,૬૫,૦૦,૦૦૦ ટન જેટલા પ્રમા-ણમાં નીકળે છે. એની કીમત, હાલના બજાર બાવે રૂપિયા ૪,૩૭,૫૦,૦૦,૦૦૦ થવા જાય છે. દુન્યાની વસ્તીમાં એની માથા દીઠ વહેંચણી કરાય તો દરેકને ફાળે ૭૫ રતલ એપસમ સાંદર આવે !

કેલસિયમ ક્લોરાઇડ-આ તે હાર છે જે સડકો પર, તેમને બીની રાખવા અને ધુજ ઉડતી અટકાવવા વપરાય છે. દરેક ધન માઇલ પાણીમાંથી ૨૦,૬૦,૦૦૦ માઇલ જેટલી સડકો પર પાયરી સકાય એટલો આ હાર નીકળે છે.

આટલા સુખ્ય પદાર્થો. એ સિવાય બીજા ઓછા પ્રમાણમાં મળી આવતા પદાર્થોની તો ગણતરીજ નથી. અને વળી, દર્ષાની માછલીઓ અને વનસ્પતિયોની કીમત અંકાય થ તેમનો અડસટ્ટો કદાચજ ક્યાંથી ? એ કારણ મેળવાતી દરજન તો લુદીજ.

કેવો બન્ય દર્ષાઇ ખતો !

ધારણ હોતું નથી. કદી તરતજ ખપી જાય છે, કદી વચ્ચા રહે છે. કદી રીમના પાંચ દશ રૂપિયા પણ ઉપજે છે અને કદી તેથી ઓછા પા વધારેય.

હિન્દમાં હાથ જનાવટના કાગળનો દુનર કેટલો જતો છે, તે ચોક્કસપણે કહેવું મુશ્કેલ છે. મને તેમ જણાય, તે એક નાદિર દુનર છે, એમાં કોઈને શક નથી. ગણ કાચે તે મહાદે ભાગે મુસ્લિમોના હાથમાંજ હતો અને આજેય ઘણે ભાગે તે એજ પ્રગતના હાથમાં છે. કાગળ જનાવનારાઓ તર “કાગઝી”, ઉત્તર હિન્દમાં આજેય કાગળ જનાવનારાઓને કાગઝી કહેવાય છે.

મરવાને વાકે જીવી રહેલી એ કળાને બે પુરવું ઉત્તેજન અપાય તો તે દેશના દરારો ગરીબોની રાજીવું સાધન બની સકે છે. પણ આજે જવારે દિશાળી ચોપડાના કાગળોય પરદેશના વપરાય છે ત્યારે એવી આશા રખાય ક્યાંથી? એનેજ પરિણામે દિન બ દિન એ કાગઝીઓ પેનાંગ દુનર ઊઠી રહ્યા છે અને આજે તો દિન્દગાં કેવળ નીચલા કેકાણાઓમાંજ હાથ જનાવટના કાગળ જનના જણાવાય છે:—

અરીઅત્ર	જાલીદિવાળગજ
અદમદનમર	ગિસવાન
અદમદાગાદ	મદ્રાસ
કાલપી	મયમન
કિરનોપૂર	મોદુઆદ
ગુજબનમાલપારા	વર્ધા
ગિતાગોંગ	વીરમગામ
નિયાલા	શ્રીરામપુર
પંચમનગર	સાંગોનેર

દયદાગાદ (દકન)

વિજાવટમાં હાથ જનાવટના કાગળને કોઈ પૂછવુંજ ન હોય એમ કોઈ ન માને. ત્યાં દરજીની કદ છે. ત્યાંએના અનેક કારખાના છે,

જે પૂરા અર્થમાં હાથ જનાવટના નહિં તોય થોડી હાથ કારીગરી અને થોડા વત્રોના સરકાર દ્વારા કાગળ જનાવે છે. એવા કાગળો હાથ જનાવટના કાગળોના નામે મહાંધી કીમતે વેચાય છે.

દેશી કાગળોની વિશિષ્ટતા

આ કાગળોની વિશિષ્ટતા છે શી? તે વત્રો દ્વારા અનેલા કાગળથી વધુ મજબુત અને વધુ ટકાઉ હોય છે કારણ દેખીતું છે: તે વત્રોના ન્હાસલાખીઆ ધસારાથી ધસાયા નથી હોતા; તે હળવી હાથ કારીગરીના ફળરૂપ હોય છે અને તેથી તેની મજબુતાઈ વિશે કશું કહેવાતું રહેતુંજ નથી.

જા ખરું છે કે આજના ઝમાનામાં આ કાગળ અને મિલના કાગળની સરખામણી કરી નજ સકાય. દેશી કાગળો મહાંધા પડે છે, માત્ર આર પાંચ પ્રકારના કાચા માલમાંથી જની સકે છે, અમુક માપથી વધુ મહોટા જની સકતા નથી વગવરહ, એવી ખામીઓ જણાવાય છે. એથી વિરુદ્ધ, મિલના કાગળ ખૂબ સરતા પડે છે, તેની જનાવટમાં ઘણા પ્રકારનો કાચો માલ વાપરી સકાય છે અને તેના માપ વિશે તો કશું કહેવાતું છેજ નથી. દરારો પૂટ લાંગા કાગળ, વત્રોનોજ કદિરમો છે. આ દેખીતા કારણોસર, અધેઅધ દેશી કાગળો વપરાય એવી આશા નથી છતાં ત્યાં સકય હોય ત્યાં ત્યાં તેનેજ પસંદગી અપાય તો ગરીબ દેશજનોને પુરકજ — કાપડો થાય.

દેશી કાગળોની જનાવટ

દેશી કાગળની જનાવટ વિશે યાદ રાખવાની એક દિગ્વિચર દરકેત એ છે કે એની આજની જનાવટ પદ્ધતિ લગભગ તેજ છે, જે અઢીઓ અગાઉ વપરાયમાં હતી એથી સાગિન થઈ જાય છે કે એ પદ્ધતિ ઉત્તમો-

પગ છે અને મન કામે દાસ બનાવટના જે કામગીરી બનાવવા દતા તે આવતા જેવા શ્રેષ્ઠ થતા દતા.

બનાવટની ક્રિયામાં સારી પ્લેટી સીઝ કાચો માત્ર મેળવવાની છે. બંધા તબો છે તેમ, એ કામગીરી નીચલી ચાર સીઝોમાંથી અને છે:-

૧. સુનરાઉ કાપડના સીઝરા
૨. કામગીરી કાનરણ
૩. ઘણા કાપડના સીઝરા
૪. બાંધ

જો સારીમાંથી ઉપરી એ સીઝોમાંથી કામગીરી વધારે દકાઉ, કીમતી અને સુંદર અને છે. બીજા કાચા માત્રમાંથી બનાવ કામગીરી કદતા ઉતરતા મળાય છે, અને કે દલે તે દિવસમાં મોટા ભાગે તેમાંથી કામગીરી અને છે. આવા પ્રકારના કામગીરી દિવસમાં બનાવ નથી; તે ચીની બનાવટ છે.

દેશી કામગીરી બનાવટની ખાસ ગુરૂત્વામાંથી એક, પુષ્ટિ અને આખું પાણી છે. જ્યાં એ મળી સકે ત્યાં કાંદખાના સ્થાપના જોઈએ. ખરેખર, ચીની પૂરતી છુટ ન હોય તે કાંદખાનું નિષ્ફળ જવાનો સંભવ છે. હવે આપણે પ્રયોગો નોંધીએ:-

૧

સુનરાઉ કાપડના સીઝરામાંથી કામગીરી બનાવવાનો નીચલો પ્રયોગ સુરક્ષિત કારખાનાનો છે. એમાં દાઘ કારીગરી ઉપરાંત ચોક્કસ ધંધોની સદાય પશુ લેવાય છે.

કામગીરી બનાવટની પ્લેટી ક્રિયા, સીઝ-રાઓને વર્ગવાર નોખા પાડવાની છે. એ વર્ગો આ પ્રમાણે હોય છે:-

૧. નવા કાપડની કાનરણ-જે દરમી-ઓને ત્યાંથી આવે છે.
૨. જુના વપરાયતા કાપડના સીઝરા
૩. સફેદ સીઝરા,
૪. રંગીન સીઝરા

વચવરદ. વર્ગો પડાયા પછી, તેની સીઝી સીઝી કટકાઓ કટાય છે. એ કામ મોટા ભાગે અપરંત મજદુરોજ કરે છે. તેમાં ઘણે જાગે વર્ગીકરણ અને કટકા કરવાના એક કામ એક સાથે કરે છે. એટલે કે, કટકા કરનાં જ્યાં તેને વર્ગવાર નોખા પાડે છે. મોં તેમ, એ કટકા કરી રદચ પછી તેની ઉપર જાએતો નક્કર મેક દુર કરાય છે ત્યાર પછી તેને ઉકળતી બટીમાં નાખી, ઠોરડીક મોઝા ઉમેરી ઉકળાય છે. એથી તેનો રદચો સદચો મેક દુર થઈ જાય છે. એ થઈ રહેતાં તેને ચોખ્ખા પાણી વડે ધોવાં જ્યાં, વંચ વડે માલો બનાવાય છે. એ ક્રિયા ત્યાં લગી આવુ રહે છે જ્યાં લગી નફા મફદ અંતે નરમ માલો બની ન રહે.

માલો નૈયાર થતાં તેને મોટા દળમાં નાખી, પુગના પાણી અને મેળતી, પ્રવાહી ત્યાં નૈયાર કરે છે. એ વેળા, સુરંત હોય તે રંગ પળ તેમાં ઉમેરાય છે. રંગ મોટા ભાગે જ્યાં હોઈ, અસ્પ્રામરીન હોય છે. એ રંગ મેળવવા એક વતની ખાસ માથાઈ કાપણી નોંધીએ. રંગ વચનમાં ભારે દોઝ, રંગને તળિયે જ્યાં મેકે છે અને તેથી ઉપરનું માલ પ્રવાહી લગભગ રંગ વિનાનું કહે છે, જ્યાં નીચરુ અન્યન ઘેરા રંગવાનું થઈ જાય છે. તેમ ન થાય તે માટે પ્રવાહીને દહાવતા રૂંદી રંગને એક સરખો મેળવેલો કાપવો.

કામગીરી બનાવટ પુગ કાળાઈ માંગી લે છે. એ કામ કારીગરની દાય ફેનદનું હોઈ, સદગ જુવ થતાં કામગીરી જગડી જાય છે કામગીરી બનાવવાનું મુખ્ય સાધન વાગની મુદેલી સારડી અને લાકડાની ફ્રેમ છે. એ વાળ-સાદડી ફ્રેમમાં જોડેલી હોઈ, કારીગર માલો પ્રવાહીમાં તેને દહાવતો જોઈતા પ્રમાણમાં માલો-પ્રવાહી ફ્રેમમાં ભરી લે છે, એ

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૮૭ પર)

બીચીંગ પાવડરની
ખપત કેટલી બહોળી
છે, તે બધા જાણે
છે જનાં દિલ્લીરીની

બીચીંગ પાવડર

૨૦

વાત એ છે કે હજી લગી કાંઈ હિન્દી કમ્પનીએ
એ દિશામાં અંપલાયનું નથી; અથવાદ રૂપ,
એક પરદેશી કમ્પની કંઈક કરી રહી છે તે
સિવા. પરિણામે આપણી ખપતનો બચાવ
માત્ર આપણે ત્યાં પરદેશથી આવે છે.

બીચીંગ પાવડરની બનાવટમાં ઝુરૂરી
બધો કાચો માલ દિન્દિમાં ઠેર ઠેર અને
પુરુષ થાય છે. અહિં નમક પર આગકારી
અકાત છે એ ખરું, પણ જો બરાબર કાશિશો
કરાય તો એ ઉદ્યોગ માટે જોઈતા નમકને
સરકારે અકાત-સુકત કરી દેશે.

કુશલચું જોઈએ કે, આ ઉદ્યોગ
જ્ઞાનકડી પુરુષવાદીઓ માટે નથી. એને
માટે મોટા પત્રો ઝુરૂરી છે અને તે વસાવવા
માટે મોટી પુરુષ આનવાઈ. એટલે કે, કાંઈ
દબલતમંદ વેપારી આહું તો પોતે એ કામ
કરી શકે છે યા વળી સિમિટેડ કમ્પની ઉભી
કરી, એનો આરંભ કરી શકે છે

બીચીંગ પાવડરની બનાવટની ટુંક
ચિત્રો આ રહી:—

બીચીંગ પાવડર, એ સામાન્ય વેપારી નામ
છે. એનું ખરું રસાયણિક નામ ક્ષેત્રાણ્ડ
ઓક્સાઇડ છે અને તે સુનામાંથી બને છે

બનાવટની પેઢી ક્રિયા, સુનાને પાણીમાં
બીજવવાની છે. એ માટે જોઈતા પ્રમાણમાં
સુકા સુતો લઈ, તેને એટલા પાણીમાં બીજવે
યા તેની ઉપર એટલું પાણી છાંટો કે તેની
અડધ બીજા ભાગે તેવાર થઈ જાય. એ ભાગે
તેવાર થયા પછી, આ ઉદ્યોગ માટેની ખાસ
કક્ષેત્રાણ્ડ ચેમ્બરની તળિયાની ચપાટી પર તે
પાથરી દેવાય છે. એ ચેમ્બર કે પુટ હિન્દી,
૧૦ પુટ પડેલી અને ૨૦ થી લઈને ૧૦૦

પુટ જેટલી લાંબી હોય
છે. સુનાની ભુકી તેના
તળિયાની ચપાટી પર,
ત્રણથી ચાર ઇંચ

હિંચો થર થાય તેમ પથરાય છે અને
પછી ચેમ્બરને બંધ કરી દેવાય છે. ચેમ્બરની
ત્રણ દિવાલો અને ઉપલી જગ સીસાની
બનેલી હોય છે, જ્યારે આગલો દરવાજો
અર્ફાઈટ લગાડેલી લોખંડની પેઈન્ટનો અને
નીચલું તળિયું રેસેટના પથરનું બનેલું
હોય છે. ચેમ્બરની, અંદરની ક્રિયા જોઈ
સકાય તે માટે એ બારીઓ પણ બનાવાય
છે અને એ છેડે, એક તો ચેમ્બરમાં કક્ષેત્રા-
ણ્ડ જેસ દાખલ થાય તે માટેની અને બીજી
જેસ ચેમ્બરમાંથી બાહિર નીકળી શકે તે માટેની
—બારીઓ પણ હોય છે.

સુનાનો થર પાથર્યા પછી, ચેમ્બર બંધ
કરી, કક્ષેત્રાણ્ડ જેસ ચેમ્બરમાં દાખલ કરાય
છે. જ્યારે જેસ વડે ચેમ્બર પૂરી ભરાઈ
જાય તો જેસ દાખલ કરવું બંધ
કરી, જેસ નીકળવાની નળી પશુ બંધ કરી
દેવાય છે, એટલે જેસ ચેમ્બરમાં ભરાઈ રહી,
સુનામાં સોપાવા માંડે છે. એ વેળા ટેમ્પરેચર
વધવા માંડે છે. તે ૨૫° C થી વધી ન જાય
તેની ખૂબ સંભાળ લેના જોઈએ અને
જેમ જેમ ચેમ્બરમાંનો કક્ષેત્રાણ્ડ જેસ સુનામાં
સોપાવે જાય તેમ તેમ થોડો થોડો વધુ જેસ
ચેમ્બરમાં દાખલ કરાવે જોઈએ. વળી
સુનાની ગંધી ભુકી જેસના સંસ્પર્ગમાં આવી શકે
તે માટે વારંવાર પાવડા જેવા દરવાજા વડે
સુનાના ઘરને ઉપરફેર કરવો જોઈએ. પૂરા
૨૪ કલાક ત્રણ આ ક્રિયા ચાલુ રહે છે
અને તે દરમિયાન ચેમ્બર બંધ રહે છે.
ક્રિયા ખતમ થયા પછી, બીચીંગ પાવડર
બાહિર કાઢી દેવાય છે. એ વેળા જો હજી
કક્ષેત્રાણ્ડ જેસ ચેમ્બરમાં મવજુદ હોય તો
સુનાનો થોડાક બારીક ભુકા છાંટવાથી તે
તેને શોષી લેશે.

વિજ્ઞાનિક બેટરીઓ

વિજ્ઞાનિક બેટરીઓના વિષય વાંચકોથી અપરિચિત નથી. નોખા નોખા છેલ્લે દ્વારા પ્રકાર પ્રકારની વિજ્ઞાનિક બેટરીઓની બનાવટના પ્રયોગો “કુમર” ના વાંચકો સમક્ષ ધરી દેવાયા છે. આજે રજુ થતો એક વધુ પ્રયોગ મ્હોંથી કીમતે વેચાતા પ્રયોગોમાંનો એક છે.

૧

બેટરીની બનાવટમાં સૌથી પહેલું કામ જસતના ગોળ ખોદા અને કાર્બનના સળિયા મેળવવાનું છે. જસતના ખોદા, સામાન્યતઃ તૈયાર નથી મળતા. જોઈતા માપસર બનાવી યા બનવાથી લેવા પડે છે. એ ખોદા જુદા જુદા કદની બેટરીઓ માટે જુદા જુદા માપના બનાવાયા છે :

બેટરીનું કદ	કાર્બનનું કદ	જસતના ખોદાનું કદ
નંબર ૧	૩" X ૨"	૧ ૩/૪" X ૨ ૩/૪"
નંબર ૨	૩" X ૧ ૩/૪"	૧ ૩/૪" X ૧ ૩/૪"
નંબર ૩	૩" X ૨ ૩/૪"	૩ ૩/૪" X ૨ ૩/૪"
(ત્રણ સેત્રવાળી બેટરી)		
નંબર ૪	૩" X ૨ ૩/૪"	૩ ૩/૪" X ૨ ૩/૪"

કાર્બન તો માપ પ્રમાણેનું તૈયારજ આવે છે અને તે હજાર કટકાના લાવે વેચાય છે. જસતના ખોદા પણ ડ્રગ્સ. સેંકડા યા હજારના લાવેજ બનાવાયા છે તેની બનાવટમાં વપરાતું પતર મોખખા જસતનું હોવું જોઈએ. એ પતર, હિલા અને બીજા કદની બેટરીઓ માટે ૨૭ ગેજનું અને ત્રીજા મોટા કદની બેટરીઓ માટે ૨૯ યા ૩૨ ગેજનું હોવું જરૂરી છે. એ સિવાય વધુ જાડું પાતળું પતર વપરાતાં, ખોદા બની તો જશે અને ઉપયોગમાં આવી સકશે પણ ધાયું પરિણામ લાવશે નહિ; માત્ર હલકો બનશે.

આ ઉપરાંત, બેટરી માટે જરૂરી સામગ્રીમાં એક તો કાર્બન પર બેસાડવા માટેની

ખોદી હોય છે, જે પિત્તળના પતરાની તૈયાર આવે છે અને હજારનાં લાવેજ વેચાય છે. બીજું કદ નંબર ૩ ની બેટરીઓ માટે ‘સેલ’ બેઝવા માટે વપરાતો તાંબાનો તાર પણ જરૂરી છે, જે ૨૪ ગેજનોજ તેજો બેઝએ અને વળી એજ બેટરી માટે બાંજમાં વિજ્ઞાનિક પ્રવાહ આણુનર ટર્મીનલ-પિત્તળની પાનળી કટકોઓ-પણ ૨૮ ગેજની રિપ્રંગ ખાસતી જરૂરી છે. વળી દવાની ફાદીઓ બનાવવા માટે વપરાતું કાપક મેસ્સીનનું હોવું જરૂરી છે. તે જુદા જુદા કદ મુજબ લગભગ એ યા સવા એ ઈંચ ટૂંકું સમયોરસ યા સદજ ઓછા વત્તા કદનું પણ ચાલી સકે છે, જયારે બાંધવા માટે તો સામાન્ય ઢોરી અને જસતના ખોદાના તળિયામાં સુકયા માટે પુઠાનો ‘બોયર’-જે મીજમાં બોળી સુકવી લીધેલા હોય તો વધુ ઠીક-અને બેટરી બોધવાની વેળા સેલો વચ્ચે મૂકવાની કાતરીઓ પણ સામાન્યજ-ને પણ મીજમાં બોળી લીધેલી હાવી જોઈએ-બસ છે.

આદતી જરૂરી સામગ્રીઓ મેળવી લીધા પછી, બાકી રહતી જરૂરી વસ્તુઓમાં દવાઓ સિવાયી એકજ વસ્તુ તે દવાતી ફાદીઓ બનાવનાર યંત્ર છે. આ યંત્ર નાના મોટા કંતુ, હજારો ભારી કીમતનું આને છે. એ ન હોય તો પિત્તળની નળી અને કાકડાના કટકા વડેય કામ ચલાવી લજ સકાય છે પણ તે વડે બનતો માત્ર દેખાવમાં સારો હોતો નથી. એટલુંજ નહિ બધે યુથમાંય ઉતરતો અને છે.

દરે પ્રયોગો જોઈએ:-

૨

બેટરી માટેની દવાઓ એ બાગમાં બેંચાર્બ જાય છે. એક તો ડોઢીની અંદરની દવાઓ અર્થાત *Depolariser* અને બીજી

કોડીની બહારની પ્રવાહી દવા તે *Electrolyte*. એ બેક સિવા કૅટલીક વેળા અમુક સહાયક પ્રવાહીઓ પણ વપરાય છે અને ઉપરે સેલને સીલ કરવા માટે એક ખાસ પ્રકારની લાખ તો ખરીજ.

મિશ્રણ 'અ' : (*Depolariser*)
પ્રથમેગો ૧૫ ભાગ, ઝીંક ક્યોરાઇડ ૧ ભાગ, પાણી ૧ ભાગ.

પ્રથમ અધી ભૂકોઓને મેળવી, તેમાં પાણી નાખો. ભૂકોઓનું મિશ્રણ પ્રવાહી યા મત્રમ જેવું નહિ, બદલે સદજ બીનું થવું જોઈએ. એ માટે ધ્રુવરત લાગે તેમ ઉપલા પ્રમાણ કરતાં વધારે યા ઓછું પાણી ઉમેરી સમારે કેમ પણ સંતોગેમાં ભૂકીની મેળવણી તત્વન સુધી રહેવી જોઈએ, ન એકદમ મત્રમ યા લાહી જેવી થવી જોઈએ. તે સદજ હવાપણી જેવી થવી જોઈએ.

આ મિશ્રણ બનાવવા પછી, યંત્ર દ્વારા *Sack* (કોડી) બનાવાય છે એ તૈયાર કોડી બેટરી નંબર ૧ માટે ૧" x ૧½" ની, નંબર ૨ માટે ૧½" x ૧½" ની, નંબર ૩ માટે ૧½" x ૧½" ની અને નંબર ૪ માટે ૧½" ઈંચ ઊંચી અને ૧½" ઈંચના બનાવવાની થવી જોઈએ. એ માટે યંત્રમાં દવા ભરી, ઉપરથી સદજ દવાવી, પછી તેમાં વચ્ચેવચ્ચ રહે તેમ કાર્બનનો સળીયો ખોલી, પછી ફરી વારે દવાતે, ખૂબ દવાવી યંત્રમાંથી કોડીના રૂપમાં બહાર કાઢી, તેની ઉપર-દવાવાલો બધો ભાગ દંકાઇ ખાવ પણ વધારાનો કાર્બનનો ભાગ ખુદશે રહે તેમ-મસદીનનું કપડું વોટાળી તેની ઉપર બરાબર દોરી બાંધી દો. કાર્બન કરતાં કોડી નાના કદની બનાવાવી હોઇ, કાર્બનનો ઘેડોક ભાગ ખૂદીજ રહેશે. એ કોડીઓ બનાવવા પછી ઉપલી ટેબલે, કાર્બનમાંથી પુકાનું વૉશર પસાર કરી, પછી કાર્બનની નોક ઉપર ખોલી (*Carbon*

Cap) બેસાડી દો. હવે કોડીઓ તૈયાર છે. એને બોજામાં બોજા બાર કલાક લગી સુકાવા દો.

મિશ્રણ 'બ' (*Electrolyte*)-એસિડેટ મિશ્રણ ૧ ક્લામ, ઝીંક ક્યોરાઇડ ૪ ઓંસ, પાણી ૨૫ ઓંસ.

બધાને મિશ્ર કરી, બે નળે વેળા વરતગાળ કરી, બંધ સીસીમાં ભરી રાખો. ધ્રુવરત વેળા ઉપલા મિશ્રણમાંથી ૧૭ ઓંસ પ્રવાહી લઇ, તેમાં ૪ ઓંસ બારીક મેદો (ધઉંતો લોટ) નાખી, મેળવો.

હવે જસતનું ખોલું લઇ, તેની અંદર તળાપમાં પુકાનું વૉશર સુકી, ઉપરથી દવાની તૈયાર કોડી સુકી પછી તેમાં સંભાળપૂર્વક નિયંત્રકારી વડે મિશ્રણ 'બ' એટલા પ્રમાણમાં નાખો કે તે દવાની કોડીના ઉપલા કાંઠા લગી-જસતના ખોલાની ટોચ લગી નહિ- આવો ખાવ. આ પ્રમાણે જોઈએ તેટલા ખોલામાં મિશ્રણ ભરી તૈયાર કરી, ઉપરે એક કદામમાં એટલું પાના ભરો કે તેમાં એ ખોલાઓ સુકતાં તે સગલગ અર્ધા યા પોણાજ રહે-પાણી ઉકળીને ખોલાની અંદર જવાનો લખ રહે નહિ. પછી કદાઇને યુલે ચઢાવી, જ્યારે પાણી ઉકળે ત્યારે તેમાં ઉપલા 'સેલ' સુકી સાત મિનિટ લગી ઉકળતા પાણીમાં રહેવા દઇ, પછી બહાર કાઢી લો. એથી ખોલામાં નાખે-લું મિશ્રણ 'બ' લાહી જેવું કદલુ થઇ જશે. હવે એની ઉપર સદજ લાકડાનો બેર છાંટી પછી સીલ કરી દો.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૬૪ પર)

૧ એસિડેટ મિશ્રણ બનાવવાની રીત એ છે કે, ૧ ભાગ મરક્યુરીક ક્યોરાઇડને ૧૦ ભાગ એસેટિક એસિડમાં બોજાવાવાંથી, આ મિશ્રણ બનશે.

ગીનસીન

ની

બેતી

Ginseng Culture

૧

સ્તંભની

સરેરાસ કીમત કુલ પ્રમાણ કુલ કીમત

વર્ષ	(ડાલર)	(રૂપય)	(ડાલર)
૧૯૦૦	૫૧૮	૨,૬૨,૮૦૧	૮,૩૩,૭૧૦
૧૯૦૧	૫.૩૮	૧,૪૬,૦૬૯	૮,૦૧,૬૭૨
૧૯૦૨	૫.૫૫	૧,૫૪,૦૬૩	૮,૫૬,૫૧૫
૧૯૦૩	૫.૨૩	૧,૫૧,૮૮૫	૭,૬૬,૦૦૮
૧૯૦૪	૬.૪૫	૧,૩૧,૮૮૨	૮,૫૧,૮૨૦
૧૯૦૫	૭.૨૯	૧,૪૬,૫૭૬	૧૦,૬૯,૮૪૯
૧૯૦૬	૭.૩૦	૧,૬૩,૬૪૯	૧૧,૭૫,૮૪૪
૧૯૦૭	૬.૯૦	૧,૧૭,૬૯૬	૮,૧૩,૦૨૩
૧૯૦૮	૭.૨૧	૧,૫૪,૧૮૦	૧૧,૧૧,૮૯૬
૧૯૦૯	૬.૮૨	૧,૮૬,૨૫૭	૧૨,૭૦,૧૭૬
૧૯૧૦	૭.૪૮	૧,૬૨,૪૦૬	૧૪,૩૬,૪૩૪
૧૯૧૧	૭.૦૬	૧,૫૩,૯૯૯	૧૦,૮૮,૨૦૨
૧૯૧૨	૭.૨૦	૧,૫૫,૩૦૮	૧૧૧૬,૩૦૧
૧૯૧૩	૭.૫૦	૨,૨૧,૬૦૧	૧૬,૬૧,૭૩૧
૧૯૧૪	૮.૧૫	૨,૨૪,૬૦૫	૧૮,૩૨,૬૮૬
૧૯૧૫	૮.૬૧	૧,૦૩,૧૮૪	૯,૧૬,૬૩૧
૧૯૧૬	૧.૨૩	૨,૫૬,૦૮૨	૧૫,૬૭,૫૦૮
૧૯૧૭	૬.૯૮	૧,૬૮,૪૮૦	૧૩,૮૬,૨૦૩
૧૯૧૮	૬.૬૦	૨,૫૬,૮૬૨	૧૭,૨૭,૫૪૮
૧૯૧૯	૭.૨૬	૨,૮૨,૦૪૩	૨૦,૫૩,૨૬૦
૧૯૨૦	૧૧.૭૧	૧,૬૦,૦૫૦	૧૮,૭૧,૩૪૮
૧૯૨૧	૮.૨૬	૧,૮૧,૭૫૮	૧૫,૦૭,૦૭૭
૧૯૨૨	૧૧.૫૧	૨,૦૨,૭૨૨	૨૩,૩૪,૯૬૩
૧૯૨૩	૧૫.૧૩	૧,૪૮,૩૮૫	૨૨,૪૫,૨૫૮
૧૯૨૪	૧૪.૩૫	૧,૬૭,૩૧૮	૨૩,૯૬,૯૨૬
૧૯૨૫	૧૨.૦૭	૧,૩૮,૧૩૧	૧૬,૬૮,૨૨૧
૧૯૨૬	૧૪.૬૫	૧,૮૦,૨૬૨	૨૬,૪૦,૪૮૮

૨૬ વર્ષની કેવી કિર્તિવંત પ્રગતિ છતાં
અત્રે એ પણ બુદ્ધિ ન બેઠાએ કે, સ્તંભ

ગીનસીનના નામથી દિન્દી પ્રભુ હવે
અમણી રહી નથી. તેના દવાઈ મુજો અને
તેની વિવિધ બનાવટોએ તેના પ્રત્યે પુષ્કળ
લક્ષ દોષું છે છતાં હકીકત એ છે કે
આપણે ત્યાં ગીનસીન વિશે હજી લગી ઘણી
ગયરસમજ દેશાયલી છે. ગીનસીન શું છે
તે પણ ઘણા ઓછા જાણે છે અને
કેટલાકો તો વળી તેને ફાઇ સામાન્ય દવાઈ
નામજ ધારે છે. પણ એ ખરું નથી. ગીન-
સીન એક વનસ્પતિ છે, ઉત્તર એશિયાની
સ્પતિ. તેની ઉપયોગિતા, તેના મૂળીયામા
છે, જે આજ પાંચ પંદર વર્ષ નહિ, સદીઓ
પીટી મઠ, ગીનમાં ખૂબ વપરાય છે.

ગીન સિવા ગીનગીનની બેતી ઉત્તર
સંયુક્ત અમેરિકા અને કેનેડામાં થોડાક
પ્રમાણમાં થાય છે. ત્યાં એના ઉપયોગ કમો
થતો નથી, બલકે ત્યાં એની ઉપયોગિતા
અને એના દવાઈ મુજો વિશેષ તારવાર
શંકાઓ ઉઠાવાય છે. ત્યાંથી એના મૂળીયાં ગીન
નિકાસ કરાય છે, જે એનું એકજુ બજાર
છે એમ તો એ નિકાસ વ્યવહાર એક સદીથી
ચાલુ છે, પણ છેલ્લા વીસ વર્ષમાં તો
એણે પાર વિનાની પ્રગતિ કરી છે અને
તત્કાલે આંકડાઓ કહે છે જેમકે ૧૯૧૪
અને પ્રમાણ ઉભવને અંગે તે રોઝ બ રોઝ
આગળ ધધી રહ્યો છે.

૧ એક ગુજરાતી સામયિકે ગીનસીનને “પાપાણુ
બેદ” તરીકે ઓળખાવી છે, પણ એ ખરું નથી.
“ગીનસીન” અને “પાપાણુ બેદ” બેક નોખી વન-
સ્પતિઓ છે.

દીકની લખેલી કીમત સરેરાસ માત્ર છે, સાથી વધારે યા ઓછી નથી. હપ્તીકત એ છે કે ૬૦ વર્ષ પહેલાંની અને આજની કીમતમાં અમીન આસમાનનો ફેર પડી ગયો છે—ખરેખર, તે બાર ગણી થઇ ગઇ છે. આ સહ્યા, સત્તાવાર આંકડાઓ:—

સને ૧૮૬૦-૧૮૬૬	કીમત :	૦. ૯૪	ડોલર
સને ૧૮૭૦-૧૮૭૬	”	૧. ૧૨	”
સને ૧૮૮૦-૧૮૮૬	”	૧. ૯૫	”
સને ૧૮૯૦-૧૮૯૬	”	૩. ૬૨	.
સને ૧૯૦૦-૧૯૦૬	”	૬. ૩૪	”
સને ૧૯૧૦-૧૯૧૬	”	૭. ૨૪	”
સને ૧૯૨૦-૧૯૨૬	”	૧૨. ૪૫	.

અને, એ યાદરખાય કે, અને ૧૯૦૦થી ૧૯૨૬ લગી વધતી ગયતી કીમતમાં, સાથી ઓછો દર માત્ર ૨ ડોલરનો અને સાથી વધુ દર ૨૩ ડોલરનો નોંધાયો છે ત્યારે, એ પાન વેગે ઝોંઘી થતી જતી વનસ્પતિની ખેતીની કુદરત વિશે વધુ કહેવાનું રહેતું જ નથી.

૨.

ઝીનસીનની ઝાતો એ છે :

૧. *Panax Ginseng*, જે ઉત્તર એશિયાની વનની છે અને,

૨. *Panax Quinquefolia* લગભગ. જે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકાના ઉત્તર-પૂર્વ ભાગો અને કેનેડાની વનની છે.

આજ લગી એ એકનો ઉપયોગ ચીનજ કરે છે, તોય હવે હવે એની માંગ જીન દેશોમાં ૧૧ લાગી છે અને હવે પછી વધુ નેશનલ થવા સંભવ છે, એ જોતાં એની ખેતી કરનારાઓ માટે ઉમદા મવદાન છે, એનો ફાઇ નકાર કરશે નહિ. એ ખર્ચ છે કે, વધુ પડતી ખેતી, આજના ભાવોમાં કદાચ મંદીનો ઓક લાવશે, પણ એની સાથે સાથે

એ પણ ભુક્ષણ ન જોઇએ કે, ઝીનસીનની ખેતીની અનેક પ્રકારની તકનીકો જોતાં હાલ કુદરત કરતાં વધારે પડતી ખેતી થવાનો સંભવ પણ નથી.

ઝીનસીનની ખેતી શરૂઆતમાં ન્હાના પાયા પરજ કરવી જોઇએ. આગળ વધતાં જો એ જિગડાવામાં સફળતા મળતી જણાય તો પછી તેનો વિસ્તાર વધારવો જોઇએ. પ્રથમથી વિશાળ પાયા અને ન્હોટા ખર્ચે ખેતી કરવાથી ભુક્ષકલી કરવી જોઇએ નહિ. જો તેમ કરાશે તો, કદાચ ખેતી બરાબર ન થાય તો પુષ્કળ તુકસાન વેંલું પડશે.

ઝીનસીનની પેદા-ઝાતો

ઝીનસીનની ઉપર કહેલી એ મુખ્ય ઝાતો ઉપરાંત એકજ દેશમાં પણ છુટા છુટા રંગે થતી ઝીનસીનની એક બીજી ઝાતોય હોય છે. દાખલા રૂપે, અમેરિકન ઝીનસીનની ઝાતો અનેક પેદા-ઝાતો પણ છે, પણ તે ગંધી દવાઇ ઉપયોગમાં આવતી નથી અને જો આવે છે તોય બધાનો એક સરખો ભાવ ઉપજતો નથી. ન્યુયોર્ક અને પિન્સકોન્સીન અને તેથી આગળના ઉત્તર દિશાના વિસ્તારમાં થતી ઝીનસીન અમેરિકાની સર્વશ્રેષ્ઠ ઝીનસીન લેખાય છે. દક્ષિણી વિસ્તારની ઝીનસીન જો કે દેખાવમાં ઓરદાર અને મુળીયાં પણ ઠીક ઠીક કદનાં હોય છે છતાં તે ઉત્તરમાં થઇ સક્તી નથી. કદી કદાચજ થોડાક વર્ષોની લગાતાર કોશિશો પછી માપ છે. પશ્ચિમી વિસ્તારની વનસ્પતિનાં મુળીયાં પાતળાં અને લાંબાં હોય છે, જે બીજી ઝાતોના મુળીયાં જેટલા ઉપયોગી નથી, જ્યારે એજ વિસ્તારની એક કીંગ્લી ઝાતના મુળીયાં નાના અને ગોળ હોય છે, જે તદ્દન નકામા ગણાય છે.

ઝીનસીનને કેટલેક અંશે પલાડી વનસ્પતિ પણ કહી સકાય. અમેરિકામાં તે મેઇન, ન્યોજેસા અને કેરોલિનાના પહાડી વિસ્તારોમાં

ગીનસીન

ની

ખેતી

Ginseng Culture

૧

ગીનસીનના નામથી હિન્દી પ્રજા હવે અગત્યની રહી નથી. તેના દવાઈ યુક્તિ અને તેની વિવિધ બનાવટોએ તેના પ્રત્યે ખુબજ લક્ષ દોર્યું છે છતાં હકીકત એ છે કે આપણે ત્યાં ગીનસીન વિશે હજી લગી ધણી ગવરસમજ દેશાયલી છે. ગીનસીન યુ છે તે પણ ધણા ઓછા જાણે છે અને કેટલાકો તો વળી તેને કાંઈ સામાન્ય દવાઈ નામજ ધારે છે. પણ એ ખરું નથી. ગીનસીન એક વનસ્પતિ છે, ઉત્તર એશિયાની વનસ્પતિ. તેની ઉપયોગીતા, તેના યુગ્મવાંભા છે, જે આજ પાંચ પંદર વર્ષ નહિ, સદીઓ પીની મઠ, ચીનમાં ખૂબ વપરાય છે.

ચીન સિવા ગીનસીનની ખેતી ઉત્તર સંયુક્ત અમેરિકા અને કેનેડામાંય થોડાક પ્રમાણમાં થાય છે. ત્યાં એનો ઉપયોગ કબો થતો નથી, બલકે ત્યાં એની ઉપયોગિતા અને એના દવાઈ યુક્તિ વિશેષ વારંવાર શંકાઓ ઉઠાવાય છે. ત્યાંથી એના યુગ્મવાં ચીન નિકાસ કરાય છે, જે એનું એકલું બજાર છે એમ તો એ નિકાસ વ્યવહાર એક સદીથી ચાલુ છે. પણ છેલ્લા વીસ વર્ષમાં તો એણે પાર પિનાની પ્રગતિ કરી છે અને સત્યવાર આંકડાઓ કહે છે તેમ, કીમત અને પ્રમાણ ઉભયને અંગે તે રોઝ ય રોઝ આગળ ધપી રહ્યો છે.

૧ એક યુજ્જ્વાલી સામયિકે ગીનસીનને “પાપાણુ બેદ” તરીકે ઓળખાવી છે, પણ એ ખરું નથી. “ગીનસીન” અને “પાપાણુ બેદ” બેઉ નોખી વનસ્પતિઓ છે.

રતક્ષતી

વર્ષ	(ડાહર)	કુલ પ્રમાણ	કુલ કીમત
૧૯૦૦	૫૧૮	૧,૬૮,૮૦૧	૮,૩૩,૭૧૦
૧૯૦૧	૫૩૮	૧,૪૮,૦૧૮	૮,૦૧,૬૭૨
૧૯૦૨	૫૫૫	૧,૫૮,૦૧૩	૮,૫૧,૫૧૫
૧૯૦૩	૫૨૩	૧,૫૧,૮૮૫	૭,૮૬,૦૦૮
૧૯૦૪	૬૪૫	૧,૩૧,૮૮૨	૮,૫૧,૮૨૦
૧૯૦૫	૭૨૮	૧,૪૬,૫૭૬	૧૦,૬૮,૮૪૮
૧૯૦૬	૭૩૦	૧,૬૩,૮૪૮	૧૧,૭૫,૮૪૪
૧૯૦૭	૬૬૦	૧,૧૭,૬૬૬	૮,૧૩,૦૨૩
૧૯૦૮	૭૨૧	૧,૫૪,૧૮૦	૧૧,૧૧,૮૮૬
૧૯૦૯	૬૮૨	૧,૮૬,૨૫૭	૧૨,૭૦,૧૭૬
૧૯૧૦	૭૪૮	૧,૮૨,૪૦૬	૧૪,૩૮,૪૩૪
૧૯૧૧	૭૦૬	૧,૫૩,૬૮૬	૧૦,૮૮,૨૦૨
૧૯૧૨	૭૨૦	૧,૫૫,૩૦૮	૧૧,૧૬,૩૦૧
૧૯૧૩	૭૫૦	૨,૨૧,૬૦૧	૧૬,૬૫,૭૩૧
૧૯૧૪	૮૧૫	૨,૬૬,૬૦૫	૧૮,૭૨,૬૮૬
૧૯૧૫	૮૬૧	૧,૦૩,૧૮૪	૮,૧૮,૮૩૧
૧૯૧૬	૬૨૩	૨,૫૬,૦૮૨	૧૫,૮૭,૫૦૮
૧૯૧૭	૬૬૮	૧,૬૮,૪૮૦	૧૩,૮૬,૨૦૩
૧૯૧૮	૬૬૦	૨,૫૮,૮૮૨	૧૭,૧૭,૫૪૮
૧૯૧૯	૭૨૮	૨,૮૨,૦૪૩	૨૦,૫૩,૨૬૦
૧૯૨૦	૧૧૭૧	૧,૬૦,૦૫૦	૧૮,૭૫,૩૪૮
૧૯૨૧	૮૨૬	૧,૮૧,૭૫૮	૧૫,૦૭,૦૭૭
૧૯૨૨	૧૧૫૧	૨,૦૨,૭૨૨	૨૩,૩૪,૮૮૩
૧૯૨૩	૧૫૧૩	૧,૪૮,૩૮૫	૨૨,૪૫,૨૫૮
૧૯૨૪	૧૪૩૫	૧,૬૭,૩૧૮	૨૩,૬૮,૮૨૬
૧૯૨૫	૧૨૦૭	૧,૩૮,૧૩૧	૧૬,૬૮,૨૨૧
૧૯૨૬	૧૪૬૫	૧,૮૦,૨૬૨	૨૬,૪૦,૪૮૮

૨૬ વર્ષની કેવી કિર્તિવંત પ્રગતિ છતાં અત્રે એ પણ ભુલ્યું ન જોઈએ કે, રતક્ષ

દીકની લખેલી કીમત સરેરાસ માત્ર છે, સાથી વધારે યા એછી નથી. હકીકત એ છે કે ૬૦ વર્ષ પહેલાંની અને આજની કીમતમાં અમીન આસગાનનો ફેર પડી ગયો છે—ખરેખર, તે આર ગણી થઈ ગઈ છે. આ સ્વથા સત્તાવાર આંકડાઓ:—

સને ૧૮૬૦-૧૮૬૬	કીમત : ૦ ૬૪ ડોલર
સને ૧૮૭૦-૧૮૭૬	” ૧ ૧૨ ”
સને ૧૮૮૦-૧૮૮૬	” ૧. ૬૫ ”
સને ૧૮૯૦-૧૮૯૬	” ૩ ૬૨ ”
સને ૧૯૦૦-૧૯૦૬	” ૬. ૩૪ ”
સને ૧૯૧૦-૧૯૧૬	” ૭. ૨૪ ”
અને ૧૯૨૦-૧૯૨૬	” ૧૨. ૫૫ ”

અને, એ યાદ રખાય કે, અને ૧૯૦૦થી ૧૯૨૬ સગી વધતી ગયતી કીમતમાં, સાથી એછો દર માત્ર ૨ ડોલરનો અને સાથી વધુ દર ૨૩ ડોલરનો નોંધાયો છે ત્યારે, એ પાન વેગે મોંઘી થતી જતી વનસ્પતિની ખેતીની કુદરત વિશે વધુ કહેવાનું રહેતું નથી.

૨

ઝીનસીનની ઝાતો એ છે :

૧. *Panax Ginseng*, જે ઉત્તર એશિયાની વનની છે અને,
૨. *Panax Quinquefolium*, જે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં અમેરિકાના ઉત્તર-પૂર્વ ભાગો અને કેનેડાની વનની છે.

આજ સગી એ એકતો ઉપયોગ સ્ત્રીનજ કરે છે, તોય દરે દરે એની માંગ ખીજ દેશોમાં ત્રણ સગી છે અને દરે પછી વધુ લેશમોર થતા સંભવ છે, એ તેનાં એની ખેતી કરનારાઓ મટે ઉભરા મપદાન છે, એવો દાખ નકાર કરશે નહિ. એ ખરું છે કે, વધુ પડતી ખેતી, આજના કાલોમાં કદાચ મંદીનો ઝોક લાપશે, પણ એની સાથે સાથે

એ પણ ભુલવું ન જોઈએ કે, ઝીનસીનની ખેતીની અનેક પ્રકારની તકલીફો તેનાં દાન કુદરત કરતાં વધારે પડતી ખેતી થવાનો અંભવ પણ નથી.

ઝીનસીનની ખેતી શરૂઆતમાં ન્હાના પાયા પર ન કરવી જોઈએ. આગળ વધતાં જો એ ઉગાડપામાં સફળતા મળતી જણાય તો પછી તેનો વિસ્તાર વધારવો જોઈએ. પ્રથમથી વિશાળ પાયા અને મોટા ખર્ચે ખેતી કરવાની ભુલ કદી કરવી જોઈએ નહિ. જો તેમ કરાશે તો, કદાચ ખેતી બરાબર ન થાય તો પુરૂકળ તુકસાન વેકવું પડશે.

ઝીનસીનની પેટા-ઝાતો

ઝીનસીનની ઉપર કહેલી બે મુખ્ય ઝાતો ઉપરાંત એકજ દેશમાં પણ જુદા જુદા સ્થળે થતી ઝીનસીનની એક બીજાની નોખી ઝાતોય હોય છે. દાખલા રૂપે, અમેરિકન ઝીનસીનની એરી અનેક પેટા-ઝાતો પણ છે, પણ તે બધી દવાઈ ઉપયોગમાં આવતી નથી અને જો આવે છે તોય બધાનો એક સરખો ભાવ ઉપજતો નથી. ન્યુયોર્ક અને વિન્સ્ટોનસીન અને નેથી આગળના ઉત્તર દિશાના વિસ્તારમાં થતી ઝીનસીન અમેરિકાની સર્વશ્રેષ્ઠ ઝીનસીન લેખાય છે. દક્ષિણી વિસ્તારની ઝીનસીન જો કે દેખાવમાં ઝોરદાર અને મુળીયાં પણ ફીક ફીક કરનાં હોય છે છતાં તે ઉત્તરમાં થઈ સફળ નથી. કદી કદાચજ થોડાક વર્ષોની લગાતાર કાશિશો પછી થાય છે. પશ્ચિમી વિસ્તારની વનસ્પતિનાં મુળીયાં પાતળાં અને લાંબાં હોય છે, જે બીજા ઝાતોના મુળીયાં જેટલા ઉપયોગી નથી, ત્યારે એજ વિસ્તારની એક કીંગ્સલી ઝાતના મુળીયાં નાના અને જોળ હોય છે, જે તદ્દન નકામા ગણાય છે.

ઝીનસીનને કેટલેક અંશે પડાડી વનસ્પતિ પણ કહી સમાય. અમેરિકામાં તે મેઇન, ન્યોબ્રા અને કેનેડાના પડાડી વિસ્તારોમાં

કુદરતી રીતે ખૂબ ઉગે છે જંગલી દશામાં તેની ઉંચાઇ આડંબી વીસ ઈંચ જેટલી હોય છે અને ઘણે ભાગે ત્રણ વા વધારે સંયુક્ત પાંદડાં ધરાવે છે મધ્ય ઉનાળામાં ૧૭ થી ૨૦ જેટલા ન્દાનાં લીલા પીળાં પુનર્નુ એક ઝુમખુ આવે છે, જેની પછી તેટલાજ પ્રમાણમાં કીરમકી રંગના ન્દાનાં ફળ એસે છે, જે દરેકમાં એકથી લઈને ત્રણ લગી બીયાં હોય છે. ૨

ઝીનસીનનું મુળ ધન, તેનાં મુળીયાં છે તે સદાજ ત્રાક જેવા આકારના અને એથી ચાર ઈંચ લાંબા અને એકથી દોઢ ઈંચ ત્રણ હોય છે. મુળીયાંની સપાટી પર ગેળ ગેળ રેખાઓ હોય છે મનસુગીઆ અને કારીઆની ઝીનસીનના મુળીયાનો આકાર કોઈક રીતે માનવ આકારને મળે આવે, પરંતુ તેના મુળીયા અમેરિકામાં યનાંજ નથી.

ઝીનસીનનાં બીયાં

ઝીનસીનનાં બીયાં ન્દાના હોય છે અને તે પકવ થયા પછી-એટલે ત્રાક પરથી ઉતર્યા પછી-એક વર્ષ વીતતા પહેલાં ઉતરતા નથી. એટલે, રાપણી માટે નાજા બીજનો ઉપયોગ થયે નથી, બલકે બીજ ઉતર્યા પછી તેને પોતાના કરતાં બે મહુ પ્રમાણમાં બીની રેતી, લાકડાનો બેડર, રાખેડી વા માટીમાં મેળવી, અંધડી રખાય છે. આ બીયાંને સુકાવા દેવાના નથી તે સુકાઈ જાય તો નકામા થઈ જાય છે.

ઝીનસીનની રાપણી

ઝીનસીનની રાપણી બીયાંથી પણ થાય છે અને મુળીયાંથી પણ. પરંતુ મુળીયાના મુશ્કેલી એ છે કે એને લાગેજો સડો-એવો સડો સામાન્ય છે-નથી ઝીનસીનમાં પણ ફેલા-

વાનો બધ રહે છે અને તેથી મિહતર એ છે કે બીયાંજ રાપાય.

બીયાં રાપાનાં, પહેલે વર્ષે ઊંડ ફક્ત બે ઈંચ જેટલો ઉગે છે, જેને ત્રણ પાંદડાં હોય છે. બીજે વર્ષે તેની ઉંચાઇ પંચમી ૭ ઈંચ લગી પહેલે છે અને બે સંયુક્ત પાંદડાં-દરેક સંયુક્ત પાંદડું ન્દાના ન્દાના પાંચ પાંદડા-આનું બનેલું હોય છે-આવે છે. ત્રીજે વર્ષે એનું એક પાંદડું વધે પણ છે અને એજ વર્ષે પુત્ર અને ફળની આશાય રખાય છે. ચોથે વર્ષે એક વડ પાંદડું પણ આવે છે અને ઊંડ પુરી કંઠે પહેલેવો રેખાય છે. દક્ષિણી ઝીનસીનમાંથી એ વેળા ઊંડ લીં ૩૦૦ બીયા થાય છે, જયારે ઉત્તરી ઝીનસીનમાં એ પ્રમાણ ૧૦૦થી લાગેજ વધે છે અને સરેરાશ તો કેવળ ૪૦ નીજ રહે છે.

ઝમીન

ઝીનસીનની એતી માટે ચોગર ઝમીનની પસંદગી પણ ખામ અગત્યના ધરાવે છે. પર્વત કરાયડી ઝમીન કુદરતી રીતે મુઠી, કાકડી અને ખાસ ખાતર આપ્યા વિનાય જ્યાં સામાન્ય શાકભાજી ખૂબ સારા પ્રમાણમાં ઉગાડી સકાય એવી હોવી જોઈએ. તદ્દન નથી ઝમીન હોય તો વધારે સારું, પણ ઝમીન નથી હોય વા જુની, પાણીના કુદરતી નિતારવાળી હોવી જોઈએ. ખૂબ રેનાળ ઝમીન જનતા લગી પસંદ ન કરાય તો સારું, કારણકે અહીં ઝમીનમાં ઝીનસીનનાં મુળીયા અત્યંત કઠણ અને નિરપયોગી થાય છે ઝમીનની તૈયારી માટે જરૂરત હોય ત્યાં માટીમાં અર્ધ બાને રાખેડી મેળવી મકાય છે. પણ તેથી તે કદાચ ખૂબ કદાચ બની ન જાય તે માટે તેમાં થોડીક રેતી પણ ઉમેરવી જોઈએ કે જેથી પાણી વડે તેના ગાંઠડા વા મોદસા બનીને સખ્ત થઈ ન જાય.

૨ ઉતર અમેરિકન પ્રાંતોમાં ત્રણ બીયાં લાગેજ હોય છે, જયારે દક્ષિણી પ્રાંતોમાં બે પ્રમાણે કેવળ સામાન્ય છે.

ဒို့လုမျှ

જીનસીનનાં ખીયાં બજારમાં વેચાતા મળે
 છે, તેજ લેવાય છે તે એક વર્ષ દુનાં
 અને કિતમ આતલી જીનસીનનાં હોય એનું
 ખાસ ધ્યાન રાખવું જોઈએ. ખીયાં વજન
 અને ગણતરીથી વેચાય છે. એક રતલ ખીયાં-
 માંથી ૭,૦૦૦ થી ૧૦,૦૦૦ હોડ મચાનો
 અંદાજો ગણાય છે.

ખીનાં વર્ષાદિના આગમન પહેલાં રોષાય છે. ને કાઝળી કપારામાં રોષાય તો દરેક તરફથી આઠ આઠ ઈંચના અંતરે રોષયા જોઈએ, પરંતુ ને કામચલાઉ કપારાઓમાં રોષાય તો સીધી દારમાં ધીધાં બપોળે ઈંચના અંતરે અને દરેક દાર ૭ ૭ ઈંચના અંતરે રોષાયી જોઈએ. જ્યારે આ કપારાઓના છોડ ખે વર્ષાના થાય ત્યારે તેમને અદિંગી કાઢી, ઉપર કલ્યા પ્રમાણ ચારે તરફ આઠ આઠ ઈંચનું અંતર રાખી, કાઝળી કપારાઓમાં રોષયા જોઈશે.

બીમાં ખૂબ ડોઢ કે.પયા નવિ. કનક એક
હંમની ગંડાય પૂરતી છે જીવાની ઉપર
લાકાતના એરેનો થર પાથરેલા વા દલકા
મારીયાં તેને લાંકી દેવા. ક્યાર.માથી પામી
નીકળા જાય તેને આટો પ્રથમથી નીકા જમાવી
લેવો, કારણ ક્યારામાં પામી બરાબ રહેશે નો
ગ્રીનગ્રીનો પાક નાશ પામશે.

છાંયડે।

ગ્રીનશીતલો વિકાસ ઝાંખામાં થાય છે, નેપા નેના હોડને સીધા તથાના ડિજોની બચાવવા જોઈએ. જપાદે કયાને ખૂંસો હોય ને નેમાં ચાદે ખૂંસે ચાંતસા ઉભા કરી, આઠ ૫૨ ઉંચે ચાંતસાની ટેમિ ચાદે તરફ ફરતા ભાકસા આપી, પછી એ ભાકસાને આંધારે ત્રાંચી ભાકસાની પડીઆ જડી દેવી જેથી ભાકસાની જગ્યા જેવો ૭૫ બની જાય. એવી

પડીઓ અર્ધા અર્ધા ઈંચને અંતરે ૧૮૫થી
જોડાયે. વધારે દુર રાખવી નહિં. કાચા વ્યા
હોડ માટે એવો જાંવડો અડી છે, જે સર-
જના કુદરતી તાપના કે જેટલા તાપથી
વધારે તેને પહોંચાડે નહિં. અત્રી લાકડાની
પડીની જાળીથી એ કાચ સહે છે અને જે
બાચ જેટલો તડકો હોડ સગી પહોંચતો
નથી, જન પર પડે છે.

છત્ર ખનાવતી વેળા એક વાત બહારી નહિ. તેમાંથી હવાની આવાજનું શ્રુત થાય એવાનું છત્ર ખનાવતી લેખ્યું. હવાની આવાજનું રોકાવાથી જીનસીતતા વિકાસને ધ્યાકા પહેલે છે.

१११११

આ પાઠ માટે ક્યા ખાતર અને ફેરફાર પ્રમાણમાં વાપરવા તે કહેવું થયું મુશ્કેલ છે. ફેરફાર અનુભવી ખેડૂનો લાકડાનો વ્હેર, ચુનો, લાકડાનું ખાતર અને પાંદડાનું ખાતર વાપરવા સ્વયં છે પણ લગભગ બધા એ મુદ્દા પર એક મત છે કે ખાતર મમે તે અપાવ, પશુ તે રોપણી પડેલાં ૭ માસ વા એક વર્ષ અગાઉથી ઝીંપનમાં મેળવી દેવાવું જોઈએ. રોપણી થવા પછી ખાતર આપવાથી નુકસાનકારક પરિણામે નીપજે છે.

ଧାଡ଼ି

ગ્રીનસીનના ક્યારાઓમાં પાણી મરાઈ ન રહે તેની ખુશાં કાળજી રાખવી એમજી. એ માટે, પ્રથમ ઝમીનજ એવા ટોળાવવાથી પસંદ કરવી કે પાણી વદખુંજ જાય. તેમ જનાં, પાણી નીકળી જાય તે માટે નીકાં વા સિમિન્ટ વા માટી વા પત્થરની મટ્ટો જનાવવી એમજી. એમ કરવાથી પાણી મરાવાને કારણે પાકને આંધ આવાવાનો જે ભય રહે છે, તે દૂર જાય છે.

પાક

ઝીનસીનનો પાક કહેા યા એતી ઉપયોગિનાતું મુખ્ય અંગ કહેા, એનાં મુળીયાંજ છે, એ આગળ કહેવાઈ ગયું છે. મુળીયાં પૂરતા મોટા થાય તોજ તેની કીમત ઉચળે છે. કમળા છોડના મુળીયા નછવી કીમતે વેચાયા છતાં કેટલીય વેળા તેને કાઢ ખરી-દતું નથી.

સામાન્ય રીતે છોડ પાંચ વર્ષનો થાય ને પહેલાં પાક લેવાતો નથી-મુળીયાં કઢાના નથી. પાંચ વર્ષ થયા પછી વેચાણની મત્સ-મમાં છોડને પ્રેરપ્રેર ખોદી કઢાય છે મુળીયાં સારાં હોય તો કદમાં ૪ ઈંચ લાગ્યા અને અર્ધા ઈંચ જાડા અને વજનમાં, જ્યારે નાજા હોય ત્યારે, એક ઓસની લગભગ હોય છે.

મુળીયાં ગમે ત્યારે ખોદી કાઢી સકાય છે, પરંતુ મોઘ સમય ઓકટોજરની અધ-વચ્ચનો છે મુળીયાને ખોદી લીધા પછી સંભાળથી માટી સાફ કરી જ્વેષ્ઠજે, વધુ વધુ પડના સાફ કરવા યા છરી વા જીંજ ઝોઝાર વડે પુરચવા નદિ.

તાજ મુળીયાને પકવ કર્યાં અને સુકના વિના વેચાતા નથી. એ કામ માટે જાંવ ઓર-ગામાં ટ્રેમાં મુળીયાં ગોઠવી, ભટ્ટી વા રૂટ વડે તેને ગરમ કરવા પડે છે. એ ક્રિયા ચારથી ૭ અઠવાડીયાં લઇ લે છે એ દર-મિયાન મુળીયાને ખૂબ કાળજીપૂર્વક સાચ-વવા જ્વેષ્ઠજે. વધુ પડના સેકાઈ ન જાય વા તુટી ન જાય તેની કાળજી લેવી જ્વેષ્ઠજે.

મુળીયાંની ઉત્પન્ન વિષે ચોક્કસ આંકડા આપવાનું સહેલું નથી, છતાં એવો અંદાજ કઢાયો છે કે ૧૬ ટુટ લાંબા અને ૪ ટુટ પહોળા એક કપાસની ૬ વર્ષની ઉમરની ઝીનસીનનાં મુળીયાં મુકાયા પછી દર રતલના વજનમાં થાય છે.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૫૬ પરનું)

સીસ કદવાની લાખ-રાજનની બકી ૧૫ ભાગ, તરપેન્ડાઇન ૩ ભાગ, ચોડનો બુકો ૮ ભાગ, ગેર માટી ૮ ભાગ.

પહેલાં રાજનની બુકીને તરપેન્ડાઇનમાં મેળવી, સદમ ગરમ કરો કે આગળી જાય. પછી તેમાં ચાક અને માટી મેળવી, એ લાખ પેલા ખોલામાં ઉપલી ટોંચ લગી આવે તેમ નાખી દરવા દો.

વિજળીક બેટરીઓ

બીજા પ્રયોગો માટે જુઓ ક્રમરના ૬, ૩૬, ૪૮, ૫૦, ૫૨, ૫૭ અને ૭૪મા અંક. કી. ૩. ૧-૬-૦

આ એક ‘મેક્’ થયો. તથા ‘સેક્’ની બેટરી જનાવવી હોય તો આ પ્રમાણેના તથા ‘મેક્’ જનાવી, પછી દરેક ‘મેક્’ વચ્ચે એક એક પુઠાની કાપથી મુકો-કે જેથી એક ‘સેક્’ જીંજ ‘મેક્’થી અડે નદિ અને ત્રણ ‘સેક્’ને દોરી વડે ગદગ જાંવી, પછી દરેક ‘મેક્’ને તાંબાના તાર વડે એક જીંજથી રેણ કરી જોડી દો -એટલે કે પુઠા ‘સેક્’ના જસતને તાર જીંજ ‘સેક્’ના કાર્બનની ટોંચ પર અને જીંજ ‘સેક્’ના જસતને તાર જીંજ ‘સેક્’ના કાર્બન પર રેણ ક્રો અને વળી પહેલા ‘મેક્’ના કાર્બન પર તથા છેલ્લા ‘મેક્’ના જસત પર પવરાની લાંબી કાપથી રેણ કરી પછી એ ‘બેટરી’ને-દોરી ખોલી નાંખી-સભાળપૂર્વક તેના અપટા પુઠાના ખોખામાં પેક કરી દો અને ફરી વાંચ થોડોક લાખ આગળાવી, તેમાં રેડો કે અથા તાર ૮ કાંઈ જાય અને ખોખાની ઉપલી ટોંચ લગી લાખ પથરાઈ રહે.

જે એકજ ‘સેક્’ હોય-કદ નાંજર ૧, ૨, ૩ વા ૪ પ્રમાણે-તો એરી બેટરી જનાવવાની નથી. તેમાં તો વળી તાંબાના તારની વા પિત્તળની ટર્મિનલ કટકીઓનીય દાખલ નથી. સેક્ને સીસ કર્યા પછી, બહાર જાડા કાગળનું ખોખું ચઢાવી, લેખલ લગાડી દો.

પ્ર યો ગો

અર્ગન

અર્ગન બનાવવાનો એક સરળ પ્રયોગ આ છે:-

શિંગોડાનો લોટ લઈ, નોટલો દલકો ઘેરા રંગ જોઈએ તેટલા કેસર મિલિન પાણીમાં બીંજવીને ઘુંટી લેવા, જેથી તેનો રંગ કેસરીયો થઈ જશે. ત્યાર પછી જોઈતી સુગંધી ઉમેરી, ફરી વાર ખરક ફરી લેા કે અર્ગન તૈયાર.

કપડાં પરના છાપકામની શાલી

બ્લુ-અલ્ટ્રામારીન ૫ ઓંસ અવગુનનું તેજ ૧૬ ઓંસ.

અલ્ટ્રામારીનને ખૂબ જારીક ફરી, તેજમાં મેળવો. લાલ-દિંગળોઃ ૩ ઓંસ, અવગુનનું તેજ ૫ ઓંસ.

લીલી-કોપર સળએક્સિટ ૬ ઓંસ, ઓસિક એસિડ ૧ ઓંસ, અવગુનનું તેજ ૮ ઓંસ.

પ્રથમ કોપર સળએક્સિટને જારીક વાટી, ઓસિક એસિડમાં મેળવી, પછી અવગુનનું તેજ મેળવો.

કાળી-જતીની મેચ ૧૬ ઓંસ, અવગુનનું તેજ ૬ ઓંસ.

બધી શાલીઓ પહેલાં ખૂબ દઢાવીને પછાજ પેડ પર નાખવી અને ત્યાર પછી બીજાને પેડ પર દવાવી, જોઈએ ત્યાં છાપકામ ફરી લેવું.

કમ્પુરી બરફ (Camphor Ice)

કમ્પુર ૨ ઓંસ, સફેદ મીઠુ ૨ ઓંસ, સ્પર્એસિટ ૧૨ ગ્રામ, આમલક ઓંસ આમલક ૪ ઓંસ, આઈસ ઓંસ લેમન ૧૦ ટીપાં, એઈસ ઓંસ કેલુપુટ ૨૦ ટીપાં.

કામ્પી શાલી

નાઈટ્રેટ ઓફ સિલ્વર એક ભાગ, પાણી ૭ ભાગ અને યુંદર એક ભાગ થઈ મેળવો. બહો મેળવણી થાય તો પાણી ઉમેરતા જવું. આ શાલી બનતા સુધી અજવાળાથી દુર રાખવી.

આ શાલીનું લખાણ બુસાઈ નથી, કામ્પી હોય છે.

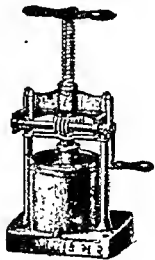
કાળી શાલીની ભટ્ટી

ગાયાં શેર ૨, હીરાકદી શેર ૧, યુંદર શેર ૦.૫, ખાંડ પાગેર.

બધાને ભુદા ભુદા ખાંડી ચાળી નાખ્યા. પછી એકત્ર કરી પડીકા બાંધ્યા.

કોકોનટ પેકર

૩ ઓંસ છીલેફ કોપર લઈ, ૪ ઓંસ કાપડીવાના તેજમાં નાખી, જે થયું દલાડા લગી રહેવા દઈ, પછી ટીકમર પ્રેમ પડે દવાવી નીકળે તેટલું તેજ કાઢી લઈ, તેને વોટર ગ્રાથ પર મૂકી મરગ કરવું અને પછી તેમાં ૩ ઓંસ સોલ્યુશન ઓફ સોડા ધોડુકે ધોડુકે ફરી દલાવતા જઈ ઉમેરી દઈ,

ટીકમર પ્રેમ

મિશ્રણને વોટર ગ્રાથ પરથી ઉતારી લઈ, કંદુ પડે ત્યાં લગી દલાવતા રહો. પછી નોટલું

“કુમર” : અંકે ૮૬ મો

મિત્રણ બન્યું હોય તેના દરેક ઐસિ પાંચ દીપાં દીકર્યર બેન્ડોલ ઉમેરી, એને શીશીમાં ભરી રાખો. (મિત્રણ અત્યંત ઘટ ઘટ જાય તો તેને લાછીના રૂપમાં લાયવા અર્થે સદગ પાણી ઉમેરી સકારો.)

આ મિત્રણ ચિત્રની નક્ક ઉતારવાના કામમાં આવે છે. (જુઓ એનો પ્રયોગ આજ અંકમાં અન્યત્ર)

પરજવાનો દસાજ

૧-ગરમાળાના પાંદડાં પીરીને તેની લેપ કરવાથી તેમજ પાંદડાંની રસ લગાડવાથી પરજવો અને દરાજ મટે છે.

૨-સાલ માંદગને શિવત્રાંગીના રસમાં ધસીને લગાડવાથીય પરજવો અને દાદ મટે છે.

આમડીને ગારી બનાવનાર દવા

ગુલાબજળ ૨ રતલ, ગિલસરીન ૫ તોલા મેથિલ આયોનોન ૧ ડ્રામ, દીકર્યર ઓરીસ ૧૦ તોલા, એમોનિયમ ક્લોરાઇડ ૩ ડ્રામ.

પહેલાં દીકર્યર ઓરીસમાં મેથિલ આયોનોન અને એમોનિયમ ક્લોરાઇડ ઓગળાવી લઇ, પછી તેમાં બાકીની દવાઓ ઉમેરો.

આ દવાનો ગુરુમો એક ગણીના અમેરિકન પ્રયોગ પ્રમાણે છે.

વાપરવાની રીત એ છે કે, રાત્રે સૂતા પહેલાં સદગ ગરમ પાણી અને સાથુ પડે મોડું ઘોઇ, ધીમે ધીમે સુકી લો-જૂજ ધસના નહિ. પછી આ દવા મોઢા પર લગાડી સુકાવા દો. સવારે ઉઠ્યા પછી હડા પાણી અને સાથુ પડે મોડું ઘોઇ, છેવટે હંડા પાણીની થોડોક છાંતકા મારી, ચિદરો સાફ કરી લઇ, સુકવ્યા પછી ફેઇસ પાવડર લગાડો.

આ દવા એ પ્રમાણે એક અઠવાડિયા લગી વાપરી, પછી એક મહિના લગી બિચકુલ

વાપરવી નહિ. ત્યાર પછી મુરત લાગે તો ફરી વાર એક અઠવાડિયા લગી વાપરી, ફરી પાછો એક મહિનાનો ગાળો નાખવો.

આમડીને તાકાત આપનાર દવા

આલકોહલ ૧૫ ભાગ, કટકડી ૧ ભાગ, લેક્ટિક એસિડ ૨ ભાગ, ગિલસરીન ૩ ભાગ, ફોર્મલિન ૫૦૦ ફેડ ભાગ, પાણી ૭૮૬ ભાગ.

ચિત્રની નક્ક ઉતારવી

કોકોનટ પેઇન્ટ ૧ ઐસ, ગરમ પાણી ૧૫ ઐસ, તરેન્ડાઇન ૨ ઐસ

સધગાને મિત્ર કરીને વાપરતાં પહેલાં ૨૪ કલાક સુધી હરવા દો. એ દરમિયાન એને વારવાર હલાવતાં રહી, પછી જે ચિત્રની નક્ક ઉતારવી હોય તેને કાચ જેવી સપાટી પર મુકી, મિત્રણને હલારીને ચિત્ર પર ઘોડું રેડી પછી અથવા ૩ પડે સધગે એક સરખું ફેલાવી દો. (મિત્રણ ધસવું નહિ, કારણ એથી કદાચ ચિત્ર બગડી જશે.) પછી ચિત્રને એકાક મિનિટ રહેવા દઇ કાગળ કપડું અથવા લાકડું જેની ઉપર નક્ક ઉતારવા માગતા હોય તે પર કેપુ મુકા અને કાચગ સરી ન જાય ને માટે મજબુત પકડી રાખો. પછી વુડન એડાપ્ટર અથવા કોઇ પણ લીંગી અને સખત સપાટી વાળી ચીઝથી ઘસો અને ચિત્ર પડે છે કે નહિ તે જ્ઞેવાને છેડાં ઉચકા તો હરકત નથી, પણ કાગળ ખસવો ન જોઇએ. જુના ચિત્રો પર થાંધી સુકાઇ જવાથી તે પર મિત્રણ ખજી વાર લગી રહેવા દેવું જોઇએ.

તાવનો દસાજ

ગરમાળાનો ગર ૧ તોલો અને તુવરી ૧ તોલો લઇ, ક્વાય કરી પીવાથી સરદીનો તાવ ઝડપથી નાસી જાય છે.

નકલી ચરખી

રૂઝીચરીન ૪ ભાગ, વેસેસાધન ૧ ભાગ.
રૂઝીચરીને ચીની યા એનેમય-એલ્યુમિ-
નિયમ નલિ-ના વાસણમાં ઓગળાવી, વેસે-
સાધન મેળવી, હંડી પાડી લેા.

પ્રવાહી સરેસ

ઉત્તમ પ્રકારનો પ્રવાહી સરેસ બનાવવાનો
ઝંક પ્રયોગ આ છે:-

ઉત્તમ પ્રકારનો સરેસ ૧ રનમ મધ,
૧૨ ઑંસ સરકામાં મેળવી, ચોટર બાથ પર
મૂળી, ઓગળાવી લેા. બીજો દાયે એક
શીશીમાં ૮ ઑંસ રેકરીફાઇડ રિફરિટ, ૧
ઑંસ ઉત્તમ ચપ્પા આપ અને ૬ ઑંસ
ટુંકાનુઆર નાખી, તેને ઓગળાવી મધ, પછી
પેસા પ્રવાહી સરેસમાં મેળવેા.

પ્રિપ્રેડ ચોક

ઝંક રૂતમ સામાન્ય ચોક (અર્થાત રસ-
સિયમ કાર્બોનેટ) મધ, ચોકાક પાણીમાં નાખી
ખરસ કરેા. જરૂરે તેને ગ્રાવિટ બેક મધ
મધ ત્વારે તમ આર મધ પાનમાં મેળવી.
ખૂબ દબાવી દરવા દેા. કયાં પછી ઉપરનું
પાણી ફેંકી દહ, તળિયે એવેલા ચોકનો
નકલો લેા.

પેઇન બાથ

૨-વેસેસાધન ૬૦ ભાગ, કપુર ૨ ભાગ
મેનથાઇ ૨ ભાગ, ગુલિફિટસ ૩ ભાગ, તર-
પેન્ડાઇન ૨ ભાગ, રાકનું તેલ ૧ ભાગ
કપુર અને મેનથાઇને મેળવેા. ચોકી
વારમાં તે અ.ગેઆપ પ્રવાહી મધ જરૂ.
પછી રાકનું તેલ અને ગુલિફિટસ ઉમેરેા
બીજા દાયે એક વાસણમાં વેસેસાધન ચોટર
બાથ પર ઓગળાવી, પછી તેને ચોટર બાથ
પરથી ઉતારી મધ, ઉપર પ્રવાહી મિશ્રણ
ઉમેરી, ઉપરે નરપેન્ડાઇન નાખેા.

રૂઝીચરી ૧૬૩૮ : “કમર”

૨-રપરમેસિટી ૧૫ ભાગ, બેન્ઝોઇન
લાઈ ૭૩ ભાગ, તરપેન્ડાઇન ૨ ભાગ, કપુર
૨ ભાગ, મેનથાઇ ૩ ભાગ, મેથીસ સેસિસિસ
૩ ભાગ.

ચોટર બાથ પર રપરમેસિટી અને ચર-
ખીને ઓગળાવી લઇ તેમાં તરપેન્ડાઇન મેળવેા.
બીજા દાયે કપુર અને મેનથાઇને એકઠાં
કરેા. ચોકી વારમાં તે પ્રવાહી મધ જરૂ, પછી
તેમાં મેથીસ સેસિસિસ ઉમેરી, ઉપરે તેને પેસા
રપરમેસિટીના મિશ્રણમાં મેળવેા.

બરેાઇની દવા

૨-“અર્ક” તિલાસ” અને એવા બીજા
અનેક નામે ફેફડા વેચાતી દવાઓ જેની એક
દવાનો પ્રયોગ આ છે:-

મેગેસિયા રાફ ૨૦ ભાગ, કમીસ ૧
ભાગ, નવસાર ૧ ભાગ, કમિનાઇન રાફ જે
ભાગ, કમીસી રોરા ૬ ભાગ, જરૂબાર ૬
ભાગ, મંધરનો તેજા ૫ ૧ ભાગ, પાણી
૫૦ ભાગ.

જપાને મિશ્ર કરેા. માત્રા : ૧ તેજા
દવામાં અડી તેજા પાણી મેળવી પીએા.

૨-સિયમિંગીની જરૂ બે આની બાર
કરેાજ સવાર અંજ પાણીમાં મૂરીને પીવા-
રપરથી જરૂબના રામ મરે લેા. (જાણ વધારે
મયા માને તેા દવાનું પ્રમાણ ઓછું કરવું.)

જંજુ બ્લેક રાહીની બટી

આફનિજ જંજુ રંગ નેસેા ૧. હીરાકમી
તેજા ૫. કંટાળા માવાં નેસેા ૧. મુદર
નેસેા ૧. ખાંક નેસેા ૦૫. સર્પીય નેસેા
૦૦. ત્રીશાં નેસેા ૨.

રંગ સિલાઈની બટી તરુલો ઝંકા કરી
જારીક ખાંકી તેમાં રંગ મેળવેા. પછી છૂટી
શીશી કે પરીકામાં બટી વેચવા કારેા.

જાણી છો, આ હુનરો ?

- "કમર" માં આજ લગી પ્રગટ કરાયેલા સેંકડો હુનરોમાંથી થોડાકની યાદી આ રહી તમને ગમે તે હુનર પસંદ કરી લખેલા નંબરના અંકો મંગાવી લો.
- યાદ રાખીશો કે, અમુક હુનરવાલો અંક એટલે માત્ર તે હુનરનું સાહિત્યજ નહિં તે તો ખરજ પછી તે ઉપરાંત બીજાનું ૪૦-૪૮ પાનાનું હુનર સાહિત્ય પણ દરેક અંકમાં હોય છે.
- અકોના બોર્ડર સાથે તેની કીમત એટલી દિલ્લી ટપાલની ટિકિટો, હાન્ડિયન પોસ્ટલ બોર્ડર થા મનિબોર્ડર મોકલો આ અકોનું વી. પી. થતું નથી.

રેડી ટિકિટોનો સંગ્રહ-નાની સરખી વપરાયેલી ટપાલની ટિકિટની લાખોની કીમત શા માટે? શવકોનો અને સંગ્રાહકો માટે ખાસ લેખ. અંક ૧૬ મો. કીમત ચાર આના

રૂબરૂ-એની ઉત્પત્તિ વિષે અંક ૭૬ મો. કીમત ચાર આના

રૂબરૂ સ્ટેમ્પ-અનાવવા વિષે. અંક ૩૬, ૮૧, ૮૨ અને ૮૩ મો. કી. ૧૫ આના

રૂબરૂ સ્ટેમ્પની શાહીઓ-કાળી, જુલ, લાલ, વાયોલેટ વ. અંક ૫૧ મો.

કીમત ૩ આના

રંગબેરંગી પિત્તળકામ-પિત્તળને નવ જુદા જુદા રંગો આપવા અંક ૪૯ અને ૫૨ મો. કી ૭ આના

રંગબેરંગી શાહીઓ-કામ-વાની કાળી, જુલ, બેક, જુલ, લાલ અને લીલી શાહીના પ્રવાહી, ભૂકી અને ટિકડીઓના કામનાં પ્રયોગો. અંક ૩૦, ૬૫, ૭૪ અને ૮૦ મો.

કી. ૫૬૨ આના

રંગબેરંગી સાથુઓ-કપડાં રંગવા માટેના જુદા જુદા ૬૩ રંગના સાથુઓ અનાવવા (જ ચિત્રો સહિત) અંક ૬૧ મો. કી ચાર આના

રેશમ-કીડાની ઉછેર, રેશમના વેપાર અને નકલી રેશમની અનાવટ અંક ૩૭, ૬૯, ૭૯ અને ૮૧ મો. કી. ૧૫ આના

રેશમી કપડા પદ છખી-જાણ પ્રયોગો અંક ૭૪ મો. કી. ૪ આના

રેલ્ડ ગોલ્ડ-અનાવટ અંક ૭૭ મો. કી. ચાર આના

લેવેન્ડર વોટર-૨૪ નુસ્ખાઓ. અંક ૬૯ મો. કી ચાર આના

લાકડાનું કેશતરકામ અને લાખ-રંગકામ-Hand Engraving અને લાખ રંગ કામની સ્વિચ માલિની. અંક ૭૭ અને ૮૪ મો.

કી. અઠ આના

લાલ જુગા-ખેડુના ચતુનો કામજ. અંક ૭૪ મો. કી આઠ આના

લિંબુ-વાવેગ અને ઉપયોગો અંક ૩૬, ૪૨, ૭૩ અને ૭૯ મો. કી. ૧૪ આના

લીલી મશી-કામજ. અંક ૭૯ મો. કી. ચાર આના

વણાટ કુળા-સમરંગી સહીના લિંબની આ ઉમદા કળાનો કાનિદાસ. અંક ૬૩ ૬૪, ૬૫, ૬૬ અને ૬૭ મો.

કીમત રૂ. ૧-૪-૦

વનસ્પતિનું ધી-વેલ્ડેનલ ધી અનાવટ. અંક ૪૮, ૭૦ અને ૭૩ મો. કી ૧૧ આના

વારનિશ-૩૫ પ્રકારના વારનિશના નુસ્ખા. અંક ૪૦, ૪૨, ૪૩, ૪૫, ૪૬ તે ૫૦ મો.

કીમત ૧-૨-૦

વાંદો-ખેડુના ચતુનો ઉપાય. અંક ૬૮ મો. કી ચાર આના

વિજળીક બદલ-અનાવટની લકીકાન અંક ૮૫ મો. કી. ૪ આના

વૈદ્ય પેક્ટરસ-અનાવવા વિષે. અંક ૩૮ મો. કી. ૩ આના

શરખતો-જાન અતના ખરા અને અનાવટી શરખતો વિષે અંક ૪૪ અને ૫૩ મો.

કી. ૬ આના

શાહુઆદ પાથર-ઉદ્યોગ વિષે અંક ૭૮ મો. કી ચાર આના

[૨૦૦ હુનરોની પૂરી વિસ્તૃત મંગાવો]

લખો:-મેનેજર, કમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા, સુરત.

તમારું નસીબ આઝમાવો !

આર આનામાં ત્રણ રૂપિયાની ચીઝ !

[આર આનામાં નસીબ પ્રમાણે કીમતી ચીઝ વેચવાવાળી યોજનાઓ ઠેર ઠેર અને દુકાન દુકાન લેવાય છે. એવી યોજનામાં, રૂપિયા બે રૂપિયાની ચીઝ પણ આર આનેજ ગણાય છે, જે જોઈ શકાય છે. અજમ થાય છે અને પછી... નસીબ આઝમાવી, આર આના આપી, બે આનાની ચીઝ લઈ પર નવ છે !

લેખક કહે છે કે આ યોજના પ્રમાણિકપણે કુતકુતક ચલાવવાની શક્યતા છે અને તેથી તે એનો ભેડ, આ પ ના પર છડેલો કંદે છે.

આવી યોજના ઇચ્છવા જોય છે શા નહિ, એ સંબંધમાં ભિન્ન ભિન્ન મતો છે. આ લેખ વાંચનાથી તે સંબંધી ચોક્કસ નિર્ણય પર આવવાનું, કોશી બની સકશે. તમી]

આ પદ્ધતિ એવી છે કે ૪ થી ૪૦ નંબર સમાવવા માટે ૩૭ ચીઝો દુકાનમાં રાખવામાં આવે છે. ધારો કે એક એક વસ્તુની કીમત માત્ર આર આનાજ લેવાની છે તો ૩૭ ચીઝો એ ૩૭ ગણતરી જોઈએ કે જે દરેક માણસને ઉપયોગી હોય અને તે ચીઝ લગભગ ત્રણ આર પાડતી હોય કારણ કે, આવી ચીઝોનું વેચાણ બહુજ થાય છે અને તેવી વેચનારને નફો મળે અને મળે છે. ગાકીની છ ચીઝોનારા જે ચીઝો ત્રણ રૂપિયાની કીમતની, બે ચીઝો જે રૂપિયાની કીમતની અને બે ચીઝો એક રૂપિયાની કીમતની રાખતી અને તે બે આર પ્રમાણે નંબર આપવા :

ત્રણ રૂપિયાની ચીઝો—નંબર ૪ અને ૪૦ જે રૂપિયાવાળી ચીઝો—નંબર ૫ અને ૩૯ એક રૂપિયાવાળી ચીઝો—નંબર ૬ અને ૩૮ ત્રણ આનાવાળી ચીઝો—નંબર ૭ થી ૩૭

દરે દુકાનના પુનાની એક સારી જાડ લખ, તેમાંથી બધા રંગના ગોલા, રાખી અને જાદુશાહ કાઢી નાખો—અર્થાત માત્ર એકજોઈથી દરેકના સુખીના આર રંગના મગની ચોલીસ પતાં રાખો. દરે આર આના આપનારને એક દિવસ આપો. તે દિવસમાં એવી

રીતે સ્પષ્ટ અફરે જાણતું કે પતાં આ પેટીમાં પડ્યાં છે તેમાંથી એક એક વખત એક, એ ૧ આર ૧ ના મગી આર પતાં લેવો, અને તે આર ૧ નંબરનો (આંકડાએનો) સરવાળો કરી અને જે સરવાળો થાય તે આંકડાની વસ્તુ લઈ લેવો.

આ રીતે પ્રમાણિકપણે ગ્રાહકોને આકર્ષી સકાય છે, કેમકે જે મારે ચીઝો રાખી હોય છે તે કાંઈ શાસ્ત્રશાળીનેજ મળે છે, ગાકીના બધા ત્રણ ત્રણ આનાની કીમતની ચીઝ લઈ નવ છે અને વેપારીને ખુશ નફો થાય છે.

જદગ્રાસ લોકો આ પતાંમાં બળના પતાં લેજતી દે નહિ તે માટે દરેક પતાં પર શાસ્ત્રીય વેપારીની છાપ મારવી અથવા તો એંગ્લોસ કરવાની છાપ હોય તો તે લગાવવી નિકર જદગ્રાસ લોકો વેપારીને છેતરશે ભારે કીમતની વસ્તુઓ ઉપાડી જશે.

પતાંઓ બંધ પેટીમાં, માત્ર દાથજ ગળવ પરંતુ પતાં જોઈ સકાય નહિ એવી રીતે રાખવા, નહિતર જદગ્રાસ લોકો એક વેળા પતાંઓ લઈ તેની ઉપર અમુક નિશાની કરી, પાછળથી દંભેશ નિશાનીવાળા પતામાં લઈને ઉંચી કીમતની વસ્તુઓ લઈ જશે અને વેપારીને લાભને જરૂરે દાનિ થશે.

આ યોજનાનું રહસ્ય એ છે કે નંબર ૪, જ્યારે ચારે એકા આવે ત્યારેજ થાય છે અને નંબર ૪૦, જ્યારે ચારે દસીઓ આવે ત્યારેજ થશે. આવી રીતે એકજ આંકડાના ચારે પાત્રાં એક વેળા ભાગ્યેજ હાથમાં આવે છે. નંબર ૫ જ્યારે ત્રણ એકા અને એક બેટી આવે ત્યારેજ થાય છે અને નંબર ૩૬ જ્યારે ત્રણ દસીઓ અને એક નવી આવે ત્યારેજ થાય છે. આવાનું બનાવ તો ભાગ્યેજ બનતા હોય, તે નંબરની ચીજો ભારે કીમતની રાખવામાં આવે છે.

નંબર ૬ અને નંબર ૩૮ મા તેથી ઓછી કીમતની ચીજો રાખવાનું કારણ એ છે કે બે એકા અને બે બેટી આવવાથી તેમજ ત્રણ એકા અને એક ત્રણી આવવાથી નંબર ૬ થાય છે, જ્યારે નંબર ૩૮, ત્રણ દસીઓ અને એક બટી મળીને અથવા તો બે દસીઓ અને બે નવીઓ મળીને થાય છે આ નંબરો આમ બે રીતે થતા હોવાથી ત્યાં ઓછી કીમતની ચીજો રખાય છે.

આ પ્રકારની દુકાન કે ગેટાવ કરનાર મજૂરો કરીને આવી રીતે ભારે ઓછી કીમતની ચીજો, કયા નંબર ઉપર કેટલી કીમતની રાખી તે જોને નક્કી કરી શકે છે ચીજો ખાસ કરીને સાતે ઉપયોગી અને આકર્ષક એવી હોવી જરૂરી છે. નિરૂપયોગી અને ભારે કીમતની વસ્તુઓ લોકોને આકર્ષતી નથી.

આ પદ્ધતિમાં કમીષનુ આસાદાન હોવાથી અને તે પ્રમાણિક હોવાથી મને તે માનુસ આજ રોજનાં કે દુકાનો ખોલી ચકે છે. ખાસ કરીને પ્રદર્શનો, મેળાઓ અને મોટા મંડિરોમાં આ પ્રકારની દુકાનો ઉપાસ્યથી સાફ વેચાણ થાય છે. આસાદ અને ઉત્સાહી માણુઓ આવી અનેક પદ્ધતિઓ વખતો વખત ગોપીને સાફ કમાવે છે, કારણ કે માનુસું વેચાણ જેમ મુશ્કેલ થાય છે તેમ નફો પણ વધે છે.

અને તેથી માનુસું વેચાણ વધારવા આજ કાલ આવી અનેક વેચાણ પદ્ધતિઓ કુદિ-શાળી વેપારીઓ શોધી કાઢે છે. આવી વેચાણ પદ્ધતિઓ નવાજ પ્રકારની હોવાથી કોઈકે તે તરફ ખુબ આકર્ષાય છે અને તેથી માનુસું વેચાણ વધે છે. ધૂરપ, અમેરિકાના મુશ્કેલા દેશોમાં દિન પ્રતિદિન વેચાણની આકર્ષક રીતો શોધાતી રહે છે અને આવી રીતો માનુસું વેચાણ મોટા પ્રમાણમાં કરવામાં ઘણી વખત ઉપયોગી થઈ પડે છે અને મોખનારને ચરી કમાણી કરી આપતી જણાય છે.

આ પદ્ધતિથી આદેશને કશું નુકસાન થતું નથી, કેમકે તે ચાર આના ખર્ચે છે તેના પ્રમાણમાં તેને સમગ્ર અંદાજી કીમતની કોનો કામ વરતુ મળે છે અને જો કોઈ ભારે કીમતની વસ્તુ આવી જાય તો વામ થાય છે. આ મુદ્દાઓ લોકોની સમજમાં જગજગ આવવાથી આ રોજનાં કે દુકાનો લોકોની ધરાકા સારી રહે છે અને તેથી માનુસું વેચાણ થાયું થાય છે.

કેટલાક આદેશોને આવેલી ચીજો કરી કરી પચંદ પડતી નથી તો આવી ચીજો પાછી ગણતા માટે નુસાખાનો દેવક આગે તમને, બીજી વખત દરિદ્ર વ્યવસ્થાની રીત પણ આદેશોને આકર્ષવા માટે માનુસું ઉપયોગી છે કેમકે એમ કરવા માટે ધન્ય આદેશ ખુબી હોય છે. આમ બીજી વખત બીજી નંબર લાને તો તેને ઉપયોગી ચીજ આવે જાય છે. અને તેથી તેને એક આનાના વધાવના ખર્ચમાં મનાવસંદ ઉપયોગી ચીજ મળી જાય છે. આ નિયમની લોકોને ચારી જાણુ માય તે માટે વેપારીઓ મુદ્દા આપે આ વિચન દર્શાવનાં બાઈ કે પાટીઆં આદેશોની નગત નજર પડે એવી જગ્યાએ કાવવાં બેઠે.

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૭૨ પર]

હિન્દગીના વીમાની એજન્સી

ઉચ્ચ કોલેજના ધંધો

હિન્દગીના એક વિખ્યાત પ્રધાને એક વખત જાણેર કહ્યું હતું કે, “હું પ્રધાનમંડળ હોડી સડું તો હિન્દગીના વીમાની એજન્સી બઉં; કારણ કે, સમાજને જાણકારક આ ધંધો ફક્ત ધાર્મિક પરની કરતાંજ ઉતરે છે.”

હિન્દગીનો વિશેષ સ્વરૂપ, કરકસર અને સરકાર સીધે છે. વીમાની એજન્ટ વીમાનું કામ મેળવતાં પોને રોજી મેળવે છે અને સમાજને ઉગ્ર સદ્ગુણો કેળવતાં શીખવે છે; આમ એ સ્વર્થ સાથે પરસ્પર સંધિ છે. વીમા ઉતરાવી સડે એવા માણસો પાસે વારંવાર જવાથી એ કરકસરનો પાઠ આપે છે. આમુક પ્રસંગે કામ આવે ત્યાં આશ્રયથી પ્રીતિભાગ તરીકે એકસર દેકમ ઉગી મુક્યા કરે છે; ધરના કેટલાં મેળવનાર પડીકાને એવી મેળવનારી આમતના મુક્યા કરે છે જતાંયે

[અનુસ્થાન પૃષ્ઠ ૭૦ પાંચી]

હેયટમાં જનુઆ માત્ર સુખી માને ઉપયોગી થાય એવી અને જેટલી કામતની ટિકિટ હાથ એટલીજ કામને જાણદમાં મક્કલી હાથ-જેલક, વેપારી હાથે વેપારીને એક અને એક મજે-એવી રાખવી જોઈએ. આજી કામતની વસ્તુઓ રાખવાથી આદરો તે જોઈ પેતાને ઉતરાવકા માને છે અને ખીજ વખત પોને તો ટિકિટ લેતાં નથીજ પણ પેતાને મજેથી જોઈ કામતની વસ્તુઓ ખીજાને બતાવી તેમનેય નહિ ઉતરાવાની સમાદ આપે છે.

મુળીય કાનઈ આવડા

[અપ્રમદ પુસ્તક “નકાકારક દુનિયા” બાગ ખીમમાંથી]

છે, કે જેથી કરીને તેવું અને બચ્ચાઓનું શરૂ થાય.

દેશમાં એંકડો કુટુંબ એવા મળી આવશે કે જેના વડીલ પાછલી હિન્દગી સુખ ચપત અને આદમમાં ગણના હોય એવું કારણનું? એ કે, તે જ્યારે કાળી મઝદુરી કરી રાટલો કમાતો હતો ત્યારે વીમાના એજન્ટ એ રાટલામાંથી એક એક ટુકડો બચાવવાનું શીખ્યું. અત્યારે તે અંતરથી વીમાના એજન્ટને આશીર્વાદ દેતો હશે.

એજન્ટની મુડી

ડોક્ટર, વકીલ, વેપારી, દુકાનદાર, કોર્ટ-કટર વ. એવાં કેટલાંએ ધંધા છે કે જેમાં મોરી મુડીની જરૂર પડે. પુરતકા, ફર્નીચર, માત્ર અથવા હાથ નીચેના માણસો રાખવા જ્યાંમાં જોઈ અર્થ વા રોકાણ થાય છે. પરંતુ વીમાના એજન્ટ ધરામાં આમાંની કોઈ પણ વસ્તુ જોઈતી નથી. વીમાનો એજન્ટ પેતાના ખીસામાં એ જગુ નક્કલ પ્રાસપેક્ટસ, અંગ્રી ફોર્મ વ રાખીને પેતાનું કામ ધધાવે માવ છે. એ ધંધામાં એને ખીસકુલ રોકાણ કરવી પડતી નથી અને મિદનતના પ્રમાણમાં એની આવક પણ સારી હોય છે.

શિક્ષણ તથા આવડત

વીમાના એજન્ટ તરીકે કામ કરવા માટે સાળા કે કોલેજની ખર્ચાણ વિદ્યા મેળવવાની જરૂર ન પડતી નથી. એમાં યુવાનીના થણા જ્યાં ગાળવાના પણ નથી. ડોક્ટર કે વકીલને ધંધાનું શિક્ષણ લીધું હોય તો પણ, એ ધંધાની શરૂઆત કરતાં પહેલાં આવડત પુરવાર કરવા માટે જુગ વેનનથી એક એસિ-ફ્ટન્ટ રૂપી તબીબીમ લેવી પડે છે પણ વીમાના એજન્ટ તરીકે આગળ આવવામાં કોઈ ખાસ શિક્ષણ લેવાનું નથી. સામાન્ય શાળાતર અને

કોઇ પણ એક ભાષામાં વાંચતા લખતાં આપણું હોય તો આ ધંધામાં ચાલી સકે છે.

આવક

વીમાના ધંધામાં હજારો રૂપિયા મળી પાછા સકે છે અને કંપાંક બેકારી પણ હોય છે; જેવો જેનો કામ કરવાનો ખર્ચ અને પદ્ધતિ. આ ઉદ્યોગમાં વર્ષો થયાં પડેલાઓ થાણું સારું વેતન મેળવે છે, પણ હાલના હમાનામાં નવાસવામાં જે ધીરજ ન હોય તો તેઓ માફી હારી જાય છે. કહેવત છે કે ધીરજના ફળ મીઠાં હોય છે. ખંતીલા અને ધીરજ રાખી સકે તેઓએનુંજ આ ધંધામાં કામ છે. સામાન્ય રીતે મંદી હોવા છતાં પણ આ ધંધામાં કામ કરતાં બોકો સારી રીતે રહેતો રળી ખાય છે.

કાર્યક્ષેત્ર

કોઇ કોઇ માણસો આખો દિવસ કામ છે; બીજાં કેટલાય માણસો રોજગાર ઉપરાંત સદના વખતે આ કામ કરે છે.

આ દેશમાં ઝિન્દગીના વીમાનું કાર્યક્ષેત્ર બહોળું છે :-

મેરિકામાં દરરોજ માણસે એકનો વીમો ઉતરાય છે;

ઇંગ્લાંડમાં દર ૧૦ માણસે એકનો વીમો ઉતરાય છે અને-

હિન્દુસ્તાનમાં દર ૫૦૦ માણસે એકનો વીમો છે !

ઉપરના આંકડાઓ પરથી જોઇ સકાશે કે હજુ કેટલા બધા માયાનાં વીમા ઉતારવાના બાકી છે. ગામડામાં તો હજુ વીમાનો પ્રયોગ થયોજ નથી. જે બરાબર પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો આણું કામ મન્યા કરે. કોઇ વીમાની એજન્સી બ્રમ્હ લાગભાગટ કામ કર્યાં કરે તો તેની આવક ધીમે ધીમે પદ્ધતી જાય છે અને ૫-૭ વર્ષમાં તો ત્રણ ત્રણ કે ચાર ચાર આંકડા સુધી પહોંચે છે અને બીજા ધંધામાં પડેલા સાથીદારો હજુ તો થાણે પડ્યાં નહોય ત્યાં તો વીમાના એજન્ટને મોટી આવક થવા માંડે છે.

વાઈટાફર

માણસના બદનમાં ફોરફરસ પદાર્થ ઘણાજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. ઘણાપણ કે બીજા કોઇ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ બદનમાં ઓછો થઇ જાય છે ત્યારે અનેક પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નજાબ અને માયાનાં, ગરદનના હાડકાઓનાં, જાની અને કમરનાં, હોઝરી અને દિજનાં, ગુર્ધા અને પેટનાં, હાથ પગ વા સાંધાઓનાં અને વાનાં દર્દો, લકવો, નજાબાઇ, બચ્ચાઓનો મુકતાનનો રોગ, અનિદ્રા, જનનિય નજાબ, વ પચલા થઇ જાય છે એ બધી બીમારીઓ માટે ઝડપી અને સચોટ ઇલાજ માનવ બદનને ફરીવાર યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં ફોરફરસ પૂરું પાડવાનો છે.

વાઈટાફર

-મા એજ ફોરફરસ મેળવેતો હોઇ, તેમનાં કપમાં હોવાથી બીમારીવાળી જગ્યાએ સહજ લગાડી ધીમે ધીમે ધસપાથી ઝડપી ફાયદો દેખાડે છે કોઇ પણ પ્રકારનું નુકશાન થતું નથી અને બનાવટ એવી તો સચોટ છે કે કોઇ પણ હાજવામાં અમતોપકારક નીવડતું નથી

દીમતઃ બાટલીનો રૂપિયો એક
(દખાલ ખર્ચ પાંચ આના જુદા).

[વિદેશ માટે ટ. બ. સહિત શી. સવા બે]

લખોઃ મેનેજર,

ધિ વાઈટામ સી,

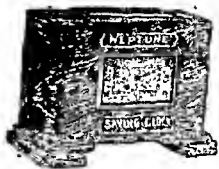
- સુરત.

નેપચ્યુન

એક આગેવાન વીમા કંપની છે

આખા હિન્દમાં
સૌથી વધારે નફો

પહેલા વેલ્યુએશનમાં બહાર
પાડી પોલીસી હોલ્ડરને
બોનસ આપ્યું છે.

રૂ. ૪૫

રૂ. ૫૪

હયાતીના વીમા પર અંગીના વીમા પર

દરેક વીમો ઉતરાવનારને
મફત
આપવામાં આવે છે.

સુડી વગરના આ ધંધામાં
અમારા એજન્ટો માસિક
રૂ. ૧૦૦ થી રૂ. ૨૫૦
મુખી કમાય છે.

નેપચ્યુનનો વીમો ગરીબ
દે તવંગર, બાળકો કે
વૃદ્ધ દરેકને માફક
આવે તેવો છે.

ગમેગ્રામ એજન્ટો
નીમતા છે.

પ્રધુ નીમત માટે સંબોધ:-
ઇન્ડિપેન્ડન્ટ એન્ડ એજન્ટ્સ,
શ્રી નેપચ્યુન એસ્યુરન્સ કં. લી.
૧૦૬, પારસી બજાર સ્ટ્રીટ, કોલ,
મુંબઈ નં. ૧.

[૫] અહિરાત કુંચીએ

એ તો રૂપડ છે
કે દરેક વસ્તુનો
એક અંતિમ નેત્ર
હોય છે તેમ, અહિ-
રાતનોય છે. એ હેતુ,
જે માણની અહિરાત
કરાઈ હોય તેનું,
એક યા બીજા સ્વર-
પમાં, વેચાણ કર-
વાનો છે.

અહિરાતો પાછળ જે ધુમ ખર્ચ કરાય
છે તે કંઈ દાન નથી; તે એક ચોળના
પુર્ણકની શેઠાણ છે. એની પાછળે પાછ,
પોતાના નફા સહિત, માણના વેચાણના
નફામાંથી પાછી મળે છે—મળતીજ વેચાણ-
ને તેમ ન થાય તો પછી અહિરાત નિષ્-
ળજ મળે લેખાય. તે જે હેતુઓ અર્થે
અપાય છે તે ફળે નહિ અને એમ, અહિરાત
પાછળ થયેલા ખર્ચ વેપારીના માથે પડે.
તેથીજ, વેપારીની ગણતરીઓની સરળતા
માટે એ નકકી કરવું અત્યંત ઝુરરી છે કે
અમુક અમુક પત્રમાં અપાયેલી અહિરાતોથી
કેટલું વેચાણ થયું? એ અહિરાતો પાછળ
થયેલા ખર્ચના અંદાજે વેચાણનું પ્રમાણ
કેટલા ટકાનું આવ્યું? આટલું જાણી લેવાય
તો પછી બંધી ગણતરીઓ સહેલી થઈ જાય
છે. જે પત્રની અહિરાતો લાભકર્તા જણાય
તે ચાલુ રખાય છે, જે પત્રની અહિરાતોથી
વાંચીથી લાભ થતો ન દેખાતો ન હોય તેની
અહિરાતમાં કંઈક ફેરફાર કરાય છે યા
વળી તે પત્રમાંની અહિરાતો સમુજાગીજ બંધ
કરી દેવાય છે વગવરફ અહિ—કુદરતી રીતેજ
સવાલ પડેલા થશે કે જુદા જુદા પત્રોમાં-
પત્રોમાં અપાયેલી જુદી જુદી અહિરાતોથી
ક્યારે, કેવો અને કેટલો ફાયદો થાય છે, તે

અહિરાત કળા

■ ■ ■ ■ ■

આ પહેલાં—

- ૧, પ્રારંભિક
- ૨, કામગીરી દર્શક
- ૩, બીજાની પસંદગી
- ૪, સચિત્ર અહિરાતો

આને પાચનો

મળશે

■

ચોક્કસપણે અને વિગ-
તવાર કેવીરીતે જાણી
શકાય? વાત ખરી
છે. દુકાનમાં ખરીદી
કરવા આવના દરેક
આદર્શને 'આપે અ-
મારી અહિરાત ક્યા
પત્રમાં વાંચી છે?'
એવો સવાલ પૂછવો
વાંચીથી નથી. એવા
સવાલોના જવાબો
આપવા આદર્શકંડાજો
પણ છે અને વળી તેની

પૂછપ-છ વેપારી વિવેકથી વિરૂદ્ધ પણ છે. બીજી
તરફ જે વેપારી કને એકજ પ્રકારનો માલ
હોય અને તે ફક્ત એકજ જાણમાં તેની
અહિરાત કરતો હોય તો, એકાક, તેને માટે
આવી ઉંડાણમાં ઉતરવાનું ઝુરરી નથી; તે
જાણી મકે છે કે તેનું કુખ વેચાણ તેની
એ એકજ અહિરાતનું ફળ છે. જે વળી,
તેની કને અનંક પ્રકારનો માલ હોય જ્યા
તે દરેક જાતના માણની અહિરાત દરેક જુદા
જુદા પત્રમાં આપેના હોય તોય તેને આ
જાણથી ગરજ નથી. અમુક માણનો ઓર્ડર
આવતા તે તરતજ સમજી શકે છે કે જે
ફાળા પત્રની અહિરાતનું પરિણામ છે. કારણ
કે તે માણની અહિરાત ફક્ત તેજ પત્રમાં
અપાય છે. પરંતુ, એથી વિરૂદ્ધ, જે વેપારી
કને એકજ જાતનો માલ હોય અને તે તેની
અહિરાત જુદા જુદા પત્રોમાં કરતો હોય યા
અનેક પ્રકારનો માલ હોય અને તેની અહિ-
રાતો પણ અનેક જુદા જુદા પત્રોમાં અપાતી
હોય તો અમુક માણનો ઓર્ડર, ક્યા પત્રની
અહિરાતનું ફળ છે તે જાણવું મુશ્કેલ થઈ
પડે છે. અને, એ તો દેખીતું છે કે, એવી
જાણ વિના ક્યું પત્ર, કેટલા પ્રમાણમાં, અહિ-
રાત માટે નફાકર્તા છે તે નકકી કરવું સંભ-
વિતજ નથી.

આ બિંદુ સમાવનો ઉકેલ આદિરાત-કુંચીઓ છે. આ પદ્ધતિ એટલી તો સચોટ છે અને એટલા તો વિવિધ પ્રકારે ધરાવે છે કે ગમે તેવા ન્હાના મોટા, સ્થાનિક વેચાણ કરનાર વેપારી વા ટપાલ દ્વારા વેપાર કરનાર વેપારી હરકાણે તે ઉપયોગી છે. જેની જેની ઝુકરનો, તેવો એવો પ્રકાર. વેપારની આદિરાતો એ છાપાઓમાં અપાતી હોય તા દશ દહાર છાપાઓમાં, બધાને એ પહેાંચી વળે છે.

એ બોમમાં કહેનાં, આદિરાત-કુંચીઓ એટલે અમુક અમુક પદ્ધતી આદિરાતો માટે અમુક અમુક ઝાળખ-ચિન્હો. એની પુરી સમજણ માટે એક દાખલેજ લખ્યો તીચલી આદિરાત અનેક પત્રોમાં અપાય છે. આપના ઓડેશીમાંથી ક્યો ઓડેર ક્યા પત્રની આદિરાત દ્વારા આવ્યો છે તે નક્કી કરવા માટે એમાં જે આદિરાત-કુંચી ખમરાઈ છે તે, શિરનામાંમાં મુદ્દલાના નામ સહિત એક નંબર લખવાની છે. જે નંબર, વાદ રહે ક. ધર વા ભિવકનનો નંબર નંબી; તે કેવળ એક આદિરાત-કુંચી છે અને તેથી જુદા જુદા પત્રોમાંની આદિરાતોમાં એ નંબર જુદો જુદો લખાય છે.

આદિરાતના નમુનો

અચાર ચટલીઓ બનાવવાના

૩૭ નુરખાઓ અને બીજા ૧૨૪ પાનાનાં પુનર સારાંસ માટે દશ આનાની ટીકાટી બીડી ‘ક્રમર’ના ૩૧, ૩૨ અને ૭૬માં અંકે મંગાવો. ક્રમર ઓડેશી. ૧૬ સોદાગરવાડા ચુરત.

આ આદિરાતમાં સોદાગરવાડા નંબર ૧૬ છે; બીજા પત્રની આદિરાતમાં તે બીજેજ-૧થી લખને ૧૦૦ સગીમાંનો કામ પજુ હોય છે જેટલા પત્રોમાં આદિરાત અપાતી હોય તેટલા નંબરો જાણે માલનો ઓડેર વા બીજ

મુખપરછે આવે કે શિરનામાં. તોય, એ નંબર પરથી તરતજ જાણી સકાય છે કે આ ઓડેર ક્યામાં પત્રની આદિરાતના ક્યા રૂપે છે, અને તે ઓડેર ક્યામાં પત્રની આદિરાતના પરિણામ રૂપ. કેટલો સરળ માર્ગ.

આદિરાત-કુંચીઓના મુખ્ય પ્રકારો આ છે:—

- ૧, મુદ્દલાના નામ સાથે નંબર ઉમેરવો, (જેમકે, ૧૬. સોદાગરવાડા.)
- ૨, બિંદીનના નામ સાથે નંબર ઉમેરવો, (જેમકે ૧૫, બિંદીનેલ ચેંગલસ)
- ૩, મુદ્દલાના નામ સાથે ધરનો નંબર હોય—અને તે શિરનામાંમાં લખવો ઝુરીજ હોય—તો એવા નંબર સાથે પેટા નંબર જેમકે ૬, ૭, ૮, ઉમેરવો (૧૫અ, ૬૫-પીઠ બજાર)
- ૪, વેપારીના સ્થિપત્રોને જુદા જુદા નંબર આપવા (અમારું સ્થિપત્ર નંબર ૧૬ મંગાવો)
- ૫, વેપારીના સ્થિપત્રોને જુદા જુદા રંગથી ઝાળખવા (અમારું જહુ સ્થિપત્ર મંગાવો)
- ૬, શિરનામાંમાં અમુક ખાતાનો નંબર લખવો (ક્રમર ઓડેશી, ‘આઈ’ ૫, સુરત)
- ૭, પે.લાના સ્થિપત્રને ખાસ નોખા નોખા નામો આપવા (અમારી ‘ઔદ્યોગિક સાહિત્ય’ની પુસ્તકો મુક્ત મંગાવો)
- ૮, ઓડેર સાથે આદિરાત-કુંચન મોકલવાની સિદ્ધરિશ કરવી અને—
- ૯, વેપારીના પોસ્ટ બોક્ષના નંબર સાથે ૬, ૭, ૮, ઉમેરવું (પોસ્ટ બોક્ષ ૧૦૧-અ) ૫. આ નવ તો મુખ્ય પ્રકારો થયા. એ સિવા બીજા પેટા પ્રકારો તો સંખ્યાબંધ છે અને એમ કહેવામાં સદાજે અતિશયોક્તિ નથી કે એ બધાનું જુદું જુદું વિવેચન કરાય તો ક્રમરના પુરા ત્રણ ચાર અંકો જેટલી જગ્યા પળ બોલીજ પડે. અર્થે

એટલી લાંબાબાં ઉતરવાનું સક્ય નથી. આવો, ઉપર દર્શાવેલા નવ પ્રકારો વિશેષ દુકાંમાં કંઈક સમજવાની કોશિશ કરીએ.

પ્રથમ પ્રકાર, મુદસ્તાના નામ સાથે નંબર ઉમેરવાનો છે. જ્યાં વેપારીની દુકાન યા ઑફિસનો ખરો ઘર નંબર શિરનામાંમાં લખવાની જરૂર ન હોય, તે વિનાય વેપારીના પત્રો બરાબર તેને મળી સકતા હોય ત્યાં એવા નંબરને જદમે આ જાદિરાત-કુંચી ઉપયોગી છે. દાખલા રૂપે, મોદાગરવાડનોજ દૃષ્ટાંત લો. એ એક મોદોડો મુદસ્તો છે. પરંતુ એમાં કમર ઑફિસ માટે ઘર નંબર લખવાની કરી જરૂર નથી. તેથી મોદાગરવાડ સાથે જાદિરાત-કુંચી નંબર લખવો બિદનર છે. પણ જ્યાં ઘર નંબર લખવાની જરૂર તો ન હોય પણ આવી રીતે જાદિરાત-કુંચીનો નંબર લખવાથી ટપાલ ગ્રે-વર્ક પડ્યા સંભવ હોય ત્યાં માટેય એક પ્રસાંગ છે. એમ ધારો કે, અમુક મુદસ્તાનો સૌથી છેલ્લો ઘર નંબર ૧૫૧ છે. એ દરમિયાનનો કોઈપણ નંબર જાદિરાત કુંચી જેમ વપરાય તો ઘર નંબર લેખાઈ, ટપાલ ગ્રેડવર્કને જવાને કાય છે તો પછી એ વેપારીની જાદિરાત કુંચી પર નંબરથી શરૂ થશે ૧૫૧ નંબરથી વધારે તો મુદસ્તામાં હેજ નહિ, એટલે બુલબુલામણીનો કરી સંભવ રહેશે નહિ.

કયાક એવું પણ હોય છે કે મુદસ્તાના નામ કરતાં ઘરનું નામ વધુ પ્રખ્યાત હોય છે. એવી હાલતમાં બિદીંગના નામ સાથે નંબર ઉમેરી દો કે પડું. આ થશે જીએ પ્રકાર.

ત્રીજો પ્રકાર ઘર નંબર સાથે ક, ખ, ગ, ઉમેરવાનો છે. એમ ધારો કે અમુક વેપારીનું શિરનામું ૧૭, કલુષીક બઝાર છે. એ નંબરને છેલ્લો મુતાસિજ નથી તો પછી તે નંબર સાથે ક, ખ, ગ, ઉમેરી સકાય. એ રીતે પુરા કક્કાર જેટલી-અર્થાત

૪૩-જાદિરાત કુંચીનો ધરો ૧૭૨૫, ક, ૧૭ ૧૭૫, વધવારડ.

વેપારીના સચિપત્રને મોખા નંબરો આપવાનો એવો પ્રકાર પણ ખૂબ ઉપયોગી છે. માદક પોતાના પત્રમાં એ સચિપત્ર નંબરને દવાનો આપે કે વેપારી તરતજ તે ગ્રાહકે કયા પત્રમાં જાદિરાતવાળી છે તે સમજી શકે છે.

પાંચમો પ્રકાર, સચિપત્રના મોખા રંગનો છે. આ અમેરિકન પ્રકાર છે પણ તે પાંચ સાત જેટલા જાપામાં જાદિરાત આપનારા વેપારી માટેજ ઉપયોગી છે. એથી વધારે જાપાઓમાં જાદિરાત આપનારા માટે એ કામનો નથી. એમાં પાંચ સાત મુખ્ય રંગોના સચિપત્રો જવાવાય છે અને પછી મોખા મોખા પત્રોમાં તેમની જાદિરાત કરાય છે.

છઠો, ખાતા નંબરનો પ્રકાર, એકથી લઈને દસ રૂં જાપાઓમાં જાદિરાત કરના રંગોને ઉપયોગી છે. એશક, એના ઉપયોગમાં કુનડ નેહરો, કેરલાક વેપારીઓની જાદિરાતમાં એ પ્રકારનો એવો મુખાઈબરો ઉપયોગ થાય છે કે પાંચનારને દસવુંજ આવે દાખલા રૂપે, એક વેપારીની જાદિરાતમાં ખાતા નંબર પડતો જાપાનું સચિપત્ર થયું હતું ત્યારે આજના કામમાં લગભગ કામ એવો વાંચનાર હશે જે એક પણ માટેય એમ પાલી લેવાની મુખાઈ કરી જેમે કે વેપારીની દુકાન યા ઑફિસમાં ખરેખર પડત ખાતા હશે.

આ પ્રકારનો ઉપયોગ, બે ભેગા સાધો-આંકડા અને અક્ષરો-દ્વારા વગુ થાય છે. એથી નવ લગી તો માત્ર આંકડા વપરાય છે, પણ ૧૦ થી લઈને ૯,૯૯૯ લગી આંકડા અને અક્ષર બેકે ભેગા વપરાય છે. કારણ ઉપર કદ્યું તેમ, ખાતાઓના કોડોના આંકડા કેવળ મઝાકરૂપ હોવા હોઈ, માદકોના હિમાગ પર વેપારી વિશે ખોટી જાણ પાડે છે.

આ રીતી, આકાશ અને અક્ષરોની.
બેગી પદ્ધતિ:—

એકમ	દશક	સો	હજાર
૧	૧૦-૨૫	૧૦૦-૨	૧૦૦૦-૫
૨	૨૦-૩	૨૦૦-૪	૨૦૦૦-૫
૩	૩૦-૫	૩૦૦-૬	૩૦૦૦-૬
૪	૪૦-૭	૪૦૦-૮	૪૦૦૦-૭
૫	૫૦-૮	૫૦૦-૯	૫૦૦૦-૮
૬	૬૦-૯	૬૦૦-૧૦	૬૦૦૦-૯
૭	૭૦-૧૦	૭૦૦-૧૧	૭૦૦૦-૧૦
૮	૮૦-૧૧	૮૦૦-૧૨	૮૦૦૦-૧૧
૯	૯૦-૧૨	૯૦૦-૧૩	૯૦૦૦-૧૨

આમ ૯,૯૯૯ સગી આકાશ-કુન્ડીઓ થઈ. આકાશમાં, જે કુન્ડી લખતી હોય તે આકાશ અને અક્ષરોને બેગી કરીને લખાય છે. દાખલા રૂપે, ૧૫૧ લખવા માટે ૧૦૦નો ૨, ૫૦નો ૬ અને એકમનો ૧ લેતાં, એ કુન્ડી થશે ૮-૫-૧. ખાતું નંબર ૮-૫-૧ એટલે ૧૫૧. ખાતું ૫-૧ લખો તે પના ૨૦૦૦ અને ૧ ઉમેરતાં થયા ૨૦૦૧. એજ પ્રમાણે ૯,૯૯૯ સગી વધી સકાશે. પણ જો આ બધાં ત્રણ ત્રણ બેગા અક્ષરોની લંબાણુમા કિતરવા વિચાર ન હોય તો ખાતા અને સચિપત્રની નીચલી બેગી યોજવા ઉપયોગી થઈ પડશે:—

એકમ	દશક	સો	હજાર
ખાતું	ખાતું	સચિપત્ર	સચિપત્ર
૧	૧૦-૨૫	૧૦૦-૧	૧૦૦૦-૨૫
૨	૨૦-૩	૨૦૦-૨	૨૦૦૦-૩
૩	૩૦-૫	૩૦૦-૩	૩૦૦૦-૫
૪	૪૦-૭	૪૦૦-૪	૪૦૦૦-૭
૫	૫૦-૮	૫૦૦-૫	૫૦૦૦-૮
૬	૬૦-૯	૬૦૦-૬	૬૦૦૦-૯
૭	૭૦-૧૦	૭૦૦-૭	૭૦૦૦-૧૦
૮	૮૦-૧૧	૮૦૦-૮	૮૦૦૦-૧૧
૯	૯૦-૧૨	૯૦૦-૯	૯૦૦૦-૧૨

આ રીતે આકાશ-કુન્ડી ૧૫૧ લખવા માટે ખાતું નંબર ૮-૫-૧ અને સચિપત્ર નંબર ૧ થશે. સચિપત્ર નંબર ૮-૫-૧ અને ખાતું નંબર ૬-૭ લખાતાં, આકાશ-કુન્ડી થશે ૮ : ૬૦૦૦ + ૧ : ૧૦૦ + ૬ : ૨૦ ન ૭ = ૮૧૨૭. કહેવાની કુશરત નથી કે આ રીતે આવા બીજા અનેક બેગા અક્ષર અને આકાશો યોજી અને વાપરી સકાય છે.

સાતમો પ્રકાર પણ નવાના વેપારીઓનેજ ઉપયોગી છે. જેમની આકાશ-પાંચ દશ પત્રો-મંજ છપાતી હોય તેઓ પોતાના સચિપત્રો કેવળ સચિપત્ર તરીકે નહિ પણ પોતાના વિવિધતા કાંઈ ખાસ નામે હેડિંગ છપાવી, ભુદા ભુદા છપામાં ભુદા ભુદા નામની આકાશ કરે છે. દાખલા રૂપે, એક દવાખાતું પોતાના સચિપત્રો નીચ પ્રમાણેના અનેક નામે હેડિંગ છપાવી સકે :—

- ૧, ધરમલ દવાઓ
- ૨, તનદુરસ્તીના યોગ્યાવાન
- ૩, દવાઈ દુન્યા
- ૪, તબીબી સમતો

વગવરહ. એશક, આ યોગ્યાનિયાં કેવળ સચિપત્રો રૂપેજ નથી-હોતા; તેમાં પોતાના નામ પ્રમાણેની રેટલીક ખાતરીઓ પણ અપાય છે.

આઠમો પ્રકાર આકાશ-કુપનનો પ્રકાર છે. એ પ્રકાર સરળ છે, જે આકાશ-ચોટી જગ્યામાં અપાતી હોય તો. આકાશને એ કુપન કાપી જોડલવા વિનતી કરાય છે અને કુપન પર એક ખૂણામાં યોગ્ય આકાશ-કુન્ડી યા પછી ખુદ પત્રનું નામ અને તારીખ છાપેલી હોય છે જેથી કુપન વેપારીના હાથમાં આવતાંજ તે કયા પત્રની છે તે જાણી સકે.

નવમો અને દેસો પ્રકાર પોસ્ટ ઓફીસ નંબર સાથે કે, ખ, ગ, ઉમેરવાનો છે. તે પ્રકાર, પ્રકાર બીજા જેવોજ હોઈ, વધુ કહેવાનું રહેલું નથી.

આ છે આકાશ-કુન્ડીઓની હકીકત.

[પાંચમો મહત્ત્વ સંપર્ણ]

દવાખાનહ મુઘને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી :-

હુખ્મે મુકવિયએ મુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કોઇ પણ રીતે તુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુટ્ટી આપી કુદરતી દકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હુખ્મે મુસકકિને ખાસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિષે એટ-લુંજ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું શીર્ષ પાતળું પડી ગયું હોય, શરીર તપાઈ એહગે શીકા નિસ્તેજ થઇ ગયેા હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હુખ્મે ખામુલખાસ:-

ગમે તે રીતે જોયલી ખૂટલી કે ખરબેસો મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જ્વહીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાથી તૈયાર થતી હોઇ દવાખાનાની રખેલીયાસીડી છે

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જયહુરે મુનકકલ

સવગની (સોહીના બિગડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગમક ટાંકી આતિશક (Syphilis-પિરફેટક). નાચર, હાડગંબીર, ભગંદર ગડવા, (સંધીવા), અમેહ પીટિકા, ઉપદશ, ફિરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દહે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથી)ના ૧૦૬, ના ઇનજેક્શનના જેવી નાતકામિક અસર કરનારી આ ધુનાની દવા છે.

કીમત માશા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખ્મે જિરયાન ફવલાહવાડી-

જિરયાન (ધાતુસાવ), એદતિલામ (સ્વપ્ન-દોષ), અને ‘શીર્ષ’ વિકાસની દરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નવ-બાઈને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને નાકત આપે છે. શીર્ષને વાદે છે અને ઈમમાક (વીધનું અંબલન) પણ સારી રીતે કરે છે. હમારા દવાખાનાની રખેલીયાસીડી છે.

કીમત ૨૦૦ ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્ટી સાહેબ-

ધુવાવસ્થાની ભૂમો અથવા કોઇ પણ કારણે જિરયાન (શીર્ષ સાવ) લાગુ પડી ગયેા હોય, ધાતુ દમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા આઝા અને પેશાબ પડી પેશાબને રસ્તે ચિક્કો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઇ કાયમનો અંપકોષ લાગુ પડી ગયેા હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા જ્વહીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માશા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનહ મુઘને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ શનીનાલાખ, -સુરત

વેપારી સંજ્ઞાઓ

Business Terms

A 1.—બોમ્બડના રજિસ્ટર ઓફ શિપીંગમાં પહેલી પંક્તિએ ગણાતી સ્ટીમર

AE.—બોમ્બડના રજિસ્ટરમાં ત્રીજી પંક્તિની સ્ટીમર

Abandonment—દર્યાઈ વીમાકામમાં એનો અર્થ એ છે કે, નુકસાની પામેલી સ્ટીમર અને તેનો માલ, સ્ટીમર માનિક વીમાના અન્ડરરાઇટરોને સોંપી દે, જેથી પોતે પુરી નુકસાનીનો દાવો કરી સકે.

Abatement—સામાન્ય, એક પ્રકારનું એસેવન્સ. કાનૂની હાથમાં, મરણ પામેલા શખ્સની વસીયત પ્રમાણે ગદાને પૈસા આપવા પુરતી તેની મિલ્કત ન હોય તો આપવાના હિસ્સાઓને ઘટાડવા.

Abstract of Title—અમીન માલિકીનો દસ્તાવેજ.

Acceptance—ગ્રાહ્ય ઓફ એક્સેપ્શન વા હુડી જેના નામે લખાઈ હોય તે તેની પાછળ પોતાનું નામ લખી, પોતાની સમતી દર્શાવે તેને Acceptance કહે છે. મુજરાતીમાં એને હુડીનો “દેખાડ” વા “દેખાડ કુલુમ્મતુ” કહે છે.

Acceptance House—તે યરાશી પેટી, જે પરદેશી પેટીઓ પરની ગ્રાહ્ય ઓફ એક્સેપ્શન પોતે સ્વીકારે છે.

Account Current—એન્કમાંનું ચાલુ ખાતું

Account Day—ગ્રેડ બ્રાદરમાં વજણ કિંવા પતાવટના જે બે ત્રણ દિવસો હોય છે, તેમાંનો આખિરી દિવસ.

Act of God—આ સંજ્ઞા ગ્રાહ્ય ઓફ ફેડીંગ અને બીન્ડ દર્યા માર્ગે માનવી લાવજીવને લગતા કાગળીયાઓમાં વપ-

રાય છે, એનો અર્થ એ છે કે, તે કુદરતી કાર્ય, જેની ઉપર ઇન્સાની કાણુ નથી. દાખલા રૂપે, દર્યાનું તુફાન વ. એવા કારણોસરની નુકસાની માટે કોઈ જવાબદાર લેખાતું નથી.

Actuary—તે નિષ્ણાત જે વીમા શાસ્ત્રને લગતા આંકડાઓનો ખાસ અભ્યાસી હોય.

Adjudication Order—તે હુકમ, જે દ્વારા એક શખ્સને નાદાર દરાશી તેની મિલ્કતો તેના લેણદારોના લાભાર્થે ટ્રસ્ટીઓના હાથમાં સોંપાય છે.

Adjustment—દર્યાઈ વીમા શાસ્ત્રમાં એનો અર્થ બધા એસેવન્સો બાદ કર્યા પછી સુકવાતા વીમાના પૈસાનો છે.

Administration ad Litem—જ્યારે એક શખ્સને પ્રાપ્તિ થા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન અપાયા હોય અને કોઈ મુદ્દલા અંગે તે કોર્ટના કામકાજમાં લાગ લેવા ના પાડે તો, સગીરના વિત કાળે, કોર્ટ એક બીજો પ્રતિનિધિ નીમી સકે છે, જેનો ખર્ચ સગીરની મિલ્કતમાંથી અપાય છે.

Administration cum Testamento Annexo—એ હુકમ ત્યારે અપાય છે, જ્યારે વસીયતનામાંમાં વા તો કોઈ વલીવટદાર નીમાયો નથી હોતો, વા તે હોય છે છતાં એ કામ સંભાળવા નારાજ હોય છે. એથી હાલતમાં કોર્ટ તરફથી આ સંજ્ઞા હેઠળ નવો વલીવટદાર નીમાય છે.

Administration de Bonis Non-એડમિનિસ્ટ્રેટર પોતાનું કામ પૂરું કર્યા

વિના મુદ્દરી જાય તો આ સંજ્ઞા હેઠળ કોઈ તરફથી ખીજો નીમાય છે.

Ad Referendum—આનો અર્થ થાય છે: “હજી વિચાર કરવાનો છે.” એ સંજ્ઞા એવા કોન્ટ્રાક્ટોમાં વપરાય છે, જેમાં મુખ્ય મુદ્દા તો નક્કી થઈ ગયા હોય છે પણ કેટલીક ન્દાની બાબતો નક્કી કરાઈ હોતી નથી. તેટલા માટે તેને **Ad Referendum Contract** કહે છે.

Ad Valorem—અર્થ છે: “પ્રાપ્તતા પ્રમાણમાં”. એનો ઉપયોગ ઝકાતના દર અને રકામ્પ હુદીની ગણતરીમાં થાય છે.

Affidavit—તે લેખિત અને સવગંદપૂર્વકનું નિવેદન, જે સત્તાવાર શપ્થ સમક્ષ રજુ કરાય.

After Date—હુદીઓને અંગે સપરાય છે. અર્થ છે લખેલી તારીખ પછી

After Sight—એ પણ હુદી સંજ્ઞા છે. અર્થ થાય છે: દેખાડ થયા પછી.

Agenda—અમુક સમા સમક્ષ શું શું કામ કરવાનું છે તે દર્શાવતો લેખિત પરિપત્ર.

Agio—ચલણી નાણાની ખરી કીમત અને ચલણી કીમત વચ્ચેના તફાવતને માટે આ સંજ્ઞા છે.

All Rights Reserved—પુનઃકેના પ્રકાશકો વા લેખકોના હકોના રક્ષણ અર્થે આ શબ્દો જે તે પુસ્તકો પર હાથ લે છે.

Allonge—ગિલ ઓફ એક્સચેન્જની પાછલી બાજુ સહીઓથી ચિકાર બરાબ જતાં અને ખીજી સહીઓ માટે જગ્યાની મુરરન હોતાં તેની સાથે જોડાતી કાપલી.

Allotment—લિમિટેડ કમ્પનીના શેરની હુદુચણી-સંજ્ઞા.

Amortisation—નાણાસાસની સાધામાં તે પધ્ધતિ જે દ્વારા બેન્ડ વા શેરના પૈસા વાર્ષિક લોટરી દ્વારા સીક્રીંગ ફંડમાંથી પરત કરાય છે.

Annuity—અમુક મુદ્દન લગી વા ઝિન્ડગીભર અપાતી વાર્ષિક રકમ. એ વીમા-સંજ્ઞા છે અને કેટલાકે એવી રીતેજ વીમા ઉતરાવે છે. અમુક મુદ્દન પછી જ્યાં લગી તેઓ જીવે ત્યાં લગી કમ્પની તેમને વાર્ષિક રકમ આપે છે.

Ante Date—જે તારીખે દસ્તાવેજ, એક વા ગિલ લખાય તેની પહેલાંની તારીખ નાખતી તે **Ante Date**. દાખલા રૂપે, પછી ફેબ્રુઆરીએ એક દસ્તાવેજ લખાય જતાં દસ્તાવેજ પર તારીખ પછી જાન્યુઆરીની નખાય તો તે આ સંજ્ઞા હેઠળ આવી જશે.

Appraiser—મિલકતો વાની આંકણી કરનાર નિષ્ણાત.

Appreciation—આ સંજ્ઞા **Depreciation** ની વિરોધી સંજ્ઞા છે. **Depreciation** એટલે ધસારો-ધસારો, જ્યારે **Appreciation** એટલે મુગ કીમત કરનાં વધેલી કીમત

At Sight—તે હુદી-સંજ્ઞા. દેખાડ થતાં તરતજ લેરપાછ કરવા અચ્ચે છે.

Assessment—કોઇ પણ કરવેરા વા આવક વેરાની આંકણી કરવી.

Assignment—કોઇ પણ મિલકત કોન્ટ્રાક્ટ, કરારનામાં, લેણ દેણ, વીમાની યોજીગી, કોપી રાષ્ટ્ર વ. ખીજાં નામે લખી આપવા વા ફેરમવની કરી આપવાનો દસ્તાવેજ.

B/E—ગિલ ઓફ એક્સચેન્જ વા ગિલ ઓફ એન્ટી.

Audit-પોતાના હિસાબો સત્તાવાર હિસાબ-કાર પાસે તપાસાવવા અને તેની સરિ-શીક્ટ લેવી.

B/-ગુણી યા ગાંસડી

B/D-બેન્ક ડ્રાફ્ટ

B/L-બિલ ઓફ લેડીંગ.

BLS.-ગાંસડીઓ

Bad Debts-તે શક્યમંદ લેણાઓ, જે સુસુધ થવાનો સંભવ નથી હોતો અને તેથી તેને તુકસાની લખિત લખી નાખવા પડે છે.

Balance of Trade-એક દેશના દેખીની આયાત અને નિકાસ વચ્ચેનો તફાવત.

Bank Bill-એક બેન્ક બીલ બેન્ક પર લખેલી હુડી

Bill of Entry-આયાત યા નિકાસ કરનાર તરફથી ઝકાત ખાતાને, ઝકાતી કામ અંગે, પૂરું પડતું માનના પ્રકાર, કામત વ.ને લગતું બેચિન નિવેદન.

વેપારની નિષ્ફળતા

વેપારની નિષ્ફળતાના મુખ્ય કારણો શોધી કાઢવા નો પછી નેમનો અટકાર સહેલો થઈ નવ છે. અચ્ચત કારણો ગણવા વિના કામ પણું હાથે કારગર નથી નીચડવો તેથી, કુદરી છે કે, પહેલાં મુખ્ય કારણો શોધાવ.

વેપારની નિષ્ફળતાના મુખ્ય સજાઓ આ હોય છે:-

- ૧, પુછની અછત
- ૨, ગણકાપુ દરીકાશ
- ૩, વેપારની જિન આવડત
- ૪, વેપારની મંદી
- ૫, વ્યવસ્થાની ખામી

તમારે ત્યાંના કારણ શોધો અને પછી તેના દલાલ કરો.

“મામ જીવન, સહકાર અને ખેતી” (માસિક)

વડોદરા રાજ્યના પ્રગતિખાના તથા મા સ્વાસ્થ સહકાર સેવક સંપના સંપુત યાત્રા નીચ વડોદરામાંથી છેલ્લાં આઠ વર્ષથી આ માસિક પ્રગટ થાય છે. યુગરાત-કાલી-વાચાડમાં તે વધુ વંચાય છે. મામજીવનના દરેક પ્રશ્નને અર્થવું શુંબઈ દલાકામાં આ એકજ ને પહેલું માસિક છે. દરમદિને મોટી સંખ્યામાં તુકસા પ્રગટ થાય છે. લાય-પ્રેરી, લોકલ બોર્ડ, મુધરામ તેમજ મામ-જીવનમાં રસ લેનાર દરેક વ્યક્તિએ તેના આદક યથ જલુ જોઈએ. વાર્ષિક લવાકમ રૂ. ૨-૦-૦ છે.

‘મામજીવન’ કાર્યાલય
માંડરી રોડ વડોદરા.

જાદુઈ આરીસો

[જે શોધે દુન્યાને એમ કરી દીધી છે]

જાદુઈ આરીસો, ઇનિદાસ કહે છે તેમ, લાઠ જમરડીકના સમયમાં શોધાયો હતો અને દુન્યાના ખૂણે ખૂણે શું બનતું હતું તે જાણવાનું મુખ્ય સાધન દત્તો. એની મદદ તમને કનનતિના ખરા માર્ગે દોરશે અને કમનમીઓથી બચાવશે. આરીસાની હમી-કવ જાણવા માટે એક આતાની રિકિટ સાથે ઉડું વા વ.ગ્રેડીમાં લખો:-

હુદવમીમ, કાકલ મુકાન,
સુધીયાના (પંજાબ)

Mohatameon,
THE DARUL FURQAN,
LUDHIANA (Punjab)

કુલવાડીની ખીલવણી

લેખક અને પ્રકાશક : અંબાલાલ મોલીભાઈ પટેલ, બી. એલ; એફ. આર. એચ. એસ; ઉદવાડા (કદ કાઉન ૧૬ : પાનાં ૬+ ૧૫૨ : કાચું પુઠું) કીમત બાર આના.

ગુજરાતમાં બાગબગીચાનો શવક ધણો ઓછો છે તે જોતાં, આ આવકારદાયક સાહિત્યક ઉમેશની નોંધ લેતાં આનંદ થાય છે. એમાં લેખકે પોતાના અગત અનુભવે પરથી કુલમાડની ઉછેર, ખાતર, છાંટણી વ. સાસ્ત્રીય બાબતોને અત્યંત સાદી ભાષામાં સમજાવી છે અને, કહેણું જોઈએ કે, સફળ રીતે સમજાવી છે. એ ઉપરાંત લેખકે ઉપયોગી વધુ કુલ-જાડોની વિગતવાર માહિતી, બગીચાની પાડ, લોખ, છાયા-ઝાડો વની સમજણ આપવા ઉપરાંત બાગ-નક્શા અને તેનું વખત પત્રક પણ આપ્યું છે. વળી પુસ્તકમાં થોડાક સુંદર કુલજાડના ચિત્રો પણ આપાયાં છે.

પુસ્તક ખુબ ઉપયોગી છે લેખકને આવા સુંદર પ્રવાસ બહલ અભિનંદન.

નવમલાત (માસિક)

તંત્રી : જમિન્નત ક. પંડ્યા, ખંભાત
સાત મહિનાથી પ્રગટ થતું આ ગુજરાતી સામયિક, ધીમે પણ મક્કમ પગે આનંદ વધતું બધ છે. ગદ્યારી સમક્ષ એના દ્વિપોત્સવી અંક અંક છે, જેમાં ૮૦ પાનાનું ઉપયોગી વાંચન અને સુંદર ચિત્રો આપાયાં છે.

આ સુંદર પત્રને ઉત્તેજીતું જોઈએ. વાર્ષિક લગાડમ અહીં રૂપિયા છે.

પ્રસારકાષાત્ર સાહસ બદલ મુબારકબાદ.

બાળક (માસિક)

તંત્રી : બીખાભાઈ બાસ, વડોદરા.
સોળ વર્ષથી પ્રગટ થતા આ બાળ સામયિકનો ખાસ અંક ગદ્યારી સમક્ષ છે દોઢ દાખાનું એનું સફળ સંચાલન એની લોકપ્રિયતાની દલીલ છે.

આ અંકમાં બાળકોને પ્રમે જેવા અનેક ન્દાના મોટા લેખો, કવિતાઓ, કથાઓ વ. આપાયા છે મુખપૃષ્ઠ ઉપર એક બાળકનું સુંદર ચિત્ર પણ છે.

બાળકો અને અવશ્ય અપનાવે.

પાઠ્ય

નીચલા કેલેન્ડર મળ્યા છે
૧-લોરેન્સો માર્કવિસ (પે. ઈ. આર્મિસ્ટ્રા)થી મેરાસ દારિમ આદમ કમ્પનિયું મેદુડું રાત્રી તારીખ ફાડવાનું સુંદર કેલેન્ડર.

૨-જ. બે. બ્રધર્સ (સુરત)નું દૈનિક તારીખ અને નોંધ-પાનાવાહુ ઉપયોગી ટેબલ કેલેન્ડર

૩-સી. એન બ્રધર્સ, (સુરત)નું દૈનિક તારીખ પાનાવાહુ નાનું સુંદર કેલેન્ડર.

૪-પ ચાલ કુવક મંદળ (અદમદાખાઈ)નું માસિક તારીખના બાર પાનાવાહુ, રંગીન ચિત્ર-કેલેન્ડર.

૫-સુખ સંચારક કમ્પની (મથુરા)ના સાદા અને રંગીન ચિત્રવાલા, માસિક તારીખ-પાના વાલા બે કેલેન્ડરો.

૬-બાયામ માસિક (વડોદરા)નું માસિક તારીખ-પાનાવાહુ નાનું સુંદર કેલેન્ડર.

એ બધા બદલ આભાર.

"કમર"ના ગ્રાહકોને ખાસ લાભ

શ્રી કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,
શ્રી કુંગરશી ધરમશી સંપતના 'આમુખ' સાથે

નફાકારક હુન્નરો

લાગ પહેલો
કીમત ર રૂપીઆ

"કમર"ના ગ્રાહકોને ખાસ લાભ લેખે આ પુસ્તક અર્ધી કીમતે એટલે માત્ર ૧ રૂપીઆમાં મળશે. ટપાલ ખર્ચના ૬ આના મૂળીને રૂ. ૧-૬-૦ મની-ઓર્ડરથી મોકલી આજેજ મંગાવો.

લખો:-વ્યવસ્થાપક, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

પોસ્ટ સીનુગરા (અંજલ-કચ્છ)

મૂલ્યા:-આ કૅમિસ માસમાં આ કુપન મોકલનારનેજ આ લાભ મળશે.

‘કમર’ને લગતા વિષયોના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમવાર મુક્ત મેગઝિન થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ પ્રશ્નોના જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાતરી જવાબ જોઈએ તો ફરક પ્રત દીઠ પાંચ આનાની (ખર્ચા: આઠ આના અને પરદેશ: નવ પેની) ફીઝેટ નીટવી. [વી. પી. ના ઓફિસ સ્વીકારતા નથી.]

૧૯૪૪-૬. અ: જટની-પિપરમિન્ટ બનાવવાના યંત્રો સ્મોલ મશિનરી મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની, શામ બજાર રોડ, કનકતા પાસેથી મળશે.

૧૯૪૫-૬. વી. ડો: મહુવા (૧) “પીપ-રલેસ ડ્રટ ગન” માટે ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ એન્જિનિયરીંગ કંપની, ૧૧, ટમરીન્ડ સેન, કોટ, મુમ્બઈ સળશે (૨) એવો જારીક ગંધક ધરમશી મોરારજી કેશી કલ કંપની, સુદામા હાઉસ, વિટેટ રોડ, બેલાડી ઇસ્ટેટ, મુંબઈ ૧ પાસે મળે છે. (૩) હેન્ડ પંપ રૂપે પેઇન્ટિંગ યંત્રનીય સાઇકલો રંગી સકાશે યંત્ર માટે પ્લેંચ સિદ્ધામે તપાસ કરી સકશે.

૧૯૪૬-૭. મુ. એન્ડ ક: મુંબઈ-(૧) ફળને લગતા પુનર્ક આ છે:-ફળદાતાની ખીલવણી, દ્રાક્ષનું વાવેતર, આમ્રકુંડ, કજળી આંગાની ખેતી કરવાની રીત વ અ ઉપરાંત, એ વિષયો કમરના ૫૦, ૬૨, ૬૫, ૬૬, ૭૩, ૭૪, અને ૮૧મા અંકોમાં છપાયા છે, તે વધુ જોશે (૨) અને લગતા માસિકોની યાદી કમરના ૮૪મા અંકમાં છપાય છે, તે વધુ જોશે.

૧૯૪૭-૮. ના. પુ: ગોહલ-પોસ્ટકાર્ડ ઉપર ફોટો પાડનાર કમેશ મેસર્સ જે. જે. શાહ એન્ડ સન્સ, રાવવાદો રોડ, મુંબઈ ૨ પાસેથી મળે છે.

૧૯૪૮-અ. લ. દ: ઉમરાવની-(૧) પિપરમિન્ટના યંત્રોના વેપારીનું નામ પુછવરજ

નંબર ૧૯૪૪માં અપાયું છે, તે જોશે (૨) પરફ્યુમરીના એક મોટા વેપારીનું નામ આ છે:-ડી. છ. ગોરે, મંગળદાસ રોડ, મુંબઈ ૨ (૩) હોઝિયરીના એક મોટા વેપારીનું નામ આ છે.-અદમદ ઇલાહીમ બધસ, ચકલા રૂટ, મુંબઈ ૩.

૧૯૪૯-મે. જી. ઇ: અંતર-(૧) પુક-વિન્ટસ ઑઇલની બનાવટ માટે જીઓ કમરનો ૨૪મો અંક. (૨) ઑઇલ કસરોની બનાવટ માટે Oil Colours and Printers' Inks કર્તા: L. E. Andes જોશે. (૩) એસેન્સો માટે The Cyclopaedia of Perfumery કર્તા: E. J. Perry જોશે.

૧

અને કમરના અંકોમાંથી આઠ દશ પ્રયોગો કર્યાં તો બધા થયા છે.

[૧૨૭ માંની] રામજી હાલુદ મુજેમાન

૧૯૫૦-મ. એ. ક: ઉપગ્રેટા-શાહી ભદ્રા માટેની જાટલીઓ જોલ ઇન્ડીયા બોટલ સપ્લાઈંગ કંપની, ચકલા રૂટ મુંબઈ ૩ પાસેથી મળશે.

૧૯૫૧-ડો. એસ. એમ. પ્ર: કપડાંનું-મરજર નક્કાનાર જાપાની મુંબઈ જેવી અગ-રજતીઓના ચોક્કસ પ્રયોગ જાણમાં નથી. એ સિવા, એવીજ ખીજ અગરજતીઓના પ્રયોગો અગાઉ છપાઇ ગયા છે, તે જોશે.

“કુમર” : અંક ૮૬ મો

૧૯૫૨-મે. દા. સુ: કચ માંડવી-(૧) બાદશીવાજાનું શિરનામું પુછપચ પંચર ૧૯૪૮ના પેટા જવાબ ૨ માં છે.

૧૯૫૩-જુ. એ. મો: સુરત-(૧) કાકસા, (૨) કોકો અને (૩) કોશીના એસેન્સના પ્રયોગો હવે પછી.

૧૯૫૪-મુ. અ. હુ. મુ: ધોસકા-(૧) કાક પછુ અંગ્રેજી પત્રમાંના લખાણનો તરજુમો-એ સર્તે કે તે કોપીરાઇટ ન હોય-ગુજરાતીમાં ઉતારી સકાય છે. બેસક, તે કયા પત્રમાંથી ઉતાર્યું છે તેનું નામ આપવું જોઈએ. (લખાણનો સહકાર કેવો અને બદલો શું? એ એક સવાલો સંમળના નથી.)

૧૯૫૫-યુ. ઇ. એ. સ: પોરબંદર-(૧) ચમનાના ધધાને લગતું કાક પછુ પુસ્તક ગુજરાતીમાં નથી. (૨) કાય પોલિશ કરવાના પ્રયોગ માટે કુમરનો ૭૮મો અંક જોશો.

(૩) આંખના દર્દો અને તેના ઇલાજો માટે એ વિષયની ચોપડીઓ જોશો.

૨

આપે જાન્યુઆરી ૧૯૩૮નો અંક વાર્ષિક લગ્નમના વી. પી. થી મોકલ્યો તે પોંચ્યો છે. વાંચી થયો ખુશી થયો છું. મેં એક ગદ્ય પાસેથી “કુમર” માસિકની પ્રશંસા સાંજળી, “કુમર”ના માહક થતા વિચાર કીધો. બાદ “કુમર”નો અંક આવતાં, વાંચી થયોજ હર્ષ થાય છે. હુનર ઉદ્યોગ માટે ગુજરાતી ભાષામાં આ પત્ર અજોડ છે. એમ કહવા વગર ચાલે તેમ નથી.

(વેરાવલ) જગમોહનદાસ નારણદાસ

૧૯૫૬-કા. મો: બેરહદ-નવમાદનું જીતું નામ વગ્દશર છે. અંગ્રેજીમાં એને એમેનિયમ કોરોઇડ કહે છે. તે કાક પછુ માપીને ત્યા મળશે. (૧૯૩૧ના ઓક્ટોબર

મુંબઇ સરકારના પ્રધાનોમાંથી
૧. ના. બેર
૨. ના. તુરી
૩. ના. પાટીલ તથા
સર પ્રભાસંકર પટેલ
વડોદરા જિલ્લા મુલાકાત લઇ
પેનનો સતોષ નહેરુ કમી છે.

જોઈએ છે

ગામેગામ પગાર અને કમીશનથી ઓર-
જનાઇમરોનો નોમલુંક કરવી છે.

- ૧, લાગવગવાળા કાયરેકટર
- ૨, વીમાની વિવિધ યોજનાઓ.
- ૩, કરકેસરલેખો વહીવટ
- ૪, ખાહોશ કાર્યકરો
- ૫, પ્રિમિઅમના સૌથી ઓછા દર

આ બધી સહ્યાદ્રિની વિશેષતાઓ છે.

વિગત માટે અંગ્રેજીમાં લખો:-

મેનેજંગ કાયરેકટર,

ધી સહ્યાદ્રિ ઇન્ડ્યોસ્ટ્રી કું. લી.

મેલન રોડ, તાસિક સીટી.

અને નવેમ્બરના બેઠે અંકો તો કમારના ખલાસ થઇ ગયા હોય, હવે મળી સકતાજ નથી)

૧૯૫૭-૫૮. શ: કાલાસર-(૧) સેક્ટેડ પેપરીના મુખ્યમાં મેસર્સ કમર કંપની લિમિટેડ (અર્થી શેડ, મુખ્ય) પાસેથી મળશે. બાવ માટે ત્યાંજ પુછાવશે. (૨) પેપરીના પશ્ચ ત્યાં મળશે. (૧૯૩૭માં કમરના ગ્રાહકોને બેટ પુસ્તક અપાયું નથી)

વેચવા છે

કમરના ૧૯૩૩ થી ૧૯૩૭ સુધીના અંકો વેચવા છે.

દરેક વરસના અંકોની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

(પોસ્ટેજ ૧૬)

સંપા:—એ. એમ. ગાંધી

૧૧૦, નાગદેવી સ્ટ્રીટ,

મુંબઈ નં. ૩.

વેદાન્ત ઇન્ડિયા સ્ટેટ્સ એજન્સીની અને પંડિતરા રાજ્યની શાળા સાઈબેરીઓ માટે મંજુર થયેલ ઉગતી પ્રગતિ માસિક.

બાલવાંચન

તંત્રી-વહીવટી સુંદર કવિ.

લાલમ-હિંદમાં રૂ. એ-પરેજ ૧ સિંગિંગ

તમારાં જાળોને સંસ્કારી બનાવવા માટે વાર્ષિક લગભગ ૩. એ મનાં જોઈ રથી ગોકળી ઉગતી પ્રગતિ આ માસિકના ગ્રાહક ધ.વ. બાલવાંચન માત્ર બાલકોનેજ નહિ પણ આખા કુટુંબને, શિક્ષણાત્મક, આરિય ધડનાર અને નિર્દોષ વાચન પુરું પાડશે.

ઉગતી પ્રગતિ માસિકોમાં બાલવાંચન શિક્ષતા ને સંગીનતામાં સર્વોપરી છે.

નમુનો મફત મોકલવામાં આવતો નથી માટે નમુનો જોઈને જોય તેમજે અહીં આનાની લીડર જરૂર પીડી

વહેર ખજર આપનારાઓ માટે બાવ ધણી સસ્તા રાખેલા છે.

ગામેગામ એજન્ટોની જરૂર છે શિરનામું:—બાલવાંચન કાર્યાલય, રાજકોટ.

૧૯૫૮-૨૧. જા: ઉદયગિરી-રજર સ્ટેમ્પને લગતું સાહિત્ય અમારે ત્યાં મળશે. એના સાધનો અમે વેચતા નથી. આપ તે આપની નજીકના કોઇ પશ્ચ મહોટા સહેરમાંથી ખરીદી સકશો. (એપ્રિલ ૧૯૩૩નો અંક ખલાસ થઇ ગયો છે. તે હવે મળી સકતો નથી.)

૧૯૫૯-૬૦. કા. ચા: સીતુગરા-(૧) લેજલતા વેપારીઓ આ છે:—*Rudolf Felsenfeld & Son, V. Balvany-U, 16-18, Bndaprest (હંગરી); F. Georg Gerhardt, Kanstrasse 53, Leipzig S. 3 (જર્મની); Kurt Klemn, Dresden A. 5-12 (જર્મની); Brunton & Williams, 148-150, Peckham Rye, London S. E. 22.*

આ પાના પર નામ હાપ અપાયલા કોઇ પશ્ચ વેપારીને કામળ લખતી વેળા ‘તમારું શિરનામું કમર માસિકમાંથી મળ્યું છે’ એટલું લખવા જુનશો નહિ. એથી કમરની ઉપયોગિતાના વધુ રચીકાર સાથે સાથે તમારા પત્રો ઝડપી જવાય પણ મળશે.

(૨) ગ્રામ ઉલોગ પત્રિકાનું શિરનામું વધારું છે. (૩) એ પત્રનું શિરનામું જોઈમાં નથી. ગોપાલન ઇ, વિપલના બધા સામયિકોના નામ હામ હવે પછી.

૧૯૬૦-૬૧. જા: મુંબઈ-(૨) તંબાકુ-ઝાલના સાધન-સની વિગતો માટે રથાનિક સત્તાવાળાઓ કનેથી પ્રરતો ખુલાસો મળી સકશે. (૨) ચિહ્નના પરના પીલના ડાય દુર કરવાના પ્રયોગો કમરના ૩૭, ૫૧ અને ૬૦માં અંકમાં હપાયા છે, તે આજમાવશે. (૩) કપડાં પર લખવાની લીલી સાદીનો પ્રયોગ હવે પછી.

છેલું વર્ષ

[૪૬૪ પાના]

- ૧૯ કવિતાઓ
૭૯ તંત્રી-નોંધો
૧૫ ખાસ દુનર-લેખો
૧૨૭ પ્રયોગો
૨૨ ખાસ વેપારી-લેખો
૧૫ કેળવણી-લેખો
૪૧ વાર્તા-હકતાઓ,
૪૬ પરચુરણ લેખો
વ. વ.

બીજું વર્ષ

[૩૮૪ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
૪૬ તંત્રી-નોંધો
૨૮ ખાસ દુનર-લેખો
૧૬૫ પ્રયોગો
૧ ખાસ વેપારી-લેખો
૪ કેળવણી-લેખો
૧૨ છવન-ચરિત્રો
૬ કવિતાઓ,
૧૭ વાર્તા-હકતાઓ,
૩૮ પરચુરણ લેખો વ. વ.

ત્રીજું વર્ષ

[૪૮૦ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
૭૮ તંત્રી-નોંધો
૬૦ ખાસ દુનર-લેખો
૨૬૧ પ્રયોગો
૪૮ ખાસ વેપારી-લેખો
૮ છવન-ચરિત્રો
૧૨ ખોલતા આંકડા
૨ કવિતાઓ,
૧૦ વાર્તા-હકતાઓ,
૪૫ પરચુરણ લેખો વ. વ.

સ ર વૈ ચું

સાત વર્ષના છવનમાં “કુમરે”
પોતાના કચેરના ૩૪૫૦ પાનામાં આટલી
સાહિત્ય સામગ્રી ગુજ્ઞ પ્રજા સમક્ષ ધરી છે :

- ૨૧૯ ચિત્રો
૪૦૫ તંત્રી-નોંધો
૪૦૯ ખાસ દુનર-લેખો
૧૬૭૭ પ્રયોગો
૨૪૭ ખાસ વેપારી-લેખો
૪૭ કેળવણી-લેખો
૭૩ વાર્તા-હકતાઓ
૨૭ કવિતાઓ
૨૧ ખોલતા આંકડા-માળા
૨૬ છવન ચરિત્રો
૩૪૯ પરચુરણ લેખો અને
૮૪ ૫૭૫૨૭ લેખાકોમાં બધી
મળી કુલ-
૪૬૬૩ ૫૭૫૨૭ના જવાબો.
શું આ કાફી નથી ?

ચોથું વર્ષ

[૫૪૪ પાના]

- ૨૯ ચિત્રો
૪૮ તંત્રી-નોંધો
૬૮ ખાસ દુનર-લેખો
૨૫૭ પ્રયોગો
૨૮ ખાસ વેપારી-લેખો
૮ કેળવણી-લેખો
૬ છવન-ચરિત્રો
૯ ખોલતા આંકડા
૫ વાર્તા-હકતાઓ,
૯૫ પરચુરણ લેખો વ. વ.

પાંચમું વર્ષ

[૫૦૬ પાના]

- ૧૫ ચિત્રો
૫૭ તંત્રી-નોંધો
૭૭ ખાસ દુનર-લેખો
૩૨૪ પ્રયોગો
૨૯ વેપારી-લેખો
૧૨ કેળવણી-લેખો
૭૨ પરચુરણ લેખો
વ. વ.

છઠું વર્ષ

[૫૪૦ પાના]

- ૮૪ ચિત્રો
૩૯ તંત્રી-નોંધો
૬૯ ખાસ દુનર-લેખો
૨૯૪ પ્રયોગો
૩૪ ખાસ વેપારી-લેખો
૮ કેળવણી-લેખો
૭૬ પરચુરણ લેખો
વ. વ.

સાતમું વર્ષ

[૫૩૨ પાના]

- ૬૧ ચિત્રો
૫૮ તંત્રી-નોંધો
૯૨ ખાસ દુનર-લેખો
૨૨૬ પ્રયોગો
૪૦ ખાસ વેપારી-લેખો
૬૨ પરચુરણ લેખો વ. વ.

દેશી કાગળ

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૫૬ ૫૭ ૫૮)

વેળા કારીગરે અત્યંત સંતાળ રાખવી ફર્જ છે, કારણ કે જોછા વસ્ત્રા પ્રમાણમાં માયા-પ્રવાહી લેતાં કાગળ જતા પાતળા થઈ જાય છે તેમ ફેરવે વાંકા ચુંકી પકડતાં, કાગળ એક છેડે જાડા અને બીજા છેડે પાતળા થઈ કેવળ નકામા થાય છે. કારીગર એ બધી વાતોનો વિચાર રાખી, ફેરવે પોતાના હાથમાં કાગળપૂર્વક પકડી રાખી, પાણી નીતરી જવા દે છે ને એ દરમિયાન ફેરવે એવી રીતે હલાવે કે માયા-પ્રવાહીના રેવાઓ એક બીજા સાથે આડા અવગા થોડી જઈ, કાગળ મજબૂત બને. જ્યારે માયા-પ્રવાહીનો એ થર નકર કાગળનું ૩૫ સહ જે કે તેને ફેરમાંથી કાઢી, ફેલ્ટ (Felt)ના કટકાઓ ઉપર મુકાય છે. એ પ્રમાણે થોડી થપ્પી તૈયાર થઈ જતાં, તેને જ્યાંની પાણી કાઢી લેવાય છે અને પછી ફેલ્ટ કાઢી સહ માત્ર કાગળની થપ્પી જનાવો, ફરી વાર જ્યાંની લઈ, મુકવી લેવાય છે.

કાગળ મુકાયા પછી તેને કાંઈ અપાય છે. એ માટે કાંઈ તપી વપરાતી, જિંજેરાઇન વપરાય છે. જિંજેરાઇનને પાણીમાં જોળાવી, કાગળની એક તરફ લગાડી, મુકાઈ જતાં, તાજાના પાંચસ કદેલા રોજરો વચ્ચેથી કાગળને પસાર કરાય છે, જેમાં તેની ઉપર ગમક આવી જાય છે.

હવે કાગળ તૈયાર છે. તેને તપાસી, કાપી ગોળી, રીમ જનાવી લેવાય છે.

૨

કાગળની કાતરણમાંથી ફરીવર કાગળ બનાવવાનો આ પ્રયોગ સામાન્યમાં અચ્છિત છે.

શરૂઆતમાં કાગળની કાતરણના ડગલા-માંથી કચરો વીણી કાઢી, પછી તેને પાણી

હોઝમાં ભરી, તે હોઝ પાણીથી ભરવામાં આવે છે. કાગળ પાણીમાં બીંજવા માટે એટલે તેને બીજા હોઝમાં લઈ જવામાં આવે છે. અને ત્યાં તેને તેજાળ, સાંછ તથા ચુનાના અમુક પ્રમાણ સાથે મેળવવામાં આવે છે. પછી મજબૂત પગે તેલ ચોપડી, એ હોઝમાં ઉતારે છે અને કાગળને પગ વડે ખૂબ ખુદે છે. જ્યારે તે જરાબર ખુદાઈ રહે છે ત્યારે તેને બહાર કાઢી લે છે અને વાસણમાં ભરી પાણીના નળ, તલાવ, કુવા મા હોઝ પાસે લઈ જઈ ધોવામાં આવે છે. જરાબર ધોવાયા પછી તેને નદી કિનારે લઈ જઈ, જાડા કપડામાં નાંખી ખૂબ કુટીને ધોવામાં આવે છે. પહેલા પાણીની મદદથી ‘કાગળમતિ’ બધે કચરો અને મેઝ નીકળી જાય છે અને સંદેહ કુદ જોવા માવો તૈયાર થાય છે.

પછી આ સંદેહ માવાને ઘેર લાવી, પાણીના અમુક પ્રમાણ સાથે એકરસ કરવામાં આવે છે. માવો અને પાણી એકરસ થતાં કારીગર પોતાના લાકડાના સાદા સંચા ઉપર કાગળ બનાવવા બેસે છે. આ સંચો એ કાગળના માપ પ્રમાણ નાનો ઢોલો હોય છે. લાકડાની ઘોડાની વચમાં ઘોડાના વાળથી ચુંથેલી ધાત્તી સાદડીઓ હોય છે. કારીગર આ સાદડીને લાકડાની ઘોડી સાથે કાગળના રસમાં કુખાડે છે. કાગળની જેટલી જાડાઈ કરવી હોય તેટલા પ્રમાણમાં તેને વધતી ઓછી વખત રસમાં કુખાડવાથી સાદડી ઉપર કાગળનું તેવું જાડું પાતળું પડ બાંધી જાય છે. કારીગર આ પડને એક પછી એક ઉતારી બાજુ પર મુકતો જાય છે અને પોતે પ્રવાહી-માંથી કાગળ બનાવેજ નાય છે. તે કાગળ બનાવતો હોય તે વેળા એક બીજે રાખસ પેલા-પ્રવાહીને નિરંતર હલાવતો રહે છે, જેથી માવો પાણીમાં એકરસ થયેલો રહે; તથા એસી જાય નહિ. જ્યારે આવો

“કમર” : અંક ૮૬ મો

કાગળનો મોટો ટમ્બો તૈયાર થઇ જાય ત્યારે તેમાંથી પાણી નીકળી જાય તે માટે તેની ઉપર એક મોટો પત્થર મુકવામાં આવે છે. પાછળથી આ કાગળને બહાર લઇ જઇ, ધરની દિવાલો ઉપર તડકામાં સુકાયા માટે ચીટકાવવામાં આવે છે. બીના કાગળમાં રસાયણિક ચીકણા હોવાથી તે આપ મેળે ભીંતે ચોટે છે.

આ કાગળ સુકાયા પછી બહુ સહેલાઈથી ઉખેડી સકાય છે. ઉખેડતી વખતે તે બીજ કુલ ફાટતાં નથી. કાગળ ઉખેડી લીધા પછી તેની ઉપર સુવાળા કપડાથી “કાંછ”-એ યા તો ઘડેના ચેદાની કાંછ હોય છે યા ચેદાના લોટની કાંછ-લગાડી તેને દોરી ઉપર સૂકવવામાં આવે છે. સુકાયેલા કાગળ ઉપર હવામાથી ધુળ ઉડી હોય તે સાફ કરવા ઉંટના શરીરમાંથી ખાસ કરેલું ‘હાડકું’ વાપરવામાં આવે છે. આમ તૈયાર થયેલા કાગળ પર પાછળથી “મુદરા” ધસી પૅન્ડિસ કરવામાં આવે છે એક બાજુ પૅન્ડિસ કરેલા અને બે બાજુ પૅન્ડિસ કરેલા કાગળને અનુક્રમે ‘એક મુદરા’ અને ‘દો મુદરા’ કહેવામાં આવે છે. (અપૂર્ણ)

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કોમન્ટું એકજ મુખપત્ર દાનિકારક રિવાજે ફર કરે-એનેને કચડાતી બચાવે એ દમિયિન્દુએ લખાવેલા અનેક વિષયો અને બીજા ઉપયોગી લેખો રજુ કરતું માસિક વાર્ષિક લવાજમ (લેટ પુલ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ માટે સિલ્ડીંગ આફ. પ્રેસમાં જાપકામ પણ આકર્ષક અને નફાદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બંધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,
શુભનપુરી ભાગળ,
બાણવાળી પાળ-સુરત.

આવતો અંક

કેરલાક મુખ્ય લેખો

એલચી-ખેતી અને વેપાર

ઘટ દૂધ (Condensed Milk) બનાવટની માહિતી.

પટાળા-ગુજરાતી કારીગરીની હકાકત

ટિન પ્લેસ્ટ-બનાવટની પૂરી માહિતી.

હાડકાનું ખાતર-તૈયાર કરવાની રીત તથા તેના ઉપયોગ વિશે.

દેશી કાગળ-બનાવટના વધુ પ્રયોગો

પેપર ક્લિપ્સ (Paper Clips)-બનાવટની સચિત્ર વિગત.

કાગળી રમકડાં-કાગળના માધ્યમાંથી બનતા રમકડાં વિશે.

હુકાનદારી-ગાન્યુઆરી અંકથી શરૂ થયેલી નવી લેખમાળાનો બીજો હફનો : જીએવરો માટેની સ્થનાઓ.

ધ ધાદારી ચોપાનિયાં-એક વધુ યાદી સફળ સંચાલન-વેપારની સફળતા માટે થોડાક ઉપયોગી ટુચકાઓ.

અન તે ઉપરાંત બીજાં ઘણાં ઘણાં

નિયમો

■ “કમર”નું વાર્ષિક લવાજમ હિન્દ માટે રૂ. ૧૫૦ થાય અને બર્મા અને બીજાં પરદેશો માટે રૂ. ૨૦૦ થાય. આર અથવા રિસિમ છ છે. હરક નફાની પ્રીમટ હિન્દમાં ચાર આના અને વિદેશમાં છ પૈની છે.

■ લાઇફ મેગઝિનની ફી હિન્દ માટે રૂ. ૧૦ થાય, આફ્રીકા અને બર્મા અને વિદેશો માટે રૂ. ૧૫ થાય. આર ચાર છે.

■ નવું વર્ષ ગાન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે, છતાં આદિકા ગમેતે માસથી, આદિકાની હરક પ્રમાણે, તોપી સકાય છે.

■ નમૂનાનો તારો અંક મુક્ત મોકલાય છે. પણ તે ફક્ત એકજ વેળા. (કાંઈ પણ જુદા અંક નમૂના લેખે મુક્ત મોકલાતો નથી)

વર્ગ આદ્યમું

માસ ત્રીજે

અંક ૮૭માં

લે વા ઝ મ :

हिन्द : इपिया नष्ट

जर्मा : इषिया यार

विदेश : सिड्निंग ७

ਭ ਮ ਰ

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय [भा. १८.३८] ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

કચ્છ-પતંગ	૯૯	પેપર કલિપે	૯૭
વટ દંધ	૯૩	લીમડો	૧૦૧
દેશી કાગળ	૧૦૦	શબ્દમાર-સામગ્રીઓ	૧૦૩
પટાળાં	૧૦૧	કોલ્ડ ક્રીમ	૧૦૪
પ્રયોગો		ચિદ્રશ માટિના હોશાન	૧૦૫
અગ્નિ રક્ષિત કાપડ	૧૧૧	નખ-પોલિશ	૧૦૪
કોલીન એસેન્સ	૧૧૧	લિપ્સ્ટિક	૧૦૫
કોલ્ડ ક્રીમ	૧૧૧	વાળ માટિના હોશાન	૧૦૪

માર્યાસા ખાતેના હિન્દી
ટ્રેડ કમિશનર તરીકે મી. એમ.
એચ. ધરમાઈજીની નીમણૂક
થઈ છે.

ઈડર ખાતે એક પ્રદર્શન એપ્રિલની
૧૦મીથી ૩૦મી લગી કરાનાર છે.

હિન્દી કેંગ્રેસની ૫૧મી એક હરિપૂરા
ખાતે બામુ સુભાષચંદ્ર એજન્ટના પ્રમુખપણા
હેઠળ ફેબ્રુઆરીની ૧૯-૨૦-૨૧એ કરાધ
ગઈ છે.

હિન્દી ટપાલ ખાતાએ ૧૯૩૬-૩૭ના
વર્ષમાં સાડા ચૌદ કરોડ રૂપિયાનો નફો
કર્ષ્યો છે.

કેંગ્રેસ પ્રસંગે હરિપૂરામાં એક ખાદી
અને મામડેદોગ પ્રદર્શન પણ કરાયું હતું.

મિહિર અને સંયુક્ત પ્રાંતોના કેંગ્રેસી
પ્રધાન મંડળોએ, કપદીએને હોડવાની જાન-
તમાં મચરનરે વચ્ચે પડી, પ્રધાન મંડળના
હુકમને મંજૂરી ન આપતાં, રાષ્ટ્રીનામાં
આપ્યા છે.

લિપચીમ (જર્મની) ખાતેનું 'ન્યૂઝીપુ'
ઔદ્યોગિક પ્રદર્શન ૬ થી માર્ચથી ૧૧મી
માર્ચ લગીમાં કરાશે.

ઇંગ્લેન્ડમાં વર્ષ વર્ષે ભગતા ક્રિસ્ટિય
ઇન્ડીઝ ફેર ચાલુ મવસમમાં ૨૧મી ફેબ્રુઆરી
ખૂલ્યું મુકાયુ છે.

વેલિંગ્ટન (ન્યૂ ઝિલેન્ડ) ખાતે ૧૯૩૬ના
નવેમ્બરથી ૧૯૪૦ના એપ્રિલ લગી એક
ગંભીર પ્રદર્શન કરાનાર છે.

અલ્હમદાબાદ ખાતે મુખ્ય ધંધાગ
મુસ્લિમ લીગની પ્લેટી બેઠક ૨૭ અને ૨૮
ફેબ્રુઆરીએ સર હહેરજીના પ્રમુખપણા
હેઠળ મળશે.

રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી
હિન્દી ચલણી નોટો બહાર પડી ગઈ છે.

હિન્દમાં ગેસ મારક બનાવવા માટે
એક કારખાનું કમકતામાં રથપાયું છે.

તા. ૩૦ વાસી

મુંબઈ ખાતે ખૂબ મુકા-
વસા નવા શેર બજારની હાલત
પ્લેટો દિવસથીજ આશા-
નક નથી.

હિન્દ-ક્રિસ્ટિય વેપારી કરારો સંબંધી
વાતચીત ચાલુ છે અને જુન માસમાં કરારો
થઈ જવાની ધારણા રખાય છે.

દ્રાક્ષના ભવેતર કરનારાઓની એક
પરિષદ નાંસિક ખાતે મળનાર છે.

એક ઉપર રટામ્પ ડ્યુરી નાગવાતો ફરગ
વડી ધારાસભામાં આવનાર છે.

ભાવનગર રાજ્યના તથાના મદાય
તથાની ગામે વસ્ત્રાવલંચન પધ્ધતિ અંગેનું
એક પ્રદર્શન ટુકમાં કરાશે.

ભાવનગર બંદર ફરી વાર ૨૦-૨૫
વાખને ખર્ચ બનાવવાની ધારો થઈ રહી છે.

સુરત ક્ષિત્તિમાં તાપી કિનારાના કેટલાક
સ્થળોએ ઉભા પાક પર હોમ પડ્યું છે.

હિન્દી પીમા બીજ કાઉન્સિલ ઓફ
સ્ટેટમાં પાસ થયું છે.

સાબુ સિદ્ધીક ઇન્ડિટ્ટમુલ્ક પ્લેટુ વાર્ષિક
સંમેલન આગમે અડયાદિયે ઉઠવાયું હતું.

ઇંગ્લેન્ડના પ્રધાન મંડળમાં લગભગ પડ્યું
છે. પરંતુ ખાતાના વગીર મી. ઇડન તથા
એક બીજા વગીર, પણ વગીરની વચ્ચે
પડતા મનબેદને લીધે રાજાનામું આપ્યા છે.

અલ્હમદાબાદ આગિજ રેલવે કમ્પનીએ
મયા વર્ષે રૂ. ૩,૧૬,૨૬૨ની નફો કર્યો છે. પાં-
ણામે બાગીદારોને ૧૧ ટકાનું ડિવીડન્ડ મળશે.

મુંબઈ ઇલાકાનું બજેટ, ૨૫મી ડેકેમ્બર
આરીએ મળનાર એસેમ્બલી-સભામાં રજૂ
થનાર છે.

હક્કિલુ આફ્રિકાના નવા હિન્દી એ ૧૯૮
જનરલ તરીકે લંડનના હિન્દી નામન હાથ
કમિશનર મી રામચંદ્રરાય આઇ. સી.
એસની નીમણૂક થઈ છે.

કરંચીમાં જેન હુમીરોપિથિક ઇન્ડિટ્ટમુલ્ક
ખૂલ્યું મુકાયું છે.

એક પરની સ્ટામ્પ ડ્યુટી

દૃશ વર્ષના માળા પછી ફરી વાર એક પર સ્ટામ્પ ડ્યુટી લાગુ પાડવાની દિન્દી સરકારની ઇચ્છા પ્રકાશમાં આવી છે.

હિન્દમાંની બેન્કો પદ્ધતિની છેલ્લ પછ ત દાલત અને દિન્દીઓની કમાણીન તરફ નજર કરતાં, દિન્દી રાષ્ટ્રના દિન આનિર દિન્દી બેન્કો પદ્ધતિને નહુ અને વધુ વિકસાવવાની અને તેમ કરી દેશની સુડી ચમત્તમાં ફરતી રાખી, દેશના ઉદ્યોગોને ટેકા આપવાની સખ્ત ઇચ્છા છે. દિન્દીઓ બેન્કો પદ્ધતિને એક સામાન્ય જીવન-દેન ત્રેમે લેખતા થયા નથી; તેમણે બેન્કો પદ્ધતિ વિશાળ ક્ષેત્રમાં સદગ કસ-ગયે માંડ્યો નથી ત્યાં તેમને આ સ્ટામ્પ ડ્યુટીથી ચંભાતી દેવા કેવળ ગયર-વાજની અને દિન્દી બેન્કો પદ્ધતિને બારીબાર નુકસાન કર્તા નીચડશે, એમાં શંકાને સ્થાન નજ હોય.

૧૯૨૭માં એ ડ્યુટી ને હેતુએ નાખુર કરાઈ હતી તેજ હેતુ આજેય દષ્ટિ સમક્ષ છે. ૧૯૩૦માં એ ડ્યુટીને ફરી વાર જીવંત કરવાની કાશિશ ને પ્રગમ દિરેષે નિષ્ફળ થઈ હતી તેજ વિરોધ આજેય જ્ઞાતુક છે. દિન્દી બેન્કો ધીમે ધીમે પગલે પોતાનું કામ વધારી રહી છે તેમને ઉતેજવાનો એક માર્ગ, એને સ્ટામ્પ ડ્યુટીથી મુકત રાખવાનો છે, જેથી વધુ અને વધુ દિન્દીઓ બેન્ક સાથે વ્યવહાર કરતા થાય અને બેન્કને વિકાસ પામેવાનો સવક મળે.

હિન્દને મુખ્ય સવાલ: ગરીબી

આપણા કમનસીબ દેશને આજનો સૌથી સળગતો, બિન-રાજદારી પ્રશ્ન દેશની હદપારની ગરીબીનો છે. એ એક એવો સવાલ

છે જેને ઉકેલ એ પાંચ ઉદ્યોગોમાં થા દસ વીસ રાખસોની વ્યક્તિગત કાશિશોથી કદી ઉકેલાવાનો નથી. એને માટે દેશની સરકારે કંઈક કરવું જોઈએ પરંતુ દુભાગે આજની સરકારે તેમ કરવાની ધુનમાંજ નથી.

કોંગ્રેસી નજરે આ પ્રશ્નને ઉકેલ બાણ બોજના રાજ્યોમાં કંઈક આવે જોઈએ:—

રાષ્ટ્રના પુનર્વિધાન સંબધી આપણા મુખ્ય પ્રશ્ન દેશમાંથી ગરીબી કેમ નાહુક કરવી તે છે. ઝમીનદારી પદ્ધતિના નાશ સાથે ઝમીન મહેસુલના આપણા ધારામાં એ માટે સંતર પરિવર્તન કરવું જોઈશે. ખેડુતોનાં દેવાને નિકાલ કરવો પડશે અને મામ્ય પ્રત્નની સગવડ માટે મામ્ય જીવનમાં સરતા નાણાંની સહાયની વ્યવસ્થા કરવી જોઈશે. સદકારી ચળવળને વિકાસ પણ ઉત્પાદક અને ઉપક્રોધ કરનારાઓના હિત માટે કરવો પડશે. ઝમીનનું ઉત્પાદન વધારવાના ઉદ્દેશથી દેશની ખેતીવાડીને વૈજ્ઞાનિક ધોરણ પર મુકવી જોઈશે.

આમ્ય ઉદ્યોગો અને યંત્રવાદ

દેશની ગરીબી વિશે ચિચાર કરતાં, આમ્ય ઉદ્યોગો અને યંત્રવાદની અવકાશન નજરે ચડવા વિના રહેતી નથી. આપણે ત્યાં કંઈક એવી માન્યતા ફેલાયા પામી છે કે યંત્રવાદનો નાશ, ગરીબીનો નાશ થશે વાં, એમ કહો કે, મામ્ય ઉદ્યોગો ગરીબીનો નાશ કરશે પણ એ માન્યતા ખરી નથી. જેમ આમ્ય ઉદ્યોગો વિના ન ચાલે તેમ યંત્રવાદ વિનાય આપણે આગળ વધી નજ સકીએ. એ એક પોતપોતાના યોગ્ય સ્થાન અને પ્રમાણમાં અનિવાર્ય છે.

યંત્રવાદ પોતે જુરો હોઈ સકે નહિ; તેનો ખોટો ઉપયોગ જુરો છે પણ તેથી તેની દૂશ્મનાવટ કોઈને પાલવે નહિ. જુ' આપણે સોય, રૂં અને ખીલા જેથી નાની વસ્તુઓ વિના ચલાવી સમીએ છીએ ? જુ' એમાંની કોઈ પણ ચીજ આમ્ય ઉદ્યોગ દ્વારા ઉત્પન્ન થઈ સકે છે ? નહિ. તો પછી, યંત્રવાદની અવગણના શા માટે ? એથી તો, એવી એવી પરદેશી ચીજોને દિન્દમાં પોતાના પગદંડા વધુ અને વધુ મજબુત કરવાનો સમય મળી રહે છે આપણા પૈસા પરદેશ વ્તય છે, અને દેશના થોડા ધણા બેકારોને મળી જોઈતી રોજીય અટકી જાય છે.

■

ગંભીર દિશા-ભૂલ

હિન્દની પ્રાંતિક સરકારો-ખાસ કરીને મુંબઈ ઇલાકાની સરકાર-આ વિષયમાં એક ગંભીર દિશા-ભૂલ કરી રહી છે, એ જોઈ અશ્વેસ થાય છે. મુંબઈ ઇલાકા જેવા દેશના મનાયલા આંધોગિક ઇલાકામાં સરકારી સહાય “ફક્ત આમ્ય ઉદ્યોગો માટેજ” રિઝર્વ કરી દેવાનો અર્થ શા છે ? જુ' ઇલાકામાં આમ્ય ઉદ્યોગો સિવા ખીજા અગત્યના ઉદ્યોગો તરફ લક્ષ આપવાની જરૂરત નથી ?

વાત એ છે કે ઇલાકાનું પ્રધાન મંડળ આમ્ય ઉદ્યોગની યોજના તરફ એક આધના જેવા પક્ષપાતથી દોરાઈ ગયું છે અને તેનું પરિણામ આજે નહિ, આવતી કાલે પ્રત્યક્ષ થશે ને થાય તે પહેલાં, પ્રધાન મંડળ આ ઉકલ માગતા પક્ષ પર ફરી વિચાર કરે તો સારું ખુદ બાબુ બોઝ કહે છે તેમ—

દેશની ગરીબીનો પ્રખળ ઉકલવાને માટે ખેતીવાડીની સુધારણાનો માર્ગ બસ નથી. હુન્નર ઉદ્યોગોનું રાષ્ટ્રીયકરણ અને નિયમન તેમજ વિકાસની અવશ્યક યોજના અનિવાર્ય બને છે. અહીંના પરદેશી કાબૂને પરિણામે તેમજ વિદેશમાં સામુ-

દિક ઉત્પાદનને અગે આપણીને આર્થિક અવરોધ પડી જાણી છે, તેને રથાન નવી ઔદ્યોગિક રચના આપણને કરવી પડશે. આપણા એ યોજના વચ્ચે આધુનિક કારખાનાઓની હરીફાઈ છતાં કયા કયા મદદોદ્યોગો સંસ્થાન રહી સકશે, અને કયા કોષ્ટમાં થોડા પાયા ઉપર હુન્નર ઉદ્યોગોને ઉત્તેજન આપવું જોઈએ તે લંબાણ તપાસ પછી નક્કી કરવાનું રહેશે. આધુનિક યંત્રવાદને આપણે ગમે તેટલો ધિક્કારીએ, અને તેની સાથે ચાલી આવના અનિષ્ટોની ગમે તેટલી જાટકણી કાઢીએ, જા પણ આપણી ગમે તેવી ઇચ્છા છતાં તો પણ કોંતિ પહેલાના યુગમાં આપણે પુનઃ જીવંતીએ એમ નથી તેથી ઉદ્યોગવાદ સાથે સમાધાન કરી લેવું એજ સારું છે. સાથે સાથે એના અનિષ્ટોની અસર ઓળી કરવાના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ અને એની સાથે હિંદ જેવા વિશાળ દેશમાં કારખાનાઓના આક્રમણ સામે ટકી સકે એવા ગૃહઉદ્યોગો સંસ્થાન કરવાની શક્યતા પણ રોપવી પડશે. અહીં ગૃહઉદ્યોગો માટે વિશાળ અવકાશ છે ખાસ કરીને ખેતી વાડી સાથે સંબંધ ધરાવતા ગૃહઉદ્યોગો માટે.

■

ટપાલ-દર વટાડો

ગુજે વર્ષે હિન્દી ટપાલ ખાતાએ સાઝા સાદ લાખ રૂપિયાનો નફો કર્યો હોવાનું જાણિત થયું છે.

આજળું જયારે જયારેન આકરા ટપાલ દર વટાડવાની સ્વચનાઓ થઈ છે ત્યારે ત્યારે સરકાર તરફથી ટપાલ ખાતાની ખોટનો ભય સામે લરાયો છે પણ હવે, ખુદ ખાતાના અધિકારીઓ કુણુને છે તેમ, ખોટનો, નફો એ.ખ.ખો નફોજ નફો છે. હવે ટપાલ-દરો નાહું વટાડવા માટે કોઈ દલીલ આપી રહેતી નથી.

દેશની ગરીબીનો વિચાર કરી, સરકાર ટપાલ દર વટાડવાની કોશિય કરે તો સારું. તેની એવી કોશિયને પ્રત્યક્ષ દરહમેશ સાથે આપણી.

ધટ્ટ દૂધ

[Condensed Milk]

કેમ પ્રશ્ન: “જ્યારે દેશમાં દુધની ઉત્પન્નજ ઓછી છે અને તાજું દુધ મેળવવું મશી તો થઈ દુધ ખનાવવાની વાત શાને ?”

દક્ષીણ છે તો ખરી, પરંતુ જ્યારે એ વાત રખાય કે, દેશનું પરિવહન કોઈક પ્રકારમાં થઈ છે અને ક્યાંક ઓછું અને વાળી ક્યાંક સાચેજ દુધનો સુકાગ છે અને ક્યાંક દુકાગ, તો થઈ દુધના ઉદ્યોગની જરૂર ન થાયે કશું કહેવાનું રહેશે નહિ. જ્યાં દુધના સુકાગ છે ત્યાં તેના ખીન ઉદ્યોગો આરંભાજ નેમ્બએ; એટલા માટે નહિ કે દુધના સુકાગનો દુધના દુકાગમાં ફેરવી દેવાય બલકે એટલા માટે કે આજુ અપતથી વધારેના દુધને બરબાદ થતું અટકાવી, તે વડે

દુરના પ્રદેશોની અપતને પુરવા કોઈક કરવા આજે દિનદિન લાગત થી છે? ને દર વર્ષે ૬,૦૦,૦૦૦ રૂપિયાનું માખણ, ૮,૦૦,૦૦૦ રૂપિયાનું પીસ, ૨૫,૦૦,૦૦૦ રૂપિયાના દુધ ખોરાકો અને ૫૮ ૦૦,૦૦૦ લાખ રૂપિયાનું ઘટ્ટ દુધ પરદેશથી આયાત કરે છે. અને એમ,

એક વાર દિન “દુધ અને માંસો દેશ” કહેવાતો હતો. આજે તે દુધ અને મધ પરદેશથી આયાત કરતું થઈ ગયું છે.

આજે દિનમાં દર ૧૦૦ ઈન્સાની જીવો દીઠ ૩૪ ગાયો છે છતાં તે પૂરતી નથી. કારણ પથારીના દુધનું પ્રમાણ વરતીના દરેક જાને ફાળે દરરોજનું એક રત્ન થયું આવતું નથી.

ઈન્ડિયામાં દર ૧૦૦ ઈન્સાની પાયાં દીઠ ૧૮ જ ગાયો છે, છતાં તે એટલી તો રૂઝ પુષ્ટ અને દુધાળ છે કે ત્યાં દુધ પૂરતું પણ થઈ પડે છે અને સરવું વેચાય છે પણ.

એસિયમ કને દર ૧૦૦ ઈન્સાની માયાં દીઠ ૨૨ ગાયો છે, છતાં ત્યાં દુધનો સુકાગ છે દેશની અપત પરી કર્યા પછી એસિયમ ૮૩૪ ટન ઘટ્ટ દુધ (Condensed Milk) પરદેશ મોકલે છે.

ડેનમાર્ક એટલે ગાય-કેરતું મુખ્ય ધામ. ત્યાં દર ૧૦૦ રાખસો દીઠ ૮૬ ગાયો છે દુધની ઉત્પત્તિ ત્યાં એકએકથી વધી થઈ છે કે દેશની અપત પુરી પાડવા પછી ડેનમાર્ક ૧,૪૦,૦૦૦ ટન માખણ અને ૨૩,૮૫૮ ટન ઘટ્ટ દુધ બનાવી, પરદેશ મોકલે છે!

ફિનલેન્ડ પોતાના દુધ માટે મશ્હુર છે, ૧૦૦ ગાયો દીઠ કેવળ ૩૭ ગાયો ત્યાં છે છતાં તે ૩૭,૦૦૦ ટન ઘટ્ટ દુધની નિકાસ કરે છે

હોલાન્ડ કને દર ૧૦૦ જીવો દીઠ ૨૭ જ ગાયો છે છતાં ૪૦,૦૦૦ ટન માખણ અને ૧,૬૬,૦૦૦ ટન ઘટ્ટ દુધ ત્યાંથી પરદેશ મોકલાય છે.

આર્જેન્ટીના તો જાણે સચોટોજ દેશ છે. દર ૧૦૦ ઈન્સાનો દીઠ ત્યાં ૩૫૦ ગાયો છે!

કુલે ત્રયલગ એક કરોડ રૂપિયા દર વર્ષે ગરીબ હિન્દીઓના ગળવામાંથી પરદેશ માય છે.

દિનમાં જ્યાં જ્યાં દુધની ઉત્પન્ન, રસાનિક અપતથી વધુ હોય ત્યાં ત્યાં ઘટ્ટ દુધ ખનાવવાના કારખાના ખોલવા નેમ્બએ, માખણના કારખાના ખોલાયા છે તેમ. એથી વધારાનું દુધ બરબાદ થતું અટકાવી, તેના પૈસા પણ ઉપજાશે અને તેટલા અંશે પરદેશી માસની આયાત પણ ઓછી થશે.

[૨]

ઘટ્ટ દુધ એટલે ગાયનું યા એસનું-તાજું દુધ, જેમાંથી પાણીનો ભાગ કાઢી દેવાયો હોય એ ચાર પ્રકારનું બને છે:

૧. Condensed Milk (Plain)

તે ઘટ્ટ દુધ, જેમાં

ખાંડ મેળવાઈ હોય છે જતાં જતું-સુકાવ બનાવાયતું હોતું નથી (Usterilized)

૨. Evaporated Milk—તે ઘટ્ટ દુધ, જેમાં ખાંડ મેળવેલી હોતી નથી, છતાં તે જતું-સુકાવ બનાવેલું હોય છે. (Saterilized)

૩. Sweetened Condensed Milk—તે

ધટ દૂધ, જેમાં ખાંડ પણ મેળવેલી હોય છે અને પછી તે જાંતુ-મુક્ત પણ બનાવેલું હોય છે.

૪, Sweetened Condensed Skim Milk-તે ધટ દૂધ, જે તાજા દૂધમાંથી માખણ વ. બનાવ્યા પછી અચૂત દૂધમાંથી અનાવાય છે અને જેમાં ખાંડ પણ મેળવેલી હોય છે.

આ ચાર તો મુખ્ય આ રસની પ્રકારો થયા. બજારમાં ઠેર ઠેર અને હમ હમ વેચાતો પરદેશી માલ, અનાવનારાઓના ખાસ નામો હેઠળ વેચાય છે. તે ધણે ત્યાં નાન નાન પ્રકારની હોય છે, કારણ કે હિન્દમાં એજ પ્રકારની ખપન વધુ જણાવાય છે.

આવો, આપણે પણ એ પ્રકારનું ધટ દૂધ કેમ બને છે, તે જોઈએ.

[૩]

ધટ દૂધની અનાવટ સર્વાંગે યંત્રોની મુલ-તાજ છે. ધટ દૂધનું કર માત્ર બેટને એક અતુટ યંત્ર-માળા. એવી યંત્ર-માળા જેને એક છેડે તાજું દૂધ ભરાય છે અને બીજા છેડેથી ધટ દૂધના તૈયાર ડબ્બા ઉપડાય છે. આ યંત્ર-માળા એટલે—

એ ક્લિવા આ બી કુવા દરમિયાન દૂધ આપો આપ એક યંત્રમાંથી બીજા યંત્રમાં જઈ સડે તે માટે યંત્રોની ઉંચ નીચ ગોઠવણી અને તે માટેના નળો ઉપરાંત એ પંખો, ધટ દૂધના નમુના કાઢો તપાસવા માટેના વાથ વ તો છુ ૧૪

ધટ દૂધની અનાવટ

ધટ દૂધની અનાવટનો આરંભ કારખાનાના આગળે છેડે દૂધનું વજન કરવા સાથેય થાય છે. અનાવટની મુખ્ય ક્રિયાઓ આ છે—

- ૧, દૂધનું વજન કરવું
- ૨, દૂધને ગાળવું
- ૩, દૂધને ઠંડુ કરવું
- ૪, દૂધનું પૃથકકરણ કરવું
- ૫, દૂધમાં ઘટતા તત્વો ઉમેરના
- ૬, દૂધને ગરમ કરવું
- ૭, દૂધને ઉકાળવું
- ૮, દૂધમાં ખાંડ ઉમેરના
- ૯, દૂધને ધ. કરવું
- ૧૦, ધ. દૂધને ઠંડુ કરવું
- ૧૧, ધટ દૂધને ડબ્બામાં પેક કરવું

કરી વધ, ટાંકીનો નળ ખોલી દેતાં દુધ, નળમાંના ફિફ્ટર દ્વારા ફિફ્ટર થતું જમ, દુધ હંડા કરવાના યંત્રમાં નળ છે, કારણ કે દુધને લાંબા સમય કુદરતી હાલતમાં રાખી મુકાય તો તે ખમી જવાનો ભય રહે છે, જ્યારે તેને ઝડુ કરી દબાય તો તે સાંખા સમય થતી તાઝુંજ એક છે—અગત્ય નથી. એવું કારણ એ છે કે કંટું કરવાથી તેમાંના સુકા જતુંઓ (મેક્ટ-ગીઆ) નાસ પામે છે અને તેથી દુધને ચોગ્ય ડિઝી લગી હંડુ કરી લેવું ખાસ ઝરૂરી છે.

દુધનું પૃથક્કરણ કરવું—દુધ દ. ધમને દુધ ભરવાની ટાંકીમાંના એકદું માથે આધારિત ટાંકીઓ ભરાઈ રહે ત્યારે તેમાંથી દુધનો નખાં ભઈ, તેવું પૃથક્કરણ કરવું પડે છે, કારણ કે અહીં દુધ એક સરખા પ્રકારના તત્વો ધરાવતું નથી કોઈ જાનવર સાગ દુધ આવે છે, અને કોઈ સગદું વળી દમના તત્વોનો આધાર જાનવરને આપતા જુદા જુદા ખોરાક પર પણ રહે છે અને ખોરાકમાં મદ્યક ફેરફાર થતા જ એક જ પ્રકારનો ખોરાક પણ જુદી જુદી રીતમાં ઉત્પન્ન થયેલો હોય તેથી અપાય તોય દુધના તત્વોમાં ફેરફાર થતો હોય. એક સમયાવાસે જાણવાતું નથી. મર દુધમાં એકસરખાવાણું ખાસ અમલનું હોઈ, તાજા દુધને એક સરખા પ્રમાણના તત્વોવાળું જાનવર ઝરૂરી છે, જેથી એમાંથી જનતું ઘટું દુધ પણ એક સરખા પ્રમાણના તત્વોવાળું જાય.

દુધમાં ઘટતા તત્વો ઉમેરવા—પૃથક્કરણ કરાયા પછી, દુધમાં જે તત્વો ઓછા હોય તે ઉમેરવા જોઈએ. સામાન્ય રીતે, સાસ અને તાઝા દુધમાં છુટા છુટા તત્વોનું પ્રમાણ આ હોય છે:—

પાણી	૮૭.૫૫ ટકા
ચરબી	૩.૬૦ ટકા

ફેસીન	૩.૧૦ ટકા
આલ્કયુગીન	૦.૧૦ ટકા
દુધની ખાંડ	૪.૬૦ ટકા
ખાનીજ ક્ષારો	૦.૭૫ ટકા

કુલ ૧૦૦.૦૦ ટકા

અધિકત, આ સામાન્ય દુધનું પ્રમાણ છે. ઘટું દુધ માટેનું પ્રમાણ નથી. ઘટું દુધમાં તો પાણી તદ્દન ઓછું હોય છે. ઉપર કહ્યું તેમ દુધનું પૃથક્કરણ કર્યા પછી, જે તત્વો મરતાં હોય તે ઉમેરી એકસરખું પ્રમાણ કરી લેવાય છે.

દુધને ગરમ કરવું—દુધમાં ઘટતા તત્વો ઉમેર્યા પછી દુધને ગરમ કરવાની ક્રિયા આવે છે. પરંતુ એ પહેલાં દુધને પગપ વાટે એક બીજા ટાંકીમાં લઈ જવું પડે છે. એ ટાંકી, યંત્રમાં એકી વેળા જેટલો દુધનો જથ્થો થઈ શકે તેમ હોય તેટલા માપનીજ હોય છે, જેથી એક વેળા એ ટાંકી પૂરી ભરી લીધા પછી, ને અહીં દુધ થઈ થઈ ન કરે ત્યાં લગી તેમાં બીજું દુધ લેવાતું નથી. ટુંકમાં, આ ટાંકીમાં દુધ ગર્ભાપણી તેને ગરમ કરવાની ક્રિયા આરંભાય છે. આ ક્રિયા ખાસ યંત્ર વડેજ ચાલે છે. એનો હેતુ એ છે કે દુધને ખૂબ ઉકાળાય તે પહેલાં તે ગરમ થયેલું હોય તો તેમાંના પૌષ્ટિક તત્વો જમી ન જાય અને તે ઘટ થાય.

દુધ ગરમ કરવાની ક્રિયા માટેના યંત્રો પણ પ્રકાર પ્રકારના આવે છે. સ્ટોટ લાગે ને તાંબાની કિટલીના રૂપના હોય છે, જેમાં વરાળ દાખલ કરાતી હોઈ, તેમાંનું દુધ ૧૭૦° એફ ડિઝી લગી ગરમ કરાય છે. એશક, એ વેળા દુધને ખુબ લગાવામાં રહેલું જોઈએ અને તેથી યંત્રમાંજ દુધને નિરંતર હલાવતાં રહેવાય એવી ગોઠવણ હોય છે.

દુધને ઉકાળવું—ગરમ દુધને પાછળથી ઉકાળાય છે. એ ક્રિયાય યંત્રો વડેજ થાય છે.

દુધમાં ખાંડ ઉમેરવી દુધને ઉકાળ્યા પછી તેમાં ખાંડ ઉમેરવાની પારી આવે છે. સામાન્ય રીતે, દર ૧૦૦ રતન પ્રવાહી દુધમાં ૧૯ થી ૨૦ રતન ખાંડ ઉમેરાય છે, જે કે સુરેષિયન કારખાનાવાળાઓ તો દર ૧૦૦ રતન દુધમાં માત્ર ૧૫ થી ૧૬ રતનજ ખાંડ ઉમેરે છે. દુધમાં, રચાનિક પદાર્થોની અનુસાર ખાંડનું પ્રમાણ ઓછું વધુ કરી સકાય છે. જતાં એ જુવડું ન બેઠએ કે ઘડ દુધ તાઝા દુધની જગ્યા લેવા માટેજ બનાવાયું હોય, તેમાં વધુ પડતી ખાંડ મેળવાય તો તેના તત્વોમાં ખૂબ ફેરફાર થઈ જશે, અને વળી તે જાળકોને આપવા કાષ્ટક રહેશે નહિ, કારણ વધુ પડતી ખાંડ જાળકો પચાતી સકતા નથી.

ખાંડ મેળવવાની ક્રિયા એક આમ વત્ર દ્વારા થાય છે, જે ટાંકી જેવા કંપનું હોય, તેમાં દુધને હલાવવા માટેની યાંત્રિક ગોઠવણ હોય છે. એ યંત્રની ઉપરની ટાંચે યંત્રની અંદર લટકતી રહે એવી તાંબી ચારખી મુકેલી હોય છે. ક્રિયાની શરૂઆત, તે ચાર-ણીમાં ખપ પુરતા પ્રમાણમાં ખાંડ તાજવાથી થાય છે. પછી દુધ ઉકાળનાર વત્રમાંથી નળ દ્વારાજ થોડું થોડું દુધ આ વત્રમાં લાવવામાં આવે છે. જે પેલી ખાંડવાળી ચાર-ણીમાં થઈ, ખાંડને ઓગળાવતા જઈ, યંત્ર-ટાંકીમાં એકઠું થાય છે. બધું દુધ એ પ્રમાણે આ યંત્ર-ટાંકીમાં આવી રહેતાં ક્રિયા પુરી થયતી લેખાય છે અને પછી તરતજ—

દુધને ઘટ્ટ કરવાની ક્રિયા આરંભાય છે. એ માટે સૌથી પહેલાં વરાળ વત્રને ઘોઘ, ૧૮૦° એક ડિગ્રી લગી ગરમ કરાય છે. ત્યાર પછી ઓરવાણવ ન બંધ કરી, વેક્યુમ પમ્પ ચાલુ કરાય છે અને જ્યારે વેક્યુમ જેજ ૨૦

ઈંચ જેટલી વેક્યુમ દેખાડે ત્યારે ક્રિયાની શરૂઆત માટે યંત્ર તૈયાર થયડું લેખાય છે.

ઉપર મુજબ યંત્ર તૈયાર થઈ જતાં, દુધનો નળ સદૃજ ખોલાય છે, જેથી દુધ વત્રમાં આવવા માંડે છે. યંત્રમાં થેજ્ય પ્રમાણમાં દુધ આવી જતાં નળ બંધ કરી, વત્રમાં વરાળ દાખલ કરાય છે. જેમ જેમ દુધ ઉકળતું અને ઘડ થતું જાય છે તેમ તેમ તેનું પ્રમાણ પણ વધતું જાય છે અને જેમ જેમ તે ઘટવા માંડે છે તેમ તેમ તેમાં ફરી વાર પેડું ખાંડવાળું દુધ દાખલ કરાય છે. આમ આ ક્રિયા જ્યાં લગી દુધનો પુરો જથ્થો ઘટ થઈ ન રહે ત્યાં લગી ચાલુ રહે છે. યંત્રમાં દાખલ કરાતી વરાળ પહેલાં તો ઓછી હોય છે પણ પાછળથી તે ખુબ વધારાય છે અને જેવડે ફરી વાર ઓછી કરી દેવાય છે.

દુધ ઘટ્ટ થતી વેળા તેમાં ઉભરો આવવાનો ખપ રહે છે. તેમ થતું દેખાય કે યંત્રમાં દવા દાખલ કર્યા કંતેષ્ટમે, જેથી ઉભરો શમી જશે. એ માટે યંત્રમાંની દુધની દાણત અને ક્રિયાના રિકામ પર ખુબ ધ્યાન આપનાં રહેવું મુકેલી છે.

દુધ પૂરતું ઘટ્ટ થઈ રહેતાં ૧૦ થી ૨૦ મિનિટ લગી વધુ ઉકાળાતાં, તે પુરેપૂરું પકવ અને ઘટ્ટ થયડું બનાય છે. એટલે એ સમય ઓછસ નિયમરૂપ લેખાય એમ નથી. કદી કદી એટલે સમય પણ પુરતો નથી થતો; કદી કદી એ વધુ પડતો થઈ પડે છે. દુધ પૂરેપૂરું ઘટ્ટ થયું વા નહિ ને જાણવાની અનેક રીતો છે, જેમાં દુધના ઘટ્ટપણની ડિગ્રી ખાસ અગત્યની છે. સુરેષિય લગભગ બધાજ કારખાના એ રીતને અનુસરે છે; એટલે કે, દુધ ઘડ થઈ રહેતાં તેમાંથી નમુના લઈ, એમ હાઈડ્રોમિટર વડે તેના ઘટ્ટપણની ડિગ્રી માપી લે છે. એ સિવાયની બીજી

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૬૭ પર)

પેપર કલિપો.

(PAPER CLIPS)

દૈનિક ઉપયોગની સીઝોમાં પેપર કલિપોનું સ્થાન કંઈ જોછું મહત્વનું નથી. દરેક દરેક ઓફિસમાં અને ઘરમાં-જ્યાં કામગીરી લખવા મોકલવાનો વ્યવહાર પ્રચલિત હોય-પેપર કલિપો વપરાય છે. સરકારી ખાતાઓ તે જોની જગ્યાએ જ પરીક્ષી કરે છે, જે મહેલો ભાગે પરદેશી માલનીજ હોય છે કારણ કે દિ-દમાં એનું એક માત્ર કારણનું છે. જે પણ નવાના પાયા પર હોઈ, દેશની અપનને પહેંચી વળી સકતુ નથી.

પેપર કલિપોની દિ-દમાં અપન કદત્તી છે, તેના નકજી આંકડા મળી સક્યા નથી, જે કે એક સનાપાર સાપન પરથી જણાય

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૬૬ પરનું)

રીતોમાં, કુદ થઈ ચયામાં લાગેલો સમય, તેનું ઘટેલું પ્રમાણ. દેખાય વ. પણ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

કુદને કંડુ પાડતું-કુદ થઈ થઈ રહેતાં તેને વરાળ-વંત્રમાંથી તરતજ કાઢી લેતુ મુરરી છે, કારણ કે વરાળ-વંત્રમાં વરાળ થઈ કરી દેવાય છતાં તેની મર ૥ કુદન અસર કર્યા વિના રહેતી નથી. કુદ થઈ ચયા પછી, વરાળ-વંત્રમાં વરાળ વ અંધ કરી, તરતજ કુદને તેની નોખી ટાંકીમાં કાઢી લેવાય છે અને પછી વંત્ર દ્વારા કંડુ કરાય છે. એ વંત્રો અનેક પ્રકારના હોય છે. હીક પડે તે વંત્ર જોડતી તે દ્વારા થઈ કુદને કંડુ કંતુ જોડએ, પરંતુ તે ૭૫" એકથી વધુ કંડુ ન થઈ જાય તેની કાળજી રાખવી જોઈએ.

કદ કુદને કાપ્યામાં પેક કરવું-૫૦ કુદ ૭૫" એક જેટલું કંડુ પડતાં. તેને તરતજ કાપ્યા ભરનાર વંત્રમાં લવાય છે, જ્યાં યાંત્રિક જોડવણો દ્વારા તેના કાપ્યા ભરાઈ, કાંકણું લગાડાય છે અને પછી વંત્ર વડેજ તેમાંની હવા ખેંચી તણ, સીક કરી દેવાય છે.

છે કે દર વર્ષે દિ-દી સરકાર બાર હજાર રૂપિયાની પેપર કલિપો પોતાના સરકારી ખાતાઓના ઉપયોગ માટે ખરીદે છે.

પેપર કલિપોની ખનાવટ

પેપર કલિપો પણ પ્રકાર પ્રકારની બને છે સર્વત્ર પ્રચલિત પ્રકાર, લંબગોળ આકાર છે. (જુઓ મુખપૃષ્ઠ ઉપરના ચિત્રમાં) એ આકાર ઉપરાંત બે છેકાનો આકાર ગોળ અને બ.કાનો આકાર લંબગોળ એવી તેમજ જોગ આકારવાળી કલિપો બને છે, જે કંકક વધુ જીવંતરત હોઈ, સદજ મોંઘી પણ વેચાય છે

કલિપોની ખનાવટ તફન સરળ છે, કારણ તે વંત્ર વડે આપોઆપજ ખનાવાય છે. એ માટે ખાસ વંત્ર (જુઓ મુખપૃષ્ઠ ઉપરનું ચિત્ર) આવે છે, જે ધણે ભાગે જર્મન વા અમેરિકન ખનાવટનું હોય છે. તે વંત્રમાં કેવળ ૫૦૦ રતજ જેટલું હોઈ, દર મિનિટે ૧૫૦ જેટલી કલિપો ખનાવી સકે છે. વંત્ર ચલાવવા માટે એ હોર્સ પાવરની મોટર કાશી થઈ પડે છે.

ખનાવટની ક્રિયા તફન સરળ છે જોઈતા પ્રકારનો તાર લઈ, કાપ્યા હાથ પરના રેન્ડ પર ભરાવી રઈ, તેની છેડે વંત્રમાં દાખલ કરી દેવાય છે. પછી વંત્ર ચાલુ કરતાં, આપોઆપ તાર ખેંચાતો જઈ, કપાઈ, કલિ-ચના આકારમાં વળીને કલિપો તૈયાર થઈ, પેલા છેડે નીકળતી જાય છે.

કારખાનાનો અંદાજો

કલિપો ખનાવવાનું કારખાનું શરૂ કરવા માટે ખારથી પંદર હજાર રૂપિયાની પુછ મુરરી છે, જેમાં-

કલિપ ખનાવનાર વંત્ર	રૂ. ૮૦૦૦
નિબળીક મોટર	રૂ. ૧૫૦
	રૂ. ૮,૧૫૦

"ક્રમર" : અંક ૮૭ મો

તો યજ્ઞો પાછળ જન્ય છે યજ્ઞોની ગોદવળી પાછળ ૩. ૨૫૦ ગજનાં કુલ ૮૪૦૦ રૂપિયા આમ રોકાય છે જાકીની રામ છુટક ખર્ચ માટે દાય ૫૨ રહે છે.

હારખાનાના નફા તોટાનો અડધો આ પ્રમાણે કડાયો છે:-

દર મહિને રૂ.૦૦,૦૦૦ કસિપો

રૂપિયા

ખાવાવત્તાં દર ૭૦૦ કસિપ માટે ૧

રતમ તાર ગજનાં, ૩૫૦ ગુડે નતમ

તાર ધાતુ, જેમાં જમદાર તારના

૪૨૬૦ નતમ કમેરના. કુલ ૧૫૫૦

રતમ નાની કીમત, દર રતમે

ગજ આના લેખ ગજના—

૬૬૧

કારીખરેનો માસિક પગાર

૧ નિખાનનો ૩ ૮૦

૧ કારીખરેનો ૩ ૨૦

૧ કપાક ના ૩. ૩૫

૨ મજદૂરોનાં ૩. ૬૦

— ૧૧૫

વિજળીક બજારનો માસિક ખર્ચ

૫૦

હારખાનાની જરૂયાતું ખાતું

૩૦

કસિપોની પેકેટનો અને વેચાણ

વિશામનો ખર્ચ

૨૩૪

યજ્ઞોનો રિપેર ખર્ચ અને હમારો

(૧૫૪ મેલે)

૧૦૫

કુલ ખર્ચ ૩ ૧૨૫૦

આમ કુલ માસિક ખર્ચ ૧૨૫૦ રૂપિયા થયો. હવે આવક મળી છે:-

૨૫ લાખ કસિપોની વેચાણ-કીમત રૂપિયા

દર દરારે આર આના ગજનાં ૧૮૭૫

કુલ આવક ૩. ૧૮૭૫

અત્રે છે, ચોખ્ખો નફો રૂપિયા ૬૨૫ થયો, જે પંદર હજારની પુંજ પર વાર્ષિક ૫ યાસ દરો જેટલો થતા જન્ય છે.

"આમ જીવન, સહકાર્ય અને ખેતી" (માસિક)

પરોઢરા રાખના પ્રતિખાતા તથા શ્રી સુવાછ સદકાર મેવક સંપના સંકુલ આજીવ નાન પોઢરામાંથી લેતા આ વર્ષથી આ માસિક પ્રગટ થાય છે. ગુજરાત-કાલી નાવાડમાં તે વધુ વ્યાપ છે. આમજીવનના દરેક પ્રશ્નને ચર્ચાતું મુખ્ય દલાકામાં આ ઓફર ને પહેલું માસિક છે. દરમહિને મોટી સંખ્યામાં નકલો પ્રગટ થાય છે. સાવ-જેરી, તોલમ બોર્ડ, સુધરામ તેમજ માન-જીવનના રસ તેવાર દરેક વ્યક્તિને તેના માલક મજબૂત નિમિત્તે વાર્ષિક લવાખમ ૩. ૨-૦-૦ છે.

આમજીવન કાર્યાલય

માંદી માંડ વરોહના.

નહુઈ આરીસો

[જે માણે જ્ઞાન દેવ કરી નીધી છે]

નહુઈ આરીસો, છનિદાસ કહે છે તેમ, સાદ જમરડીદના નમયમા શોધાવો દનો અને જુનાના ખુલે ખુલે ગું જનનું દર ને જળજુવાનું મુખ્ય સાધન દનો. રોની મદદ તમને જન્મનિતા ખરા માર્ગે દોરશે અને કમનગીઓમાંથી બચાવશે. આરીસાની કમી-કમ જળજુવા માટે એક આનાની રિક્ટ સાથે ઉડું ના અંગેરી-નાં બને:-

મુદતમીમ, હાફેલ કુર્કન,

લુધીયાના (પંજાબ)

Mohatameen,

THE DARUL FURQAN,

LUDHIANA (Punjab)

કલઘ-પતર

દિન ચોથું

વિષે હંધક

કલઘ-પતર કિંવા દિન ચોથુંનો ઉપયોગ દુન્યાના બીજા દેશો પેઠે દિન-દિનમાં દિન જ દિન વધી રહ્યો છે. પહેલાં તો એમનો વપરાશ ગતીના જોખા, આક્રમક યા એવી એ ચાર ન્દાની ચીજો મગીજ સંકુચિત હતો. પણ હવે તો સાચવી રખાયલી ખાણપદાર્થની પેટીંગ માટે અને બીજી અનેક પ્રકારની દવાઓ વ. ની પેટીંગ માટે કલઘ-પતર અનિવાર્ય થઈ ગયું છે.

હરકાઈ જાણે છે તેમ, ધાસતેલ, પેટ્રોલ વ. માટે કલઘ-પતરાનાંજ ડગળા વપરાય છે, પરંતુ ઘણા ઓછા જાણતા હશે કે એ દિશાની એની ખપત, દુન્યાભરમાં બનાવાના કુલ કલઘ-પતરાના જરયાના હે ભાગ જેટલી છે! સાચેજ, આજે બા દેશોમ મુખ્યત્વે ધાસતેલ-પેટ્રોલના ઉદ્યોગ સાથે એવી રીતે સંકળાય ગયો છે કે છુટો પાડવો મુશ્કિલ નથી.

દિન-દિનમાં કલઘ-પતરાં જાડે છે. જમશેદપુરમાં એક મહોટું કારખાનું આ કામ સફળતાપૂર્વક કરી રહ્યું છે એની બનાવટમાં વપરાતું લોખંડ તો જમશેદપુરમાં છેજ. કલઘ પણ દિન-દિનમાં નીકળે છે અને જમમાં તો તેની ખાસ મહોટી ખાણ છે દિન-દિનમાં જનતા કુલ કલઘ-પતરાના જરયાનો હે ભાગ ધાસતેલ-પેટ્રોલ ભરવાના ડગળાઓની બનાવટમાંજ જાય છે.

કલઘ-પતરાની બનાવટ

કલઘ-પતર એટલે કલઘ ચડાવેલું લોખંડનું પતર. લોખંડ મજબૂતી માટે અને કલઘ લોખંડને કાટ ન ચડે તે માટે. એમ, બનાવટની ક્રિયા એ વિશ્વાસમાં રહેવાવડી છે:-

૧. લોખંડનું પતર બનાવવું
૨. એ પતર ઉપર કલઘ ચડાવવી.

બનાવટની પહેલી ક્રિયા, લોખંડના ૬ થી ૧૦ ઈંચ પહોળા અને ૨ થી ૪ ઈંચ ગાંઠ,

યોગ્ય લંબાઈના લોખંડના ચોરસાઓને ગરમ કરી રાક્ષસી જગવાળા રોક્ષર યંત્રોમાંથી પાંચ વેળા પસાર કરવાય છે, એ છે. દરેક વેળા રોક્ષરને વધુ ટાંછટ કરાતાં પતરાં વધુ અને વધુ પાતળા થતા જાય છે. વળી દરેક વેળા તેને ફરી ફરી ભટ્ટીમાં લાલચોળ ગરમ પણ કરાય છે, જેથી સરળતાપૂર્વક પાતળા થઈ સકે.

આ પ્રણાલિ પતરાં તૈયાર થયા પછી તેને ગંધકના તેજાબના મિશ્રણમાં બોળાય છે. ત્યાર પછી તેને ઘેાંઘ લમ, ખૂબ ગરમ ભટ્ટીમાં “જગોળી” હંડા રોક્ષર-યંત્રમાંથી પસાર કરાય છે. એ યંત્રમાં કેટલાય રોક્ષરો એક પછી એક ગોઠવાયલા હોઈ, પતર એક પછી એક રોક્ષરમાંથી પસાર થતું થતું મજબૂત અને એકસરખી જડાઈનું થા જાય છે, એવે તેને મધ્યમ ગરમ ભટ્ટીમાં સુકી, નવસાર છાંટી, સાફ કરી લેવાય છે.

હવે પતરાં તૈયાર છે. કેવળ કલઘ ચડાવવી બાકી રહી. ઉપલી બધી ક્રિયાઓ જંગ એન્ટીએસ્ટિક વ વો વડેજ થાય છે તેમ કલઘ કામ પણ યંત્રો વડેજ થાય છે. એક મહોટી ટાંકીમાં કલઘ પ્રવાહી રૂપ તૈયાર થાય છે અને એક પછી એક પતર તેમાં ઝબોળાય, બાહિર કદાતાં કલઘ-પતર તૈયાર થયું જણાય છે.

એકમ, જુદા જુદા કારખાનાઓમાં આ ક્રિયાઓમાં સદ્ગત ફેરફાર પણ કરાય છે. ક્યાંક કલઘ બે વેળા ગણું ચડાવાય છે, ક્યાંક કલઘ ચડાવવા પહેલાં પતરાને પામ ઓછકમાં બોળી, પછી સાફ કર્યા બાદજ કલઘ ચડાવાય છે તો ક્યાંક બીજી કાંઈ ચીજમાં બોળાય છે. છતાં મુખ્ય ક્રિયાઓ ઉપર પ્રમાણેજ રહે છે; તેમાં ખાસ નોંધવાપાત્ર ફેરફાર થતો નથી.

આ ત્રીજો પ્રયોગ, ચણના કપડા (કંતાન) માંથી બનાવાતા કાગળોનો છે, અને તે કાચપીમાં પ્રયોગ થાય છે.

સૌથી પહેલાં કાગળો બનાવવાનો કાચો માલ એટલે પુરાણા કંતાનના કટકા એકઠા કરવામાં આવે છે તે નથી મળતા તો નવું કંતાન પણ વપરાય છે. પહેલાં તે કંતાનના એક ચોરસ ઈંચ જેટલા નાના કટકા કરાય છે. લગભગ ૭ મણુ જેટલા કટકા તૈયાર થતા, એક જથ્થો થયો હોવાય છે અને તેને ૬ ફુટ લાંબા, પંદ્રે ફુટ પહોળા અને પાંચ ફુટ ઊંડા હોજમાં ભરી, પાણીમાં બોંજતી પછી લાકડાના સાધન વડે ફેટવામાં આવે છે એ ક્રિયા લાગલગત નવું દહાડા જાગી આવે રહે છે અને કંતાનના કરકાના તાર તરે જુદા યર્મ, મકા જાંઘાય કે તેને પાંચ દાય જાગી અને મધ્ય હાથ પડોળી આદરમાં નાણી નદી યા તળાવને કિનારે જઈ તેમાંનો એક નીકળો વળત ત્યાં જાગી ધોવાય છે. આટલું થઈ રહેતાં બનાવટનો પહેલો તબક્કો ખતમ થયો ગણાય છે.

બનાવટનો બીજો તબક્કો એ માવામાં અદેશ અણુના તથા તેને કાગળની બનાવટ માટે તૈયાર કરવાનો છે એ માટે, ઉપવા માવાના એ ત્રણ જુદા ભાગ કરી, દરેક ભાગમાં ૧ મણુ માવા પાછળ ફેરે સારા આંદરે શેર કલમ પાણીમાં પીગાળાં કંતાનના માવામાં મેળવી રોજના આઠ કલાકને દિવાળે લગાતાર ચાર દહાડા જાગી તેને પણ વડે ખૂબ ખુદે છે. એ કામ પૂરું થતાં ફરી વાર માવાને પાણી વડે ધોઈ, તેના પાંચ શેર વજનના નોખા ગોળા બનાવી, તડકે સુકવી તે છે.

માવાના આ ગોળા મુકાવા પછી તેને દોડીને બારીક થાય ત્યાં લગી મુકાય છે. આમ ચાર વેળા તેને સાંજ અને કલમનું પાણી પાછ, ખુંદી, ધોઈને ગોળા બનાવાય છે જેથી માવો સફેદ બને છે. ત્યાર પછી તેને આઠ દહાડા જાગી ધોવા વિનાચ ફેટવાથી તે કાગળ બનાવવા લાયક બને છે. પછી તેને ચાદરમાં મૂકી પાણી વડે ધોઈ લેવાય છે. અધિક પૂરો થયો બનાવટનો બીજો તબક્કો.

માવો તૈયાર થયા પછી બનાવટનો ત્રીજો તબક્કો-અર્થાત કાગળ બનાવવાનું બાકી રહે છે એની રીત, કમરના ગપા અંકમાંના બીજા પ્રયોગ જેટલું છે. પાણીમાં માવો મેળવી એક કલાક જાગી ખૂબ દહાડો. પછી કાગળ બનાવવાનું શરૂ કરાય છે. નિયમ પ્રમાણે કાગળ બનાવ્યા પછી તેને કાંઈ દેવાની ક્રિયા બાકી રહે છે.

કાચપીમાં સાંજ માટે થઈ વપરાય છે એ માટે કાંચપીમાં થઈનું સાવરું કાઢી, તેમાં

૧ થઈ ચાર સ્તર લઈ કચેરા સાફ કરીને એક વાસણમાં નાખી, પકંતી રાંધે સુધી આવી રહે તેટલું પાણી રેડા. તે ગરમીની મવસમ હોય તો ત્રિસમ્મા એ વાર અને બીજી મવસમમાં ત્રિસમ્મા એક વાર એ પાણી બદલવા રહેવું. ત્રણ દહાડા પછી પાણી કાઢી નાખી વડેને બારીક બાકી કે વાકી લઈ, ચાર માંચ જગ્યા રજા પાણીમાં મેળવી, તાજાની ચારણીમાંથી થરીને ચાણી લેવા એથી પાણીને થઈનું સાવ નીચેના વાસણમાં જશે. પણ થઈના છેલ્લા ચાણીમાં કપર બાકી રહેશે. એ છેલ્લાને ફેંકી દેવા અને પછી બીજા મલમલનાં કપડામાંથી એ મિથળ ચાણી લેવું, જેથી થઈના છેલ્લા એ બાકી રહી ગયા હશે તેવ નીકળી જશે પણ મિથળને ઘોડાક વખત કરવા દશે. તેમાં નીતર પાણી સલામથી કાઢી ફેંકી દેવું. ઉપર બહુ પક કપડામાં તે કપડાના મિથળને બાણી, ઘોડા બાણી બારથી પહરે કલાક સુધી કપડા સાવળ. ત્યારે કપડામાંથી પાણી નીકળી જઈ કલમ થઈ નવ ત્યારે કાઢી તડકામાં સુકવી તે છે.

ફટકડી મેળવી, ગરમ પાણીમાં ઓગળાવી
૧૨ કલાક લગી માટીના વાસણમાં ઠરવા
દે છે. પછી એ કાંછમાં કપડાના કકડાને પલાળી,
પેલા તૈયાર થયેલા કાગળો પર હાથ આપી,
તેને દોડીએ ટાંગી સુકવી લેવાય છે.

૪

આ પ્રોગ્રામ ચીનમાં પ્રચલિત છે. તે દ્વારા
એક પ્રકારના આંધુઓમાંથી કાગળ બનાવાય છે.

સાચા પહેલાં જોઈતા પ્રકારના-અર્થાત
ઝું સુ અને ચિન સુ પ્રકારના-એ વર્ષથી વધુ
ઉમ્મરના નહિં એવા કુમળા બાલુ લઇ, તેના
આઠ ચિનાઇ પુટ જેટલા માપના કટકા કરી
લેવાય છે પછી તેના બંડોને બાધી, તેને
મિમિન્ટની બનાવેલી હોઝમાં ત્રણ માસ લગી
બીંજવી રખાય છે. બાંધુના બંડોને હોઝમાં
તરતા ન રહે, તળિયે જઈ એસે તે માટે તેના
બંડોમાં પથરો બાધી તેમને વજનદાર કરી
દેવાય છે. ત્રણ મહિના પછી તેમને બહાર
કાઢી, બંડમાંથી છુટા કરી, યુગ ધોમ લેવાય
છે. પછી તેને એક ખૂણમાં, સરખા ધરમાં
પાથરી ફરેક થર ઉપર ચૂના-સોડા મિશ્રિત
પાણી છંટાય છે, અને પછી તેની ઉપર
બીજો થર ખડકાય છે. એ પ્રમાણે બધા
બાંધુના દંત્રો કરીને, તેને એ માસ લગી
રહેવા દેવાય છે. એમ કરવાથી તેના
રેખાઓ જુદા થઈ નવ છે પછી તેને
કરી વાર ધોઈ, દર ૧૦૦ રતલ રેખાએ ૩
રતલ સોડા નાખી, ૧૫ દહાડા લગી વરાળ
લાઠીમાં રખાય છે.

વરાળ-ઝડીમાં રેખા પકવ થઇ, તેમનું
કપાંતર ધમ જાય છે. તેમને બહાર કાઢી
ધોઈને, સુકી હોઝમાં નખી, કુકીને માવે
ગનાવી લે છે અને એ માવાને પાણીમાં મેળવી
નિવમસર કાગળ બનાવે છે

૨ એ પાણી બનાવવાની રીત એ છે કે,
૧૦૦ રતલ ચૂનામાં એ રતલ સોડા ઉમેરી, બપ
પૂરતા-ચૂનો ઓગળે તેટલા-પાણીમાં તેને ઓગ
ળાવી લે છે.

પટોળાં

ગુજરાતની એક નાદિર કારીગરી

પટોળાં એટલે સ્ત્રીઓની સાદીનો એક
પ્રકાર. એની બનાવટ માટે ગુજરાતે ભુતકાળમાં
ખુબ નામના કમાવી હતી અને આજેય તે
કંઈક અંશે પોતાની નોક જાળવી રહ્યું છે.
સુગ્ગ અને અહમદાબાદ જેવા સ્થળોએ જો
કે દને પટોળાંનો હુનર પુરબહારમાં નથી,
જનાં પાટણ હજી તેનું કેન્દ્ર છે.

કોઈ પણ વણાટમાં તરફવાણું કપડું
તપાસાય તો જણાશે કે એક બાજુએ અમુક
તરફમાં અમુક સ્થળે એ રંગ હોય છે, તેથી
જુદોજ રંગ બીજી બાજુએ તેજ સ્થળે જણાય
છે. અર્થાત, ઉપર અને નીચેની બાજુએ ઉલટા
રંગો નજરે પડે છે. એને બદલે પટોળાંમાં બન્ને
બાજુએ એકજ રંગ હોય છે. પટોળાંની વણા-
ટની આ ખાસ ખૂબી છે.

બન્ને બાજુએ અમુક તરફમાં એકજ
સરખો રંગ જણાય એવી ખૂબી કાપડમાં
લાયવા નુમાટે પરદેશી મંત્રકળામાં વણકરો
મેંડા વણાટ કરે છે, પરંતુ તે બેવડા વણા-
ટથી પટોળાં જેવી ખૂબી પથરા થતી નથી,
કારણ કે પટોળાંનો વણાટ એકવડોજ હોય
છે અને જે પ્રકારની તરફ ઉકાવણી હોય તેને
લિસાળે રેરામને જુદા જુદા રંગો ચઢાવી, પછી
તેનો તાણો વાણો બનાવી, અમુક રંગનો તાણો
વાણો અમુક સ્થળેજ આવે તેમ રાખી કાપડ
વણે છે જેથી તેની બન્ને બાજુએ એક સરખા
રંગની તરફ બને છે

આ ઉપરથી સમજશે તેમ, પટોળાંની
કારીગરી હાથ કારીગરી છે, યંત્રની બહિદારી
નહિં. એજ કારણે પરદેશમાં હજી તેની સફળ
નફલ થઇ સજી નથી અને ગુજરાતની નોક
જળવાઇ રહી છે.

પટોળાંતું રેશમ

પટોળાંતું બનાવટની પહેલી ક્રિયા તેનું રેશમ તૈયાર કરવાની છે. પહેલાં ભેદિતા પ્રમાણમાં સફેદ યા પીળું રેશમ લઈ, ખૂબ બાફવામાં આવે છે, જેથી તે સુવાણું બની જાય છે. પછી તેને ફરફી હિપર ઉકેલી ત્રણ ચાર તાર સાથે બાંધી વળ દબ કરી કિંવા ડગલ કરે છે. આ કામ સ્ત્રીઓ રેડીયાની મદદ કરે છે. પછી એ કતિલા રેશમમાંથી તાણાં વાણાં બુદો કરી, ૫૦-૫૦ તારની લડીઓ, બેગ નાંખીને બનાવે છે. આમ તૈયાર થયેલા તાણાં વાણાં પરીખંધાને ત્યાં જાય છે.

તાણા-વાણાની બંધામણી

પરીખંધાનું કામ એ છે કે એ તાણાં યા વાણાંને જેટલો ભાગ લાગે રંગવાનો હોય તેટલો ભાગ છોડી દઈ, બાકીના બધા તાણા-વાણાને સુનરના દોરાથી ખુબ ચિપટ-પુવંક દાખી દાખીને બાંધે છે, જેથી તે બધા ભાગ ઢંકાઈ જઈ, કેવળ ભાગ રંગ ચઢાવવા મહેનેત્ર તાણા-વાણાનો ભાગ ખુરસો રહે એ કામ કંઈ સહેલું નથી. જેની પ્રકાર પ્રકારની તરફો ઉકાવવી હોય તે મુશ્કેલી બરાબર માપસર અમુક અમુક અંતરે બાંધણી કરવી પડે છે. પરીખંધા એ કામ કાળજીપૂર્વક કરે છે અને પછી ક્યે ક્યે રથજે બાંધણી બાંધવી તેની નિશાની કોમસા વડે કરે છે કારણ કે કોમ-સાની નિશાની પાછળથી ધોતી વેળા નીકળી જાય છે અને તાણા-વાણા જગડતા નથી.

તાણા-વાણાની રંગામણી

રંગવાનું કામ સાળવી પેતે કરે છે. આમ બાંધેલા તાણા-વાણા પરીખંધાને સ્વાધી સાળવી પેતતાને ત્યાં લઈ જઈ નંતે લાલ રંગમાં રંગે છે એ કામ પૂર્વ ક્યાં પછી, તે તાણા-વાણાને ધોતીને ફરી વાર પરીખંધાને આવે છે.

દવે પરીખંધાનું કામ એ છે કે ત્યાં જ્યાં બાંધણી બાંધી હોય તે ગઠિયામાંથી જેટલી પાણી રંગવાની હોય તે ગઠિયા ઉકેલીને તાણા-વાણા ફરી વાર સાળવીને આવે છે, જેથી તે તેને પીળા રંગ ચઢાવી, ઘોમ, પુનઃ પરીખંધાને આવે છે.

આ પીળા રંગાવણા બાગોમાં જેટલો લીલાં કરવા હોય તેટલોને ખૂદા રાખીને, પીળા રહેવા દેવાના હોય તેટલોને ફરી વાર બાંધણી બાંધી, તેમજ જેટલો ભાગ લાલ રહેવા દેવાનો હોય તેને પણ બાંધી લઈ, પરીખંધા તેને ફરી વાર સાળવીને આવે છે જે તેને પેતતાને ત્યાં બંધાઈ જતું અગર કાળા રંગમાં જોડે છે, જેથી પીળાનો લાલ યદ્યદ્ય છે અને ત્યાં લાલ હોય ત્યાં કાળા યદ્યદ્ય જાય છે. જેવરે તમામ ગઠિયા ઉકેલી લેઈ, સફેદ, કામ, પીળા, લીલાં અને કાળા એમ પાંચ રંગ એકજ તાણા-વાણામાં તરફના પ્રમાણમાં ચડેલા નજરે પડે છે આવી રીતે પરીખંધાને ત્રણ ચાર વાર ગઠિયા બાંધેલા ફરફી પડે છે અને તેજ પ્રમાણે ત્રણ યા ચાર વખત તાણા-વાણા રંગવા માટે સાળવીને ત્યાં આવે છે.

પટોળાંતું વણાર

પટોળાંતું વણાર માટેના સાધનો કેવળ સાધારણ હોય છે વાંસની પાનળો નળીઓ ૫૦ વાણાની ફાકડીઓ ભરે છે, જ્યારે તાણાને નિયમપૂર્વક સચામાં સારી દે છે.

પટોળાંતું સાળ તદ્દન સાદી હોય છે અને તે લાકડાની જ બનાવાય છે સાળવાં પટોળાં વણતા જમ, તાણા-વાણાના રંગો બગાડે એક સરખા આવે છે યા નહિ તેની કાળજી રાખી, તેમાં ફેરફાર હોય તો તે બરાબર કરે છે. આમ કરતાં, તેને ઘણી મિલતત પડે છે અને સમય પણ ખૂબ લાગે છે. એ ફારી-ગરો મળી લાગેજ ૧૦ ઈંચ જેટલું વણાર-કામ દરરોજ કરી સડે છે અને તેથી જ એ ઝીઝ મેંધી બને છે.

હવે હવે પટોળાંના કાપડના રેખાંશ કેટલાંય થયું બને છે.

શણગાર-સામગ્રીઓ

પશ્ચિમની ખાતુનોના શણગાર-પ્રેમે, રસા-
યણીક શોધખોળોમાં અત્યંત અગત્યનો ફાળો
આપ્યો છે, એનો હવે કોઈ ઇન્કાર કરી સકે
એમ નથી. તેમની નિરા દિનગી હજી વધુ અને
વધુ સુંદર દેખાવાની ઇચ્છાએ રસાયણસા-
સ્ત્રોએને અવનવા પદાર્થો અને પ્રયોગો શોધવા
ઉત્તેજન કર્યા છે અને તેની પરિણામે, રોજ
જ રોજ નવા નવા પ્રકારની શણગાર સામ-
ગ્રીઓ બજારમાં દેખાઈ દે છે. એવા હમણાજ
શોધાયલા થોડાક પ્રયોગો આજે સત્તાવાર
અમેરિકન સાધન દ્વારા મેળવી, કમરના
વાંચકો માટે આ પાના પર રજુ કર્યા છે.

કોલ્ડ ક્રીમ

કોલ્ડ ક્રીમના પદાર્થો નુરખાઓ વાંચકોની
દૃષ્ટિએ પડ્યા હશે, પણ માછલીના નેત્રવાલો
નુરખો-તેમણે હજી જોયો નહિજ હોય.
હા, સુગંધ-નિશ્ચયનની નાક સદાજ ચરી જશે
અને તે આવા વાસવાસ તોડના ઉપયોગ
વિરૂધ્ધ ન્દાની સરખી નોંધ પણ લખી
મારશે છતાં અહિં આપણે એ દિશા તરફ
વધુ લક્ષ આપવાનું નથી એ તેજની વાસ
દેખાવવા માટે યોગ્ય સુગંધીઓ મશીનેજ
રહેશે એટલે તે વિષે વધારે લંબાણ કરવાની
નથી. અહિં કેવળ તેજના ગુણ જોવા છે અને
એજ હેતુએ એ પ્રયોગો આપ્યા છે:—

૧-કોડ સિવર ઓઇલ ૩૦ ભાગ, લાનો-
લીન ૪ ભાગ, મધમાખનું મીણુ ૨૦ ભાગ,
પેટ્રોલેટમ ૪૦ ભાગ, પાણી ૬ ભાગ.

પ્રેમાં એક વાસણમાં મીણુ, લાનોલીન
અને પેટ્રોલેટમને ઓગળાવી લે. બીજે હાથે
એક બીજા અંધ વાસણમાં કોડ સિવર
ઓઇલને ૧૨૦° F લગી ગરમ કરે અને
જ્યારે પેટ્રોલેટમ, ઓગળેલું મીણુ—મિશ્રણ

પણ ૧૨૦° F જેટલુંજ ગરમ બાકી રહે
ત્યારે તેને તરતજ તેજમાં નાખી, ખુબ મેળવે.
પછી પાણીનિય ૧૨૦° F લગી ગરમ કરી,
એમાં મેળવે અને ખુબ હલાવી, બરણીઓમાં
ભરી લે.

સુગંધી વ. ખેશક પસંદગી મુજબ ઉમેરી
સકાય છે.

૨-મધમાખોનું સફેદ મીણુ ૧૮ ભાગ,
ફેરી ન્દાઇટ પેટ્રોલેટમ ૩૩ ભાગ, કોડ સિવર
ઓઇલ ૪૦ ભાગ, ટંકણપાર ૬ ભાગ,
પાણી ૮૬ ભાગ.

જતાવવાની રીત ઉપર મુજબજ. ટંકણ-
ખરને પ્રથમથી ગરમ પાણીમાં ઓગળાવી લેવા.

૩-લાનોલીન ઓઇલ ૨૦ ભાગ, કોડ સિવર
ઓઇલ ૩૦ ભાગ, મધમાખનું મીણુ ૫ ભાગ,
પાણી ૪૫ ભાગ.

જતાવવાની રીત ઉપર મુજબ.

શણગાર-પ્રવાહીઓ

ચિહ્ન અને બીજા બદની ભાગો-જે
ખૂટતા રહેતા હોય-નેમને સુંદર દેખાડવા
માટે જે પ્રકારની શણગાર-સામગ્રીઓ ઉપ-
યોગ બની છે, તેમાં શણગાર-પ્રવાહી એ કિંવા
Liquid Powder નો તાજો ઉમેરો
નોંધાયો છે. એ પ્રવાહી ચિહ્નરને ખુબસુરત
અને દેખાવકું બનાવે છે.

૧-કોલોઇડલ ઝીંક ઓક્સાઇડ ૬ ભાગ,
મિસિપિટોડ ઝીંક ૮ ભાગ, કોલોઇડલ કલે
૩ ભાગ, ઝીંક સ્ટીઅરેટ ૨ ભાગ, ગ્લિસરીન
૩ ભાગ, વિન હેઝલ ૧૦ ભાગ, ઓરેન્જ
ફાવર પાઉડર ૫૮ ભાગ.

જધા સુકા પદાર્થોને પહેલાં ચાળી લઇ,
મિશ્ર કરી લેવાય છે અને પછી તેમાં ગ્લિ-
સરીન અને સડજ વિન હેઝલ ઉમેરી, તેને

પેરટના રૂપમાં ખરચ કરી, છેવટે બાકીનું વિચ હેતુક અને બધું ઓરેન્જ ક્લાવર વોટર ઉમેરી દેવાય છે.

૨-ટિટાનિયમ ડાયોક્સાઇડ ૫ ગ્રામ, પ્રિસિ પિટ્ટેડ ઑક ૮ ભાગ, ક્રોલોઇડલ કલે ૫ ભાગ, ગિસસરીન ૩ ભાગ, ગુલાબ જળ ૭૬ ભાગ.

બનાવવાની રીત ઉપર મુજબ.

૩-ક્રોલોઇડલ ઑક ઓક્સાઇડ ૮ ભાગ, ક્રોલોઇડલ કલે ૫ ભાગ, પ્રિસિપિટ્ટેડ ઑક ૬ ભાગ, ગિસસરીન ૫ ભાગ, વિચ હેતુક ૧૦ ભાગ, ઓરેન્જ ક્લાવર વોટર ૬૬ ભાગ.

બનાવવાની રીત ઉપર મુજબ.

નખ-પોલિશ (Nail Polish)

નખ-પોલિશનો વા હવે તો હિન્દમાય વાઈ રહ્યો છે, તેથી આ પ્રયોગો કામતી ચમકાશે, એવી ઉમ્મીદ છે,

૧-એથુનોઇડ ફિફમના ઝીલુ ૬૬૬ ૨૫૦ ભાગ, એમિલ એસિટેટ ૨૫૦ ભાગ, એસિટેટ ૭૫૦ ભાગ.

પહેલાં બીજા અને ત્રીજા પદાર્થને મેળવી, પછી તેમાં ફિફમના કડકા નાખી આગળી જવા દો.

૨-રેટીનિક ઓક્સાઇડ ૩૦૦ ગ્રામ, ટેફ ૩૦૦ ગ્રામ, ઓરમેન્કવેનિન ૧૦૦ ગ્રામ, ટ્રાન્કાકેન્થ ૨ ગ્રામ, ગિસસરીન ૫૦ સી. સી, ઑઇલ સાઇટ્રસ ૧ સી. સી, પાણી, બધું મિશ્રણ ૧૦૦૦ સી. સી. થાય નેટવું.

પહેલાં સુકા પદાર્થને વાડી, તેમાં ગિસસરીન મેળવી, છેવટે પાણી ઉમેરી ગાળી લે.

૩-સફેદ મીણ ૪૦૦ ગ્રામ, સ્પર્મેસિટિ ૪૦૦ ગ્રામ, નરમ પેરેફાઇન ૫૨૦૦ ગ્રામ, એવસિન ૧૫ ગ્રામ, બનાવડી બનાવ બનાવ ૧૦ ગ્રામ, હાઇપોન ૨ ગ્રામ, હાઇપોન ૨ ગ્રામ.

૪-ઓક્સાઇડ ઑફ ટીન ૫૦૦ ગ્રામ, ટ્રાન્કાકેન્થ તાકો બકો ૨ ગ્રામ, ગિસસરીન ૫ ગ્રામ, સોલ્યુશન ઑફ કાર્બોન ૪૦ ગ્રામ, ગુલાબ જળ ૨૦૦ ગ્રામ, એસેન્સ વેરિમન ૨ ગ્રામ.

૫-ઝીંક ઓક્સાઇડ ૧૦૦ ભાગ, કાર્બોન ૨ ભાગ.

આ બુધી ધરી.

૬-ઓક્સાઇડ ઑફ ટીન ૧૦૦૦ ગ્રામ, ટેફ ૪૦૦ ગ્રામ, કાર્બોન ૧૦ ગ્રામ, બનાવડી એસેન્સ ઑફ રોઝ ૫ ગ્રામ, એસેન્સ બર્ગેમોટ ૩ ગ્રામ.

આ પણ બુધી છે.

વાળ માટેના લોશન (Hair Lotion)

એમની ઉપયોગિતા એટલી તો રજા છે કે તે વિષે કંઈ પણ કહેવું, જગતે અપ કરવા જેવું થશે.

૧-કેનથેરાઇડ એસિડ ૧૫ ભાગ, અક્રોલ ૧૫૦ ભાગ, ઑઇલ રોઝમરી ૧૫ ભાગ, ઑઇલ બર્ગેમોટ ૧૦ ભાગ, ઑઇલ સ્વેડર ૫ ભાગ, ઑઇલ રોઝ ૫ ભાગ, ગિસસરીન ૫૦ ભાગ, પાણી ૭૫૦ ભાગ.

૨-રેકીકાઇડ રિપરિટ ૨૦ ફેલુઇડ ઑઇલ ગુલાબ જળ ૧૦ ફેલુઇડ ઑઇલ, ઑઇલ રોઝમરી ૨ ગ્રામ, ઓરો રોઝ ૭ ટીપાં, ઑઇલ સ્વેડર ૧૫ ટીપાં, ઑઇલ ગેરોલી ૫ ટીપાં.

બધા તેજોને રિપરિટમાં ઉમેરી, નળી ત્રણ ત્રણ લગી ખૂબ લવાયો. પછી ગુલાબ જળ ઉમેરી, એક મંદિના લગી કરવા દો.

૩-રેકીકાઇડ રિપરિટ ૨૦ ફે. ઑઇલ, ગુલાબ જળ ૪ ફે. ઑઇલ, ઓરેન્જ ક્લાવર વોટર ૪ ઑઇલ, ઑઇલ સ્વેડર ૧ ગ્રામ, ઑઇલ કલવક ૧ ગ્રામ, ઑઇલ બર્ગેમોટ ૨ ગ્રામ, કરેલુરી નકલી ૨ મેન.

લિપરિટિક

આ તે વિખ્યાત સ્ત્રી-શુદ્ધીઆત છે જેના પિતા, આજે ન યુરોપી ખાતુનની શુભચાર મેઝ કહી અપ-ટુ-ડેટ લેખાય છે, ને કાંઈ તેના પિતા ચલાવી શકે છે. તે હોતને રૂઝીન કરવાની કામગીરી બજાવે છે અને નિત્ય અવનવી ચિત્તાકર્ષક ઢોળે પેશ કરાય છે.

૧-સફેદ મીણુ ૧૬ ઑંસ, બદામનું તેલ ૩ ઑંસ, કાર્બાઇન ૬ ગ્રેન, ગુલાબનું અત્તર ૬ રીપાં

પહેલાં તેલ અને મીણુને ગરમ કરી એક રસ કરી લો. પછી સદગ્ગ એમોનીયામાં કાર્બાઇન ઓગળાવી, ખરલમાં નાખી, તેમાં પેશું મીણુ અને તેલનું મિશ્રણ ઉમેરી, તે કરી જલ ત્યાં ઘણી-ઠરવા આવે તે દરમિયાન અત્તર ઉમેરવું-હલાવતા રહો. પછી તેને યોગ્ય આકારમાં ઢાળી લો.

૨-બેન્ઝોઇક ઑક્સિડ ઑઇન ૧૬ ઑંસ સફેદ મીણુ ૮ ઑંસ, સ્પર્મસેસિટ ૧ ઑંસ, અમ્લકાંત ૧૫ ગ્રેન, સિન્ડેમીન ૧ ગ્રામ, ઑઇન ગેરિમન ૬ ગ્રામ, ગુલાબનું અત્તર ૫ રીપાં

પહેલાં સ્પર્મસેસિટ, તેલ અને મીણુને ગરમ કરી ઓગળાવી લો અને પછી તેમાંનું ૬ ઑંસ જટણું પ્રવાહી રેસ્ટ ટ્યુબમાં લઈ તેમાં અમ્લકાંતના ઓગળાવી, પછી બધી સીએને મેળવી, ખુબ હલાવો. સુધંધીઓ સાચી હોવડે મેળવી, લિપરિટિક બનાવી લેવી.

૩-સોફ્ટ પેરેશીન (બદાઇટ) ૬૨ ભાગ, સિસેરીન વેલ ૩ ભાગ, કાર્બાઇન ૫ ભાગ, એવસિન ૨ ભાગ.

પહેલાં એક ઝીણોને વોટર બાય પર ઓગળાવી લઈ, પછી તેમાં બારીક ભૂજાના રૂપમાં કાર્બાઇન અને એવસિન મેળવી, ખુબ હલાવો. ઇચ્છા હોય તે સુધંધી પણ એમાં ઉમેરવી.

૪-સફેદ મીણુ ૧૦૦ ગ્રામ, સ્પર્મસેસિટ ૧૦૦ ગ્રામ, મીઠી બદામનું તેલ ૧૫૦ ગ્રામ, બર્જેમોટ ઇનફ્યુઝન ૫ ગ્રામ, જિરેનિયમ ઇનફ્યુઝન ૫ ગ્રામ, જોરિમન ઇનફ્યુઝન ૨ ગ્રામ, રંગ ગમે તે અને જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં.

૫-વેનેસિયન ઑંક ૫૦૦ ગ્રામ, બાવળનો શુદ્ધ ૩૦ ગ્રામ, રંગ ગમે તે (૦.૫ માટે : બર્લિન ૦.૫ ૫૦ ગ્રામ.)

બધાને વાટી જોઈતું પાણી મેળવી, લાકડીઓ બનાવી લેવી.

ચિહ્ન માટેના લોશન (Face Lotion)

ચામડીની ખુબસુરતી માટે ખૂબ પ્રખ્યાત એવી આ પ્રવાહી-બનાવટ, ચામડીના ખીસ, કાઢ, ઇચ્છાઓ ૫ માટે અકસીર સમાન હોય છે.

૧-લેક્ટિક એસિડ (સિરપી) ૫ ભાગ, ગ્લિસરીન ૧૦૦ ભાગ, ટીકચર બેન્ઝોઇન ૧૦ ભાગ, ટીકચર સ્ટીરેલ ૧૦ ભાગ, પર્થાસિ આર ૧ ભાગ, રોઝ (નકલી) ૪ ભાગ, ગુલાબ જળ ૮૭૦ ભાગ.

પહેલાં બધી સુગંધીઓને ટીકચરમાં મેળવી, પછી તેમાં ગ્લિસરીન ઉમેરો. ત્યાર પછી ગુલાબ જળ ઉમેરી ખૂબ હલાવો.

૨-હાયડ્રોજન પરઓક્સાઇડ (૧૦ વૉલ્યુમ) ૧૦૦ ભાગ, ટીકચર બેન્ઝોઇન ૧૦ ભાગ, ગુગુએટ (નકલી) ૫ ભાગ, ગુલાબ જળ ૮૮૫ ભાગ.

૩-ઝીંક હાયડ્રોક્સાઇડ (૨૫૪) ૧૦૦ ગ્રામ, ઝીંક કાર્બોનેટ ૭૦ ગ્રામ, કોર્ન સ્ટાર્ચ ૩૦ ગ્રામ, ગ્લિસરીન ૫૦ સી સી, ટીકચર બેન્ઝોઇન ૫૦ સી. સી, બેનઝિલ સિન્મેટ ૨ ગ્રામ, હેલીઓટ્રોપિન ૫ ગ્રામ, ટ્યુબરોઝ (ખરી) ૧ ગ્રામ, પાણી, બધું મિશ્રણ ૧૦૦૦ સી. સી. થાય તેટલું.

લીમડો

ઝાડની ઉપયોગિતા
અને
તેલનો ઉયોગ

લીમડાનું ઝાડ હિન્દુસ્તાનમાં સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે તે લગભગ ૫૦ થી ૬૦ ફીટ ઉંચું હોય છે. તેનું થડ ઝમીનથી ૧૦ થી ૧૫ ફીટ ઉંચું તથા તેનો પરીધ ૮ થી ૧૦ ફીટ હોય છે. તેના મુળ ઝમીનમાં ઉંડે ફેલાતા વધરાય છે. તેને ચરે તરફ ડાળો ફેલાય છે અને મોટી ડાળોમાંથી ન્હાની ડાળો અને તેમાંથી બીજ અનેક ન્હાની ડાળોઓ કુટે છે અને ત્યાં તેને પાંદડા આવે છે અને તેથીજ તેનો દેખાવ ઘટ્ટાર લાગે છે. પાંદડા ૩ થી ૪ ઇંચ લાંબાં અને સળીની બન્ને તરફ કરવત જેવા કાંચરાંવાળા નીકળેલા હોય છે. પાનખર શુભાં તેના પાંદડા ખરી પડે છે અને વસંત શુભાં નવાં પાંદડા આવે છે. ઉનાળાના સખ તાપમાં તેના શીનળ અને નીચાની ડાળડે દઢાઈે વશુગદ્ધી અને માણુમેં બેળાને આનાં અનુભવે છે તેથીજ તેને ઘરના ધાકમા, સાવ જાનક દેખાયેા-પર્મશાળાઓ પાસે, નર્મ નાળાં અને નહેરો અને તપાવેને કાંઠે, પાડી-ઓનાં નવાણે અને મેદાંઓ ઉપર તથા ગામની ભાગેળ અને બાથાણુમાં અને રેલ્વેની પાકી તથા કાચી સડકાની આસપાસ ઉછેરવામાં આવે છે.

લીમડાના ઝાડ વિશાળ થતા હોય. તેના ડાળડે શીનળ મુજબ છે તેની દયા ગુચ્છારી હોય છે, તેની ઝીપ્પી ડાળોઓ નાનકુ નગીરે વધરાય છે. તેનું સાકડું અખત હોવાથી ખેતીના, મકાનના બાંધકામમાં અને અજા-વામાં વપરાય છે. તેના પાન, ડાન, કુત્ર, મુંદ વિગેરે વાળેાં કામ આવે છે નની મોંઘાળોઓ પાકે છે ત્યારે મીઠી ગળી લાખ-વાથી ના કોમ ખાપ છે આવા અનેક ઉપયોગમાં કોમડો આવેલો હોવાથી અને વુળો ગુચ્છારી હોવાથી લીમડાનું ઝાડ ત્રે ક

કાષ્ઠક વેળાજ ખાસ સંભાળપૂર્વક ઉછેરવામાં આવે છે પરંતુ મોટા ઝાડો કાપવાનું નો ખાસ અંકચલુ વગર કોઈ વધાર કરી નથી

લીમડાની મુખ્યત્વે બે જાતો છે: મીઠા અને કર્ચો. મીઠા લીમડો ઘણો નાનો અને તેનું થડ નાજુક હોય છે. પાંદડાં તુરં અને મીઠાં તથા તેનામાં મુળથી હોય છે તેને કરવત જેવા કાંચરાં હોતાં નથી પણ થડ અને ડાળીઓને સુકમ કાંટા હોય છે એ સિવાય તેનામાં જીને તરવાન જથ્થો નથી તે આજ બજારોમાંજ ખાસ કરીને વરવ છે તેના પાંદડાની રચાઈષ્ટ ચટ્ટી અને જે વળી પાંદડાંને ઘી ચોપડી બાળીમાં પ્રાપ્ય કડીમા પણ નંખાય છે.

કર્ચો લીમડો. સર્વાંગે કર્ચો હોય છે પણ તે જનસાજો અને કારોબારી છે.

લીમડાંના પાંચ વિભાગ છે (૧) પૂવ (૨) થડ, (૩) પાંદડા, (૪) કુત્ર (૫) ફળ (ત્રિભોગી)

મુળનો ઉપયોગ

પ્રસવ વેદના:-લીમડાના તાજા મુળ અને વેદનાથી પીડતી બ્હોની કમરે બાંધવાથી મુજરે પ્રસવ થાય છે (પ્રસવ થયા પાદ પુરત છે તો ના વાત આવશેની રાખી)

ઘડનો ઉપયોગ

કમળો:-લીમડાના ઘડી અંતર ડાઘનો અંધાળ રમ કાઢી, તેમા ચોક મધ અને મુઠનું ચુર્ણ મેળવી, દરરોજ પીવાથી કમળાનો રામ મરે છે.

ઘા-તામુર:-તપકાં અંતર ડાઘ બગે પાણીમા નાખી દોઢ ઘેર પાણી મેલે ત્યાં સુધી કીકાળી, ને પાણી ઠંડુ પાડીને ગાળી મેલુ. તેનાથી ઘા-તામુર રૂઝાઈ જરી.

એ સિવાય, (૧) યડનાં માડડાનાં કળાટ, પેરી પાંડીયા, ધમારેની વસ્તુઓ વગેરે અને (૨) લીમડાની પાતળી સોરીનું ઢાતણ કરવાથી, ઢાંતના સર્વ રોગ નષ્ટ થઈ સ્વચ્છ અને છે. તેના (૩) યડમાંથી યુદ્ધર ઝરપે છે, તે કામળો ચોડવાના કામમાં આવે છે.

પાંદડાંનો ઉપયોગ

સર્પ ડંશ.—પાંદડાંને કે જાસમે રસ, સર્પ ડંશના દહીંને જ્યાં સુધી કડવો નહીં લાગે ત્યાં સુધી પીવાડવામાં આવે છે અને તેથી પ્રજ્વળે સર્પ ડંશ મટે છે.

વાળાનું દર્દ.—પાંદડાં છુદીને સેપ મ્વાથી વાળાનું દર્દ મટે છે.

સોમલનું વિષ.—પાંદડાંને રસ પાવાથી ઉભરી થઈને સોમલનું વિષ નીકળી જાય છે.

કોલેરા.—પાણીમાં પાંદડા ઉકાળીને પીવાથી કોલેરા થયો હોય તે મરી જાય છે.

રક્તપીત અને કોલેરા.—કમળા પાંદડાંને રસ દરરોજ સવારમાં એક અધોળ પીવાથી લાંબી મુદ્દને રક્તપીત અને કોલેરા દર્દ મટે છે.

ઝુમડાં.—પાંદડાંને છુદી નેની પોરીસ માંધવાથી ઝુમડા કાઢી નર્મ રૂઝ આવે છે અથવા પાંદડાં જાળી, તેની રાખ તેજમાં મેળવી ગોપડવાથી ઝુમડાં સાદા થાય છે.

કૂમ્ભી.—પાંદડાંને રસ કાઢીને પીવાથી પેટમાંના કૂમ્ભી (કરમ)નો નાશ થાય છે.

ગરમી.—પાંદડાંના રસમાં થોડી ખડી સાકર નાખી, તે સવાર સાંજ એક અઢવાડીયું પીવાથી ગમે તે પ્રકારની ગરમી મટાડે છે.

એ ઉપરાંત (૧) લીમડાના પાંદડાં ગાય બેસને ખવડાવવાથી તે સશક્ત અને નિર્ભયી અને છે તથા દુધ ઘી વધે છે. (૨) પાંદડાંની ધુણી કરવાથી મરછરોના ત્રાસ મટે છે. (૩) લીમડાના પાંદડાં, માળ ધાપનાં પહેલાં વળીઓ ઉપરના કામડાં પર સડે નહીં તે માટે પથરાય છે. (૪) અનાજમાં છવજનું પડે નહીં

તે માટે અનાજની કાડીઓમાં પાંદડાં નાખવામાં આવે છે.

કુસનો ઉપયોગ

વીંછીનો ડંશ.—લીમડાનાં ધુજ ઝેરથી સુંઘવાથી વીંછીનો ડંશ ઉતરી જાય છે.

કળનો ઉપયોગ

આ ઉપરાંત લીમડાની પાકેલી લીંબોળીઓના કળીવાના ગીજમાંથી તેજ નીકળે છે. તે તેજ જાળવામાં, વાળમાં નાખવામાં, દવાઓ અને સાસુ બનાવવામાં અદ્ભુત ઉપયોગી છે. સાચેજ લીમડો આટલો જાણે ઉપયોગી હોવા છતાં તેને ઉછેરવા માટે ખાતર સંભાળ રાખવાની કાંઈજ ઝરૂર નથી. લીમડો પોતાની મેળેજ ઉગે હોય તો જનવરોથી અને માણસોથી રક્ષણ થાય તે માટે તેને કાંરાની વાડ પાંચ સાત વર્ષ સુધી કરવાથી ઝાડ આપો આપ વધીને મોટું થઈ જાય છે.

લીમડાને ચૈત્ર માસમાં ફાજ અગી જાણે જીઓ થાય છે તે જેઠ માસ ઉત્તરતાં અપવા તો અષાઢ માસ ભેસનાંજ પાકે છે. માંમેળીઓ પાકે છે ત્યારે મીઠી થતી હોવાથી કમળા, કાજરો, શુકા, પોપટ ઇત્યાદિ પક્ષીઓ અને ખીસકાલી જેવા નાનાં નાનાં પ્રાણીઓ અને માણસો ખાય છે.

પાકેલી લીંબોળીઓ એની મેજે હવાથી ખરીને નીચે પડે છે. પાકેલ લીંબોળીઓ અને તેના કળીઓ ગામડાંના ગરીબ પદ માણસો અને હોકરાઓ અષાઢ માસમાં દરરોજ વીણી લાવે છે અને તેને ઘરમાં ફેંટાથી દહીં સુકવી રાખે છે અને આમ મળી સકે ત્યાં સુધી દરરોજ વીણી લાવીને મોટા પ્રમાણમાં એકઠી કરે છે. પછી જાદરવા માસમાં જ્યારે તડકા ખુબ તરે છે ત્યારે આ લીંબોળીઓ અને તેના કળીઓએને થોડાક દિવસ પાણીમાં બીજાવી રાખે છે. જ્યારે ઉપરની જાત્ર અને રસ જરાજરા પડતી જાય અને હાથેથી મસત્રવાથી છુટા પડી જાય એવો નરમ થઈ

જય છે ત્યારે ખુબ મસગીને હળીઆ ઉપરની છાત અને રસ જુદો પાડી નાખે છે અને વખતો વખત સાફ પાણીથી ધોઈને હળીઆ પીલકુલ સાફ કરી નાખે છે. પછી તે હળીઆને તડકે સુકવી રાખે છે. જ્યારે હળીઆનું ઉપરતું સખત પડ બરાબર સુકાઈ જાય છે ત્યારે તેને બરડીને અંદરથી મીઠા કાઢવામાં આવે છે.

આ મીઠાને મોણ, ઝાટકા, ઉપજીને તેમાંથી છોડાં અને કચરો કાઢી નાખીને સાફ કરવામાં આવે છે. તેજ જોઈતું હોય તો મીઠાને દેરી ઘાણીમાં પીસીને તેમાંથી તેજ કાઢવામાં આવે છે આ તેજ અનેક ઉપયોગોમાં આવે છે:

સાણુ-લીંબોળીના તેજનો સાણુ બને છે, જેને “નીમ સોપ” કહે છે. ચામડીના દર્દો-ખાસ કરીને ખસ ખુજલી માટે આ સાણુ ખાસ ઉપયોગી છે.

દરાજ દાદર-દરાજ દાદર લીંબોળીનું તેજ મોપડવાથી મટે છે.

વાળની જૂ-લીંબોળીનું તેજ વાળમાં નાખવાથી જૂનો નાશ થાય છે

સફેદ કાઢ-લીંબોળીનું તેજ લાંબી મુદત સર્જી લગાડવાથી તે મટવાનું કહેવાય છે.

લીંબોળીનો ખોળ ખાતર તરીકે વપરાય છે. ઝરીનમાં ઉપજીને ઉપદ્રવ જલુજ હોય ત્યાં આ ખોળ ખાતર તરીકે વાપરવાથી ઉપજીનો નાશ થાય છે. ખોળને ધરમાં દેવના ઉપર નાખી ધુમાડો કરવાથી માખે, મચ્છરો, મોકજુ વ ત્રાસદાયક જંતુઓ નાશ પામે છે.

લીંબોળીના તેજમાં એક પ્રકારની ઉમ વાસ હોય છે. આ વાસને લઈને ઘણા લોકોને તે વાપરતું શોષકુષ મમનું નથી. જો કેાઇ વિનાશી લીંબોળીના તેજની ઉમ વાસ દુર કરવાની સફેદ રીત શોધીને લોકોની જાન્ય માટે પ્રસિદ્ધ કરે તો ઘણા ગામડીઆ લોકો ઉપર મોટો ઉપકાર થાય.

મૃસલ કાનલ ચાવડા

હાડકાનું ખાતર

પરદેશોને મુકાબલે આપણો દેશ ખેતીની ઉત્પાદનમાં ખૂબ પછાત છે, એ ક્યારે ચો સુકેલી હડકત છે. એમ થવાનું એક મુખ્ય કારણ. ખેતી કરવાની અધુરી પદ્ધતિનો ઉપયોગ ખાતરની ઓછપ પાણુ છે.

ખાતરના વિવિધમાં લખનાં, ખેતમય મળી સકતા એક ઉપયોગી ખાતર-હાડકાનું ખાતર વાદ આવી જાય છે. હાડકા નો ગમે ગમે મળે છે ક્યાંક માંસ માઈડોના કાટ્ટાકરો કનેથી નો ક્યાંક શેરી શેરીએ રખડીને હાડકા વ. એકા કરનાર ગરીબો કનેથી. એમ હાડકોનો જરોથો પૂરતો મળી શકે છે ખરો. પરંતુ જ્યા લગી તેને ખાતર માટેનું ગોઠવે કપ અપાય નહિ ત્યાં લગી તેની હમી કીમત નથી. આખા હાડકા ખાતર તરીકે કસ અત્યંત નથી ધરાવતા. ખરેખર, જ્યાં સર્જી તે માફિમા ઝડપથી મેળોળે પછ ન તર એવા દરમાં તેપાર ન કરાવાય ત્યાં સર્જી તેનું હોયું નહોતુ, વાપરતું ન વાપરતું અરણુજ ને.

હાડકા સાચવી રાખવા

હાડકાનું ખાતર અનાવતા માટે ટ્રાયો પેટ્રુ કામ તેને એકા કરી સચવી રાખવાનું છે. આમાન્ય રીતે હાડકોનો દળ કરી રાખનાં તે સારી જગોનો સંતર ૨૨ ૧ (સડાની ઓળખ, તેમાંથી છૂટી દુર્ગંધ છે) એટલુંજ નહિ જરો ઉપયોગી ખાતર-હાડકા પળુ ઉડી જવાની બીક રહે છે એમ ન થાય તે માટે કાં તેને જલદીથી સુકવી એવા નેઈએ થ વળી ૧ લાખ કાર્બોસિક એસિડ વા દિપ-રિસ એફ તરપેન્ટાઇનમાં ૨૦ ભાગ પાખી મેળવો. તે પ્રવાડી તેની ઉપર છાંટતું નેઈએ. એથી તે સારી હાલતમાં સચવાઈ રહેશે.

ચરખી દુર કરવી

હાડકાનું ખાતર બનાવવા માટે એ હાડકાને ઢળીને ખારીક છુટી બનાવવી જરૂરી નથી. તેમાં જે ચરખી-તલ્લો હોય છે, તે દુર કરવા જોઇએ કારણ એ નવો ખાતર-ક્ષારને અડચણરૂપ છે.

ચરખી દુર કરવાની પદ્ધતિનો ત્રણ છે:

- ૧, પાણી-પદ્ધતિ
- ૨, વરાળ-પદ્ધતિ
- ૩, રસાયણ-પદ્ધતિ.

પાણી-પદ્ધતિ—આ સર્જન-ગૂની પદ્ધતિ, પાણીમાં હાડકા નાખી ઉકાળી લેવાની છે. એથી ચરખી-તલ્લો આગળીને પાણીમાં મળી જાય છે અને પછી હાડકાને કાઢી સુકવી લેવાય છે.

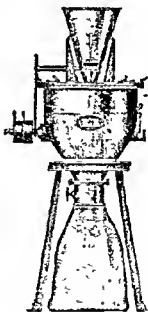
ઉકાળવાની રીતે પાણી છે. એ માટે વળી મોટી ખાસ આકારની કદામચો અને ટાંકીઓ પણ ગતાવાય છે, જેથી એકી વેળા મેંકડે મણ હાડકાં ઉકાળી સકાય અને જોછા ખર્ચે ઝડપથી ક્રિયા પાર પાડી સકાય. ક્યાંક તે ગુળનણ વડેજ પાણી ઉકાળાય છે ને ક્યાંક તેમાંય વરાળની સહાય લેવાય છે ગમે તેમ. અર્ધ કલાકથી સર્જન બે કલાક સગી હાડકાંને ઉકાળી લેવાતાં. ચરખી નવો છુટા પડી પાણીમાં મળી જાય છે અને ત્યારેજ હાડકાંને ખાદિર કાઢી સુકવી લેવાય છે. પાણીમાં મજેજ, ચરખી-તલ્લો, નકકર ચરખીના રૂપમાં જમી જતાં છુટા પાડી, તેને ઉપયોગ સરેસની બનાવટમાં કરાય છે. યા વળી એ એક વેળા વપરાયતું પાણી ફરી ફરી ત્યાં સગી નવા હાડકાં સાથે વપરાય છે જ્યારે પાણી પોનામાં વધુ ચરખી-તલ્લો મેળવવા લાઇજ ન રહે.

વરાળ-પદ્ધતિ આ પદ્ધતિ મોટા કારખાનાઓમાં વપરાય છે. હાડકાંને મોટી ટાંકીમાં ભરી, તેમાં વરાળ દાખિલ કરાય છે.

હાડકાને મથાળેની-સપાટીએથી વરાળ દાખિલ થઈ, હાડકાનાં પુરા જથ્થામાં પસાર થતી થતી. નીચલા નળ દ્વારા ચરખી મિશ્રિત પાણીના રૂપમાં નીચેના વાસણમાં જઈ રહે છે. એ ક્રિયા એકથી બે કલાકમાં અત્મ થતાં, હાડકાંને ટાંકીમાંથી કાઢી લેવાય છે અને પાણી થયેલી વરાળનો નિવમ મુજબ સરેસની બનાવટમાં યોગ્ય ઉપયોગ કરાય છે.

રસાયણ-પદ્ધતિ—આ પદ્ધતિ ઘણો ખર્ચાળ પણ છે અને ખાસ યંત્રોની મુદનાજ પણ એમાં બે-ત્રાઇન જેવા રસાયણો હાડકા સાથે મેળવાય છે, પરંતુ એવું મોંઘાપણું એને દિન્દયી દુરજ રાખે છે. અહિં ક્યાંય એ પદ્ધતિ વપરાસમાં નથી.

ટુંકમાં, ઉપરોક્ત ત્રણમાંથી ગમે તે રીતે હાડકાંમાંથી ચરખી-તલ્લો છુટા પાડવા પછી, હાડકાંને જાવનાં કામ ખાતી રહે છે. એ

હાડકાં ઢળનાર યંત્ર

પણ બનાવાય છે. એ પદ્ધતિયે બનાવાતું ખાતર ખૂબ કીમતી હોવા છતાં, તે અહિં ઘણું જોડું અને છે.

માટે ખાસ યંત્ર આવે છે, જેમાં હાડકાં ઢળાય છે. તે ઢળી લીધા પછી, ૫૦ નંબરની ચારણી-માંથી ચાળી લેવાતાં, હાડકાંનું ખાતર તૈયાર થઈ ગયું લેખાય છે. આ તૈયાર છુટાને ડેટલીક વાર કેટલાક રસાયણો સાથે મિશ્ર કરી, બોન સુપર ફોસ્ફેટ

બાણા છા, આ હુનરો ?

- “કમર” માં આજ લગી પ્રગટ કરાયેલા સેંકડો હુનરોમાંથી થોડાકની માહી આ રહી વખતે ગમે તે હુનર પસંદ કરી લખેલા નંબરના અંકો મળાવી લેા.
- ચાદ રાખશો કે, અમુક હુનરવાલો અંક એટલે માત્ર તે હુનરનું સાહિત્યજ નહિ; તે લો ખાજ પશુ તે ઉપરાંત બીજાં ૪૦-૪૮ પાનાનું હુનર સાહિત્ય પણ દરેક અંકમાં હોય છે.
- અંકોના ઓડર સાથે તેની કીમત એટલી દિન્દી ટપાલની ટિકિટો, ઇન્ડિયન પોસ્ટલ ઓર્ડર થા મનિઓર્ડર મોકલેા. આ અંકોનું વી. પી. પત્રું નથી.

શેરડી-તેની રાપણી, પીપચા માટે જુરી જુરી જાતના કોણ અને તેના કુચાના ઉપયોગ અને ખાતર સંબંધી. અંક ૪૨, ૪૩, ૬૧ ને ૭૬ મો.

કી. ચાદ આના સરકો-જાત જાતના સરકાઓ Vinegar બનાવવા વિષે. અંક ૩૫, ૫૪, ૬૦, ૬૧ અને અને ૮૩ મો. કી ૨. ૧-૨-૦

રેલેડ પેન-બનાવટ વિષે. અંક ૪૧ મો. કી ૩ આના

રેપેનિશ પી નટ-પટાણીઅ મગફળીનું વાવેતર અંક ૪૬ મો. કી. ૩ આના

રેપે પેક્ટરીંગ-એક નેચિન રોઝગારનો સચિત્ર શ્રેષ્ઠ. અંક ૬૪ મો. કી. ચાર આના

સરેસ-બનાવટ વિષે. અંક ૫૩ મો. કી. ૩ આના

સાપ-અઢર ઉનાર વિષે. અંક ૬૮ મો. કી. ચાર આના

સિગારેટ-બનાવવાની અંપૂર્ણ માહિતી-ગુપ્ત વિગતો સહિત અંક ૩૪ મો. કી ૩ આના

સિનેમા ફ્લેક્સ-બનાવવાની માહિતી અંક ૭૭મો. કી ચાર આના

સિમિન્ટના ટાઇલ નળીઆ અને ઇંટિ-નફાકારક હુનરનો ખાસ સચિત્ર શ્રેષ્ઠ અંક ૬૬ મો. કી ચાર આના.

સીસ કચવાની લા મ-ક. પ. બની મુક, પારસત્ર અને શીલીઓ પર લગાડવાની કાળી એકવેટ, પીળી, બ્રાઉન, બ્લુ. વાલ, લાલી, રોડે અને સુન્દરી -રૂપેરી લાખના ૬૩ પ્રયોગો અંક ૬૩ મો.

કી. ચાર આના સુખક-વાવેતર ને ધધા સંબંધી (અખડાના તેતની બનાવટ સહિત) અંક ૪૮ મો.

કી ૩ આના સુગંધીદાર તેડો-ગુપ્તા.

અંબેલી, અપા, ઈ ૧૬ પ્રકારના સુગંધીદાર તેડો અંક ૭૮ મો. કી ૬ આના

સુજની-મરતી પિપ્પાત કાગીયરી અંક ૪૪ મો. કી ૩ આના

સુજરી માછલી ઉછેર-હળદર-તાઝી હળદરને સુજરી. અંક ૬૮મો કી ૪ આના

સુંઢીઆ જુવાર-વાવેતર વિષે હાથના મોજા-ગુપ્તવા. અંક ૭૪ મો. કી ૩ આના

સેન્ટની બનાવટ-જ ત જાતના સાદા અને મિશ્ર, ખરા અને બનાવરી, હલકો ભારી પંક-લિના સેન્ટ બનાવવા વિષે ૧૮૦ નુક્યાઓ, અંક ૩૪, ૩૬ અને ૬૭ મો.

કી. દસ આના સેનેટાજન-બનાવટ વિષે અંક ૭૬ મો. કી. ચાર આના

સેફ્ટી પીન-બનાવટ વિષે અંક ૫૬ મો. કી. ૩ આના

સેલ્યુલોઈડ-બનાવટની વિગત અંક ૭૭ મો. કી ૪ આના

સોનાના વસ્ત્ર-બનાવવા અંક ૪૩ મો. કી. ૩ આના

સોપારી-પ્રકાર પ્રકારની સોપારી વિષે, અંક ૮૩ મો.

કી ૪ આના સોધાખીન્સ-વાવેતર ને ઉપ-ગોચિતના વિષે અંક ૭૬ મો.

કી ૪ આના ફ્લેક્સાઓ-મકાર પ્રકારના ફ્લેક્સ-જનકાર ફ્લેક્સાઓ અંક ૫૪મો

કી. ૩ આના

હાથના મોજા-ગુપ્તવા. અંક ૭૪ મો. કી ચાર આના

[૨૦૦ હુનરોના પૂરી મિસ્ટ મુદત મંગાવો]

લખો:-મેનેજર, કમર ઓફિસ, સોહાગરવાડા, સુરત. -

પ્ર યો ગો

અગ્નિરક્ષક કાપડ

પહેલાં ૧ ગેજન પાણીમાં ૧ ઑંસ જાવળનો ચુંદર ઓગળાવી લો. પછી તેમાં ઓગળી સહે નેત્રા પ્રમાણમાં ફટકડી, ટંક-લુખાર અને મોરધુધું સરખે ભાગે ઓગળાવી લો. (એ ત્રણેયું પ્રમાણ મુકરૂં નથી પણ જ્યારે પાણીમાં એ જુદી ઓગળાઈ ન સહે ત્યારે પુરતું પ્રમાણ થયું જાયું)

એ પ્રવાહીમાં કપડાં ઓળીને સુકવી લેવાથી તે અગ્નિ રક્ષિત થઈ જાય છે.

કાંદીનું ઓસેન્સ

ઉત્તમ પ્રકારની કાંદી ૧ રતલ, પાણી ૧ ક્વાર્ટ, ગ્રિસરીન ૪ ઑંસ.

પહેલાં પાણીમાં કાંદી નાખી. અર્ધા કલાક સગી ધોળી અથિ ગરમ કરી, હેવટે સદજ જોશ આપી, સુતા પરથી ઢિનારી લઈ, એ કલાક સગી ફંડી પડવા દો. પછી ગાળી લઈ, ગ્રિસરીન ઉમેરો.

કોલ્ડ ક્રીમ

૧-ફટકડી ૨ ગ્રામ. ઝૉક સફેદ ૧ ઑંસ, ટંકલુખાર ૧ ગેજન, ચુલાઈજાળ ૧૨ ઑંસ

૨-કમુર ૨ ગ્રામ, બોરિક એસિડ ૧ ગ્રામ, લાનોલીન ૧ ઑંસ, વેસેલીન ૧ ઑંસ

૩-સફેદ મીણુ ૨ ઑંસ, બદામનું તેલ ૬ પાઉન્ટ, ટંકલુખાર ૬ ઑંસ, પાણી ૬ પાઉન્ટ, દાખડાજન પરઓક્સાઈડ ૨ ટીપાં, સુગંધી જોઈએ તે-ખપ પુરતી.

પહેલાં વોટર બાય પર મીણુ અને તેજને ઝાકરસ કરી લો. પછી પાણીમાં ટંકલુખાર નાખી, ગરમ કરો. જ્યારે તે પેલા મીણુ-તેજ મિશ્રણ જેટલું ગરમ થાય ત્યારે એકતે મેળવી,

ખુબ શીટા, મેળવણી ફંડી થવા પછી તેમાં દાખડાજન પરઓક્સાઈડ ઉમેરી હેવટે સુગંધી મેળવો.

દામેરા સોસ

૧ રતલ દામેરા લઈ, તેને બચડી નાખી, ઉપરથી સદજ નમક છાંડી એક પા એ દલાડા લગી રહેવા દો. પછી તેને ઉકાળાને બડા કપડામાંથી ગાળી લઈ, ૬ નાની ચમચી જેટલી લાક મરચાંની છુકા, ૧ મ્હોટી ચમચી જેટલી લારીને લવિંગની છુકી, ૧ મ્હોટી ચમચી જેટલી તજની છુકા અને ૧ મ્હોટી ચમચી ભરીને કાળાં મરીની છુકી અને એક મ્હોટી ચમચી ભરીને આકુની કાતરણ નાખી, ૬ ભાગ ઉડી જાય ત્યાં લગી ઉકાળી, પછી ફંડો પાડી ખાટસીઓમાં ભરી લેજો.

તાંબા પિત્તળને સાંધનાર રેણુ

તાંબા પિત્તળના વાસણો સાંધવા માટેની ટિકડીઓ પ્રકાર પ્રકારની જનાવાય છે:-

- ૧-કલ્ક ૧ ભાગ, સીસું ૨ ભાગ.
- ૨-કલ્ક ૧ ભાગ, સીસું ૨ ભાગ.
- ૩-કલ્ક ૨ ભાગ, સીસું ૧ ભાગ, ગિરમય ૧ ભાગ

દાઝવાનો ઇલાજ

દાઝી જવાય તો ગરમાળાના તાંબા પાંદડાને પાણી સાથે ચારી લગાડવાથી આરામ થાય છે.

દાદરની દવા

૧ રતલ પાસનેલમાં ૧૦ તોલા ઝમરની સફેદ (નેક્રેલિન) ગોળીઓ ઓગળાવી લો.

દાદરની જગ્યાએ દરરોજ એ ત્રણ વેળા આ દવા લગાડતાં આરામ થાય છે.

નકલી મધ

ગુદ કચેલી ખાંડ યા સાકર ૫ રતલ,
પાણી ૨ રતલ, ખટું મધ ૨ રતલ, ઑછક
પિપરમિન્ટ ૪ ટીપાં

પાણીમાં ખાંડ યા સાકરને ઓગળાવી,
ઉકાળીને કચરો હોય તો કાઢી લઇ, ચાસ-
ણીને ટુંડી પડરા હો ત્યારે પછી તેમાં મધ
અને ઑછક પિપરમિન્ટ ઉમેરી દેલો

આ કરનાં ઉચ્ચ પંકતિનું નકલી મધ
ખનાવવું હોય તો પાણી ઓછું કરી, અખના
પ્રમાણમાં વધારો કરવો

આથ સોદક

પોટાસિયમ આયોડાઇડ ૬ ઓંસ, પેટા
સિયમ બ્રોમાઇડ ૬ ઓંસ, પોટાસિયમ ક્રો-
રાઇડ ૬ ઓંસ, મેગ્નેસિયમ ક્રોમોઇડ ૨
ઓંસ, કેલ્સિયમ ક્રોમોરાઇડ ૨૩ ઓંસ, મોર્-
બમ ક્રોમોરાઇડ ૨૫ ઓંસ

મરી

માર્બા ૩૦૪ ૪ ભાગ, મેના ૩ ભાગ,
રૂમી મરનગી ૧ ભાગ, એકસી દાણા ૩
ભાગ, વાંસ કુપર ૨ ભાગ, પીપ્પાની જડ
૩ ભાગ.

અધાને જારીક વસ્ત્રાણ ખનાવી ત્રો
એટલે ગળી લેવાર

આ મરી ટાને ધમવાના કામે વપરાય છે.

મોઢાની ગરમીનો ઇલાજ

ગરમાળાના પાંદડાંના રમથી રોગચાળા ક-
વાથી મોઢાની ગરમી અને હાત્તા દુર થાય છે

રવરાની-ચિત્ર

આ પ્રોગ કંઈક નવાઈ જેવો દોષ
જનાં, જેખમખર્ચો ગયાં.

પરેપાં તો ૪ ભાગ ગરમ પાણીમાં ૨
ભાગ જાવળેતો મુંદર અને ૪ ભાગ સુશખાર

ઓગળાવી, કવમને એ મિશ્રણમાં ભેળો,
સફેદ કાગળ પર જે તે ચિત્ર થા લખાણી
રેખાઓ દોરો. એ વેળા ખાસ ખાતમાં
રાખવાની વાત એ છે કે, રેખાઓ એક મેકા
ચિખૂટી હોવી ન જોઇએ-ક્યાંક જોડાઈ જતી
હોવી જોઇએ. વગી ચિત્ર દોગતી વેળા, ચિત્ર
દોષાં પછી એક રીધી યા ગાસી લઇને
કામળના જમણા યા ડાબા દાથના ધૂણી
કિનારી લગી દોરી ગ્રહ, બુદ્ધી ન જવા
તેથી ત્યાં સાડી પેન્સીલથી આંધી નિહારી
કરી દો.

સુકાયા પછી ચિત્ર અદર્શ જતી રહેશે
મેચીસ મળગાવી, કાગળના જે ખૂણે રેખા
દોરાઈ હોય ત્યાં તેને તરતીક સાવતોં આપે
આથ અંધી રેખાઓમાં રવરાની પ્રગતી ચિત્ર
અગત્યું થશે.

લાલ શાહીની બુદ્ધી

ત્રોશ્યા ૪ ભાગ, મુંદર ૪ ભાગ, મોઢાં
ચાક ૩ ભાગ, માર્બા ૨ ભાગ ૩૬૬૬ ૨ ભાગ
લસીંગ ૨ ભાગ ખાંડ ૨ ભાગ અને કાંચ
૨ ભાગ લઇ ખાડી ખારીક બુદ્ધી કરી તેમાં
લાલ રંગ (Color) દેતો એ મામ મેગ
વવાથી લાલ શાહી બુદ્ધી ખનશે.

વીંછીના ડંખનો ઇલાજ

૩ રતલ ઉકળતા પાણીમાં ૩ રતલ
એરીયમ મફાઇઃ નાખી ખૂબ દવાતી ૭
સાન કસાક લેખી દરવા દઇ, પછી ગાળો
ગીમીઓ લારી લેત.

આ પ્રવલ્લી એ કામ કહે છે: વીંછીના ડંખ
ઉપર રૂના પુમકા ચરે લગાડવાથી ડંખ ઉતારે
છે અને વાગ કાદમ હોય તો વાગનાં
જમણાએ દવા મલાડનાં વાગ પત્તુ નીકળી
વળય છે.

શીતળાનો દુષ્કાર

પરીપાથનો પાણી ૧ તોનો. જેલીમથ ૧ તોનો, હરડાં ૩ તોનો, બહેડાં ૩ તોનો, સાકર એકથી ત્રણ તોલા લગી.

ઉપરોચ્ચિતને એ ત્રણ શેર પાણીમાં નાખી, ઉકાળો. બ્યારે થટ થટ, ચરેળને જેલુ અને ત્રણ ઉતારી લઈ, ચાખો. શીતી લરો.

ત્રણ દલાડમાં, ત્રણથી ચાર વેળાએ યોગ્ય પ્રમાણમાં ઉપરું સરખત આપવાથી ગરમી ઝડી જઈ આરામ થાય છે.

-ચીમનસાલ અ. નવાળ

સંધીમાની ગોળીઓ

આ તુરખા મુજબની ગોળીઓ વિખ્યાન *Eales' Rheumatic Pills* જેવી બનશે:

સેલિસિયેટ ઓફ સોડા ૩ ઓંસ, ગ્લાયસેર ૩ ઓંસ, એસેડ ૩ ઓંસ.

સેથા સાચવનાર દવા [Hair Fixative]

ગોરિક એસિડ ૩૦૦ ગ્રેમન, ગુલાબજળ ૩૫ ઓંસ, ગમ ટ્રાન્ગાકન્ય ૭૭૦ ગ્રેમન, ઓઈલ રોઝ ચિરેનિયમ ૩૦ ટીપ્સ, ફેનિલ ઇથેર અલકોહલ ૩૦ ટીપ્સ, રીક્યર ઓફ ગેન્જોલન ૩૬ ઓંસ.

પહેલાં ગુલાબજળમાં ગોરિક એસિડને ઓગળાવી લઈ, પછી તેમાં ગમ ટ્રાન્ગાકન્ય ઉમેરી થોડાક કલાક લગી રહેવા દો. ત્યાર પછી તેને વોટર-બાથ પર ઓગળાવી માળી લઈ, એ ઇલ રોઝ ચિરેનિયમ અને ફેનિલ ઇથેર અલકોહલ ઉમેરી, છેવટે રીક્યર ગેન્જોલન મેળવી, ખૂબ મિશ્ર કરી લો.

સહજ આ પ્રવાહી લઈ, તેજ ગેડે માથાના વાળમાં લગાડી. બસ યા કાંસડી વડે સેથા પાડવાથી, તે સેથા કલાક લગી જેમને તેમ જાળવાઈ રહે છે, વિષરાનો ૩ ખરાબ થતો નથી. (ઉપરના પ્રયોગો પ્રમાણે દવા બનાવતા તે ઓંસ દીઠ સરા આને બનશે.)

હાથીદાંત વાળવું

૩ ભાગ સુતપ્પારના તેજાખમાં ૧૨ ભાગ પાણી મેળવી તેમાં હાથીદાંતને ત્રણ ચાર દલાડા લગી બીજવી રાખવાથી તેને એકલા આકારમાં વાળી સકાય છે.

સળેખમનો દુષ્કાર

જેને અંગ્રેજીમાં *Nasal Drops* કહે છે, તેના એ પ્રયોગો આ છે:-

૧-એફ્ફીન હાયડ્રોકોલોરાઇડ ૩ ભાગ, ક્લોરોફોર્મ ૨ ભાગ, વ્હાઇટ ઓઈલ ૬૬ ભાગ,

તેલને ૧૩૦° F થી ગરમ કરી, તેમાં ક્લોરોફોર્મનો ઓગળાવો. પછી સહજ અલકોહલ લઈ, તેમાં એફ્ફીન ઓગળાવી, બેક પ્રવાહીઓ મેળવો.

આ મિશ્રણનાં ટીપ્સ નાકમાં મુકાય છે.

૨-મેન્થોલ ૩ ભાગ, એફ્ફીન હાયડ્રો-ક્લોરાઇડ ૩ ભાગ, કાસિરટ્રીન ૧ ભાગ, કોડ લિવર ઓઈલ ૨૦ ભાગ, ક્લોરોફોર્મ ૨૬ ભાગ, વ્હાઇટ ઓઈલ ૭૮ ભાગ.

પહેલાં વ્હાઇટ ઓઈલને ૧૩૦° F થી ગરમ કરી, તેમાં ક્લોરોફોર્મનો ઓગળાવી, પછી તેમાં કાસિરટ્રીન ઓગળાવો. બીજે દાંતે કોડ લિવર ઓઈલમાં મેન્થોલ ઓગળાવી, તેને પેલા પ્રવાહીમાં ઉમેરો અને એક જુલવાસણમાં સહજ અલકોહલમાં એફ્ફીન ઓગળાવી, તેનેય આ મિશ્રણમાં મેળવી દો.

પાયક જુકી

સુંઠ, કાળાં મરી, પિપલ, ઝીરું અને સિંધવ એ પાંચે સરખા ભાગે લઈ, જુકી બનાવો.

ખાધા પછી બન્ને દુધ લેવાથી ખાવાનું હજમ થશે.

દવાખાનહ મુઘને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ :હી --

હુખમે મુકવિયએ મુમસિક:-

અમારી આ મસદૂર ગોલીઓ કામ પજી રીતે નુકસાન ન કરતા તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે

કીમત : બાર ગોલીનો રૂ. ૧-૮-૦

હુખમે મુસકકિને ખાસ યા ફાફુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મસદૂર ગોલીઓ વિષે એટ-હુજ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતળું પડી ગયું હોય, રરીર તવાઈ એહરે શીકા નિસ્તેજ થઈ ગયો હોય તેમને મારે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીનો રૂ. ૦-૧૨-૦

હુખમે ખાસુલખાસ:-

ગમે તે રીતે બેાવલી ખૂટલી કે ખરચેથી મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ ગળણીલી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તૈયાર થતી હોઈ દવાખાનાની રપેરીયાલીટી છે

કીમત : બાર ગોલીનો રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકહ

અવધાવી (સોલીના બિગડ)ની જીભારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમક ટાંકા આનિશક (Syphilis-વિરદોટક). નાસર, લાડગંબીર, ભગંદર ગડયા, (સંધીયા), પ્રમેદ પીટિકા.

ઉપદશ, ફિરંગ રોગ પીગેરે જીભારીઓને દંદ કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (મિમેરેથી)ના ફા. ના દનજેલનના જેવી નાતકાવિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત ખાસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખમે જિરયાન ફવસાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુલાવ), એહાનકામ (રખ-દોષ), અને વીર્ય પિકારની દરેક ફિરયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે શરીરની શીકાસ અને સોડીની અછતને દૂર કરી નવા જાઈને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે વીર્યને વધારે છે અને દમસાક (પીવનું અંબન) પજી સારી રીતે કરે છે લમારા દવાખાનાની રપેરીયાલીટી છે

કીમત કમત ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્ટી સાહેબ-

યુવાવરયાની જુએ અથવા કોઈ પજી કાતળે જિરયાન (વીર્ય લાવ) લાગુ પડી ગયા હોય, ધાતુ લમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા જામ અને પેશાબ પડી પેશાબને રસ્તે ચિકલો પદાર્થ નિકળતા રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઈ કાયમનો ખખેડેલ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ઘણીજ ઉપયોગી છે

કીમત ખાસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનહ મુઘને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીનામાજ, -સુરત

ધંધાદારી ચોપાનિયાં

[લેખક ત્રીલે]

વીમાના ક્ષેત્રમાં હિન્દી ગ્રામ દેશોને સુકાયને બંને પછાત હોય, પણ એ દર્શકિત છે કે છેલ્લા દશ પંદર વર્ષમાં એ ક્ષેત્રમાં હિન્દી અદ્ભુત પ્રગતિ કરી છે. કે કેર અને નિત નિત નવી નવી કંપનીઓ સ્થપાય છે, અવનવી યોજનાઓ યોજાય છે અને એમ, વીમાનું કામ દિ-દમાં ગ્રહીતું થઈ ગયું છે.

વીમાના વિષયનાં સામયિકાં, એ પ્રકારના નીકળે છે. એક તો, સામાન્ય વીમા-સામયિકાં અને બીજાં અમુક અમુક કંપનીના પોતાના પ્રચાર અર્થેનાં સામયિકાં પડેલાં પ્રકારનાં સામયિકાં અને બીજાં પ્રકારનાં સામયિકાં વચ્ચે ફર્ક છે કે છેલ્લા પ્રકારનાં સામયિકાં જ્યારે ખરા સ્વરૂપમાં વર્તમાનપત્રો હોય છે અને પ્રતિનાં ઉત્તરગત પરજ નબે છે ત્યારે બીજાં પ્રકારનાં સામયિકાં અમુક કંપનીનાં 'વિક્રમ માર્કેટ' 'વૈદ્ય' હોય, તે કંપનીનાં અર્થેજ પ્રગટ થાય છે અને વળે બાકે મુક્ત વહેવાય છે.

- હિન્દીમાં જેકે પ્રકારનાં સામયિકાં છે અહિં છેલ્લા પ્રકારનાં સામયિકાંની એક યાદી આપાઈ છે.-

[અંગ્રેજી]

1. Indian Insurance, Matunga, Bombay
2. Indian Insurance Journal, 8, Canning Street, Calcutta
3. Indian Policy-holders' Review, Deccan House, Bezwada
4. Insurance & Banking Review, 7, Lall Bazar Street, Calcutta
5. Insurance & Finance Review, Bharat Bhaban, Chittaranjan Avenue, Calcutta
6. Insurance Agents' Companion, Mulakunnathukavu, Trichur (Cochin)

7. Insurance Herald, 2, Royal Exchange Place, Calcutta
8. Insurance Magazine, 26, Cubbon Road, Bangalore
9. Insurance Review, 3, Cooper Road, Lahore
10. Insurance World, 1/1, Delhousie Square, Calcutta
11. Spectator, Kashmeri Gate, Delhi
12. Beema Aur Vanijya, 46, Strand Road, Calcutta
13. Byasova-o Banijya, 9/3 Ramnath Majumdar Street, Calcutta
14. Clive Street, Bharat Bhaban, Chittaranjan Avenue, Calcutta
15. Industrial Insurance, 25, Tarak Chatterjee Lane, Calcutta
16. Jeeban Beema, 4, Clive Ghat Street, Calcutta

[ઉર્દુ]

17. Beema, Nisbat Road, Lahore
18. Insurance News, Gokal Street, Krishna Nagar, Lahore

[તેલુગુ]

19. Beema Patrika, Bezwada

[તામીલ]

20. Insurance, Palghat, (Malabar)

કહેવાની સુરત ન હોય કે આ યથા ખાસ ધંધાદારી સામયિકાં. એ સિવાં, બીજાં અનેક પત્રોમાં વીમા સંબંધી છુટક છુટક ચર્ચાઓ આવે છે, જ્યારે અમુક સામયિકાંમાં તો ખાસ 'વીમા પૂર્નિયો' અપાય છે. ગુજરાતીમાં એક વીમા-સામયિક પ્રગટ થયું હતું. પણ તે થોડાક મહિના પછી બંધ પડી ગયું છે.

ક્રમરેના વાંચકાને અર્ધી કીમતમાં મળશે.

ચિકિત્સા સિંધુ—આ ચોપડીમાં એલોપેથિક, આયુર્વેદિક તથા યુનાની મત પ્રમાણે દરેક રોગોના લક્ષણ, ઉપચાર તથા ચિકિત્સા સરલ યુજ્જશતી ભાષામાં લખવામાં આવેલ છે. આ ચોપડી ડાક્ટર, વૈદ્ય, હુકીમ તથા અહુસ્થોના ઘણાજ ઉપયોગની છે માટે દરેક અહુસ્થે ખરીદ કરીને પાસે રાખવી જોઈએ.

કીમત રૂ. ૧ (દવાલ ખર્ચ વાળું)

વૃધ્ધાવસ્થા મટાડવાના ઉપાય—અમેરિકાના એક વિદ્વાને એવી રીતે વ્યાયામ વિધિ લખેલી છે કે પથારી ઉપર પડ્યા પડ્યા કોઈ પણ જાતની ઈંચ કે ત્રાસ સિવાય શરીરને હલાવ્યા બલાવ્યાથી શરીરના અવયવો યુદ્ધ થઈ શરીર નિરોગી બને છે. કસરત કેના રીતે કરવી તે સમજવાને માટે ૨૪ ચિત્ર પણ આપેલા છે.

કીમત રૂ. ૧ (દવાલ ખર્ચ વાળું)

સુખસંચારક કંપની—મથુરા

ફોટોગ્રાફી તથા રજીસ્ટર સ્ટેમ્પ બાલસંખ્યા

ફોટોગ્રાફીને દરેક જાતનો સામાન, મીનીટ કેમેર (જે 11 3/4 2-1/2 માં પોસ્ટ કાર્ડ સાઈઝનો ફોટો લી શકે છે) બેકસ કમેરાના પોસ્ટરેઇટ તથા કોપી કુ કે પી ચઇ રાફે તેવા લેન્સો, રજીસ્ટર સ્ટેમ્પ બનાવવાની દવા તથા મશીન, ખાણતુકમાં કોતરકામ કરવાના હાથી તરે (ફ્રેટ વર્ક) વિદ્યાર્થી તેમજ જર્મન બનાવટના મળશે.

શરૂઆતને ઉપરની કાંઇ પણ બાબતની સુજ્ઞ-વજ્ઞની મલાલ મફત આપીશું તથા દવાલ ખર્ચ લઇ મફત ગ્રાહ્યનારીશું.

દરેક જાતના હુન્નરોની દવાઓ, રમાજ ઉપર ફોટો પાડવાની દવા અમારે ત્યાંથી મળશે. માલ-કાને જોઈની કોઈ પણ વસ્તુ આઈરથી થોડે કમીસાને મંગાવી આપીએ છીએ.

ધી ડોલરીયા ફોટો લાકિસ,

ડોલરીયા બીલ્ડી મ

મહુવા

(કાકીયાવાડ);

—[બાળકોનું માસિક]

તંત્રા: હિંમતલાલ જી. શાહ

‘બાલસંખ્યા’ એકત્રી થાનો કે મપ્પીયા રજી નરી કમ્પુ પજી આપોરોને લખોની મર વિષયો શિક્ષણની દૃષ્ટિએ રજી કક છે.

એનો દરેક અંક જાતસાહિત્યના સિંધવરન લેખકોના લેખોથી ભરેલો હોય છે.

તેથીજ ‘બાલસંખ્યા’ ટુક સમયમાં પ્રથમ કક્ષાનું જાતસાહિત્ય મળીયું છે.

બાળક માટે ‘બાલસંખ્યા’નું પસંદ કરો.

વાર્ષિક લખાવઃ

દેસમાં રૂ. ૩, બરદેશ રૂ. ૪, (સિ. ૧)

લખો:—

‘બાલસંખ્યા’ કાર્યાલય

મોરવીની પોળ, અમદાવાદ.

વેપારી મંડળીઓ

(Trade Associations)

“ધર ડુટે, ધર જાય”ની કહેવત તો હરકામ જાય છે. વેપારી, વેપારીને દુસ્મન અને તો પછી તેની પડતી વિશે કહેવાયું રહેજ નહિં.

જેમ જેમ દેશની આર્થિક હાલત જમડીની જાય છે તેમ તેમ વેપારીઓ વચ્ચે ચળાકાપુ દરીદ્રાર્થ અને ધર્મા વેગ લઇ રહી છે. એક વેપારી બીજા વેપારીનું જીવન જીવે સકતો નથી અને પોતે તો વરખદ સાથે પથ પોતાની ધર્માની આગમાં જીવનઓગ્ધ હોય, હા, તેમનેય અરબાદ કરવા સુકતો નથી. પરિણામે, એકે હના ન ન થઇ જાય છે અને અને માન કાઇ ત્રીજા પરદેશી કારખાનાને જ મળે છે!

વેપારી દરીદ્રાર્થ અને કુસપતે નિકાલ, વેપારી મંડળીઓ દ્વારા કાઢી સમાય છે. એવી મંડળીઓ અરસ પરસના દિવો રક્ષવા માટે સારું સાધન બેળાય છે અને જ્યાં પાંચ માન સરખા દિવપાત્ર વેપારીઓ હોય ત્યાં એવી એક મંડળી સ્થાપાય તે જાણે સામ થઇ શકે છે. વળી એ માટે ખાસ ખાસ માલના વેપારીઓની નોખી નોખી મંડળીઓજ સ્થાપવી જોઇએ, એમ પણ નથી જાણે એવી જુદી મંડળીઓ પણ સ્થાપાય છે અને દેશીક વેળા અનેક પ્રકારના વેપારીઓની એકજ એવી મંડળી પણ.

એવી મંડળીઓ અનેક રીતે ઉપયોગી થઈ પડે છે. હાખત્રા રૂપે તે—

- ૧, અરસ પરસના વેપારીઓ વચ્ચેના કઝિયા ધરમેજે સુકતી શકે છે.
- ૨, અરસ પરસની દારિદ્રાર્થને અમુક અંશે અડુદમાં રાખી શકે છે;
- ૩, એક બીજા વેપારીને આશ્રિત સમયે ટેકા આપી, તેની આંટ સાચવી શકે છે.
- ૪, અમુક નમુક વેપારીના એકદ્યુ ધન-શને અટકાવી શકે છે વગવરહ.

હુંકમાં, વેપારી મંડળીઓ આજની એક અનિવાર્ય સુરત છે. તે-કેટ ઠેર સ્થાપવી જોઇએ. જ્યાં અને ત્યાં એકજ મંડળી અને જ્યાં તેમ ન હોય ત્યાં નોખી મંડળીઓ. એકજ મંડળી પ્રાંતવાર પણ હોઇ શકે છે અને વર્ગ વા ક્વમવાર પણ, જ્યારે નોખી મંડળીઓનો તો પારજ નથી. આજે આપણે ત્યાં એવી એકજ અને નોખી મંડળીઓ ડગનજમ છે, જેમાંની નીચલી મુખ્ય છે:—
એકજ મંડળીઓ

૧. જંગલ વેપારી એજન્ડર
૨. મહારાષ્ટ્ર વેપારી એજન્ડર
૩. મારવાડી વેપારી એજન્ડર
૪. મુરખમ વેપારી એજન્ડર
૫. સુરપિપત વેપારી એજન્ડર
૬. હિન્દી વેપારી એજન્ડર

જુદી મંડળીઓ

૧. અનાજના વેપારીઓની મંડળી
૨. અજરખના વેપારીઓની મંડળી
૩. આવકવેરાના નિબળુતોની મંડળી
૪. એન્જિનિયરની મંડળી
૫. કટપીસ કાપડના વેપારીઓની મંડળી
૬. કામળની મિસોની મંડળી
૭. કાચના વેપારીઓની મંડળી
૮. કાપડીઆઓની મંડળી
૯. ફિશયાણીઓની મંડળી
૧૦. કોલસાના વેપારીઓની મંડળી
૧૧. ખનિજ-પદાર્થોના વેપારીઓની મંડળી
૧૨. ખાંડના વેપારીઓની મંડળી
૧૩. ચણીઓના વેપારીઓની મંડળી
૧૪. ચંદરના વેપારીઓની મંડળી
૧૫. ધડના વેપારીઓની મંડળી
૧૬. ઘીના વેપારીઓની મંડળી
૧૭. ચામડાના વેપારીઓની મંડળી
૧૮. ચાહના વેપારીઓની મંડળી

- ૧૯, ચોખાના વેપારીઓની મંડળી
- ૨૦, છાપકામના બીંબાં પાડનારાઓની મંડળી
- ૨૧, છાપખાના-માલિકોની મંડળી
- ૨૨, ઝવેરીઓની મંડળી
- ૨૩, તેલના વેપારીઓની મંડળી
- ૨૪, દવાઓની સંસ્થા
- ૨૫, દવાના વેપારીઓની મંડળી
- ૨૬, નમકના વેપારીઓની મંડળી
- ૨૭, બ્લોકેડ અને શાકના વેપારીઓની મંડળી
- ૨૮, ખંખડાઓના વેપારીઓની મંડળી
- ૨૯, છુકેલોરોની મંડળી
- ૩૦, માખણના વેપારીઓની મંડળી
- ૩૧, માચીસ બનાવનારાઓની મંડળી
- ૩૨, મિત્ર માલિકોની મંડળી
- ૩૩, મુકાદ્દોની મંડળી
- ૩૪, મેવાના વેપારીઓની મંડળી
- ૩૫, મોટર-વેપારીઓની મંડળી
- ૩૬, મોતીના વેપારીઓની મંડળી
- ૩૭, રંગાટકામ કરનારાઓની મંડળી
- ૩૮, રૂના વેપારીઓની મંડળી
- ૩૯, રેશમી કાપડના વેપારીઓની મંડળી
- ૪૦, લાખના વેપારીઓની મંડળી
- ૪૧, લોખંડકામના વેપારીઓની મંડળી
- ૪૨, વડાણુપટ્ટીઓની મંડળી
- ૪૩, વિજગીક સાધનો વેચનારાઓની મંડળી
- ૪૪, વીંચા કમ્પનીઓની મંડળી
- ૪૫, રાગુના બેકુતોની મંડળી
- ૪૬, શિશ્પશાસ્ત્રીઓની મંડળી
- ૪૭, સાઇડલના વેપારીઓની મંડળી
- ૪૮, સાબુ બનાવનારાઓની મંડળી
- ૪૯, સિમિંટના વેપારીઓની મંડળી
- ૫૦, સુતર વેચનારાઓની મંડળી
- ૫૧, હીરાના વેપારીઓની મંડળી
- ૫૨, હોઝિયરી બનાવનારાઓની મંડળી

વા ઈ ટા ફ ર

માણસના બદનમાં ફેરફરસ પદાર્થ ઘણાજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. ઘડપણ કે બીજા કોઈ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ બદનમાં આવે છે ત્યારે અનેક પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નજ-ળાઇ અને માથાનાં, ગરદનના હાડકાઓનાં, છાતી અને કમરનાં, હોજરી અને દિલનાં, ગુર્મ અને પેટનાં, હાથ પગ વા સાધાઓનાં અને વાનાં દર્દો, લકવો, નબળાઈ, બચ્ચાઓનો સુકનાનતો રોગ, અનિદ્રા, જનિય નબળાઈ, વ પવડા થઇ જાય છે એ બધી બીમારીઓ માટે ઝડપી અને સચોટ ઇલાજ માનવ બદનને ફરીવાર યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં ફેરફરસ પૂરું પાડવાનો છે.

વા ઈ ટા ફ ર

—માં એજ ફેરફરસ મેળવેલા હોઇ, તેલના રૂપમાં હોવાથી બીમારીપ્રાપ્તિ જગ્યાએ સહજ લગાડી ધીમે ધીમે ઘસવાથી ઝડપી ફાયદો દેખાડે છે. કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન થતું નથી અને બનાવર એવીતો સચોટ છે કે કોઈ પણ દાખલામાં અસંતોષકારક નીવડતું નથી.

કીમત: બાદલીતો રૂપિયા એક
(દખાલ ખર્ચ પાંચ આના જુદા).

[વિદેશ માટે ટ. ખ. સહિત શી. સવા બે]

લખો: મેનેજર,

ધિ વા ઈ ટા મ સી,

સુ ર ત.

તે, ત્રણ મહિનામાં શીખાય ?

(લખનાર:—મો. ડ. સાહન)

[દિન્યાની મુખ્ય ભાષાઓ ત્રણ છે : અંગ્રેજી, ફ્રેંચ અને અરબી. એમાંય આપણે ત્યાં માત્ર અંગ્રેજીનું ચર્ચણ છે.

દૈનિક વ્યવહારની અંગ્રેજી અને સાહિત્યિક-અંગ્રેજી વચ્ચે જેમ પુષ્કળ અંતર છે તેમ, આજની પ્રચલિત અંગ્રેજી અને બેસિક ઉગ્રિશ (બેસિક એટલે British, American Scientific, International & Commercial) વચ્ચે છે.

આ લેખમાં, ત્રણ મહિનામાં શીખી સકાય એવી આ સરળ ભાષાનો આછો પરિચય અપાશે છે. એના ૮૫૦ શબ્દોની પૂરી યાદી આપતે અંકે અપાશે.

તમ્રી.]

અંગ્રેજી ત આપણને કાગળે વેપારગેજોને કેટલી બધી અગવડ પડે છે ? અંગ્રેજી ત શીખનાર કેટલાય માણસોએ કેટલીએ નોકરી ગુમાવી છે ? અને જે મળી છે તે કેટલા થોડા પગારની હોય છે, અ કાણ નથી મળતું ? દરેકે પોતાના જીવનમાં આ દુઃખ સહત કરી પુરતો બચાવ મેળવી શકે.

અંગ્રેજી ભાષામાં વિવિધ વિષયો પર એટલા બધા પુસ્તકો લખાય છે કે જે કોઈ માણસ આખો દિવસ વાંચવાજ કરે તો પણ પુસ્તકો ખૂટે નહિ. જે કોઈ માણસ અમુક વિષય પસંદ કરી તે ઉપરના પુસ્તકો વાંચે તો થોડા સમયમાં એ વિષયનો અંજાસાગર નિશ્ચિત બની જાય.

કોઈ પુસ્તક રજીવન, ફ્રેંચ જમન, મંદાલીન કે ચીની ભાષામાં બહાર પડ્યું અને તે જે ઉામ આ રિત્થ સનિવ હોય તો તરતજ તેનું અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર થતું. આ બધાં પુસ્તકો કે ગુજરાતીમાં અનુવાદ થતા નથી અંગ્રેજી આવડતું હોય તો કોઈ પણ ભાષાનું સત્વ અંગ્રેજી મારફત તમે પંજ પી સકો.

એક નાના સરળા વેપારીને પણ કેટલાય માણસોનો પાંઠ લગવવાનો હોય છે.

કરકસરીંગો વહીવટ, ખરીદી, ગ્રાહિતાત, નામું, વેપારી ગણિત, વેચાણ વગેરે સર્વ કામ તેજેજ કરવાનાં હોય છે. આ વિષય પરનાં અંગ્રેજીમાં પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો એ વાંચે તો દરેક આખતની તેની વર્તણૂક અને આવડતમાં દિવ્ય પરિવર્તન લાવી ધણો સુધારો કરી સકે.

“વાત તો સાચી છે,” “અંગ્રેજી જાણતું તો જેઠાએજ,” “પણ મુશ્કેલી એ છે કે કે અંગ્રેજી શીખનાં ૭-૮ વર્ષ નીકળી જાય, તે વળી પછો આપણો કામ ધંધો સાચવવાનો.” “નોકરી કરતાં કરતાં વળી અંગ્રેજી તે ક્યાં શીખવા જઈએ?” તમારા આ બધાવ જવાબો સાચા છે. હું તો તમારી વાતમાં એક ટેકો વધારે આપું છું કે, અંગ્રેજી ભાષા એટલી બધી અનિવર્તિત છે કે પિછતો ઉચ્ચાર “પુટ” થાય અને ઇછતો ઉચ્ચાર “ખટ” થાય. ત્રણ અક્ષરના શબ્દમાં આવો ઘોટલો છે ત્યારે આખી અંગ્રેજી ભાષાના પાંચ સાબ શબ્દોમાં તે કેવોય જગરડો હશે ?

અંગ્રેજી શીખવામાં મુખ્ય મુશ્કેલી શબ્દો યાદ રાખવાની છે. કહેવાય છે કે અંગ્રેજ મહા કવિ શેક્સપિયરે એના નાટકોમાં આશરે ૨૭,૦૦૦ શબ્દો વાપર્યા હતા. મહાયુધ્ધ વખતનાં બ્રિટિશ પ્રધાન મી. લોહડ જ્યોર્જ

૧,૨૫,૦૦૦ શબ્દો પર કાશ્ય મેંગ્રો હોનો અને અમેરિકાના પ્રેસિડન્ટ વિલ્સન ૧,૫૦,૦૦૦ શબ્દો વાપરી સકતા હતા.

પણ તમે આ આંકડા જોઇ ગભરાશો નહિ. આનંદિત થાવ કે તમે વીસમી સદીના ચોથા દાયકામાં અંગ્રેજી શીખવાનો વિચાર કરો છો. બીજાઓને જે અંગ્રેજી શીખતાં આઠ દસ વર્ષ થયાં તેજ અંગ્રેજી તમે ફક્ત ત્રણ કે છ મહિનામાં શીખી સફરો.

તમને ત્રણ મહિનામાં અંગ્રેજી શીખવા વાની રીત કે ત્રણ મહિનામાં નથી શોધાઈ. છ મહિના કે ૭ વર્ષમાં પણ નહિ. આ પદ્ધતિ શોધતાં તો દશ વર્ષ થયાં છે. દશ દશ વર્ષ મુખી બાગતર વળગતા અંગ્રેજ સાક્ષર અધિકારીઓએ જાણે કુહાડો લઈ અંગ્રેજી બાધાની કાપા કાપી કરી છે કે ફેટલાય શબ્દો કાપી કાઢીને તમારે માટે સાદામાં સાદા શબ્દો કાઢી રાખી, અંગ્રેજીને એકદમ સરળ બતાવી મુકી છે તમારે ફક્ત ૮૫૦ શબ્દો શીખવાના છે. એ આવડ્યા કે તમે અંગ્રેજીમાં બોલી સકશો, વાંચી સકશો અને લખી સકશો.

કહેશો : “ તમે તો કમાન કરી અમને ફક્ત ૮૫૦ શબ્દોમાં વાંચતા લખતા કરવા છે. ત્યાં બીજા લોકો કેરજા શબ્દો જાણતા હશે ? ” ધીરજ રાખો. આતો પણ તમને જવાબ આપું. સામાન્ય રીતે સારૂ અંગ્રેજી જાણનાર આશરે ૨૫,૦૦૦ શબ્દો જાણે છે. પણ દરેકજની વાતચીતમાં આશરે ૮,૦૦૦ શબ્દો વાપરે છે આ શબ્દોમાં પુષ્કળ ક્રિયા પદો હોય છે અને તે બધા અભિવ્યક્ત પણ વપરાય છે. નહીં પદ્ધતિ Basic Englishમાં ક્રિયાપદો ઘણા ઓછા કરી નાખ્યા છે એટલે તેની સાથે તેના નિર્ધારિત અને અનિર્ધારિત રૂપનો પરિવાર પણ આપો આપ કમી-યોગ.

જોઓને થોડું ઘણું અંગ્રેજીનું જ્ઞાન હશે તેઓ ક્રિયાપદોના આ કાખમાં સમજી સકશે : “ નીચે ઉતરવું ” એને માટે અંગ્રેજીમાં to descend વપરાય છે. ખેસિક ઇંગ્લીશમાં સમાં આ ક્રિયાપદ કાઢી નાખવામાં આવ્યું છે. અને તેને બદલે અગાઉ શીખી ગયેલા શબ્દો માંથી to get downનો શબ્દ સમુદય રાખવામાં આવ્યો છે આમ ક્રિયાપદ ઓછાં થવાથી વ્યાકરણ પણ અતિ સહેલું થયું છે.

વેપારીને અંગ્રેજી ફટલી અગત્યની છે, તે આપણે જાણ્યું. આતર રાષ્ટ્રીય વ્યવહાર માટેય તે અનિવાર્ય છે. દાખલાતરૂપે રાત્રે ૩ કોઈ જર્મન વેપારીને ચીનમાંથી માત્ર મંગાવવો હોય અને એ ચીની-ભાષા જાણતો ન હોય તો શું કરે ?

તમે કહેશો : “ સૌથી સહેલી રીત તો એ છે કે કોઈ ચીની બાધાના જાણકાર પાસેથી કાગળ લખાવી કે અથવા તો ચીની બાધા ચીખી લે ” પણ નમંજ કહેા, જર્મન વેપારી ચીની બાધાના જાણકારને ક્યાં શોધતો કરે ? અને ચીની જાણકારજ જ્યાં ન મળે ત્યાં શીખવા કોની પાસે જાય ? અને એમ તો એને રશીયામાં કાગળ લખવો છે, અર-જસ્તાન પણ કામ છે, હિન્દ સાથે પણ વેપાર કરે છે આ દરેક બાધા એ શીખવા બેસે તો વેપાર કરારે કરે ? તેમાંજ સૌથી સારો રસ્તો તો એ છે કે, અંગ્રેજી શીખી લે. એજ પ્રમાણે બીજા દેશનો જાણજ્ઞ પણ અંગ્રેજી શીખે તો એ લોકોનો આંતર-રાષ્ટ્રીય વેપાર ઘણી સુગમતાથી ચાલે. આવો લોકોને માટે Basic Englishની શોધ થઈ છે પ્રખ્યાત અંગ્રેજ લેખક એચ. વેલ્સ કહે છે કે આ “ ખેસિક ઇંગ્લીશ ” થોડા વખતમાં દુનિયાની વેપારી બાધા થઈ પડશે.

આ પદ્ધતિ પ્રમાણે અંગ્રેજી શીખતાં ઘણાં લોકો સમય જતય છે એક ફળવણી

કરે કદ્યુ' છે કે જો કાંઈ હેતુસિવાર માણસ આ પધ્ધતિ પ્રમાણે બરાબર મિલનત કરે, તો એક મહિના જેવા થોડા સમયમાં અંગ્રેજી શીખી સકે. આમાં સહેજ અનિયમિતિ હશે, તો પણ એટલું નો આપણું જણાય છે કે આ રીત પ્રમાણે મિલન કરવાથી ત્રણ મહિનામાં વાતચીત કરવા જેટલું અને કાળજી પૂરે જાણવા જેટલું અંગ્રેજી અવશ્ય આપડે ૭ મહિનામાં અંગ્રેજીમાં નિપજો અને ટુંકી વાર્તામાં પણ કમલ જાણી સકે. !

તો કે આ પધ્ધતિ બોધવાની મહત્ત્વાત દશ વર્ષ પહેલાં થઈ, તો પણ એને મહત્ત્વ પાયા પર મુકતાં થયું. વખત થયો. તેની એ પધ્ધતિ વિષે હિન્દુસ્તાને તો હજી હમબાજ જાણુ છું.

અગત્યના દશ કામો

એક વેળાના શરિ-શાહ એડવર્ડ આઠમા અને આજના ડ્યુક ઓફ વિન્ડસરે જ્યારે પોતે પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ હતા ત્યારે, બ્રિટિશ વેપારીઓને નીચેના દશ કામો કરવા સૂચના આપી હતી એ વેળા બ્રિટિશ વેપારીઓ, પ્રિન્સને "બ્રિટનના સર્વશ્રેષ્ઠ મેક્સગેન" કહેતા હતા.

૧-ત્યારે રફાશ-તકાની આડર્શોના અપ્પી પરદેશમાં તમારો પ્રાણ જાળવ ન સકે તેમ કરવાની જાગીઓ રખાય તો તમારે તેજ પરદેશમાં જઈ, ત્યાંજ પોતાના કારખાનાઓની શાખાઓ ખોલી, ત્યાંજ માથા ખાતી વેચો.

૨-માનની કીમત, જેમ જો તેમ જોડી રાખો.

૩-માથ જેમ જો તેમ આર્થિક બનાવો.

૪-દેશ પરદેશોની સહર ખેડી, ત્યાંની પ્રજા અને ત્યાંના બજારોની હાલતની જાણકાર થવાની કાશિયો કરો.

૫-પરદેશની બજારો શીખી, ત્યાંના વેપારીઓ સાથે તેમનીજ ભાષામાં પચવ્યવહાર કરો.

૬-વેપારીઓ વચ્ચે અરસપરસ સહકાર કરો.

૭-ખૂબ બહોળી અને કાળજીપૂર્વક અહિરાત કરતા રહો.

૮-એન્ડો અને વેપારીઓ વચ્ચે સહકાર કામમ રાખો.

૯-આડતીઆઓ નીખી, વેપારને ખીસવો.

૧૦-ઓલોગિક શાખાઓ રચાવો.

આહક પર અણુવટતું દબાણ

કેટલાક વેપારીઓ આહક પોતાની દુકાનેથી ક્યું પણ ખરીદવા વિના પાછો ફરે, તે કીક ન ધારી, કદ ન કંઈ ખરીદવા તેની પર અણુવટતું દબાણ કરે છે. આવા દબાણથી ચત્તી વેળા પુષ્કળ અગવડ ઉભી થાય છે દરજાન તરીકે, એક પ્રાદેશને તદ્દન હડકો જની-યાન બીજનો હતો. દુકાનદાર પાસે પુરૂં માટેના જેટલા જનીયન હતા, તે બધા તેને નહિં ગમતાં, દુકાનદારે તેને કદના વિના સ્ત્રીઓ માટેનું જનીયન આપ્યું. આહક તે લઈ તો ગયો પણ જ્યારે તે પરદેશની સહર પૂરી પોતાને ધર વાપિસ પહોંચ્યો ત્યારે તેની સ્ત્રીએ પેટું વપરાવટું જનીયન (સ્ત્રીનું) જોયું. પરિણામે ક્રોધો ઉભો થયો ને સુખી સંસાર દુઃખી બન્યો. માટે વેપારીઓએ આમ આહક ઉપર અણુવટતું દબાણ કરવું જોઈએ નહિ.

અહિરાતનું ઉત્તમ સાધન-માસિકો

દૈનિક પત્ર અને અઠવાડિક પત્ર વચ્ચે જેમ કંઈ છે તેમ દૈનિક યા અઠવાડિક પત્ર અને માસિક વચ્ચેય ફેર છે. દૈનિક પત્રની પૂરી જિન્દગી, વધારેમાં વધારે ૨૪ કલાકનીજ હોય છે અને અઠવાડિકની કેવળ સાત દહાડા, પરંતુ એક માસિકની જિન્દગી ૩૦ દહાડાની હોય છે અને માસિકનું સમગ્ર બધું કદ અને તેની પુષ્કળ ઉપયોગિતા મોટે ભાગે તેને કાષ્ટતના રૂપમાં હરહમેશ કામમ રાખે છે.

અમેરિકાએ હવે માસિક તરફ ખૂબ લક્ષ આપવા માંડ્યું છે. ત્યાંના દૈનિક અઠવાડિક પત્રોમાં હવે ૪૦ ટકા અહિરાતો છપાય છે, જ્યારે ૬૦ ભાગ માસિકમાં.

હિન્દી વેપારીઓએ આ પણ અમેરિકન પાક લેવો અને માસિકો દ્વારા પોતાના વેપારનો પ્રચાર કરવો જોઈએ.

જોઈએ છે

ગામેગામ પગાર અને કૃમીશનથી આર-
તનાકરોની નીમણુંક ફરવી છે.

- ૧, લાગવગવાળા હાયરેક્ટરો
  - ૨, વીમાની વિવિધ યોજનાઓ.
  - ૩, કરકસરભર્યો વહીવટ
  - ૪, બાહોશ કાર્યકરો
  - ૫, પ્રિમિઅમના સૌથી ઓછા દર
- આ બધી મહાદ્રિની વિશેષતાઓ છે.

વિચાર માટે અમેજીમાં સુચિ:-

મેનેજિંગ હાયરેક્ટર,

શ્રી સહાદ્રિ ઇન્ડ્યોસ્ટ્રીસ લુ. લી.

મેઇન રોડ, નાસિક સીટી.

મુંબઈ સરકારના પ્રધાનોભાગી
૧. તા. એર
૨. તા. ગુરુ
૩. તા. પાટીલ તથા
સર પ્રભાશંકર પટ્ટણી
ચર્ચે સર્વેએ કંપનીની
ઓફીસની મુદતકાલ ૫૦
રોજાનો મનોમન મારું કર્યો છે

કારે કદમું છે કે તે કાંઈ હોશિયાર માણસ આ પધ્ધતિ પ્રમાણે જીવન મિલન કરે, તો એક મહિના જેવા ઘોડા સમયમાં અંગ્રેજી શીખી સરે. આમાં સહેજ અનિચ્છોક્તિ હશે, તો પણ એટલું તો એટલું જણાય છે કે આ રીત પ્રમાણે મિલન કરવાથી ત્રણ મહિનામાં વાતચીત કરવા એટલું અને કામગીરી પણ ત્રણવા એટલું અંગ્રેજી અવન્ય આવડે છે મહિનામાં અંગ્રેજીમાં નિખરે અને હુકી વાર્તામાં પણ કમલ સળી સરે !

તે કે આ પધ્ધતિ શોધવાની શરૂઆત ઇસ ૧૯૧૧ પહેલાં ગાંધી, તો પણ એને મજબુત પાવા પર મુક્તિ ધણી વખત થયે, તેની એ કેવળ રિમિન્ટ-આવૃત્તિ પ્રગટ કરી દીધી, એવી હાલતમાં શોધકી ખરી દનાર બાઈબલેન નથી. આવૃત્તિ માંગે એ દેખીતું છે અને જ્યારે એ નવી આવૃત્તિ સાચેસાચ મુધારેલી અને વધારેલી આવૃત્તિ હોય તો તેની પુસ્તકની આવૃત્તિનો જનન રોજ વેપારીને માથે પડે એ જાન દેખીતું છે.

એ ખરું છે કે, આ સગાઈ એટલો બીકડા અંદર આપણે ત્યાં છે, તેટલો બીકડા પ્રશ્નમાં નથી, ને કે પ્રશ્નમાં પુસ્તકની ખપત જગજગ થાય છે અને ઘણા ત્યાં એક પુસ્તકની એક બે નહિ, 'પાંચ પંદર' યા પીસ આવૃત્તિઓ અને એમાં ખૂબી એ છે કે, આજે એક આવૃત્તિ પ્રગટ થયા પછી તરતજ બીજા કે ત્રીજા દિને બીજી આવૃત્તિ નીકળે છે-યથ જાય છે છતાં તે ૬૬% તો કેવળ રિમિન્ટ-આવૃત્તિ હોય છે અને તેથી વેપારી કને જની આવૃત્તિનો રોજ બાકી હોય તોય તેને કમું ગભરાવતું હોતું નથી. હિન્દમાં સ્થિતિ એવી તદ્દન વિશ્લેષ છે. અહિં એક સારા પુસ્તકની આવૃત્તિય બે વર્ષ પહેલાં નીકળતી નથી અને ધણે ભાગે એ નવી

ત-એ-ના અને વેપારીઓ વચ્ચે શરૂઆત કામગીરી રાખે.

૯-આડીઆઓ નીમી, વેપારને ખીમવો.
૧૦-આઘોશિક શાળાઓ સ્થાપો.

આહક પર અણુઘટતું દબાણ

ફેરવાક વેપારીઓ આહક પોતાની દુકાનેથી કમું પણ ખરીદવા વિના પાછો ફરે, તે કીક ન ખારી, કમું ન કંઈ ખરીદવા તેની પર અણુઘટતું દબાણ કરે છે. આવા દબાણથી ઘણી વેળા પુસ્તક અગત્ય ઉભી થાય છે. દરેક તરીકે, એક આહકને તદ્દન હલકો બની-વન જાત્રો હશે. દુકાનદાર પાસે પુસ્તકો માટેના જરૂરના જાનીયાન દલા, તે જથ્થા તેને નહિં ગમતાં, 'તો-જ-તે-ગુણે' પણ પડે છે અને એ 'તા-દેખીતું' છે કે નવી આવૃત્તિ પ્રગટ થયા પછી

જેમ જેમ દિવસો પસાર થતા જાય છે તેમ તેમ આગલી આવૃત્તિ 'નકામી' અને 'તદ્દન નકામી' થતી જાય છે. એવી હાલતમાં, કાંઈ આહક એ પુસ્તક ખરીદવા આવે યા દબાવતી ઓર્ડર મોકલે અને વેપારી તેને પુસ્તકોથી ખજાર આપ્યા વિના એ જની આવૃત્તિની પ્રત મોકલી આપે તો આહક ગરર ગરસે થઈ જશે અને જની આવૃત્તિની પ્રત મોકલવા બદલ વેપારીને ધણું ધણું સંભળાવશે.

સવાલ એ છે કે, ત્યારે એ સ્થિતિમાંથી જાણવું કેમ ? એનો જવાબ બેશક અત્યંત સુરિકલ છે. જાણવાનો કાંઈ મુખ્ય નિયમ હોવો સંભવિતજ નથી. વેપારીની કુનહજ તેને જાણવી સહે. વેપારીએ પુસ્તકનો જરૂરો ખરી-દતાં પહેલાં તેની માંગણી કેવી થશે અને તેથી તેની બીજી આવૃત્તિ કેટલા સમયમાં નીકળી સકશે તેનો અંદાજો કરી, પોતાને ત્યાં એ પુસ્તકની ખપત કેવી થશે તે અને ધારેલી બીજી આવૃત્તિની મુદત પહેલાં કુલ કેટલી પ્રતો

ક્રમ ૨૨ : અંક ૮૭ માં

૧,૨૫,૦૦૦ રૂપિયા પર કાચુ ડેવલપમેન્ટ હશે અને અમેરિકાના પ્રેસિડન્ટ વિલ્સન ૧,૫૦,૦૦૦ રૂપિયા વાપરી સક્તા હતા.

પણ તમે આ આંકડા એક ચક્રાવલોક નહિ. આનંદિત થાવ કે તમે વીજળી સહીયા એકાદા દાયકામાં અંગ્રેજી શીખવાનો વિચાર કરો છો. ખાત્રીઓને જે અંગ્રેજી શીખતાં આઠ દસ વર્ષ થયાં તેજ અંગ્રેજી તમે ફક્ત ત્રણ કે છ મહિનામાં શીખી સકશો.

તમને ત્રણ મહિનામાં અંગ્રેજી શીખવા-વાળી રીત કે ત્રણ મહિનામાં નથી શોધાતા; છ મહિના કે ૭ વર્ષમાં પણ નહિ આ પદ્ધતિ શોધતાં તો દસ વર્ષ થયાં છે. દસ દસ વર્ષ મુખી લાગતા નથી. આનાથી સાક્ષર અભિ. ની રીતી.

ત્યારે ખમર આપનારાઓ માટે ભાવ ધણા સરતા રાખેલા છે.

ગામેગામ એજન્ટોની જરૂર છે શિક્ષકો : બાલકોના કાર્યાલય. રાજકોટ.

જોઓને શિક્ષક ધણું અંગ્રેજીનું જ્ઞાન હશે તેઓ દિવાપદનો આ દાખલો સમજી સકશે : "નામે ઉતરવું" એનું માટે અંગ્રેજીમાં to descend વપરાય છે. એસિક ઈંગ્લીશમાં રૂમાં આ દિવાપદ કાઢી નાખવામાં આવ્યું છે. અને તેને બદલે અગાઉ શીખી ગયેલા રૂપોમાં to get downનો રૂપ સમુદ રાખવામાં આવ્યો છે. આમ દિવાપદ જોઈ યવાથી બાકરણ પણ આતિ સહેલું થયું છે.

વેપારીને અંગ્રેજી ફટકી અગત્યની છે, તે આપણે ત્રણુ. આંતર રાષ્ટ્રીય વ્યવહાર માટેય તે અનિવાર્ય છે. દાખલાતરૂપે મારા કે કોઈ બંદરનું વેપારીને જીતમાંથી માત્ર મંગાવવો નથી શકાય તેવો છે.

તેજવાના છે.

કમરના ચિત્રાલેખક. તદ્દન સારી લાગતી. તમારું કાર્યાલય આવે. પછાતો :

કમર અંગ્રેજી. મુકત.

નોંધવું છે

ગામેગામ ખમર અને કમીશનથી આર-રેનાલકરેશની નીમણુંક કરવી છે.

- ૧, લાગવગલાળા અચરકટર.
  - ૨, વીમાની વિવિધ ચોજનાઓ.
  - ૩, કરકસરલયો વહીવટ.
  - ૪, બાઈકશ કાર્યકરો.
  - ૫, પ્રિમિયમના સૌથી જોછા દર.
- આ ૫. થી અઘાટિની વિશેષતાઓ છે.

વિગત માટે અંગ્રેજીમાં જોના-

એનેલંગ અચરકટર,

ધી સહ્યાદ્રિ ઇન્ડોરન્સ કું. લી.

એલન રોડ, નાસિક સીટી.

મુળ્ય મહાન પ્રાપ્તિઓ
૧. ના. એર
૨. ના. ગુલી
૩. ના. પોલીસ તથા
સર પ્રમોશન પદો
વગેરે અંગ્રેજી કંપનીની
જોડીની મુલાકાત
નેતનો સંગ્રહ કરો છો

હિન્દમાં હજી આ પદ્ધતિની પુણ્ય યજ્ઞ નથી એમ તો નજ કહી શકાય. પણ વ્યવહારમાં તેને હજી તેનું યોગ્ય સ્થાન મળ્યું નથી એ નક્કી છે. એકાદ જે અંગ્રેજો અને ઉર્દૂ પ્રકાશનો ત્રિપાય ગુજરાતીમાં મૂકેને યાદ છે ત્યાં લગી ફક્ત એજ પ્રકાશનો આવ્યા નીકળ્યા છે, જો કે તેજ અમુક સુકરરે અંતરે પ્રગટ થયા નથી, પરંતુ એક મોટાડું પુસ્તક ભાગલા રૂપે પ્રસિદ્ધ થયું છે એટલું જ બીજું પ્રકાશન હજી જારી છે અને તેના, આ લીટીઓ લખાઈ રહી છે ત્યાં લગી ચાર વર્ષમાં ફક્ત છ જ ભાગ પ્રકાશન પામ્યા છે. આગ ચાપથી યોગજાની અગ્રાની મકસદ-અ-ની પ્રાશન-અગ્રાદ થઈ જાય છે. તેથી ગુરૂર એ છે કે જો અર્ધિ આ પદ્ધતિ માણુ કરાય તો તેમાં તેના મૂળભૂત સિદ્ધાંત રૂપ નિયમિત સામયિક પ્રકાશનની ઉત્પન્ન આવવા ફરી જોઈએ નહિ.

(સંપૂર્ણ)

ટપાલ ખાતાનો નફો અહિરાતને આભારી છે

ટપાલ ખાતાના ૧૯૩૬-૩૭ના રિપોર્ટનાં અહિરાત દ્વારા વધેલા ટપાકી-અવધારની પ્રત્યાંશ કરાઈ છે રિપોર્ટ કહે છે કે, દશ વર્ષ પછી પંડીની વેળા આ નફાવત વર્ષ આપ્યું છે અને તેનો મશ અહિરાતને છે.

જો એક વર્ષમાં ટપાલ ખાતાએ કરેલા કામના આંકડા કંઈ ઓછા દિશ્યરૂપ નથી.

આ રકમના ને:

ટપાલ દ્વારા મોકલાયલા

કુલ કાર્ડ, પત્રનીડા,

પેકેટ વગરનહ

રજિસ્ટર્ડ, પત્રનીડા,

પેકેટ વ.

વીમા ઉતરાવેલા પર-

નીડા, પેકેટ વ.

૧,૨૨,૦૧,૩૮,૦૦

૪,૦૫,૦૮,૦૦૦

૩૧,૫૭,૦૦૦

વીમા ઉતરાવેલા પરનીડા

પેકેટ વ.ની વીમાની

કુલ રકમ

રૂ. ૮૫,૫૮,૬૫,૦૦૦

ટપાલ-દરની આવક

,, ૬,૭૮,૫૫,૦૦૦

મની ઓડરની સંખ્યા

૪૩૪,૯૬,૦૦૦

મની ઓડરની કુલ રકમ રૂ. ૮૧,૬૮,૭૫,૦૦૦

ઈન્ડિયન પોસ્ટલ ઓર્ડર

રેની સંખ્યા

૬,૫૬,૦૦૦

ઈન્ડિયન પોસ્ટલ ઓર્ડર

રેની કુલ રકમ રૂ.

૧૪,૬૭,૦૦૦

વી. પી. થી મોકલાયલા

પત્રનીડા, પેકેટ વ.ની

કુલ સંખ્યા

૧૮,૭૦,૫૫,૦૦૦

કેટલું મંજૂર કામ! અહિરાતની ખૂબી મળુવા માટે એ વર્ષના નફા તોડાના આંકડાઓ જુઓ:

[નફો] [૧૯૩૫-૩૬] [૧૯૩૬-૩૭]

રૂપિયા

રૂપિયા

ટપાલ ખાતું ૨૧,૮૮,૮૪૩

૨૭,૩૪,૪૦૫

રેસિડેન્ટ ૧૪,૮૭,૮૭૮

૧૮,૭૯,૦૩૨

નફા રૂપિયા ૩૬,૮૬,૮૨૧

૪૭,૦૩,૪૩૭

હવે એમાંની ખોટ જુઓ:

રૂપિયા

રૂપિયા

તાર-ખાતું ૩૩,૩૬,૨૨૫

૨૬,૮૩,૦૭૦

રેસિડેન્ટ ૩,૧૩,૮૨૩

૨,૬૫,૮૧૫

ખોટ રૂપિયા ૩૬,૫૦,૦૪૮

૩૨,૬૮,૮૮૫

આમ ૧૯૩૫-૩૬ના રૂ. ૩૬,૮૬,૮૨૧ના

નફામાંથી રૂ. ૩૬,૫૦,૦૪૮ની ખોટ જતાં,

કેવળ રૂ. ૪૬,૭૭૩ ચોખ્ખો નફો હતો,

જ્યારે આ વર્ષે રૂ. ૪૭,૦૩,૪૩૭ના નફા-

માંથી રૂ. ૩૨,૬૮,૮૮૫ની ખોટ બાદ જતાં,

ચોખ્ખો નફો રૂ. ૧૪,૫૪,૫૫૨ રહ્યો છે.

ટપાલ ખાતું જો અહિરાત દ્વારા કમાઈ

સકતું હોય તો બીજા વેપારીઓ કેમ

ન કમાય ?

[૧૨૭]

સફળ સંચાલન

૧

મીઠી વાતચીત

માઠ રાખો મીઠી વાતચીતથી વધુ મહોટી અને કીમતી પુછ કોઈ નથી. કારણ કે કુટુંબનાર જેટલો વધુ મીઠી વાતચીત કરનાર હશે, તેટલા ગ્રાહકો તેનાથી વધુ ખુશ થશે અને તેઓ ચાહીને તેને ત્યાંથીજ ખરીદી કરશે.

૨

થોડે નફે બહોળો વેપાર

વેપારમાં અગત્યની ચીજ નફો નથી, વેચાણનું પ્રમાણ છે. વેપારી ભણે સાદગર નફો લેતો હોય પણ જો તેના વેચાણનું પ્રમાણ વધુ હોય તો તેને ખુબ નફો થશે એથી વિરુદ્ધ જો વેપારી નફો વધુ લેતો હશે અને તેથી તેનું વેચાણ ઘટી જશે એથી થશે તો એકંદરે તેના નફા પેલા થોડા નફે બહોળો વેપાર કરનારા વેપારી કરતાં ઓછોજ થશે.

૩

ઉધારથી બચો

વેપારમાં થતો નફો ઘાંટે બાંધેલો હોય અને પોતાના વેપારને આગળ ધપાવેલો હોય તો ઉધાર મુધારથી દરજ રહ્યો. ન કોઈ કને પોતે ઉધાર લેા, ન કોઈને ઉધાર આપેા.

ઉધારની આપણે ભુરો છે, કારણ કે તમે ઉધાર લાવેલા માત્રના પૈસા મુર્ચ્છ સમયે આપી ન સકો તો તમારો આંટ જોળમારી, અને તમે પોને બીજાઓને ઉધાર માલ આપેા હોય અને તેના પૈસા સમય પર પુરુષ ન થાય તો તમારો પુછ દૂધવા માંડશે. સાચેજ ઉધારનો વ્યવહાર બેધારી તલવાર છે.

બદનથી કોઈ સાચો વેપારી નજર કરી સકે.

પારકો વેપારો પોતાના વ્યવહાર અને ધનને અંગે ગમે તેટલો મહોટો હોય, એક વેપારી તરોકે તમારાથી વધી સકે નહિ. તમેજ માલ ખરીદી, નફો ચલાવી, બીજાઓને વેચો છો અને તેજ એમજ કરે છે. એમાં કશો ફેરજ નથી.

પોતાને ઉતરતા ન સમજે અને આગળ પધરાતી તક ચૂકા નહિં તો તમે આપની કાલે પેલા “એકલા વેપારી”થીજ આગળ વધી જશો.

૫

કરકસર, પાણ કંજુસાઈ નહિ !

પોતાના વ્યવહાર અંગે વેપારીએ બનતી કરકસર અવશ્ય કરવી જોઈએ. પાણ તે કરકસરે કંજુસાઈનું રૂપ એવું બોલેલો નહિં. કરકસર એટલે ગિરક ખર્ચનો અટકાવ; કંજુસાઈ એટલે અગત્યના ખર્ચની ના.

“સાહુકારી” સફળતા

આગતથી દોઢ વર્ષ પર સ્થપાયેલી સાહુકારી કંપનિયુરન્સ કંપની તરફ કમરના વાંચકાનું લગ્ન બેચુ મુનાસિજ લાગે છે. કંપનીના ડિરેક્ટરો નરકિ ઈલાકાના ગ.સૂતિત વેપારી, માગી વગીરો અને શગદો જોડાય છે અને પોતાના છત્રના પાણેા જ માસમાંજ કંપનીએ હાબજ ૪ લાખ રૂપિયાનું કાસકાજ મેળવ્યું છે એ તેની સાહક્રિયતાની દલીલ છે.

‘કમર’ને લગતા વિષયોના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમવાર સુદત મંગલ યાચ છે. એવી વેળા વધુમાં વધુ ગણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાતગી જવાબ જોઈએ તો દરેક પ્રશ્ન દીક પાંચ આનાની (ખર્ખા: યાક આનાર અને પરદેશ: નવ પેની) દીકીકા બીકરી. [સી. પી. ના આર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૯૬૧-અ. ઓ. અ: નઆકા-(૧) અમે રીકા લલુવા જવા ઇચ્છતા હોઈ તો આ શિસ્તામાઓ પર લખી ધરતી માદિતી મેળવી સકશો:-*The Gandhi Institute of America, 20, Vesey Street, New York City; K. D. Gupta, 315, Fourth Avenue, New York; The Muslim League, Box 551, Hot-willd California; Prof. Sudhindra Bose, Iowa State University, Iowa City; Prof. S. L. Joshi, Dartmouth College, Hannover, New York.*

૧૯૬૨-લા. ગ. લા. ક: કલકતા-(૧) સારા પ્રકારનું વેળટીયલ લી િન્દમાં પદેશી કારખાનાઓ યનાવે છે તો પછી હિન્દી કારખાનું તે ન બનાવી સકે એવું શું હોઈ સકે? વાન એ છે કે, આ ધધો ન્દાના પાયા પર સંલવિત નથી. એના વંત્રોમાંજ એકથી દોઢ લાખ રૂપિયા રોકાઈ જાય છે અને તેથી જેઓ એટલી રકમ રોકી ન સકે તેઓ એ ધધો સફળ રીતે કરી પચ ન સકે, એ દેખીતું છે. આધુનિક વંત્રો વસાવાય તો માત્ર ઉત્તમ બનેજ. (૨) બનાવટની વિગતો “કમર”ના ૪૮ મા અંકમાં છે, તે જ્ઞેશો. કારખાના માટે તો એક ખાસ નિષ્ઠાનનું હોવું અગત્યનું છે. કારણ જુદો જુદો ઝાતના તેલ તથા એકજ ઝાતના પરંતુ જુદા જુદા રચનોએ પથદા થયજા

તેલના તત્વોમાં ખૂબ ફેર પડતો હોઈ, તેનું પૃથકકરણ કર્યા વિના બનાવટની ક્રિયાઓ ચોકકસપણે બનાવી સકાતી નથી.

૧૯૬૩-ન. ઓ. છું: કુતિપાણા-કમરના અંકો ઉધાર યા ખાતે લખી મોકલવાનો રિવાજ નથી. પૈસા અગાઉથીજ આવવા જોઈએ. સિક્કો ગુમ થવાનો ભય હોય તો મનીઓર્ડર મોકલશો.

૧૯૬૪-શા. ર. મ: વેજપુર-વેળટીયલ લી વિષેના આપના સવાલોના જવાબ માટે જુઓ પૃથપરજ નંબર ૧૯૬૨ તો જવાબ.

૧૯૬૫-ડા. કે. બી. ડા: વિલ્લેપાર્સે-(૧) દીકર આયોજીતને પ્રયોગ કમરના ૬૪ મા અંકમાં છે, તે જ્ઞેશો. (૨) બિરિકટ બનાવવાના નુરખાઓ કમરના ૩૪ અને ૪૮ મા અંકમાં છે, તે જ્ઞેવા વિનતી છે.

૧૯૬૬-દે. આર. ક: કટક-(૧) હિન્દમાંના પરદેશી રાજ્યોના એલચીઓના પૂરા ચિરટ માટે કોઈ પણ ડિરેક્ટરી જ્ઞેશો. બેના શિરનાગા આ સહયા:-કોનસલ જનરલ ફોર રપેઇન ડજ, લેન્સડાઉન રોડ, કલકતા; કોનસલ જનરલ ફોર રકો, મરકનદાર્ધિ બિલ્ડીંગ, લાલ બજાર, કલકતા. (૨) અખરખ ખરીદનારા વેપારીઓ આ છે:-બી. બી. શાધરીની કમ્પની, મીરીધ (ઇ. આઇ. રેલ્વે); બી. એમ. સિંધ એન્ડ સન્સ, કૂકડ લેન, કલકતા. (૩) અખરખ દવાકમ કે રંત રંગકામ વ. માં ઉપયોગી છે.

“કમર” : અંક ૮૭ મો.

૧૯૬૭-૨. ઉ. ખાંડવા-આપ હરિજો તેવું સર્વ વિપયોવાળું અને સંપૂર્ણ લેખી સ્થાય તેવું સામયિક ઉદ્ધમાં જો સું, દિન્દની બીજી કોઈ પણ જગ્યાનામાં હોવા વિષે મને મંબીર રાહ છે !

૧૯૬૮-સ. ૧. સ. ખંડવા:-(૧) આવી જુઓ આને ફોટાને બિગો અંગ્રેજી યુગનાનીમાં નથી. (૨) ‘સુન્નિમ વિનુ’ અંગ્રેજી માસિક છે અને તે કેમલિ સ્ટાટ, અખતવથી વગર થાય છે. વાર્ષિક લગભગ રૂપિયા ચાર છે. (૩) સંધારનું અંગ્રેજી માસિકાર માટે ગમે ત્યાં આના અંગ્રેજી સામયિકો પાંચવા ફિક પડશે.

૧૯૬૯-ડી. ૭. અરઆન:-(૧) અંગ્રેજી શીખવા માટે ખામ પડે તો નીચળા હોય એવું મંદારી પાનમાં નથી (૨) મોટર સંકેત પર લિન્ડી મુસફરી થઈ રહે છે નુ. ૧૧ માટે પીપો ઉત્તરપીપ લેવો. (૩) પોરો ગારવાની રીત મુનારી નથા આયુર્વેદિક શાસ્ત્રના પુત્ર કામાંથી મળી રહે.

૧૯૭૦-ગ. ૨. મમનગર:-(૧) અને (૨) માખણને વરતો એ પ્રથો. બેક અંગ્રેજી છે અને જેવો મળે છે તેવો જ લખી દેવાં છે; અંગ્રામશ કરી નથી વાચકો લેતા આગનાઈ કરી સકે છે. માખણના વચાંગ લગતી વિગતેથી આપ અ. જુ. છે તો તેની પૂરી માદિની પહેલાથી મેળવી, પછીજ માખણનાની સકરી માટે પહેલા એતા અવ્યાસ કરી લેજો ( ) માખણ કાઢ નર મે ચંચલું નામ Butter Churner છે આં તે ચંચલીપચ્છી રૂપિયા લગીની પ્રાપ્તે નહા મોડા કદમાં મળી સકે છે. લેપારીનું શિરતામું: એમ. એમ. ખંડવાની કંપની. સોલાર રાહ, મું.ઈ ૨.

૧૯૭૧-નો. લા. એન્ડ સ. સ્ટો : ધારાછ-
(૧) એ મશિને Slot Machines કહે છે. તે પડેલાં અદિં મળતા હતા પણ હવે

મળતા જાયુના નથી. પરદેશી ખામ એઈરે આવી મંગલપત્ર પડે છે. (૨) મુનાના આના ખતર માટે જુઓ કમરનો ૪૭ મો. અંક. (૩) હોલાનના શિરતામા માટે મનસહ વન-રમ ફોર મેધરસેન્ડ. એન્ડ-૧, કસાઈવિજીનીન્ડ, કલકત્તાને લખી પહોંચશે.

૧૯૭૨-સા. ૬: મું.ઈ-(૧) કમર નર-૬થી ૧૯૭૮ ના મંદોને ભેટ પુતક આપવા વિષે લાલ કશું નક્કી થયું નથી (૨) બાઈસો વ. મામ અદમદાની માસિમાં સંદેશ અને છે. (૩) સિગરેટના કાગળ બનાવનારાઓનો શિરતામા આ છે :- Alexander & Alexander, Andrew House, 44 My Cigarette Paper Tube Coy., 4800 de Bellua Street, Montreal, P. Q. (પનેડા)

૧૯૭૩-મા. ૧. સા. માંડાને-(૧) જમાંના લાલના લેપારીનું નામ મળ્યું નથી (૨) મળાજ મતરરેનો લાલકા ઉપયોગી છે.

૧૯૭૪-સ. ૬: ખાંડવા-(૧) પિમિટ મારેના બીજાં મિસ્ટરે એન્ડ. ડી. એન્ડનિયરની કા એપોસ્ટો સ્ટાટ, કોટ, મું.ઈ ૧ પાંસેથી નથશે. (૨) સાફકાતના એક લેન.ગી આ છે: ખામો નાંદવ એન્ડ મોટર એન્ડ. સિમિ-

આજેજ મળ્યાં! આજેજ મળ્યાં!

મા ૧૨૭ લેપારી મળના મળે
ઓ કુંમરથી મનમની સંપદના ગ્યામુખ સાધે
નક્કીકારક હુન્નરો, ભારત પહેલો
વિવિધ હુન્નરોનું પુસ્તક
જામન રૂ. ૬૫૫૫ મળી જોઈએ મળે
આ મંદર અવરની કાપી નાકનવાન
૧૫૫૫ ખામ મંદર.

સખા: અવરશાપક, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા
પોસ્ટ સીનુમર (અંક-૧૨૭)

ટેડ, ૧૬ ન્યુ ક્વિન્સ રોડ, મુંબઈ (૩) અદ-
મદાગાસ્કર કપડાના વેપારી આ છે. -પ્રથમક્રમ
નેમચંદ, પાંચકુવા દરવાજા બદર, અદમદાગાસ્કર,
શુભામ મદમદ શુભામ રશ્મી, મરહતી માર્કિટ
અદમદાગાસ્કર.

૧૯૭૫-મે. ૨. ઉ. ૬૧ વિસનવર ( )
મધમાખની ઉછેર અને મધના શુભો માટે

આ પાના પર નામ કામ અપાવવા
કાંઈ પણ વેપારીને કામગીરી લખો તો તેમાં
"તમારું સિન્નામું કમર માસિકમંથી
મધ્યું છે" એટલું લખવા જુવડો નહિ. એથી
કમરની ઉપયોગિતાના વધુ ખર્ચાર સાથે સાથે
તમારા પત્રના અંતે જવાબ પણ મળશે.

કમરના ૩૧, ૩૩, ૩૫, ૩૭, ૩૯, ૪૧ અને
૪૩માં અંકો નોંધો. (૨-૩) આપના મધ્યું
વેચાણ કેમ વધારવું, અદિરાત કેમ દરવી,
પેટ્રીંગ કેમ કરવી એ બધાનો ખુલાસો અદિ
પાંચ દશ લાખમાં આપી સકાય નહિ. આપે
તે માટે કમરના આગ્રાજા બધા અંકોમાં લખા-
વવા વેચાણ, અદિરાત, પેટ્રીંગ વ. વ. વિ-
થાના લખો બાંધી, તેનાંથી પેલાના માત્રને
ચોખ્ખું પદ્ધતિ મેળવી લેવી નોંધજો. (ખાનગી
પ્રશ્નની ફો. સવાલ દીક પાંચ આના છે.)

સતત ૨૩ વર્ષથી અંખૂર્ણ વ્યાયામ વિષયક સચિત્ર માહિતી આપતું,

હિંદની પ્રજાતું માનીતું માસિક.

૨૨ પાંડિતની ૧૫મી
નારંગી વિમિત
પ્રતિદ શાવ ઇ.

{ વ્યાયામ }

વાર્ષિક વ્યાયામ
દિવસો ૨. ૨-૮-૦
પરદેસ ૫ રિલાક્ષ

વ્યાયામ વિષયક સાહિત્ય, સાધનો તથા શુલાસા માટે લખો—

અવધાપક વ્યાયામ

રાયપુરા, વડોદરા.

“ક્રમરૂ” : અંક ૮૭ મો-

૧૯૭૮-૮૯ પ્ર. ય. ભુ : નખખાણા-
અમારી કને, અમારા પોતાના પ્રકારોના
મળે છે, બીજા પુસ્તકો અમારે ત્યાં વેચાતા નથી.

૧૯૭૮-૮૯. જી : કડી-(૧) પ્રયોગમાં
ગી ખામી નહીં તે જણાવશે તે બનાવટમાં
આપની ભૂલ રહી ગઈ છે પણ નહિ, તે સમગ્ર
અકાશ (૨) “કામેટિકલ્સ” પુસ્તકમાં લખેલી
ખમી દવાઓ બજારમાં મળે છે. કોઈ દવા
નાના શહેરમાં ન મળે તોય મુંબઈ કલકત્તા
જેવા મોટા શહેરમાં તે મળશે. (૩)
આપ વર્ષે બેટ પુસ્તક કદાચ નથી.

૧૯૮૦-૮૧. ક : જંગમ-૧૧) ગીડની
(ઓસ્ટ્રેલિયા)ની Rydger's Business
journal ગીડને છે. (૨) ખવડ-દાર્યને
લખવું સામગ્રિ Food Industries
Weekly છે, જે 17, Strandford Place,
London W. 1 થી પ્રગટ થાય છે. અર
કેસાણેથી એક બીજું સામગ્રિ, Food
Manufacture નામે ગીડને છે.

૧૯૮૧-૮૨. ક : મજકો-૧૧) કેન્ડ-
પેન્ડ (૨) રીસ્ટ્રેન્ટ અને પેપર સંવા
બનાવતા વક્રો માટે Radusin & Co
Spittelmarkt 11, Berlin S W
19 (જર્મની) ને લખવું. તમારું પાત્ર
મોઝાઈક પ્રકારના વક્રો જન માટે છે
કીમત વ. તેઓ લખશે.

૧૯૮૨-૮૩. ક : ફ્રુટ-Fruit Comm-
નલી ખમી વિગત ક્રમરૂના ૪૦મા અકાશ
આપી છે. તે જોશો.

‘આહવાંચન’ પોણા સ્વાસ્થ્ય

‘આહવાંચન’ના નવા વર્ષને હાંકે
આદક થયા કચ્છનાર મસ્થામિતિ તે
પોણા સ્વાસ્થ્ય આપવાનું નક્કી થયું છે.
એ સાલ મેળવવા કચ્છનારે હાલ રૂપિ-
યાનો મની એડર્ડ રૂપી માર્ચ ૧૯૩૮
સપ્તી, મોકલી આપવો.

આવતો અંક

કેસાઈ મુખ્ય લેખો

બહુ-પ્રકાર પ્રકારના બહુ બનાવવા વિષે-

એલચી-વાલેર અને વેપાર.

કાગળી રમકડાં-કાગળના કચરાના મારા-

માંથી બનાવવા રમકડાં વ. સંજમી.

કાગળ-દિલિજી સિન્ડેનો એક નાશરન વેપાર

બ્રિટિશ અને કેક-પુણ્ય બપવા બે

મહત્વના ખાલ-પદાર્થોનો ઉલ્લાસ.

કાચ ઉપર કલક કામ-આરોમા બનાવવા.

કાગળની ઘેડીઓ-નવિન મજમાર

એસિક ઇન્ડિયા-વેપારી-આપના ૮૫-

મુજોની પરી યાદી

માલની પહાડ કીમત, વેચાણ કીમત

અને નોકી-અવત અમલના અસરોનું પ્રકારણ

સંજા-સામે-તમાના ઉદ્યોગની દરખાસ્ત

કુકાનદારી-નવિન બેખનાળાનો એક વધ

દાનો.

અને બીજા પ્રાચીન ધાતુ.

નિયમો

- ‘ક્રમરૂ’ના વાર્ષિક સ્વાસ્થ્ય દિવસ નોકી-કાગળના
વન બને ખર્ચા બને બીજા વાર્ષિક માર્ચ
રૂપિયા આર અપવા સિવિલ ક છે. ૧૯૪૫
નવમી કીમત દિવસના આર આપના અને
વિદ્યોભાષ પેલી છે.
- તમારું મજમારમાંથી કી દિવસ માટે રૂપિયા
અ રીસ, અને ખર્ચા બને વિદ્યો માર્ચ આપના
મા પાડેટ આર છે.
- તમારું વર્ષ બહુબારી માસથી માંડ થાય છે,
તમા માટેકા મને માસથી, અ રૂપિયા દરમ્યા
પ્રમણ, મોટી છકાપ છે.
- નમુનાનો તમારો નોક મુકત માલકાપ છે,
પણ તે કુલ કિલક વેચા (માલકાપ નોકી
અંક નમુના વેચે મુકત માલકાનો નથી)

ਪੰ. ੨੫੬

માનવ વૈદ્ય

અંત્ર દ્વિતી

: ५५२ :

લેવા ઝંમ :

दि. ६ : बुधवार २९

अर्थाः इष्टिया आन

निदेश : प्रश्न ७

~~~~~[એપ્રિલ ૧૯૩૮]~~~~~

[illegible]

હુન્યા આખીને દેખતી
રાખી, જમનીના દિવસે એકે
ટીપું ખૂન રેડ્યા વિના. આખા
એક્ટ્રીયા પર પોતાનો કબ્જો જમાવી લીધો
છે અને એકજ દહાડામાં પુરપનો નકશોજ
બદલાઈ ગયો છે.

આવતા મે માસમાં ધૂરણી લડાઈ
સર થઈ જવાની બનિપવાળી એક અંગ્રેજ
બાઈએ આહિર કરી છે

‘મુ’બ્બદ ધારાસભામાં બેઠો અને યુનાની
હાજો માટે નવું બિન ટુંકમાંજ પેશ થનાર છે

મુ’બ્બદ સરકારે નવકશે માટે ‘ઓ’એ
શોષ એક્ટ” નામનો કાનુન તૈયાર કર્યો છે,
જેની રૂએ નવકશેથી પામેથી-ખામ તહેવાર
સિવાય-રોજ નવ કલાકથી વધારે સમય લગી કામ
લાઈ સકાશે નહિ’ અને એવા ખામ તહેવારો
પશુ વર્ષમાં ૧૫ થી વધારે હોવા જોઈશે
નહિ’. વળી મહિતામાં ચાર ‘ગ્રા’ઓ મળશે.
અને રોજના નવ કલાકમાં વચ્ચે એક
કલાક જમવા વ. માટેનો ગાળો રહેશે એ
કાનુનની રૂએ ગાર વપયો તાની વચના હાક-
રાતે નવકશેમાં રાખી સકાશે નહિ’ અને વળી
દાર્જિપય હાકરાતે સહારના ૧ વાગ્યા પહેલાં
વા રહાજવા સન વગરા પછી કામે રખાશે
વા તેની પસેથી દરરોજ કુમ ૭ કલાકથી
વધુ સમય કામ લાઈ સકાશે નહિ’

લખનવ ખાનેનું રેડીયો એશન બીજી
એપ્રિલે ખુલ્લું મુકાશે.

વડોદરામાં હલુમ રીજ પાઈવનું કર-
ખાતું ખુલ્લું મુકાયું છે.

દાક્ષીણ્યનગરના સિમિન્ટના કારખા-
નાને ખુલ્લું મકાનાની કિંયા ગરવરે કરાહતી.

અહમદાબાદ ખાતે એપ્રિલની ૨૦મીથી
એક પ્રદર્શન ભરાનાર છે.

જાણીતા વેપાર-નિબળાત ચી. હર્બટ
કેસના અંગ્રેજી “હિસ્ટ્રિવ-સી” માસિકની
એક બીજી આવૃત્તિ દિન્દમાં-અંગ્રેજીમાં-

તાંત્રી વાસી

પ્રગટ કરવાનું સાદસ મુંબ-
મંત્ર મેમ્બર્સ ડી બી. તારાપો-
રવાસા એન્ડ સન્સે ઉપાધ્યુ છે.

ટેરીફ, જોડની ગયા માસમાં મજેથી
એક કારગ આ મેમેસિવમ કનેક્ટના
ઉદ્યોગ સર્વથી તપાસ કરી, ત્રાગતા વગગ-
તાઓની જગાની નોંધી હતી

‘ઓ’એ ફોલીક્ટ”ની રચાવનાને પરચીય
વર્ષે પૂરા થયા છે.

પૂના ખાતે એક મુજરાતી છાપખાતું
જોડવા માટે સારું મયનાત છે. એકાર જવાનો
ધ્યાન આપે!

બ્રિટનની “પાડ” કંપનીએ દક્ષિણ
આફ્રિકાના પોતાના જથ્થાનાં જોડા સાથે
એરી ગર્વ કરી કહેવાય છે કે તેમણે દિન્દી
ખુલ્લું વેપારીએતે તેનો માલ આપવો નહિ.

દિન્દી સરકાર દલુનો નિકસતો નવો
સિકકો બહાર પાડવા વિચાર કરી રહી છે.

દિલ્લી ખાતે અખિન દિન્દી ઔદ્યોગિક
પ્રદર્શન ભરાયું છે.

સુરત મેનેક્ટ્રીક કંપનીએ પોતાના ભાવ
એપ્રિલ માસની થરાડવાની જાહિમત કરી છે.

મુ’બ્બદ સરકારે વહી એપ્રિલથી હજારમાં
અમુક અમુક રથજોએ દાર્જિપેવ પોજનાનો
અખતરે સર કરવાનું નકશો કર્યું છે.

મુ’બ્બદ-અદમજાણ વચ્ચે જોડર કરેતો
ગમનાર છે.

છુકીમાં ૩૦મી એપ્રિલ ૧૯૩૮થી ૧૨
સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૮ સગી એક અંતર રાષ્ટ્રીય
પ્રદર્શન ભરાનાર છે.

મિસેમાં એક ડેકાળે ધાસનેજના કુવા
મળી આવ્યા છે.

નમનગર નજીક સિમિન્ટ કંપની
ખૂલનાર છે.

મુજરાતી છાપખા. શોર્ટ હેન્ડની એક
થઈ છે અને તેની ચોપડી પશુ પ્રગટ થઈ છે.

શોપ એક્ટ

વર્ષાની હાગઝાગટ કાશિશે પછી મરીન નવકરોની તકલીફો જોઈ સકાઈ છે અને તેમને રાહત આપવા માટે મુંબઈ સરકાર તરફથી “શોપ એક્ટ”નો કાનૂન ધરવામાં આવ્યો છે, એ આનંદની વાત છે.

રોજના બાર અને સોળ કલાક લગીનું સતત કામ નવકરો કોનેથી લેનારાંગાનો બધાં તોડે નથી, ત્યાં એવા સરકારી કાનૂનની ખુદસ્ત વિશે વધુ કંટાળાનું હોયજ નહિં. નવકર પણ એક ઇન્સાન છે; તેને પેનાના છાનની આશાઓ હોય છે. તેને પેનાના કુટુંબની જવાબદારી અને નેનની પ્રત્યક્ષ ફરજો હોય છે તે એ જ્ઞાન અડા કરી સકે, એટલી મુદતત પણ તેને આપવાનો ઇન્કાર કરવો એ ખરેખર ખુશ છે.

માન્યું કે, અમુક તમુક નવકરો પ્રમાણિક નથી હોતા; રૂબરૂંદો હોય છે. રખડા રજળના કહે છે. પણ એથી શું ? “ચામ ત્યાં રેડવાડો” એ સામાન્ય વાત છે. હજારમાં એ પાંચ એવાય નિકળે તો તેમને માટે હજારોને ટીમાવવા એ ક્યાનો ન્યાય ?

“શોપ એક્ટ”થી વેપારને ઘણાં પહોંચશે, એવી માન્યતા પાવા વિનાની છે જ્યાં બધી દુકાનો અમુક દિવસે બંધજ રહેશે, જ્યાં બધા એક મુકરર સમય લગીજ દુકાન ઉપાડી રાંખશે ત્યાં અમુક તમુક વધુ લાભ લઈ જાય અને બીજાઓ રખડી જાય એ સંભાવતજ નથી.

શેડીયાઓ નવકરો પ્રતે દયાળુ તો નહિં, કેવળ મનસાદીજ બને તો બસ. “શોપ એક્ટ” નવકરોને દયાની બીજ નથી આપવું, ઇન્સાફ આપાવે છે.

ઑડિસોનો સમય

“શોપ એક્ટ” વિશે વિચાર કરતાં, ઑડિસોનો સમય પણ, કંઈક વિચારણા માંગી લે છે.

મહેરિ બાગે આપણે ત્યાં સવારના અગિયારથી રફાંગના પાંચ વા છ લગીનો ઑડિસ સમય છે, જે પહેલાં તમને સમજાવ્યો બાગે લાગે, યરવુતઃ એમ નથી. આપણા ગરમ દેશમાં સાત વા આઠ કલાક લગીનું એક ઘાટું કાર્ય આપણી તનદુરતી પર ખરાબ અસર કર્યા વિના રહેતું નથી. તેથી એ સમયમય કંઈક ફેરફાર થાય તો વચ્ચે એ કલાકનો વિચારો મળી સકે. એક મિત્રે, સાત વર્ષ પર, “કમર” દ્વારાજ એ વાત ઉપાડી લીધી હતી. તેમના મત પ્રમાણે સવારના નવથી બાર અને બપોરના બે થી પાંચ વા છ અથવા અઢીથી સાડા પાંચ લગીનો સમય આજના પ્રચલિત સમય કરતાં વધુ જાહેરનો થાય છે. ખામ કરીને એટલા માટે કે, સવારનો સમય દિમાગી કામ માટે વધુ અવકાશ હોય છે.

સવાર મુંબઈવાસીઓ હોઈ, મિનન મિનન મનો ધરાવે એ કેવળ કુદરતી છે તેની ચર્ચા ઉપાડાય તો કંઈક ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર આવવાનું જાતી સકે ખરું.

આવી રહી છે : મહાન લડાઈ !

દુન્યાનું રાજકારણ દિન બ દિન અવનવા પડતાઓ લઈ રહ્યું છે. દિવસ ઉગે કંઈક નવોજ શિતો જાહિર થાય છે અને એમ, પળે પળે દુન્યાની સૌથી વધુ બચકર, નાસકારક અને કદાચ છેલ્લી શાહીવાદી-લડાઈ નજીકાઈ રહી છે.

છેલ્લા એ જુલુ વર્ષોના બનાવો નજર સમક્ષ છે : એવીસીનીયા પોતાની આઝાદી યુમાની સુકથું છે જોત જોતામાં ઑસ્ટ્રીયા હામ થઇ ગયું છે અને ચીન અને રૂષિયન ફરી વાર યુમાનીની ઝનુરોમાં સપડાવાની અણી ઉપર છે. આવતી મહાન લડાઈના આ પ્રાથમિક ચિન્હો નથી થું ?

આવતી લડાઈ ગમે ત્યારે અને ગમે ને સુરપી દેશો વચ્ચે થાય, એક વાત ચોક્કસ છે. તે એ કે, એ સુરપી લડાઈના પહેલાજ તળકામાં હિન્દ-યુરપ વચ્ચેનો ર્યાઈ સંબંધ કપાઈ જશે. હિન્દ સુરપથી-ખાસ કરીને, ષિટનથી-હુકું પડી જશે અને રચલાવિક રીતેજ હિન્દ અને સુરપ વચ્ચેનો વેપાર સ્થંભી જશે

આવતી લડાઈ માટે, હિન્દ જે રીતે તૈયાર રહેવાનું છે, ને એજ છે. વેપાર ખરબાદ થાય તે આગમ્ય તેણે તૈયાર થયું જોઈએ. ફરેક શક્ય માર્ગે પોતાને પોતાના પગ પર ઉઠવું કરવું જોઈએ; પારકો દેશોના માલથી પોતાનેજ નિયાજ બનાવવું જોઈએ પોતાનો કાચો માલ પરદેશ ન જઈ સકે તેવી હાલતમાં તેનો અર્થ સારો નકાવત ઉપયોગ થઈ સકે તેવી યોજનાઓ ચોગી જોઈએ

ગાંધી મહાન સુરપી લડાઈ રંગિયાન સુરપમાં થઈ પડેલી મોથપારી અને ખાલ-પડા થઈના દુકાનની વાત હજી બુઝાર્ધ નથી. આપણે એવી તકનીકોથી બચવા ઇચ્છના હોઈએ તો આજથીજ તૈયાર કરવી રહી

એકજ ભાવ

ધૃણા સુરપિયન દુકાનદારો શિકાયત કરે છે કે, હિન્દી વેપારીઓ “એકજ ભાવ”ની મહત્વતા હજી પામી સકયા નથી.

વાત સોચે સો દકા ખોટી તો નથી, એ તો હર કોઈ કુશ્વશેજ. આપણે ત્યાં, ખુબ

ભાવ તાલ કરવાની પ્રત્યક્ષ રેવ એની કારણભૂત છે. છતાં કોશિશ કરાય તો થીમે “એકજ ભાવ”નો નિયમ આપિત કરવો અશક્ય નથી. વસ્તુતઃ થણે કેક થું ને સ્થાપિત થઈ ગયો છેજ. તો પછી, તેને સર્વત્ર કાઠમ કરવો અસંભવિત કેમ હોય ?

હિન્દીઓ વિરુદ્ધની બીજી શિકાયત, મુકરંદ ભાવથી એણે ભાલ વેચવાની તીન છે. થણે માલ એવો હોય છે, જોનો છૂટક ભાવ તેના બનાવનારાઓ તરફથીજ મુકરંદ હોય છે અને વેપારીને ને એ શર્તે અપાય છે કે વેપારી તેને તેજ ભાવે વેચે. કમનગરીએ કેટલાક વેપારીઓ જલદી વેચાણ કરવાની લાલચે મુકરંદ ભાવથી કંઈક એણે વેચવા માટે છે, જોને લીધે તે માલના ખીમ વેપારીઓને નુકસાન થાય છે અને ગ્રાહકો તેમને તેનો મુકરંદ ભાવ આપના નથી

એમા શંકાને સ્થાન નથી કે અમુક અવિચારી ભાઈઓની આ તીતિ-જોને શાસ્ત્રીય પંખાપામા *Underselling* કહે છે-ખૂબજ વાધાજરી છે. તેનો તરતજ ત્યાગ કરેજ છુટકક. પોતાના આંક ખાતર પણ એ બાઈઓ જલદી સમજે તો સારું.

સુંદર ચિત્ર-કાર્ટી

આર્ટ કાર્ટ પર છાપેલા, સુંદર ચિત્ર કાર્ટી : (૧) તાગમદાત્ર (૨) કુતુબ મિનાર (૩) ઉચ્ચપુરવું આરસ મદન અને (૪) સિકન્દ્રા (આઝ)નો અકબરનો રચડો.

કીમન ડકનના ત્રાવ આના (દપાસ) ખર્ગ મુઆફ

પેસાની રીડીટ મીડો વી. પી થયે નહિ. લખો:-ક્રમર ઑફિસ, સોદામરવાડા સુરત

બટન

બટનનો વપરાસ યુગ યુગ પહેલાં આરં-

ભાષો હોવાનું મનાય છે, છતાં તેની અગ-
ત્યતા આજે જોટલી છે, તેટલી કદી હતી
નહિં. આજે તો આખી દુન્યા કોઇ ન કોઇ
રૂપમાં બટન વાપરે છેજ. હિન્દમાં બ્રિટિશ
અમલની પહેલાં બટનના વપરાસનું મથદાન
સંકુચિત હતું. ત્યારે બટન બહુધા એક નાણુંક
કારીગરીની ચીજ ગણાતા. એટલે, તે વેળા
બટન હિન્દમાં બત્તા તો હતજ, પણ તે
ધણાજ ન્હાના જથ્થામાં. તેમાં કારીગરી પણ
ખુબ થતી અને તેથી તેની કીમત પણ મોંઘી
લેવાતી. પરંતુ બ્રિટિશ અમલના આગમન
સાથે ફિરંગી પોશાકની વાતર નકલો આરં-
ભાઇ અને તેના અનિવાર્ય પરિણામ રૂપ
બટનની ખપત દિન બ દિન વધવા લાગી.

આજે બટન નાદિર કારીગરીની ચીજ
રહી નથી; આજે તો મુંદા પાયા પર માલ
જનાવવાનો—Mass Productionનો—જમાનો
છે. અને જો કે, દુન્યાના દરેક ભાગમાં જોઇ-
વતા પ્રમાણમાં બટન બને છેજ છતાં જર્મિ-
ગહામ (ઇંગ્લાંડ) તો બટન ઉદ્યોગનું મુખ્ય
મથક છે. તેની પછી આવે છે જાપાન,
જર્મની અને અમેરિકા.

જર્મિગહામ જેમ દુન્યાનું બટન-કેન્દ્ર
છે તેમ, હાકા (બંગાળ) હિન્દી બટન-કેન્દ્ર
છે બંગાળ અને જિહારના ખીજ લાગોમાંય
બટન ઉદ્યોગ પ્રચલિત છે, છતાં હિન્દની
ખપતને તે પહેંચી વળતો નથી. પરિણામે
દર વર્ષે અહારથી વીસ લાખ રૂપિયાના બટન
પરદેશથી હિન્દ આવે છે.

બટન અનેક પદાર્થોમાંથી બને છે :

૧. કપડા
૨. ગેલેસિય (કેસિનની જનાવટ)

૩. કારોઓ (અમેરિકન વનસ્પતિ)

૪. હાથીદાંત

૫. મોતીની છીપ

૬. શીંગડા

૭. હાડકા

૮. એલ્યુમિનિયમ

૯. પિત્તળ

૧૦. તાંબું

૧૧. ચાંદી

એમાંય આજ કાલ મોટે ભાગે ગેલેસિય અને
કારોઓના બટનજ વધુ વપરાય છે. એની
પછી મોતીની છીપ, હાથીદાંત, શીંગડા અને
હાડકાના બટનોનો નંજર આવે છે અને
ધાતુનાં બટનો તો છેક છેલ્લેજ. કાચના
બટનોના દલાડા તો હવે વહીજ ગયા ! તેમની
ગણતરી લાગ્યેજ થાય છે.

કપડાના બટન

કપડાના બટન તૈયાર નથી લેવાતા.
દરઝીઓ પોતે આહકના કપડા જનાવતી વેળા,
તેજ કપડામાંથી જનાવી લે છે. એ કામ
નોખા ધંધા લેખે—ખાસ કરીને એક શુદ્ધ
ઉદ્યોગ લેખે—ચાલી સકે છે. આહક પોતાનું
કપડું આપે તેના બટન, અમુક મજદૂરી લઇ,
જનાવી આપાય તો ખસ. કારણ હવે દરઝીઓય
એ કામ છોડતા જાય છે અને વળી ન્હાના
દરઝીઓ તો એની કડાકુટનેજ ધિકકારે છે !

કપડાના બટન જનાવવા માટે મુખ્ય
સાધન એક યંત્ર છે, જેનું ચિત્ર આ અંકના
મુખપૃષ્ઠ પર અપાયું છે. ખીજ સાધનમાં,
ધાતુના તૈયાર આવૃતાં જોખાં છે, જેને કપ-
ડાની સાથે યંત્રમાં મુકી દળાવતાં, એ જોખાં
પર કપડું ચઢી જઇ, બટન બની જાય છે.

(અધુરું)

કાચ-કાગળ અને એમેરી-કાગળ

SAND PAPER AND EMERY PAPER

કાચ-કાગળ—જેને સામાન્યતઃ આપણે રેતી-કાગળ કિંવા *Sand Paper* કહીએ છીએ— એ એક ઉપયોગી ઔદ્યોગિક ઝુરિયાત છે. એમેરી-કાગળ પણ એટલાજ અંશે ઉપયોગી છે અને એ બેકે આજ લગી આપણે ન્યાં પરદેશથીજ મંગાવાય છે. દિ-દમાં એની બનાવટનું એકે કારખાનું નથી, બે કે એવા એક યા બે કારખાનાઓ માટે અર્ધિ કાચી ક્ષેત્ર છે.

લોખંડ, પોલાદ, લાકડા વ. ના ઉદ્યોગોમાં કાચ-કાગળ અને એમેરી-કાગળ અનિવાર્ય છે. તે પ્રકાર પ્રકારના જાડા યા ઝીણા કણોવાળા બનાવાય છે અને ૧, ૦, ૧, ૨ એવા નેપા વર્ગ પાડી વેચાય છે. તેની બનાવવાની રીત અત્યંત સરળ છે અને ગૂઢ ઉદ્યોગ યા ગૂઢાટા કારખાના ઉભય ગારે યોગ્ય થઈ પડે એવી છે.

કાચ-કાગળ

કાચ-કાગળની બનાવટમાં ઝુરરી એવી મુખ્ય ચીજો ત્રણ છે —

- ૧, જાડા કાગળ
- ૨, ઉમ્દા સરેસ
- ૩, કાચની બારીક ભૂકી

એ ત્રણે મળી રહેતાં કાચ-કાગળની બધી બનાવટ એક બાળક પણ સમજી અને બનાવી સકે એટલી સરળ થઈ ગય છે.

બનાવટની શરૂઆત કરતાં પહેલાં કાગળ પર બનાવનારનું નામ અને કાચ-કાગળનો વર્ગ નંબર છાપવાની ઝુરરત છે. એ કામ બનાવનાર પોતેય કરી સકે છે યા સામાન્ય છાપખાનામાંય કરાવી લઈ સકે છે. તે થઈ રહેતાં, બીજું કામ કાચની બારીક ભૂકી મેળવવાનું છે કાચની વૃદ્ધી શીતીઓ અંગે કટકા વ

લઈ. તેને બારીક દળી લઈ, નેંધના નંબરની ચારણીમાંથી ચાળી લેતાં તે તૈયાર થઈ જશે. હવે છેલ્લું કામ સરેસનું બાકી રહ્યું. ઉમ્દા સરેસ લાવી, યોગ્ય ઘટ્ટપણના પકાવી લો કે બધું તૈયાર !

બનાવટની સૌથી પહેલી ક્રિયા કાગળ પર સરેસ લગાડવાની છે. ગૂઢઉદ્યોગમાં એ કામ હાથ વડે બ્રશદ્વારા થાય છે. ન્દાના બાળક યા અવરોધ તો કરી સકે છે. તે થઈ રહેતાં તગતજ બીજે શખ્સ તે સરેસ લગાડેલા કાગળ પર કાચની ભૂકી છાંટી દે છે બેચક, ભૂકી છાંટવાનું કામ પણ ગૂઢઉદ્યોગમાં હાથ વડેજ થાય છે. એક લંબચેરસ બાકશમાં કાચની ભૂકી જરી, તેના ઢાંકણામાંથી ભૂકી ખાંદર વેરાઈ રહે એવો સળંગ ખાંચો પાડી દેવાય છે અને પછી પેલા સરેસ લગાડેલા કાગળને ખીંચી પર રાખી, તેનાથી સદજ ઉંચે હાથમાં આ બાકસ પકડી, તેમાંની ભૂકી કાગળ પર વેરાતી વખતે તેમ ખીંચે તેને આખા કાગળ પર ફેરવો લેવાય છે એટલું થતાં, બનાવટનો મુખ્ય તત્વકે પૂરો થયો ગણાય છે હવે કાગળને સુકાવા દેવાય છે સુકાવા પછી કાચની વપારાડી ભૂકી ખંખેરી લેવાય છે ખસ, હવે કાચ-કાગળ તૈયાર છે માપસર કાપી લઈ, ખંડલ બનાવી વેચી મોકલે છાં.

જો રહેલું કારખાનું હોય તો એ થઈ કાચ-એટલે કે, કાગળ પર નામ છાપવું, સરેસ લગાડવું, કાચની ભૂકી છાંટવી, કાગળને સુકવવા અને ત્યાર પછી માપસર કટકા કરવા—જુદાજ કામ યંત્રો દ્વારા અને આ પમેળેજ થાય છે બનાવટની શરૂઆતમાં ચંત્રના આગળે છેડે કાગળનું ગોળ ખંડલ—જે મેંકેડા વાર લાણુ હોય છે—વડાડી દેવાય છે અને બીજે

છેડેથી ૧૨ ઈંચ લાંબા અને ૬ ઈંચ પ્રહોળા તૈયાર કાચ-કાગળ ઉપાડી લેવાય છે. અસખત, યત્રો પાછળ મુંડી મોટી જોડાયે છે. એક સત્તાવાર અડસટ્ટા પ્રમાણે કુલ પુંછ ૫૬૨ પીસ દરમિયાન રૂપિયા હોય તોજ એવું કારખાનું ખોલી સકાય એમ છે.

યત્રોની કામતનો અડસટ્ટા આ રૂપિયા:-

કામગીરી પીક પર નામ છાપનાર યંત્ર	૭૧૪
સરેસ લગાડનાર યંત્ર	૨૦૫૪
કામગીરો આપમેળે એક યંત્રમાંથી	
ખીજા યંત્રમાં ગતિમાન રાખનાર	
સાધનો : ૩	૧૦૦૮
કાચની ભૂટી છાંડનાર યંત્ર	૬૭૦
કામગીરો મુકવનાર યત્રો : ૨	૨૬૨૬
કામગીરો કાપનાર યત્ર	૧૮૨૦
સરેસ ઉકાળનાર યત્ર	૩૬૦
કાચ-કાગળ પેક કરનાર યંત્ર	૧૧૩૮
ઉપરના યંત્રો માટે વિજ્ઞાનીક મોટર	
(૫ ઘોડા-શક્તિ)	૫૦૦

કુલ રૂપિયા ૧૧૧૬૦
દશ એમાં કાચની ખારીક ભૂટી કરવાના યત્રોની કામત ગણી નથી ને તે ભૂટી થવાથી તૈયાર લેવાય નો તેવા યત્રોની કમી મુદ્દર નથી. પણ જે તેવ કારખાનામાં તૈયાર કરવા હોય તો દળનાર અને ચારભુરાર યત્રો વચ્ચેના જોડાયે.

એવા કારખાનાનો ચલુ ખર્ચ પણ એટો નથી. તેનો એક મહિનાનો અડસટ્ટો આ રહેલો :-

કાચો માત્ર	રૂપિયા
દરરોજના ૮ કલાકમાં ૧૨"X૬"ના	
કદના ૧૮,૦૦૦ કાચ-કાગળ	
જનાવવા માટેના ૧૧મી રીમ (૪૫૦	
૨૧૩) કામગીરી જાપન મશીન	
એક મહિનાના ૩૦ દિવસના	
૨૭૦ રીમ (૧૩,૫૦૦ ૨૧૩)	

કામગીરો ૬૨ વચ્ચે અને ૨૧૩ ૨૫૩૧-૪-૦
સરેસ, દરરોજનો ૧૪૪ ૨૧૩
મશીનનાં મહિનાનો ૪૩૨૦
૨૧૩ ૬૨ ચાર અને ૧૦૮૦-૦-૦
કાચની ભૂટી, દરરોજની ૪૦૫
૨૧૩ મશીનનાં, મહિનાનો
૧૨,૧૫૦ ૨૧૩ ૬૨ એક અને ૭૫૬-૬-૦

પગાર:-	
એક નિષ્ણાત	૧૭૬-૦-૦
અગિયાર કારીગરો ૬૨ રૂ. ૩૦	૩૩૦-૦-૦
ચાર મહાદુરો ૬૨ રૂ. ૧૫	૬૦-૦-૦
બે કારકુનો ૬૨ રૂ. ૫૦	૧૦૫-૦-૦
ખીજો ખર્ચ :-	
વિજ્ઞાનીક જળનો ખર્ચ	૧૮૦-૦-૦
ધર ભાડું	૧૫૦-૦-૦
યત્રોનો ધસારો, રિપેર વ.	૩૦૦-૦-૦
ખીજો પરચુરણ ખર્ચ	૭૩૬-૬-૦

કુલ માસિક ખર્ચ રૂપિયા ૬૪૦૦-૭-૦
તે આ વચ્ચે ગણીએ:
દરરોજ ૧૨"X૬" નો ૧૮,૦૦૦
(એટલે ૧૨૫ ઘોડા) કાચ-
કાગળ જનાવવાનાં મહિનાના
૭૭૫૦ ઘોડા કાચ-કાગળના
૬૨ ઘોડા રૂપિયા ૨-૪-૦
લેખે મશીન ૮૪૩૭-૮-૦

કુલ માસિક આવક રૂપિયા ૮૪૩૭-૮-૦
આમ મહિને રૂ. ૨૦૩૭-૮-૦ નો નફો થયો.

એમેરી કામગીરી

એમેરી કામગીરી પણ કાચ-કાગળ પેકેજ જનાવવા અને વપરાય છે. તેની જનાવટની દિવાળ, યત્રો કે સાધનોમાં કશો ફેર નથી, સિવા કે એમાં કાચની ભૂટીને બદલી એમેરીની ભૂટી વપરાય છે તેજ.

એમેરી-કામગીરી ઉદ્યોગમાં ખર્ચ અને આવક ઉત્તમ કાચ-કામગીરી કરનાં વધારેજ

ધાય છે. તેથી તેના આંકડાય અહીં આપવા ઉચિત ધાર્યા છે.

કાચો માલ

રૂપિયા

દરરોજના ૮ કલાકમાં ૧૨“X૬”ના કદના ૧૮,૦૦૦ એમેરી-કાગળ બનાવવા માટે નવ રોમ (૫૪૦ રતલ) કાગળની ખપત ગણતાં, મહિનાના ૨૭૦ રોમ (૧૬,૨૦૦ રતલ) કાગળના: દર ત્રણ આને ૩૦૩૭-૮-૦ સરેસ, દરરોજનો ૧૪૪ રતલ ગણતાં મહિનાનો ૪૩૨૦ રતલ દર ચાર આને ૧૦૮૦-૦-૦ એમેરીની ભૂકી, દરરોજની ૭૨૦ રતલ ગણતાં મહિનાની ૨૧,૬૦૦ રતલ: દર પાંચ આને ૬૭૫૦-૦-૦

પગાર :

કાચ-કાગળના કારખાના પ્રમાણે ૬૬૦-૦-૦

૧ બીજો ખર્ચ :

કાચ-કાગળના કારખાના પ્રમાણે ૧૩૬૯-૬-૦
વધારાનો પરચુરસ ખર્ચ ૭૫૩-૨-૦

કુલ માસિક ખર્ચ રૂપિયા ૧૩,૬૫૦-૦-૦
હવે આવક જુઓ :

દરરોજના ૧૨ ‘ X ૯”ના રૂપિયા ૧૮,૦૦૮ (એકલે ૧૨૫ ગ્રોસ) એમેરી-કાગળ બનાવતાં. મહિનાના ૩૭૫૦ ગ્રોસ એમેરી કાગળના દર ગ્રોસે સાડા ચાર રૂપિયા લેખે ૧૬,૮૭૫-૦-૦

કુલ માસિક આવક રૂપિયા ૧૬,૮૭૫-૦-૦
આમ માસિક ચોખ્ખો નફો થયો, રૂપિયા ૩૨૨૫-૦-૦.

લાખો રૂપિયાના ભેદ, થોડાક આનામાં !

એ તમે જાણતા ન હોય તો હમણાજ કુમરના નીચલા અંકા માંગાવી લો.
અગર-ધંધા વિષે. “કુમર”નો અંક ૪૬ ગ્રા. કી. ૩ આના
અગરખત્તી-ગતાવરી. અંક ૬૭ મેર કી. ૪ આના
અત્તરો-ગુલાબ, કેવડા, ચંપા, ચમેલી, દિના વ. ના ૨૧ પ્રકારના અતરો બનાવવા અંક ૭૭ અને ૭૮ મે. કી. ૮ આના
અનનસ-વાવેતર વિષે અંક ૩૮ અને ૮૫ મે. કી. ૭ આના
અફીણ-નેના છોડ વાવેતર અને તેનાથી ગયવાના મલાળે અંક ૭૨ ને ૭૩ મો. કી. ૮ આના.
અરીઠાં-કેવડા સંગથી અંક ૬૭ મેર કી. ૪ આના
અંગુર કિંવા દ્રાક્ષ-વાવેતર વિષે. અંક ૬૫ અને ૬૬ મો. કી. ૮ આના.
અંજીર-રોપણી વિષે. અંક ૪૪ મો. કી. ૩ આના
આતરાખાઝી-પ્રકાર પ્રકારનું દારખાતું બનાવવું અંક ૭૦ ને ૭૨ મો. કી. ૮ આના
આદુ અને શુક-ગતાવરી અંક ૬૦ મો. કી. ૪ આના
આરાર્દ-વાવેતર-વેપાર વિષે અંક ૫૪ મો. કી. ૩ આના
આજીઆ-જુવારને થનો રોમ: તેનો ઉપાય. અંક ૭૭ મો. કી. ૪ આના
આંખા અર્થાત કેરી-વાવેતર રોગોનો ધવાજ અને વાયજલ માટે પાસંકની સુચનાઓ. અંક ૫૦, ૬૨, ૭૪ અને ૮૬ મો. કી. ૧૫ આના.
ઇલેક્ટ્રોલેટિંગની કળા-નીકલ, તાંબા અને કામીયમનો ઢોળ અંક ૨૫ મે. કી. ૩ આના.

[જુઓ પાના ૧૪૯ પર]

એલચી

એલચીના ઊંડા પવિત્ર અને દક્ષિણ દિશાના વતની છે અને તે કનારા, મહેસુર, ટાપ્પનકાર વગરની ફળદ્રુપ પધારી અમીનમાં થાય છે. એ કાદીથી વર્ગનું ઊંડા દોષ્ટ, છ પુટ મા નેમીય વધુ હિંચુ કદ ધરાવે છે. એના પાદડા કંઠક સાંકડા પરંતુ લાંબા અને અણીદાર પાંખડીવાળા હોય છે. એનાંય આદુ જેવી મુળ-ગાંઠ હોય છે, જેમાંથી ઊંડા પુટે છે એનું કળા, આપણુ કાંચે પરિચિત નિકેલ્યુ આકારની અને કંઠક લીસા પીળા રંગના ઊંઘટાવાળી એલચી છે, જેની અંદર અસંખ્ય ન્દાના ન્દાના અણીદાર દાણાઓ હોય છે. ઊંડાની મુળ-ગાંઠ પર પોં પોં પોંડી થતી અને વધતીજ ન્દાય છે અને તેથી જુનું ઊંડા નવા ઊંડાના મુકાબાંસે વધુ ફળાઉં હોય છે.

વાયણી-એલચીના ઊંડાની વાવણી એ રીતે થાય છે:

૧. મુળ-ગાંઠના કટકા રોપવાથી અં
૨. એલચી દાણા વ વપાવી.

અમે તે રીત વાવણી કરાય તોય એ વાતો તો યાદ રાખીજ નેહએ તે એ કે:-

૧. અમીન નરમ અને સ્વદન જાતી લેવાથી નેહએ.
૨. ક્યારાઓમાંના ઊંડાનું સખન લગાવી રહેણુ ધક સકે તે માટે ક્યાનાની આસ-પાસ પોંડાડા જાડો વ ની પાડ કરવા નેહએ વાવણી મુળ-ગાંઠ દ્વારા કરવની હોય વા દાણા ફાં, પંદેલાં તો અમીનને ખેડીને સાફ કરી મેંની નેહએ. વાવણી મુળ-ગાંઠ દ્વારા કરવી હોય તો ૧૮ ઈંચ લાંબા, ૧૮ ઈંચ પહોળા તેમજ એટલાજ ઉંડા ખાસ ખોદી, પાંચઘણે નેમાં માટી અને પાંદડાનું ખાતર મિશ્ર કરીને ભરી દેવું નેહએ અને ત્યાર પછી મુળ-ગાંઠના કટકા કરી, માટીમાં સડજ દણાંને-પરંતુ વધારે ઉંડા નહિ-વાવી દેવા નેહએ.

કનારા અને ખીજે ઘણે દેશોએ દાણાજ વચાય છે. એ માટે ૮ પુટ લાંબા અને ૪ પુટ પહોળા ક્યારા બનાવી, તેની માટી ખોદી કાઢી, પછી માટીમાં પાંદડાનું જારીક ખાતર મિશ્ર કરી, ક્યારાઓ તૈયાર કરી લેવા અને દરેક ક્યારા દીઠ આસરે એ તોણા એલચી દાણા વાવવા નેહએ. એલચી દાણા જારીક હોય, સરખી રીતે વધરાય તે માટે તેને રાખમાં મિશ્ર કરીનેય વાવવાનો રિવાજ છે. દાણાની ઉપર માટીનો ઘર સ્વદન રહે, એ ખાસ અવલનું છે. દાણા વધુ ઉંડે નથી નો વંદનું પરિણામ આવશે નહિ.

એલચી દાણામાંથી ઊંડા ધણા લાંબા સમયે-સામાન્યતઃ એક મહિના પછી-પુટે છે. તેને જલદી પુટતા કરવા માટે જટલાક નિષ્ણતો પ્રથમ એલચી દાણાને કપડા વા ફેલેનખના બીના ધરમાં થોડાક દડાડા ભગી રાખી, જ્યારે તેમાંથી ઊંડા પુટતા જણાય કે તરતજ તે દાણાઓને હાથે અડકવા પિના, કપડા પરથી ક્યારામાં ખંખેરી દેવાની ભલામણ કરે છે દાણા ખંખેરી પછી તેની ઉપર માટીનો સ્વદન ઘર પાચરી દેવાથી, અડખથી ઊંડા ઉગી નીકળે છે.

વાવણી માટેનો યોગ્ય સમય સાંતેજર ઓકટોજનનો છે. એના ક્યારાને તડકા અને વર્ષાથી ઓઘાની ખુદરત રહે છે અને તેથી ક્યારાની પાસેજ ત્રણથી ચાર પુટ ઉંચો પેટદેશર્મ (ઝોટશે) બનાવી, તેની ઉપર ખીજા ખાખા જાખવાળા જાડ રોપી દેવાય તો તે જાડ અને આ ઝોટશે બન્ને મળી એલચીના ક્યારાને જાયા અને ઓઘાની ગરજ સારશે. બેશક, આ ઝોટલાની ત્રણ તરફની કિનારો ઝોપી રીતે ઉંચી બનાવવી નેહએ કે એની ઉપરનું વરસાડનું પાણી એલચીના ક્યારા

તરફ પડે નહિ. બમ્ફે તે ચોથી તરફની કિનાર પરથી બીજે વડી જાય.

છોડ-છેડવા બે પાસ પાસે ઉગી નીકળે તો તેમને દૂર દૂર કરી દેવા જોઈએ. સામાન્ય રીતે એ છોડવાઓને ચાર પાંચ માસ લગી ક્યારામાંજ વધવા દેવાય છે. એ દરમિયાન ક્યારાઓમાં નિયમિતપણે પાણી આપતા રહી, તેમને તર રાખવા જોઈએ.

નર્સરીની રોપણી-છોડ રોપવા માટે તૈયાર થઈ જતાં, તેમને તેમની કાષ્ટી જગ્યાએ રોપાય છે. કટલીક વેળા એ કાષ્ટી જગ્યામાં રોપતાં પહેલાં તેમને નર્સરીમાં રોપાય છે અને એ માટે ચોખ્ખા બેતર પસંદ કરાય છે અને તેમાં બેથી અઢી યુટને અંતર થોડીક સાંકડી નીકા બોલાય છે. એ બેઝણીથી નીકળેથી માટીનો ઉપસી એ નીકા વચ્ચેના અંતરની જમીનની પટ્ટી ઉપર ચર કરાય છે. એમ. એક વેળા નીકા પહોંચાય છે અને એ નીકા વચ્ચે પ્લેટફોર્મ પહોંચી પહોંચી એકબીજાના ઊંડાને એ પ્લેટફોર્મ પર, બમ્બેની હારગા અને ૬ થી ૧૨ ઇંચને અંતરે રોપાય છે. એકથી ઊંડાની આ “નર્સરી”ને એકે છેડે પાંચ યુટની ઉંચાઈ સુધી બાંધુ વ બાંધી, તેની ઉપર તાડ ચા નારીયેળાના પાટડાં પાથરી-બાંધી, છોડ પર છાંયડો કરાય છે. પાણી, ઉપર ચુગળ બનાવેલી નીકા દ્વારા નિયમિતપણે આપાતુ રહે છે, જેથી જમીન તર રહે. ચોમાસામાં ‘વર્ષાદિનું’ પાણી નર્સરીમાં એકદુરં ન થાય. બમ્બે નર્સરીથી અને તેટલી દુરથીજ વડી જાય એવી મોઢપણું કરવી સુધરી છે.

આ પ્રમાણે એકથી ઊંડાને, તેઓ ૧૫થી ૧૮ માસના થાય ત્યાં લગી નર્સરીમાં રખાય છે. એ વેળા તેઓ ચાર યુટ ઉંચા થઈ જાય છે.

કાષ્ટી રોપણી-એકથી ઊંડાની કાષ્ટી રોપણી માટે એ મવસમો અનુકુળ છે. એક

તો, માર્ચથી જુન સુધીની મવસમ અને બીજી સપ્ટેમ્બરથી ઓક્ટોબર સુધીની મવસમ એની રોપણી. મેદાં ભાગે, નાગરવેલના પાનની રોપણી જેવીજ કરવા છે. પ્લેટફોર્મ તે. બગીચામાં ૧૮ ઇંચના સમચોરસ અને એટલા ઉંડા ખાખ બોરી, તેમાંની મારી જવાર કાઢી સાફ કરી તેમાં પાંદડાનું ખાતર મેળવી, ફરી ચાર ખાડામાં પુરી દેવાય છે અને પછી છોડ રોપી, ઉપરથી પાંદડાનું ખાતર પાથરી દે છે. છોડ વધારે ઉંડે રોપાના નથી. ઊંડાના પાંદડા વળી ન જાય તે માટે ઊંડાની પાસેજ કાકડા યા ખાંણનો એક કટકા ઉભો કરી, તેની સાથે પાંદડાને બાંધી છે. ઊંડાની આસપાસની જમીનને નિયમિતપણે મોડા રહેણું જોઈએ અને દર વર્ષે માથું-એપ્રિલમાં પાંદડાનું ખાતર આપવું જોઈએ. જે ખાતરની સમય દર વર્ષે ન થાય તો તે દર બમ્બે વર્ષે એક વેળા અપાય નોય ચાલી રહે છે.

પાકની ઉપજ-એકથીનો પાક જો કે પહેલા વર્ષથીજ આરવા માટે છે, પણ પહેલે વર્ષે ઉપજ થઈ જાય છે. કુલ એપ્રિલ થા મેમાં, કંઈક અનિયમિતતાપૂર્વક બેસે છે અને ફળ જૂન જુલાઈમાં એ વેળા ઊંડાને વર્ષાદિથી બચાવવા માટે ખાખની ઉપર પામ ઝાડના પાંદડાનો છાંયડો કરી લેવા જોઈએ. ફળ અનિયમિતપણે મેદાં ભાગે સપ્ટેમ્બર ઓક્ટોબરમાં પાકે છે. તે જેમ જેમ પાકવા આવે તેમ તેમ, જે જે કાષ્ટીઓ થરતી એક-બીજા પાછી હોય તેમને ઉતારી લેવી જોઈએ. એ તરતજ ઉતારી ન લેવાય તો તે એકદમ પકવ થઈ. તેમનું મોડું ઉછડી જાય છે અને દાણા જમીન પર વેરાઈ જાય છે. એકથી પાકા થા નહિ. તે જાણવાની રીત એ છે કે પહેલાં એનો રંગ લીલો હોય છે અને જેમ જેમ તે પાકવા લાગે છે તેમ તેમ તેનો રંગ પીળાસ પડતો જાય છે. દરેક એકથી તેના

ડાંગલા સાથે તોડરી જોડાશે. પછી તેને એ તબ્બુ દહાડા લગી તડકામાં મૂકી સુકવી લે છે એથી તેના કદ અને વજનમાં ખુબ ઘટાડો થઈ જાય છે. તે સુકાયા પછી તેને હાથ વડે મસળીને તેની ઉપરના ડાંગળીઓ કાઢી નખાય છે. સુકવતી વેળા તડકા વધારે ન લાગે તેવું ધ્યાન રાખવું જોઈએ. તડકા વધુ લાગતાં માસ ખરાબ થાય છે. તડકા મધ્યમસર હોય તો ખસ. એ વેળા એલચી કંઠક અંગે નિખારાઈ પણ જાય છે.

એલચીનો રંગ દુર કરવો-એલચીનો રંગ લીલાશ પીળાશ પડતો હોય છે તેને દુર કરવા માટે નેને ખાસ રીતે નિખારે છે. એ કામ પણ અત્યવનું છે, કારણ કે અજ કાલ તો માત્રની કીમતનો મ્હોટો આધાર તેના બદારના દેખાવ અને રંગ પરજ રહે છે.

એલચીનો ધોવા માટે એ પ્રકારના મિશ્રણ તૈયાર કરવા પડે છે પહેલું મિશ્રણ માટીના વાસણમાં પાંચ ગ્રેમ્સ પાણીમાં ૨ રતમ અરીઠાનો ખુકો અને ૧/૪ રતમ *Acacia Concinna* નાળી, દ્રવ્યનીતે ખતાવાય છે. જવાબે બીજું મિશ્રણ એટલાજ પાણીમાં ખપ પૂરતો સામાન્ય સાણુ ઉમેરી ખતાવાય છે (એ મિશ્રણ ૧૩૦ રતમ એલચી ધોવા માટે પૂરતા થાય છે.)

એલચી ધોવાની રીત એ છે કે પ્રથમ તો એક મ્હોટા વાસણમાં, તે અધું જરાય તેટલું સ્વચ્છ પાણી ભરી, પછી તેમાં ૧૦ રતમ એલચી નાળી, તરતજ એક મિનિટ લગી ખુબ હલાવે છે. પછી તેને તરતજ એક મિનિટ લગી ઠરવા દઈ, ફરી વાર તેને એક મિનિટ લગી હલાવે છે. એથી ખુબ શીઘ્ર ઉત્પન્ન થાય છે અદિ પહેલી ક્રિયા ખાત્ર ચર્ચ લેખાય છે અને એલચીઓને હાથ વડે પાણીમાંથી બદાર કાઢી, નેતર યા વાંસની ચોપની ખતાવેલી ખારકેટમાં સુકી,

થોડાક સેકન્ડ લગી રહેવા દે છે, જેથી પાણી નિતરી જાય. પછી એક બીજા વાસણમાં ૭ ક્વાર્ટ સ્વચ્છ પાણી ૧ ક્વાર્ટ સાણુ ત્રણ મિશ્રણ અને ૧ ક્વાર્ટ અરીઠાવાળું મિશ્રણ લઈ, પેકીંગ ધોવાથી એલચીઓ તેમાં નાખી પ્લેવી વેળા પેડે એમાંય પડેલાં એક મિનિટ લગી દલાવી, પછી એક મિનિટ લગી ઠરવા દઈ, પછી ફરી વાર એક મિનિટ લગી હલાવીને છેવટે હાથ વડે બદાર કાઢી બીજી ખારકેટમાં નાખી, પાણી નિતરી જવા દે છે. પાણી નિતરી જતાં, એલચીઓનો એક ચટાઈ પર ઢગલો કરે છે. એક મજદૂર એ પ્રમાણે આખો દિવસ કામ કરતોજ રહે છે. થોડાક કલાકમાં તો ચટાઈ પર મ્હોટો ઢગલો એકઠો થઈ જાય છે. તે થોડે થોડે અંતરે એ ઢગલા પર થોડુંક સ્વચ્છ પાણી પણ છાંંડતો રહે છે. આખો દિવસ એમ કર્યા પછી, સ્વાજે યા રાત્રે તે મજદૂરને બદલી નાખી. નેતી જગ્યાએ બીજા મજદૂરને ગોઠવે છે, જે દર અર્ધ કલાકે પેલા ઢગલા પર થોડુંક થોડુંક પાણી છાંંડતો રહે છે સત્વાર લગી પાણી છાંંડ્યા પછી, સુરજ નીકળતાં એલચીઓને મ્હોટી અને સાક ચટાઈઓ પર ખચરી સુકવી લેવાય છે. સુકાયા પછી, તેની ટાંચે બાજુ રહેલી ડાંગળીઓને દુર કરવા માટે કાતર વડે તેમને કાતરી લેવાય છે અને ત્યાર પછી તેના કદ, ઝાત વ. પ્રમાણે, વર્ગ પાડી ખતારમાં વેચાય છે.

કાંઈ આપવી-અણુકો બાણીને અજબ યશ કે એલચીઓનેય કેટલીક વેળા કાંઈ અપાય છે. એ માટે જાણમાં ચોખા, ઘઉં અને સાણુ મેળવીને કુટાય છે અને પછી નેનો ઘાડો માથે બની રહેતાં, એમતા પાણીમાં મિશ્ર કરી, એક સપ્તસ તેને એલચીઓ પર છાંંડતો જાય છે અને બીજો શખ્ત હાથ વડે એલચીઓને ઉપર તળે કરતો અને મસકતો જાય છે !

જસત-પતરું

[Corrugated Sheet]

કમ્પ-પતરા કિંવા દિન પ્લેઇટથી કમરના વાંચકો ગમે અંક માહિતગાર થઇ ચુક્યા છે. આજે એક ખીખ પતરા વિષે જસત-પતરા વિષે કંઇક જાણીએ.

જસત-પતરાનો ઉપયોગ પણ ઓછો નથી. આપણા ડાપરા, કમ્પાઉન્ડ વ માટે વપરાતા પતરા, એજ જસત-પતરા વળી મહોટી પેરીઓ, આસનીઓ, પીપો અને એવી બીજી અનેક બનાવટો જસત-પતરાની બને છે. એમ એ પણ એક અત્યંત ઉપયોગી ચીજ છે.

તાતા કંપનીના સાહસથી જસત-પતરા હવે હિન્દમાં બને છે એ કારખાનામાં જસત પતરાં શી રીતે બનાવાય છે, તેની નીચલી માહિતી વાંચકોને માટે “નવચેતન”માંથી ઉતારી લેવાઇ છે.

જસત-પતરાની બનાવટ

પતરા બનાવવાનું મારખાનું તાતા કંપનીનું પોતાનું છે. એમાં જસત-પતરા (Corrugated sheet) બનાવાય છે આગલા કારખાનામાં આપણે પોલાદના મોટા ચોસડાં બનાવવામાં જોયા હતાં એ ચોસડાંનો દર મામે એરો હાઇ ટન જેટલાં બને છે. એક મોટા રાક્ષસી ચંત્રમાં અનેક રોલરો મેલેવેલા છે. એ રોલરોમાં રાક્ષસી બળ હોય છે, જે પોલાદ જેવા પદાર્થને પણ દબાવીને પાતળું તથા પકોળું બનાવી દે છે. પોલાદનાં ચોસડાં સાતચોળ અરમ થઈને દોડતાં દોડતાં આ ચંત્રની અંદર આવે છે. રોલરો સહેલાઈથી નેમને ચગલી નાખે છે.

એમ, એ જગા ચોસડાં પહોળાં પતરાં થઇ જાય છે અને આ ચંત્ર વચ્ચન કરેલા એક ચોરસામાંથી આપમેળે અમુક ચુકરેર કદ અને વચનનું મેટું ચપટું પતરું તૈયાર કરી આપે છે.

આ પતરાં તૈયાર થતાં જ વંચો તેને ઉપાડીને ગંધકના તેજાબળી ટાંકીમાં મેળે છે. એ ટાંકી બહુજ મહોટી હોય છે. એમાં દરરો પતરાં છુટી સડે છે ગંધકના તેજાબળી પતરાં પરનો અધો કચરો ઓગળી જાય છે અને પતરું સ્વચ્છ બની રહે છે ઉપર કાંધ, કાંટ કે મેલ કાંઈ પણ રહેતાં નથી. ફરી એમને ‘ઓટોમેટિક યંત્રો’ ઉપાડીને રોલરોમાં મુકે છે ત્યાં એમને સીધાં કરી ઉપર નવસાર ઝાટવામાં આવે છે એટલે પતરાં એકદમ ચગડતા અને સ્વચ્છ બની જાય છે. એ પછી ફરી વાર ચંત્ર વડે પતરાંઓને ઉપાડીને બીજી એક મોટી ટાંકીમાં મેળે છે. આ ટાંકીમાં ત્રણની ત્રણીમાંથી જસતનો રસ આવે છે. પતરાંઓ જસતના રસમાં ઓળાઈને બહાર આવે છે છતાં હજી એના ઉપર બધી ક્રિયાઓ થઇ રહી નથી. પતરાં ઉપર જસતને એક સરખા થરમાં પાથરવા મટે ફરી વાર પતરાંઓને રોલરો વચ્ચે મુકવામાં આવે છે. હવે એ પતરાં ચંત્રમાંથી પસાર થઈ બહાર આવે છે ત્યારે એમને ૫૨ સરખા ડ્રોલી છ.પ પોતાની મેળે પડે છે આ છ.પ પતરાં હવે ચગડી રહે છે અને જસતના અણુઓ પા કુટોની ડાપ પડે છે. હવે એ પતરાંઓમાં ઝાપડાના તળાં આમાં પ.બી વહેવા માટે નીકા જેની વહેરા પાડવાની હોય છે ચાર રોલરોવાળું એક ચંત્ર એના નીકા પાડો દેવા તૈયાર છે અને તેથી પતરાંઓમાં ઘણી સહેલાઈથી નીકા પડી જાય છે.

કાગઝી રમકડાં

અને

ખીજ બનાવટો

કાગઝી માવાનાં રમકડાં અને ખીજ ડઝન-ખંધ બનાવટો તો દરકાષ્ટે જોઈ દુર્લભ. પરંતુ એ કેટલાકો જાણે છે કે તેની બનાવટ રીતે શાવ છે ?

ફ્રેન્સમાં જેને *Papier Mache* આંતર-રાષ્ટ્રિય નામ મળ્યું છે તે પદાર્થ સાચેજ હથેતીવાળાં ઉપયોગો ધરાવે છે. તે વડે માત્ર રમકડાં નથી બનતા, અનેક પ્રકારનું ફર્નિચર, ટ્રે, બોક્સ, બોલ, લાદી વ. વ. પુષ્કળ બને છે અને છતાંય એના તવા તવા ઉપયોગો નિશ્ચયિત શોધાનાજ જાય છે. *Papier Mache* શું છે, જાણે ૧૦૦૧ બનાવટોનું મુળ છે !

Papier Mache-જેને હવે આપણે “કાગઝી માવો” કહીશું-અનેક પ્રકારનો બને છે. જેવો જેવો ઉપયોગ, તેની તેની બનાવટ તે જુદા રીતે કાગઝોમાંથીય બને છે અને કાગળ બનાવવાના ઉગ્રા માયામાંથીય. વળી એમાં ગઢણુતાઈ અને ખીજ શુણો માટે કેટલાય ખનિજ પદાર્થો નેમજ સરેસ પણ ઉમેરાય છે.

કાગઝી માવાની ચીજો

કાગઝી માવાની બનાવટો જેમ અનેક છે, તેમ નેમની બનાવવાની રીતો પણ અનેક છે. મુખ્ય રીત, બેસક, બીજાંની છે. જે ચીજ બનાવવી હોય તેનું બીજું તૈયાર કરી, તેમાં કાગઝી માવો ભરી, દબાવાય છે તેથી તે પિત્તો આકાર પકડી લે છે અને થોડાક સમય પછી તેને બીજાંમાંથી કાઢીને સુકવી

લેવાતાં, ૧૨ થી ૧૮ કલાકમાં તો તે ચીજ એટલી મજબુત થઈ જાય છે કે પછી તેની ઉપર રંગ રચન પણ કરી સકાય છે. મોટા ભાગે, એ માટે ખાસ કાંઈ વા વારનિશ તો દરદરેજ વપરાય છેજ, જેથી તે વધુ ટકાઉ બને. છતાં ઇચ્છા હોય તો પ્રથમથીય કાગઝી માવામાં પોતાને મનગમતો રંગ મેલવી સકાય છે.

બનાવટની ખીજ રીત, કાગઝી માવાના પાતળા પડ બનાવી, પછી એવા બે ચાર પડોને સરેસ વડે ગોઠાડી, તેમાંથી જોઈતા આકાર બનાવવાનો છે. ટ્રે, બોક્સ વ. ચીજો એ રીતે બનાવાય છે. એમાંય જોઈએ તે તરફ ઉપસાવી સકાય છે. અશખત એ કાગળ બનાવટ દરમ્યાનજ, પડો એકઠાં કરવી વેળા તેમને તરફવાલા બીજાંમાં દબાવવાથી થઈ શકે છે.

હવે આપણે કાગઝી માવાના પુરખાજોએ :

કાગઝી માવો

૧-સુકા કાગળ ૧ ઓંસ, ગરમ પાણી ૩ ઓંસ, પમાસ્ટર ઓઈ પેરિસ ૮ ઓંસ, ગરમ સરેસ ૪૩ મોંદારી ચમચી ભરીને.

પહેલાં તો કાગળની કાતરણને ગરમ પાણીમાં ભીંજવી, કુરી કુરીને તેનો માવો જેવો બનાવો. એ માવો ૪ ઓંસ બનવો જોઈએ. એ દરમિયાન બીજો હાથે ઉત્તમ આયરીશ સરેસ લઈ, ફર્નિચરવાલાઓ વાપરે છે તેવા છટપણાનો તૈયાર કરો. પછી ઉપરો કાગળનો માવો લઈ, વધારે પાણી હોય તો

આડની આન પ્રમાણે જુદું જુદું હોય છે. તાક કે શેરડીની આન પ્રમાણે પાણીનું પ્રમાણ ૮૦ થી ૯૦ ટકા અને સાકરનું પ્રમાણ ૧૦ થી ૧૭ ટકા હોય છે. આગોદવાની અને આડ જ્યાં ઊગતાં હોય તે અગીનની પણ આ પ્રમાણ પર અસર થાય છે. સાકર સિવાયના પદાર્થોનું પ્રમાણ જલ્દી જોઈએ—આશરે એ ટકા જેટલું—હોય છે.

જેના માંગડા કે કણ પડી સકે એવી સાકર પર અસર થવા દીધા વિના પાણીને અને સાકર સિવાયના પદાર્થોની કાઢી નાખવા એમાં ગોળ જનવવાનું સાસ્ત્ર અને કળા રહેલી છે. રસને નવાશીએ એટલે પાણી તો વરાજરૂપે ઉડી જાય છે. રસને ઉઠાગીએ સારે સપાડી પર જે હારી વળે તે કાઢી નાખવાથી સાકર સિવાયના પદાર્થો પણ નીકળી જાય છે એ પદાર્થોમાં રંગ અથવા એકી ચીજો પણ હોય છે, એટલે મારો રંગીન ગોળ મેળવવા માટે એ ચીજો ઉકળ કાઢી નાખવી જોઈએ. આ તો રસમાં જ રહેલાં દ્રવ્ય જદાં પાડવાની ખાત ધધ; તે ઉપરાંત રસમાં જે જદાવના રિગ્ગનિય દ્રવ્યો આપીને પડે છે તે પણ કાઢી નાખવાના રહે છે. માટલી પદ્મ: દાંકણ છતાં આડ પરથી રસમાં જીળી છીડીએ વગેરે પેઠી જાય છેજ એટલે રસને ઉકાળતી વખતે ખાદીના જાડા કકડામાંથી ગાળીને કકાઈમાં નાંખવે. જોઈએ રસને નિતારી લેવાથી યુગો નીકળી જાય છે એ ફેંકી દમ્ને જે ચોખ્ખું પ્રવાહી રહે તેનો ઉપયોગ કરવે.

હારી ઉતારી લેવા વિષે—રસ ઉકાળે તે વખતે જે હારી રસ ઉપર આવે તે કાણા-વાળા અડાથી કાઢી લેવાય છે. એ હારીને ગાળી લેતાં જે રસ રહે તે પાકો કકાઈમાં નાંખવામાં આવે છે પહેલી હારી ઉતારી લીધા પછી રસમાં ૫ થી ૧૦ તોલા દુધ (રસના પ્રમાણ અનુસાર) આરથી પાંચ ગણા

પાણી સાથે રેડવું સાકર છે. તે પછી વધારે હારી તરી આવશે તે પ્રેપુરી કાઢી લેવી.

દેવના—કકાઈમાંના રસની આસપાસ થાય ત્યાં લગી સખન દેવના જળનો રાખવો પછી નાખ દળવે દળવે ધીમે પાડવો અને જ્યારે આસપાસ ચીકાસ પડવા માટે ત્યારે દેવના સારી પેટે ધીમે પાડી રેવો.

ઉભર—રસ ઉકળવા માટે તે વખતે તેમાં ઉભરા આવવાનો સંચય રહે છે. એને ન રોકવા હોય તો રેડકાક રસ ઉભરાઈને કકાઈ જદાર નીકળી જાય ઉભરા રોકવાને માટે, ઉભરા આવવા માટે તેજ પળને થોડાક કાપડેડના ટીપાં નાખી દેવાં.

રસને હલાવવા વિષે—રસની રેડકાકારી આસપાસ થવા આવે એટલે એને કકાઈથી દસાવવાનું શરૂ કરવું અને એ કામ રૂપ યુક્તિ પર હોય ત્યાં લગી આપ રાખવું. આસપાસ જાડી ને જાડી થતી જશે રસને યુગ પરથી ક્યારે ઉતારી લેવાય એ જાણવાની કસોટી તાડના ગોળમાં તે શેરડીના ગોળમાં એક જ છે જાગળવા જતા રસને ફેંકા પાણીમાં મુકવો અને તેની ગોળી વાળી લેવી. ગોળી જલદી વળે તો કકાઈને યુક્તિ પરથી ઉતારી લેવી અને અનં એમાંના લોંદા જેવા પદાર્થોને સપાટ તગિયાવાળા વાસણ (માંચા)માં રેડવો અને થોડો વખત કકાઈથી દસાવતાં રેડવું. દસાવવાથી ગોળનો રંગ સુષ્ટ છે અને ફેંકા પડવામાં મદદ થાય છે. ગોળ અંગ ઝડા ગરમ હોય તે વખતે જ તેને ગમે તેવા વાસણમાં મુકી રેવો એ વાસણમાં ગોળ નાખના પહેલા એમાં ટાદા પાણીનું પોતું ફેરવવું. વાસણ નાનાં હોય તો ગોળ થોડીક મિનિટ પછી કાઢી લેવો અને વાસણ મોટા હોય તો ખીજે દહાડે કાઢી લેવો.

સાધનો—રસ ઉકાળવા માટેનાં યુક્તિ કે જા ને એક સગિયાની જાળી, રાખોડી

પડવાનો ખાડો અને ધુમાડિયું એટલું રાખવું નોંધ્યો. જગતલુ ગમે તે ઝાતવું હોય તો ચાલે. નાહ ખલુડી વગેરેનાં પાંદડાં અને બીજાં મુકાબેલા ભાગવું સાચી સરતું અને સુલભ જગતલુ અને છે. સુસાના મોઢા અને કઢાઈના મોઢા વચ્ચે એક આડો પડો રાખવો, જેથી યુક્તામાંથી રાખ હીડીને કઢાઈમાં ન પડે.

કઢાઈ—રસ ઉકાળવા માટેની કઢાઈ ત્રાંગાની કે મોઢાની હોય તો નોંધ્યો અથવા માટીની હોય તોયે ચાલે, પણ તે ઝીઝરી ને સપાટ તળિયાવાળી હોવી નોંધ્યો જોડી કઢાઈ હોય તો વખત અને જગતલુ વધારે મોટું. જેટલો રસ ઉકાળવાનો હોય તેના પ્રમાણમાં સાંસણની પહેલાઈ વધારે રાખી સકાય, પણ જોડા નો જ ઈંચથી વધારે નજ હોવી નોંધ્યો.

સાંચાનાં વાસણ—નાગિયેરની કાચલી કે પાંદડાના પડિવ ને લાકડાના પાટિયા પર મુકીને, અથવા પાટિયામાં કાનરી કાઢેલાં ચોરસ ખાનાંના નાના સાંચા બનાવી સકાય. મોઢા સાંચા કરવા હોય તો મેટ. ડાળને વાળીને નોંધ્યો આકાર આપી સકાય; પણ એમાં મોજ નાંખના પહેલાં એમાં ખાદીના બીના કદકા મુકવા. (તાડગોળને સામાન્ય શેરડીના મોજની પેઠે જ ખાવામાં વાપરી સકાય છે.)

[હરીજન બધુ]

[પાના ૧૪૪ થી આગળ]

એર પાયલોટ અર્થાત વિમાની—નવા ધંધાનો ખાસ ભેગ. અંક ૭૪ મો.

કી. ૪ આના.

એરી રેશમના કીડાઓ—તેમની ઉછેર સંજોગો. અંક ૩૭ મો. કી. ૩ આના.

એરેટ્ડ લોટર્સ—સોડા, લેમન, છંજર, ગુલાબ, રાસગેરી વ બનાવવી. અંક ૪૬ મો.

કી. ૩ આના.

કચરામાંથી દવસા કિંવા કપડાના ચીંથરા, કાચની બાટલીઓના કટકા, ધાતુનો કચરો, રફી કાગળો, કાલસાનો કુકો, દર્વાડું પાણી વ. માંથી ધન મેળવવા સંજોગો. અંક ૮૫ અને ૮૬ મો. કી. ૮ આના.

કપુર—જનાવટ વિશે. અંક ૭૫ મો.

કી. ૪ આના.

કલક—પતંગ અર્થાત દિન રસીકટ વિશે. અંક ૮૭ મો. કી. ૪ આના

કલચર—આતી—જનાવટ સંજોગો. અંક ૭૩ મો.

કી. ૪ આના

કલક—વાળ કાળા કરનાર ખિડાઓ વિશે. અંક ૪૫, ૪૬ ને ૪૭ મો. કી. નવ આના.

કલમ—ઝાડપાનની કલમો સંજોગો. અંક ૭૨ મો. કી. ૪ આના.

કાગળ—જનાવટ અને ઉછેર (હાથ કાગળની જનાવટ મહિત) અંક ૫૫, ૮૬ અને ૮૭ મો.

કી. ૧૧ આના.

કાચ ઉપર કલકા કામ અર્થાત આરીસા બનાવવા—અંક ૧૦ ને અને ૪૪ મો.

કી. ૭ આના.

કાચ ઉપર કોતરકામ—અંક ૫૩ મો. કી. ૩ આના.

કાચ ઉપર ચિત્રકામ—અંક ૫૧ મો. કી. ૩ આના.

કાચના કુલકાડ અને પશુ પંખીઓ—જનાવટ વિશે અંક ૮૧ મો. કી. ૪ આના.

[હજી બુકો પાના ૧૬૬ પર]

૨ રૂપીઆની કિંમતનું

વિવિધ હુન્નરોનું

પુસ્તક મફત ભેટ

જર જેમાં મેળવવું હોય તો લખો :-

મેનેજર, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

પોસ્ટ સીનુગરા (અંબર કચ્છ)

આપણા દેશની પ્રમુખ બેઝામ ખેતીનો છે, તેથી આપણા દેશનો મુખ્ય વેપાર અનાજનો છે. આપણા દેશમાંથી દર સાલ કરોડો રૂપિયાનું અનાજ પરદેશો ખાતે નિકાસ થાય છે. તે સિવાય દેશની અંદર દર સાલ કરોડો રૂપિયાનો અનાજનો વેપાર થાય છે. આવી રીતે અનાજ ઉપર ખેડૂતો અને વેપારીઓના મોટા ભાગનું ગુજરાન ચાલે છે. છતાં પણ અનાજ સંઘરવાની રીતોમાં વૈજ્ઞાનિક સુધારા જોઈએ તેવા ચર્ચા નથી, તેમજ તે તરફ કશું સુધી લાગુ પડતું નથી. તે ખેડૂતોની ધણીજ અંદર છે.

આપણા દેશની ખેતીનો મુખ્ય આધાર વરસાદ ઉપર હોવાથી જે વર્ષે વરસાદ સારા પ્રમાણમાં અને જોઈએ તે વખતે વર્ષ છે, તે વર્ષે સારું પાકે છે અને અનાજની પવનમાં મોટા પ્રમાણમાં થાય છે એ વેળા અનાજના ભાવ ઘટે છે અને એ મોંઘુ અનાજ વેપારીઓ મોટા પ્રમાણમાં ખરીદીને સંઘરી રાખે છે. આ સંઘરેલું અનાજ, જે વર્ષે કંડવડું થાય છે અને અનાજની પવનમાં આંધી થવાથી અનાજ મોંઘું થાય છે ત્યારે વેપારીઓ વેચે છે.

આપણા દેશમાં અનાજ સંઘરવાની પદ્ધતિ ઘણી વખતથી પ્રચલિત છે અને તેથી દેશને અને ખેડૂતોને ઘણો હાનિ છે.

જ્યારે અનાજ ખૂબ પાકે છે ત્યારે અનાજના ભાવ ઘટી જવાથી ખામ કરીને ખેડૂતોને નુકસાન થાય છે. અનાજના ભાવ સારા નિપજે થા અનાજનો પાક સારો થાય ત્યારે તે ભાવે ખરીદનારા વેપારીઓ મગી જાય તો અનાજનો ભાવ ઘટે નહિ અને તેથી આજ

ખતર ભાવે અનાજ ખરીદીને સંઘરવાથી વેપારીઓને નફો રહે નહિ. એટલા માટે અનાજના વેપારીઓ જે વર્ષે અનાજ સારું પાકે છે તે વખતે અનાજના ભાવ ઘટાડે ધર્યા બાદ અનાજની મોટી ખરીદી કરે છે, જેથી અનાજના ભાવ વધુ ધરતા અટકે છે.

ગીજ જાતુ જ્યારે વર્ષે કંડવડું થાય છે અને અનાજના ભાવ ખૂબ વધતા જાય છે ત્યારે અનાજ સંઘરનારા વેપારીઓ અનાજ વેચવા લાગે છે, અને તેથી અનાજના ભાવ વધુ વધતા અટકે છે અને તેથી ગરીબ ખેડૂતો અને જનસમાજને સાધારણ ભાવે અનાજ મળતું રહે છે. આમ અનાજ સંઘરનારા વેપારીઓ ખેડૂતોને સારું વર્ષ પાકે ત્યારે કાબજતા થાય છે તો નબળાં વર્ષમાં ગરીબોને કાબજતા થાય છે. વળી કોઈ વર્ષે તીક, ઉદર, અનિદ્રા, લઝામ કસાદિ અણપારી દેરી આદિતોને લઈને અનાજ મુક્ત પાકતું નથી ત્યારે અનાજનો સંઘરો દેશના લોકોને મોટે હાનિમાં જોડે છે. ઉપરોક્ત ચર્ચા પડે છે. અનાજ સંઘરનારા વેપારીઓને મોટે ઉપયોગી થાય છે. ઈતિહાસથી નિષ્પન્ન થાય છે કે અગાઉ જ્યારે દેશમાં અનાજની અંદર પડતી હતી ત્યારે ત્યારે અનાજના વેપારીઓએ કંઈતો અનાજનો મોટો સંઘરો દેશના લોકોને અણીને વખતે અનિદ્રા ઉપયોગી થાય પડતો હતો. તેથીજ જમણા જેવા વેપારીઓને લોકોના ચર્ચા થયા છતાં પણ આજે એમના નમે અમર છે, કેમકે તેમના દુર-અદેશીયલોની અને મેવાની પીછાવ દાગળ તેમજ પ્રમતો ખરે વખતે થઈ સુધી છે.

હાલનો અમોનો વિજ્ઞાનનો છે. આ વિજ્ઞાનના અમોનામાં ફળ ધૂલ, નેમ શાક-

ભાણ, વ. ધનુઓને જગાડ્યા વગર, જેમ
જને તેમ લાંબા વખત સુધી સંધરવાની
અનેક શોધો કરવામાં આવે છે, પરંતુ અનાજ
સંધરવાની રીતો હજી સુધી આપણા દેશમાં
પરા પૂર્વથી આત્રી આવે છે તેજ ચાલુ છે.
તેમાં હજી સુધી વિજ્ઞાનની મદદથી, ખીલકુલ
જગડ્યા વગર અનાજને લાંબા વખત
સુધી સંધરી રાખવાની શોધો થઈ નથી.
તેથી અનાજ સંધરનારા વેપારીઓ ઘણી
વખત અનાજ સડી જવાથી ભારે ખોટમાં
આવી પડે છે અને તેથી અનાજનો સંધરો
કરનારા ઘણા શેડા વેપારીઓ હાલ જોવામાં
આવે છે. કારણ આપણે દેશમાં જે લુની
પદ્ધતિથી અનાજ સંધરવામાં આવે છે તે
અપૂર્ણ ખાતોચાળી નથી અને તેથી અનેક રીતે
દેશને નુકસાન થઈ રહ્યું છે. તે નુકસાનમાંથી
દેશને ઉગારવા ઈચ્છતા શોધક શ્રદ્ધિના વિજ્ઞા-
નાઓએ અનાજને લાંબા વખત સુધી ખીલ
કમ સડવા કે જગડવા વગર સંધરવાની
વૈજ્ઞાનિક શોધો કરીને દેશને ચરણે ધરી દે
છે. તેથી શોધો થવાથી માત્રજ ખેડૂતો અને
અનાજના મોટા વેપારીઓ નિર્ભયપણે
અનાજનો સંધરો રાખી સફરો અને આવે
અનાજનો સંધરો દેશને વખતો વખત અળીને
સમયે ધણીજ ઉપયોગી થઈ સકશે.

આ જાજતમાં વૈજ્ઞાનિક શોધખોળ કર
નારને માર્ગદર્શન માટે ઉપયોગી થાય તે
માટે આપણા દેશમાં પ્રચલિત અનાજ સંધ-
રવાની કેટલીક રીતો અહીં આપી છે. આ
રીતોમાં વૈજ્ઞાનિક સુધારા વધારા થઈ સકે
તેમ હોય તો કરવા થટે છે અથવા તો નીન
વૈજ્ઞાનિક રીતો શોધી અહીં હોય તો તેમ
કરવું થટે છે.

કચ્છની અનાજ સંધરવાની રીતો

કચ્છમાં અનાજ સંધરવા માટે ખાસ
કાઠીઓ બનાવવામાં આવે છે. રાત્રી ભાડી

પશાળીને તેનો ગારો કરવામાં આવે છે. પછી
તે ગારામાં થોડાની કાદ કે છાણ અને રાખ
કે ધુળ મેળવીને તેની કાઠીઓ બનાવે છે.
આ કાઠીઓ જોડતા પ્રમાણમાં અનાજ
સંધરવા માટે નાના મોટા કદની બનાવવામાં
આવે છે. તેમજ વધારે પ્રમાણમાં અનાજ
સંધરવા માટે જમીન ઉપર કાચી કે પાકી
દિવાલો ચણીને કાઠાઓ બાંધવાનો રિવાજ
પણ છે. કાઠાની દિવાલો કાચી કે પાકી
ઈંટની, પથરની કે સિમિન્ટ કંકરેટની બના-
વવામાં આવે છે. ચણતર માટે ગારામાં માટી
ચુનો કે સિમિન્ટ વપરાય છે.

કાઠાઓ કરતાં કાઠીઓનો વપરાશ વધુ
છે કેમકે ગરોળ માણસોને પોતાના મકાન
ન હોવાથી ઘણી વખત ભાડેનાં મકાન બદ-
લતાં પડે છે તેથી કાઠીઓ વારંવાર ફેરવી
સકાતી હોવાથી તેઓ કાઠીઓ પસંદ કરે છે.
પરંતુ કાઠીઓ કેટલીક વખત ચોમાસાની
ઋતુમાં, જેઠને લઈને અનાજ પુગવાથી ફાટી
જાય છે, જ્યારે કાઠાઓ મજબુત બાંધેલા
હોવાથી ફાટતા નથી, પરંતુ હંમેશાને માટે
એકજ જગ્યાએ રાખવા હોય તેને માટેજ
કાઠાઓ વધુ ઉપયોગી થાય છે.

આ કાઠીઓ કે કાઠાઓ દરેક વખત
અનાજ સંધરતાં પહેલાં અંદર અને બહાર
થી ધોળી માટીથી પોતલામાં આવે છે.
ગેરથી પોતેજ કાઠીમાંતું અનાજ જલદી
સડતું નથી એવું માનીને કેટલાક લોકો
કાઠીઓને અંદરની બાજુ ગેરથી પોતે છે.

અનાજને કાઠીઓમાં સંધરતાં પહેલાં
તેને ઉપણીને સાફ કરવામાં આવે છે. જો
અનાજમાં વાતરી, ધનેરાં કે મોટા જેવા
જંતુઓ ઉત્પન્ન થઈ ગયા હોય તો તેનો
સંપૂર્ણ નાશ થાય ત્યાં સુધી દરરોજ અના-
જને તડકે સુકવે છે અને જ્યારે જંતુઓ
ખીલકુલ નાશ પામે છે, ત્યારે અનાજને

ફરીથી ઉપજીને ધરમાં આપી રાત કમીન ઉપર અનાજ કેસારી રાખે છે. બીજે દિવસે પહેલમાં, અનાજના ચોથા ભાગની રાખ અગાઉથી આગીને તૈયાર કરી રાખી દેાય છે તેને અનાજમાં બરાબર ભેળવીને અનાજનો આગળની જેમ બીજી રાત કેસારી રાખે છે. ધણી ચોક્કા રાખમાં ફોળીની સંધરી રાખેલી થોડીક રાખ ભેળવે છે, તેથી અનાજ જલદી સડવું નથી એમ નેએ માને છે.

બીજે દિવસે પહેલે અનાજનો ફોળાઓ કે ફોળાઓમાં ભરે છે ત્યારે ધણી ચોક્કા મારી કે ઝાણમાં વાળેલી પારાની ગોળીઓ ૨ નેમાં નાખે છે તેથી અનાજ સડવું નથી એવી માન્યતા છે. કેટલાક ચોક્કા બદામના ખાલી ખોખાઓમાં પારો ભરીને તે ખોખાઓના છેદને લાખથી બંધ કરીને એવા કેટલાક પારો ભરેલા બદામના ખોખાઓ ૨ તેમાં ભેળવે છે.

૧ કાણુ કે મારીની પારાની ગોળીઓ વાજવાની રીત એવી છે કે તાબા કાણુ કે પલાળેલી મારીના બે કુબકલા બતાવે છે તે એવી રીતે કે કાળીના પડની જેમ નાનું કુબકલ મોટા કુબકલામાં આવી નવ પછી તે કુબકલામાં પારો ભરે છે અને તેના ઉપર મોટું કુબકલ બરાબર બંધ કરી દે છે અને તેની સાથેમાળી પારો બદાર નીકળી નવ નહિ, તે માટે ફરનો પારો બરાબર માપડીને ગોળી બતાવી દે છે બાબી રીતે ગોળીઓ અગાઉથી તૈયાર કરીને ગુરબી રાખે છે.

૨ પારો ભરેલાં બદામનાં ખોખાઓ તૈયાર કરવાની રીત એવી છે કે બદામની અળીની સામેની બાજુએ સાથડીથી મીજ અર્ધું છેદાઈ નવ એટલેા છેદ કરે છે પછી તે છેદમાં ખાંડ ભરીને ક્રીડીઓના દર પારો રાખે છે એટલે ક્રીડીઓ ખાંડ ખાઈ નવ છે, અને સાંધે સાંધે બદામનું મીજ પણ ખાઈ ૪૬ ને ખોખું ખાલી કરી છે. જ્યારે ખોખું ખાલી થવાથી ખોખામાં એક પણ ક્રીડી રહેતી નથી ત્યારે તે ખોખામાં પારો ભરીને છેદ લાખથી બંધ કરી દે છે

જો પામથી અનાજ સડવું ન દેાય તે આ બંને રીત કરનાં પારાનીજ ગોળી કે બનાવીને મખવામાં આવે તો વધારે લાભ કારક થાય, કેમકે પારો અનાજ સાથે સીંધા અંસર્ગમાં આવવાથી વધુ ફાયદાકારક થયે અંભવ છે.

કુંકર્માં, આવી રીતે પહેલમાં અનાજનાં રાખ અને પારાની મેળવણીવાળી ગોળીઓ કે બદામના ખોખાઓ બેંગવાને તેને ફોળીઓ કે ફોળાઓમાં ભરવામાં આવે છે. પછી તેની ઉપર બેવી વળુ ઈચ માળેલી મખનો થં ફરવામાં આવે છે અને તેની ઉપર નદીની સાંધે દેતાંદો એટલેાજ મટે થર ફરવામાં આવે છે. તેની ઉપર એકાદ ફળગીવે પાણી ઝાગે દે છે અને તેને માથું બાધવું કહ્યું છે. ફોળીનું માથું બાધવાનું કારણ મોટી કાંઈ બે બોલાને અનાજ કાટે તો માત્રમ પડે એ ફાણું નેએ. તે નિવાય બીજું કાંઈ ખાવ કારણ જલ્દાનું નથી.

તલ અને ચોખા સંધરવાની રીત

તરમા એરડા બેંગવીને કે લીમડાનાં તુકા પાત બેંગવીને સંધરવ તો રિવાજ છે તરમા રાખ બેંગવવામાં આવતી નથી. તેથીજ રીતે હોડા ચોખામાં અમુક પ્રમાણમાં ચોળેડો ચુને બેંગવવાનો રિવાજ છે. તેમાં પણ રાખ બેંગવવામાં આવતી નથી તુવેરની દ્રાણ અને થકડને એરડોવા નેએનો કંરમરો અને પણ મખવાનો રિવાજ છે, હતાં પણ થોડા પ્રમાણમાં થકડ મખવા માટે દીવેરનો કંરમરો દેવાનો રિવાજ કોઈ કોઈ જગાએ ગુરદાનમાં છે હોગરને હડવા વગર આખાને આખા કોઈ પણ આતની મેળવણી વગર રાખી સકાય છે.

૩ પારાની ગોળીઓ બનાવવાની રીત કુમરડના પરમા અંકમાં છે.

દક્ષિણી અને કુર્ણાટકી રીતો

દક્ષિણમાં અને કુર્ણાટકમાં અનાજને જમીનની અંદર પાકા પત્થરના કે સિમિન્ડના કોઠાઓ કરીને સંધરવાનો રિવાજ છે એ રિવાજ કેટલેક અંશે વૈજ્ઞાનિક છે, કેમકે કોઠાનું મોઢું દોઢથી બે પુટ સમયોચિત રાખવામાં આવે છે અને અનાજ ભરી લીધા બાદ પથર કે પાટીયાથી મોઢું બંધ કરીને માટીથી મીસ કરી દેવામાં આવે છે અને તેથી અંદર બીજકુલ દવા જમ સક્તી નથી અને અનાજ સડતું નથી પરંતુ જમીનના બેજને લાંબને તેની અસર કોઠામાંના અનાજને થોડી ઘણી પણ થાય તો છેજ અને તેથી કોઠામાંનું અનાજ જ્યારે કાઢવામાં આવે છે, ત્યારે તેમાં એક પ્રકારની વાસ આવે છે, જે અનાજ ઘણા વર્ષ રાખવામાં આવે છે તો ખોટું થઇ જાય છે અને કાણુ પણ પડી જાય છે, જે કે અનાજને બેજની અસર બીજકુલ ન થાય તે માટે અનાજને ફરતી જાડની બુકી અને તેની તથા કોઠાની દિવાલોની જગામાં રાખી ભરવામાં આવે છે, છતાં પણ મોટે ભાગે બેજની અસર થાય છેજ. તે માટે જમીનમાંના કોઠાઓમાં સંધરેલા અનાજને બેજની અસર બીજકુલ થાય નહિ તેના પ્રકારના કોઠાઓ બાંધવાની રીત યોધી કાઢવાની ઘણી જરૂર છે. આ પ્રકારના કોઠાઓના કેટલાક ખાસ લાભ છે. તેની અંદર દવા પ્રવેશી સક્તી ન હોવાથી અનાજમાં છવત કોવજ થતી નથી. કોઠાઓ સિમિન્ડથી પાકા બાંધવામાં આવે તો ઉદર બીજકુલ ખરાબ કરી સક્તી નથી. તેમજ કોઠાઓ જમીનની અંદર કોઈ જાનની અગવડ કરના થતા નથી અને વળી કોઠાઓ માટે ખાસ કોઈ મહાન રોકાવામાં આવતું ન હોવાથી તેના લોડાનું ખર્ચ બૂજ થાય છે અને રેલ્લોના મહાનની અંદરજ કોઠાઓ હોવાથી ચોરી બાગેજ થાય છે.

ઝોરીસાની રીત

કચ્છમાં જેમ માટીની કોઠાઓ બનાવવામાં આવે છે તેમ ઝોરીસામાં વાંસને ચીરો અને તેને યુધીને તેની કોઠાઓ બનાવવામાં આવે છે. આ કોઠાઓને અંદર અને બહારની બાજુથી છાછથી લીપી લેવામાં આવે છે. આ કોઠાઓમાં ખાસ કરીને ડાંગર ભરવામાં આવે છે, તેમજ કોઈક વખત મહુકાનાં પુલ પણ ભરવામાં આવે છે.

અનાજ સંધરવા માટે તેઓ ચોખાના વાસને વણીને વરત જેવાં જાડાં રાંધવાં વણે છે. આ રાંધવાને વીંટીને ગોળ ટોપલાં જેવાં બનાવતા જાય છે અને વચમાં ચોખાનું પરાળ પાથરીને તેમાં અનાજ ભરતા જાય છે. આવી રીતે મોટા મોટા અનાજના ગોળાઓ બનાવે છે. પછી તે ગોળાઓ વીંખાઇ જાય નહિ તે માટે પાતળી દોરડીથી બરાબર તે ગોળાઓને બાંધવામાં આવે છે. પછી તે ગોળાઓને જમીનથી અંદર માંચડાઓ ઉપર મોઢાંથી રાખે છે. જ્યારે અનાજની જરૂર પડે છે ત્યારે તે ગોળાઓને વીંખીને અનાજ કાઢી લેવામાં આવે છે. આ રીતે અનાજને સ્વધરવાથી અનાજ બરાબર સડી સલામત રહેતું નથી, કારણ કે ઉંદરો તે ગોળાઓનો કાતરીને તેમાં અંદર પેસી સકે છે, તેમજ છવાતથી અનાજ સડી પણ જાય છે. પરંતુ ઝોરીસા કિંદુરનાનતા સા પ્રતિમાં એક ગરીબ હોવાથી તેઓ વગર ખર્ચે અનાજ સંધરવા માટે આ રીતનો ઉપયોગ કરના જોવામાં આવે છે. કદાચ આ રીત ખંજાળ અને ચિદારમાં પણ થોડી પ્રણી પ્રચલીત હશે.

અનાજ ઘણું કરીને અતિશય ગરમીને લાંબને સડે છે. ઉતાળામાં વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ માસમાં અને ચોમાસામાં બાદરવા માસમાં અનાજ સડે છે. તે વખતે લોકો કાળજી પુર્વક અનાજની કોઠાઓમાંનું અનાજ

“કમર” : અંક ૮૮ માં

સંભાળી જુએ છે, અને જે અનાજમાં જીવાન માલમ પડે તો અનાજને બહાર કાઢી ઉપજી, તાડે નાખી જીવાત બધી નીકળી જાય ત્યારે ફરીયા કોઠાઓ કે કોઠીઓમાં આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે દાખે છે.

આમ અનાજ સંઘરવાની જુદા જુદા પ્રાંતમાં જુદી જુદી રીતો આપણાં દેશમાં પ્રચલીત છે, પરંતુ તેમાંની એકેય સંપૂર્ણ ખાતીવાતી ન હોવાથી દિંદ જોવા વિશાળ દેશમાં જ્યાં કરોડો લોકોની આજીવિકાનો એકજ માત્ર આધાર ખેતીવાડી છે, અને ખેતીવાડીની મુખ્ય પેદાશ અનાજ છે, ત્યાં અનાજ સંઘરવાની ખાતરીપૂર્વક રીત શોધવું જરૂરી અમલ્ય છે. જે આવી શોધ થાય તો અત્યારે દર સાલ આપણા ખેડુતો અને વેપારીઓને માત્ર અનાજ ખાવાથી ચતુ કરોડો રૂપિયાનું નુકસાન અટકી જાય અને તેટલો ફાયદો દેશવાસીઓને અનુભવ થાય.

આપણા દેશમાં જેટલું નુકસાન અનાજ સંઘરવાથી લોકોને થાય છે, તેથી ચોથા ભાગનું માત્ર ઉંદરોથી થાય છે કારણ કે અનાજ ઘણી વખત ખુટું કે મુળીઓમાં ભરીને રાખવામાં આવે છે પણ તે જે ગડનમાં રાખવામાં આવે છે, તે અનાજ સંઘરવા માટે ખાસ પ્રકારના કોઠાઓની રીતે જાણેલા હોતાં નથી. તેને કાઢને તેવા મકાનોમાં ઉંદરો પુરક થાય છે અને અનાજનું ઘણું નુકસાન કરે છે અત્યારે આપણા દેશમાં અનાજ ભરવાના ખાસ પ્રકારના કોઠાઓ બાંધવામાં આવે તો ઉંદરોથી ચતુ નુકસાન ઘણું ઓછું થઈ જાય.

આવા કોઠાઓની રૂઠી અને દિવાલ સિમિન્ટ પ્લાસ્ટરની કરવી જોઈએ, જોથી ઉંદરો ઝમીનમાં કે બીંતમાં દર કરી સડે નહિ. ઉપરની છત પણ સિમિન્ટ કાકરેટની

પાકી કરવી જોઈએ. પતરાંઓ કે નળીઓ ઓળું છાપડું કરવાથી તેમાંની જગમગથી ઉંદરોને આવવા જવાની ખીલકુલ જગા નહિ રહે. બારીઓમાં ઝીણા તારની જાળીઓ પથ્થુ સળકડી ઝરૂરી છે, જેથી જાળીમાંથી ઉંદરો અંદર આવી સડે નહિ દરવાજાના કમાડ પણ મજબૂતવાળાં શીટ કરના જેવો કમાડ જરાજર બંધ થતાં હોય તો કમાડની વચ્ચે ઝરા પણ જગા રહેતી નથી અને ઉંદરો આવી બંધ સકતા નથી.

ઉપર પ્રમાણે જે અનાજ સંઘરવા કે રાખવા માટે ખાસ પ્રકારના કોઠાઓ બાંધવામાં આવે તો સરખાતમાં કોઠાઓ બાંધવાનું થોડું વધુ ખર્ચ થાય પરંતુ એકંદરે વિચાર કરતાં ઉંદરોથી જે નુકસાન થાય છે તેના હિસાબે આવા ખાસ પ્રકારના કોઠાઓ બાંધવામાં કરેલું ખર્ચ થોડાક વર્ષોમાંજ પુરુસ થઈ જાય

મુળજી કાનજી ચાવડા
[અગ્રગત પુસ્તક “નફાકારક ફન્ડો” બાબ બીજામાંથી]

“આમ જીવન, સહકાર્ય અને ખેતી” (માસિક)

વડોદરા રાજ્યના પ્રતિષ્ઠાના તથા શ્રી સવાજી સહકાર સેવક સંઘના સંયુક્ત આજ્ઞા નીચે વડોદરામાંથી ઉદ્ભવેલાં આર્થિક આ માસિક પ્રગટ થાય છે. ગુજરાત-કાઠી-વાનાડમાં તે વધુ વંચાય છે. આમજીવનના દરેક પ્રશ્નને ચર્ચાઈ સુખથી દલોડામાં આ એકજ ને પહેલું માસિક છે. દરમિયાન મોટી સંખ્યામાં નકત્રો પ્રગટ થાય છે. લાખ-જોગી, લોકલ જોડ, સુધરામ તેમજ આમ-જીવનમાં રસ લેનાર દરેક વ્યક્તિને તેના માલક શ્રી જીવું જોઈએ વાર્ષિક લવાજમ રૂ ૨-૦-૦ છે.

‘આમજીવન’ કાર્યાલય

માંડવી રોડ વડોદરા.

પ્ર યો ગો

એથ્યુમિનિયમ બ્રોન્ઝ ધાટુ

એથ્યુમિનિયમ ૧ ભાગ. તાંબુ (ચોખ્ખું)
૯ ભાગ.

એકેને જુદી જુદી કુલ્દીઓમાં ઝોળવાની
લઘ પછી મિશ્ર કરો.

કાચ થા ચીનીના વાસણ સાંધવા

ઘઉંનો થોડો લોટ કપડામાં નાની પોટલી
કરીને લેવો. એ પોટલી એક ખાસ પાણીમાં
વારે વારે ભીંજવતા જઈ દરેણી પર ઘસતા
જવો. આમ કરવાથી લોટ ખુબ ખારીક થતો
જશે. જ્યાં સુધી પોટલીમાંનો લોટ રૂબરૂ જેવો
થઈ ન જાય ત્યાં સુધી પોટલી પાણીમાં ભીંજવી
ભીંજવીને દરેણી પર ઘસવી. પછી આ
રૂબરૂ જેવા લોટમાં તેનાથી ત્રીજા ભાગનો
પાનમાં ખાવાનો (કળી) ચુનો ભેળવવો. આ
ચુનો મુકકો ન હોવો તોઈએ. એ પછી જેમ
રૂબરૂ જેવો દશે તેમ વધુ કામ કરશે. લોટને
આને ચુનાને, કપાખાતાના ઠંપાઉં-ડોરો મલમ
તૈયાર કરે છે એ રીતે, દરેણી પર કે રૂબરૂ
કે કાચના કકડા પર અખુ વળી જરાજર
દલાવતા જઈને ભેળવવું, જેમાં આ મિશ્રણ
ખુબજ ચીકણું લાગે જેવું જાતી જશે.

જ્યાંથી વસ્તુ ભાંગી હોય ત્યાં બને કક-
ડાને આ મિશ્રણ લગાડી ભેડી દે. થોડી વાર
પછી જોશો તો જાણશે કે એ સાબ જેવું જ
મઝબુત બની ગયું હશે. એમાં ગરમ પાણી
કે એવું કંઈ રાખવું હોય તો એકાદ કલાક
સુધી વાસણનો ઉપયોગ ન કરવો. પછી જેવો
ઉપયોગ કરવો હોય એવો કરી સકશો.

—‘નવરચના’

ખસનો મલમ

૫ તોલા અમલસારો ગંધક લઘ ખરલમાં
ખારીક વારી, તેમાં ૨૫ તોલા પારો નાખી
ખુબ ધુટે. તેથી કાળી કજલી થઈ જશે. ત્યાર
પછી તેમાં ૨૫ તોલા કપુર નાખી ધુટો.
પછી એને ૧ રતલ વેસેલાઇનમાં ભેળવી
દેવાથી ખસ માટે સારામાં સારો મલમ બને
છે અને કોઈ પણ જાતની બળતરા સિવાય
કંઈ ત્રણ દિવસમાં ખસ મટે છે. (આ
મલમ દીવસમાં બે વખત લગાડવો.)

વિષ્ણુ વિજ્ઞાન.

ખાંસીનો ઇલાજ

૩-દાવિગ, કાળા મરી અને બહેડાંનાં
બક્કલ ૧-૧ ભાગ અને દુધીયો કાથો ૩
ભાગ લઘ બાવળના ઝાડના ગાજાંના કવા-
ચમાં ઘુટીને ઝોળીઓ બનાવવી. આ
ઝોળીઓ મોઢામાં રાખી મુકવાથી બધા પ્રકાર-
ની ખાંસી જતી રહે છે. સુધી ખાંસીને
માટે નો આ અકસીર ઇલાજ છે.

—આમ છવન

૨-અધેડાનો દ્યાર ના તોલો, આંકડાનો
દ્યાર ના તોલો, નવખાર ના તોલો, સાંછખાર
ના તોલો, ટંકણખાર ના તોલો, સુંઠ ના
તોલો, મરી ના તોલો, પીપર ના તોલો,
ચતપુટી અશ્રક ભરમ ના તોલો, સોનાના
વરક ના તોલો, અરકુશીનું ઘન ૨૫ તોલા.

નવખાર, સાંછખાર, ટંકણખાર, સુંઠ,
મરી, પીપર એ દરેક વસ્તુનું સુથું કરી,
એક ખરલમાં નાખી તેમાં અધેડાનો દ્યાર,
આંકડાનો દ્યાર, અરકુશીનું ઘન, અશ્રક ભરમ,
સોનાના વરક આ બધાને એક દહાડો ખરલ

સચિત્ર વસ્તુ-શબ્દો	૨૦૦	૨-સામાન્ય વસ્તુ શબ્દો : ૪૦૦		
અન્ય-				
સામાન્ય શુભ-શબ્દો	૧૦૦	Account	Act	Addition
વિશેષ શુભ-શબ્દો	૫૦	Adjustment	Advertise-ment	Agreement
આ રહી એ બધી શબ્દ-પાઠીઓ:		Air	Amount	Amusement

૧-ક્રિયા-શબ્દો : ૧૦૦

Come	Get	Give	Animal	Answer	Apparatus
Go	Keep	Let	Approval	Argument	Art
Make	Put	Seem	Attack	Attempt	Attention
Take	Be	Do	Attraction	Authority	Back
Have	Say	See	Balance	Lase	Behaviour
Send	May	Will	Belief	Birth	Bit
About	Across	After	Rite	Llood	Blow
Against	Among	At	Body	Crass	Bread
Before	Between	By	Breath	Crother	Building
Down	From	In	Burn	Burst	Business
Of	On	Over	Butter	Canvas	Care
Through	To	Under	Cause	Chalk	Chance
Up	With	As	Change	Cloth	Coal
For	Of	Till	Colour	Comfort	Committee
Than	A	The	Company	Comparison	Competition
All	Any	Every	Condition	Connection	Control
No	Other	Some	Cook	Copper	Copy
Such	That	This	Cork	Cotton	Cough
I	He	You	Country	Cover	Crack
Who	And	Because	Credit	Crime	Crush
But	Or	If	Cry	Current	Curve
Though	While	How	Damage	Danger	Laughter
When	Where	Why	Day	Death	Debt
Again	Ever	Far	Decision	Degres	Design
Forward	Here	Near	Desire	Destruction	Detail
Now	Out	Still	Development	Digestion	Direction
Then	There	Together	Discovery	Discussion	Disease
Well	Almost	Enough	Disgust	Distance	Distribution
Even	Little	Much	Divison	Doubt	Drink
Not	Only	Quite	Driving	Dust	Earth
So	Very	Tomorrow	Edge	Education	Effect
Yesterday	North	South	End	Error	Event
East	West	Please	Example	Exchange	Existence
	Yes		Expansion	Experience	Expert
			Fact	Fall	Family

Father	Fear	Feeling	Paint	Paper	Part
Fiction	Field	Fight	Taste	Payment	Peace
Fire	Flame	Flight	Person	Place	Plant
Flower	Fold	Food	Play	Pleasure	Point
Force	Form	Friend	Poison	Polish	Porter
Front	Fruit	Glass	Position	Powder	Power
Gold	Government	Grain	Price	Print	Process
Grass	Grip	Group	Produce	Profit	Property
Growth	Guide	Harbour	Prose	Protest	Pull
Harmony	Hute	Heating	Punishment	Purpose	Push
Heat	Help	History	Quality	Question	Rain
Hole	Hope	Hour	Range	Rate	Ray
Humour	Ice	Idea	Reaction	Reading	Reason
Impulse	Increase	Industry	Record	Regret	Relation
Ink	Insect	Instrument	Religion	Representative	Request
Insurance	Interest	Invention			
Iron	Jelly	Join	Respect	Rest	Reward
Journey	Judge	Jump	Rhythm	Rice	River
Kick	Kiss	Knowledge	Road	Roll	Room
Land	Language	Laugh	Rub	Rule	Run
Law	Lead	Learning	Salt	Sand	Scale
Leather	Letter	Level	Science	Sea	Seat
Lift	Light	Limit	Secretary	Selection	Self
Linen	Liquid	List	Sense	Servant	Sex
Look	Loss	Love	Shade	Shake	Shame
Machine	Man	Manager	Shock	Side	Sign
Mark	Market	Mass	Silk	Silver	Sister
Meal	Measure	Meat	Size	Sky	Sleep
Meeting	Memory	Metal	Slip	Slope	Smash
Middle	Milk	Mind	Smell	Smile	Smoke
Mine	Minute	Mist	Sneeze	Snow	Soap
Money	Month	Morning	Society	Son	Song
Mother	Motion	Mountain	Sort	Sound	Soup
Move	Music	Name	Space	Stage	Start
Nation	Need	News	Statement	Steam	Steel
Night	Noise	Note	Step	Stitch	Stone
Number	Observation	Offer	Stop	Story	Stretch
Oil	Operation	Opinion	Structure	Substance	Sugar
Order	Organization	Ornament	Suggestion	Summer	Support
Owner	Page	Pain	Surprise	Swim	System

Talk	Taste	Tax	Engine	Eye	Face
Teaching	Tendency	Test	Farm	Feather	Finger
Theory	Thing	Thought	Fish	Flag	Floor
Thunder	Time	Tin	Fly	Foot	Fork
Top	Touch	Trade	Fowl	Frame	Carden
Transport	Trick	Trouble	Girl	Glove	Goat
Turn	Twist	Unit	Gun	Hair	Hammer
Use	Value	Verse	Hand	Hat	Head
Vessel	View	Voice	Heart	Hook	Horn
Walk	War	Wash	Horse	Hospital	House
Waste	Water	Wave	Island	Jewel	Kettle
Wax	Way	Weather	Key	Knee	Knife
Week	Weight	Wind	Knot	Leaf	Leg
Wine	Winter	Woman	Library	Line	Lip
Wood	Wool	Word	Lock	Map	Match
Work	Wound	Writing	Monkey	Moon	Mouth
	Year		Muscle	Nail	Neck

३—संक्षिप्त चरित-शब्दः २००

Angle	Ant	Apple	Needle	Nerve	Net
Arch	Arm	Army	Nose	Nut	Office
Asby	Bag	Ball	Orange	Oven	Tarcel
As	Basin	Basket	Pen	Pencil	Pictures
Bath	Bed	Bee	Pig	Pin	Pipa
Bell	Berry	Bird	Plane	Plate	Plough
Blade	Board	Boat	Pocket	Pot	Potato
Bone	Book	Boot	Prison	Pump	Rail
Bottle	Box	Boy	Rat	Receipt	Ring
Brain	Brake	Branch	Rod	Roof	Root
Brick	Bridge	Brush	Sail	School	Scissors
Bucket	Bulb	Button	Screw	Seed	Sheep
Cake	Camera	Card	Shelf	Ship	Shirt
Cart	Carriage	Cat	Shoe	Skin	Skirt
Chain	Cheese	Chest	Snake	Sock	Spade
Chin	Church	Circle	Sponge	Spoon	Spring
Clock	Cloud	Coat	Square	Stamp	Star
Collar	Comb	Cord	Station	Stem	Stick
Cow	Cup	Curtain	Stocking	Stomach	Store
Cushion	Dog	Door	Street	Sun	Table
Drain	Drawer	Dress	Tail	Thread	Throat
Drop	Ear	Egg	Thumb	Ticket	Toe
			Tongue	Tooth	Town
			Train	Tray	Tree

Trousers	Umbrella	Wall
Watch	W. heel	Whip
Whistle	Window	Wing
	Wire	Worm

૪-સામાન્ય ગુણ-શબ્દો : ૧૦૦

Able	Acid	Angry
Automatic	Beautiful	Black
Boiling	Bright	Broken
Brown	Cheap	Chief
Chemical	Clean	Clear
Common	Complex	Conscious
Out	Deep	Dependent
Early	Elastic	Electric
Equal	Fat	Fertile
First	Fixed	Flat
Free	Frequent	Full
General	Good	Great
Grey	Hanging	Happy
Hard	Healthy	High
Hollow	Important	Kind
Like	Living	Long
Mala	Married	Material
Medical	Military	Natural
Necessary	New	Normal
Open	Parallel	Past
Physical	Political	Poor
Possible	Present	Private
Probable	Quick	Quiet
Ready	Red	Regular
Responsible	Right	Round
Same	Second	Separate
Serious	Sharp	Smooth
Sticky	Stiff	Straight
Strong	Sudden	Sweet
Tall	Thick	Tight
Tired	True	Violent
Waiting	Warm	Wet
Wide	Wise	Yellow
	Young	

૫-વિદોષી ગુણ-શબ્દો : ૫૦

Awake	Bad	Bent
Bitter	Blue	Certain
Cold	Complete	Cruel
Dark	Dead	Dear
Delicate	Different	Dirty
Dry	False	Feeble
Female	Foolish	Future
Green	Ill	Last
Late	Left	Loose
Loud	Low	Mixed
Narrow	Old	Opposite
Public	Rough	Sad
Safe	Secret	Short
Shut	Simple	Slow
Small	Soft	Solid
Special	Strange	Thin
White	Wrong	

બાલસખા

[બાળકોનું માસિક]

તંત્રી : હિંમતલાલ રુ. શાહ

‘બાલસખા’ એકથી વાનો કે ગપગોળા રચુ નથી કરતું, પણ બાળકોને વિષયોગી સર્વ વિષયો ચિત્રણની દ્રષ્ટિએ રચુ કરે છે.

એનો દરેક અંક બાલસાહિત્યના સિંધુદરત લેખકોના લેખોથી ભરેલો હોય છે.

તેથીજ ‘બાલસખા’ દુકં સમયમાં પ્રથમ ક્ષણનું તાત્ત્વ માસિક ગણાયું છે.

બાળક માટે ‘બાલસખા’જ પસંદ કરે.

વાર્ષિક લઘુકથા :

દેશમાં ર. ૩, પરદેશ ર. ૪, (પિ. ૧)

અંગ્રેજી :

‘બાલસખા’ કાર્યાલય

માંડવીની પોળ, અમદાવાદ.

વેરનું ના. રીઆ રેટસ એજન્સીની...
વડોદરા રાજ્યની શાળા લાભગ્રીઓ માટે.
મંત્રુર થયેલ ઉગતી પ્રજનનું માસિક.

બાલવાંચન

તંત્રી-વૃક્ષલજી મુંદરજી કવિ.

લવાજમ-હિંદમાં ૩. એ-પરદેશ ૫ શિશિંગ

તમારા બાળકોને સંસ્કારી બનાવવા માટે
વાર્ષિક લવાજમના ૩. એ મની ઓફરથી
મોકલી ઉગતી પ્રજનના આ માસિકના આદક
થાવ. બાલવાંચન માત્ર બાલકોનેજ નહિ પણ
આખા કુટુંબને, શિક્ષણાત્મક, ચારિત્ર્ય ધરનાર
અને નિર્દોષ વાચન પુરું પાડશે.

ઉગતી પ્રજનનાં માસિકોમાં બાલવાંચન
શાસ્ત્રતા ને સંગીનતામાં સર્વોપરી છે.

નમુનો મફત મોકલવામાં આવતો નથી
માટે નમુનો જોઈને હોય તેમણે અહીં આનાની
રીકીટો જરૂર ખીડી

જાહેર ખર્ચ આપનારાઓ માટે ભાવ
ધણી સન્મા રાખેલા છે.

ગામેગામ એજન્ટોની જરૂર છે
શિરનામું:-બાલવાંચન કાર્યાલય, રાજકોટ.

અનાવિલ પો.કાર

અનાવિલ કોમનું એકજ મુખપત્ર

હાનિકારક વિવાદો દૂર કરે-એનોને કચડાની

જ્યાંએ એ દષ્ટિબિન્દુએ લખાયેલા અનેક

વિવેચો અને ખીજા ઉપયોગી લેખો રજુ

કરવું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (બેટ

પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ

માટે-શિશિંગ આદ.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને

સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બંધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

સુરતપુરી ભાગળ,

આજવાળી પાળ-સુરત.

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રાત્મકો, તદ્દન સારી લાક્ષ.

નમા, દિશાવન બાવે.

પ્રજાવે

કમર ઓફિસ, સુરત.

જો. એ. છે

ગામેગામ પગાર અને કમીશનથી ઓર

દેનાછરેની નીમણુંક કરવી છે.

૧, લાગવગવાળા કાયરેકટરો

૨, વીમાની વિવિધ ચોજનાઓ.

૩, કરકસરલેરી વહીવટ

૪, બાહ્ય કાર્યકરો

૫, પ્રિમિઅમના સૌથી ઓછા દર

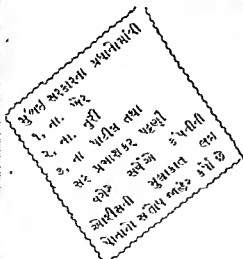
આ બધી સહ્યાદિની વિશેષતાઓ છે.

વિગત માટે અંગ્રેજીમાં લખે:-

મેનેજિંગ કાયરેકટર,

ધી સહ્યાદિ ઇન્સ્યોરન્સ કું. લી.

મેનન ગેડ. નાસિક સીટી.

એમ્બોસિંગ

છાપકળાનો એક સુંદર પ્રકાર

સામાન્ય છાપકામ અને એમ્બોસિંગ વચ્ચે મુખ્ય ફર્ક એ છે કે, જ્યારે સામાન્ય છાપકામ કાગળ ઉપર બીજાંની છાપ પડવાથી થાય છે, ત્યારે એમ્બોસિંગ કાગળને એમ્બોસરની બે ડાઘઓ વચ્ચે દબાવવાથી થાય છે. પરિણામે, સામાન્ય છાપકામ એટલે કાગળની સપાટી પરની રંગીન છાપ; એમ્બોસિંગ એટલે કાગળની સીધી સપાટી પર ઉપસાવેલી-રો કોષ્ટ વેળા સાદીજ હોય છે અને કોષ્ટ વેળા રંગબેરંગી-છાપ.

એમ્બોસિંગના એ બે પ્રકારોમાંનો જે પ્રકાર અહીં ચર્ચવા ધાર્યો છે તે, સાદી ઉપસાવેલી છાપનો છે એ પ્રકાર તેની સરળ અને સરળ પદ્ધતિને લામ પશ્ચિમમાં ખૂબ માનીતો થઇ ગયો છે અને હવે હવે આપણે ત્યાં એનું ચમણુ વધતું જાય છે. બાકી રંગબેરંગી છાપનારો પ્રકાર અત્યંત મોંઘા મંજો વ.નો મુદતજ હોઇ, તેના નાખ્યા કારખાના હોય છે, જેઓ એ કામ માટે મદકાના ઓર્ડર લઇ, એક પંથા લેખે મોકલે કરી આપે છે. સાદા પ્રકારના એમ્બોસિંગમાં એવું કશું હોતું નથી. એમાં તો દરકોષ્ટખસ પોત પોતાના છાપખાનાવાળો છે પોતાના નામનું એક એમ્બોસર વસાવી લીધું કે પછી ટ્રિન્ડગી લગી તે તેને-કામ આપણે અને તે એક એમ્બોસર પડે તે મેકડો કે હાથે નહિ, લાંબા કરેટો બજકે અગળે કાગળ પર પોતાનું નામ એમ્બોસ કરી સકશે. એક વેળા એમ્બોસરના ખર્ચ સિવા પાછળથી કોઈ પણ જાતનો એમાં ખર્ચ નથી થતો. ચાહે

ત્યારે, ચાહે ત્યાં અને ચાહે તેવા કાગળ પર એમ્બોસ કરી લેા. એક એમ્બોસર શું છે, બજે એક નાનકડું છાપખાનુંજ છે !

એમ્બોસર પણ બે પ્રકારના આવે છે. એક તો મેજ-વપરાસનું અને બીજું હાથ

એમ્બોસર

(હાથ-વપરાસનું)

વપરાસનું. મેજ વપરાસનું એમ્બોસર કીમતમાં સસ્તું વજનમાં લઘુકું અને કાલે ત્યારે હાથ પડે પાપરી સકાય એવું હોય છે. જેની જેની યુરત હોય તેવું તેણે વપરાયું તેછએ મ્હોટી પેદીઓ, કારખાનાઓ, શાળાઓ, કોલેજો, કોર્ટો વ. માટે મેજ-વપરાસનું સાડું છે, જ્યારે ન્હાના ફકાનદારો વ. માટે હાથ-વપરાસનું.

એમ્બોસિંગનો એક નમુનો આ પાના પર જોવા પડી, તેનો ઉપયોગિતાનો પુરો ખ્યાલ દરકોષ્ટને આપી ગયો હશેજ. કેવું સુંદર કામ! એમ્બોસર તેમાર નથી મળતા તે ખાસ ઓર્ડર આપી બનાવવા પડે છે અને જે પ્રમાણે ઓર્ડર અપાય તેવા લખાણવાળુંજ બનાવાય છે. એક એમ્બોસર મમે તે લખાણ નથી એમ્બોસ કરી સકતું. તે જે લખાણ માટે બનાવાયું હોય તેજ લખાણ એમ્બોસ

“કુમર” : અંક ૮૮ મો.

કરી છે. બેશક, લખાણ ધરજા પ્રમાણે આવી
સકે છે તમારું નામ કામ વા. પ્રથમનાક્ષરો
(Initials) વા મોનોગ્રામ વા ગ્રીસ-ગ્રેસ તે
હોય, ધરજો તેવા ન્દાના મુદ્રા અક્ષર
અને ચાહો તેવી-સુંદર તરફ સાથે એમ્બો-
સરમાં આવી સકશે.

પહેલાંજ કહેવાય છે તેમ, એમ્બોસરની-
કામત સરની છે. હાથ-વપરાસનું એમ્બોસર
રૂપિયા પાંચથી લઈને રૂપિયા ત્રીસ લગીમાં
બને છે, જ્યારે મેજ-વપરાસનું રૂપિયા ૧૬
રથી લઈને રૂપિયા ત્રીસ પાંચીસ લગી. અસ.
આ એક વેગનો ખર્ચ કર્યો કે ઇચન-
ભરતી નિરાંત!

સરવૈયું

સવા સાત વાંતના ઇચનમાં ‘કુમર’
પોતાના કસેવરના ૩૫૮૨ પાનામાં આટલી
‘હસ્તિય સામગ્રી ગુજરે પ્રાત સમક્ષ પરી છે.

૨૨૫ ચિત્રો

૪૨૦ તંત્રી-નાખો

૪૩૨ ખાસ ઢુનર-તેખો

૬૭૪૦ પ્રયોગો

૨૬૩ ખાસ વેપારી-તેખો

૪૮ કેળવણી-તેખો

૭૩ વાર્તા-દફનાઓ

૨૭ ફરિતાઓ

૨૧ ભાષના આંકડા-માળા

૨૬ ઇચન ચરિત્રો

૩૫૫ પદ્યુચ્છેદ તેખો અને

૮૭ ૫૭૫૨૭ લેખકોમાં બધી મળી કુલ

૪૭૮૮ ૮૭૫૨૭ના જવાબો.

એમ્બોસરના ઉપયોગની રીત તદ્દન
સહેલી છે. જે કાગળ પર લખાણ એમ્બોસ
કરવું હોય તેને એમ્બોસરના બે પડોની
વચ્ચે મુકી, એમ્બોસરને દબાવે એટલે તે લખાણ
એમ્બોસ થઈ મળે. દરે કાગળને કાઢી લઈ,
ગીજી મુકે અને એમ એક પછી એક કાગળને
એમ્બોસરમાં મુકના અને તેની ઉપર એમ્બોસ
કરતા જાય.

[પાના ૧૪૬-થી આગળ]

કાચની કથા-પ્રકાર પ્રકારના કાચની બનાવટ
અને વેપાર. અંક ૫૦ મો.

કી. ૩ આના.

કાચની અંગડીઓ-બનાવટની પુરી વિગતો

અંક ૮૨ મો.

કી. ૪ આના.

કાષો-બનાવવા સંબંધી. અંક ૭૬ મો.

કી. ૪ આના.

કાચક ઉપર છાપકામ અર્થાત કેસિટો
પ્રિન્ટીંગ-ગુજરાતીમાં પહેલીજ વિસ્તૃત
સમિત લેખમાળા. અંક ૫૩, ૮૦, ૮૧,

૮૨, ૮૩ અને ૮૪મો. કી. ૩. ૧-૭-૦

કાર્બન પેપર-રંગબેરંગી, સાદા કાપીંગ અને
ફાસ્ટીરિંગ કાર્બન પેપર બનાવવા. અંક

૭૦ મો

કી. ૪ આના

કાંદા-રોપણી અને ઉપયોગ અંક ૪૭ મો.

કી. ૩ આના.

કેશર અર્થાત આકૃશન-ભાવેનર વિષે. અંક

૮૪ મો.

કી. ૪ આના

કેસીન-બનાવટ વિષે અંક ૭૪ મો.

કી. માત્ર આના.

કેળ-ભાવેનર સંબંધી. અંક ૪૫મો. કી. ૩ આના.

કોફી-ખુશબુદાર ફાંચી બનાવવી અંક ૩૬મો.

કી. ૩ આના

કોપરેસ તેલ-ઝીની વામ અને ગીજીખાણ

દુર કરવાની રીતિયો. અંક ૭૬ મો

કી. ૪ આના.

કોખી-ભાવેનર વિષે. અંક ૫૩ મો.

કી. ૩ આના.

કોલન ચોટર-દબકી બારી ખાતના ૨૧

નુરખાઓ અંક ૫૮ મો. કી. ૩ આના

કોરટીક સોડા-બનાવટ વિષે. અંક ૫૨ મો.

કી. ૩ આના.

ખસખસ-વાંવવા સંબંધી અંક ૭૨ મો.

કી. ૪ આના.

તમારો આઈરે આજેજ મોકલો

લખેલ-કુમર એડિટર, એડામરવાડા, મુમ્બ.

[૧] પ્રાસ્તાવિક

દરેક સ્ત્રીકર્મી એક મકસદ હોય છે તેમ, વેપારગોષ્ઠી એક મકસદ છે. એ મકસદ નફો મેળવવાનો છે. તે કેમ વધુ મેળવવો એ આપણે અહીં જોવું રહ્યું.

નફો એટલે પડતર કીમત અને વેચાણ વચ્ચેનો તફાવત; ના, તેથીયે કંઈક વધુ. જે વેચનાર એ સવાસોની શિંકાણુ લગી પડેલી વળી સફનો ને સફળ વેચનાર મળ્યા છે અને તેથીયે વેચાણ કાળના મુખ્ય વિભાગોમાં નફાનો વિભાગ અગ્રસ્થાન સે છે. એમાં શક નથી કે જે શખ્સો પડતર કીમતના મુખ્ય સિદ્ધાંતોને જારીકાષ્ટપૂર્વક અવગણ કરશે તેઓ પોતાની આત્મે વેપારી જગતમાં વડું સફળતા સાથે અમકાવશે. અને વળી અવગણના, કારકુનો અને વેપારીઓ માટે આ મુદ્દાઓનો અવગણ કરે એટલે કાલકર્તા નથી.

ધણી વેપારીઓ પડતર કીમત અને વેચાણ વચ્ચેના સિદ્ધાંતોની કવળ અજાત હોય છે. તેઓ એને લાંબી માથાકુટ સમજી નિરક્ષર છે તેમજ મન, મળનો એ પણ પૈસાનો નફો સંવેદકારક હોય છે પરંતુ આજના દરિદ્રતા અને નિરાશાથી આ અંગતમાં, ત્યારે માલની જતાવટના ખર્ચ અને કાચા માલની કામતથી લઈને બીજી દરેક સ્ત્રીકર્મી વારંવાર દેરદાર યંત્ર રહે છે ત્યારે, આ મુખ્ય મુદ્દાને અવગણવાનું કાષ્ટ નેય પાત્રવે અગ નથી. દરકાષ્ટ પોતાની વડતર કીમત ધરાવ્યા અને જાતી સકે તેટલો કંઈક વેચાણ ભાવ મેળવી, હજી વધુ અને વધુ નફો માટે જાંધવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યું છે અને દક્ષીણ એ છે કે બાળે વેપારની સફળતાનો મુખ્ય આધાર પણ એજ મુદ્દાઓ

પડતર કીમત

વેચાણ ભાવ

અને

નફો

એક શાસ્ત્રીય

પૃથક્કરણ

પર અવલંબી રહેતા છે. મળાકાષ્ટ દરિદ્રતાનો એકજ કુદરતી ધમાજ પડતર કીમતનો ધટાડો છે. એમ થઈ સકે મા નહિ અને થાય તો કેવી રીતે, તે અહીં આપણે જોઈશું.

[૨] પદ્ધતિ અને નિયમ

પદ્ધતિ અને નિયમસર કામ કરવાની અમલના વેપારીઓ હવે સમજતા જાય છે, એ ખુશીની બિના છે, જે કે તેઓ તેની પુરી મદદવતા હજી પામી સક્યા નથી. પારકાઓને પોતાથી આગળ વધતા અને વધુ નફો મેળવનાં જોઈ તેઓ વારંવાર દવરત અને ગુસ્સા પડી જાય છે પરંતુ તેમને એવો વિચાર આવી સકેતોજ નથી કે આ બધું અમુક પદ્ધતિ અને નિયમપૂર્વક કામ કરવાથી થઈ રહ્યું છે અને હજી થઈ સકે છે!

અમુક મુકદ્દર પદ્ધતિ અને નિયમપૂર્વક કામ કરાય તો પડતર કીમત ધટાડતી અસક્ય નથી. કારખાનાના જુદા જુદા વિભાગોને વારંવાર જારીકાષ્ટપૂર્વક તપાસાય તો એવા અનેક છિદ્રો જડશે, જે દ્વારા પુષ્કળ નફો મોઝાઈ જતો જણાશે. એક પદ્ધતિ-નિષ્ણાતનો નીચલો રિપોર્ટ, જે તેજે એક કારખાનાના માલિકની કમાઈકાથી કારખાનાની જારીક તપાસ લઈ કારખાનાના માલિકને મોકલ્યો હતો, જ્ઞારા આ કથનને અવલકરી આપશે.

“કારખાનું” માલની જતાવટથી લઈને તેના વેચાણ લગીનું બધું કામ પોતેજ કરે છે. જારીક તપાસ પછી જણાયું છે કે:-

૧. નવકરો ત્રણેરો ઘોડા-બળ (હોર્સ પાવર) ચાલે જોઈતા પ્રમાણ કરતાં વધુ કાસતો વાપરે છે. ૩. ૬૦૦ નું એક નવું સાધન

વસાવી દેવાતાં, દરરોજ સવા ૮૫ જેટલા કોલસાની બચત થઈ છે.

૨. કાચા પદાર્થોના નોલ-માપ વિભાગમાં, એ નોલ-માપ એટલી બેદરકારીપૂર્વક થાય છે કે કેટલાક કીમતી પદાર્થોના દેખીતો બગાડો થઈ રહ્યો છે. એ બગાડાનું ઓછામાં ઓછું પ્રમાણ કે ૮૩ જેટલું ગણવા છતાં, તે દ્વારા દર વર્ષે કારખાનાના ૬૦૦૦ રૂપિયા ખર્ચાદ થાય છે; એ વિભાગના વડાને માસિક ૩ રૂપિયો મહોરો પગાર આપાય છે છતાં.

૩. કારખાનાના દર ૬૦ કારીગરો પાછળ એક સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ છે, જે બધા કારીગરો પાછળ પૂરતી દેખરેખ રાખી શકતો નથી. વળી કારીગરો રોજ કેટલું કામ કરે તેનું કોઈ પ્રમાણ મુકર્મર કરાવું ન હોવાથી, તેઓ પોતાને મનફાવતી રીતે વર્ગે છે, કારખાનામાં ભરકે છે અને એમ સ્વચ્છત્વ ઉકે દકા જેટલા પ્રમાણમાં પોતાનો સમય પણ ખર્ચાદ કરે છે અને એટલાજ પ્રમાણમાં વત્રીનીય ઉત્પાદન શક્તિને ઘોડો પહોંચાડે છે.

૪. જ્યાં ન્હાની ન્હાની ઝીંજો બનવાય છે તે “એફ” વિભાગમાં, અવ્યવસ્થાને કારણે માલનો વધુ બગાડો થાય છે એ બગાડાનું પ્રમાણ, ઓછામાં ઓછું ત્રણ ટકા જેટલું છે.

૫. દેવિ સલાવનાર વિભાગમાં, જે કામ બીજા કારખાનામાં ત્રણ સપ્તેસા કરે છે તે માટે અહીં પાંચ માણસો કામે લાગે છે. (પરિણામે એક નવું વત્ર વસાવવાની સિફારિશ કરાઈ અને તેથી બે વધારાના માણસો નીકળી જતાં, એક થપંગાંજ વત્રની કીમત લુગ્ગત થવા પછીય લગભગ રૂપિયા ૨૧૦૦નો ફાયદો થયો.)

૬. પેકીંગ વિભાગ પણ સુધારણાનું મુદતાજ છે. સરતાપણાતી ધુનમાં પેકીંગ સારી નથી થતી અને ઘણી વેગા માલને નુકસાન થાય છે. એવો નુકસાનીવાલો માત્ર પાછળથી કારખાનાને પોતાને ખર્ચે ખર્ચી શકે સુધારી આપવો પડે છે અને તેથી કારખાનાને નુકસાન થાય છે. વળી અદિય કુશળ કારીગરો ન હોવાથી કપાંક માલ ઓછા વખતમાં આપવાથી આદેશ નારાજ થઈ, કારખાનાને વખોડે છે તો ક્યારેક વધુ વખતનો માલ આપનાં, કારખાનાને નુકસાન થાય છે.

૭. પંચર કીમત મુકર્મર કરવાનો કોઈ ખાસ નિયમ નથી; દરેક વિભાગ પોતાને મન ફાવે તેવા નિયમે કામ કરે છે, જેને લીધે એક બીજા વિભાગની ગણતરીઓનું નાણું મેળવી શકાતું નથી અને તેથી ઉપયોગ ભાવો મુકાય છે, જે કોઈ વેગા તો ખર્ચાદ ભાવ કરતાં ઓછા હોય છે અને કોઈ વેગા ઘણાજ વધારે.

૮. કારકુનોની ઉપર કોઈ સારો ઉપરી ન હોવાથી દિસાબમાં ઘણી ભુલો રહે છે અને તેથી આદેશ નારાજ પણ થાય છે અને બીજા દર્શકો કને પણ તપ છે.

૯. દરેક ખાતાનો વડો, પોતાને પોતાના વિભાગનો માસિક અમલતો હોઈ, બીજા વિભાગોનો વડાઓની કમી દરકાર કરતો નથી. પરિણામે, દરેક રાખ્સ એક બીજા પ્રત્યે શંકામીત્ત રહે છે અને મુખ્ય વ્યવસ્થાપક સમક્ષ રોજ જ નોંડ દરેક વિરૂધ્ધ બંધરૂણીઓ થાય છે અને તેના કારણથી પરિણામ રૂપ, સાચા અને કુશળ માણસો પોતે રાજી ખુશીથી કારખાનાની ચક્રી ઘાટી દે છે પણ તેમને સત્તાની સત્તાની કાઠી મુકાય છે અને તેથી કારખાનાનું

આંતરિક વાતાવરણ દરદરેય અવ્યવસ્થિત અને અસંતોષી રહે છે. દિન બ દિન નવા નવા આપનારાઓ કારખાનાના કામોને બરાબર આદા કરી સકતા નથી અને તેથી કારખાનાને ખૂબ હાની પહોંચે છે.”

■

[૩] પડતર કીમત

માલની પડતર કીમતને સ્પષ્ટતાપૂર્વક કમજવા માટે આપણે એક જોયા ન્હાના કારીગરનોજ દાખલો લઈએ, જે પોતે અમુક માસ બનાવી પોતાના ગામ વા ત્યાંથી દુરના કાંઈ શહેરમાં તેને બની સડે તેટલા ઉંચા ભાવે વેચે છે. એમાં તેનો મક્કસદ, કાચા પદાર્થની કીમત અને મજદૂરીની રકમ પાછી મેળવવા ઉપરાંત પોતાના પેટ પુરતી આછવિદા મેળવવા અને તેથી વધીને પોતાની શિદ્ધન વાદન કંઈક નફો મેળવવાનો હોય છે. આમ પડતર કીમત ત્રણ વિભાગોમાં વહેંચાઈ જાય છે :

- ૧, કાચા પદાર્થોની કીમત
- ૨, મજદૂરી
- ૩, સાધન-ખર્ચ અર્થાત વંચ, હથેલાર વ.ની કીમત વા તેનો ઘસારો માલની કાચ ભવનો ખર્ચ વગર.

અને, કહેવાની જરૂર નથી કે, જે મુદ્દાઓ ઉપલા એક ન્હાના કારીગરના દાખલામાં છે તેજ વેપારી પેટી વા કારખાનાના દાખલામાં પણ મળવાના છે. ન્હાના કારીગરનો મક્કસદ પોતાના જીવના ટકાવ માટે થોડી મેળવવાની હોય છે તેમ. મોટા કારખાનાનો ફેવુ જેમ અને તેમ વધુ માત્ર બનાવી તેમાંથી બને સડે તેટલો વધુ નફો મેળવવાનો હોય છે. એમજ સમજે કે, આખું કારખાનું એક વંચના રૂપમાં છે અને એ તો દેખીતું છે કે એક વંચ ન્તે પોતાથી બની સકેના વધારેમાં વધારે માત્ર બનાવે તોજ તે સોચે

પડે છે અને તેથી એ વંચને કાચાના વંચ મળાય છે, જસ, એજ પ્રમાણે કારખાનુંવ પોતાથી બની સડે-શક્ય હોય તેટલો-વધુમાં વધુ માત્ર બનાવે-અને મેટાક, વેચાણ ખર્ચમાં કંઈ વધુ પડતો વધારો ન થાય-તો વેપાર સફળ થયો લેખાય.

ઉપર જેમ ગયા તેમ, પડતર કીમતના ત્રણ વિભાગ છે. એમાં માત્ર વેચવાનો ખર્ચ શામિલ કરાયો નથી, જે કે તેની અગત્યતાનો ઇન્કાર કાઢી પણ કરી સડે એમ નથી. નફા સાથે એનો સંબંધ પણ જણાવો છે અને તેથી જ્યારે આ વિભાગ પણ ઉમેરાય તો

પડતર કીમત અને વેચાણ ખર્ચ	$\left\{ \begin{array}{l} ૧, પડતર કીમત \\ ૨, વેચાણ ખર્ચ \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} કાચા પદાર્થોની કીમત \\ મજદૂરી \\ સાધન-ખર્ચ \end{array} \right.$

આવશે. એમાં બાકીનો એક વિભાગ-અને સાચેજ, અગત્યનો રક રૂપ વિભાગ-ઉમેરો અને પર્યું એ વિભાગ, નફો. પડતર કીમત અને વેચાણ ખર્ચમાં નફો ઉમેરો કે વેચાણ ભાવ આપી ઉભો. (અધુરું)

આજેજ મંગાવો! આજેજ મંગાવો!

શ્રી કુચ વેપારી મંડળના પ્રમુખ

શ્રી કુંગરથી મરમથી સંપતના ‘આમુખ’ સાથે

નફાકારક હુન્નરો [ભાગ પહેલો]

ત્રિવિધ હુન્નરોનું પ્રસ્તુત

કામન ૨ રૂપીઆ મનીઓડરથી મોકલો

આ નવદેર બજારની કાપથી મોકલનારને

ટપાક ખર્ચ મફત.

સંખ્યા-અવરથાપક, શ્રી લક્ષ્મી પ્રસ્તુતકાળા

પોસ્ટ સીનુગરા (અંબર-૬૨૭)

અભિપ્રાય

ઈસ્લામ : વિરાટ શ્રાવ્ય મંડળ

બાંધાનરકાર : "અમ", રમૂન

આ ન્દાનકડું બોધાનિયું, મરલાના અગ્રુત કાસામ "આગ્રાઃ"ના એક ખુલાખું બાંધાનર (યા અનુવરદ) છે. જે આપે ઇસ્લામી બિરાદરીની વિશાળતાના વિષય પર અર્પી દુનો. મરલાનાની કલમની બોનાખી અને અસરકારક શક્તિથી વિષે કવોમ જે મન તરો. આ ન્દાનકડું ખુલાખા તેના અનેક દાખલા રૂપે દેખાય છે.

બાંધાનરમાં નનેક મુષો છે: બાકરમની અને બાકરમની બને. મી. "અમે" એ તરફ ખુબ ધ્યાન આપ્યું છે: બાકી બાકી અને આટલી મુષો અગ્રી સર્વ મકામત નહિ.

તેવ સાદો છે: દલ વધુ કોશિશ કરવાની મુશ્કેલ છે.

વિવાદ પછીના વિનં

તેવક તમા પ્રકારક: રતનરાટ મિ. અચાનીઆ: મુંગઈ (૬૬ કેમી ૮૦૦ પના ૧૬) કીમત જે આના.

ફેબરીટની સરની વાગાં મળાને આ પદમાં નેમર, લેખક કહે છે તેન, સાચી ધરતા ધરતી લેવાયો છે વાગાં મુંદર છે અને પુસ્તક બોધ આપે છે.

વાગાંના રનિરોને ન્દાની ન્દાની સંપૂર્ણ વાગાંઓ કલ જે આનાની કીમતે મદિને મદિને પડે પાટલાનું સાદસ પ્રગણાપાય છે.

ગુમાસ્તા સંદેશ

તંત્રી: કાનુસકેર એમ નેમી, મુંગઈ ૨ જે આસપી રાટ વચ્ચે આ નવિન પ્રજાવટિક, મુંબઈ ગુમાસ્તા મદામંડાનું મુખ્યત્વે દોઢ પ્રમા-ગત્તોના દોકો અને તેમની દાંતમદીઓની અર્થો કો છે.

સાદસ અમિનંદા ૫૫ છે. સમિત્ય સામયી તમા છપાઈ વનું મુંદર દેવ, વાર્ષિક એક રવિય મુ લવારમ વાગળી લેખક.

અદ્ય કોરાઓ

બનાવનાર: કોરાનીઆ કોરા દાઉબ, મદુવા ૧૨૨૨ ૨૩૨ ૨૩૨ નંગ બાર કીમત પાન આના

આ કોરા તદન સાદા લેવ દેખાતા કોરાના રૂપમાં આવે છે. એમાંનું બીજું પોજી કામજ એ કોરા પર મુષી, બેડને પાણીમાં બેળનાં, તરતજ એક મુંદર કોરા દેખાય છે, જે નેઈ દરકોઈ અજબ થઈ જાય છે.

આ કોરા બાળકો માટે ખુબ ઉપયોગી છે. વળી પ્રત્યક્ષ તમા કોરા અનેક રાત મદાસાલઓ અને હમારતોના દોષ જે અને તેમાં, બનાવના-સામેને મૂલના અપાય તો, બીજા અનેક કોરા કીમતી મકામ છે.

કીમત વાગળી છે. સાદસ બદલ મુશ્કારબાદ. મેમળુ એન્યુકેશનલ એન્ટ વેલફેર સોસાયટીને આપા વર્ષનો રિપોર્ટ, તેની સર્વેપેયોની તબક્કીની ચળવળોને અન્વેષિ વિગાર આપે છે. સોસાયટીના કો માટે વારવાર અર્પીય કરના છતાં દલ કથ નોમવાપાય ન થાય એ મેમળુસાદઓ માટે શર્માસ જેવજ લેખાય. આજના બચ્ચા અને જવાનો, જેમના દાવમાં આપની કાલની કુનપાને કરોબાર દશે, તેમને પોતાથી બને તેટલો વધુ દિલથી વારસો આપવો એ કવમ માથે એક ફર્જ છે કવંન તે અદા કરવામાં પાછી પાની કરવી ન નેઈબ-ખાસ કરીને નપાઈ, તે માટે દલશારની સરવાળા આપે મરજી છે. કોરાક લખ રૂપિયા મળવામાથી કદાચ તો પછી કોઈ મેમળુ વિદ્યાર્થી અનુકેતરાયો યા પેલાને સમને તબક્કીમ છોડી રખડતો રહેજ નહિ.

અન-બજોની કેશિયો બરવ તેમને રિતી મુશ્કારબાદ

બાવનર જે નવરિસદ દૂરેટ ફુંડ, દેવલમાઈ ગુલામકુમલ બોલ નિશકીન દૂરેટ ફુંડ, દેવલમાઈ ગુલામકુમલ પ્રમાઈ દૂરેટ ફુંડ, કાવનર બોલ મીબ દરિનાઅલ્લી 'અલબરઅલી' કન્યારાગા તમા અવાસીનઆઈ દેવલમાઈ પ્રમાઈ ફુંડો જે વર્ષનો સપુત્ર દિમાબ મરો છે. કામકોરી કામદસા રૂપ દેખાઈ આવે છે.

પરોચ

નકાકારક મુશ્કેલ: બાબ રહેલો (અભિપ્રાય દલે વળી)

‘કમર’ને લગતા વિષયોના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમચાર મુક્ત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ત્રણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ જોઈએ તો દરેક પ્રશ્ન ટીક પાંચ આનાની (ખર્ખા: આઠ આના અને પરદેશ નવ પેની) ટીકીટા ખીડવી [ની પી. ના ઓર્ડર સ્વીકારતા નથી]

૧૯૮૩-ઉ. હા. મ: અમરેલી-(૧) તેજ અને સરખતના એસેન્સ માટે લસનઅલી કમરદીન, બીપી ચાલ, મુંબઈ ૨ ને લખશે. (૨) સફેદ સરકો જનાવવાનો પ્રયોગ કમરના ૬૦ મા અંકમાં છે, તે જોશે. (૩) તાજેતર-માંજ કચ્છમાંથી ‘બાકારક દુનવે : બાગ પ્લેસો’ એ નામનું પુસ્તક પ્રગટ થયું છે તે જોશે.

૧૯૮૪-એમ. એ. હ: કાનાનોર-(૧) બેસ-તેવ જનાવવાનો પ્રયોગ કમરના ૨૫ મા અંકમાં છે (૨) તેસ-રંગ જનાવવાને લગતો ખાસ સચિત્ત લેખ કમરના ૬૩ મા અંકમાં છે.

૧૯૮૫-અ. કા. ઉ: હીંગોલી-અમરેલી વિજ્ઞાનિક બાળ ફરી વાર ચાલુ કરવા મુમકિન તો છે, પણ તે માટે ખાસ કારખાનુ સ્થપાય તોજ. એસા, વિજ્ઞાનિક બદલને ખોટી, જગી ચપલા તાર કાઢી નાખી, બીજા નવા તાર નખાય છે વિજ્ઞાનિક બદલને લગતી બાજી માહિતી માટે જુઓ કમરનો ૮૬મો અંક.

૧૯૮૬-રી. યુ: જુજ કચ્છ-(૧) જિહા જનાવવા તથા (૨) ચિરોડી, ગુગળ વ. ના ઉપયોગને લગતો કોઈ લેખ કમરમાં પ્રગટ થયો નથી.

૧૯૮૭-એફ. ઇ. દો: સોજિત્રા-કુક આઈલ સાફ કરવાનો પ્રયોગ કમરના ૪૩મા અંકમાં છે, તો વાંચશેજી.

૧૯૮૮-યુ. ઇ. ગિ. સ: કરાંચી-(૧, ૨ અને ૩) સરકોઓને લગતી બધી માહિતી

કમરના નવેમ્બર ૧૯૩૭ના અંકમાં એક ખાસ લેખમાં આપાઈ છે, તે જોશેજી. એ સિવા, સરકોના બીજા તુરખાઓ અંક ૩૫, ૫૪, ૬૦ અને ૬૧માં છે તેવ જોશે.

૧૯૮૯-રા. અ: નેધરુર-(૧) અંગ્રેજી મિકામંજા વ જનાવવા માટેના વિલાવતી યંત્રો ગ્રેટ હીપચંદ એન્ડ મન્સ, સકકર (સિંધ) પાસેથી મળશે (૨) એલા કાગળોને બાલિન પેપર વા કમર પેપર કહે છે. તે બધા કાગળના વેપારીઓને ત્યા મળે છે. બે સિરનામા આ દ્વારા: જો. એન સિધ એન્ડ કમ્પની, લીમીટેડ, ૬૩ મિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨; ફૂલુ પેપર માર્ડ, મંગળદાસ રોડ, મુંબઈ ૨; (૩) સિગોડા સાચવવાની રીત વિષેના જવાબ હવે પછી.

૧૯૯૦-ડા. એસ. એમ. પૂ: કપડવંજ -જર્મનીમાંથી Mineral Water Trade Journal નામનું ચા એ વિષયનું કોઈ પણ અંગ્રેજી સામયિક નીકળતું નથી. જર્મનીના જાનાનના સામયિકો વિષે, જર્મનીના કોન્સવને લખી પૂઝાવી સકો છે. [સચના ખદસ આજાર. ઘટ્ટું ખ્યાન આપશે.]

૧૯૯૧-એલ. કે. રા: મુંબઈ-(૧) ડેરી કામને લગતું ગુજરાતી પુસ્તક આ છે.- ‘ગાય બેંસ અને બજાર ધોડા ઉઠેરવાની તથા ઘી દુધ વધારવાની રીત’ કર્તા: દુલેરાય અંગ્ગ-રીઅ, કી. રૂ. ૧-૮-૦. અંગ્રેજીમાં એવા પુસ્તકો અનેક છે: The Principles of Dairying કર્તા: આર. ડાલયુ. લંબ.

શી. રૂ. ૧૩-૧૪-૦; *Dairy Farming* કર્તા : એ. ઇ. ગ્રીસમ, શી. રૂ. ૨-૧૦-૦; *Manual of Dairy Farming* કર્તા : બી. કે. ધારે, *Manual of Milk Products* કર્તા : ડબલ્યુ. એ. મોટીંગ; *Milk & Milk Products* (પ્રકાશક : ઇન્ડસ્ટ્રી) ૫. (૨) સરખતો વિષે ચુરસતી પુસ્તક કોષ નથી અમેરિકામાં ઇન્ડસ્ટ્રી ઓફી-સનું *Manufacture of Syrups* છે, તે જોશો (૩) અમેરિકાના કટકરી માલના વેપારીઓ આ છે:-*The Atlas Shear Coy., 230, North Street, Bridgeport, Connecticut; A. A. Marks, 730, Broadway, New York City.*

૧૯૨૨-એમ. કે. લો : મુગધ-અરસન પાશિશ કરવાનો પ્રયોગ હવે પછી હપાશે.

૧૯૨૩-ન. મ : ગમનગર-(૧) આપ જણો છે તે “ગ્રાફિક એન્જિનિયરીંગ” વિમાની શાસ્ત્રનો એક શાગ છે. પૂરા અગ્રવાસને ચાર વર્ષ ધાય છે અને શાગા ફી ૧૫૦૦ રૂપિયા છે. (૨) ત્યાં દ્વાષિલ્લ યત્રા માટે મેટ્રીક લગીનો અભ્યાસ હોવો જરૂરી છે. વય ૨૧ વર્ષથી ઓછી નહિ. એનો લગતી ૫૫૫ વિષયો મટે મેલેજીય ડિરેક્ટર, ઈર સર્વિસિઝ ઓફ ફરિયા ક્રિમિટીઝ, મુતારક મન્નિત્ત, એપોલો ઓફિસ, કેપ્ટ, મુંબઈ ૧ ને લખી પૂછવશે. (૩) સિનિયર કેમ્બ્રીજ, મેટ્રીક જેવોજ સામાન્ય બાપા-અભ્યાસ છે

૧૯૨૪-રી આ રડુ : અહમદાબાદ-કચકાના લોડેટ અને ગિલ્ડા બનાવવાને લગતા યત્રો માટે *Fritz Huck, Krefeld* (જર્મની)ને લખશે.

૧૯૨૫-એમ. આઈ. ધો : કચ્છ ભૂગ (૧) વિમાનીશાસ્ત્ર સંબંધે ૫૪૫૨૪ નં ૧૯૨૩ ને આપેલો જવાબ તથા કમરના ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૪ના અંકમાં ને વિષયનો ઉપાયનો ખાસ

રેખ જોશો. (૨) દર્બાઈ શાળા સંબંધી એક લેખ કમરના જુલાઈ ૧૯૩૪ના અંકમાં છે, તે વાંચશે. એ ઉપરાંત સરકારી ખાતા તરફથી પસંદ થયેલા ઉમ્મીદવારોનેય દર્બાઈ તઅલીમ અપાય છે. (૩) દિ-દમાં લક્ષ્મી નઅલીમ પણ સરકારી ખાતા દ્વારાય અપાય છે અને ગ્રાંથિયર અને બીજો ટેકાલિની શાળાઓમાંય

૧૯૨૬-શા ત્રિ. ગાં : દાસરા-તેલમાંથી વાસ દુર કરવાના પ્રયોગો અનેક વેળા કમરમાં હપાઈ ગયા છે. ઘાસનેદમાંથી વાસ દુર કરવાના પ્રયોગો માટે કમરના અંક ૧૪ અને ૨૦, એરંડિયા તેલમાંથી વાસ કાઢવા માટે અંક ૧૫ અને ૭૨, તજના તેલમાંથી વાસ કાઢવા માટે અંક ૩૦ અને ૭૦ અને કાપ-રેલ તેલમાંથી વાસ કાઢવા માટે અંક ૪૨, ૭૩ અને ૭૬નો જોશો.

૧૯૨૭-ઈ અ : ચનેરા-(૧. ૨ અને ૩) અગ્રગ, નાગ અને ચંદરથીના તેલના ઉપ-યોગની પુરી હકીકત માટે હુનાની નિજની કિનાળો જોશો.

૧૯૨૮-શી. વિ. શા આ : મુલ્યર્થો-(૧) ફજફાઈડ બગામાં પેક કરવા સંબંધી નિષ્ણા-તોની સેવા મળી સકે છે, પણ કંઈક સુરિ-લીયા. એ માટે આપે દેશના વર્તમાનપત્રોમાં અહિરત આપી, એવા નિષ્ણાનેને જોળવા પડશે. (૨) દિ-દમાં એ ઉલોચના દાસ લગ-લગ એક ઝન નોંધવાપર કારખાના છે (૩) કારખાના માટે લેહતી પુંછ વિષેઆપ કમરના એપ્રિલ ૧૯૩૪ના અંકમાં હપાયેલો લેખ વાંચશે તો જણશે કે, શુદ્ધઉદોગ લેખે ધધો આરંભવો હોય તો લગભગ ૩૦૦ રૂપિયાજ પુરતા છે. પરંતુ મોટા પાયા પર કારખાનું જોલવુ હોય તો પુંછ મોટી લેહએ. એ વિષે, આપને રેલ કેટલા વજનના ફરતા હજી તૈવાર કરવા ધરાશે છે. તેની વિષય સાથે નીચલી યંત્ર કમ્પનીઓને લગશે તો

કમરના વાંચકાને અર્ધી કીમતમાં મળશે.

ચિકિત્સા સિંધુ—આ એપડીમાં એલોપેથિક, આયુર્વેદિક તથા યુનાની મત પ્રમાણે દરેક રોગોના લક્ષણ, ઉપચાર તથા ચિકિત્સા અરસ શુભરાતી લાપામાં લખવામાં આવેલ છે. આ એપડી ડાક્ટર, વૈદ્ય, હકીમ તથા અહસ્થોના ઘણાજ ઉપયોગની છે, માટે દરેક અહસ્થે ખરીદ કરીને પાસે રાખવી જોઈએ.

કીમત રૂ. ૧ (રૂપાત ખર્ચ ૦.૫૦)

વૃધ્ધાવસ્થા મટાડવાના ઉપાય—અમેરિકાના એક વિદ્વાને એવી રીતે વ્યાયામ વિધિ લખેલી છે કે પથારી ઉપર પડ્યા પડ્યા કોઈ પણ લતતી ધન કે ત્રાસ સિવાય શરીરને હલાવ્યા ચલાવ્યાથી શરીરના અવયવો પુર થઈ શરીર નિરોગી બને છે. કસરત કેવી રીતે કરવી તે સમજવાને માટે ૨૪ ચિત્ર પણ આપેલા છે.

કીમત રૂ. ૧ (રૂપાત ખર્ચ ૦.૫૦)

સુખસંચારક કંપની—મથુરા

મતલ ૨૩ વર્ગથી સંપૂર્ણ વ્યાયામ વિષયક સચિત્ર માહિતી આપતું,
હિંદની પ્રવ્રજનું માનીતું માનિક.

૨૨ મહિનાની ૧૫મી
તારીખે નિર્ધારિત
પ્રગટ થાય છે.

{ વ્યાયામ }

પ્રગટ થવાનું
દિવસ ૩, ૨-૮-૦
૫૦૨૦ પે ૧૨૦૧૦

વ્યાયામ વિષયક સાહિત્ય, સાધનો તથા શુભાસા માટે લખો—

વ્યવસ્થાપક 'વ્યાયામ'

રાયપુરા, વડોદરા.

તેઓ જાણી વિગતો અને અવસરોનો પૂરો
પાસરો:— Food Machinery Corpora-
tion, 17, State Street, New York;
Barngrover & Coy; Free Mont
Street, San Fransico, California
(અમેરિકા)

૧૯૨૬—અ. અ : મુંબઈ—(૧) વર્ડ
અરાઉન્ડ પ્રોસેસિંગની ક્ષમતા વિશે વધતે કમી
વિશેષ માહિતી નથી. (૨) એનેમલ ફોટોગ્રા-
ફીની ચોપડી વિષેની આપની પૂછપરછ સંબં-
ધના ફોટોગ્રાફિક પ્રિન્ટિંગનો લખાણો. (૩)
પત્રવ્યવહાર માટે લોખંડી ચોપડીઓ આ
છે:— *How to Write Better Busi-
ness Letters, Better Business
Letters, Commercial Correspondence.*

૬૨૨૭૩૨

જગ્યાને અવાજે "કાગળની ઘેલીઓ",
"શિરકુટ અને કેક" "કાચ પર કુલમ-
કામ" અને "કાગળ"ના અને બીજા એ ત્રણ
લેખો આ અંકે આપી સકાયા નથી. તે દરે
૧૯૩૭ અવકાશ અપાશે.

૨૦૦૦—ટૂંકાં રોકા આ : ખાતાન—
શ્યાના ટ્રેડ માર્કના રિનિસ્ટ્રેશન વિષે, મેસર્સ
રોલેન્ડ-શીઝ, સરનને લખશો તેમજ એ વિષેની
૧૫ વિગતો કમરના ૩૮ મા અંકમાં છે,
તે જોશો.

૨૦૦૧—એસ. આઈ. ધા : કર્ણાવુર—
(૧) ધાણી કામને લગતા નવોની કમીનની
પૂરી માહિતી Voswerke, Sarsiedt
(ગર્મની) પાસેથી મળશે. (૨) કેટલાય ક્લાસ
લગી અમુક કામ સતત કરવાનો રેકૉર્ડ કર-
નારાઓને તે કામ સદરે અટક્યા વિના
સતત કરવું પડે છે. આવા ખીના મારેય
અટકી સકતા નથી જાણકે તેમને ખોરાક

વાઈટાફર

માણસના જીવનમાં ફેરફાર પદાર્થ
ધણી અગત્યનો ભાગ બન્યો છે. પડપણ
કે બીજા કોઈ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ
જીવનમાં જોડો થઈ જાય છે ત્યારે અનેક
પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નબ-
બાઈ અને માથાનાં, મરદનના હાડકાઓનાં,
છાતી અને કમરનાં, હોજરી અને દિલનાં,
ચૂર્ડા અને પેદુનાં, હાથ પગ મા સાંધાઓનાં
અને વાનાં ઘેંટાં, લકવો, નબજાઈ, બચ્ચાઓનો
સૂકતાનનો રોગ, અનિદા, જાતિય નબજાઈ,
૧. ૫૫૬ થઈ જાય છે એ બધી બીમારીઓ
માટે ઝડપી અને સચોટ ઇલાજ માનવ
જીવનને ફરીવાર યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં
ફેરફાર પડે પાડવાનો છે.

વાઈટાફર

—માં જોઈ ફેરફાર મેળવેશો હોઈ, તેમના
કપમાં લેવાથી બીમારીવાલી જગ્યાએ સહજ
લગાડી થીમે થીમે ધસવાથી ઝડપી ફાયદો
દેખાડે છે. કાંઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન થતું
નથી અને જનાવટ જોવીતો સચોટ છે કે કાંઈ
પણ લાખલામાં અસરોનાશરકનીયરતું નથી.

કીમત: આટલીનો રૂપિયા એક
(દવાત ખર્ચ પાંચ આના જુદા).

[વિદેશ માટે ટ. બ. સહિત શી, સપા એ]

લખો: એનેજર,

ધિ વાઈટાફર સી,
સુરત.

“કમર” : અંક ૮૮ મો -

ખીજો કામસ તેમને ખવડાવે છે, જ્યારે કે તેઓ તો પોતાનું કામ સતત કરતાજ હોય છે. કુદરતી હાજત વિશેષ જોવી ગેરવજૂ કરાય છે કે તેઓ પોતાનું કામ કરતાં રહી, તેનાથી કારિગ થઇ સકે. (૩) લાગલાગટ રોજી રાખનારાઓ, રોજી દરમિયાન પાણી, કિંચુનો રસ અને બાઇકાએનિટ ઓફ સોડા વ. લે છે.

૨૦૦૨—મુ. ઇ. મુંબઇ-(૧) યુનાની તિળને લગતા ઉદ્ધુ યોપાનિવાં આ છે:—
‘અલ હકીમ,’ લાહોર; ‘અત તખીય’ લખનવ,
‘અત તખીય,’ લાહોર; ‘મુશીમ્મ અતિખા,’
લખનવ; ‘હમદદ્દે સિદ્દત,’ દિલ્લી; ‘યુકમાન,’
નિઝામાબાદ; ‘મખઝનુલ દિકમાન,’ લાહોર,
‘અલ મુઆલિમ,’ અમૃતસર; ‘રિકમાન,’ લાહોર,
‘હકીમે હાજિક,’ મુબરકાન (પંજાબ), ‘આબે
હપાન,’ ટોહાના; ‘મુખનુમ અતિખા,’ તમ્બા II,
‘તખીય’ સોહાદરા; ‘હખીયુલ અતિખા,’
માહસાનવાલા; ‘કાનુને સિદ્દત,’ લાહોર;
‘શમ્મુમ અતિખા,’ લાહોર; ‘ધરકા વેહ,’
અમૃતસર; ‘હામિરે સિદ્દત,’ લાહોર, ‘તિખી
કુન્યા,’ દિલ્લી; ‘રહનુમાએ સિદ્દત,’ લખનવ;
‘મસીહાએ ઝમાના,’ નિઝામ (અમૃતસર), (૨)
મુબરકાલીમાં યુનાની તિળને લગતુ સામગ્રિક
કાઇ નથી.

૨૦૦૩—અ ઉ: ક. અકમદાબાદ-ઓરેન્-
મિયાના દિન્દી આગેવાનો આ છે. -Mirza
F. Dean, 192, New Castle Str
cet, Perth; Gulam Muhammad,
65, Francis Street, Perth; Shi-
ikh Abdul Vahid, 96, John Str-
cet, New Fermanle; A Haider
75, Wakefield Street, Adelaide;
Noor Dard, Elizabeth Street,
Redfarm, New South Wales;
Navalrai Hakumal & Coy; 64,
Elizabeth Street Melbourne; Ki-
rra Uzan, Merivale Street South
Brisbane, Queensland.

[૧૭૬]--

આવતો અંક

કેટલાક મુખ્ય લેખો

કાબુ-દશિલુ દિન્દો એક નકાવત હોય
કાચ ઉપર કલકકામ-આરીસા બના-
વવા વિષે.

પુટ પાલિશ-એક વધુ લેખ

પેપર કલિષો-ખીજ પ્રકારની પેપર
કલિષો બનાવવા વેચવા વિશે. (સચિત)

ફેળાં-રોપણી અને ઉપયોગો

હાની પુછના ધ્યાઓ-૫૦-૧૦૦-
૨૦૦ રૂપિયાની પુછમાં થઇ સકે તેવા
ધ્યાઓની નવી ક્રેખમાળા

એબસોર્બન્ટ કોટન (Absorbent
Cotton)-દવા કામમાં વપરાતા ફની બના-
વટ વિશે

કપડાં-ધુનાઈ-એક નવો લેખ

વેપારી પત્રવ્યવહાર-એસિક-અમેરી
કારા વેપારી પત્રવ્યવહાર કરવાના નમૂના
અને વેપારી શારત્રીય પરિલાપાના નવા ૧૦૦
એમિક શબ્દો

હુકાનદારી-નવિન લેખમાળાનો એક
વધુ હકેતો

પસ્ટર કીમત, વેચાણ ભાવ અને
નફા-ચાલુ લેખનો ખીજો હકેતો

સંજ્ઞા-શબ્દો-લઘુવાર્થ અને ઉપરે ગો

અને
ખીજું ધણું ધણું.

નિયમો

- “કમર”નું વાર્ષિક લવાજમ દિન્દ માટે રોજીઆ
ત્રણ અને બર્મા અને ખીજ પદ્ધતો માટે
રૂપિયા ચાર અથવા શિવિંગ છ છે. હરક
નકજની કીમત દિન્દમાં ચાર આના અને
વિદેશોમા છ પેની છે
- લાઈફ મેમ્બરશિપની ફી દિન્દ માટે રૂપિયા
આવીસ, અને બર્મા અને વિદેશો માટે ૮ આવન
ચા પાઉન્ડ ચાર છે.
- નર્ડ વર્ષ બન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે,
છતાં ગ્રાહકો ગમે તે માસથી, ગ્રાહકોની ઇચ્છા
પ્રમાણે, તો ખીજ લકાય છે.

વર્ષ આદ્ય

માસ પાંચમે

અંક ૮૬મે

ક મ ર

લેવા ઝ મ :

વિનિયમ : પ્રથમ તથા

બીજા : પ્રથમ તથા ત્રીજા

વિનિયમ : શિષ્ટિયમ

[મે ૧૯૩૮]

ચિત્રો પ્રથમે

કપડાં-ધુતાર	૧૮૦
કપડાં-ધુતાર	૧૮૦
કપડાં નિયોજનાર ચંદ્ર	૧૮૮
કપડાં નિયોજનાર ચંદ્ર	૧૮૮
કપડાં શુદ્ધિનાર ચંદ્ર	૧૮૭
કપડાંને અસ્તરી કરનાર	૧૮૮
ચંદ્ર	૧૮૮
ચેપર કમિયો	
ચેપર કમિયો મુખપૂષ્ક ઉપર	
ચેપર કમિયો બતાવનાર	
ચંદ્ર મુખપૂષ્ક ઉપર	

મ

તંત્રીસ્થાનેથી

પ્રમંથન રંગ	
પ્રમંથન રંગ	૧૮૭
પ્રમંથન રંગ	૧૭૬
પ્રિટિશ પ્રાચીનત્વની	
નાર યોજના	૧૭૨
૧૬ કે ૧૮ પેની ?	૧૭૬

ખેતી-હુતર અને ઉદ્યોગ

કપડાં-ધુતાર	૧૮૭
કાળુ	૧૮૪
કેળાં	૧૮૫
ન્યાની પુરુષના ધંધાઓ	
આનાજ દળવાની ધંરી	૧૮૧
તેલ ખીતવાની ધાણી	૧૮૩

એલ્યુમિનિયમના વાસા	
સાફ કરવા	૨૦૧
કપુરી કોલ્ડ ક્રીમ	૧૮૬
કપુરી બરફ (Camphor Ice)	૨૦૦
કાચ-પેલિશ	૨૦૦
ખાંસીનો દવાજ	૨૦૧
ખાલીયા પરથી સાલીના	
ગાય કાદવા	૧૮૬
ચાલીનો ટોળ	૧૮૬

ચિદ્રશ માટેનું લેસાન (Face Lotion)	૨૦૧
અખ્ય ધોવા	૨૦૦

અવેશત-પ્રવિશેષ	
- ચાંદીકામ માટે	૨૦૧
- સોનાકામ માટે	૨૦૧
નાવનો ઇલાજ	૨૦૧
દંતમંજન	૧૮૬
નકલી મધ	૧૮૬
પતરા પર લેખલ લખાડવા	
માટે ચુંદર	૨૦૦

પ્લાસ્ટીક કવે (Plastic Clay)	૧૮૬
મસાનો ઇલાજ	૨૦૧
માખી-કાગર (Fly Paper)	૧૮૬
મીઠુકામ સાફ કરવું	૨૦૧
વાયોલેટ ચાલીની બૂંધી	૨૦૧

સંધીવાનો ઇલાજ	૨૦૦
સોનાનો ઉપાય	૧૮૬
દાઘ-સાફ	૨૦૦
ચેપર કમિયો	૧૮૮
શુદ્ધ પેલિશ	
કાળું છુર ક્રીમ	૧૮૦
ખાંસીનું છુર ક્રીમ	૧૮૧
મંદચાંદુનાં ખાંતર	૧૮૮
શોષક-ક (Absorbent Cotton)	૧૮૩

વેપારી કળા

દુકાનદારી	
કાપાં વેચનારાઓ	૧૧૨
શોપ એક્ટ કિંવા	
દુકાની કાનુન	૨૦૭
વેપારી પત્રવ્યવહાર	
એજન્સી આપતો પત્ર	૨૦૪
એજન્સી માંગતો પત્ર	૨૦૩
વેપારી રાખેટ : પ૦	૨૦૩

પરચુરણ

તાજું વાસી	૧૭૮
પૂજપરજો	૨૧૬

હુંગારીયન સરકારની સરપરસ્તી હેઠળ, બુકાપેસ્ટની ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ તરફથી બુકાપેસ્ટ ખાતે એક આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રદર્શન એપ્રિલની ૨૯ મીથી મેની ૬મી તારીખ લગી બંધાનાર છે.

બ્રિટિશ હિન્દનો ફેશઆરી ૧૯૩૮નો આયાત વેપાર ૧૨,૫૬,૦૦,૦૦, રૂપિયાનો થયો છે, અને નિકાસ વેપાર રૂ. ૧૨,૧૪,૦૦,૦૦૦ નો.

મુસ્લિમ-જન્યાના જગવિખ્યાત શાહર અને ફિસ્તુહ અદલામહ સર મુદમહ હકમાલ, ૬૧ વર્ષની વયે ગુરુવાર તારીખ ૨૧મી એપ્રિલે મરણ પામ્યા છે. (ધ. મિ.)

કાબુલ (ગ્વાલિયર) ખાતે ધ સિન્ધિયા સુગર મિલ્સ લિમિટેડ નામની ખાંડની કંપની થીસ રૂપિયા લાખની ચાલણથી રચના છે.

મુંબઈમાં એપ્રિલના બીજા અઠવાડિયામાં ફરી વાર ક્વમી હુદયદ કાઢી નીકળ્યું, હવે પણ તાત્કાલિક પગલાઈ મામલો ઝડપથી કાબુમાં આવી ગયો હતો.

કલકત્તા ખાતે મુસ્લિમ લીગની ખાસ બેઠક ૧૭ અને ૧૮મી એપ્રિલે ભરાઈ ગઈ છે.

બ્રિટન અને ઇટાલી વચ્ચે મજદૂરો કરાર થયો છે.

ચીન-જપાન લડાઈ ચાલુ છે, છતાં હવે ચીન જીત પર છે અને જપાનજોનો કચ્ચર પાણી નીકળી રહ્યો છે.

અનાતોલિયા (તુર્કી) ખાતે ભવંકર ધર્તિકંપ થયો છે, જેના પરિણામે અદાર ગામો તારાજ થઈ ગયા છે અને ૮૦૦ શખ્સો મરણ પામ્યા છે.

મધ્ય પ્રાંતે ખાનનું વિદ્યા મંદિર ૨૩મી એપ્રિલે ગાંધીજીના હાથે ખૂલું મુકાયું છે. (એમાં મેવાના ૧૬૬ વિદ્યાર્થીઓ માટે ૫૦૦૦ જગતોની અરગીઓ આવી હતી !)

તાજું વાસી

હિન્દના લુદા લુદા ધના કાગોના બજેટમાં આવક નવ-કનો અંદાજો આ પ્રમાણે છે:

આવક	નવક
મદ્રાસ	૧૫૬૮ લાખ
બંગાલ	૧૩૧૩ ,,
મુંબઈ	૧૨૦૯ ,,
પંજાબ	૧૧૪૨ ,,
આસામ	૨૭૮ ,,
સરહદ	૧૮૦ ,

પોલાન્ડના એક કામદારે સીસામાંથી સોનું જનાવવાની શોધ કરી છે.

સર તેજ બદાહુર સમુને ઓરીસાના ગર્વનર જનાવારો, એવી અફવા છે.

તુર્કીએ મુંબઈમાં પોત નો એવમી નીચો છે

હિંજાઈ તરફથી હિન્દના એલમી તરીકે મી. યુસુફ ફત્તહાન નીમાયા છે.

૧૯૪૦માં શહિન્શાહ જ્યોર્જ છઠ્ઠા હિન્દ આવશે અને તે વેળા દિલ્લી ખાતે વરખાર ભરાશે તેમજ તેજ વેળા ફિડેશન પણ અમલમાં આવશે, એવી અફવાઓ ઉડી રહી છે.

વાયસરૈય જાનુએ શર કરેલા કાવ રાગના ઉપચાર અંગેના ફંડમાં લગભગ ૨૫ લાખ રૂપિયા ભરાઈ ગયા છે

અલીગઢની યુનિવર્સિટીએ ૩૦ લાખના ખર્ચે અનેક નવા વિભાગો ખોલવાની યોજના કરી છે

વિદ્યામીન એકની શોધ થઈ છે.

હિન્દી કોંગ્રેસે જંગખારના લવિંગ ઉપરાંત હવે અફધાનિસ્તાનનો સુકો મેવો બોય-કાટ કરવાનો હંદોહ કર્યો છે !

મુંબઈ ધારાસભામાં રણુ ચમણી યુનાની આયુર્વેદિક બિલ, સિમેન્ટ કમીટીને સોંપાયું છે.

બ્રિટિશ એમ્પાયર એર મેઇસ યોજના પ્રમાણે તારની યોજના પણ થઈ છે, એ યોજના મુજબ હવે તાર એલેક્સરને બાવે મોકલાશે.

ખર્માના ટપાલ-દર

એક વર્ષની વારંવારની વિનંતીઓ અને પ્રોટેસ્ટો પછી, અને એક, એક વર્ષના ઓછા થયેલા ટપાલ વ્યવહારની આકરા અનુભવો પછી-હિન્દી ટપાલખાતાએ પોતાની ખૂબ જોઈ છે અને તેથી તેને ખર્માના ટપાલ-દરોની પોતાની નીતિ અદ્યવાની ફર્જ પડી છે. કાશ! એ ફર્જ-જ્ઞાન તેણે આજથી એક વર્ષ પહેલાં જ કેળવ્યું હોત.

ખર્મા હવે પરદેશ છે એ ખરું, છતાં સિનેમન અને એડન જેવા પરદેશો સાથે હિન્દી ટપાલ-દરો કાંઈક રહેતા હોય તો ખર્મા સાથે તે કેમ ન રહે, એ સમજવું મુશ્કિલ છે. ખર્મા અને હિન્દ વચ્ચે ઉભી કરાવણી કૃત્રિમ અને રાજદ્વારી આડખીતો છતાં હજી ખર્મા અને હિન્દ એકમેકથી સંકળાયેલા રહ્યા છે અને બંધિયમમાં રહેશે. એવી દાક્ષતમાં, કલમને એક મોઢે, આગળથી પુરતી જાદિરાત કર્યા પિના, એકદમ ટપાલ દર વધારી દેવાનું વગવું-પછી તેની શરૂઆત મગે તે છેડેથી થઈ હોય-કેવળ ગવરવાજીની હતું. અદ્યતા-દના આભાર, કે એ ગવરવાજીનીપણું સાચિત થઈનેજ રહ્યું છે

મુધારાવજા નવા ટપાલ-દર, અમુક અંશે રાહત રૂપ થશે, તેજ રીતે તે અમુક દાખલાઓમાં આગળ કરતાં વધુ મોંઘા પડશે. કારણ આગળ જ્યાં અઢી તોલાના પરખીડા પર અઢી આનાની ટિકિટ લગાડવી પડતી હતી ત્યાં હવે એકદમ વજનના કાગળ પર સાડા ત્રણ આનાની ટિકિટ જોઈશે. આ વખતે શા માટે?

ખીંછ વાત, તાર-દરોની છે. ગયે વર્ષે ટપાલ-દરોની સાથે સાથેજ તાર-દરો પણ ખુબ વધારી

દેવાયા હતા. હવે આજે ટપાલ-દરોમાં કંઈક રાહત મળી છે તોય તાર-દરોના વિષયમાં કશુંય થયું નથી. આ મેદભાવ શા કાળે?

બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની તાર-યોજના

બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની વિમાની ટપાલ યોજના પેટેજ સામ્રાજ્યની તાર-યોજના પણ રૂપમાં એકિત્રથી અમલમાં આવી છે. એ ઉપરાંત સાહસ અદ્ય લાગતા વગગનાઓ દરેક પ્રકારના અગ્નિનંદનને પાત છે.

આજ લગી સામ્રાજ્યના દરેક દેશ યા સંસ્થાન માટેના તાર-દરો નોખા નોખા હતા; કોઈકનો શરૂ દીઠ રૂપિયો તો કોઈકના શરૂ દીઠ ત્રણ રૂપિયા. આ નવી યોજનાથી એ બધા દેશોના તાર-દરો એક સરખા થશે, એટલુંજ નહિ પણ તે ઓછા પણ થશે. એવી એવડી વ્યવહાર કુનહ અને કાર્યદક્ષતા અદ્ય તાર ખાતું સાથેજ ગર્વ લઈ સકે છે.

૧૬ કે ૧૮ પેની ?

રૂપિયા અને પાઉન્ડ વચ્ચેના કળેડા લખે ફરી વાર વેપારી વર્તુલોમાં ચિન્તાની લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરી દીધી છે. છેલ્લા કેટલાક સમયથી હિન્દ-બ્રિટનના હુડીયામણ-દરો અવનવા પડતાઓ લઈ રહ્યા છે અને સ્વભાવિક રીતે જ વેપારી વર્ગની દાક્ષત કોંઈકી ચમ રહી છે.

૧૮ પેનીના રૂપિયાને દરજ રૂનિમ છે. એ દર વિરુધ્ધ વર્ષો થયાં હિન્દ એકમતે પોકાર પાડી રહ્યું છે અને દેશભરના નાણા શાસ્ત્રીઓ એ દરને તરતજ ઘટાડી સોલ પેનીનો રૂપિયો કરવા વિનંતી રહ્યા છે. છતાં પોતાના

ન્હાની પુલના ધંધાએ

માંથ સો રૂપિયા લગીની
પુલમાં થઈ સકે એવા
નફાવત અને વ્યવહાર
ધંધાઓ

ન્હાની પુલમાં થઈ સકે એવા એટલક ધંધાઓનો પરિચય કરાવવા માટે આ લેખમાળા આજે શરૂ કરાય છે.

એમ તો, “કેમરે”માં દર અંકે કોઈ ન કોઈ એવા ધંધાની દલીલો ઉપાલીજ રહી છે, છતાં તેને એક ખાસ મથાળા હેઠળ રજુ કરવાની કોશિસ આજ લગી કરાઈ ન હતી. આજે તેમ કરતાં, મ્હન ચકીન છે કે, તે ધંધાઓને ચોક્કસ ધધિ સમાવવામાં પોતાનો પુરતો ફાળો આપીએ.

અફ વાત અને ખસ. ન્હાની પુલના ધંધાઓમાં ધંધાઓ ગણિકારજ કરવો જોઈએ એવી માન્યતા વ્યવહાર પસંદ નથી અને ખરી પસંદ નહિં. આપણે ધંધાને ગમે તેટલા ધિક્કારીએ છતાં તેને પૂરેપૂરો ગણિકાર કરી નથી જ સકતા. તેમ કરવું શક્ય નથી. ધંધા વિનાનો વ્યવહાર એટલે દુષ્કાર વર્ષ પહેલાંનું પ્રાચીન જીવન. એ જીવનનાં આદર્શો અને તેટલા સુદર હોય, આજે દરકોઈ તે તરફ પાછો વળી સકે એમ નથી. તેથી, જ્યાં જુરત હોય ત્યાં ધંધાની મદદ સેવામાં આવકાવું ન જોઈએ. આ લેખમાળામાં ધંધાઓ આવે તો તેમને એ દિશાએ જોવા જોઈએ.

તંત્રી

[૧] અનાજ દળવાની ધંધી

દરક ગરીબ જામીરને રોડની બનાવવા માટે લોટ તો જોઈએજ, પછી ભલે તે ધંધાનો હોય તો જુરતનો તો જાજરોનો તો વળી જવ. મકાઈ કે ચોખાનો. હાથ ધંધી વડે અનાજ દળવાનો આદર્શ, સાચો અમુલ્ય છે છતાં તે અધેઅધ રીકાર્વ થઈ સકતો નથી.

અનાજ દળવાની ધંધી શરૂરમાં જ હોઈ સકે છે અને ગામડામાં. મોટું મોટું હોય તો નાનું, ત્યાં એકાદ એ તો ચાર પાંચ ધંધીઓ તો હોય છેજ. એમ છતાં, ઘણી વેળા મવ-વૃદ્ધ ધંધીઓ શરૂરના દળણને પહેંચી વળતી નથી હોતી. એવી હાલતમાં એકાદ એ નવી ધંધીઓ માટે ત્યાં કીક કીક અવકાશ રહે છે.

ફરલીક વેળા એવું પસંદ અને છે કે મોટા શરૂરમાં અમુક જગ્યામાં જુરત કરતાં પધારે ધંધીઓ હોય છે તો અમુક-જગ્યામાં તો એક ધંધી નથી હોતી, તો હોય છે તો જુરતને પહેંચી વળે તેથી એકાદી. એવી હાલ-તમાં, એવા જગ્યામાં-જ્યાં દર એક વધુ ધંધી માટે ક્ષેત્ર હોય-ધંધી શરૂ કરી સકાય છે, એ દેખીતું છે.

ગામોમાં અનાજ દળવાની ધંધીઓ હવે નખાવા લાગી છે. ખાસ કરીને એવા ગામો-જેમની આસપાસ નજીકમાં જ બીજા ન્હાના ગામો હોય-ત્યાં તો એવી ધંધી માટે ખૂબ ઉજ્જવળ મવદાન પડેલું છે. કાચુ કે, એવા ગામમાં ધંધી હોય તો આસપાસના ગામોનું દળણુય તેને મળી સકે છે અને ફામને. અભાવે

કાન્હુ જેવો સ્વાદિષ્ટ મેવો કોણે ચાખ્યો નહિં હોય ? પરંતુ કાન્હુ ગંભીરુનું દશે કે કાન્હુ એ અસલ દિન્દી મેવો નથી ? એ અમેરિકન બેંક છે, જે પોર્ટુગીઝો દ્વારા દન્દને મળી છે. આજે તો દિન્દમાં કાન્હુ કેકેકાણે પાય છે. ખાસ કરીને પશ્ચિમ-દક્ષિણ દિન્દનો ડિનારો 'ગ્રેડાટા બાગે કાન્હુ' મુખ્ય કેન્દ્ર છે દ્વારનકાર અને ગોધા, એ મુખ્ય મથક. એ ઉપરાંત તે સિંધોન અને જર્મામાં પાય છે.

કાન્હુની ખેતી

કાન્હુની ખેતી રીતસર થતી નથી એ આપ મેંજે ઉમનું અને ઉંઝરીનું જાડ છે એમો દેનાગ યા પેદારી જમીનમાં પાય છે.

મામાન્ય રીતે હાડવા વર્ષા પછી રાપાય છે. એ માટે મોરે બાગે પેના પદારી. નેનાગ યા રવાં પિનારાની મામ જમીન વચ્ચે પાય છે. પદારી જમીનમાં તે પીએ વર્ષ છે

પણ ફગાડે હેન, એવા કાન્હુ વધુ મીઠા હોય છે. જાડ ૧૧ ફૂટથી સરને ૧૦

૧ ૭૫ ફૂટની ઉંચાઈ સમા વર્ષ છે. પાદડા હેરે સાગે છે અને કાડના સરના થંગો એ ફૂટથી એકાદો હેનો નથી

કાન્હુનું કાડ પળથી પાચ વર્ષ ફગે છે એવી ઉંઝેરે યા દેખાંજ પાડગ ખાસ નકલીક હેરી પડતી નથી. એ જગતી જાડ છે અને આપ મેંજે વધે વધ છે પાળી નેમ ખાતરની પણ ખાસ જરૂર પડતી નથી. હાડવા ઉગા પછી. તે તે ખુજ પામે પામ ચપો હોય ને, થેડાક મંદિના વાળા પછી. દુર દુર ફગે દેવા મેંજે.

કાન્હુના રીતસર પાક મેંજેર. કલિકટ, કનિયોન અને ગોધામાં પાય છે હના છુટા છવાયા કાડ નો આખા દિન્દમાં મળી આવે છે.

૧ કેસાકો એને મુજ પોર્ટુગીઝ મેવો માને છે.

ખુદ સુરત જિલ્લામાં પર્દેમપુર રાજ્યમાં આજથી ૧૩ વર્ષ ઉપર, કાન્હુની ખેતી કરવાની શેશિય થતી હતી. ત્યાં જાડ ઉગ્યા પણ હના અને વધુ કરીને એમાંના થેડાક અડો આજેય મરજદ છે એ મિત્રાય બીજે કેડેક કેકાણે જમીનમાં કાન્હુના જાડો છે

કાન્હુની મયમમ ડિમેંજર-મ.પુ.પારીયા મે લગીની મળાય છે ફગ આંગા પેંજુખાએમાં આવે છે, જે રાડઆનમાં મેંજે તીયા-આડિન હોય છે જેમ જેમ ફગ પાકના વળ છે તેમ તેમ તેમનો રમ પાનુ જદમાનો વળ છે અને જેવે જગતે ન પ્રસા પાડી વળ છે ત્યાં જાડ પરથી આપ મેંજે વૂરી પડે છે.

કાન્હુ ફગ મેંજે પિખાઓમાં હેંજાવયું છે: મુજ ફગ અને કાન્હુ (નદ) ફગનો આકાર મામા વળ મરજદ છે, જગતે કાચા કાન્હુનો આકાર મૂરાં જેવો હોય છે

કાન્હુની પેદા-ઉત્પન્નો

કાન્હુની ઉત્પન્નો પેંજે, નીચબી જ મીમેંજ અમમ્યાન પેદાવે છે :

- ૧ કાન્હુ ફગ
૨. રાન્ડુ (નદ)
- ૩ કાન્હુનું તેમ
૪. કાન્હુ ફગનો કાડ
- ૫ કાન્હુનું પાનુ
૬. કાન્હુનો નેંજે

કાન્હુ ફગ—કાન્હુ ફગ-કાન્હુ (નદ) નદિ-ત્યારે મધુર હોવા છતાં મળામા મ.યદાદ ફગવે છે કાચા ફગ નો અપન નેજ દોડ છે. તે ખવાતા નથી પાદડા પછી ખવાય છે પરંતુ જમો અને ઉઘાગ ફગનો નથી—

કાન્હુના કાડનો છે. કાચા ફગમાંથી રમ કાડી મેંજે જાનાવાય છે, જે ખૂબ

ને હોય છે. આ રીતે, રવાના કિપવેચો પણ

કાનુનીય કાનુ ના નહ, કાનુ પણ ખવાસ છે અને એકવેચો અને ચેકકા પણ. આડ પદથી કિનારની વેળા કાનુ કળતા કિપરે તેના કીટાં, કોમે આ નહ વળવેચા હોય છે. મજૂરો અને કથ પદથી તોડી મે છે અને પડી મુકવે છે.

ત આ કાનુના રંગ રંગોડી પડોના હોય છે. નેને ફરવાય દવાડા સગી તરકામાં મુકવાયો તેના રંગ દક્ષકા યુત્રાળી થાય છે અને તેમાંથી ભીનાય ઉડી જાય છે. જે તેને જાળા વકત સગી સાચવી રાખવા હોય તો વળી તેની સુકવળીમાં ખૂબ કાળજી રાખવી પડે છે. કારણ, આ કાળ પડી જતી જયારે જતા હોય, લાગ હાવનાં ઉપર પાણી તેને બદલાઈ ફરી નાંખે છે. એ માટે તેમને માડીના વાસાણમાં ભરી, ઉપરથી ઢાંકણું ઢાંચી, મારી પડે ઢાંચવાની કારો સમજાવે પદ ફરી દેવાય છે, જેથી વાતાવરણની દવા વાસાણમાં પેટી ન સહે. કાનુને સાચવવાની વધારે મુખરેલી રીત પતરાના એર ટાઈટ ઇલાખામાં ખંખ કરવાની છે. એ ઉપરાંત, કાનુની સાચવણી અથો ફરવાકો ફરવાકો દવાઓનાય ઉપયોગ કરે છે.

કાનુને શેકવા પડી તે વધારે રવાઈટ કામે છે અને મુકા મેવા સાથે વેચાતા કાનુ શેકમાજ હોય છે. દ્રાવણકાર અને ગોવામાં એ માટેની ખાસ કરવામાં છે અને કવિ-લેખનની અનુગ કુના જાગમાં આ પ્રધાને અને ફરવાકો ફરવાકો મજૂરો રાંછી મેળવે છે ફક્ત દ્રાવણકારના વેપારીઓએ જ આ કાનુના પ્રધાને અંગે લગભગ ૨૦ લાખ રૂપાઆની મુડી રાંછેલી છે. દ્રાવણકારમાં દર પડે કાનુની ઝાંકર પદદાઈ ૧૬૮ રત્ન વજનની એવી એક લાખ સુજોની થાય છે, જેમાંથી બહાર દેશપર ખાતે દશ હજાર મુજો જાય છે.

મેંડોર, કવિલેખ, માલવાન. વેંટાપસમ, રાજમુડી અને ગોવા ખાતેથી કાનુ બહાર પરદેશ ખાતે રવાના કરવામાં આવે છે. ધણી વેળા આફ્રિકાના કાનુ આફ્રિકાથી હિંદુ રવાના ખાતે શેકવા માટે આયાત કરવામાં આવે છે અને શેકવા બાદ હિંદુસ્તાનથી પરદેશ ખાતે રવાના કરવામાં આવે છે.

૧૭૨ રત્ન ખાંડીનો કાનુ કળતા વજનની કીમત રૂ. ૨૦ થી રૂ. ૫૫ ઉપર છે. દાસમાં તે વેપારની દૃષ્ટિએ ફળની કીમત કમજ નથી પણ એના નહ (કાનુ)ની કીમત છે.

કાનુ ફળના એક કાયળાના વેચનમાંથી ૩૨ જેર તેવા કાનુ મળે છે, જેમાંથી રૂ. ૫૨ આપ્યા અને ૧૨ શેર, ભાગિયાં કટકા અને બુકો હોય છે. આખા હિંદુસ્તાનની કાનુની ઝાંકર પદદાઈ આશરે ૬,૪૦,૦૦,૦૦૦ રત્ન થાય છે, જેમાંથી ૬૦,૦૦,૦૦૦ રત્ન કાનુ અમેરિકા (યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ) જાય છે, જયારે ફરવામાં આ જથ્થાના ગોવા, જાગનો ઉપયોગ કરાય છે. હિંદમાય એનો વપરાશ અમેરિકાના યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ જવાય છે, જયારે બાકીના પાંચ લાખ રત્ન કાનુ બીજા દેશોમાં જાય છે. દ્રાવણકારના કાનુ અમેરિકા અને બીજા દેશોમાં હમેશાં કોચે આવે વેચાય છે. મજબુત રીતે એર ટાઈટ પેક કરેલા માલની કીમત ન્યુયોર્કના બજારમાં દર રત્ન આશરે ૨૮ સેન્ટ ઉપર છે. ત્યાં એ કાનુ ચોક્કસદના ઉદ્યોગમાં ખૂબ વપરાય છે.

કાનુને શેકવા પડી તેના ઊંચટા, કાંદવાનું કામ સહેલું નથી. હાલ એ કામ ધણી ભાગે લાકડાની મોચરી વડે કાનુને હલકે હાથે કુટવાથી થાય છે એથી તેના ઊંચટા નીકળી જાય છે, પણ સાથે સાથે કાનુનાય કટકા થઈ જાય છે. એમ થયું ન જોઈએ. વળી તેને વધુ પડના શેકાય તો ઊંચટા ઝડપથી

પેપર કલિપો:

(PAPER CLIPS)

પેપર કલિપો એક બે જાતની નથી બનતી, સમગ્ર ત્રણ ડકત નેટવર્ક નોખી નોખી જાતોની બને છે. એમાંય, મુખ્ય ત્રણે બે છે:-

૧. તારની કલિપો

૨. પતરાની કલિપો

તારની કલિપના એક પ્રકારથી તો “કુમર”ના વાંચકો સારી પેઠે પરિચિત થઈ ચુક્યા છે. આજે આદિ ગ્રીક્ પ્રકારની-પતરાની-કલિપો વિશે કંઈક જાણીએ.

પતરાની કલિપોય અનેક પ્રકારની બનાવાય છે. ફેરતીક ગોળ હોય છે, ફેરતીક ચોરસ, ફેરતીક ત્રાંબચોરસ, ફેરતીક ત્રાંબચોરસ, ફેરતીક ત્રિકોણ તો ફેરતીક ચોરસ નોખી પટ્ટી આકૃતિના મોટા ભાગે તે વિસ્તારના પતરામાંથીજ બનાવાય છે, જનાં ફેરતીક વેળા તો તે પંતલો મુજબ રંગરંગ ધરાવે છે અને ફેરતીક વેળા તેને ખાસ રંગો પાડી આપાય છે.

આજે જે બે જાતની કલિપો વિશે આપણે વાત કરીએ છીએ તે ગોળ આકૃતિની છે. તેની મધ્યમાં એક ન્હાનકડી ખાંચ પડાય છે જેથી તેમાં કાચા ભરાવી સકાય આ કલિપો જે વાંચકે વડે બને છે તે વાંચકું ચિત્ર આગળના અક્ષર મુખપૃષ્ઠ પર અપાયું છે. એ વાંચકું ત્રણ છે દર મિનિટ ૧૫૦-૧૫૦-એટલે ૨૨ કલાકે ૬૦૦૦ અને દરરોજના ૮ કલાક ગણીને, દરરોજ ૭૨.૦૦૦-કલિપો તૈયાર કરી શકે છે. રોજની ૫૦૦ શ્રેણી કલિપો!

વાંચકું ચિત્રમાં દેખાશે તેમ એકજ કટકનું બનાવેલું હોઈ, ૧૫૦૦ રત્ન નેટવર્ક વચ્ચે ધરાવે છે તે પતરામાંથી કલિપના આકાર કાપવા, તેમાં ખાંચ પાડવા, તેની ચારે તરફ નક્કી (નરદ)પાડવા અને કાપી

છેવટે પછી ખાસ ઝરૂરી કામ, બનાવનારનું નામ કલિપો પર છાપવાની બધી ક્રિયાઓ પોતેજ કરે છે એટલે બનાવટ પાછળ વધારે કારીગરી રોકાતા નથી. વળી વાંચકું ચિત્રાવરો મોટે ભાગે એકાદ-બેનું વિશિષ્ટ બળ પુરતું હોઈ, તેના ખર્ચ પણ વધારે આવડે નથી. અત્યંત, કલિપો બનાવવા પછી તેને

પેપર કલિપો

તારની પેપર કલિપો બનાવવા સંબંધી ખાસ સચિત્ર લેખ. “કુમર”ના માથે ૧૯૩૮નો અંક

[ક્રિમલ ચાર આના]

તપાસી મણીને જાકસમાં ભરવા, જાકસ પર ગ્રેગસ લગાડવા અને તે જાકસોને મોઢાટા જાકસોમાં પેક કરવાના બધા કામ હાથ વડેજ કરાય છે તે માટે ક્રિમલ નવકરો રાખવા રહ્યા.

ધણ કરીને આ પ્રકારની કલિપો બનાવવાનું કારણનું કિન્દમાં એક નથી, તેથી એ કામ ઉપાડાય તો સારો બજાર મળી શકે છે

સુંદર ચિત્ર-કાર્ટો

આર્ટ કાર્ટ પર છાપેલા, સુંદર ચિત્ર કાર્ટો : (૧) તાજમદાત, (૨) કુતું મિત્ર, (૩) ઉચ્ચપુરનું આરસ મદત અને (૪) સિન્દ્રા (આમ)નો અકબરનો રેવજો. ક્રિમલ ડકતના ત્રણ આના (રૂપાણ ખર્ચ સુઆઈ)

પેસાની કીકટ ગીડા. વી. પી. યસે નહિ. લખો:-કુમર ઓફિસ, સોલાવરવાડા મુરતી

કાણું જુદા ફીમ :

૧-મીજી. ૪ રતન,
તર્પેન્ડાઈન ૪ રતન,
પીજો સાજુ ૨ રતન,
પાણી ૬૩ પાઉન્ડ.
નિમોગીન (કાજો એની

સાઈન રંગ પાણી માટેનો) ૮૩ ઓંસ.

સાણુની ઓઈલી કાનરીઓ કરી. પાણીમાં નાખી ઉકાળી, ઓગળી જવા દો એ દરમિયાન બીજા વાસણમાં તર્પેન્ડાઈન અને મીજી નાખી, ગરમ કરી મીજી ઓગળી ત્યારે કે ઉતારી સર્ધ સાણુના પાણીમાં ધીમેથી નાખી, મિશ્રણ હંફે થઈ થઈ થાય ત્યાં સુધી ખુબ દસાવતા રહેો એ હંફે થાય ત્યાં સુધી મિશ્રણને ગરમ કરી દસાવવામાં નહિ આવડે તો મીજી જુદું થઈ દાણા દાણા બધામાં જશે. પરંતુ ખુબ દસાવતા રહેવાથી એ મિશ્ર થઈ જઈ થઈ ફીમ બની જશે. આમાં તર્પેન્ડાઈન વપરાતું હોવાથી રંગ ફીમ બની થયા બાદ એકાદી મજાએ નહિ માટે રંગ આપી પહેલા પાણીમાં ઓગળાવી. પછીજ તેમાં સાણુ ઉકાળવો.

૨-પાયેલુ મીજી ૧ રતન, કારનુના મીજી ૧ રતન, કેરેમાઈન (Cereine) ૧૨ ઓંસ, તર્પેન્ડાઈન તેજ ૬ પાઉન્ડ, પીજો સાણુ ૨૨ ઓંસ, પાણી ૮ પાઉન્ડ, નિમોગીન ૨ ઓંસ, એનીસાઈન ૫૩ ૨ ઓંસ.

જાપા જાવના મીજીને એક વાસણમાં મુકી ગરમ કરી ઓગળાવી કાઢી મુકા પછી વાસણ ઉતારી તીપા પડી તેમાં તર્પેન્ડાઈન મેગ્નેશી બીજો દાંધે એ દરમિયાન સાણુને પાણીમાં નાખી, જુદા વાસણમાં ઉકાળી સખ એ ગરમ પ્રવાહી ઉપર મીજીવાળા પ્રવાહીમાં નાખી, ખુબ મિશ્ર કરી. ઉપરે થોડુંક સાંદર એમોનિયા સર્ધથી માટે મેગ્નેશી, ફીમને મિશ્ર કરી, બટલીઓમાં બરી લો.

૩-મીજી ૬૦ બાય, કારનુના મીજી ૧૫ બાય, કોમેનિટ ઓફ મોડા ૬ બાય, પીજો સાણુ ૬ ૧/૨ બાય, પાણી ૫૫૦ બાય, ફોર્માલિન (Formalin) ૧ બાય, નિમોગીન રંગ મુકેત પડના પ્રમાણમાં.

જુદા પોલિશ

નફાકારક ઉદ્યોગ

બોવા મીજીમાં નાખી, મિશ્ર કરી ખુબ દસાવો

૪-સફેદ મીજી ૩૩ રતન, કારનુના મીજી ૧ રતન, તર્પેન્ડાઈન તેજ ૧૬ હાથુઈઝ ઓંસ, પાણી ૧૬૦ હાથુઈઝ ઓંસ, ૩૬ સાણુ ૮ ઓંસ, આપરરી એક (રંગ માટે) મુકેત પડના પ્રમાણમાં

એક પ્રકારના મીજીને યોદર ગાય દ્વારા ઓગળાવી લઈ, તેમાં તર્પેન્ડાઈન ઉમેરો. બીજો દાંધે પાણીમાં સાણુ ઉકાળી ઓગળાવી તેમાં આપરરી એક મેગ્નેશી, પ્રવાહી મીજીમાં નાખી ખુબ મિશ્ર કરી લો.

૫-કારનુના મીજી ૧૦ બાય, મધમાખનુ મીજી ૨૦ બાય, કોરડીક મોડાનો ૪૦° H નો દ્રવ ૪ બાય, નિમોગીન રંગ (ચરખીમાં આગળે લેવો) ૧૫ બાય, ગરમ પાણી ૧૬૦ બાય, તર્પેન્ડાઈન તેજ ૬૦ બાય.

પહેલા એક પ્રકારના મીજી ઓગળાવી પછી તેમાં કોરડીક મોડાનો દ્રવ ઉમેરી ત્યાં જગા પડે તો કે મિશ્રણ એકજીર થઈ જતી પડી તેને થોડું પાડી મો. બીજો દાંધે તર્પેન્ડાઈન ના નિમોગીન રંગ નાખી, તેને ૧૨૫° F થી ગરમ કરી ઓગળાવી લો અને ૬૭ મીજીવાળું મિશ્રણ ૧૪૦° F થી ૬૩ થઈ લેવ ના. તેમાં આ તર્પેન્ડાઈન ઉમેરી દેવો.

૬-પેરેશીન ૩૦ બાય, કેરેમાઈન ૧૦ બાય, વુલ ફેટ (ચરખી) ૧૦ બાય, કોરડીક મોડાનો ૩૮° H નો દ્રવ ૨ બાય, નિમોગીન રંગ (ચરખીમાં આગળે લેવો) ૫ બાય, તર્પેન્ડાઈન તેજ ૧૬૦ બાય.

પેરેશીન, કેરેમાઈન અને ચરખીને ૨૪૮° F થી ગરમ કરી ઓગળાવી લો અને

એક વાસણમાં મોનુ ઓગળાવો. પછી બીજા વાસણમાં મીજી મોડા અને રંગ મેગ્નેશી, ને ઓગળાવો. પછી એ મિશ્રણ ગરમ પ્રવાહી

પછી વણીત સંભાળપૂર્વક નેમાં થોડો થોડો કરી બધો કેન્દ્રીક સોડાનો દ્રવ ઉમેરો. એ વેળા મિશ્રણને સતત હલાવતાં રહેવું એકઠું. દ્રવ ઉમેરતાં મિશ્રણમાં ખૂબ શીણ આવશે. જ્યારે બધો દ્રવ મેળવવાનું સુકું કે મિશ્રણને ૨૨૨° F થતી હંદુ પાડી તેમાં નિઝોસીન ઉમેરી મેળવો. ત્યાર પછી, મિશ્રણને હથ વધુ-એટલે ૧૭૫° F થતી હંદુ કરી, તેમાં તર્પેન્ટાઇન ઉમેરી, હવે મિશ્રણને સુકા પરથી ઉતારી લઇ, ને તદ્દા હંદુ પડે ત્યાં થતી સતત હલાવતા રહેા.

ઉ-પેરેશીન ૨૦ ભાગ, તુલ ફેટ (ચરખી) ૧૦ ભાગ, કેન્દ્રીક સોડાનો ૩૮' Bનો દ્રવ ૫ ભાગ, કાર્બુયા મીણ ૨૦ ભાગ, નિઝોસીન રંગ (પાણીમાં ઓગળે તેવો) ચાર ભાગ, પાણી ૨૫૦ ભાગ, નિઝોસીન રંગ (ચરખીમાં ઓગળે તેવે) ૫ ભાગ, ફોર્મેસિન ૧/૨ ભાગ

પેરેશીન અને તુલ ફેટને ૨૨૨° F ની ગરમીએ ઓગળાવી લઇ, તેમાં કેન્દ્રીક સોડાનો દ્રવ બધો એક્ટ્રી વેળા નાખી દો અને ૨૦ મિનિટ થતી એનાં પકવતા રહેા. જ્યારે મિશ્રણ મધ જેવું થઈ અને એકછવ થઇ થાય ત્યારે તેમાં કાર્બુયા મીણ ખણુ એક્ટ્રી વેળા નાખી દઇ, તેમ ગળીને એકછવ થાય ત્યાં લગી મિશ્રણને પકવતા રહેા. જ્યારે મિશ્રણ મધ જેવું થઈ થઇ જાય ત્યારે તેમાં નિઝોસીન રંગ (ચરખીમાં ઓગળે તેવો) મેળવી, ખૂબ હલાવીને ઓગળાવી લો. પછી તેમાં થોડું થોડું કરી ૧૫૦ ભાગ પાણી ઉમેરી, ઉપરે જમત રહેવા પાણીમાં નિઝો-ગીન રંગ (પાણીમાં ઓગળે તેવો) ઓગળાવી લઇ, એ પાણી મિશ્રણમાં ઉમેરો. ઉપરે ફોર્મેસિન ઉમેરી દો કે કીમ તૈયાર.

દ-સાથુ ૧૨૨ ભાગ, પોટાસિયમ કાર્બો-નેટ ૬૧ ભાગ, મધમાખનું મીણ ૫૦૦ ભાગ, પાણી ૨૦૦૦ ભાગ, આયરરી બ્લેક ૧૦૦૦

ભાગ, રોક કેન્ડી (Rock Candy) બુકા ૧૫૩ ભાગ, આવળનો શુદ્ધ (કુકા) ૬૧ ભાગ.

ખેલાં ખેલી ચાર નીચેને મેળવો, અર્ધિં થતી ઉકાળો કે તે એકરસ થઇ જાય. પછી બાકીની ચીજો મેળવી દઇ, ખુબ મિથ કરી, હથ કીમ ગરમજ દોષ કે શીશીઓમાં ભરી દો.

દ-સાઈ (ચરખી) ૧૦૦ ભાગ, પીંગા વેચેલાઈન ૨૦ ભાગ, ડિઝસરીન ૧૦ ભાગ, એન્ડિયુ નેત ૧૦ ભાગ, જાતીની મેથ શુદ્ધ. રત પ્રતી

આઈન છુટ કીમ

૧-કાર્બુયા મીણ ૬૦૦ ભાગ, મધમા-ખનું મીણ ૧૫૦ ભાગ, સોડિયમ કાર્બોનેટ ૬૦ ભાગ, પીંગા સાણુ (ચરખીનો-કડણુ) ૬૫ ભાગ, પાર્થુ ૫૫૦૦ ભાગ, ફોર્મેસિન ૧૦ ભાગ, ગિરમાઈ આઈન રંગ (પાણીમાં ઓગળે તેવો) ૧૨૦ ભાગ યા ઓઠો વસા.

ખેલાં પાણીમાં સાણુ નાખી ઓગળાવી લો. પછી તેમાં સોડા ઉમેરી ઓગળાવો અને ત્યાર પછી તેમાં રંગ પણ મેળવી, ઓગળાવી ખૂબ મિથ કરો. એ દરમિયાન બીજા વાસ-ણમાં એક પ્રકારના મીણ ઓગળાવી લઇ, એમાં ઉપરું સાણુ-સોડા-રંગવાણું મિશ્રણ ઝીણું ધારથી રેડના જઇ, ખૂબ હલાવીને મેળવતા જાય. ઉપરે ફોર્મેસિન મેળવી દેજો.

૨-મીણું મીણ ૩૦૦ ભાગ, સાણુ ૧૨૦ ભાગ, નાનકિન યસો રંગ-૨૫ ભાગ, તર્પેન્-ટાઇન તેજ ૧૦૦૦ ભાગ, એન્ડોસલ ૧૨૦ ભાગ, પાણી ૧૦૦૦ ભાગ

તર્પેન્ટાઇનમાં મીણ નાખી, યોટર જાય દ્વારા ઓગળાવી લો. બીજા તરફ પાણીમાં સાણુ ઉમેરી, તેનેય ગરમ કરી ઓગળાવો અને બીજા વાસણમાં નાનકિન યસો રંગને વાસ-કોહલમાં મેળવી, સંભાળપૂર્વક ઓગળાવી

જો. ત્રણે મિત્રણે તૈયાર થતાં, ૬૭ આગવા બેઠે મિત્રણે ગરમ હોય કે તેને મેળવી દઇ, છેવટે તેમાં રંગવાસું મિત્રણ પણ ઉમેરે અને ખૂબ દલાવીને રીસીએ ભરે.

૩-સાઈ (ચરખી) ૧૦૦ ભાગ, એરંડિયું તેજ ૨૦ ભાગ, પીળું મીણુ ૨૫ ભાગ, સફેદ વેમેસાઇન ૩૦ ભાગ, રંગ, ત્રેધએ તેવો અને બેઠએ નેટલા પ્રમાણમાં

૪-કારનુયા મીણુ ૨૦ રતન, પેરેરીન ઑઇલ ૧ ગેલન, ઑઇલ મિરબેન ૪ રૂમ, ફેરફાઇન (સમસ્તીટયુટ) ૪ રૂમ, સિપરિટ ૩/૪ રૂમ.

આથી પહેલાં સિપરિટમાં ફેરફાઇન ઑઇલની લો પછી મીણુ અને પેરેરીન ઑઇલને મેળવીને ઑગળાવી લઇ, તેમાં એ રંગવાસું મિત્રણ ઉમેરે. છેવટે કીમ ઈંડુ પડવા આવે ત્યારે તેમાં મિરબેન ઑઇલ મેળવી દેલું.

૫-ધેયેશું મીણુ ૧ રતન, કારનુયા મીણુ ૧ રતન, ફેરફાઇન ૧૨ ઑસ, નર્વેન્ડાઇન ૧

૧ ૧ પાઇન્ડ, પીળો સાણુ ૨૨ ઑસ, પાળી

પાઇન્ડ, ગિરમાર્ક આડિન રંગ ૪ ઑસ

અથી જાતની મીણુને એક વાસણમાં મૂકી ગરમ કરી ઑગળાવી લઇ, ચુમા પડવા વાસણ ઉતારી લીધા પછી તેમાં નર્વેન્ડાઇન મેળવે. બીજી દાયે એ દરમિયાન સાણુને પાણીમાં નાખી, બુઝા વાસણમાં ઉકાળી લઇ, એ ગરમ પ્રવાહી ઉપલા મીણુવાલા પ્રવાહીમાં નાખી, ખુબ મિશ્ર કરી છેવટે રંગ મેળવી દઇ, થોડુંક સાઇકર એમોનિયા મુગંધી માટે મેળવી, મિશ્ર કરી, કીમ જાટલીંગમાં ભરી લો.

૬-મીણુ ૪ રતન તર્વેન્ડાઇન ૪ રતન, પીળો સાણુ ૨ રતન, પાણી ૯૩ પાઇન્ડ, ગિરમાર્ક આડિન રંગ (પાણી મરેતો) ૮૩ ઑસ

પહેલાં પાણીમાં ગિરમાર્ક આડિન રંગ ઑગળાવી, પછી સાણુની ઝીણી કાનરીઆ કરી પાણીમાં નાખી ઉકાળી, ઑગળા

વડવા દો એ દરમિયાન બીજા વાસણમાં નર્વેન્ડાઇન અને મીણુ નાખી, ગરમ કરી, મીણુ ઑગળા જાય કે ઉતારી લઇ રંગ અને સાણુના પાણીમાં ધીમેધી નાખી, મિશ્રણ ઈંડું થઇ થડ થાય ત્યાં સુધી ખૂબ દલાવવા રહો (કંડું પડે ત્યાં સુધી મિત્રણને જરાગર દલાવવામાં નહિં) અને પછી તેા મીણુ જીલું થના દાણા દાણા અંધાદ બરો.)

ગિરમાર્ક આડિન રંગવાવા કીમના વારં વારના વપરાસથી ચામડું કાળું પડતું હોઇ, ખરબા હોય તો એને બરે ફેરફાઇન (સમસ્તીટયુટ) રંગ મેળવી સકાશે. એ રંગનું પ્રયજ ઉપલા નુગા મુજબ નહિં થેવા, કીમના લવકા ઘેરા રંગ માટે ઝુકર પુરતો પ્રમાણ લેવો.

આ રંગો ન વાપરવા હોય તો દાળદ પળ વાપરી સકાશે. (અપુર્ણ)

ખર્માના લવાઝમમાં ઘટાડો

૧લી એપ્રિલ ૧૯૩૭થી દિન્દ અને નમાં વચ્ચેના અકદમ તથાસી દેવાવલા ટપાલ-દરોને લીધે, ન જુદે “કુમર”નું જર્માં મારેનું લવાઝમ વધારતું પડતું હતું, એ વાચનાઓના બાબે છે

વધારેલા ટપાલ-દર વિરૂધ્ધનો પ્રભ પોષકર અને સરળ થયો છે આ ૧લી એપ્રિલ ૧૯૩૮થી ખર્માના ટપાલ-દર ઘટાડયા છે અને પરિણામે, “કુમર”નું પોસ્ટેજ પણ ઘટ્યું છે અને તેથી “કુમર” ના લવાઝમમાં ઘટાડો કરનાં ખુબી થાય છે.

આજથી “કુમર”નું લવાઝમ, ખર્માં માટે ફક્ત રૂપિયા ૩-/-૦ રહેશે.

શોષક-૩

[ABSORBENT COTTON]

દવાઈ કામમાં વપરાતો શોષક-૩ (Absorbent Cotton) ઘણા ઉપયોગો ધરાવે છે અને હિન્દમાં રૂનો પાક ખુબ જીરોળા પ્રમાણમાં થાય છે ને જેનાં એની બનાવટ અને ઉલોગ નાટે અર્ધિ પુરતુ મલદાન છે. કારણુ ગધેગધ દોરિયટમે અને દવાખાનાઓમાં આ રૂ અનિવાર્ય ખુરશ છે અને તે વિના ચકારી સહ સકાળ એમ નથી.

જો ખરૂં છે કે આજે હિન્દમાં એ રૂ બનાવનારા કારખાના તથા ચાર છે પણ ને પુરતા જેમી સકાય નહિં. હિન્દ દછ એક મંદોરી રૂકાનો માત્ર પરદેશી આવાત કરે છે તેજે નેમ કરતાં અટકવું જોઈએ અને આ ત્યારેજ થઈ સકે જ્યારે ખુદ હિન્દમાં એટમે માત્ર બનતો હોય કે પરદેશી માત્ર મંગાવવાની હ જગજ ન રહે. વળી હિન્દમાં વધુ માત્ર બને તો તે હિન્દની પામેના બીમ્ન દેશો જેવા કે, અફઘાનિસ્તાન, બર્મા, સિંધાન, એકન વ કેકણી મોકલી સકાય એમ છે.

બનાવટની પદ્ધતિ

આ રૂની બનાવટ કંઈક ગુચ્છણુબરી લેવાય છે, જો કે એક વેળા તે જરાજર સમજી લેવાય તો પછી ખાસ ગુચ્છણુ ઉભો થવાનો સંભવ રહેતો નથી. સાથી પહેલાં રૂનો એક જથ્થો લઈ-આ રૂ વણી વેળા તદ્દન હલકા પ્રકારનો કાપડની મીસોમાંથી Hossel (ગચ્છ) જેવે વેચાતો રૂ હોય છે-નેને પછીના ફાર્ટીક સેડા યા પોટાશના મિશ્રણમાં અર્ધા કલાક લગી ઉકાળે છે. એ કામ યંત્ર દ્વારા થાય છે. ત્યાર પછી તેને ખુબ ધોત્તવ છે અને દવાણુપૂર્વક ગધું પાણી કાઢી લઈ, તેને પછી ના કસોરાઈઁ આંધુ લાઈમ (બીચીંગ પાવડર)ના મિશ્રણમાં પંદરથી વીસ મિનિટ લગી બીજવી રખાય છે. ત્યાર પછી તેને

સફળ સ્વચ્છ પાણી વડે ધોઈ, પાછળથી નમકના નેઝાવવાના પાણીથી ધોઈ, ફરી વાર સાદા પાણીથી ધોઈ, યંત્ર દ્વારા સૂકવી લેવાય છે અને પછી યંત્ર દ્વારાજ તેના ચોગ્ય માપના રોલ બનાવાય છે.

ઉપર દેખાઈ ગયું હશે તેમ, આખી કિંવા યંત્રો દ્વારાજ થાય છે અને તેથી એના કારખાના માટે મંદોરી ખુલ્લ અનિવાર્ય છે. સામાન્ય રીતે, એ માટે ૭૫,૦૦૦ થી એક લાખ રૂપિયાની રકમ જોઈએ.

દરરોજના કામના ૧૦ કલાકમાં ૫૦૦ રતલ રૂ તૈયાર કરવા માટેના યંત્રોની કીમતનો અંદાજો આ રહ્યો:-

	પાઉન્ડ સિલિંગ	
૨ રૂ પીંજનાર યંત્રો	૭૬૩	૧૫
૧ રૂ ધોનાર યંત્ર	૧૧૫	૫
૧ સટ્ટી	૧૭૬	૦
૧ દવા વડે રૂ ધોનાર યંત્ર	૧૩૩	૦
૧ કંપોરાઈન મિશ્રણ બનાવનાર યંત્ર	૫૦	૦
૨ રૂને નિયોવનાર યંત્રો	૧૮૨	૧૫
૧ રૂને સૂકવનાર યંત્ર	૨૧૬	૦
૮ રૂના માપસર થરો બનાવનાર, અને કાપનાર યંત્રો અને તેના સાધનો	૧૧૭૬	૦
૨ રૂ તોલવાના કાંટા	૧૫	૧૦
૪ રૂને અરતરી કરનાર, રોલ વીટાળનાર અને પેક કરનાર યંત્રો	૧૬૭	૦
૧ વરાળ યંત્ર	૨૩૨	૦
બીમ્ન સાધનો અને ન્દાના યંત્રો વ.	૭૭	૧૫

કુલ પાઉન્ડ ૨૯૭૧ ૦

“કમર” : અંક ૮૯ મો

—આમ ૨૯૭૧ પાકે-ડના યત્રો થયા.

પાકે-ડના રૂ. ૧૩-૪-૦ના હિસાબે રૂપિયા
બનાવતાં તે થશે રૂ. ૩૬૩૬૫-૧૨-૦. એમાં
વિજળીક મોટર ૫ ના તથા યત્રો મોડવવાના
પૈસા ઉમેરવાના હજી આવી છે. તે ઉમેરતાં
એ રકમ લગભગ પચાસ હજાર રૂપિયા થશે
કારખાનાના નફા નુકસાન માટે, એક
વર્ષના નીચલા આંકડા દિવસરૂપિયા કાઢા નથી.

અર્થ

રૂપિયા

કાચો માલ

દર વર્ષે ૨૧૬૦ મણુ ૨ મણુનાં
મણુ દીઠ રૂપિયા ગીસના ભાવે ૪૩,૨૦૦

યમાર

એક નિખ્યાત : માસિક રૂ. ૪૫૦ ૫,૪૦૦

એક કેરમન : માસિક રૂ. ૧૫૦ ૧,૮૦૦

૨૮ મજુરો : માસિક રૂ. ૨૦ ૬,૭૨૦

૪ કારકુનો : માસિક રૂ. ૫૦ ૨,૪૦૦

ખીજો અર્થ

વિજળીક બજારો વાર્ષિક અર્થ ૧૮૦૦૦

કારખાનાની જગ્યાનું ભાડું ૧,૦૦૦

વગેરેના ધસાન તથા રિપેર

અર્થ ખાતે ૫,૬૦૦

ગીસ અર્થાઓ ૬,૦૦૦

કુલ અર્થ રૂ. ૯૦,૧૨૦

દરે અ.વ.ક જુઓ :

આવક

રૂપિયા

દરવર્ષે ૧,૮૦,૦૦૦ રતલ

તેપાદ રૂ. વેચનાં, દર રતલે

સરેરાસ દર આનાનો ભાવ

મળતાં- ૧,૧૨,૫૦૦

કુલ આવક રૂ. ૧,૧૨,૫૦૦

આમ રૂ. ૧,૧૨,૫૦૦ની આવકમાંથી રૂ.

૯૦,૧૨૦નો અર્થ આદ જતાં ચોખ્ખો નફો

થશે ૨૨૩૮૦ રૂપિયા !

[પાના ૧૮૬થી આગળ]

ચખાતા રંગો-૧૨ તુરખાઓ. અંક ૭૩ મો.

કી. ૪ આના

ચા-ખેતી અને વેપાર સંજોગો. અંક ૫૪, ૫૫

અને ૫૬ મો. કી. ૮ આના

આમકુ કેળવણુ-કોમ રેનિંગ વિષે. અંક

૭૮ મો. કી. ૪ આના

ચિત્ર પટ્ટીઓ-પિકચર ફેમ વિષે. અંક

૫૨ મો. કી. ૩ આના

ચીકુ-રોપણી. અંક ૭૩ મો. કી. ૪ આના

ચોકલેટ અને પિપરમિન્ટ-ખાતવવાની

માદિતી (૭ ચિત્રો સહિત) અંક ૫૭, ૫૬

અને ૬૦ મો. કી. ૧૬ આના

ચિત્ર બ્લોકો-સામન અને હાકેટન બંધો

ખાતવવા અંક ૫૬ અને ૫૮ મો.

કી. ૭ આના

છત્રીના હાથા-ખાંભુના ખુખસુરન હાથાઓ

ખાતવવા. અંક ૫૧ મો. કી. ૩ આના

છાપકામની શાહી-Printing Inks વિષે

અંક ૪૬ મો. કી. ૩ આના

જસન-પનકું-Corrugated Sheets ની

ખાતવટ અંક ૮૮ મો. કી. ૪ આના

જંતુનાશક દવાઓ-Insecticides પ્રયોગો

અંક ૮૧ મો. કી. ૪ આના

જીવજન-“ગોલ્ડન” ફળ અને નેવળી કુંકે

માદિતી. અંક ૮૨ મો. કી. ૪ આના

ઝીનસીન-કીમતી જડીબી રોપણી વિષે અંક

૮૬ મો. કી. ૪ આના

ડિરેક્ટ પાણી-ખાતવટ વિષે. અંક ૭૮ મો.

કી. ૪ આના

કુરલીકેટર, અર્ધાંત હુકેટામક-પર મેલે

ખાતવવા અંક ૩ મો અને ૭૬ મો.

કી. ૭ આના

તમતમતી ચટણીઓ-સતર ખાતની સતર

દિપ્ત ચટણીઓ ખાતવવી. અંક ૩૧, ૩૨

અને ૭૮ મો. કી. ૧૦ આના

તરપેટાકાન અને ચુકલિપસ-ખરા અને

નકશી નેસ ખાતવવાની માદિતી અંક ૨૪,

૩૩, ૫૩ અને ૬૧ મો. કી. ૧૩ આના

[હજી જુઓ પાના ૨૦૫ પર]

કેળાં દિન્દી મેવો છે. તેનું મુખ જન્મ-સ્થાન એશિયા-ખાસ કરીને દિન્દ-એ અને એના ઉદ્ભવ સંસ્કૃત જગાનનાં અધોમાંય મવજુદ છે અને વળી કેટલેક દેશોએ તેને અનેક સાધુ સંતો કેવળ કેળાં આદ્યજીવ છવના હોવાનુંય જાણવાયું છે. એ કેપરાંત, બતાની, લેટિની અને અન્યી પુરતકોમાંય કેળાંની, તે એક ઉત્તમ દિન્દી ફળ હોવા વિશેની પ્રશંસા કરાઈ છે. એમ કેળાંની જાણ દુન્યામાં જાણેજાય ચલા માંડનાં, તેનું વાવેતર કરવા બીજા દેશો લક્ષ્યાયા અને અને, આજથી ત્રણસો વર્ષ પહેલાં દિન્દી કેળાંના છાટ મધ્ય અમેરિકા અને વેસ્ટ ઇન્ડીઝમાં ગયાં. ત્યાંની પ્રજાએ એમાં ખૂબ રમ લીધી અને આજે કેળાંનું પૂરું જગત વેસ્ટ ઇન્ડીઝ અને મધ્ય અમેરિકાના કેળાં ઉગારનારાઓના હાથમાં છે.

દિન્દમાં કેળાંનો ઉપયોગ ખાણ દ્રવ્યો નદિ, મજદૂરી દ્રવ્યો રધુ થાય છે, જેને લીધે કેળાંના પ્રકાર ૫. માં ફેન્દાર કરવાના ક્ષેત્રમાં અદિ જોખએ તેવી મિદનત કરાઈ નથી. જે કે આજે આપણે ત્યાં કેળાં ખૂબ થાય છે, જતાં તે વેસ્ટ ઇન્ડીઝ અને મધ્ય અમેરિકાના પાકને પહોંચી વળી સકતા નથી. કહેવા માટે તે, દક્ષિણ દિન્દમાં કેળાંની જુદા જુદા નામવાલી ૪૦૦ જાનો થાય છે, પરંતુ ખરી રીતે એ હકીકત ભ્રમભરી છે. જે ૪૦૦ જાનો લેખાય છે, તે જુદી જુદી જાતેના કેળાંઓની નથી, સ્થાનિક નામફેર માત્ર છે. ખરી રીતે, દક્ષિણ દિન્દના કેળાંની નોખી જાતો યા વર્ગો તે ૬૬૫ ૨૪ છે.

કેળાં બીની જમાનમાં ખૂબ ફાસે છે અને દક્ષિણ દિન્દમાં તે એકલા પાક તરીકે-ઓખા અને કેળાંના પાકની પારાકરતી પદ્ધતિયે-રોપાય છે. બીજા પાકો કરતાં કેળાંની એક નોખી વિશિષ્ટતા એ છે તેનું કદ, ફળ, સ્વાદ, રંગ, મુગંધી વ. માં જુદે જુદે ટેકાણે ખૂબ ફેર પડે છે. દાખલા રૂપે, દક્ષિણ દિન્દમાં કેટલીય જાતો એવી થાય છે, જે દિન્દના બીજા ભાગોમાં થતી નથી. એમાંય ખાસ કરીને-

૧ ચેન્કાઝલી

૨ કુતન

૩, વામનફેલી અથવા પાયા વજ્રદાઈ

૪, વિડપક્ષી

૫, કદાલી

૬, ચકકરી ફેલી,

૭, ને-પૂવન,

૮, સિશ્મસન

૯, અછરજુકા પૂવન

—એટલી જાતો કંઈક બધું જાણીતી છે. ચેન્કાઝલી જાત, લાલ રંગની ઝાલવાળા કેળાંની જાત છે, જે કે એની છુટ પર જે કેળાં લાગે છે, તેમજો રંગ લીસો હોય છે. કુતન, પશ્ચિમી કિનારાનો મેવો છે અને તે કેળાંનો છોટ બનાવવા અને દવાકામમાં વાપરવા માટે ખાસ રીતે વખજાય છે. વામનફેલી જાત, તમેજાં કેળાંના ઉદ્યોગ માટે ખૂબ બંધમેસ્તી છે, બપોરે કદાલી જાત મુરજ્યા-જેલી માટે જાણીતી છે.

આપણી તરફ કેળાંની સાત જાતો મશ-ફર છે:

- ૧, લીલી બસરાઈ અથવા મોટણ,
- ૨, લાલ કેળ,
- ૩, સોનેરી કેળ,
- ૪, એલચી કેળ,
- ૫, રાગેલી કેળ,
- ૬, મુઠેરી કેળ,
- ૭, ખાસરીઆ કેળ

એ સાતેને લગતી માદિતી “કુમર” ના સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૪ના અંકમાં આખી સુકાઈ છે. આને અદિ કેવળ ગુજરાતમાં બસરાઈ કેળની રોપણી કેવી રીતે થઈ સકે છે, તે જોઈએ. “બસરાઈ” (અટકી) કેળ ૭ ફુટ ઉંચી જઈ રહે છે. કેળાં લીલી હાલનાં થાય છે અને સ્વાદમાં કંઈ ફેર જણાતો નથી.

ઝમીન-ઝમીન બેસરણ-બેરંગી, સહેજ-સાજ ચીકણી, પાણીના ભરણ વગરની, પીત વગરની, ચોકળી ઘાસ પિતાની અને સરખું પાણી રહી સકે તેવી હોવી જોઈએ.

ખાતર-લીકું હાણીકું ખાતર દર ચીંથે ૪૦ થી ૫૦ ગાંઠાં આપવું જોઈએ.

બેઠ-ખાતર ભરાં પછી તેને સરખું પહોળું કરી પાણી આપવું અને બેઠ કરવી બેઠ આઠથી દશ વેળા કરવી જોઈએ, જેથી ખાતરનું ઝમીનમાં મિશ્રણ થાય.

રોપણી-કેળા રોપવાનો અનુકૂળ વખત વેશાખ માસ છે રોપણા અગાઉ ગણ કે ગુવાર દર ચીંથે દશ શેર પ્રમાણે મુકવી ત્યાર બાદ સમાર ફેરવી ઝમીન સરખી કરી ક્યારા બાંધવા અને જે અંતરે કેળ રોપવી હોય તે અંતરે ખાડા કરી રોપ રોપવા અને પાણી આપવું.

પાણી-કેળ રોપ્યા બાદ નિયમસર દર આઠપાંચે પાણી આપવું. ક્યારામાં પાણી બરાબર ભરવું.

રોપક-કેળના રોપક લેખે માધારણ કેળના રોપ પસંદ કરવા. રોપ્યા પછી બેઠ માંમે એક ફુટ ભાગ ઉંચો રહેવા દે, બાકીનો ભાગ તદ્દન કાપી નાખવો. ત્યાર બાદ જે પાન નીકળે તે રહેવા દેવાં.

અંતર-કેળ એ અંતરથી રોપાય છે: ચાર ફુટ કે ૭ ફુટ. જે પ્રમાણે પોણા આખી સકાય તે પ્રમાણે પસંદગી કરવી. ચાર ફુટના અંતરથી કેળને તાપ લાગતો નથી. ચાર ફુટે ૮૦૦ છોડ જમાવે ૭ ફુટે ૬૦૦ છોડ થાય છે.

માવજત-નિયમસર પાણી, ખાતર, બોળ વ આપવું. દર માંમે મજદુરો કરી ધાસ નીકારી ન આપવું. રોપ્યા પછી પહેલાં ૭ માસે દીવેલીનો બોળ, ૧૨ છોડ દીઠ ત્રણ ગેર પ્રમાણે આપવો. બોળ ૭ માસે હાણીકે લીકું ખાતર દર ચીંથે ચીસ ગાંઠાં પ્રમાણે મરખુ આપવું કેળના છોડ પાંચે જે પીલા ફુટે છે તે દર માંમે કાઢી નાખવા.

કેળ ફળવી-કેળ રોપ્યા પછી લગભગ તેર માસે રહે છે ફળ્યા બાદ ત્રણથી ચાર માંમે હુમ ઉતારવાની થાય છે. કેળ ફળે ત્યારે પાસેના પીલામાંથી એક પીલાનો છોડ રહેવા દેવો અને બાકીમાંથી મારી કાઢ, ફળેલી કેળના થડીઆની આસપાસ ટમ્બો કરવો. વળી કેળાં ઉતારી લીલાં પછી તદતજ તે છોડ કાપી નાખવો અને તેને બદલ કાઢી ફેંકવો. પછી કાગેલા ભૂના કેળની પાંચે રહેવા દીવેલી નથી કેળ તી ફુટને, આગળ રોપક મારે લખ્યું છે તેમ, ખાતર આપી, તેની માવજત કરવી.

પાકનો ફેરબદલો-એક ઝમીનમાં કેળા રોપ્યા પછી એ વખત ફળ આપે ત્યાર બાદ તે ઝમીનમાંથી કાઢી નાખવી અને ઉપર જગ્યા વ્યા પ્રમાણે નવી ઝમીન તૈયાર કરીને ફળ જગ્યામાંથી રોપ ત્યાં લાઇ જઈ રોપવી.

હુમનું વજન-સારામાં સારી હુમ એક મહુથી માંડી દોઢ મહુ સુધીના વજનની આવે છે અને તે નીચે અમીત સુધી નવ છે.

ખર્ચ-૧મામ ખર્ચ ગણુતાં દર વીંધે સરેરાસ રૂ. ૨૫૦-૩૦૦ ખર્ચ થાય છે

આવક-ચાર ટુટના અંતરનું પાવેતર હોય તો ઉપનવ થપલાં કેળાંનું વજન ૫૦૦ થી ૬૦૦ મહુ થાય છે. લાવ ઉપજે ને પ્રમાણે આવક મળી સકાય.

હીમનો લય-કેળાં માટે હીમ સૌથી મોટો લય છે અને તેનાથી બચવાનો એક પણ ઉપાય નથી. હીમ પરતાં અગાઉ ગમે તેટલું પાણી આપાંજે પણ હીમ લાગ્યા સિવાય રહેવું નથી. છતાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની મવસમમાં કેય દોષવાથી બચાવ થમ સકે છે, કારણ કે હીમ પરતાં અગાઉ કેળાંને ઉતાર યથા જાય છે અને આવકમાં નુકસાન થવાનો ભય રહેતો નથી. કેળો રોપા પછીના વરસમાં હીમ ડે ના ૧ કાગે છે પણ તેને પાણી આલુ આપવાથી તે ટુટવાની નાહુ રહે છે. ફક્ત ઉપરના પાન જળી જાય છે. પરંતુ મોગાસામાં રોપેલી કેળાંને હુમ આવે છે તે વેળા હીમની મવસમ આવી જાય છે, તેથી ચાંદાવાર નુકસાન થાય છે.

અચનાઓ-કેળાંની જેની કરનાર દરેક બિદુતને પાણી ખાતર જળીન ૫. પોતાનું સાવન હોયું બેઝમે ખાતર અને પાણી આપવામાં જેટલી કરકસર કરે તેનાથી બે મહુનું નુકસાન ખમવું પડે છે, માટે દરેક પોતાની તમામ રિયતિને વિચાર કરી સંપૂર્ણ માનજત કરી સકાય તેવી રિયતિ હોય તેમ જોઈ કેળાંનું પાવેતર કરવું.

૩

કેળાં જેમ એક ખાતર પદાર્થ લેજે ઉપ-યાગી છે તેમ તે દયાઈ ઉપયોગેય ધરાવે

છે. તે મુજે શીતળ, ગર, વૃધ, સિનધ તથા મધુર હોઈ, અનેક બીમારીઓને ધલાજ છે: અણુ-વધુ પરતાં કેળાં ખાવાથી થપલા અણુની, એલચીના દોડા ઉત્તમ ઇલાજ છે.

ઉલટી-કેળાંને રસ મધ સાથે પાવો. કમળો-પાકેલાં કેળાં મધમાં મેળવી ખાવાં કાનમાં અસકા-કેળાના સહેજસાજ ગરમ રસના કાનમાં ટીપાં નાખવાથી કાનના રોગો મટે છે.

કોલેરા-કેળાં પાણી આપવાથી તરત મટે છે.

છલે દાતરા-પાકેલાં કેળાં ગાયના દહીં સાથે સુરોદ્ય પહેલાં ખાવાં.

જખમમાંથી ગંધ અને પડ-કેળાં પાકેલાં સાક પાન બાંધવાથી પડ અને ગંધ દૂર થાય છે

કમ-કેળાંની અંદરનો ફેસરમુક્ત ભાગ કારી, તેમાં મરીનું સુથું રાત્રે ભરી રાખવું અને સવારે તે કેળું ઘીમાં તળાંને ખાવું.

મદર અને ધાતુવિકાર-પાકેલું કેળું અર્ધાં તોલા ઘી સાથે દરરોજ સવારે અને સાંજે ખાતા જવું. એ પ્રમાણે સાત આઠ દિવસ લેવાથી ઉપલા વિકારો શમે છે. (આ મંલાજ કાઢને ઠંડો પરતો લાગે તો એગાંજ મધના ચાર ટીપાં નાખી લેવા)

મમેલ-કેળાના મુળનો રસ, ઘી અને ખાંડ મેળવીને આપવાથી સારો ફાયદો થાય છે.

પેટના દર્દો-કેળાના દારાનું પાણી કાઢીને તેમાં રાજ બનાવીને ખાવાથી તથુ દિવસમાં પેટના દર્દો મટે છે.

પેશાબ અંધ થાય તો-કેળાં પાણી ચાર પાંચ તોલા લઈ, તેમાં પાતળું ઘી બે તોલા મિશ્ર કરી પાવું. એનો એવો અમતકાર છે કે કેળાં પાણીમાં ઘીનો સંયોગ યથા પેટમાં

“કુમર” : અંક ૮૯ મો

ગયેલું ઘી પેચાજ રસને ધણું જલદી નીકળી
નવ નવ છે (પુરો કરતાં સ્ત્રીઓને એ
પ્રજાજ ધણો જલદી લાગુ પડે છે.)

મરડા અને લોહીવા-કેળના પુખ્તો
રસ દહીમાં આપવાથી મરડામાં અને લોહી
વામાં સારો ફાયદો થાય છે.

લોહીવા-કેળાં અને ઘી આપવાથી સ્ત્રી-
ઓનું રક્તપ્રદર થાંન થઇ નવ છે.

શીતળા-વગાડ કેળના બીઆ બેસના
ફૂપમાં વારી કપડછાણ કરી ને ફૂપ પીવાથી
શીતળા દસકી થાય છે

સંમદહી-પાકા કેળાં ૧ અંધાળા પાકી
આંખોનો મર્મ ૧૧ રૂપિયા ભાર અને મીઠું
અર્ધા રૂપિયા ભાર લઇ વજોને બહુજ મારી
૧ મિનિ વાગીને એક કરી મેવું. સમદહીમાં આ
પ્રયોગ બહુજ ઉત્તમ છે.

સોમ્બ-પડેની ફળક અને પાકેલા કેળા
પાણીમાં મેળવી મરમ કરી સોમ્બ ઉપર બાધવા

સોમ્બેગ-(૧) રમ. મધ અને સારું
મધ પીવાથી દાઢ ધાવાના બધ થાય છે

(૨) સાંઠ પાકેલા કેળા ખાવાથી કદાખી
મોમરોગ અને પેત્તીક મુકમલ થતા નથી

લેકડી-રામ કેળના પાકાની ગળા એક
મામે અને મધ એક નોસો એક કરી ખાવ

મરચાંનું ખાતર

મરચાંનો ઉપયોગ દરેક ધરમાં દરેક
આણુ રહે છે, એ સૌ કેળાં મળે છે આ
મરચાંના પાકને દાણે બનાવેલું ખાતર તરતજ
માફકસર આવે છે એવું ધણા પ્રયોગોથી
સિધ્ધ થયું છે.

જો એકુનો આ પાક માટે સફેદ એક
એમોનીયા (Sulphate of Ammonia) વાપરે
તો અરે સારો પાક ઉતરે અને મોટો નફો મળે

સરવૈયું

મયા માત્ર વર્ષના ઉત્પત્તમાં ‘કુમર’
પોતાના કસેવરના ૩૬૨૬ પાનામાં આટલી
સાદાશ્ય સમગ્રી મુજબ પ્રગ્ન મમતા ધરી છે :

૨૦૮	ચિત્રો
૪૨૪	તંબી-નોંધ
૪૩૬	આમ દુગર-લેખો
૫૭૫૮	મંગોળો
૫૬૬	આમ વંધુ કી-લેખો
૫૮	કેળાણી-લેખો
૫૩	વાર્તા-લેખો
૫૫	કવિતાઓ
૫૧	બોલના આકાશ-માળા
૨૦	ઉત્પત્ત મનિયા
૩૫૭	પરચુરુ લેખો અને
૮૮	પ્રકરણ લેખકોમાં બધી મળી કુલ
૪૮૩૩	૧૭૫૨૭૦ના લેખો.

મરચાંના એક એકરે ૨૦ થી ૨૫
માસા કેળાં ખાતર નાંખ્યા પછી એકરે ૧૮૦
મનજ સફેદ એક પોટાશ અને ૧૨૨ મન
મુગર કેમકેટનું મિશ્રણ જમીનમાં પડે પાથરી,
સારી પેટે કરગી જમીનમાં મેળવી દો વગી
મરચાં કેળાં પાકેલા પછી, તબુ આંધારીનું
એકરે ૪૦ મનજ સફેદ એક એમોનીયા ન ખે
[અંક નારંગાદ, કેપાઓ કેળાં પાકી આડ
આંધારીએ, એકરે બીજો ૪૦ મનજ સફેદ
એક એમોનીયા બેગો.]

આ ખાતર કેળાંનું મુગ, પાન, કે દાળીને
જાણે નહિ.

૨ રૂપીઆની કિંમતનું

વિવિધ હિન્તરોનું

પુસ્તક મફત મેલ

ધર બેઠાં મેળવવું હોય તો લખો :-
મેનેજર, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

પોસ્ટ સીનુગરા (અંબર કચ્છ)

[૧૯૮૮]

પ્ર. યો. ગો

દંતમંજન

૧-પ્રિસિપિટેડ ચાક ૭ રતલ, ટંકણુ-ખાર ૧ રતલ સુગંધી ૩ ઓંસ.

૨-પ્રિસિપિટેડ ચાક ૫ રતલ, કટલશીશ યોન (પાયડર) ૨ રતલ, ટંકણુખાર ૧ રતલ, સુગંધી ૩ ઓંસ.

■

ચાંદીના ઢોળ

પ્રિસિપિટેડ કલોરાઇડ ઓફ સિલ્વર ૧ ઓંસ, પોટાસા એલમ ૨ ઓંસ, નમક ૮ ઓંસ, કીમ ઓફ ટારટર ૮ ઓંસ.

આ ભૂટી તૈયાર કરી લઇ, પછી જે વસ્તુ પર ઢોળ મઢાયવો હોય તેને જૂથ માંકવાલા (ખારા) પાણીમાં ભોળી, તેના ઉપર આ ભૂટી ધસી, ઢોળ ચઢી રહેતાં વસ્તુને સાત પાણીથી ધોઈ, મુકવી લેવી.

■

નકલી મંચ

પેરેશીન વેશ ૮૫ ભાગ, જાવાનિક મીણ ૩૦ ભાગ, રાજન ૧૦ ભાગ, બ્લાકટ પીચ ૧૦ ભાગ, ચરખી ૫ ભાગ.

જાવાને મેગલી ગરમ કરી ઓગળાવો. એકલવ થાય ત્યાં સુધા પડથી ઉતારી લઇ, મિશ્ર ૩૦ હલાયતા જઈ. ૬૬ પાડી લો.

■

માખી-કાગળ (Fly Paper)

રાજન ૩ રતલ, અગળીનું તેલ ૧ રતલ, અથ ૫ ઓંસ.

જાવાને મેગલી ગરમ કરી, એકલવ થાય ત્યાં સુધા પર ડી ઉતારી લઇ, કાગળ પર લગાડો.

■

સોજનો ઉપાય

ચરીરના કોઇ પણ ભાગ ઉપર સોજો આવ્યો હોય ત્યાં હાથ પગ મોથઝાઇ ગયો હોય તો થોડું નમક લઇ, કપડાંની નાની પોટલી બનાવી, ગરમ હીકરી પર મુકી, જ્યારે ગરમ થાય ત્યારે તે વડે દુઃખતા ભાગ પર શેક કરવી એથી ઝડપી આરામ થશે.

—'દેવરીઠ'

■

કપુરી કોલ્ડ ક્રીમ

સફેદ ગીણુ ૧ ઓંસ, સ્પરમેસિટ ૧ ઓંસ, મીઠી બદામનું તેલ ૮ ઓંસ, કપુર ૧ ઓંસ, મુક્તાબજલ ૫ ઓંસ, ટંકણુખાર ૩ ઓંસ.

હેલાં મુક્તાબજલમાં ટંકણુખાર ઓગળાવી લો. બીજે હાથે બદામના તેલમાં કપુર પથુ-મુરરત હોય તો સફળ ગરમી આપીને-ઓગળાવો અને પછી એક લુદા વાસણમાં સફેદ મીણ અને સ્પરમેસિટ મૂકી, વાંટર ખાથ દ્વારા તેનેય ઓગળાવી, પછી તેમાં કપુરવાળું તેલ મેગવો અને છેવટે થોડું થોડું કરી જલું ટંકણુખારવાળું મુક્તાબજલ મેળવી, જૂથ લગાવો.

■

પ્લાસ્ટીક કલે (Plastic Clay)

આઇના કલે ૧ ભાગ, ગિલસરીન અને તપેન્ડાઇન સલ્ફ, પેટ્રોલિયમ જેલી રૂઢ થી ૩ ભાગ લગી.

મારી જેટલી નરમ બનાવવી હોય તેટલી પેટ્રોલિયમ જેલી લઇ, જાવાને મિશ્ર કરો.

■

ગાલીયા પરથી શાહીના ડાઘ કાઢવા

કીમ ઓફ ટાર્ટર ૧ ભાગ, સાઇટ્રીક એસિડ ૧ ભાગ.

બેઝિની બૂકી મેળવી શકો. પછી ડાઘ-
વાલી જગ્યાને ગરમ પાણીથી ભીંજવો, તેની
ઉપર આ બુકી જ્યાં લગી ડાઘ બુસાર્ધ
ન આવે ત્યાં લગી થયો.

સંધીવાનો ઇલાજ

૧-એસીટીક સોલિસિલિક એસિડ ૬૬
ઓંસ, ફેનેસેટિન ૧૧ ઓંસ, કેફેઇન ૧૬ ઓંસ,
ખાંડ ૨૦ ઓંસ,

ખાખો મિશ્ર કરી, ૧૦ થી ૧૨ ઇંચના
પટ્ટીકા બનાવો.

હૃદય વેળા-દિવસમાં બે તબુ ચક્રવી
વધારે નહિ જ- એક પટ્ટીકું પાણી સાથે લેવું

૨-કેફેઇન ૧ ભાગ, ફેનેસેટિન ૫ ભાગ,
લેક્ટોફીન ૫ ભાગ, એન્ટી પિરીન ૫ ભાગ
ખાખવા વાપરવાની રીત ઉપર મુજબ

કપુરી ખરક (Camphor Ice)

ખજામનું તેલ ૧૬ ભાગ, કપુર ૧ ભાગ,
હાર્ડ વ્હાઇટ પેરેરીન ૧૨ ભાગ, સ્પરમેસિટી
૪ ભાગ, મુશંધી-જેમએ તે-સદજ.

પહેલાં તેલમાં કપુર નાખી, સદજ ગરમી
આપી ઓગળાવી લો. પછી પેરેરીન અને
સ્પરમેસિટીને ઘોંટર ખાથ ઢાસા ઓગળાવી
ચુસા પરથી ઉતારી લો અને મિશ્રજીંડું થકા
આથે ત્યારે તેમાં તેલ મિશ્ર કરી, જેવડે
મુશંધી મેળવો.

અખમ ઘોવા

કંઈ વ.અ.પુ હોય વા અખમ થયો હોય નો
તે ભાગને બોરિક એસિડના મિશ્રજી પડે ઘોઇ,
સૂકીને તેની ઉપર બોરિક એસિડની બુકા
છાંટવાથી જલદી આરામ થાય છે.

ખદનનો કાઇ ભાગ દાઝયો હોય નો
પાગીમાં રતું પુમડું ભીંજવી, તેની ઉપર બોરિક
એસિડ છાંટી, તે પુમડું દાઝેલી જગ્યા પર

બાંધવાથી સોજો ઉતરે છે અને વેદના ઓછી
થાય છે.

દાથ-સાધુ

આ પેસ્ટ વંતકામના કારીગરો-જેમના
દાથ અત્યંત મેલા થાય છે-નેમના માટે
ખાસ ઉપયોગી છે

સામાન્ય સાધુ ૧૬ એમ. એમોનીઆ
વૉટર ૧ ઓંસ, અત્યંત બારીક પૂમીસ બુકા
૬ ઓંસ, આઇસ તરપેન્ટાઇન હૃદયન પ્રરણ.

એમોનીઆ વૉટરમાં સાધુ નાખી, તે
ઓગળી જાવ તે માટે હૃદયન પ્રરણ તરપે-
ન્ટાઇન મેળવો. પછી પુમીસની બુકા ઉમેરી,
મિશ્ર કરી, ટ્યુબમાં ભરી લો.

પતંગ પર લેખલ લગાડવા માટે ચુકડ

થોડીક ધોળાવી ચામડા લાખ સદ, પહોળા
મોઢાની ખાટલીમાં ભરી, ઉપરથી નેત્રી ઉપર
લગી આા. રહે એટલું મેથાસેટ ક્રિપરિટ
ઉમેરી, ખાટલી બંધે કરી, ગરમ જગ્યાએ
રાખી મુકી તેને ચારેવાં સલાવતા રહો.
લાખ ઓગળી જાવ ત્યારે ચુકડ દેવાર છે.
પછી પડેના થઈ હોય નો સદજ મેથાસેટ
રિપરિટ ઉમેરી દેવો

કાચળા મેળવ પતંગના ડાળા ૫ પડ
ચોટાડવા માટે આના કદનાં સદસ ચુકડ
કાઢ નથી

કાચ-પોલિશ

ફેસસાઇન્ડ મેગેસિઆમાં, તેનું પેસ્ટ બને
નેટલું ઓખળું એન્જાઇન ઉમેરવાથી કાચ-
પોલિશ બને છે.

આ કાચ-પોલિશ, પ્રથમ કાચ પર
લગાડી, ચમી, કપડાથી નુંજી કાઢવાથી કાચને
ઉમરા પોલિશ આપે છે.

ચિહ્નના માટેનું લોશન

થાપભોજ ૧ કૂમ, બોરીક એસિડ બે કૂમ, ટીકચર વિચ હેત્ર ૨૨ એસ, ગુલાબ જળ ૧ પાઉન્ડ.

■

એલ્યુમિનિયમના વાસણુ સાફ કરવા

એક બીના કપડા પર ટંકળુખાર છાંરી, તે વડે એલ્યુમિનિયમના વાસણુ સાફ કરી, પાછળથી તેમને ગરમ પાણી વડે ધોઈ કાઢવાથી તે સ્વચ્છિત થઈ જશે.

■

મીણકામ સાફ કરવું

હાલકામ-અર્થાત મીણના પુતળા રમકડા સાફ કરવા માટે નરેન્દ્રાર્ઘન ખૂબ ઉપયોગી છે.

■

ખારીનો છલાજ

૧—૪ તોલા ગરમાળાના પાંદડાને ક્વાથ બનાવી પીવાથી ખારી દૂર થાય છે.

૨—કુલ્લવેલ ટંકળુખાર નોતો ૧, સિંધા-લુણ તોલા ૨, મરી તોલો ૧૧, આકડાના મુળની છાત્ર તોલો ૧, પીપર તોલો ૧૧, કાથો તોલા ૨૫, વચકાર તોલો ૧, હાડમની છાત્ર તોલા ૨, અહેડાછાત્ર તોલા ૨૫, જેડીમધનો શીશ તોલા ૨૫, કુર્કીજન તોલો ૧૫, સાજરમું-ગમરમ તોલો ૧૫.

આ સર્વ દવાઓને ખારીક વાટી, તેને એક વખત આદુના રસમાં, બીજી વખત પાનના રસમાં તથા ત્રીજી વખત ખાંડજળની છાત્રના ક્વાથમાં એમ એકેક બાવના આપી કુદી ચખા નેવડી ગોળી બનાવી રાખવી.

ઝૂરન વેળા ગોળી મોંમાં રાખી ચુરવા કરવાથી ખારી મટે છે. અથવા દદાડામાં ૪ થી ૧૨ ગોળી લગી વાપરી સકારો.

■

ઝેરાત-પોલિશ

મોના ચાંદીના દાખીના માટે નીચલા પોલિશ ઉપયોગી છે:

મોના કામ માટે—કુલ્લવેલી ૧૮૬ડી ૫ ઓંસ, ધોયલો ચાંક ૧ ઓંસ.

અનેને ખારીક કરી, મેળવો.

ચાંદીકામ માટે—ઉઘા સફેદો ૧૫ ઓંસ, પાણી ૧૮ ઓંસ, મોઢા બાઇકાર્બ ૧૨ ઓંસ, સામટ્રીક એસિડ ૧ ઓંસ.

અધાને મેળવી, શીશીઓ બરો. ઝૂરન વેળા, શીશીને હલાવીને પોલિશ કાઢીને વાપરવું.

■

મસાનો છલાજ

કાળા તરૂ તોલો એક લાઇ, તેને ખારીક વાટી, તેના માખણ તાઝું તોલો એક તથા સાકર તોલો એક મેળવી દિવસમાં ત્રણ વખત સવાર, ખેપર અને સાંજે ખાવાથી હરસમાંથી પડતું લોઢી જાંબ કરી કુળ્લા મસા મટાડે છે.

■

તાવનો છલાજ

કાચકીની મીઝ તોલો એક, કાળાં મરી તોલો એક, કદ્દી અર્ધો તોલો, એ ત્રણે મીઝો ખાંડી, ખારીક થુલું કરીને બાટકીમાં ભરી રાખવું અને તાવ આવે ત્યારે ૭૫ થી ૧૫ ચતોડી ભાર ચુલું મધ કે ગોળ સાથે સવાર સાંજ ચાટવું. આ પ્રમાણે ચાંદ દિવસ ચેવન કરવાથી ગમે તેવો ટાટીયો, રોજીદો એકાંતરીઓ કે ચોચીઓ તાવ આવનો મરી જશે.

—કામ ટપન

■

વાયોલેટ શાહીની લુટી

લોગવુડ એકસ્ટ્રેક્ટ ૧૦૦ ભાગ, એલ્યુ-મિનિયમ સફેદ ૪૦ ભાગ, પોટાસિયમ એક-ઝેમેટ ૧૦ ભાગ, પોટાસિયમ બાઇસફેટ ૧૧, ભામ, પોટાસિયમ કોમેટ ૧ ભાગ, સેસિમિ ટ્રિક એસિડ ૧૨ ભાગ.

અધાને મેળવી, પડીકાઓ બનાવો. ઉઘા વાયોલેટ શાહીની લુટી બનશે.

■

દવાખાનાહ મુઠને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી :-

દુખ્યે મુકવિયે મુમસિઃ-

અમારી આ મશહર ગોલીઓ કાઠ પાનુ રીને નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી દવા કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

દુખ્યે મુમસિઃને ખાસ થા દાકુએ એલ-તિસામ:-

અમારી આ મશહર ગોલીઓ વિંડ એટ-લે જાણાયવાનું બસ થશે કે વંચનુ રીવં નળું પડી નવું હોય રંગ નવાઈ એવું નહીં નિસ્તેજ થઈ ગયા હોય તમને માર આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

દુખ્યે ખામુસખામઃ-

અમે તે રીને ખેલવી છૂટકા કે અન્યથો મરદાસની તાકાત પાછી લાવનાર આ ગોલીની દવા છે. કીમતની દવાઓમાથી નંગાઠ થતી હોવા દવાખાનાની એવીવાસીરી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકલ

સપ્તાયી (સોફીના બિગાડ)ની જીભાગીઓ અને તેનાથી થતા ગરુથમડ દાકી આનિશક (Syphilis-વિન્ડેટક). નાચર, દાદગંબી, ભગદર, ગદયા. (સંધીયા). પ્રમેદ પીટિકા, ઉપદગ, ફિરંગ રોગ વીગેર જીભારીઓને દંડ કરવામાં આ દવા એક અશિર્વાદ કપ છે.

અંગેઝી ઉપચાર પદ્ધતિ (એસોપેથા)ના ૧૦૬, ના હનગેહનના જે રી તાનકાવિક અસર કરે નારી આ યુવાની દવા છે.

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

ગોલા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

દુખ્યે જિરવાન દુવસાદવાસી-

જિરવાન (ધાતુસાવ), એલનિસામ (જવન-દવા), અને તીવં વિકારની દંડક દરિવાસન આ ગોલીઓ મર્યાદ રીને મદારે છે સરીરના શીશન અને લોડીની અછતને દુર કરી નવ-ગાઠને મદારે છે. છાતી, મગજ, અને જિવર (વીર)ને તાકત આપે છે. વીરને વધારે છે અને કમનાક (ધીવનું અંબન) પાનુ સારી રીને કરે છે. દવાદા દવાખાનાની એવીવાસીરી છે.

કીમત કમન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ રિપી સાલુખ-

યુવાવરવાની જુવા અથવા કોન પતુ કારણે જિરવાન (તીવં સાવ) લાનુ પડી ગયા હોય, ધાતુ લમેગા પડતી રહેતી હોય અથવા ખાસ અને પેલાય પડી પેલાયને રસે વિકરૂના પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન સારીત ખરાય થઈ કાચમેના અપેશાય લાનુ પડી ગયા હોય, ના જેને દર કરવામાં આ દવા અપીગ ઉપયોગી છે

કીમત માના ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

ગોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનાહ મુઠને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ સનીવાસાજ-મુરત

વેપારી પત્રવ્યવહાર

૫૦ વેપારી-શબ્દો

Acceptance	Address	Agency
Allowance	Assets	Assistant
Average	Bale	Bankrupt
Barrel	Bill	Broker
Cartiliente	Charge	Claim
Client	Code	Complaint
Consignment	Cost	Court
Custom	Debit	Deck
Defect	Delivery	Export
Guarantee	Gross	Hire
Hold	Import	Investment
Liability	Licence	Load
Loan	Packing	Pair
Partner	Purchase	Reference
Retail	Sale	Sample
Show	Sight	Strike
Supply	Wholesale	

દરે પાંચેના નમુના જુઓ.

[૧]

અંગ્રેસી માંગતો પત્ર

Dear Sir,

The Chamber of Commerce has been kind enough to give me the name of your business

If you have not a representative in this town, I would be pleased to take up your agency for this part of the country or for.....on condition that no other person will be acting for you here. I have in the past been the representative for a...maker of the same sort of goods, but I am more interested in getting an agency for.....goods, because these have a better name. I have very good connection in the branch.

[૨૦૩]

If you are interested in this offer, please send me all the advertisement material about your inks together with shade cards. If possible, please give me your prices C I. F.

I am quite ready to give you a test order, but I am hoping that it will not be necessary for me to take any fixed amount a year at least at first. It is hard work at the start, and let me say in addition that, I will only be able to get a market if your prices are low enough for the competition and your qualities good

બેસિક અંગ્રેજી

મધુ મદિનામા શીખી સકાય એવી આ નવી અંગ્રેજી ભાષાની પૂરી માદિતી અને તેના ૮૫૦ શબ્દોના ભંડોળની પૂરી વાદી માટે કમરના માર્ચ અને એપ્રિલ ૧૯૩૮ના અંકો વાંચો. [કીમત આઠ આના]

It is my rule to make all payments against forwarding papers. Please say what allowance you will let me have under these conditions, keeping in mind that, I will be responsible for putting salesmen on the road in town and country and for advertisement and so on without any help from you in addition to taking on myself the danger of bad debts

As business reference, I give you the Bank of.....

Hoping that you will be pleased

with this suggestion and send an early answer.

Yours truly,

[૨]

એનજી આપતો પત્ર

Dear Sirs,

In answer to your letter of theabout an agency, we have pleasure in saying, that the place named by you is still open and that we would be ready to give you our agency on the conditions given under,

The agency to be for the... You will be fully responsible for any purchase you make from us. Delivery will be made free (covering carriage but not import tax) to ... The payment will be made by bills at 30 days, minus your agency allowance of 30% and 2% for quick payment. This good allowance will make it possible for you, in your turn, to give some allowance to retailers, while still making necessary profit. Accounts to be sent in two copies

We will send to you, to be answered by you, any letters about our goods, which may come to us from places under your agency.

We are ready to make this agreement for one year as a test and if nothing is said about ending it three months before that time, the agreement will have force for another year, and so on

Events outside our control, such as increase in import taxes great

enough to take away the market for our goods, would put an end to the agreement automatically.

If your custom rules make necessary a different sort of packing from that normally used, a special charge will be made, covering the price of it to us.

We are sending you to day a selection which is a sample range and separately, by book-post, some advertisement material. We will be pleased to let you have any other material of this sort, post free, at your request, but we have nothing in the... language

You may be certain that we will put through your orders without loss of time, and with every possible care

Looking forward to your orders in the future, we are,

Yours truly,

[અવધી]

FOR SALE-Old issues of "Industry": September, October, November and December 1920; January and October 1927; April, July and November 1929; February, April, May and August 1930; April, May, August, October and December 1931; February, April, and November 1932; April 1933; April 1934. Perfect Copies Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box "A"

The Qamar Office, SURAT,

[પાના ૧૬૪થી આગળ]

તરહવાર અચાર-કેરી, લીંબુ, ગાજર, સર-
જમ બેર અને મરચાંના અચારો બના-
વવા. અંક ૭૧ મો. કી. ૪ આના

તરહવાર એસેન્સો-અંક ૩૧. ૩૧, ૩૬, ૪૪
અને ૫૫ મો. કી. ૧૫ આના

તરહવાર મુગધીઓ અને તેના ઉપયોગ-
દેર ઓઇલ, અતર, પોમેડ, સેન્ટ, દંતમંજન
પાવડર બનાવવા. અંક ૩૪ મો.

કી. ૩ આના.
તંબાકુની બનાવટો-અમીરા, છીંકણી, અદા,
તમક, દેકતા, સુરતી વ. બનાવવાના ૪૮
પ્રયોગો અંક ૭૫ મો. કી. ૪ આના

તંબાકુની રોપણી-અંક ૪૩મો. કી. ૩ આના
તાડનો ગોળ-બનાવવા વિષે. અંક ૮૮ મો.
કી. ૪ આના

તીંડ અને તીંડીયાં-અટકાવ કરવા અને નાશ
કરવાના દવાઓ. અંક ૭૩ અને ૮૦ મો.

કી. ૮ આના
ઉવેર અને લીંબુ-વાવેતર વિષે. અંક ૪૧મો.

કી. ૩ આના
તેલ-રંગ અર્થાત પેઇન્ટસ-કાળા, પીળા, લાલ,
જુલુ, સફેદ વ તેલ-રંગ બનાવવાની ક્ષમિત
માહિતી. અંક ૬૩ મો. કી. ૩ આના
ધુવેર-કાંટાળા જાડમાંથી ધન મેળવે! અંક
૫૩ મો. કી. ૩ આના

થોડીક વાનીઓ-પ્રકાર પ્રકારની ખાવાની
સ્વાદિષ્ટ વાનીઓ વિષે અંક ૩૦, ૩૮, ૪૮,
૫૭, ૬૧, ૬૬, ૭૦ અને ૭૧ મો.

કી. ૩. ૧-૧૨-
દવાસાક્ષી-૬૭ આતના લીંકચેરો બનાવવા.
અંક ૬૪ અને ૬૮ મો. કી. ૮ આના
દંતમંજન-જુકો, પ્રવાહી અને પેસ્ટના ૪૬
નુસ્ખાઓ. અંક ૪૧ મો. કી. ૩ આના
હાડમ-વાવેતરની રીત અને ઉપયોગો. અંક
૩૬ અને ૮૫ મો. કી. ૭ આના

તમારો જોડાર આજેજ મોકલે.
લખો:-ક્રમર ઓફિસ, સોડાગદવાડા, સુરત.

કમરના વાંચકોને અર્ધી કીમતમાં મળશે.

ચિકિત્સા સિંધુ—આ ચોપડીમાં એલોપેથિક, આયુર્વેદિક તથા યુનાની મત પ્રમાણે દરેક રોગોના લક્ષણ, ઉપચાર તથા ચિકિત્સા સરલ શુદ્ધરાતી ભાષામાં લખવામાં આવેલ છે. આ ચોપડી ડાકતર, વૈદ્ય, હુકીમ તથા ગ્રહસ્થોના ઘણાજ ઉપયોગની છે, માટે દરેક ગ્રહસ્થે ખરીદ કરીને પાસે રાખવી જોઈએ.

કીમત રૂ. ૧ (ટપાલ ખર્ચ બાહ્ય)

વૃધ્ધાવસ્થા મટાડવાના ઉપાય—અમેરિકાના એક વિદ્વાને એવી રીતે વ્યાયામ વિધિ લખેલી છે કે પથારી બેઠક પડયા પડયા કોઈ પણ જાતની ઈજા કે ત્રાસ સિવાય શરીરને હલાવ્યા ચલાવ્યાથી શરીરના અવયવો પુષ્ટ થઈ શરીર નિરોગી બને છે. કસરત કેવી રીતે કરવી તે સમજવાને માટે ૨૪ ચિત્ર પણ આપેલા છે.

કીમત રૂ. ૧ (ટપાલ ખર્ચ બાહ્ય)

સુખસંચારક કંપની—મથુરા

સતત ૨૩ વર્ષથી સંપૂર્ણ વ્યાયામ વિષયક સચિત્ર માહિતી આપતું,
હિંદની પ્રજાનું માનીતું માસિક.

૧૨ મહિનાની ૧૫મી
તારીખે નિયમિત
પ્રસિદ્ધ થાય છે.

{ વ્યાયામ }

વાર્ષિક ૫૪૪મ
દિવસો ૩૦-૮-૭
પ્રદેશ પે ૧૨૧૨૭

વ્યાયામ વિષયક સાહિત્ય, માધનો તથા પુસ્તકો માટે લખો—

વ્યવસ્થાપક 'વ્યાયામ'

રાવપુરા, વડોદરા.

કીસાન માસિક ખેતીવાડી અને ખેતીમાંના પુસ્તકો સહિતી ગુરુત્વપૂર્ણ અને મહત્વની આર રીડિંગ ગ્રુન્ડ્સ ૧૦૮ મેન એડીશન મુદ્રા.

શોપ એક્ટ દિવા દુકાની કાનુન

[નું] ૪૬ સરકારે ધરેલા શોપ એક્ટના કાનુનનો આ દુકાન સાર, “કમર”ના વાંચકોના મનન માટે રજુ કરાય છે. કનુન હજી ધરાયમામાં રજુ થયે નથી તે નેતાં, એમાં ધરના સુધારા વધારાનો અવકાશ છે. -તંત્રી]

(૧) આ કાયદો નીચે જણાવેલા ધંધામાં, નવકરી કરનાર માણસોને લાગુ પડશે:-

૧. દુકાનો
૨. વેપારી પેટીઓ
૩. હોટેલો, રેસ્ટોરાંટો, બોજનાલયો, ચિએટ્ટો, સિનેમાઓ, અને એવાં બોજમાનહનાં સ્થળો.

અં સિવાય આ કાયદાની કોઈ પણ બાબત ધરનાનવકરી, ચોક્કોદરો અથવા તેો એવા કામ પડુ ધંધામાં દેખરેખ રાખવા માટે શકવામાં આવેલા માણસોને લાગુ પડશે નહિ.

(૨) આ કાનુનમાં વપનાવના રાશ્ટ્રોનો જાણાર્ય આ મુજબ ને પાશે:

(ક) “દુકાન” એટલે કોઈ પણ જગ્યા ન્યાં માલ છુટક યા જથ્થાબંધ રીતે અથવા બને રીતે વેચાતો હોય તે તેના ધંધા યા વેપારને માટે નેનો ઉપયોગ થતો હોય તેવી એડિસો, માલની વખાસો, ચોક્કોદરો, હલમાં અને દરજીઓની દુકાન. તેમજ તેનાં જેવાં સ્થાનો

(ખ) “વેપારી પેટીઓ” એટલે દુકાન યા કારખાના સિવાયની બીજી કોઈ પણ જગ્યા, જ્યાં વેપાર યા ધંધો ચાલતો હોય તે

(ગ) “માલિક” એટલે કે કોઈ પણ જગ્યાનો ઉપયોગ દુકાન વેપારી પેટી, રેસ્ટોરાંટ, ચિએટ્ટર માટે થતો હોય તેનો અથવા આ કાયદામાં નેનો સમાવેશ થતો હોય એવા કોઈ પણ ધંધાનો માલિક.

(ઘ) “નવકરી કરતો માણસ” નો અર્થ-

(૧) એક દુકાનની બાબતમાં એ છે તે એક માણસ, જેને સંપૂર્ણ રીતે યા મુખ્યત્વે

તે ધરાકાની સેવા અર્થે, એડરો લેવા યા માલ મોકલવા અથવા માલ વિવેનું કામ કરવા માટે રાખેલો હોય. વળી એમાં કારકુનનો પણ સમાવેશ થાય છે.

(૨) એક વેપારી પેટીની બાબતમાં એ છે કે જે માણસને સંપૂર્ણ રીતે યા મુખ્યત્વે કારકુનનું કામ કરવાને રેકિતમાં આવેલો હોય તે અને સાથે ટાઇપીંગ હિસાબ કામ, અને તે બાબતમાં વપરાતાં ધારિક સાધનનો ઉપયોગ કરનાર અથવા સિપાર્ઈ તરીકે કામ કરનાર.

(૩) હોટેલ, રેસ્ટોરાંટ, બોજનાલય ઈયાદિમાં ખોરાક તૈયાર કરવામાં અથવા તેો ખીરસવામાં તેમજ આહાર પર ધ્યાન આપવામાં અથવા તેમાં વપરાતા વાસણે સાફ કરવામાં સંપૂર્ણપણે યા મુખ્યત્વે રોકાયેલો માણસ.

(૪) “બાણક” એટલે કે જે માણસે પોતાનું પંદરમું વર્ષ પૂરું કર્યું ન હોય તે.

(છ) “યુવાન માણસ” એટલે કે જે માણસે પંદરમું વર્ષ પૂરું કર્યું હોય પરંતુ સત્તરમું વર્ષ પૂરું કર્યું ન હોય તે.

(જ) “કામના કસાકો” એટલે નવકરીએ રહેલો માણસ આરામ અને ખાવાના સમય સિવાય જે સમય દરમ્યાન માલિકની સેવામાં હાજર હોય તે સમય.

(ઝ) “દિવસ” એટલે મધરાતથી શરૂ થતો ૨૪ કલાકનો સમય. એ સિવાય એક નવકરી કરતા માણસના કામના કલાકો મધરાત કરતાં આગળ જતા હોય તેો એ પછી આવતો દિવસ એને માટે ૨૪ કલાકનો સમય લેખારો અને જ્યારે એ નવકરી અસાધ યાય ત્યારથી એની શરૂઆત થશે અને મધરાત પછી

તેણે જેટલા કામ હાથે કરી તેને આગલા દિવસના દિકાખમાં લેવામાં આવશે.

(૨) “અડવાડિયું” એટલે શનિવારે મધરાતે શરૂ થતો સાત દિવસનો સમય.

(૩) “આખી રજા” એટલે દિવસે એક માણસને એક દુકાન, વેપારી પેટી, અથવા આ કાપડામાં જેનો સમાવેશ થતો હોય એવી કોઈ પણ જગ્યાએ નવકરીએ જવાનું ન હોય તે.

(૪) “કારખાનું” એટલે કોઈ પણ જગ્યા જેને ૧૯૩૪ના કારખાનાનો કાયદો લાગુ પડે થા લાગુ પાડવામાં આવ્યો હોય તે.

(૫) “સ્થાનિક સત્તાવજા” એટલે ૧૯૨૭ ના જનરલ કલેક્શન એક્ટ પ્રમાણે અથવા ૧૯૨૪ ના બોમ્બે જનરલ કલેક્શન એક્ટ મુજબ આવેલી બાળપણ પ્રમાણેના સત્તાવજાઓ.

કામના કક્ષાકે

(૧) આ કાયદાની કમમમાં જણાવ્યું હોય તે સિવાય કોઈ પણ એક દિવસમાં દુકાનમાં કામ કરતા એક માણસના કામનો અમલ નવ કલાક કરના વધારે રહેશે નહિ.

(૨) આ કાયદાની કલમોમાં જણાવ્યું હોય તે સિવાય કોઈ પણ વેપારી પેટીમાં કોઈ પણ માણસને કોઈ પણ એક દિવસમાં આરામ લેવાનો અને ખાતાનો સમય જાન કરના ૬ કલાક કરના વધારે સમય અથવા અડવાડિયામાં ૫૮ કલાક કરના વધારે સમય કામમાં આવશે નહિ.

(૩) વેપારી પેટીઓને મુદતી વિસ્તારો તૈયાર કરવા માટે અથવા સરવૈયાં જતાવવા માટે અથવા તે આસ નાકાદના કારણે ઉપત્તી કક્ષમ બંધનકર્તા રહેશે નહિ, પરંતુ જે દિવસમાં એ લી જાવું કામ આવતું હોય

તે દિવસોની સંખ્યા વર્ષમાં પંદર કરતાં વધારે રહેશે નહિ.

(૪) હોટેલ, રેસ્ટોરન્ટ, બોજનાલય ખંડાદિ જગ્યાઓમાં કોઈ પણ માણસને કોઈ પણ એક દિવસમાં, તેના આરામ અને ખાવાનો સમય જાદ કરતાં, નવ કલાક વધારે સમય કામ પર રજાશે નહિ.

આરામનો સમય

(૧) દરેક નવકરને તેની રાત્રીની નવકરીના સમય દરમિયાન ઓછામાં ઓછો એક કલાકનો સમય જમવા યા આરામ લેવા માટે આપવામાં આવશે અને તે એ રીતે કે કોઈ પણ નવકરને ઓછામાં ઓછા અઢધ કલાકનો આરામ આપવા સિવાય તેને જ કલાક કરનાં વધુ સમય નવકરી પર ગણી સકાશે નહિ.

(૨) કામ કરના માણસના કામનો સમય અથા રીતે ગોઠવવામાં આવશે કે જેથી આગમના સમય સાથે ગણતાં તે એક દિવસમાં જાદ કલાક કરનાં વધુ સમય સુધી લેવાશે નહિ, પરંતુ જે તે જગ્યા સવારે ૭ થી રાત્રે ૬ સુધીના સમયમાં વધુ કલાક કરનાં ગણાશે નહિ હોય એટલે સમય અધૂરું પડે જાય નહિ, તે કામનો સમય જાદ કલાક સુધી બંધાઈ સકશે.

રજા

(૧) એક દુકાન, વેપારી પેટી, અથવા આ કાયદો જેને બંધનકર્તા હોય તે કોઈ પણ જગ્યામાં નવકરી કરના માણસને દરેક વર્ષમાં પચાસ સાથે પર દિવસની રજા બોમવવવાનો અધિકાર રહેશે, તેમાંથી દરેક મદિનામાં ઓછામાં ઓછા ચાર દિવસની રજા આપવામાં આવશે.

(૧૦) એક નવકરી કરતાં માણસને તેજોળી એવજ ઈન્સ્પેક્ટર એકટ પ્રમાણે જણાવેલા અદિર રજાના દિવસે કામ કરવાની અરૂર પડે તો ઉપલી કક્ષમ અનુસાર તેને મળતી રજાઓ ઉપરાંત તેને તે દિવસનાં અઢલામાં એક વધારે દિવસની રજા લેવાનો અધિકાર રહેશે.

બાળકો અને યુવાન નવકરો

(૧૧) આ કાયદાને આધિન કોઈ પણ જગ્યામાં આર વર્ષ કરતા ઓછી વયના કોઈ પણ બાળકને નવકરીએ રખાશે નહિ, પરંતુ એ રીતે આ પ્લેવાંથી નવકરી કરતું બાળક, પ્રમાણ પત્ર આપનાર સમજેલ તરફથી ત્રાયકાનનું પ્રમાણ પત્ર મળતાં એ નવકરી આદુ રાખી સકશે.

(૧૨) આ કાયદામાં અગવેશ થતો હોય તેની જગ્યાએ ચામતા ધધામાં અથવા તેને ત્રગતા ધધામાં કોઈ પણ બાળકને સવારે ૭ વાગ્યા પહેલાં અને સાંજે ૭ વાગ્યા પછી નવકરીએ રખાશે નહિ.

(૧૩) એક બાળકના કામનો સમય કોઈ પણ એક દિવસે આઠ કલાક કરતા વધુ રહેશે નહિ.

(૧૪) બાળકો અને યુવાન માણસોના કામનો સમય કોઈ પણ એક દિવસે આઠ કલાક કરતાં વધુ રહેશે નહિ.

(૧૫) બાળકો અને યુવાન માણસોને જીવન નવકરી જેટલી જ રજાઓનો અધિકાર રહેશે.

દુકાન બંધ કરવા આગત

(૧૬) સરકાર નિયામાનુસાર એવી તપાસ કર્યા પછી અને સ્થાનિક સત્તાવાળાઓ તેમજ જેને એવી અસર થાય તે માલિકો સાથે ચાટાચાટ ચર્ચાઓ બાદ દુકાનો કપા

સમયે બંધ કરવી જોઈએ, તે વિધેના ફરમાન કાઢશે.

(૧૭) ઉપલી કક્ષમ અનુસાર કરવામાં આવનાર ફરમાનમાં—

(૧) એક એકકસ વિસ્તારની સર્વ દુકાનો બંધ કરવા માટે એકસરખો સમય નક્કી કરવામાં આવશે, યા

(૨) એકજ વિસ્તારમાં જુદા જુદા ધધાની દુકાનો માટે જુદા જુદા બંધ કરવાના સમય નક્કી કરવામાં આવશે યા

(૩) એ વિસ્તારના જુદા જુદા ભાગો માટે જુદા જુદા બંધ કરવાના સમય નક્કી કરવામાં આવશે યા

(૪) વર્ગના જુદા જુદા સમયે જુદા જુદા બંધ કરવાના સમય નક્કી કરવામાં આવશે.

અને મંજૂર ફરમાનમાં સરકારને ઝરી જણાય ને પ્રમાણે તે સત્તા અને તે ધધાનો પ્રકાર ધ્યાનમાં લઈ, દુકાન બંધ કરવાના ફરમાનમાંથી અમુક છુટ આપવાનો પ્રબંધ કરવામાં આવશે.

કાયદાનો અમલ

(૧૮) દરેક સ્થાનિક સત્તાની એ ફર્જ રહેશે કે તેણે તેના ક્ષેત્રમાં આ કાયદાનો અમલ અને પરીવટ કરવો. પરંતુ પ્રાંતિક સરકાર દેખરેખની એવી સત્તાનો ઉપયોગ નિયમાનુસાર કરશે.

(૧૯) આ કાયદાની કક્ષમનો અમલ કરવાના હેતુથી સ્થાનિક સત્તાવાળાઓ તેમજ સરકારને નિયમાનુસાર રેકર્ડ રાખવાની અરૂર પડશે.

(૨૦) આ કાયદાની કક્ષમોનો અમલ કરવા માટે સ્થાનિક સત્તાવાળાઓ અને સરકાર ઇન્સ્પેક્ટરોની નીમણૂક કરશે. સરકાર

વા નો સ્થાનિક સત્તાધિકારી નરકરીમાં હોય તેવા મદદનીશો સાથે એક ઇન્ફોર્મર પોતાને યોગ્ય કાગે ને, એથી જગ્યામાં અથવા તો એને માનવાને કારણે હોય કે અમુક જગ્યાને આ કાયદાની કમરો બંધનમાં છે, નેની કોઈ પણ જગ્યામાં પ્રવેશ કરો તે જગ્યાની તેમજ નિયામાનુસાર ગનાવેલાં રજીસ્ટરોની તપાસ કરશે અને આ કાદાના હેતુઓ પાર પાડવા માટે નેનો જરૂરી જણાય તેવા કોઈ પણ માણસોની જુગાની લેશે.

(૨૧) આ કાયદાની એક ઇન્ફોર્મરને મળી સત્તાનો ઉપયોગ કરવામાં કોઈ પણ માણસ યુક્તિસર દબાવગીરી કરશે, અથવા ઇન્ફોર્મરની કાયદેસરની જુદીધાનને આધિન થવામાં નિષ્ફળ નીવડશે તો ને યુદ્ધાને પામ લેખાશે

અંક ૨૫મો પણ ખસારા

“કમર”નો પચ્ચીસમો અંક-ગ-યુ. આરી ૧૯૭૩નો અંક-પણુ તદ્દન ખસારા થઈ ગયો છે.

હવે કોઈ ભાઈ એ અંકની માગણી ન કરે.

—અવસ્થાપક

કંડ.

(૨૨) કોઈ પણ માણસ આ કાયદાની કોઈ પણ કમરની વિરૂધ્ધ વર્તે, તેને પ્રથમ યુનાદ માટે.....રૂપિયાનો દડ આપવો પડશે અને ત્યાર પછીના કોઈ પણ યુનાદ બંધરૂપિયા કરતાં ઓછો નહિ અને રૂપિયા... ..કનાં વધારે નહિ એવા કંડને પામ લેખાશે.

(૨૩) આ કાયદા માટેના સર્વ યુનાદો બદલ ૧૯૭૪ના દિવસે કારખાના કાયદા નીચેના યુનાદો માટે જે ગેને કામ ચલાવવામાં આવે છે તે રીતે કામ ચલાવવામાં આવશે

વાઈ ટાફર

માણસના બદનમાં ફોરફરસ પદાર્થ ઘણાજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. ઘડપણ કે શ્રીમં કોઈ પણ કારણે જ્યારે એ પદાર્થ બદનમાં ઓછો થઈ જાય છે ત્યારે અનેક પ્રકારની બીમારીઓ, જેવી કે દિમાગી નય, ગામ્ અને માથાનાં, મદદનના દાડકાઓનાં, જાતી અને કમરનાં, હાજરી અને દિશનાં, મુર્દા અને પેટનાં, હાથ પગ વા સાધાઓનાં અને વાના ફટા, લકવો, નળ્યાઈ, બચ્ચાઓનાં મુકનાનતાં રોગ, અનિદ્રા, મતિય નળ્યાઈ, વ પથદા થઈ જાય છે એ બધી બીમારીઓ માટે જરૂરી અને નમોટ હજાર માનવ બદનને ફરીયાન યોગ્ય રૂપ અને પ્રમાણમાં ફોરફરસ પૂરું પાડવાનો છે.

વાઈ ટાફર

—મા એજ ફોરફરસ મેળવેપો હોઈ, તેમના રૂપમા હોવાથી બીમારીવાસી જગ્યાએ સદજ સગાડી ધીમે ધીમે ધમવાથી જરૂરી કાયદો દેખાડે છે કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન થતું નથી અને બનાવટ એવીતો મનોટ છે કે કોઈ પણ દાખલામાં અસંતોષગરક નીવડતું નથી

કીમત: જાટખીના રૂપિયો એક

(રૂપાસ અર્થે પાંચ આના નાણાં).

[વિદેશ માટે ટ. ખ. સવિન શી. સવા એ]

લખો: મેનેજર,

ધિ વાઈ ટા મ સ્ટી,

સુરત.

પેન્ટન ંડીઆ રોડસ એજન્સીની અને
વડોદરા રાજ્યની શાળા ક્ષાત્રોગીઓ માટે
મંજુર થયેલ ઉગતી પ્રગતિ માસિક.

ખાલવાંચન

તંત્રી-વલ્લભજી ધુન્દરજી કવિ.

લવાજમ-લિદમાં ૩. એ-પાદે ૫ સિંતિગ

તમારાં જાળકાને સંસ્કારી જનાવયા માટે
વાર્ષિક લવાજમના ૩. એ મની ઓર્ડરથી
મોકલી ઉગતી પ્રગતિ આ માસિકના આદક
થય જાલવાંચન માત્ર જાલકાનેજ નહિ પણ
આખા કુટુંબને, શિક્ષણાત્મક, આરિય પ્રગતિ
અને નિર્દોષ વાચન પૂરું પાડશે.

ઉગતી પ્રગતિ માસિકમાં ખાલવાંચન
શાષ્ટતા ને સંબંધિતતામાં સર્વોપરી છે.

નમુનો મક્ત મોકલવામાં આવેલો નથી
માટે નમુનો નેમ્બરો હેપ તેગજે અદી આનાની
રીપોર્ટ જરૂર પાડતી.

જનરે અગર આપનારાઓ માટે જાણ
પણ સરના મળેલા છે.

જામેગામ એજન્સીની જરૂર છે

શરત મુક:-ખાલવાંચન કાર્યાલય. રાજકોટ

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કોમનુ એકજ મુખપત્ર

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરો-એનોને કચડાની

જયાએ એ દષ્ટિબિન્દુએ લખાયેલા અનેક

નિપથો અને ખીજા ઉપયોગી લેખો રજુ

કરવું માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (ભેટ

પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ

માટે શિલ્કીગ આદ.

પ્રેસમાં જાપકામ પણ વ્યાકર્ષક અને

સહાયક થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બંધુ મિન્ટીંગ પ્રેસ,

કુરાનપુરી ભાગળ,

ભાઈવાળી પાળ-સુરત.

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રપત્રો, તદ્દન સારી કાલ-

તમાં, કિશોર બાવે.

પ્રાપ્ત:

કમર આફિસ, સુરત.

જોઈએ છે

જામેગામ, પગાર અને કમીશનથી ચાર-
ગેનામજરોની નીમણુંક કરવી છે.

૧, લાગવગવાળા કાયરેક્ટરો

૨, વીમ.ની વિવિધ યોજનાઓ.

૩, કરકસરલયો વહીવટ

૪, ખાહોશ કાર્યકરો

૫, અભિજ્ઞાનના સૌથી ઓછા દર

આ બધી સહ્યાદ્રિની વિશેષતાઓ છે.

નિગત માટે અમેજીમાં લખો:-

એનેજીંગ કાયરેક્ટર,

ધી સહ્યાદ્રિ ઇન્ડસ્ટ્રીસ કું. લી.

એન રોડ, નાસિક સીટી.

મુજબ સરકારના પ્રધાનામણી
૧. ના. એર
૨. ના. મુદી
૩. ના. ખાનીવ તથા
સર પ્રમાણકર પદ્યો
વગેરે સર્વેએ કંપની
ઓફીસની મુલાકાત કરી
ખેતારો સંતોષ નહીર કર્યા છે.

પુસ્તક વેચનારાઓથી ઇચ્છનામાં ઉતરતો છતાં એટલીજ મહત્વતા ધરાવતો ધંધો છાપાં વેચનારાઓનો છે. આ તે ધંધો છે, જે દ્વારા પોતાનો ધંધાક્રમ આરંભી પુરપૂર્ણ અનેકા આ છે: - મહાન બન્યા છે અને જેમની ઇચ્છા અને દૃષ્ટિનો આજે પાર નથી.

પશ્ચિમમાં છાપાં વેચવાનો ધંધો માનસર્યો ધંધો લેખાય છે અને ત્યાં જોને માટે મોટા મોટા દુકાનદારી શિખવાય છે ! મોટા પેટીઓ-ફેટલીક વેળા તો સિમિટક કમ્પનીઓ-સ્થપાય છે, જેમનો

મુખ્ય હેતુ એજ ધંધો હોય છે. આજે નો વત્રોની બોક્ષખાલાનો ઝમાનો છે અને છાપા વેચા માટેય વત્રો શોધાયા છે-એવા વત્રો કે જેમા ઉપરથી એક સિકકો નાખી, હાથો ખેચતા આપમેળે છાપું બહાર આવે છે-છતાં દહ ત્યાં આ ધંધાથી હજારો જીવોને રોગી મળે છે. શાળાઓમાં ભણતા ગરીબ છોકરા અને છોકરીઓ, શાળાના સમય પછી છાપા વેચી પોતાના અંગત ગળ્યા અર્થ યા શાળા શી યા કુટુંબના ચુરસાન માટે પૂરતી કમાણી કરે છે કેકમાં, ત્યાંના છાપાં વેચનારાઓ બધાજ શિક્ષિત હોય છે અને તેથી તેઓ છાપાં વેચવાની કળામા જલદીથી પારંગત થઇ જાય છે, પરંતુ આપણે ત્યાં આ કામ કેવળ અમીરોના હાથમાં હોઇ, તેઓ છાપાં વેચવાને બદલે ન વેચવાના ધંધા વધુ જાણે છે.

છાપાં વેચવાના ધંધામાં પુંજની ચંચી ચુરસત નથી એમ તો નજ ફહેલાય. છાપાંની

દુ કા ન દારી

બીજે લેખાંક

છાપાં વેચનારાઓ

દુકાનદારીના શિક્ષણના બે અંતિમો ગ્રંથ કાલે દસ બાર વર્ષના છોકરાને અક્ષરજ્ઞાન છોકરી દુકાને બેસાડી દુકાનદારી શિખવાતી

અને,

આજે મોટા મોટા કાલેજોમાં જન્મ, લાણી પરવાર્યા પછી ચોપડીઓ માર્ફત

[માય અ ક્વી આગળ]

હોની નવી પદ્ધતિ માટે તો છાપાંના આર્થિક સથી પરચારી એજન્સી લેખીજ રહી અને ને માટે ખુરરી ડિપોઝિટ બર્થેજ છુટકા.

છાપાંની એજન્સીની મુખ્ય સર્તો ક'ઇક આતી હોય છે.-

૧. કમીસન. છાપાં, છાપેલી કામનેજ વેચાય છે અને એજન્સીને એ કામત પર એક કે ૧૮% ટકાથી ૨૫ ટકા લગીનું કમીસન મળે છે.

૨. જયત પ્રતો : મોટા બાગે નો. વેચતાં વધી ગયવી જયત પ્રતો છાપાંની આર્થિક પાછી લેતીજ નથી, પરંતુ કેટલાકો અમુક

૧ 'સોલ એજન્સી' એટલે અમુક સહેરમાની મુખ્ય અને એકથી એજન્સી છાપાંની આર્થિક એ સહેરમાં એ એક સિવાય બીજા કાંઈને એજન્સી આપી સકે નહિ તે.

૨ 'સજ એજન્સી' એટલે એવી એજન્સી, જે એક ગામમાં અનેકાને મળી સકે

એજન્સી છાપાંની આર્થિક સથી પરચારી લેવાય તો- પછી તે "સોલ એજન્સી" હોય યા "સજ એજન્સી" ૨- તે બદલ અમુક પ્રકમ ગમાનન (ડિપોઝિટ) દાખલ એજન્સી આપીજ નેહરી. એવી રકમોનું રોકાણ એજ તેની ખુરરી પુછ. પરંતુ જે એજન્સી બીજા એજન્સી કનેથી લેવાય-એટલે કે, પેટા એજન્સી હોય તો -ધણે ભાગે ડિપોઝિટ આપી પડતી નથી, જે કે એ દેખીતું છે કે એ રી પેટા એજન્સી સ્થાનિકજ હોય છે, બહારગામ માટે

પ્રમાણમાં- ૧૦ થી ૨૫ ટકા લગી- તે પાપિસ લે છે, એ શર્તે કે તેથી પ્રતો સારી હાલતમાં અને એજન્ટને ખર્ચે જાપાની ઑફિસમાં પાછી ફેરવેલી કરાય

૩. ડિપોઝિટ : જાપાની દર અંદે જેટલી પ્રતો જોઈતી હોય તે દિસાએ દોડ વા એ માસના જેટલા પૈસા થાય તેટલી રકમ એજન્ટ પાસેથી આગળથી ડિપોઝિટ લેએ લેવાય છે, જે અમાનત રહે છે અને એજન્ટની બંધ કરતાં, બધા દિસાએ ચુકતે કરી, તે રકમ એજન્ટને પાછી અપાય છે.

૪. દિસાખ દિસાખ દર મદિનાના ફેસા અદવાડિયામાં ચુકતે કરવેજ એજએ. દિસાખ ચુકતે ન થાય તો તરતજ એજન્ટની બંધ કરાય છે (મોટે ભાગે તો, એજન્ટની તરતજ બંધ ન કરતાં, જ્યાં લગી ડિપોઝિટની રકમ ફેરવી વળી ચૂકતી હોય ત્યાં લગી આજુ રાખી, પછી બંધ કરાય છે-જેટલે કે, જ્યાં લગી એજન્ટના ડિપોઝિટ પૈસા હોય છે ત્યાં લગી જાપાં આજુ મોકલાય છે પણ તે પૈસા ખત્રાસ થતા જાપાં મોકલાતાં બંધ થાય છે)

૫. એજન્ટની પ્રત : એકી વેળા દસ થ વધારે પ્રતો મંગાવનારને એક પ્રત એજન્ટની પ્રત લેએ મુક્ત અપાય છે.

એજન્ટનીની શર્તો ઉપલીજ હોય વા એમાં સદજ ફેરફાર હોય, દરેક જાપાની પોતાની મુકરર અને જાપેલીજ હોય છે, તેમાં કોઈને મટેય ખાસ ફેરફાર થતો વા છુટજાટ મુકાની નથી, સિવા કે કોઈ મોટો, મુખ્ય અંગ એકસો એજન્ટ હોય અને તેથી તેને કોઈ ખાસ છુટજાટ અપાય વા વળી જાપુ નવું-સવું હોય અંગ એજન્ટો નદિં મતે એવી

પાકે કંઈક છુટ મુકવા તૈયાર થઈ જાય એ સિવા એ શર્તોમાં વાટાઘાટ કરી નકકી કરવા જેવું કશું નથી હોતું. જાપેલી શર્તો મનજુર હોય તો સહી કરો, ફેટલી પ્રતો જોઈએ તેના ઝોડર આપો, ડિપોઝિટ ભરો અને એજન્ટની આજુ થઈ જશે.

જાપાની કીમત જાપેલીજ હોય છે. તેમાં એક પાછકમી લેવાતી નથી અને વધારે પણ નદિં; એ કે, ક્યારેક ક્યારેક સનસનાટી ભર્ષા બનાવો બન્યા હોય વા કોઈ અમુક અમન્યની ખબર આ એકજ જાપામાં જાપાઈ હોય-મીઠ જાપાઓમાં તે ન હોય-વા કોઈ અમન્યની જખી વા લેખ વા અક્ષરો જાપાઈે દુ.ય, જેવી બુજ માંગ હોય તો. એવી હાલતમાં જાપાની કીમત, મુજ કીમત કરતાં વધુ પણ લેવાય છે, પણ તેમ કરવું ઠીક નથી. જાપાની ઑફિસ, એવા વર્તનને ધધાદારી નિયમ વિરુધ્ધવું વર્તન લેએ છે અને મુશ્કે તો આગળથી બુમાસો કર્યા વિના એકદમ એજન્ટની બંધ કરી સકે છે.

અચત પ્રતો એ, જાપાનીં વેપારનો મુખ્ય સયાલ છે. ધણાકા આ સ્થળેજ ગોથું ખાઈ જાય છે અને નફાને બદલે નુકશાનમાં ઉતરી જાય છે. હુરત પ્રમાણેની પ્રતો મંગાવ્યા પછી, કોઈ પણ રાજ્યની વા અણધાર્યાં કારણે તે બધી ન વેચાય તો અચત રહેલી પ્રતો એજન્ટને માથે પડે છે. મોટે ભાગે જાપાની ઑફિસો એવી પ્રતો પાછી લેતી નથી. જેઓ તે પાછી લે છે તેઓએય તેને માટે અમુક પ્રમાણ મુકરર કરી રાખ્યું છે. દાખલા રૂપે, ૧૦ ટકાનું પ્રમાણ વધુ પ્રચલિત છે-જેટલે કે, એક અદવાડિક જાપાની દર અદવાડિયે ૧૦૦ પ્રતો મંગાવાય તો મદિનાની ૪૦૦ પ્રતો થઈ. હવે એ મદિના દર-મિયાન ૪૦ થી વધુ અચત પ્રતો જાપાની

ઓઈસ પાછી શેશે નદિ’. તે જયત પ્રતો એથી ઝોછી હોય તો કંઈ વધીજ નથી, પણ તેને ૪૦ થી વધારે હોય તો વધારાની પ્રતો એજન્ટને ત્યાં ધરજમાઇ થઇ જશે!

કોઇ પૂછશે : એથી દાખલમાં કયું શું ? જવાબમાં કહેવું જોઇએ કે એના કોઇ મોકકસ ઉપાયજ નથી. એજન્ટોએ પોતાની કનદ વાપરી, ક્યારે પ્રતો વધુ ખાશે અને ક્યારે ઝોછી, તેનો અંદાજો કાઢી, ઝુરૂન પડના છાપાંની ઓઈસને સખી પ્રતો ઝોછી વા વધારે મોકકસ સુચના આપી દેવી જોઇએ એથી સ્વયં પર સત્વર અમલ થશે અને તેથી એજન્ટને માથેની જયત પ્રતોની જરા-જરાથી ઝોછી થશે.

આટલી સાવચેતી લેવા છતાં જો જયત પ્રતો માથેજ પડે તેનો નિકાલ બે રીત થઇ શકે છે :

૧. જયત પ્રતો સંભરી રાખી અને જ્યારે કોઇ રાખસ ઝિરી જુની પ્રતો વેચા આવે ત્યારે તેને તે જમણા વખળા વા એજન્ટ આપે આપવી

૨. જયત પ્રતોનં, પોતાની જાદિરાનતા દરન-પત સહિત, આદક થાય એવા છાપાંઓ અને લાખેરીઓમાં મુકન-મેકન, પોતા ‘નેજ અર્થ’ અને નેજમે-રૂંઝી દેતો જોઇ શકાશે નેમ, પેઢી રીતથી પેસા ઉપગતથાજે જ્યારે બીજી રીતથી જાદિરાન થશે-એથી જાદિરાન કે જેથી તરા આદકો મળનાં એજન્ટની કમાણી વધે.

છાપાં વેચનાર સિફિન હોય તે ને કયું ‘હાપુ’ વધુ વેચાશે અને કયું ‘ઓછું’ તે ઘણી જલ્દી પામી શકશે પોતાના આદકોનો વાંચન-રમ કેવો છે, તેનો અંદાજો કાઢવો કંઈ ઘણું મુશ્કેલ કામ નથી તેઓ જે છાપાં

ખરીદતા હોય તેમના ‘રેન્ડ’ પરથી તેના વાંચકાના વાંચન-રસનો સમામન અંદાજો મળી શકશે. એક વેળા એવો અંદાજો મળી ગયા પછી કયું ‘હાપુ’ મંગાવવું અને કયું નદિ’, વા કયું ‘હાપુ’ વધારે મંગાવવું અને કયું ‘ઓછું’ તેનો નિર્ણય સહેલો કરી શકાશે.

છાપાંનું વેચાણ ટેકેટરીજ થાય છે, તે કદી ઉધાર વેચવાની બુક કરવી ન જોઇએ, તે કે દલે તો ધણા એજન્ટો લામત્ર અંદાજો લેખને વશ થઇ, ઉધારીવો વેપાર પણ કરે છે. પરંતુ એમાં ગુમાવવાનું તેમનેજ હોય છે. આદક પેસા ન આપે, દલદાન કરે તો તે પેસા નેમનાજ જાય છે. છાપાંની ઓઈસ એ માટે કશું કરી નથી. ખરી રીતે, તે કરે પણ શું ?

વળી જાવો ઉધાર વેપાર થાય છે તો થોડાક પેસાનેજ, પણ એ બે ન્દાની ન્દાની અનેક રકમોનાં સરથાળો એક મહેરી રકમ થઇ જાય છે અને એક વેળા આદકને ‘હાપુ’ ઉધાર આપ્યું કે પછી ને દમેશનો ઉધારીવો આદકજ થયો. પછી તો ને ટેકેટરીજ વાન બુકીજ જશે

ન્દાની ન્દાની રકમો વુમુખ કરવામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ છે. એ માટે કાલ રાખસ અદાલતમાં નથી જઇ શકતો વા વકીલની મોટિ-સરી ધમકીય નથી આપી શકતો રૂપિયા બે રૂપિયાંની મૂળ રકમ મેળાવા માટે પચ રૂપિ-વાનો વકીલ અર્થ કોણ કરે ?

છાપાંના વેચાણ માટે મોટી દુકાનની અમલ નથી કરાંક આરી જગ્યાએ ન્દાની દુકાન વા બીજાની દુકાનમાં થોડીક જગ્યા મળી જાય તો જસ ધણકો તો દુકાન કર-તાજ નથી. રરવામાં ઉમા ઉમાજ વેપાર કરે છે.

વેચાણ પધારણા માટે પોતાની એજન્સીના જાપાની ગ્રીન વેચનારોએનેય આપવાનો નિયમ છે એવી હાત્તાનામાં, સેંકે દસથી સાડા બાર ટકા કમીશન એવા પેટા-એજન્ટને અપાય છે.

જાપાનો વેચનાર અત્યંત ચાકાક અને ચુસ્ત હોવા જોઈએ. તેણે રોજ મુકરંર સમયે જાપાં આપના પારસ તે વેચના નીજા પડતું જોઈએ. એમાં પગપાદની દીક્ર, તેનાં જાપાને ખાસી બનાવી દેશે અને નેથી તે વેચાશે નહિ: વેચનારને માથે પડશે.

જાપાની ઓફિસ તરફથી જાપાં, રેલ્વે પારસથી મોકલાય વા દપાસથી, મોકલવાનો ખર્ચ નો જાપાની ઓફિસ પોતેજ ભોગવે છે જોજામાં જાણી બાર પ્રનો હોય નો રેલ્વે પારસમ પરવડે છે, પણ બારથી જોણી પ્રનો માટે દપાસ માર્ગજ સરતો ગણાય છે. રેલ્વે પારસમ મોકલાય તો, રેલ્વે તરફથી તેને પ્લેથી મેઇન ટ્રેન દ્વારા જે તે રેલ્વેને પ્લેચાડી દેવાય છે. રેલ્વે પારસમની રસીદ છૂટી દપાસથી મોકલવાનો રિવાજ નથી. એ રસીદ, પારસમમાં જાંથી દેવાય છે અને એજન્ટ પારસમ આવી પ્લેચાડા તરતજ તેની ડિલીવરી લઇ, પારસમ બોલી, રસીદ કાઢીને પારસમ કસ્ટોમરે દવાલે કરી દેવા જોઈએ. રસીદ દપાસથી નવી મોકલાતી, તેનું કારણ એ છે કે પારસમ તરત મળી સકે, કારણ જે રસીદ દપાસથી મોકલાય તો દપાસ આવે ત્યારે રસીદ મળે અને ત્યાર પછી પારસમ મળી સકે. પરંતુ આ રીતથી તો પારસમ, ટ્રેઇન આવતાં વારજ મળી ગય છે બલકે દશ ટ્રેઇન આવી ઉભીજ હોય કે જાપાં વેચનાર પોતાનું પારસમ લઈ, બોલી, જાપાં વેચનાં થઈ કરી દે છે.

જાપાનું વેચાણ છૂટક નકલોનુંય થાય છે અને કાછમી આદકની પદ્ધતિથીય. એવી હાલ-તમાં, માસિક અમુક રકમ લખ-એ રકમ થણે ભાગે જાપાના પોતાના મુકરંર બના-જમથી સદજ એમી હોય છે-જાપાં ધરણેમાં પ્લેચાડાય છે. એ કામ માટે ખાસ શખ્સ પણ મુકરંર હોય છે જે સાઇકલ પર બેસી, આદ-કાના ઘરે ઘર ફરી વળી. તેમની પ્રત તેમને ઝડપથી પ્લેચાડી-દે છે.

કેટલીક વેળા એ માટેનો માસિક ચાન્સ તો જાપાના મુકરંર ચાન્સથી જોઈએ થાય હોતો, પણ જેઓ કાછમી આદક તરીકે હોય તેમને દર વર્ષે જાપા તરફથી નિકળે, ખાસ કરી, પપેટી વા દિવાળી અંક-જે પ્લેચાડી કોમનનો હોય છે અને જાપાની ઓફિસ પોતાના વાર્ષિક આદકોનેય મુક્ત બીલ્ડી નથી; તેના પૈસા છુદા લે છે-એજન્ટ પોતાની તરફથી મુક્ત આપે છે. એવા અંકની બીલ્ડી, આદકોને આદક તરીકે કાછમ રાખવામાં સર્વે ભાગ લઈએ છે.

સો વાતની એક વાત, જાપાની એજન્સીના હિસાબો સાફ અને નિયમિત રાખવાની છે. હિસાબ વકતસર ન ચુકવાય તો તરતજ એજન્સી બંધ થઇ ગય છે અને એક વેળા બંધ થયતી એજન્સી ફરી ચાલ કરાવવી એ એટલું સહેલું કામ નથીજ, જેટલું સહેલું કામ એક નવી એજન્સી લેવાનું છે.

STAMP EXCHANGE
Send me 25 or 50 used stamps (all different) of any country of the world (Inland stamps not wanted) and I shall send you a similar lot of my other country, in exchange.
The Advertiser "B"
The Qamar Office, SURAT

‘કમર’ને લખતા વિષયોના પ્રશ્નોના જવાબો અને કમરના મુક્ત મગદ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ ચણ પ્રશ્નોનાજ જવાબ મળી સકશે

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ જોઈએ તો ફરે પ્રશ્ન ઠીક પાંચ આનાની (બર્મા: આઠ આના અને પરદેશ: નવ પેની) ટીકાટી ળીકવી. [વી. પી. ના ઓર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૧૯૬૨-ડેરીકામને લખતું એક મુજરાતી પુસ્તક આ પણ છે: “ગોસંવર્ધન અને ઉત્તરિનો માર્ગ” કી ૩ ૨; વળી અંગ્રેજીનું તાજું પ્રકાશન *The Romance of Cow* પણ છે, જેની કીમત પાંચ રૂપિયા છે

૨૦૦૪-મુ ના. ૨: જંગમાર-(૧) આપને જોઇતા નુસ્ખા માટે માલતો નમુનો મોકલી સકો છો. તે જોઇને તેના જેવા માલતો નુસ્ખો અપાશે એથક, જે તે નમુનાનું પૃથક્કરણ કરવું હોય તો તે અનરેલા થયુ નથી તે કામ જકાર કરાવવું પડશે આ તેનો જે ચાજી ઘણે તે આપવો પડશે (૨) સુરીકમને લગતી કિશોરો માટે દીન ઓફિસ, પાચાડી અદમશાપાદને લખશે. (૩) કોઝેની પ્રધાનોના ધરતા શિરનામા એટલા માટે મિનજુરી છે કે તેમના ખાસ અંગત સંજ્ઞાઓ વિના કોઈ પણ સરકારી કામ માટે તેમને અંગત શિરનામે પત્ર લખવાનો નિયમ નથી. અત્યત, કોઈ કામ એવું હોય કે ઓફિસમા કારકુનો વધી છુટું રાખવું હોય તે તેવો પત્ર રજિસ્ટર દ્વારા ‘પ્રધાન માટે અંગત અને ખાનગી’ એમ લખી ખાનગીમાં પ્રધાનને તેમના સરકારી શિરનામે લખી સકો છો જેથી તેવો પત્ર પ્રધાન પોતેજ મોકલશે [અમારું માલક રજિસ્ટર એવું છે કે, માલક નંબર ચાન્ડ રાખવા યા લખવાની તકેલીક લેવાની જરૂરતજ નથી.]

૨૦૦૫-સે. ઓ. એ. ફ. મિ: પાલનપુર જગવાની ઘંટીના પથર વિષેની આપી

પૂછપરછ અમને મળીજ નથી. ફરી લખશે એટલે યોગ્ય જવાબ અપાશે

૨૦૦૬-અ. ન. ૨: પૂના-રેડિયોને લગતું શિક્ષણ અમેરિકન શાળાઓ ટપાલથી પણ આપે છે. એકી એ શાળાઓના શિરનામા આ સ્થા... *Radio & Television Institute, Administration Building, #150, Lawrence Avenue, Chicago; National Radio Institute, 16th & U Streets, Northwest, Washington* (૨) એમની શિક્ષણ-રી અનુક્રમે ૧૦૫ અને ૯૫ ડોલર છે

૨૦૦૭-નુ મુ એ સ: અદમશાપાદ-પાનમા ખાવાની ટિકીઓ અને મસાખાઓ વ ના નુસ્ખાઓનો એક ખાસ લેખ દવે પત્રી જારી

૨૦૦૮-અ. રા: પેરાગ-(૧) રેકરીફ-મડ સિપરિટ જતાવરાનો પ્રયોગ કમરના કંકમા અંકમાં છે.

૨૦૦૯-મ. એ કા: ઉપવેશ-(૧) મુંગ-છમાં કાચની ગીનીઓ જતાવનાર કારખાના-આનાં ચિરનામાં આ છે:-ગોગમે ગ્લાસ મેન્ફેકચરીંગ કુા, પૌ નાપમામ રોડ, દાદર, મુમબ; નેશનલ ગ્લાસ વર્ક્સ, મઝગામ, મુંબઇ ૧૦; (૨) પનરાની કાંપો ઉપરના જાપકાગ માટે મમ્પીરિવલ સિથો એન્ડ ટીન પ્રિન્ડીંગ વર્ક્સ, ૧૭, નંદ મલિક જેન, કલકત્તાને લખશે.

૨૦૧૦-પૂ. ૧ નો: થાળા-(૧) પરકોસ્ટેટર અને (૨) એનીમલ ચારકોલ મુજબના કોષ પણ ફિગરને ત્યાંથી મળી સકશે.

૨૦૧૧-મ. કા: ધનપાદ-‘વિશ્વકર્મા’ માસિક, મુલરાલીમાં અદમદાખાદ્યી નીકળે છે. તેમાં વિશ્વકર્મા પ્રત્યે લગતી સામાજિક, ધાર્મિક અને ઔદ્યોગિક જાળનો ચર્ચા થઈ.

૨૦૧૨-મ. હ. દા: જંગમ-અમુક લાભો આપ આથે કૃષી દગજાગીની દર્શન જાળી પર તુ આપજ કહો, અમે તેમાં શું કરી સકીએ છીએ? એક, આપની રૂપાંદ પછી એ લાભથી ‘કુમર’ જર્નલમાં સાવચેત નહેશે.

૨૦૧૩-ડા. એમ. એમ. પૂ: કપડવંજ-ધાસની કુર્તીઓ જનાવનાર અગ્રભેરી વેપારીનું નામ જાણમાં નથી.

૨૦૧૪-મુ. જ. જ: કડી-વેસેલાઇન એ જાતની આવે છે સફેદ અને પીળા. એ બેકમાં વાસ પણ નથી દેાતી. તેને સાફ કરવાની ખુશરુને નથી આપ કોષ પણ અંગ્રેજી દ્યા વેચનાર કનેથી સફેદ વેચેલાઇન (ગેનું) જીજી નામ *White Petroleum Jelly* છે) મેળવી સકશે. દાની જાટલી-ઓમાં વેચાતી પીળા વેસેલાઇન-અર્થાત ધિનિન-ટાઇન-ને સાફ કરવાથી ચરમ સરશે પણ નહિ. અને યાત્રી તે ખુજ મેળેથી પડશે.

૨૦૧૫-ચ. ર. પી: રાજકોટ-ગોળ-કને કાટ દુર કરવાનો મુરખો ‘કુમર’ના છજમા અંકમાં છપાયો છે, તે નેશે.

૨૦૧૬-કે. દા. ગ: અમદેરી-(૧) સરકા જનાવના માટેના કાકડના પીપ નેવાર પણ મળે છે. છતાં નિદનર એ છે કે આપ પોતાના મામના સુધારને કહી, જનાવી લેા પા ને જુના પીપ ખરીદી, સાફ કરી, કાગમાં લે. (૨) પાનમાં કાકડવાના કાગાને ખુશ્બોદાર અને સ્વાદિષ્ટ જનાવના માટે ‘કુમર’ના જન-પ્રચારી

૧૯૩૮ના અંકનો મુરખો અમદાવાદનો. એ મુરખા પ્રમાણે કાકા મુકો પણ દી સકશે અને પાણીમાં બીજની પણ સકશે. (૩) આકસકીમ જનાવના વિષેનો લેખ દવે પાત્રી છપાયો.

૨૦૧૭-નુ. મુ. એ. સ: અદમદાખાદ-પેકેટમાં વેચાતી આદમાં ધણે ભાગે ખાસ મુજબી મેળવતા નથી; આદ પોતેજ સારી પકિતની હોય છે તેથી લોકોને પસંદ પડે છે. અદમાં મુજબી નાખવોજ હોય તો ‘કુમર’ના આકોશ્ચર ૧૯૩૮ના અંકમાં એનો મુરખો છપાયો છે, તે નેશે.

૨૦૧૮-અ. સા: કરાંચી-(૧) મેથિલ મેસિસિલેટ બધી જનાવટાનું વાપરી સકા છે. અમુકજ જનાવટાનું સારું અને બાકીની બધી જનાવટાનું નરસું. એવું કંઈજ નથી (૨) મેથિલ મેસિસિલેટની જનાવટ માટે એ વિષ-વની અંગ્રેજી કિતાબો નેશેજા. (૩) પાછપ કહે, એક પ્રકારની મારીજ છે અને તે દવા-વાલાને ત્યાં પા ખનિજ પદાર્થો વેચનારાઓને ત્યાં મળે છે.

૨૦૧૯-એમ. એચ. જુ: પાનનપુર-(૧) લોટ દગવાની અકીમાં વપરાતા પાંચર વિષેની ખુશખબરો જગ્યાજ દવે પછી અપાયો. (૨) સરમીયા અને તડના નેકના ખોળના મોટા વેપારીઓ આ છે:- વી. એલ. માટેર, ગીરમાય એક દોડ, મુખમ જ; જાલચંદ કસુ-ચંદ, અમલનેર; દાજી કંસા દાજી મુમા, કાન્તીન (૩) પેદન જામ જનાવનામાં મે-ધે:લ ક્રિસ્ટમ વપરાય છે.

૨૦૨૦-મ. અ. ર. કા: કરાંચી-નેવાર દાક્ટોન અને લાઇન બેકોફા માટે એન. દે. એન્ડ કમ્પની, ૧૫૦ માનિકોનાલા રૂટ, કલકત્તા; મુલરાલી ટાઇન ફોર્ટી, મામવાડી, તિરુવામ, મુંબઈ જ ને લખયો.

“કુમર” : અંક ૮૯ માં

૨૦૨૨-મુ. અ. હ. મુ: ધોળકા-(૧)
પેટાસનો ધંધો કમીશનથી કરી સકે છે.
કેટલું કમીશન આપશે, કેટલો રોક રાખવો
જોઈશે, ડિપોઝિટ કેટલી કરવી પડશે એ
બધી વિગતોનો ખુલાસો કમ્પની પાસેથી
મળી સકશે. (૨) કુડ ઔદ્યોગ માટે એમજ

“કુમર”નો અંક વિમાનથી
મંગાવાય છે.

જીવંત (મુગાન્ડા)થી મી. પી. કે. પી.
લખે છે :

“.....મને “કુમર”ના ૩૪, ૪૬,
૪૭, ૪૮, ૫૦, ૫૧, ૬૦, ૬૧, ૬૪, ૬૯,
૭૧, ૭૨ના અંકો શુક્ર પેરથી મોકલશો.
વળી મને “કુમર”નો મન્યુઆરી ૩૮થી
માઠક નેપિશો. વળી મને અંક ૬૮ની
એકકમ ઉતાવળથી મોકલો છે તે એર મેઇ-
લથી મોકલશો...અંકની કામન છે પેની
ઉપરાંત વિમાની દ્વારા ખર્ચના ફર આના
બીજા મોકલું છું.....”

1

■

કહેવાની અગત્યતા નથી, કે “કુમર”ના
એવની મદદવા અને પ્રમાણબદ્ધતાની
આ ચક્રચક્રી સર્ટિફિકેટ છે, કમગાવનર
બાઈ સામાન્ય શુક્ર પેરથી અંક એકાદ
અઠવાડિયે મોકલે પહેલે એ સહન કરી સકના
નથી અને મુગ ચાર આતાની કામતો
અંક પોતાથી ચાર ગણા-સાડા પદર
આનાના-દ્વારા ખર્ચ વિમાનથી મંગા
વાય છે.

સમજવું. (૩) મોટરના છુટા જાગે વ.
મુંજથી એવા આપને પરવડશે. એ વધુ
મોટા વેપાર જોડે હોય તો પરદેશથી પર-
વાસ માત્ર પણ મંગાવી સકશે.

૨૦૨૨-અ. વ: મુગાવની (આફ્રિકા)-
(૧) “કુમર” ની સાધક મેગરશિપ - શી
પાઉન્ડ ચાર છે. (૨) ફોક્સ વોટર દ્વારા
ઉપયોગમાં આવે છે, ફોક્સ પણ ડોક્ટર
એના વપરાસની વિગતો જાનાવશે (૩) ફોક્સ
કરસની જાનાવટની રીત “કુમર”ના ૩૬મા
અંકમાં છે. (પોર્ટુગિઝ આફ્રિકાના અમારા
એજન્ટ જાનાવે એ. ચાર. સુવચમાનજ સાક્ષ્ય,
પોસ્ટ જોડા હપ, મોરે-એ માકવિસ છે. આપે
લવાઈમ ત્યાં મોકલી આપશો.)

૨૦૨૩-પી. કે મા: પેરાજી-મીન
છો, બાઈ! હાવાસા પુરુષકોના પ્રયોગો-
ને કે તેમના ધણા કેવળ અધુરા છે-હાવા
અને તેના બદલામાં આપની દવાઓની અધિકાર
મફત હાપથી અને એવી દવાઓના એડર્સ
આવે નેમની આપ અમને પચ્ચીમ દક્ષ
કમીશન પણ આપશો, એવી આપની. આફ્રિકા
બદલ કયા રાજ્યોમાં આજાન મનાય? મી
આપની કિદારના! પરંતુ ફક્તનીકે છે કે,
“કુમર” એટલી પડેલી પડિનનું નથી કે
આપની મારણી સંતોષી સકે.

જરા ધ્યાનમાં રાખશો

આજકામના સમયમાં ધંધા રોજગાર
ના પેમા પામે નહીં હોનાથી માણુઓનાં
વાનવા મુશીબતોમાંથી પસાર થવું પડે છે.
તેનાથી જથવા સાક હુમર ઉદ્યોગ અને ચારી.
રીક વાવહારીક સંજોગોથી એનાં થોડા ખર્ચ
કેવળથી એકોને મળે તે માટે અમે “વિદ્ય
વિજ્ઞાન” નામનું માસિક પ્રગટ કરીએ છીએ.
એમાં અનુભવસિધ્ધ વગર મુશી ખર્ચે થઈ
શકે તેવા જેરનીક પ્રયોગો નિયમિત અર્થાપ
છે એમા દરરોજ એક જે પ્રયોગ કરવાથીજ
દબરે રૂપીઆ વાત વાતમાં મેળવી શકાય છે
વાર્ષિક લવાઈમ: (દ્વારા ખર્ચ સહિત)
રૂ. ૧-૦-૦ (એક સાથે)
આદર્શ સમાજ કાર્યાલય
: સાદપુર, અમદાવાદ.

નહાની પુણના ધંધાઓ

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૧૮૩ પરતું.)

આઈસ એનર્જિન યા વિદ્યુત્તીક મોટર વડે ચક્રાવાતી યાંત્રિક ધાબીઓ પણ નહાના નદીદાર કદની આવે છે. તેમાં જથી અતના ધીયાં પીઠાય છે અને જગત-ધાબી કરતા આ ધાબી પીઠાને વધુ દળાણ આપતી હોવાથી પ્રમાણમાં તેમ પણ વધુ નીકળે છે.

તેમ પીઠવાની ધાબીના ઉદ્યોગ જુદા પણ કરી સકાય છે અને અનાજ પીઠવાની ઘડી સાથે પણ. કાન્ય કે જે બેકને મસાવવાના સાધનો-જગત, આઈસ એનર્જિન યા વિદ્યુત્તીક મોટર-એક સરખા હોય, બેક નાટે છુદા છુદા યસાવવાની ખુદશ નથી-એટલે કે જ્યારે અનાજ દળવાનું કામ આવતું હોય ત્યારે તે સાધનો અનાજ દળવાની ઘડી મસાવવાને કામ આવે છે અને જ્યારે તે કામ બધું હોય અને તેમ પીઠવાનું સરખાપ ત્યારે તેજ સાધનો તેમ પીઠવાની ધાબી પણ મસાને છે અસળત, જે બેક ઉદ્યોગો એક પેઠા આવુ રાખવા હોય તે એ સાધના જગતના પ્રમાણમાં હોવાનું એક એક-એટલે કે, ઘડી અને ધાબી જગત વડે મસાવવાની હોય તે જગતની જોડે જે સરી એક એક પડતું જ ઘડી અને ધાબી આઈસ એનર્જિન યા વિદ્યુત્તીક મોટર દ્વારા મસાવવાની હોય તે એ આઈસ એનર્જિન યા જે વિદ્યુત્તીક મોટરો લેવાને જાહેર ઘડી મસાવવા માટે જેટલા ધોડા-જગતનું આઈસ એનર્જિન યા વિદ્યુત્તીક મોટર જોડતી હોય તે અને ધાબી દરેક માટે જેટલા ધોડા-જગતનું એક એક એનર્જિન યા વિદ્યુત્તીક મોટર જોડતી હોય તે એક પેઠા-જગતના આઈસ એનર્જિન સરખાપ કરી, જેટલા ના તેથી સરખા આજા એક-જગતનું એક એક એનર્જિન યા વિદ્યુત્તીક મોટર લેવા જેટલે. (રાજા ૨૫૦. ૬૨ કલાક ૧૪૦

ખાલસખા

[જાગકોનું માસિક]

તંત્રી : હિંમતસાહ સુ. શાહ

‘ખાલસખા’ એકલી વાતો કે ગપગોળા રલુ નથી કરતું, પણ જાગકોને ઉપયોગી સર્વ વિષયો સિદ્ધાન્તો દર્શાવે રલુ કરે છે.

અંગે દરેક ચાંક જાગસાદિયનાં સિધ્ધાન્તો સેખકાના લેખાથી કરેલા હોય છે.

તેથી ‘ખાલસખા’ દરેક સમયમાં પ્રથમ કલાનું જાગ માસિક ગણાયું છે.

ખાલસખા માટે ‘ખાલસખા’ જ પસંદ કરે.

વાર્ષિક લખાણ :

દેશમાં : ૩, ૫, ૧૨, ૨૦, ૨૫, (સિ. ૧)

લખા :—

‘ખાલસખા’ કાર્યાલય

મોડીની પોળ, અમદાવાદ.

“આમ છવન, સદકાર્ય અને ખેતી” (માસિક)

વડોદરા રાજ્યના પ્રગતિખાતા તથા શ્રી સેવાઈ સદકાર્ય સેવક સંઘના સંપૂર્ણ આશ્રય નીચે વડોદરામાંથી દેશમાં આજ વર્ષથી આ માસિક પ્રગત થાય છે. ગુજરાત-કાઠી-વાવડા તે વધુ વંચાય છે. આમછવનના દરેક પ્રસંગે ચર્ચાનું સુખ્યું દલાકામાં આ એક જ ને પહેલું માસિક છે. દર મહિને મોટી સંખ્યામાં નક્કી પ્રગત થાય છે. સાવ-લેડી, કોલસા બોટ, સુવચન તેમજ માગ-છવનમાં દસે સતારે દરેક વ્યક્તિએ તેના વાદક રોજ જતું નેકરે. વાર્ષિક લખાણ ૨-૦-૦ છે.

‘આમછવન’ કાર્યાલય

મોડીની પોળ, અમદાવાદ.

રત્ન અનાજ, દળનાર ધંડી માટે ૨-૩ થોડા
બળનું ઑધત એનજિન વા વિજળીક
મોટર અને દર કક્ષાકે ૪૦ થી ૭૦ રત્ન
બીયાં પીડનાર ધાણી માટે ૩ થોડા-બળનું
ઑધત એનજિન વા વિજળીક મોટર મુદ્દી
હેઇ, એકંદરે ૫-૬ થોડા-બળનું એક
ઑધત એનજિન વા એકજ વિજળીક મોટર
લેવી જોડો કે જેની ખર્ચ ૫ થુ એ. ડો થય.
કારણ કે ૨-૩ થોડા-બળન ઑધત એન-
જિનના ૩ ૩૫૦ અને વિજળીક મોટરના ૩.
૧૭૫ થાય છે. જો એ એક બળને તંજ સેવાય
તો ૩. ૭૦૦ થા ૩૫૦ થાય, પરંતુ ૫-૬
થોડા-બળનું એકજ ઑધત એનજિન સેવાય
તો ૩. ૬૦૦ અને એટલાજ થોડા-બળની
એકજ વિજળીક મોટર સેવાય તો તે ૩
૨૫૦માં આવે)

ધાણીની કીમતો અંદાજે હવે જોએ:
રૂપિયા

(૧) દર કક્ષાકે ૬૮ જે રત્ન ત્રણ
બીલી સડે એવી બળ-ધાણીઓ. ૨ ૬૦

કુદરે રૂપિયા ૬૦

[આ ધાણીઓ અવાવવા માટે બજાર જોડ એક
જોડે તેની કીમત દરેક ડોળે છત અઠત
પ્રમાણે ઓછી વતી હોય છે. તેથી પોતાના
ગામમાં તપાસ કરી તેના માત્ર મુકેલ
રૂચિય થશે]

(૨) દર કક્ષાકે ૪૦ થી ૭૦
અઠત બીયાં પીડી સડે એવી

આવતો અંક

કેરણક મુખ્ય લેખો

સિમિન્ટ-બનાવટ-કેરણ-૧૫૨૪ નો
ખુચ-ખુચ શાના અને છે, એ તેમે જાંચ

હા ખરા ?

સકરેટ્ટી-૧ વેનર

બોલતી ધાણીઓ-પ્રાગેશન રેકર્ડ

બનાવટ સંબંધી

કાચ ઉપર કલકામ કિંવા આરીમા

અનાવવા-કેરણક પ્રયોગો

આધુનિકીમ-જાન જાનનું અર્ધસીમ

અનાવનું

કાગળની થેલીઓ-બનાવવા નો

(સચિત્ર)

અડન-પ્રકર પ્રકારની બદન બનાવ

પડન કીમત, વેચાણ ભાવ અને તરો

-એક શાસ્ત્રીય પૃષ્ઠકર મુનો એક ચક્ર દર્શો

વેપારી સજ્જાઓ-નેમના બાબત

વેપારી પત્રવ્યવહાર-એસિક અંગ્રેજી

દ્વારા કરી સકાતા વેપારી પત્રવ્યવહારના થોડા
વધુ નમુના.

અને બીજાં ઘણં ઘણં

૧૫ આદમું
માસે છઠ્ઠા
અંક ૬૦મો

કુમર

લિપિ : રૂપિયા ત્રણ
ખર્ચ : રૂપિયા સવા ત્રણ
વિદેશ : શિવિંગ ૭

[જુન ૧૯૩૮]

ચિત્રો

પ્રયોગો

જટન

પરીસાની બનાવટ કિંવા

કાચ ઉપર કલકલકામ

રિસીલર ૨૨૭

લિપિ ચાળીઓ

શીષકઃ યોમસ આદવા

એરિસન મુખપૂર્ણ ઉપર

તંત્રીસ્થાનેથી

સંગે રંગ

મથન પદાર્થોનાય જેસા

ઉપખલે ૨૨૪

સર મોન્ટેચ્ચુ વેળ ૨૨૩

હિન્દી કળાઓનું ભાવિ ૨૨૪

હિન્દી ખનિજ ખજાનો ૨૨૩

ખેતી, જુનર અને ઉદ્યોગ

પામરેલીમ

નિરામિશ ૨૩૭

ચોકાલેર ૨૩૮

અરકાડ ૨૩૭

નારંગી ૨૩૮

ગોસંખી ૨૩૮

સાસ્પથેરી ૨૩૭

નિનિશા ૨૩૮

રૂઝાથેરી ૨૩૭

પારીસાની બનાવટ કિંવા

કાચ ઉપર કલકલકામ ૨૨૫

આખના રોમોનો ઉદ્યાન ૨૪૪

એથેરી-પાથ ૨૪૪

કપડાને પાણી-રક્ષિત

બનાવવા ૨૪૪

કાચ અને કપડાને આગ

-રક્ષિત બનાવવા ૨૪૪

કાચ રેન્ડિસલે-કાળી ૨૪૪

" " પીળી ૨૪૪

" " બદ ૨૪૪

" " લાલ ૨૪૪

" " સફેદ ૨૪૪

મટ જુમડનો ઉદ્યાન ૨૪૪

ચામડાને પાણી-રક્ષિત

બનાવવું ૨૪૪

ચાંદીના દોળની ભુજી ૨૪૫

જસત-સાથ ૨૪૫

ધાતુ પોલિશ-સાથ ૨૪૫

નક્કી છા-ભુજી (Egg

Powder) ૨૪૫

માલિશ-તેલ (Embroca-

tion) ૨૪૫

લાલી ૨૪૫

લેખક વારનિશ ૨૪૫

લોહી સ્વચ્છ કરનાર દવા ૨૪૬

વાળ માલવાની ભુજી ૨૪૬

વાળ માટે રોમ્બુ પાવડર ૨૪૬

સરખત ભુજીઓ-અનનસ ૨૪૬

" " રાસ્પથેરી ૨૪૬

" " રૂઝાથેરી ૨૪૬

ચાલી-રાંક (Ink Nib) ૨૪૬

શીંગડાના જટન ૨૩૬

ભુચ અને તેની બનાવટ ૨૪૧

બોલતી ચાળીઓ ૨૩૨

સકરેટરી ૨૪૩

વેપારી કળા

આળાદ વેપાર અને સૂખી

નવકરો ૨૫૦

ઝોણી કીમત વિરૂદ્ધ ઉમદા

માલ ૨૫૧

કામ ચોણું હોય-છે ત્યારે

હું અસૂખી થાઉં છું ૨૫૪

ગ્રાહકોના નામ મુખ્ય જાઓ ૨૫૪

ગ્રાહકોને દુકાનદારની સલાહ ૨૫૩

તમારા વેપારનું ભવિષ્ય

આજેના નાણી કરો ૨૫૦

જેસા મળે છે, પ્રિ-સાન નથી

મળતા ૨૫૩

બેદરકારી ! બેદરકારી !!

બેદરકારી !!! ૨૫૪

વેપારી મુલો ૨૫૫

વેપારી ધનન્યવદાર ૨૪૭

વેપારી સંજાઓ ૨૫૭

પરચૂરણ

ગ્રાંટ મોડકવ કોલેજ ૨૫૬

તાજું વાસી ૨૨૨

મુજપરછે ૨૬૨

વારનિશનો ઉદ્યોગ ૬૧૨

જંગમ્બારી-લવિંગનો દિન્દી
કેમિસ તરફથી ચર કરાયેલો
અધિકાર, જંગમ્બાર અને

દિન્દી સરકાર વચ્ચે થયેલા કરારોને લીધે,
કેમિસ તરફથી સત્તાવાર રીતે પાછો ખેંચી
લેવાયો છે.

સિન્ધમાં તેજના કુવા હોવાનો સંજ્ઞ
જાણતાં, બર્મા રોડ કમ્પનીએ સિન્ધ સરકારની
પરવાનગી લઈ, ત્યાં શોધખોળ ચારંબી છે.

લેન્ડેશાયર તરફથી દિન્દી અને આવેલા
મિત્ર માલિકાના પ્રતિનિધિ મંડળ સાથે થઈ
રહેલી વેપારી વાટાઘાટો નિષ્ફળ નીવડી છે.

રિઝર્વ બેન્ક ઓફ બર્મા તરફથી બર્માની
નાણા-નોટા બહાર પાડવામાં આવી છે. હાલ
તરત રૂ. ૫ વાલી નોટ જાહિરમાં પ્રકાશ છે
અને રૂ. ૧૦ની અને ૫૦ની નોટો હવે પછી
નીકળશે.

કરાંચીના જાણીતા ધૂરણી વેપારી-
નિજલાત સર મોન્ટેગ્યુ વેબ ઇન્સ્ટાંડ બેંકે મરણ
આ છે.

ફાનપુર ખાતે મિલ મજદુરોની જંગલ
પડી છે, જેથી ૩૫,૦૦૦ કાયદારો
હર થયા છે.

જમશેદપુર ખાતે તાતાના કરખાના-
માં પણ સામાન્ય હડતાલ પડવાનો ભય
મો થયો છે.

પ્રેસી એપ્રિલે દિન્દીમાં મજબૂદ એવા
ગેરા લશ્કરની સંખ્યા ફક્ત ૫૧,૬૬૯ હતી.

સુબ્રમણ્ય સરકારે બનાવેલી રેશમના ખંખા
માટે અખતરશો કરવા ખાતર રૂ. ૭૫
હજાર મંજૂર કર્યા છે.

દિન્દી સરકારના ઔદ્યોગિક સંશોધન
ખાતાએ ચોળેલી નવી કાય-મટ્ટી તૈયાર
થઈ ગઈ છે એના ઉપયોગથી બજારમાં
રપજૂની બચત થાય છે, કાય ઉગ્રા પકિતનો
બને છે, સોડા એશ જોઈ વપરાય છે-નેમાં

તાંજું

વાસી

કરકસર થાય છે, કા
ડીઓ ઘણી જોખમી
અને કારીગરોને મિલન

પડે છે.

દિન્દી સરકાર હસ્તકની બધી રેલ્વે
૧૯૩૭ની પ્લેટી એપ્રિલથી ૧૯૩૮ની ૩
માર્ચ લગી ૯૪,૫૨,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા
થયો છે.

સુબ્રમણ્ય ટ્રાન્સે કમ્પની પોતાની
વધારવા માટે નવા શેરા બહાર પાડનાર
વીસનગર ખાતે મિ. પંડિતના પ્રવારે
તજીબી રસાયણો બનાવવા માટે એક
રૂપિયાની પુંછથી એક મિમિટોડ
સ્થાપનાર છે.

સુબ્રમણ્ય મિ. એક. ઇ. દીનશાહની
વાદ્યારમાં એક વેપારી અને શાસ્ત્રીય પુરુષ
કોની લાયબ્રેરી દુકામાં ખૂબી મુકનાર છે.

લોર્ડ નુર્ફિંગનું અપહરણ કરવાની નિષ્ફળ
કોશિશ કરાઈ હતી.

જર્મની અને ઝેકારલેવેકિયા વચ્ચેનો
મામસો તંગ બની ગયો છે અને કોઈ પણ
પણે લડાઈ જાહિર થાય એવો ભય રખાય છે.

ચીન-જાપાન લડાઈ હજુ ચાલુ જ છે.

સ્વેડનની લડાઈ કંઈક મંદ પડી છે,
જો કે હજી છેવટનો ફરસો થયો નથી.

મદ્રાસ ખાતે સિરેમિક ઉદ્યોગની એક
ત્રિમિટોડ કમ્પની સ્થપાઈ છે.

અટલસ ખાતે નવું રેડિયો બેઝસ્ટેશન
સ્ટેશન ખૂલ્યું મુકાયું છે.

આર્યોધ્યાર અંગે દિન્દી સરકારે રૂપિયા
૧,૫૯,૦૦,૦૦૦ અર્ચવાની યોજના નક્કી
કરી છે.

દિન્દીના તઅધીમી પ્રોગ્રામ માટે
૧,૫૨,૧૮૮ આનુ શિક્ષકોની ગુરૂર છે, એપુ
જાહિર થયું છે.

હિન્દી ખનિજ-ખજાનો

હિન્દ, ખીજ કેટલાક દેશો પેઠે, ભારત-

ર ખનિજ-ખજાનાઓ ધરાવે છે. ભૂત-
માં તેના ખનિજ-ખજાનાઓ પ્રત્યે
એ તેવું ધ્યાન અપાયું ન હતું. હવે
દેશોએ એ તરફ લક્ષ આપતા થયા છે.
તે પરિણામે, ધીમે ધીમે ખનિજ-કેશન
વધી રહ્યો છે.

સરકારી આંકડાઓ કહે છે તેમ-

૧. સોનાની ઉત્પન્ન થયા વર્ષ કરતાં લગભગ
૧૦૦૦ ઔંસ થતી છે-એટલે કે, ચોખ્ખી
ઉત્પન્ન રકમ ૩,૩૦,૬૬૦ ઔંસ થઈ છે.

૨. ચાંદીની ઉત્પન્ન થયા વર્ષ કરતાં ૪૫૦૦
ઔંસ વધારે થઈ છે-એટલે કે, ચોખ્ખી
ઉત્પન્ન ૨૮,૬૫૬ ઔંસ થઈ છે.

૩. આયરનની ઉત્પન્ન ખુબ ખુબ વધી છે. તેનો
આંકડો ૨,૯૭,૩૪૩ ક્વાર્ટ લગી પહોંચ્યો
છે, જે આગલા વર્ષ કરતાં ૬૭ ટકાનો
વધારો બતાવે છે.

૪. ક્રોમીટાઇટની ઉત્પન્નમાં ૩૦ ટકાનો
વધારો થયો છે. એની આ વર્ષની ઉત્પન્ન
૧,૮૧,૦૪૭ ટન થઈ છે.

૫. કોલસાની ઉત્પન્નમાં આગલા વર્ષ કરતાં
૧૭૬ લાખ ટનનો વધારો થયો છે એટલે કે
આ વર્ષની કોલસા ઉત્પન્ન ૨,૨૦,૦૦,૦૦૦
ટન મળ્યો છે.

૬. પેટ્રોલ પળ વધારે નીકળવા લાગ્યું છે.
આસામના પેટ્રોલ-કુવાઓમાંથી આ વર્ષે
૧૦,૦૦,૦૦૦ ગેલન નેટવું વધારે અને
પંજાબના કુવાઓમાંથી આગલા વર્ષ
કરતાં બમણા પ્રમાણમાં પેટ્રોલ નીકળ્યું
છે પેટ્રોલની કુલ ઉત્પન્ન આસામના

કુવાઓની ૬,૫૭,૧૮,૪૩૭, ગેલન અને
પંજાબના કુવાઓની ૧,૦૦,૨૬,૫૬૦ ગેલન
થઈ છે, બધારે બર્મામાં ૮૦ લાખ ગેલન
પેટ્રોલ વધુ નીકળ્યું હોઈ, ત્યાંની ઉત્પન્ન
૨૭,૩૮,૦૭,૭૩૮ ગેલન પર પહોંચી છે.

આ છ તો મુખ્ય ખનિજ-પદાર્થો. એ
સિવાય બીજાંય ખનિજ-પદાર્થો હિન્દમાં નીકળે
છે. જેમાંય મોનેઝાઇટ (૩૦૮૧ ટન), ઝિરકોન
(૧૨૨૫ ટન), લોખંડ (૨૫,૦૦,૦૦૦ ટન),
મેન્ગેનિઝ (૮,૨૮,૪૧૧ ટન) અને તાંબા-ધાતુ

નહાની પુંજના ધંધાઓ

૫૦૦ રૂપિયામાં ધર્મ સરે એવા વ્યવહાર
ધંધાઓની પૂરી વિગત અને નફા તોટાના
આંકડા આપતા લેખો ભ્રષ્ટ્ર છે આવેલા
લેખોમાંથી જે લેખ ઉઘાડશો તેના લેખ-
કને પાચ રૂપિયા કન્ચામ અપાશે ખીજે
નંબર આવનારને એક વર્ષ લગી “ક્રમર”
મુક્ત અપાશે.

લેખે સાફ અક્ષરે અને બને તેમ હુંકા-
લમાં લખાયા ભ્રષ્ટ્ર. ૫૬૨મી જુન ૧૯૩૮
લગી આવેલા લેખોજ આ દરીકાધર્મ દાખિલ
કરાશે માટે લેખકોએ ઉતાવળે પોતાની કૃતિયો
મોકલી આપવી.

(૩,૭૪,૭૮૨ ટન-જેમાંથી ચોખ્ખું તાંબુ રકમ
૬૮૩૦ ટન નીકળ્યું હતું) એટલા ખાસ
નોંધવાપાત્ર છે.

સર મોન્ટેગ્યુ વેબ

હિન્દ પ્રત્યે સારી લાગણીઓ રાખ-
નાર મરુવા ગાંધીજી અંગ્રેજ વેપારીઓમાંના
એક, સર મોન્ટેગ્યુ વેબથી હિન્દી જનતા

કુમરના વાંચકોને અર્ધી કીમતમાં મળશે.

ચિકિત્સા સિંધુ—આ ચોપડીમાં એલોપેથિક, આયુર્વેદિક તથા યુનાની મત પ્રમાણે દરેક રોગોના લક્ષણ, ઉપચાર તથા ચિકિત્સા સરલ શુદ્ધરાતી ભાષામાં લખવામાં આવેલ છે. આ ચોપડી ડાક્ટર, વૈદ્ય, હોમીયોપથી તથા અહુસ્થોના ઘણાજ ઉપયોગની છે, માટે દરેક અહુસ્થે ખરીદ કરીને પાસે રાખવી જોઈએ.

કીમત રૂ. ૧ (દવાત્ર ખર્ચ નાનું)

વૃધ્ધાવસ્થા મટાડવાના ઉપાય—અમેરિકાના એક વિદ્વાને એવી રીતે વ્યાયામ વિધિ લખેલી છે કે પથારી ઉપર પડ્યા પડ્યા કોઈ પણ જાતની ઈજા કે ત્રાસ સિવાય શરીરને હલાવ્યા ચલાવ્યાથી શરીરના અવયવો પુષ્ટ થઈ શરીર નિરોગી બને છે. કસરત કેવી રીતે કરવી તે સમજવાને માટે ૨૪ ચિત્ર પણ આપેલા છે.

કીમત રૂ. ૧ (દવાત્ર ખર્ચ નાનું)

સુખસંચારક કંપની—મથુરા

સંતત ૨૩ વર્ષથી સંપૂર્ણ વ્યાયામ વિષયક સચિત્ર માહિતી આપતું,
હિંદની પ્રબલત્ત્વ માનીતું માસિક.

દરે મહિનાની ૧૫મી
તારીખે નિયમિત
પ્રસિદ્ધ થાય છે.

{ વ્યાયામ }

વાર્ષિક લગભગ
રૂ. ૩.૦૦-૦૫
ખરેદવા થી શકાય છે.

વ્યાયામ વિષયક સાહિત્ય, સાધનો તથા ખુલાસા માટે લખો—

વ્યવસ્થાપક 'વ્યાયામ'

મથુરા, બેંગલોર.

કીસાન માસિક **ખેતીવાડી અને ખેતીચાલી**
પુસ્તકો (હિંદી, ગુજરાતી અને મરાઠી)
આર-સીઈએફ-૨૦૮-૧૦ ખેતવાડી મેન સેંટર્સ મુંબઈ.

ચોથું વર્ષ

અભ્યાસ શી રૂપિયા	૧૭	૬૭	૬૭
વોર્ડ શી	૧૬	૧૬	૧૬
છમખાના શી	૮	—	૮
કુલ રૂપિયા	૬૧	૮૩	૮૩

પાંચમું વર્ષ

અભ્યાસ શી રૂપિયા	૬૭	૬૭	૬૭
વોર્ડ શી	૧૬	૧૬	૧૬
છમખાના શી	૮	—	૮

કુલ રૂપિયા ૬૧ ૮૩ ૬૧

સરખાણો કરતાં:-

પહેલા વર્ષે	૩. ૨૪૨
બીજે વર્ષે	,, ૧૫૨
ત્રીજે વર્ષે	,, ૩૦૫
ચોથે વર્ષે	,, ૨૬૫
પાંચમે વર્ષે	,, ૨૬૫

૩ ૧૨૨૬

એટલે પૂરા અભ્યાસના રૂપિયા ૧૨૦૬ થયા આ તો, ફક્ત મુંગળ હાલાકાના વનનીઆ માટે. જેઓ પ્રવાસ બદારના હોય તેમની કને પહેલે વર્ષે ૩. ૧૨૦ વધારે, બીજે વર્ષે ૩. ૮૦ વધારે, ત્રીજે વર્ષે ૩. ૧૨૦ વધારે ચોથે વર્ષે ૩. ૧૨૦ વધારે અને પાંચમે વર્ષે પણ ૩. ૧૨૦ વધારે મળી કુલ ૩. ૫૦૦ વધારે લેવાય છે-એટલે કે, પૂરા અભ્યાસ માટે તેમની કનેથી રૂપિયા ૧૭૮૯ લેવાય છે.

બીજા અભ્યાસક્રમોની દુક માદિની આ રહી.-

એમ. ડી.-આ વર્ગમાં દાખલ થતા મુચ્છનાર વિદ્યાર્થી એમ. બી., બી. એસ. બા. એલ. એમ. એન્ડ એસ. પાસ થયેલા હોયો નોંધાયે અને વળી તેણે જે એડમાંની જે તે પરિક્ષા આજ્ઞામાં આજ્ઞા જે વર્ષ અગાઉ આપી,

[૨૬૦]

ત્યાર પછી આ વર્ગ માટેના મુકરર અભ્યાસક્રમ મુજબ અભ્યાસ થા વ્યવહાર ધંધો કર્યો હોયો નોંધાયે.

એમ. એસ.-આ વર્ગમાં એમ. બી., બી. એમ. બા. એલ. એમ. એન્ડ એસ. પાસ થયેલા વિદ્યાર્થીઓનેજ દાખલ કરાય છે-એટલે એ સર્તે કે, તેમણે આજ્ઞામાં આજ્ઞા જે વર્ષ પહેલાં એ પરિક્ષાઓ આપી હોયો નોંધાયે.

બી. એચ-વાય.-આ વર્ગમાં તેજ વિદ્યાર્થીઓને દાખલ કરાય છે, જેમણે આજ્ઞામાં આજ્ઞા એક વર્ષ પહેલાં એમ. બી., બી. એસ. બા. એલ. એમ. એન્ડ એસ. ની પરિક્ષા પસાર કરી હોય અને તે પછી એ માટેનો મુકરર અભ્યાસ કર્યો હોય.

ડી. એચ-વાય.-બી. એચ-વાય. થી ચલના પ્રકારની આ ડીમી માટે બી. એચ-વાય. પાસ વિદ્યાર્થીઓનેજ આ વર્ગમાં દાખલ કરાય છે સર્તે એટલીજ કે તેમણે આજ્ઞામાં આજ્ઞા જે વર્ષ અગાઉ બી. એચ-વાય. ની પરિક્ષા આપી હોયો નોંધાયે.

ડી. એ. -આ ડીમી પણ જેઓ એમ. બી., બી. એસ. બા. એલ. એમ. એન્ડ એસ. પાસ થયા હોય તેમનેજ મળી સર્તે કે કિમીદવારે આજ્ઞામાં આજ્ઞા એક વર્ષ પહેલાં પરિક્ષા આપી હોયો નોંધાયે.

ઉમદા તક

[કે સમય માટે]

એસે-સ વગર શુભાખ્યાજી તથા હિલ વીટર તથા સરનો સાચુ બનાવવા માટે એક આનંદની ટિકિટ મોકલી આવ પુકે.

અપુષ્કર અખા કરા,

મીકમાં. સરદારગઢ

(ગેસ્ટ મેજાપદર-કાલીયાવાડ)

વારનિશનો ઉદ્દોગ

હિન્દને કુદરતી વારનિશ-બેટો

વારનિશના ઉદ્દોગ માટે હિન્દ પુષ્કળ શક્તિઓ ધરાવે છે. કારણ કે કુદરતે હિન્દને અનેક રૂપોમાં કુદરતી વારનિશ-બેટો આપી છે અને જે તેના પૂરેનો લાભ લેવાય તે આ ઉદ્દોગમાં હિન્દમાં વધુ અજ્ઞાત જેવા ફેરફાર થઈ ગયો.

(૧)-હિન્દ અને બર્મામાં ઠેરઠેર "પિચાલ" નામનો એક છોડ થાય છે, જેની છાલ અને ફળમાંથી કુદરતી વારનિશ મળી આવે છે. આ છોડ હિન્દના વધુ ભાગે ગરમ અને સૂકા પ્રદેશોમાં વધારે પ્રમાણમાં મળે છે.

(૨)-કોકિણી ઉત્તર દિશાએ આમળ જતાં પશ્ચિમ ભાટમાં એક છોડ થાય છે, જે મુ'બમ્બાઈમાં "કુલ્લુગેરી" તરીકે અને કેનારામાં "કુલ્લુગેરી" તરીકે જાણીતું છે. એ છોડના થડ અને ફળની છાલમાંથી નીકળતા જલસદ કાળા રસમાંથી કાળા રંગનો વારનિશ મેળવી શકાય છે અને સામાન્યતઃ ચિત્રકારો તે વાપરે પણ છે.

(૩)-ગર્મામાં થતા "ચિતસિનિન" નામના છોડમાંથી મસુર કાળું "ચિતસિનિ" વારનિશ બને છે જેજે છોડ "ખેવ"ને નામે આસામમાં મણીપુરના પ્રદેશમાં ૩,૦૦૦ ફુટની ઉંચી સપાટી લગી મળી આવે છે.

(૪)-દક્ષિણ હિન્દની ટીનોવેલી અને દ્રાવણકારની પહાડીઓના જંગલોમાં "તેવ સેનગોત" નામનું એક ખૂબ મહોડું જાડ પુષ્કળ થાય છે, જેમાંથીય વારનિશ-તત્વો મળી આવે છે.

(૫)-સતલુજની પૂર્વે, અર્ધ-હિમાલયન પ્રદેશથી ૩૫૦૦ ફુટની ઉંચી સપાટી લગીના તથા આસામ જેવા ગરમ પ્રદેશમાં "બેલા" નામનું એક જાડ થાય છે, જેમાંથી પણ વારનિશ બતાવાય છે.

(૬)-હિન્દમાં ઘણે ઠેકાણે થતા "ફકલ્ડર"ના છોડમાંથી એક એવું વારનિશ-તત્વ મળે છે, જેને કપુર અને અલકોહલ સાથે મેળવતાં, ચિત્રો અને નકશાઓ માટેનું ઉત્તમ સ્પિરિટ વારનિશ બને છે, જ્યારે અળશીના તેલમાં નાખી ઉકાળતાં ફર્નિચર માટેનું વારનિશ તૈયાર થાય છે.

એ સિવાય, જીનજન, જિયાલ, નજાઇ, કાકરાલીંગી, ડીંગ કૈન, સાલ વગયરહ એવા બીજા ડઝનખંધ છોડો છે, જેમાંથી 'સાફ' વારનિશ બતાવી શકાય છે.

હિન્દી સાહલિકો આ અણખેડાયેલી દિશા તરફ સફળ આપશે ખરા ?

બાલસખા

[બાળકોનું માસિક]

તંત્રોઃ હિંમતલાલ ચુ. રાહ
'બાલસખા' એકલી વાતો કે ગપગોળા રળુ નથી કરતું, પણ બાળકોને ઉપયોગી સર્વ વિષયો સિદ્ધાંતની દૃષ્ટિએ રળુ કરે છે.

એનો દરેક અંક બાલસાહિત્યના સિદ્ધાંત લેખકોના લેખોથી ભરેલો હોય છે.

તેથીજ 'બાલસખા' દુઃક સમયમાં પ્રથમ કલાત્મક જાત માસિક ગણાયું છે.

બાળક માટે 'બાલસખા'નું પસંદ કરો વાર્ષિક લવાઝમઃ

દેશમાં રૂ. ૩, પરદેશ રૂ. ૪, (શિ. ૬)

લખોઃ—

'બાલસખા' કાર્યાલય

માંડવીની પોળ, અમદાવાદ.

“ક્રમર” : અંક ૬૦, મો.

Reel Coy Inc., New York City.
(૨) પેપર કલિયો અને (૩) તારના બીજાં
જનાવનાર વચે સંબંધી Francis Klein
& Coy., 13 Government Place
East, Calcutta ને લખશે તો તેઓ
બધી વિગતો મંગાવી આપશે.

૨૦૩૪-એ. એસ. તે : ખાગસકોટ-(૧)
ફોટો ફિલ્મ ધોવાના મિશ્રણો ધણા આવે
છે, જેની જેની ફિલ્મ, તેવું તેવું મિશ્રણ
એટલે કે, એ બધા પ્રયોગો અદિ આપતા
પૂરતી જગ્યા નથી. ફોટોગ્રાફીને લગતી ચોપ-
ડીઓમાં, એના પ્રયોગો મળશે. (૨) એ
મિશ્રણો તૈયાર પણ આવે છે અને (૩) તે
લાંબી મુક્ત લગી ચારી હાલતમાં રહી સકે છે.

૨૦૩૫-અ. વ : ઇન્ડોઅની-(૧) અ જર
જો સાચું હોય તો તમા એ ગાંધી લખે.
એક ઉપર એક ઘસવાથી ગરમ થતાં જ સફેદ
પદાર્થોને સોડિયમ અને સોડિયમ ક્લોરિડ
ફાંત નીચે આવવાથી થોડા અત્રાજ થાય છે.
નરમ થાય છે પણ પીગળતું નથી (૨) લીની
હાલતને કેવી રીતે મુકવી તેના પૂરી
વિગત “ક્રમર”ના ૪૦ માં અકમાં છે.
[કાંઈ પણ ચોપડી જોઈતી હોય તો તેની
કીમત અને ટપાક ખર્ચ જેટલા પુરા પૈસા
આગળથી મોકલ્યા વિના ચોપડી મોકલતા
નથી. આપ લખો છો એવો ઉધારનો પ્રયોગ
કરવા જોઈએ તો “ક્રમર” જ ખર્ચ કરવું પડે!]

૨૦૩૬-ઉ. દા. ગ : અમરેલી-(૧) સોડિ-
યમ કાર્બોનેટનું સોલ્યુશન એટલે સોડિયમ
કાર્બોનેટને પાણીમાં એકત્રીકરણને બતાવેલું
મિશ્રણ એવું ખીલું નામ-ગુજરાતી નામ-
નથી. કેટલીક વેળા, એસક. માલુસન સોડા
સિલિશ ફાર્માકોપીઆના પ્રયોગ મુજબ પણ
વપરાય છે [એ પૂરા પ્રયોગ આવના અંક]
(૨) સોડિયમ કાર્બોનેટ નોખી ચીજ છે.
એવું પણ ગુજરાતી નામ નથી

આવતો અંક

કેટલાક મુખ્ય લેખો

નવાની પુસ્તકાલય-ધંધાઓ-પાંચ મો
રૂપીયામાં થઈ સકે એવા ખીલ થોડાક ધંધાઓ.
સિમિન્ટ-અગત્યના ઉદ્યોગની હકીકત.
કાગળની થેકીઓ-અધેઅધ અનિવાર્ય
એવી આ જનાવનાર ઉદ્યોગ વિશે.

મુખ્યબિલાસ-પાનમાં વપરાતા પ્રકાર
પ્રકારના મુખ્યબિલાસ જનાવવા વિશે
કાંટાળા તાર [Barbed Wire]-
જનાવટ અને વેપાર

તમતમતી ચરણીઓ-કેટલાક નવા પ્રયોગો
બરફ-જનાવટ અને કારખાના વિશે.
હુકાનદારી-આજુ લેખમાળાનો ત્રીજો હફનો
ધંધાદારી ચોપાનિયા-કેટલાક શાસ્ત્રીય
વિષયોના ચોપાનિયાંની યાદી મો

પડતર કીમત, વેચાણ ભાવ અને
નફો-એક વધુ હફનો

એ ઉપરાંત ખીલ અંગે નવા લેખો,
પ્રયોગો અને પૂછપરછો

WANTED-April 1925 issue of
“Industry”. Write just now to The
Advertiser “C” The Qamar, Office,
Surat

નિયમો

- “ક્રમર”નું વાર્ષિક લખાણ ડિન્દ્ર મહેરૂપીઆ
ત્રણ, બર્મા માટે રૂપિયા સત્રા ત્રણ અને ખીલ
પરદેશો માટે રૂપિયા ચાર અથવા શિલિંગ
છ છે. છટક નફાની કીમત ડિન્દ્રમાં ચાર
આના અને વિદેશોમાં છ પેની છે
- લોઈક મેમ્બરશિપની ફી ડિન્દ્ર માટે રૂપિયા
સાલીસ, બર્મા માટે રૂપિયા પિરતાલીસ અને
ખીલ પરદેશો માટે રૂપિયાઆઠના થા પાઉન્ડ
ચાર છે.
- નવું વર્ષ નન્યુઆરી માસથી શરૂ થાય છે,
છતાં આદેશ અને તે માસથી, આદેશની પ્રમાણ
પ્રમાણ, નોંધી સકાય છે.

“ક્રમર” : આંક ૬૧ મો

૩૧ વર્ષમાં ખર્ચાવેલા નાણા કરતાં સત્તમ
ખર્ચા લાભ દિવદિવ જોડાતા જાય છે

અનુભવ જોયો દશવેા નથી શું ? પણ એ
દશવેા નથી, દડીકન છે. આ રહ્યા એના
મજાકા:-

“૧૯૨૪-૨૫મા આ નવી ઝાલગી રોરડીનું
વાવેતર ૭૫,૩૩૪ એકરમાં થયું હતું, જે
વધી વધીને ૧૯૩૪-૩૫માં ૨૪,૪૫,૭૧૯
એકર સુધી પહોંચી ગયું છે. આ દરમિયાન
ગાજાખર કુલ રોરડીનું વાવેતર અચરે ક્રમ
એ ૩૨ લાખ થયું છે, ત્યારે આ નવી ઝાલગી
રોરડીનું વાવેતર ૨૮ લાખ ૫૨થી એકલમ ૧૮
લાખથી વધી ગયું છે”

"પુરા ધર્મને કોણ નથી ભાજાવત ?
૧૯૩૪ થયેલા એનું વાવેતર ૧૪,૯૬,૧૯૪
એકમાર્ગ થયુ હતુ, જે ધર્મના કુદૃષ્ટ વાવેતરને
પરિચિત બાજુ છે."

“પરના પાકની દિન્દી સંદેશસ દર એકદે
૭૬ મળ્યું છે, જ્યારે પુત્રા ધર દર એકદે
બે મળ્યું વધુ ઉતરે છે દિશાબ માટે ફક્ત
એકજ મળ્યુંને વધારે ગણીએ અને મળ્યુંને
બાવ ત્રણ ગણિયા રાખીએ તો રૂપિયા બે
કરોડનો વમારારનો પાક થયો.”

“નવી જાતની શેરીના પાડની ઝમનમા
 ટા સાખ રૂપિયાની વધુ આવક થાય છે, તે
 તેનાં કુલ છે રૂપિયા સાડા ચાર લાખનો કાંચેડો.
 એટલેને ઈન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા એકજ વર્ષમાં
 થયો છે.”

આજા ઉપરેલી કામ વિશે વધુ કહેવાનું
શું હોય? એકાદાને જોઈએ કે તે એના પુત્ર
લાલ ઉદાસે.

ઔદ્યોગિક કારખાના

હિન્દમાં સ્થપાયલા અને ૧૯૩૪ના
ફેબ્રુરી એક્ટ હેઠળ આવી જતા ઔદ્યોગિક
કારખાનાઓના ૧૯૩૬ની વર્ષના આંકડાઓ-

જો દમજાજ પ્રગટ થતા હો-નેની ઉપરથી
જાણાય છે કે, દિ-ઃ યોગીશિકા શેત્રમાં મક્કમ
પથએ આએ કૃત કરતું જાય છે. નવા દયરની
એ સારી નિશાની અદલ દિ-દીએ વાજથી
મીને પોતાને અગિર્નરી રાકે.

આંકડાઓ કહે છે તેમ મોંઘા કારખાનાઓની સંખ્યા આગળ વર્ષે ૬૨૮૦ હતી, તે આ વર્ષે વધીને ૧૦,૨૨૧ની યથા મર્યાદા છે. આદેશ કમીશ્નરીની સંખ્યા પણ ૧૬,૧૦,૬૩૨ પરથી વધીને ૧૬,૫૨,૧૪૭ થઈ પડેલી મર્યાદા છે, જેમાં અવરતોની સંખ્યામાં પણ સારો વધારો જવાનો છે. આગળ વર્ષે આ સંખ્યા ૨,૭૬,૭૨૬ની હતી, તે આ વર્ષે ૨,૭૪,૨૦૬ની મર્યાદા છે. અમલન નદની વચના છેકડાંમાંની સંખ્યા ત્રિનિય દિન થી વધી રહી છે, જે સંતોષકારક છે.

આથી પાંચ દરમિયાન સ્થળાલયના કાર્યાલયના અમલદારોના પાયાના મિમિટ, વિદ્યાર્થીઓ પાંચ, મોટર, રાજના રોકા, ખાંડ, અંતે કાર્યાલયના વ્યક્તિઓના વચગાળાના કાર્યાલયના છે

તમારા લાલની વાત

એ તમે રૂપનેડો।૫ (અદતિયા)

म)पी पीडाना ह्वा ते। आगेअ

શ્રી “ક્રાન્તિ પ્રભા” વટી

મમાડી ભેરન કરે. દુઝિત પ્રભા સ્થપન

દોહાની ચોક્કસ અને અચૂક દવા છે. ગ્રામ

મદદાત્રી ઇરીરમા રજુર્તી અને તાકાત આપે

ઉ. એક વાર સેવન કરી જુઓ. ૫૧ ર. ૧૫

કાલિ અમૃત-રસ .શામલી, દરાંચી.

તમતમતી ચટણીઓ

તમતી ચટણીઓની ઝઝઝની ડાહ્ય
કરી? ગમે તેવા ચીજ દરેક જાનને
અત્યંત કુશળતાપૂર્વક ચમકારી દે છે.

૪. તે ખાણ-પદાર્થોની કુદ રૂપ છે.
ગમના ખાણ-પદાર્થોને પણ ઝઝઝતદાર
તાવવા અને રાંધણકાળની ખોડ ખાંપણોને ઢાંકી
વા માટે ચટણીઓ જિનહરિદ છે. હિન્દીઓ
તો હિન્દીઓ, ખુદ ચૂરપીઓનેય તે ખૂબ
ગમતી હોય, એનો વેપાર પુણેના મમથોકાર
ચામે છે.

ચટણીઓની મુખ્ય ઝાતો બે છે :

૧. તરતજ વાપરવા માટેની,
૨. લાંબા સમય લગી સાચવી સકાય તેવી.

વેપાર, માટે, ખેસક, શીજી જાતનીજ ચટ-
ણીઓ બુઝરી છે. અદિં અંધીજ ફટલીક ચટ-
ણીઓના પ્રયોગો આખ્યા છે.

કેરીની ચટણી

૧૬

કાચી કેરી ૨૦ નંગ, રાંછ ૫ તોલા,
કાળી મરી ૨ તોલા, મેથી ૨ તોલા, સફેદ
ઝીરું ૨ તોલા, કાળું ઝીરું ૧ તોલા, હળદર
૧ તોલા, નમક ૩ તોલા, ખાંડ ૧ રતલ,
શેરડીનો સરકો વા રાઇનું તેજ ૪૦ તોલા.

કેરીના જગમે થા ચાર ચાર કટકા કરી,
રાંછ અને નમક વાટીને તેમાં આંથી બે દહાડા
લગી રહેવા દેા એથી તેમાં પાણી છૂટશે.
પછી ખાંડની ચાસણી બનાવી તેા અને
અથેલી કેરીઓને-તેમાંનું પાણી ક્રેનું નદિ-
ચાસણીમાં નાખી, બાટીનો મસાલો મેળવી.
ઊપરથી સરકો વા રાઇનું તેજ નાખી, થોડા
દહાડા લગી રહેવા દેા.

૧૭

કાચી કેરીનો ચર ૨ રતલ, મરચાં ૩
રતલ, આમલી ૪ રતલ, સાકર ૨ રતલ,

આદુ ૩ રતલ, ઝસણ ૨ રતલ, કિસમિસ
૩ રતલ, નમક ૨ રતલ, સરકો ૮ રતલ.

મરચાંને ૧ કલાક લગી સરકામાં ભીંજવેા.
પછી ગમને બારીક વાટી છુટી, ચટણી
બનાવેા.

૧૮

કાચી કેરી ૨ રતલ, કિસમિસ ૨ રતલ,
રામ ૨ રતલ, નમક ૨ રતલ, આદુ ૨ રતલ,
લસણ ૨ રતલ, સૂકા ઝાંઝ મરચાં ૧ રતલ,
ખાંડ ૨ ચી ૪ રતલ, સરકો ૪ ખાટલી.

આદુ અને લસણની બારીક કાતરીઓ
કરો. મરચાંને વાટી લેા અને કિસમિસને
થોડા, અંદરથી બીંયાં કાઢી નાખો. પછી
ખાંડની ચાસણી બનાવેા અને તેમાં કેરી
અને ચીમે બધેા મસાલો વાટીને મેળવેા.
ચટણી તૈયાર થતાં થોડાક દહાડા લગી તેની
બરણીને તડકે મુકી રાખજે.

૧૯

કાચી કેરીઓ નંગ ૫૦, સરકો ૬ રતલ,
ખાંડ ૩ રતલ, આમલી ૨ રતલ, કિસમિસ
૧ રતલ, આદુ ૧ રતલ, તંબૂલી છુટી ૧
તોલા, નમક ૧ રતલ,

કેરીઓ અને આદુની બારીક કાતરીઓ
કરી લેા. પછી કેરીઓની ઊપર નમક ભા-
રાવી, ૩૬ કલાક લગી રહેવા દેા. પછી તેને
ખુબ નીચેથી બહાર કાઢી લેા અને ઊપરના
સરકાના બે ભાગ કરી, એક ભાગમાં ખાંડ
નાખી ઊકાળી લેા અને બીજા ભાગના સર-
કામાં કેરીની કાતરીઓ નાખી, ૧૦ મિનિટ
લગી બેસ આપેા. પછી તેમાં ખાટલી બધી
ચીજો ઉમેરી ૨૦ મિનિટ લગી પકવેા અને
કેવટે ચાસણી ઉમેરી બીજા ૨૦-૨૫ મિનિટ
વા વધુ વકત લગી પકવેા. જ્યારે ચાસણી
થોડાક જામ ત્યારે ચટણીને નીચે ઉતારી,
ઢંઢી પાડી, થીથીઓમાં ભરેા.

પૃષ્ઠાની બારીક કાતરીઓ કરી, થોડી વાર લગી નમકમાં આંધી રાખે અને પછી બાજીના બધા મસાલામાં મેળવી, ચુને ચટાવી પકાવી લેા.

સફરજનની ચટણી

૨૬

સરકો ૧/૪ ગેલન, ખાટા સફરજન ૧ રતલ, પ્યાઝ (કાંદા) ૧/૨ રતલ, ખાડ ૧ રતલ, કિસમિસ ૧/૨ રતલ, નમક ૪ ઓંસ, આદુ ૪ ઓંસ, રામ ૨ ઓંસ, લાંડીપીપા ૧/૨ ઓંસ, લસણ ચાર કળોઓ

ચુ-ટ-ણી-ઓ

તમે અદિ ચટણીઓના બાર નુસ્ખા લેવા. એવાજ બીજા પંદર નુખાઓ મટે “કુમર” ના જુલામ ૧૯૩૩ અને એગડ ૧૯૩૩ના અંક મંગાવે

કોમન ૩૩૭ ૭ આના

(ખર્ચા: સાડા ૭ આન-આફ્રિકા: દસ પેની)

લખો:-કુમર ઑફિસ, સુરત.

સફરજન, ખાટા અને લસણું ઊણી. બારીક કાતરીઓ કરેા કિસમિસના બીયા કરી નાખેા. પછી સરકામાં સફરજન, પ્યાઝ, લસણું, નમક અને ખાડ મેળવી, ત્યાં લગી પકવેા કે તે નરમ થઈ જાય પછી તેને ચાણની ચારખીમાંથી ગાળી લઇ, દરે તેમાં બાજીની બધી ઓંસો મેળવી દહ, એક દહાડા લગી મરમ જગવાએ રાણી મુકા અને બીજે દહાડે બીલીંગમાં બરી લેા.

૨૭

ખાટા સફરજન ૭૨ નંગ, ખાંડ ૬ રતલ, નમક ૧ રતલ, કિસમિસ ૪ રતલ, આદુ ૧ રતલ, મરચાં ૨૫ તોલા, મીઠી ભૂંડી ૧૦ તોલા, ખાટા નંગ ૧૦, સરકો ૧૨ રતલ

બનાવવાની રીત, ચટણી નંબર ૧૯ પ્રમાણે

[પાના ૨૭૧ થી આગળ]

શણગાર-સામગ્રિયા—ક્રાઉડ કીમ, ચિદરા અને વાજ માટેના લોશન, નખ પોલિશ, લિપસ્ટીક અને શણગાર-પ્રવાહીઓની બનાવટ. અંક ૮૭મો કી. ૪ આના

સરખતો—જાત જાતની ખરી અને બનાવટી ખુશ્બોના શરબતો વિષે. અંક ૪૪ અને ૫૩મો.

કી. ૧ આના

શાહખાદ પાથર—ઉદોગ વિષે અંક ૭૮મો.

કી. ૪ આના

શેરડી—તેના રોપણી, પીણવા માટે જુદી જુદી જાતના કાણુ અને તેના કુચાના ઉપયોગ અને ખાતર સંબંધી. અંક ૪૨, ૪૩, ૬૧ અને ૭૬ મો

કી. ૧૪ આના

શેરક ૩—Absorbent Cottonની બનાવટ અને વેપાર વિષે અંક ૮૯મો.

કી. ૪ આના

સફરદેટી—વાવેતર વિષે અંક ૯૦ મો.

કોમન ૪ આના

સરકો—જાત જાતના સરકાઓ (Vinegar) બનાવવા વિષે. અંક ૩૫, ૫૪, ૬૦, ૬૧ અને ૮૩મો

કી ૩. ૧-૨-૦

સ્લેટ પેન—બનાવટ. અંક ૪૧મો. કી. ૩ આના

સ્પેનિશ પી નર—વટાખીઆ મશરૂનીનું વાવેતર. અંક ૪૯ મો

કોમન ૩ આના

રેસે પેક્ટીંગ—અંક નંબર ૩૧માં રાસના સાચવ લેવા. અંક ૬૪મો

કી. ૪ આના

સરસે—જાનાવટ વિષે અંક ૫૩ મો.

કોમન ૩ આના

સાષ-અદર કિનારે વિષે અંક ૬૮મો

કોમન ૪ આના

સિગારેટ-જનાવવાની પુરી માલિતી-ગ્રુપ વિષેના સંદિન અંક ૩૪મો.

કી. ૩ આના

નમારો ઓર્ડર આજ્ઞેશ મોકલે.

લખો:-કુમર ઑફિસ, મોદાગદનાગ, સુરત.

જાની પુણના ધંધાઆ

યાંય સો રૂપિયા લગીની
પુણમાં થઈ સકે એવા
નકાવંત અને વ્યવહાર
ધંધાઓ

[૩] ગાજળ ખનાવવો

દરેક જાતના સુનરાઉ, રેશમી ના જીની કપડાઓમાં બટન બરાવવા માટેના કાણા દિવા ગાજળ નો હોય છેજ. કપડાં પુરૂષોના હોય ના સ્ત્રીઓના, મોટાઓના હોય ના નાનાઓનાં, પ્રામની હોય ના દસકા તેમાં શોઝ ધણા ગાજળ તો હશેજ

ગાજળ ખનાવવાનું કામ કંઈ સહેલું નથી. આજ સગી મોટા ભાગે આપણે ત્યાં ગાજળ સ્ત્રીઓજ ખનાવે છે ના દરજીઓમાં તે પછી એ કામ કરે છે. પણ તેમાં જોખમી સકામ હાવી સકતા નથી. ધણી વેળા કપડું ખેંચાઈ, ગાજળ બેટાઈ થઈ જાય છે, ત્યારે સમગ્રજ દરદોશ ગાજળ ખનાવતી વેળા એટલી ભાગ ઝેલો મેલો થઈ જાય છે કે ધોવા વિના વાપરવા મનને નથી. પશ્ચિમમાં જોનો એક ઉગ્રા ઉગ્રા ગાજળ ખનાવવાના ખાસ યંત્રો કારા થયો છે અને હવે આપણે ત્યાં એવા યંત્રોનું ચલાવ થવા લાગ્યું છે.

ગાજળ ખનાવવાનું યંત્ર, સામાન્ય સીવ-લુખામના યંત્રથી સદર મોખું પડ્યું હોય છે. તે ધણા જાણીતી ખનાવટોનું આવે છે અને સમગ્ર રૂપિયા ૩૦૦ની પ્રામને મળે છે. એવું એક યંત્ર વસાવી લેવાય તો પછી પર ભેડાં રેશ મેંટ્રો ગાજળ થઈ સકે-મુટ્ટર અને સફાઈદાર ગાજળ થઈ સકે. દલીલત એ છે કે કેટલેક કેસોએ એ કામ કનારવંત આજંભાણું

છે. એક બાઈ આવ્યા એક ના બે મહિનો લાઈ, દુકાન ખોલી બેસે છે અને પછી આખા સરેન્ના કપડાઓમાં ગાજળ ખનાવી આવે છે. ગાજળ ખનાવવાનું કામ યંત્ર પરે તદ્દન સહેલું છે અને એક વાર યંત્રને કામ કરવું એટલે વેવાથી તરત જ સમજ પડી જાય એમ છે. વળી એમાં સમય પણ સદરજ રવા છે, એટલે કલાકમાં કમનખેંધ ગાજળ તૈયાર થઈ સકે છે, અને દરેક ગાજળ દીઠ ફક્ત અડેક પાંચ ગણનાંય દિવસ આઘમી સાથે વડેસ થાય છે.

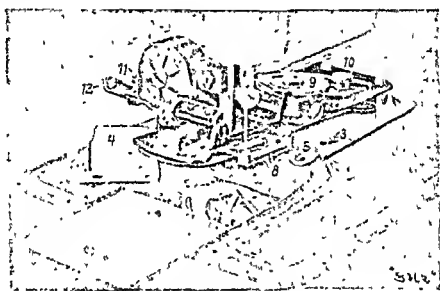
યંત્ર કારા ગાજળ ખનાવનાં, ગાજળ ખર્ચું જેવું કરું બોમવણુ પડ્યું નથી. યંત્ર તો સીવણકારના યંત્ર પેટ, પગ વડેજ ચલાવાય છે અને ફક્ત દોરા સિવાય કામ વીજ વપરાતી નથી અને દોરાની કીમત તટ્ટી હોય છે, એ તો સો કાંઈ જાણે છે.

મોટા ગામ ના શહેરમાં આ કામ મારી રીને થઈ સકે છે. શહેર ના ગામના દરેક દર-જીએ એ વેળા પોતાના ગાજળના તખ્ખા ખનાવી, તેમને ત્યાં સીવાના બધા કપડાઓના ગાજળ ખનાવવાનું કાન્ટ્રાક્ટ પણ કરી સકાય છે અને છુટક માલકોના જોઈરે પણ સર્વ સકાય છે. દરજીએ આ કામ ખુશીથી જવાર આવે છે, કારણ કે એ કામ તેઓ દામ કારીગરીથી એટલું સફાઈદાર કરી સક્તા નથી અને વળી દામ કારીગરીથી ગાજળ કરનાં, વડત પગા જરણાદ થાય છે.

ગાજા બનાવવાનું કામ અત્યંત ન્હાતા પાયા પર પણ થઈ શકે છે અને એમ કરતાં ફક્ત ત્રીસ કપિયાની નછી પુંછમાં કામ પતી જાય છે અક્ષત, આ રીતે ગાજા બનાવતાં નીચણકામનું સામાન્ય યંત્ર પણ જોઈએ. એવા યંત્રો તો દરેક જગ્યાએ અનેક હોય છેજ, પરંતુ હવે તો ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના કુટુંબોમાંય મીઠાબુકામના યંત્રો વસાવાય છે અને તેથી એક યંત્ર તો નકારે બાજે દરેકાઉ ધરમા દરેકજ જાન ન હોય ના, તેમ

વસાવી લેવું સ્વયં. એવું એક ઉમ્મદા નવું યંત્ર આસરે હોઈતો, રૂપિયામાં આવશે

આ રીતે બનાવાતા ગાજા દેખાવમાં ઉપર કહેલા યંત્ર પરે બનાવાતા ગાજા જેવાજ હોય છે, એમાં કયો ખાસ ફેરફાર હોતો નથી, બધકે કેટલીક રીતે આ રીતે ફાયદાકર્તા સાગિત થાય છે એ માટે ગાજા બનાવવાનું ખાસ સાધન (જુઓ નીચળું ચિત્ર) વસાવાય છે, જે જર્મન બનાવટનું હોઈ, આસરે ત્રીસ રૂપિયામાં મળે છે એ સાધન એટલે ગાજા બનાવનાર યંત્ર

ગાજા બનાવનાર યંત્ર

(જે સોવલુકામના યંત્રમાં
કેટલાય છે)

ચિત્રમાં બતાવ્યું છે તેમ, આ સાધન સોવલુકામના યંત્રમાં ગોઠવાય છે—કપડાને લેસ લગાડવાનું સાધન ગોઠવાય છે તેમ. પછી તેની નીચે કપડું મુકી, સામાન્ય મીઠાબુકામ જેટલું યંત્ર ચલાવતાં, ગાજા બને છે (જુઓ મુળચિત્ર : ઉપર ચિત્રમાં દેખાડેલ તેવાદે)

ગાજા, એમાં ખાસ ફેરફારની જોઈ નથી સાધન નિષાર આવે છે, તે ગોઠવેલો એટલે જસ સાધન ગોઠવાય અને ચક્ષતવાનું કામ પણ અદેવાનથી સીધી સકાય છે અને જાતી અનુચિત થા રમદ મિલકતની કુદરત પછતી નથી.

આ ન્હાના સાધન દ્વારા ગાજ બનાવવાનું કામ ધરમાં સ્ત્રીઓ પણ કરી સકે છે. દરજીઓને ત્યાંના યાં મ્હેડા કુટુંબોના કપડાં લાંબી, તેઓ રીતસર તેના ગાજ બનાવી, પાછા મોકલી દઈ, સાંજ પડ્યે એક રૂપિયા યા કંઈક વધારે પણ કમાઈ સકે છે. આપ-કોનો આધાર, ખેસક ગાજ દીક ગું લાવ લેવાય છે તેનો ઉપર છે. સુરતમાં ગાજ દીક એક પાછો લાવ પ્રચલિત છે.

[૪] દિવાસળીઓ બનાવવી

દુન્યામાં કોયે રાખ્સ્ એવો છે, જેને દિવાસળીની એક યા બીજી રૂપમાં ખુશરતજ પડતી ન હોય ? દિવાસળી સહેરીનેય જોઈએ છે અને ગ મડીઆઓનેય; પુરૂષોનેય જોઈએ છે અને સ્ત્રીઓનેય. દિવાસળી પિનાનું સમાજ જીવન સંભવિતજ કયાં છે ?

દિવાસળીની બનાવટ પર દિન્દમાં એની સુગ લાગતથી બમણી આગકારી ઝડપત પણ છે અને શાંતસન્ન વગવરદના બંધનો પણ. પરંતુ દિન્દમાંના ધણા દેશી માલોમાં બનતી અને ત્યાંજ વેચાતી-ખ્રિદિશ દદમાં નહિ આપતી-દિવાસળીઓ આ બધોથી મુક્ત છે. એ છૂટને લીધેજ કાર્કિતવાડમાં ઠેર ઠેર દેશી રાજ્યોએ દિવાસળીની બેનાંચેલી સુદાં આપી રાખી છે અને એ દ્વારા રાજ્યને લાખોની આપક પણ થાય છે.

દિવાસળીના અનિવાર્ય અને ગંજાર વપરાસ જોતાં, ન્હાના ગામડાઓમાં, ન્હાના પાના પર દિવસળીઓ બનાવી ત્યાંજ વેચાય તો સારી રીતે કમાઈ સકાય એમ છે. ખાસ કરીને બિન-ખ્રિદિશ દદમાં તો એમ કરવું સહેલું પણ છે અને વધુ જાણદારી પણ.

સાચ નજીવી પુંછમાં અને મુલકિલોમ રૂપે દિવાસળીઓ કેવી રીતે બનાવી સકાય તેને લયતો

એક સુંદર લેખ “મોડીન રિસ્ક”માં છપાયો છે. એ લેખ, આ લેખગાળાના ક્ષેત્ર-બિંદુને એટલો તો મળતો છે કે તેનો અનુવાદ અત્રે રજુ કરવાનુંજ મુનાસિજ લાગ્યું છે.

“છેલ્લાં કેટલાક વકતથી હું એપા ઉચા-ગતી શોધમાં હતો કે જે દ્વારા રાજાના વિદ્યાર્થીઓ વેઠના માત્ર ચાર કલાકનાં કામ પછી પોતાનું તથા પોતાના શિક્ષકનું પોષણ કરી સકે. આ કસોટીમાંથી પાર ઉતરે તેપર પ્રદઉચાગને શોધવાનું કામ મુશ્કિલ હતું. વિચાર કરતાં મને મુશ્કેલ કે દિવાસળીઓ બનાવવાનો પ્રયોગ શા માટે ન કરવો ?

મને વિચાર આવ્યો કે આ વિભાગમાં હાજરે મળુ છાપાઓ વેચાય છે, જેમાંથી ધણા ખરા નકામા જાય છે. જો આ છાપાઓની પસ્ટીના ઉપયોગ દિવાસળીના બાકસો બનાવવામાં થાય તો એક નકામી જતી વસ્તુનો ઉપયોગ થાય અને દિવાસળી બનાવનારને મોડું, સાઈ અને જલદી પ્રાપ્ત થાય તેવું સાધન મળી રહે.

દિવાસળીની સળીઓ મારે તો વાંસતો ઉપયોગ થઈ સકે છે, કારણ કે દિન્દમાં વાંસ તો સર્વત્ર થાય છે અથવા તો મળી સકે છે. જો આ વિચારને અમલમાં મુક્યો અને મને લાગ્યું કે આ પ્રયોગ માત્ર શક્ય છે એટલુંજ નહી પણ તેમા પછી સંભાવના રહેતી છે.

મ્હેં દિવાસળીઓ બનાવવા માંડી. એ પ્રયોગ સંપૂર્ણ રીતે સતોષકારક નીવડ્યો છે. આ દિવાસળીઓ બનાવવાનું ખર્ચ દિવાસળીના ન્હાના કારખાના કરતાં પણ મોટું આવે છે. કારણ કે તેમાં દેખદેખ, ધરખાનું ન ખર્ચ થતો નથી. આ પ્રયોગ મુશ્કેલ તો દુર દુરના ગામડાઓમાં પણ વંધાની મદદ વિના મુંબડાઓમાં દિવાસળીઓ બનાવી સકાય છે અને મ્હેડા કારખાનાઓની દરિફા-દરિફી જથવાના માર્ગો પણ શોધી સકાય છે.

દેખીતું છે. તેમ આ સળીઓ ખરખરડી હોય છે અને તેની પર ચારે તરફ રૂંવાડીઓ નીકળેલી હોય છે. એથી એને દૂર કરીને સળીઓને પોલિસ તથા લીસી કરવી પડે છે. આ માટે આ સળીઓને રેતી સાથે મેળવીને એક ખાલી પીપમાં મુકીને પીપને મેળ મેળ ફેરવવું પડે છે. આ પીપનો આકાર એવો હોય છે કે જે બાબુએ જે ચાંચલા તથા એક ન્હાના લોખંડના દોલને, ગોઠવવામાં આવે છે. દોલની અંદર ચાર જુદા જુદા ખાના હોય છે કે જેથી અંદર સળીઓને ફરતી વખતે ધસારો મળે. તેમ લાંબ જવા માટે વપરાતું પીપ પણ આ કામ માટે ચાલી સકે છે. તેમાં મુકી છે રતલ સળીઓ સમાઈ રહે છે અને તેને એક કચાક મેળ મેળ ફેરવવા પછી સળીઓ રેતી તથા પીપની દિવાલો સાથે ધસાઈને લીસી જાય છે. છ રતલ મુકી સળી-ઓમાંથી ૧૦ કૌસ દિવાસળીઓ બની સકે છે. પછી તેને જમીન પર પાથરી ધીમી આંચથી તેની રૂંવાડી બાજી નાખવામાં આવે છે. તે પછી આ સળીઓને ફળવા ફેરફેરિક એસિડમાં મેળવવામાં આવે છે. આ મેળવવાની ક્રિયા અર્ધા કલાકથી ૧૮ કલાક સુધી ચાલે છે. તે પછી સળીઓને સુકવવામાં આવે છે.

તે પછી આ સળીઓને તેમની જગાં પ્રમાણે જુદી ખાડાની કિયા કરવી પડે છે. આ માટે ચોરસ કાણાવાળી એક ચારણી બનાવવામાં આવે છે. તેમાં સળીઓ નાખી ચારણી હલાવવામાં આવે છે એટલે ચોરસ કાણામાંથી સળીઓ જગાં પ્રમાણે નીકળી જાય છે, જ્યાં એથી વધુ જગાંની સળીઓ ચારણીમાં ઉપરજ રહે છે. એમ જુદી જુદી જગાંની સળીઓ નોખી પાડી સકાય છે. આ ક્રિયા મહત્વની છે, કારણ કે દિવાસ-ળીના આકસનું કદ એકજ રહે છે, છતાં તેમાં ૪૦ થી ૮૦ દિવાસળીઓ સમાવાઈ સકાય છે.

આ પછી દરેક દિવાસળીના મધ્યાંને પેરેશીનમાં મેળીને મધ્યાં પર સળી તેવાં પદાર્થ ચોટાડવાના હોય છે. આ કામ માટે એક એક દિવાસળીને લાંબે મેળવા જમ્મને તો ઘણો વકત લાગે. એટલે સળીઓને એક લાંબી પાતળી ચાકડાની પટ્ટીમાં ગોઠવવામાં આવે છે. એવી ઉપરા ઉપરી ગોઠવેલી પટ્ટીઓનું એક લાકડાનું માળખું તૈયાર થાય છે અને તેમાં દિવાસળીઓ બીડાવીને પછી પેરેશીનમાં મેળી સુકવવામાં આવે છે સુકવ્યા પછી તેને બાકસમાં ભરવામાં આવે છે. સામાન્ય લાકડામાંથી બનાવેલી દિવાસળીઓ કરતાં આ દિવાસળીઓ વધારે સારી હોય છે અને જલ્દી ભાંગતી નથી.

દિવાસળીની પેટીઓ જુના છાપાઓનાં પુકાં બનાવીને તેમાંથી બનાવવામાં આવે છે. ઉપરા ઉપરી છાપાનાં ચાર પાના ગોઠવીને તેના પર બીના પુકાં ગોઠવી આખી રાત દબાવુ નીચે રાખવામાં આવતાં તે બધાં ચોટી જાય છે અને તે પછી તેને તડકામાં સુકવીને સંગ્રહી રાખવામાં આવે છે.

"જુના છાપાનાં બનાવેલા આ પુકાંઓને અંદરની તથા બહારની પેટીઓ બનાવવા માટે કાપવામાં આવે છે. આ માટે ચોપુ કે કાતર નકમી છે, જ્યારે કાપવાનું મશિન મેલું પડે છે તેથી તે માટે એક નવું સાધન શોધી કાઢવામાં આવ્યું છે. પચાસેક જેટલા પુકાંને એક સાથે સુકાને તેની ઉપર તથા નીચે લાકડાનાં પાટીઆ ગોઠવવામાં આવે છે. આ પાટીઆની પહેળાઈ બાકસની પહેળાઈ જેટલીજ હોય છે. તે બધા ઉપર નીચે ગોઠ-વીને દબાવવામાં આવે છે અને તેમની વચ્ચે રહેલી જગ્યામાં કચતથી કાપવામાં આવે છે. આ માટે ત્રણ કદના પુકાં કાપવા પડે છે: એક બહાર માટે અને બે અંદરના ખાનાઓ માટે. પછી આ પુકાંની ધડીઓ વાળીને તેને

પેટીના આકાર આપવામાં આવે છે તે ઉપર ચીટવાના કાગળોનાં તો તૈયાર રાખ મળે છે, એટલે તે સહેલાઈથી વીંટી સકાય છે.

આ રીતે બાકસ બનાવી, તેમાં દિવાસ-ળીઓ ભર્પા પછી, તૈયાર પેટી પર આખકારી ખાતાએ આપેલી પટ્ટી લગાડવાની હોય છે. ૪૦ દિવાસળીઓ માટેની પેટીના એક ઘોસની આવી પટીનો એક રૂપીઓ આપવો પડે છે. ૧૦ માટે દોઢ રૂપિયા, ૮૦ માટે બે રૂપિયા એ મુજબ સરકારની આખકારી ઝકાત ઉધરાવાય છે.

આ પછી બધા બાકસોને, તેની એક માત્ર ઉપર રહે તેવી રીતે ગોઠવવામાં આવે છે અને તેની એક બાજુને દિવાસળી સળગાવવાનાં મિશ્રણથી રંગવામાં આવે છે તે સુકાઈ જતાં બીજી બાજુ પણ એવી રીતેજ રંગવામાં આવે છે

આ રીતે દિવાસળી બનાવવાનું ખર્ચ આ પ્રમાણે આવે છે. (દરેક પેટીમાં ૪૦ દિવાસળીવાળા એક સો ઘોસ દિવાસળીના બાકસનો આ અકસરો છે)

કાચો માસ

લુના કાપા એક મણુ	રૂ.	૩-૮-૦
ચોટાડવા માટેની લાલી	રૂ.	૧-૮-૦
વાંસ	રૂ.	૧-૧૨-૦
રસાયણો	રૂ.	૫-૦-૦
લેખક વગવડ	રૂ.	૩-૦-૦

મજદુરી

વાંસમાંથી દિવાસળીની સળીઓ બનાવવા મુખીની દિવા ત્રણ દિવસમાં વીસ માણુઓ પુરી કરે છે તો ૧૦૦ ઘોસ માટે ૨૦ માણુઓ થયા. તેમની મજદુરી, રાજના ચાર આના લેખે

રૂ. ૫-૦-૦

બાકસની પેટીઓ બનાવવા ૪૦ માણુસો. મજદુરીનો દર ચાર આના

રૂ. ૧૦-૦-૦

દિવાસળીઓને પેટીઓમાં ભરી, પેક કરવા માટે ૩૦ માણુસો. મજદુરીનો દર ચાર આના

રૂ. ૧૦-૮-૦

દેખરેખ અને ળીજ પરચુ-રણ કામ માટે. ૨૦ માણુસો. મજદુરીનો દર

દર ચાર આના

રૂ. ૫-૦-૦

પરચુરણ ખર્ચ

રૂ. ૧-૮-૦

રૂ. ૪૩-૧૨-૦

એ રીતે ૧૦૦ ઘોસ પેટીઓની બનાવટની મુગ કામત રૂ. ૪૩-૧૨-૦ ગણવાં દરેક ઘોસની કામત ૭ આના થઇ આની ઉપર એક ઘોસે એક કાગળો સરકારી ઝકાત જારની પડે છે!

આ રીતે ધરમાં ખસીને દિવાસળીઓ બનાવી સકાય છે, પરંતુ અત્યારના એકસાધજના કાયદા એવા છે કે તે બનાવનાં મુદ્દિકથી નડે.

આજે દિવાસળીના કારખાના માટે જે લાઇસન્સ શી છે, તે અન્યાયી છે. ગમે તેપું કારખાનું હોય તો પણ રૂ. ૧૦૦ લાઇસન્સ શી આપવી પડે છે, તેને બદલે દરેક કારખાનાની દિવાસળીની ઉત્પન્ન પ્રમાણે લાઇસન્સ શી લેવાની જોઇએ અને ન્દાના કારખાનાઓ કે શુદ્ધિગૃહો પરની ઝકાત ઝોડી કરવી જોઇએ.

દિવાસળી બનાવનાં માટે વાંસમાંથી જે માડો, છોતરા ને કટકા વધે છે તેમાંથી લખવાના કાગળ બની સકે છે, એટલે દિવાસળીના શુદ્ધિગૃહની સાથે કાગળને શુદ્ધિગૃહ પણ ચાલી સકે છે.

મુખ્યિલાસ

કિંવા

પાનમાં ખાવાનો મસાલો

પાનમાં ખાવાના મસાલાનું ચણણ ઉદ્ધવા દ્રાવ્યમાં ખુબ વેગ લઈ ચુક્યું છે. એ અગાઉ તે ખાસ ખાસ ખાનદાનોની પાનદાનો લગીજ સંકુચિત હતું. જ્યારે આજે દરેકાઇ પાનપાકાની દુકાન તેના વિના છવ વિનાની લાગે છે.

મુખ્યિલાસ સાધારણ નામ છે. અહિં આપેલા બધા પ્રયોગો મુખ્યિલાસના નથી, એ સિવા ખીછવ અનેક નામવાળી બનાવટોના છે એવી બનાવટો પણ રૂપમાં બનાવાય છે:

- ૧, મલમ
- ૨, લુકી
- ૩, ગોળીઓ

અહિં એ ત્રણે રૂપોના થોડાક થોડાક પ્રયોગો આપ્યા છે.

મલમ (૧) કેવડાની જડ ૫ તોલા, જાયફળ ૧ તોલા, એલચીદાણા ૫ તોલા, સંદલનું આતર ૩૦ રીપાં, કેવડાજળ ઝુરરત પૂરવું.

કેવડાની જડ, જાયફળ અને એલચીદાણાને બારીક વાડી, પછી તેમાં ૫૫ પૂરવું. કેવડાજળ નાખી, ખરડ કરે અને છેવટે અતર મેળવી, મિશ્ર કરી વાપરો.

(૨) ગુલાબ-પાંખડીઓ ૫ તોલા, મ્હોટા એલચીદાણા ૨ તોલા, ન્હાના એલચીદાણા ૨ તોલા, સંદલનું તેલ ૧ તોલો, ગુલાબ જળ ઝુરરત પૂરવું.

તાજા ગુલાબી ગુલાબની પાંખડીઓ લઈ, ખરડમાં નાખી, એક એલચીદાણા અને જોડતા ગુલાબજળ સાથે ખરડ કરો. જ્યારે

૧ ત્યાં ત્યાં કેવળ એલચીદાણા લખ્યું હોય ત્યાં ત્યાં ન્હાના એલચીદાણા સમજવા. બે પ્રયોગમાં મ્હોટા અને ન્હાના એલચીદાણા વાપરવાના છે, ત્યાં એકનો તુલો તુલો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

તે મલમ જેવું થાય ત્યારે સંદલનું તેલ ઉમેરી, ફરી વાર ખરડ કરી વાપરો.

(૩) કેશર ૧ તોલો, એલચીદાણા ૨ તોલા, લવિંગ ૩ તોલો, કેવડાની જડ ૩ તોલો, કચ્છરી ૧ આની લાર, સંદલનું તેલ ૧ તોલો, કેવડાજળ ઝુરરત પૂરવું.

બનાવવાની રીત ઉપર મુજબ.

(૪) કેશર ૩ તોલો, મ્હોટા એલચીદાણા ૨ તોલા, જાયફળ ૩ તોલો, જેલી-મધની ભુકી ૧ તોલો, કેવડાની જડ ૧ તોલો, કચ્છરી ૩ તોલો, કેવડાજળ ઝુરરત પૂરવું.

આ મિશ્રણ ખુબ ગરમી આપનાર હોઈ, દિવસમાં સાત આઠ વારથી વધારે એ વાપરવું ન જોઈએ.

(૫) લવિંગ ૧ તોલો, એલચીદાણા ૨ તોલા, તજ ૩ તોલો, સંદલનું તેલ ૩ તોલો, ગુલાબજળ ઝુરરત પૂરવું.

(૬) જેલીમધનો ભુકો ૨૩ તોલા, કેવડાની જડ ૨૩ તોલા, મ્હોટા એલચીદાણા ૧ તોલો, ન્હાના એલચીદાણા ૧ તોલો, લવિંગ ૧ તોલો, તજ ૧ તોલો, કેશર ૧ તોલો, ગુલાબજળ ઝુરરત પૂરવું.

(૭) ધાણા ૧ તોલો, અનીસ ૧ તોલો, પાસંલી ૧ તોલો, જાયફળ ૧ તોલો, અજવાન ૧ તોલો, કેશર ૧ તોલો, મ્હોટા એલચીદાણા ૧ તોલો, ન્હાના એલચીદાણા ૧ તોલો, લવિંગ ૧ તોલો, મુકી ગુલાબ-પાંખડીઓ ૧ તોલો, સંદલનું તેલ ૧ તોલો, કપુર ૧ તોલો.

સંદલના તેલ અને કપુર સિવાય બાકી બધી ચીજો લઈ, પુરતા ગુલાબજળમાં ૧૨ કલાક લગી ભીંજવી રાખો. પછી તેમને ખરડ કરી, તેમાં કપુર અને સંદલનું તેલ મેળવી, મલમ જેવું બનાવી લો.

(૮) હોટા એલચીદાણા ૧૩ લાગ, કેલમની જડ ૧૨ લાગ, જેડીમધનો છોકા ૧૨ લાગ, ન્હાના એલચીદાણા ૧૩ લાગ, લવિંગ ૧૩ લાગ, કેશર ૧૩ લાગ, તજ ૧૩ લાગ, ગુલાબજળ ઝુરત જેટલું.

અધી વરતુઓને મિશ્ર કરી, ઝુરત જેટલા ગુલાબજળમાં ખરલ કરીને તેમાં કેશર મેળવી ખૂબ બારીક મલમ બનાવો.

ભૂકી-(૧) એલચીદાણા ૨ તોલા, તપ-કલ ૩ તોલા, જવંત્રી ૩ તોલા, ગુલાબ પાંખડીઓ ૨ તોલા, તજ ૩ તોલા, લવિંગ ૩ તોલા, તામ્બુલ ૫ તોલા, ચીનાઇ કાથો ૧૦ તોલા, જેડીમધ ૫ તોલા, સેકરીન ૧ તોલા, ગુલાબજળ અમર ૩ તોલા, કડો ૩ તોલા, જોડો મુરઃ એમ્પાલીકાનુઃ ૧ તોલા.

તકર દવાઓને બારીક ૨ મી. વખતગળ કરી, તેમાં અમર ૫ મેળવો.

(૨) પરીયાળી ૦૫ ગ્રેર તજ નવરાક એલચી અથોળ, લવિંગ ૧૧ તોલા, જેડીમધ ૧ તોલા, જવંત્રી ૧ તોલા.

ઉપરની અધી ચીએ ઝીણી ખાડી, માળી લો.

ગોળીઓ-(૧) એલચીદાણા ૧૦૦ ભાગ, લવિંગ ૫૦૦ ભાગ, તજ ૧૦૦ ભાગ, જવંત્રી ૧૦૦ ભાગ, જવંત્રી ૧૦૦ ભાગ, કયા-બચીની ૧૦૦ ભાગ, કાથો ૧૦૦ ભાગ, ઘુર ૧૦ ભાગ, કરતુરી ૧ ભાગ, ગુલાબજળ ઝુરત પ્રમાણે.

પેલાં અધી દવાઓને બારીક વાડી લઇ, પછી અધાને ખરલમાં નાખી, ગુલાબજળ

ગોળીઓ બનાવવાર ચક્ર

ઉમેરી, ખરલ કરી ગોળીઓ બનાવવા લાયક બનાવી લો અને પછી દાંધ વડે વા

ચિત્રમાંના ચક્ર વડે એની બધી વા ત્રણ ત્રણ એની ગોળીઓ બનાવી, છાયામાં સુકવી લો.

(૨) એલચીદાણા ૪ ઔંસ, ખાંડ ૧ ઔંસ, મેન્થોલની ગાંઠડીઓ ૨૦ ગ્રેન, ગુલાબજળ જેટલા પ્રમાણમાં, કરતુરીનો અર્ક જેટલા પ્રમાણમાં.

એલચીદાણાને બારીક પીસી, ખાંડ સાથે મિશ્ર કરી, મેન્થોલ મેળવી, ગુલાબ અને કરતુરીનો અર્ક જેટલા પ્રમાણમાં લઇ નાની નાની ગોળીઓ બનાવી લેવી.

(૩) ખાંડ ૧૦ ઔંસ, જેડીમધ ૫૦ ઔંસ, મેન્થોલ ૧૬૦ ગ્રેન, જોડો રોઝ સદજ, કરતુરી ૧ થી ૨ ગ્રેન

ગ્રાન જેડીમધની ખૂબ બારીક લઈ કરી, તેમાં ખાંડ મેળવી, ખૂબ ખરલ કરી, પછી મેન્થોલ મેળવી, ખુરનો નાખી ઝડપથી નાની નાની ગોળીઓ બનાવી લો.

એ ગોળીઓ સુકાવ ત્યાર પછી રટાર્ડ ૧ ભાગ, આપળનો મુરઃ ૧ ભાગ અને સફેદ ખાંડ ૧ ભાગ, તજ, તજોને બારીક ફળી-લો. જો એ ભૂકા બીની હોય તો સદજ સુકવી વા રોડી લઇ, પછી તેમાં સદજ ગુલાબી રંગ દવા માટે થોડાક ગ્રેન ફેચોનીઅન રંગ વા એવેલર ખાંડ રંગ નાખી ભૂકાને ખરબર એકઠું કરી લો.

દાંધે થોડુંક માદું શરબત બનાવો. પછી એક નાની પતરાનો માપડો લઇ, તેમાં અગાઉ સુકવી રાખેલી ગોળીઓમાંની થોડોક મુકી, થોડાક રીપાં શરબત નાખી માપડાને બંધ કરી ખૂબ દબાવો કે ગોળીઓ શરબતથી તર થઇ જાય. પછી ખાસ માન રાખી કે શરબત અત્યંત ઓછું વાપરવું જોઇએ. જો વધુ વપરાશે તો અધી માલખાંડી જશે માટે થોડાકજ રીપાં શરબતના દાગડામાં નાખો અને તે છતાં જો તે વધુ પડતા જણાય તો તરતજ દાગડામાં થોડોક સુકી ગોળીઓ ખીંચ ઉમેરી દો.

અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૮૧ પર

ઈસપગોલ

ક્યો હકીમ યા વેંઘ ઈસપગોલ (જેને આપણે ત્યાં ગોમીઝીઝી, ઝીંડીયું, ઝીંડી યા થોડા ઝીંડી પણ કહે છે) થી અણખણુ દર્દો ? દવાશરમા વપરાતા આ ન્હાનાં બી પહેલાં તે પૂર્વના દેશોમાંથીજ આવતા હતા. હવે હવે તે હિન્દમાર્ગે અને ખાસ ખુશીની વાત એ છે કે, આપણા ગુજરાતમાં-થવા લાગ્યા છે અર્ધિં એ મહેસાણા પ્રાન્તના ઉત્તર ભાગમાં ત્યાવવામાં આવે છે, જે કે આ પ્રાન્તના અગ્રિ ખુણામાં આવેલા વિગ્નપુર તાલુકામાં પણ ઉગાડી સકાય એમ છે. અર્ધિં થોડા વખતમાં જ આતું વાવેતર રાખત થમ્મું જણાય છે. એ તાનાં ધોળાશ પડતાં રાતાં બી હોય છે, અને તેની ઉપરના હોડા ખસેડતાં તે ચાંચડના જેવાં દેખાય છે, તેથી તેને ફલી સીડ-ચાચડ બી કહેવામાં આવે છે.

એ રવી પાકતી માફક નાના નાના ક્યારામાં ત્યાવવામાં આવે છે. ઝીંડાના વાવેતરની માફક પહેલાં ક્યારા તૈયાર કરવામાં આવે છે, પરંતુ પાણી મુકવામાં આવતું નથી. બીને છુટાં પૂંખવામાં આવે છે. પછી પાણી મુકવામાં આવે છે. દિવાળી પછી નવેમ્બર માસમાં આતું વાવેતર થાય છે. એક અઠ-

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૮૦ પરથી)

હુંકમાં ગોમીઝીઝીનું શરબતથી એમ તર કરી, પછી એક બીજા દાગડમાં ઉપર પ્રમાણે તૈયાર કરેલી ભુજી લઈ, તેમાં એ બીની ગોળાઓ નાખી, દાખડો ખંધ કરી ખૂબ દબાવો કે ગોળાઓ પર એ ભુજી ચોટી જાય

[નાંધ:-કહેવાની મુરદત છે કે, ઉપલી એક કિયાઓ તરતજ વારા ફરતી કરવી નોંધવે. મ્હોટા પાયા પર કામ કરતું હોય તો વંચ દ્વારા એ કિયાઓ સારી રીતે ચઢાવે.]

આ ગોમીઝીઝી "છનનાન" જેવી જાને છે.

તાડિયામાં ઉગી નીકળે છે. પીયા દીઠ ચાર કે પાંચ રતજ બી નાખાય છે. ખાવાના ઝીંડાના માફક જ તેને પાણી આપવામાં આવે છે. ૮૦-૮૫ દિવસ પછી ડુકો આવે છે. ત્યાર પછી ૫ દિવસે પાક તૈયાર થાય છે. એટલે એકંદરે વાવેતર ક્યાં પછી ૪૩ માસમાં પાક તૈયાર થાય છે.

ડુકો ધોળાશ પડતાં હોય છે, અને તેનાં શીધાં ગુમખાં હોય છે. બીની શીંગો હોય છે અને સહેલાઈથી ખરી પડે છે. બી છુટું પાડવા શીંગોને લાકડીથી ગુડામાં આવે છે. એમ તે સહેલાઈથી એકંદુ થઈ સકે છે. સાદા પાક થાય ત્યારે એકરે ૧૦ થી ૧૫ મણુ અથવા વિધે ૮ થી ૧૦ મણુ બીમાં ઉતરે છે.

મહેસાણા પ્રાંતની રેતાળ સાડાના જેવી ઝમીન અને સિયાણુ ઉચ્ચતામાન આ પાકને માટે સારી ગણાય છે અને ખુબ માફક આવે એમ કહી સકાય છે. વળી માર્યો એપ્રિલની ઝરમી તેના પાકને ઝરની છે, તે પણ અત્રે હોય છે.

આના દાણા યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ (અમેરિકા) ઈંગ્લાંડ, ફ્રાન્સ ઇત્યાદિ સ્થળોએ મોકલવામાં આવે છે. તેના હોડામાં પંગળ, દીંડી, કનકતા, ખેરાતર, કાનપુર, અમૃતસર વ. સ્થળોએ જાય છે. મ્હોટે ભાગે આ દાણા હુંગઇ બદરેથી પરદેસ ચડે છે અને ભરડવાની સમાન્ય ઘંટીથી તેનાં હોડાં જુદાં કરી સકાય છે. વળી વોગળબીની આસતી ઘંટીથી પણ આ કામ થઈ સકે છે અને એક મણુમાંથી ૧૦ થેર હોડાં નીકળે છે. એ હોડાંમાંથી દવા જાને છે અને દાણા દોરના ખોરાક તરીકે વપરાય છે.

એનો ભાવ મળે ૩૧. ૨ થી ૩૧. ૫ સુધી હોય છે.

"ગ્રામ-સેવા" પરથી

બરફ એ પ્રકારનું હોય છે : કુદરતી અને જનાવરી. આકાશમાંથી કરાં રૂપે પડતું બરફ અને વધુ પડતી હંડી પડતાં નદી યા ફર્માંમાં વાપી ઘટતું બરફ એ કુદરતી બરફ; વાત્રા અને રસાયણો વડે, કાંઈકા પ્રમાણે જનાવાનું બરફ એ જનાવરી બરફ. એકાદ, બેઉ પ્રકારોમાં, બરફ એ સામાન્ય પાણીનું રૂપાંતરણ હોય છે. કુદરતી બરફ હોય તો કુદરતી કારણોસર થયેલું રૂપાંતર અને જનાવરી બરફ હોય તો રસાયણિક અસરે થયેલું રૂપાંતર.

જનાવરી બરફની પદ્ધતિઓ

જનાવરી બરફ જનાવવાની પદ્ધતિઓ અનેક છે. જેમાંના કેટલીક તો ક્યારેની વિચારણામાં છે અને જે થોડીક બાકી છે તેમાંથી મુખ્ય અને વધુ પ્રચલિત પદ્ધતિ 'એમ્બ્રોસિયન' પદ્ધતિ છે. વર્ષોના અપભ્રંશ અને વાપરાસ પછી આ પદ્ધતિને એક સામાન્ય થઈ છે અને હવે બધેબધે એક પદ્ધતિ પ્રમાણે જનાવરી બરફનું (દબે પછી, આ લેખમાં અરજના માટે 'જનાવરી બરફ'ને બદલે 'બરફ' શબ્દજ વાપરીશું) બને છે, જે સામાન્ય કુદરતી બરફ જેવોજ-પણા દાખલાઓમાં તે કસ્ટોમર હોય શકે અને છે.

બરફ જનાવવાના ત્રણ ન્દાના મેટ્રોડ હતા અને છે અને ત્રણી તેજ ત્રણ ભુદા ભુદા પ્રકારના :

૧. ડગબાવણ
૨. ખાનાવાણ
૩. પેટરવાણ

તેમનો મેટ્રોડ પ્રકારના આને સર્વેન પ્રચલિત છે. એ પ્રકારને એમ્બ્રોસિયા Cell System કહે છે અને તેમાં બરફ જનાવવાના પેટ્રોડ માટે એક પ્રકારના ડગબા (Cup) ની મેટ્રોડ વધુ નંજમાં હોય છે. બીજો પ્રકાર, જેને એમ્બ્રોસિયા Cell System કહે છે, તે એક

૦૪
૨
૬

મસાનામાં છઠ્ઠાં અને દિન્દમાં પૂજ વિખ્યાત થયો હતો, પણ હવે તેમાં બાવ કામ પૂરતું નથી અને ત્રીજો પ્રકાર, Plate System તો હવે બામોજ ક્યારેય વપરાય છે, ત્રિયા કે તેમાં એમેરિકામાં થયેલા કેટલાક સુધારાઓએ તેને એમેરિકામાં લઇ મર્યાદિત રાખ્યો છે.

બરફની જનાવર

બરફની જનાવરમાં, વાત્ર સાથે રસાયણની મદાય પણ અનિવાર્ય છે, જે સૌ કાંઈ માટે છે, બરફ જનાવવા માટે વપરાતા એવા રસાયણો નવ-છે. —

૧. એમ્બ્રોસિયા એનલાયડેસ,
૨. કાર્બોનિક એનલાયડેસ,
૩. અક્સાઇડ,
૪. કાર્બોન બાઈસલ્ફાઈડ,
૫. એમોસાઈન,
૬. કયર,
૭. મેથિલ અને સલ્ફર કયર,
૮. મેથિલ કલોરાઈડ,
૯. કમિસીન

એમાંથી એમ્બ્રોસિયા સૌથી વધુ સાકાં મળ્યા છે અને બધેબધે એવર વપરાય છે.

ત્રણી એમ્બ્રોસિયા વાપરતા બરફની જનાવરના ત્રણેય એ પ્રકારના હોય છે, એક બીની અપ્રતિતા અને બીજી સુધા અપ્રતિતા, કછ પદ્ધતિ સારી છે એ કોઈ મુશ્કેલ છે, શરૂાં કે એ કિપર નિખમ્તામાં લઈ મર્યાદિત છે. ડગબા વપરાવામાં તો બીની પદ્ધતિ આશ્ચર્ય નથી રહી છે એટલે અદિ પણ તેનોજ ઉપયોગ કરીશ.

બરફની જનાવર માટે એકાદ એ વાત્રા નથી હોતા. વાત્રા, દાંડાઓ અને ત્રણીઓની એક મેટ્રોડી દારૂમાળા હોય છે. એમાં મેટ્રોડાં એવી હોય છે કે એમ્બ્રોસિયા એસ કાપાઈ, પડે થઈ, મેટ્રોડી થાય છે અને પછી તે એક ડાંગા

દિવા-માળામાંથી પસાર થઈ, ‘આઈ’ મિશ્રણ (*Binge Solution*) ગરફ જનાવવાની ટાંકીમાં ભરેલું હોય છે અને તેની વચ્ચે ગરફ જનાવવા માટેના પાણીના ડબ્બા મૂકાય છે. પરિણામે પેટા ડબ્બામાંનું પાણી ઠંડું પડી અને ગરફનું ઉષ્ણ થઈ લે છે. એમોનિયાનો કમ દરદમેલ એજ પ્રમાણે ભરી રહે છે અને તેથી એક વેળા વપરાયેલું રસાયણ ૨૬ થતું નથી, ફરી ફરી વપરાયું રહે છે અને જે સદગ સાથ રસાયણ આ અતુટ કર્મ દરમિયાન ગરબાદ થાય તેટલું ફરી વાર ઉમેરવું પડે છે.

ગરફ જનાવવા માટેનું પાણી ભરવાના ડબ્બાને અનેક કદના અણે છે. ૨૬-૩૬ કદી સકાય એવા કદ ચાર છે:-

તૈયાર થતા

કદ

ગરફનું વજન

પરોળાઈ : ૫ ઈંચ-૩ ઈંચ ૨૪ ઈંચ

હોડાઈ ૩૨ ઈંચ

૫૫ રતલ

પરોળાઈ : ૮ ઈંચ-૩ ઈંચ ૨૬ ઈંચ

હોડાઈ ૩૩ ઈંચ

૧૪૦ રતલ

પરોળાઈ : ૮ ઈંચ-૩ ઈંચ ૨૬ ઈંચ

હોડાઈ ૪૨ ઈંચ

૧૫૦ રતલ

પરોળાઈ : ૧૧ ઈંચ-૩ ઈંચ ૨૮ ઈંચ

હોડાઈ ૪૪ ઈંચ ૩૦૦ રતલ

એ ખરું છે કે ગરફ વાપરનારની નજરે ગરફના ડબ્બાના કદની કસી ગહવતા નથી, કારણ કે ગરફના જોઈએ તે કદ થા વજનના ટટકા ભેડી સકાય છે, પરંતુ ગરફ જનાવવાની નજરે આ ડબ્બાઓના કદ ખુબ મદાવતા મુશવે છે. પ્રથમ તો, વતની કીમતન ડબ્બાઓના ન્દાના મોટા કદ પ્રમાણે કોઈ થા વધારે હોય છે અને બીજું વત્ર ચલાવવાનો ખર્ચ પણ એજ કારણને લીધે વધુ થા મોઠો આવે છે. અને એનું કારણ હેપીનું છે. જેમ કદ

મોટું તેમ ગરફ જનાવવાનો સમય વધુ, તેથી લંગાણ તપાસ પડી નિપણાતો, એવા મન પર આવ્યા છે કે મોટા કારખાનાઓમાં ૩૦૦ રતલ વજનના ગરફવાલા ડબ્બા વાપરવા જોઈએ, પરંતુ મધ્યમ પાયાના કારખાનાઓમાં તો ૧૫૦ રતલ વજનના ગરફવાલા ડબ્બા અને તદન ન્દાના કારખાનાઓમાં ફક્ત ૫૫ રતલ વજનના ગરફવાલા ડબ્બા વાપરવા જોઈએ

ગરફ જનાવવા માટે વપરાયું પાણી મોટે ભાગે નળનું જ હોય છે અને તેથી તેને સ્વચ્છ કરવાની કુકરન પડતી નથી. પરંતુ ન્વારેય પાણી કુવા થતું વપરાય તો નેને પહેલાંથી જ ફિલ્ટર ફરી લેવું જોઈએ. કારણ કે પાણી જેટલું મોખનું હશે, તેટલો જ ગરફ વધુ સારો બનશે.

ગરફ જનાવવાની રીત એ છે કે, વત્ર જોડ્યા પછી પ્રથમ તો તેમાં એમોનિયા ભરી, પછી ટાંકીમાં ‘આઈ’ મિશ્રણ ભરી, ડબ્બાઓમાં ગરફ માટેનું પાણી ભરી, વત્ર ચાલુ કરાય છે. અચળત, ડબ્બાઓમાં પાણી ભરતી વેળા ને સદગ ખાલી રાખવા જોઈએ, કારણ પાણી કરતા ગરફ હ ટકા વધુ જગ્યા રોકતું હોઈ, પાણીએ જેટલી જગ્યા રોકી હોય તેના કરતાં ૨૬ ભાગ વધુ જગ્યા ગરફ રોકે છે.

ગરફ તૈયાર થતાં ૩૬ સી ૧૦ કલાક લાગે છે. તૈયાર થાય કે અઢેક ડબ્બો બહાર કાઢી, સામાન્ય પાણી થા ગરમ પાણીની ટાંકીમાં તે ડબ્બાને મોટી વાર રાખવામાં આવે છે, જેથી એની ગરમી ડબ્બામાંના ગરફને ચારે તરફથી સદગ પીચાવે. પછી ડબ્બાને બહાર કાઢી ઉંધો કરતાં ગરફની લાડી બહાર નીકળી આવે છે. વળી ગરફની જનાવવાનો માત્ર ખર્ચ

૧ આ મિશ્રણ પાણીમાં નમક એમોનિયાથી થા કેલ્સિયમ ક્લોરાઈડ એમોનિયમથી બને છે.

સિમિન્ડ-ખડી ગને સિ સિ ન્ટ

કેવેનાં, પોર્ટલેન્ડ સિમિન્ડ-આ, યુગની એક અગ્રણ્ય છે. એના વિશ્વવ્યાપી વપરાશને કારણે દુનિયાના અગત્યના અદ્ય ઉદ્યોગોમાંના એક હોવાનું સ્થાન આપાવ્યું છે. પંડિતે નાંખે કામસાં, ખીજે નાંખે લોખંડ, ત્રીજે નાંખે રોમ અને ચોથે નાંખે પાથરના ઉદ્યોગ પછી પાથરો નાંખે સિમિન્ડનાં જ છે.

આજની સંસ્કૃતિશીલ જિન્દગીમાં સિમિન્ડનું સ્થાન અનોખું છે. એના ઉત્પાદનથી ઉપયોગીએ એના ઉદ્યોગ-ક્ષેત્રને ખુબ વિશાળતા આપી છે અને આજે તો સિમિન્ડ વિનાની સંસ્કૃતિની કલ્પના પણ અશકલિન છે.

દિનમાં સિમિન્ડનો ઉપયોગ દિન બ દિન વધી રહ્યો છે, છતાં ખીજા દેશોને મુશ્કેલી સહ એનું પ્રમાણ ઘટી જ ચાલ્યું છે. એ કલ્પના નથી, હકીકત છે. આંકડાઓ કહે છે કે:-

અમેરિકામાં દર માથા દીઠ ૫૫૮ રતલ સિમિન્ડ વપરાય છે.

ફ્રાન્સમાં દર માથા દીઠ ૨૭૦ રતલ સિમિન્ડ વપરાય છે,

બ્રિટિશ સામ્રાજ્યમાં દર માથા દીઠ ૧૫૦ રતલ સિમિન્ડ વપરાય છે ત્યારે-

હિન્દમાં દર માથા દીઠ ફક્ત ચાર રતલ સિમિન્ડ વપરાય છે!

કેવી નહયો અને કયાંય ખવડાવ!

૨

પોર્ટલેન્ડ સિમિન્ડના ઉદ્યોગનો અગ્રણ્ય દિનમાં ૧૯૦૪માં થયો હતો એનું પેટન્ટ કારખાનું મદ્રાસ તરફ ઉપાડાયું હતું. પરંતુ ૧૯૧૨ પ્રતી એ ઉદ્યોગે ફરી નોંધાવામાં પ્રવર્તિ કરી ન હતી. ૧૯૧૪માં યુરોપી લગભગ ફરી નિરુત્થાન, દિનને સિમિન્ડના ઉદ્યોગને

તેના ઉદ્યોગ

અને

અનાવડ વિશે

વિકાસગરની તક મળી અને નવું કારખાના ઉદ્યોગ. તે વેળા આખા દિનમાં વર્ષ દરમિયાન લગભગ એ લાખ ટન સિમિન્ડનો વપરાશ થતો હતો. ઉપરા કારખાનાઓ એ અપનાના અર્થા વાગ જેટલી

સિમિન્ડ તૈયાર કરતા હતા અને એમ સિમિન્ડનો ઉદ્યોગ ધીમે ધીમે આગળ વધતો જતો હતો.

લગભગ અઠધ અને પૈસાની તેજીના પરને ઉદ્યોગ-ક્ષેત્રોમાં નારિંધાવેલી સ્ક્રિનિ લાવી નાખી પુરુષાર્થજ્ઞાની નહર વિકસી રહેતા સિમિન્ડ ઉદ્યોગ પર પડી અને પડી, નિરુત્થાન થું હતું એક પડી એક કારખાનાઓ સ્થાપના થાયા. દિનની ખવડના અર્થા વાગ જેટલી સિમિન્ડ પરદેશથી આવતી હતી એ તૈનાં થાકાક વધુ કારખાનાઓની જરૂરત તો હતી, પણ ઉત્પાદન અને ઉત્પાદનમાં અપના-કેટલો પૂરતો અવવાસ ક્યાં મિલ, એક જ કેન્દ્રમાં જરૂરત કરતાં વધુ કારખાનાઓ ઉભા કરી દેવાવાથી ૧૯૨૩ની ને મળાકાપુ દરિયામાં આમાંના, જેને લાખે ૧૫ કારખાનાઓનું જીવન અગમાં મુકાયું અને નવાજ ઉધરેલા એ કારખાનાઓને ન છુટકે કાચામાં લખ જળા પડ્યા અને જેને પરિવર્તિ આ એ કારખાનાઓ ઉપરાંત ખીજા કારખાનાઓને ચપ્પા મુકાનાનો અગ્રણ્ય કાટનાં, દિનની પ્રવળતા ૨,૩૦,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા ખર્ચાદ ચપ મળા!

૧૯૨૮માં લાલન મેન્ડા ખમડી કે જેરે જધા કારખાનાઓએ એક જ યાં મદદારને અરજી કરી કે પરદેશી દરિયાકાંથી આ ઉદ્યોગને રક્ષણ અપાવ. ૧૯૨૬માં કારખાનાઓ વચ્ચેના સંજોગો વધુ ગાઢ થયા અને તેમને નિરુત્થાન સિ મન્ડ મેન્ડુકેઅરસે એનારિયે સન" નામની મંડળી સ્થાપી. સિમિન્ડના આવ મુદ્દરે કરી. મળાકાપુ દરિયાકાંથી આવ

ધોવા. આ અંકપતાનું પરિણામ ૩૩૭૪ આપ્યું. અપત વધવા લાગી અને ૧૬૨૭માં તેઓ એક કમ આગળ વધ્યા અને યુરપ અને અમેરિકા પેડે દિન્દમાં સિમિન્ટના ઉપયોગો વિશે સુક્ત જાનગીઓ પૂર્વે પાડનાર ખાતું રચવાયું. એ ખાતું તે, આજની દેશભરમાં જાણીતી “કોન્ક્રિટ એસોસિયેશન ઓફ ઇન્ડિયા”.

અજર ખાતાનો ધ્યેય એ ને ફગીનેજ રહેશે. તેણે પોતાની સચિત અને જાણ અને રીતવચાર પુરિતકાઓ દ્વારા સિમિન્ટને વધુ અને વધુ પ્રગતિ પ્રાપ્ત કરી છે. આર વર્ષના અજર ખાતાના અણુચક પ્રયાગો પછી ૧૯૩૦માં તે દિવસ પછુ આવી પહોંચ્યો, ત્યારે મધ્ય કારખાનાઓના માલના એક વેચાણની યુરેત જાણી છે અને પરિણામે “સિમિન્ટ માટે ટ્રિગ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા સિમિન્ટ”ની સ્થાપના થઈ અને દિન્દના બધા કારખાનાઓના માલનું વેચાણ એની હસ્તક થવા લાગ્યું સદકાર અને અંકપતાના આ પ્રયાગોનું પરિણામ ૧૨૬૦૪ વર્ષે એ આપ્યું. કે માયની અપત વધી અને જુદા જુદા કારખાનાઓના માલની વેચણી તેમની નર્મલિકન ખપત-કેન્દ્રમાં કરવાથી નર્મ દેડાડે આર લાખ રૂપિયા જેટલી મોટી રકમનો રેગે નુરનો કાપડો થયો. એટલુંજ નહિ જાડે આખા દિન્દમાં ગામડે ગામડે સિમિન્ટના વેચાણના મોજ મથકો ખોલાયા અને સિમિન્ટના બાજમાં દન દીડ અદીથી પાંચ રૂપિયા જેટલો ધરાડો પામી કરવાનું ખાતું સકથ.

૩

અરમપરસના સદકારે સિમિન્ટના ઉદ્યોગનું પગરજ અરવી દીધું છે ૧૯૩૫ લાગી એ ઉદ્યોગે એટલી પ્રગતી કરી જાંવી કે દિન્દમાં આર મુખ્ય કારખાનાઓ થઈ ગયા; સમગ્ર ૩૦,૦૦૦ લાખોને એ દ્રવ્ય રેગી મથક લાગી અને પગમય આર લાખ દન કેલયો

આ ઉદ્યોગમાં અપવા લાગેો અને તેવાર સિમિન્ટ વારવા માટે દોડ કરેડ જેટલી ગુણ્યો વપરાવા લાગી. અંતે આ સદકારની બાપનાને અંતિમ રૂપ અપવાનો વિચાર ઉત્પન્ન થયો અને મુંબઈના મદાન નાજીશાસ્ત્રી મહુમ એફ. ઇ. દીનશાના અણુચક પ્રયાગો પછી, તેમના મરણ બાદ, બધા કારખાનાઓ એકજ માવિટી હેઠળ લાગી દેવાય

એક તરફ આ પ્રકારની એકતતા અમલમાં આવી અને બીજી તરફ નવી દરિયામ જાગી. ઉત્તર દિન્દના મારવાડી વેપારી દાલમિયાજી, સિમિન્ટ ઉદ્યોગમાં અત્યંત તેઓ પૂર્વક અંકપતાનું અને દેશભરમાં ફેલેય ફેલાણે પોતાના કારખાનાઓ ખોલવાની આદિગત કરી તોથી આ લેખ લખાય છે ત્યારે આ નવ દરિયાઈ વિશે કશું કહેવું શક્ય નથી સમયજગત જાનવશે કે આ દરિયાઈ કાને છે વા નહિ?

સિમિન્ટની અપત વર્ષ વર્ષ દેવથી વધી રહી છે. તે જાવાયા માટે નીચલા આંકડા પૂરતા છે:

	(દન)	(દન)	(દન)
૧૯૨૦	૯૨,૨૫૩	૧,૧૮,૫૦૭	૨,૦૯,૭૬૦
૧૯૨૧	૧,૩૨,૮૧૨	૧,૦૭,૦૦૬	૨,૩૯,૮૨૧
૧૯૨૨	૧,૫૧,૩૩૬	૧,૦૯,૯૨૪	૨,૬૧,૨૬૦
૧૯૨૩	૨,૩૪,૬૩૬	૯૮,૪૮૧	૩,૩૩,૪૧૭
૧૯૨૪	૨,૬૩,૭૪૬	૮૮,૪૧૬	૩,૫૨,૧૬૨
૧૯૨૫	૩,૬૦,૪૪૬	૬૮,૨૦૦	૪,૨૮,૭૪૯
૧૯૨૬	૩,૮૮,૦૦૬	૫૪,૮૦૦	૪,૪૨,૮૦૬
૧૯૨૭	૪,૭૭,૭૪૨	૬૮,૦૦૦	૫,૪૬,૭૪૨
૧૯૨૮	૫,૪૩,૯૫૩	૭૪,૫૦૦	૬,૩૨,૬૫૩
૧૯૨૯	૫,૬૦,૬૮૨	૭૪,૮૦૦	૬,૩૫,૪૮૨
૧૯૩૦	૫,૫૮,૮૫૬	૬૮,૦૦૦	૬,૨૭,૮૫૬
૧૯૩૧	૫,૮૭,૮૦૬	૬૨,૫૦૦	૬,૫૦,૩૦૬
૧૯૩૨	૫,૮૨,૧૮૨	૫૮,૦૦૦	૬,૪૧,૧૮૨
૧૯૩૩	૮,૮૬,૨૬૮	૪૨,૮૦૦	૮,૨૮,૧૬૮

૨-સરેક સરેસ ૧૦ ઔંસ, પોટાસિયમ
પાઈકેમેટ ૨ ઔંસ, પાણી ૧૦૦ ઔંસ,
પાણીના ૨ ભાગ કરી, એક ભાગમાં
સરેસ અને બીજામાં પોટાસ એગળાવે અને
પછી તેને અંધારામાં લગ્ન જઈ, મિશ્ર કરી પુરેલી
ચીકની કિનારીઓ પર લગાડી, તેમને બેડીને
થોડાક કલાક લગી રવચનીમાં રહેવા દે એથી
સાધો મજબુત થઈ જશે. (દવા બનાવવા અને
સાધો/બેડવાની ક્રિયા અંધારામાં જ કરવી.
દવા ઠરી જાય તો સફળ થશે અને અપચાથી
ફરી વાર પ્રવાહી થઈ જશે.)

■

કોલન વોટરની પરીક્ષા

કોલન વોટર બરેલી રીશીને ખૂબ જોરથી
લક્ષ્યો. બે કોલન વોટરમાં પરપોટા થઈ ને
તરતજ કુટી જઈ, પાણી જેવું થઈ જાય
તો સાફ છે એમ જાણવું. બે પરપોટા કુટી
જતાં વાર લાગે તો બેગવાળું છે એમ સમજવું.

■

ધાસ-પરચની ચીકો સાફ કરવી

સોડિયમ બાયસલ્ફેટ ૬ રતમ. ટકણખાર
૧૧ રતમ, ટાંટરિક એસિડ ૧૬ રતમ.

બધાને ખૂબ મિશ્ર કરી રાખો. ઝુરત વેગ
૫ ઔંસ ગરમ પાણીમાં એક ચામની ચમચી
જેટલી આ લુપ્ત નાખી, જે ધાસ-પરચની
ચીકને સાફ કરી દેાય તેના ઉપર બસ વડે
એ મિશ્રણ લગાડી, ખૂબ ધસો. પછી સાદા
પાણી વડે તેને ધોઈ કાઢી (જે ચીક મોટી
દેાય તો, બસ વડે સાદું પાણી લગાડો, પછી)
સૂકવી લો.

■

ચિહ્નરો સુંદર બનાવવા માટે

૧-ટકણખાર ૮ રતમ, જોરિક એસિડ
૨ રતમ, સુગંધી ૧/૨ ઔંસ.

પ્રથમની બેડે દવાઓને વારી ખૂબ મિશ્ર
કરી, પછી તેમાં સુગંધી મેળવે અને અંધારા
ઔંસના પડીકા બનાવી લો.

વાપરવાની રીત એ છે કે એક પ્રાઇન્ડ
ઉક્ષળતા પાણીમાં ૧/૨ ઔંસ આ લુપ્ત અને
એક ટ્રિફ્લોરો રસ નાખી, શીશીમાં ભરી રાખો
અને રાત્રે સૂતી વેળા ૧ ભાગ આ પ્રવાહી
અને ૧ ભાગ સાદું પાણી મેળવી, વાદળો
વડે ચિહ્નરો પર લગાડી સૂઈ જાય અને
સવારે લેડી ચિહ્નરો ધોઈ નાખો. થોડાક
દિવસ લગી દરરોજ એમ કરવાથી ચિહ્નરો
પરના ખીલ, ડાઘ વ. કુર થઈ જશે.

૨-એપસમ સોલ્ડ ૪ ઔંસ, પાણી ૮ ઔંસ.

એને એગળાવી લો અને રાત્રે સૂતી
વેળા લથેલીમાં સફળ પ્રવાહી લઈ, આંગળી
વડે ચિહ્નરો પર લગાડો.

■

તાવની ટિક્કીઓ

૧-૩ શેર કાળી મરી ખારીક વાડીને તુલસીના

રસમાં સાત વાર ખરલ
કરો અને પછી તેજ સુકાવે
સહદેવીના રસમાં ખરલ
કરી લઈ. ૧-૨ ઝેનની
ટિક્કીઓ બનાવી લો.

સવાર સાંજ આ
ટિક્કીઓ, ચોખ્ખા પ્રમાણ-
સર આપવાથી દરેક પ્રકા-
રના તાવને મટાડે છે.

૨-સુંદ, હીંગ, જેડી- ટિક્કીઓ બનાવનાર
મધ અને ગુંદર દરેક ૧ થઈ
રતમ.

પાંચ પાંચ ઝેનની ટિક્કીઓ બનાવી
દિવસમાં ૩ ટિક્કીઓ આપવાથી ધન્વંતર્યુએના
તાવ કુર થાય છે.

દમની ગોળીઓ

ગરમાગાનો ગર ૨૫ તોલા, પાણી ૧૫૦ તોલા, ઇસપગેલ ૨ તોલા, બદામનાં ઘીંચ ૨ તોલા, આઠ (મદાર)ના ચણીખીટ્યા ૫૯ ૨ તોલા.

પહેલાં પાણીમાં ગરમાગાનો ગર નાખી માટીના વાસણમાં ભરી રાત્રે સળનમમાં રહેવા દે. પછી સવારે બાકીની યીંચો લાવી, વાટી લે. અને ઉપલા મિશ્રણને ખુબ મસગો મસગો વચગાળ કરી, તેમાં એ દવાઓની બુધી નાખી. આઠ પ્રદર લગી ખગલ કરી, નેની ૮૦ ગોળીઓ બનાવો.

સવાર સાંજ એક ગોળી ખરી યા માપના દુધ સાથે લેવાથી દમ દુર થાય છે.

નકલી રીંકચર આયોદિન

અરીજ ૨ તોલા, આગાદગદ ૨ તોલા, ધનુરાનો રસ ૪ તોલા, ફરફડી ૨ તોલા, આઠ (મદાર)નો રસ ૪ તોલા, ગેથીસેરેડ રિપરિટ ૮ તોલા,

જપાને મેગી, એકરસ કરો.

ગુણ તથા ઉપયોગ રીંકચર આયોદિન મુજબ.

પાચન ગોળીઓ

આંકડાના ૫૫ (ખીટ્યા ન દોષ નેચ) ૪ તોલા, મંદુન તીખાં ૪ તોલા, મંચગ ૪ તોલા, જવારબી ઉંચી (૧૪૫લેજ) ૧ તોલા, ટાટરીક એસિડ ૧ તોલા.

પ્રથમ આંકડાના ૫૫ને ખગલમાં ભરીને મેંદા જેવા વાટી, પહેલાંથી જુદો વાટી મનેદા દોષ તે મંચગ મેગવો જેટલે મિશ્રણ પાણી જેવું થક વગે. પછી તીખાં પળ વાટી, જવારબી આગી તે અને જવારબી અને ટાટરીક એસિડ ફમવાર નાખી, ખુબ

ખગલ કરી, મિશ્રણ ગોળી વળે એવું થાય તે ચણીયા ખોર જેવડી મોટી ગોળીઓ બનાવી લેવી (ગોળીઓ બનાવવામાં મુશ્કેલી પડે તો મિશ્રણમાં સુકરત પુરવું પાણી મેગવવું).

મંદાગિન, અરૂચી, બુખ ન લાગવી, પેટનો દુખાવો વ. માટે એક એક ગોળી દિવસમાં એ વાર દાઢા પાણી સાથે લેવી. આદર ઉપર ગરમ પાણી સાથે લેવી. ગોળીઓ પળીગ લાખરાથી હોવા ઉપરાંત રવારિજ છે.

પેટની ચંકનો દંડાજ

૧-૮૪ જુડી ૧ ચમચી લખ, પાણી સવા રેતમાં મુટો. પછી વરાળ નીકળે ત્યાં સુધી ઉકાળો ૬૬ થાય અટકે ૧ મોટો ચમચ દિવસમાં ૩ વખત લે.

૨-જીગ ૪૦ ગ્રેન, ટ્રાંકીલીપ, ૪૦ ગ્રેન, મુદ ૪૦ ગ્રેન, ગુંદર ગોળીઓ વાળેવા માટે નેમ્બેન તેડો.

આ બધાની ૨૦ ગોળીઓ બનાવો અને દિવસમાં બખે ગોળીઓ લે.

શાહીનું લખાણ દુર કરનાર દવા

કોસારાઠઃ આઠ લખમ ૧ દન, ટ્રિસીડ પાણી ૪ ક્વાર્ટ, એમેરીક એસિડ (કર્મશિલ નંબર ૮) મુકરન પડવું.

પાણીમાં કોસારાઠઃ આઠ લખમ નાખી ૨૪ કલાક લગી રહેવા દે. પછી કપડામાંથી ગાળી લખ, જેટલું પવાલી થયું દોષ તેમાં દર એમે એક નાની ચમચી એમેરિક એસિડ નાખી મિશ્ર કરો.

જો લખાણ દુર કરવાં હોય તેની ઉપર દવા લગાડી, ધોડીક માનિયો લગી રહેવા દે, પછી કોઈ બેલોડીગ પેપર પર દવા મોળી લેવાથી લખાણ દુર થક વગે. મુકરન દોષ અને લખાણ એક વારના પ્રયોગથી દુર ન થાય તો પ્રયોગ ફરી ફરી પણ કરવો નેમ્બેન.

દવાખાનહ મુઘને-સિહત [રજીસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી

હુખે મુકવિએ મુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાઠ પશુ રીને નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હુખે મુસકકિને ખાસ યા દાડુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિષે એટ-લું જ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતળું પડી ગયું હોય, શરીર તવાઈ ચેહરો શીકા નિસ્તેજ થઈ ગયેા હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હુખે ખામુલખાસ:-

જે તે રીતે ખોવલી ખૂટેલી કે ખરચેલી મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તેવાર થતી હોઈ દવાખાનાની રપેશીયાલીટી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકહ

સવદાવી (લોહીના પિગાડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડચુમડ ટાંકી આતિશક (Syphilis-વિરક્ટેટક). નાસર, -હાડગંજીર, ભગંદર, ગઢ્યા, (સંધીવા), પ્રમેહ પીટિકા, ઉપદશ, કિરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દહે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

મેનેજર, દવાખાનહ મુઘને-સિહત, (રજીસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાલાજ, -મુરત

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એલોપેથી)ના ૬૦૬, ના ઇનજેક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખે જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુક્ષાય), એહતિલામ (સ્તન દોષ), અને વીર્ય વિકારની દરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નબ-જાર્દને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને નાક્ત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઇમસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પશુ સારી રીતે કરે છે. હમારા દવાખાનાની રપેશીયાલીટી છે.

કીમત ડઝન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિપ્ટી સાહેબ-

યુવાવસ્થાની ભૂલો અથવા કાઠ પશુ કારણે જિરયાન (વીર્ય ક્ષાય) લાગુ પડી ગયેા હોય, ધાતુ હમેશા પહેલી રહેતી હોય અથવા સાડા અને પેશાબ પછી પેશાબને વસ્તે ચિટ્છો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન શક્તિ ખરાબ થઈ કાયમનો ખંખકાવ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ધણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માસા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

[૪] વેચાણ ભાવ

દવે આપણે વેચાણ ભાવના તત્વોનું કંઈક અવલોકન કરવાની કોશિશ કરીએ

કાચા માલની કીમત, તેની જતાવટની મજૂરી, ધસારા-ખર્ચ, વેચાણ

ખર્ચ, અને બીજા ખર્ચાઓ એકઠા કરી, પછી નફો ઉમેરતાં જે સરવાળો આવે તે વેચાણ ભાવ. બેચક, માલની પડતર કીમત અને વેચાણ ભાવ વચ્ચેનો ગાળો એજ નફો. પરંતુ માલની પડતર કીમત અને વેચાણ ખર્ચ એ બેઉ કેવળ જુદી જુદી વીજો છે આપણે તેને બારીકાઈથી સમજવી જોઈએ

ધારી જાએ અમુક જાતનો માલ જતાવનાર "અ" વેપારી, તે માલ પોતાની પડતર કીમત ઉપરાંત ૧૦ ટકા નફો લઈને એક જગ્યાએ વેપારીને સામટો વેચી નાખે છે, જ્યારે તેજ પ્રકારનો અને બધી રીતે તેજાજ માલ જતાવનાર "ખ" વેપારી, પોતાની પડતર કીમત ઉપરાંત ૨૦ ટકા નફો લઈ, તે માલ છુટક માલિકોમાં વેચે છે. તો નફો કેવો વધુ થશે ? કદાચ તમે કહેશો કે: "ખ" વેપારીને. પણ ખરેખર તેમ નથી. કારણ કે "અ" વેપારી પોતાને માલ જગ્યાએ વેચી રીતે સામટો વેચતો હોઈ, તેને પોતાને ત્યાં મોટો વેચાણ-વિભાગ રાખવા અને તેની પાછળ મોટો ખર્ચ કરવાની કમી ઝૂરરત નથી, એથી વિરુદ્ધ "ખ" વેપારી પોતાને માલ છુટક માલિકોને વેચતો હોવાથી તેને એક નોખો છુટક વેચાણ-વિભાગ રાખવો પડે છે, જેની પાછળ ખૂબ ખર્ચ પણ થાય છે. દવે જો એ વેચાણ-વિભાગનો ખર્ચ ખાવની પડતર કીમત કરતાં ૧૦ ટકા જેટલો ના તેથી એણે હોય તો બેચક "ખ" વેપારીને

પડતર કીમત,

વેચાણ ભાવ

અને

નફો

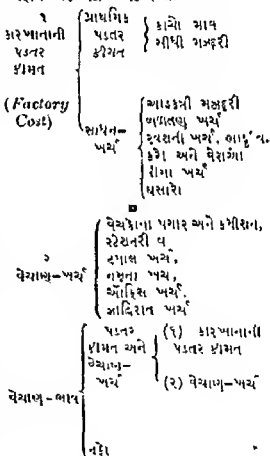
એક સાલેથી

પૃથક્કરણ

[એપ્રિલ અઠ્યો આગળ]

ઝૂરરત નથી.

માલની પડતર કીમત, વેચાણ ભાવ અને નફાને એક નજરે જોઈએ તો—

[૫] કાચો માલ

કોઈ પણ વીજની જતાવટમાં સારી પહેલી વીજ કાચો માલ હોય છે. કાચા માલની કીમતમાં

ધણે ભાગે, દુન્યાના વેપારી અઝરે દરદમેશ
ચિત્ત રહેતા નહિ હોવાથી, વધવર થતી રહે છે.
અમુક સ્ત્રીઓ જનાવટમાં કાચો ગમે તેરસો
નહોતો ભણે વપારનો હોય, તેથી તેની મદતવા
જાણી થતી નથી. જેથી તે છે કે એનાની પાટી
જનાવટમાં, કાચો માલ-અટકે કે, સોનુ-ખાસ
અમરયાન ધરાવે છે, પણ થોડુંક કાપડ પલુના,
કાચો માલ-કાંચા રૂ-અટકું અમરયાન થી
ધરાવતો. કાચું કે, ઘણી વેળા કાપડની
કીમતનો ૧/૪ ભાગ જેટલી કીમતનો રૂ પણ
તેમાં નથી હોતો; કાચા માલની કીમત કરતા
અનેક નહોતો વધુ ખર્ચ તેની જનાવટ પાછળ
થાય છે. એમ છતાં, એથી કાચા માલની
મદતવા જાણતી નથી. કાચો માલ-રૂ-હોય
તોજ કાપડ ખની સહે, તે ન હોય તો કાપ-
ડન ન બને, તે દ્વારા ગણતી મજદુરીજ
ન મળે.

વિશાળ નગરો જેમણે નો ઇ-સાન દરેક
જનાવટ માટે કાચા માલ રૂપે કંઈ ન કંઈ
કુદરતી પદાર્થ છે. તેની કીમત ગમે નહોતી
હોય, તે પદાર્થ અનિવાર્ય નો છે. વળી કે-
લીકુંધળા એવો કાચો માલ તદ્દન કુદરતી રાસ-
પમા ખરીદાય છે. જ્યારે કેરલીકું વેળા તે કંઈક
"જનાવેતા" સ્વરૂપનો, અર્થે સલામત છે કે,
કાદખાના માટે વધુ સાવધાની શુ છે કે નહન
કાચો માલ ખરીદવો ને વા સદર "જના-
વેતા" સ્વરૂપમાં ખરીદવો તે? વેપારીએ એ
વિશે બારીક અભ્યાસ કરવો અને પોતાને વધુ
લાભ આમાં છે, તેનો નિર્ણય કરવો જોઈએ.

વળી કાચો માલ ગમે તેવો નકકર અને
કરતો. બહો હોય, તેમાં થોડો ધણો જગત
ચલે. જનાવટની કિંમતો દરમિયાન રહેરજ
કાચા માલની અવતવા નોંધ રાખવી સકય નથી.
બુલને હોય, બનેલી સ્ત્રીઓ પોત ખામીને
અંગે વા ખીન અનેક કારણોસર સદર
અજાડ નો ચલે. તેથી જ્યારે જ્યારે અમુક

સ્ત્રીઓ જનાવટ માટે અમુક કાચો પદાર્થ
કેટલો જેમણે તેની ગણતરી કરાય ત્યારે ત્યારે,
મુગ છૂટત જોડતા પ્રમાણ વપરાત તેમાં
જગડના થોડક દકાનું પ્રમાણ ઉમેરવું
જોઈએ.

એ ખરૂ છે કે જગડનું થોડક પ્રમાણ
આગવી જનાવટું સકય નથી. એ માટે
વેપારી કાદ જેમણે આગની દુન્યાના સદર
વેપારીઓમાં ધણાકની સદગતાના થોડક
બેનમાનો એક બેન, કાચા માલના જગડની
તેમની ખરી ગણતરી પણ છે.

કાચા માલના આવની વધવર પર પણ
પાન નામનું જેમણે વેપારી દરદમેશ
સમજાયા તદ્દા. કાચો માલ મેળવવાની કોઈક
બંને કરે, કપાંક નેને મોંટી કીમત આપવી
પડે છે. નજી નેનોય પેદાશી ખાસ સખવો
જેમણે અને તેજ પ્રમાણે ગણતરી કરવી
જોઈએ ખાસ કરીને જ્યારે તેવાદ માલ
અમુક મુકર કીમતજ પેદાશો નિગમ
હોય ત્યારે નો કાચા માલની મોંટી કીમત
વેપારીના નફામાથીજ ભાગ પાડે છે, માદકો
પાડેલા વેપારી ને મેળી સકતો નથી. ખીન
દાથ પર કાચા માલના આવમાં સદર
વધારો થતાં નેવાર માલનો આવ વધારી
દેવલી પદનિય સારી નથી. આવમાં વધારો,
પછી તે ગમે તેરસો નહોતો હોય. માલના
વેચાણ પર ગંભીર અસર કરે છે.

કારણનું જેટલું ન્દાનું મોટું હોય તેના
પ્રમાણમાં ન્દાના મોટા જલ્થામાં જ માલની
એક વાં સગી ગામે તેરસો કાચો માલ
દમેશ મરી સખવો જોઈએ. જો તેમ ન થય
તો જ્યારે જગડમાં કિંમતે કાચા માલની
અછન થઈ તદ્દા વા તેનો જાણ અજાણનો
વધી તદ્દા ત્યારે વેપારીને ખુબ વેળું પડે.
માટે સરને આવે કાચા પદાર્થોના થોડક જલ્થો
બરી રાખવાને મુકવું નજ જોઈએ.

[અર્થ]

- ૨૬]

54, Ayurveda, *	[મરાઠી] ૭૦, સમ્મુદ્ર અતિગ્રન્થ, *	લાહોર
Kandewadi, Bombay	૭૧, હકીમે હાઝિદ, *	ગુજરાત (પંજાબ)
55, Siddha Medical Research *	[તામીલ] ૮૨, હામીશુદ્ર અતિગ્રન્થ, *	ગુજરાતવાલા
Dasarpuram, Tinnanur,	૭૩, હમદદે સિદ્ધહત, *	દિલ્લી.
Chingleput	[ઉર્દુ] ૭૪, હામિયે સિદ્ધહત, *	લાહોર
૫૬, અત-તમીયા, *	૭૫, હિકમત, *	લાહોર
૫૭, અત મુઆસિર, *	અમૃતસર ૭૬, અત-તમીયા, *	લાહોર
૫૮, અત-હરીમ, *	લાહોર ૭૭, આયુર્વેદ રહસ્યાઈ,	ગાંડણ
૫૯, આમે દયાત, *	રોહાના	સરવૈયુ
૬૦, કાનૂને સિદ્ધહત, *	લાહોર	સાડા સાત વર્ષમાં 'ક્રમરે' આઠવી તારિખ-સામગ્રી ગુજરે પ્રજા સમક્ષ ધરી છે :
૬૧, ઘડકા પેશ,	અમૃતસર	૨૩૮ ચિત્રો
૬૨, તમીયા, *	સોલાહરા.	૪૩૨ તંત્રી-નોંધો
૬૩, તિગ્રામી દુન્યા, *	દિલ્લી	૪૫૩ ખાસ કુનર-લેખો
૬૪, મખમુદ હિકમત, *	લાહોર.	૧૮૧૨ પ્રયોગો
૬૫, મરસીદાએ સમાના, *	તિજરહ, (અલવર)	૨૮૦ ખાસ વેપારી-લેખો
૬૬, મુઈનુલ અતિગ્રન્થ *	નિલવાની (પંજાબ)	૫૫૭ પરચુરણ લેખો અને
૬૭, મુશરફ અતિગ્રન્થ, *	લાખનવ.	૪૮૯૭ પૃષ્ઠપરછોના જવાબો.
૬૮, રહનુમાએ સિદ્ધહત, *	લાખનવ.	૭૮, આરોગ્ય સિંધુ,
૬૯, લુકમાન, *	નિત્રામાખાદ.	૭૯, લાગ્યોદય, *
		૮૦, વિપગ્નિલાસ, *
		૮૧, વૈદ્ય કલ્પતર
		૮૨, આયુર્વેદિક વિજ્ઞાન,
		૮૩, આયુર્વેદિક કાર્મસી, દાદર, મુંબઈ ૧૪
		૮૪, વારકર લેન, ભુવેશ્વર, મુંબઈ ૨
		૮૫, વૈદ્ય કલ્પતર
		અહમદાબાદ.
		૮૬, આયુર્વેદિક વિજ્ઞાન,
		૮૭, આયુર્વેદિક કાર્મસી, દાદર, મુંબઈ ૧૪
		૮૮, વારકર લેન, ભુવેશ્વર, મુંબઈ ૨
		૮૯, વૈદ્ય કલ્પતર
		અહમદાબાદ.
		૯૦, આયુર્વેદિક વિજ્ઞાન,
		૯૧, આયુર્વેદિક કાર્મસી, દાદર, મુંબઈ ૧૪
		૯૨, વારકર લેન, ભુવેશ્વર, મુંબઈ ૨
		૯૩, વૈદ્ય કલ્પતર
		અહમદાબાદ.
		૯૪, આયુર્વેદિક વિજ્ઞાન,
		૯૫, આયુર્વેદિક કાર્મસી, દાદર, મુંબઈ ૧૪
		૯૬, વારકર લેન, ભુવેશ્વર, મુંબઈ ૨
		૯૭, વૈદ્ય કલ્પતર
		અહમદાબાદ.
		૯૮, આયુર્વેદિક વિજ્ઞાન,
		૯૯, આયુર્વેદિક કાર્મસી, દાદર, મુંબઈ ૧૪
		૧૦૦, વારકર લેન, ભુવેશ્વર, મુંબઈ ૨
		૧૦૧, વૈદ્ય કલ્પતર
		અહમદાબાદ.

૫ આ પત્ર અંગ્રેજી-તામીલ ભાષાનું છે.

૬ આ પત્રની ગુજરાતી-મરાઠી બે આવૃત્તિઓ નીકળે છે.

વેપારનું ઇ-ડીઆ સ્ટેટસ એન્જ-ગીની અને
વડોદરા રાજ્યની શાળા લાઇબ્રેરીઓ માટે
મંજૂર થયેલ ઉગતી પ્રગતિ ગાસિક.

પાલવાંચન

તંત્રી-પદ્મભજ મુંદરજી કવિ.

• સવાજમ-હિંદમાં ૩. બે-પરદેશ ૫ શિવિંગ

તમારા બાળકોને સંસ્કારી બનાવવા માટે વાર્ષિક લવાજમના રૂ. બે મની ઓર્ડરથી મોકલી ઉછેતી પ્રવ્રતા આ માસિકના ગ્રાહક થાવ. બાલચાંચન માત્ર બાલકોનેજ નહિ પણ આખા કુટુંબને, શિક્ષણાત્મક, ચારિત્ર્ય ધરનાર અને નિર્દોષ વાચન પુરૂં પાડશે.

ઉગતી પ્રજ્ઞનાં માસિકોમાં બાલવાંચન
શિષ્ટતા ને સંગીનતામાં સર્વોપરી છે.

નમુનો મહત્ત્વ મોક્ષવામા આવતો નથી
માટે નમુનો જોઈતો હોય તેમણે અદી આનાની
ડીકોટો જરૂર પડી

જાહેર ખર્ચ આપનારાઓ માટે લાવ
ધણી સમ્પત્તિ રાખેલા છે

શામેશામ એજન્ટોની જરૂર છે
શરનામું:-આલિયાંગત કાર્યાલય, મુજફ્ફર

અનાવિલ પોકાર

अनादित डामनुं, अकल मुष्पः

હાનિકારક શિવાજી દૂર કરે-એનોને કચ્છાત
જાયાવે. એ દર્શિબિન્દુએ લખાવતા અનેક
વિષયો અને બાજી ઉપયોગી લેખો રજૂ

उत्तरं भासिक. वार्षिक लवाणम (लेट
पुस्तक साथे) डा. २-०-०; परदेश

भाटे शिक्षांग आह.

પ્રેસમાં છાપકામ પણ આકર્ષક અને
સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ અંધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

भुवनेश्वरी लागत.

આજીવાળી પાત્ર—મુરત.

વેચવાના છે.

कभरना चित्रमोडो, तदन सारी दास-
तमा, इकायन आवे.

પ્રજાવે1

કચ્છર ઓડિસ, મરત.

મુખ્ય સરકારના પ્રમોવાની
૧. ના. જેર
૨. ના. દુરી
૩. ના. પાલીલ તથા
સર પ્રભાશંકર પટ્ટણી
વગેરે સર્વેએ કંપનીની
ઓફીસની મુલાકાત લઈ
પોતાનો સંજોગ તહેર કર્યો છે.

જોઈએ છે

ગામેગામ પગાર અને કમીશનથી ચાર-
, એનાપ્રજરાતા નામથી કંટુપી છે.

૧. લાગવગવાળા ડાયરેક્ટરો

२, वीरानी विविध योजनाओं.

૩. કરકમરભયો બહીષ્ટ

૪, બાહ્ય કાર્યકરો

૫, પ્રિમિયમના સૌથી ઓછા દર

આ બધી સહ્યાદ્રિની વિશેષતાઓ છે.

વિગત માટે અમે જોડીમા લખ્યા:-

મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર,

ધી સહ્યાદ્રિ ઇશ્યોરન્સ કું. લી.

मेहनत राड, नासिक सीटी.

અમરવા

ભાવિ-મદેશની અખ-સકરમાં હું એક ગામના ખજારમાં પહોંચ્યો. ત્યાં મહે એક અજગ દુધ જોયું. હું ખજારમાં આમ તેમ ફરતો હતો કે મદારી નજર એક જુદા તરફ ખેંચાઈ. તેણે કડંગા કપડા પહેર્યા હતા, તેની આંખો લીલી હતી, નાક લાંબી અને હોઠ પાતળા. તેનો અવાજ ધીમો અને અસ્પષ્ટ હતો.

તેનું કામ પણ અજગ જેવું હતું. જ્યારેય તે મધુ ચાર શખ્સોને ખુશી ખુશી વસતી કરતાં જોતો તો તેમના કાનમાં જાંબ કંઈ કહી દેતો અને પગવારમાં તે ખુશ ચૂંટરા જ ખાઈ જતા; હવરાત ધરેલાન ચર્મ જતા.

મદને કુતુહલના યજ્ઞ. હું તેની પાછળ પડ્યો. એક ટોળાંને તેણે કહ્યું :

“મદેક કમ્પની છુરી દાસતમાં છે”

ખીજ ટોળાંને તે કહ્યા લાગ્યો :

“આપને અકવાડિયે મયંકર મંદી આપશે” ત્રીજા ટોળાંને તેણે કહ્યું :

“તમે નવી જોના, મદી ક્યારનીય ચાર” બાર્મ ગઈ છે ?”

તે દશ એમ દરકોમને કંઈક જુદું જ કહેતો જતો હતો. રંતમાં મદને એક સુધીય નવજવાન મળી ગયો. મહે તેને પૂછ્યું :

“આ જાતનીઓ પુરી પડનાર શું કાણ છે ?”

“એ જુદો ?” તે બોલી હિંચો : “એ જુનું નામ છે અમરવા ! અમે ખ્યા એને ઘિકકારીએ છીએ, છતાં અમે તેનું સાંભળીએ છીએ. સાચેજ, એને તો ખજારમાંથી હાંકી કાઢવો જોઈએ. અમારી ચિંતાઓનો મોટો ભાગ એની ખાતમીઓને-ખોટી ખાતમીઓને આભારી છે.”

તે પેશા જુદાને મારવા દોડ્યો અને હું મદારી અખ-સકરમાંથી જાગી હિંચો. મહે વિચાર્યું : “આપણે ત્યાં અમરવાઓને લીધે શું શું નથી થતું ?”

જન્યુકના આહકોને પહેલો લાભ

મધુ વેપારીઓ વર્ષમાં એક વેળા પોતાને ત્યાં “ખાસ મેક્” જાહિર કરે છે. એ વેળા માલના લાવવા થોડોક ઘસાડો કરાય છે, જેની મધુ વેચાઈ જઈ, નવા વર્ષે જુનો જયત માત્ર માથે ન પડે.

અથા “એક્”ની જાહિરાત લગલગ હમેશા વર્તમાનપત્રોમાં કરાય છે, પણ અનુભવથી સાત્તન થયું છે કે એમાં સદમ ફેરફાર કરાય તો વધારે લાભ થાય.

દરેક દુકાનના એક મોટી સંખ્યાના જન્યુકના માલકો હોય છે. જળી એકજ વેળા પરંતુ મોટી કીમતની ખરીદી કરનારાઓ પણ ઓછા નથી હોતા. એમાં આહકોને એક પત્ર વા કાડે દ્વારા, “ખાસ મેક્”ની ખબર અપાય તો ખુબ લાભ થાય છે. કારણ કે એ ખજારમાં સ્પષ્ટપણે એમ જણાવાય છે કે આ “ખાસ મેક્”નો પહેલો લાભ અમારા જુના આહકોને આપીએ છીએ અને તેથી એ “મેક્”ની જાહિરાત હાલ તરત કાઢ પણ વર્તમાનપત્રોમાં ઘસે નહિ.

ટાઈમટેલા એક જુદ-રોરે એવું જ ક્યું. તેણે પોતાના ૧૫૦૦ આહકોને પોસ્ટકાર્ડથી “ખાસ મેક્”ની ખબર આપી અને પરિણામે એટલો ફોટો પડ્યો કે વર્તમાનપત્રોની આપવા ધારેલી જાહિરાતને વધુ એક આદ-વાધિય લગી મુત્રતથી રાખવી પડી.

સકળતાના એ બેદો

એક જાણીતા વેપારીએ પોતાની સકળતાના એ બેદો જાહિર કર્યા છે. તે કહે છે :

“હું રહસ્યદારી કરતાં વધુ સાચો માનવ જાણું છું અને તેથી મને સારો લાભ-એટલે કે વધુ નફા-મળે છે.

૨. ખદાઈ કો ઓક નેપોષિયા છે આગ
વેપારો સગતા જ્યાં કોવડાઓ દું તેમાં
લખી લઉં છું અને પડી જુએને નેનો
ઉદેવ યોગી, ને પપુ પળી પડે છું
અને તેની ઉપર અમય કાં છું

પગાર-સદેશાઓ

અમિંગદામની ટ્રિપેસા જાસ કંપનીના
મજદૂરો દર મુદતે નવાને પેતાના અદલા
કરે પગારનું પગીનું ખાલી જુએ છે ને
તેમાં પગની નકમ આંધે એ ન્દ ગરકા પગે
અગત સદેશા કંપનીના મેનેજર ન ક્રેક્ટર
નરકેશી મજદૂરોને મેં પાળીને જાણાવેલીની છે
કહેવાની પ્રુવત ન દા.પ કે અ નુંદ
વિચાર છે આના પગાર-મદનાઓ કાના
કમ્પનીના કાર્યવાદકો અને મજદૂરો પચ્ચે
નિકળતા અધ્યાય છે, મજદૂરો પપુ કંપનીના
કારજારમા રમ જેના થાય છે, ને દ મુદે કે
મામાન્ય ન, તેઓ પેતાને માં કપડું કામ કરે
છે, તેમાં રમ તેના નથીજ-અને તેથી કંપ
નીને કાપડો થાય છે.

આપણે ત્યાં કામ કરવાના કામો આટ
કંઈક કરે?

ઉઠ્ઠા વેચાણ-પત્ર

વિશાળોની ડાટનેન કાંપાઉનન નરકેશી
દર વર્ષે ઉઠ્ઠા વેચાણ-પત્ર (Sales Letter)
માટે ઇ-આમો અપાત છે દરેકકાનના કામન
પત્ર માટે લગભગ ૧૦,૦૦૦ પત્રો આવે છે
અ પર્વનું ઇ-આમ લગડના મેમર્
હાંદર એન્ડ મોદવેનના વિમિટકના મેનેજર
ક્રેક્ટર મિ વોન વિરુદ્ધેનો મળ્યું છે, મિ.
વિદારેશના પત્રની ૭૭૫૦ નકલો ૧૯૪૦
વેપારીને મોકલક હતી, જેમાંથી ૨૬૨ નવા
માદકો મેળવાયા હતા.

એક ઉઠ્ઠા વેચાણ-પત્ર કનું અંકે કેટલું
જી સહે છે, તેનો આ નમૂનો છે. તમારો
વેચાણ-પત્ર અંગે કી જા છે ના નરિં?

તમે દરે વર્ષે ઉઠ્ઠા વેચાણ-પત્ર

સજાજમણો અંકકરોપીને મોકલે
મળ્યું છે કે દરેક વેપારી પેતાના મળ્યુકના
માદકામાંથી મેંકે ૧૫ ટકા માદકો દર વર્ષે,
મુમાવે છે અને વગી દરેક મળ્યુકના માદકની
સરેગમ મુદત માન વર્ગની દેાપ છે.

જીવન નાંદેમાં કહેતાં, તમારા મળ્યુકના
માદકો વર્ગની સરઆનમાં ૧૦૦ દેાપ તે
વર્ગની આખરે ૮૫ રહેશે, સિવા કે તમે એ
વર્ગની આદેન પૂરી કરતા તવા ૧૫ માદકો
મેળવે એમ જતા. ૧૫ ટકા “નવા માદકો”
અળવતા, તમે જવાના ત્યાંજ કહેશો, પ્રગતિ
કરો નરિં. નેપીજ, જોજામા જોજા જીવન
૧૫ ના-અંકકરે કૃત ૨૫ ટકા-નવા માદકો
મેળવે કે ૧૫ આખરે તમારા માદકોમાં
૧૦ ટકાનો વધારો થય

એક ઉપચારી-પત્ર

અંગ્રેજીના “મેડમ મેનેજમેન્ટ” મામિ.
કમ. મિ નેગર આર. આર. મેનેજર નીચેના ઉપ-
નાળી-પત્ર રજુ કર્યાં છે. કાંદ્યામાં આપ્યું છે
કે આ મુખ અસરકારી સાગિત થયો છે પત્ર
આ પ્રમાણે છે:-

“અમારા આ મહિતાના દિસાજનો ..
ડાહરો તમ મોકલતા પારસો એક દુછ
અમને મરો નથી અમા મક નથી કે, આપ
અ જૂની મધા દરો.

તે કે એ બન પડી નવીર નથી, જતા
નવાના નવાના દરો આતાઓના દિસાજ
કિલાવ રાજવાની સરજતા માટે પગસર
પેસ મરો એ આપન નિદનર છે

આ બૂરનો ખુવામા-પત્ર પજવાની જાન-
જમા પડશે નરિ. આવી બૂરો વાંચારે રાંધ
છે, એ અમે મમજ ને જીવે, રૂપ અ પ આપને.
એક આ પત્ર સાથે અમને મોકલી આપો.
અમે તે આપના દિસાજમા જમે કરી લઉછ.

આપની સરજતા માટે અમારા સિરતામા-
વાહું વરનીટું પપુ આ સાધેજ છે.”

ચોખ્ખો નફો વધારો

વેપારીઓએ શું ? સોંધી કાઢો માત્ર ખરીદી; મોંઘી વધારો વેચવા એજ !

સામાન્ય માન્યતા છે કે માલની ખરીદ કીમત અને વેચાણ કીમત વચ્ચેનો તફાવત એટલે નફો. પણ ખરી રીતે, એ નફો નથી.

માલની ખરીદ કીમત અને વેચાણ કીમત વચ્ચે ગમે તેટલો તફાવત હોય, જ્યાં લગી માલનો વેચાણ પાછળ થતો ગયો ખર્ચ - દુકાન ભાડું, નવકરોનો પગાર, જાદિરાત ખર્ચ, દુકાનનો બીજો પરચુરણ ખર્ચ, માલના અગાડ યા તેમાં આવતી ઘટની જવાબદારી વગવરદ-આદિ કર્યા પછી, ચોખ્ખો નફો ન થાય ત્યાં લગીના વેપારથી કરો કાયદો નથી. ખાસકે, ખરી રીતે, નુકસાનજ નુકસાન છે.

દાખલા ક્રમે અમુક માલ ૧૦૦ રૂપિયે ખરીદી, ૧૨૦ રૂપિયે વેચ્યો તો માલની ખરીદ કીમત અને વેચાણ કીમત વચ્ચેના તફાવતના રૂપિયા ૨૦ એ ખરો નફો નથી; કારણ કે માલના વેચાણનો ખર્ચ એમાંથી આઠ કર્યો નથી. ધારો કે, એ વેચાણ ખર્ચ ૧૫ રૂપિયા થાય તો ચોખ્ખો નફો ખાંચ રૂપિયા રહેશે, પણ જો વેચાણ ખર્ચ ૨૦ રૂપિયા થાય તો નફો મુદ્દમ નહિ રહે અને જો વેચાણ ખર્ચ ૨૫ રૂપિયા થાય તો સામે ખાચ રૂપિયા જોડ આવશે.

અને, જાણો છો, ચોખ્ખો નફો વધુ ગેળવપાનો ઉપાય શો છે ? તમારા ચાલુ વેચાણ કરતાં ૧૦ ટકા વધુ વેચાણ કરવાની દાશિશ કરો; એથી તમારા ખર્ચ વિજાગમાં એકે પાછ વધારે ખર્ચથી નહિ પડે અને તેથી એ વધારાના વેચાણનો ધતો ગયો નફો ચોખ્ખો નફો ગણાશે.

તમારા માલ વિપે તમે શું જાણો છો ?

હું એક દુકાને જઈ ચડ્યો. વેપારીએ મને મોઝાની એક જોડી ગતાવી. જેની કીમત મણ આના દતી મહે બીજી માત્ર પણ જોડ, જેના તેણે ૭ આના કદવા.

મહે પૂછ્યું : 'આ માલમાં શો ફકર છે કે, લાવ જમણો થઈ ગયો ?'

તમે શું ધારો છો, વેપારીએ શો જવાબ આપ્યો દરે ? તેણે કહ્યું 'આ સારી જાત છે.'

પણ તમે પોતાનેજ આઠકને સ્થાને કંપી કહો : 'સારી જાત' તમારા સવાલનો સંતોષકારક જવાબ છે ? જો નહિ, તો પછી વેપારીએ શાક ક્યું યા ખરાજ ?

હા, દરેક વેપારીએ પોતાના માલ વિપે ઘટલુ જાણવું જોઈએ, અમુક માલ શા માટે ભારી લેવાય છે, અને અમુક માલ શા માટે દલકા ને તેણે જાણવું જોઈએ, જોડવું જ નહિ, બીજાનું સમજાવવાની આવડત પણ ગેળવપી જોઈએ.

તમે બેકાર છો ?

આપણે ધણકારને પોતાને 'બેકાર' જોળખાવતા જોઈએ છે. તેઓ કો કશું 'કુશલ' નથી હોતું. તેઓ કામની શોધમાં લાગેલા રહે છે.

પણ ખર્ચ કહો, શું તેઓ સાચેજ 'બેકાર' છે ? નહિંજ. તેઓ તો 'આકાર' હોય, તેમનું કામ છે 'કામ-ધધાગી શોધ !

એક વેપારી પોતાના ધંધામાં સફળ થયા જેટલી કુશલ વાપરે છે, આજાદ તેટલી અને તેથીજ કુશલ તેમણે પોતાના ધંધાની શોધમાય વાપરવી જોઈએ-જે તેઓ ખરેખર 'બેકાર'જ રહેવા માગતા ન હોય તો.

તેમણે પોતાનું કામ-'કામ' શોધવાનું કામ ખરા દિને, ખરી રીતે અને ખરી પધ્ધતિયે કરવું જોઈએ. તેમની કસોટીની એ પરીક્ષા મનિષ્ય છે.

“ક્રમરૂ” : અંક ૯૧ નો

Research on Thin Layers of Tin,
Service Life of Tin-Base Bearing
Metals,

“Stannising.”

Hot-Tinning of Fabricated Articles

આ ૭ ન્દાની પુસ્તિકાઓ કલ્પ વિષેના સંશોધનોના ફળરૂપ છે અને તે ઈન્ટરનેશનલ ટિન રિસર્ચ એન્ડ ડિવલપમેન્ટ કાઉન્સીલની લન્ડનની આદિસ તરફથી પ્રગટ થઈ છે. દરેક પુસ્તિકા જુદા જુદા નિષ્ણતોએ લખી છે અને તે આ વિષયમાં રસ લેનારાઓ માટે આયત કીમતી થઈ પડે એમ છે.

કાઉન્સીલના હમલુજ પ્રગટ થયેલા બીજા-૧૯૩૪ થી ૧૯૩૭ સળીના ત્રણ વર્ષના વિષે ૬૮ પૃથવી કાઉન્સીલ કેબુ સુદર કાર્ય કરી રહી છે, તે સ્પષ્ટ થાય છે. કલ્પના ઉપયોગો, તેના પેટા ઉપોગો વ વિષે તથા અને સમતા પીલ બધા વિષયો ઉપર કાઉન્સીલ તરફથી વારંવાર પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થાય છે, એટલું જ નહિ બધા અને સમતા કોઈ પણ પ્રાન અંગેની પુરી માહિતી વેપારીઓને મુક્ત પરી પડાય છે.

B. E. A. Handbook-1938

લન્ડનની બ્રિટિશ એન્જિનિયર્સ એસોસિયેશન તરફથી દર વર્ષે પ્રગટ થતી આ ચોપડીમાં

એસોસિયેશનના સભ્યોના નામકામ અને તેમના વેપારની વિગતો તથા તેમની બાહિરાતો આપવામાં આવે છે. મહારી તરફ સમિપની ૧૯૩૮ ની આપૃતિ હમલુજ પ્રગટ થઈ છે, જેના ૩૭૫ પાનાઓમાં બ્રિટિશ મેન-ક્રાઇમનો પૂરો સત્વ અને મારો સમાપી દેવાયો છે. બાંયકાની સળતા માટે, જુદી જુદી પદ્ધતિસરની અનુક્રમણિકાઓ પણ આપાઈ છે, જે પણ આયત ઉપયોગી થઈ પડે છે.

એસોસિયેશન તરફથી આ આપૃતિની ૫૫૦૦ પ્રતો પ્રગટ થઈ છે, જે આ ઉદ્યોગમાં રસ લેનારાઓને દુન્યાભરમાં બધેબધે વિના કીમતે મોકલાઈ થઈ છે. આ ઉદ્યોગમાં રસ લેનાર દિન્દી વેપારીઓ પણ હમલુજોજ એસોસિયેશનને અરખી કરી, નાજની આપૃતિની પોતાની પ્રત મુક્ત મેળવી સકશે.

પહેલોય

મદ્રાસએ રપતકે ઈસ્લામ-પોસ્ટાલ યોધિ રિપોર્ટ (ના. ૧-૧૦-૩૪ થી ૩૦-૧-૩૭ સળીને) ગિફ્ટમેસ પ્રોસ્ટેસઃ (અભિપ્રાય હરે પછી)

જા “મુસલિમ” એક પ્રકારની ટિકીઓનું નામ છે. જે માયાના, દાતના, કાનના તથા આંખના ફાં અને તાવ વ માટે ઉપયોગી છે. આ ફાં કાદરી મુતાની શિક્કલ લોલ, સફેદ કામ, કરાથીએ બનાવી હોઈ, “કમર”ના વાવકાને, રપાત ખર્ચ માટે એક બાતો મોઢ્યે નવનો મુક્ત મોઢ્યામે.

સતત ૨૩ વર્ષથી અપૂર્ણ બ્યાયામ વિષયક સચિત્ર માહિતી આપતું,

હિંદની પ્રજાનું માનીતું માસિક.

દર મહિનાની ૧૫મી તારીએ નિયમિત પ્રમિદ થાય છે.

{ **બ્યાયામ** }

પાર્થિવ સ્વાચ્છતા
વિદ્યાનંદ, ૬-૮-૭
પન્દેસ પે ૧૨૧૬/૭

બ્યાયામ વિષયક સાહિત્ય, સાધનો તથા ખુલાસા માટે લખો—

બ્યારગાપક ‘બ્યાયામ’

રાવપુરા. વડોદરા

‘કુમર’ને જગતા વિધવાના પ્રત્યેના જવાબો અને કમવાર મુકત પ્રગટ થાય છે. એકી વેળા વધુમાં વધુ પ્રત્યેના જવાબ મળી સકશે.

ટપાલ દ્વારા ખાનગી જવાબ લેઈએ તો દરેક પ્રશ્ન દીક પાંચ આનાની (ખર્ચા: આઠ આના અને પરદેશ: નવ પેની) લીકાટા બાંડવી. [વી. પી. ના ઓર્ડર સ્વીકારતા નથી.]

૨૦૩૮-એ. એ. મુ: પોદખંદર-(૧) અગરજતીની જનાવટમાં વપરાતો જયો માત્ર સ્થાનિક કરીયાણી અને માંધીઓ કનેથી સરતો મળે છે. (૨) અગરજતીની જનાવટ માટે જુઓ ‘કુમર’નો ૬૩મો અંક. (૩) અગરજતીમાં નખાની સુગંધીઓ માટે દવાખાનવ મુદ્દનુસિદ્ધત, રાનીતાલાખ, સુરતને લખશે.

૨૦૩૯-વ. મુ: અદમદાખાદ-નિલગિરીના ચાદના અગીચાઓના થોડાક શિરનામા આ છે:—Ammagal Tea Coy., Kilkun dah, Nilgiris; C. W. Hayne, Kullakanibay, Nilgiris; Coonoor Tea Estates Co Ltd; Spring field, Nilgiris; મુદ્દમદ દરશિમ સેટ, “સાઉથ વિક”. ઊટાકામંડ.

૨૦૪૦-વ. ખા: કડંગી-જૂની ટિકિટો અમે પોતે ખરીદના નથી. એના વેપારીઓના શિરનામા ‘કુમર’ના ૭૪મા અંકમાં આપ્યા છે, તેમને લખશે.

૨૦૪૧-મુ. ઝ: દાહોદ-વતરપતિના તેજ માંગી જનાવટી ધી જનાવવાને લગતો લેખ ‘કુમર’ના ૪૮મા અંકમાં જપાયો છે, તે જોશે.

૨૦૪૨-એ. એ. એ. મુ: પોદખંદર-(૧) જુની ટિકિટો ખરીદનારોઓના શિરનામા માટે જુઓ ‘કુમર’નો ૭૪મો અંક. (૨) જુના સિક્કા વેચવા માટે Clarke's Coin Office; Box 5, Le Roy, New York. (અમેરિકા)ને લખશે.

૨૦૪૩-એફ. એમ. જે. ખા: અગારી -દરઝીકામને જગતી ગુજરાતી મોપડીઓ આ છે: ‘શિવજીકા’, ‘અરત મુંધજી અને શિવજી બાગ ૧-૨’, ‘સ્ત્રીનો શય્યાગાર’ (૨) પૂનાની નુરખાઓની ગુજરાતી મોપડી કામ નથી.

૨૦૪૪-વી. ઝા: અંગર-(૧) પ્રવાહી તથા ટિકિટોઓના રૂપની શાહી જનાવવા માટેનું એક કારખાતું ન્દાના પાયા પર ખે.સયા માટે ૫૦૦ રૂપિયાની પુંછ પૂરતી ૫૪ પડે, પરંતુ જાપકામની શાહી એટલી પુંછમાં જનાવી સકાશે નહિ. તેને માટે મ્હોટા પત્રો ૫. અનિવાર્ય છે. (૨) શાહી જનાવનારા સેંકડો કારખાના દિન્દમાં છે, જ્યાંદે તદન ન્દાના પાયા પર મુદ્દકોલોગરૂપે શાહી જનાવનારોઓની સંખ્યા તો દરરોની છે.

૨૦૪૫-એસ. જી. જો: જામનગર-“પર-લેશન” નામની કોઈ દવા ના રસાયણ અમારી જાણમાં નથી. અગત્ય, “પર્લ-એશ” નામનું રસાયણ આવે છે, જે દરકોઈ દવા પાલાને ત્યાંથી મળી સકશે.

૨૦૪૬-મ. સં. ડી. મ: પાટી-(૧) નિલગીરી તેજ કિંવા યુક્તિષ્ટસ ઓછા જનાવવાની માદિની ‘કુમર’ના ૨૪મા અંકમાં છે. (૨) એગ્રુ મિશર તથા (૩) કલોરોફોર્મ જનાવવાનો પ્રયોગ ‘કુમર’ના અંક નોંધ અને ૭૦મા છે, તે જોશે.

૨૦૪૭-ડી. એન. મુ: વિખો-ની) જોના મુંચવાના ન્દાના અને (૨) તોડિયરી

અંધવાના મોટા યંત્રોના વેપારીઓ આ છે:
Goodman & Coy, 30, Clive Street, Calcutta; H. G. Misra & Coy, Civil Lines, Cawnpore; Hosiery Machine Building Co Ltd, Bell Street Works, Off Arkwright Street, Nottingham; (ઇંગ્લેન્ડ) J. Hobley & Co Ltd, Albion Works, Western Road, Leicester (ઇંગ્લેન્ડ).

૨૦૪૮-મે. સુ. અ. ભાવનગર-(૧) નેલ પોલિશના પ્રયોગો માટે લુઓ “કુમર”ના અંક ૮૭ મો. (૨) નિજળીક બેટરીઓ જનાવવાની પૂરી માલિતી “કુમર”ના અંક ૧, ૩૬, ૪૪, ૫૦, ૫૨, ૫૭, ૬૪ અને ૮૬ ના આપી છે, તે જોતે (૩) ‘લાલી’ નેવનો પ્રયોગ “કુમર”ના ૪૫મા અંકમાં જપાયો છે. [કોસ્મેટિક્સ એપ્રીમાં આપને જોવા જવા પ્રયોગો મળશે]

૨૦૪૯-ડી. એમ એમ પુ. કપરવજ (૧) “પાવલી” માપ મુજબનું છે ત્યા અનાજ ભરવા માટે-સાફ રહે કે, તેવવા માટે નિર્દિ-આ માપ પ્રચલિત છે. ધાત્તુ પાણી એવજ માપ પ્રમાણે બારીને ચેવાના છે, તોતીને નિર્દિ (૨) “મનાકા” વિષે. અહીં નામ ‘મુનીદે મુનાકા’ છે, જે એક જાતની ડાલ છે. એ આપીને ત્યાથી મળશે

૨૦૫૦-મુ. ઉ. ઇ. મીટી-ડાની-(૧) યુનાની નિવને જગત યોષાનિયાની પૂરી વાદી આ અંકમાં આપી છે તેમાં આપેલા શિરનામાં બરાબર છે. એ શિરનામે પચો લખી મરજો (૨) મુજરાતીમાં યંત્ર સંજ્ઞાની નીકળતા યોષાનિયાની વાદી પશુ આ અંકમાં છે. (૨) યુનાની નિવની તથા જીંછા ઉદ્દેશિતમે માટે નાજ કમ્પી, વાદુરને કમ્પી.

૨૦૫૧-એચ. અ. લુ. ૯૮: મેરિગોરો (૧) એમ્બોસર ઘણી જાતના આવે છે. તે દિ-દમાં પણ જાતે છે અને પરદેશથી ખાસ ઓર્ડર આપીને પણ મંગાવાય છે. (૨) એક વેળા બનાવેલા એમ્બોસરમાં લખાણનો ફેરફાર કરવો શક્ય તો છે, પણ વ્યવહાર નિર્દિ. કરણ તે માટે એમ્બોસર ફરી વાર કમ્પનીને અપાય અને તે લુદો ચાર્જ મળ, તેમાં ફેરફાર કરી આપે તોજ થાય. તમે દાંચે તેવો ફેરફાર કરી સફા નિર્દિ, (૩) એમ્બોસર બનાવનારાઓ અને પરદેશથી આપાત કરનારાઓના શિરનામાં આ છે:-નોવેડીઝ મે-યુ-ફેક્ટરીંગ કંપની, પોસ્ટ બોક્ષ ૪૨૬, મુંબઈ; ૪૧-૩૫૫ ટ્રેડ જોજન્ટી, ૧૬/૧, શામાચ્ચક્ર કે ગ્રીડ, ફલકલા, આમદ કમ્પી, અર્જન્ટાઇન.

૨૦૫૨-તા. કા. શા: મુજબ-(૧) જનાવના કુસ્મંત્રોના શિરનામાં આ છે:-ભારતીય ધન સિન્ડીકેટ લિમિટેડ, નેશનલ રોડ, બનારસ; બાર્મિંગ્હમ ટ્રુક ડિપો, ચોક્, બનારસ શહેર (૨) અને ૩) -મરડા બનાવનારાઓના શિરનામાં આ છે-નુબ સંચારક કમ્પની, મથુરા, પાવનપુર મોજન્ટી એન્ડ મેટીર કમ્પની, પાથર

FOR SALE-Old issues of "Industry": September, October, November and December 1926, January and October 1927; April, July and November 1929, February, April, May and August 1930, April, May, August, October and December 1931, February, April, and November 1932, April 1933; April 1934. Perfect Copies. Annas Six each, Post free. Send the price in Postal stamps with order.

Advt. Box "A"

The Qamar Office, SURAT

સહક, પાલનપુર; આગ સખો ડો એવો વળ
મદિના પહેલાનો કામ કામગ અમને મળ્યો
નથી.

૨૦૫૩-૧ી કૈ. યુ. ર. શા. જો: બુદ
-(૧) જુદ કીમથી અગકાર આઝીજ આવે
છે. પધારે અગકાર માટે તે જુદ પેસિશન
વપરાય છે (૨) એ માટેના રંગો મુજબમાં
રંગના વેપારીઓ કનેથી મળશે. (૩) ન્દાના
પાવા પર માત્ર બનાવના મેવો પડેજ. [યુને-
રસનો સ્વાદ રચટ નથી.]

૨૦૫૪-જો. ક. મા. મુજબ-(૧) રેવન-
મીનીનું અંગ્રેજી નામ Rhubarb છે.
પરફેશની પળ એ ચીઝ નેવાર આવે છે. (૨)
અંદરને કામ પ્રમાણેજ રચક કરી સકશે.
(૩) મેક્યુમેન્ટની બુધી આવતી નથી.

૨૦૫૫-૫: ફરિસવામ-(૧) સાધારણ
ધરમયુ સાણના નુરખામાં પાણી ૩ કપાર્ટમ
છે એટલે ૩/૪ મેશન થયું. એ પ્રમાણમાં
ઉપસક રીને તે જુદ લાગતી નથી. (૨)
માથુની બનાવટ માટે હંડી રીન કનેમાં અર્ધ
મરમ રીન પધારે સગી સેખાન છે એના
નગની ચર્ચા "સાણની બનાવટ" પુરત:મા
આપે પાંચી પળ દર્શક (૩) આપને લેકાએ
છે તેની જાનના સાણનો પ્રયોગ દવે પડી.

૨૦૫૬-અ. ક. આર. યા. દુનત-અ. પતો
દિપાલ કાર્ડ બેડ તરફની ટિપ્પણી પર દપા-
વની જાપ પડીને મળ્યો એટલે તે કાર્ડ પર
દવે જવાજ અપાય એમ નથી. આગ લેખના
જાનથી જવાજની વિષયે માટે રજા (સવારે
હવા બેપારના ૧૨ કલાક) મળી સકશે.

૨૦૫૭-મુ. મુ. અદમરાપાદ-(૧) વિલો
ના માદના વેપારી અ. ડે-૧. Edward
Hill Estate, Pussellawa; ૨, Ro-
eberry Tea Co. Ltd. Roeberry
Group, Madulima (૨) જાસમના

જરા ધ્યાનમાં રાખશે

આજકાલના સમયમાં ધંધા રોજગાર
વિના પૈસા પામે નથી દોરાથી માણમેને
પારંપાર મુસીયતોમાંથી પસાર થવું પડે છે.
તેનાથી બચવા સારું દુધર ઉદ્યોગ અને શારી-
રીક વ્યવહારીક સંજોથી પેર બેઠાં થોડા ખર્ચે
કેમપણી સોફ્ટને મળે તે માટે અમે "વિવિધ
વિજ્ઞાન" નામનું માસિક પ્રગટ કરીએ છીએ.
એમાં અનુભવીસધ પગર મૂકી ખર્ચે થઈ
સકે તેના મેરટીડ પ્રયોગો નિયમિત ચર્ચા
છે એમાં દર્શાવેલા એક એ પ્રયોગ કરવાથીજ
દબરો કાંઈકાં પાન પાનમાં મેળવી સકાય છે.
વાર્ષિક લખાણમ: (દપાલ અર્થ સદિન)

કે. ૧-૦-૦ (બેટ સાથે)

આદર્શ સમાજ કાર્યાલય

ચંદુર, અમદાવાદ.

ખાલસખા

[જાળકોનું માસિક]

તમો: દિંમતસાલ ચુ. શાહ

"ખાલસખા" એકલી વાતો કે મપગોળા
રજુ નથી કરવું, પણ જાળકોને ઉપવેશી સર્વ
વિષયો સિદ્ધાન્તની દૃષ્ટિએ રજુ કરે છે.

એનો દરેક અંક જાતસાદિયના કિષ્પદન
સેખકના લેખોથી જરોસો દેાય છે.

તેથીજ "ખાલસખા" રૂંક સમયમાં પ્રગમ
કલાનું જાપ માસિક મળ્યાનું છે.

આજકાં માટે "ખાલસખા"જ પસંદ કરો
વાર્ષિક લખાણમ:

દેખમાં ૨ ૩, પરદેસ ૨. ૪, (મિ. ૧)

જાણકો:

"ખાલસખા" કાર્યાલય

માંડીની પોળ, અમદાવાદ.

ચાદના વેપારી આ છે:- ૧. Amo Tea Estate Factory, Chandpurbagan, Sylhet; ૨. Badlipar Tea Co. Ltd, Badlipar Tea Estate, Badlipar (૩) દાદાશિંગના ચાદના વેપારીઓ આ છે:- ૧. Badamtam Tea Estate Factory, Lebong, Darjeeling; ૨. Rhoni Tea Estate Factory, Kurseong, Darjeeling; [જીવન આવા ચિરનામોએ માટે ડિરેક્ટરી જોજો ૧૯૩૫ની ૧૦૦૦ પાનાની એક ડિરેક્ટરી, જેની મુળ કીમત રૂ. પાંચ છે- અમારે ત્યાંથી રૂ. ત્રણમા મળી સફાઈ રપાસ ખર્ચ એક રૂપિયા જુદો.]

એરેટેડ વૉટરનો ધંધો

એ પણ સારો ધંધો છે અને ન્હાના પાયા પર રૂ. ૨૦૦ થી ૫૦૦ માં થઈ સકે છે. ખેડા જિલ્લાના એક ધંધાદારી જાણક મનીષ અને ઉત્સાહી જવાનોને વિના મૂલ્યે એ શીખવવા શુદ્ધી છે જેઓ ત્યાં કારખાનામાં રહી શીખવા ચાદના હોય તેમજે વધુ વિગતો માટે જનાય ડી. પી. સાદજ, કમર ઓફિસ, મુરતને ચિરનામે પત્ર લખવો.

૨૦૫૮-માં ૨ : સપ્તમ્-૧૧ જુલો લોખંડ વેચવા માટે અગ્રકેલ એક્સપ્રેસની કા, મજામ, મુજા ૧૦ ને લખજો. (૨) જૂના કાચ વ માટે ખોડે ગ્રાસ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની, ૫૬, નાયગમ રોડ, દાદર, મુખ્ય ૧૪ થા એન. ઇ. વર્કમ, ચોંચાળું (ધાણા) ને લખજો. (૩) કાગળની કાલરજી વ માટે દાદિજ સર્વિસ, રાણીનાથજી, કાચા મુખજની પોળ, મુરતને લખજો

આવતો અંક

ફેરલાક મુખ્ય લેખો

મુકો બરફ-આ નવિન ચોંચી જના વટ વિષે.

સોના ચાંદીના વરફ-એમની જનાવવાની માહિતી.

શણ-પાનમાં જેને અંજે દિન્દો ખેલો નજર છે, એવા આ પદાર્થ વિષે થઈ જાણવાનો.

પરવળ-રોપણી વિષે.

પેન હોલ્ડર-જનાવટ, વેપાર અને કારખાનાના અસહાય.

સોડિયમ સિલિકેટ-જનાવવા વિષે ન્હાની પુણના ધંધાઓ-૫૦૦ રૂપિયામાં થઈ સકે એવા ધોડાક ધંધાઓ.

હુકાનદારી-નવી લેખમાળાનો એક વધુ હકો

નસીબવતો તુફાન-સામાન્ય મજદુર-માળી કારોપાન અને સા તુફાનની કલાણી જેરી વિગતો.

વેપારી-સંજ્ઞાઓ-ચાલુ લેખમાળાનો એક વધુ હકો.

અ સિવાય બીજું પણ થઈ

નિયમો

- "કમર"નું વાર્ષિક લવાજમ દિન્દ માટે રૂપિયા ત્રણ. બર્મા માટે રૂપિયા સત્રા ત્રણ અને બીજા પરદેશ માટે રૂપિયા ચાર અથવા શિવિંગ જ છે. હકક તરફની કીમત દિન્દમાં ચાર આના અને વિદેશમાં છ પેની છે
- લાઇઝ મેનરશિપની ફી દિન્દ માટે રૂપિયા ચાલીસ, બર્મા માટે રૂપિયા પિન્દાલીસ અને બીજા પરદેશ માટે રૂપિયા બાવન ચા પાંડક ચાર છે.
- તરૂં તરૂં જન્યુઆરી માસની રાર પાપ છે, છતાં માદકો અને તે માસથી, માદકોની છમ્મા પ્રમાણે, નોંધી સકાય છે.

WANTED-April 1925 issue of "Industry". Write just now to The Advertiser "C" The Qamar, Office, Surat

માસ આઠમો
અંક દ્વિતીયો

ક મ ર

હિન્દ : રૂપિયા ત્રણ
બર્મા : રૂપિયા સત્તા ત્રણ
વિદેશ : શિલિંગ ૭

[ઑગસ્ટ ૧૯૩૮]

ચિત્રો	કાગળ પરથી તેલના કાષ ૩૨૭
નેતરકામ	કાદવા ૩૩૨ સાઇલેન્સ અર્થાત લીલા ૩૨૩
નેતર-ગ્લાસ બનાવાય છે	કાનના દરોનો ઈલાજ ૩૩૨ ધાસનો આરો ૩૨૩
નેતર ગ્લાસના આર	ખરજવાનો મલમ ૩૩૨ સિગારેટ ૩૧૮
નમુના :	ભયાનિક તાંબુ ૩૩૨ મુકું ખરજ ૩૨૫
(૧) પાંડ-છાબ,	દાદાપરાઈટર માટેની સાહી ૩૩૪ સોડિયમ સિલિકેટ ૩૨૧
(૨) પતીર-પેરી,	દાદીયા ત વ ખર ૩૩૨
(૩) નેતર-ગ્લાસ,	ટાઇલેટ એમોનિયા ૩૩૨
(૪) પત-છાબ ૩૧૩	તાંબા-વારનિશ (Copper Varnish) ૩૩૩
રૂપે ૫૨૫ ૩૨૦	દરો લાગે તેનો ઈલાજ ૩૩૩
તંત્રીસ્થાનેથી	નક્કી ગ્રાઇપ વોટર ૩૩૩
પ્રસંગ રંગ	નાકમાંથી લોહી પડતું ૩૩૩
અભ્યાસ-સંપ્રદાસથી ૩૧૧	નારંગીનું સરખત ૩૩૩
અહમદાબાદની આઇપ ૩૧૧	પિત્તળ પોલિશ ૩૩૩
વડોદરા આગળ વધે? ૩૧૧	ફર્નિચર વારનિશ ૩૩૩
સોયા બીન થા મુકું દુધ? ૩૧૨	બુબ્લેક સાહી ૩૩૩
ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ	બેન્ઝોઇડ ઓઇલ (Benzozated Oil) ૩૩૪
નાની પુંછના ધંધાઓ	સરખેરી એસ્ટ્રેક્ટ ૩૩૪
નેતરકામ ૩૧૩	લીમડાનું દંતમંજન ૩૩૪
બીડીઓનો ઉદ્યોગ ૩૧૬	શીશાફર-ધાતુ ૩૩૪
પ્રયોગો	સાબુની બૂંટી ૩૩૪
કપડાં પર લખવાની સાહી ૩૩૨	સ્પિરિટ ગમ (Spirit Gum) ૩૩૪
	મુગધી મીઠુ-પત્થરો ૩૩૪
	સેલ્યુલોઈડ સાહી ૩૩૪
	પરચુરણ
	તાંબું વાસી ૩૧૦
	પ્રજપરાં

ઉંચે ઉપાડવાને ખૂબ ખૂબ કશું છે. તેની પ્રતિકાસ-યોજના એની સનદરૂપ છે છતાં, ત્યાંય હજી લગી આ દિશામાં શાને કશું થયું ન હોય ?

સામગ્રી રીતે સેતાં, વડોદરા ઔદ્યોગિક વિષયમાં હજી પાછળ છે. તેને આગળ લાવવાનો એક સાદો અને સરસ માર્ગ, અભ્યાસ-સંમંદાલયોની સ્થાપનાનો છે. વડોદરા છરછે તો દિન્દ આખામાં પોતે એની પહેલ કરી સકે છે. તેની કને એ માટે પૂરતા સાધનો અને શખ્સીયનો પણ છે એટલે તેની સમક્ષ સવાસ ફક્ત કામ કરવાનોજ છે. શું ત્રે તેમ કરશે ?

સોયા બીન યા સુકું દુધ ?

લન્ડનના “પિ કાન્મેટ” માનો નીચેનો ઉત્તારો મનનપાત્ર છે:-

“યુરોપની પ્રભુ માટે થોમ્સ બોરાક મેજવવાની સુરિક્તી ખૂબ મહોવી લેખાય છે, પરંતુ દિન્દની પ્રભુ માટે થોમ્સ બોરાક મેજવવાની સુરિક્તી આગળ તે કેવળ નમાઢી જલુાય છે કુનુર ખાતેની ઇન્ડિયન રિસર્ચ ફંડ એસોસિયેશનની બોરાકી-પ્રયોગશાળા એવા પછા અવધાર પ્રશ્નો સાથે મરુચ છે.....”

આગળ ચાલતાં, દિન્દીએના ચાલુ બોરાકમાં કયો વધારાનો બોરાક ઉમેરેલો લાભદાયી થઈ સકે છે, તેના કારણસા અખત-રાઓ વિશે “લાન્સેટ” લખે છે:

“પરંદ કારણસા વધારાના બોરાકમાં દરરોજ એક એસિડ સુકું દુધ (Dried Skim Milk) યા ૧૫ એસિડ સોયા બીન દલી પરિણામ ખુબ અજબ નેચું હતું.”

શું હતું એ પરિણામ ? “લાન્સેટ”ની જીજેજ સંભળો:

‘સુકું દુધ મેજવનારા બચ્ચાએના વઢન અને હાલમાં દેખાતા વધારો થયો હતો, પણ સોયા બીન મેજવનારાએને કયો લાભ

થયો ન હતો. સુકું દુધ મેજવનારાએની સામાન્ય તનફરસ્તી સુધરી હતી, બીમારી-એના એખમે બોહા થયા હતા અને વધુ બેસ અને જુરસો સ્પષ્ટ હતો.”

સુકા દુધની સામે સોયા બીનની આ હાર ? માનવામાં ન આવે એવી દશકન છે, છતાં સાચી દકીકત છે

એક ખાસ વાત અને બસ. આ સુકું દુધ કિંવા Dried Skim Milk દિન્દમાં જનતું નથી, પરદેશથી આયાત થાય છે. એના ગુણોની વિગતો આપણે જાણી ચુક્યા, એની ખપત પણ દિન બ દિન વધી રહી છે, છતાં પરદેશનું દુધ મંગાવતું ન દિન્દને પરવડી સકે છે, ન તે ઇચ્છયા યોગ્ય છે. દિન્દ પોતે શા માટે એવું દુધ તૈયાર ન કરે ? તેની કને, અમુક અમુક સ્થળોએ તેમ કરવા માટે પુરૂકા કાઢન તાલું દુધ છેજ. તેવા સ્થળોએ તે ઝિટકું કરે તા બસ

“આમ જીવન, સહકાર્ય અને ખેતી” (માસિક)

વડોદરા રાજ્યના પ્રગતિખાતા તથા શ્રી સવાજી સદકાર સેવક સંઘતા સંયુક્ત આશ્રય નીચે વડોદરામાંથી ઉદ્દતાં આઠ વર્ષથી આ માસિક પ્રગટ થાય છે. ગુજરાત-કાઢી-વાવાડના તે વધુ વંચાય છે. આમજીવનના દરેક પ્રશ્નને ચર્ચાતું સુખમ્મ હસાકામાં આ એકજ ને પહેલું માસિક છે. દર માંદન મોટી સખ્યામાં નકમે પ્રગટ થાય છે. લાવ-જેરી. લોકલ મોડ, સુધારાજ તેમજ આમ-જીવનમાં રસ લેનાર દરેક વ્યક્તિએ તેના આઠક ઘમ જતું જોઈએ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૦-૦ છે.

‘આમજીવન’ કાર્યાલય
માંડી રોડ વડોદરા.

૧
પાંડ-છાબ

૨
પતીર-પેટી

૩
નેતર-ગાસ

૪
પત-છાબ

નહાની પુંછના ધંધાઓ

પાંચ સો રૂપિયા લગીની પુંછમાં
થઈ સકે એવા નફાવંત
અને વ્યવહારૂ ધંધાઓ

[૫] નેતરકામ

તદ્દન નહીં પુંછમાં અને ગમે તે સ્થળે,
નેતરકામ દ્વારા મેળવી સફાતી રોઝેથી આપ-
ણામાંના વ્યવસાય બધાજ કેવળ અગ્નિજ્વલ થઈ
ગયા છે. એક કામગીરી લેતા કે બધાને ફર્નિચર-
માં-ખાસ કરીને કુર્સીઓમાં-નેતરજ બરાલી;
નેતરની જગ્યા પ્લાસ્ટિક બનાવી લેવા માંડી
ત્યારથી દિલ્હીએ નેતરને વિસરતા ગયા અને
આજે જ્યાં આપણામાંનો મોટો ભાગ નેતરનું
નામનિશાન પણ જુદી ગયો છે, ત્યાં તેની
કારીગરી દ્વારા મળી સફાતી શક્યતાઓ વિશે
ખબરદાર હોવાનું કોણ ?

ખરેખર, દુનિયાની એ એક વિચિત્રતાજ
કે, નેતર-નેતરે પાક મલાયા હિપરત દિલ્હીમાં

ખૂબ થાય છે, અને દિનથીજ ધુરુષ ભય છે
જનાં.-નેતરી કમી દર દિનમાં નથી મળી, થાય
છે તે ધૂરપમાં !

નેતરકામ દ્વારા મામ વા શહેરમાં, પેટ
પરતું કમાવી લેવું મુશ્કેલ નથી. મામમાં તેજ
ખાસ કરીને, કંઈક વધુ સરળ પણ છે. કારણ
હજી જ્યાં પ્લાસ્ટિક પટ્ટોનું નથી ત્યાં ત્યાં
કુર્સીઓની એક નેતરનીજ જગ્યાવાય છે. નવી
જનતી કુર્સીઓમાં નેતર બસે ન વપરાતી
હોય, જુની કુર્સીઓની નેતર વરી વા, ખાખ
જતાં, તેની જગ્યાએ નવી નેતર બારવા પડે
છે, એ કામ કંઈક એણું નફાવંત નથી. વળી,
મણે ભાગે, આશમ કુર્સીઓમાં આત્મિક નેતર
વપરાય છે-એક અને ટેકા, જેઠાં. એટલે

એ કામ દ્વારાય પૂરતી કમાણી થાય છે, એમાં શક નથી.

નેતરકામના ત્રણ વિભાગો છે:—

૧. ફર્નિચરમાં નેતર ભરવી,
૨. નેતરની ન્હાની વસ્તુઓ બનાવવી,
૩. નેતરનું ફર્નિચર બનાવવું.

આપણે હવે એ ત્રણેની દૃઢ માહિતી મેળવીએ.

[૧]

સાદું નેતરકામ એટલે ફર્નિચરમાં નેતર ભરવી તે. સાચેજ, એ કામ ખૂબ સરળ છે અને જો કે હરકોઈ ધિના આવડે તે નહિ કરી સહે તેાય સહજ આવડ અને અનુભવે એ કામ કોઈ પણ કરી શકે છે. એમાં ખાસ શિક્ષણની જરૂર નથી. સહજ આવડ પૂરતી છે અને થોડાક અનુભવે ભરતમાં હાથ ખેસી જતાં, પછી ગમે તેવા વર્ષો જુના અને પેંકા-પેંકા કારીગરનો મુકાબલો ગઇ કાલનો નવો શિખાઉ પણ કરી શકે છે.

નેતરકામ એટલે સપૂર્ણ હાથ-કારીગરી. એમાં ન કોઈ ખાસ સાધનોની જરૂર નથી, ન યંત્રોની. નેતર એક પ્રકારની બતરપતિ છે. તે ગોળ સોડીના રૂપમાં ઉગે છે. એને પ્રથમ તો ચોક્કસ માપની નેતર-પટ્ટીઓ થાય તેમ કાપી, પછી ભીંજવી રખાય છે ભીંજવાથી તે નરમ થઇ, ગમે તેમ વાળી સકાવા જેવી અને છે. પછી તેને નિતરવા દઇ, ફર્નિચરમાં બરાબ છે. ભરવાનું કામ પૂરેપૂરી હાથનીજ કારીગરી છે અને સાધનોમાં એક ચપ્પુ સિવા બીજી કોઈ ચીજ વપરાતી નથી.

એકાંક, ફર્નિચરમાં ભરાતી નેતર, જેમ ગમે તેમ અવળી સળી ભરવાની નથી. તેમાં ચોક્કસીથી ચોરસ તરફ પડે વા એવીજ બીજી કોઈ ખૂબસૂરત તરફ પડે તેમ ભરાય છે. એની તરફો ભરતકામથી આરોઆપ પણ પડે

છે, અને વળી તેને માટે ખાસ રીતોય છે. ટુંકમાં, એવી તરફ કેવી રીતે પડે છે તે થોડાક અનુભવ પરથી સમજી સકારો, પરંતુ ખરું એ છે કે, એમાંય અસંખ્ય તરફો ઉપ-જાવી સકાય એમ છે અમુકજ તરફ હોવી જોઈએ, એવું કશું મુકરર નથી. કારીગર પોતાની નવિન તરફો પણ ઉપજાવી શકે છે અને જો તે ખૂબસૂરત હોય અને લોકપ્રિય થઇ જાય તો—અને તેવી તરફ જોગ કારીગરો ભરી સકતા ન હોય તો—કારીગરના નસીબજ ઉપ-ડયા સમજો. એક વેળા જોણે તે તરફ જોઈ તે પછી તેવીજ તરફ ભરાવવા લગ્નચારી અને એમ તે કારીગરને ખૂબ કામ મળતું રહેશે.

નેતર જેમ જીણી અને પાતળી હોય તેમ તેનું ભરતકામ વધારે સુંદર દેખાય છે. એકાંક, એવી હાલતમાં ભરતકામ સહજ મુશ્કેલ પણ થઇ જાય છે, પણ ધીમે ધીમે કારીગરનો હાથ ખેસી જતાં, તેને એમાં પાછળથી કરી તકલીફ પડતી નથી.

નેતરના કટકા સાધવામાં ખાસ ખૂણી છે. એના સાધા મજાજુત પણ હોવા જોઈએ અને બહારથી ન દેખાય તેવા પણ. ખાસ કરીને, ફર્નિચરનાં ભરતમાં તો એ વિશે ખૂબ કાળજી રાખવી જોઈએ. ભૂલેચૂકવ કોઈ સાધો ઉપ-રની સપાટીએ ન આવેલો જોઈએ તે અંદરની સપાટીએજ રહેવો જોઈએ.

નેતર ભરવાનાં મજદૂરી ઠીક ઠીક મળે છે, એ કહેવાનું નજ હોય.

[૨]

લેખના મથાળેના ચિત્રમાંની વસ્તુઓ જોઈ કેટલી સુંદર છે એ !

નેતરની બીજી કારીગરી એટલે ન્હાની ન્હાની નિસાદનના ઉપયોગની ચાંચોની બનાવટ એ નેતરકામનો બીજો દરજ્જો છે અને એમાં આવડ અને અનુભવ ઉભાવની ઠીક ઠીક

હુરત છે. નવા સવા માટે તદ્દન અશક્ય તા
નથી, તેમ એકદમ સરળ પણ નહિં.

નેતરની આ બનાવટો દુરસદની વેળા થા
આખા દહાડામાં પોતાના ધંધા લેજે, ધરમાં
બેસી બતાવી સકાય છે. ચૂરપમાં તો એ કામ
અવરતો ખૂબ કરે છે. એમાંય ખાસ સાધનો
કદા નથી વપરાતાં. કેવળ ચપ્પુજ કાશી છે.
હા, એવી ચીજો ખૂબસરત અને તે માટે કદી
કદી નેતરને રંગાય છે. લેખના મથાળાના
ચિત્રમાં બતાવેલ—

૧. પાંડે-છાપ,
૨. પનીર-પેરી,
૩. નેતર-ગ્રાસ અને—
૪. પત્ર-છાપ

એ ચારે ચીજો ફક્ત નમૂનારૂપ છે. શું તમને
નથી લાગતું, કેવી સુંદર ચીજો બને છે ?

હા, આ કામ માટે ઘોડીક આવડ જોઈ-
એજ. એમ તો કામમાં ખાસ બેદ જેવું
કશું નથી, પણ નેતરની શુંચણી એક ખાસ
જાતી છે અને તે માટે સમગ્ર ઉપરાંત અનુભવ
એ જોઈએ. નેતર-શુંચણી, સામાન્ય દોરા-
શુંચણી અનેકાનેક પ્રકારો ધરાવે છે.
તદ્દન સુધી શુંચણી, જે છેડાની શુંચણી, ત્રાંસી
શુંચણી, કુલ જેવી શુંચણી વ. વ. શુંચણીના
એ પ્રકારો થા નેતર શિક્ષણ-શાળામાં જઈ
શિખવા બેઠાં, થા એ માટેના પુસ્તકો દ્વારા.

(૧) નેતરકામ શીખવતી સાળાઓની એક
ચાલી "કમરના પાંચ" મા અંકમાં છે,
તે જુઓ.

(૨) નેતરની આવી બનાવટો વ. વિષે આ
ચોપડીઓ જોવી:

Simple Basketry ક્ત્રી : Mabel
Roffey

Practical & Artistic Basketry
ક્ત્રી : Rollins.

An Introduction to the Art of
Basket Making ક્ત્રી : Thomas Okey

Handicraft, Simplified Procedure
& Projects ક્ત્રી : Lester Griswold.

આવી ચીજોની બનાવટોમાં મુખ્ય ચીજ-
નેતરજ વપરાય છે, બીજું કશું નહિં. તથિયા
રૂપે લાકડું તો, બેશક, હોયજ. એ સિવા
જીંછ કાંઈ ચીજ વપરાતી નથી; ખૂબસરતી
થા હુરત માટે કદાચ કાંઈ ચીજ-જેવી કે,
લોખંડનો સળિયો, કાચના મોતી વગરહ-
વપરાય છે પણ તે અપવાદરૂપે, નિયમ
રૂપે નહિંજ. અને, આ કામ પણ, હાથ-
કારીગરીજ છે. એ માટે નયંત્રો સોંધાયા છે,
ન બીજા સાધનો. કારીગરના હાથ એજ એક
સાધન છે. (જુઓ આ અંકના મુખપૃષ્ઠ પર
નેતર-ગ્રાસની ચાલુ બનાવટ.)

આ ચીજો ખૂબસરત ઉપરાંત ટકાઉ
હોવાથી સારે ભાવે વેચાય છે અને તેથી
કારીગરને ઠીક ઠીક નફો મળે છે.

[૩]

નેતરનું ફર્નિચર હિન્દનાં કેટલાક ભાગોમાં
હજી પ્રચલિત છે ખાસ કરીને દક્ષિણ હિન્દમાં
એનો ઉછાગ સદજ ન્હાના પાયા પર છતાં
સફળ રીતે થઈ રહ્યો છે. એ હુનર દ્વારાય
પેટ પ્રતી શેઠી મેળવવી મુશ્કિલ નથી.

નેતરનું ફર્નિચર બનાવવાનો હુનર, ત્રીજા-
તજકક્કાની કારીગરી છે. જેઓ ઉપલા બે
તજકક્કાઓ પસાર કરી સુકા હોય તેઓજ
એ કામ કરી સકે છે. એ માટે પુષ્ટિ અનુ-
ભવ હોવો અનિવાર્ય છે.

નેતરનું ફર્નિચર એટલે કુર્સી, ટેબલ,
રફ વ. વ એ બધું ફક્ત નેતરમાંથીજ બને
છે. નેતર જુદી જુદી જાડાઈની થા પાતળી
વપરાય છે. સાધન તો બેશક, ફક્ત ચપ્પુજ
હોય છે.

નેતરના ફર્નિચરના શવકોનો એને ખૂબ
આનંદપૂર્વક ખરીદે છે, તેથી એનો ભાવ
પણ ઠીક આવે છે અને એ હુનર પર જીવ-
નારાને જીવે મરણ પડતું નથી.

[૬] બીડીએનો ઉદ્યોગ

બીડી જેના નજીક વસતુના ઉદ્યોગ તરફ આપણા લોકોનું ધ્યાન ધનું થોડું ખેંચાયું છે, પણ દરેક ગામે પૈસાની ડગલ વેચાતી બીડીએ નેના કાંઈ કાંઈ વેપારીને વક્ષાધિપતિ બનાવનાના હાથમાં મચ્છુદ છે. આરા એક વેપારી રસ મુગજીવાઈ સીકાને ગળ્યાથી રક ૧, જેમણે બીડીના બહેળા વેપારમાંથી લાભો રૂપિયા બેઝારીને મીઠાનગર પસાવ્યું હતું.

ખાસ બુખીની બિના તો એ છે કે બીડીનો લાભ દરદરેલાં એકજ રહે છે અને તો ખજરના અને બીડીના પાદડાના લાભ વધી નવ્ય કે થડી નવ્ય, પરંતુ બીડીના ભારમાં વધુ થતી નથી. કચ્છમાં જ્યારે રૂપીઆના માત્ર ૨૬ દીંગસાનો લાભ હતો ત્યારે પણ બીડી દીંગસાની ડગલ વેચાતી હતી અને જ્યારે જ્યારે રૂપીઆનો લાભ વધીન ૮૬ દીંગસા જેટલો થયો છે ત્યારે પણ બીડી દીંગસાની ડગલ વેચાય છે. આ ઉપરાંત સદજ અનુમાન થશે કે બીડીનો ઉદ્યોગ કેટલો બધો નફાવાળો છે! જો એ ઉદ્યોગમાં મોટો નફો ન હોત તો રૂપીઆના લાભને દિસાએ આજે કચ્છમાં દીંગસાની ચારજ બીડીઓ વેચાતી હોત.

બીડીનો ઉદ્યોગ શુદ્ધ સ્વદેશી શુદ્ધઉદ્યોગ છે કેમકે એમાં વપરાતી કાંઈ પણ વસ્તુ વિદેશથી આવતી નથી અને એની બનાવટ માટે કાંઈ બંધ વસતવગની મુશ્કેલ પણ પડતી નથી. બીડી વાળવા માટેના સાધનોમાં પાદડા કાનડવા માટે એક તીક્ષ્ણ ધારવાળો ચાકુ કે છુરી, બજારની ભુડા માળવા માટે ઝીણા અને નડાં હેદવાળી બે ચારણીઓ, બીડીઓ વાળવા માટે એક છાળ અને પાંદડાં પલાળવા માટે એક ખાસકીનીજ ફૂત મુશ્કેલ છે.

બીડી વાળવાની ક્રિયા દેખીતી રીતે સાવ સહેલી લાગે છે, પરંતુ એવા કેટલાય લોકો

હોય છે જે પાંદડાં કાતરવાનું અને બીડી-ઓના બોખાં બીડવાનું કામ સાચી રીતે કરી શકે છે, પણ બીડી વાળવાનું કામ કરી શકતા નથી. કારણ કે બીડી વાળવામાં પણ કાંઈક અવગતની મુશ્કેલ રહે છે જેઓને આ અવગત હોતી નથી તેઓ ઉત્તમ પ્રકારનો બીડો વાળી શકતા નથી પરંતુ જેઓને બીડી વાળવાની કળા હસનપત ધન નવ્ય છે તેઓને બીડો વાળી સાવ સહેલી લાગે છે. ઉત્તર બીડી વાળનારાઓની બીડીઓમાં કાંઈ પ્રમાણની ખામી રહેતી નથી તેમના બીડીઓ ફેવટ મુખી એક સરખી સળગ્યા કરે છે અને અવગતમાં આમળાજી જતી નથી. બીડીઓના પાદડાની સાથે બજારને બેસતી થાય છે અને તેથી બીડીઓનો દેખાવ સારો થાય છે. આથી ઉત્તમ બીડીઓ એક કારીગર દરરોજ એક હજારની સંખ્યામાં ખુશીની વાળી શકે છે, જ્યારે કેટલાક કારીગરો તો બે હજાર મુખી પણ વાળી શકે છે.

આપણા દેશમાં બીડીના ઉત્પાદન શુદ્ધઉદ્યોગ તરીકે વધુ ચાલે છે. પાદડા બીડી, સાંપારી અને પરમુરજ સામાનના નાનાનાના દુકાનદારો દુકાને બેસીનેજ બીડો વાળે છે. આવા સોફાનો બીડીઓ દુકાનેજ વેચાઈ નવ્ય છે અથવા તો તેઓ બીજા વેપારીઓને વેચાતી આપો દે છે, આ લોકોને બીડીઓમાં સારો નફો રહે છે.

હમણાં કેટલાક લોકોએ બીડીના કારખાના બોલ્યા છે. આ કારખાના નવા બીડી વાળનારાઓ વધારે મળતા હોય કે ખજર સરખી મળતી હોય કે પાંદડાં સરખા મળતા હોય તથા ખાસવામાં આવે છે. આ કારખાના વાળાઓ કારીગરોને બીડીઓ ઉપર વાળવા આપે છે. એ કારીગરોને એક હજાર બીડીઓ વાળવાની મંજૂરી માત્ર ૪ થી ૬ આનાજ મળે છે છતાં જો આ બીડી વાળનારાઓ મંજૂરી ન કરે અને પોતેજ બીડીના વાળવા

મટે પાંદડાં અને જાજર ખરીદીને બીડીઓ વાળીને પોતેજ વેચવાની વ્યવસ્થા કરે તો દર-રોજ ખુશીની ૧૨થી ૧૪ આના કમાઈ સકે છે અને દરેક દરેક માણસ પણ કામે માગી સકે છે.

ધરમાં પાંચ છ માણસ હોય તો તેમાંથી એક જણ બીડી વેચવાનું, એક જણ ખોખા બીડવાનું, એક જણ પાંદડાં કાતરવાનું અને બાકીના બીજા બે બીડીઓ વાળવાનું કામ કરે તો જેણેને બીડી વાળવાની કામ દરમિત્ત થઈ ગઈ હોય, તેઓ દરરોજ એક દહાડે બીડી વાળવાને બદલે મુખેથી બે દહાડે વાળી સકે છે.

બીડીઓ વાળવા માટે રાત્રે પાંદડાંનાં પડા ખાસડીમાં પાણી ભરીને બાંજળી રાખવામાં આવે છે. સવારે તે પાંદડાંમાંથી કાણુવાળા અને પાકટ પાંદડાં જાતસ કરીને સરાં પાંદડા એકસદમાં કાતરવામાં આવે છે. પાંદડાં કાતરી લીધાં બાદ તેની ડાંડી ધારવાળા માકુ કે છુરી વડે સંભાળપૂર્વક ઉનારવામાં આવે છે. પછી અગાઉથી જાજરને લાંબીને તેની ભૂજા ચાળીને તેવાર રાખી હાથ તે પાંદડામાં મુકીને બીડી વાળવામાં આવે છે.

બીડીઓ વાળવા પછી તેની ઉપર દોરો બાંધવામાં આવે છે અને દરરોજ બધી બીડીઓ વાળી લીધા બાદ પચીસ પચીસ કે પચાસ પચાસની સંખ્યા મળીને તેની મુડીઓ ખોખામાં આવે છે.

એક સાખ બીડીઓ તૈયાર કરવા માટે જાજર, પાંદડાં, અને દોરાનો ખર્ચ લગભગ રૂ. ૫ રૂપિયા થાય છે. પરંતુ તે માટે માલ બજારમાંથી જાને તપાસીને ભાવ ખુબ કરીને લેવા લેખીએ, આ ખર્ચમાં જુદી જુદી જગ્યાએ રથાનિક ખજાર ભાવમાં થોડા પળા ફેરફારને લઈને સદજ નષ્ટ થવા સંભવ છે, પરંતુ તેમાં વધુ તકાવન પડતો નથી. દાખલા તરીકે મુલરાતમાં તમાકુ સસ્તી મળે છે તો અખ-ખાંતમાં બીડીનાં પાંદડાં સસ્તા મળે છે આવી રીતે મુલરાતમાં કે અખખાંતમાં બીડીનાં ખર્ચમાં ઝાઝો ફરક પડતો નથી.

બીડીનાં માત્ર બજાર ભાવ પ્રમાણે સવા રૂપિએ દહાડે બીડી વેચાય છે. તે પ્રમાણે એક સાખ બીડીના ૧૨૫ રૂપિયા ઉપર છે. તેમાંથી રૂ. ૫ રૂપિયા માલના ખાદ કરતાં એકમો રૂપિયા ચોક્કસ રહે છે. જો ચાર માણસનું એક કુટુંબ માસિક એક સાખ બીડીઓ વાળીને વેચી સકે તો દર મહિને ઘર બેડાં ૧૦૦ રૂપિયા કમાઈ સકે છે. આટલી કમાણી મજદુરી કરનારને લાગ્યેજ થાય છે. તે સૌ કામ જાણે છે.

મુળજી કાનજી ચાવડા.

(અખખટ પુસ્તક “નકામારક દુનરો” બાગ બીબમાંથી)

વિવિધ દુનરોથી ભરપૂર પુસ્તક મફત ભેટ મેળવો !

“નકામારક દુનરો” બાગ બીબમાં ભાવના માટે લેખા અને પ્રયોજો લખી મોકલો.

- વેપાર, રાજ્યમાર, મારીમરી અને રવામખના દેસા કમાવાની તજવીજ બપડાર લેખો.
- દુનર, કોચ, વેપાર, વેદ અને પરમજી ઉપ-થોમની વસ્તુઓ બતાવવાની સાચી માહિતીના પ્રમાણુપ્ર પ્રયોગો.
- વિમતી, ઉપથોમી અને પ્રમાણી વનરપતિઓના તેજ, અતર, અઈ, સલ્, સરમા, સુખાળી, સરજન, મુખ્યત્વા, અટલી, અપામાં વગેરે ઉપ-થોમી વસ્તુઓ બતાવવાની સાચી માહિતીના પ્રમાણુસર વિચારવા લેખો.
- + થોડી વિમતનાં નાનાં દાખવત્રોથી ચાતના ઉપથોમી બતાવત્રો સંખ્યા માહિતી.

તમે એ લખી મોકલો એક પણ લેખ કે પ્રયોગ આ પુસ્તકમાં ભાગો તો તેની એક નામ તમને ઘર બેડાં મફત ભેટ મળશે.

તે ઉપરાંત તે લેખને આ પુસ્તકમાં ફેરવી બાહુર ખજાર ઉપાવરી દગો તો મફત ઉપાવરી, આ પુસ્તકમાં તમારી બાહુર ખજાર મફત ઉપાવરી વેપાર વધારો ! બપડાર, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા, પોસ્ટ રીનુગરા (અંબર કાંઠ)

પૈસાની પાંચ સિગારેટો !

હા, દિન્દયાં બનેલી સિગારેટોની દશ તંગીની ડબ્બી બજારે પૈસે વેચાય છે !

સિગારેટો ઉદ્યોગ દિન્દયાં લેખએ તેવો ન ફળાવતું મુખ્ય કારણ આ "સરનાપણાનો મોહ" છે. માત્ર સસ્તો બનાવવાની ધુનમાં તેની ઉત્તમતાનો કસો ખાસ નથી રખાનો. પરિણામે માત્ર સસ્તો બને છે, પરંતુ તે તદ્દન દલસો હોય. પરદેશી સિગારેટોને મુકાબલે નિષ્ફળ નીચડે છે. વધુમાં, સ્વદેશી સિગારેટો સારી બનેજ નહિ એના બધા પક્ષ પ્રચલના મુઝ પર દસી જતાં, સિગારેટના દિન્દયાં ઉદ્યોગને બેદર નુકસાન થાય છે હેતુના ૧૦ વર્ષમાં સ્થપાયલા અને પાછળથી મન્યુન કારણ થયલા સિગારેટ બનાવવાના ડબ્બાનું નાનાઓ આ હકીકતની સાબિતી આપે છે.

સવાલ એ છે કે, આ નિષ્ફળતાને અટકાવી સકાય એમ છે. આ તાંદુલો દ્વારા જવાબ હકારમાં છે. હું માનું છું કે-

- ૧, કારખાના માટેના યત્રો તદ્દન નવીન રચના હોય,
- ૨, તંબાકુ ઉત્તમ પ્રકારનો, જુનો અને બરાબર તૈયાર કરેલો વપરાય,
- ૩, સિગારેટ બનાવવાના કારીગર નિષ્ણાત હોય,
- ૪, વેચાણ વિભાગની રચના અધ્યાત્મિક હોય કરાઈ હોય,
- ૫, અધિકાર-પોષાના પાછળ કાંઈ પૈસા રખાવાના હોય અને-
- ૬, પુષ્ટ પૂરતી હોય

(૧) નિષ્ણાતોને મત છે કે શુદ્ધ. સિગારેટો તંબાકુ સારો હોવા છતાં, તેમાં અમેરિકાના વર્જિતી આ તંબાકુથી ૫૦ ટકા જેટલી મેલવાણી કરાય તે વધુ સારું

-નો, સ્વદેશી સિગારેટનું કારખાનું સંપૂર્ણતઃ કારખાનુ યથોચ. ત્યાં આ ડબ્બાની એકે ઓછી ઓછા હોય ત્યાં આ ઉદ્યોગનો આરંભ કરવો એ જાણી લેખને પોતાની પુંછને એખમમાં નાખવા જેવી છે. ઓછામાં ઓછા પાંચ વર્ષે જાણી નક્કી ચિના દટી સકાય એટલી પુષ્ટ હોય તોજ આ કામ શરૂ કરવું લેખએ. "તત્ત્વ દાન, મહા પુણ્ય" જેવી ભાવના રાખનારાઓ આ તરફ ધ્યાન આપવાની હુરદવા નથી. તેઓ પૈસે બરબાદ થશે તો બીજા અનેકો માટેય અશ્વલો ઉત્તી કરતા બજો.

૧

આપણામાંના ઘણાં ઓછાને ખબર હશે કે સિગારેટ બનાવવાને નીંધના કાચા માલ મત્ત આરંભેલા લાગુ દિન્દયાં પચાસ થનો કાચા જતાં કા ત રૂપિયા દર વર્ષે પરદેશી સિગારેટો દ્વારા દિન્દયાં બહાર જાય છે. બીડી અને ચિરૂટી દુર રહેનારા સિગારેટના શવજનો એ જાણતા નથી, એમ નથીજ. તેઓ બલ્કે છે, પરંતુ ટેવનો લીધે કાચાર છે. કારણ દિન્દયાં સિગારેટની લક્ષ્ય પરદેશી સિગારેટો જેવી ન હોવાથી તેઓ ન છુટકે પરદેશી સિગારેટો તરફ વળે છે.

સિગારેટ બનાવવામાં હુરરી કાચો માલ આ છે-

- ૧, સિગારેટ માટેના તંબાકુ,
- ૨, તંબાકુ માટેની મુખ્યીઓ અને દવાઓ,
- ૩, સિગારેટ માટેના કાચા,
- ૪, સિગારેટની પેકીંગ માટેના એથુમિનિયમ યા કમ્પોઝા વર્ક
- ૫, પુકાની ડબ્બીઓ યા પતરાના ડબ્બા,
- ૬, પારદર્શક કાચા યા સેસોહોન વગરદ.

આ કામ માટે એક મોડેલી વંચ-માથા હોય છે, જેમાં ખાસ કરીને—

- ૧, તંબાકુને કાપવા,
- ૨, તંબાકુને મિશ્ર કરવા,
- ૩, તંબાકુ પર સુગંધીઓ ઝાંટવા
- ૪, સિંગારેટ બનાવવા
- ૫, સિંગારેટ પેક કરવા

વગરદના થયો તો અનિવાર્ય છે. એ વગેરે અજાણતા માટે યા તો વિચિત્રીક મોટર વપરાય છે યા ઓઈલ એન્જીન ઓઈલ એન્જીન હોય તો તે ૧૨ થોડા-જુના હોયું નેહમે. એન્જીન ગમે તે બનાવદનું હોય-કોસલી, માર્ચેલ કે રરદન; એ બધા ચાલી શકે છે.

૨

કાચો માલ

તંબાકુ-આ ઉદ્યોગનું મુખ્ય અંગ તંબાકુ છે, જે આપણે ત્યાં મદ્રાસ ઈસ્ટાનાનું ચુંદર કિંમતમાં પુષ્કળ પ્રમાણમાં થાય છે. અત્યજન તંબાકુમાંથી ઘણી જાતો હોય છે, પણ વરં છનિયા જાતના અર્ધોરકન બનામયા ઉત્પન્ન થયેલ તંબાકુ બીજી બધી જાતો પર સરસામ બોગવતો હોઈ, ચુંદર કિંમતમાં ખૂબ થાય છે. સિંગારેટની બનાવટમાં એજ તંબાકુ વપરાય છે.

દવાઓ અને સુગંધીઓ-જે જાનની સુગંધીઓ વપરાય છે, તેમાંની ઘેડીકના નામો આ રીતે—

બીડીયુ, ટર્કીશ, વરંછનિયા, કોનડીય, ગેડ રૂબેક, વેનિયા, ચુનાવ, મદ્રાસ, અનજસ, નાસપતિ વગરવડ.

કેટલા તંબાકુમાં કેટલી સુગંધી નાખવી એછમે તેનું પ્રમાણ તંબાકુની જાત અને સિંગારેટની પંકિત પર આધાર રાખે છે. એ સુગંધીઓ મેરેડે જાગે જર્મની અને અમેરિકાથી

અ.વળી હોઈ. સામાન્ય રીતે એક રતમ તંબાકુ પર એક આનાની કીમતની સુગંધી વપરાય છે.

અત્યજન, દરેક કારખાનાવાજાની પોતાની ખાસ સુગંધી માટે છૂબો તુરબો હોય છેજ. વળી સિંગારેટને ગોળ ટકાની રાખવા, તેના દંબાકુને તરમ રાખવા, સિંગારેટ સખત થઈ જતી ને ઢીલી પડી જતી અટકાવવા, બરાબર જમવા દેવા, સહેલ રાખોડી પગલા કરવા, કુવાડો ઉત્પન્ન કરવા અને કાગળ પર કામ પડી જતા અટકાવવા માટે કેટલીક દવાઓ પણ તંબાકુમાં મેળવાય છે.

સિંગારેટના કાગળ-સિંગારેટના કાગળ પરદેશી ગોળ બોલિનના રૂપમાં (લંબાઈ ૧૫૬૦ ડુટ) આવે છે. એમાંની એક બોલિનમાંથી ૧૫,૦૦૦ થી ૨૦,૦૦૦ સિંગારેટ બનાવી શકાતી હોઈ. કાગળ ૨૫ મિલિમિટરથી ૩૦ મિલિમિટર સંધીના પરોળાઈતા આવે છે. વળી ને સહેલ અને મોકોલેટ રંગના, ઠીકા અને મીઠા સ્વાદન આવવા હોઈ, એમાં દેશ કમ્પની-Zig Zag-ના કાગળ તમારે સારા અને સરસા ગણાય છે.

એલ્યુમિનિયમ અને કલકર્ના વર્ક—સિંગારેટની સંજામ રાખવા અને દેખાવ આકર્ષક બનાવવા આ વર્કો વપરાય છે. સામાન્ય રીતે ૨૭, ૨૭૨ કે ૨૮ મિલિમિટરના માપની સિંગારેટ માટે ૪"×૫" ઈંચના માપના વર્કો વપરાતા હોઈ. તેમની સાથેજ બારીક કાગળ

(૨) સુગંધીઓ જેમ અને તેમ બોળી થાયની એછમે. તંબાકુ સારા હોય તો સુગંધીઓની મુરત રહેતીજ નથી. તમારે પ્રમાણમાં સુગંધીઓ વપરાતા, તંબાકુ બીજો રહે તે અને તેમાં તેમારે સિંગારેટના કાગળ પર પીળા રાખ પડે ત્યારે.

(૩) દરે તેમ જુવની બનાવટવાન- Cork-Tipper કાગળ ખૂબ મહત્વ મળે થયું છે. મિત્ર કાગળના ટેકા પર જુવનો બારીક પડે હોય છે.

“કુમર” : અંક ૯૨ મો.

(૭). સિલિકા-રેતી ૧૦૦ રતલ, ગ્લેસ ૧૦૦ રતલ, લાકડાના કોણસા ૪ રતલ.
આ કામ માટે સિમેન્ટની ભટ્ટી વપરાય છે, જેનું કદ ૧૦ ફુટ X ૩૦ ફુટ હોય, ૨૪ કલાકમાં પાંચ ટન જેટલા બળતણને ખર્ચે ૨૨ ટન જેટલું સોડિયમ સિલિકેટ બનાવી સકે છે. જો આ કામ માટે તદ્દન નવી ભટ્ટી વાપરવાની હોય તો ગિલ્નર એ છે કે જેવાં તેમાં એક વાર બોટલ ગ્લાસ (Bottle Glass-થીથીનો કાચ) બનાવી લેવાય તો ઠીક. એથી ભટ્ટીનો ઈલ્ટ-ચુનો મજબૂત થાય છે. એ કામ માટે ગરમી ૧૧૦૦°C ડીગ્રીની જોઈએ અને તે પછી પાંચથી આઠ કલાક લગી. જ્યારે માલ તૈયાર થઈ ચુકે ત્યારે તેનો એક ભાગ ભટ્ટીમાંથી કાઢી લેવાય છે-બધો કાઢતો નથી અને પછી ભટ્ટીમાં રહેલા થોડાક જથ્થામાં બનાવટ-મિશ્રણનો નવો જથ્થો ઉમેરી દેવાય છે. એથી બનાવટનું કામ સરળ થાય છે.

જો સોડિયમ સિલિકેટ ન્હાના જથ્થામાં બનાવવાની ઇચ્છા હોય તો એ માટેની ન્હાની-રોજનો ફૂટ ટન માલ બને એવી-ભટ્ટીઓય આપે છે અને તે પછી સફળ પ્રવાર થઈ છે.

કારખાનાનો અડસ્ટ્રો

દરરોજ ૨૪ કલાક ર સોડિયમ સિલિકેટ બનાવી સકે એવા કારખાનાનો અડસ્ટ્રો આ રહ્યો:-

દરરોજ ૨૪ કલાક નક્કર સોડિયમ રૂપિયા સિલિકેટ બનાવી સકે એવી ભટ્ટીઓ-૨ ૧૪૦૦
૧૦૦ ફુટ ઉંચી લોખંડની ચિમની -કારખાના માટેના કાનુન મુજબ- બાંધકામના ખર્ચ સહિત ૩૫૦

૨ નક્કર સોડિયમ સિલિકેટ ૧ ભાગ હોય તો તેને એમળાચા પછી પ્રવાહી સિલિકેટ લગ-ભગ રફે થી ૩ ભાગ બને છે

નક્કર સિલિકેટને પાણીમાં ઝોગ-
બાની ઉકાળવા માટેની ભટ્ટીઓ-૪ ૪૦૦
લોખંડની કઠાઇઓ-૫ ૨૫૦
ચમચ, લોખંડની પ્લેઇટ વ. સાધનો તથા ઇમારત વ. વ. ૨૩૨૫

કુલ રૂપિયા ૪૭૨૫

હવે આવક ખર્ચના અડસ્ટ્રો જોઈએ:-

ખર્ચનો અડસ્ટ્રો

કાચો માલ
દરરોજ ચાર જથ્થા વપરાય તેના દરેકના- રૂપિયા

૧ મણ રેતી ર. ૩-૧-૬
૪ કવાર્ટર સોડા એશ ર. ૨૩-૦-૦
૧ મણ કોણસા ર. ૧-૮-૦
ટંકણખાર વ. ર. ૦-૬-૬

ર. ૨૮-૦-૦

એક જથ્થાના ર ૨૮ તો ૪ જથ્થાના ૧૧૨-૦-૦

દરરોજ બળતણ માટે ૧૩ ટન કોણસો વપરાય તેના ૫-૪-૦

ખર્ચ

૧-વ્યવસ્થાપક માસિક ર. ૫૦
૧૨ મજદુરો (દર ર. ૧૫) „ ર. ૨૧૦
૧ મિસ્ટ્રી „ ર. ૨૦
૧ ચોકીદાર „ ર. ૨૦

ર. ૩૦૦

એટલે, માસિક ર. ૩૦૦ તો દરરોજના ૧૦-૦-૦

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૨૩ પર)

સા ઈ લે જ

અર્થાત

લીલા ધાસનો ચારો (ગંછ)

આપણા દેશમાં સદજ વરસાદ ઝોઝો પડે છે ત્યાં તો ધાસ માટે ચારે તરફ જુમા-જુમ થાય છે. સુકા ધાસના સાલાઓ જાસા ચીઠ્ઠી, આગ અને એવાં બીજાં કારણોથી

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૨૨ પરનું)

પરચુરણ

બાહુ ધરનું : માસિક રૂ ૧૦૦ લેખે

દરરોજના

૩-૫-૪

બીજો પરચુરણ ખર્ચ, સાઇન્સ-સ

શી વગવરહ -

૯-૬-૮

૬૦ ક્વાર્ટર પ્રવાહી સિલિકેટ

બરવાના પીપ નંગ ૧૦ (દરેકમાં

૬ ક્વાર્ટર માસ રહે તેવા,)

દર રૂ. ૪

૪૦-૦-૦

દરરોજનો કુલ ખર્ચ રૂ. ૧૮૦-૦-૦

આ પ્રમાણે દરરોજ ૨૪ ક્વાર્ટર નક્કર સોડિયમ સિલિકેટ બનાવતાં ખર્ચ રૂ. ૧૮૦ થયો. એ ૨૪ ક્વાર્ટર નક્કર સિલિકેટ ઓફ સોડામાંથી ૬૦ ક્વાર્ટર પ્રવાહી સિલિકેટ બનશે. એ ૬૦ ક્વાર્ટરનો ખર્ચ રૂ. ૧૮૦ ગણતાં, દર ક્વાર્ટરે પડતર કીમત રૂ. ૩-૦-૦ થશે.

આવક

૬૦ ક્વાર્ટર પ્રવાહી સિલિકેટની કીમત-રૂપિયા

દર ક્વાર્ટરના રૂ. ૫-૮-૦ લેખે

૩૩૦

કુલ આવક રૂપિયા ૩૩૦

આમ, આવક રૂપિયા ૩૩૦ માંથી ખર્ચ રૂપિયા ૧૮૦ બાદ જતાં, ચોખ્ખો નફો રૂ. ૧૫૦ રહેશે.

ધણી ખરી જગ્યાએ બળી જાય છે, અને તેથી તે જગ્યાઓએ ધણી ખેડુને એવા સંધરો કરતા નથી. દરેક વરસ સારા આવકો એથી ખોટી આસા રાખતી નકામી છે. ખેડુતની પાસે એક વરસ જોટલી ચારનો જથ્થો હોવાનું બોધ્યે. સુકા ધાસના સાલાને બદલે લીલા ધાસની, નીચે પ્રમાણે બતાવી છે તેની ગંછ (સાઇલેન્સ) કરી, તેજુ ધાસ સંધરવાની પ્રથા પડી જાય તો ખેડુતને ધણોજ ફાયદો થાય તેમ છે.

આપણા ખેડુતોમાંના થોડાકજ જાણતા હશે કે લીલા ધાસની ગંછ થઇ શકે છે. આવા લીલા ધાસના સાલાને સાઇલેન્સ મહે છે, આ "સાઇલેન્સ" કરવામાં કાંઈ ખાસ છુદ્દિ વાપરવાની નથી, તેમજ ખર્ચ પણ કંઈ મોટો થતો નથી. સદજ કાળજી રાખીને ખેડુતો સાઇલેન્સ કરતાં શીખી જાય તો તેથી ખેડુતોને ધણોજ ફાયદો થાય એમ છે. દોરને સિવાજ, ઉનાળે પણ લીલું ધાસ પ્રેર પાડી સકાય છે, અને દોરને તાજાં રાખી સકાય છે. દૂધ દેતાં દોરને તો તે બહુજ ફાયદાકારક છે અને જ્યાં લાયફીટનાં બેબમ છે ત્યાં તો આવી પ્રથા ધણી આવશ્યક છે.

સાઇલેન્સની પદ્ધતિ—અગત્યમાં જોટલા ધાસનો સાઇલેન્સ બનાવવો હોય તે માપનો ગોળ અમર લંબચોરસ ખાડો કરવો. પાંચ દોરને ૭ માસ ચાલે તેટલા લીલા ધાસનો સંગ્રહ કરવો હોય તો ૭ ફુટ જડા અને સાડાનવ ફુટના વ્યાસનો એક ખાડો કરવો અને બે લંબચોરસ બનાવવો હોય તો ૧૦ ફુટ લાંબો, સાત ફુટ પહોલો અને ૬ ફુટ

“કુમર” : અંક ૬૨ મો

ઉડા ખાડા કરવો. ખાડાનું તળિયું રાંધાં, નગિયાના કકડા કે મરડીઆ વ. એવી નીચેથી કુદીને મગબૂન કરવું અને લગભગ આવજી માસ ઉનધાં પછી અગર તે અડસામાં લીધું ધાસ અને નેમાં વળી બાજરી, જુવાર કે મકાઈ નીચથી હોય તે વખતે તેને વાડીને લીલીને લીધો ખૂંદોને તે ખાડામાં ભરવી. તે ધાસને ચારે ખૂંદોથી દબાવવા માટે અંદર ઓઝામાં ઓઝા બે માણસોએ સરખી રીતે

એક વધુ અંક પણ ખલાસ !

વાંચકો જાણે છે નેમ, કુમરના જુવા અંકોની પણ ખૂબ ખાપત થાય છે અને વર્ષો વર્ષો વધુ અને વધુ “વધારાના અંકો.” ઉપાવવા છતાં, ઘોડીકજ મુદ્દનમાં તે ખલાસ થઈ જાય છે.

અચાર પદેમાં “કુમર”ના અચાર જુવા અંકો ખલાસ થઈ ચૂક્યા છે આજે તેમાં એક વધુનો ઉમેરો થાય છે-એટલે કે.

“કુમર”નો આંકડો અંક ૧૬૩૩

[અંક ૩૪ મો]

નો અંક પણ દરે ખલાસ થઈ ગયો છે.

ખીન જુના અંકો પણ ખલાસ થઈ જાય તે હોલાંજ આપને જોઈતા અંકો ખરીદી લો. જુવા અંકોની એક ટુંકી ઘાંઘી આ અંકના ૩૨૮-૩૨૯-૩૩૦ પાતે અપાઈ છે. પૂરી પાછી એક પોસ્ટકાર્ડ લખવે, જગનગરમાં કોઈ પણ દેકાણે. માર પહેંચતી મુદ્દત મોકલારો.

ખૂદવું, એ રીતે ખૂદતાં ખૂદતાં ઝમીનની સપાટીથી પાંચથી ૭ ફુટ સુધી ઉંચે ને દહાંબિને ભરવું અને તેના ઉપર એક ફુટ જેટલી માટી ચડાવવી. ઘેંડા દિવસમાં તે મંછ બેસીને લગભગ ઝમીનની સપાટી જેટલી થઈ જશે સાધજેજ ભરતી વખતે અને ડાંકની વખતે નેમાં હાથ કે પાણી ન જાય તેવી રીતે ડાંકવું અને ઉપર પાણી પડે નો તેમાં

ઉતરે નદિ તેથી દાળ કરવો. આવી રીતે કાચણપૂર્વક કરેલા સાધજેજોમાંનું ધાસ દસ દસ વરસ સુધી કામમાં આવે છે.

મોટા સાધજેજ કરવો હોય તો ખાડાનું માપ મોટાનું રાખવું. ચલુતરના સાધજેજે પણ થઈ શકે છે, પણ તે તો અત્યારના ખેડૂતોને કરવા પાસવે તેના નથી. શ્રીમંત ખેડૂતો કે ટોર સંઘરનાર મદાજનો તેના મોટા સાધજેજે ચણીને બનાવે તો બહુજ ફાયદો કરે.

ઉપર જણાવેલો સાધજેજ ટોરને ખવરાવવાને માટે માદ મંદિનામાં એક તરફથી ઉપાડવો. ઉપાડવાનું મોટું બહુજ ન્દાનું રાખવું. અંદર દયાઈને તૈયાર થયેલું સાધજેજ લીલા જુવા રંગનું થાય છે અને રહેજ દહોવાટની અને ઝીંચાવાની વાસ મારે છે. એકાદ બે દિવસ તો ટોર ઘોડું ઘોડું ખાય છે પણ બે ત્રણ દિવસમાં તેને ઓડું ગમી જાય છે કે. ખાજની માફક તેની તરફ તે દોડે છે.

સાધજેજ વધુમાં વધુ જ્યાં સાન દિવસમાં ડંકાઈને પૂરું થાય તેવા રીતે કરવું, અને સાધજેજમાં લીધું લીધું ધાસ ભરવું. નેને ખીસકુસ મુકાવા દેવું નદિ. ટોર ખાના હોય તેવા ઝમે ને પાસનું સાધજેજ થઈ સહે છે, પણ જુવાર, બાજરી કે મકાઈનું હોય તો તે ઉત્તમ થાય છે.

હોંશિયાર ખેડૂતોને આવા સાધજેજમાં બેવડો લાભ થઈ શકે છે. જુવાર અગર એવું વાવેતર વાડીને સાધજેજ બનાવે છે અને તેના પૂરેલા ફળાનો પણ ચારમાં ઉપયોગ કરી શકે છે અગર તક મળે તો તેને બેડી નાખી, ખીંછ ફગત પણ લઈ શકે છે.

એક થનકુટ સાધજેજનું વચન એક મનુષ્યી માંડીને પોણા બે મણ સુધીનું હોય છે. પુખ્ત ઉમરના ટોરને દરોજ અડધો મણ સાધજેજ અને ૧૫ શેર સુકી ચાર પૂરવી છે

“પોસ્ટ”માંથી

૧
બરફ તે સુકું
હોય ?

સુકું બરફ

૧—

અને આ સુકું બરફ
એટલે જમાવેલી મેસ.

વાત અજબ જોવી
છે, પણ છે તદ્દન
સાચી. આ બરફ
સુકું છે. અમે-
રીકામાં નામે Dry
Ice છે તેમ, દેખાવે
પણ તે નકકરજ
હોય છે.

હા, એ બરફ
જોગળે છે—પા કહો
કે; ઉડી જાય છે
પણ પોતાની પાછળ
વારસ રૂપી પાણી
નથી મૂકી જતું.
ના, પાછળ કશુંજ
નથી રહેતું. એવું
જાણ થઇ જાય છે,
જાણે કંઈક અમકાર
થઈ ગયો.

સુકું બરફની
શોધ થયાને કંઈ
હાંઓ અરસો નથી
ગુજ્યો. એનું વતન
અમેરિકા છે. આજથી વર્ષો પહેલાં ત્યાં એવું
ચલણુ સર થયું અને આજે દુનિયામાં જનતા
કુલ સુકું બરફના ૮૦૫ થી વધુ સુકું બરફ
અમેરિકામાં અને છે.

એ સુકું બરફ અતે છે શું, તે હવે
જોઈએ. સામાન્યતઃ આપણે ત્યાં વપરાતા
પાણીવાળા બરફ અને આ સુકું બરફના
દેખાવમાં કંઈ ઝાઝો ફેર નથી, પણ દહીકતમાં
મેકે એકબીજાથી કેવળ જુદીજ યાંએ છે.
પણ સામાન્ય બરફ એટલે જમાવેલું પાણી

સાત વર્ષ પહેલાંની વાત છે કે અમેરિકામાં
સુકું બરફ બનાવવાના ફક્ત ૧૯ યંત્રો હતા, અને
દરેક બાબેજ ૩૦૦ ટન જેટલું સુકું બરફ બનાવું
હતું. આજે એજ દેશમાં ૧૧૩૦ ટન સુકું બરફ
દરેક બને અને બધે છે !

—૨

એની ઉપયોગિતાનો એક જ વર્ણન દાખલો
આગલે વર્ષે ડોશિંગટન (અમેરિકા)માં મળેલા અખિલ
જગતના રફાઉટ-મેળા વેળા જિવાને મલ્યો એ રફાઉટ
-મેળામાં બાગ લેવાને ૨૫,૬૬૦ બાજકો આવ્યા
હતા, જેમના દર દિવસના ખોરાક માટે ૨૫૦૦
ટનના જેટલા ચંલવર પ્રમાણના ખાદ્ય પદાર્થોને
સાચવવાની જરૂરત હતી થઈ હતી.

વિચરે તો કરો, દરેકબની લાખો પાંકે રાહીઓ,
બઠાઠા, ફળ અને મેવા અને સાકબાજ ઉપરાંત દર-
રોજ ૨૫,૦૦૦ ક્વાર્ટ કુધ, ૪,૦૦૦ રતલ માખણ,
૫૦,૦૦૦ હડા અને ૧૩,૦૦૦ રતલ ગોરતનો ત્યાં
વપરાસ હતો.

પરિણામે, એ ખોરાકની સાચવણી આ સુકું બરફને
દીધે એથી તે સુદર થઇ કે રફાઉટ-પદાર્થની દોરણ-
દગમાં દાખલ થયવા બીમારોની દૈનિક સરેરાસ
કેવળ ૧૧૧ આવી, જે સામાન્યતઃ ૧૫૦ જેટલી
આવવાની ગણતરી હતી !

૩

સહજ વધુ જાંડા-
જુમાં ઉતરે તો,
સુકું બરફ, એટલે
કાર્બન ડાયઓક્સાઇડ
મેસનું ઘન રૂપ.
મેની બનાવટની
ક્રિયાઓ રસાયણ-
શાસ્ત્રના અટપટા
સિદ્ધાંતોથી એતપ્રાત
છે અને તેને પૂરી
સમજવા માટે શિ-
ક્ષણ ઉપરાંત ઝાતી
અનુભવ અનિવાર્ય
છે. એ સામાન્ય
બરફ કરતાં ઘણું
વધારે ઠંડું હોય છે,
કારણ કે જ્યારે
સામાન્ય બરફની
ઠંડક કેવળ ૦° ફીઝી
છે, ત્યારે આની
ઠંડક મીઝાથી પણ
નીચે ૧૫૦° ફીઝી
જેટલી છે !

સપ્તાહ પચદા થશે
કે, આવા ડંડા બરફ

ફનો ઉપયોગ શો છે ? હા, તે સામાન્ય બરફ
પ્રમાણે ખાવાના ઉપયોગમાં નથી આવતું.
તે ખાઇ સકાય એવો પદાર્થ પણ નથી.
ન્હાની કટકી હાથમાં લો તો હાથ દાઝે અને
મોઢામાં મુકાય તો મોઢું દાઝવા ઉપરાંત
મેસની ઝડપી અસર થાય તે જુદી. પણ બાહ્ય
ઉપયોગ માટે તે સાચેજ અત્યંત અદ્યુત
ચીજ છે. સામાન્ય બરફની સરખામણીમાં તે
સરખા વજનને ૨૦ ગણું અને સરખા કદે
ત્રણ ગણું ઠંડું છે, બસકે અખતરાઓ પરથી

[૩૨૫]

રાગિન યુધ્ધ છે કે ખાધ પદાર્થોના અમુક જથ્થાને જગડતો અટકાવવા જ્યાં ૭,૦૦૦થી લઈને ૧૧,૦૦૦ રતલ જેટલું સામાન્ય જરૂર દરરોજ વપરાતું હતું ત્યાં આ સુકું જરૂર ફક્ત ૪,૦૦૦ રતલ વપરાય છે અને તે પણ ચાર દહાડાની મુદત માટે. એટલે કે, દરરોજની સરેરાસ ગણો તો ફક્ત ૧,૦૦૦ રતલ સુકું જરૂર વપરાય છે !

સુકું જરૂરનો ઉપયોગ નીચલા કામે માટે ખાસ થાય છે :

- ૧, જગડે એવા ખાધ પદાર્થોની સાચવવા
- ૨, ફળફળાદિને તાજી રાખવા,
- ૩, સોડા વોટર વ. ને ‘કામેનિટ’ કરવા,
- ૪, આગ લાગતી અટકાવવા અને
- ૫, રસાયણુ શાસ્ત્રમાં

એમાંય સુકા જરૂરના મુખ્ય ઉપયોગ ત્રણ છે: આફસક્રિમમાં, માસ મચ્છી તેમજ ફળ ફળાદિને રેશ્વે દ્વારા દુર લઈ જતી વખતે ઠંડી રાખવામાં અને સોડા લેખન જે ૧૧ પીણામાં જ્યાં જ્યાં માંસ મચ્છીનો વેપાર મહેડો છે ત્યાં ત્યાં સુકું જરૂર કરવાજરૂરી થઈ પડ્યું છે. એને લીધે સેંકડો માછલ દુરથી આવતા માછ પણ તદ્દન તાજો મેળવી સકાય છે.

પૈડાં પર વાટ ચઢાવવામાં છુદાર વાટને ગરમ કરીને પૈડા પર મુકી ઠંડી પાડે છે, ૧ થી ૧૫ મિનિટી છે. એવીજ રીતે સુકા જરૂરનો ઉપયોગ એન્જિનઅરીગ ખાતામાં થાય છે. એક લાગમાં ૧૧ને લાગ બેસાડવા માટે અંદરના ભાગને પ્રથમ આ સુકું જરૂરથી ઠંડો પાડી, બહારના ભાગમાં ગ્રેડવામાં આવે છે. સુકું જરૂર હોડી જતાં અંદરનો ભાગ પડોળો થાય છે અને જાને ભ.ગો સફળ બેસી જાય છે.

સા કોઈ જાણે છે કે ઠંડીથી પદાર્થો થીજી જાય છે—ફળ જાની જાય છે અને તેની સ્થિતિ-સ્થાયકતા ઓછી થઈ જાય છે. આ મુજબ લીધે સુકું જરૂર રજા જેવા પદાર્થોને કાપવામાં

ઉપયોગી થયો છે રજાને સુકું જરૂરની ગદ-દથી કારીને ફળ જાનાવવામાં આવે છે અને પછી તેને ધ્રુવ પ્રમાણે સરખી રીતે કાપીને તેના ઘાટ પકાય છે સુકું જરૂર વાયુ રૂપે હોડી જતાં રજા પાછું હતું તેવું, સ્થિતિ સ્થાયક થઈ જાય છે.

૨

ધંધાદારી નજરે જોતાં સુકું જરૂરની જનાવટ અત્યંત અધરી છે. એમાં સફળતા કરતાં નિષ્ફળતાની શક્યતાઓ વધુ છે અને આપણે ત્યાં દમણાજ ઉઠા થયતા એક કારખાનાને એ કારણે પુષ્કળ નારીપાણી ભોગવતી પડી છે. ખુદ અમેરિકામાં, જ્યાં આ ઉદ્યોગ આજે કૌથી વધુ પ્રચલિત છે, સુકું જરૂરના સાગ કારખાના ગણતીના જ છે અને તેમાં જુદી જુદી પદ્ધતિઓએ એ જનતું હોષ, ધણી વગા એક જીજી કમ્પનીના મ.ગમાં નોંધવાપાત્ર તથાવત હોય છે. વળી કમ્પદ્ધતિએ જનાવેલો જરૂર વધુ સારો, એ ફલેવું સહેલું નથી. જરૂરની ઉત્તમતા માટે અમુક અમુક રસાયણિક પરિક્ષાઓ નક્કી કરવામાં આવી છે. જે જરૂર એ પરિક્ષાઓમાં પૂરો ઉતરે તે ઉપાય ગણાય છે.

જે વાયકા એ વિવિધમાં રસ લેતાં હોય તેઓને એ વિવિધની અગ્રેજી ચોખડીઓ વાંચવાની સિફારિશ છે.

સુંદર ચિત્ર-કોર્ડો

આર્ટ કાર્ડ પર છાપેલા, સુંદર ચિત્ર કોર્ડો : (૧) તાજમહાલ, (૨) કુતુબ મિનાર (૩) ઉદયપુરનું આરસ મદલ અને (૪) સિકન્દ્રા (આમીનો) અકબરનો રવજો.

કીમત કમનતા તથા આના (રપાત્ર અર્થ મુઆફ)

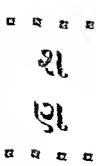
પૈસાની રીકીટ ખીડો. વી. પી. થશે નહિ.

લખો—ક્રમર ઓફિસ, સોદાગરવાડા મુરત.

સાચુના ઉત્થાગના વિકાસનો દિન્દી આરંભ અદામી સદીથી થયો. એમ તો દિન્દમાં સાચુનું વાવેતર ખુબ લાંબા સમય અગાઉથી થતું હતું પશુ ત્યારે એની ખપત આટલી મંગાવર ન હતી. પૂર્વ અને પશ્ચિમના વેપારી સંબંધો મજબૂત બનતાં, સાચુનું નસીબ ઉપડ્યું. કોઈ પણ પ્રકારના માલને લીંટાળવા માટે સાચુના ઉપયોગે લોકોનું ધ્યાન એટલું, પરંતુ એની ખરી કદ તો રશિયાની ક્રિમેયન લશ્કર વકતેજ થઈ. એ દરમાં રશિયન ગુણીઓની અજબ થઈ ગઈ હતી અને તેથી તે વેળા દિન્દી સાચુની ગુણો તરફ દુનિયાએ નજર માંડી શરૂ કરી

સાચુના વિવિધમાં બંગાળ અને આસામે જે ઇતરે મેળવી લીધો છે, તે વેપારી દુનિયામાં એક અત્યવળી સમાન છે. બંગાળની લૌગિક પરિસ્થિતિ અને હયામાનને લીધે એ શક્ય બન્યું છે, અનેકાનેક પરદેશોએ પ્રુકળ કાશિશો કરી છતાં તે હજી લગી સાચુની મોનોપોલી બંગાળ કનેથી મુદતી લઈ સંભાળી. આફ્રિકા, જાવા અને ફેંગ-ઈન્ડોમાં સાચુનામાં સાચુના વાવેતર માટે હર-પારની કાશિશો કરવા છતાં મનમાનતી કદ મળી નથી અને પરિણામે આજે દિન્દના વિકાસ વેપારમાં સાચુ અગ્રણ્ય છે.

સાચુના ઉત્થાગની મહત્વતાની જાણી કેવળ એટલા પરથી જ થઈ જાય છે કે હુગલી નદીના કિનારે કિનારે સાચુની હડ મિલો આવેલી છે અને આખા દિન્દમાં એની પાછળ ૧૬૬ કરોડ રૂપિયાની પુંછ રોકાવેલી છે. લા. એ. ખર્ચ છે કે કુલ ૬૬ મિલોમાંથી ફક્ત ગણુનોનીજ દિન્દી પુંછ અને વહીવટ હેઠળ ચાલે છે; બાકીનો મોટો ભાગ રોકાઈસ માલિકીનો છે અને તથા મિલો તો અમેરિકન માલિકી અને વ્યવસ્થા દ્વારા ચલાવાય છે છતાં સાચુનું ઉદ્યોગ-કેન્દ્ર, ખેતર, બંગાળ છે

અને કુલ ૬૬ મિલોમાંથી ચાર મલાસની, બે બિહારની અને એક સંયુક્ત પ્રાંતોની મિલ બાક કરતાં બાકીની બધી મિલો કલકત્તાની આસપાસ તરી કિનારે આવેલી છે.

આગલા કમાનામાં સાચુ હાથ-શેળો પર વસુલું હતું. તે વેળા કાચું સાચુ મૂલ્ય ૪૪, ૬૬માં તેનું

પાંત્રિક વસુલકામ થતું હતું, પરંતુ ૧૮૮૫માં દિન્દમાં રિસરા ખાતે પ્લેલી સાચુની મિલ ઉભી થઈ અને પછી તો એક પછી એક મિલો ઉભી થઈ ગઈ, આ રીતે તેની તરફની વિસ્તરણ આંકડાઓ:-

વર્ષ	મિલો	મત્રદરો
૧૮૭૬-૮૦	૨૨	૨૭,૦૦૦
૧૮૮૬-૯૦	૨૬	૬૦,૦૦૦
૧૮૯૬-૧૯૦૦	૩૪	૧૦૨,૦૦૦
૧૯૦૬-૧૦	૬૦	૨,૦૪,૦૦૦
૧૯૧૬-૨૦	૭૬	૨,૮૦,૦૦૦
૧૯૨૬-૩૦	૯૮	૩,૪૩,૦૦૦
૧૯૩૩-૩૪	૯૬	૨,૬૪,૦૦૦

૨

સાચુના ઔદ્યોગિક વિકાસ વિશે અનેક પુસ્તકો પ્રગટ થયા છે. યોગ્યક સમય પર કલકત્તા જ્યુટ એસોસિએશનના પ્રમુખે એક ટુકો લેખ એ વિશે અંગ્રેજીમાં લખ્યો હતો. એ લેખના કેટલાક અગત્યના ફકરાઓનો અનુવાદ આ રીતે:-

પ્રાચીન કમાનાથી સાચુ બંગાળનો મુખ્ય પાક ગણાતો આવ્યો છે. યોગલુસમી સદીના મધ્ય ભાગ પહેલાં બંગાળમાં સાચુના હાથ વસુલકામ ઉદ્યોગ થયો ફેલાયતો હતો. 'સામાન્ય જોઈ જ્યુટ' નામના પુસ્તકમાં, તેનો લેખક જણાવે છે કે:-

“સાચુનો ઉપયોગ દોરીઓ અને દોરડાં બનાવવા માટે તેમજ ગિરતરાવું કાપડ, પડદા, સાદરીઓ, ગરીબ વર્ગના લોકો માટે

કપડાં અને એવા બીજાં અનેક કામોમાં આખા દેશગરમાં યતો દતો અને ખાંડ, કોથી અનાજ અને એવી બીજી ચીજો મરવાના બાગવાન (કાચગા) માટે પણ સજ્જનો ખૂબ ઉપયોગ થતો હતો. ગયા સેકાની સરખાવમાં જાવા, બોર્નિઓ અને બીજા જાંદરા તરફ ચુલીઓની મોટા પ્રમાણમાં નિકાસ થવા લાગી અને તેની માંગણી ઝડપેરે વધતી ગઈ. ખાસ કરીને અમેરીકાના અને મુંબઈના જાંદરા રૂની માંગણીઓ ખાંધવા માટે સજ્જના કપડાંની માંગણી વધવા લાગી. આ ચુલીઓ અને કપડાંને પરદેશ ચલાવવા માટે દોગડાંથી ગાયેમી માંગણીઓમાં દાખવી આજના લોકોનાં પ્રેસમાં મુદીને પેક કરવામાં આવતું”.

દાથ-સાળનો ઉદ્યોગ

“હિંદુસ્તાનના રેસાયાળા વૃક્ષો” નામનું ટી. સેફરજસ રેસાંસનું પુસ્તક છેક ૧૮૫૫માં પ્રસિદ્ધ થયું હતું એ સમાનામાં જંગાળના આર્થિક જીવનમાં દાથ-સાળના ઉદ્યોગનું કુતુ મહત્વનું સ્થાન હતું, તે એ પુસ્તકમાં નીચેના શબ્દોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે:-

સજ્જનો મોટા વેપાર અને મુખ્ય ઉપયોગ ચુલ્લામાં જનાવવામાં થાય છે ચુલ્લામાં એટલે એકે ચુલી જેમાંથી થઈ શકે તેટલા માખાં સમૂના કાપડને એકેક ટુકડો. આ ઉદ્યોગ જાંદરાના નીચેના પ્રદેશના વસ્તીથી ભરપૂર પૂર્વ વિભાગોમાં મોટામાં મોટા ચંદ્રઉદ્યોગ થઈ પડે છે. તેમાં વર્ષનાં લોકો એ ઉદ્યોગ કરે છે અને દરેકે દરેક ઘરમાં એ પ્રવેશ પામેલો છે પુરો, સ્ત્રીઓ અને અને બાળકો તમામને એમાંથી રોજગાર મળી રહે છે નવરાસના સમયમાં ખંડાસીઓ, ખેડૂનો, પાકખી ઉપાડના-સાઓ અને ઘરકામ કરતા આકરો-ટુંકમાં, દરેક માણસને જાને હિન્દુ દોષ (કારણ કે) વખાને એકપું રૂબ કાંતે છે) તે

લાખો રૂપિયાના ભેદ, થોડાક આનામાં!

સિનેમા સ્લાઈડ—જનાવવાનો પૂરી માદિતો. અંક ૭૭ મો. કીમત ૪ આના

સિમિન્ટ-પોર્ટલેન્ડ સિમિન્ટની જનાવટ અને તેના ઉદ્યોગ વિષે અંક ૬૧ મો. કી ૪ આ. સિમિન્ટના રાઇસ, નળીયા અને ફેટ-નક્કારક દુનરનો ખામ સચિત લેખ. અંક ૬૬ મો. કીમત ૪ આના

સીસ કરવાની લાખ-કામગીરી મુદ્ર. પારસલ અને સીસીઓ પર લખાડવાની કાળી, ચોકા-લેટ, પીળી, જાડેના, જુ, લાલ, લીલી, સફેદ અને સુંદરી-રંગેરી લાખના ૬૩ પ્રયોગો. અંક ૬૩ મો. કીમત ૪ આના

મુખડ—ચાવેનર ને ધંધા સંબંધી (મુખડના નેજની જનાવટ સદિત) અંક ૪૮ મો.

કીમત ૩ આના
મુગધીદાર તેસો-ચાખ, ગંભેલી, ચપા, છ. સોમ પ્રકારના મુગધીદાર તેસો અંક ૩૮ મો.

કીમત ૩ આના
મુગની—મરચતી વિખ્યાન ગરીમરી. અંક ૪૪ મો. કીમત ૩ આના

મુન્દરી માછલી ઉંદર-અંક ૬૮ મો.

કીમત ૪ આના
સુંદીયા જુવાર-ચ વેનર વિષે. અંક ૫૨ મો.

કીમત ૩ આના
સેન્ટ-જાન જાનના સાદા અને મિથ્ર, ખંદા અને જનાવટી, દવડા અને ભારી પકિતના

સેન્ટ જનાવવા વિષે ૮૮ તુરખાઓ. અંક ૬૯ અને ૬૭ મો. કીમત સાત આના

સેનેટાજન-જનાવટ વિષે અંક ૭૬ મો.

કીમત ૪ આના
સેફ્ટી પીન-જનાવટ વિષે. અંક ૫૬ મો.

કીમત ૩ આના.

[જુઓ પાના ૩૨૯ પર]

પોતાનો નવરાસનો સમય ચૂંલેપાટ માટેનાં
તાણા પાણા કાંતવામાં જ રીતીકે છે."

પુરપમાં શણુના કારખાના

પુરપમાં સને ૧૯૩૫ માં ડાંડી ખાતે
વરાળથી ચાલતાં શણુના કારખાના ચાલુ
થયા. શણુ એ પરદેશ નિકાસ કરી રાકાય
એવી વસ્તુ છે એ વાત ઉપર પહેલું લક્ષ
ક્ષકતાના વનરપતિ વિભાગના બગીચાના
સ્થાપક ડો. શેકરજીવનું દોરાયું હતું. એમણે
૧૭૯૧ની સાલથી માંડીને અખતરાઓ કરી
જેવા માટે નમુનાની ગાંસડીઓ ડાંડી એકલવા
માંડી હતી. ઝાહિર પ્રજાની બાણુમાં હોય એવી
શણુની પહેલી મોઢી આપાત ડાંડી ખાતે
૧૯૨૨માં યમ એ અરસામાં ત્યાં શણુ અને
કંતાન કાંતવા અને વણવાનો વેપાર મોટા
પાયા ઉપર ચાલતો હતો. એ દરમિયાન હિંદુ-
સ્તાનથી આવેલ આ નવા રસાને વણીને તેના
તાણાવાણા બનાવવામાં મુશ્કેલી જણાઈ અને
એમ માલમ પડ્યું કે સુતળી તથા કંતાન
માટે વાપરવામાં આવતું સંચાકામ શણુમાં
કામ લાગી શકે તેમ નથી. એથી પ્રગતિ
ધણી ધીમી થતી રહી. ૧૯૨૮માં કલકત્તાથી
ડાંડી ખાતે માત્ર ૧૮-૨૦ કાચું શણુ
આવેલું. શરૂઆતમાં તો બીંડી, કંતાન
સુતળી વ. ની સાથેસાથ શણુ બનાવવામાં
આવતું હતું, પણ ૧૯૩૨ ની સાલમાં
બેલ માછલીનું તેલ લગાડવાથી શણુના રેસા
નરમ બની સકે છે એવી શોધ યમ ત્યારે
ડાંડીમાં ચાલતા પ્રયોગોને સફળતા મળી.
૧૯૩૫ માં એકખા શણુના તાણા પાણા બના-
વવામાં આવી અને ૧૯૩૭માં ડાંડીમાં શણુની
કીમત મુળના કરતાં બમણી થઈ ગઈ.

નિકાશમાં ઝડપી પ્રગતિ

એ પછી કેટલાક કારણોને લઈને શણુના
નિકાસ વેપારની ઝડપી પ્રગતિ થતી રહી

[પાના ૩૨૮ થી આગળ]

સેલ્યુલોઝ-બનાવટની વિગત. અંક ૭૭ મો.
કીમત ૪ આના.

સોનાના વરક-બનાવવા. અંક ૪૩ મો.

કીમત ૩ આના
સોપારી-પ્રકાર પ્રકારની સોપારીની રોપણી,
તેની પકવણી અને વેપાર વિષે. અંક ૮૩ મો.

કીમત ૪ આના.
સોપાખીન્સ-વાવેતર અને ઉપયોગિતા વિષે.
અંક ૭૧ મો.

કીમત ૪ આના.
હલવાઓ-પ્રકાર પ્રકારના હલવતદાર હલવાઓ
બનાવવા. અંક ૫૪ મો. કી. ૩ આના.

હળદર-તોઝી હળદરને સુકવવી. અંક ૪૦ મો.
કી. ૩ આના.

હાડકાનું ખાતર-તૈયાર કરવા વિષે. અંક
૮૭ મો. કીમત ૪ આના

હાથના મોઝ-ચંચવા. અંક ૭૪ મો.
કીમત આર આના

હાથીદાંત-હાથીઓ પકડવાની રીત તથા
નક્લી હાથીદાંત બનાવવા વિષે. અંક ૪૫,
૪૬, ૫૬ ને ૭૫ મો. કીમત ૧૫ આના.

હીરા-હિન્દી હીરાની ખાણો વિષે. અંક ૮૧ મો.
કીમત આર આના.

હેર ઓઇલ-ઝાહર ઓઇલ અને વનરપતિના
તેલમાંથી અને તાઝા ફુલોમાંથી હેર ઓઇલ
બનાવવા. અંક ૩૮, ૬૫ અને ૮૩ મો.
કીમત ૧૧ આના.

હોઝિયરી-બનાવટ અને કારખાના માટે સરળ
સચિત માર્ગદર્શન: શુદ્ધિકરણ માટે ઉપયોગી.
અંક ૪૦ ને ૬૫ મો. કીમત ૭ આના

અગર-ધંધા વિષે. અંક ૪૬ મો. કી. ૩ આ

અગરમતી-બનાવવી. અંક ૬૭ મો.
કીમત આર આના

અતરો-ચુલાબ, કેવડા, ચંપા, ચમેલી, હિન્દી
વ. ના ૨૧ પ્રકારના અતરો બનાવવા. અંક
૭૭ અને ૭૮ મો. કીમત ૮ આના

[હજી જુઓ પાના ૩૩૦ પર]

પ્ર. યો ગો

કપડા પર લખવાની શાહી

૧-લોગયુઝ એક્સ્ટ્રેક્ટ ૧૮ ઓંસ, ક્રાપર સલ્ફેટ ૩૬ ઓંસ, બાવળનો ચુંદર ૪ ઓંસ, પાણી ૩ ગેલન, પોટાસિયમબાયક્રોમેટ ૩ ઓંસ.

અર્ધા કલાક લગી સોને ઉકાળા, પછી નિતારી લો. કપડા પર લખવા માટેની લાશી શાહી બનશે.

૨-સિલ્વર, નાઇટ્રેટ ૪ ગ્રામ, પાણી ૩ ઓંસ, એમોનિયા અને સેપ ટ્રિન ૨ંગ, બુર-રેત પ્રરતા પ્રમાણમાં.

પાણીમાં સિલ્વર નાઇટ્રેટને ઓગળારી, તેમાં એટલું એમોનિયા ઉમેરો કે પહેલી વેળા તળિયે એસેસો પદાર્થ કરી વાર ઓગળી જાય. પછી સહજ રંગ નાખો એટલે શાહી તૈયાર

કાગળ પરથી તેલના રાશ કાઢવા

કાગળ 'વ. પર તેલના રાશ પડ્યા હોય તે નેની ઉપર ઇથર ધસવાથી, એ રાશ તર તળ નીકળી જશે.

ઇથર આપેલ ઝડપથી સળગી ઉઠતુ પ્રવાહી હોઇ, એના વપરાસ દરમિયાન ખૂબ કાળજી લેવી જોઇએ

કાનના દર્દોનો દુલાજ

બાળનાની ડાહણું સુણું કરી કાનમાં સ્ટેન-નાંખવાથી પર નીકળતું બંધ થાય છે. વિશ્વ વિજ્ઞાન

ખરબચાનો મસમ

પેટ્રોલિયમ જેલી ૧ રતલ, ગંધકના ટુલ ૪ ઓંસ, સેલિસિલિક એસિડ ૧ ઓંસ,

બોરિક એસિડ ૧ ઓંસ, એમ્બ્રોય લુકસિપ્ટેરા ૨ ઓંસ, હાર્ડ પેરેશીન વેક્સ ૨ ઓંસ.

પહેલાં પેટ્રોલિયમ જેલી અને પેરેશીન વેક્સને વોલર બાથ દ્વારા પીગળાવો અને પછી તેમાં લુકસિપ્ટેસ તેજ ઉમેરો. હવે તેને ચુક્કા ૧૨ગી નીચે ઉતારી, જ્યારે મિશ્રણ ઠંડુ પડ્યા આવે કે તેમાં ગંધકના ટુલ, બોરિક એસિડ અને સેલિસિલિક એસિડ ક્રમવાર નાખતા જમ, ખૂબ મિશ્ર કરો.

જળધાનિત્ર તાંબુ

તાંબુ ૮૮ ભાગ, જસત ૧ ભાગ, નિકલ ૫ ભાગ, કલ્ક ૫ ભાગ.

રાહીયા તાન પર

અરીણ ૧ માશો, કાળા મરી ૨ માશો અને જાયફાની ઢાસની રાખ ૩ માશો લઇ સર્વને ખાડી વલ્લગાળ સુણું કરી, તે સુણું તાપ આવવા અગાઉ દેવાથી રાહીઓ તાપ આવતો બંધ થઇ જાય છે (આ દવા સીધા પછી ચાર કલાક સુધી પાણી પીવું નહીં) વિશ્વ વિજ્ઞાન

ટોઇલેટ એમોનિયા

સોલ્યુશન ઍફ એમોનિયા (૨ંગ. એ: ૦.૮૮૦) ૧ ફ્લુઇડ ઓંસ, ઓલિફ એસિડ ૧ ગ્રામ, એમ્બ્રોય લવેન્ડર ૧૦ ટીપાં, ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૧૨ ફ્લુઇડ ઓંસ.

ઓલિફ એસિડ અને લવેન્ડર એમ્બ્રોયને મેળવી, પછી તેમાં એમોનિયા નાખી, છેવટે પાણી ઉમેરો.

તાંબા-વારનિશ (Copper Varnish)

ચંદુસ ૧૦ ભાગ, રાજન ૩ ભાગ, ગ્લિસરીન ૬ ભાગ, મેથિલેટેડ સ્પિરિટ સુરક્ષિત પૂરવું.

ચંદુસ અને રાજનની ભુજી કરી, એટલા સ્પિરિટમાં મેળવો કે એકે ઓગળી અંધ. પછી ગ્લિસરીન ઉમેરો એટલે વારનિશ તૈયાર.

■

દર્યા લાગે તેનો દુસાઈ

પ્રોમાઇડ ઑફ સોડા ૪ ગ્રામ, પ્રોમાઇડ ઑફ એમોનીઆ ૨ ગ્રામ, પિપરમિન્ટ વૉટર ૩ ગ્રામ.

મિશ્ર કરી, જમવા પહેલાં અને રાત્રે સુતી વેળા ૧ ન્દાની ચમચી દવા ન્દાના ગ્લાસ ભરીને ઠંડા પાણીમાં મેળવીને ખીલી.

■

નકલી આઈપ વૉટર

ઑઇલ અનોસી ૨૦ ટીપાં, ઑઇલ કેરવે ૨૦ ટીપાં, ઑઇલ એનેથી ૨૦ ટીપાં, પોટાશિયમ પ્રોમાઇડ ૧૬ ઑંસ, પોટાશિયમ બાઇક્રોમેટ ૬ ગ્રામ, સ્પિરિટ એમોનિયા એરોમેટિક ૬ ગ્રામ, સાદું સફળત ૨૦ ઑંસ, ડિસ્ટીલ પાણી ૨૦ ઑંસ.

જખાને મિશ્ર કરો.

■

નાકમાંથી લોહી પડવું

જરાસ અથવા અરકુરીના ધૂલો સુંધી કરી, તેનો નાસ લેવાથી નાકમાંથી લોહી વહેવું અંધ યાવ છે.

■

નારંગીયું શરખત

નારંગીઓ નંગ ૬, ખાંડ ૪૬ શેર, સાઇટ્રીક એસિડ (સિંધુના દ્વાર) ૬ ઑંસ અને પાણી ૨૬ ગ્લાસ

નારંગીની છાલ એવી પાતળી ઉતારો કે જેથી છાલની નીચેનું પાતળું સફેદ પડ નારંગી પરજ રહે. પછી એક તપેલીમાં પાણી ભરી, તેમાં એ છાલ મુકી ફેવતા પર પંદર મિનિટ સુધી ખદખદાવો. પછી તેમાં નારંગીનો રસ રેડો અને બીજી પંદર મિનિટ સુધી ખદખદાવો.

એ મિશ્રણને ગાળાને પાણું તપેલીમાં ભરી, તેમાં ખાંડ અને સાઇટ્રીક એસિડ નાંખો અને ધીમા તાપે પાંચ મિનિટ સુધી ઉકળો. ધીથીમાં ભર્યા પહેલાં એને તદ્દન ઠંડુ પડવા દેજો અને વાપરવું હોય ત્યારે સાદા પાણી અથવા સોડા વૉટર સાથે વાપરજો.

■

પિત્તળ પૉલિશ

અધકનો તેજાગ ૧ ઑંસ, ઠંડુ પાણી ૬ ક્વાર્ટ, ટ્રિપોલી પાવડર ૬ ઑંસ, જવેલર્સ રૉઝ ૬ ઑંસ.

પહેલાં તેજાગ અને પાણી મેળવી, પંદર મિનિટ પછી તેમાં એક લૂકોઓ નાખી, મિશ્ર કરી, ડબ્બામાં ભરી લો.

પિત્તળ પર અક્યક્ષિત પૉલિશ કરવા માટે આ બનાવટ ઉપયોગી છે.

■

ફર્નિચર વારનિશ

ચંદુસ ૩ ઑંસ, લાખ ૧૦ ઑંસ, સુદર ૨ ઑંસ, ઓક્રોએનિક એસિડ ૬ ઑંસ, મેથીલેટેડ સ્પિરિટ ૬ ગેલન.

■

બહુ બ્લેક શાહી

માલુ કળ ૧૫ તોલા, હીરાકસી ૫ તોલા, ઇન્ડીયો કારમીન ૨ તોલા અને પાણી ૨૦૦ તોલા લઈ, વાસણમાં મુકી ધીમી અગ્નિએ ઉકાળો.

■

“ક્રમર” : અંક ૯૨ મો

બેન્ઝોઈક ઑઇલ (Benzoid Oil)

લોખાન ૧ ઑંસ, બદામનું તેલ ૨૦ ઑંસ.
લોખાનને બારીક કરી, તેલમાં નાખી,
વોટર બાથ પર ત્રણ કલાક લગી પકવેા.
પછી તેલને ગાળી લઇ, શીશીમાં ભરી લેા.

રાસ્પબેરી ઓફરેક્ટ

ઑઇલ રાસ્પબેરી ૧ ભાગ, ફાક્સન રિપ-
રિટસ ૩ ફે ભાગ, ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૩ ફે ભાગ.

પહેલાં પાણી અને રિપરિટને મેળવો,
રંગ મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો સહજ રંગ
નાખી, પછી તેમ મેળવો, ખૂબ પકાવેા.

લીમડાનું દાંતમંજન

કાલસો ૨૦ ભાગ, ચામના ક્રમે ૨૦
ભાગ, મિસિપિટોડ મોક ૧૦ ભાગ, લીમડાના
પાંદડાં ૧૦ ભાગ, કપુર ૩ ભાગ, પિપરમિન્ટ
કિસ્ટરસ ૩ ભાગ, ઑઇલ રોઝમરી ૧ ભાગ,
લીસો રંગ સહજ.

લીમડાનાં પાંદડાંને સુકી, બારીક રાટો
અને પછી બાકીની બધી નક્કર ચીજોને બુટી
બુટી બારીક વાડી, એ સાંતે વલ્લગાળ કરી
મેળવે. છેવટે તેલ અને સહજ રંગ ઉમેરી દો.

શીશાક્ષર-ધાતુ

જાપનાનાં શીશાક્ષર કિંવા *Typeset* બના-
વવા માટેની ધાતુ આ છે:

૧-સીસુ ૩ ભાગ, કલઇ ૪ ભાગ, તાંબુ
૪ ભાગ, જસત ૮૦ ભાગ

૨-સીસુ ૨ ભાગ, કલઇ ૩ ભાગ, તાંબુ
૨ ભાગ, જસત ૯૩ ભાગ.

સાંજુની બુટી

હડ સાંજુની બુટી ૫ રતપ, કાર્બોનિટ
ઑફ સોડા ૩ રતપ, સિલિકેટ ઑફ સોડા
૨ રતપ, ટંકણબાર ૧ રતપ.

સ્પિરિટ ગમ (Spirit Gum)

સ્પિરિટ ઑફ વાઇન ૨૦ ભાગ, ટીકગર
બેન્ઝોઇન ૩ ભાગ, પાણી અથ પૂરતું.

બધાને મિશ્ર કરી રાખો.

સુગંધી મીણ-પથરો

આ મીણ-પથરો કપડાં વ માં મુકવાથી
તેમાં સુગંધી ફેલાય છે

હાર્ડ પેરેશીન ૩ રતપ, ક્રાન્મેન્ડ્રોડ રોઝ
(સુગંધી) ૧ ઑંસ.

મીણને વોટર બાથ પર ચોખવાથી,
ચુના પાંચી નીચે ઉતાર્યા પછી તેમાં સુગંધી
મેળવી ૧ ઈંચ ગરો થયે જમાવી, એક
ચોરસ ઇંચના દરકા તૈયારી લેા.

સેડ્યુલોઇડ-શાલી

ફોર્ક કલોરાઇડ ૧૦ ગ્રામ, ટેન્નીન ૬૫
ગ્રામ, એસિટોન ૬ ફે ઑંસ.

એસિટોનના બે ભાગ કરી, એક ભાગમાં
ફોર્ક કલોરાઇડ અને બીજા ભાગમાં ટેન્નીન
ચોખવાથી, એકત્રે મેળવેા.

કામ પછુ કલમથી આ શાલી તડે સેમ્યુ-
લોઇડ પર લખી સફાય છે.

રાઇપ્પાઇટર માટેની શાલી

કામળ સાણુ ૧ ઑંસ, ગિલ્સરીન ૩ ફે
ઑંસ, ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૧૨ ઑંસ, આલકોહલ
(ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ) ૨૫ ઑંસ, મેથિલ વાગેલેટ
૩ ઑંસ.

બધાને મિશ્ર કરી, ગાળી લેા.

હવે કોઈ બેંકાર રહશે નહિ

જાતમાં બેંકાર આદમીઓ ફક્ત એક કલમ અને ખરીદાથી માંડી વેપારમાં ફક્ત પોસ્ટનો થોડોક ખર્ચ કરી, કેવી રીતે માસેતુભર બની બચ છે એવું રસીકું વર્ણન અને સરળ ઉપાય તેમજ આમરો દરેક પ્રકારનો અનુભવ આ પુસ્તકમાં છે. (૧) પોતાની વસ્તુઓ વેચવાનો ઉપાય (૨) આઠકાને પોતાની તરફ ખેંચવાની કળા (૩) પુષ્કળ નફોનો વેપાર (૪) વધુ હઝારો નેવેલક્રીક પોતાની મેળે મંગાવવાનું ઠેકાણું, કે જે વસ્તુઓની આખા હિન્દુસ્તાનમાં જુએ ખપત યામ છે (૫) પત્ર વ્યવહારથી ધર્મી કરવાની ગુપ્ત આગી, (૬) યુરોપી ભુદી ભુદી કર્મોનાં ઠેકાણાં, જ્યાંથી નવી નવી વસ્તુઓ હમેશાં મફત આવતી બચ છે (૭) અમેરીકાની કર્મોનાં ઠેકાણાં, કે જે હુકમ ફક્ત એક કાચજી લખવાથી હુનીયાની દરેક ચીઝ તથા વેપારની આવીનો પત્તો મેળવી આપે છે (૮) ક્રાન્સ જેવા પ્રખ્યાત ને વૈભવશાળી દેશની નવી નવી યાત્રા મેળવવાની તથા તેની એજન્સી લેવા માટે તે દેશની પ્રખ્યાત પેટીઓના ઠેકાણાં (૯) લંબાની, બયાન, અમેરીકા વગેરે દેશોથી ઘેર ભેડાં તાઝો માલ તેમજ એજન્સી લેવાની આવી તૈયાર છે. થોડું લાલચ લોકો માટે-એક પૈસાની મુદ્રીથી ૧ રૂપિયા, જે આનાની મુદ્રીથી રાજ ૨ રૂપિયા કમાવાય જે આનાની પુલથી ૧ રૂ. જે કલાકમાં કમાવાય. છ પૈસે ઘેર સાબુ બનાવવો, દરેક પ્રકારનો જમની કલ્ક, બહુનો સાથ, શુદ્ધ પોલીસ, મોડું ભેવાને આવેનો, વાળ કાપા કરવાના સાબુ, વિવાળી મીણબતી, હાંમ, કપુર, ખીપરમાં ડીસલ, કીનાઈલ, જુદી જુદી માતના મુગધીન તેજો તથા સરખોનો તેમજ હિન્દુસ્તાનના કાચા માલથી પૈસા પેદા કરવાનું બતાવે છે. નક્કી રજાર, રહેઠ પેન્સીલ, કલોરીન ગેસ (જેનાથી કપડાં દુધ જેવાં સફેદ થાય છે.) મુરખા, અથાણા તથા નાના પ્રકારની ચટકીઓ, મનસ્પતીનું બી બનાવવું, નક્કી રોનું બનાવવું વિગેરે વિગેરે હઝારો દેશી તેમજ વિદેશી વસ્તુઓ બનાવવા માટેની વિધિ આ પુસ્તકમાં કીચો કીચ કરેલી છે, જેનાથી હઝારો પછિસાદાર બની ગયા છે.

કીમત રૂ. ૧-૪-૦ (૮. ખ. રૂ. ૦-૫-૦)

૧૦૦ ગણા નફોનો વેપાર

સંસારમાં બધા વેપારો કરતાં પૂણે નફાકારક વેપાર પેટંટ દવાઓનો છે. એનાથી સો ગણે નફો મેળવી શકાય છે. એક પૈસાની પ્રીમતની દવાના બખ્ખે રૂપિયા મળતા ભેવામાં આબ્યા છે ઘણી કુખનીઓએ ફક્ત એક એક પેટંટ તુરખાથી લાખો રૂપિયાની કમાણી કરેલ છે. વિલાયતી પેટંટ દવાઓ બનાવવાવાળી કુખનીઓ એક એક પેટંટ દવાથી કરોડો રૂપિયા કમાવી રહી છે. જે તમે પણ તેમની પેઠે હિન્દુસ્તાન અને વિલાયતની પેટંટ દવાઓના અસલી અને ખરા ૩૦૦ તુરખા ઘેર ભેડા શીખીને પેટંટ દવાઓ પોતે તૈયાર કરી સેંકડો રૂપિયા માસિકની કાચમની આમકની પેદા કરવા ઇચ્છતા હો અને નાની મુદ્રીથી કૃપાની આશ કરવા ઇચ્છતા હો તો આજેજ "પેટંટદવાઓ અને ભારત વર્ષ" નામનું એક પુસ્તક મંગાવી લ્યો.

કીમત રૂ. ૧-૪-૦ (૮. ખ. રૂ. ૦-૫-૦)

લખો:-રસાયન કાર્યોલય (ક)

ચા.બો. નં. ૧૨૫, દીલ્હી Delhi

સિગારેટ

(અનુક્રમિક પૃષ્ઠ ૩૨૦-૩૨૬)

મોટા પાંદડાં કાપવા માટે જુદા પાટી. વહેલા પાંદડાં, કોરો વગરવરને ડીંગણી ચિરદ વચ્ચે રહે જનવરવા માટે જુદી પાટા છે.

દવાઓ છાંદવી—ઉપલી કિયાઓ યાદ રહેવા પડી ચાર પાંચ જુદી જુદી જાનના તંબાકુના પાંદડાં એકોનાજીવ પાનના પર પાવરી રહે પગ પડે રકમોનાં ગિયણ છાંદવામાં આવે છે.

જાંબાકું કાપવાની ક્રિયા—આ ને કિયા છે કે જેનાથી બીજવેલા નમોવાળા યા નમો વચરના તંબાકુના પાંદડાને કાપી, સિગારેટ બનાવવા માટે લાવક બનાવાય છે.

આ કિયા પડું કરિને પગ પડેલા યાવ એટી ને બને એ પંખ જો કે જનવરવા મુંઝવળ ગાયું છે જાનં અરગવાળા ચાલી મઠાય છે. એ પંખ પર રેખાદેખ રાખવા માટે ને માપુમોલી કુરવન છે. એક માપુસ તંબાકુ મુકોને જલ્ય બને જીએ કાપવાની ડી જરાજર ચાલે છે કે નહિ ને તપાસને રહે બને કયા પડે તંબાકુ બનેરો રહે

તંબાકુને મુકવવાની રીત કાપવા તંબાકુને પાળોમાં મુકી, યાળીના નાંચે એક કપડાનું જનાલી તમિયું જવાલી રાખવામાં આવે છે. પાટી ને કાપવા તાંબાકુમાં પરાગ પમાર કરવામાં આવે છે. પાંડળી તેજ તંબાકુની જોડે યાળીમાં ને જેવા પેડું જનવરવી તમિયું નીચે હોનું મુકી રજી વરાગ આપવામાં આવે છે. હોરે રજી એક વાર એવા જનવરવી તમિયાવાળા યાળીમાં તેજ તંબાકુ મુકા. પગ પડે રજી દવા આપવામાં આવે છે, જેથી દાગા કલાક પડી તંબાકુ વાપરવા લાગા જો છે. બજાજન એથી તંબાકુની સુચર્ષીમાં તમારવ પડી જલ્ય છે. જ્યાં રીત ને એક અમગમાં દેવાવે છે

[૩૩૬]—

મુગધીઓ—દલાવી જાનની સિગારેટનો

રજાદ મુકાવવા માટે મુગધીઓ વાપરવામાં આવે છે, જેથી દલકા તંબાકુની ખામીઓ મુગધીઓ વડે હુપાઈ જાય એ માટે વપરાતા પ્રવાહીઓમાં ને રમ, પાણી, સરો વગરવર દોષ છે. વધી કેટલાક ખાસ સોદા જુદા દુરખાના પગ વપરાય છે, જેમાં જેમીમ, રમ, ઘોંછ, વેનિસા વગરવર વપરાય છે. રજાદ રૂપે યેઠાક નુરખા આ રહેવા—

૧—જેમીમ રમ ૫ રજુપડ ઓસ, ટીક-ચર ટેન્કા ૧૨ રજુપડ ઓસ, ટીકચર વેલે-રિયન ૩ રજુપડ ઓસ, કોમરીન ૩૦ મેડિન

જાળો ૧૩ રજુપડ ઓસ જેટલા પાળો-લેટ મુગધીના સવમાં મેગી બેરગાલી રી, જેથી એક પાન્ટ જેટલી મુગધી જાળી લાય.

૨—રિપરિટ ૧ પાન્ટ, કાસારીના બાઈ ૧ ઓસ, ટેન્કા બીન ૧ ઓસ, વેનિરિયન ૨૦ રૂ ઓસ, બોરિસ પાવર ૩ ઓસ.

જાળને મેગી એક આપાકિયા મુગધી રહેવા રો

૩—ટીકચર બે-એલન ૭૨ કામ જનવરવું તેજ રહે કામ, સરોનું તેજ રહે કામ, તજનું તેજ રહે કામ, કોમરીન ૧૩ કામ, વેનિરિયન એરલ ૧૩ કામ, કાસારીના બેતવ ૧૩ કામ, સિ દોમ બેરલ ૩ કામ, વેનિરિયન ૩ કામ

કુરમ પડના આકેદોતમાં મેગી વરેલ, કુરમલ છે. જે એકલું પૂંકલું જેલના રેટમાં આજ મુગધી તપાસ છે

કુકમાં, કિપવી મેગી સુચર્ષીના રહે પગ પડે તંબાકુ પર છાંદવામાં આવે છે. આમાજ રીને જાન રન્ય તંબાકુ માટે એક ઓસ મુગધી પડવી દોલ, તંબાકુ પર મુગધી છાંદવા પડી તેને સિગારેટ જનાવવા માટેના પંખ પર કાપ જવામાં આવે છે.

આ ચંત્ર ત્રાતા ગોટા માપ અને એક પના આવે છે. એક મિનિટમાં ૩૦૦ સિગારેટ બનાવનાર ચંત્ર સ્થાથી ત્રાતું છે. ચંત્રમાં એક તરફથી તંગાક અને બીજી તરફથી સિગારેટના કાગળની બોગિન મુકવા પડી, ચંત્ર વડે આપોઆપ એ કાગળ પર સિગારેટનું નામ-દરજા પ્રમાણનું ગોઠવેલું-છપાઇ જાય, તંબાકુ કાગળમાં વીંટળાય, સિગારેટ બને છે. એ પ્રમાણે, કલાકની ૧૮૦૦૦ સિગારેટ એટલે એક દહાડાના ૧૦ કલાકમાં ૧,૮૦,૦૦૦ સિગારેટ બનાવાય છે ત્યાર પછી તેવાર થઇ મચેલી સિગારેટને ચંત્ર પરથી ઉપાડી કાઢ, ગરમ એરડામાં કાઢી રાખવામાં આવે છે. જ્યાંથી પાછળથી તેને જીન એરડામાં કાઢી જાય, બહાર કારીગરો યા ચંત્ર દ્વારા પેલા કાગળના વર્કમાં વીંટળાવી પુડાની ડબ્બીમાં ભરે છે, કા પતરાના ડબ્બાઓમાં ભરે છે. પછી એ ડબ્બીઓ અને ડબ્બાઓને જીન બાકસોમાં બંધ કરી, ઉપરે લાકડાના બોખાઓમાં ભરી, ગરમ એરડામાં રાખી મુકવામાં આવે છે.

કારખાનાના અડસટી

મધ્યમ પાયા પર સિગારેટનું કારખાનું બિયાડી, ૭ માસમાં દસઠી અને ઉંચી જાતની એક આનાની દસ અને બે આનાની દસવાલી, અનુક્રમે ૫૦ અને ૨૦ લાખ સિગારેટ બનાવવા માટે ફેક્ટો ખર્ચ થાય છે, તેના તથા કારખાના માટેની પુંજ અને આવક-ખર્ચ અને તકા તોડાના અડસટી આ રકમો:-

પચાસ લાખ હલકી સિગારેટો-એક

આનાની દસવાલી-બનાવવાનો ખર્ચ

તંબાકુ રતલ તંબાકુમાંથી ૧,૦૦૦ સિગારેટ બને અને એક બોગિન કાગળમાંથી ૨૦,૦૦૦ સિગારેટ બને તો સરતી જાતની એક આનાની દસ સિગારેટવાળી પચાસ લાખ સિગારેટ બનાવવા માટેના કાચા માલના ખર્ચનો

અંદાજો આ થશે. ૫૦૦ સિગારેટ એક મોટા ડબ્બામાં ને ૨,૫૦૦ સિગારેટ લાકડાના બોખામાં ભરવાના ધોરણે રકમો મુદી છે:- રૂપિયા

તંબાકુ બુદી બુદી કાતનો	૧૫,૦૦૦
રતલ-રતલના છ આના લેખે	૫,૬૦૦
દવાઓ અને મુગધીઓ (રતલના એક આના લેખે)	૬૦૦
સિગારેટના કાગળ ૨૫૦ બોગિન (રૂપિયા બે લેખે)	૫૦૦
બે રંગની છપાઇવાળા બાકસ દગારના રૂ. ૪-૪-૦ લેખે)	૨,૮૦૦
કાગળના વર્ક ૫ લાખ (દગારના રૂ. ૨-૦-૦ લેખે)	૧,૦૦૦
પુડાની ડબ્બીઓ ૧૦,૦૦૦ (દગારના રૂ. ૧૦-૦-૦ લેખે)	૧૦૦
મારફર્શક કાગળ ૪૦ રીમ	૧૫૦
મોટા ડબ્બા પર વીંટળાવાના કાગળ ૧૦,૦૦૦ (દગારના રૂ. ૩૦-૦-૦) ૩૦૦	
લાકડાના બોખા	૮૦૦
અણધારી વધારો	૩૫૦
	રૂ. ૧૨,૦૦૦

અર્થાત દગાર સિગારેટનો ખર્ચ રૂ. ૨-૬-૩ થશે અને અંથી ગોટા જગ્યામાં સિગારેટ બનાવાય તો તે આગળ જતાં રૂ. ૨-૪-૦ની દગાર પછી જતી સકશે.

ઉંચી જાતની-બે આનાની દસવાલી-વીસ લાખ સિગારેટો બનાવવાનો ખર્ચ

તંબાકુ ૧,૦૦૦ રતલ (રતલ એકના દસ આના લેખે)	રૂપિયા ૩,૭૫૦
દવાઓ ને મુગધીઓ (રતલ એકના સવા આના લેખે)	૫૦૦
સિગારેટના કાગળ ૧૦૦ બોગિન	૫૦૦

“કુમર” : અંક ૬૨ મો

પુરાની ડબ્બીઓ દોઢ લાખ	૬૫૬
પતરાના ગોળ ડબ્બા ૧૦૦૦	૭૦
” ” ” મોં મુકવા માટેના	
કાર્ડ વ. નંગ ૧૦૦૦	૧૦
પતરાના ડબ્બા ૫૨ વીંટાળવાના કાગળ	૧૦
ચોરસ ડબ્બા નંગ ૩,૦૦૦	૬૦૦
” ” ૫૨ વીંટાળવાના કાગળ	
નંગ ૩૦૦૦	૧૨૦
પારદર્શક કાગળ	૮૦
લાકડાના ખોખા	૨૦૦
અણધાર્યો વધારો	૧૦

૩ ૬,૫૦૦

અર્થાત ૩. ૩-૪-૦ ની હજાર સિગારેટ
ચી. આ જાતની સિગારેટમાં ફરીફાત વધારે
હોઈ, થણા કારખાનાઓ અને કારભોજ નિષ્ફળ
નીવડયા છે.

પુલ્લો અંદાજો

કાચો માલ	૩૫૫૫
હલકી જાતની ખચાસ લાખ સિગારેટોનો કાચો માલ	૧૨,૦૦૦
ઉંચી જાતની વીસ લાખ સિગારેટોનો કાચો માલ	૬,૫૦૦

કારખાના માટે

સિગારેટ બનાવવાના યંત્રો	૩. ૬,૦૦૦
ઑઈલ એન્જન	૩. ૩,૫૦૦
તંબાકુ કાપવાના યંત્ર એ	૩. ૬,૦૦૦
પતરાના ડબ્બાનું યંત્ર	૩. ૨૫૦
તંબાકુને ગરમ કરવાનું યંત્ર	૩. ૧૦૦
તંબાકુને ઠંડા કરવાનું યંત્ર	૩. ૧૫૦
પુલી અને બોલો સામાન	૩. ૩૦૦
ગોડવાનો ખર્ચ અને મજદૂરી	૩. ૩૫૦

પગાર

તંબાકુ મિશ્ર કરનારનો છ માસનો પગાર	૩. ૧,૨૦૦
યંત્ર સજાવનારનો છ માસનો પગાર	૩. ૬૦૦
પેકીંગ કરનાર એ નવકરોનો પગાર (માસિક ૩. ૪૦ લેખે)	૩. ૪૮૦
ચાર લેખાઓનો પગાર (માસિક ૩. ૧૦ લેખે)	૩. ૨૪૦
ચાર છોકરાઓનો પગાર (રોજના છ આના લેખે)	૩. ૧૫૦
કાર્યાલયના વ્યવસ્થાપકનો પગાર છ માસનો	૩. ૨૫૦
ટંપિરિટ અને રિસાગી કાર-ડ્રુનનો છ માસનો પગાર	૩. ૨૫૦
એ કંઠાકોનો છ માસનો પગાર	૩. ૨૫૦
ચાર કંવાસરોનો પગાર-માસિક ૩. ૪૦ અને હજાર સિગારેટ ૩. ૧-૦-૦૦નું એલોવન્સ મળીને	૩. ૧,૬૦૦

પરચુરણ

કારખાનાનું ભાડું છ માસનું	૩૫૦
પરચુરણ ખર્ચ છ માસનો	૧,૦૦૦
જાહિરાત ખર્ચ છ માસનો	૧,૦૦૦
ફેન્સ-ડર અને બેટનો ખર્ચ	૧,૦૦૦
ગુસ્તફરીનો ખર્ચ વ.	૬૮૦
એમાં ઉમેરો—	૩ ૩૭,૨૦૦
રેલ્વે નૂર પાંચ ટકા લેખે, કમીશન દસ ટકા લેખે	
ઝાકટીયા, કુલી, કારટેજ ચાર્જ પાંચ ટકા લેખે	

(કુલ ૨૦ ટકા: રૂ. ૫૧૦૦૦ ના
વેપાર પર) રૂ. ૧૦,૨૦૦

ખાલસખા

[ખાળકોનું માસિક]

કુલ રૂ. ૪૭,૪૦૦

નફા દોરના અંદાજો

આવક

હલકી ઝાંતની સિગારેટો પચાસ રૂપિયા	
લાખના વેચાણના (ભાવ	
હજારના રૂ. ૫-૮-૦)	૨૭,૫૦૦
ઉંચી ઝાંતની વીસ લાખ સિગારેટોના	
વેચાણના (ભાવ હજારના	
રૂ. ૧૨-૦-૦)	૨૫,૦૦૦

કુલ આવક રૂ. ૫૧,૫૦૦

એમાંથી બાદ-વેચાણ કમીશન
૨૦ ટકા લેખે રૂ. ૧૦,૨૦૦

ચોખ્ખી આવક રૂ. ૪૧,૩૦૦

ખર્ચ

કાચો માલ	૧૮,૫૦૦
વંત્રના ધસારા ખાતે ૧૦ ટકા લેખે	૧,૦૦૦
ખોજ ખર્ચાઓ	૧૦,૦૦૦
	રૂ. ૨૯,૫૦૦

અર્થાત ખર્ચ રૂ. ૩૦,૦૦૦ મળ્યો અને
આવક રૂ. ૪૦,૦૦૦ મળ્યો, ચોખ્ખો નફો
રૂપિયા ૧૦,૦૦૦ થશે.

ટુંકમાં પચાસ હજાર રૂપિયાની પુંજ
રોકતાં પહેલાં જ માસમાં દસ હજાર રૂપિયા
નફો થશે, જે ૨૦ ટકા જેટલો હોઈ, આજના
સમયમાં ખરાબ નજ લેખાય. વળી જેમ
ખપત વધતી જશે તેમ તેમ ઝોકંદરે ખર્ચ
ઝોછો થશે જશે અને નફો વધતો જશે.

નફાના પાયા પર પંદર હજાર રૂપિયાની
પુંજમાં આ ધંધો ચાલુ કરી સકાય એમ છે.

તત્ત્વો: હિંમતલાલ મુ. શાહ
‘ખાલસખા’ એકલી વાતો કે ગપગોળા
રજુ નથી કરતું, પણ ખાળકોને ઉપયોગી સર્વ
વિષયો વિદ્યાજ્ઞની દૃષ્ટિએ રજુ કરે છે.

એનો દરેક અંક બાલસાહિત્યના સિંધદસ્ત
લેખકોના લેખોથી ભરેલો હોય છે.

તેથીજ ‘ખાલસખા’ ટુંક સમયમાં પ્રથમ
કક્ષાનું ખાત્ર માસિક ગણાઈ છે.

ખાળક માટે ‘ખાલસખા’જ પસંદ કરો
વાર્ષિક લવાઝમ:

દેશમાં રૂ. ૩, પરદેશ રૂ. ૪, (ચિ. ૧)

લખો:—

‘ખાલસખા’ કાર્યાલય

માંડવીની પોળ, અમદાવાદ.

જરા ધ્યાનમાં રાખશો

આજકાલના સમયમાં ધંધા રોજગાર
ચિના પૈસા પાસે નવી હોવાથી માણસોને
વારંવાર ખુરીખતોમાંથી પસાર થવું પડે છે.
તેનાથી બચવા સારું દુબર ઉદ્યોગ અને શારી-
રીક વ્યવહારીક સંબંધી ધેર એમાં થોડા ખર્ચે
ફળવણી લોકોને મળે તે માટે અમે ‘વિદ્ય
વિજ્ઞાન’ નામનું માસિક પ્રગટ કરીએ છીએ.
એમાં અનુલવસિંધ વગર મૂડી ખર્ચે થઈ
શકે તેવા ગેરન્ટીડ પ્રયોગો નિયમિત અર્થાય
છે. એમાં દશવિલા એક બે પ્રયોગ કરવાથીજ
હજારો રૂપિયા વાત વાતમાં મેળવી સકાય છે.

વાર્ષિક લવાઝમ: (ટપાલ ખર્ચ સહિત)

રૂ. ૧-૦-૦ (એક સાથે)

આદર્શ સમાજ કાર્યાલય

શાહપુર, અમદાવાદ.

ક્રમરના વાંચકોને અર્ધી કીમતમાં મળશે.

ચિકિત્સા સિંધુ—આ ચોપડીમાં એલોપેથિક, આયુર્વેદિક તથા યુનાની મત પ્રમાણે દરેક રોગોના લક્ષણ, ઉપચાર તથા ચિકિત્સા સરલ શુભરાતી ભાષામાં લખવામાં આવેલ છે. આ ચોપડી ડાક્ટર, વૈદ્ય, હકીમ તથા ગૃહસ્થોના ધણાજ ઉપયોગની છે, માટે દરેક ગૃહસ્થે ખરીદ કરીને પાસે રાખવી જોઈએ.

કીમત રૂ. ૧ (ટપાવ ખર્ચ નાહ)

વૃધ્ધાવસ્થા મટાડવાના ઉપાય—અમેરિકાના એક વિદ્વાને એવી રીતે વ્યાયામ વિધિ લખેલી છે કે પથારી ઉપર પડ્યા પડ્યા કોઈ પણ જાતની ઈજા કે ત્રાસ સિવાય શરીરને હલાવ્યા ચલાવ્યાથી શરીરના અવયવો પુષ્ટ થઈ શરીર નિરોગી બને છે. કસરત કેવી રીતે કરવી તે સમજાવવાને માટે ૨૪ ચિત્ર પણ આપેલા છે.

કીમત રૂ. ૧ (ટપાવ ખર્ચ નાહ)

સુખસંચારક કંપની—અથુરા

વડોદરા રાજ્યે પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તક મંજૂર કર્યું છે.

“જે માણસ પાસે એક હુન્નર છે, તેની પાસે એક જગીર છે” જે કહેલીન.

ઘેર બેઠા પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો!

શ્રી કચ્છ વેપારી મંડળનાં પ્રમુખ, શ્રી. કુંગરશી ધરમશી સંપત્તાનાં “આમુખ” સાથે

નફાકારક હુન્નરો: ભાગ પહેલો.

અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક.

જેનો પિરે રૂબી વેપારી એનસ્ટું ખાતિર, પુસ્તકાલય, જીવિપ્રકાશ, વિનાયક જગત, વિજ્ઞાન (દિંદી), કળાકાર, સાંજ વર્તમાન, સંદેશ, ફાંડીઓ, પ્રતાપ, મોકલાણી એ શક્તિ, આમ મેવા, ખેતીવાડી વિજ્ઞાન, કડીઆ ક્ષત્રીય પ્રકાશ, ખડાવતા મીત, બાલવાંચન, ગોવર્ધન સમાચાર, કમર, શુક, Industrial India, પ્રજાનંદુ, ગદાગુજરાત, સિંધુગેષક, જન, વિશ્વ વિજ્ઞાન રહેરે પત્રોએ ઉત્તમ અભિપ્રાય આપ્યા છે.

કિંમત માત્ર ર રૂપીઆ. પૈસા મનીઓર્ડરથી મોકલો. (ટ. ખર્ચ માફ).

સલામતી માટે પુસ્તક રજીસ્ટર્ડ શુક પોસ્ટથી મોકલાય છે.

લખો—મેનેજર, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા, પોસ્ટ સીનુગરાં. (અંબાર-કચ્છ)

ધન્સાનની મુળભૂત
અરેરિયાનો કેવળ ત્રણ
છે:

- ૧, ખાવાને માટે
ખોરાક,
- ૨, પહેરવાને માટે
કપડાં,
- ૩, રહેવાને માટે
ગઠાન.

દુકાનદારી

[લેખાંક ત્રીજો]

કાપડીઆઓ

બને છે. વળી કમીસ
બનાવી સકાય એવું
ઝીણું બેની કપડું પણ
આવે છે.

રેશમી કપડું-
રેશમી કપડું બે આવતું
છે: (૧) સાચા રેશમનું
બનાવેલું કપડું અને

આજે આપણે એ ધંધા ઉપર વિચાર
કરતા ધૃત્યીએ છીએ તે કપડું વેચનારા-
ઓનો કિંવા કાપડીઆઓનો ધંધો છે.

કાપડીઆઓનો ધંધો ધન્સાનની ઝિન્દગી
સાથે અત્યંત નિકટનો સંબંધ ધરાવે છે.
બ્યારથી ધન્સાને પોતાના તન બદલને ઢાંકવા
માટે કપડાંનો ઉપયોગ શરૂ કર્યો ત્યારથી
કપડું વેગવાનો ધંધો પણ અસ્તિત્વમાં આવ્યો.
આજે એ વાતને હઝારો કે લાખો વર્ષ-વા
કાળ જાય છે કે કરોડો પણ-વર્ષ વીતી ગયા
છે, પરંતુ કાપડીઆઓનો ધંધો આગળ પેઢેજ
ધન્સાની સ્વભાવ, સમયની ફેરફારો અને તેના
પ્રવાહને આધિન રહી, વિકસી રહ્યો છે-
જાયે હજી ગણ કામે તેની શરૂઆત થઈ
હોય તેમ.

કપડું મણા પ્રકારનું આવે છે, પરંતુ
મુખ્ય કહી સકાય એવા પ્રકારો ત્રણ છે:-

- ૧, બેની કપડું
- ૨, રેશમી કપડું
- ૩, મુનરાડે કપડું

બેની કપડું-બેનમાંથી બનતું હોય, મોંઘું
હોય છે. આ કપડું ગરમ હોય છે-અર્થાત
તેને પહેરનારા સખસનો શરદીથી બચાવ કરે
છે. એ કપડું મોટે ભાગે કાંટાં વા શેરવાની
બનાવવામાં વપરાય છે, પરંતુ ચૂરખી રેશમ
પ્રમાણે “સુટ” બનાવતાં, બેની પાટલન પણ

(૨) નકલી રેશમનું બનાવેલું કપડું. સાચું
રેશમ એટલે કાકાઓની બનાવટ; નકલી રેશમ
એટલે રસાયણની બનાવટ. એકે આવતું રેશમી
કપડું વધુ ભાગે અવરતોના પોશાક માટે
વપરાય છે, એ કે કેટલાક પ્રકારનું રેશમી કપડું
મોંઘું પણ વાપરે છે. આ કપડું પણ મોંઘું
હોય છે, પરંતુ એમાંનું નકલી રેશમનું કપડું
એટલું મોંઘું હોતું નથી.

સુતરાઉ કપડું-કપાસમાંથી બનતું આ
મરીમો અને તવંગરોના પોશાક માટેનું સર્વ
સામાન્ય કપડું છે, જે મઠ અને અવરત
ઉભવના કપડાં તરીકે ઉપયોગી છે. એ કપડું
સાંધી સરતું હોય, સાંધી વધારે વેચાય છે.

એકા, આ ત્રણેય તે મુખ્ય પ્રકારો. એમાં
દરેક પ્રકારના ડઝનબંધ પેટા પ્રકારો પણ છે,
જેને ચર્ચવાની અગત્ય નથી.

કપડાંનો વેપાર શરૂ કરતાં પહેલાં તેને
ગામ વા શહેર વા બજાર વા લતામાં કરવો
હોય, તે ગામ વા શહેર વા બજારમાં કપ-
ડાંના બીજા વેપારીઓ છે વા નહિ, અને
જો હોય તો તેમનો વેપાર કેવો ચાલે છે,
તેની તત્તાશ કરી લેવી જોઈએ. એ ગામ વા
શહેર વા બજારના લોકોની કપડાંની માંગ-
ણીને પૂરી પાડી સડે એટલા કાપડીઆઓ
જો એ બજારમાં આગળથી મળતું હોય તો
પછી નવા વેપારીએ એ જગ્યાએ દુકાન

ખોજવાનો વિચાર કરવોજ ન જોઈએ. તેણે પોતાને માટે, જ્યાં કાપડીઆઓ ન હોય-ત્યાં હુરતથી ઓછા હોય-તેવી નવી વસ્ત્રો શોધવી જોઈએ.

અનાજત, કટલાક ટેકાણે કપડાના વેપારીઓના ખાસ બજાર પણ હોય છે: મુંબઈ, અહમદાબાદમાં છે તેમ. એવી હાલતમાં, નવા વેપારીઓ પણ એ બજારમાંજ દુકાન માંડવી પિલતર છે.

■

નવા દુકાનદારે કેવા પ્રકારનું કપડું દુકાનમાં રાખવું જોઈએ, એ કહેવું અત્યંત મુશ્કેલ છે. જેવી તે લગાતી અપત, તેવો માથ રાખવો જોઈએ. કોઈક લગાતમાં ચરી બોલીજ વરતી હોય અને ત્યાં જાતી અને રેગમી કપડું વેચાતું ન હોય તેા ખડી એવા લગાતના કાપડીઆએ જાતી અને રેગમી કપડાંથી દુરજ રહેવું જોઈએ એ માટે, નવા વેપારીને કંઈક માર્ગદર્શન રૂપ થઈ શકે અહીં ચીજ, એ લગાતના જુના કાપડીઆઓની દુકાનનો છે. નવાં ચનાર કાપડીઆએ જુની દુકાનેના માલનો અભ્યાસ કરી, પોતાને ત્યાં એવોજ યા એનાજેવોજ માલ રાખવો જોઈએ.

સામાન્ય રીતે, માલના રેડેક નિમે એક બીજી પણ વાત યાદ રાખવી જોઈએ. મુસલમાન માલકો જેઠે મદના તહવારો, હિન્દુ બાઈઓ દિવાળી તહેવાર અને લગ્ન-ગણેા, પારસી બિરાંદરો પટેડીના અને નવરાજના તહેવારો માટે લગભગ દરદમેસ નવાં કપડાં વસાવે છે. કાપડીઆએ એ તહેવારો આવે, તેના મહિના દોઢ મહિના પહેલાંથી એ પ્રસંગને અનુકૂળ એવાં અપતની તરફોના કપડાનો રેડેક મંગાવી રાખવો જોઈએ.

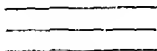
એ તો રૂપરૂજ છે કે જાતી કપડાંનો જેટલો ઉણવ ચરદીની મવસમમાં થશે, તેટલો ગરમીની મવસમમાં નહિજ થાય. તેથી ચરદીની મવસમમાં જાતી કપડાંનો વધુ રેડેક

રાખવો વાજીબી થશે અને ગરમીની મવસમમાં ઝીણા બારીક મુંદરાઉં યા રેગમી કપડાંનો, જેથી માલની ઝડપી હેરફેર થઈ શકે.

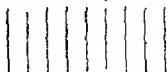
જાતી સડે ત્યાં લગી દર મહિને થોડો થોડો નવો માલ ખરીદતા રહેવાનો નિયમ રાખવો જોઈએ, જેથી દર મહિને નવી નવી તરફો, પ્રકારો અને બનાવટોનું કપડું દુકાનમાં આવતું રહે અને તે દ્વારા માલકોને આકર્ષી શકાય.

■

દુકાનમાં કપડાંની યોગ્ય ગોડનશી એ બીજો અગત્યનો પ્રશ્ન છે. સામાન્ય પ્રચલિત પદ્ધતિ, કપડાંનાં તાકાને સીધી આ પ્રમાણે લાઇનમાં ઉપર નીચે રાખવાની છે:

-પણ આ રીતના એક મોટી ખામી છે. કાપડા માટે માત્રી થોડે એક અણમાનીમા પંદર ગાંતના કપડાંના પંદર તાકા એ પ્રમાણે એક પછી એકની ઉપર ગોઠવ્યા છે. હવે એક માલક આવી એ લાઇનમાંના દરેક તાકાનું કપડું જોવા માંગે તો, વેપારીને પેશા અનમારીમાંના ઉપવા નવ તાકા બહાર કાઢવા પડશે ત્યારેજ તે દરેક તાકા માલકને દેખાડી શકશે એથી ન ફક્ત વકતવી બરજાદી થાય છે, બલકે વારંવાર કપડાંના તાકાને કાઢવા મુશ્કેલી, કપડું મસલામતે ખરાબ થાય છે, એને બદલે જો એ તાકાને જિલ્લી લાઇનમાં આ પ્રમાણે

-રખાય તો ગમે તે તાકાને સહેલાઈથી કાઢી શકાય અને તેથી બીજા તાકાઓને ગિનજુરરી ઉપાડવા મુશ્કેલી બટપટમાંથી બચી જવાશે.

કાપડીઆ તરીકે સફળ કાર્કિદિં ઇચ્છનારે કપડાંની ઝાંત, બનાવેલે, રંગ વ. નો ઠીક ઠીક અભ્યાસ કરવો જોઈએ. અમુક કપડું શામાંથી બને છે, શા માટે સસ્તું થા મોંઘું છે, તેનો રંગ પાકા છે થા કાચો, તે કસાંની બનાવટનું છે વ. વ. તથ્યા જેવા દેખાતા મુદ્દાઓ પણ કાપડીઆના વેપારમાં તેને ખૂબ મદદ કરે છે. તેણે એ બધું બરાબર જાણવું અને સમજવું જોઈએ અને ગ્રહરત વેળા આહવાને કહેવું અને સમજવવું જોઈએ પોતે વેચે છે તે બધું કપડું ઉત્તમ જાતનું જ છે એવો ખોટો દાવો ફેંકવો કેવળ નકામો છે અને તેથી આદક પર ખોટી અસર થાય છે. એને બદલે જે ખરું હોય તે કહેવું, વધુ લાભદાયી છે.

■

કાપડીઆની સફળ કાર્કિદિં માટે જીલ્લો ખુફરી વાત અમુક ઉમ્ર થા કદના સખસ માટે અમુક પોશાક બનાવનાં કેટલું કપડું જોઈએ, તેથી જાણકાર થવું છે. કપડું ખરીદવા આવનાર આહવાને ૯૦% ભાગ કાપડીઆને એ ખુલેજ છે કે આ બધાના કાટ માટે કેટલા વાર કપડું જોઈએ થા આ લાઇના કમીસમાં કેટલું કાપડ વપરાશે? આથા સપાડોનો ખરો જવાબ આપી સકાય તે માટે કાપડીઆએ બંને પહેલાંથી થોડોક અભ્યાસ કરવો જોઈએ. અદર જવાબ આપનાથી થણું તુકસાન થાય છે. કાપડીઆએ આપેલા અદર જવાબ પ્રમાણે કપડું ખરીદવા પછી તેમાંથી આદકને જોઈતા માથ થા કદને પોશાક બની ન સકે-કપડું ઓછું પડી જાય થા વળી કપડું ખૂબ વધી જાય તો આદકની નઝરે કાપડીઓ છુટ્ટો દેખાશે. તે એથા કાપડીઆની દુકાને ફરી વાર જવાનું પસંદ કરશે નહિં.

એશક. જેમ મોંઘા પોશાકમાં કેટલું કપડું વપરાશે તે જાણવાની ખુદરત છે, તેજ

પ્રમાણે અવરતોના પોશાકમાં કેટલું કપડું જોઈશે તે જાણવું. અનિવાર્ય છે. હરકાઇ કાપડીઆએ એ વિષે જાણવાપાત્ર બધું જાણવું જ જોઈએ.

■

કપડાંનાં ધંધામાં મોટી મુશ્કેલી કપડાંનાં બાકી રહી જતા ન્દાના કટકાઓની છે. દાખલા રૂપે ફરમીર (બિની કપડાંની એક ઝાંત) ના વીસ વારના તાકામાંથી પંદર વાર કપડું વેચાઇ જતાં, પાંચ વારનો કટકો બાકી રહેશે. હવે એ પાંચ વારનો કટકો માથે પડે એમ નથી, પરંતુ જો કાઇ આદક સવા ચાર વાર એજ કપડું માંગતો આવે અને વેપારી તે સવા ચાર વાર કપડું પેલા પાંચ વારના કટકામાંથી આપે તો બાકી વધેલું પોણા વાર ફરમીર કાઇ ખરીદશે નહિં. એને બદલે જો વેપારી પેલા ૫ વારના આદકને તેટલું કપડું નવા તાકામાંથી આપે અને પેલો પાંચ વારનો કટકો અકબંધ રાખી મુકે તો થણે લાગે કાઇ પાંચ વાર કપડાંનો આદક તે આપો કટકોજ લઇ જશે, અને એથી કાપડીઆને બચત કટકાની મુંઝવણ થશે નહિં.

એમ જતાં, આ પદ્ધતિને નિયમરૂપ લેખી સકાય એમ નથી. ગરજુ કે, ફરમીરનો ન્દાનો અર્થ પોણા વારનો કટકો માથે પડે એવો છે, પરંતુ જો એવોજ ન્દાનો કટકો લોંગ કલોથના હેતુ તો તે માથે પડશે નહિં. કારણ કે લોંગ કલોથના એવા ફેંચા વારના ખરીદનારાઓ પણ ધણા આવે છે. તેથી હુંકમાં ચાર રાખવાનું એ છે કે જેવું હલકું બારી કપડું હોય, જેના ન્દાના મોટા કદની ખપત થતી હોય એ બન્નેનું ધ્યાન રાખી, બનતા લોંગ ન્દાના કટકા પડ્યા દેવા નહિં.

[“ કમર ”માં જણાવી બધી સાદિત્ય-સામગ્રીના કોપીરાઇટના હકો તંત્રીને સ્થાપિત છે.]

દવાખાનહ મુઘને-સિહત [રજસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી ~

હુખે મુકવિએ મુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાંઈ પણ રીતે નુકસાન ન કરતાં તાકાત વધાડે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી ટકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હુખે મુસકડિને આસ યા દાકુએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિરે એટ-હુન્ગજીવાવાતુ બસ થશે 'ક જેમનુ વીર' પાતળું પડી ગયુ હોય, શરીર તવાઈ એદરે શીકા નિસ્તેજ થઇ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

હુખે ખાસુલાખાસ:-

ગમે તે રીતે ખોયલી ખૂટેલી કે ખરબેખો મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તૈયાર થતી હોઇ દવાખાનાની રેપેશીયાલીટી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહુરે મુનકકહુ

સવદાવી (ગોલીના બિગડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગડગુમડ ટાંકી આતિશક (Syphilis-વિરોધક). નાસર, હાડગંબીર, ભગંદર, ગંડવા, (સંધીવા), પ્રમેદ ખાટિકા, ઉપદશ, ફિરંગ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દફે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેઝી ઉપચાર પદતિ (એલોપેથી)ના ૬૦૬, ના ઇનજેક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માશા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હુખે જિરયાન રૂવલાદવાલી-

જિરયાન (પાતુલાય), એદતિલામ (સ્વપન-દોષ), અને વીર્ય વિકારની દરેક ફરિયાદને આ 'ગોળીઓ સચેત રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકામ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નખાણાઇને મટાડે છે છાતી, મૂગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઈમસાક (વીયનું સ્તંભન) પણ સારી રીતે કરે છે. હમારા દવાખાનાની રેપેશીયાલીટી છે.

કીમત ડઝન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિહી સાહુખ-

યુવાવસ્થાની ભૂલો અથવા કોઈ પણ કારણે જિરયાન (વીર્ય લાગુ) લાગુ પડી ગયો હોય, ધાતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા જાડા અને પેશાબ પછી પેશાબને રસ્તે ચિકણો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય. પાચન શક્તિ ખરાબ થઇ કાયમનો અંપકાવ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ઘણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માશા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનહ મુઘને-સિહત, (રજસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાલાજ, -સુરત

વેપારી સંજ્ઞાઓ

[Business Terms]

Franco—ખરીદનારાની વખારે માલ પહોં-
ચાડવા લગીનો ખર્ચ ખર્ચ અને જો
અકાત હોય તો તે પણ સહિતનો ભાવ.
Factor—ખરીદનાર માલ પોતાને નામે વેચ-
નાર આડતિયો. દલાલ અને આ “ફેક્ટર”
વચ્ચે એક સ્પષ્ટ તફાવત છે: દલાલ
પારકાનો માલ પારકાને નામેજ વેચે છે,
જ્યારે આ “ફેક્ટર” ને પોતાને નામે.
Goodwill—એક આલુ વેપાર થા પેદીનું
નામ, તેની શાખ, તેના સંબંધો વગર
—જે તેની મિશ્કત છે અને વેપાર વેચતી
વેળા તેના ખાસા પૈસા મળે છે.
ibid—એજ ટેકાણે.....
id—એજ.....(કેલ પલુ સીઝ)
ic—અર્થાત
inst—આલુ મહિનો
int—આજ
Inv—અવોધસ.
IOU—હું તમારો દેણદાર છું
In Re—.....ખાખતમાં
gr—મોસ અર્થાત ૧૪૪ નંગ
Kg—કિલોગ્રામ
L/C—લેટર ઓફ ક્રેડિટ
%—સેંકડે.....૨૫
O. R—માલિકના જોખમે (ઓનર્સ રિસ્ક)
On Approval—અંગ મોકલાતો માલ
p.a.—દર વર્ષે.....
p.c.—દર સેંકડે.....
Pd.—પૈસા આપ્યા.
P. & L.—નફો અને તોટો.
P/N—પ્રેમિસરી નોટ.
p.p. અથવા **Per Pro**—પ્રોક્ષી (**Proxy**)
દ્વારા.
Pro—વતી
Pro tem—દાક તરત માટે

prox—આવતો મહિનો
P.T.O.—કૃપા કરી પાછળ જુઓ. (પત્ર-
વ્યવહારમાં)
Post Date—એક થા હુંડીમાં, તે જે દિવસે
લખાય તેની પછીની લાવિધની તારીખ
લખવી તે. (દાખલા રૂપે, એક એક
૧૫ મી જુલાઈએ લખવા છતાં, એક પર
૩૦ મી જુલાઈની તારીખ લખી હોય
તો તે પોસ્ટ-ડેટ એક કહેવાશે)
Proxy—એક શખ્સને ખીજ શખ્સની વતી
સહી કરવા થા મત આપવા થા કામકાજ
કરવાની પરવાનગી આપતો દરતાવેજ.
R S.V P.—મિહજાની કરીને જવાબ આપો.
Sgd.—સહી કરી.
S.P Q.R—Small Profits and Quick
Returns કિંવા થોડે નફે મહોળો વેપારી
Ult—અંતે મહિનો.
wt—વજન
x c.—કુપન સિવાય
x d.—ડિસીડન્ડ સિવાય (શેર-વ્યવહારમાં)
x int.—આજ સિવાય
Kartel—જુદા જુદા વેપારી અને કારખાના-
ઓનો ખતાયાલો તે સમૂહ થા ટ્રસ્ટ,
જેઓ પોતપોતે આકાદ હોવા છતાં,
માલની ઉત્પન્ન, તેના વેચાણ અને તેની
કામત પર એકસરખો કાબુ ધરાવે છે
અને જેને પરિણામે એ અંધા વેપારીઓ
વ. ના માલ એક મધ્યસ્થ એજન્સી દ્વારા
વેચાય છે.
Knot—દયાંધ માલક: ૬૦૮૦ ટન
Max—વધારેમાં વધારે.
Min—ઓછામાં ઓછું
MM—મેસર્સ
Mos—મહિનાઓ

“કુમર” : અંક ૬૨ મો

Nem. Con.-કોઇ શખ્સે વિરૂદ્ધ મત આપ્યો નથી. આ અંતે, સર્વાનુમતથી નોખી છે. સર્વાનુમત એટલે હરકોઇ તરફથી માં મત આપે છે તે; Nem Con. એટલે કોઇએ વિરૂદ્ધ મત આપ્યો નથી, જેમણે મત આપ્યા છે તે તરફથી માં છે અને જેમણે તરફથી માં મત આપ્યા નથી તેમણે વિરૂદ્ધમાં મત આપ્યા નથી- તેઓ તટસ્થ રહ્યા છે.

Nem. dis-કોઇ વિરૂદ્ધ નથી. એ સંજ્ઞા પણ ઉપર પેટ્રો વપરાય છે.

re-ગાળે.....

Ref-દવાલો (રિફરન્સ)

Rolling Stock-રેલ્વે કંપનીના, એન્જીન, ગાડીના ડગ્ગર, વેગન વગેરે.

સ ર વે યુ

સામા સાત વર્ષના ‘કુમર’ અટકી દિલ્લિ-સામગ્રી યુનિવર્સિટી પ્રાપ્ત સમજાવરી છે.

૨૪૨ ચિત્રો

૪૬૫ તંત્રી-નોંધો

૪૧૦ ખાસ હુનર-તેજો

૧૮૩૦ પ્રયોગો

૨૬૫ ખાસ વેપારી-તેજો

૫૫૬ પરચુરસુ લેખો અને

૪૬૪૨ ઇલપરોજોના જવાબો.

oyal-અમુક મીઠા (જેથી કે ખાણ, પેટન્ટ વગેરે) નો માધ્યમને તે દ્વારા લાભ મેળવવા બદલ અપાતી રકમ (પુસ્તકોના પ્રકાશન મા અપાતર વ. ના હકો બદલ તેના લેખકને અપાતી રકમ પણ રોયલ્ટી કહેવાય છે)

ighr Bill-દેખાડ ચનાં તરતજ બરપાઇ દરવાતી ફૂંડી.

leeping Partner-વેપારનો તે ભાગીદાર જે વેપારમાં કશો અપલ્લી રૂક લેતો મા કામ કરતો નથી, સિવા કે તેના પૈસા વેપારમાં રોકાયલા રહે છે.

Subpoena-કોઇ પણ શખ્સને કાનૂની અદાલતમાં સાક્ષી તરીકે હાજર થવાનું ફરમાવ, એ તે મપર હાજર રહે તે તેને સજા થાય એવું.

Surety-અમિત મા અમાનત

Tare-ઝકાત ખાતા તરફથી માલના ખોખા, મુણી મા ખીખા જે સાધનમાં તે પેક કરેલો હોય તેના બદલે અપ.તો બદલો-જુદ

Tret-અમુક કાતનો મામ-જો રસનામાં ટોલાવ મા ખરાબ થાય છે તેને માટે. તેના વગતના દર ૧૦૪ રતને ઝકાત ખાતા તરફથી અપાતી ચાર રતનાની જુદ.

viz-અર્થાત

(સંપૂર્ણ)

દેખાવ-ખારીમા દર્પાઈ મોજા !

દેખાવ-ખારી (મા પિન્ડો) માં દર્પાઈ દિનારો અને તેમા હિ પાન થતા પાણીના વનખપ મોજા દેખાટી સકાય એવી નવાખા જેવા શોધ દમજીજ અમેરિકામાં પેટન્ટ થઇ છે અને પરિણામે દેખાવ-ખારીમાં, બજો દર્પાઈ દિનારો હોય અને તેમાં બેશખધ મોજા પપદા થતા હોય તેવું દેખાવ છે.

હરા અને પાણીને સમગી જુરિયાનો અને નરવાના પોશાકો. વ. માટે આવી દેખાવ-ખારીની આકિરતો અખંત કીમતી થઇ પડવા વિષે ક્યાંય બે મન હોઇ સકે ખરા ?

બહેરો હે.વા છતાં-

અમેરિકાનો મહાન શોધક ઓડમન બહેરો હતો. તે ઓછું સાંભળતો, પણ તેણે કદી પોતાના બહેરોપણની શિકાયત નથી કરી. તે તો કહેતો : ‘ એ તો મારા કાયદાનીજ સીજ છે. હું દુન્યાના નકામા મામ અપાટા સાંભળવાથી બચું છું અને મારા સમય એકામ ચિત્તે મારા કામે લગાડી સકું છું, એ કંઈ જેવો તેવો લાગ છે ? ’

વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા રોડ્સ એજન્સીની અને
વડોદરા રાજ્યની સાથે લાખિરીઓ માટે
મંજૂર થયેલ ઉગતી પ્રગતિ માસિક.

બાલવાંચન

તાંત્રી-વલ્લભજી સુદંભજી કવિ.

લવાજમ-દિંદમાં રૂ. એ-પરદેશ ૫ શિલિંગ

તમારા બાળકને સંસ્કારી બનાવવા માટે
વાર્ષિક લવાજમના રૂ. એ મની ઓર્ડરથી
મોકલી ઉગતી પ્રગતિ આ માસિકના આદક
થવા બાલવાંચન માત્ર બાલકોનેજ નહિ પણ
આપના કુટુંબને, શિક્ષણાત્મક, ચારિત્ર્ય વૃદ્ધિ
અને નિર્દોષ વાચન પૂરું પાડશે.

ઉગતી પ્રગતિનાં માસિકોમાં બાલવાંચન
શાશ્વત ને સંગીતતામાં સર્વોપરી છે.

નમુનો મેક્ષત મોકલવામાં આવતો નથી
માટે નમુનો ન્દેષિત હોય તેમજે બધી આનાની
રીકીટો જરૂર પાડેલી.

જાહેર ખચર આપનારાઓ માટે લાવ
ધણી સરતા રાખેલા છે.

ગામેગામ એજન્ટોની જરૂર છે.

શેરનામું:-બાલવાંચન કાર્યાલય, રાજકોટ

અનાવિલ પોકાર

અનાવિલ કોમનું એકજ મુખપત્ર

દાનિદારક દિવાળે દર ક્ષેત્ર-ખેતોને કચડાની

અવાલો એ દષ્ટિગિન્દુએ લખાપણાં અનેક

વિષયો અને ખીખા ઉપયોગી લેખો 'રણુ

કરતું' માસિક. વાર્ષિક લવાજમ (સેટ

પુસ્તક સાથે) રૂ. ૨-૦-૦; પરદેશ

માટે શિલિંગ બ્યાક.

પ્રેસમાં જાપકામ પણ આકર્ષક અને

સફાઈદાર થાય છે.

શ્રી અનાવિલ બંધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

હુરાનપુરી ભાગળ,

ભાજવાળી પાળ-મુરત.

વેચવાના છે.

કમરના ચિત્રખોડો, તફન સારી હાથ-

તમાં, દિશાવન ભાવે.

પ્રજાવા:

કમર આંદિસ, મુરત.

જોઈએ છે

ગામેગામ પગાર અને કમીશનથી ગ્યાર-
એનાબ્રહરના નામજુક કરવી છે.

- ૧, લાગવગવાળા ઠાયરેક્ટરો
 - ૨, વીમાની વિવિધ ચેન્જનાઓ.
 - ૩, કરકસરલયો વહીવટ
 - ૪, બાહોશ કાર્યકરો
 - ૫, પ્રિમિઅમના સૌથી જોછા દર
- આ બધી સહાદ્રિની વિશેષતાઓ છે.

વિગત માટે અંગ્રેજીમાં લખે:-

એનેજીંગ ડાયરેક્ટર,

ધી સહાદ્રિ ઇન્ડ્યોરન્સ કું. લી.

મેદન રોડ, નાસિક સીધી.

મુંબઈ સરકારના પ્રયત્નોમાંથી
૧. ના. એર
૨. ના. પુરી
૩. ના. પાટીલ તથા
અર પ્રગાણકર પદ્મજી
વંશીની
એવીસની મુલાકાત લામ
પેતાનો સંતોષ જાહેર કર્યો છે.

લાસરિયાઓ !

બહોળો, બેઝો! વકતસર પોતાનું દેવું ન ચુકવે તેઓ “લાસરિયા” કહેવાય છે ?

વેપારનો નિયમ એકજ છે. તે એ કે, ત્રેક ખાતું ૩૦ દહાડે ચુકવે કમ્પાઉન્ડ જોઇએ. મહીના દહાડે પૈસા આપી દેનાર સખ્સ તે સદ્દર વેપારી, એનો નંબર હોયો.

જેઓ પોતાનું દેવું ૯૦ દહાડામાં ચુકવે છે, તેઓ સાધારણ વેપારી ગણાય છે. એમનો નંબર બીજો.

જેઓ ૭ મહિને પૈસા ચુકવે છે, તેમનો નંબર ત્રીજો છે. તેમને ઢીસા વેપારી કહેવાય.

પણ જેઓ એક વર્ષે લગીમા પૈસા ન આપે તે તો એકખા લાસરિયાજી કહેવાશે. તેમને માટે કાઢવેપારીને ત્યાં ન કરી નહીં જાય, ન કરી અને કપાય તેમની સાથે.

વેપારી કને પૈસા ન હોય અને નેથી તે પોતાનું દેવું ન આપી સકે એ વાત જુદી છે. પણ પૈસા હોવા છતાં, ટેર રૂપે, લાંબો, ગાળો કાઢ્યા પહેલાં ન આપવા એ કદાચ નાનાઇની છે.

પૈસા ન હોય તોય વેપારી સાથે વાત કરી, લાંબો મુદ્ત મારી લેા પણ પૈસા હોવા છતાં, અને મહિને મહિને ઉપરાણી મવા છતાં પૈસા ન આપી, પારકાઓની નજરમાં પોતાને હેઠા પાડે નહિં.

આશાવાહ

વતનની રોડે એફએનઆઇ એક સભ્યે પાછલા ૫૦ વર્ષની વેપારી તેજી મંદીનો નકશો તૈયાર કર્યો છે. એ નકશો જતાવે છે કે ગ્રંથ અર્ધી સદીમાં વેપાર ૧૮૮૯, ૧૮૯૯, ૧૯૦૯, ૧૯૧૯ અને ૧૯૨૯ ના વર્ષોમાં પોતાની પ્રગતિની અંતિમ કક્ષાએ પહોંચી ગયો હતો. ગણનીઓ સાચી પડે તો આવતું ૧૯૩૯ નું વર્ષ આ દરકાસ સાથી વધુ કામચાળ વર્ષ

યશે આવેા, આપણે આશાથીજ તેને વધુ અને વધુ કામચાળ જનાવવાના પ્રયત્નો આરંભીએ. નિરાશાવાદીઓ અને દસે; આશાવાદીઓ જીતશેજ.

સુધક કુકાન

તમારી કુકાન સુધક છે ?

કુકાન ગમે તેટલી ન્હાની ભસે હોય, તે સુધક હોવીજ જોઇએ. તેનું ફર્નિચર, ટેબલ કુર્સી થા મેવંજ અને ગાલીએ, જો હોય ને બધુંજ સુધક હોયું જોઇએ. કુકાનમાં માલ વેગવખેર પડ્યો રહેવો ન જોઇએ.

કુકાનના બારણાની આગળજ ફાટેલું પથનુંજાલું એક મ્હોટો અવય છે. એા ખરાજ હાલતની કુકાનોમાં મહકો જતા અચકાય છે

તમારી કુકાન સુધક રાખો કે માદકો આડખો !

વાંચન શવક

વાચન શવક વેપારમાં કેટલાં જાગતી છે, તેની વાત સાબળો.

પણ વર્ગો પહેલાંની વાત છે. અમેરિકાના એક ખેતરમાં એક છાંચેા દોરોને આર નાખવાના કામ પર નવકરીએ હતો. તે પોતાની કંચાળ કમાણીમાંથી એક અઠવાડિક પથનું લવાજમ ભારી મગાવેા અને બ્યાનપૂર્વક વાંચતો, તેના દિલમાં આગળ વધવાની તીવ્ર તમન્ના જાગી

પછી તેણે એક ચારિક કારખાનામાં નવકરી મેળવી. એ જામમાં એક નાનકડું પુસ્તકજથ્થ દતું. પેલા છોકરાએ પોતાના નવરાસનો બધો વકત ત્યાં જઈ એકવામાં જાળવા માંડ્યો. તેણે પેલા પુસ્તકજથ્થની એકે એક ભેાપડી વાંચી નાખી.

દરે તેને એક મ્હોટા કારખાનામાં નવ કરી મળી. એ ત્યાંની રાની-શાળામાં શાખિલ

ધયો, એટલુંજ નહિ પણ ઘોડાક પૈસા બચાવી એક વર્ષ સગી કાલેજની કળવણી પણ મેળવી.

તેના વાંચન શયક તેને કારીગર મટાડી, લેખક બનાવ્યો. તે એક દૈનિકના તંત્રી ખાતામાં દાખલ થયો અને પછી ધીમે ધીમે આગળ વધી અર્થશાસ્ત્રી તંત્રી થઇ ગયો. તે હવે અર્થશાસ્ત્ર પર સનદરૂપ લેખાવા લાગ્યો.

પણ તેની તરફથી એટલેથીજ અંતાઇ નહિ. આગળ જતાં તે ન્યૂયોર્કની સૌથી પ્લેસી અને મોટી રાષ્ટ્રીય એજન્સી પ્રમુખ થયો.

વાંચન શયકથી આગળ વધેલા એ છોક-શનું નામ હતું વેન્ડરલિપ !

એક નવકર અને પાંચ રોઠ !

તમારી પેઢીના નવકરની રિયલિ તમે કદી કહી છે ?

પેઢીના માલિક તો તમે પોતે, પણ ખરા કર્તા કર્તા તો તમારા બીજા લાઇજ ને ? અને તેમના માનીતા મુનીમોને હુકમ એજ પેઢી-માલિકના બોલ લેખાય છે, એ તમે ક્યાં નથી જાણતા ?

અને પેલા એ ન્હાના મુનીમો એટલે મોટા મુનીમની હામાં હા અને ક્યારેક પોતાની આપખુદી પણ ખરીજ. પરિણામે તમારા પેલા કલાર્કની ગત કેવી થાય છે, તે જાણો છો ?

જુઓ, તે એક કલાર્કના રોઠ પાંચ છે :

- ૧, પેઢી-માલિક
- ૨, પેઢી-માલિકના લાઇ,
- ૩, મોટા મુનીમ,
- ૪-૫, ન્હાના એ મુનીમો.

દરેકને હુકમ એક બીજાથી વિરૂધ્ધ હોય; એક કહે ઉતારની વાત તો બીજે બતાવે દક્ષિણનો માર્ગ. એક પૂર્વ ચીધે તો બીજે પશ્ચિમે તાણે. તમેજ કહે, આવી હાલ-તમાં તે જરીય કાં કરે અને શું ન કરે ?

તમે પોતાના દિલ પર હાથ રોપી, પોતાને તે જરીયની જગ્યાએ કહી વિચારે કે આ મુદ્દમ છે'વા ઇન્સાફ ? આ વેપારની રીતભાત છે'વા ચાહધરના રંગદગ ? એવી હાલતમાં તમારા નવકરો સંતોષકારક કામ ન કરે તેનો બધો દોષ તમારે માથે છે, કારણ તમે ચાર ચાર માણસને તેમને હુકમ કરવાનો અબાધિત દક્ આપી રાખી, ખર્ કામ કરવાની તકજ નથી આપી.

સ્વચ્છ પોશાક

એક વેપારી-પછી તે ગમે તેવો ન્હાનો યા મહાન હોય-તેણે હરદમેશ સ્વચ્છ પોશાક પહેરવો જોઇએ. પોશાક લક્ષ્ય અને સાદોજ હોય, પણ સ્વચ્છ હોવો જોઇએ. ગંદા અને મેલો પોશાક જોઇને માલિકોને વાજબી રીતે ચીડ આવે છે અને તેઓ ગંદા પોશાકવાલા વેપારીની દુકાનથી દુરજ રહે છે.

અઠવાડિક પગાર

તમે તમારા કારખાનાના કારીગરોનો પગાર દર મહિને ચુકવો છો'વા દર અઠવાડિયે ?

પગાર જેટલે મુકર્ર હોય તેટલોજ ભરે રહે, પણ જો તે અઠવાડિક હકતાઓમાં ચુકવાય તો પ્રુક્ટગ ફાયદો થશે, એથી ન કેવળ કારખાનાના કારીગરોને સહત મળશે, બલકે તમેજ અઠવાડિયે અઠવાડિયે પોતાની જવાબ-દારીમાંથી મુક્ત થતા જશો અને સૌથી વધુ અઠવાડિક પગારને કારણે એ પૈસા વધુ ઝડપથી ફરતા રહેશે, જેથી બધાને ફાયદો થશે.

કેમ પણ અર્થશાસ્ત્રીને પૂછો, તે તમને એજ કહેશે કે આજની મંદીનો એક સરળ ઇલાજ પૈસાને છુટપૂર્વક ફરતા રાખવાનો છે; તિજેરીમાં બંધ રાખવાનો નહિ.

અઠવાડિક પગાર એક અકસીર ઇલાજ છે, આજની પૈસાની અછતની શિકાયતનો, તમે એને અજમાવો તો ખરા ?

૨૦૬૮-વો. ઇ. અ. સા: ૧૮મનગર-(૧)
એ ફિલ્ટર પ્રેસ હવાના દબાણથી કામ કરે
છે. (૨) ફિલ્ટર પ્રેસ માટે ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ ગ્રા-
નરી કંપની, કલકત્તા સ્ટ્રીટ કમ્પાઉન્ડ લખાશે.
(૩) એ ફિલ્ટર દ્વારા નેસ અત્યંત સ્વચ્છ
થઈ સકશે.

૨૦૬૯-દે. બ. કે: કડી-(૧) ધાતુ પોલિ-
શના પ્રયોગો માટે જુઓ કમરના ૩૩, ૪૬,
૫૬, ૬૧ અને ૮૨મા અંક (૨) સોનેરી
પોલિશ નથી હોવા, ગિલ્ટ હોય છે એના
પ્રયોગો કમરના ૪૦, ૪૭, ૫૪ અ ૬૨મા
અંકમાં છે, તે જોશે (૩) “શાશી બેક્ષચર”
નો પ્રયોગ ગ્રુપ્ટ હોય, છાપી સ. ૫ નહિ.

૨૦૬૦-પંચ મેન: કે. યા-(૧) સિટ્રીસીના,
નારસીસ વ. મુગંધીઓ છે અને તેમના
ઉપયોગ મુગંધીઓ તરીકેજ થઈ શકે છે.
(૨) સરના હેર આઇન જનાવવા માટેના
પ્રયોગો કમરના ૩૮, ૬૫, અને ૮૩મા
અંકમાં છે. [ખાનગી જગ્યા માટે પ્રા-
દીક નવ પેનીનો બ્રિટિશ પોર્ટલેન્ડ એ.ડંર
શોધવશે.]

૨૦૭૧-અ. સા: કરાચી-(૧) આલો
તેપનો બીજો પ્રયોગ હવે પડી જનાશે (૨)
આંખનું તેજ આંધું થયું હોય તેનો ઇલાજ
આપના અકાં જાણશે. (૩) કપડા ઉપર
રંગકામ કરવા માટેનો રંગે ધમ્પ બાટલીઓ
કંપની, ફોરબસ સ્ટ્રીટ, કાટ, મુંબઈ ૧
પાસેથી મળશે.

૨૦૭૨-પં. યા. મુ: રાજકોટ-(૧) અને
(૨) કાચ પર લખવા અને એને લખના બીજ
હુનગની ચોપડી “ગ્રાસ ડેકોરેશન” યુનિ-
ટીમાં પ્રગટ થઈ હતી, પણ હવે મળી સકતી
નથી. (૨) કાચ પર ચાંદી ચડાવવા પછી
એ ત્રણ મહિના પછી તે જાંબી થાય છે, તેનું
કારણ યા તો એ તૈયાર કરવા દરમિયાન
ફાઇ બુલ્ક રહી ગઈ હશે યા પછી ચાંદીનું
મિશ્રણ આંધું પડ્યું હશે. (આપ કમર
પ્રત્યે જે લાગણી રાખો છો અને આદર
જનાવો છો, તે બદલ આભારી છીએ)

આવતો અંક

કેટલાક મુખ્ય લેખો

સોના ચાંદીનાં વસ્ત્ર-એમની જના-
વટ વિશે.

ધરવળ-રોપણી

પેન હોલરો-જનાવટ, વેપાર અને તેો
લખના અડસટ્ટાઓ.

બરન-એક વધુ પ્રકારના બરનની જના-
વટોનો સચિત્ર પરિચય.

નકલી બિન-નાલી બિનની જનાવટોનો
સચિત્ર લેખ.

તરબાર મુગંધીઓ-નેના ઉપયોગ વિશે.
જાની પુજના ધધાઓ-જોડાક વધુ
ધધાઓ.

પિકચર કુડ-ઉગદ પ્રયોગ
સોના ચાંદીનો ઢોળ-જામતી હુનરની
વિગતો

નસીબવત ન્યુફિલ્ડ કંઈક નાજુવાળેય
પેટીંગ-પેટા વ કરવાની રીતો વિશે
આહિરાતજ આહિરાત !

મંદીમાંથી તેજી પવહા કરો ;

ચોખ્ખો નફો

વિના પુજાએ ધધો

WANTED-April 1925 issue of
“Industry”. Write just now to The
Advertiser “C” The Quinar, Office,
Surat

નિયમો

“કમર”નું વાર્ષિક લવાજમ દિવસ માટે રૂપિયા
ત્રણ. બર્મા માટે રૂપિયા સવા ત્રણ અને બીજ
પાદેશો માટે રૂપિયા ચાર અથવા સિલિંગ
છ છે. પ્રથમ નકલની કીમત દિવસમાં ચાર
આના અને વિદેશોમાં છ પેની છે.

લાઇફ મેમ્બરશિપનો ફી દિવસ માટે રૂપિયા
આઠીસ, બર્મા માટે રૂપિયા પિન્નાઠીસ અને
બીજ પાદેશો માટે રૂપિયા બાવન યા પાઉન્ડ
ચાર છે.

વર્ષ આઠમું

માસ નવમો

અંક ૬૩મો

ક મ ર

લેવા ઝ મ ને

દિન : રૂપિયા ત્રણ

ખર્ચા : રૂપિયા સવા ત્રણ

વિદેશ : શિલિંગ ૭

[સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૮]

ચિત્રા

ચેક એમ્પ્લોસર ૩૮૬

દરઝીકામ

ગાજ કરનાર યંત્ર ૩૭૧

તેગાર ગાજ મેનિકાઈ

ગ્રાસથી રૂપાઈ દેખાય છે. ૩૭૧

પડીકા બાધિનાર યંત્ર ૩૮૨

પત્રવ્યવહારની ફાઇલ

કાકાશરી ફાઇલ-પદ્ધતિ ૩૮૨

તારીખવાર ફાઇલ-પદ્ધતિ ૩૮૨

મથાકી સાલુનું વાસણ ૩૬૩

રૂબર રૂટરપ બનાવવા

વેચવાની ચીજનો નમૂનો ૩૭૩

વેપાર-ચિન્હનો નમૂનો ૩૭૩

હેન્ડી ફાઈ મુખપૃષ્ઠ ઉપર

ખેતી, હુનર અને ઉદ્યોગ

ચાંદી સોનાનો ટોળ

ચાંદીનો ટોળ ૩૫૭

છખી-કાડ ૩૬૦

તરેલવાર મુગધીઓ અને

સાલુગાર-સામગ્રિઓ

ઝોટા યા અતર ૩૬૩

ટોઈલેટ પાવડર ૩૬૩

" પોમેડ ૩૬૩

દંતમંજન ૩૬૩

પ્રવાહી સાબુ ૩૬૩

મુગધીઓના મિશ્રણો

રોન્ટ ૩૬૩

હેર આઈલ ૩૬૨

કુદમાંચી દ્રવ્યત મેળવો ૩૬૪

નદાની પુંછના ધધાઓ

દરઝીકામ ૩૭૦

રૂબર રૂટરપ બનાવવા ૩૭૨

પરવળ ૩૭૪

પ્રયોગો

આંખની આંખનો ઉલાજ ૩૭૭

ક્યુટીક્યુરા મલમ ૩૭૬

નુંલાખની કુષી ૩૭૬

નુંલાખનું સરખત ૩૭૬

પતરા પર માનગ ચોંટા-

રવા મટી લાલી ૩૭૫

શીશુ લાવનાર પ્રવાહી ૩૭૭

બરોળનો ઉલાજ ૩૭૭

ખાલી તેલ ૩૭૫

લાકડું વાળવાની રીત ૩૭૭

સાબુ ૩૭૫

સોનાનો ટોળ ૩૭૭

હસુ-નોન્દાના રોન્ટ ૩૭૬

હિંગાબ્દક ચુર્ણ ૩૭૭

હેન્ડલાઇન રનો ૩૭૬

હેર આઈલ ૩૭૫

પેનહોલરો ૩૬૭

સોપારીનો સુકા કરવાનો

સચો ૩૬૫

વેપારી કળા

૫૦ રૂપિયાના ૧૫૦૦

૨. ચર્ચા ! ૩૮૬

કાલિદાસી-પત્ર ૩૮૪

કાલિદાસી-કાલિદાસી ૩૭૬

કાલિદાસી-ભાષા ૩૮૪

પત્રવ્યવહારની નકલો

રાખો ૩૮૪

પત્રવ્યવહારની ફાઇલ ૩૮૨

પેટ્રોગ્રા ૩૮૦

પરચૂરણ

અભિપ્રાય ૩૮૧

તાનું વારી ૩૫૪

પૂછપરછો ૩૮૨

હેન્ડી ફાઈ ૩૮૮

તંત્રીસ્થાનેથી

પ્રસંગ દંડ

પરદેશી છતાં સ્વદેશી ! ૩૫૫

રેડિયોના દરિયા ૩૫૬

સ્વદેશમાં પરદેશીઓના

ધામા ૩૫૫

સંદાના ભેરીઓ ૩૫૫

અને એ ઉત્તેજકો છે કોણ ? કહેવાતા મહાન જોશીઓ અને સર્જાતી ધારણા અને ડાચરી છાપનારા ચિંથરીઆ છાપાઓ ! ઇલાકાની પ્રજાની જે પાલખાણી એ એકેએ મળી કરી છે, તેરસી બીજા કામએ કરી નથી હદ થઇ કે, એ કહેવાતા મહાન જોશીઓ મ્હોટી મ્હોટી આદિરાતો જાણીના વર્તમાન પત્રોમાં પણ આપી, ધોળો દહાડો પ્રજાને છુટે છે, છતાં કોઇ તેમને પ્રજાને નથી !

સરકારની ફર્જ છે કે તે જોશી જાદિરાતો છપાતી અટકાવે, એવા સર્જાના જોશીઓને પકડી, તેમની સામે કામ પચાવે અને સર્જાના ચિંથરાઓને બંધ કરાવી, તેમના તંત્રીઓ, મુદ્રકો અને પ્રકાશકોને કાનુની અવજનમાં ઉભા કરી દે સર્જાનો એવ અટકાવના જે કડક પગલાં મુજબમાં લેવાયા છે અને લેવાય રહ્યા છે, તેવાજ કડક પગલાં બીજે બધેય લેવાયા જોઇએ એ સિવા, સદ્દા નાણુદ થશે નહિં.

રેડિયોના કારિશમા

ઈન્સાનીયતને મળેલી રેડિયો જેટલી મહામોંઘી નિઅમતનો અરો લાલ ઉદાસાને બદલે પ્રજાઓમાં દુરમની ફેલાવવા માટે જે બચકર કુપયોગ થઇ રહ્યો છે, તેથી હરકામને લાગી આવ્યા વિના રહેવું નથી. આવી કુબદ લાલતમાં રેડિયોના એ સુંદર ઉપયોગોની મળેલી બગરો સા કોઇને આતંદ આપ્યા વિના નહિં રહે, એની મદને ખાતો છે. અને એ એ ઉપયોગો એટલે રેડિયોના એ નવા અને સાચેજ, મહાન કારિશમા !

ખબરો સાચી હોય તો, એ એકે શોધો પ્રજામાં ચર્ચ છે અને એના ધન્યવાદને પાત્ર એ અગ્રેજ પ્રેક્ષકો છે એ એ શોધોમાંની એક એવી એસનો અસર રેડિયો વડે રદગાતથ

કરવાની શોધ છે, અને બીજી રેડિયો વડેજ કેનસર જેવા નાશકારક રોગનો ઇલાજ કરવાની છે. બી ઉપયોગો શોધો !

ભિંડાણમાં ઉતરતાં, પ્રેક્ષક એન્થનીની શોધ એ છે દરેક રસાયણ અને એસ રેડિયો દ્વારા વાણી પેટે ‘બ્રોડકાસ્ટ’ થઇ સકે છે અને એવી એસની અસર રદ કરનાર રસાયણ પણ એજ રીતે ‘બ્રોડકાસ્ટ’ કરી સકાય છે. બીજી તરફ ડોક્ટર ક્રાંક ડિકન્સ કહે છે કે ૩ થી ૪.૩ની વચ્ચેની રેડિયો-લહેરીઓ એક ખાસ પ્રકારની રોગહર શક્તિ ધરાવે છે અને કેનસરના રોગનો ઇલાજ કરી સકે છે.

રેડિયોના આ ઉદા ઉપયોગો શોધના બદલ ફરી વાર મળ્યા !

ચેતવણી

“કમર”માં છપાતી-જે લેખો તેના લખનારના નામ સાથે પ્રપાલ છે તે સિવા-બધી સાહિત્ય-સામગ્રીના કોપીરાઇટના હક્કો તંત્રીના છે અને તેથી કામએ પણ પરચાનગી લીધા વિના પુનઃ મુદ્રણ ના લાખાન્તરની તરફી લેવી નહિં.

રફી ટીકોટાની અહલાબહલી

જે તમે રફી ટપાલની ટીકોટાના અહલાબહલી કરવા આદતા તો ૧૦૦ થા ૨૦૦ ટીકોટો-દરેક ઝાતની ફક્ત એકજ ટીકોટ હોય-મોકલી આપો અને વળતામાં છું પણ તમને એટલીજ ટીકોટો મોકલીશ

લખો : આદિરાન-પેરી ‘બા’

કમર આંદ્રિસ, સુરત.

હિન્દીના ક્યા દેવમાં સોના ચાંદીનો વ્યવહાર નથી થતો ? ક્યાંક વધુ થાય છે તો ક્યાંક ઓછો, પણ થાય તો હોય.

પૈસા ધરેણું જુઓ. ધરેણુંથી દર રહેતી હોય એવી પ્રજા યા સ્ત્રીઓ ક્યાંક છે ? જો તપગર છે તેઓ સોનાના-અને દહે તે, સોનાથીય વધુ કાગતી ધાતુઓના-ધરેણું કરાવે છે; જો ગરીબ છે તેઓ, યા ચાંદીથીજ સંતોષ પામે છે યા પછી, ચાંદીના મૂળ ધરેણું સોનાનો ઢોળ અર્પી, દેખાવ સાચવે છે, જો સાવ કંગાળ છે તેઓય કાંઈ ન કાંઈ ધાતુના ધરેણું મુરર વાપરે છે.

અને પશ્ચિમ ? ત્યાં તો ધરેણું બદલે સામાન્ય ધર ઉપયોગની હઝનનું ધીરો અને સાધનો અને ઓગારો યા ચાંદી સોનાના અને છે, યા બીજી ધાતુના બનાવાઈ, તેની ઉપર ચાંદી સોનાનો ઢોળ ચડાવાય છે.

■

ચાંદી સોનાનો ઢોળ ચડાવવાનો દુનર ક્યારે શોધાયો એ કહેવું મુશ્કેલ છે, પરંતુ ખૂબ પ્રાચીન કાળમાં તે અસ્તિત્વમાં હતો, એમ માનવાના પુષ્કળ કારણો મળે છે. દા. તે વેળા ઢોળ ન હતો ચડતો; મોટે ભાગે ચાંદી સોનાની ધાતુનું બારીક પક, બીજી ધાતુની બનાવટ પર ચડાવાતું. પછી રસાયણિક પ્રયોગો શોધાયા અને દહે રસાયણ અને વિજ્ઞાનીના બેગા સદકારે ચાંદી સોનાનો ઢોળ ચડાવવાનો દુનર દિન-જ-દિન કામ્યાબીપૂર્વક આગળ ધપતો ગયો છે.

[૧]

ચાંદીનો ઢોળ

ઢોળ ચડાવવા માટે સાથી પડેલાં ચોક્કસ સાધનો જોઈએ. ન્હાના પાયા પર કામ કરનાર માટે નીચલા સાધનો પુરતા છે:-

૧. ઢોળ-મિશ્રણનું વાસણ (એનેમલ યા પ્લેટરનું)
 ૨. વિજ્ઞાનિક બેટરીઓ
 ૩. તાર-જથ્થો નંબર ૨
 ૪. સળિયા નંબર ૨ : ૧૦ ઈંચ લાંબા અને અર્ધો ઈંચ વ્યાસવાળા
 ૫. જોડાણ માટેના તાંબાના તાર
- આટલા તો ફક્ત મુખ્ય સાધનો. રસાયણો, અને બીજી મુશ્કેલીઓ તો જુદીજ.
- વસ્તુઓને સાફ કરવી

એ તો દેખીતું છે કે ઢોળ ચડાવવા માટે મૂળ વસ્તુ સ્વચ્છ હોવી જોઈએ. તેની ઉપર સદાજી કુળ, કાટ, તેજ યા ચરખીના ડાઘ કે એવું બીજું કંઈ પણ હોય તો ઢોળ ચડશે નહિ-ના, ચડશે તો, થોડીકજ જગ્યાએ ચડશે પણ એવા ડાઘ યા મેઝવાલી જગ્યાએ નહિ ચડે. એટલે ખાસ મુરત છે કે જે તે ચીજને પહેલાં ખૂબ કાળજીપૂર્વક સાફ કરી લેવાય કે જેથી પાછળથી નિરાશ થવાનો પ્રસંગ ન આવે.

હુંકમાં, વસ્તુ પર જે કંઈ કુળ, મેઝ, કાટ, જંગાલ, રંગ, તેજ યા ચરખી યા પાણી યા પરમેશ્વરના ડાઘ વ. હોય તે બધા પૂરેપૂરા કાઢી નાખવા જોઈએ. યાદ રહે કે, આ સાફ કરવાની ક્રિયા સોના ચાંદીના, એક પ્રકારના ઢોળ ચડાવવા પહેલાં કરવી પડે છે, પરંતુ એમાંય ચાંદીનો ઢોળ ચડાવવો હોય તો એની ઉપર વધુ પેશાબ આપવું પડે છે. કારણ કે સોનાનો ઢોળ તો મિશ્રણ ગરમ કરીને ચડાવતો હોય, મૂળ વસ્તુ પર સદાજી ડાઘ યા મેઝ રહી ગયો હોય તો એ વેળા મંદીથી નીકળી જાય છે; પરંતુ ચાંદીનો ઢોળ હંદા મિશ્રણથી ચડતો હોય, એમાં એવું કંઈ થતું નથી

વળી વસ્તુમાં કંઈ ખાડા બોળા હોય તો તે બરાબર કરી લેવા જોઈએ; લીસોટા પડ્યા હોય તોય સપાટી લીસી બનાવવી જોઈએ. જે મૂળ વસ્તુ પર આગળનો દોળ ચઢાવેલો બાકી રહ્યો હોય તો તે પૂરેપૂરો કાઢી નાખી, સપાટીને પોલિશ કરી લેવી જોઈએ.

મૂળ વસ્તુઓ પર જુદી જુદી જાતના ડાઘ, કાટ યા ખીજ ધાતુ-દારો મવજુદ હોય તો તેમને દુર કરવા માટે જુદા જુદા મિશ્રણોમાં તે વસ્તુઓને બોળવી પડે છે. એવા થોડાક મુખ્ય મિશ્રણો આ રહ્યા :-

(૧) ગંધકનો તેજાળ ૧૦ ઔંસ, સુરાખારનો તેજાળ ૫ ઔંસ, નમકનો તેજાળ થોડાક દીપાં, પાણી ૧૦ ઔંસ.

જંગાલ અને એવા ખીજ ધાતુ-દારો દુર કરવા માટે આ મિશ્રણ ઉપયોગી છે.

જે તે વસ્તુઓને તાર વડે બાંધી મિશ્રણમાં મેસક, આ અને એવા ખીજ અથવા મિશ્રણો

રના વાસણમાંજ રાખવા અને પત્થરનીજ માં ભરવા જોઈએ-થોડીક મિનિટો લગી

ગી રાખી, પછી પુઠકળ પાણી વડે ધોઈને તાર-બ્રશ વડે સાફ કરવાથી સાફ થઈ જશે.

તે વસ્તુ પૂરેપૂરો સાફ ન થાય તો એજ પ્રોગ કરી વાર કરવો જોઈશે.

(૨) ગંધકનો તેજાળ ૧ ઔંસ, પાણી ઔંસ.

પિત્તળ અને તાંબાની વસ્તુઓ પર જામેલા ધાતુ-દારો કાઢવા માટે આ મિશ્રણ વપરાય છે. જે ધાતુ-દારો વધુ જલ્દ અને

વધુ મજબૂત જામેલા હોય તેમને માટે—

(૩) ગંધકનો તેજાળ ૩ ઔંસ, સુરાખારનો તેજાળ ૧૬ ઔંસ, પાણી ૪ ઔંસ—એ વપરાય છે.

(૪) ન્હાના પાયા પર કામ કરનારાઓ તો આ બધું કામ હાથ કારીથીએજ કરે છે, પણ

મોટા કારખાનાઓમાં તો એ માટે ખાસ યંત્રો વપરાય છે.

લોખંડ અને પોલાદ પર ચઢેલો કાટ દુર કરવા માટે—

(૪) ગંધકનો તેજાળ ૬ ભાગ, નમકનો તેજાળ ૧ ભાગ અને પાણી ૧૬૦ ભાગ

—ના મિશ્રણનો ઉપયોગ કરાય છે, જ્યારે એ જોડે ધાતુઓ પર બાજેલા કલ્લ-સીસા

દારો દુર કરવા માટે—

(૫) કેસ્ટીક સોડા યા પોટાશનું ગરમ અને જલ્દ મિશ્રણ વાપરવું પડે છે.

(૬) જે વસ્તુઓ પર લાખ-રંગ કરેલો હોય તેમને પ્રથમ તો ગરમ કરેલા મેથીલેટક

રિપરિટમાં અર્ધા કલાક લગી બોળી રાખી, પછી જલ્દ એમોનિયાના મિશ્રણમાં ઝમે-

ળવાથી, અને ત્યાર પછી સાદા પાણી વડે ધોઈને જૂના તાર-બ્રશ વડે સાફ કરવાથી લાખ-રંગ નીકળી જાય છે.

અલગત, જે એવી વસ્તુઓ પર માત્ર સામાન્ય ઝાંખાશ યા રંગના ડાઘજ હોય

તો ઉપરો પ્રયોગ આઝમાવવાની કમી મુશરત નથી. એ માટે—

(૭) પોટાસિયમ સાયનાઇડનું જલ્દ મિશ્રણ—જેમાં થોડાક દીપાં પ્રવાહી એમોનિયા ઉમેરેલો હોય—મનમાનતા પરિણામે આપે છે.

ધણી વેળા એમ પણ બને છે કે મૂળ વસ્તુઓ પર તેજ, ચરખી યા એવા ખીજ પદાર્થોના ડાઘ પડેલા હોય છે. એવી હાલતમાં—

(૮) કેસ્ટીક-સોડા કે રતલ અને પાણી ૧ એલન લઈ, લોખંડ (Iron) ના વાસણમાં ૬૫ બનાવી, તેમાં એ ચીએ

બોળી લેવી.

વિષયને ટુંકાણમાં સમેટતાં, એકજ વાત અને બસ. વસ્તુ ગમે તે હોય, તેને ચેમ

રીને સ્વચ્છ કરવીજ જોઈએ. જે તેની ઉપર એક કરતાં વધુ પ્રકારનો મેષ વ હોય તો

તેને એક કરતાં વધુ મિશ્રણોમાં બોળવી પડશે. અમે તેમ, તેને પૂરેપૂરો સ્વચ્છ કરી, પછી

પુરુષ સ્વચ્છ પાણીથી ખૂબ ઘોષ, તાર-બ્રશ વગેરે ધરી-પાદ રહે કે, ધસતી વેળા હીસોટા પડવા ન જોઈએ-પછી પોલિશીંગ પાવડર વડે પોલિશ કરી લેવી. આ પ્રાયમિક ક્રિયા અંગે જેટલી વધુ કાળજી રખાય તેટલો વધુ સરસ અને શોભીતો ઢોળ ચઢાવી સકારો. વળી વસ્તુને સાફ કર્યા પછી, તેને અત્યંત સંભાળપૂર્વક સાચવવી જોઈએ. તેની સાફ કરેલી સપાટી પર મેલ યા કાચ ન લાગે તેનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ, એટલુંજ નહિ પણ એને હાથનો સ્પર્શ પણ ન લાગે તેમ અધર સાચવી રાખવી જોઈએ.

સહાયક-ઢોળ

આટલું કર્યા છતાં હજી જે તે વસ્તુ ચીદીનો ઢોળ ચઢાવવાને તૈયાર થઇ નથી. એ ખરું છે કે કેટલીક વેળાએ એ વસ્તુઓ પર ચીદીનો ઢોળ ચઢી સકે છે, પરંતુ જો કામ સાફ કરવું હોય તો પહેલાં ઓની ઉપર સહાયક ઢોળ ચઢાવી લેવા જોઈએ. એ સહાયક-ઢોળની મદદ પછી ચીદીનો ઢોળ વધુ સારો ચડશે.

સહાયક-ઢોળ બે પ્રકારના છે: (૧) પારાનો અને (૨) તાંબાનો લોખંડ, પોલાદ, જસત, સીસા, ઝિંકાનીઆ અને સીસા અને જસતની

(૨) પોલિશ કર્યા પછી કેટલીક વેળા વસ્તુઓ પર એક પ્રકારનો ચીકારા યા તેલનો ધર ચઢેલો જણાય છે. એમ હોય તો એ વસ્તુઓને ફરી વાર કેસ્ટીક સોડાના દ્રવમાં ઝબોળી, પાણીથી ધોઈ લેવી. (વસ્તુઓ તાંબા પિત્તળ યા એકાંજ નરમ ધાતુઓની હશે તો આ ક્રિયાથી તેની ઉપર કાળો પટ બાકશે એવી હાલતમાં એ વસ્તુને ટેબલ પર રાખી, એક હાથ વડે પકડી, બીજા હાથમાં બ્રશ લઈ, પાણીમાં ઝબોળી, પછારાતું પાણી ખંજરીને બ્રશને પુખ્તિસની બૂધી લગાડી, તે વડે ધસીને પેશાં કાળો ધર કાઢી નાખવો અને પછી ફરી વાર વસ્તુને પાણીથી ધોઈ લેવી.)

બીજી પેટા ધાતુઓની બનાવેલી વસ્તુઓ પર પહેલાં તાંબાનો ઢોળ ચઢાવવો બિહતર છે. આ તાંબાનો ઢોળ તેજાબ-મુક્ત મિશ્રણો વડે ચઢાવાય છે, કારણ કે તેજાબવાદા મિશ્રણથી ફાયદાને બદલે નુકસાન થાય છે.

તાંબાનો ઢોળ-કોપર સલ્ફેટ ૮ ઓંસ, ગરમ ડિસ્ટીલ્ડ યા વર્ષાદતું પાણી ૧ ક્વાર્ટ, ઝિંકર ઓમેનિયા અને પોટાસિયમ સાયનાઇડનું મિશ્રણ સુરત સુજન.

ગરમ પાણીમાં કોપર સલ્ફેટને ઓગળાવી, મિશ્રણ ઠંડુ પડે ત્યારે થોડું થોડું ઓમેનિયા મેળવતા અને હલાવતા જવ. ઓના મિશ્રણથી પ્રથમ તો થોડોક લીલો પદાર્થ તળિયે જઈ એસશે. પરંતુ જેમ જેમ વધુ ઓમેનિયા મેળવતા જશે તેમ તેમ તે પદાર્થ ફરી વાર ઓગળી, બહુ રંગનું સ્વચ્છ પ્રવાહી થઈ જશે. હવે ઓમેનિયા ઉમેરવું બંધ કરી, એટલું પોટાસિયમ સાયનાઇડનું મિશ્રણ ઉમેરો કે ઉપલા મિશ્રણનો બહુ રંગ જતો રહી, અગર ૨૦ મિનિટ પડે. એમ થતાં, મિશ્રણને ખૂંટી બરણીમાં ૧૨ કલાક લગી હવા ખાવા દઈ, જતા કપડામાંથી માળી લઈ, જેટલું મિશ્રણ બન્યું હોય તેના પ્રમાણમાં, તેનાથી ત્રણ ગણું પાણી ઉમેરો.

આ મિશ્રણ ઠંડુ પાલુ વપરાય છે અને ગરમ પણ. ઉમ્દા પરિણામ માટે તેને ૧૬૦ ડિગ્રી લગી ગરમ કરી, પછી નિયમસર એક તારમાં તાંબાનું પતરું અને બીજા તારમાં જે વસ્તુ પર ઢોળ ચઢાવવો હોય તે બાંધી, બેઉને મિશ્રણમાં મૂકી, વિજળીક પ્રવાહની મદદે ઢોળ ચઢાવી લેવો.

બીજા પ્રકારનો ઢોળ એટલે પારાનો ઢોળ. પારાનો ઢોળ ચઢાવવા માટે ફક્ત પારાના ઢોળનું મિશ્રણ જ બનાવવાનું છે. મિશ્રણ તૈયાર થઈ રહેતાં, તેમાં પેલી તાંબાના ઢોળવાલી તેમજ બીજી ચીજો ઝબોળી, તરતજ

(અતુલધાન પૃષ્ઠ ૩૬૦ પર)

Picture Cards

ગામે ગામ, શહેર શહેર અને દેશે દેશના સુંદર સ્થળો અને મહાન વ્યક્તિઓના ચિત્ર-કાર્ડો ઢાણે જોવા ન હોય ? એવા ચિત્રો, ઘણી વેળા ફળદ્રુપ નથી હોતા તોય એ સુંદર સ્થળો યા મહાન વ્યક્તિઓની યાદગાર તો લેવાય છેજ. અલગત, જો તે વધુ હુણદુ અને વધુ સુંદર હોય તો તેમની ખપત પણ વધુ થાય અને પૈસા પણ વધુ મળે.

નીચે આપેલો પ્રયોગ એવોજ છે. આ પ્રયોગની ખૂબી એ છે કે, સરતામાં અને હુણદુ, મુજા છબી જેવાજ દુઝારો લાખો છબી કાર્ડો બનાવી સકાય છે-જેટલેક બનાવી જાપવા પડતા નથી. એ કાર્ડો પરની છબી સુંદર હોવા યા જુદા રંગની હોય છે અને તે ઘણીજ મનમોહક લાગે છે.

■

છબી-કાર્ડો બનાવવા માટે પ્રથમ તો સારા કાર્ડ જોઈએ. એ માટે તૈયાર આવતા અને કાગળીને ત્યાં મળતા આર્ટ કાર્ડ લેવા. એવા કાર્ડ મોટા માપના આવે છે અને તેમાંથી કાપવા કદના કટકા વંચ વડે કાગળી કાપી આપે છે. કાર્ડનું કદ જે રાખવું હોય

તે રાખી સકાય છે, પણ સામાન્યતઃ ૮પાસ કાર્ડનુંજ કદ પ્રચલિત છે. સાધારણ રીતે તો એક મોટા કાર્ડમાંથી ૮પાસ-કાર્ડના કદ જેટલા ૩૬ કાર્ડ થાય છે, પરંતુ તે કપાવતી વેળા ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું એ છે કે કાર્ડ બધી તરફથી સરખા. સીધા અને સફાઈપૂર્વક કપાય એ માટે કાપનાર વંચની છરી તેજ હોવી જેટલી જુરરી છે, તેટલી અગત્ય કાપનાર કારીગરની કળા-દૃષ્ટિથી છે કારણ, જો કાર્ડ સદાજે ઘાંકા યા રાંટા કપાય તો તે નાશમાં યઇ પડશે.

દુનંદમાં, કાર્ડ મેગઝિન પછી, તેની ઉપર મિશ્રણ નાંચર એક લગાડવું છે એ મિશ્રણ પાટળી વડે લગાડવું મિઠનર છે, જો કે કાર્ડ પર મિશ્રણના લીમોટા ન દેખાય, તદન એક સરખો લામે એ ખૂબ જુરરી છે. મિશ્રણ લગાડવાની ક્રિયા, થોડીક કાશિયથી દરનગન થઇ જતાં પછી કરી અડચણ નહીં નથી. વળી આ મિશ્રણ લગાડવાનું કામ ગરમ અને પ્રકાશવાળા ઓરડામાં થઇ સહે છે, એટલુંજ નહિં જલકે મિશ્રણ લગાડવા પછી એ કાર્ડને સંભાળપૂર્વક કવિગોમાં બંદારી

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૫૨ પાનુ)

તેમને આંદીના ઢાળના મિશ્રણમાં મુકાય છે-એટલે કે, આંદીનો ઢાળ ચઢાવવાની બધી તૈયારી થઈ રહે પછીજ પારાનો ઢાળ ચઢાવાય છે, જેથી પારાના ઢાળવાથી ચીએ પર તરતજ આંદીનો ઢાળ ચઢાવી સકાય.

પારાના ઢાળાનું મિશ્રણ આ મિશ્રણો એ ત્રણ છે એક સરળ પ્રયોગ નીચે આપ્યો છે:-

પારા ૧ ઑંસ, મુરાખારનો તેજાળ અને પાણી, જેકે જુરત મુજબ પણ સમસાગે.

પહેલાં ૧ ઑંસ પારા લઇ, ખીચ દાઘ પર એક શીશીમાં ૪ ઑંસ તેજાળ અને ૪

ઑંસ પાણીનું મિશ્રણ બનાવવું અને એમાંથી થોડું થોડું મિશ્રણ પારા પર ત્યાં લગી રેડવું કે પારા ઓગળીને એ પ્રતીતીમાં મળી જાય. કેટલું મિશ્રણ વપરાશે તે નક્કી નથી. જ્યારે ત્રણેનું એકરમ પ્રવાહી થાય ત્યારે તેનું માપ લઇ, તેમાં ૨૦ ગણું (માપથી) ડિસ્કીંગ પાણી ઉમેરી દેવું.

આ મિશ્રણમાં વસ્તુઓને ઝળેલવા પછી, તેને તરતજ સાફ પાણીથી ધોઇને પછી આંદીના ઢાળના મિશ્રણમાં મુકવી.

[આંદીના ઢાળના મિશ્રણો અને તેની વાપ-રવાની રીત આવતા અંકે]

પ્રકાશમાં સુધરી સકાય છે. અલગત, કવિ-
પના ઉપયોગથી કાડ પર કાચ ન પડે તેની
કાળજી લેવી જોઈએ.

મિશ્રણ નં. ૧-આરાટનો કોટ કે ઝોંસ
લઈ, થોડીક ચમચીઓ જેટલું પાણી મેળવી,
એની લાલી બનાવો. એ વેળા પ્યાન રાખો
કે એમા એકે ન્હાતી યા મ્હોટી ગાંઘડી
જંધાવી ન જોઈએ. ગાંઘડીએ જંધાઈ જાય તો
તેને તરતજ તોડી નાખવી જોઈએ. ટુકડાં
જ્યારે એકસરખાપણની લાલી ચાપ કે પછી
તેમાં એટલું ગરમ પાણી ઉમેરો કે કુલ
મિશ્રણ ૨૨ ઝોંસ થાય. પછી એને કાચના
વાસણમાંજ રાખી ઉકાળો કે મિશ્રણ નિર્મળ
યથે થઈ

પાછળથી એ મિશ્રણને ઉપર લખ્યા
મુજબ કાડની એક બાજુ પર લગાડી, કાડને
સુકવી લો.

મિશ્રણ નં. ૨-આ મિશ્રણ એ લાગમાં
અને અંધારા ઓરડામાં બનવાય છે. કારણ
કે પ્રકાશની અસરથી તે નકામું થઈ જાય છે.

(અ) એમોનિયો સાઈટ્રેટ ઓફ આયર્ન
૧ ઝોંસ, ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૪ ઝોંસ.

ઝોગળાવી લો.

(ખ) પોટાશિયમ ફેરીસાયનાઇડ ૧ ઝોંસ,
ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૩ ઝોંસ.

એનેબ ઝોગળાવી લો. પછી એ જેઠ
મિશ્રણને મેળવી, પત્થરની શીશીમાં ભરી દો.
કાચની શીશી વાપરશે નહિ, કારણ કે તેમાંથી
મિશ્રણ પર રચનાની અસર થાય છે. ન
છુટકે કાચની શીશી વાપરવીજ પડે તો પહેલાં
એ શીશી પર જલક કાળા કાગળના એ ત્રણ
પડ વીંટાળી, પછીજ તેમાં મિશ્રણ ભરજો.

ઉપર કહી ચૂકાયું છે તેમ, આ મિશ્રણ
બનાવવાની અને તેને કાડ પર લગાડવાની

ક્રિયાઓ અંધારા ઓરડામાંજ થઈ સકે છે.
અંધારા ઓરડામાં રહેતી બત્તી વપરાય છે
તેજ જેમ બને તેમ જાંખી હોખી જોઈએ.
જેટલું અંધારું વધુ તેટલા કાડ વધુ સરસ
બનશે. વધારે રવરાતી કાડને ખરાબ કરશે.

કાડ પર આ મિશ્રણ લગાડવાની રીત
એ છે કે અંધારામાં ઓરડામાં આગલા
મિશ્રણ લગાડી મુકવેલા કાડ લઈ જઈ,
આગલા મિશ્રણવાલી બાજુએજ આ મિશ્રણ
—બની સકે તો જાંટના વાળના બશથી યા
વાટળીથી—સભાગપૂર્વક અને એકસરખું લગાડી
કાડને અંધારામાં સુકવી લો. કાડ સુકાઈ
જાય પછી તેને કાળા કાગળમાં એ ત્રણ વાર
વીંટાળી રહેલા દો.

હવે કાડ તૈયાર છે.

■

આ કાડ પર છબી ઉતારવાની રીત
સરળ છે. ફોટોગ્રાફીમાં વપરાતી પ્રિન્ટિંગ
ફેમ લઈ, તેમાં પડેલાં તો જે તે છબીની
મુજબ ‘નેગેટિવ’ મુકી, ઉપરથી આ કાડ—
તેની મિશ્રણવાલી બાજુ ‘નેગેટિવ’ને સ્પર્શતી
રહે તેમ—મુકી. ફેમ જંધ કરી, સામાન્ય રીતે
તાકમાં મુકી દો. થોડાક સમયમાં કાડ પર
‘નેગેટિવ’ની છબી ઉતરી જશે.^૧

આ પ્રમાણે એક ‘નેગેટિવ’ પરથી હજારો
કાડ બની સકશે. કાડ તૈયાર થતાં, તેમને
દર મિનિટ છબી વહેતા પાણીમાં રાખી
મુકવાથી છબી પુષ્ટ થઈ જાય છે.

(૧) છબી ઉતરતા કેટલા સમય લાગશે, એ
નક્કી નથી, પરંતુ એ ચાર વારના અનુભવથી નક્કી
સમય જાણી સકાશે. સાધારણ રીતે કહેતાં છબી
પહેપરી ઉતરી યા નહિ, તે જોવા માટે ફેમ
એલી ભેતાને વાપરી નથી. પરંતુ એમ કરતાં કાડ
અને ‘નેગેટિવ’ તેમની મૂળ જગ્યાએથી ખસે
નહિ, તેની કાળજી રાખવી જોઈએ.

“કચ્છ” : અંક ૬૩ મો

તેની નજર સામે સુરો કરી દેવાથી તે સુરો કરવાનું કામ ખુશીથી આપશે. કાંઈને ત્યાં મેળાવડો હોય કે વિવાહ પ્રસંગ હોય તો તેને ત્યાં જઈનેય સોપારીને સુરો કરી દેવાય.

આજ કાલ સોપારીના સુરામાં ધાણાની દાળ, એલચી, અને કેપર મેળવી “સુંઘી મોપારી”ને નામે બજારમાં વેચી સકાય છે.

મકાનમાં તો લીલી સોપારીનો સુરો કરી કાથામાં બારીને સુકવીને બજારમાં ઘણો વેચાય છે. જ્યાં લીલી મોપારી મળતી હોય ત્યાં આવો સુરો બનાવીને વેપાર કરી સકાય. જ્યાં મોપારી લીલી ન મળતી હોય ત્યાં મોપારીને આગલી રાત્રે લીંબવી રાખવી અને બીજો દિવસ તેનો સુરો કરવો, જેથી સુરો બોણી મિલનતે યશે આ સુરો લીનો રાખવામાં આવે તો બારી જાય છે માટે ને તે તકે સુકવીને પછી જરી રાખવો.

આવો સંધો સુતાર લોકો તૈયાર બનાવીને મજદૂર લોકોને અને પાનવાલાઓને વેચાતો આપીનેય કમાણી કરી સકે છે જે જગ્યાએ આવો સંધો ન હોય ત્યાં લાલબટ સુરો કરી આપવાથી બહુ સારો ધંધો ચાલે તેમ છે.

સુલભ કાનજી આવડા [અગ્રગઢ પુસ્તક “નરકારક દુનિયા” બામ બીજામાંથી]

સુંદર ચિત્ર-કાર્ટો

આર્ટ કાર્ટ પેર જાપેના, સુંદર ચિત્ર કાર્ટો : (૧) તાજમહલ (૨) કુતુબ મિનાર (૩) ઉદયપુરનું આરસ મદલ અને (૪) સિકન્દ્રા (આગ્રા)નો અકબરનો રૂબરૂ.

કામન કાનજી “ગુજ” આના (૮૫૫) ખર્ચ મુઆફ

પેસાના રીક્ટડ ગીડો. રી. પી. યમે નવિં.

લખો:-કચ્છ ઓફિસ, મોદાવરવાડા સુરત.

લાખો રૂપિયાના ભેદ, થોડાક આનામાં !

એરેટ્ક વોટર્સ-સોડ, લેમન, હાંગ, મુલાખ, રાસબેરી વ. જતાવરી અંક ૪૬ મો.

કી. ૩ આના

એલચી-વાવેતર અને ઉલોગ. અંક ૮૮ મો.

કી. ૪ આના

કચ્છમાંથી દબલત-કપડાના ચીંચરા, કાચની બાટલાઓના કટકા, પાતુનો કચરો, રફો કામળો, ફેલસાનો ખુકો, દર્વાનું પ્રાણી વ. માંથી ધન મેળવવા સંબંધી. અંક ૮૫ અને ૮૬ મો.

કી. ૮ આના

કપુર-ખરા અને નકલી કપુરની જનાવડ વિષે

અંક ૭૫ અને ૭૭ મો.

કલમ-પતર અર્થાત રિન પ્લેસ્ટ જનાવડ

વિષે અંક ૮૭ મો.

કલચર મોતી-જનાવડ સંબંધી. અંક ૭૩ મો.

કી. ૪ આના

કલક-ગાળા માળા કરનાર ખિત્રાણો વિષે અંક

૪૫, ૪૬ અને ૪૭ મો.

કલમ-જડખાનની કલમો સંબંધી અંક ૭૧ મો.

કી. ૪ આના

કાગળી રમકડાં-કાગળી માયા કિંવા Pinner

ier Macchilમાંથી રમકડાં વે બનાવવા.

અંક ૮૮ મો.

કાગળ-જનાવડ અને ઉલોગ (રાધ કાગળની

જનાવડ સાદિત) અંક ૫૫ ૮૬ અને ૮૭ મો.

કી. ૧૧ આના

કાચ ઉપર કલમકામ અર્થાત આરીસાની

જનાવડ-સંદર્ભ હકીકત. અંક ૨, ૪૪

અને ૮૭ મો.

કાચ ઉપર કોતરકામ-અંક ૫૩ મો.

કી. ૩ આના

કાચ ઉપર ચિત્રકામ-અંક ૫૬ મો.

કી. ૩ આના

[જુઓ પાના ૩૬૮ પર]

પેન હોલ્ડર એરથી દિનિક
વપરાયની અનિવાર્ય સીક. એના
વિના ચાલેજ કેમ ?

પેનહોલ્ડર રટેશનરી માલમાં
એક અગત્યનું સ્થાન રાખે છે.
દિનિકમાં તેનો કેટલો વપરાસ
છે, એ કહેવું શક્ય નથી છતાં
તેની મર્યાદાથી દરરોજ જાણકાર
હેજ. આજ લગી દિનિકમાં એ
તૈયાર કરનાર કારખાના ગણતરીનાજ
છે અને તે દિનિકની ખર્ચને પૂરી પાડી
સકતા નથી. તેથી જો એક વધુ કારખાના
દિનિકમાં સ્થપાય તો સાફ જોવું કામ કરી શકે.

પેન હોલ્ડરની બનાવટમાં ત્રણ પ્રકારનો
કાચો માસ વપરાય છે:-

- ૧, લાકડું
- ૨, પાતુ-પતર
- ૩, વારનિશ અને રંગ

લાકડું-દિનિકમાં લાકડાની ખૂબજ ક્યાં
છે ? અરિ જોવા હજનજાંધ પ્રકારનું લાકડું
ચાય છે, જે એ કામ માટે જાંબોરનું સેપી
સાધ્ય. ખાસ કરીને દેવદાન, સીસમ, શેવર
થ. આડના લાકડા તે એ કામ માટે ખુબજ
ઉપયોગી છે.

પાતુ-પતર-એમાં વપરાયું પાતુનું
પતર કસક-પતર હોય છે, જે દિનિકમાં જમ-
શેવર ખાતેના કારખાનામાં બને છે.

વારનિશ અને રંગ-એની યલુ દિનિકમાં
અગત્ય નથી. લાખનું મુગ પતનજ નવાં દિનિક
જે ત્યાં તેના વારનિશ માટે રહેવાપણું
હોતજ શું ?

પેનહોલ્ડરની બનાવટ

પેનહોલ્ડરની બનાવટ ચાર જુદા તથા-
કામાં વહેંચાયેલી છે :

પે.
ન
હો.
લ
ક
રે

- ૧ લાકડાનું ખોખું બનાવવું
- ૨ એની ઉપર વારનિશ લગાડવું
- ૩, પતરાની પટ્ટ બનાવવી
- ૪, એને લાકડાના ખોખા પર
વળગાડી

એ બધા કામ ચત્રા વડે થાય
છે પહેલાં તે લાકડાના કટકાના
કટકા કરી, પછી તેના પેનહોલ્ડરના
આકારના ખોખા બનાવાય છે અને
પછી તેમાં ખાંચો પાડી, પાંચળથી

તેને વારનિશ કરી રખાય છે. બીજે લાકે પતરાની
કટકાઓ કાપી, થોડા આકારની પાડો બનાવી,
એજ વાળીને તેને પેલા તૈયાર પેનહોલ્ડરના
ખોખાઓ પર વળગાડાય છે. એમ થતાં,
પેનહોલ્ડર તૈયાર ગણાય છે

પેનહોલ્ડર તૈયાર થતાં તેના કમનના
જથ્થા બનાવી, એની ઉપરથી કામગીરું લેખત
ચોંટાડાય છે અને એવા ખાર ખાર જથ્થા-
એને પૂકાંના ખાકોમાં પેક કરી, એક એક
એસના ખાકો ખજારમાં લેખતા મોકલાય છે.

કારખાનાનો અંદાજો

રૂપિયા

- ૧ લાકડાને કાપનાર કરવત-પત્ર ૭૩૧-૦-૦
- ૧ પેનહોલ્ડરમાં ખાંચો પાડનાર ૧૫૪૦-૦-૦
- ૧ હથેયાર તેજ કરનાર વત્ર અને રેતી-કારગ વત્ર ૩૬૨-૦-૦
- ૧ થંડુ-આકાર બનાવનાર વત્ર ૧૦૫૦-૦-૦
- ૧ પેનહોલ્ડરને આકાર અર્થ નાર વત્ર ૭૩૫-૦-૦
- ૧ પેનહોલ્ડરને ગોળાકાર અર્થ નાર વત્ર ૬૩-૦-૦
- ૧ પોલિશ કરનાર રટેન્ડ ૩૬૪-૦-૦
- ૨ વારનિશ ચલાવનાર સાધનો ૨૦૬-૧૩-૦
- ૧ પેનહોલ્ડર પર નામ અખતાર હાથ-વત્ર ૪૫૪-૦-૦

[૩૬૭]

“કમર” : અંક ૯૩ મો

૧ ધાતુ-પકડોને કાપનાર યંત્ર
ટેના ઓઝારો સહિત ૮૩૩-૦-૦

૧ ધાતુ-પકડોને ગોળાકાર
ખનાવનાર યંત્ર-તેના ઓઝારો
સહિત ૧૭૨૮-૧૩-૦

૧ીમ સાધનો અને ઓઝારો ૫૩૮-૬-૦

૧ વિજળીક મોટર
૭ થોડા-અળની ૬૦૦-૦-૦

કુલે રૂપિયા ૯૩૦૦-૦-૦

હવે આવક નવક અને નફા તોટાના
આંકડા સહિત

ખર્ચ

દરરોજ ૫૦ ઓસ પેનહોલ્ડર ખનાવાય
અને દર મહિને ૨૬ દિવસ કારખાનું કામ
દર એ દિસાએ ગણતરી કરતાં-

કાચો માલ

૫ ઈંચ ઊંચા, ૧૦ ઈંચ પહોળા અને
સાત ફુટ લાંબા હેવદારના લાકડામાથી
૫૦ ઓસ પેન હોલ્ડર બને છે એવા રૂપિયા
એક લાકડાની કીમત રૂ ૭ છે, તો
દર મહિને જોઈતા રૂ ૧૮૨ લાકડાગતના ૧૮૨

દર ઓસ પેન હોલ્ડર પાછળ
વારનિશ-ખર્ચ પાંચ આના આવે છે
તો દરરોજ ૫૦ ઓસના પેન હોલ્ડરના
૩. ૧૫-૧૦-૦ અને તેથી રૂ ૬ દિવ-
સના

દરેક પેન હોલ્ડર પાછળ ધાતુ
-પતરાનું વચન ૧ ઓ યેન હોઇ, ૫૦
ઓસ પેન હોલ્ડર માટે-નકાળી જવન
સહિત-૪૦ રતલ ધાતુ-પતર જોઈએ.
એવા પતરાના એક રતલના ૩ આના
લેખે એના રૂ. ૭-૮-૦ થાય અને
રૂ ૬ દિવસના.

૪૦૧૭

૧૯૫

[પાના ૩૬૬ થી આગળ]

કાચ-કાગળ અને એમેરી કાગળ-Sand
Paper & Emery Paper ખનાવવા
વિષે. અંક ૮૮ મો. કી. ૪ આના

કાચના કુલ્લઝાક અને પશુ પંખીઓ-ખના-
વટ વિષે અંક ૮૧ મો. કી. ૪ આના

કાચની કુશા-પ્રકાર પ્રકારના કાચની ખનાવટ
અને વેપાર. અંક ૫૦મો. કી. ૩ આના

કાચની બંગાડીઓ-ખનાવટની પુરી વિગતો.
અંક ૮૨ મો. કી. ૪ આના

કાલુ-ચેની ખેતી, પેટા-ઉત્પન્નો અને વેપાર
વિષે. અંક ૮૬મો. કી. ૪ આના

કાંધા-ખનાવટ સંબંધી અંક ૭૬ મો.
કી. ૪ આના

કાપડ ઉપર છાપકામ અર્થાત કેલિકો પ્રિન્ટીંગ
યુગ્મતાતીમાં પહેલીજ વિસ્તૃત સચિત્ર લેખમાળા.
અંક ૫૩ ૮૦, ૮૧, ૮૨, ૮૩ અને ૮૪મો.

કી. રૂ. ૧-૭-૦

કાર્બન પેપર-રંગબેરંગી સાદા, કોપીઈંગ
અને દુર્લભકેરીંગ કાર્બન પેપર ખનાવવા.
અંક ૭૨મો. કી. ૪ આના

કાંટાળા તાર-ખનાવવા વિષે અંક ૬૧ મો.
કી. ૪ આના

કાંટા-રોપણી અને ઉપયોગ. અંક ૪૭ મો.
કી. ૩ આના

કેશર અર્થાત ઝાંફરાન-ખાવેતર વિષે. અંક
૮૪મો. કી. ૪ આના

કેસીન-ખનાવટ વિષે અંક ૭૪મો.
કી. ૪ આના

કેશાં-કેશની રોપણી અને કેશના ઉપયોગો
વિષે અંક ૪૫ અને ૮૬ મો. કી. ૭ આના

કોફી-ખુચકુપર કોફી ખનાવવી. અંક ૩૬મો.
કી. ૩ આના

કોપરેલ તેલ-એની વાસ અને ચીકણાપણું
દર દરવાની રીતો. અંક ૭૬મો. કી. ૪ આના

[૬૭ જુઓ પાના ૩૬૬ પર]

[૩૬૮]

પગાર

૧ નિશ્ચિત	૧૫૦
૧ ગિસ્તી	૩૦
૧૨ કારીગરો (રાજના એક ૩. લેખે)	૩૧૨
૪ મજદુરો (રાજના ૮ આના લેખે)	૫૨
૧ કારકુન	૩૦
૧ સ્ટોરકીપર	૩૦
૧ મોટીદાર	૧૫

પરચુરણ

ચિત્રાણી બળતું ખર્ચ	૧૭૫
કારખાનું ભાડું અને વેરાઓ	૬૦
યંત્રોના ધસારા ખાતે (૧૦%)	૭૮
યંત્રોના સમારકામ ખાતે	૫૦
પેનહોલ્ડરની પેકીંગ કરવાનો તથા માલિકોનો, ઓફિસની વ્યવસ્થાનો વ વ. ખર્ચ	૬૦૦

કુલ ખર્ચ રૂપિયા ૨૩૬૬

આવક

દરરોજ ૫૦ શેસ પેનહોલ્ડર અને તો મહિનાના ૨૬ દિવસે ૧૩૦૦ શે.સ માસ તૈયાર થાય. ઝેરમાંથી માલનો બગાડો વ. ખૂટ લેખે બાદ કરતાં ચોખ્ખો તૈયાર માત્ર ૧૨૩૫ શેસ થશે અને—

૬૨ શેસે, કમીશન દલાલી વગર બાદ કરી રૂ. ૨-૪-૦ ના સાફી બાબે વેચતાં ૧૨૩૫ શેસના ૨૭૭૮

કુલ આવક રૂ. ૨૭૭૮

અને હવે નફો તોટો જુઓ:-

નફો-તોટો

માસિક આવક	રૂ. ૨૭૭૮
માસિક ખર્ચ	રૂ. ૨૩૬૬

માસિક નફો રૂ. ૪૧૨

[માના ૩૬૮ થી આગળ]

કામી-વાવેતર વિષે. અંક ૫૩મો. કી. ૩ આના
કોલન મોટર-દલાલી ભારી જાતના ૨૧
નુસખાઓ. અંક ૫૮ મો. કી. ૩ આના
કોસ્ટીક સોડા-જનાવટ વિષે. અંક ૫૨મો.
કી. ૩ આના
ખસખસ-વાવળ સંબંધી. અંક ૭૨ મો.
કી. ૨ આના
ખાતર-જાત જાતના ખાતરો વિષે. અંક ૭૧,
૭૩, ૭૮ અને ૮૭મો. કી. ૩ ૧-૦-૦
ખાદી નિખારવા અને રંગવાની ક્રિયાઓ
અંક ૮ મો. કીમત ૩ આના
ખાંડ કેમ બને છે?—શેરડી, ગોળ અને શાક-
ડાના વહેરમાંથી ખાંડ બનાવવી (ખાસ સચિત્ર
લેખ). અંક ૩૫, ૪૬ અને ૬૨મો.
કી. ૧૦ આના
બ્લુ રેઈન્ક-૨૫૨ રેઈન્કનો એક તદ્દન નવો અને
સરળ પ્રકાર. અંક ૮૩મો. કી. ૪ આના
મંથકનો તેજાખ-જનાવટ. અંક ૬૮મો
કી. ૪ આના
ગાલીયા-એનો ઉદ્યોગ. અંક ૪૨મો. કી. ૩ આના
માઈ પ્લોટર-નળ પ્રમાણબુત પ્રયોગો. અંક
૬૫મો કી. ૪ આના
ગ્લિસરીન-જનાવટ વિષે અંક ૫૪ મો.
કી. ૩ આના
ગુલાબ- દનિદાસ અને રોપણી સંબંધી.
અંક ૪૭, ૫૭, ૫૮ અને ૫૯મો. કી. ૧૩ આ.
ગુલાબજલ અને કેન્ડાજલ-પરા અને નકલી
માલના પ્રયોગો અંક ૭૮મો. કી. ૪ આના
ઘટ્ટ હુધ-Condensed Milkની જનાવટનો
ખાસ લેખ. અંક ૮૭ મો. કી. ૪ આના
ઘાસ ચારો-ગિતી ઘાસ અને રજકો રોપવા
કાવવાની માલિકી (દુકાળ માટેના ખાસ લેખ
સહિત). અંક ૬૧, ૬૪ અને ૬૯મો.
કી. ૧૨ આના
તમારો ઓર્ડર આજેજ મોકલો.
લખો:-કમર ઓફિસ, સોદામરવાડા, મુરત.

નહાની પુંજના ધંધાઓ

પાંચ સો રૂપિયા લગીની પુંજમાં
થઈ સકે એવા નફાવંત
અને વ્યવહારુ ધંધાઓ

[૭] દરઝીકામ

ધ-સાની ઝિન્ગીની એક અનિવાર્ય ઝુર-
રત, ખોરાક પેટે પોશાકની પણ છે પોશાક
વિનાની સંસ્કૃતિ આજે સંભવિતજ નથી.
દુન્યાના કોઈ પણ ભાગમાં જાવ, અપવાદ
રૂપ સાથ જંગલી પ્રાણીઓને ખાદ કરે તો,
દરેકે દરેકને પોશાકની ઝુરવત છે; પછી એ
પોશાકના સ્વરૂપો બંને જુદા હોય અને,
પોશાક એટલે શું? કમીસ, પહેરણ, પટલુન,
ધત્તાર, કોટ, શેરવાની અને જેકટ અને એવી
બીજી બધીજ ચીજો; અને તે ઉપરાંત અવરતો
અને બચ્ચાઓના પહેરવામાં આવતી ખાસ
ખાસ વસ્તુઓ. સૌ કોઈ જાણે છે તેમ
પોશાકનું સીણકામ થોડે ભાગે દરકાજ
કુટુંબ ધોને કરી લે છે, અને થોડે ભાગે
ખદારના કારીગરને આપે છે એ કારીગર
એટલેજ દરઝી.

દરઝીના ધંધામાં જેમ કમાવ સારી છે
તેમ પુંજ પણ વધારે રોકાતી નથી. સીપ-
વાનું એક મશિન-જેની કામત રૂ. ૧૫૦
જેટલી હોય છે-વસાઈયે ચેલાય તો ખસ બીજી
ઝુરિયાતોમાં એક ઉઠ્ઠા કાતર, કપડાં માપ-
વાની ટેપ અને પાર, કપડાં પર નિશાની
કરવાના થોડાક દરઝી-ચોક, કપડાં મીસવાના
થોડાક શ્રીશુ જડા રંગબેરંગી દોરાના રીંગો,
ગોળો, મીચુ, કપડાં પર અરતરી કંચાની
અક્ષરી-ને વિજળીક હોય તો વધુ સાફ-
કપડાં કાપવા માટે સપાટ મેજ વા ફક્ત
પાટિયું, અને એક ન્હાંનો શો પ્રકાર પ્રકારનો

જટોનો બધો કાશી છે. એ બધી ચીજો
એકઠા જ અપવાદ સિવા તદ્દન નજીવી કીમ-
તની છે અને એની પાછળ ૫૦-૬૦ રૂપિયાથી
વધુ ખર્ચ થતો નથી. મશિન પણ રોકડેથી
ખરીદવું ન હોય તો માસિક પાંચ રૂપિયાના
દરેથી મળી સકે છે અને દરકીત એ છે કે
ધણા ખરા દરઝીઓ એ દરના-પધનિયેજ
મશિનો ખરીદે છે.

જેમ જેમ ધ-સાનની વસ્તી વધતી જાય
છે અને જેમ જેમ પોશાકની ફેશનો માસ માસે
અને ઋતુએ ઋતુએ બદલાયા કરે છે તેમ
તેમ સીવણકામ વધુ અને વધુ મળતું જાય
એ કેવળ સામન્ય વાત છે. એક દરઝી માટે
એના કરતાં વધુ સાફ માગ મિલ્ડ શું હોય?

દરઝીઓ માટેનું મોગ્ય સ્થેષ શહેર છે,
એમ માનવાની ભૂખ કોઈ નજર કરે મ.મ.કા-
માવ દરઝીઓની ઝુરવત છે ત્યાંય તેઓ
ફાલી અને ફાવી સકે છે જેમ જેમ ગામડાની
જનતા શહેરીપણાની નકરીક આવતી જાય
છે તેમ તેમ તે પોતાના વડીલો-જુના
પોશાકના રંગ દંગ ત્યાગતી અને પશ્ચિમી
ફેશનો સીકારતી જાય છે. એથી ગામડામાં
-એચક, સારી પસ્તીવાલા ગામડા-દરઝીને
પેટ પૂરતી રોઝી મેળવવામાં વાધો આવી
સકતો નથી.

દરઝીની સફળતા કપડાની ઉઠ્ઠા અને
અંધમેસતી વેતરણ (Cutting) પર નિર્ભર
છે. સીવણકામ એટલું નથી જોવાતું એમ

તો નથી; પણ, વાત એ છે કે, સીવણકામ
ગીબી જવું—અને તેના વંત-સીવણકામ
સીવણ—કંઈ મુશ્કેલ નથી. સદબાંધમાં સીબી
સકાય છે, પરંતુ કપડાંની વેનરણ એ ખરો
અને નાદિર હુનર છે. જ્યારે કપડા અસ-
બરબ ન વેનરાય તો પછી તેનું સીવણકામ
અમે તેટલું સાફ હોય તોય તે શા અપનાવ
અયોગ્ય રીતે વેનરાયલા કપડા તેના મહેરનારને
અંધણેરતા અતી સફરો નહિ અને તેથી તે
ધણી વેળા કેવળ નકામા સાંજીય થશે

સીવણકામમાં દરજીએ કયા કપડા માટે
જીણી જીણી જાડી રોય વાપરવી અને કેવો
જીણો, જાડો હોયો વાપરવો તે જરાજર
સમજી સેવું જોઈએ. જારીક કપડા માટે
જાડી રોય, યા જાડો હોયો વપરાય તો
સીવણકામ સાફ લાગશે નહિ. એથી વિરુદ્ધ
જાડા કપડા માટે જીણી રોય અને જીણો
જાડો વપરાય તો યા તો સીવણકામ યહ
અફેશીને નહિ, યા થશે તો અસાધ્ય લાગશે.

દરજીનો હુનર, એક જગાના લગી વંશ-
પરંપરાનો હુનર લેખાનો હવે, પણ આજે
તેમ નથી. હવે તો દરજીકામ સીવણનારી
સંસ્થાઓ પણ નીકળી છે અને એ વિશે
ખાસ કિતાબોર પણ. દુકાન, હવે એ એકે
સાધનો યા એમાંના જે ને એક તાપનની
મદદ વડે દરજીકામ અફેશીની અને પૂરેપૂરું
સીબી સકાય છે

(૧) દરજીકામ સીવણનારી સંસ્થાઓની ઘાટી
માટે જુલો 'કમર'ના ૪૯ અને ૫૦માં અંક.

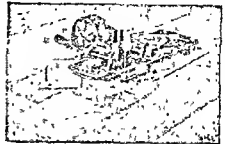
(૨) એની ચોપડીએ ગુજરાતીમાં છે. ઘોઝી-
હના નામ આ રહ્યા :—

સીબી શણગાર
સીવણકામ

સીવણ, ગુંથણ, ભરણ અને વેનરવની કલા
હોમ ટેલર

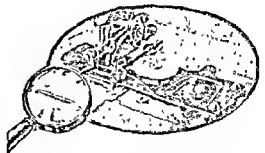
જેમ્સ સિસ્ટમ ઓફ કટીંગ

દરજીઓએ માન કરવાનું પણ સીવણ
જોઈએ. આજ લગી માન હાથથીજ કરવા
પડતા. કસર જે માન કરવાનું ખાસ વંત
મેંદુ આવતું હોવાથી દરજીકામ તે વસાવી સકતું
નહિ પણ હવે એવું ન્હાવું. વંત જનાવાયું
છે, જે ફક્ત ૩૦ રૂપિયામાં આવતું હોય,

માન કરનાર વંત

કંઈ પણ જાતના સીવણના મશિનમાં ચોઠેવી
સકાય છે. એ વંતની ખૂબી એ છે કે, તેણે
ખોટા વંત પેડે સુંદર અને સફાઈદાર માન
જનાવી સકે છે અને કહેવાની હુકમત નથી

તેજાર માન મેજિકર્ટ જાસથી
રમખ દેખાય છે.

કે આજ સુંદર માન જનાવનાર દરજી, હાથ
કારીગરીએ જનાવતા બેઠોળ માન જનાવનાર
દરજી કરતા વધુ વખણાય છે અને તેને કામ
પણ વધુ મળે છે. ૩

(૩) માન જનાવવા વિશેના ખાસ લેખ જુઓ
'કમર'ના ૬૨માં અંકમાં.

[૮] રખર સ્ટેમ્પ બનાવવા

હિન્દમાં જેમ જેમ અક્ષર-જ્ઞાનનો પ્રસાર થતો જાય છે તેમ તેમ તેને લગતા સાહિત્ય અને સાધનોની ખપત વધુ વધી રહી છે. એ સૌ કાંઈ જાણે છે. એજ પ્રમાણે જેમ જેમ પ્રજા વધુ શિક્ષિત થતી જાય છે તેમ તેમ તે લખવા વાંચવા પ્રત્યે વધુ અને વધુ દગતી જાય છે. કાગળ, પેન્સિલ, શાહી અને ક્રાઉન-પેનોની જેટલી ખપત આજે છે. તેટલી આજથી દશ વર્ષ પહેલાં ન હતી; એજ ખપત આજથી ૧૦ વર્ષ પછી, આજ કરતાંય કેટલીય ગણી વધી ગઈ હશે, એ કહેવાની જરૂર નથી.

રખર સ્ટેમ્પ, શિક્ષિતો માટે અનિવાર્ય ચીજ તો નથી છતાં અત્યંત ઉપયોગી જરૂર છે. જાપાનાના આ ધરગણુ રૂપે ગામડા અને શહેરોમાં દરેકાઈ ટેકાણે પોતાનું સ્થાન મેળવી લીધું છે. ગરીબો કે તથાગરો, સૌ કાંઈ તેને વાપરે છે. ન્દાની ચીજ છે પણ મજાની ઉપયોગિતા ધરાવે છે. એક વેળા બનાવી શો કે પછી વર્ષો લગી વાપરી સકાય છે. કદી બગડવાનો સંભવ નથી ધસાઈ ધસાઈને-અને કાણુ જાણે, કેટલા હજાર યા લાખ વાર વાપર્વા પછી ધસાઈને-જાપ આઝીયાય ત્યારેજ રદ કરાય છે.

રખર સ્ટેમ્પનો ધંધો ઘણો નફા ારક ભલે ન હોય, એમાંથી જીવન-નિર્વાહ પૂરતી કમાણી અવશ્ય થાય છેજ. એના આરંભ મઠે ન્દેહટી પુંજ નથી જોઈતી. કુલ ૫૦ થી ૧૦૦ રૂપિયા હોય તો જરા ધંધો રથાનિક પણ છે અને ‘ટયાજદ્વારા થઇ સકે એવો પણ.

રખર સ્ટેમ્પનો ધંધો બે રીતે થાય છે: એક તો આફકોના ઓર્ડર પ્રમાણે રખર સ્ટેમ્પ બનાવી આપવાનો અને બીજો આફકોના ઓર્ડર વિનાજ દરદમેલ વપરાતા શબ્દો અને વાક્યોના રખર સ્ટેમ્પો પોતાની મેજે

બનાવી રાખી, આફક આવે તેને તરતજ વેચવાનો. એમાંય, મ્દારી નજરે, બેક રીતોનું એકીકરણ કરાય તો વધુ વિદતર-એટલે કે, નિયમ એ રાખવો કે આફકોના ઓર્ડર હોય તે પ્રમાણેના રખર સ્ટેમ્પ બનાવવા, પરંતુ જ્યારે ઓર્ડર ન હોય અને નવરાસ હોય ત્યારે એવા તૈયાર વેચવા માટેના રખર સ્ટેમ્પો બનાવવા એમ કરવાથી, ધંધાગરીને પુરો સમય કામ કરવાનું મળશે અને નવરાસની વેળા તૈયાર કરેલા રખર સ્ટેમ્પો દ્વારાય પૈસા કમાવાશે.

રખર સ્ટેમ્પ

બનાવટની “અ” થી “હ” લગીની પુરેપુરી વિગતો, સચિત સૂચનાઓ અને રખર સ્ટેમ્પની શાહીઓ બનાવવાના પ્રયોગો. “ક્રમર”ના અંક ૩૬, ૫૧, ૮૧, ૮૨ અને ૮૩ ગંગાવો.

કીમત રૂ. ૧-૨-૦

સવાય યશ કે, એવા તૈયાર રખર સ્ટેમ્પો કયા શબ્દો વા વાક્યોના બનાવવા જોઈએ ? જવાબમાં, એટલુંજ જણાવવું પુરતું છે કે પોતાના શરૂર થા પ્રાંતના વેપારીઓને જે શબ્દો વા વાક્યોના રખર સ્ટેમ્પોની વધુ જરૂરત પડતી હોય તેના એમ જાના, શકુ-આત માટે. નમૂના દાખલ થોડાક શબ્દો નામે આપ્યા છે, જેના રખર સ્ટેમ્પો વેપારીઓને ઉપયોગી હોય, તેઓ ખુશી ખુશી ખરીદે છે.

Cash	Credit	Paid
Received	Copy	Original
Book-Post	Sample Post	Parcel
By Air Mail	Per. Pro	Duplicate
Specimen	Answered	Exchange

રખર સ્ટેમ્પનો એક બીજો પકાર-જે હજુ આપણે ત્યાં ઘણો ઓછો પ્રચલિત થયો

છે-ને, અક્ષરે પેટે ચિત્રોના રંગર-રેંમ્પ બનાવવાનો છે. એવા ચિત્રો ખેસક, શ્વાનના હોય છે અને તેના રંગર-રેંમ્પ, ધ્રુવેકરૂં પૌકો પેટે ચિત્ર સાફ છપાય એવા બની સકે છે. એની બનાવટમાં કશું ખાસ કરવાનું નથી બીજાના કમ્પોઝને બદલે વાહન પૌક વાપરે એટલે થયું.

એક પાત આવા ચિત્રો શાના હોઈ સકે તેની, આવા ચિત્રોનું પ્રકારના હોઈ સકે છે:

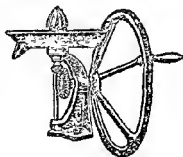
૧. વેપાર-ચિહ્નો (Trade Mark)
૨. વેચવાની ચીજો
૩. માનીતી શખ્સીયતો

દરેક વેપારી પોતાનો ખાસ વેપાર-ચિહ્ન ધરાવે છે. એ વેપાર-ચિહ્ન રંગર-રેંમ્પ

વેપાર-ચિહ્નનો નમુનો

બનાવેલું હોય તો તે ધરે છે ત્યાં લગાડી સકે છે, અને તેથી તે તેને ખૂબ કીમતી થઈ પડે છે. એજ પ્રમાણે ધણા વેપારીઓ કોઈ એવી ચીજો વેચના હોય છે, જેનું ચિત્ર આદર

વેચવાની ચીજોનાં નમુનો

જેવા ધરે છે. અબી હાલતમાં, તે ચીજના ચિત્રનું રંગર-રેંમ્પ બનાવી લેવાય તો ધરે છે હોય ત્યાં અને મરજી હોય ત્યારે છાપી સકારી.

ચીજો વર્ગ, માનીતી શખ્સીયતોના ચિત્રોનો છે. દેશ અને પ્રાંતમાં-માનીતા હોય એવા અગ્રેસરોના હાલન-ચિત્રોના રંગર-રેંમ્પ બનાવી કરા જુઓ તો ખરા ? ધુમ વેચારો. જે વર્ગ એ શખ્સીયતને માનની નમ્રે જોતો હશે તે, પોતાના કામળા, પુસ્તક વ પર એનું ચિત્ર છાપવા ધરે છે અને તે મારે, સ્ત્રી શહેરો રસ્તો રંગર-રેંમ્પનો છે, એ કાણે નથી બલુનું ?

પરતાવો !

વડોદરા રાજ્યના એક પુસ્તકાલયના મંત્રી લખે છે:-

“... જે કે મે’ માસિકનું નામ સાંભળ્યું હતું પરંતુ દૃષ્ટિપાત થયો નહિ’ હોવાને લીધે આવું સારું માસિક વાંચવાનું અને પ્રયોગો અમલ મુકવાનું આજ દિન સુધીનું જોયું. વાંચીને મને થયો આનંદ થયો અને આદર્શ જુગ લગાડમર્ગ આદરના બધા પાયા પર ઔદ્યોગિક વિપ્લો અર્થનું આવું બીજું માસિક મારા જોવામાં આવ્યું નથી એકાદશી એકારી દુર દરવાર આ માસિક છે. ખૂબ મુશ્કેલી સાથે જાહેરમાં તમારા માસિકને પ્રથમ પસંદગી મળશે....”

તમારા ગામના પુસ્તકાલયમાં એ આવે છે કે ન આવતું હોય તો આજે આપનું કરો.

છેલ્લી પાત, દપાલ દારાના વેપારની, રંગર-રેંમ્પનો વેપાર દપાલ દારાય થઈ સકે છે ન્હાની ઝાહિરાત દ્વારા એક શખ્સ મદિને દહાડે એખખા ૩૦-૪૦ રૂપિયા નફો મેળવી સકે એટલા એકરો મેળવવા કંઈ નવાઈ જાય નથી. કારણ કે, રંગર-રેંમ્પની બનાવટમાં કાચા માલનો ખર્ચ ઓછો છે. મિલનત વધુ છે અને તેથી, તેના ઉપજતા પૈસામાંથી મહેરો ભાગ નફો હોય છે.

બાળામાં પરવળ અત્યંત માનીતી વન-
સ્થિ છે અને તે ત્યાંના દૈનિક ખોરાકમાં
બટાટા અને વેગણ પડી, ત્રીજો નંચરે વપરાય
છે. યુજરાતમાંય હવે હવે એની કદ થવા
માંડી છે અને સુરતની આસપાસ કેટલેક
ઠેકાણે પરવળ રોપાઈ અને ઉછેરાઈ રહી છે.
એના વાવેતર માટે રેતાળ એમીન ખૂન માફક
આવે છે. સામાન્ય રીતે એ નદી કિનારે પણ
હીડ હીડ ફાયે છે, જો કે ચીકણી ન હોય
એથી પરંતુ પુષ્કળ ધરણુ મીઠાવાળી ઝમીન-
માંય એ થાય છે.

પરવળની રોપણી કસમથી કરાય છે એ
કસમો એ પ્રકારની હોય છે નર અને માદા.
ધણા કસમ વેચનારાઓ પ્રજાની અજ્ઞાનતાનો
લાભ લઈ, તેમને નરની કસમો આપી, લૂટે
છે. કારણ કે, સફળ પાક માટે તો માદા
કસમોજ જાંઘએ-અપવાદ ૩૫૫ ટકા જેટલી
નર કસમો હોય તે સિવા.

રોપણી માટે જાણી પહેલા ઝમીનને તૈયાર
કરવો પડે છે. એ માટે વર્ષાકાળ ખામ થતાં,
ઝમીનને ચાર પાંચ વાર ખેડે, એકાદ વાર
નીંદી, દર ૭ કુટને વ્યાતરે ખાડા કરી, તેમાં
ત્રણ ઈંચ જેટલા માપની કસમો-દરેક ખાડામાં
બાળે કસમો રહે એ રીતે-રોપી દે છે અને
પછી ખાડાને પુરી, ઉપરથી પાણી આવે છે
સામાન્ય રીતે, પાણી દર ૧૦ દિવસે આવ-
તુંજ જોઈએ જો વર્ષાદિના આપડા અવરતવર
આવતા હોય તો, એટલે, પાણી એ છુ
આપતું જોઈએ.

પરવળને વંડુ પાણી નુકસાનકર્તા હોઈ, એની
કાંઈથી રોપણી માટે ઉંચા ક્યારા જતાવવા
પડે છે. એ માટે સ્થાની પ્લેવાં ઝમીનમાં ચારે
તરફ-અને વચમાંય જ્યાં જ્યાં ઝુરૂરી લાગે
ત્યાં ત્યાં-પાણી જવા માટેની નીકા ખોદી
સેવાય છે અને એમ કરતાં નીકેથી મારી

ક્યારા પર ચડાવી, તેને ઉંચો બનાવાય છે.
ક્યારા સદગ દળતા હોવા જોઈએ અને એ
દળાણુ, અમળન, નીકા તરફજ હોય, જેથી
ક્યારાઓમાંનું પાણી નીકામાં વધી જાય.

પરવળની કસમો નવેમ્બરના અંત લગી
મુળ પડી લે છે. પછી એક વાર નીંદી,
ઉપર લખ્યા પ્રમાણેના ક્યારા બનાવી, નિયમ-
સર પાણી પાછ, સંતાળપૂર્વક પરવળને ઉછેરે
છે. ફેબ્રુઆરીથી લઈને માર્ચ લગીમાં પર-
વળ આવવા માંડે છે અને એ કમ છેક
સપ્ટેમ્બર લગી ચાલુ રહે છે પાક ઉતર્યા પછી,
ફરી વાર ઝમીનને સદગ ખેડી, ઓક્ટોબર
અંતે નીંદી, ફેબ્રુઆરી-માર્ચમાં પાણી પામ
દેવાય તો વાવેતર ૧૦૦૦ વર્ગ ચાર્ડ રહે છે.

બાળામાં પરવળના વાવેતર માટે ખાતર
વપરાતું નથી જો કે હાડકાનો છંકા વા
સુતો અને રાખોડી અપાય તો સાફ પરિ-
ણામ નિષ્કરે.

“આમ જીવન, સહકાર્ય અને ખેતી” (માસિક)

વડોદરા રાજ્યના પ્રતિષ્ઠાતા તથા શ્રી
સચાજ સદકાર સેવક સંઘના સંયુક્ત
આશ્રય નીચે વડોદરામાંથી ઉદ્ભવ્યા આઈ વર્ષથી
આ માસિક પ્રગટ થાય છે. યુજરાત-કાલી
વાવાડમાં તે વધુ વંચાય છે. આમજીવનના
દરેક પ્રશ્નને ચર્ચાતું સુખમ્મ ઇલાકરમાં
આ એકજ ને પહેલું માસિક છે. દર માસે
ગોરી સંખ્યામાં નકવો પ્રગટ થાય છે. લાય-
બ્રેરી, લોકલ બોર્ડ, સુધરાઈ તેમજ આમ-
જીવનમાં રસ લેનાર દરેક વ્યક્તિએ તમા
માડક થઈ જવું જોઈએ. વાર્ષિક વચાનક
રૂ. ૨-૦-૦ છે.

‘આમજીવન’ કાર્યાલય
માંડી રોડ, વડોદરા.

પ્ર યો ગો

બ્રાહ્મી તેલ

મેંદી ૪ તોલા, એલચી ૧ તોલો, વાળો ૪ તોલા, મુખડ ૫ તોલા, કચુરો ૫ તોલા. કપુર ૧ તોલો, આંબળા ૫ તોલા, ગ્રેય ૫ તોલા, બ્રાહ્મી ૪ તોલા, ઘઉં ૪ તોલા, ગુલાબ-પાંદડીઓ ૧૦ તોલા, પાણી ૮૦ તોલા, અચ્છ કાપરેલ ૨૦૦ તોલા

પાણી અને તેલ કિવાની અધી ઝીઝોને બોળરી કરી, પાણીમાં નાખી ૨૪ કલાક લગી બીંભવા દેવી પછી ને મેળવણીને ચુસે ચઢાવી તે ઉકળવા માટે કે તેમાં તેલ ઉમેરી ત્યાં લગી ઉકાળવું કે અધું પાણી જણાયા હોય ત્યાં, માત્ર તેલજ બાકી રહે. પછી તેને ઠંડુ પાડી ગાળી લેવું.

પસંદ હોય તો એમાં તૈયાર મુખધી તેગજ રંગ પણ મેળવી સકારો.

પતરા પર કાગળ ચોંટાડવા માટે લાહી

જવનો ખારીક લોટ ૧ રતલ, ફટકડીના લુકો ૧ ન્હાની ચમચી નેટલો, મધ ૩ રતલ.

ઘોઠું સહજ ગરમ પાણી લઈ, તેમાં ફટકડી આંતરણીયા, અંધી કોટ મેળવેલ તે અરબર મળી જાય અને તેમાં ગાંઠો જિલકુલ ન રહે ત્યારે પછી તેમાં ખપ પૂરવું ઉકળવું પાણી ઉમેરી, ઉકાળા લાહી બની ચુકે કે તેને ચુલા પરથી નીચે ઉતારી, ઠંડી પાડે અને પછી તેમાં મધ-મેળવા, શીશીઓમાં ભરી રાખો.

વાપરતી વેળા, પતરા પર લાહી લખાવી ઉપરથી કાગળ ચોંટાડવો.

સાણુ

૧-કાપરેલ તેલ ૬ રતલ, કારતીક સોડા

(૯૮% થા ૯૯%) ૧ રતલ, સોડિયમ સિલિકેટ ૫ રતલ, મેંદો ૧ રતલ, પાણી ૧૦ રતલ.

એક મ્હોટી કઠાઈમાં મેંદોને તેલમાં મેળવી લો અને તેમાં ગાંઠો પડે નહિ, તેની કાળજી રાખો. પછી પાણીમાં કારતીક સોડા અને સિલિકેટ ઉમેરી, ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દો. પછી એ મિશ્રણને તેલવાળા મિશ્રણમાં નાખી, દલાવતા રહી, ઘુંટતા જાય. ઘટ થાય પછી ફેમમાં ભરી રહેવા દો ૩૬ કલાકમાં ઠરી જશે.

૨-કાપરેલ તેલ ૩૧ ભાગ, એરલિયું તેલ ૯ ભાગ, કારતીક સોડાનો દ્રવ (૩૮° Beaume)નો ૨૩ ભાગ, પાણી ૧૨ ભાગ, સિલિકેટ ઓફ સોડા ૫ ભાગ

પ્રેલાં મ્હોટી કઠાઈમાં એક કાતના તેલ નાખી, ચુસે ચઢાવો. જ્યારે તેલ ગરમ થઈ, ધુંવાડો નીકળવા માટે ત્યારે તેમાં થોડોક થોડોક કારતીક સોડાનો દ્રવ નાખતા જાય અને મિશ્રણને ખૂબ દલાવતા જાય અથવા ફત મેળવી ચુક્યા પછીય મિશ્રણને ઉકાળતા રહે અને થોડા થોડા વારે તેમાં થોડું થોડું પાણી ઉમેરતા રહે. જેથી મિશ્રણ પાતળું રહે. જ્યારે તેલ ઘરેઘર સંમદ મળે ચુકે ત્યારે પછી ૧૨ ભાગ પાણીમાં એકગણાનો રાખેલ ૫ ભાગ સિલિકેટવાળું મિશ્રણ ઉમેરી, સાણું કાઢીને ફેમમાં ભરી અને ૨૪ કલાક લગી ઠરવા દો.

હુર ઓઈલ

તણું તેલ ૨૦ રતલ, ઓઈલ કેનથે-રાઈડસ ૧ ઓઈસ, ઓઈલ બર્ગેમોટ ૧ ઓઈસ, જોટો મરક ૩ ઓઈસ, ઓઈલ લવેન્ડર (શુદ્ધ) ૩ ઓઈસ, ઓઈલ રોઝમરી ૨૩ ઓઈસ, સંદલનું તેલ ૩ ઓઈસ, કોકમળ ૧ ઓઈસ.

બધાને મેળાવી, ત્રણ દહાડા લગી રાખી મૂકી, પછી ફિલ્ટર કરી લેા.

હસુ-નો-હાના સેન્ટ

અમકોહલ ૧ રતન, ઓટો આમીડીયલ ૬ ગ્રામ, ઓટો રોડ પટ્ટાક ૨ ગ્રેન મુસ્ક ૧૫ ગ્રેન, ઓઇલ અર્ગેમોટ ૧ ગ્રામ, ઓટો ન્યુ મોન હે ૧ ગ્રામ, લીસો ૨મ સદગ બધાને મેળાવી, ફિલ્ટર કરી લેા.

હેઝેલાઇન સેન્ટ

રીઅરીક એસિડ ૫ રતન, ટંકણખાર ૧ રતન, ડિસ્કીડ પાણી ૩૫ રતન, ગુલાબ જળ ૨ રતન, એકસ્ટ્રેક્ટ વિચ હેઝલ ૩ રતન.

પ્રથમ પાંચ રતન પાણીમાં રીઅરીક એસિડ મેળાવી ધીધી આથ પર ચુલે ચઢાવી દેવું અને બીજી તરફ બીજા પાંચ રતન પાણીમાં ટંકણખારને ઝોમગાવી, ફિલ્ટર કરી લેવું પછી જ્યારે રીઅરીક એસિડ પીમગોત પ્રવાહી થઇ ત્યારે તેમાં થોડું થોડું કરી બધું ટંકણખારવાળું પાણી મેળાવી દેવું અને ચરખી વડે નેતે ખૂબ દહાડાવા રહેવું આ ક્રિયા દરમિયાન આથ ધીમીજ રાખવી અને જ્યારે ખમું મિશ્રણ એકરસ થઇ રહ્યું ત્યારે એને ચુલા પરથી નાંચે ઉતારી, પછી તદ્દન ધીમી આંચ પર ફરી વાર ચુલે ચઢાવી, એ કલક લગી લાગવાગર ચરખી વડે નેતે શીટતા રહવું, ચાંદ લગી કે ને શીખડ જેવું થઈ થાવ પછી તેને ઠંડું પડવા દઇ, ફરવા દેવું ફરી રહેતાં. તેમાં એકસ્ટ્રેક્ટ વિચ હેઝલ ઉમેરી, ખૂબ દહાડાં એકરસ કરી, બીજો દિવસે તેમાં ગુલાબ જળ ઉમેરી એકજીવ રહેવું હવે બાકી વધેલું ૨૫ રતન ડિસ્કીડ પાણી ત્રણ ઉમેરી, ખૂબ મિશ્ર કરવું કે તે એકરસ થાય તમે એમ કરવામાં નહિ આવે તો પાણી છૂટું પડી જશે જ્યારે સ્તોમાં મનપસંદ

ચગકાટ જમાવી અથ ત્યારે તેમાં પાંચ ચોસ ઓટો લીલી રોઝ મેળાવી, બાટલીઆ ભરી લેવી.

કચ્છીકચુરા મલમ

આ મલમ ચામડીના રોગો જેવા કે ખમ, દાંદ, ખરજીવું, ઘણું વ પરઆઈ મજૂમ છે કાર્બોસિક એસિડ ૪૦ ગ્રેન, કસોરોશીય ૩૦ ચોસ, ઓઇલ ઓફ અર્ગેમોટ ૧ ફે ગ્રામ, પેટ્રોલિયમ જેલી ૧ ગ્રામ

પહેલાં પેટ્રોલિયમ જેલીમાં કાર્બોસિક એસિડ મેળાવો; રહજી ગરમ કરવાથી ને મળી જશે પછી બીજી દવાઓ મેળાવો.

બુલાખની ભુદ્રી

કફ શેફલ ૩ તોલો, ધાણા ૧ તોલો લંબેચ ૧ તોલો, કરિયાતું ૧ તોલો, મેના-મજના પડા ૧ તોલો, હીમજી દરડે ૧ તોલો બધી દવાઓને બારીક પાટી, કપડાજાબુ કરી બાટલીમાં ભરી રાખવી ૧ થી ૨૪ રતી ભાર ભુદ્રી બરચાની ઉમંગા પ્રમાણમાં પાણી સાથે દહાડામાં એ ત્રણ આપવ થી પેટ સહ થઇ દરડું યઇ ત્યાર છે

—દવાખાનહ મુર્ચનુસ્સાહત, સુરત

બુલાખનું શરબત

અંજીર સુકા ૫ તોલા, સોનામજા ૫ તોલા, પીમલ રજડે ૫ગ ૧ ફે તોલો, હીમજી દરડે ૧ ફે તોલો, મુજાજના ટુપ ૧ ફે તોલો, ચાં-ધાણા ૨ ફે તોલા

ઉપલી દવા એને ૨ ફે રતન પાણીમાં ગરો ભોજવી, અથારે ઉકાળી કાઢ ૧ રતન પાણી ખાકી રહે ત્યારે કપડામાંથી મળી જાય. પછી તેમાં શીરખીરત (મના) ૨ ફે તોલા, તુન્ડ બીન ૨ ફે તોલા, ગુવકદ ૫ તોલા નાખી, બાજગયા કપડામથથી ગાળી કાઢ, ૧ ફે રતન ખાડ નાંખી, ચુલે ચઢાવી શરબતની ચાસણી બનાવી લેવી

ઉપરે ચુકા પરથી નીચે ઉતારી ઢંડી પડે ત્યારે તેમાં એકદૂર દેસેરા સંગેરા લિક્ષીક ૪ ઐસ મેળવી, ખાટલીઓમાં ભરી રાખો.

ખચાઓને બુધાળ આપવો હોય ત્યારે ઉમરના પ્રમાણમાં ચાંદના એકથી બે ચમચા જેટલું (૧ કામથી બે કામ જેટલું) શરબત પીવાડું.

—દવાખાનહ મુઈનુસ્સિહત, સુરત.

આંખની આંખનો ક્ષણ

આખી અખરોજ ૪ નંગ, મોટી દરડે ફળિયા નંગ ૬૦, કાળો સુરમે ૧૩ તોલો, કાળીમરી ૪૩ માશા, બરાસ કપુર ૩ તોલો.

અખરોજને તથા દરડેના ફળિયાને આખમાં બાળી કાલસા નંબો કરી નવા. પછી બધી દવાઓ મેળવીને ખરજમાં ચાર દવાડા સુધી ખૂબ વાટી ઝીંજો સુરમે ખતારી, ઉપયોગમાં લેવો.

—દવાખાનહ મુઈનુસ્સિહત, સુરત.

બરોળનો ક્ષણ

(૧) સુકા અંછર એક રતલ લઈ થોડાક જરજર સરકાને બરણીમાં ભરી તેમાં જીંજવી રાખવા. આઠ દિવસ પછી સવાર સાંજ એક એક અંછર ખાવાથી બરોળ મટશે.

(૨) રોકડી રાઈ અને ટુલાવેલો ટકલુ આર મેકે સદખે ભાગે લઈ, વાટીને કપડાણ કરી, ખાટલીમાં ભરી રાખો. સવાર સાંજ ૧/૪ તોલા ભાર આ લૂકી ૪૦ દિવસ સુધી ખાવાથી બરોળ મટે છે.

—દવાખાનહ મુઈનુસ્સિહત, સુરત.

ફીલુ લાવનાર પ્રવાહી

ફિલવાયાની હાલ ૪ ઐસ, અડા હોલ ૪ ઐસ, મિશ્રસરીન ૪ ઐસ, પાણી ૮ ઐસ. હાલની ભૂખા બનાવી, દૈનિકર બનાવવાની

રીત મુજબ એનું દૈનિકર બનાવી લો. એમાંથી બેલી પાચ કામ દૈનિકર દર એક ગેલન જીંજુ. નારંગી, જીંજર વગવરહના શરબતમાં મેળવવાથી માત્ર ઉત્તમ શીશુવાળો બને છે. વળી આ પ્રવાહી સરતુ હોઈ, લાંબા સમય સુધી સારી રીતમાં રહી શકે છે.

સોનાનો ટોળ

કોરાઈઝ ઓફ ગોલ્ડ ૨ તોલા, સાવનાઈઝ ઓફ પોટાસિયમ ૬ તોલા, પાણી ૩ રતલ.

સર્વેને માટીના વાસણમાં નાખી, કાચની લાકડી વડે ખૂબ દહાવો. પછી જેઠાએ તે વસ્તુ સાફ કરી, મિશ્રણમાં બોળા લેવી. સોનાનો ટોળ થઈ જશે. (મિશ્રણ ઝેરી છે)

હિંગાઈઝ સુણી

શેકલ હાંગ ૫ તોલા, પીપળ ૫ તોલા, ઝીંક ૫ તોલા, સીધવ ૫ તોલા, મરી ૫ તોલા, મુંઠ ૫ તોલા, અજમે ૫ તોલા, શાદઝીંક ૫ તોલા.

બધાને ગારીક વાટી, મિશ્ર કરી વાપરો.

લાકડું વાળવાની રીત

લાકડું વાળવાની સહેલી રીત એ છે કે પહેલાં લાકડું વાળવા અગાઉ ને લાકડામાં સીધા રેસા કંઈ આટુએ છે તે જોઈ, એ લાગને સુતરના પટાથી મઝવૂત બાંધી, હેંડા વાસણમાં ઉકળતા પાણીમાં તે લાકડું મૂકી, ઉપરથી ડાંકણ દાઢી દેવું જેથી વરાળ બહાર નીકળી શકે નહિ. એકાદ કલાક ઉકાળ્યા પછી, લાકડું ઘાટી લઈ, જેઠાએ એવા આકારના પાણુના બીયાંની મદદ વડે સાકડાને વાળી બાંધી દેવું. એ ત્રણ દહાડા પછી બોલી લેવાથી, લાકડું પરાખર વળેલું જણાશે.

હવે કોઈ બેકાર રહશે નહિ

જનતામાં બેકાર આદમીઓ ફક્ત એક કલ્પન અને ખડીયાળી માંડી વેપારમાં ફક્ત પોરતોનો ચોટાક ખર્ચ કરી, કેવી રીતે માલેનુબર બની બચે છે એવું રસીકો વર્ણન અને સરળ ઉપાય તેમજ આમરો દરેક પ્રકારના અનુભવ આ પુસ્તકમાં છે. (૧) પોતાની વસ્તુઓ વેચવાનો ઉપાય (૨) ગ્રાહકોને પોતાની તરફ ખેંચવાની કળા (૩) પુષ્કળ નફાનો વેપાર (૪) તજ દબાર મેલેજરીક પોતાની મેલે મંજાવવાનું કેસલું, કે જે વસ્તુઓની આખા દિનદુસ્તાનમાં ખુબ ખર્ચ થાય છે (૫) પત્ર વ્યવહારથી થયેા કરવાની કુપ્ત ચાવી, (૬) ધુમેપની જુદી જુદી ફર્મોનાં ઠેકાણાં, જ્યાંથી નવી નવી વસ્તુઓ દબેસાં મફત આવીને બચે (૭) અમેરીકાની ફર્મનું ઠેકાણું, કે જે દુકાન ફક્ત એક કામગીર હાજરાથી ફુનીયાની દરેક ચીજ તથા વેપારની ચાલીનેા પત્રો મેળવી આપે છે (૮) કાન્સ જેવા પ્રખ્યાત ને વેતવચાળી દેરાની નવી નવી ચીજો મેળવવાની તથા તેની બિજાંસી લેવા માટે તે દેશની પ્રખ્યાત પેટીઓના ઠેકાણાં (૯) જમના, બપાન, અમેરીકા વગેરે દેશોથી પર ભેડા લાગેા માલ તેમજ બેંગ્લોડેશની ચાવી તેવાર છે. થોડું બુજેસા લોકો માટે એક પેસાની મુશીકી ૧ રૂપિયા, બે આનાની મુશીકી ફોજ ૨ રૂપિયા કમાવાય એ આનાની પુછી ૧ ૨ બે કલાકમાં કમાવાય ૭ રૂપે રોર સાબુ બનાવવો, દરેક પ્રકારનો જમની કલ્પ, બહુનો સાપ, જુદ પોલીય, મોટું નેવાનો આપનો, વાળ કાઢા કરવાના સાબુ, વિશાળી મીનગી, દોંચ, કપૂર, પીપરમીંટ ફીરલ્થ, કીનાઈડ, જુદી જુદી જાનના મુશીકીન તેણે તથા યજનો તેમજ દિનદુસ્તાનના કાપા માલથી પેટા પેટા કરવાનું બતાવે છે. નાલી રત્તર, રહેત પેન્સીડ, ક્યોરીન ગેમ (જેનાથી ૪૫૫૦ દુધ લેવાં સફેદ થાય છે.) મુખા, અપાખા તથા નાના પ્રકારની ચટાપીઓ, વનસ્પતીનું થી બનાવવું, નકલી રોનું બનાવવું વિગેરે વિગેરે દર્શાવે છે. તેમજ વિદેશી વસ્તુઓ બનાવવા માટેની રીતિ આ પુસ્તકમાં ઠીક ઠીક બતાવી છે, જેનાથી દુકારો પડસાદાર બની ગયા છે.

કીમત રૂ. ૧-૪ ૦ (૮. ખ. ૩ ૦-૫-૦)

૧૦૦ ગણા નફાનો વેપાર

સંસારમાં બધા વેપારો કરતા મહો નફાકારક વેપાર પેટંટ દવાઓનો છે. એનાથી સો ગણો નફો મેળવી શકાય છે એક પેસાની કીમતની દવાતા બખ્ખે રૂપિયા ગણતા જેવામાં આજમાં છે ૫-૧૧ કુખનીએએ ફક્ત એક એક પેટંટ નુસ્ખાથી લાખો રૂપિયાની કમાણી કરેલ છે. વિશાળી પેટંટ દવાઓ બનાવવાવાળી કુખનીઓ એક એક પેટંટ દવાથી કરોડો રૂપિયા કમાવી રહી છે. જે તમે પણ તેમની પેટે દિનદુસ્તાન અને વિજાવનની પેટંટ દવાઓના અસલી અને ખરા ૩૦૦ નુખા પર ભેડા રીખીને પેટંટ દવાઓ પોતે નેપાર કરી મોકલો રૂપિયા માલિકની કાયમની આમદની પેદા કરવા છાછળા દો અને નાની મુશીકી કુખની સાબુ કરવા ધારતા દો તો આજે "પેટંટદવાઓ અને ભારત વર્ષ" નામનું એક પુસ્તક મંજાવી દ્યો.

કીમત રૂ. ૧-૪-૦ (૮. ખ. ૩ ૦-૫-૦)

લખો—રસાયન કાર્યાલય (ક)

પો. ગો. નં. ૧૨૫, દોહરી Delhi

કાણે જાણે કેમ, આપણા દિન્દી વેપારીઓ એકજ સમજ બેઠા છે કે અદિરાત એટલે છાપાઓમાંનીજ અદિરાત. તેઓ અદિરાતના બીજાં ડહાંધણ પ્રકારો અને રીતિઓથી જાણે છેકજ બેખબર બની ગયા છે. પણ દહીકત કંઈક જુદીજ છે અદિરાત એટલે કેવળ અદિરાત; પછી તેના પ્રકાર અને સાધન ગમે તે હોય.

પ્રેક્ષાં તમારું દુકાનનું નામનું પાટિયું જુઓ. એ પર લખાતું તમારું નામ અધવાની વિગત - જે લખતા હો તો-એક અદિરાતજ છે.

આજળ વગેરે તો તમારી દુકાનના માલની ગોઠવણી, તમારી દેખાવ-પારી, તમારા પત્ર-અવગારનાં કાગળ, કાર્ડ અને પરખીડ. દિવાળી આંકડા અને પાવતીઓ, શ્રાવણ પીંટાળવા માટેના કાગળ અને અધવાની દોરી એમાં દહીકત કંઈ છે, જે દ્વારા અદિરાત થતી અને યશ સફળી ન થાય? અજબ ન થશે. કાંઈ પણ આત્રાક વેપારી કહેશે કે એ બધા સાધનો દ્વારા અદિરાત થાય છે અને યશ પણ રહી છેજ.

દુકાનના નામના પાટિયા પેઠે, માલની ગોઠવણીને દેખાવ અને દેખાવ-પારીનું દ્રવ્ય એ બેકે સ્થાનિક અદિરાત છે-એવી અદિરાત જેને ગામવાસી યા ગિજ શહેરીઓ માટેજ કસાય છે. રસ્તે જતા આવતા સખસો એ દ્વારા તમારા વેપારની દહીકત જાણે છે, તમારા ત્યાંના માલનો પરિચય પામે છે અને તેની તરફ આકર્ષાય છે.

તમારા કાગળ, કાર્ડ, પ.ખીડા, દિવાળી આંકડા, પાવતી અને પીંટાળવાના કાગળ અને દોરી દ્વારા થતી અદિરાત એવી કેવળ

જુદા પ્રકારની છે તે સ્થાનિક પણ છે અને પરગામી અને પરદેશી પણ તે દ્વારા સૌ લોકો તમારા વેપારના નામ હાથ વિશે, તમારા માવ અને તેની ઉત્તમતા અને તેના બાવ તાલ વિશે થઈ થઈ જાણી સકે છે.

હા. તમારા કાગળ કાર્ડ પગપરલ કંઈ તમારા હસ્તપત્રો નથી. તેમને હસ્તપત્રો વેખ-શેખ નહિ. હસ્તપત્રો પેઠે રીચોડીય જખા-જુવાલી અદિરાતો તે પર છપાયા તજ સકાય; અખિનજુરરી યા વધારે પડતી ખાતરી જગ્યા હોય તોય. તેમ કરી તો અદિરાતને બદલે બદનામી થશે.

કાગળ, કાર્ડ અને પરખીડા પર તો પાંચ દસ સખદોનીજ અદિરાત જોખજો. એ પાંચ દસ સખદોની એક યા બે લીટીઓ કાગળ યા કાર્ડને મથાળે. પથથિયે યા તેની પાછળ છાપી સકાય પરખીડા પર તો એવી અદિરાત યા આગલી જાત્રુએ એક ખુણામાં છાપી જોખજો યા પાછળ.

દિવાળી આંકડા અને પાવતીઓ પર પણ એવીજ અદિરાત છાપી સકાય છે, પરંતુ તેમાં, મહક ખરીદી કરી યા પૈસાં ચુકવ્યા ને જલ્લ બે સખદો આજારનાય હોવા જોખજો એવા બે આજાર-સખદો, થીસ અદિરાત-સખદોથી વધુ કારખર નીપડે છે.

કાંઈ પુછશે : ‘પીંટાળવાના કાગળ અને દોરી દ્વારા અદિરાત કેવી ?’ પણ એ બૂલ છે. એ બેકે દ્વારાજ અદિરાત થાય છે. પીંટાળવાના કાગળ કાદર પેપર હોય યા બીજા, જેને આગલે છેડે વેપારીની દુકાની અદિરાત છાપી સકાય છે. જ્યાં જુદા કાગળને બદલે થેલીઓનો ઉપયોગ થતો હોય ત્યાં થેલીઓ

(અનુસંધાન ૫૫૩ ૩૮૦ પર)

પેટ્રોંગ માટેના આખા સવારની કાચાજ પત્ર-
ટારી દીધી ક્યાં કાચની શીશીઓ યા પતરાના
ડગ્ગાઓ અને ક્યાં એકેલાઈટની ડગ્ગીઓ !

પેટ્રોંગના આ પત્રક સાથેજ લેખકનો
મયાવ પશુ એટલો તો બદલાય ગયો છે કે
ગઈ કાલની પદ્ધતિ આજે કેવળ દાંડીધાર
બનીને રહી છે. કાગળના લેખક ચોંટાડવાના
દિવસો હવે વધી ગયા; હવે તો કાચની શીશીઓ
પર પણ પરખાર જાપડાય ચાલ છે, પતરા
ઉપર તો છાપી પણ સકાય છે અને એમેચોમ
પણ કરાય છે અને એકેલાઈટ પર ઉપસાવાની
નકશીનું તો કહેવુંજ શું ?

૪

નકકર પદાર્થોની પેટ્રોંગ ત્રો. ચેલીઓનો
ઝમાનો હવે ક્યાં બાકી છે ? આજે તો એવા
નકકર પદાર્થોની પેટ્રોંગ પણ મુંદર પાકિટની રૂપમાં
બનાવાય છે અને એવા પાકિટો બનાવવાનું
કામ હાથે નથી થતું, યંત્રો કરે છે. સાથ,
ચાહ, નગક, સ્ટાર્ચ, ચોકામેટ, કૌશી, તંબાકુ
અને એવી બીજી ડગ્ગનપદ્ધતિની પાકિટના
રૂપની પ્રેક્ટીંગ કરવા માટે એકજ યંત્ર હોય
તો જસ દર મિનિટે ૭૦ થી લઈને ૧૦૦
મુંદર પાકિટો એ તૈયાર કરી આપશે.

હજી આગળ વધો. પુકાના ડગ્ગાની પેટ્રોંગ
હજી પ્રચલિત છે ખરી, પણ પહેલાં પુકાના
બાકસ બનાવી, પછી હાથ વડે પેટ્રોંગ કરવાનો
સમય હવે આકી નથીજ. હવે તો એ કામ પણ
યંત્ર કરે છે અને ઘણીજ ઓપરેટર, ચિય-
ટાઈપી અને મુંદર રીતે.

પુકાના બાકસ પેટ્રોંગ પતરાના ડગ્ગાની
હાથત પણ કહી શો. તેનેય બનાવવા જાપડા
અને તેમાં માત્ર પેક કરવાના એવા એવા
યંત્રો છે કે તેમનું કામ બેઘને આઠ હમ-
રાનજ થઈ જાય.

૫

છેલ્લી વાત પારસેયો યા અંડો પર
દેરી બાંધવાની.

પહેલી રીત-આપણી જૂની પુરાણી
રીત દેરીથી પડીકા બાંધવાની તો આપ જાણો
છાજ. દેરી કાચા સુતરની હોય યા પાકા,
તે પ્રગ્ન જુદો છે. પરંતુ એમાં મુગ મુદો
સફાઈના અભાવનો છે અને વિના સંક્રમ
કહી સકાય કે ઘણાજ એવા માણસો સફા-
ઈદાર અને નજર હરે એવી આકર્ષક કળે
પડીકા બાંધવાની આવડત ધરાવે છે. બાકી
કામચલાઉ રીતે પડીકા બાંધનાર તો આપણા-
માનો દરેકે દરેક છેજને ?

બીજી રીત-એક ડગ્ગું આગળ વધે છે.
આ વેળાની દેરી ખાસ હોય છે એટલે તે
'એડવાઈઝીંગ ટેપ'ને નામે ઓળખાય છે.
તે મોટે ભાગે સાત આઠ કે તેથી ઓછાવતા
ઝીણા દેરાથી બનેલી ચપટી 'રિબન' પેટ
હોય છે. જાદિરાતની ખાતર તેની ઉપર
વેપારીનું નામ પણ જાપેશું હોય છે, જેથી
તે દેરી માત્ર બાંધવાનુંજ નહિ, જાદિરાતનુંય
કામ પાર પાડે. અમત્ય આમાંય બાંધનારની
હાથ કારીગરી પરજ બધો આધાર છે.

હજી એક ડગ્ગું આગળ વધો. ત્રીજી રીત
દેરીથી છુટાછેડા મેશરીતે છે તે છે મુંદર લગા-
ડેલી કાગળની લાંબી કાપડીની પદ્ધતિ. એવી
કાપડીઓ ૫૦ કે ૧૦૦ વારની લંબાઈમાં
અને ૩ થી ૬ ઈંચની પહોળાઈમાં તૈયાર
આવે છે. તેની પાછળ મુંદર લગાડેલો હોવા
ઉપરાંત તે પોતે અનેક રંગબેરંગી કાગળોની
બનાવાય છે. વળી જો કે તેની ઉપરની બાજુ
સાદી હોય છે, છતાં મોટે ભાગે તેની
ઉપર જાદિરાત રૂપે વેપારીનું નામકામ જાપેશું
હોય છે. પડીકા બધો અને જ્યાં કાગળનો
છેડો આવે ત્યાં ત્યાં આ કાપડીમાંથી ભેદતા
માપની (એક ઈંચથી દોઢ એ ઈંચ લગીની)
કટકી કાપી, પાણી વડે ચોંટાડો. એ સાંધો
હવે મજસુન રીતે સંધાઈ જશે અને જ્યાં સુધી
ધરાદાપૂર્વક ઉમેડાય નહિ, તે ઉબડશે નહિ.

આમ આ રીત માત્ર કામગીરી જ છે. એવી કાપડીઓની તૈયાર રીતે થોડાક આનાની કીમતે મળી સકે છે. વાપરવાની સુગમતા કાળે તે રીત ભરાવવાનું એક ન્હાનું સરખું સુંદર ‘રેન્ડ’ પણ થોડાક પૈસામાં મળી સકે છે. એક વેળા તે ખરીદી શો કે બસ, પછીથી માત્ર કાપડીઓ ખરીદવાની રહી અને તે રેન્ડ, મેજની શોભા પણ છે અને કાપડીના ઉપયોગ માટે સરળતા આપનાર સાધન પણ.

કારણ તેમાં કાપડી કાપી સકાય તેવી છરી પણ હોય છે અને તરતજ લગાડી સકાય તે માટે પાણી લગાડવાનું રોલર પણ દોરા પેટે કાપડી ખેંચતાં તે પાણીથી તર ચમને બહાર આવશે.

હવે આપણે છેત્રી ને ચોથી પધ્ધતિ તરફ ફરીએ. એ પધ્ધતિ દોરીતી છે. છતાં તે યાંત્રિક છે. નીચે અપાયેલ ચિત્ર એની સાબિતી આપે છે.

પડીકા બાંધનાર ચત્ર

સુંદર, સફાઈનાર પડીકાઓ અને દોરીનો એકો વ્યય, એ બધી આ ચત્રની ખૂબીઓ છે.

પડીકું ગમે તેટલું નાનું વા મોટું હોય, ચે રસ, લંબચોરસ, ગોળ કે લંબગોળ હોય, એક તરફથી બાંધવું હોય, એ તરફથી કે

[૩૮૨]

આર તરફથી બાંધવું હોય બધું આ ચત્ર વડે થઈ સકે છે. ૪૫-કલાકના ૧,૦૦૦ થી ૧૨૦૦ પડીકા અને છતાં તે ખૂબ સરળતાથી વાપરી સકાય એવું છે. સુતર કે શણની દોરી, ધાતુના કે ચાંદી કે સોનાના તાર પણ આ ચત્રમાં તમે વાપરી સકો છો. વળી વિજ્ઞાનિક બળ પણ માત્ર રૂઢે હોસ પાવર બેટરુન લેઈએ છે.

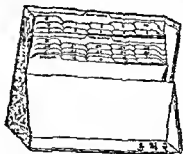
પત્રવ્યવહારની ફાઈલ

દરેક વેપારી પર ફર્જ છે કે પોતાને ત્યાં આવતા દરેક પત્રોની અને પોતાને ત્યાંથી લખાતા બધા પત્રોની નકલો વા નોંધોની પુરી અને નિયમિત ફાઈલ રાખે.

ફાઈલો બે રીતે રખાય છે: કાક્ષરી અને તારીખવાર

કાક્ષરી પધ્ધતિએ દરેક વેપારીના નામ વા અટકના મુદ્દા

અક્ષરને દિ સા બે કાક્ષરી ફાઈલ-પધ્ધતિ કાક્ષરી ફાઈલ રખાય છે, બપોરે બીછ પધ્ધતિમાં, તારીખવાર આવેલા પત્રોની ફાઈલ.

તારીખવાર ફાઈલ-પધ્ધતિ

એક પધ્ધતિએ પોતાપોતાના મુલ્યદોષો ધરાવે છે અને વેપારીએ પોતાને જે પદ્ધતિ વધુ સુગમ લાગે તે અખિતવાર કરવી જોઈએ.

દવાખાનહ મુઢને-સિહત [રજસ્ટર્ડ]

ની માત્ર થોડી દવાઓ આ રહી ~

હખ્ખે મુકવિયે મુમસિક:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ કાષ્ઠ પથ્થુ રીતે તુકસાન ન કરતાં તાકાત વધારે છે અને ધાતુને પુષ્ટી આપી કુદરતી રકાવ કરે છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૧-૮-૦

હખ્ખે મુસકકિને ખાસ આ દાડ્ડોએ એહ-તિલામ:-

અમારી આ મશહૂર ગોલીઓ વિશે એટ-લુંજ જણાવવાનું બસ થશે કે જેમનું વીર્ય પાતળું પડી ગયું હોય, સરીર તવાઈ ચેદરો શીકા નિસ્તેજ થઇ ગયો હોય તેમને માટે આશિર્વાદ સમાન છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૦-૨૨-૦

હખ્ખે ખાચુલખાસ:-

જો તે રીતે જોયલી ખૂટેલી કે ખરચેલી મરદાઇની તાકાત પાછી લાવનાર આ જાણીતી દવા છે. કીમતી દવાઓમાંથી તૈયાર થતી હોઇ દવાખાનાની રપેશીયાલીટી છે.

કીમત : બાર ગોલીના રૂ. ૨-૦-૦

જવહરે મુનકકહ

સવદાની (લોહીના બિગાડ)ની બીમારીઓ અને તેનાથી થતા ગરુમક ટાંકો. આતિશક (Syphilis-વિસ્ફોટક). નાસૂર, હાડમજીર, બળદર, ગઠયા. (સંધીવા), પ્રમેહ પીટિકા, ઉપદશ, કિરંચ રોગ વીગેરે બીમારીઓને દદે કરવામાં આ દવા એક આશિર્વાદ રૂપ છે.

અંગ્રેજી ઉપચાર પદ્ધતિ (એલોપેથી)ના ૬૦૬, ના ઇનજેક્શનના જેવી તાતકાલિક અસર કરનારી આ યુનાની દવા છે.

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨-૦-૦

હખ્ખે જિરયાન ફવલાદવાલી-

જિરયાન (ધાતુભાવ), એહતિલામ (સ્વપ્ન-દોષ), અને વીર્ય વિકારની દરેક ફરિયાદને આ ગોળીઓ સચોટ રીતે મટાડે છે. શરીરની શીકાસ અને લોહીની અછતને દૂર કરી નખ-જાઈને મટાડે છે. છાતી, મગજ, અને જિગર (લીવર)ને તાકત આપે છે. વીર્યને વધારે છે અને ઇમસાક (વીર્યનું સ્તંભન) પથ્થુ સારી રીતે કરે છે. હમારા દવાખાનાની રપેશીયાલીટી છે.

કીમત ડઝન ૧ ના રૂ. ૦-૧૨-૦

દવાએ ડિટી સાહેબ-

યુવાવસ્થાની ભલે અથવા કાષ્ઠ પથ્થુ કારણે જિરયાન (વીર્ય સ્ત્રાવ) લાગુ પડી ગયો હોય, ધાતુ હમેશા વહેતી રહેતી હોય અથવા આડા અને પેશાબ પડી પેશાબને રસ્તે ચિકણો પદાર્થ નિકળતો રહેતો હોય, પાચન સક્તિ ખરાબ થઇ કાચમનો જીંપકોષ લાગુ પડી ગયો હોય, તો તેને દૂર કરવામાં આ દવા ધણીજ ઉપયોગી છે.

કીમત માથા ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦

તોલા ૧ ના રૂ. ૩-૦-૦

મેનેજર, દવાખાનહ મુઢને-સિહત, (રજસ્ટર્ડ)

નં. ૧૧ રાનીતાવાળ-સુરત

પત્રવ્યવહારની નકલો રાખો

દરેક વેપારીને એવા પત્રો લખવાની જરૂર પડે છે, કે જેમની નકલો તેની પોતાની પાસે રાખવી પડે છે ધણી વાર જેવા પત્રો વેપારીની તરફથી સ્વતંત્ર રીતે લખાય છે અને ધણી વાર વેપારી કને આવેલા કાષ્ટકના પત્રના જવાબ રૂં

પ્રચલિત રીત એ છે કે એવા લખાના બધા પત્રોની નકલો ત્રીણા કાગળ પર વેપારીને રવાના રખાય છે. કહેવાની જરૂરત નથી કે આ રીત સારી છે, પરંતુ જે પત્રો, કાષ્ટક પત્રના જવાબ રૂં લખાતા હોય તેમની નકલ જુદા કાગળ પર રાખવા કરતાં એ મુળ પત્રની પાછળજ રખાય તો વધુ સારું થઈ પડે. એથી ન માત્ર કાગળનો ખર્ચા યાવ, વધારેના કાગળ કાષ્ટકમાં સાચી રાખવાની તકલીફથી ઉગરો થાય બલકે જરૂરત વેળાએ, વેપારી કને આવેતો મુળ પત્ર અને તેનો જવાબ જુદો જુદો શીપયા-પાસરાની કડા કુટમાળિયે બધી જવાબ કારણ કે આ રીતે દરેક મુળ પત્રનો જવાબ તેની પાછળજ લખાતો હોય, મુળ પત્ર જેવાના સાથેજ તેનો જવાબ પણ વંત્ર સકાય

બનવાળે છે કે શરૂઆતમાં આ રીત કંઈક અજાણ્ય હોય, પણ થોડોક અગ્ર ભવ થતાં સારિય થઈ જશે કે એ ધણી વ્યવહાર રીત છે.

કાતિલ ઉધરાણી-પત્ર

અમેરિકાના ન્યુ ઓર્ગેન-સની એક પેટીએ પોતાના કેટલાક કાસરિયા આદકોને નીચેના ટુકો છતાં કાતિલ ઉધરાણી-પત્ર લખ્યો હતો :
Dear Sir,

Will you please send us the name of a good lawyer in your community? We may have to sue you.
Yours very truly,

[૩૮૪]

બહાવા સાદબ.

મિદુરખાની કરી આપ, આપના સમુદાના એક સારા ધારાસાસ્ત્રીનું નામ અમને મોકલાવ્યો ? અમને આપ પર ક્યારે મોકલી પડશે

આપના ધણીજ સાચા, જલ્લાવવામાં આવે છે કે આ પત્ર પેટીની અંધી ઉધરાણી તરતજ વુમુક કરાવી આપી હતી !

આદિરાત-ભાષા

આદિરાત-ભાષા કંઈ છે, એ તમે જાણો છો ? કોઈ કહેશે : “આદિરાત-ભાષા જેવી કોઈ ભાષાજ અસ્તિત્વમાં નથી”

વાત કંઈક ખરી પણ છે આદિરાત-ભાષા, કોઈ નોખી ભાષા યા કિયિ નથી. એ તો દરેક પ્રચલિત ભાષાની પેટા-ભાષા છે. આદિરાત-ભાષા અંગ્રેજીય છે અને ફ્રેન્ચ પણ; છટલીય છે અને અરબી પણ અને ગુજરાતી પણ થઈ શકે છે.

આદિરાત-ભાષા, મુળ ભાષાની પેટા-ભાષા છે. તેની મુખ્ય ખુમીઓ પાંચ છે :—

- ૧, તે ટુકો હોય.
- ૨, સ્પષ્ટ હોય.
- ૩, સરળ હોય.
- ૪, અસરકારક હોય
- ૫, સૈદ્ધાન્ત મેં ચડે એવી હોય.

દરેક ભાષામાંથી જેવી પેટા-ભાષા બને છે-ખતાથી સકાય છે. કારણ કે આદિરાતો લખવા માટે એવી સરળ અને અસરકારક ભાષા અનિવાર્ય છે. કોઈ જોવા વિના અર્થ ન પમાય એવા ચૂક શબ્દોવાળી આદિરાત, કદાચ ખપતી નથી. દરકોઈ સમજી શકે એવી સરળ ભાષામાં લખાયેલી આદિરાતોજ નફાવંત બને છે.

તમારી આદિરાતો આદિરાત-ભાષામાં લખાતી કરો અને તેના લાભ જોઈ, હારાના થઈ જશો.

કમરના વાંચકોને અર્ધી કીમતમાં મળશે.

ચિકિત્સા સિંધુ—આ ચોપડીમાં એલોપેથિક, આયુર્વેદિક તથા યુનાની મત પ્રમાણે દરેક રોગોના લક્ષણ, ઉપચાર તથા ચિકિત્સા સરલ શુભરાતી ભાષામાં લખવામાં આવેલ છે. આ ચોપડી ડોક્ટર, વૈદ્ય, હકીમ તથા ગૃહસ્થોના ઘણાજ ઉપયોગની છે, માટે દરેક ગૃહસ્થે ખરીદ કરીને પાસે રાખવી જોઈએ.

કીમત રૂ. ૧ (ટપાલ ખર્ચ નાહ)

વૃદ્ધાવસ્થા મટાડવાના ઉપાય—અમેરિકાના એક વિદ્વાને એવી રીતે વ્યાયામ વિધિ લખેલી છે કે પથારી ઉપર પડ્યા પડ્યા ફોફ પણ નતની ધ્વજ કે ત્રાસ સિવાય શરીરને હલાવ્યા ચલાવ્યાથી શરીરના અવયવો પુષ્ટ થઈ શરીર નિરોગી બને છે. કસરત કેવી રીતે કરવી તે સમજવાને માટે ૨૪ ચિત્ર પણ આપેલા છે.

કીમત રૂ. ૧ (ટપાલ ખર્ચ નાહ)

સુખસંચારક કંપની—મથુરા

વડોદરા રાજ્યે પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તક મંજૂર કર્યું છે.

“જે માણસ પાસે એક હુન્નર છે, તેની પાસે એક જગીર છે” ફ્રેંચલીન.

ઘેર બેઠા પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો!

શ્રી કન્હો વેપારી મંડળનાં પ્રમુખ, શ્રી. કંગરશી ધરમશી સંપત્તાં
“આશુળ” સાથે

નફાકારક હુન્નરો: ભાગ પહેલો.

અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક.

જેનાં વિશે દેહી વેપારી એમ્પરવુ' માસિક, પુસ્તકાલય, શુધ્ધિપ્રકાશ, ચિત્રમય ખગત, વિજ્ઞાન (કિંદી), કળાકાર, સાંજ વર્તમાન, સદેશ, દાંડીઓ, પ્રતાપ, શોકવાણી સ્ત્રી શક્તિ, આમ સેવા, ખેતીવાડી વિજ્ઞાન, કડીઆ સ્ત્રીય પ્રકાશ, ખડાવતા મીત્ર, ખાલવાંચન, ગોવર્ધન સમાચાર, કમર, યુવક, Industrial India, પ્રજાપંથુ, મહાગુજરાત, સિંધુમંત્ર, વૈન, વિશ્વ વિજ્ઞાન રંગે પડેલે ઉત્તમ અભિપ્રાય આપ્યા છે.

કિંમત માત્ર ૨ રૂપીઆ. પૈસા મનીઓર્ડરથી મોકલો. (ટ. ખર્ચ, મોકલો).

સકામતી માટે પુસ્તક રચ્યર્ટ્સ શુક પોસ્ટથી મોકલાય છે.

લખો:—મેનેજર, શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા, પોસ્ટ સીયુગરા. (અંબાર-કચ્છ)

ચાંદીનો ઢાળ

ચાંદીનો ઢાળ ચદાવવામે હુનર જનાર શીખી લેના માટે પહેલાં ચાર પાંચ વેળા ન્હાના પાન અને ન્હાની ચીંત્રો પર આગ્રમાઈશ કરી, અત્યુત્તર મેળાવેલો જોઈએ. કારણ કે, ઢાળ ચદાવવામાં સફળતા મેળવવા માટે એક કરતાં વધારે મુશ્કેલી પર ધ્યાન આપવાનું હોય છે અને અંમાંના ઓકાદમાંથી મફલત થાય તે ઢાળ બનાવર ચડતો નથી. એ વિષય એટલો તો વિશાળ છે કે એની સમગ્રજી અહિં એ ચાર પાનામાં આપવી શક્ય નથી; એ માટે ચાં તે વ્યવસ્થિતજી શિક્ષણ મેળવવું જોઈએ. આ વિષયની મુદ્દાની કિતાબો પાંચવી જોઈએ. હુકમાં કહેતાં, ચાંદીનો ઢાળ જનાર ચડે એ માટે—

- ૧, ચાંદીના ઢાળના મિશ્રણ,
- ૨, ચાંદીની ધનધરૂપ-પ્રેષ્ટ અને
- ૩, વિજ્ઞાનિક ધળ

એ ત્રણે પર ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ. ઢાળ આણું વધાર ચદાવવું હાર તે પ્રમાણે

[૬] આ હુનરનું અવદાક શિક્ષણ નાચલી રાજ્યએમાં આપાય છે:—

- ૧, સાયન્સ કોલેજ, પટના.
- ૨, મદારાજ કાલિમજાગર પોલિટેકનિક ઇન્સ્ટિટ્યુટ, કલકત્તા.
- ૩, સેન્ટ્રલ પોલિટેકનિક ઇન્સ્ટિટ્યુટ, લસકર. (ગુજરાત)
- ૪, ગવર્નમેન્ટ ટ્રેડસ સ્કૂલ, ફ્રિડુર.
- ૫, ગવર્નમેન્ટ ટેકનિકલ સ્કૂલ, લાહોર.
- ૬, ગવર્નમેન્ટ મિટલ વર્કીંગ સ્કૂલ, સિયાલકોટ.
- ૭, ગવર્નમેન્ટ મિટલ વર્કીંગ સ્કૂલ, અલીગઢ અસ્વાસકમની મુસ્ત હરેકેકાએ અબ્બે વર્ષની છે. વધુ માહિતી માટે "કમર"ના ૪૨મો અંક જુઓ.

ઢાળનું મિશ્રણ આણું વતું જલદ-વાપરવું જોઈએ અને વળી તેજ પ્રમાણે વિજ્ઞાનિક બળમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ. ધનધરૂપ (Anode) તરીકે વપરાતી ચાંદીની પ્રેષ્ટ, યોગ્ય કદની-એટલે કે, જે વસ્તુના પર ઢાળ ચદાવવાનો હોય તેમના કદ કરતાં સહજ વધારે મોટી-હોવી જોઈએ. કાંઈ પણ દાસતમાં તે પ્રેષ્ટ ૬ ઇંચથી વધુ પાતળી નો હોવી જોઈએ નહિં. વળી તે ચોખ્ખી ચાંદીની હોવી જોઈએ. જેની ચાંદીમાં ભેગ મેળવેલો હોય એવી પ્રેષ્ટ આ કામ માટે વાપરવી ન જોઈએ.

એ તો સા કાંઈ જાણે છે કે ઢાળ ચદાવવાની રીત એ છે કે, એક વાસણમાં-મેશક

[૪] વધુ વિગતો માટે નીચલી ચાપડીઓ જોવી.
ઈલેક્ટ્રોપ્લેટિંગ (કર્તા : જિ. ડા. વર્ણક)

Principles of Electroplating & Electroforming કર્તા: W. Blom

Electroplaters' Handbook કર્તા: S. R. Bonney

Electroplater કર્તા: Canning
The Modern Electroplater કર્તા: K. M. Gogahall.

Electroplating કર્તા: S. Field
Modern Electroplating કર્તા: W. E. Hughes

Electroplating & Electroforming of Metals કર્તા: A. Philip

Electroplating કર્તા: C. E. Urquhart
Electroplating કર્તા: A. Walt
Electroplating કર્તા: Reetz

[૫] આ કદની માપણી માટે જે તે વસ્તુને માપી, તેના કેટલા ચોરસ ઈંચ થાય છે, તે જાણી તે પ્રમાણે ચાંદીની પ્રેષ્ટનેય માપી, તેના ચોરસ ઈંચ માંડવા.

તે ચીની યા કાચનું હોય-ટોળનું મિશ્રણ
જન્ય છે અને પડી પ્રત્યક્ષ તરીકે ચાંદીની
પ્લેટ અને કથોડ (Cathode) તરીકે
જે ચીજો પર ટોળ ચડાવતા હોય તે ચીજો-
આગળ લખ્યા પ્રમાણે જનામર માફ કરો-
એ વામજીમાં બેઠેને જુદા જુદા તારથી બાંધીને
થોડે થોડે દૂર ચૂકામાં આવે છે અને એ
બેઠેના તારને વિજ્ઞાનિક બેટરી સુધે જોડતાં,
વિજ્ઞાનિક જળ પડે ટોળ ચડે છે. ટોળ બનામર
ચડે છે વા નહિ તે માટે ૧૫-૨૦ મિનિટ
મુળ ચીજને કાઢીને તપાસવી જોઈએ. જો ટોળ
બનામર ચડતો ન હોય તો તેનું મગ્નુ જાણીને
તે માટે ઘટ્ટું કરવું જોઈએ અને જો ટોળ
જનામર ચડતો હોય તો તેને અચાક પેરેન
ચડાવ દેવો જોઈએ એવી સમજણ માટે ચડી
રહેલા ટોળને રંગ પછી વીક વીક મારે ત્યાંક
૩૫ થઈ પડે છે. વિજ્ઞાનિક-જળ સાધુ ચનામર
મુળ ચીજને રંગ લગતર જે ત્રણ મિનિટના
ખાસામને ચાંદી જેવો સફેદ થઈ જવો જોઈએ
જો જુદા યાગ અને તેના જોડાણ-તારો આગ-
ળથી પરપોટા ધુટતા દેખાય તો ટોળ ઘણો ઝડપથી
ચડતો હોવાથી, ચાકી “અળી જળી” સમજવી.
જો એ રંગ જુગને બદલે કાકેત યાગ તો
ટોળ ખૂબ ઝડપથી ચડતો સમજવો, પછી જો
રંગ સફેદ-જુદા મિશ્ર યાગ તો ટોળ ઝુડત
કરતાં વધુ ધીમે ચડતો જાણવો જો ચડતો
ટોળ ખરબચડો હોય તો ધનાધર પ્લેટ ઝુડત
કરતાં વધુ મેહોડી યા કથોડ ચીજોની વધારે
નિકટ મૂકાયથી હોયો જોઈએ ટુંકમાં, મુળ
કારણ શું છે, તે જાણી તેના મજાજ કરવો
જોઈએ. જો ટોળ અત્યંત ઝડપથી ચડતો
હોય તો વિજ્ઞાનિક જળ સદગ ધટાડવાથી
તે ધીમે ચડશે. જો અત્યંત ધીમે ચડતો હોય
તો વિજ્ઞાનિક જળ સદગ વધારવાથી તે ઝડ-
પથી ચડશે

દવે આપણે થોડાંક મિશ્રણો જોઈએ.

લાખો રૂપિયાના ભેદ, થોડાક આનામાં !

અમલકારીક પ્રયોગો-રસાયણના દર્શનમર્મ
૪૨ ભદ્ર પ્રયોગો. અંક ૩૬, ૪૭ અને
૭૦ મો. કી. ૧૦ આના

અજકતા રંગો-Luminous Paintsના
૧૨ તુરખાઓ. અંક ૭૩ મો. કી. ૪ આના
ચા-ખેતી અને વેપાર સંબંધી અંક ૫૪,
૫૫ અને ૫૬ મો. કી. ૬ આના

આમર્ક ડેંગવણ-કોમ ટેનિંગ વિશે. અંક
૭૪ મો. કી. ૪ આના

ચાંદી સોનાનો ટોળ-નાદિર હુતરની પ્રુરી
દર્શાવે. અંક ૬૩ મો. કી. ૪ આના

ચિત્ર-પટ્ટીઆ-પિકચર રૂપમ જનામર વિશે.
અંક ૫૨ મો. કી. ૩ આના

ચીકુ-રોપણી વિશે અંક ૭૩ મો. કી. ૪ આના
ચોકલેટ અને પિચરમિન્ટ-ખનાવવાની
મરિતી (૭ ચિત્રો સહિત) અંક ૫૭, ૫૬
અને ૬૦ મો. કી. ૧૧ આના

ચિત્ર-જોડો-કાઢીન અને હાકરોન બોરો
જનાવવા અંક ૫૬ ને ૫૮ મો. કી. ૭ આના
છત્રીના હાથા-ખાંજુના ખુમતરત લાયાઓ
જનાવવા. અંક ૫૧ મો. કી. ૩ આના
છત્રી-કાર્ડ-હુઆડુ છત્રી જેવાજ દર્શાવે છત્રી
કાર્ડ જનાવવાનો પ્રયોગ. અંક ૬૩ મો.

કી. ૪ આના

છાપકામની સાહી-Printing Inks
જનાવવા વિશે અંક ૪૬ મો. કી. ૩ આના

જરત-પતર-Corrugated Sheetની
જનાવટ અંક ૮૮ મો. કી. ૪ આના

જરતનારક દવાઓ-Insecticidesના
પ્રયોગો. અંક ૮૧ મો. કી. ૪ આના

ઝવણુન-“ઝોલિય” ફળ અને તેલની ટુંક
માદિની અંક ૮૨ મો. કી. ૪ આના

[જુઓ પાના ૪૦૭ પર]

[૧]

(અ) નાઇટ્રેટ ઑફ સિલ્વર ૫૬ ઑંસ,
ડિસ્ટીલ્ડ પાણી અને ગ્રીન્ડ ઑસિડ ખપ પુરતુ
પેશમાં થોડુંક પાણી લઇ, તેમાં નાઇટ્રેટ
ઑફ સિલ્વરને ઝોગળાવી લો અને પછી
તેમાં ટીપું ટીપું કરીને એટલું મુસીક ઑસિડ
ઉમેરી મિશ્રણને દ્રાવના તબક્કે જેથી જધો
ચાંદી-ક્ષાર તળિયે બહુ એસે. એવી ઝોગળાવ
એ છે કે, જ્યાં લગી મિશ્રણમાં ચાંદી-ક્ષાર જાડી
દર્શે ત્યાં લગી સાફ દેખાતા મિશ્રણમાં એકાદ
ટીપું મુસીક ઑસિડનું ઉમેરાતાં. મિશ્રણ
‘ડોળાયણું’ થઇ જશે જ્યારે ઑસિડ ઉમેરવા
જનાં મિશ્રણ ‘ડોળાયણું’ ન થાય ત્યારે તેમાં ચાંદી
-ક્ષાર જાડી નથી એમ સમજી તેને રિયર
રહેવા દઇ, સુતરાઉ કપડાંમાંથી એને ગળી લઇ
-પે પ્રવાહી નકામું છે, ફક્ત ચાંદી-ક્ષારજ
દ્રાવનો પદાર્થ છે-કપડા પર જે ચાંદી-ક્ષાર
રહે તેને એ ત્રણ વાર ડિસ્ટીલ્ડ પાણીથી ધોઇ
લો. પછી-

(ખ) ડિસ્ટીલ્ડ પાણી ૧ ગેલન, પોટા-
સિયમ સાયનાઇડ ૮ ઑંસ

-ત્રણ, ઝોગળાવી, ઝાગા પેશે ચાંદી-ક્ષાર
નાળી ઝોગળાવી. ધણેભાગે તે પૂરેપૂરે ઝોગળી
જશેજ ને પુરેપુરું ન ઝોગળે તો એ મિશ્ર-
ણમાં સ્વદગ વધુ પોટાસિયમ સાયનાઇડ ઉમેરો
કે જેથી તે ઝોગળી તબ એ દરમિયાન
તેને દ્રાવતા રહી જ્યારે જધો ચાંદી-ક્ષાર
ઝોગળી સુકેશે જણાવ ત્યારે મિશ્રણને દરવા
દઇ, તળિયે જે કચરો એસે તેને દૂર કરી,
મિશ્રણને ઉપર કદવા પ્રમાણે દેખ ચડાવતા
માટે વાપરો.

[૨]

એટાઇડ ઑફ સિલ્વર ૧ ભાગ. સાય
નાઇડ ઑફ પોટાસિયમ ૮ ભાગ, ગરમ ડિ-
સ્ટીલ્ડ પાણી ૬૪ ભાગ.

પિત્તળ પર ચાંદીનો ટોળ ચડાવવા માટે
આ મિશ્રણ સાફ ગણાય છે. અપૂર્ણ

[પાના ૪૦૬ થી આગળ]

ઝીનસીન-કીમતી જડીની રોપણી વિષે
અંક ૮૬મે. કી. ૪ આના

ડિસ્ટીલ્ડ પાણી-જનાવટ વિષે. અંક ૭૮મે.
કી. ૪ આના

કુકીકેટર અર્થાત હેક્ટોઆફ-વર મેળે
જનાવવા. અંક ૭૯મે અને ૭૬મે.

કી. ૭ આના
તમતમતી ચકણીઓ-ખાલ પદાર્થની રૂઠ
૩૫ ચલાદિ ચકણીઓ જનાવવાના ૨૬
નરખાઓ. અંક ૩૧, ૩૨, ૧૦ અને ૬૧મે.

કી. ૧૪ આના
તરપેન્ટાઇન અને સુકસિસ્ટસ-ખદા અને
નકલી તેલ જનાવવાની માહિતી. અંક ૨૪,
૩૩, ૫૩ અને ૬૧મે. કી. ૧૩ આના

તરહવાર અચાર-કેરી, તિંજુ, ગાનર, સક્-
જગ, ઓર અને ગરચાના અચારો જનાવવા.
અંક ૭૬મે કી. ૪ આના

તરહવાર એસેન્સો-અંક ૩૧, ૩૬, ૩૬,
૫૪ અને ૫૫મે. કી. ૧૫ આના

તરહવાર સુગંધીઓ અને શણગાર
સામગ્રિઓ-અતરો, ટોપમેટ પાવર, પેમેટ,
સેન્ડ, ફંતમંજન, હેર ઓઇલ, કોલ્ડ ક્રીમ,
લોસનો, નખ પૉલિશ વ. જનાવવા વિષે.

અંક ૮૭ અને ૬૩મે. કી. ૮ આના

તંબાકુંની જનાવટો-ખમીરા, છીંકણી,
ઝરદા, તમક, દોડના, સુરતી વ. જનાવવાના ૪૮
પ્રમાણે.. અંક ૭૫ મે. કી. ૪ આના

તંબાકું-રોપણી વિષે. અંક ૪૩મે
કી. ૩ આના

તાડનો ગાળો-જનાવટ વિષે. અંક ૮૮મે.
કી. ૪ આના

તુવેર-વાવેતર વિષે અંક ૪૧મે. કી. ૩ આના
તેલ-રંગ અર્થાત પેન્ટસ-કાળ, પીળા,

[હજી જુઓ પાના ૪૧૨ પર]